Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ

ମୂଲପଣ୍ଣାସ-ଅଟ୍ଠକଥା

(ପଠମୋ ଭାଗୋ)

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

କରୁଣାସୀତଲହଦଯଂ , ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତୱିହତମୋହତମଂ;

ସନରାମରଲୋକଗରୁଂ, ୱନ୍ଦେ ସୁଗତଂ ଗତିୱିମୁତ୍ତଂ।

ବୁଦ୍ଧୋପି ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ, ଭାୱେତ୍ୱା ଚେୱ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଚ;

ଯଂ ଉପଗତୋ ଗତମଲଂ, ୱନ୍ଦେ ତମନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଂ।

ସୁଗତସ୍ସ ଓରସାନଂ, ପୁତ୍ତାନଂ ମାରସେନମଥନାନଂ;

ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ସମୂହଂ, ସିରସା ୱନ୍ଦେ ଅରିଯସଙ୍ଘଂ।

ଇତି ମେ ପସନ୍ନମତିନୋ, ରତନତ୍ତଯୱନ୍ଦନାମଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ;

ଯଂ ସୁୱିହତନ୍ତରାଯୋ, ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସାନୁଭାୱେନ।

ମଜ୍ଝିମପମାଣସୁତ୍ତଙ୍କିତସ୍ସ ଇଧ ମଜ୍ଝିମାଗମୱରସ୍ସ;

ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧସଂୱଣ୍ଣିତସ୍ସ ପରୱାଦମଥନସ୍ସ।

ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ, ଅଟ୍ଠକଥା ଆଦିତୋ ୱସିସତେହି;

ପଞ୍ଚହି ଯା ସଙ୍ଗୀତା, ଅନୁସଙ୍ଗୀତା ଚ ପଚ୍ଛାପି।

ସୀହଳଦୀପଂ ପନ ଆଭତାଥ ୱସିନା ମହାମହିନ୍ଦେନ;

ଠପିତା ସୀହଳଭାସାଯ, ଦୀପୱାସୀନମତ୍ଥାଯ।

ଅପନେତ୍ୱାନ ତତୋହଂ, ସୀହଳଭାସଂ ମନୋରମଂ ଭାସଂ;

ତନ୍ତିନଯାନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଆରୋପେନ୍ତୋ ୱିଗତଦୋସଂ।

ସମଯଂ ଅୱିଲୋମେନ୍ତୋ, ଥେରାନଂ ଥେରୱଂସଦୀପାନଂ;

ସୁନିପୁଣୱିନିଚ୍ଛଯାନଂ, ମହାୱିହାରେ ନିୱାସୀନଂ।

ହିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନାଗତମତ୍ଥଂ, ଅତ୍ଥଂ ପକାସଯିସ୍ସାମି;

ସୁଜନସ୍ସ ଚ ତୁଟ୍ଠତ୍ଥଂ, ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଞ୍ଚ ଧମ୍ମସ୍ସ।

ସୀଲକଥା ଧୁତଧମ୍ମା, କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଚେୱ ସବ୍ବାନି;

ଚରିଯାୱିଧାନସହିତୋ, ଝାନସମାପତ୍ତିୱିତ୍ଥାରୋ।

ସବ୍ବା ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ, ପଞ୍ଞାସଙ୍କଲନନିଚ୍ଛଯୋ ଚେୱ;

ଖନ୍ଧଧାତାଯତନିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅରିଯାନି ଚେୱ ଚତ୍ତାରି।

ସଚ୍ଚାନି ପଚ୍ଚଯାକାରଦେସନା ସୁପରିସୁଦ୍ଧନିପୁଣନଯା;

ଅୱିମୁତ୍ତତନ୍ତିମଗ୍ଗା, ୱିପସ୍ସନାଭାୱନା ଚେୱ।

ଇତି ପନ ସବ୍ବଂ ଯସ୍ମା, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ମଯା ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ;

ୱୁତ୍ତଂ ତସ୍ମା ଭିଯ୍ୟୋ, ନ ତଂ ଇଧ ୱିଚାରଯିସ୍ସାମି।

''ମଜ୍ଝେ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ଏସ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଆଗମାନଞ୍ହି;

ଠତ୍ୱା ପକାସଯିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ଯଥାଭାସିତମତ୍ଥଂ''।

ଇଚ୍ଚେୱ କତୋ ତସ୍ମା, ତମ୍ପି ଗହେତ୍ୱାନ ସଦ୍ଧିମେତାଯ;

ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିଜାନଥ, ମଜ୍ଝିମସଙ୍ଗୀତିଯା ଅତ୍ଥନ୍ତି।

ନିଦାନକଥା

୧। ତତ୍ଥ ମଜ୍ଝିମସଙ୍ଗୀତି ନାମ ପଣ୍ଣାସତୋ ମୂଲପଣ୍ଣାସା ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସା ଉପରିପଣ୍ଣାସାତି ପଣ୍ଣାସତ୍ତଯସଙ୍ଗହା। ୱଗ୍ଗତୋ ଏକେକାଯ ପଣ୍ଣାସାଯ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ୱଗ୍ଗେ କତ୍ୱା ପନ୍ନରସୱଗ୍ଗସମାଯୋଗା। ସୁତ୍ତତୋ ଦିଯଡ୍ଢସୁତ୍ତସତଂ ଦ୍ୱେ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତା। ପଦତୋ ତେୱୀସୁତ୍ତରପଞ୍ଚସତାଧିକାନି ଅସୀତିପଦସହସ୍ସାନି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ଅସୀତିପଦସହସ୍ସାନି, ଭିଯ୍ୟୋ ପଞ୍ଚସତାନି ଚ;

ପୁନ ତେୱୀସତି ୱୁତ୍ତା, ପଦମେୱଂ ୱୱତ୍ଥିତ''ନ୍ତି।

ଅକ୍ଖରତୋ ସତ୍ତ ଅକ୍ଖରସତସହସ୍ସାନି ଚତ୍ତାଲୀସଞ୍ଚ ସହସ୍ସାନି ତେପଞ୍ଞାସଞ୍ଚ ଅକ୍ଖରାନି। ଭାଣୱାରତୋ ଅସୀତି ଭାଣୱାରା ତେୱୀସପଦାଧିକୋ ଚ ଉପଡ୍ଢଭାଣୱାରୋ। ଅନୁସନ୍ଧିତୋ ପୁଚ୍ଛାନୁସନ୍ଧି-ଅଜ୍ଝାସଯାନୁସନ୍ଧି-ଯଥାନୁସନ୍ଧିୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ତିୱିଧୋ ଅନୁସନ୍ଧି। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅନୁସନ୍ଧିସହସ୍ସାନି ନୱ ଚ ସତାନି ହୋନ୍ତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ତୀଣି ସନ୍ଧିସହସ୍ସାନି, ତଥା ନୱସତାନି ଚ;

ଅନୁସନ୍ଧିନଯା ଏତେ, ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପକାସିତା''ତି।

ତତ୍ଥ ପଣ୍ଣାସାସୁ ମୂଲପଣ୍ଣାସା ଆଦି, ୱଗ୍ଗେସୁ ମୂଲପରିୟାୟୱଗ୍ଗୋ, ସୁତ୍ତେସୁ ମୂଲପରିୟାୟସୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସାପି ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତ’’ନ୍ତିଆଦିକଂ ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ୱୁତ୍ତଂ ନିଦାନମାଦି। ସା ପନେସା ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିୟା ଦୀଘନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ ଆଦିମ୍ହି ୱିତ୍ଥାରିତା। ତସ୍ମା ସା ତତ୍ଥ ୱିତ୍ଥାରିତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧. ମୂଲପରିୟାୟୱଗ୍ଗୋ

୧. ମୂଲପରିୟାୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧. ଯଂ ପନେତଂ ''ଏୱଂ ମେ ସୁତ''ନ୍ତିଆଦିକଂ ନିଦାନଂ. ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ନିପାତପଦଂ. ମେତିଆଦୀନି ନାମପଦାନି. ଉକ୍କଟ୍ଠାୟଂ ୱିହରତୀତି ଏତ୍ଥ ୱୀତି ଉପସଗ୍ଗପଦଂ, ହରତୀତି ଆଖ୍ୟାତପଦନ୍ତି ଇମିନା ତାୱ ନୟେନ ପଦୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ.

ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଏୱଂ-ସଦ୍ଦୋ ତାୱ ଉପମୂପଦେସସମ୍ପହଂସନଗରହଣୱଚନସମ୍ପଟିଗ୍ଗହାକାରନିଦସ୍ସନାୱଧାରଣାଦିଅନେକତ୍ଥପ୍ପଭେଦୋ. ତଥାହେସ – ''ଏୱଂ ଜାତେନ ମଚ୍ଚେନ କତ୍ତବ୍ବଂ କୁସଲଂ ବହୁ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଧ. ପ. ୫୩) ଉପମାୟଂ ଆଗତୋ. ''ଏୱଂ ତେ ଅଭିକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ତେ ପଟିକ୍କମିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ. ନି. ୪.୧୨୨) ଉପଦେସେ. ''ଏୱମେତଂ ଭଗୱା, ଏୱମେତଂ ସୁଗତା''ତିଆଦୀସୁ (ଅ. ନି. ୩.୬୬) ସମ୍ପହଂସନେ. ''ଏୱମେୱଂ ପନାୟଂ ୱସଲୀ ୟସ୍ମିଂ ୱା ତସ୍ମିଂ ୱା ତସ୍ସ ମୁଣ୍ଡକସ୍ସ ସମଣକସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ. ନି. ୧.୧୮୭) ଗରହଣେ. ''ଏୱଂ ଭନ୍ତେତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ. ନି. ୧.୧) ୱଚନସମ୍ପଟିଗ୍ଗହେ. ''ଏୱଂ ବ୍ୟାଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ. ନି. ୧.୩୯୮) ଆକାରେ. ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ମାଣୱକ, ୟେନ ସମଣୋ ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ସମଣଂ, ଆନନ୍ଦଂ, ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛ – 'ସୁଭୋ ମାଣୱୋ ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତୋ, ଭୱନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ, ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛତୀ'ତି, ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି ସାଧୁ କିର ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ ୟେନ ସୁଭସ୍ସ ମାଣୱସ୍ସ ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ନିୱେସନଂ, ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟା''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ. ନି. ୧.୪୪୫) ନିଦସ୍ସନେ. ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା ୱା ଅକୁସଲା ୱାତି? ଅକୁସଲା, ଭନ୍ତେ. ସାୱଜ୍ଜା ୱା ଅନୱଜ୍ଜା ୱାତି? ସାୱଜ୍ଜା, ଭନ୍ତେ. ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା ୱା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା ୱାତି? ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଭନ୍ତେ. ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ୱା, କଥଂ ୱୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀତି? ସମତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ନୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ. ନି. ୩.୬୬) ଅୱଧାରଣେ. ସ୍ୱାୟମିଧ ଆକାରନିଦସ୍ସନାୱଧାରଣେସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ.

ତତ୍ଥ ଆକାରତ୍ଥେନ ଏୱଂସଦ୍ଦେନ ଏତମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି – ନାନାନୟନିପୁଣଂ ଅନେକଜ୍ଝାସୟସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନଂ ୱିୱିଧପାଟିହାରିୟଂ ଧମ୍ମତ୍ଥଦେସନାପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସକସକଭାସାନୁରୂପତୋ ସୋତପଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ କୋ ସମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାତୁଂ, ସବ୍ବଥାମେନ ପନ ସୋତୁକାମତଂ ଜନେତ୍ୱାପି ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ, ମୟାପି ଏକେନାକାରେନ ସୁତନ୍ତି.

ନିଦସ୍ସନତ୍ଥେନ ''ନାହଂ ସୟମ୍ଭୂ, ନ ମୟା ଇଦଂ ସଚ୍ଛିକତ''ନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେନ୍ତୋ ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ, ମୟାପି ଏୱଂ ସୁତନ୍ତି ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସକଲଂ ସୁତ୍ତଂ ନିଦସ୍ସେତି.

ଅୱଧାରଣତ୍ଥେନ ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ୟଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ, ଗତିମନ୍ତାନଂ, ସତିମନ୍ତାନଂ, ଧିତିମନ୍ତାନଂ, ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ୟଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ''ତି (ଅ. ନି. ୧.୨୧୯-୨୨୩) ଏୱଂ ଭଗୱତା, ''ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଧମ୍ମକୁସଲୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନକୁସଲୋ ନିରୁତ୍ତିକୁସଲୋ ପୁବ୍ବାପରକୁସଲୋ''ତି (ଅ. ନି. ୫.୧୬୯) ଏୱଂ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ଚ ପସତ୍ଥଭାୱାନୁରୂପଂ ଅତ୍ତନୋ ଧାରଣବଲଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସତ୍ତାନଂ ସୋତୁକମ୍ୟତଂ ଜନେତି ''ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ୱା ଅନୂନମନଧିକଂ, ଏୱମେୱ ନ ଅଞ୍ଞଥା ଦଟ୍ଠବ୍ବ''ନ୍ତି.

ମେ-ସଦ୍ଦୋ ତୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସତି. ତଥା ହିସ୍ସ ''ଗାଥାଭିଗୀତଂ ମେ ଅଭୋଜନେୟ୍ୟ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସୁ. ନି. ୮୧) ମୟାତି ଅତ୍ଥୋ. ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ. ନି. ୪.୮୮) ମୟ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ. ''ଧମ୍ମଦାୟାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଥା''ତିଆଦୀସୁ (ମ. ନି. ୧.୨୯) ମମାତି ଅତ୍ଥୋ. ଇଧ ପନ ''ମୟା ସୁତ''ନ୍ତି ଚ ''ମମ ସୁତ''ନ୍ତି ଚ ଅତ୍ଥଦ୍ୱୟେ ୟୁଜ୍ଜତି.

ସୁତନ୍ତି ଅୟଂ ସୁତ-ସଦ୍ଦୋ ସଉପସଗ୍ଗୋ ଚ ଅନୁପସଗ୍ଗୋ ଚ ଗମନ-ୱିସ୍ସୁତ-କିଲିନ୍ନ-ଉପଚିତାନୁୟୋଗ-ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟ-ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରୱିଞ୍ଞାତାଦିଅନେକତ୍ଥପ୍ପଭେଦୋ. ତଥା ହିସ୍ସ ''ସେନାୟ ପସୁତୋ''ତିଆଦୀସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ. ''ସୁତଧମ୍ମସ୍ସ ପସ୍ସତୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଉଦା. ୧୧) ୱିସ୍ସୁତଧମ୍ମସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ, ''ଅୱସ୍ସୁତା ଅୱସ୍ସୁତସ୍ସାତି''ଆଦୀସୁ (ପାଚି. ୬୫୭) କିଲିନ୍ନା କିଲିନ୍ନସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ. ''ତୁମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଞଂ ପସୁତଂ ଅନପ୍ପକ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଖୁ. ପା. ୭.୧୨) ଉପଚିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ. ''ୟେ ଝାନପସୁତା ଧୀରା''ତିଆଦୀସୁ (ଧ. ପ. ୧୮୧) ଝାନାନୁୟୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ. ''ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ. ନି. ୧.୨୪୧) ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ. ''ସୁତଧରୋ ସୁତସନ୍ନିଚୟୋ''ତିଆଦୀସୁ

(ମା ନି। ୧।୩୩୯) ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରୱିଞ୍ଞାତଧରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ‘‘ଉପଧାରିତ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଉପଧାରଣ’’ନ୍ତି ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ମେ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ହି ମଯାତି ଅତ୍ଥେ ସତି ‘‘ଏୱଂ ମଯା ସୁତଂ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଉପଧାରିତ’’ନ୍ତି ଯୁଜ୍ଜତି। ମମାତି ଅତ୍ଥେ ସତି ‘‘ଏୱଂ ମମ ସୁତଂ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଉପଧାରଣ’’ନ୍ତି ଯୁଜ୍ଜତି।

ଏୱମେତେସୁ ତୀସୁ ପଦେସୁ ଏୱନ୍ତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣାଦିୱିଞ୍ଞାଣକିଚ୍ଚନିଦସ୍ସନଂ। ମେତି ୱୁତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିପୁଗ୍ଗଲନିଦସ୍ସନଂ। ସୁତନ୍ତି ଅସ୍ସୱନଭାୱପଟିକ୍ଖେପତୋ ଅନୂନାନଧିକାୱିପରୀତଗ୍ଗହଣନିଦସ୍ସନଂ। ତଥା ଏୱନ୍ତି ତସ୍ସା ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ପୱତ୍ତାଯ ୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ନାନପ୍ପକାରେନ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତିଭାୱପ୍ପକାସନଂ। ମେତି ଅତ୍ତପ୍ପକାସନଂ। ସୁତନ୍ତି ଧମ୍ମପ୍ପକାସନଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ ‘‘ନାନପ୍ପକାରେନ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତାଯ ୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ମଯା ନ ଅଞ୍ଞଂ କତଂ, ଇଦଂ ପନ କତଂ, ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ସୁତୋ’’ତି।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବପ୍ପକାସନଂ। ମେତି ପୁଗ୍ଗଲପ୍ପକାସନଂ। ସୁତନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲକିଚ୍ଚପ୍ପକାସନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଂ ସୁତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦିସିସ୍ସାମି, ତଂ ମଯା ଏୱଂ ସୁତନ୍ତି।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ନାନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିଯା ନାନତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ନାନାକାରନିଦ୍ଦେସୋ। ଏୱନ୍ତି ହି ଅଯଂ ଆକାରପଞ୍ଞତ୍ତି, ମେତି କତ୍ତୁନିଦ୍ଦେସୋ, ସୁତନ୍ତି ୱିସଯନିଦ୍ଦେସୋ। ଏତ୍ତାୱତା ନାନାକାରପ୍ପୱତ୍ତେନ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେନ ତଂସମଙ୍ଗିନୋ କତ୍ତୁୱିସଯେ ଗହଣସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତଂ ହୋତି।

ଅଥ ୱା ଏୱନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲକିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ। ସୁତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣକିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ। ମେତି ଉଭଯକିଚ୍ଚଯୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ମଯା ସୱନକିଚ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ୱିଞ୍ଞାଣୱସେନ ଲଦ୍ଧସୱନକିଚ୍ଚୱୋହାରେନ ସୁତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ଚ ମେତି ଚ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି। କିଞ୍ହେତ୍ଥ ତଂ ପରମତ୍ଥତୋ ଅତ୍ଥି, ଯଂ ଏୱନ୍ତି ୱା ମେତି ୱା ନିଦ୍ଦେସଂ ଲଭେଥ? ସୁତନ୍ତି ୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି। ଯଞ୍ହି ତମେତ୍ଥ ସୋତେନ ଉପଲଦ୍ଧଂ, ତଂ ପରମତ୍ଥତୋ ୱିଜ୍ଜମାନନ୍ତି।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ଚ ମେତି ଚ ତଂ ତଂ ଉପାଦାଯ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଉପାଦାପଞ୍ଞତ୍ତି। ସୁତନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାଦୀନି ଉପନିଧାଯ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଉପନିଧାପଞ୍ଞତ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଏୱନ୍ତି ୱଚନେନ ଅସମ୍ମୋହଂ ଦୀପେତି। ନ ହି ସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧସମତ୍ଥୋ ହୋତି। ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ସୁତସ୍ସ ଅସମ୍ମୋସଂ ଦୀପେତି। ଯସ୍ସ ହି ସୁତଂ ସମ୍ମୁଟ୍ଠଂ ହୋତି , ନ ସୋ କାଲନ୍ତରେନ ମଯା ସୁତନ୍ତି ପଟିଜାନାତି। ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଅସମ୍ମୋହେନ ପଞ୍ଞାସିଦ୍ଧି, ଅସମ୍ମୋସେନ ପନ ସତିସିଦ୍ଧି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞା ପୁବ୍ବଙ୍ଗମାଯ ସତିଯା ବ୍ୟଞ୍ଜନାୱଧାରଣସମତ୍ଥତା, ସତିପୁବ୍ବଙ୍ଗମାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ଥପଟିୱେଧସମତ୍ଥତା, ତଦୁଭଯସମତ୍ଥତାଯୋଗେନ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଧମ୍ମକୋସସ୍ସ ଅନୁପାଲନସମତ୍ଥତୋ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକତ୍ତସିଦ୍ଧି।

ଅପରୋ ନଯୋ – ଏୱନ୍ତି ୱଚନେନ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରଂ ଦୀପେତି, ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ହି ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧାଭାୱତୋ। ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ଅୱିକ୍ଖେପଂ ଦୀପେତି, ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ସୱନାଭାୱତୋ। ତଥା ହି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଯା ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ‘‘ନ ମଯା ସୁତଂ, ପୁନ ଭଣଥା’’ତି ଭଣତି। ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧିଂ ପୁବ୍ବେ ଚ କତପୁଞ୍ଞତଂ ସାଧେତି, ସମ୍ମା ଅପଣିହିତତ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଅକତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ତଦଭାୱତୋ। ଅୱିକ୍ଖେପେନ ପନ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସଯଞ୍ଚ ସାଧେତି। ନ ହି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ସୋତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଚ ସପ୍ପୁରିସେ ଅନୁପସ୍ସଯମାନସ୍ସ ସୱନଂ ଅତ୍ଥୀତି।

ଅପରୋ ନଯୋ – ଯସ୍ମା ଏୱନ୍ତି ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ନାନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିଯା ନାନତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ନାନାକାରନିଦ୍ଦେସୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ଚ ଏୱଂ ଭଦ୍ଦକୋ ଆକାରୋ ନ ସମ୍ମା ଅପ୍ପଣିହିତତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବେ ଅକତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ହୋତି, ତସ୍ମା ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ଭଦ୍ଦକେନ ଆକାରେନ ପଚ୍ଛିମଚକ୍କଦ୍ୱଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅତ୍ତନୋ ଦୀପେତି, ସୁତନ୍ତି ସୱନଯୋଗେନ ପୁରିମଚକ୍କଦ୍ୱଯସମ୍ପତ୍ତିଂ। ନ ହି ଅପ୍ପତିରୂପଦେସେ ୱସତୋ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସଯୱିରହିତସ୍ସ ୱା ସୱନଂ ଅତ୍ଥି। ଇଚ୍ଚସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଚକ୍କଦ୍ୱଯସିଦ୍ଧିଯା ଆସଯସୁଦ୍ଧି ସିଦ୍ଧା ହୋତି। ପୁରିମଚକ୍କଦ୍ୱଯସିଦ୍ଧିଯା ପଯୋଗସୁଦ୍ଧି। ତାଯ ଚ ଆସଯସୁଦ୍ଧିଯା ଅଧିଗମବ୍ୟତ୍ତିସିଦ୍ଧି, ପଯୋଗସୁଦ୍ଧିଯା ଆଗମବ୍ୟତ୍ତିସିଦ୍ଧି। ଇତି ପଯୋଗାସଯସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆଗମାଧିଗମସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱଚନଂ ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ ୱିଯ ସୂରିଯସ୍ସ ଉଦଯତୋ ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ୱିଯ ଚ କୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ଅରହତି ଭଗୱତୋ ୱଚନସ୍ସ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଭୱିତୁନ୍ତି ଠାନେ ନିଦାନଂ ଠପେନ୍ତୋ ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତିଆଦିମାହ।

ଅପରୋ ନଯୋ – ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧଦୀପକେନ ୱଚନେନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାସମ୍ପତ୍ତିସବ୍ଭାୱଂ ଦୀପେତି। ସୁତନ୍ତି

ଇମିନା ସୋତବ୍ବଭେଦପଟିକ୍ଖେଧଦୀପକେନ ଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦାସମ୍ପତ୍ତିସବ୍ଭାୱଂ । ଏୱନ୍ତି ଚ ଇଦଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରଦୀପକଂ ୱଚନଂ ଭାସମାନୋ – ‘‘ଏତେ ମଯା ଧମ୍ମା ମନସାନୁପେକ୍ଖିତା ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା’’ତି ଦୀପେତି। ସୁତନ୍ତି ଇଦଂ ସୱନଯୋଗଦୀପକଂ ୱଚନଂ ଭାସମାନୋ – ‘‘ବହୂ ମଯା ଧମ୍ମା ସୁତା ଧାତା ୱଚସା ପରିଚିତା’’ତି ଦୀପେତି। ତଦୁଭଯେନପି ଅତ୍ଥବ୍ଯଞ୍ଜନପାରିପୂରିଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ସୱନେ ଆଦରଂ ଜନେତି। ଅତ୍ଥବ୍ଯଞ୍ଜନପରିପୁଣ୍ଣଞ୍ହି ଧମ୍ମଂ ଆଦରେନ ଅସ୍ସୁଣନ୍ତୋ ମହତା ହିତା ପରିବାହିରୋ ହୋତୀତି ଆଦରଂ ଜନେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମୋ ସୋତବ୍ବୋତି।

‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତ’’ନ୍ତି ଇମିନା ପନ ସକଲେନ ୱଚନେନ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଦହନ୍ତୋ ଅସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଅତିକ୍କମତି, ସାୱକତ୍ତଂ ପଟିଜାନନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି। ତଥା ଅସଦ୍ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତି, ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚିତ୍ତଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି। ‘‘କେୱଲଂ ସୁତମେୱେତଂ ମଯା ତସ୍ସେୱ ପନ ଭଗୱତୋ ୱଚନ’’ନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେତି, ସତ୍ଥାରଂ ଅପଦିସତି, ଜିନୱଚନଂ ଅପ୍ପେତି, ଧମ୍ମନେତ୍ତିଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି।

ଅପିଚ ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଉପ୍ପାଦିତଭାୱଂ ଅପ୍ପଟିଜାନନ୍ତୋ ପୁରିମୱଚନଂ ୱିୱରନ୍ତୋ ‘‘ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତମିଦଂ ମଯା ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱିସାରଦସ୍ସ ଦସବଲଧରସ୍ସ ଆସଭଟ୍ଠାନଟ୍ଠାଯିନୋ ସୀହନାଦନାଦିନୋ ସବ୍ବସତ୍ତୁତ୍ତମସ୍ସ ଧମ୍ମିସ୍ସରସ୍ସ ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ଧମ୍ମାଧିପତିନୋ ଧମ୍ମଦୀପସ୍ସ ଧମ୍ମସରଣସ୍ସ ସଦ୍ଧମ୍ମୱରଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱଚନଂ, ନ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥେ ୱା ଧମ୍ମେ ୱା ପଦେ ୱା ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ୱା କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା କତ୍ତବ୍ବା’’ତି ସବ୍ବଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମେ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ ୱିନାସେତି, ସଦ୍ଧାସମ୍ପଦଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ୱିନାସଯତି ଅସ୍ସଦ୍ଧଂ, ସଦ୍ଧଂ ୱଡ୍ଢେତି ସାସନେ;

ଏୱଂ ମେ ସୁତମିଚ୍ଚେୱଂ, ୱଦଂ ଗୋତମସାୱକୋ’’ତି।

ଏକନ୍ତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦନିଦ୍ଦେସୋ। ସମଯନ୍ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନିଦ୍ଦେସୋ। ଏକଂ ସମଯନ୍ତି ଅନିଯମିତପରିଦୀପନଂ। ତତ୍ଥ ସମଯସଦ୍ଦୋ –

ସମୱାଯେ ଖଣେ କାଲେ, ସମୂହେ ହେତୁଦିଟ୍ଠିସୁ;

ପଟିଲାଭେ ପହାନେ ଚ, ପଟିୱେଧେ ଚ ଦିସ୍ସତି।

ତଥା ହିସ୍ସ ‘‘ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସ୍ୱେପି ଉପସଙ୍କମେଯ୍ଯାମ କାଲଞ୍ଚ ସମଯଞ୍ଚ ଉପାଦାଯା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୭) ସମୱାଯୋ ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଏକୋୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖଣୋ ଚ ସମଯୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସାଯା’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୨୯) ଖଣୋ। ‘‘ଉଣ୍ହସମଯୋ ପରିଳାହସମଯୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୩୫୮) କାଲୋ। ‘‘ମହାସମଯୋ ପୱନସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସମୂହୋ। ‘‘ସମଯୋପି ଖୋ ତେ, ଭଦ୍ଦାଲି, ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ ଅହୋସି, ଭଗୱା ଖୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି, ଭଗୱାପି ମଂ ଜାନିସ୍ସତି, ‘ଭଦ୍ଦାଲି, ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥୁସାସନେ ସିକ୍ଖାଯ ନ ପରିପୂରକାରୀ’ତି, ଅଯମ୍ପି ଖୋ ତେ, ଭଦ୍ଦାଲି, ସମଯୋ ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ ଅହୋସୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୩୫) ହେତୁ । ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଉଗ୍ଗାହମାନୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ସମଣମୁଣ୍ଡିକାପୁତ୍ତୋ ସମଯପ୍ପୱାଦକେ ତିନ୍ଦୁକାଚୀରେ ଏକସାଲକେ ମଲ୍ଲିକାଯ ଆରାମେ ପଟିୱସତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୨୬୦) ଦିଟ୍ଠି।

‘‘ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଚ ଯୋ ଅତ୍ଥୋ, ଯୋ ଚତ୍ଥୋ ସମ୍ପରାଯିକୋ;

ଅତ୍ଥାଭିସମଯା ଧୀରୋ, ପଣ୍ଡିତୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। –

ଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୯) ପଟିଲାଭୋ। ‘‘ସମ୍ମା ମାନାଭିସମଯା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୪) ପହାନଂ। ‘‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପୀଳନଟ୍ଠୋ ସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ ସନ୍ତାପଟ୍ଠୋ ୱିପରିଣାମଟ୍ଠୋ ଅଭିସମଯଟ୍ଠୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ପଟି। ମ। ୩।୧) ପଟିୱେଧୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ କାଲୋ ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ସଂୱଚ୍ଛର-ଉତୁ-ମାସଡ୍ଢମାସ-ରତ୍ତି-ଦିୱ-ପୁବ୍ବଣ୍ହ-ମଜ୍ଝନ୍ହିକ-ସାଯନ୍ହ- ପଠମମଜ୍ଝିମପଚ୍ଛିମଯାମ-ମୁହୁତ୍ତାଦୀସୁ କାଲପ୍ପଭେଦଭୂତେସୁ ସମଯେସୁ ଏକଂ ସମଯନ୍ତି ଦୀପେତି।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଏତେସୁ ସଂୱଚ୍ଛରାଦୀସୁ ସମଯେସୁ ଯଂ ଯଂ ସୁତ୍ତଂ ଯମ୍ହି ଯମ୍ହି ସଂୱଚ୍ଛରେ ଉତୁମ୍ହି ମାସେ ପକ୍ଖେ ରତ୍ତିଭାଗେ ଦିୱସଭାଗେ ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବଂ

ତଂ ଥେରସ୍ସ ସୁୱିଦିତଂ ସୁୱୱତ୍ଥାପିତଂ ପଞ୍ଞାୟ। ଯସ୍ମା ପନ ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ ଅସୁକସଂୱଚ୍ଛରେ ଅସୁକୌତୁମ୍ହି ଅସୁକମାସେ ଅସୁକପକ୍ଖେ ଅସୁକରତ୍ତିଭାଗେ ଅସୁକଦିୱସଭାଗେ ୱା’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ନ ସକ୍କା ସୁଖେନ ଧାରେତୁଂ ୱା ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ୱା ଉଦ୍ଦିସାପେତୁଂ ୱା, ବହୁ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଏକେନେୱ ପଦେନ ତମତ୍ଥଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ଆହ।

ଯେ ୱା ଇମେ ଗବ୍ଭୋକ୍କନ୍ତିସମୟୋ ଜାତିସମୟୋ ସଂୱେଗସମୟୋ ଅଭିନିକ୍ଖମନସମୟୋ ଦୁକ୍କରକାରିକସମୟୋ ମାରୱିଜୟସମୟୋ ଅଭିସମ୍ବୋଧିସମୟୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରସମୟୋ ଦେସନାସମୟୋ ପରିନିବ୍ବାନସମୟୋତି ଏୱମାଦୟୋ ଭଗୱତୋ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ଅତିୱିୟ ସୁପ୍ପକାସା ଅନେକକାଲପ୍ପଭେଦା ଏୱ ସମୟା, ତେସୁ ସମୟେସୁ ଦେସନାସମୟସଙ୍ଖାତଂ ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ଦୀପେତି। ଯୋ ଚାୟଂ ଞାଣକରୁଣାକିଚ୍ଚସମୟେସୁ ଅରୁଣାକିଚ୍ଚସମୟୋ, ଅତ୍ତହିତପରହିତପଟିପତ୍ତିସମୟେସୁ ପରହିତପଟିପତ୍ତିସମୟୋ, ସନ୍ନିପତିତାନଂ କରଣୀୟଦ୍ୱୟସମୟେସୁ ଧମ୍ମିକଥାସମୟୋ, ଦେସନାପଟିପତ୍ତିସମୟେସୁ ଦେସନାସମୟୋ, ତେସୁପି ସମୟେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ଆହ।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଯଥା ଅଭିଧମ୍ମେ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ କାମାୱଚର’’ନ୍ତି ଚ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ସୁତ୍ତପଦେସୁ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀ’’ତି ଚ ଭୁମ୍ମୱଚନେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ, ୱିନୟେ ଚ ‘‘ତେନ ସମୟେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’ତି କରଣୱଚନେନ, ତଥା ଅକତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ଉପୟୋଗୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି। ତତ୍ଥ ତଥା ଇଧ ଚ ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ। ତତ୍ଥ ହି ଅଭିଧମ୍ମେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ସୁତ୍ତପଦେସୁ ଚ ଅଧିକରଣତ୍ଥୋ ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ଅଧିକରଣଞ୍ହି କାଲତ୍ଥୋ ଚ ସମୂହତ୍ଥୋ ଚ ସମୟୋ, ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନଂ ଫସ୍ସାଦିଧମ୍ମାନଂ ଖଣସମୱାୟହେତୁସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଚ ସମୟସ୍ସ ଭାୱେନ ତେସଂ ଭାୱୋ ଲକ୍ଖୀୟତି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ୱିନୟେ ଚ ହେତୁଅତ୍ଥୋ କରଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ଯୋ ହି ସୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିସମୟୋ ସାରିପୁତ୍ତାଦୀହିପି ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ, ତେନ ସମୟେନ ହେତୁଭୂତେନ କରଣଭୂତେନ ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞାପୟନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିହେତୁଞ୍ଚ ଅପେକ୍ଖମାନୋ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାସି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ କରଣୱଚନେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ଇଧ ପନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଞ୍ଚ ଏୱଂଜାତିକେ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂୟୋଗତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି। ଯଞ୍ହି ସମୟଂ ଭଗୱା ଇମଂ ଅଞ୍ଞଂ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଦେସେସି, ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ତଂ ସମୟଂ କରୁଣାୱିହାରେନ ୱିହାସି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ଇଧ ଉପୟୋଗୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି।

ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥମପେକ୍ଖିତ୍ୱା, ଭୁମ୍ମେନ କରଣେନ ଚ;

ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମୟୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଉପୟୋଗେନ ସୋ ଇଧା’’ତି।

ପୋରାଣା ପନ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି – ‘‘ତସ୍ମିଂ ସମୟେ’’ତି ୱା – ‘‘ତେନ ସମୟେନା’’ତି ୱା – ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ୱା ଅଭିଲାପମତ୍ତଭେଦୋ ଏସ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଭୁମ୍ମମେୱ ଅତ୍ଥୋତି। ତସ୍ମା ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ସମୟେ’’ତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭଗୱାତି ଗରୁ। ଗରୁଞ୍ହି ଲୋକେ ‘‘ଭଗୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅୟଞ୍ଚ ସବ୍ବଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତାୟ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଗରୁ, ତସ୍ମା ‘‘ଭଗୱା’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପୋରାଣେହିପି ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଭଗୱାତି ୱଚନଂ ସେଟ୍ଠଂ, ଭଗୱାତି ୱଚନମୁତ୍ତମଂ;

ଗରୁଗାରୱଯୁତ୍ତୋ ସୋ, ଭଗୱା ତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଅପିଚ –

‘‘ଭାଗ୍ୟୱା ଭଗ୍ଗୱା ଯୁତ୍ତୋ, ଭଗେହି ଚ ୱିଭତ୍ତୱା;

ଭଗ୍ଗା ୱନ୍ତଗମନୋ, ଭଗ୍ଗେସୁ ଭଗୱା ତତୋ’’ତି। –

ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ୱସେନସ୍ସ ପଦସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତୋଯେୱ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚେତ୍ଥ ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ଯଥାସୁତଂ ଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମସରୀରଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କରୋତି। ତେନ – ‘‘ନଯିଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତସତ୍ଥୁକଂ ପାୱଚନଂ, ଅଯଂ ୱୋ ସତ୍ଥା’’ତି ସତ୍ଥୁ ଅଦସ୍ସନେନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଂ ଜନଂ ସମସ୍ସାସେତି।

ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱାତି ୱଚନେନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭଗୱତୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ରୂପକାଯପରିନିବ୍ବାନଂ ସାଧେତି। ତେନ ‘‘ଏୱଂୱିଧସ୍ସ ନାମ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଦେସକୋ ଦସବଲଧରୋ ୱଜିରସଙ୍ଘାତସମାନକାଯୋ, ସୋପି ଭଗୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, କେନ ଅଞ୍ଞେନ ଜୀୱିତେ ଆସା ଜନେତବ୍ବା’’ତି ଜୀୱିତମଦମତ୍ତଂ ଜନଂ ସଂୱେଜେତି, ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚସ୍ସ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତି।

ଏୱନ୍ତି ଚ ଭଣନ୍ତୋ ଦେସନାସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ମେ ସୁତନ୍ତି ସାୱକସମ୍ପତ୍ତିଂ। ଏକଂ ସମଯନ୍ତି କାଲସମ୍ପତ୍ତିଂ। ଭଗୱାତି ଦେସକସମ୍ପତ୍ତିଂ।

ଉକ୍କଟ୍ଠାଯଂ ୱିହରତୀତି ଏତ୍ଥ ଉକ୍କାତି ଦୀପିକା, ତଞ୍ଚ ନଗରଂ ‘‘ମଙ୍ଗଲଦିୱସୋ ସୁଖଣୋ ସୁନକ୍ଖତ୍ତଂ ମା ଅତିକ୍କମୀ’’ତି ରତ୍ତିମ୍ପି ଉକ୍କାସୁ ଠିତାସୁ ମାପିତତ୍ତା ଉକ୍କଟ୍ଠାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଦଣ୍ଡଦୀପିକାସୁ ଜାଲେତ୍ୱା ଧାରୀଯମାନାସୁ ମାପିତତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ସଂ ଉକ୍କଟ୍ଠାଯଂ। ସମୀପତ୍ଥେ ଚେତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ୱିହରତୀତି ଅୱିସେସେନ ଇରିଯାପଥଦିବ୍ବବ୍ରହ୍ମଅରିଯୱିହାରେସୁ ଅଞ୍ଞତରୱିହାରସମଙ୍ଗିପରିଦୀପନମେତଂ। ଇଧ ପନ ଠାନଗମନନିସିନ୍ନସଯନପ୍ପଭେଦେସୁ ରିଯାପଥେସୁ ଅଞ୍ଞତରେରିଯାପଥସମାଯୋଗପରିଦୀପନଂ। ତେନ ଠିତୋପି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନିସିନ୍ନୋପି ସଯାନୋପି ଭଗୱା ୱିହରତିଚ୍ଚେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ଭଗୱା ଏକଂ ଇରିଯାପଥବାଧନଂ ଅଞ୍ଞେନ ଇରିଯାପଥେନ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପରିପତନ୍ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ହରତି ପୱତ୍ତେତି, ତସ୍ମା ୱିହରତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସୁଭଗୱନେତି ଏତ୍ଥ ସୁଭଗତ୍ତା ସୁଭଗଂ, ସୁନ୍ଦରସିରିକତ୍ତା ସୁନ୍ଦରକାମତ୍ତା ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ହି ୱନସ୍ସ ସିରିସମ୍ପତ୍ତିଯା ମନୁସ୍ସା ଅନ୍ନପାନାଦୀନି ଆଦାଯ ଦିୱସଂ ତତ୍ଥେୱ ଛଣସମଜ୍ଜୌସ୍ସୱେ କରୋନ୍ତା ଭୋଗସୁଖଂ ଅନୁଭୋନ୍ତି, ସୁନ୍ଦରସୁନ୍ଦରେ ଚେତ୍ଥ କାମେ ପତ୍ଥେନ୍ତି ‘‘ପୁତ୍ତଂ ଲଭାମ, ଧୀତରଂ ଲଭାମା’’ତି, ତେସଂ ତଂ ତଥେୱ ହୋତି, ଏୱଂ ତଂ ସୁନ୍ଦରସିରିକତ୍ତା ସୁନ୍ଦରକାମତ୍ତା ଚ ସୁଭଗଂ। ଅପିଚ ବହୁଜନକନ୍ତତାଯପି ସୁଭଗଂ। ୱନଯତୀତି ୱନଂ, ଅତ୍ତସମ୍ପଦାଯ ସତ୍ତାନଂ ଭତ୍ତିଂ କାରେତି, ଅତ୍ତନି ସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱନୁତେ ଇତି ୱା ୱନଂ, ନାନାୱିଧକୁସୁମ-ଗନ୍ଧସମ୍ମୋଦମତ୍ତକୋକିଲାଦିୱିହଙ୍ଗମାଭିରୁତେହି ମନ୍ଦମାଲୁତଚଲିତରୁକ୍ଖସାଖାୱିଟପପଲ୍ଲୱପଲାସେହି ଚ ‘‘ଏଥ ମଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି ସବ୍ବପାଣିନୋ ଯାଚତି ୱିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଭଗଞ୍ଚ ତଂ ୱନଞ୍ଚାତି ସୁଭଗୱନଂ। ତସ୍ମିଂ ସୁଭଗୱନେ। ୱନଞ୍ଚ ନାମ ରୋପିମଂ, ସଯଂଜାତନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ତତ୍ଥ ୱେଳୁୱନଜେତୱନାଦୀନି ରୋପିମାନି। ଅନ୍ଧୱନମହାୱନଅଞ୍ଜନୱନାଦୀନି ସଯଂ ଜାତାନି। ଇଦମ୍ପି ସଯଂଜାତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସାଲରାଜମୂଲେତି ଏତ୍ଥ ସାଲରୁକ୍ଖୋପି ସାଲୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗାମସ୍ସ ୱା ନିଗମସ୍ସ ୱା ଅୱିଦୂରେ ମହନ୍ତଂ ସାଲୱନଂ, ତଞ୍ଚସ୍ସ ଏଳଣ୍ଡେହି ସଞ୍ଛନ୍ନ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୨୨୫) ‘‘ଅନ୍ତରେନ ଯମକସାଲାନ’’ନ୍ତି ଚ (ଦୀ। ନି। ୨।୧୯୫) ୱନପ୍ପତିଜେଟ୍ଠକରୁକ୍ଖୋପି। ଯଥାହ –

‘‘ତୱେୱ ଦେୱ ୱିଜିତେ, ତୱେୱୁଯ୍ୟାନଭୂମିଯା;

ଉଜୁୱଂସା ମହାସାଲା, ନୀଲୋଭାସା ମନୋରମା’’ତି। (ଜା। ୨।୧୯।୪);

ଯୋ କୋଚି ରୁକ୍ଖୋପି। ଯଥାହ ‘‘ଅଥ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାଲୁୱବୀଜଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ସାଲମୂଲେ ନିପତେଯ୍ୟା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୯)। ଇଧ ପନ ୱନପ୍ପତିଜେଟ୍ଠକରୁକ୍ଖୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ରାଜସଦ୍ଦୋ ପନସ୍ସ ତମେୱ ଜେଟ୍ଠକଭାୱଂ ସାଧେତି। ଯଥାହ ‘‘ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତସ୍ସ ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧମ୍ମିକ ନିଗ୍ରୋଧରାଜସ୍ସା’’ତି (ଅ। ନି। ୬।୫୪)। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେଧା ସମାସୋ, ସାଲାନଂ ରାଜାତିପି ସାଲରାଜା, ସାଲୋ ଚ ସୋ ଜେଟ୍ଠକଟ୍ଠେନ ରାଜା ଚ ଇତିପି ସାଲରାଜା। ମୂଲନ୍ତି ସମୀପଂ। ଅଯଞ୍ହି ମୂଲସଦ୍ଦୋ, ‘‘ମୂଲାନି ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ, ଅନ୍ତମସୋ ଉସିରନାଳିମତ୍ତାନିପୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୧୯୫) ମୂଲମୂଲେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୩।୩୦୫) ଅସାଧାରଣହେତୁମ୍ହି। ‘‘ଯାୱ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ କାଲେ ଛାଯା ଫରତି, ନିୱାତେ ପଣ୍ଣାନି ପତନ୍ତି, ଏତ୍ତାୱତା ରୁକ୍ଖମୂଲ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସମୀପେ। ଇଧ ପନ ସମୀପେ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତସ୍ମା ସାଲରାଜସ୍ସ ସମୀପେତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ସିୟା – ଯଦି ତାୱ ଭଗୱା ଉକ୍କଟ୍ଠାୟଂ ୱିହରତି, ‘‘ସୁଭଗୱନେ ସାଲରାଜମୂଲେ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଅଥ ତତ୍ଥ ୱିହରତି, ‘‘ଉକ୍କଟ୍ଠାୟ’’ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ହି ସକ୍କା ଉଭୟତ୍ଥ ଏକଂ ସମୟଂ ୱିହରିତୁନ୍ତି। ନ ଖୋ ପନେତଂ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ନନୁ ଅୱୋଚୁମ୍ହ ‘‘ସମୀପତ୍ଥେ ଚେତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଯଥା ଗଙ୍ଗାୟମୁନାଦୀନଂ ସମୀପେ ଗୋୟୂଥାନି ଚରନ୍ତାନି ‘‘ଗଙ୍ଗାୟ ଚରନ୍ତି, ୟମୁନାୟ ଚରନ୍ତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱମିଧାପି ଯଦିଦଂ ଉକ୍କଟ୍ଠାୟ ସମୀପେ ସୁଭଗୱନଂ ସାଲରାଜମୂଲଂ, ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ଉକ୍କଟ୍ଠାୟଂ ୱିହରତି ସୁଭଗୱନେ ସାଲରାଜମୂଲେ’’ତି। ଗୋଚରଗାମନିଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ହିସ୍ସ ଉକ୍କଟ୍ଠୱଚନଂ, ପବ୍ବଜିତାନୁରୂପନିୱାସଟ୍ଠାନନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସେସୱଚନଂ।

ତତ୍ଥ ଉକ୍କଟ୍ଠାକିତ୍ତନେନ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଗହଟ୍ଠାନୁଗ୍ଗହକରଣଂ ଦସ୍ସେତି, ସୁଭଗୱନାଦିକିତ୍ତନେନ ପବ୍ବଜିତାନୁଗ୍ଗହକରଣଂ। ତଥା ପୁରିମେନ ପଚ୍ଚୟଗ୍ଗହଣତୋ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗୱିୱଜ୍ଜନଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱତ୍ଥୁକାମପ୍ପହାନତୋ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁୟୋଗୱିୱଜ୍ଜନୁପାୟଦସ୍ସନଂ। ପୁରିମେନ ଚ ଧମ୍ମଦେସନାଭିୟୋଗଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱିୱେକାଧିମୁତ୍ତିଂ। ପୁରିମେନ କରୁଣାୟ ଉପଗମନଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ପଞ୍ଞାୟ ଅପଗମନଂ। ପୁରିମେନ ସତ୍ତାନଂ ହିତସୁଖନିପ୍ଫାଦନାଧିମୁତ୍ତତଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ପରହିତସୁଖକରଣେ ନିରୁପଲେପନଂ। ପୁରିମେନ ଧମ୍ମିକସୁଖାପରିଚ୍ଚାଗନିମିତ୍ତଂ ଫାସୁୱିହାରଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାନୁୟୋଗନିମିତ୍ତଂ । ପୁରିମେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକାରବହୁଲତଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଦେୱାନଂ। ପୁରିମେନ ଲୋକେ ଜାତସ୍ସ ଲୋକେ ସଂୱଡ୍ଢଭାୱଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଲୋକେନ ଅନୁପଲିତ୍ତତଂ। ପୁରିମେନ ‘‘ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହୁଜନହିତାୟ ବହୁଜନସୁଖାୟ ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୧୭୦) ୱଚନତୋ ଯଦତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତଦତ୍ଥପରିନିପ୍ଫାଦନଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଯତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତଦନୁରୂପୱିହାରଂ। ଭଗୱା ହି ପଠମଂ ଲୁମ୍ବିନିୱନେ, ଦୁତିୟଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେତି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରାୟ ଉପ୍ପତ୍ତିୟା ୱନେୟେୱ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତେନସ୍ସ ୱନେୟେୱ ୱିହାରଂ ଦସ୍ସେତୀତି ଏୱମାଦିନା ନୟେନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୟୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ରାତି ଦେସକାଲପରିଦୀପନଂ। ତଞ୍ହି ୟଂ ସମୟଂ ୱିହରତି, ତତ୍ର ସମୟେ। ୟସ୍ମିଞ୍ଚ ସାଲରାଜମୂଲେ ୱିହରତି, ତତ୍ର ସାଲରାଜମୂଲେତି ଦୀପେତି। ଭାସିତବ୍ବୟୁତ୍ତେ ୱା ଦେସକାଲେ ଦୀପେତି। ନ ହି ଭଗୱା ଅୟୁତ୍ତେ ଦେସେ କାଲେ ୱା ଧମ୍ମଂ ଭାସତି। ‘‘ଅକାଲୋ ଖୋ ତାୱ ବାହିୟା’’ତି (ଉଦା॰ ୧୦) ଆଦିଚେତ୍ଥ ସାଧକଂ। ଖୋତି ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ଅୱଧାରଣେ ଆଦିକାଲତ୍ଥେ ୱା ନିପାତୋ। ଭଗୱାତି ଲୋକଗରୁଦୀପନଂ। ଭିକ୍ଖୂତି କଥାସୱନୟୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲୱଚନଂ। ଅପିଚେତ୍ଥ, ‘‘ଭିକ୍ଖକୋତି ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖାଚରିୟଂ ଅଜ୍ଝୁପଗତୋତି ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦିନା (ପାରା॰ ୪୫) ନୟେନ ୱଚନତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆମନ୍ତେସୀତି ଆଲପି ଅଭାସି ସମ୍ବୋଧେସୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ପନ ଞାପନେପି ହୋତି। ଯଥାହ ‘‘ଆମନ୍ତୟାମି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିୱେଦୟାମି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ପକ୍କୋସନେପି। ଯଥାହ ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ମମ ୱଚନେନ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେହୀ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୯।୧୧)।

ଭିକ୍ଖୱୋତି ଆମନ୍ତନାକାରଦୀପନଂ। ତଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖନସୀଲତାଦିଗୁଣୟୋଗସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖନସୀଲତାଗୁଣୟୁତ୍ତୋପି ହି ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖନଧମ୍ମତାଗୁଣୟୁତ୍ତୋପି। ଭିକ୍ଖନେ ସାଧୁକାରିତାଗୁଣୟୁତ୍ତୋପୀତି ସଦ୍ଦୱିଦୂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ତେନ ଚ ନେସଂ ଭିକ୍ଖନସୀଲତାଦିଗୁଣୟୋଗସିଦ୍ଧେନ ୱଚନେନ ହୀନାଧିକଜନସେୱିତଂ ୱୁତ୍ତିଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଉଦ୍ଧତଦୀନଭାୱନିଗ୍ଗହଂ କରୋତି। ଭିକ୍ଖୱୋତି ଇମିନା ଚ କରୁଣାୱିପ୍ଫାରସୋମ୍ମହଦୟନୟନନିପାତପୁବ୍ବଙ୍ଗମେନ ୱଚନେନ ତେ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖାଭିମୁଖେ କରୋତି। ତେନେୱ ଚ କଥେତୁକମ୍ୟତାଦୀପକେନ ୱଚନେନ ନେସଂ ସୋତୁକମ୍ୟତଂ ଜନେତି। ତେନେୱ ଚ ସମ୍ବୋଧନଟ୍ଠେନ ସାଧୁକଂ ସୱନମନସିକାରେପି ନେ ନିୟୋଜେତି। ସାଧୁକସୱନମନସିକାରାୟତ୍ତା ହି ସାସନସମ୍ପତ୍ତି।

ଅପରେସୁପି ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ କସ୍ମା ଭିକ୍ଖୂୟେୱ ଆମନ୍ତେସୀତି ଚେ। ଜେଟ୍ଠସେଟ୍ଠାସନ୍ନସଦାସନ୍ନିହିତଭାୱତୋ। ସବ୍ବପରିସସାଧାରଣା ହି ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନା। ପରିସାୟ ଚ ଜେଟ୍ଠା ଭିକ୍ଖୂ, ପଠମୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା। ସେଟ୍ଠା, ଅନଗାରିୟଭାୱଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥୁଚରିୟାନୁୱିଧାୟକତ୍ତା ସକଲସାସନପଟିଗ୍ଗାହକତ୍ତା ଚ। ଆସନ୍ନା, ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନେସୁ ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକତ୍ତା। ସଦାସନ୍ନିହିତା, ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକାୱଚରତ୍ତାତି। ଅପିଚ ତେ ଧମ୍ମଦେସନାୟ ଭାଜନଂ, ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ। ୱିସେସତୋ ଚ ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂୟେୱ ସନ୍ଧାୟ ଅୟଂ ଦେସନାତିପି ତେ ଏୱ ଆମନ୍ତେସି।

ତତ୍ଥ ସିୟା – କିମତ୍ଥଂ ପନ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି, ନ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେତୀତି। ସତିଜନନତ୍ଥଂ। ଭିକ୍ଖୂ ହି ଅଞ୍ଞଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତାପି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତାପି ଧମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତାପି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତାପି ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ତେ ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ଧମ୍ମେ ଦେସିୟମାନେ – ‘‘ଅୟଂ ଦେସନା କିନ୍ନିଦାନା କିଂପଚ୍ଚୟା କତମାୟ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଦେସିତା’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଗଣ୍ହେୟ୍ୟୁଂ, ନ ୱା ଗଣ୍ହେୟ୍ୟୁଂ। ତେନ ନେସଂ ସତିଜନନତ୍ଥଂ ଭଗୱା ପଠମଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି।

ଭଦନ୍ତେତି ଗାରଵଵଚନମେତଂ, ସତ୍ଥୁନୋ ପଟିଵଚନଦାନଂ ଵା, ଅପିଚେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖଵୋତି ଵଦମାନୋ ଭଗଵା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଲପତି। ଭଦନ୍ତେତି ଵଦମାନା ତେ ଭଗଵନ୍ତଂ ପଚ୍ଚାଲପନ୍ତି। ତଥା ଭିକ୍ଖଵୋତି ଭଗଵା ଆଭାସତି। ଭଦନ୍ତେତି ତେ ପଚ୍ଚାଭାସନ୍ତି। ଭିକ୍ଖଵୋତି ପଟିଵଚନଂ ଦାପେତି, ଭଦନ୍ତେତି ପଟିଵଚନଂ ଦେନ୍ତି। ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ଯେ ଭଗଵା ଆମନ୍ତେସି। ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁନ୍ତି ଭଗଵତୋ ଆମନ୍ତନଂ ପଟିଅସ୍ସୋସୁଂ, ଅଭିମୁଖା ହୁତ୍ଵା ସୁଣିଂସୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ ପଟିଗ୍ଗହେସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚାତି ଭଗଵା ଏତଂ ଇଦାନି ଵତ୍ତବ୍ବଂ ସକଲଂ ସୁତ୍ତଂ ଅଵୋଚ।

ଏତ୍ତାଵତା ଚ ଯଂ ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ କମଲକୁଵଲଯୁଜ୍ଜଲଵିମଲସାଦୁରସସଲିଲାଯ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ସୁଖାଵତରଣତ୍ଥଂ ନିମ୍ମଲସିଲାତଲରଚନଵିଲାସସୋଭିତରତନସୋପାନଂ ଵିପ୍ପକିଣ୍ଣମୁତ୍ତାତଲସଦିସଵାଲିକାକିଣ୍ଣପଣ୍ଡରଭୂମିଭାଗଂ ତିତ୍ଥଂ ଵିଯ ସୁଵିଭତ୍ତଭିତ୍ତିଵିଚିତ୍ରଵେଦିକାପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ନକ୍ଖତ୍ତପଥଂ ଫୁସିତୁକାମତାଯ ଵିଯ, ଵିଜମ୍ଭିତସମୁସ୍ସଯସ୍ସ ପାସାଦଵରସ୍ସ ସୁଖାରୋହଣତ୍ଥଂ ଦନ୍ତମଯ-ସଣ୍ହମୁଦୁଫଲକ-କଞ୍ଚନଲତାଵିନଦ୍ଧ- ମଣିଗଣପ୍ପଭାସମୁଦଯୁଜ୍ଜଲସୋଭଂ ସୋପାନଂ ଵିଯ, ସୁଵଣ୍ଣଵଲଯନୂପୁରାଦିସଙ୍ଘଟ୍ଟନସଦ୍ଦସମ୍ମିସ୍ସିତକଥିତହସିତମଧୁରସ୍ସରଗେହଜନଵିଚରିତସ୍ସ ଉଳାରିସ୍ସରିଯଵିଭଵସୋଭିତସ୍ସ ମହାଘରସ୍ସ ସୁଖପ୍ପଵେସନତ୍ଥଂ ସୁଵଣ୍ଣରଜତମଣିମୁତ୍ତାପଵାଳାଦିଜୁତିଵିସ୍ସରଵିଜ୍ଜୋତିତ-ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଵିସାଲଦ୍ଵାରବାହଂ ମହାଦ୍ଵାରଂ ଵିଯ ଚ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦେସନାଞାଣଗମ୍ଭୀରଭାଵସଂସୂଚକସ୍ସ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସୁଖାଵଗାହଣତ୍ଥଂ କାଲଦେସଦେସକଵତ୍ଥୁପରିସାପଦେସପଟିମଣ୍ଡିତଂ ନିଦାନଂ ଭାସିତଂ, ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଵଣ୍ଣନା ସମତ୍ତା।

ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପଵଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ''ସବ୍ବଧମ୍ମମୂଲପରିଯାଯଂ ଵୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଭଗଵତା ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଵଣ୍ଣନାଯ ଓକାସୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ସା ପନେସା ସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ଯସ୍ମା ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପଂ ଵିଚାରେତ୍ଵା ଵୁଚ୍ଚମାନା ପାକଟା ହୋତି, ତସ୍ମା ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପଂ ତାଵ ଵିଚାରଯିସ୍ସାମ। ଚତ୍ତାରୋ ହି ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପା ଅତ୍ତଜ୍ଝାସଯୋ ପରଜ୍ଝାସଯୋ ପୁଚ୍ଛାଵସିକୋ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋତି।

ତତ୍ଥ ଯାନି ସୁତ୍ତାନି ଭଗଵା ପରେହି ଅନଜ୍ଝିଟ୍ଠୋ କେଵଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯେନେଵ କଥେସି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟସୁତ୍ତଂ, ଵତ୍ଥସୁତ୍ତଂ, ମହାସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତଂ, ମହାସଳାଯତନଵିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ, ଅରିଯଵଂସସୁତ୍ତଂ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନସୁତ୍ତନ୍ତହାରକୋ, ଇଦ୍ଧିପାଦିନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗସୁତ୍ତନ୍ତହାରକୋତି ଏଵମାଦୀନି। ତେସଂ ଅତ୍ତଜ୍ଝାସଯୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଯାନି ପନ ''ପରିପକ୍କା ଖୋ ରାହୁଲସ୍ସ ଵିମୁତ୍ତିପରିପାଚନୀଯା ଧମ୍ମା, ଯଂନୂନାହଂ ରାହୁଲଂ ଉତ୍ତରି ଆସଵାନଂ ଖଯେ ଵିନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୪। ୧୨୧) ଏଵଂ ପରେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଖନ୍ତିଂ ମନଂ ଅଭିନୀହାରଂ ବୁଜ୍ଝନଭାଵଞ୍ଚ ଅଵେକ୍ଖିତ୍ଵା ପରଜ୍ଝାସଯଵସେନ କଥିତାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଚୂଳରାହୁଲୋଵାଦସୁତ୍ତଂ, ମହାରାହୁଲୋଵାଦସୁତ୍ତଂ, ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଵତ୍ତନଂ, ଧାତୁଵିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତନ୍ତି ଏଵମାଦୀନି। ତେସଂ ପରଜ୍ଝାସଯୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଭଗଵନ୍ତଂ ପନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ଚତ୍ତାରୋ ଵଣ୍ଣା ନାଗା ସୁପଣ୍ଣା ଗନ୍ଧବ୍ବା ଅସୁରା ଯକ୍ଖା ମହାରାଜାନୋ ତାଵତିଂସାଦଯୋ ଦେଵା ମହାବ୍ରହ୍ମାତି ଏଵମାଦଯୋ ''ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା''ତି, ଭନ୍ତେ, ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ''ନୀଵରଣା ନୀଵରଣା''ତି, ଭନ୍ତେ, ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମେ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। ''କିଂ ସୂଧ ଵିତ୍ତଂ ପୁରିସସ୍ସ ସେଟ୍ଠ''ନ୍ତିଆଦିନା (ସୁ। ନି। ୧୮୩) ନଯେନ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠେନ ଭଗଵତା ଯାନି କଥିତାନି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତାଦୀନି। ଯାନି ଵା ପନଞ୍ଞାନିପି ଦେଵତାସଂଯୁତ୍ତ-ମାରସଂଯୁତ୍ତ-ବ୍ରହ୍ମସଂଯୁତ୍ତ-ସକ୍କପଞ୍ହ-ଚୂଳଵେଦଲ୍ଲ-ମହାଵେଦଲ୍ଲ-ସାମଞ୍ଞଫଲ-ଆଳଵକ-ସୂଚିଲୋମ-ଖରଲୋମସୁତ୍ତାଦୀନି, ତେସଂ ପୁଚ୍ଛାଵସିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଯାନି ପନେତାନି ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ କଥିତାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଧମ୍ମଦାଯାଦଂ ଚୂଳସୀହନାଦଂ ଚନ୍ଦୂପମଂ ପୁତ୍ତମଂସୂପମଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୂପମଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମଂ ଫେଣପିଣ୍ଡୂପମଂ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୂପମନ୍ତି ଏଵମାଦୀନି। ତେସଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଏଵମିମେସୁ ଚତୂସୁ ନିକ୍ଖେପେସୁ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଞ୍ହି ଇଦଂ ଭଗଵତା ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। କତରାଯ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା? ପରିଯତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମାନେ। ପଞ୍ଚସତା କିର ବ୍ରାହ୍ମଣା ତିଣ୍ଣଂ ଵେଦାନଂ ପାରଗୂ ଅପରଭାଗେ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ଵା କାମେସୁ ଆଦୀନଵଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଚ ଆନିସଂସଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ଭଗଵତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ନଚିରସ୍ସେଵ ସବ୍ବଂ ବୁଦ୍ଧଵଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ପରିଯତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ମାନଂ ଉପ୍ପାଦେସୁଂ ''ଯଂ ଯଂ ଭଗଵା କଥେତି, ତଂ ତଂ ମଯଂ ଖିପ୍ପମେଵ ଜାନାମ, ଭଗଵା ହି ତୀଣି ଲିଙ୍ଗାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ସତ୍ତ ଵିଭତ୍ତିଯୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ଵା ନ କିଞ୍ଚି କଥେତି, ଏଵଂ କଥିତେ ଚ ଅମ୍ହାକଂ ଗଣ୍ଠିପଦଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି। ତେ ଭଗଵତି ଅଗାରଵା ହୁତ୍ଵା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭଗଵତୋ ଉପଟ୍ଠାନମ୍ପି ଧମ୍ମସ୍ସଵନମ୍ପି ଅଭିଣ୍ହଂ ନ

ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଭଗଵା ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଚାରଂ ଞତ୍ଵା ‘‘ଅଭବ୍ବା ଇମେ ଇମଂ ମାନଖିଲଂ ଅନୁପହଚ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ଵା ଫଲଂ ଵା ସଚ୍ଛିକାତୁ’’ନ୍ତି ତେସଂ ସୁତପରିଯତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମାନଂ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତିଂ କତ୍ଵା ଦେସନାକୁସଲୋ ଭଗଵା ମାନଭଞ୍ଜନତ୍ଥଂ ସବ୍ବଧମ୍ମମୂଲପରିଯାଯନ୍ତି ଦେସନଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବଧମ୍ମମୂଲପରିଯାଯନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ମୂଲପରିଯାଯଂ। ସବ୍ବେସନ୍ତି ଅନଵସେସାନଂ। ଅନଵସେସଵାଚକୋ ହି ଅଯଂ ସବ୍ବ-ସଦ୍ଦୋ। ସୋ ଯେନ ଯେନ ସମ୍ବନ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅନଵସେସତଂ ଦୀପେତି। ଯଥା, ‘‘ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ସବ୍ବା ଵେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ସବ୍ବସକ୍କାଯପରିଯାପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ଧମ୍ମ-ସଦ୍ଦୋ ପନାଯଂ ପରିଯତ୍ତି-ସଚ୍ଚ-ସମାଧି-ପଞ୍ଞା-ପକତି-ସଭାଵସୁଞ୍ଞତା-ପୁଞ୍ଞାପତ୍ତି-ଞେଯ୍ୟାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣାତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ॰ ନି॰ ୫।୭୩) ହି ଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ ପରିଯତ୍ତିଯଂ ଵତ୍ତତି। ‘‘ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ ଵିଦିତଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ॰ ନି॰ ୧।୨୯୯) ସଚ୍ଚେସୁ। ‘‘ଏଵଂ ଧମ୍ମା ତେ ଭଗଵନ୍ତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ସମାଧିମ୍ହି।

‘‘ଯସ୍ସେତେ ଚତୁରୋ ଧମ୍ମା, ଵାନରିନ୍ଦ ଯଥା ତଵ;

ସଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମୋ ଧିତି ଚାଗୋ, ଦିଟ୍ଠଂ ସୋ ଅତିଵତ୍ତତୀ’’ତି। –

ଆଦୀସୁ (ଜା॰ ୧।୧।୫୭) ପଞ୍ଞାଯ।

‘‘ଜାତିଧମ୍ମା ଜରାଧମ୍ମା, ଅଥୋ ମରଣଧମ୍ମିନୋ’’ତିଆଦୀସୁ ପକତିଯଂ। ‘‘କୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ॰ ସ॰ ୧।ତିକମାତିକା) ସଭାଵେ। ‘‘ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସମଯେ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ॰ ସ॰ ୧୨୧) ସୁଞ୍ଞତାଯଂ। ‘‘ଧମ୍ମୋ ସୁଚିଣ୍ଣୋ ସୁଖମାଵହାତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଜା॰ ୧।୧୦।୧୦୨) ପୁଞ୍ଞେ। ‘‘ଦ୍ଵେ ଅନିଯତା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀସୁ (ପାରା॰ ୪୪୩) ଆପତ୍ତିଯଂ। ‘‘ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ସବ୍ବାକାରେନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଞାଣମୁଖେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଞେଯ୍ୟେ। ଇଧ ପନାଯଂ ସଭାଵେ ଵତ୍ତତି। ତତ୍ରାଯଂ ଵଚନତ୍ଥୋ – ଅତ୍ତନୋ ଲକ୍ଖଣଂ ଧାରେନ୍ତୀତି ଧମ୍ମା। ମୂଲ-ସଦ୍ଦୋ ଵିତ୍ଥାରିତୋ ଏଵ। ଇଧ ପନାଯଂ ଅସାଧାରଣହେତୁମ୍ହି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ପରିଯାଯସଦ୍ଦୋ ‘‘ମଧୁପିଣ୍ଡିକପରିଯାଯୋତି ନଂ ଧାରେହୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୧।୨୦୫) ଦେସନାଯଂ ଵତ୍ତତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ଖ୍ଵେସ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପରିଯାଯୋ, ଯେନ ମଂ ପରିଯାଯେନ ସମ୍ମା ଵଦମାନୋ ଵଦେଯ୍ୟ ଅକିରିଯଵାଦୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ପାରା॰ ୩) କାରଣେ। ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅଜ୍ଜ ପରିଯାଯୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓଵଦିତୁ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୩।୩୯୮) ଵାରେ। ଇଧ ପନ କାରଣେପି ଦେସନାଯମ୍ପି ଵତ୍ତତି। ତସ୍ମା ‘‘ସବ୍ବଧମ୍ମମୂଲପରିଯାଯ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସବ୍ବେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅସାଧାରଣହେତୁସଙ୍ଖାତଂ କାରଣନ୍ତି ଵା ସବ୍ବେସଂ ଧମ୍ମାନଂ କାରଣଦେସନନ୍ତି ଵା ଏଵଂ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନେଯ୍ୟତ୍ଥତ୍ତା ଚସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ, ନ ଚତୁଭୂମକାପି ସଭାଵଧମ୍ମା ସବ୍ବଧମ୍ମାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ସକ୍କାଯପରିଯାପନ୍ନା ପନ ତେଭୂମକା ଧମ୍ମାଵ ଅନଵସେସତୋ ଵେଦିତବ୍ବା, ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋତି।

ଵୋତି ଅଯଂ ଵୋ-ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗକରଣସମ୍ପଦାନସାମିଵଚନପଦପୂରଣେସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘କଚ୍ଚି ପନ ଵୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୧।୩୨୬) ହି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଣାମେମି ଵୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୨।୧୫୭) ଉପଯୋଗେ। ‘‘ନ ଵୋ ମମ ସନ୍ତିକେ ଵତ୍ଥବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୨।୧୫୭) କରଣେ। ‘‘ଵନପତ୍ଥପରିଯାଯଂ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୧।୧୯୦) ସମ୍ପଦାନେ। ‘‘ସବ୍ବେସଂ ଵୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁଭାସିତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୧।୩୪୫) ସାମିଵଚନେ। ‘‘ଯେ ହି ଵୋ ଅରିଯା ପରିସୁଦ୍ଧକାଯକମ୍ମନ୍ତା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୧।୩୫) ପଦପୂରଣମତ୍ତେ। ଇଧ ପନାଯଂ ସମ୍ପଦାନେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଭିକ୍ଖଵେତି ପତିସ୍ସଵେନ ଅଭିମୁଖୀଭୂତାନଂ ପୁନାଲପନଂ। ଦେସେସ୍ସାମୀତି ଦେସନାପଟିଜାନନଂ। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ମୂଲକାରଣଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଦେସେସ୍ସାମି, ଦୁତିଯେନ ନଯେନ କାରଣଦେସନଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଦେସେସ୍ସାମୀତି। ତଂ ସୁଣାଥାତି ତମତ୍ଥଂ ତଂ କାରଣଂ ତଂ ଦେସନଂ ମଯା ଵୁଚ୍ଚମାନଂ ସୁଣାଥ। ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥାତି ଏତ୍ଥ ପନ ସାଧୁକଂ ସାଧୂତି ଏକତ୍ଥମେତଂ। ଅଯଞ୍ଚ ସାଧୁ ସଦ୍ଦୋ ଆଯାଚନସମ୍ପଟିଚ୍ଛନସମ୍ପହଂସନସୁନ୍ଦରଦଳ୍ହୀକମ୍ମାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ସାଧୁ ମେ ଭନ୍ତେ ଭଗଵା, ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ॰ ନି॰ ୪।୯୫) ହି ଆଯାଚନେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ଵା ଅନୁମୋଦିତ୍ଵା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୩।୮୬) ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ। ‘‘ସାଧୁ, ସାଧୁ ସାରିପୁତ୍ତା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ॰ ନି॰ ୩।୩୪୯) ସମ୍ପହଂସନେ।

‘‘ସାଧୁ ଧମ୍ମରୁଚୀ ରାଜା, ସାଧୁ ପଞ୍ଞାଣଵା ନରୋ;

ସାଧୁ ମିତ୍ତାନମଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ, ପାପସ୍ସାକରଣଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି।

ଆଦୀସୁ (ଜା। ୨।୧୮।୧୦୧) ସୁନ୍ଦରେ। ‘‘ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସାଧୁକଂ ସୁଣାହୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୫।୧୯୨) ସାଧୁକସଦ୍ଦୋୟେୱ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମେ, ଆଣତ୍ତିୟନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଧାପି ଅୟଂ ଏତ୍ଥେୱ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମେ ଚ ଆଣତ୍ତିୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୁନ୍ଦରତ୍ଥେପି ୱଟ୍ଟତି। ଦଳ୍ହୀକରଣତ୍ଥେନ ହି ଦଳ୍ହମିମଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାଥ ସୁଗ୍ଗହିତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତା। ଆଣତ୍ତିଅତ୍ଥେନ ମମ ଆଣତ୍ତିୟା ସୁଣାଥ। ସୁନ୍ଦରତ୍ଥେନ ସୁନ୍ଦରମିମଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାଥାତି ଏୱଂ ଦୀପିତଂ ହୋତି।

ମନସିକରୋଥାତି ଆୱଜ୍ଜେଥ, ସମନ୍ନାହରଥାତି ଅତ୍ଥୋ, ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ନିସାମେଥ ଚିତ୍ତେ କରୋଥାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଇଦାନେତ୍ଥ ତଂ ସୁଣାଥାତି ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟୱିକ୍ଖେପୱାରଣମେତଂ। ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥାତି ମନସିକାରେ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମନିୟୋଜନେନ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟୱିକ୍ଖେପୱାରଣଂ। ପୁରିମଞ୍ଚେତ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନୱିପଲ୍ଲାସଗ୍ଗାହୱାରଣଂ, ପଚ୍ଛିମଂ ଅତ୍ଥୱିପଲ୍ଲାସଗ୍ଗାହୱାରଣଂ। ପୁରିମେନ ଚ ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ ନିୟୋଜେତି, ପଚ୍ଛିମେନ ସୁତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଧାରଣୂପପରିକ୍ଖାଦୀସୁ। ପୁରିମେନ ଚ ସବ୍ୟଞ୍ଜନୋ ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ, ତସ୍ମା ସୱନୀୟୋତି ଦୀପେତି। ପଚ୍ଛିମେନ ସାତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ମନସି କାତବ୍ବୋତି। ସାଧୁକପଦଂ ୱା ଉଭୟପଦେହି ୟୋଜେତ୍ୱା ୟସ୍ମା ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରୋ ଦେସନାଗମ୍ଭୀରୋ ଚ, ତସ୍ମା ସୁଣାଥ ସାଧୁକଂ, ୟସ୍ମା ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରୋ ପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରୋ ଚ, ତସ୍ମା ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥାତି ଏୱଂ ୟୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଭାସିସ୍ସାମୀତି ଦେସେସ୍ସାମି। ‘‘ତଂ ସୁଣାଥା’’ତି ଏତ୍ଥ ପଟିଞ୍ଞାତଂ ଦେସନଂ ନ ସଂଖିତ୍ତତୋୱ ଦେସେସ୍ସାମି, ଅପିଚ ଖୋ ୱିତ୍ଥାରତୋପି ନଂ ଭାସିସ୍ସାମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରୱାଚକାନି ହି ଏତାନି ପଦାନି। ୟଥାହ ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୋ –

‘‘ସଂଖିତ୍ତେନପି ଦେସେତି, ୱିତ୍ଥାରେନପି ଭାସତି;

ସାଳିକାୟିୱ ନିଗ୍ଘୋସୋ, ପଟିଭାନଂ ଉଦୀରୟୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୪);

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଉସ୍ସାହଜାତା ହୁତ୍ୱା ଏୱଂ ଭନ୍ତେତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ, ପଟିଗ୍ଗହେସୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ନେସଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ ଏତଂ ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଇଧ ଭିକ୍ଖୱୋତିଆଦିକଂ ସକଲଂ ସୁତ୍ତଂ ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥ ଇଧାତି ଦେସାପଦେସେ ନିପାତୋ। ସ୍ୱାୟଂ କତ୍ଥଚି ଲୋକଂ ଉପାଦାୟ ୱୁଚ୍ଚତି। ୟଥାହ – ‘‘ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୯୦)। କତ୍ଥଚି ସାସନଂ। ୟଥାହ – ‘‘ଇଧେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ, ଇଧ ଦୁତିୟୋ ସମଣୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୧)। କତ୍ଥଚି ଓକାସଂ। ୟଥାହ –

‘‘ଇଧେୱ ତିଟ୍ଠମାନସ୍ସ, ଦେୱଭୂତସ୍ସ ମେ ସତୋ;

ପୁନରାୟୁ ଚ ମେ ଲଦ୍ଧୋ, ଏୱଂ ଜାନାହି ମାରିସା’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୨।୩୬୯);

କତ୍ଥଚି ପଦପୂରଣମତ୍ତମେୱ। ୟଥାହ ‘‘ଇଧାହଂ – ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୁତ୍ତାୱୀ ଅସ୍ସଂ ପୱାରିତୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୦)। ଇଧ ପନ ଲୋକଂ ଉପାଦାୟ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨।ଭିକ୍ଖୱେତି ୟଥାପଟିଞ୍ଞାତଂ ଦେସନଂ ଦେସେତୁଂ ପୁନ ଭିକ୍ଖୂ ଆଲପତି। ଉଭୟେନାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଆଗମାଧିଗମାଭାୱା ଞେୟ୍ୟୋ ଅସ୍ସୁତୱା ଇତି। ୟସ୍ସ ହି ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନସଚ୍ଚପଚ୍ଚୟାକାରସତିପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାୱିନିଚ୍ଛୟରହିତତ୍ତା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପଟିସେଧକୋ ନେୱ ଆଗମୋ, ପଟିପତ୍ତିୟା ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅନଧିଗତତ୍ତା ନେୱ ଅଧିଗମୋ ଅତ୍ଥି। ସୋ ଆଗମାଧିଗମାଭାୱା ଞେୟ୍ୟୋ ଅସ୍ସୁତୱା ଇତି। ସ୍ୱାୟଂ –

ପୁଥୂନଂ ଜନନାଦୀହି, କାରଣେହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ;

ପୁଥୁଜ୍ଜନନ୍ତୋଗଧତ୍ତା, ପୁଥୁୱାୟଂ ଜନୋ ଇତି।

ସୋ ହି ପୁଥୂନଂ ନାନପ୍ପକାରାନଂ କିଲେସାଦୀନଂ ଜନନାଦୀହି କାରଣେହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ୟଥାହ – ପୁଥୁ କିଲେସେ ଜନେନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ଅୱିହତସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିକାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ସତ୍ଥାରାନଂ ମୁଖମୁଲ୍ଲୋକିକାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ସବ୍ବଗତୀହି ଅୱୁଟ୍ଠିତାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାଭିସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାଓଘେହି ୱୁୟ୍ହନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାସନ୍ତାପେହି ସନ୍ତପ୍ପନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାପରିଳାହେହି

ପରିଦୟ୍ହନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ରତ୍ତା ଗିଦ୍ଧା ଗଧିତା ମୁଚ୍ଛିତା ଅଜ୍ଝୋସନ୍ନା ଲଗ୍ଗା ଲଗିତା ପଲିବୁଦ୍ଧାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ପଞ୍ଚହି ନୀୱରଣେହି ଆୱୁଟା ନିୱୁଟା ଓୱୁଟା ପିହିତା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ପଟିକୁଜ୍ଜିତାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନାତି (ମହାନି। ୫୧)। ପୁଥୂନଂ ୱା ଗଣନପଥମତୀତାନଂ ଅରିଯଧମ୍ମପରମ୍ମୁଖାନଂ ନୀଚଧମ୍ମସମାଚାରାନଂ ଜନାନଂ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତାପି ପୁଥୁଜ୍ଜନା। ପୁଥୁ ୱା ଅଯଂ, ୱିସୁଂଯେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ, ୱିସଂସଟ୍ଠୋ ସୀଲସୁତାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତେହି ଅରିଯେହି ଜନୋତିପି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଏୱମେତେହି ''ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି ଦ୍ୱୀହିପି ପଦେହି ଯେତେ –

ଦୁୱେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱୁତ୍ତା, ବୁଦ୍ଧେନାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନା;

ଅନ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଏକୋ, କଲ୍ଯାଣେକୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି। –

ଦ୍ୱେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱୁତ୍ତା। ତେସୁ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀତିଆଦୀସୁ ଅରିଯାତି ଆରକତ୍ତା କିଲେସେହି, ଅନଯେ ନୈରିଯନତୋ, ଅଯେ ଇରିଯନତୋ, ସଦେୱକେନ ଚ ଲୋକେନ ଅରଣୀଯତୋ ବୁଦ୍ଧା ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ବୁଦ୍ଧସାୱକା ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧା ଏୱ ୱା ଇଧ ଅରିଯା। ଯଥାହ ''ସଦେୱକେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ…ପେ… ତଥାଗତୋ ଅରିଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୯୮)। ସପ୍ପୁରିସାତି ଏତ୍ଥ ପନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ତଥାଗତସାୱକା ଚ ''ସପ୍ପୁରିସା''ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ହି ଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣଯୋଗେନ ସୋଭନା ପୁରିସାତି ସପ୍ପୁରିସା। ସବ୍ବେୱ ୱା ଏତେ ଦ୍ୱେଧାପି ୱୁତ୍ତା। ବୁଦ୍ଧାପି ହି ଅରିଯା ଚ ସପ୍ପୁରିସା ଚ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧସାୱକାପି। ଯଥାହ –

''ଯୋ ୱେ କତଞ୍ଞୂ କତୱେଦି ଧୀରୋ,

କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୋ ଦଳ୍ହଭତ୍ତି ଚ ହୋତି;

ଦୁଖିତସ୍ସ ସକ୍କଚ୍ଚ କରୋତି କିଚ୍ଚଂ,

ତଥାୱିଧଂ ସପ୍ପୁରିସଂ ୱଦନ୍ତୀ''ତି। (ଜା। ୨।୧୭।୭୮);

କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୋ ଦଳ୍ହଭତ୍ତି ଚ ହୋତୀତି ଏତ୍ତାୱତା ହି ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ ୱୁତ୍ତୋ, କତଞ୍ଞୁତାଦୀହି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧାତି। ଇଦାନି ଯୋ ତେସଂ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସନସୀଲୋ, ନ ଚ ଦସ୍ସନେ ସାଧୁକାରୀ, ସୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ଚ ଚକ୍ଖୁନା ଅଦସ୍ସାୱୀ ଞାଣେନ ଅଦସ୍ସାୱୀତି ଦୁୱିଧୋ, ତେସୁ ଞାଣେନ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ମଂସଚକ୍ଖୁନା ହି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ୱା ଅରିଯା ଦିଟ୍ଠାପି ଅଦିଟ୍ଠାୱ ହୋନ୍ତି। ତେସଂ ଚକ୍ଖୂନଂ ୱଣ୍ଣମତ୍ତଗ୍ଗହଣତୋ, ନ ଅରିଯଭାୱଗୋଚରତୋ। ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦଯୋପି ଚ ଚକ୍ଖୁନା ଅରିଯେ ପସ୍ସନ୍ତି। ନ ଚ ତେ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱିନୋ।

ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତୱାସିନୋ କିର ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତୋ ଏକଦିୱସଂ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି ''ଅରିଯା ନାମ, ଭନ୍ତେ, କୀଦିସା''ତି। ଥେରୋ ଆହ ''ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅରିଯାନଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ସହଚରନ୍ତୋପି ନେୱ ଅରିଯେ ଜାନାତି, ଏୱଂ ଦୁଜ୍ଜାନା, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯା''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି ସୋ ନେୱ ଅଞ୍ଞାସି। ତସ୍ମା ନ ଚକ୍ଖୁନା ଦସ୍ସନଂ ଦସ୍ସନଂ, ଞାଣେନ ଦସ୍ସନମେୱ ଦସ୍ସନଂ। ଯଥାହ ''କିଂ ତେ, ୱକ୍କଲି, ଇମିନା ପୂତିକାଯେନ ଦିଟ୍ଠେନ, ଯୋ ଖୋ, ୱକ୍କଲି , ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୩।୮୭)। ତସ୍ମା ଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସନ୍ତୋପି ଞାଣେନ ଅରିଯେହି ଦିଟ୍ଠଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଅରିଯାଧିଗତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଅନଧିଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅରିଯକରଧମ୍ମାନଂ ଅରିଯଭାୱସ୍ସ ଚ ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା ''ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋତି ସତିପଟ୍ଠାନାଦିଭେଦେ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅକୁସଲୋ। ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋତି ଏତ୍ଥ ପନ –

ଦୁୱିଧୋ ୱିନଯୋ ନାମ, ଏକମେକେତ୍ଥ ପଞ୍ଚଧା;

ଅଭାୱତୋ ତସ୍ସ ଅଯଂ, ''ଅୱିନୀତୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅଯଞ୍ହି ସଂୱରୱିନଯୋ ପହାନୱିନଯୋତି ଦୁୱିଧୋ ୱିନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦୁୱିଧେପି ୱିନଯେ ଏକମେକୋ ୱିନଯୋ ପଞ୍ଚଧା ଭିଜ୍ଜତି। ସଂୱରୱିନଯୋପି ହି ସୀଲସଂୱରୋ ସତିସଂୱରୋ ଞାଣସଂୱରୋ ଖନ୍ତିସଂୱରୋ ୱୀରିଯସଂୱରୋତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ। ପହାନୱିନଯୋପି ତଦଙ୍ଗପହାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପହାନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପହାନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପହାନଂ ନିସ୍ସରଣପହାନନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ।

ତତ୍ଥ ‘‘ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ଉପେତୋ ହୋତି ସମୁପେତୋ’’ତି (ୱିଭ। ୫୧୧) ଅଯଂ ସୀଲସଂୱରୋ। ‘‘ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୩; ମ। ନି। ୧।୨୯୫; ସଂ। ନି। ୪।୨୩୯; ଅ। ନି। ୩।୧୬) ଅଯଂ ସତିସଂୱରୋ।

‘‘ଯାନି ସୋତାନି ଲୋକସ୍ମିଂ, (ଅଜିତାତି ଭଗୱା)

ସତି ତେସଂ ନିୱାରଣଂ;

ସୋତାନଂ ସଂୱରଂ ବ୍ରୂମି,

ପଞ୍ଞାଯେତେ ପିଧୀଯରେ’’ତି। (ସୁ। ନି। ୧୦୪୧);

ଅଯଂ ଞାଣସଂୱରୋ। ‘‘ଖମୋ ହୋତି ସୀତସ୍ସ ଉଣ୍ହସ୍ସା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩; ଅ। ନି। ୪।୧୧୪; ୬।୫୮) ଅଯଂ ଖନ୍ତିସଂୱରୋ। ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୨୬; ଅ। ନି। ୪।୧୧୪; ୬।୫୮) ଅଯଂ ୱୀରିଯସଂୱରୋ। ସଙ୍ଖୋପି ଚାଯଂ ସଂୱରୋ ଯଥାସକଂ ସଂୱରିତବ୍ବାନଂ ୱିନେତବ୍ବାନଞ୍ଚ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ସଂୱରଣତୋ ‘‘ସଂୱରୋ’’, ୱିନଯନତୋ ‘‘ୱିନଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ତାୱ ସଂୱରୱିନଯୋ ପଞ୍ଚଧା ଭିଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତଥା ଯଂ ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦାଦୀସୁ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେସୁ ପଟିପକ୍ଖଭାୱତୋ ଦୀପାଲୋକେନେୱ ତମସ୍ସ, ତେନ ତେନ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେନ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅନତ୍ଥସ୍ସ ପହାନଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ନାମରୂପୱୱତ୍ଥାନେନ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା, ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହେନ ଅହେତୁୱିସମହେତୁଦିଟ୍ଠୀନଂ, ତସ୍ସେୱ ଅପରଭାଗେନ କଙ୍ଖାୱିତରଣେନ କଥଂକଥୀଭାୱସ୍ସ, କଲାପସମ୍ମସନେନ ‘‘ଅହଂ ମମା’’ତି ଗାହସ୍ସ, ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗୱୱତ୍ଥାନେନ ଅମଗ୍ଗେ ମଗ୍ଗସଞ୍ଞାଯ, ଉଦଯଦସ୍ସନେନ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯା, ୱଯଦସ୍ସନେନ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଯା, ଭଯଦସ୍ସନେନ ସଭଯେ ଅଭଯସଞ୍ଞାଯ, ଆଦୀନୱଦସ୍ସନେନ ଅସ୍ସାଦସଞ୍ଞାଯ, ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାଯ ଅଭିରତିସଞ୍ଞାଯ, ମୁଚ୍ଚିତୁକମ୍ୟତାଞାଣେନ ଅମୁଚ୍ଚିତୁକମ୍ୟତାଯ, ଉପେକ୍ଖାଞାଣେନ ଅନୁପେକ୍ଖାଯ, ଅନୁଲୋମେନ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଯଂ ନିବ୍ବାନେ ଚ ପଟିଲୋମଭାୱସ୍ସ, ଗୋତ୍ରଭୁନା ସଙ୍ଖାରନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହସ୍ସ ପହାନଂ, ଏତଂ ତଦଙ୍ଗପହାନଂନାମ।

ଯଂ ପନ ଉପଚାରପ୍ପନାଭେଦେନ ସମାଧିନା ପୱତ୍ତିଭାୱନିୱାରଣତୋ ଘଟପ୍ପହାରେନେୱ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ସେୱାଲସ୍ସ ତେସଂ ତେସଂ ନୀୱରଣାଦିଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ, ଏତଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପହାନଂ ନାମ।

ଯଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯମଗ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ତଂତଂମଗ୍ଗୱତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ‘‘ଦିଟ୍ଠିଗତାନଂ ପହାନାଯା’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୨୭୭) ନଯେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସମୁଦଯପକ୍ଖିକସ୍ସ କିଲେସଗଣସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଭାୱେନ ପହାନଂ, ଇଦଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପହାନଂ ନାମ। ଯଂ ପନ ଫଲକ୍ଖଣେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତଂ କିଲେସାନଂ, ଏତଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପହାନଂ ନାମ। ଯଂ ସବ୍ବସଙ୍ଖତନିସ୍ସଟତ୍ତା ପହୀନସବ୍ବସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଏତଂ ନିସ୍ସରଣପହାନଂ ନାମ। ସବ୍ବମ୍ପି ଚେତଂ ପହାନଂ ଯସ୍ମା ଚାଗଟ୍ଠେନ ପହାନଂ, ୱିନଯନଟ୍ଠେନ ୱିନଯୋ, ତସ୍ମା ‘‘ପହାନୱିନଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂତଂପହାନୱତୋ ୱା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିନଯସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋପେତଂ ‘‘ପହାନୱିନଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ପହାନୱିନଯୋପି ପଞ୍ଚଧା ଭିଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱମଯଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଦୁୱିଧୋ, ଭେଦତୋ ଚ ଦସୱିଧୋ ୱିନଯୋ ଭିନ୍ନସଂୱରତ୍ତା ପହାତବ୍ବସ୍ସ ଚ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ଯସ୍ମା ଏତସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅଭାୱତୋ ତସ୍ସ ଅଯଂ ଅୱିନୀତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି। ଏସ ନଯୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋତି ଏତ୍ଥପି। ନିନ୍ନାନାକରଣଞ୍ହି ଏତଂ ଅତ୍ଥତୋ। ଯଥାହ ‘‘ଯେୱ ତେ ଅରିଯା, ତେୱ ତେ ସପ୍ପୁରିସା। ଯେୱ ତେ ସପ୍ପୁରିସା, ତେୱ ତେ ଅରିଯା। ଯୋ ଏୱ ସୋ ଅରିଯାନଂ ଧମ୍ମୋ, ସୋ ଏୱ ସୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଧମ୍ମୋ। ଯୋ ଏୱ ସୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଧମ୍ମୋ, ସୋ ଏୱ ସୋ ଅରିଯାନଂ ଧମ୍ମୋ। ଯେୱ ତେ ଅରିଯୱିନଯା, ତେୱ ତେ ସପ୍ପୁରିସୱିନଯା। ଯେୱ ତେ ସପ୍ପୁରିସୱିନଯା, ତେୱ ତେ ଅରିଯୱିନଯା। ଅରିଯେତି ୱା ସପ୍ପୁରିସେତି ୱା, ଅରିଯଧମ୍ମେତି ୱା ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେତି ୱା, ଅରିଯୱିନଯେତି ୱା ସପ୍ପୁରିସୱିନଯେତି ୱା ଏସେସେ ଏକେ ଏକଟ୍ଠେ ସମେ ସମଭାଗେ ତଜ୍ଜାତେ ତଞ୍ଞେୱା’’ତି।

‘‘କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ସବ୍ବଧମ୍ମମୂଲପରିଯାଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ଅଦେସେତ୍ୱାୱ ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ’’ତି ଏୱଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ନିଦ୍ଦିସୀତି? ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାଯ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ତମତ୍ଥଂ ଆୱିକାତୁଂ। ଭଗୱତୋ ହି ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନା

ଧମ୍ମଦେସନା, ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନା ପୁଗ୍ଗଲଦେସନା, ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନା ପୁଗ୍ଗଲଦେସନା, ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନା ଧମ୍ମଦେସନାତି ଧମ୍ମପୁଗ୍ଗଲୱସେନେୱ ତାୱ ଚତୁବ୍ବିଧା ଦେସନା।

ତତ୍ଥ, ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୪।୨୫୦) ଏୱରୂପୀ ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନା ଧମ୍ମଦେସନା ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ଛ ଧାତୁରୋ ଅଯଂ ପୁରିସୋ ଛ ଫସ୍ସାୟତନୋ ଅଟ୍ଠାରସ ମନୋପୱିଚାରୋ ଚତୁରାଧିଟ୍ଠାନୋ’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୩୪୩) ଏୱରୂପୀ ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନା ପୁଗ୍ଗଲଦେସନା। ‘‘ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତୟୋ? ଅନ୍ଧୋ ଏକଚକ୍ଖୁ ଦ୍ୱିଚକ୍ଖୁ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନ୍ଧୋ’’ତି? (ଅ॰ ନି॰ ୩।୨୯) ଏୱରୂପୀ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନା ପୁଗ୍ଗଲଦେସନା। ‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁଗ୍ଗତିଭୟଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି, କାୟଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ଖୋ ପାପକୋ ୱିପାକୋ ଅଭିସମ୍ପରାୟଂ…ପେ… ସୁଦ୍ଧମତ୍ତାନଂ ପରିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁଗ୍ଗତିଭୟ’’ନ୍ତି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୧୨୧) ଏୱରୂପୀ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନା ଧମ୍ମଦେସନା।

ସ୍ୱାୟଂ ଇଧ ୟସ୍ମା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅପରିଞ୍ଞାତୱତ୍ଥୁକୋ, ଅପରିଞ୍ଞାମୂଲିକା ଚ ଇଧାଧିପ୍ପେତାନଂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ମୂଲଭୂତା ମଞ୍ଞନା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାୟ ଦେସନାୟ ତମତ୍ଥଂ ଆୱିକାତୁଂ, ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ’’ତି ଏୱଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ନିଦ୍ଦିସୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଥୱୀୱାରୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସ ପଥୱୀଆଦୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସକ୍କାୟଧମ୍ମଜନିତଂ ମଞ୍ଞନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ପଥୱିଂ ପଥୱିତୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣପଥୱୀ ସସମ୍ଭାରପଥୱୀ ଆରମ୍ମଣପଥୱୀ ସମ୍ମୁତିପଥୱୀତି ଚତୁବ୍ବିଧା ପଥୱୀ। ତାସୁ ‘‘କତମା ଚ, ଆୱୁସୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୁ? ୟଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ କକ୍ଖଳଂ ଖରିଗତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ୱିଭ॰ ୧୭୩) ୱୁତ୍ତା ଲକ୍ଖଣପଥୱୀ। ‘‘ପଥୱିଂ ଖଣେୟ୍ୟ ୱା ଖଣାପେୟ୍ୟ ୱା’’ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି॰ ୮୫) ୱୁତ୍ତା ସସମ୍ଭାରପଥୱୀ। ଯେ ଚ କେସାଦୟୋ ୱୀସତି କୋଟ୍ଠାସା, ଅୟୋଲୋହାଦୟୋ ଚ ବାହିରା। ସା ହି ୱଣ୍ଣାଦୀହି ସମ୍ଭାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଥୱୀତି ସସମ୍ଭାରପଥୱୀ। ‘‘ପଥୱୀକସିଣମେକୋ ସଞ୍ଜାନାତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ॰ ନି॰ ୩।୩୬୦) ଆଗତା ପନ ଆରମ୍ମଣପଥୱୀ, ନିମିତ୍ତପଥୱୀତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଥୱୀକସିଣଜ୍ଝାନଲାଭୀ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଆଗମନୱସେନ ପଥୱୀଦେୱତାତି ନାମଂ ଲଭତି। ଅୟଂ ସମ୍ମୁତିପଥୱୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ସବ୍ବାପି ଇଧ ଲବ୍ଭତି। ତାସୁ ୟଂକିଞ୍ଚି ପଥୱିଂ ଅୟଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ପଥୱିତୋ ସଞ୍ଜାନାତି, ପଥୱୀତି ସଞ୍ଜାନାତି, ପଥୱୀଭାଗେନ ସଞ୍ଜାନାତି, ଲୋକୱୋହାରଂ ଗହେତ୍ୱା ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସେନ ସଞ୍ଜାନାତି ପଥୱୀତି। ଏୱଂ ପଥୱୀଭାଗଂ ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତୋୟେୱ ୱା ଏତଂ ‘‘ସତ୍ତୋତି ୱା ସତ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱା ଆଦିନା ନୟେନ ସଞ୍ଜାନାତି। କସ୍ମା ଏୱଂ ସଞ୍ଜାନାତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ୱିୟ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ସୋ ୟଂକିଞ୍ଚି ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଗଣ୍ହାତି। ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱିତାଦିଭେଦମେୱ ୱା ଏତ୍ଥ କାରଣଂ। ୟଂ ୱା ପରତୋ ‘‘ଅପରିଞ୍ଞାତଂ ତସ୍ସା’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ଭଗୱତାୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଥୱିଂ ପଥୱିତୋ ସଞ୍ଞତ୍ୱାତି ସୋ ତଂ ପଥୱିଂ ଏୱଂ ୱିପରୀତସଞ୍ଞାୟ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା, ‘‘ସଞ୍ଞାନିଦାନା ହି ପପଞ୍ଚସଙ୍ଖା’’ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୮୮୦) ୱଚନତୋ ଅପରଭାଗେ ଥାମପତ୍ତେହି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିପପଞ୍ଚେହି ଇଧ ମଞ୍ଞନାନାମେନ ୱୁତ୍ତେହି ମଞ୍ଞତି କପ୍ପେତି ୱିକପ୍ପେତି, ନାନପ୍ପକାରତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଗଣ୍ହାତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଥୱିଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି। ଏୱଂ ମଞ୍ଞତୋ ଚସ୍ସ ତା ମଞ୍ଞନା ଓଳାରିକନୟେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୟା ଅୟଂ କେସା ଲୋମା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱୀସତିଭେଦା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀ ୱୁତ୍ତା। ୟା ଚାୟଂ ୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ତତ୍ଥ କତମା ବାହିରା ପଥୱୀଧାତୁ? ୟଂ ବାହିରଂ କକ୍ଖଳଂ ଖରିଗତଂ କକ୍ଖଳତ୍ତଂ କକ୍ଖଳଭାୱୋ ବହିଦ୍ଧା ଅନୁପାଦିନ୍ନଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ଅୟୋ ଲୋହଂ ତିପୁ ସୀସଂ ସଜ୍ଝଂ ମୁତ୍ତା ମଣି ୱେଳୁରିୟଂ ସଙ୍ଖୋ ସିଲା ପୱାଳଂ ରଜତଂ ଜାତରୂପଂ ଲୋହିତଙ୍କୋ ମସାରଗଲ୍ଲଂ ତିଣଂ କଟ୍ଠଂ ସକ୍ଖରା କଠଲଂ ଭୂମି ପାସାଣୋ ପବ୍ବତୋ’’ତି (ୱିଭ॰ ୧୭୩) ଏୱଂ ବାହିରା ପଥୱୀ ୱୁତ୍ତା। ୟା ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତିକେ ନିମିତ୍ତପଥୱୀ, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅୟମତ୍ଥୟୋଜନା ୱୁଚ୍ଚତି।

ପଥୱିଂ ମଞ୍ଞତୀତି ତୀହି ମଞ୍ଞନାହି ଅହଂ ପଥୱୀତି ମଞ୍ଞତି, ମମ ପଥୱୀତି ମଞ୍ଞତି, ପରୋ ପଥୱୀତି ମଞ୍ଞତି, ପରସ୍ସ ପଥୱୀତି ମଞ୍ଞତି, ଅଥ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ପଥୱିଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି, ମାନମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି, ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। କଥଂ? ଅୟଞ୍ହି କେସାଦୀସୁ ଛନ୍ଦରାଗଂ ଜନେତି କେସେ ଅସ୍ସାଦେତି ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ଲୋମେ, ନଖେ, ଦନ୍ତେ, ତଚଂ, ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ପନ ରଜନୀୟୱତ୍ଥୁଂ। ଏୱଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ପଥୱିଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। ଇତି ମେ କେସା ସିୟୁଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ। ଇତି ଲୋମାତିଆଦିନା ୱା ପନ ନୟେନ ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ

ସମନ୍ନାନେତି। ‘‘ଇମିନାହଂ ସୀଲେନ ୱା…ପେ… ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେନ ୱା ଏୱଂ ସିନିଦ୍ଧମୁଦୁସୁଖୁମନୀଲକେସୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିନା ୱା ପନ ନୟେନ ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧାନଂ ପଟିଲାଭାୟ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହତି। ଏୱମ୍ପି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ପଥୱିଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି।

ତଥା ଅତ୍ତନୋ କେସାଦୀନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ୱିପତ୍ତିଂ ୱା ନିସ୍ସାୟ ମାନଂ ଜନେତି, ‘‘ସେୟ୍ୟୋହମସ୍ମୀତି ୱା ସଦିସୋହମସ୍ମୀତି ୱା ହୀନୋହମସ୍ମୀତି ୱା’’ତି। ଏୱଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ପଥୱିଂ ମାନମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। ‘‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୨।୧୮୭) ଆଗତନୟେନ ପନ କେସଂ ‘‘ଜୀୱୋ’’ତି ଅଭିନିୱିସତି। ଏସ ନୟୋ ଲୋମାଦୀସୁ। ଏୱଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ପଥୱିଂ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି।

ଅଥ ୱା ‘‘ୟା ଚେୱ ଖୋ ପନାୱୁସୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୁ, ୟା ଚ ବାହିରା ପଥୱୀଧାତୁ, ପଥୱୀଧାତୁରେୱେସା , ତଂ ନେତଂ ମମା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୦୨) ଇମିସ୍ସା ପୱତ୍ତିୟା ପଚ୍ଚନୀକନୟେନ କେସାଦିଭେଦଂ ପଥୱିଂ ଏତଂ ମମ ଏସୋହମସ୍ମି ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ଅଭିନିୱିସତି। ଏୱମ୍ପି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ପଥୱିଂ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। ଏୱଂ ତାୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ପଥୱିଂ ତୀହି ମଞ୍ଞନାହି ମଞ୍ଞତି।

ୟଥା ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ଏୱଂ ବାହିରମ୍ପି। କଥଂ? ‘‘ଅୟଞ୍ହି ଅୟଲୋହାଦୀସୁ ଛନ୍ଦରାଗଂ ଜନେତି। ଅୟଲୋହାଦୀନି ଅସ୍ସାଦେତି ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ମମ ଅୟୋ ମମ ଲୋହନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅୟାଦୀନି ମମାୟତି ରକ୍ଖତି ଗୋପୟତି, ଏୱଂ ବାହିରଂ ପଥୱିଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। ଇତି ମେ ଅୟଲୋହାଦୟୋ ସିୟୁଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ୱା ପନେତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ନାନେତି, ଇମିନାହଂ ସୀଲେନ ୱା ୱତେନ ୱା ତପେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେନ ୱା ଏୱଂ ସମ୍ପନ୍ନଅୟଲୋହାଦିଉପକରଣୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଲାଭାୟ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହତି। ଏୱମ୍ପି ବାହିରଂ ପଥୱିଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି।

ତଥା ଅତ୍ତନୋ ଅୟଲୋହାଦୀନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ୱିପତ୍ତିଂ ୱା ନିସ୍ସାୟ ମାନଂ ଜନେତି ‘‘ଇମିନାହଂ ସେୟ୍ୟୋସ୍ମୀତି ୱା, ସଦିସୋସ୍ମୀତି ୱା ହୀନୋସ୍ମୀତି ୱା’’ତି (ୱିଭ। ୮୩୨) ଏୱଂ ବାହିରଂ ପଥୱିଂ ମାନମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। ଅୟେ ଜୀୱସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ପନ ଅୟଂ ‘‘ଜୀୱୋ’’ତି ଅଭିନିୱିସତି। ଏସ ନୟୋ ଲୋହାଦୀସୁ। ଏୱଂ ବାହିରଂ ପଥୱିଂ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି।

ଅଥ ୱା ‘‘ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପଥୱୀକସିଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି। ୟଂ ପଥୱୀକସିଣଂ, ସୋ ଅହଂ। ୟୋ ଅହଂ, ତଂ ପଥୱୀକସିଣନ୍ତି ପଥୱୀକସିଣଞ୍ଚ ଅତ୍ତଞ୍ଚ ଅଦ୍ୱୟଂ ସମନୁପସ୍ସତୀ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୩୧) ପଟିସମ୍ଭିଦାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ନିମିତ୍ତପଥୱିଂ ‘‘ଅତ୍ତା’’ତି ଅଭିନିୱିସତି। ଏୱଂ ବାହିରଂ ପଥୱିଂ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। ଏୱମ୍ପି ବାହିରଂ ପଥୱିଂ ତୀହି ମଞ୍ଞନାହି ମଞ୍ଞତି। ଏୱଂ ତାୱ ‘‘ପଥୱିଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ତିସ୍ସୋପି ମଞ୍ଞନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତୋ ପରଂ ସଙ୍ଖେପେନେୱ କଥୟିସ୍ସାମ।

ପଥୱିୟାମଞ୍ଞତୀତି ଏତ୍ଥ ପଥୱିୟାତି ଭୁମ୍ମୱଚନମେତଂ। ତସ୍ମା ଅହଂ ପଥୱିୟାତି ମଞ୍ଞତି, ମୟ୍ହଂ କିଞ୍ଚନଂ ପଲିବୋଧୋ ପଥୱିୟାତି ମଞ୍ଞତି, ପରୋ ପଥୱିୟାତି ମଞ୍ଞତି, ପରସ୍ସ କିଞ୍ଚନଂ ପଲିବୋଧୋ ପଥୱିୟାତି ମଞ୍ଞତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥ ୱା ୟ୍ୱାୟଂ ‘‘କଥଂ ରୂପସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି, ଅୟଂ ଖୋ ମେ ଅତ୍ତା, ସୋ ଖୋ ପନ ମେ ଅତ୍ତା ଇମସ୍ମିଂ ରୂପେତି ଏୱଂ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତୀ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧। ୧୩୧) ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥନୟୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏତେନେୱ ନୟେନ ୱେଦନାଦିଧମ୍ମେ ଅତ୍ତତୋ ଗହେତ୍ୱା ତତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାସୁ ପଥୱୀସୁ ୟଂକିଞ୍ଚି ପଥୱିଂ ତସ୍ସୋକାସଭାୱେନ ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ସୋ ଖୋ ପନ ମେ ଅୟଂ ଅତ୍ତା ଇମିସ୍ସା ପଥୱିୟାତି ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ପଥୱିୟା ମଞ୍ଞତି, ଅୟମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା। ତସ୍ମିଂୟେୱ ପନସ୍ସ ଅତ୍ତନି ସିନେହଂ ତଦବତ୍ଥୁକଞ୍ଚ ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୟତୋ ତଣ୍ହାମାନମଞ୍ଞନାପି ୱେଦିତବ୍ବା। ୟଦା ପନ ତେନେୱ ନୟେନ ସୋ ଖୋ ପନସ୍ସ ଅତ୍ତା ପଥୱିୟାତି ମଞ୍ଞତି, ତଦା ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା ଏୱ ୟୁଜ୍ଜତି। ଇତରାୟୋପି ପନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି।

ପଥୱିତୋ ମଞ୍ଞତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ପଥୱିତୋତି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ। ତସ୍ମା ସୌପକରଣସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରସ୍ସ ୱା ୟଥାୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦତୋ ପଥୱିତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ନିଗ୍ଗମନଂ ୱା ପଥୱିତୋ ୱା ଅଞ୍ଞୋ ଅତ୍ତାତି ମଞ୍ଞମାନୋ ପଥୱିତୋ ମଞ୍ଞତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଅୟମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା। ତସ୍ମିଂୟେୱ ପନସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞିତେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସିନେହଂ ମାନଞ୍ଚ ଉପ୍ପାଦୟତୋ ତଣ୍ହାମାନମଞ୍ଞନାପି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅପରେ ଆହୁ ପଥୱୀକସିଣଂ ପରିତ୍ତଂ ଭାୱେତ୍ୱା ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ଅତ୍ତାନଂ ଗହେତ୍ୱା ପଥୱିତୋ ବହିଦ୍ଧାପି ମେ ଅତ୍ତାତି ମଞ୍ଞମାନୋ ପଥୱିତୋ ମଞ୍ଞତୀତି।

ପଥୱିଂ ମେତି ମଞ୍ଞତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ କେୱଲଞ୍ହି ମହାପଥୱିଂ ତଣ୍ହାୱସେନ ମମାୟତୀତି ଇମିନା ନୟେନ ପୱତ୍ତା ଏକା ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନା ଏୱ ଲବ୍ଭତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ଚାୟଂ ମମ କେସା, ମମ ଲୋମା, ମମ ଅୟୋ, ମମ ଲୋହନ୍ତି ଏୱଂ ୟଥାୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦାୟ ସବ୍ବାୟପି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାୟ ପଥୱିୟା

ଯୋଜେତବ୍ବାତି।

ପଥଵିଂଅଭିନନ୍ଦତୀତି ଖୁଉତ୍ତପ୍ପକାରମେଵ ପଥଵିଂ ତଣ୍ହାଦୀହି ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅସ୍ସାଦେତି, ପରାମସତି ଚାତି ଖୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ପଥଵିଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି ଏତେନେଵ ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ସିଦ୍ଧେ କସ୍ମା ଏତଂ ଖୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ। ଅଵିଚାରିତମେତଂ ପୋରାଣେହି। ଅଯଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ମତି, ଦେସନାଵିଲାସତୋ ଵା ଆଦୀନଵଦସ୍ସନତୋ ଵା। ଯସ୍ସା ହି ଧମ୍ମଧାତୁଯା ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧତ୍ତା ନାନାନଯଵିଚିତ୍ରଦେସନାଵିଲାସସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅଯଂ ସା ଭଗଵତା ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧା। ତସ୍ମା ପୁବ୍ବେ ମଞ୍ଞନାଵସେନ କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଇଦାନି ଅଭିନନ୍ଦନାଵସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଦେସନାଵିଲାସତୋ ଵା ଇଦମାହ । ଯୋ ଵା ପଥଵିଂ ମଞ୍ଞତି, ପଥଵିଯା ମଞ୍ଞତି, ପଥଵିତୋ ମଞ୍ଞତି, ପଥଵିଂ ମେତି ମଞ୍ଞତି, ସୋ ଯସ୍ମା ନ ସକ୍କୋତି ପଥଵୀନିସ୍ସିତଂ ତଣ୍ହଂ ଵା ଦିଟ୍ଠିଂ ଵା ପହାତୁଂ, ତସ୍ମା ପଥଵିଂ ଅଭିନନ୍ଦତିଯେଵ। ଯୋ ଚ ପଥଵିଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ଆଦୀନଵୋତି ଆଦୀନଵଦସ୍ସନତୋପି ଇଦମାହ। ଖୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗଵତା ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଥଵୀଧାତୁଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅପରିମୁତ୍ତୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ଵଦାମୀ’’ତି।

ଏଵଂ ପଥଵୀଵତ୍ଥୁକଂ ମଞ୍ଞନଂ ଅଭିନନ୍ଦନଞ୍ଚ ଵତ୍ଵା ଇଦାନି ଯେନ କାରଣେନ ସୋ ମଞ୍ଞତି, ଅଭିନନ୍ଦତି ଚ, ତଂ କାରଣଂ ଆଵିକରୋନ୍ତୋ ଆହ ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ, ଅପରିଞ୍ଞାତଂ ତସ୍ସାତି ଵଦାମୀତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ସୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ତଂ ପଥଵିଂ କିସ୍ସ ହେତୁ ମଞ୍ଞତି, କେନ କାରଣେନ ମଞ୍ଞତି, ଅଭିନନ୍ଦତୀତି ଚେ। ଅପରିଞ୍ଞାତଂ ତସ୍ସାତି ଵଦାମୀତି, ଯସ୍ମା ତଂ ଵତ୍ଥୁ ତସ୍ସ ଅପରିଞ୍ଞାତଂ, ତସ୍ମାତି ଖୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯୋ ହି ପଥଵିଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଜାନାତି ଞାତପରିଞ୍ଞାଯ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ପହାନପରିଞ୍ଞାଯାତି।

ତତ୍ଥ କତମା ଞାତପରିଞ୍ଞା। ପଥଵୀଧାତୁଂ ପରିଜାନାତି, ଅଯଂ ପଥଵୀଧାତୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା, ଅଯଂ ବାହିରା, ଇଦମସ୍ସା ଲକ୍ଖଣଂ, ଇମାନି ରସପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନପଦଟ୍ଠାନାନୀତି, ଅଯଂ ଞାତପରିଞ୍ଞା। କତମା ତୀରଣପରିଞ୍ଞା? ଏଵଂ ଞାତଂ କତ୍ଵା ପଥଵୀଧାତୁଂ ତୀରେତି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ରୋଗତୋତି ଦ୍ଵାଚତ୍ତାଳୀସାଯ ଆକାରେହି, ଅଯଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞା। କତମା ପହାନପରିଞ୍ଞା? ଏଵଂ ତୀରଯିତ୍ଵା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ପଥଵୀଧାତୁଯା ଛନ୍ଦରାଗଂ ପଜହତି, ଅଯଂ ପହାନପରିଞ୍ଞା।

ନାମରୂପଵଵତ୍ଥାନଂ ଵା ଞାତପରିଞ୍ଞା। କଲାପସମ୍ମସନାଦିଅନୁଲୋମପରିଯୋସାନା ତୀରଣପରିଞ୍ଞା। ଅରିଯମଗ୍ଗେ ଞାଣଂ ପହାନପରିଞ୍ଞାତି। ଯୋ ପଥଵିଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ଇମାହି ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଜାନାତି, ଅସ୍ସ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ତା ପରିଞ୍ଞାଯୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ପଥଵିଂ ମଞ୍ଞତି ଚ ଅଭିନନ୍ଦତି ଚାତି। ତେନାହ ଭଗଵା – ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସ୍ସୁତଵା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ…ପେ… ପଥଵିଂ ମଞ୍ଞତି, ପଥଵିଯା ମଞ୍ଞତି, ପଥଵିତୋ ମଞ୍ଞତି, ପଥଵିଂ ମେତି ମଞ୍ଞତି, ପଥଵିଂ ଅଭିନନ୍ଦତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅପରିଞ୍ଞାତଂ ତସ୍ସାତି ଵଦାମୀ’’ତି।

ପଥଵୀଵାରଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆପୋଵାରାଦିଵଣ୍ଣନା

ଆପଂଆପତୋତି ଏତ୍ଥାପି ଲକ୍ଖଣସସମ୍ଭାରାରମ୍ମଣସମ୍ମୁତିଵସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଆପୋ। ତେସୁ ‘‘ତତ୍ଥ, କତମା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆପୋଧାତୁ। ଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଆପୋ ଆପୋଗତଂ, ସିନେହୋ ସିନେହଗତଂ ବନ୍ଧନତ୍ତଂ ରୂପସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପାଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଵିଭ। ୧୭୪) ଖୁତ୍ତୋ ଲକ୍ଖଣଆପୋ। ‘‘ଆପୋକସିଣଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଆପସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଖୁତ୍ତୋ ସସମ୍ଭାରାପୋ। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ପଥଵିଯଂ ଖୁତ୍ତସଦିସମେଵ। କେଵଲଂ ଯୋଜନାନଯେ ପନ ‘‘ପିତ୍ତଂ ସେମ୍ହ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଖୁତ୍ତା ଦ୍ଵାଦସଭେଦା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆପୋଧାତୁ, ‘‘ତତ୍ଥ, କତମା ବାହିରା ଆପୋଧାତୁ? ଯଂ ବାହିରଂ ଆପୋ ଆପୋଗତଂ, ସିନେହୋ ସିନେହଗତଂ ବନ୍ଧନତ୍ତଂ ରୂପସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ଅନୁପାଦିନ୍ନଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ମୂଲରସୋ ଖନ୍ଧରସୋ ତଚରସୋ ପତ୍ତରସୋ ପୁପ୍ଫରସୋ ଫଲରସୋ ଖୀରଂ ଦଧି ସପ୍ପି ନଵନୀତଂ ତେଲଂ ମଧୁ ଫାଣିତଂ ଭୁମ୍ମାନି ଵା ଉଦକାନି ଅନ୍ତଲିକ୍ଖାନି ଵା’’ତି (ଵିଭ। ୧୭୪) ଏଵଂ ଖୁତ୍ତା ଚ ବାହିରା ଆପୋଧାତୁ ଵେଦିତବ୍ବା, ଯୋ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତିକେ ନିମିତ୍ତଆପୋ।

ତେଜଂ ତେଜତୋତି ଇମସ୍ମିଂ ତେଜୋଵାରେପି ଖୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵିତ୍ଥାରୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଯୋଜନାନଯେ ପନେତ୍ଥ ‘‘ଯେନ ଚ ସନ୍ତପ୍ପତି, ଯେନ ଚ ଜୀରୀଯତି, ଯେନ ଚ ପରିଡଯ୍ହତି, ଯେନ ଚ ଅସିତପୀତଖାଯିତସାଯିତଂ ସମ୍ମା ପରିଣାମଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି (ଵିଭ। ୧୭୫) ଏଵଂ ଖୁତ୍ତା ଚତୁପ୍ପଭେଦା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ତେଜୋଧାତୁ। ‘‘ତତ୍ଥ କତମା ବାହିରା ତେଜୋଧାତୁ? ଯଂ ବାହିରଂ ତେଜୋ ତେଜୋଗତଂ ଉସ୍ମା ଉସ୍ମାଗତଂ ଉସୁମଂ ଉସୁମଗତଂ ବହିଦ୍ଧା ଅନୁପାଦିନ୍ନଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, କଟ୍ଠଗ୍ଗି ପଲାଲଗ୍ଗି ତିଣଗ୍ଗି ଗୋମଯଗ୍ଗି ଥୁସଗ୍ଗି ସଙ୍କାରଗ୍ଗି ଇନ୍ଦଗ୍ଗି ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୋ ସୂରିଯସନ୍ତାପୋ କଟ୍ଠସନ୍ନିଚଯସନ୍ତାପୋ ତିଣସନ୍ନିଚଯସନ୍ତାପୋ ଧଞ୍ଞସନ୍ନିଚଯସନ୍ତାପୋ ଭଣ୍ଡସନ୍ନିଚଯସନ୍ତାପୋ’’ତି (ଵିଭ। ୧୭୫) ଏଵଂ ଖୁତ୍ତା ଚ ବାହିରା ତେଜୋଧାତୁ ଵେଦିତବ୍ବା।

ୱାଯଂ ୱାଯତୋତି ଇମସ୍ସ ୱାଯୱାରସ୍ସାପି ଯୋଜନାନଯେ ପନ ‘‘ଉଦ୍ଧଙ୍ଗମା ୱାତା ଅଧୋଗମା ୱାତା କୁଚ୍ଛିସଯା ୱାତା କୋଟ୍ଠାସଯା ୱାତା ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନୁସାରିନୋ ୱାତା ସତ୍ଥକୱାତା ଖୁରକୱାତା ଉପ୍ପଲକୱାତା ଅସ୍ସାସୋ ପସ୍ସାସୋ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ୱାଯୋଧାତୁ। ‘‘ତତ୍ଥ କତମା ବାହିରା ୱାଯୋଧାତୁ? ଯଂ ବାହିରଂ ୱାଯୋ ୱାଯୋଗତଂ ଥମ୍ଭିତତ୍ତଂ ରୂପସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ଅନୁପାଦିନ୍ନଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ପୁରତ୍ଥିମା ୱାତା ପଚ୍ଛିମା ୱାତା ଉତ୍ତରା ୱାତା ଦକ୍ଖିଣା ୱାତା ସରଜା ୱାତା ଅରଜା ୱାତା ସୀତା ୱାତା ଉଣ୍ହା ୱାତା ପରିତ୍ତା ୱାତା ଅଧିମତ୍ତା ୱାତା କାଳୱାତା ୱେରମ୍ଭୱାତା ପକ୍ଖୱାତା ସୁପଣ୍ଣୱାତା ତାଲଣ୍ଟୱାତା ୱିଧୂପନୱାତା’’ତି (ୱିଭ। ୧୭୬) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ଚ ବାହିରା ୱାଯୋଧାତୁ ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଯ୍ୱାଯଂ –

‘‘ୱୁତ୍ତମ୍ହି ଏକଧମ୍ମେ, ଯେ ଧମ୍ମା ଏକଲକ୍ଖଣା ତେନ;

ୱୁତ୍ତା ଭୱନ୍ତି ସବ୍ବେ, ଇତି ୱୁତ୍ତୋ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ’’ତି। –

ଏୱଂ ନେତ୍ତିଯଂ ଲକ୍ଖଣୋ ନାମ ହାରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ୱସେନ ଯସ୍ମା ଚତୂସୁ ଭୂତେସୁ ଗହିତେସୁ ଉପାଦାରୂପମ୍ପି ଗହିତମେୱ ଭୱତି, ରୂପଲକ୍ଖଣଂ ଅନତୀତତ୍ତା। ଯଞ୍ଚ ଭୂତୋପାଦାରୂପଂ ସୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ। ତସ୍ମା ‘‘ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ପଥୱିଂ ଆପଂ ତେଜଂ ୱାଯଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ଅତ୍ଥତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀତିପି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ପଥୱିଯା ଆପସ୍ମିଂ ତେଜସ୍ମିଂ ୱାଯସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତୀତି ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହୋତି। ‘‘ପଥୱିତୋ ଆପତୋ ତେଜତୋ ୱାଯତୋ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ରୂପତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅତ୍ତାତି ସିଦ୍ଧତ୍ତା ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ ସମନୁପସ୍ସତୀତିପି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱମେତା ଚତସ୍ସୋ ରୂପୱତ୍ଥୁକା ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଏକା ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି, ତିସ୍ସୋ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଯୋତି ଦ୍ୱେୱ ଦିଟ୍ଠିଯୋ ହୋନ୍ତୀତି ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଆପୋୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭୂତୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା

୩। ଏୱଂ ରୂପମୁଖେନ ସଙ୍ଖାରୱତ୍ଥୁକଂ ମଞ୍ଞନଂ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଯେ ସଙ୍ଖାରେ ଉପାଦାଯ ସତ୍ତା ପଞ୍ଞପୀଯନ୍ତି, ତେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତ୍ତେସୁପି ଯସ୍ମା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ମଞ୍ଞନଂ କରୋତି, ତସ୍ମା ତେ ସତ୍ତେ ନିଦ୍ଦିସନ୍ତୋ ଭୂତେ ଭୂତତୋ ସଞ୍ଜାନାତୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥାଯଂ ଭୂତସଦ୍ଦୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଅମନୁସ୍ସଧାତୁୱିଜ୍ଜମାନଖୀଣାସୱସତ୍ତରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଭୂତମିଦନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମନୁପସ୍ସଥା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୪୦୧) ହି ଅଯଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଯାନୀଧ ଭୂତାନି ସମାଗତାନୀ’’ତି (ସୁ। ନି। ୨୨୪) ଏତ୍ଥ ଅମନୁସ୍ସେସୁ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମହାଭୂତା ହେତୂ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୮୬) ଏତ୍ଥ ଧାତୂସୁ। ‘‘ଭୂତସ୍ମିଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୬୯) ୱିଜ୍ଜମାନେ। ‘‘ଯୋ ଚ କାଲଘସୋ ଭୂତୋ’’ତି (ଜା। ୧।୧୦।୧୯୦) ଏତ୍ଥ ଖୀଣାସୱେ। ‘‘ସବ୍ବେୱ ନିକ୍ଖିପିସ୍ସନ୍ତି ଭୂତା ଲୋକେ ସମୁସ୍ସଯ’’ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୨୦) ଏତ୍ଥ ସତ୍ତେସୁ। ‘‘ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାଯା’’ତି (ପାଚି। ୯୦) ଏତ୍ଥ ରୁକ୍ଖାଦୀସୁ। ଇଧ ପନାଯଂ ସତ୍ତେସୁ ୱତ୍ତତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଅୱିସେସେନ। ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ହି ହେଟ୍ଠା ସତ୍ତା ଇଧ ଭୂତାତି ଅଧିପ୍ପେତା।

ତତ୍ଥ ଭୂତେ ଭୂତତୋ ସଞ୍ଜାନାତୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଭୂତେ ମଞ୍ଞତୀତିଆଦୀସୁ ପନ ତିସ୍ସୋପି ମଞ୍ଞନା ଯୋଜେତବ୍ବା। କଥଂ? ଅଯଞ୍ହି ‘‘ସୋ ପସ୍ସତି ଗହପତିଂ ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତଂ ୱା ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ସମପ୍ପିତଂ ସମଙ୍ଗିଭୂତ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୭।୫୦) ୱୁତ୍ତନଯେନ ଭୂତେ ସୁଭା ସୁଖିତାତି ଗହେତ୍ୱା ରଜ୍ଜତି, ଦିସ୍ୱାପି ନେ ରଜ୍ଜତି, ସୁତ୍ୱାପି, ଘାଯିତ୍ୱାପି, ସାଯିତ୍ୱାପି, ଫୁସିତ୍ୱାପି, ଞତ୍ୱାପି। ଏୱଂ ଭୂତେ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ‘‘ଅହୋ ୱତାହଂ ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାନଂ ୱା ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୩।୩୩୭) ୱା ପନ ନଯେନ ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଲାଭାଯ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହତି, ଏୱମ୍ପି ଭୂତେ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ଅତ୍ତନୋ ପନ ଭୂତାନଞ୍ଚ ସମ୍ପତ୍ତିୱିପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଅତ୍ତାନଂ ୱା ସେଯ୍ୟଂ ଦହତି। ଭୂତେସୁ ଚ ଯଂକିଞ୍ଚି ଭୂତଂ ହୀନଂ ଅତ୍ତାନଂ ୱା ହୀନଂ, ଯଂକିଞ୍ଚି ଭୂତଂ ସେଯ୍ୟଂ । ଅତ୍ତାନଂ ୱା ଭୂତେନ, ଭୂତଂ ୱା ଅତ୍ତନା ସଦିସଂ ଦହତି। ଯଥାହ ‘‘ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଜାତିଯା ୱା… ପେ… ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ୱତ୍ଥୁନା ପୁବ୍ବକାଲଂ ପରେହି ସଦିସଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦହତି। ଅପରକାଲଂ ଅତ୍ତାନଂ ସେଯ୍ୟଂ ଦହତି। ପରେ ହୀନେ ଦହତି, ଯୋ ଏୱରୂପୋ ମାନୋ …ପେ… ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମାନାତିମାନୋ’’ତି (ୱିଭ। ୮୭୬-୮୮୦)। ଏୱଂ ଭୂତେ ମାନମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି।

ଭୂତେ ପନ ‘‘ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’’ତି ୱା ‘‘ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ସବ୍ବେ ପାଣା ସବ୍ବେ ଭୂତା ସବ୍ବେ ଜୀୱା ଅୱସା ଅବଲା ଅୱୀରିଯା ନିଯତିସଙ୍ଗତିଭାୱପରିଣତା ଛସ୍ୱେୱାଭିଜାତୀସୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୬୮) ୱା ମଞ୍ଞମାନୋ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ଏୱଂ ଭୂତେ ତୀହି ମଞ୍ଞନାହି ମଞ୍ଞତି।

କଥଂ ଭୂତେସୁ ମଞ୍ଞତି? ତେସୁ ତେସୁ ଭୂତେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଉପପତ୍ତିଂ ୱା ସୁଖୁପ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ଆକଙ୍ଖତି। ଏୱଂ ତାୱ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ଭୂତେସୁ ମଞ୍ଞତି। ଭୂତେସୁ ୱା ଉପପତ୍ତିଂ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଦାନଂ ଦେତି, ସୀଲଂ ସମାଦିଯତି, ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋତି। ଏୱମ୍ପି ଭୂତେସୁ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ଭୂତେ ପନ ସମୂହଗ୍ଗାହେନ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚେ ଭୂତେ ସେଯ୍ୟତୋ ଦହତି, ଏକଚ୍ଚେ ସଦିସତୋ ୱା ହୀନତୋ ୱାତି। ଏୱଂ ଭୂତେସୁ ମାନମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ତଥା ଏକଚ୍ଚେ ଭୂତେ ନିଚ୍ଚା ଧୁୱାତି ମଞ୍ଞତି। ଏକଚ୍ଚେ ଅନିଚ୍ଚା ଅଧୁୱାତି, ଅହମ୍ପି ଭୂତେସୁ ଅଞ୍ଞତରୋସ୍ମୀତି ୱା ମଞ୍ଞତି। ଏୱଂ ଭୂତେସୁ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି।

ଭୂତତୋ ମଞ୍ଞତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ସୌପକରଣସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରସ୍ସ ୱା ଯତୋ କୁତୋଚି ଭୂତତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ମଞ୍ଞମାନୋ ଭୂତତୋ ମଞ୍ଞତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଅଯମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା। ତସ୍ମିଂଯେୱ ପନସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞିତେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସିନେହଂ ମାନଞ୍ଚ ଉପ୍ପାଦଯତୋ ତଣ୍ହାମାନମଞ୍ଞନାପି ୱେଦିତବ୍ବା। ଭୂତେ ମେତି ମଞ୍ଞତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଏକା ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାୱ ଲବ୍ଭତି। ସା ଚାଯଂ ''ମମ ପୁତ୍ତା, ମମ ଧୀତା, ମମ ଅଜେଳକା, କୁକ୍କୁଟସୂକରା, ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳୱା''ତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ମମାଯତୋ ପୱତ୍ତତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଭୂତେ ଅଭିନନ୍ଦତୀତି ଏତଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଅପରିଞ୍ଞାତଂ ତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଯେ ସଙ୍ଖାରେ ଉପାଦାଯ ଭୂତାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି, ତେସଂ ଅପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଭୂତା ଅପରିଞ୍ଞାତା ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯୋଜନା ପନ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ କାତବ୍ବା।

ଏୱଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ସଙ୍ଖାରୱସେନ ଚ ସତ୍ତୱସେନ ଚ ମଞ୍ଞନାୱତ୍ଥୁଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଭୂମିୱିସେସାଦିନା ଭେଦେନ ୱିତ୍ଥାରତୋପି ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଦେୱେ ଦେୱତୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦିବ୍ବନ୍ତି ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ଅତ୍ତନୋ ୱା ଇଦ୍ଧିଯାତି ଦେୱା, କୀଳନ୍ତି ଜୋତେନ୍ତି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ତିୱିଧା ସମ୍ମୁତିଦେୱା ଉପପତ୍ତିଦେୱା ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱାତି। ସମ୍ମୁତିଦେୱା ନାମ ରାଜାନୋ ଦେୱିଯୋ ରାଜକୁମାରା। ଉପପତ୍ତିଦେୱା ନାମ ଚାତୁମହାରାଜିକେ ଦେୱେ ଉପାଦାଯ ତଦୁତ୍ତରିଦେୱା। ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱା ନାମ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା। ଇଧ ପନ ଉପପତ୍ତିଦେୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ନୋ ଚ ଖୋ ଅୱିସେସେନ। ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିଦେୱଲୋକେ ମାରଂ ସପରିସଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଛ କାମାୱଚରା ଇଧ ଦେୱାତି ଅଧିପ୍ପେତା। ତତ୍ଥ ସବ୍ବା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ଭୂତୱାରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

ପଜାପତିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ମାରୋ ପଜାପତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କେଚି ପନ ''ତେସଂ ତେସଂ ଦେୱାନଂ ଅଧିପତୀନଂ ମହାରାଜାଦୀନମେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ଦେୱଗ୍ଗହଣେନେୱ ତେସଂ ଗହିତତ୍ତା ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ମାରୋଯେୱ ପନ ସତ୍ତସଙ୍ଖାତାଯ ପଜାଯ ଅଧିପତିଭାୱେନ ଇଧ ପଜାପତୀତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସୋ କୁହିଂ ୱସତି? ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିଦେୱଲୋକେ । ତତ୍ର ହି ୱସୱତ୍ତିରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେତି। ମାରୋ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ ଇସ୍ସରିଯଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତୋ ରଜ୍ଜପଚ୍ଚନ୍ତେ ଦାମରିକରାଜପୁତ୍ତୋ ୱିଯ ୱସତୀତି ୱଦନ୍ତି। ମାରଗ୍ଗହଣେନେୱ ଚେତ୍ଥ ମାରପରିସାଯପି ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯୋଜନାନଯୋ ଚେତ୍ଥ ପଜାପତିଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ଦୀଘାଯୁକଂ ସୁଖବହୁଲଂ ଦିସ୍ୱା ୱା ସୁତ୍ୱା ୱା ରଜ୍ଜନ୍ତୋ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ''ଅହୋ ୱତାହଂ ପଜାପତିନୋ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ''ନ୍ତିଆଦିନା ୱା ପନ ନଯେନ ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଲାଭାଯ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହନ୍ତୋପି ପଜାପତିଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ପଜାପତିଭାୱଂ ପନ ପତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅହମସ୍ମି ପଜାନମିସ୍ସରୋ ଅଧିପତୀତି ମାନଂ ଜନେନ୍ତୋ ପଜାପତିଂ ମାନମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ''ପଜାପତି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ''ତି ୱା ''ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସତି ୱିନସ୍ସିସ୍ସତୀ''ତି ୱା ''ଅୱସୋ ଅବଲୋ ଅୱୀରିଯୋ ନିଯତିସଙ୍ଗତିଭାୱପରିଣତୋ ଛସ୍ୱେୱାଭିଜାତୀସୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତୀ''ତି ୱା ମଞ୍ଞମାନୋ ପନ ପଜାପତିଂ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଜାପତିସ୍ମିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଏକା ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାୱ ଯୁଜ୍ଜତି। ତସ୍ସା ଏୱଂ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଇଧେକଚ୍ଚୋ ''ପଜାପତିସ୍ମିଂ ଯେ ଚ ଧମ୍ମା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା''ତି ମଞ୍ଞତି। ଅଥ ୱା ''ପଜାପତିସ୍ମିଂ ନତ୍ଥି ପାପଂ, ନ ତସ୍ମିଂ ପାପକାନି କମ୍ମାନି ଉପଲବ୍ଭନ୍ତୀ''ତି ମଞ୍ଞତି।

ପଜାପତିତୋତି ଏତ୍ଥ ତିସ୍ସୋପି ମଞ୍ଞନା ଲବ୍ଭନ୍ତି। କଥଂ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସୌପକରଣସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରସ୍ସ ୱା ପଜାପତିତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ନିଗ୍ଗମନଂ ୱା ମଞ୍ଞତି, ଅଯମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା। ତସ୍ମିଂଯେୱ ପନସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞିତେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସିନେହଂ ମାନଞ୍ଚ ଉପ୍ପାଦଯତୋ ତଣ୍ହାମାନମଞ୍ଞନାପି ୱେଦିତବ୍ବା। ପଜାପତିଂ ମେତି ଏତ୍ଥ ପନ ଏକା ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାୱ ଲବ୍ଭତି। ସା ଚାଯଂ ''ପଜାପତି ମମ ସତ୍ଥା ମମ ସାମୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ମମାଯତୋ ପୱତ୍ତତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ବ୍ରହ୍ମଂ ବ୍ରହ୍ମତୋତି ଏତ୍ଥ ବ୍ରୂହିତୋ ତେହି ତେହି ଗୁଣୱିସେସେହୀତି ବ୍ରହ୍ମା। ଅପିଚ ବ୍ରହ୍ମାତି ମହାବ୍ରହ୍ମାପି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଥାଗତୋପି ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ମାତାପିତରୋପି ସେଟ୍ଠମ୍ପି। ''ସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ଦ୍ୱିସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା''ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୩।୧୬୫-୧୬୬) ହି ମହାବ୍ରହ୍ମା ବ୍ରହ୍ମାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ''ବ୍ରହ୍ମାତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତଥାଗତୋ।

‘‘ତମୋନୁଦୋ ବୁଦ୍ଧୋ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ,

ଲୋକନ୍ତଗୂ ସବ୍ବଭଵାତିଵତ୍ତୋ;

ଅନାସଵୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖପ୍ପହୀନୋ,

ସଚ୍ଚଵ୍ହୟୋ ବ୍ରହ୍ମେ ଉପାସିତୋ ମେ’’ତି। (ଚୂଳନି। ୧୦୪) –

ଏତ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

‘‘ବ୍ରହ୍ମାତି ମାତାପିତରୋ, ପୁବ୍ବାଚରିୟାତି ଵୁଚ୍ଚରେ’’ତି। (ଇତିଵୁ। ୧୦୬; ଜା। ୨।୨୦।୧୮୧) –

ଏତ୍ଥ ମାତାପିତରୋ। ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପଵତ୍ତେତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୪୮; ଅ। ନି। ୫।୧୧) ଏତ୍ଥ ସେଟ୍ଠଂ। ଇଧ ପନ ପଠମାଭିନିବ୍ବତ୍ତୋ କପ୍ପାୟୁକୋ ବ୍ରହ୍ମା ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତଗ୍ଗହଣେନେଵ ଚ ବ୍ରହ୍ମପୁରୋହିତବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜାପି ଗହିତାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଅତ୍ଥଵଣ୍ଣନା ପନେତ୍ଥ ପଜାପତିଵାରେ ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବା।

ଆଭସ୍ସରଵାରେ ଦଣ୍ଡଦୀପିକାୟ ଅଚ୍ଚି ଵିୟ ଏତେସଂ ସରୀରତୋ ଆଭା ଛିଜ୍ଜିତ୍ଵା ଛିଜ୍ଜିତ୍ଵା ପତନ୍ତୀ ଵିୟ ସରତି ଵିସରତୀତି ଆଭସ୍ସରା। ତେସଂ ଗହଣେନ ସବ୍ବାପି ଦୁତିୟଜ୍ଝାନଭୂମି ଗହିତା, ଏକତଲଵାସିନୋ ଏଵ ଚେତେ ସବ୍ବେପି ପରିତ୍ତାଭା ଅପ୍ପମାଣାଭା ଆଭସ୍ସରାତି ଵେଦିତବ୍ବା।

ସୁଭକିଣ୍ହଵାରେ ସୁଭେନ ଓକିଣ୍ଣା ଵିକିଣ୍ଣା ସୁଭେନ ସରୀରପ୍ପଭାଵଣ୍ଣେନ ଏକଗ୍ଘନା ସୁଵଣ୍ଣମଞ୍ଜୂସାୟ ଠପିତସମ୍ପଜ୍ଜଲିତକଞ୍ଚନପିଣ୍ଡସସ୍ସିରିକାତି ସୁଭକିଣ୍ହା। ତେସଂ ଗହଣେନ ସବ୍ବାପି ତତିୟଜ୍ଝାନଭୂମି ଗହିତା। ଏକତଲଵାସିନୋ ଏଵ ଚେତେ ସବ୍ବେପି ପରିତ୍ତସୁଭା ଅପ୍ପମାଣସୁଭା ସୁଭକିଣ୍ହାତି ଵେଦିତବ୍ବା।

ଵେହପ୍ଫଲଵାରେ, ଵିପୁଲା ଫଲାତି ଵେହପ୍ଫଲା। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଭୂମି ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅତ୍ଥନୟଯୋଜନା ପନ ଇମେସୁ ତୀସୁପି ଵାରେସୁ ଭୂତଵାରେ ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବା।

ଅଭିଭୂଵାରେ ଅଭିଭଵୀତି ଅଭିଭୂ। କିଂ ଅଭିଭଵି? ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧେ ଅରୂପିନୋ। ଅସଞ୍ଞଭଵସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଅସଞ୍ଞସତ୍ତା ଦେଵା ଵେହପ୍ଫଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତଲାୟେଵ ଏକସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଯେନ ଇରିୟାପଥେନ ନିବ୍ବତ୍ତା, ତେନେଵ ଯାଵତାୟୁକଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଚିତ୍ତକମ୍ମରୂପସଦିସା ହୁତ୍ଵା। ତେ ଇଧ ସବ୍ବେପି ଅଭିଭୂଵଚନେନ ଗହିତା। କେଚି ଅଭିଭୂ ନାମ ସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମାତି ଏଵମାଦିନା ନୟେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଧିପତିବ୍ରହ୍ମାନଂ ଵଣ୍ଣୟନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମଗ୍ଗହଣେନେଵ ପନ ତସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ଅୟୁତ୍ତମେତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଯୋଜନାନୟୋ ଚେତ୍ଥ ଅଭିଭୂ ଵଣ୍ଣେତ୍ଵା ଦୀଘାୟୁକୋତି ସୁତ୍ଵା ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ଅଭିଭୁଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। ‘‘ଅହୋ ଵତାହଂ ଅଭିଭୁନୋ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପନ ନୟେନ ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଲାଭାୟ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହନ୍ତୋପି ଅଭିଭୁଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। ଅତ୍ତାନଂ ହୀନତୋ ଅଭିଭୁଂ ସେୟ୍ୟତୋ ଦହନ୍ତୋ ପନ ଅଭିଭୁଂ ମାନମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତି। ‘‘ଅଭିଭୂ ନିଚ୍ଚୋ ଧୁଵୋ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ପରାମସନ୍ତୋ ଅଭିଭୁଂ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାୟ ମଞ୍ଞତୀତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ପଜାପତିଵାରେ ଵୁତ୍ତନୟମେଵ।

ଭୂତଵାରାଦିଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନଵାରାଦିଵଣ୍ଣନା

୪। ଏଵଂ ଭଗଵା ପଟିପାଟିୟା ଦେଵଲୋକେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋପି ଅଭିଭୂଵଚନେନ ଅସଞ୍ଞଭଵଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଇଦାନି ଯସ୍ମା ଅୟଂ ଵଟ୍ଟକଥା, ସୁଦ୍ଧାଵାସା ଚ ଵିଵଟ୍ଟପକ୍ଖେ ଠିତା, ଅନାଗାମିଖୀଣାସଵା ଏଵ ହି ତେ ଦେଵା। ଯସ୍ମା ଵା କତିପୟକପ୍ପସହସ୍ସାୟୁକା ତେ ଦେଵା, ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦକାଲେୟେଵ ହୋନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧା ପନ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟେପି କପ୍ପେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଦା ସୁଞ୍ଞାପି ସା ଭୂମି ହୋତି। ରଞ୍ଞୋ ଖନ୍ଧାଵାରଟ୍ଠାନଂ ଵିୟ ହି ବୁଦ୍ଧାନଂ ସୁଦ୍ଧାଵାସଭଵୋ। ତେ ତେନେଵ ଚ କାରଣେନ ଵିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିସତ୍ତାଵାସଵସେନପି ନ ଗହିତା, ସବ୍ବକାଲିକା ପନ ଇମା ମଞ୍ଞନା। ତସ୍ମା ତାସଂ ସଦାଵିଜ୍ଜମାନଭୂମିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସୁଦ୍ଧାଵାସେ ଅତିକ୍କମିତ୍ଵା, ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନନ୍ତି ତବ୍ଭୂମିକା ଚତ୍ତାରୋ କୁସଲଵିପାକକିରିୟା ଖନ୍ଧା। ତେ ଚ

ତତ୍ରୂପପନ୍ନାଯେୱ ଦଟ୍ଠଵ୍ଵା ଭୱପରିଚ୍ଛେଦକଥା ଅଯନ୍ତି କଥ୍ଵା। ଏସ ନଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନାଦୀସୁ। ଅତ୍ଥଯୋଜନା ପନ ଚତୂସୁପି ଏତେସୁ ୱାରେସୁ ଅଭିଭୂୱାରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ମାନମଞ୍ଞନା ଚେତ୍ଥ ପଜାପତିୱାରେ ୱୁତ୍ତନଯେନାପି ଯୁଜ୍ଜତି।

ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦିଟ୍ଠସୁତୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା

୫। ଏୱଂ ଭୂମିୱିସେସାଦିନା ଭେଦେନ ୱିତ୍ଥାରତୋପି ମଞ୍ଞନାୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଇଦାନି ସଵ୍ଵମଞ୍ଞନାୱଟ୍ଟଭୂତଂ ସକ୍କାଯପରିଯାପନ୍ନଂ ତେଭୂମକଧମ୍ମଭେଦଂ ଦିଟ୍ଠାଦୀହି ଚତୂହି ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ଦିଟ୍ଠଂ ଦିଟ୍ଠତୋତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ମଂସଚକ୍ଖୁନାପି ଦିଟ୍ଠଂ, ଦିଵ୍ଵଚକ୍ଖୁନାପି ଦିଟ୍ଠଂ। ରୂପାଯତନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠଂ ମଞ୍ଞତୀତି ଦିଟ୍ଠଂ ତୀହି ମଞ୍ଞନାହି ମଞ୍ଞତି। କଥଂ? ରୂପାଯତନଂ ସୁଭସଞ୍ଞାଯ ସୁଖସଞ୍ଞାଯ ଚ ପସ୍ସନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗଂ ଜନେତି, ତଂ ଅସ୍ସାଦେତି ଅଭିନନ୍ଦତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ ଭଗୱତା ''ଇତ୍ଥିରୂପେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ରତ୍ତା ଗିଦ୍ଧା ଗଧିତା ମୁଚ୍ଛିତା ଅଜ୍ଝୋସନ୍ନା, ତେ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୋଚନ୍ତି ଇତ୍ଥିରୂପୱସାନୁଗା''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୫୫)। ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ''ଇତି ମେ ରୂପଂ ସିଯା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ୱା ପନେତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ନାନେତି, ରୂପସମ୍ପଦଂ ୱା ପନ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଦାନଂ ଦେତୀ''ତି ୱିତ୍ଥାରୋ। ଏୱମ୍ପି ଦିଟ୍ଠଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ଅତ୍ତନୋ ପନ ପରସ୍ସ ଚ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱିପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ମାନଂ ଜନେତି। ''ଇମିନାହଂ ସେଯ୍ୟୋସ୍ମୀ''ତି ୱା ''ସଦିସୋସ୍ମୀ''ତି ୱା ''ହୀନୋସ୍ମୀ''ତି ୱାତି ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠଂ ମାନମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ରୂପାଯତନଂ ପନ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତନ୍ତି ମଞ୍ଞତି, ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନିଯନ୍ତି ମଞ୍ଞତି, ମଙ୍ଗଲଂ ଅମଙ୍ଗଲନ୍ତି ମଞ୍ଞତି, ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠଂ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠଂ ତୀହି ମଞ୍ଞନାହି ମଞ୍ଞତି। କଥଂ ଦିଟ୍ଠସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି? ରୂପସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସନନଯେନ ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି। ଯଥା ୱା ଧନେ ଧଞ୍ଞେ। ଏୱଂ ରୂପସ୍ମିଂ ରାଗାଦଯୋତି ମଞ୍ଞନ୍ତୋପି ଦିଟ୍ଠସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି। ଅଯମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା। ତସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ପନସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞିତେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସିନେହଂ ମାନଞ୍ଚ ଉପ୍ପାଦଯତୋ ତଣ୍ହାମାନମଞ୍ଞନାପି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି। ସେସଂ ପଥୱୀୱାରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସୁତନ୍ତି ମଂସସୋତେନପି ସୁତଂ, ଦିଵ୍ଵସୋତେନପି ସୁତଂ, ସଦ୍ଦାଯତନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ମୁତନ୍ତି ମୁତ୍ୱା ମୁନିତ୍ଵା ଚ ଗହିତଂ, ଆହଚ୍ଚ ଉପଗନ୍ତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଆରମ୍ମଣାନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଂସିଲେସେ ୱିଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ୱିଞ୍ଞାତନ୍ତି ମନସା ୱିଞ୍ଞାତଂ, ସେସାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆଯତନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ଧମ୍ମାରମ୍ମଣସ୍ସ ୱା। ଇଧ ପନ ସକ୍କାଯପରିଯାପନ୍ନମେୱ ଲବ୍ଭତି। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନେତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠୱାରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦିଟ୍ଠସୁତ୍ତୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏକତ୍ତୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା

୬। ଏୱଂ ସଵ୍ଵଂ ସକ୍କାଯଭେଦଂ ଦିଟ୍ଠାଦୀହି ଚତୂହି ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଇଦାନି ତମେୱ ସମାପନ୍ନକୱାରେନ ଚ ଅସମାପନ୍ନକୱାରେନ ଚ ଦ୍ଵିଧା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏକତ୍ତଂ ନାନତ୍ତନ୍ତିଆଦିମାହ।

ଏକତ୍ତନ୍ତି ଇମିନା ହି ସମାପନ୍ନକୱାରଂ ଦସ୍ସେତି। ନାନତ୍ତନ୍ତି ଇମିନା ଅସମାପନ୍ନକୱାରଂ। ତେସଂ ଅଯଂ ୱଚନତ୍ଥୋ ଏକଭାୱୋ ଏକତ୍ତଂ। ନାନାଭାୱୋ ନାନତ୍ତନ୍ତି। ଯୋଜନା ପନେତ୍ଥ ସମାପନ୍ନକୱାରଂ ଚତୂହି ଖନ୍ଧେହି, ଅସମାପନ୍ନକୱାରଞ୍ଚ ପଞ୍ଚହି ଖନ୍ଧେହି ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା ''ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା ସାସନନଯେନ ପଥୱୀୱାରାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତେନ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାନଯେନ ଯଥାନୁରୂପଂ ୱୀମଂସିତ୍ଵା ୱେଦିତବ୍ବା। କେଚି ପନ ଏକତ୍ତନ୍ତି ଏକତ୍ତନଯଂ ୱଦନ୍ତି ନାନତ୍ତନ୍ତି ନାନତ୍ତନଯଂ। ଅପରେ ''ଏକତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା, ନାନତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ହୋତୀ''ତି ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠାଭିନିୱେସଂ। ତଂ ସଵ୍ଵଂ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ଅଯୁତ୍ତମେୱ ହୋତି।

ଏୱଂ ସଵ୍ଵଂ ସକ୍କାଯଂ ଦ୍ଵିଧା ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଇଦାନି ତମେୱ ଏକଧା ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ଵା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସଵ୍ଵଂ ସଵ୍ଵତୋତିଆଦିମାହ। ଯୋଜନାନଯୋ ପନେତ୍ଥ ସଵ୍ଵଂ

ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୋ ସଙ୍ଗଂ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ‘‘ମଯା ଏତେ ସତ୍ତା ନିମ୍ମିତା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅତ୍ତନା ନିମ୍ମିତଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ସଙ୍ଗଂ ମାନମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ‘‘ସଙ୍ଗଂ ପୁବ୍ବେକତକମ୍ମହେତୁ, ସଙ୍ଗଂ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ, ସଙ୍ଗଂ ଅହେତୁଅପଚ୍ଚଯା, ସଙ୍ଗଂ ଅତ୍ଥି, ସଙ୍ଗଂ ନତ୍ଥୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ସଙ୍ଗଂ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କଥଂ ସଙ୍ଗସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି ‘‘ମହା ମେ ଅତ୍ତା’’ତି। ସୋ ସଙ୍ଗଲୋକସନ୍ନିୱାସଂ ତସ୍ସୋକାସଭାୱେନ ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ସୋ ଖୋ ପନ ମେ ଅଯଂ ଅତ୍ତା ସଙ୍ଗସ୍ମିନ୍ତି ମଞ୍ଞତି, ଅଯମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା। ତସ୍ମିଂଯେୱ ପନସ୍ସ ଅତ୍ତନି ସିନେହଂ ତଙ୍ଗତ୍ଥୁକଞ୍ଚ ମାନଂ ଉପ୍ପାଦଯତୋ ତଣ୍ହାମାନମଞ୍ଞନାପି ୱେଦିତଙ୍ଗା। ସେସଂ ପଥୱୀୱାରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତଙ୍ଗଂ।

ଏୱଂ ସଙ୍ଗଂ ସକ୍କାଯଂ ଏକଧା ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅପରେନପି ନଯେନ ତଂ ଏକଧା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ନିଙ୍ଗାନଂ ନିଙ୍ଗାନତୋତି ଆହ। ତତ୍ଥ ନିଙ୍ଗାନନ୍ତି ‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭୋ, ଅଯଂ ଅତ୍ତା ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ସମପ୍ପିତୋ ସମଙ୍ଗିଭୂତୋ ପରିଚାରେତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଭୋ, ଅଯଂ ଅତ୍ତା ପରମଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିଙ୍ଗାନଂ ପତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଞ୍ଚଧା ଆଗତଂ ପରମଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିଙ୍ଗାନଂ ୱେଦିତଙ୍ଗଂ। ତତ୍ଥ ନିଙ୍ଗାନଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୋ ତଣ୍ହାମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ତେନ ନିଙ୍ଗାନେନ ‘‘ଅହମସ୍ମି ନିଙ୍ଗାନଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ମାନଂ ଜନେନ୍ତୋ ମାନମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତି। ଅନିଙ୍ଗାନଂଯେୱ ସମାନଂ ତଂ ନିଙ୍ଗାନତୋ ନିଚ୍ଚାଦିତୋ ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାଯ ମଞ୍ଞତୀତି ୱେଦିତଙ୍ଗୋ।

ନିଙ୍ଗାନତୋ ପନ ଅଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତାନଂ ଗହେତ୍ୱା ସୋ ଖୋ ପନ ମେ ଅଯଂ ଅତ୍ତା ଇମସ୍ମିଂ ନିଙ୍ଗାନେତି ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ନିଙ୍ଗାନସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି, ଅଯମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା। ତସ୍ମିଂଯେୱ ପନସ୍ସ ଅତ୍ତନି ସିନେହଂ ତଙ୍ଗତ୍ଥୁକଞ୍ଚ ମାନଂ ଉପ୍ପାଦଯତୋ ତଣ୍ହାମାନମଞ୍ଞନାପି ୱେଦିତଙ୍ଗା। ଏସ ନଯୋ ନିଙ୍ଗାନତୋ ମଞ୍ଞନାଯପି। ତତ୍ରପି ହି ନିଙ୍ଗାନତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତାନଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ନିଙ୍ଗାନଂ, ଅଯଂ ଅତ୍ତା, ସୋ ଖୋ ପନ ମେ ଅଯଂ ଅତ୍ତା ଇତୋ ନିଙ୍ଗାନତୋ ଅଞ୍ଞୋ’’ତି ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ନିଙ୍ଗାନତୋ ମଞ୍ଞତି, ଅଯମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା। ତସ୍ମିଂଯେୱ ପନସ୍ସ ଅତ୍ତନି ସିନେହଂ ତଙ୍ଗତ୍ଥୁକଞ୍ଚ ମାନଂ ଉପ୍ପାଦଯତୋ ତଣ୍ହାମାନମଞ୍ଞନାପି ୱେଦିତଙ୍ଗା। ‘‘ଅହୋ ସୁଖଂ ମମ ନିଙ୍ଗାନ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ପନ ନିଙ୍ଗାନଂ ମେତି ମଞ୍ଞତୀତି ୱେଦିତଙ୍ଗୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅନୁଗୀତି –

ଯାଦିସୋ ଏସ ସକ୍କାଯୋ, ତଥା ନଂ ଅୱିଜାନତୋ;

ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ସକ୍କାଯେ, ଜାଯନ୍ତି ସଙ୍ଗମଞ୍ଞନା।

ଜେଗୁଚ୍ଛୋ ଭିଦୁରୋ ଚାଯଂ, ଦୁକ୍ଖୋ ଅପରିଣାଯକୋ;

ତଂ ପଚ୍ଚନୀକତୋ ବାଲୋ, ଗଣ୍ହଂ ଗଣ୍ହାତି ମଞ୍ଞନଂ।

ସୁଭତୋ ସୁଖତୋ ଚେୱ, ସକ୍କାଯଂ ଅନୁପସ୍ସତୋ;

ସଲଭସ୍ସେୱ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି, ହୋତି ତଣ୍ହାଯ ମଞ୍ଞନା।

ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ, ସମ୍ପତ୍ତିଂ ତସ୍ସ ପସ୍ସତୋ;

ଗୂଥାଦୀ ୱିଯ ଗୂଥସ୍ମିଂ, ହୋତି ମାନେନ ମଞ୍ଞନା।

ଅତ୍ତା ଅତ୍ତନିଯୋ ମେତି, ପସ୍ସତୋ ନଂ ଅବୁଦ୍ଧିନୋ;

ଆଦାସେ ୱିଯ ବୋନ୍ଧିସ୍ସ, ଦିଟ୍ଠିଯା ହୋତି ମଞ୍ଞନା।

ମଞ୍ଞନାତି ଚ ନାମେତଂ, ସୁଖୁମଂ ମାରବନ୍ଧନଂ;

ସିଥିଲଂ ଦୁପ୍ପମୁଞ୍ଚଞ୍ଚ, ଯେନ ବଦ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ।

ବହୁଂ ୱିପ୍ଫନ୍ଦମାନୋପି, ସକ୍କାଯଂ ନାତିୱତ୍ତତି;

ସମୁସ୍ସିତଂ ଦଳ୍ହବନ୍ଧଂ, ସାଓ ଗଦ୍ଦୁଲବନ୍ଧନୋ।

ସ'ସୋ ସକ୍କାୟମଲୀନୋ, ଜାତିୟା ଚ ଜରାୟ ଚ;

ରୋଗାଦୀହି ଚ ଦୁକ୍ଖେହି, ନିଚ୍ଚଂ ହଞ୍ଞତି ବାଲ୍ହସୋ।

ତଂ ୱୋ ୱଦାମି ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ସକ୍କାୟଂ ଅନୁପସ୍ସଥ;

ଅସାତତୋ ଅସୁଭତୋ, ଭେଦତୋ ଚ ଅନତ୍ତତୋ।

ଏସୋ ସଭାୱୋ ହେତସ୍ସ, ପସ୍ସଂ ଏୱମିମଂ ବୁଧୋ;

ପହାୟ ମଞ୍ଞନା ସଦ୍ଧା, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀତି।

ଏକତ୍ତୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପୁଥୁଜ୍ଜନୱସେନ ଚତୁୱୀସତିପଦ୍ଧା ପଠମନୟକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ସେକ୍ଖୱାରଦୁତିୟନୟୱଣ୍ଣନା

୭। ଏୱଂ ଭଗୱା ପଥୱୀଆଦୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସବ୍ବସକ୍କାୟଧମ୍ମମୂଲଭୂତଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତେସ୍ୱେୱ ୱତ୍ଥୂସୁ ସେକ୍ଖସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୟୋପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସେକ୍ଖୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୟୋତି ଉଦ୍ଦେସୱଚନଂ। ସୋତି ନିଦ୍ଦେସୱଚନଂ। ପିକାରୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ ଅୟମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ଅନିୟତୋତିଆଦୀସୁ ୱିୟ। ତେନ ଚ ଆରମ୍ମଣସଭାଗେନ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି, ନୋ ପୁଗ୍ଗଲସଭାଗେନ, ହେଟ୍ଠତୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲା ଦିଟ୍ଠିୱିପନ୍ନା, ଇଧ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନା, ନ ତେସଂ ସଭାଗତା ଅତ୍ଥି। ଆରମ୍ମଣଂ ପନ ହେଟ୍ଠା ପୁଗ୍ଗଲାନମ୍ପି ତଦେୱ, ଇମେସମ୍ପି ତଦେୱାତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଆରମ୍ମଣସଭାଗେନ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି ନୋ ପୁଗ୍ଗଲସଭାଗେନା''ତି। ୟୋପି ସୋତି ଇମିନା ପନ ସକଲେନ ୱଚନେନ ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସେକ୍ଖଂ ଦସ୍ସେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ସେକ୍ଖୋତି କେନଟ୍ଠେନ ସେକ୍ଖୋ? ସେକ୍ଖଧମ୍ମପଟିଲାଭତୋ ସେକ୍ଖୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସେକ୍ଖୋ ହୋତୀତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସେକ୍ଖାୟ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି…ପେ… ସେକ୍ଖେନ ସମ୍ମାସମାଧିନା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସେକ୍ଖୋ ହୋତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୩)। ଅପିଚ ସିକ୍ଖତୀତିପି ସେକ୍ଖୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ସିକ୍ଖତୀତି ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମା ସେକ୍ଖୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କିଞ୍ଚ ସିକ୍ଖତି? ଅଧିସୀଲମ୍ପି ସିକ୍ଖତି, ଅଧିଚିତ୍ତମ୍ପି ସିକ୍ଖତି, ଅଧିପଞ୍ଞମ୍ପି ସିକ୍ଖତି, ସିକ୍ଖତୀତି ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମା ସେକ୍ଖୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୩।୮୬)।

ୟୋପି କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅନୁଲୋମପଟିପଦାୟ ପରିପୂରକାରୀ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଜାଗରିୟାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବରତ୍ତାପରରତ୍ତଂ ବୋଧିପକ୍ଖିୟାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ ୱିହରତି – ''ଅଜ୍ଜ ୱା ସ୍ୱେ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ଅଧିଗମିସ୍ସାମୀ''ତି, ସୋପି ୱୁଚ୍ଚତି ସିକ୍ଖତୀତି ସେକ୍ଖୋତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ପଟିୱେଧପତ୍ତୋୱ ସେକ୍ଖୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ।

ଅପ୍ପତ୍ତଂ ମାନସଂ ଏତେନାତି ଅପ୍ପତ୍ତମାନସୋ। ମାନସନ୍ତି ରାଗୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ଅରହତ୍ତମ୍ପି। ''ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଚରୋ ପାସୋ, ୟ୍ୱାୟଂ ଚରତି ମାନସୋ''ତି (ମହାୱ। ୩୩; ସଂ। ନି। ୧।୧୫୧) ଏତ୍ଥ ହି ରାଗୋ ମାନସଂ। ''ଚିତ୍ତଂ ମନୋ ମାନସ''ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୬୫) ଏତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ। ''ଅପ୍ପତ୍ତମାନସୋ ସେକ୍ଖୋ, କାଲଂ କୟିରା ଜନେସୁତା''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯) ଏତ୍ଥ ଅରହତ୍ତଂ। ଇଧାପି ଅରହତ୍ତମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତେନ ଅପ୍ପତ୍ତାରହତ୍ତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅନୁତ୍ତରନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ, ଅସଦିସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଚତୂହି ୟୋଗେହି ଖେମଂ ଅନନୁୟୁତ୍ତନ୍ତି ୟୋଗକ୍ଖେମଂ, ଅରହତ୍ତମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ପତ୍ଥୟମାନୋତି ଦ୍ୱେ ପତ୍ଥନା ତଣ୍ହାପତ୍ଥନା ଚ, ଛନ୍ଦପତ୍ଥନା ଚ। ''ପତ୍ଥୟମାନସ୍ସ ହି ପଜପ୍ପିତାନି, ପୱେଧିତଂ ୱାପି ପକପ୍ପିତେସୂ''ତି (ସୁ। ନି। ୯୦୮) ଏତ୍ଥ ତଣ୍ହାପତ୍ଥନା।

‘‘ଛିନ୍ନଂ ପାପିମତୋ ସୋତଂ, ୱିଦ୍ଧସ୍ତଂ ୱିନଳୀକତଂ;

ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲା ହୋଥ, ଖେମଂ ପତ୍ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। (ମ। ନି। ୧।୩୫୨) –

ଏତ୍ଥ କତ୍ତୁକମ୍ୟତା କୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦପତ୍ଥନା। ଅଯମେୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତା। ତେନ ପତ୍ଥଯମାନୋତି ତଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ତୁକାମୋ ଅଧିଗନ୍ତୁକାମୋ ତନ୍ନିନ୍ନୋ ତପ୍ପୋଣୋ ତପ୍ପବ୍ଭାରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱିହରତୀତି ଅଞ୍ଞଂ ଇରିଯାପଥଦୁକ୍ଖଂ ଅଞ୍ଞେନ ଇରିଯାପଥେନ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପରିପତନ୍ତଂ କାଯଂ ହରତି। ଅଥ ୱା ‘‘ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚାତି ଅଧିମୁଚ୍ଚନ୍ତୋ ସଦ୍ଧାଯ ୱିହରତୀ’’ତିଆଦିନାପି ନିଦ୍ଦେସନଯେନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପଥୱିଂ ପଥୱିତୋ ଅଭିଜାନାତୀତି ପଥୱିଂ ପଥୱୀଭାୱେନ ଅଭିଜାନାତି, ନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱିଯ ସବ୍ବାକାରୱିପରୀତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ସଞ୍ଜାନାତି। ଅପିଚ ଖୋ ଅଭିୱିସିଟ୍ଠେନ ଞାଣେନ ଜାନାତି, ଏୱଂ ପଥୱୀତି ଏତଂ ପଥୱୀଭାୱଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚନ୍ତୋ ଏୱ ନଂ ଅନିଚ୍ଚାତିପି ଦୁକ୍ଖାତିପି ଅନତ୍ତାତିପି ଏୱଂ ଅଭିଜାନାତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱଞ୍ଚ ନଂ ଅଭିଞ୍ଞତ୍ୱା ପଥୱିଂ ମା ମଞ୍ଞୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମଞ୍ଞତୀତି ମଞ୍ଞି। ଅଯଂ ପନ ମଞ୍ଞୀ ଚ ନ ମଞ୍ଞୀ ଚ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଅତ୍ଥେ ଇଦଂ ପଦଂ ନିପାତେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କୋ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋତି। ୱୁଚ୍ଚତେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ତାୱ ସବ୍ବମଞ୍ଞନାନଂ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ମଞ୍ଞତୀତି ୱୁତ୍ତୋ। ଖୀଣାସୱୋ ପହୀନତ୍ତା ନ ମଞ୍ଞତୀତି। ସେକ୍ଖସ୍ସ ପନ ଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନା ପହୀନା, ଇତରା ପନ ତନୁଭାୱଂ ଗତା, ତେନ ସୋ ମଞ୍ଞତୀତିପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱିଯ, ନ ମଞ୍ଞତୀତିପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଖୀଣାସୱୋ ୱିଯାତି।

ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ତସ୍ସାତି ତସ୍ସ ସେକ୍ଖସ୍ସ ତଂ ମଞ୍ଞନାୱତ୍ଥୁ ଓକ୍କନ୍ତନିଯାମତ୍ତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣତ୍ତା ଚ ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ, ଅପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଞ୍ଚ ଅପରିଞ୍ଞାତଞ୍ଚ ନ ହୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ୱିଯ, ନୋପି ପରିଞ୍ଞାତଂ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ୱିଯ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ସେକ୍ଖୱସେନ ଦୁତିଯନଯକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ଖୀଣାସୱୱାରତତିଯାଦିନଯୱଣ୍ଣନା

୮। ଏୱଂ ପଥୱୀଆଦୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସେକ୍ଖସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯୋପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯୋପୀତି ପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ। ତେନ ଇଧ ଉଭଯସଭାଗତାପି ଲବ୍ଭତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସେକ୍ଖୋ ହି ଖୀଣାସୱେନ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲତ୍ତା ସଭାଗୋ, ତେନ ପୁଗ୍ଗଲସଭାଗତା ଲବ୍ଭତି, ଆରମ୍ମଣସଭାଗତା ପନ ୱୁତ୍ତନଯା ଏୱ। ଅରହନ୍ତି ଆରକକିଲେସୋ, ଦୂରକିଲେସୋ ପହୀନକିଲେସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ଭଗୱତା ‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ହୋତି? ଆରକାସ୍ସ ହୋନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସଂକିଲେସିକା ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ସଦରା ଦୁକ୍ଖୱିପାକା ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣିଯା। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ହୋତୀ’’ତି। (ମ। ନି। ୧।୪୩୪) ଖୀଣାସୱୋତି ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା କାମାସୱୋ…ପେ… ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ଅରହତୋ ଖୀଣା ପହୀନା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା, ଅଭବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିକା ଞାଣଗ୍ଗିନା ଦଡ୍ଢା, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଖୀଣାସୱୋତି।

ୱୁସିତୱାତି ଗରୁସଂୱାସେପି ଅରିଯମଗ୍ଗସଂୱାସେପି ଦସସୁ ଅରିଯୱାସେସୁପି ୱସି ପରିୱସି ୱୁତ୍ଥୋ ପରିୱୁତ୍ଥୋ, ସୋ ୱୁତ୍ଥୱାସୋ ଚିଣ୍ଣଚରଣୋତି ୱୁସିତୱା କତକରଣୀଯୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକଂ ଉପାଦାଯ ସତ୍ତ ସେକ୍ଖା ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି କରଣୀଯଂ କରୋନ୍ତି ନାମ, ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସବ୍ବକରଣୀଯାନି କତାନି ପରିଯୋସିତାନି, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ଉତ୍ତରି କରଣୀଯଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଧିଗମାଯାତି କତକରଣୀଯୋ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ –

‘‘ତସ୍ସ ସମ୍ମା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ, ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

କତସ୍ସ ପଟିଚଯୋ ନତ୍ଥି, କରଣୀଯଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି। (ଥେରଗା। ୬୪୨);

ଓହିତଭାରୋତି ତଯୋ ଭାରା ଖନ୍ଧଭାରୋ କିଲେସଭାରୋ ଅଭିସଙ୍ଖାରଭାରୋତି, ତସ୍ସିମେ ତଯୋ ଭାରା ଓହିତା ଓରୋପିତା ନିକ୍ଖିତ୍ତା ପାତିତା, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଓହିତଭାରୋତି। ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋତି ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ସଦତ୍ଥଂ, ସକତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କକାରସ୍ସାଯଂ ଦକାରୋ କତୋ, ସଦତ୍ଥୋତି ଚ ଅରହତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଞ୍ହି ଅତ୍ତୁପନିବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ଅତ୍ତାନଂ ଅୱିଜହନଟ୍ଠେନ ଅତ୍ତନୋ ପରମତ୍ଥଟ୍ଠେନ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥୋ ସକତ୍ଥୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋତି ଭୱସଂଯୋଜନାନୀତି ଦସ ସଂଯୋଜନାନି କାମରାଗସଂଯୋଜନଂ
ପଟିଘମାନଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀଲବ୍ବତପରାମାସଭୱରାଗଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯସଂଯୋଜନଂ ଅୱିଜ୍ଜାସଂଯୋଜନଂ। ଇମାନି ହି ସତ୍ତେ ଭୱେସୁ ସଂଯୋଜେନ୍ତି

ଉପନିବନ୍ଧନ୍ତି, ଭଵଂ ୱା ଭଵେନ ସଂଯୋଜେନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ଭଵସଂଯୋଜନାନୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମାନି ଭଵସଂଯୋଜନାନି ଅରହତୋ ପରିକ୍ଖୀଣାନି ପହୀନାନି ଞାଣଗ୍ଗିନା ଦଡ୍ଢାନି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ପରିକ୍ଖୀଣଭଵସଂଯୋଜନୋ’’ତି। ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାତି ସମ୍ମା ଅଞ୍ଞାୟ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧଟ୍ଠଂ, ଆୟତନାନଂ ଆୟତନଟ୍ଠଂ, ଧାତୂନଂ ଧାତୁଟ୍ଠଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପୀଳନଟ୍ଠଂ, ସମୁଦୟସ୍ସ ପଭଵଟ୍ଠଂ, ନିରୋଧସ୍ସ ସନ୍ତଟ୍ଠଂ, ମଗ୍ଗସ୍ସ ଦସ୍ସନଟ୍ଠଂ, ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚାତି ଏଵମାଦିଂ ୱା ଭେଦଂ ସମ୍ମା ଯଥାଭୂତଂ ଅଞ୍ଞାୟ ଜାନିତ୍ୱା ତୀରୟିତ୍ୱା ତୁଲୟିତ୍ୱା ୱିଭାୱେତ୍ୱା ୱିଭୂତଂ କତ୍ୱାତି।

ୱିମୁତ୍ତୋତି ଦ୍ୱେ ୱିମୁତ୍ତିୟୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱିମୁତ୍ତି ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ। ଅରହା ସବ୍ବକିଲେସେହି ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତତ୍ତା ଚିତ୍ତୱିମୁତ୍ତିୟାପି ୱିମୁତ୍ତୋ। ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିମୁତ୍ତତ୍ତା ନିବ୍ବାନେପି ୱିମୁତ୍ତୋ। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ’’ତି। ପରିଞ୍ଞାତଂ ତସ୍ସାତି ତସ୍ସ ଅରହତୋ ତଂ ମଞ୍ଞନାୱତ୍ଥୁ ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞାତଂ। ତସ୍ମା ସୋ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ତଂ ୱା ମଞ୍ଞନଂ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ନିବ୍ବାନୱାରେ ପନ ଖୟା ରାଗସ୍ସାତିଆଦୟୋ ତୟୋ ୱାରା ୱୁତ୍ତା। ତେ ପଥୱୀୱାରାଦୀସୁପି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା। ଅୟଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞାତୱାରୋ ନିବ୍ବାନୱାରେପି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ। ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତେନ ଚ ପରିଞ୍ଞାତଂ ତସ୍ସାତି ସବ୍ବପଦେହି ଯୋଜେତ୍ୱା ପୁନ ଖୟା ରାଗସ୍ସ ୱୀତରାଗତ୍ତାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଏସ ନୟୋ ଇତରେସୁ। ଦେସନା ପନ ଏକତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ସଂଖିତ୍ତା।

ଖୟା ରାଗସ୍ସ ୱୀତରାଗତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ବାହିରକୋ କାମେସୁ ୱୀତରାଗୋ, ନ ଖୟା ରାଗସ୍ସ ୱୀତରାଗୋ। ଅରହା ପନ ଖୟା ଯେୱ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଖୟା ରାଗସ୍ସ ୱୀତରାଗତ୍ତା’’ତି। ଏସ ନୟୋ ଦୋସମୋହେସୁପି। ଯଥା ଚ ‘‘ପରିଞ୍ଞାତଂ ତସ୍ସାତି ୱଦାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ସୋ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ତଂ ୱା ମଞ୍ଞନଂ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ଏୱମିଧାପି ୱୀତରାଗତ୍ତା ସୋ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ତଂ ୱା ମଞ୍ଞନଂ ନ ମଞ୍ଞତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ପରିଞ୍ଞାତଂ ତସ୍ସାତି ଅୟଂ ୱାରୋ ମଗ୍ଗଭାୱନାପାରିପୂରିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଇତରେ ପନ ଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାପାରିପୂରିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଦ୍ୱୀହି ୱା କାରଣେହି ଅରହା ନ ମଞ୍ଞତି ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଚ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଅକୁସଲମୂଲାନଞ୍ଚ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା। ତେନସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାତୱାରେନ ୱତ୍ଥୁନୋ ୱତ୍ଥୁପରିଞ୍ଞଂ ଦୀପେତି, ଇତରେହି ଅକୁସଲମୂଲସମୁଚ୍ଛେଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପଚ୍ଛିମେସୁ ତୀସୁ ୱାରେସୁ ଅୟଂ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତୀସୁ ହି ୱାରେସୁ ରାଗେ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋ ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖେନ ୱିମୁତ୍ତୋ ଖୟା ରାଗସ୍ସ ୱୀତରାଗୋ ହୋତି। ଦୋସେ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖେନ ୱିମୁତ୍ତୋ ଖୟା ଦୋସସ୍ସ ୱୀତଦୋସୋ ହୋତି। ମୋହେ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖେନ ୱିମୁତ୍ତୋ ଖୟା ମୋହସ୍ସ ୱୀତମୋହୋ ହୋତୀତି।

ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନ ଏକୋ ତୀହି ୱିମୋକ୍ଖେହି ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଦ୍ୱେ ୱାରା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ସିୟୁନ୍ତି ଚେ, ତଂ ନ। କସ୍ମା? ଅନିୟମିତତ୍ତା। ଅନିୟମେନ ହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯୋପି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହ’’ନ୍ତି। ନ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖେନ ୱା ୱିମୁତ୍ତୋ, ଇତରେନ ୱାତି, ତସ୍ମା ଯଂ ଅରହତୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱାତି।

ଅୱିସେସେନ ୱା ଯୋ କୋଚି ଅରହା ସମାନେପି ରାଗାଦିକ୍ଖୟେ ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଖୟା ରାଗସ୍ସ ୱୀତରାଗୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଖୟା ଦୋସସ୍ସ ୱୀତଦୋସୋତି। ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଖୟା ମୋହସ୍ସ ୱୀତମୋହୋତି। ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣସ୍ସ ୱା ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଖୟା ରାଗସ୍ସ ୱୀତରାଗୋ। ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଖୟା ଦୋସସ୍ସ ୱୀତଦୋସୋ। ମଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଖୟା ମୋହସ୍ସ ୱୀତମୋହୋ। ସୁଖାୟ ୱା ୱେଦନାୟ ରାଗାନୁସୟସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ଖୟା ରାଗସ୍ସ ୱୀତରାଗୋ, ଇତରାସୁ ପଟିଘମୋହାନୁସୟାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ୱୀତଦୋସୋ ୱୀତମୋହୋ ଚାତି। ତସ୍ମା ତଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଖୟା ରାଗସ୍ସ ୱୀତରାଗତ୍ତା…ପେ… ୱୀତମୋହତ୍ତା’’ତି।

ଖୀଣାସୱୱସେନ ତତିୟଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠନୟକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ତଥାଗତୱାରସତ୍ତମନୟୱଣ୍ଣନା

୧୨। ଏୱଂ ପଥୱୀଆଦୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତଥାଗତୋପି, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତଥାଗତୋତି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ଭଗୱା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି – ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଦସ୍ସିତାୟ ତଥାଗତୋ, ତଥାୱାଦିତାୟ ତଥାଗତୋ, ତଥାକାରିତାୟ ତଥାଗତୋ, ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋତି।

କଥଂ ଭଗଵା ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ? ଯଥା ସଵ୍ଵଲୋକହିତାଯ ଉସ୍ସୁକ୍କମାପନ୍ନା ପୁରିମକା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଆଗତା, ଯଥା ଵିପସ୍ସୀ ଭଗଵା ଆଗତୋ, ଯଥା ସିଖୀ ଭଗଵା, ଯଥା ଵେସ୍ସଭୂ ଭଗଵା, ଯଥା କକୁସନ୍ଧୋ ଭଗଵା, ଯଥା କୋଣାଗମନୋ ଭଗଵା, ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗଵା ଆଗତୋତି। କିଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯେନ ଅଭିନୀହାରେନ ଏତେ ଭଗଵନ୍ତୋ ଆଗତା, ତେନେଵ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଭଗଵା ଆଗତୋ।

ଅଥ ଵା ଯଥା ଵିପସ୍ସୀ ଭଗଵା…ପେ… ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗଵା ଦାନପାରମିଂ ପୂରେତ୍ଵା, ସୀଲନେକ୍ଖମ୍ମପଞ୍ଞାଵୀରିଯଖନ୍ତିସଚ୍ଚଅଧିଟ୍ଠାନମେତ୍ତାଉପେକ୍ଖାପାରମିଂ ପୂରେତ୍ଵା, ଇମା ଦସ ପାରମିଯୋ, ଦସ ଉପପାରମିଯୋ, ଦସ ପରମତ୍ଥପାରମିଯୋତି, ସମତିଂସ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ଵା, ଅଙ୍ଗପରିଚ୍ଚାଗଂ ନଯନଧନରଜ୍ଜପୁତ୍ତଦାରପରିଚ୍ଚାଗନ୍ତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ମହାପରିଚ୍ଚାଗେ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ଵା ପୁବ୍ବଯୋଗପୁବ୍ବଚରିଯଧମ୍ମକ୍ଖାନଞାତତ୍ଥଚରିଯାଦଯୋ ପୂରେତ୍ଵା, ବୁଦ୍ଧିଚରିଯାଯ କୋଟିଂ ପତ୍ଵା ଆଗତୋ, ତଥା ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଭଗଵା ଆଗତୋ।

ଯଥା ଚ ଵିପସ୍ସୀ ଭଗଵା…ପେ… ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗଵା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତ୍ଵା ବ୍ରୂହେତ୍ଵା ଆଗତୋ, ତଥା ଅମ୍ହାକଂ ଭଗଵାପି ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

ଯଥେଵ ଲୋକମ୍ହି ଵିପସ୍ସିଆଦଯୋ,

ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁଭାଵଂ ମୁନଯୋ ଇଧାଗତା;

ତଥା ଅଯଂ ସକ୍ୟମୁନୀପି ଆଗତୋ,

ତଥାଗତୋ ଵୁଚ୍ଚତି ତେନ ଚକ୍ଖୁମାତି।

ଏଵଂ ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ। ଯଥା ସମ୍ପତିଜାତୋ ଵିପସ୍ସୀ ଭଗଵା ଗତୋ…ପେ… କସ୍ସପୋ ଭଗଵା ଗତୋ। କଥଞ୍ଚ ସୋ ଗତୋତି, ସୋ ହି ସମ୍ପତିଜାତୋଵ ସମେହି ପାଦେହି ପଥଵିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖୋ ସତ୍ତପଦଵୀତିହାରେନ ଗତୋ। ଯଥାହ – ସମ୍ପତିଜାତୋ, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ସମେହି ପାଦେହି ପଥଵିଯଂ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ଵା ଉତ୍ତରାଭିମୁଖୋ ସତ୍ତପଦଵୀତିହାରେନ ଗଚ୍ଛତି ସେତମ୍ହି ଛତ୍ତେ ଅନୁଧାରୀଯମାନେ, ସଵ୍ଵା ଚ ଦିସା ଅନୁଵିଲୋକେତି, ଆସଭିଞ୍ଚ ଵାଚଂ ଭାସତି "ଅଗ୍ଗୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ଜେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ସେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭଵୋ"ତି (ମ। ନି। ୩।୨୦୭)।

ତଞ୍ଚସ୍ସ ଗମନଂ ତଥଂ ଅହୋସି ଅଵିତଥଂ ଅନେକେସଂ ଵିସେସାଧିଗମାନଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଭାଵେନ। ଯଞ୍ହି ସୋ ସମ୍ପତିଜାତୋଵ ସମେହି ପାଦେହି ପତିଟ୍ଠହି, ଇଦମସ୍ସ ଚତୁରିଦ୍ଧିପାଦପଟିଲାଭସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ଉତ୍ତରାଭିମୁଖଭାଵୋ ପନ ସଵ୍ଵଲୋକୁତ୍ତରଭାଵସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ସତ୍ତପଦଵୀତିହାରୋ ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନପଟିଲାଭସ୍ସ। "ସୁଵଣ୍ଣଦଣ୍ଡା ଵୀତିପତନ୍ତି ଚାମରା"ତି (ସୁ। ନି। ୬୯୩) ଏତ୍ଥ ଵୁତ୍ତୋ ଚାମରୁକ୍ଖେପୋ ସଵ୍ଵତିତ୍ଥିଯନିମ୍ମଥନସ୍ସ। ସେତଚ୍ଛତ୍ତଧାରଣଂ ଅରହତ୍ତଵିମୁତ୍ତିଵରଵିମଲସେତଚ୍ଛତ୍ତପଟିଲାଭସ୍ସ। ସଵ୍ଵଦିସାନୁଵିଲୋକନଂ ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତାନାଵରଣଞାଣପଟିଲାଭସ୍ସ। ଆସଭୀଵାଚାଭାସନଂ ଅପ୍ପଟିଵତ୍ତିଯଵରଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଵତ୍ତନସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ତଥା ଅଯଂ ଭଗଵାପି ଗତୋ। ତଞ୍ଚସ୍ସ ଗମନଂ ତଥଂ ଅହୋସି ଅଵିତଥଂ ତେସଞ୍ଞେଵ ଵିସେସାଧିଗମାନଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଭାଵେନ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

"ମୁହୁତ୍ତଜାତୋଵ ଗଵମ୍ପତୀ ଯଥା,

ସମେହି ପାଦେହି ଫୁସୀ ଵସୁନ୍ଧରଂ;

ସୋ ଵିକ୍କମୀ ସତ୍ତ ପଦାନି ଗୋତମୋ,

ସେତଞ୍ଚ ଛତ୍ତଂ ଅନୁଧାରଯୁଂ ମରୂ।

ଗନ୍ତ୍ୱାନ ସୋ ସତ୍ତ ପଦାନି ଗୋତମୋ,

ଦିସା ୱିଲୋକେସି ସମା ସମନ୍ତତୋ;

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁପେତଂ ଗିରମବ୍ଭୁଦୀରଯୀ,

ସୀହୋ ଯଥା ପବ୍ବତମୁଦ୍ଧନିଟ୍ଠିତୋ’’ତି। –

ଏୱଂ ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

ଅଥ ୱା ଯଥା ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା…ପେ… ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗୱା, ଅଯମ୍ପି ଭଗୱା ତଥେୱ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପହାଯ ଗତୋ। ଅବ୍ୟାପାଦେନ ବ୍ୟାପାଦଂ, ଆଲୋକସଞ୍ଞାଯ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ଅୱିକ୍ଖେପେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମୱୱତ୍ଥାନେନ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପହାଯ, ଞାଣେନ ଅୱିଜ୍ଜଂ ପଦାଲେତ୍ୱା, ପାମୋଜ୍ଜେନ ଅରତିଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା, ପଠମଜ୍ଝାନେନ ନୀୱରଣକୱାଟଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା, ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେନ ୱିତକ୍କୱିଚାରଧୂମଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା, ତତିଯଜ୍ଝାନେନ ପୀତିଂ ୱିରାଜେତ୍ୱା, ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେନ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପହାଯ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ରୂପସଞ୍ଞାପଟିଘସଞ୍ଞାନାନତ୍ତସଞ୍ଞାଯୋ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସଞ୍ଞଂ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗତୋ।

ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଯ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ପହାଯ, ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନାଯ ସୁଖସଞ୍ଞଂ, ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନାଯ ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ, ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାଯ ନନ୍ଦିଂ, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାଯ ରାଗଂ, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନାଯ ସମୁଦଯଂ, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଦାନଂ, ଖଯାନୁପସ୍ସନାଯ ଘନସଞ୍ଞଂ, ୱଯାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଯୂହନଂ, ୱିପରିଣାମାନୁପସ୍ସନାଯ ଧୁୱସଞ୍ଞଂ, ଅନିମିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାଯ ନିମିତ୍ତଂ, ଅପ୍ପଣିହିତାନୁପସ୍ସନାଯ ପଣିଧିଂ, ସୁଞ୍ଞତାନୁପସ୍ସନାଯ ଅଭିନିୱେସଂ, ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ ସାରାଦାନାଭିନିୱେସଂ, ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନେନ ସମ୍ମୋହାଭିନିୱେସଂ, ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଲଯାଭିନିୱେସଂ, ପଟିସଙ୍ଖାନୁପସ୍ସନାଯ ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖଂ, ୱିୱଟ୍ଟାନୁପସ୍ସନାଯ ସଂଯୋଗାଭିନିୱେସଂ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠେ କିଲେସେ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା, ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଓଳାରିକେ କିଲେସେ ପହାଯ, ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଅଣୁସହଗତେ କିଲେସେ ସମୁଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବକିଲେସେ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗତୋ। ଏୱମ୍ପି ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ। ପଥୱୀଧାତୁଯା କକ୍ଖଳତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ତଥଂ ଅୱିତଥଂ। ଆପୋଧାତୁଯା ପଗ୍ଘରଣଲକ୍ଖଣଂ। ତେଜୋଧାତୁଯା ଉଣ୍ହତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ। ୱାଯୋଧାତୁଯା ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣଂ। ଆକାସଧାତୁଯା ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠଲକ୍ଖଣଂ । ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ।

ରୂପସ୍ସ ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ। ୱେଦନାଯ ୱେଦଯିତଲକ୍ଖଣଂ। ସଞ୍ଞାଯ ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣଂ। ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅଭିସଙ୍ଖରଣଲକ୍ଖଣଂ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ।

ୱିତକ୍କସ୍ସ ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣଂ। ୱିଚାରସ୍ସ ଅନୁମଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣଂ। ପୀତିଯା ଫରଣଲକ୍ଖଣଂ। ସୁଖସ୍ସ ସାତଲକ୍ଖଣଂ। ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ଫସ୍ସସ୍ସ ଫୁସନଲକ୍ଖଣଂ।

ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅଧିମୋକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ। ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଗ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣଂ। ସତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଜାନନଲକ୍ଖଣଂ।

ସଦ୍ଧାବଲସ୍ସ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯେ ଅକମ୍ପିଯଲକ୍ଖଣଂ। ୱୀରିଯବଲସ୍ସ କୋସଜ୍ଜେ। ସତିବଲସ୍ସ ମୁଟ୍ଠସଚ୍ଚେ। ସମାଧିବଲସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ। ପଞ୍ଞାବଲସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅକମ୍ପିଯଲକ୍ଖଣଂ।

ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପୱିଚଯଲକ୍ଖଣଂ। ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପଗ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣଂ। ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଫରଣଲକ୍ଖଣଂ। ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପସମଲକ୍ଖଣଂ। ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପଟିସଙ୍ଖାନଲକ୍ଖଣଂ।

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାୱାଚାଯ ପରିଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାଆଜୀୱସ୍ସ

ୱୋଦାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାୱାଯାମସ୍ସ ପଗ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାସତିଯା ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାସମାଧିସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ।

ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅଞ୍ଞାଣଲକ୍ଖଣଂ। ସଙ୍ଖାରାନଂ ଚେତନାଲକ୍ଖଣଂ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ। ନାମସ୍ସ ନମନଲକ୍ଖଣଂ। ରୂପସ୍ସ ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ। ସଳାଯତନସ୍ସ ଆଯତନଲକ୍ଖଣଂ। ଫସ୍ସସ୍ସ ଫୁସନଲକ୍ଖଣଂ। ୱେଦନାଯ ୱେଦଯିତଲକ୍ଖଣଂ। ତଣ୍ହାଯ ହେତୁଲକ୍ଖଣଂ। ଉପାଦାନସ୍ସ ଗହଣଲକ୍ଖଣଂ। ଭୱସ୍ସ ଆଯୂହନଲକ୍ଖଣଂ। ଜାତିଯା ନିବ୍ବତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ। ଜରାଯ ଜୀରଣଲକ୍ଖଣଂ। ମରଣସ୍ସ ଚୁତିଲକ୍ଖଣଂ।

ଧାତୂନଂ ସୁଞ୍ଞତାଲକ୍ଖଣଂ। ଆଯତନାନଂ ଆଯତନଲକ୍ଖଣଂ। ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ ପଦହନଲକ୍ଖଣଂ। ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଇଜ୍ଝନଲକ୍ଖଣଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅଧିପତିଲକ୍ଖଣଂ। ବଲାନଂ ଅକମ୍ପିଯଲକ୍ଖଣଂ। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ନିଯ୍ଯାନଲକ୍ଖଣଂ। ମଗ୍ଗସ୍ସ ହେତୁଲକ୍ଖଣଂ।

ସଚ୍ଚାନଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ। ସମଥସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ୱିପସ୍ସନାଯ ଅନୁପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣଂ। ସମଥୱିପସ୍ସନାନଂ ଏକରସଲକ୍ଖଣଂ। ଯୁଗନନ୍ଧାନଂ ଅନତିୱତ୍ତନଲକ୍ଖଣଂ।

ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଯା ସଂୱରଲକ୍ଖଣଂ। ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣଂ।

ଖଯେଞାଣସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛେଦଲକ୍ଖଣଂ। ଅନୁପ୍ପାଦେ ଞାଣସ୍ସ ପସ୍ସଦ୍ଧିଲକ୍ଖଣଂ। ଛନ୍ଦସ୍ସ ମୂଲଲକ୍ଖଣଂ। ମନସିକାରସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ଫସ୍ସସ୍ସ ସମୋଧାନଲକ୍ଖଣଂ। ୱେଦନାଯ ସମୋସରଣଲକ୍ଖଣଂ। ସମାଧିସ୍ସ ପମୁଖଲକ୍ଖଣଂ। ସତିଯା ଆଧିପତେଯ୍ଯଲକ୍ଖଣଂ। ପଞ୍ଞାଯ ତତୁତ୍ତରିଲକ୍ଖଣଂ। ୱିମୁତ୍ତିଯା ସାରଲକ୍ଖଣଂ। ଅମତୋଗଧସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପରିଯୋସାନଲକ୍ଖଣଂ ତଥଂ ଅୱିତଥଂ। ଏୱଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଞାଣଗତିଯା ଆଗତୋ ଅୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ପତ୍ତୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ତଥାଗତୋ, ଏୱଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ? ତଥଧମ୍ମା ନାମ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। ଯଥାହ ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାନି ଅୱିତଥାନି ଅନଞ୍ଞଥାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥମେତଂ ଅୱିତଥମେତଂ ଅନଞ୍ଞଥମେତ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୫୦) ୱିତ୍ଥାରୋ। ତାନି ଚ ଭଗୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମା ତଥାନଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଗତସଦ୍ଦୋ। ଅପିଚ ଜରାମରଣସ୍ସ ଜାତିପଚ୍ଚଯସମ୍ଭୂତସମୁଦାଗତଟ୍ଠୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅନଞ୍ଞଥୋ…ପେ… ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯସମ୍ଭୂତସମୁଦାଗତଟ୍ଠୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅନଞ୍ଞଥୋ। ତଥା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ। ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ…ପେ… ଜାତିଯା ଜରାମରଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅନଞ୍ଞଥୋ। ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମାପି ତଥାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥଦସ୍ସିତାଯ ତଥାଗତୋ? ଭଗୱା ଯଂ ସଦେୱକେ ଲୋକେ…ପେ… ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଅପରିମାଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି। ତଂ ସବ୍ବାକାରତୋ ଜାନାତି, ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଜାନତା ପସ୍ସତା ଚ ତେନ ତଂ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାଦିୱସେନ ୱା ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତେସୁ ଲବ୍ଭମାନକପଦୱସେନ ୱା ‘‘କତମଂ ତଂ ରୂପଂ ରୂପାଯତନଂ, ଯଂ ରୂପଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯ ୱଣ୍ଣନିଭା ସନିଦସ୍ସନଂ ସପ୍ପଟିଘଂ ନୀଲଂ ପୀତକ’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୬୧୬) ଆଦିନା ନଯେନ ଅନେକେହି ନାମେହି ତେରସହି ୱାରେହି ଦ୍ୱେପଞ୍ଞାସାଯ ନଯେହି ୱିଭଜ୍ଜମାନଂ ତଥମେୱ ହୋତି, ୱିତଥଂ ନତ୍ଥି। ଏସ ନଯୋ ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁପି ଆପାଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ସଦ୍ଦାଦୀସୁ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ…ପେ… ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା, ତମହଂ ଜାନାମି, …ତମହଂ ଅଭିଞ୍ଞାସିଂ, ତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ୱିଦିତଂ, ତଂ ତଥାଗତୋ ନ ଉପଟ୍ଠାସୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪)। ଏୱଂ ତଥଦସ୍ସିତାଯ ତଥାଗତୋ। ତତ୍ଥ ତଥଦସ୍ସୀଅତ୍ଥେ ତଥାଗତୋତି ପଦସମ୍ଭୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କଥଂ ତଥାୱାଦିତାଯ ତଥାଗତୋ? ଯଂ ରତ୍ତିଂ ଭଗୱା ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଅପରାଜିତପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ତିଣ୍ଣଂ ମାରାନଂ ମତ୍ଥକଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଯଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଯମକସାଲାନମନ୍ତରେ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯି, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସୱସ୍ସପରିମାଣେ କାଲେ ପଠମବୋଧିଯାପି ମଜ୍ଝିମବୋଧିଯାପି ପଚ୍ଛିମବୋଧିଯାପି ଯଂ ଭଗୱତା ଭାସିତଂ ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ଯଂ…ପେ… ୱେଦଲ୍ଲଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ବ୍ଯଞ୍ଜନତୋ ଚ ଅନୁପୱଜ୍ଜଂ ଅନୂନମନଧିକଂ ସବ୍ବାକାରପରିପୁଣ୍ଣଂ ରାଗମଦନିମ୍ମଦନଂ ଦୋସମୋହମଦନିମ୍ମଦନଂ, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ୱାଲଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ପକ୍ଖଲିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଏକମୁଦ୍ଦିକାଯ ଲଞ୍ଛିତଂ ୱିଯ, ଏକନାଳିଯା ମିତଂ ୱିଯ, ଏକତୁଲାଯ ତୁଲିତଂ ୱିଯ ଚ ତଥମେୱ ହୋତି ଅୱିତଥଂ। ତେନାହ – ‘‘ଯଞ୍ଚ, ଚୁନ୍ଦ, ରତ୍ତିଂ ତଥାଗତୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ଯଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା

ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଯଂ ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଭାସତି ଲପତି ନିଦ୍ଦିସତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ତଥେଓ ହୋତି ନୋ ଅଞ୍ଞଥା। ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪। ୨୩)। ଗଦଅତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଗତସଦ୍ଦୋ। ଏୱଂ ତଥାୱାଦିତାଯ ତଥାଗତୋ। ଅପିଚ ଆଗଦନଂ ଆଗଦୋ, ୱଚନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥୋ ଅୱିପରୀତୋ ଆଗଦୋ ଅସ୍ସାତି ଦକାରସ୍ସ ତକାରଂ କତ୍ୱା ତଥାଗତୋତି ଏୱମେତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା।

କଥଂ ତଥାକାରିତାଯ ତଥାଗତୋ? ଭଗୱତୋ ହି ୱାଚାଯ କାଯୋ ଅନୁଲୋମେତି, କାଯସ୍ସପି ୱାଚା। ତସ୍ମା ଯଥାୱାଦୀ ତଥାକାରୀ, ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ ଚ ହୋତି। ଏୱଂଭୂତସ୍ସ ଚସ୍ସ ଯଥା ୱାଚା , କାଯୋପି ତଥାଗତୋ ପୱତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ଚ କାଯୋ, ୱାଚାପି ତଥା ଗତା ପୱତ୍ତାତି ତଥାଗତୋ। ତେନାହ ''ଯଥାୱାଦୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ତଥାକାରୀ, ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ। ଇତି ଯଥାୱାଦୀ ତଥାକାରୀ, ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୩)। ଏୱଂ ତଥାକାରିତାଯ ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋ? ଉପରି ଭୱଗ୍ଗଂ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ତିରିଯଂ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ସବ୍ବସତ୍ତେ ଅଭିଭୱତି, ସୀଲେନପି ସମାଧିନାପି ପଞ୍ଞାଯପି ୱିମୁତ୍ତିଯାପି ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନେନପି, ନ ତସ୍ସ ତୁଲା ୱା ପମାଣଂ ୱା ଅତ୍ଥି, ଅତୁଲୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଅନୁତ୍ତରୋ ରାଜରାଜୋ ଦେୱଦେୱୋ ସକ୍କାନଂ ଅତିସକ୍କୋ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଅତିବ୍ରହ୍ମା। ତେନାହ ''ସଦେୱକେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ…ପେ… ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ତଥାଗତୋ ଅଭିଭୂ ଅନଭିଭୂତୋ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଦସୋ ୱସୱତ୍ତୀ। ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

ତତ୍ରେୱଂ ପଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା, ଅଗଦୋ ୱିଯ ଅଗଦୋ। କୋ ପନେସ? ଦେସନାୱିଲାସମଯୋ ଚେୱ ପୁଞ୍ଞୁସ୍ସଯୋ ଚ। ତେନ ହେସ ମହାନୁଭାୱୋ ଭିସକ୍କୋ ଦିବ୍ବାଗଦେନ ସପ୍ପେ ୱିଯ ସବ୍ବପରପ୍ପୱାଦିନୋ ସଦେୱକଞ୍ଚ ଲୋକଂ ଅଭିଭୱତି, ଇତି ସବ୍ବଲୋକାଭିଭୱନେ ତଥୋ ଅୱିପରୀତୋ ଦେସନାୱିଲାସମଯୋ ଚେୱ ପୁଞ୍ଞସ୍ସଯୋ ଚ ଅଗଦୋ ଅସ୍ସାତି ଦକାରସ୍ସ ତକାରଂ କତ୍ୱା ତଥାଗତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋ।

ଅପିଚ ତଥାଯ ଗତୋତିପି ତଥାଗତୋ, ତଥଂ ଗତୋତିପି ତଥାଗତୋ। ଗତୋତି ଅୱଗତୋ, ଅତୀତୋ, ପତ୍ତୋ, ପଟିପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ସକଲଂ ଲୋକଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ତଥାଯ ଗତୋ ଅୱଗତୋତି ତଥାଗତୋ। ଲୋକସମୁଦଯଂ ପହାନପରିଞ୍ଞାଯ ତଥାଯ ଗତୋ ଅତୀତୋତି ତଥାଗତୋ। ଲୋକନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ତଥାଯ ଗତୋ ପତ୍ତୋତି ତଥାଗତୋ। ଲୋକନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ତଥଂ ଗତୋ ପଟିପନ୍ନୋତି ତଥାଗତୋ। ତେନ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ''ଲୋକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକସ୍ମା ତଥାଗତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ। ଲୋକସମୁଦଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକସମୁଦଯୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନୋ। ଲୋକନିରୋଧୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକନିରୋଧୋ ତଥାଗତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକତୋ। ଲୋକନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଲୋକନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ତଥାଗତସ୍ସ ଭାୱିତା। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ…ପେ… ସବ୍ବଂ ତଂ ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୩)। ତସ୍ସ ଏୱମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦମ୍ପି ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତଭାୱଦୀପନେ ମୁଖମତ୍ତମେୱ। ସବ୍ବାକାରେନ ପନ ତଥାଗତୋୱ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତଭାୱଂ ୱଣ୍ଣେଯ୍ୟ।

ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଦଦ୍ୱଯେ ପନ ଆରକତ୍ତା ଅରୀନଂ, ଅରାନଞ୍ଚ ହତତ୍ତା, ପଚ୍ଚଯାଦୀନଂ ଅରହତ୍ତା, ପାପକରଣେ ରହାଭାୱାତି ଇମେହି ତାୱ କାରଣେହି ଅରହନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ ପଦଦ୍ୱଯଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିୱଣ୍ଣନାଯଂ ପକାସିତଂ।

ପରିଞ୍ଞାତନ୍ତଂ ତଥାଗତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ପନ ତଂ ମଞ୍ଞନାୱତ୍ଥୁ ପରିଞ୍ଞାତଂ ତଥାଗତସ୍ସାତିପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପରିଞ୍ଞାତନ୍ତଂ ନାମ ପରିଞ୍ଞାତପାରଂ ପରିଞ୍ଞାତାୱସାନଂ ଅନୱସେସତୋ ପରିଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ସାୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ କିଞ୍ଚାପି ତେନ ତେନ ମଗ୍ଗେନ କିଲେସପ୍ପହାନେ ୱିସେସୋ ନତ୍ଥି, ପରିଞ୍ଞାଯ ପନ ଅତ୍ଥି। ସାୱକା ହି ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଏକଦେସମେୱ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ଅଣୁପ୍ପମାଣମ୍ପି ସଙ୍ଖାରଗତଂ ଞାଣେନ ଅଦିଟ୍ଠମତୁଲିତମତୀରିତମସଚ୍ଛିକତଂ ନତ୍ଥି।

ତଥାଗତୱାରସତ୍ତମନଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତଥାଗତୱାରଅଟ୍ଠମନଯୱଣ୍ଣନା

୧୩। ନନ୍ଦୀଦୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲନ୍ତିଆଦୀସୁ ଚ ନନ୍ଦୀତି ପୁରିମତଣ୍ହା। ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା। ମୂଲନ୍ତିଆଦି। ଇତିୱିଦିତ୍ୱାତି ତଂ ପୁରିମଭୱନନ୍ଦିଂ ''ଇମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଜାନିତ୍ୱା। ଭୱାତି କମ୍ମଭୱତୋ। ଜାତୀତି ୱିପାକକ୍ଖନ୍ଧା। ତେ ହି ଯସ୍ମା ଜାଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଜାତୀ''ତି ୱୁତ୍ତା। ଜାତିସୀସେନ ୱା ଅଯଂ ଦେସନା। ଏତମ୍ପି ''ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା''ତି ଇମିନା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅଯଞ୍ହି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ''କମ୍ମଭୱତୋ ଉପପତ୍ତିଭୱୋ ହୋତୀତି ଏୱଞ୍ଚ ଜାନିତ୍ୱା''ତି। ଭୂତସ୍ସାତି ସତ୍ତସ୍ସ। ଜରାମରଣନ୍ତି ଜରା ଚ ମରଣଞ୍ଚ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ତେନ ଉପପତ୍ତିଭୱେନ ଭୂତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଖନ୍ଧାନଂ ଜରାମରଣଂ ହୋତୀତି ଏୱଞ୍ଚ ଜାନିତ୍ୱାତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଯଂ ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେ ଅପରାଜିତପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସ୍ସ ପଟିୱେଧା ମଜ୍ଝିମାନଂ ଅଭାୱକାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଚତୁସଙ୍ଖେପଂ ତିସନ୍ଧିଂ ତିଯଦ୍ଧଂ ୱୀସତାକାରଂ ତମେୱ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ଦସ୍ସେତି।

କଥଂ ପନ ଏତ୍ତାୱତା ଏସ ସବ୍ବୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତୀତି। ଏତ୍ଥ ହି ନନ୍ଦୀତି ଅଯଂ ଏକୋ ସଙ୍ଖେପୋ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ୱଚନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁତିଯୋ, ଭୱା ଜାତୀତି ୱଚନତୋ ଭୱୋ ତତିଯୋ, ଜାତିଜରାମରଣଂ ଚତୁତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ତାୱ ଚତ୍ତାରୋ ସଙ୍ଖେପା ୱେଦିତବ୍ବା, କୋଟ୍ଠାସାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଣ୍ହାଦୁକ୍ଖାନଂ ପନ ଅନ୍ତରଂ ଏକୋ ସନ୍ଧି, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଭୱସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରଂ ଦୁତିଯୋ, ଭୱସ୍ସ ଚ ଜାତିଯା ଚ ଅନ୍ତରଂ ତତିଯୋ। ଏୱଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅଙ୍ଗୁଲୀନଂ ଅନ୍ତରସଦିସା ଚତୁସଙ୍ଖେପନ୍ତରା ତଯୋ ସନ୍ଧୀ ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ନନ୍ଦୀତି ଅତୀତୋ ଅଦ୍ଧା, ଜାତିଜରାମରଣଂ ଅନାଗତୋ, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ଭୱୋ ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋତି ଏୱଂ ତଯୋ ଅଦ୍ଧା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତୀତେ ପନ ପଞ୍ଚସୁ ଆକାରେସୁ ନନ୍ଦୀୱଚନେନ ତଣ୍ହା ଏକା ଆଗତା, ତାଯ ଅନାଗତାପି ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରୌପାଦାନଭୱା ପଚ୍ଚଯଲକ୍ଖଣେନ ଗହିତାୱ ହୋନ୍ତି। ଜାତିଜରାମରଣୱଚନେନ ପନ ଯେସଂ ଖନ୍ଧାନଂ ତଜ୍ଜାତିଜରାମରଣଂ, ତେ ୱୁତ୍ତା ଯେୱାତି କତ୍ୱା ଆଯତିଂ ୱିଞ୍ଞାଣନାମରୂପସଳାଯତନଫସ୍ସୱେଦନା ଗହିତାୱ ହୋନ୍ତି।

ଏୱମେତେ ''ପୁରିମକମ୍ମଭୱସ୍ମିଂ ମୋହୋ ଅୱିଜ୍ଜା, ଆଯୂହନା ସଙ୍ଖାରା, ନିକନ୍ତି ତଣ୍ହା, ଉପଗମନଂ ଉପାଦାନଂ, ଚେତନା ଭୱୋ ଇତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ପୁରିମକମ୍ମଭୱସ୍ମିଂ ଇଧ ପଟିସନ୍ଧିଯା ପଚ୍ଚଯା। ଇଧ ପଟିସନ୍ଧି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଓକ୍କନ୍ତି ନାମରୂପଂ, ପସାଦୋ ଆଯତନଂ, ଫୁଟ୍ଠୋ ଫସ୍ସୋ, ୱେଦଯିତଂ ୱେଦନା ଇତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଇଧୂପପତ୍ତିଭୱସ୍ମିଂ ପୁରେକତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯା। ଇଧ ପରିପକ୍କତ୍ତା ଆଯତନାନଂ ମୋହୋ ଅୱିଜ୍ଜା, ଆଯୂହନା ସଙ୍ଖାରା, ନିକନ୍ତି ତଣ୍ହା, ଉପଗମନମୁପାଦାନଂ, ଚେତନା ଭୱୋ ଇତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଇଧ କମ୍ମଭୱସ୍ମିଂ ଆଯତିଂ ପଟିସନ୍ଧିଯା ପଚ୍ଚଯା। ଆଯତିଂ ପଟିସନ୍ଧି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଓକ୍କନ୍ତି ନାମରୂପଂ, ପସାଦୋ ଆଯତନଂ, ଫୁଟ୍ଠୋ ଫସ୍ସୋ , ୱେଦଯିତଂ ୱେଦନା ଇତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଆଯତିଂ ଉପପତ୍ତିଭୱସ୍ମିଂ ଇଧ କତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯା''ତି ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଲକ୍ଖଣା ୱୀସତି ଆକାରା ଇଧ ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱଂ ''ନନ୍ଦୀ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲନ୍ତି ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଭୱା ଜାତି, ଭୂତସ୍ସ ଜରାମରଣ''ନ୍ତି ଏତ୍ତାୱତା ଏସ ସବ୍ବୋପି ଚତୁସଙ୍ଖେପୋ ତିସନ୍ଧି ତିଯଦ୍ଧୋ ୱୀସତାକାରୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଦାନି ତସ୍ମା ତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ...ପେ... ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ୱଦାମୀତି ଏତ୍ଥ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନଂ କତ୍ୱା ପଦଯୋଜନାଯ ଅତ୍ଥନିଗମନଂ କରିସ୍ସାମ। ତସ୍ମା ତିହାତି ତସ୍ମା ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତିକାରହକାରା ହି ନିପାତା। ସବ୍ବସୋତି ଅନୱସେସୱଚନମେତଂ। ତଣ୍ହାନନ୍ତି ନନ୍ଦୀତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ସବ୍ବତଣ୍ହାନଂ। ଖଯାତି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗେନ ଅଚ୍ଚନ୍ତକ୍ଖଯା। ୱିରାଗାଦୀନି ଖଯୱେୱଚନାନେୱ। ଯା ହି ତଣ୍ହା ଖୀଣା, ୱିରତ୍ତାପି ତା ଭୱନ୍ତି ନିରୁଦ୍ଧାପି ଚତ୍ତାପି ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠାପି। ଖଯାତି ୱା ଚତୁମଗ୍ଗକିଚ୍ଚସାଧାରଣମେତଂ। ତତୋ ପଠମମଗ୍ଗେନ ୱିରାଗା, ଦୁତିଯେନ ନିରୋଧା, ତତିଯେନ ଚାଗା, ଚତୁତ୍ଥେନ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଯାହି ୱା ତଣ୍ହାହି ପଥୱିଂ ପଥୱିତୋ ସଞ୍ଜାନେଯ୍ଯ, ତାସଂ ଖଯା। ଯାହି ପଥୱିଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ତାସଂ ୱିରାଗା। ଯାହି ପଥୱିଯା ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ତାସଂ ନିରୋଧା। ଯାହି ପଥୱିତୋ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ତାସଂ ଚାଗା। ଯାହି ପଥୱିଂ ମେତି ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ତାସଂ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା। ଯାହି ୱା ପଥୱିଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ, ତାସଂ ଖଯା...ପେ... ଯାହି ପଥୱିଂ ଅଭିନନ୍ଦେଯ୍ଯ, ତାସଂ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା, ନ କିଞ୍ଚି ୱିରୁଜ୍ଝତି।

ଅନୁତ୍ତରନ୍ତି ଉତ୍ତରୱିରହିତଂ ସବ୍ବସେଟ୍ଠଂ। ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିନ୍ତି ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ବୋଧିଂ। ଅଥ ୱା ପସତ୍ଥଂ ସୁନ୍ଦରଞ୍ଚ ବୋଧିଂ। ବୋଧୀତି ରୁକ୍ଖୋପି ମଗ୍ଗୋପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମ୍ପି ନିବ୍ବାନମ୍ପି। ''ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେ ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି (ମହାୱ। ୧; ଉଦା। ୧) ଚ ''ଅନ୍ତରା ଚ ବୋଧିଂ ଅନ୍ତରା ଚ ଗଯ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୧; ମ। ନି। ୧।୨୮୫) ଚ ଆଗତଟ୍ଠାନେହି ରୁକ୍ଖୋ ବୋଧୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ''ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣ''ନ୍ତି (ଚୂଳନି। ୧୨୧) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ମଗ୍ଗୋ। ''ପପ୍ପୋତି ବୋଧିଂ ୱରଭୂରିମେଧସୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୧୭) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ। ''ପତ୍ୱାନ ବୋଧିଂ ଅମତଂ ଅସଙ୍ଖତ''ନ୍ତି ଆଗତଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବାନଂ। ଇଧ ପନ ଭଗୱତୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଅପରେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି।

ସାୱକାନଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଅନୁତ୍ତରା ବୋଧି ହୋତି ନ ହୋତୀତି। ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ଅସବ୍ବଗୁଣଦାୟକତ୍ତା। ତେସଞ୍ହି କସ୍ସଚି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଅରହତ୍ତଫଲମେୱ ଦେତି, କସ୍ସଚି ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା, କସ୍ସଚି ଛ ଅଭିଞ୍ଞା, କସ୍ସଚି ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା, କସ୍ସଚି ସାୱକପାରମୀଞାଣଂ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣମେୱ ଦେତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ସବ୍ବଗୁଣସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦେତି ଅଭିସେକୋ ୱିୟ ରଞ୍ଞୋ ସବ୍ବଲୋକିସ୍ସରିୟଭାୱଂ। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚିପି ଅନୁତ୍ତରା ବୋଧି ନ ହୋତୀତି।

ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ଅଭିଞ୍ଞାସି ପଟିୱିଜ୍ଝି, ପତ୍ତୋ ଅଧିଗତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇତି ୱଦାମୀତି ଇତି ୱଦାମି ଆଚିକ୍ଖାମି ଦେସେମି ପଞ୍ଞପେମି, ପଟ୍ଠପେମି ୱିୱରାମି ୱିଭଜାମି ଉତ୍ତାନୀକରୋମୀତି। ତତ୍ରାୟଂ ଯୋଜନା – ତଥାଗତୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ପଥୱିଂ ନ ମଞ୍ଞତି…ପେ… ପଥୱିଂ ନାଭିନନ୍ଦତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ, ନନ୍ଦୀ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲଂ, ଭୱା ଜାତି, ଭୂତସ୍ସ ଜରାମରଣନ୍ତି ଇତି ୱିଦିତ୍ୱାତି। ତତ୍ଥ ଇତି ୱିଦିତ୍ୱାତି ଇତିକାରୋ କାରଣତ୍ଥୋ। ତେନ ଇମସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସ୍ସ ୱିଦିତତ୍ତା ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିଞ୍ଚ ଭିୟ୍ୟୋ – ଯସ୍ମା ଚ ଏୱମିମଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ୱିଦିତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଯା ନନ୍ଦୀତି ୱୁତ୍ତତଣ୍ହା ସବ୍ବପ୍ପକାରା, ସା ପହୀନା, ତାସଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ସବ୍ବସୋ ତଣ୍ହାନଂ ଖୟା…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ତସ୍ମା ପଥୱିଂ ନ ମଞ୍ଞତି…ପେ… ପଥୱିଂ ନାଭିନନ୍ଦତୀତି ୱଦାମୀତି ଏୱଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ନ ମଞ୍ଞତି ନାଭିନନ୍ଦତୀତି ୱଦାମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଥ ୱା ଯସ୍ମା ''ନନ୍ଦୀ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲ''ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ୱିଦିତ୍ୱା ସବ୍ବସୋ ତଣ୍ହା ଖୟଂ ଗତା, ତସ୍ମା ତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ସବ୍ବସୋ ତଣ୍ହାନଂ ଖୟା…ପେ… ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ୱଦାମି। ସୋ ଏୱଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ପଥୱିଂ ନ ମଞ୍ଞତି…ପେ… ନାଭିନନ୍ଦତୀତି। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ହି ଯସ୍ମାତି ଅୱତ୍ୱା ତସ୍ମାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯସ୍ମାତି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ, ଅୟଂ ସାସନୟୁତ୍ତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱାତି ଇଦଂ ନିଦାନାୱସାନତୋ ପଭୁତି ଯାୱ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ୱଦାମୀତି ସକଲସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଭଗୱା ପରେସଂ ପଞ୍ଞାୟ ଅଲବ୍ଭଣେୟ୍ୟପତିଟ୍ଠଂ ପରମଗମ୍ଭୀରଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏକେନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୱାରେନ ଏକେନ ସେକ୍ଖୱାରେନ ଚତୂହି ଖୀଣାସୱୱାରେହି ଦ୍ୱୀହି ତଥାଗତୱାରେହୀତି ଅଟ୍ଠହି ମହାୱାରେହି ଏକମେକସ୍ମିଞ୍ଚ ୱାରେ ପଥୱୀଆଦୀହି ଚତୁୱୀସତିୟା ଅନ୍ତରୱାରେହି ପଟିମଣ୍ଡେତ୍ୱା ଦ୍ୱେଭାଣୱାରପରିମାଣାୟ ତନ୍ତିୟା ଅୱୋଚ।

ଏୱଂ ୱିଚିତ୍ରନୟଦେସନାୱିଲାସୟୁତ୍ତଂ ପନେତଂ ସୁତ୍ତଂ କରୱିକରୁଦମଞ୍ଜୁନା କଣ୍ଣସୁଖେନ ପଣ୍ଡିତଜନହଦୟାନଂ ଅମତାଭିସେକସଦିସେନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନ ଭାସମାନସ୍ସାପି। ନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି ତେ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଇଦଂ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ନାନୁମୋଦିଂସୁ। କସ୍ମା? ଅଞ୍ଞାଣକେନ। ତେ କିର ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନିଂସୁ, ତସ୍ମା ନାଭିନନ୍ଦିଂସୁ। ତେସଞ୍ହି ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଏୱଂ ୱିଚିତ୍ରନୟଦେସନାୱିଲାସୟୁତ୍ତମ୍ପି ଏତଂ ସୁତ୍ତଂ ଘନପୁଥୁଲେନ ଦୁସ୍ସପଟ୍ଟେନ ମୁଖେ ବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ପୁରତୋ ଠପିତମନୁଞ୍ଞଭୋଜନଂ ୱିୟ ଅହୋସି। ନନୁ ଚ ଭଗୱା ଅତ୍ତନା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ପରେ ଞାପେତୁଂ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟାନି ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ। ସୋ କସ୍ମା ଯଥା ତେ ନ ଜାନନ୍ତି, ତଥା ଦେସେସୀତି। ୱୁଚ୍ଚମିଦଂ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୱିଚାରଣାୟଂ ଏୱ ''ମାନଭଞ୍ଜନତ୍ଥଂ ସବ୍ବଧମ୍ମମୂଲପରିୟାୟନ୍ତି ଦେସନଂ ଆରଭୀ''ତି, ତସ୍ମା ନ ୟିଧ ପୁନ ୱତ୍ତବ୍ବମତ୍ଥି, ଏୱଂ ମାନଭଞ୍ଜନତ୍ଥଂ ଦେସିତଞ୍ଚ ପନେତଂ ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତଂଯେୱ କିର ପଥୱିଂ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋପି ସଞ୍ଜାନାତି, ସେକ୍ଖୋପି ଅରହାପି ତଥାଗତୋପି ସଞ୍ଜାନାତି। କିନ୍ନାମିଦଂ କଥଂ ନାମିଦନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତା ପୁବ୍ବେ ମୟଂ ଭଗୱତା କଥିତଂ ଯଂକିଞ୍ଚି ଖିପ୍ପମେୱ ଜାନାମ, ଇଦାନି ପନିମସ୍ସ ମୂଲପରିୟାୟସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ୱା କୋଟିଂ ୱା ନ ଜାନାମ ନ ପସ୍ସାମ, ଅହୋ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟା ଅତୁଲାତି ଉଦ୍ଧଟଦାଠା ୱିୟ ସପ୍ପା ନିମ୍ମଦା ହୁତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଞ୍ଚ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଆଗମଂସୁ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନା ଇମଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''ଅହୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଆନୁଭାୱୋ, ତେ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣପବ୍ବଜିତା ତଥା ମାନମଦମତ୍ତା ଭଗୱତା ମୂଲପରିୟାୟଦେସନାୟ ନିହତମାନା କତା''ତି, ଅୟଞ୍ଚରହି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା। ଅଥ ଭଗୱା ଗନ୍ଧକୁଟିୟା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପେନ ପାଟିହାରିୟେନ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆହ – ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି। ତେ ତମତ୍ଥଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଅହଂ ଇମେ ଏୱଂ ମାନପଗ୍ଗହିତସିରେ ୱିଚରନ୍ତେ ନିହତମାନେ ଅକାସି''ନ୍ତି। ତତୋ ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଇଦଂ ଅତୀତଂ ଆନେସି –

ଭୂତପୁବ୍ବଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବାରାଣସିୟଂ ପଟିୱସତି ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ସନିଘଣ୍ଡୁକେଟୁଭାନଂ ସାକ୍ଖରପ୍ପଭେଦାନଂ ଇତିହାସପଞ୍ଚମାନଂ ପଦକୋ ୱେୟ୍ୟାକରଣୋ ଲୋକାୟତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେସୁ ଅନୱୟୋ, ସୋ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ମାଣୱକସତାନି ମନ୍ତେ ୱାଚେତି। ପଣ୍ଡିତା ମାଣୱକା ବହୁଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତି ଲହୁଞ୍ଚ, ସୁଟ୍ଠୁ ଚ ଉପଧାରେନ୍ତି, ଗହିତଞ୍ଚ ତେସଂ ନ ୱିନସ୍ସତି। ସୋପି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଚରିୟମୁଟ୍ଠିଂ ଅକତ୍ୱା ଘଟେ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତୋ ୱିୟ ସବ୍ବମ୍ପି ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ତେ ମାଣୱକେ ଏତଦୱୋଚ ''ଏତ୍ତକମିଦଂ ସିପ୍ପଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସମ୍ପରାୟହିତ''ନ୍ତି।

ତେ ମାଣଵକା – ‘‘ଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ଜାନାତି, ମଯମ୍ପି ତଂ ଜାନାମ, ମଯମ୍ପି ଦାନି ଆଚରିଯା ଏଵା’’ତି ମାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ତତୋ ପଭୁତି ଆଚରିଯେ ଅଗାରଵା ନିକ୍କାରଵତ୍ତା ଵିହରିଂସୁ। ଆଚରିଯୋ ଞତ୍ଵା ‘‘କରିସ୍ସାମି ନେସଂ ମାନନିଗ୍ଗହ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେସି। ସୋ ଏକଦିଵସଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ନିସିନ୍ନେ ତେ ମାଣଵକେ ଆହ ‘‘ତାତା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, କଚ୍ଚିତ୍ଥ ସମତ୍ଥା କଥେତୁ’’ନ୍ତି। ତେ ‘‘ପୁଚ୍ଛଥ ଆଚରିଯ, ପୁଚ୍ଛଥ ଆଚରିଯା’’ତି ସହସାଵ ଆହଂସୁ, ଯଥା ତଂ ସୁତମଦମତ୍ତା। ଆଚରିଯୋ ଆହ –

‘‘କାଲୋ ଘସତି ଭୂତାନି, ସବ୍ବାନେଵ ସହତ୍ତନା;

ଯୋ ଚ କାଲଘସୋ ଭୂତୋ, ସ ଭୂତପଚନିଂ ପଚୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧୦।୧୯୦) –

ଵିସ୍ସଜ୍ଜେଥ ତାତା ଇମଂ ପଞ୍ହନ୍ତି।

ତେ ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ଅଜାନମାନା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ଆଚରିଯୋ ଆହ ‘‘ଅଲଂ ତାତା ଗଚ୍ଛଥଜ୍ଜ, ସ୍ଵେ କଥେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ତେ ଦସପି ଵୀସତିପି ସମ୍ପିଣ୍ଡିତା ହୁତ୍ଵା ନ ତସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ଆଦିଂ, ନ ଅନ୍ତମଦ୍ଦସଂସୁ। ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଆଚରିଯସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ ‘‘ନ ଇମସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମା’’ତି। ଆଚରିଯୋ ତେସଂ ନିଗ୍ଗହତ୍ଥାଯ ଇମଂ ଗାଥମଭାସି –

‘‘ବହୂନି ନରସୀସାନି, ଲୋମସାନି ବ୍ରହାନି ଚ;

ଗୀଵାସୁ ପଟିମୁକ୍କାନି, କୋଚିଦେଵେତ୍ଥ କଣ୍ଣଵା’’ତି। (ଜା। ୧।୧୦।୧୯୧) –

ଗାଥାଯତ୍ଥୋ – ବହୂନି ନରାନଂ ସୀସାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବାନି ଚ ତାନି ଲୋମସାନି ସବ୍ବାନି ଚ ମହନ୍ତାନି ଗୀଵାଯମେଵ ଚ ଠପିତାନି, ନ ତାଲଫଲଂ ଵିଯ ହତ୍ଥେନ ଗହିତାନି, ନତ୍ଥି ତେସଂ ଇମେହି ଧମ୍ମେହି ନାନାକରଣଂ। ଏତ୍ଥ ପନ କୋଚିଦେଵ କଣ୍ଣଵାତି ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯାହ। କଣ୍ଣଵାତି ପଞ୍ଞଵା। କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ ପନ ନ କସ୍ସଚି ନତ୍ଥି, ତଂ ସୁତ୍ଵା ତେ ମାଣଵକା ମଙ୍କୁଭୂତା ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧା ଅଧୋମୁଖା ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ଭୂମିଂ ଵିଲିଖନ୍ତା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ।

ଅଥ ନେସଂ ଅହିରିକଭାଵଂ ପସ୍ସିତ୍ଵା ଆଚରିଯୋ ‘‘ଉଗ୍ଗଣ୍ହଥ ତାତା ପଞ୍ହ’’ନ୍ତି ପଞ୍ହଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେସି। କାଲୋତି ପୁରେଭତ୍ତକାଲୋପି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକାଲୋପୀତି ଏଵମାଦି। ଭୂତାନୀତି ସତ୍ତାଧିଵଚନମେତଂ। କାଲୋ ହି ଭୂତାନଂ ନ ଚମ୍ମମଂସାଦୀନି ଖାଦତି, ଅପିଚ ଖୋ ନେସଂ ଆଯୁଵଣ୍ଣବଲାନି ଖେପେନ୍ତୋ ଯୋବ୍ବଞ୍ଞଂ ମଦ୍ଦନ୍ତୋ ଆରୋଗ୍ୟଂ ଵିନାସେନ୍ତୋ ଘସତି ଖାଦତୀତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସବ୍ବାନେଵ ସହତ୍ତନାତି ଏଵଂ ଘସନ୍ତୋ ଚ ନ କିଞ୍ଚି ଵଜ୍ଜେତି, ସବ୍ବାନେଵ ଘସତି। ନ କେଵଲଞ୍ଚ ଭୂତାନିଯେଵ, ଅପିଚ ଖୋ ସହତ୍ତନା ଅତ୍ତାନମ୍ପି ଘସତି। ପୁରେଭତ୍ତକାଲୋ ହି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକାଲଂ ନ ପାପୁଣାତି। ଏସ ନଯୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକାଲାଦୀସୁ। ଯୋ ଚ କାଲଘସୋ ଭୂତୋତି ଖୀଣାସଵସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ସୋ ହି ଆଯତିଂ ପଟିସନ୍ଧିକାଲଂ ଖେପେତ୍ଵା ଖାଦିତ୍ଵା ଠିତତ୍ତା ‘‘କାଲଘସୋ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ସ ଭୂତପଚନିଂ ପଚୀତି ସୋ ଯାଯଂ ତଣ୍ହା ଅପାଯେସୁ ଭୂତେ ପଚତି, ତଂ ଞାଣଗ୍ଗିନା ପଚି ଦଯ୍ହି ଭସ୍ମମକାସି, ତେନ ‘‘ଭୂତପଚନିଂ ପଚୀ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ‘‘ପଜନି’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ଜନିକଂ ନିବ୍ବତ୍ତିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥ ତେ ମାଣଵକା ଦୀପସହସ୍ସାଲୋକେନ ଵିଯ ରତ୍ତିଂ ସମଵିସମଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଵିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ପଞ୍ହସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ପାକଟଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘ଇଦାନି ମଯଂ ଯାଵଜୀଵଂ ଗୁରୁଵାସଂ ଵସିସ୍ସାମ, ମହନ୍ତା ଏତେ ଆଚରିଯା ନାମ, ମଯଞ୍ହି ବହୁସ୍ସୁତମାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଚତୁପ୍ପଦିକଗାଥାଯପି ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାମା’’ତି ନିହତମାନା ପୁବ୍ବସଦିସମେଵ ଆଚରିଯସ୍ସ ଵତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ କତ୍ଵା ସଗ୍ଗପରାଯଣା ଅହେସୁଂ।

ଅହଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତେନ ସମଯେନ ତେସଂ ଆଚରିଯୋ ଅହୋସିଂ, ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ମାଣଵକା। ଏଵଂ ପୁବ୍ବେପାହଂ ଇମେ ଏଵଂ ମାନପଗ୍ଗହିତସିରେ ଵିଚରନ୍ତେ ନିହତମାନେ ଅକାସିନ୍ତି।

ଇମଞ୍ଚ ଜାତକଂ ସୁତ୍ଵା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପୁବ୍ବେପି ମଯଂ ମାନେନେଵ ଉପହତାତି ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ନିହତମାନା ହୁତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରକକମ୍ମଟ୍ଠାନପରାଯଣା ଅହେସୁଂ।

ତତୋ ଭଗଵା ଏକଂ ସମଯଂ ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ଵେସାଲିଂ ପତ୍ଵା ଗୋତମକେ ଚେତିଯେ ଵିହରନ୍ତୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚସତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଞାଣପରିପାକଂ ଵିଦିତ୍ଵା ଇମଂ ଗୋତମକସୁତ୍ତଂ କଥେସି –

‘‘ଅଭିଞ୍ଞାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି ନୋ ଅନଭିଞ୍ଞାଯ, ସନିଦାନାହଂ…ପେ… ସପ୍ପାଟିହାରିଯାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି ନୋ ଅପ୍ପାଟିହାରିଯଂ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସଯତୋ…ପେ… ନୋ ଅପ୍ପାଟିହାରିଯଂ। କରଣୀଯୋ ଓୱାଦୋ, କରଣୀଯା ଅନୁସାସନୀ। ଅଲଞ୍ଚ ପନ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁଟ୍ଠିଯା ଅଲଂ ଅତ୍ତମନତାଯ ଅଲଂ ସୋମନସ୍ସାଯ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା, ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେଯ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ ଅକମ୍ପିତ୍ଥା’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୩।୧୨୬)।

ଇଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ମିଂଯେୱାସନେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ଏୱାଯଂ ଦେସନା ଏତସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିଟ୍ଠମଗମାସୀତି।

ତଥାଗତୱାରଅଟ୍ଠମନଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମୂଲପରିଯାଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସବ୍ବାସୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… ସାୱତ୍ଥିଯନ୍ତି ସବ୍ବାସୱସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା – ସାୱତ୍ଥୀତି ସୱତ୍ଥସ୍ସ ଇସିନୋ ନିୱାସଟ୍ଠାନଭୂତା ନଗରୀ, ଯଥା କାକନ୍ଦୀ ମାକନ୍ଦୀ କୋସମ୍ବୀତି ଏୱଂ ତାୱ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ପନ ଭଣନ୍ତି ‘‘ଯଂକିଞ୍ଚି ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଂ ସବ୍ବମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ସାୱତ୍ଥୀ। ସତ୍ଥସମାଯୋଗେ ଚ କିଂ ଭଣ୍ଡମତ୍ଥୀତି ପୁଚ୍ଛିତେ ସବ୍ବମତ୍ଥୀ’’ତି ୱଚନମୁପାଦାଯ ସାୱତ୍ଥୀ।

‘‘ସବ୍ବଦା ସବ୍ବୂପକରଣଂ, ସାୱତ୍ଥିଯଂ ସମୋହିତଂ;

ତସ୍ମା ସବ୍ବମୁପାଦାଯ, ସାୱତ୍ଥୀତି ପୱୁଚ୍ଚତି।

କୋସଲାନଂ ପୁରଂ ରମ୍ମଂ, ଦସ୍ସନେଯ୍ୟଂ ମନୋରମଂ;

ଦସହି ସଦ୍ଦେହି ଅୱିୱିତ୍ତଂ, ଅନ୍ନପାନସମାଯୁତଂ।

ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ପତ୍ତଂ, ଇଦ୍ଧଂ ଫୀତଂ ମନୋରମଂ;

ଅଳକମନ୍ଦାୱ ଦେୱାନଂ, ସାୱତ୍ଥିପୁରମୁତ୍ତମ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସଂ ସାୱତ୍ଥିଯଂ। ଜେତୱନେତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଜନଂ ଜିନାତୀତି ଜେତୋ, ରଞ୍ଞା ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଜନେ ଜିତେ ଜାତୋତି ଜେତୋ, ମଙ୍ଗଲକମ୍ଯତାଯ ୱା ତସ୍ସ ଏୱଂନାମମେୱ କତନ୍ତି ଜେତୋ, ଜେତସ୍ସ ୱନଂ ଜେତୱନଂ। ତଞ୍ହି ଜେତେନ ରାଜକୁମାରେନ ରୋପିତଂ ସଂୱଦ୍ଧିତଂ ପରିପାଲିତଂ, ସୋ ଚ ତସ୍ସ ସାମୀ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ଜେତୱନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ଜେତୱନେ। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେତି ଏତ୍ଥ ସୁଦତ୍ତୋ ନାମ ସୋ ଗହପତି ମାତାପିତୂହି କତନାମୱସେନ। ସବ୍ବକାମସମିଦ୍ଧିତାଯ ପନ ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରତାଯ କରୁଣାଦିଗୁଣସମଙ୍ଗିତାଯ ଚ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଅନାଥାନଂ ପିଣ୍ଡମଦାସି, ତେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ। ଆରମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପାଣିନୋ ୱିସେସେନ ୱା ପବ୍ବଜିତାତି ଆରାମୋ, ତସ୍ସ ପୁପ୍ଫଫଲାଦିସୋଭାଯ ନାତିଦୂରନଚ୍ଚାସନ୍ନତାଦିପଞ୍ଚୱିଧସେନାସନଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ତତୋ ତତୋ ଆଗମ୍ମ ରମନ୍ତି ଅଭିରମନ୍ତି ଅନୁକ୍କଣ୍ଠିତା ହୁତ୍ୱା ନିୱସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାଯ ୱା ସମ୍ପତ୍ତିଯା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗତେପି ଅତ୍ତନୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂଯେୱ ଆନେତ୍ୱା ରମେତୀତି ଆରାମୋ। ସୋ ହି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ଗହପତିନା ଜେତସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଅଟ୍ଠାରସହି ହିରଞ୍ଞକୋଟୀହି କୋଟିସନ୍ଥରେନ କୀଣିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସହି ହିରଞ୍ଞକୋଟୀହି ସେନାସନାନି କାରାପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସହି ହିରଞ୍ଞକୋଟୀହି ୱିହାରମହଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଏୱଂ ଚତୁପଞ୍ଞାସହିରଞ୍ଞକୋଟିପରିଚ୍ଚାଗେନ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିଯ୍ୟାଦିତୋ। ତସ୍ମା ‘‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମିଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଜେତୱନେ’’ତି ୱଚନଂ ପୁରିମସାମିପରିକିତ୍ତନଂ। ‘‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ’’ତି ପଚ୍ଛିମସାମିପରିକିତ୍ତନଂ। କିମେତେସଂ ପରିକିତ୍ତନେ

ପୟୋଜନନ୍ତି। ପୁଞ୍ଞକାମାନଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଆପଜ୍ଜନଂ। ତତ୍ର ହି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକପାସାଦମାପନେ ଭୂମିୱିକ୍କୟଲଦ୍ଧା ଅଟ୍ଠାରସ ହିରଞ୍ଞକୋଟିୟୋ ଅନେକକୋଟିଅଗ୍ଘନକା ରୁକ୍ଖା ଚ ଜେତସ୍ସ ପରିଚ୍ଚାଗୋ, ଚତୁପଞ୍ଞାସ କୋଟିୟୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ। ଇତି ତେସଂ ପରିକିତ୍ତନେନ ଏୱଂ ପୁଞ୍ଞକାମା ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଞ୍ଞେପି ପୁଞ୍ଞକାମେ ତେସଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଆପଜ୍ଜନେ ନିୟୋଜେତି।

ସବ୍ବାସୱସଂୱରପରିୟାୟଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି କସ୍ମା ଇଦଂ ସୁତ୍ତମଭାସି? ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପକ୍କିଲେସୱିସୋଧନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଆସୱକ୍ଖୟାୟ ପଟିପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବାସୱସଂୱରପରିୟାୟନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ଆସୱାନଂ ସଂୱରକାରଣଂ ସଂୱରଭୂତଂ କାରଣଂ, ୟେନ କାରଣେନ ତେ ସଂୱରିତା ପିଦହିତା ହୁତ୍ୱା ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧସଙ୍ଖାତଂ ଖୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ପହୀୟନ୍ତି ନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତଂ କାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଆସୱନ୍ତୀତି ଆସୱା, ଚକ୍ଖୁତୋପି... ପେ... ମନତୋପି ସନ୍ଦନ୍ତି ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଧମ୍ମତୋ ୟାୱ ଗୋତ୍ରଭୁଂ ଓକାସତୋ ୟାୱ ଭୱଗ୍ଗଂ ସୱନ୍ତୀତି ୱା ଆସୱା, ଏତେ ଧମ୍ମେ ଏତଞ୍ଚ ଓକାସଂ ଅନ୍ତୋ କରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତୋକରଣତ୍ଥୋ ହି ଅୟଂ ଆକାରୋ। ଚିରପାରିୱାସିୟଟ୍ଠେନ ମଦିରାଦୟୋ ଆସୱା, ଆସୱା ୱିୟାତିପି ଆସୱା। ଲୋକସ୍ମିଞ୍ହି ଚିରପାରିୱାସିକା ମଦିରାଦୟୋ ଆସୱାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୟଦି ଚ ଚିରପାରିୱାସିୟଟ୍ଠେନ ଆସୱା, ଏତେୟେୱ ଭୱିତୁମରହନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ପୁରିମା, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାୟତି ଅୱିଜ୍ଜାୟ, ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଅୱିଜ୍ଜା ନାହୋସୀ''ତିଆଦି (ଅ॰ ନି॰ ୧୦।୬୧)। ଆୟତଂ ୱା ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ସୱନ୍ତି ପସୱନ୍ତୀତିପି ଆସୱା। ପୁରିମାନି ଚେତ୍ଥ ନିବ୍ବଚନାନି ୟତ୍ଥ କିଲେସା ଆସୱାତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତତ୍ଥ ୟୁଜ୍ଜନ୍ତି, ପଚ୍ଛିମଂ କମ୍ମେପି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ କମ୍ମକିଲେସାୟେୱ ଆସୱା, ଅପିଚ ଖୋ ନାନପ୍ପକାରକା ଉପଦ୍ଦୱାପି। ସୁତ୍ତେସୁ ହି ''ନାହଂ, ଚୁନ୍ଦ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂୟେୱ ଆସୱାନଂ ସଂୱରାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମୀ''ତି (ଦୀ॰ ନି॰ ୩।୧୮୨) ଏତ୍ଥ ୱିୱାଦମୂଲଭୂତା କିଲେସା ଆସୱାତି ଆଗତା।

''ୟେନ ଦେୱୂପପତ୍ୟସ୍ସ, ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ୱା ୱିହଙ୍ଗମୋ;

ୟକ୍ଖତ୍ତଂ ୟେନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ ଅବ୍ବଜେ;

ତେ ମୟ୍ହଂ ଆସୱା ଖୀଣା, ୱିଦ୍ଧସ୍ତା ୱିନଳୀକତା''ତି। (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୬); –

ଏତ୍ଥ ତେଭୂମକଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ଅୱସେସା ଚ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ''ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସୱାନଂ ସଂୱରାୟ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଆସୱାନଂ ପଟିଘାତାୟା''ତି (ପାରା॰ ୩୯) ଏତ୍ଥ ପରୂପୱାଦୱିପ୍ପଟିସାରୱଧବନ୍ଧାଦୟୋ ଚେୱ ଅପାୟଦୁକ୍ଖଭୂତା ଚ ନାନପ୍ପକାରା ଉପଦ୍ଦୱା। ତେ ପନେତେ ଆସୱା ୟତ୍ଥ ୟଥା ଆଗତା, ତତ୍ଥ ତଥା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏତେ ହି ୱିନୟେ ତାୱ ''ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସୱାନଂ ସଂୱରାୟ, ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଆସୱାନଂ ପଟିଘାତାୟା''ତି ଦ୍ୱେଧା ଆଗତା। ସଳାୟତନେ ''ତୟୋମେ ଆୱୁସୋ ଆସୱା, କାମାସୱୋ ଭୱାସୱୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୬।୬୩) ତିଧା ଆଗତା। ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ଅଭିଧମ୍ମେ ଚ ତେୟେୱ ଦିଟ୍ଠାସୱେନ ସହ ଚତୁଧା ଆଗତା। ନିବ୍ବେଧିକପରିୟାୟେ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା ନିରୟଗାମିନିୟା, ଅତ୍ଥି ଆସୱା ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିଗାମିନିୟା, ଅତ୍ଥି ଆସୱା ପେତ୍ତିୱିସୟଗାମିନିୟା, ଅତ୍ଥି ଆସୱା ମନୁସ୍ସଲୋକଗାମିନିୟା, ଅତ୍ଥି ଆସୱା ଦେୱଲୋକଗାମିନିୟା''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୬।୬୩) ପଞ୍ଚଧା ଆଗତା। ଛକ୍କନିପାତେ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା ସଂୱରା ପହାତବ୍ବା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଛଧା ଆଗତା। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ତେୟେୱ ଦସ୍ସନାପହାତବ୍ବେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତଧା ଆଗତାତି। ଅୟଂ ତାୱ ଆସୱପଦେ ୱଚନତ୍ଥୋ ଚେୱ ପଭେଦୋ ଚ।

ସଂୱରପଦେ ପନ ସଂୱରୟତୀତି ସଂୱରୋ, ପିଦହତି ନିୱାରେତି ପୱତ୍ତିତୁଂ ନ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥା ହି ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିୱା ପଟିସଲ୍ଲୀୟନ୍ତେନ ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ପଟିସଲ୍ଲୀୟିତୁ''ନ୍ତି (ପାରା॰ ୭୭), ''ସୋତାନଂ ସଂୱରଂ ବ୍ରୂମି, ପଞ୍ଞାୟେତେ ପିଧୀୟରେ''ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୧୦୪୧) ଚ ଆଦୀସୁ ପିଧାନଟ୍ଠେନ ସଂୱରମାହ। ସ୍ୱାୟଂ ସଂୱରୋ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ହୋତି ସୀଲସଂୱରୋ ସତିଞାଣ ଖନ୍ତି ୱୀରିୟସଂୱରୋତି। ତତ୍ଥ ''ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ଉପେତୋ''ତି (ୱିଭ॰ ୫୧୧) ଅୟଂ ସୀଲସଂୱରୋ। ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲଞ୍ହି ଏତ୍ଥ ସଂୱରୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂୱରମାପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ॰ ନି॰ ୧।୨୧୩) ସତିସଂୱରୋ। ସତି ହେତ୍ଥ ସଂୱରୋତି ୱୁତ୍ତା। ''ସୋତାନଂ ସଂୱରଂ ବ୍ରୂମି, ପଞ୍ଞାୟେତେ ପିଧୀୟରେ''ତି ଅୟଂ ଞାଣସଂୱରୋ। ଞାଣଞ୍ହେତ୍ଥ ପିଧୀୟରେତି ଇମିନା ପିଧାନଟ୍ଠେନ ସଂୱରୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଖମୋ ହୋତି ସୀତସ୍ସ...ପେ..., ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତୀ''ତିଆଦିନା (ମ॰ ନି॰ ୧।୨୪-୨୬) ପନ ନୟେନ ଇଧେୱ ଖନ୍ତିୱୀରିୟସଂୱରା ଆଗତା। ତେସଞ୍ଚ ''ସବ୍ବାସୱସଂୱରପରିୟାୟ''ନ୍ତି ଇମିନା ଉଦ୍ଦେସେନ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ସଂୱରଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପିଚ ପଞ୍ଚୱିଧୋପି ଅୟଂ ସଂୱରୋ ଇଧ ଆଗତୋୟେୱ, ତତ୍ଥ ଖନ୍ତିୱୀରିୟସଂୱରା ତାୱ ୱୁତ୍ତାୟେୱ। ''ସୋ ତଞ୍ଚ ଅନାସନଂ ତଞ୍ଚ ଅଗୋଚର''ନ୍ତି

(ମ। ନି। ୧।୨୫) ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସୀଲସଂୱରୋ। ‘‘ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରସଂୱୁତୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୨୨) ଅୟଂ ସତିସଂୱରୋ। ସବ୍ବତ୍ଥ ପଟିସଙ୍ଖା ଞାଣସଂୱରୋ। ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ପନ ଦସ୍ସନଂ ପଟିସେୱନା ଭାୱନା ଚ ଞାଣସଂୱରୋ। ପରିୟାୟନ୍ତି ଏତେନ ଧମ୍ମାତି ପରିୟାଯୋ, ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ନିରୋଧଂ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ‘‘ସବ୍ବାସୱସଂୱରପରିୟାୟେ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୧୫। ଇଦାନି ଜାନତୋ ଅହନ୍ତିଆଦୀସୁ ଜାନତୋତି ଜାନନ୍ତସ୍ସ। ପସ୍ସତୋତି ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ଦ୍ୱେପି ପଦାନି ଏକତ୍ଥାନି, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଜାନତୋତି ଞାଣଲକ୍ଖଣଂ ଉପାଦାୟ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିଦ୍ଦିସତି, ଜାନନଲକ୍ଖଣଞ୍ହି ଞାଣଂ। ପସ୍ସତୋତି ଞାଣପ୍ପଭାୱଂ ଉପାଦାୟ, ପସ୍ସନପ୍ପଭାୱଞ୍ହି ଞାଣଂ। ଞାଣସମଙ୍ଗୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚକ୍ଖୁମା ୱିୟ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପାନି ଞାଣେନ ୱିୱଟେ ଧମ୍ମେ ପସ୍ସତି। ଅପିଚ ଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଜାନତୋ, ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ଯଥା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ପସ୍ସତୋତି ଅୟମେତ୍ଥ ସାରୋ। କେଚି ପନାଚରିୟା ବହୂ ପପଞ୍ଚେ ଭଣନ୍ତି, ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ନ ୟୁଜ୍ଜନ୍ତି।

ଆସୱାନଂଖୟନ୍ତି ଆସୱପ୍ପହାନଂ ଆସୱାନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତକ୍ଖୟସମୁପ୍ପାଦଂ ଖୀଣାକାରଂ ନତ୍ଥିଭାୱନ୍ତି ଅୟମେୱ ହି ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୁତ୍ତେ, ‘‘ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୪୩୮) ଚ ଆସୱକ୍ଖୟତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନିପି ଆସୱକ୍ଖୟୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତଥା ହି –

‘‘ସେଖସ୍ସ ସିକ୍ଖମାନସ୍ସ, ଉଜୁମଗ୍ଗାନୁସାରିନୋ;

ଖୟସ୍ମିଂ ପଠମଂ ଞାଣଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞା ଅନନ୍ତରା’’ତି। (ଇତିୱୁ। ୬୨) –

ଆଦୀସୁ ମଗ୍ଗୋ ଆସୱକ୍ଖୟୋତି ୱୁତ୍ତୋ,

‘‘ଆସୱାନଂ ଖୟା ସମଣୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୪୩୮) ଫଲଂ।

‘‘ପରୱଜ୍ଜାନୁପସ୍ସିସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିନୋ;

ଆସୱା ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଆରା ସୋ ଆସୱକ୍ଖୟା’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୫୩) –

ଆଦୀସୁ ନିବ୍ବାନଂ ‘‘ଆସୱକ୍ଖୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନୋ ଅଜାନତୋ ନୋ ଅପସ୍ସତୋତି ଯୋ ପନ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ନୋ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ଯେ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋପି ସଂୱରାଦୀହିୟେୱ ସୁଦ୍ଧିଂ ୱଦନ୍ତି, ତେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ପୁରିମେନ ୱା ପଦଦ୍ୱୟେନ ଉପାଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇମିନା ଅନୁପାୟପଟିସେଧୋ। ସଙ୍ଖେପେନ ଚେତ୍ଥ ଞାଣଂ ଆସୱସଂୱରପରିୟାଯୋତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି।

ଇଦାନି ଯଂ ଜାନତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋତି ପୁଚ୍ଛଂ ଆରଭି, ତତ୍ଥ ଜାନନା ବହୁୱିଧା। ଦବ୍ବଜାତିକୋ ଏୱ ହି କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଛତ୍ତଂ କାତୁଂ ଜାନାତି, କୋଚି ଚୀୱରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ, ତସ୍ସ ଈଦିସାନି କମ୍ମାନି ୱତ୍ତସୀସେ ଠତ୍ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ ସା ଜାନନା ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ନ ହୋତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଯୋ ପନ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱେଜ୍ଜକମ୍ମାଦୀନି କାତୁଂ ଜାନାତି, ତସ୍ସେୱଂ ଜାନତୋ ଆସୱା ୱଡ୍ଢନ୍ତିୟେୱ, ତସ୍ମା ଯଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଚ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି, ତଦେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ଯୋନିସୋ ଚ ମନସିକାରଂ ଅଯୋନିସୋ ଚ ମନସିକାରନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ନାମ ଉପାୟମନସିକାରୋ ପଥମନସିକାରୋ, ଅନିଚ୍ଚାଦୀସୁ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଆଦିନା ଏୱ ନଯେନ ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକେନ ୱା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆୱଟ୍ଟନା ଅନ୍ୱାୱଟ୍ଟନା ଆଭୋଗୋ ସମନ୍ନାହାରୋ ମନସିକାରୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋତି।

ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋତି ଅନୁପାୟମନସିକାରୋ ଉପ୍ପଥମନସିକାରୋ। ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖନ୍ତି ଅନତ୍ତନି ଅତ୍ତାତି ଅସୁଭେ ସୁଭନ୍ତି ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଉପ୍ପଥମନସିକାରୋ। ସଚ୍ଚପ୍ପଟିକୁଲେନ ୱା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆୱଟ୍ଟନା ଅନ୍ୱାୱଟ୍ଟନା ଆଭୋଗୋ ସମନ୍ନାହାରୋ ମନସିକାରୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋତି। ଏୱଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଜାନତୋ, ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଚ ଯଥା ନ

ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି।

ଇଦାନି ଇମସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ଯୁତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ଅଯୋନିସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ପହୀଯନ୍ତୀତି। ତେନ କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଯସ୍ମା ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ଆସୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ପହୀଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ଜାନିତଙ୍ଗ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଜାନତୋ, ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଚ ଯଥା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତୀତି, ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୱଣ୍ଣନା।

ଅଯଂ ପନ ୱିତ୍ଥାରୋ – ତତ୍ଥ ''ଯୋନିସୋ ଅଯୋନିସୋ''ତି ଇମେହି ତାୱ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଆବଦ୍ଧଂ ହୋତି ଉପରି ସକଲସୁତ୍ତଂ। ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ହି ଉପରି ସକଲସୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରମୂଲକଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟଂ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରମୂଲକଞ୍ଚ ୱିୱଟ୍ଟଂ। କଥଂ? ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ହି ୱଡ୍ଢମାନୋ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି ଅୱିଜ୍ଜଞ୍ଚ ଭୱତଣ୍ହଞ୍ଚ। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଚ ସତି ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା…ପେ… ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ତଣ୍ହାଯ ସତି ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ…ପେ… ସମୁଦଯୋ ହୋତୀ''ତି। ଏୱଂ ଅଯଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରବହୁଲୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱାତୱେଗାଭିଘାତେନ ୱିପ୍ପନଟ୍ଠନାୱା ୱିଯ ଗଙ୍ଗାୱଟ୍ଟେ ପତିତଗୋକୁଲଂ ୱିଯ ଚକ୍କଯନ୍ତେ ଯୁତ୍ତବଲିବଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଚ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭୱଯୋନିଗତିୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିସତ୍ତାୱାସେସୁ ଆୱଟ୍ଟପରିୱଟ୍ଟଂ କରୋତି, ଏୱଂ ତାୱ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରମୂଲକଂ ୱଟ୍ଟଂ।

ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ପନ ୱଡ୍ଢମାନୋ – ''ଯୋନିସୋ ମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୫୫) ୱଚନତୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିପମୁଖଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ପରିପୂରେତି। ଯା ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସା ୱିଜ୍ଜାତି ତସ୍ସ ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦା ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧୋ, ''ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ…ପେ… ଏୱଂ ଏତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ''ତି (ମହାୱ। ୧) ଏୱଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରମୂଲକଂ ୱିୱଟ୍ଟଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଆବଦ୍ଧଂ ହୋତି ଉପରି ସକଲସୁତ୍ତଂ।

ଏୱଂ ଆବଦ୍ଧେ ଚେତ୍ଥ ଯସ୍ମା ପୁବ୍ବେ ଆସୱପ୍ପହାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପତ୍ତି ୱୁଚ୍ଚମାନା ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ନ ହି ପହୀନା ପୁନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପନ ପହାନଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଉଦ୍ଦେସପଟିଲୋମତୋପି ''ଅଯୋନିସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନସିକରୋତୋ''ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରଂ ଉପ୍ପାଦଯତୋ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଚେୱ ଆସୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଯେ ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଚୀୱରାଦିଂ ୱା ପଚ୍ଚଯଂ ଉପଟ୍ଠାକସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ମନୁଞ୍ଞଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା, ତଂ ସୁଭଂ ସୁଖନ୍ତି ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ, ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରଂ ୱା ପନ ଅନନୁଭୂତପୁବ୍ବଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଯଥା ୱା ତଥା ୱା ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ଆସୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା, ଅଞ୍ଞଥା ହି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ନାମ ଆସୱା ନ ସନ୍ତି। ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବେପି ଚ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଆରମ୍ମଣେ ୱା ଯସ୍ସ ପକତିସୁଦ୍ଧିଯା ୱା ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାପରିଯତ୍ତିନୱକମ୍ମଯୋନିସୋମନସିକାରାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ତାଦିସେନ ପଚ୍ଚଯେନ ସହସା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଇମେପି ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେସ୍ୱେୱ ପନ ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣେସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପନ୍ନା ପୱଡ୍ଢନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା ହି ପଠମୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ୱଡ୍ଢି ନାମ ନତ୍ଥି।

ଯୋନିସୋଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏତ୍ଥ ପନ ଯସ୍ସ ପକତିସୁଦ୍ଧିଯା ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ଭଦ୍ଦାଯ ଚ କାପିଲାନିଯା, ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀହି ୱା କାରଣେହି ଆସୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଚ ଜାନାତି ''ନ ଖୋ ମେ ଆସୱା ମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗତା, ହନ୍ଦ ନେସଂ ସମୁଗ୍ଘାତାଯ ପଟିପଜ୍ଜାମୀ''ତି। ତତୋ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ସବ୍ବେ ସମୁଗ୍ଘାତେତି। ତସ୍ସ ତେ ଆସୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯସ୍ସ ପନ କାରକସ୍ସେୱ ସତୋ ସତିସମ୍ମୋସେନ ସହସା ଆସୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତୋ ସଂୱେଗମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ପଦହନ୍ତୋ ତେ ଆସୱେ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ପହୀଯନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ମଣ୍ଡଲାରାମୱାସୀମହାତିସ୍ସଭୂତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଯ। ସୋ କିର ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱିହାରେ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅଥସ୍ସ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତୋ ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣେ କିଲେସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସୋ ତଂ ୱିପସ୍ସନାଯ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ସ ସୁପିନନ୍ତେପି ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋ ''ଅଯଂ କିଲେସୋ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଅପାଯସଂୱତ୍ତନିକୋ ହୋତୀ''ତି ସଂୱେଗଂ ଜନେତ୍ୱା ଆଚରିଯଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିହାରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ମହାସଙ୍ଘରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ରାଗପଟିପକ୍ଖଂ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗୁମ୍ବନ୍ତରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲଚୀୱରଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ନିସଜ୍ଜ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଆଚରିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଉଦ୍ଦେସମଗ୍ଗଂ ପାପୁଣି। ଯେ ପନ ୱତ୍ତମାନୁପ୍ପନ୍ନା, ତେସଂ ପଟିପତ୍ତିଯା ପହାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି।

୧୬। ଇଦାନି ''ଉପ୍ପନ୍ନା ଚ ଆସୱା ପହୀଯନ୍ତୀ''ତି ଇଦମେୱ ପଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଯେ ତେ ଆସୱା ପହୀଯନ୍ତି, ତେସଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ଅଞ୍ଞମ୍ପି

ପହାନକାରଣଂ ଆୱିକାତୁଂ ଦେସନଂ ୱିଭାରେନ୍ତୋ ଅଭି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବାତିଆଦିମାହ ଯଥା ତଂ ଦେସନାପଭେଦକୁସଲୋ ଧମ୍ମରାଜା। ତତ୍ଥ ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବା। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ଦସ୍ସନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା

୧୭। ଇଦାନି ତାନି ପଦାନି ଅନୁପୁବ୍ବତୋ ୱ୍ଯାକାତୁକାମୋ ''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବା''ତି ପୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ମୂଲପରିଯାଯୱଣ୍ଣନାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ମନସିକରଣୀଯେ ଧମ୍ମେ ନପ୍ପଜାନାତୀତି ଆୱଜ୍ଜିତବ୍ବେ ସମନ୍ନାହରିତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ନ ପଜାନାତି। ଅମନସିକରଣୀଯେତି ତବ୍ବିପରୀତେ। ଏସ ନଯୋ ସେସପଦେସୁପି। ଯସ୍ମା ପନ ଇମେ ଧମ୍ମା ମନସିକରଣୀଯା, ଇମେ ଅମନସିକରଣୀଯାତି ଧମ୍ମତୋ ନିଯମୋ ନତ୍ଥି, ଆକାରତୋ ପନ ଅତ୍ଥି। ଯେନା ଆକାରେନ ମନସିକରିଯମାନା ଅକୁସଲୁପ୍ପତ୍ତିପଦଟ୍ଠାନା ହୋନ୍ତି, ତେନାକାରେନ ନ ମନସିକାତବ୍ବା। ଯେନ କୁସଲୁପ୍ପତ୍ତିପଦଟ୍ଠାନା ହୋନ୍ତି, ତେନାକାରେନ ମନସିକାତବ୍ବା। ତସ୍ମା ''ଯ'ସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେ ମନସିକରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା କାମାସୱୋ''ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଯ'ସ୍ସାତି ଯେ ଅସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ। ମନସିକରୋତୋତି ଆୱଜ୍ଜଯତୋ ସମନ୍ନାହରନ୍ତସ୍ସ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା କାମାସୱୋତି ଏତ୍ଥ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ ୱାସଦ୍ଦୋ, ନ ୱିକପ୍ପତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ଯଥା ''ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା ଦ୍ୱିପଦା ୱା…ପେ… ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ''ତି (ଇତିୱୁ। ୯୦) ୱୁତ୍ତେ ଅପଦା ଚ ଦ୍ୱିପଦା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ, ଯଥା ଚ ''ଭୂତାନଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ସମ୍ଭୱେସୀନଂ ୱା ଅନୁଗ୍ଗହାଯା''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୦୨) ୱୁତ୍ତେ ଭୂତାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱେସୀନଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ, ଯଥା ଚ ''ଅଗ୍ଗିତୋ ୱା ଉଦକତୋ ୱା ମିଥୁଭେଦତୋ ୱା''ତି (ଉଦା। ୭୬) ୱୁତ୍ତେ ଅଗ୍ଗିତୋ ଚ ଉଦକତୋ ଚ ମିଥୁଭେଦତୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ, ଏୱମିଧାପି ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମାସୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମାସୱୋ ପୱଡ୍ଢତୀତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁ।

ଏତ୍ଥ ଚ କାମାସୱୋତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ। ଭୱାସୱୋତି ରୂପାରୂପଭୱେ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଝାନନିକନ୍ତି ଚ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସହଗତା। ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠାସୱୋପି ଭୱାସୱେ ଏୱ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋତି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଅଞ୍ଞାଣଂ। ତତ୍ଥ କାମଗୁଣେ ଅସ୍ସାଦତୋ ମନସିକରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମାସୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ପୱଡ୍ଢତି। ମହଗ୍ଗତଧମ୍ମେ ଅସ୍ସାଦତୋ ମନସିକରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଭୱାସୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ପୱଡ୍ଢତି। ତୀସୁ ଭୂମୀସୁ ଧମ୍ମେ ଚତୁୱିପଲ୍ଲାସପଦଟ୍ଠାନଭାୱେନ ମନସିକରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ପୱଡ୍ଢତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତନଯପଚ୍ଚନୀକତୋ ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

କସ୍ମା ପନ ତଯୋ ଏୱ ଆସୱା ଇଧ ୱୁତ୍ତାତି। ୱିମୋକ୍ଖପଟିପକ୍ଖତୋ। ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖପଟିପକ୍ଖୋ ହି କାମାସୱୋ,। ଅନିମିତ୍ତସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖପଟିପକ୍ଖା ଇତରେ। ତସ୍ମା ଇମେ ତଯୋ ଆସୱେ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତା ତିଣ୍ଣଂ ୱିମୋକ୍ଖାନଂ ଅଭାଗିନୋ ହୋନ୍ତି, ଅନୁପ୍ପାଦେନ୍ତା ଭାଗିନୋତି ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ତଯୋ ଏୱ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଦିଟ୍ଠାସୱୋପି ୱା ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତୋ ଯେୱାତି ୱଣ୍ଣିତମେତଂ।

ତସ୍ସଅମନସିକରଣୀଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ମନସିକାରାତି ମନସିକାରହେତୁ, ଯସ୍ମା ତେ ଧମ୍ମେ ମନସି କରୋତି, ତସ୍ମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏସ ନଯୋ ଦୁତିଯପଦେପି। ''ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଚେୱ ଆସୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ଚ ଆସୱା ପୱଡ୍ଢନ୍ତୀ''ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଆସୱାନଂଯେୱ ଅଭେଦତୋ ନିଗମନମେତଂ।

୧୮। ଏତ୍ତାୱତା ଯୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାଯ ଦେସନାଯ ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବେ ଆସୱେ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଯସ୍ମା ''ଅଯୋନିସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନସିକରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଚେୱ ଆସୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତାନଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରପଚ୍ଚଯାନଂ କାମାସୱାଦୀନମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ, ତସ୍ମା ତେପି ଆସୱେ ତେନେୱ ପୁଗ୍ଗଲେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବେ ଆସୱେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସୋ ଏୱଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି, ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ଅହନ୍ତିଆଦିମାହ। ୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀସେନ ଚେତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠାସୱମ୍ପି ଦସ୍ସେତୁଂ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ଯସ୍ସ ତେ ଇମିନା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଆସୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ଯୋ ଚାଯଂ ''ଅସ୍ସୁତୱା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଏୱଂ ଅଯୋନିସୋ ଅନୁପାଯେନ ଉପ୍ପଥେନ ମନସି କରୋତି। କଥଂ? ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ…ପେ…ସୋ କୁହିଂ ଗାମୀ ଭୱିସ୍ସତୀତି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ସୋ ଏୱଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି, ଯଥାସ୍ସ ''ଅହଂ ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତା ସୋଳସୱିଧାପି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି।

ତତ୍ଥ ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ନନୁ ଖୋତି ସସ୍ସତାକାରଞ୍ଚ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପତ୍ତିଆକାରଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଅତୀତେ ଅତ୍ତନୋ ୱିଜ୍ଜମାନତଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନତଞ୍ଚ କଙ୍ଖତି। କିଂ

କାରଣନ୍ତି ନ ୱଉଜଂ। ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ୱିଯ ହି ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଯଥା ୱା ତଥା ୱା ପୱତ୍ତତି। ଅପିଚ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋୟେୱେହ କାରଣଂ। ଏୱଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରସ୍ସ ପନ କିଂ କାରଣନ୍ତି। ସ୍ୱେୱ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସନାଦୀନି ୱା। ନନୁ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋପି ୟୋନିସୋ ମନସି କରୋତୀତି। କୋ ୱା ଏୱମାହ ନ ମନସି କରୋତୀତି। ନ ପନ ତତ୍ଥ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱୋ କାରଣଂ , ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନକଲ୍ଲାଣମିତ୍ତାଦୀନି ତତ୍ଥ କାରଣାନି। ନ ହି ମଚ୍ଛମଂସାଦୀନି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପକତିଯା ସୁଗନ୍ଧାନି, ଅଭିସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ପନ ସୁଗନ୍ଧାନିପି ହୋନ୍ତି।

କିଂନୁ ଖୋ ଅହୋସିନ୍ତି ଜାତିଲିଙ୍ଗୁପପତ୍ତିଯୋ ନିସ୍ସାଯ ଖତ୍ତିଯୋ ନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣୱେସ୍ସସୁଦ୍ଦଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋତି କଙ୍ଖତି।

କଥଂ ନୁ ଖୋତି ସଣ୍ଠାନାକାରଂ ନିସ୍ସାଯ ଦୀଘୋ ନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ, ରସ୍ସଓଦାତକଣ୍ହପ୍ପମାଣିକଅପ୍ପମାଣିକାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୋତି କଙ୍ଖତି। କେଚି ପନ ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନାଦିଂ ନିସ୍ସାଯ କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ଅହୋସିନ୍ତି ହେତୁତୋ କଙ୍ଖତୀତି ୱଦନ୍ତି।

କିଂ ହୁତ୍ୱା କିଂ ଅହୋସିନ୍ତି ଜାତିଆଦୀନି ନିସ୍ସାଯ ଖତ୍ତିଯୋ ହୁତ୍ୱା ନୁ ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସିଂ…ପେ… ଦେୱୋ ହୁତ୍ୱା ମନୁସ୍ସୋତି ଅତ୍ତନୋ ପରମ୍ପରଂ କଙ୍ଖତି। ସବ୍ବତ୍ଥେୱ ପନ ଅଦ୍ଧାନନ୍ତି କାଲାଧିୱଚନମେତଂ।

ଭୱିସ୍ସାମିନୁ ଖୋ ନନୁ ଖୋତି ସସ୍ସତାକାରଞ୍ଚ ଉଚ୍ଛେଦାକାରଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଅନାଗତେ ଅତ୍ତନୋ ୱିଜ୍ଜମାନତଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନତଞ୍ଚ କଙ୍ଖତି। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଏତରହି ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମଦ୍ଧାନନ୍ତି ଇଦାନି ୱା ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଚୁତିପରିଯନ୍ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ୱତ୍ତମାନକାଲଂ ଗହେତ୍ୱା। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କଥଂକଥୀ ହୋତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଖନ୍ଧେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ହୋତି। ଅହଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ କଙ୍ଖତି। ଯୁତ୍ତଂ ପନେତନ୍ତି? ଯୁତ୍ତଂ ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି କା ଏତ୍ଥ ଚିନ୍ତା। ଅପିଚେତ୍ଥ ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁମ୍ପି ଉଦାହରନ୍ତି। ଚୂଳମାତାଯ କିର ପୁତ୍ତୋ ମୁଣ୍ଡୋ, ମହାମାତାଯ ପୁତ୍ତୋ ଅମୁଣ୍ଡୋ, ତଂ ପୁତ୍ତଂ ମୁଣ୍ଡେସୁଂ। ସୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଅହଂ ନୁ ଖୋ ଚୂଳମାତାଯ ପୁତ୍ତୋତି ଚିନ୍ତେସି। ଏୱଂ ଅହଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି କଙ୍ଖା ହୋତି।

ନୋ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ଥିଭାୱଂ କଙ୍ଖତି। ତତ୍ରାପି ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ମଚ୍ଛେ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଉଦକେ ଚିରଟ୍ଠାନେନ ସୀତିଭୂତଂ ଅତ୍ତନୋ ଊରୁଂ ମଚ୍ଛୋତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପହରି। ଅପରୋ ସୁସାନପସ୍ସେ ଖେତ୍ତଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଭୀତୋ ସଙ୍କୁଟିତୋ ସଯି। ସୋ ପଟିବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଜଣ୍ଣୁକାନି ଦ୍ୱେ ଯକ୍ଖାତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପହରି। ଏୱଂ ନୋ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି କଙ୍ଖତି।

କିଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି ଖତ୍ତିଯୋୱ ସମାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଖତ୍ତିଯଭାୱଂ କଙ୍ଖତି। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁ। ଦେୱୋ ପନ ସମାନୋ ଦେୱଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ସୋପି ପନ ''ଅହଂ ରୂପୀ ନୁ ଖୋ ଅରୂପୀ ନୁ ଖୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ କଙ୍ଖତି। ଖତ୍ତିଯାଦଯୋ କସ୍ମା ନ ଜାନନ୍ତୀତି ଚେ। ଅପଚ୍ଚକ୍ଖା ତେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କୁଲେ ଉପ୍ପତ୍ତି। ଗହଟ୍ଠାପି ଚ ପୋତ୍ଥଲିକାଦଯୋ ପବ୍ବଜିତସଞ୍ଞିନୋ। ପବ୍ବଜିତାପି ''କୁପ୍ପଂ ନୁ ଖୋ ମେ କମ୍ମ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଗହଟ୍ଠସଞ୍ଞିନୋ। ମନୁସ୍ସାପି ଚ ରାଜାନୋ ୱିଯ ଅତ୍ତନି ଦେୱସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତି।

କଥଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। କେୱଲଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଜୀୱୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ସଣ୍ଠାନାକାରଂ ନିସ୍ସାଯ ଦୀଘୋ ନୁ ଖୋସ୍ମି, ରସ୍ସଚତୁରଂସଛଳଂସଅଟ୍ଠଂସସୋଳସଂସାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରପ୍ପକାରୋତି କଙ୍ଖନ୍ତୋ କଥଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି କଙ୍ଖତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସରୀରସଣ୍ଠାନଂ ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

କୁତୋଆଗତୋ, ସୋ କୁହିଂ ଗାମୀ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଆଗତିଗତିଟ୍ଠାନଂ କଙ୍ଖତି।

୧୯। ଏୱଂ ସୋଳସପ୍ପଭେଦଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯଂ ଇମିନା ୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀସେନ ଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଯଂ ଦେସନା ଆରଦ୍ଧା। ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ଛନ୍ନଂ ଦିଟ୍ଠୀନନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଯଥା ଅଯଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ତସ୍ସେୱ ସୱିଚିକିଚ୍ଛସ୍ସ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରସ୍ସ ଥାମଗତତ୍ତା ଛନ୍ନଂ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ଅଞ୍ଞତରା ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବପଦେସୁ ୱାସଦ୍ଦୋ ୱିକପ୍ପତ୍ଥୋ, ଏୱଂ ୱା ଏୱଂ ୱା ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅତ୍ଥି ମେ ଅତ୍ତାତି ଚେତ୍ଥ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ସବ୍ବକାଲେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥିତଂ ଗଣ୍ହାତି। ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋତି ଭୂତତୋ ଚ ଥିରତୋ ଚ, ''ଇଦଂ ସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଭୂତତୋ ସୁଟ୍ଠୁ ଦଲ୍ହଭାୱେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନତ୍ଥି ମେ ଅତ୍ତାତି ଅଯଂ ପନ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି, ସତୋ ସତ୍ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭୱଗ୍ଗହଣତୋ। ଅଥ ୱା ପୁରିମାପି ତୀସୁ କାଲେସୁ ଅତ୍ଥୀତି ଗହଣତୋ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି,

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମେଓ୍ୱ ଅତ୍ଥୀତି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି। ପଚ୍ଛିମାପି ଅତୀତାନାଗତେସୁ ନତ୍ଥୀତି ଗହଣତୋ ଭସ୍ମନ୍ତାହୁତିଯୋତି ଗହିତଦିଟ୍ଠିକାନଂ ୱିଯ, ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି। ଅତୀତେ ଏଓ୍ୱ ନତ୍ଥୀତି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପତ୍ତିକସ୍ସେଓ୍ୱ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି।

ଅଓ୍ତନାଓ୍ୱ ଅତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଜାନାମୀତି ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧସୀସେନ ଖନ୍ଧେ ଅତ୍ତାତି ଗହେତ୍ୱା ସଞ୍ଞାଯ ଅଓ୍ୱସେସକ୍ଖନ୍ଧେ ସଞ୍ଜାନତୋ ଇମିନା ଅଓ୍ତନା ଇମଂ ଅତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଜାନାମୀତି ହୋତି। ଅଓ୍ତନାଓ୍ୱ ଅନତ୍ତାନନ୍ତି ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂଯେଓ୍ୱ ଅତ୍ତାତି ଗହେତ୍ୱା, ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋପି ଅନତ୍ତାତି ଗହେତ୍ୱା ସଞ୍ଞାଯ ତେସଂ ଜାନତୋ ଏଓ୍ୱଂ ହୋତି । ଅନଓ୍ତନାଓ୍ୱ ଅତ୍ତାନନ୍ତି ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅନତ୍ତାତି। ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ଅତ୍ତାତି ଗହେତ୍ୱା ସଞ୍ଞାଯ ତେସଂ ଜାନତୋ ଏଓ୍ୱଂ ହୋତି, ସବ୍ବାପି ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯୋଓ୍ୱ।

ଓ୍ୱଦୋ ଓ୍ୱେଦେଯ୍ୟୋତିଆଦଯୋ ପନ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଯା ଏଓ୍ୱ ଅଭିନିଓ୍ୱେସାକାରା। ତତ୍ଥ ଓ୍ୱଦତୀତି ଓ୍ୱଦୋ, ଓ୍ୱଚୀକମ୍ମସ୍ସ କାରକୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଓ୍ୱେଦଯତୀତି ଓ୍ୱେଦେଯ୍ୟୋ, ଜାନାତି ଅନୁଭଓ୍ୱତି ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିଂ ଓ୍ୱେଦେତୀତି, ତତ୍ର ତତ୍ର କଲ୍ୟାଣପାପକାନଂ କମ୍ମାନଂ ୱିପାକଂ ପଟିସଂଓ୍ୱେଦେତି। ତତ୍ର ତତ୍ରାତି ତେସୁ ତେସୁ ଯୋନିଗତିଟ୍ଠିତିନିଓ୍ୱାସନିକାଯେସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ୱା। ନିଚ୍ଚୋତି ଉପ୍ପାଦଓ୍ୱଯରହିତୋ। ଧୁଓ୍ୱୋତି ଥିରୋ ସାରଭୂତୋ। ସସ୍ସତୋତି ସବ୍ବକାଲିକୋ। ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋତି ଅଓ୍ତନୋ ପକତିଭାଓ୍ୱଂ ଅୱିଜହନଧମ୍ମୋ, କକଣ୍ଟକୋ ୱିଯ ନାନପ୍ପକାରତଂ ନାପଜ୍ଜତି। ସସ୍ସତିସମନ୍ତି ଚନ୍ଦସୂରିଯସମୁଦ୍ଦମହାପଥୱୀପବ୍ବତା ଲୋକଓ୍ୱୋହାରେନ ସସ୍ସତିଯୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସସ୍ସତୀହି ସମଂ ସସ୍ସତିସମଂ। ଯାଓ୍ୱ ସସ୍ସତିଯୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତାଓ୍ୱ ତଥେଓ୍ୱ ଠସ୍ସତୀତି ଗଣ୍ହତୋ ଏଓ୍ୱଂଦିଟ୍ଠି ହୋତି।

ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଦିଟ୍ଠିଗତନ୍ତିଆଦୀସୁ। ଇଦନ୍ତି ଇଦାନି ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖନିଦସ୍ସନଂ। ଦିଟ୍ଠିଗତସମ୍ବନ୍ଧେନ ଚ ଇଦନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ବନ୍ଧେନ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯେଓ୍ୱ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ, ଗୂଥଗତଂ ୱିଯ। ଦିଟ୍ଠୀସୁ ୱା ଗତମିଦଂ ଦସ୍ସନଂ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତାତିପି ଦିଟ୍ଠିଗତଂ। ଦିଟ୍ଠିଯା ୱା ଗତଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ। ଇଦଞ୍ହି ଅତ୍ଥି ମେ ଅତ୍ତାତିଆଦି ଦିଟ୍ଠିଯା ଗମନମତ୍ତମେଓ୍ୱ, ନତ୍ଥେତ୍ଥ ଅତ୍ତା ୱା ନିଚ୍ଚୋ ୱା କୋଚୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସା ଚାଯଂ ଦିଟ୍ଠି ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗମନଟ୍ଠେନ ଗହନଂ। ଦୁରତିକ୍କମଟ୍ଠେନ ସପ୍ପଟିଭଯଟ୍ଠେନ ଚ କନ୍ତାରୋ, ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖକନ୍ତାରୱାଳକନ୍ତାରାଦଯୋ ୱିଯ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ୱିନିୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ୱିଲୋମନଟ୍ଠେନ ୱା ୱିସୂକଂ। କଦାଚି ସସ୍ସତସ୍ସ, କଦାଚି ଉଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଗହଣତୋ ୱିରୂପଂ ଫନ୍ଦିତନ୍ତି ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତଂ। ବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ସଂଯୋଜନଂ। ତେନାହ ''ଦିଟ୍ଠିଗହନଂ…ପେ… ଦିଟ୍ଠିସଂଯୋଜନ''ନ୍ତି। ଇଦାନିସ୍ସ ତମେଓ୍ୱ ବନ୍ଧନଟ୍ଠଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠିସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତୋତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସାଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ। ଇମିନା ଦିଟ୍ଠିସଂଯୋଜନେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଏତେହି ଜାତିଆଦୀହି ନ ପରିମୁଚ୍ଚତୀତି। କିଂ ୱା ବହୁନା, ସକଲଓ୍ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋପି ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି।

୨୦। ଏଓ୍ୱଂ ଛପ୍ପଭେଦଂ ଦିଟ୍ଠାସଓ୍ୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଯସ୍ମା ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ କାମାସଓ୍ୱାଦିଓ୍ୱଚନେନେଓ୍ୱ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି। କାମସୁଖଞ୍ହି ଭଓ୍ୱସୁଖଭଓ୍ୱୱିସୁଦ୍ଧିଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅଭିଭୂତା ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସୀଲବ୍ବତାନି ପରାମସନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗହଣେନ ୱା ତସ୍ସ ଗହିତତ୍ତାପି ତଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱାଓ୍ୱ ଇଦାନି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବେ ଆସଓ୍ୱେ ପଜହତି, ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେସଂ ଆସଓ୍ୱାନଂ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ପୁବ୍ବେ ୱା ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ତେସଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତବ୍ବିପରୀତସ୍ସ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସୁତଓ୍ୱା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେତିଆଦିମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ଯାଓ୍ୱ ''ସୋ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଆଗଚ୍ଛତି, ତାଓ୍ୱ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଚ ୱୁତ୍ତପଚ୍ଚନୀକତୋ ଚ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଚ୍ଚନୀକତୋ ଚ ସବ୍ବାକାରେନ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦାୱିନୀତପଚ୍ଚନୀକତୋ ଅଯଂ ''ସୁତଓ୍ୱା ଅରିଯସାଓ୍ୱକୋ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ''ତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପିଚ ଖୋ ସିଖାପତ୍ତୱିପସ୍ସନତୋ ପଭୁତି ଯାଓ୍ୱ ଗୋତ୍ରଭୁ, ତାଓ୍ୱ ତଦନୁରୂପେନ ଅତ୍ଥେନ ଅଯଂ ଅରିଯସାଓ୍ୱକୋତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୧। ''ସୋ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତୀ''ତିଆଦୀସୁ ପନ ଅଯଂ ଅତ୍ଥୱିଭାଓ୍ୱନା, ସୋ ଚତୁସଚ୍ଚକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ଅରିଯସାଓ୍ୱକୋ ତଣ୍ହାଓ୍ୱଜ୍ଜା ତେଭୂମକା ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖଂ, ତଣ୍ହା ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ, ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପଓ୍ୱତ୍ତି ନିରୋଧୋ, ନିରୋଧସମ୍ପାପକୋ ମଗ୍ଗୋତି ଏଓ୍ୱଂ ପୁବ୍ବେଓ୍ୱ ଆଚରିଯସନ୍ତିକେ ଉଗ୍ଗହିତଚତୁସଚ୍ଚକମ୍ମଟ୍ଠାନୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଂ ସମାରୁଳ୍ହୋ ସମାନୋ ତେ ତେଭୂମକେ ଖନ୍ଧେ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି, ଉପାଯେନ ପଥେନ ସମନ୍ନାହରତି ଚେଓ୍ୱ ୱିପସ୍ସତି ଚ। ଏତ୍ଥ ହି ଯାଓ୍ୱ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ, ତାଓ୍ୱ ମନସିକାରସୀସେନେଓ୍ୱ ୱିପସ୍ସନା ୱୁତ୍ତା। ଯା ପନାଯଂ ତସ୍ସେଓ୍ୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାପିକା ପଭାୱିକା ତଣ୍ହା, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋତି ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି। ଯସ୍ମା ପନ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ ଇଦଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ନପ୍ପଓ୍ୱତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମା ଯଦିଦଂ ନିବ୍ବାନଂ ନାମ, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି। ନିରୋଧସମ୍ପାପକଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି, ଉପାଯେନ ପଥେନ ସମନ୍ନାହରତି ଚେଓ୍ୱ ୱିପସ୍ସତି ଚ।

ତତ୍ରାୟଂ ଉପାୟୋ, ଅଭିନିୱେସୋ ନାମ ୱଙ୍କେ ହୋତି, ୱିୱଙ୍କେ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା "ଅୟଂ ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ ପଥୱୀଧାତୁ, ଆପୋଧାତୂ"ତିଆଦିନା ନୟେନ ସକସନ୍ତତିୟଂ ଚତ୍ତାରି ଭୂତାନି ତଦନୁସାରେନ ଉପାଦାରୂପାନି ଚ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅୟଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ତଂ ୱୱତ୍ଥାପୟତୋ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତଦାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଚେତସିକେ ଧମ୍ମେ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ତତୋ ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ତେ ପନ ସଙ୍ଖେପତୋ ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ଭାଗାୟେୱ ହୋନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ନାମରୂପଂ ସହେତୁ ସପ୍ପଚ୍ଚୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ଅୟଂ ହେତୁ ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋତି ଅୱିଜ୍ଜାଭୱତଣ୍ହାକମ୍ମାହାରାଦିକେ ହେତୁପଚ୍ଚୟେ ୱୱତ୍ଥପେତି। ତତୋ ତେସଂ ପଚ୍ଚୟାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମାନଞ୍ଚ ୟାଥାୱସରସଲକ୍ଖଣଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ହୋନ୍ତୀତି ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତି, ଉଦୟବ୍ବୟପୀଳିତତ୍ତା ଦୁକ୍ଖାତି ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତି। ଅୱସୱତ୍ତନତୋ ଅନତ୍ତାତି ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତି। ଏୱଂ ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ଆରୋପେତ୍ୱା ପଟିପାଟିୟା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପୁଣାତି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଏକପଟିୱେଧେନେୱ ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ଏକାଭିସମୟେନ ଅଭିସମେତି। ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଞ୍ଞାପଟିୱେଧେନ ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ସମୁଦୟଂ ପହାନପଟିୱେଧେନ, ନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକିରିୟାପଟିୱେଧେନ, ମଗ୍ଗଂ ଭାୱନାପଟିୱେଧେନ। ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞାଭିସମୟେନ ଅଭିସମେତି…ପେ… ମଗ୍ଗଂ ଭାୱନାଭିସମୟେନ ଅଭିସମେତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେନ ଞାଣେନ। ଏକଞାଣେନେୱ ହି ଏସ ନିରୋଧଂ ଆରମ୍ମଣତୋ, ସେସାନି କିଚ୍ଚତୋ ପଟିୱିଜ୍ଝତି ଚେୱ ଅଭିସମେତି ଚ। ନ ହିସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଏୱଂ ହୋତି – "ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଜାନାମୀ"ତି ୱା…ପେ… "ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେମୀ"ତି ୱା। ଅପିଚ ଖ୍ୱସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପଟିୱେଧୱସେନ ନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୋ ଏୱଂ ତଂ ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖପରିଞ୍ଞାକିଚ୍ଚମ୍ପି ସମୁଦୟପହାନକିଚ୍ଚମ୍ପି ମଗ୍ଗଭାୱନାକିଚ୍ଚମ୍ପି କରୋତିୟେୱ। ତସ୍ସେୱଂ ଉପାୟେନ ୟୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ତୀଣି ସଂୟୋଜନାନି ପହୀୟନ୍ତି, ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକା ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି, ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକା ୱିଚିକିଚ୍ଛା, "ସୀଲେନ ସୁଦ୍ଧି ୱତେନ ସୁଦ୍ଧୀ"ତି ସୀଲବ୍ବତାନଂ ପରାମସନତୋ ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋତି। ତତ୍ଥ ଚତୂସୁ ଆସୱେସୁ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିସୀଲବ୍ବତପରାମାସା ଦିଟ୍ଠାସୱେନ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଆସୱା ଚେୱ ସଂୟୋଜନା ଚ। ୱିଚିକିଚ୍ଛା ସଂୟୋଜନମେୱ, ନ ଆସୱୋ । "ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବା ଆସୱା"ତି ଏତ୍ଥ ପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା ପନ ଆସୱାତି।

"ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି…ପେ… ପହାତବ୍ବା"ତି ଇମେ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିଆଦୟୋ ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବା ନାମ ଆସୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ। ଅଥ ୱା ୟା ଅୟଂ ଛନ୍ନଂ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ଅଞ୍ଞତରା ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଏୱଂ ସରୂପେନେୱ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ୱିଭତ୍ତା। ତଂ ସନ୍ଧାୟାହ "ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ"ତି। ସା ଚ ଯସ୍ମା ସହଜାତପହାନେକଟ୍ଠେହି ସଦ୍ଧିଂ ପହୀୟତି। ଦିଟ୍ଠାସୱେ ହି ପହୀୟମାନେ ତଂସହଜାତୋ ଚତୂସୁ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତେସୁ କାମାସୱୋପି ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋପି ପହୀୟତି । ପହାନେକଟ୍ଠୋ ପନ ଚତୂସୁ ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ ନାଗସୁପଣ୍ଣାଦିସମିଦ୍ଧିପତ୍ଥନାୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଭୱାସୱୋ। ତେନେୱ ସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋପି, ଦ୍ୱୀସୁ ଦୋମନସ୍ସଚିତ୍ତେସୁ ପାଣାତିପାତାଦିନିବ୍ବତ୍ତକୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋପି, ତଥା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋପୀତି ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଅୱସେସା ତୟୋପି ଆସୱା ପହୀୟନ୍ତି। ତସ୍ମା ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏସ ପୋରାଣାନଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସନଂ ନାମ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ, ତେନ ପହାତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ଦସ୍ସନଂ? ପଠମଂ ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନତୋ। ନନୁ ଗୋତ୍ରଭୁ ପଠମତରଂ ପସ୍ସତୀତି? ନୋ ନ ପସ୍ସତି। ଦିସ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ପନ ନ କରୋତି ସଂୟୋଜନାନଂ ଅପ୍ପହାନତୋ। ତସ୍ମା ପସ୍ସତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱାପି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଦତ୍ୱା କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିୟା ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା "ଅଜ୍ଜାପି ରାଜାନଂ ନ ପସ୍ସାମୀ"ତି ୱଦନ୍ତୋ ଗାମୱାସୀ ପୁରିସୋ ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

ଦସ୍ସନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଂୱରାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା

୨୨। ଏୱଂ ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବେ ଆସୱେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଦନନ୍ତରୁଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ସଂୱରା ପହାତବ୍ବେ ଦସ୍ସେତୁଂ, କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା ସଂୱରା ପହାତବ୍ବାତି ଆହ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇତୋ ପରଞ୍ହି ଅତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସାମ।

ନନୁ ଚ ଦସ୍ସନେନ ଭାୱନାୟାତି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଅପ୍ପହାତବ୍ବୋ ଆସୱୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅଥ କସ୍ମା ୱିସୁଂ ସଂୱରାଦୀହି ପହାତବ୍ବେ ଦସ୍ସେତୀତି। ସଂୱରାଦୀହି ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତା ଆସୱା ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ମଗ୍ଗାନଂ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଇମେହି ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ତସ୍ମା ୟୋ ଚାୟଂ ୱୁତ୍ତୋ ପଠମୋ ଦସ୍ସନମଗ୍ଗୋୟେୱ, ଇଦାନି ଭାୱନାନାମେନ ୱୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି ତୟୋ ମଗ୍ଗା, ତେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅୟଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ପଟିସଙ୍ଖାତି ପଟିସଙ୍ଖାଯ। ତତ୍ଥାଯଂ ସଙ୍ଖାସଦ୍ଦୋ ଞାଣକୋଟ୍ଠାସପଞ୍ଞତ୍ତିଗଣନାସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ସଙ୍ଖାଯେକଂ ପଟିସେୱତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୬୮) ହି ଞାଣେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞାସଙ୍ଖା ସମୁଦାଚରନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୦୧) କୋଟ୍ଠାସେ। ‘‘ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଖା ସମଞ୍ଞା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୩୧୩) ପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ। ‘‘ନ ସୁକରଂ ସଙ୍ଖାତୁ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୨।୧୨୮) ଗଣନାଯଂ। ଇଧ ପନ ଞାଣେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋତି ହି ଉପାଯେନ ପଥେନ ପଟିସଙ୍ଖାଯ ଞତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅସଂୱରେ ଆଦୀନୱପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ପଟିସଙ୍ଖାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ଚାଯଂ ‘‘ୱରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତ୍ତାଯ ଅଯୋସଲାକାଯ ଆଦିତ୍ତାଯ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାଯ ସଜୋତିଭୂତାଯ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ପଲିମଟ୍ଠଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ’’ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୪।୨୩୫) ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତୀତି ଏତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସଂୱରଣତୋ ସଂୱରୋ, ପିଦହନତୋ ଥକନତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରୋ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୋ। ତିତ୍ଥକାକୋ ଆୱାଟକଚ୍ଛପୋ ୱନମହିଂସୋତିଆଦଯୋ ୱିଯ।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରୋ ୱା ଅସଂୱରୋ ୱା ନତ୍ଥି। ନ ହି ଚକ୍ଖୁପସାଦଂ ନିସ୍ସାଯ ସତି ୱା ମୁଟ୍ଠସଚ୍ଚଂ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅପିଚ ଯଦା ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ତଦା ଭୱଙ୍ଗେ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧେ କିରିଯମନୋଧାତୁ ଆୱଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତତୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ, ତତୋ ୱିପାକମନୋଧାତୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନକିଚ୍ଚଂ, ତତୋ ୱିପାକାହେତୁକମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ସନ୍ତୀରଣକିଚ୍ଚଂ, ତତୋ କିରିଯାହେତୁକମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଦନନ୍ତରଂ ଜୱନଂ ଜୱତି।

ତତ୍ରାପି ନେୱ ଭୱଙ୍ଗସମଯେ, ନ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରସମଯେ ସଂୱରୋ ୱା ଅସଂୱରୋ ୱା ଅତ୍ଥି। ଜୱନକ୍ଖଣେ ପନ ସଚେ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ୱା ମୁଟ୍ଠସଚ୍ଚଂ ୱା ଅଞ୍ଞାଣଂ ୱା ଅକ୍ଖନ୍ତି ୱା କୋସଜ୍ଜଂ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଯଂ ଅସଂୱରୋ ହୋତି। ଏୱଂ ହୋନ୍ତୋପି ସୋ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ଅସଂୱରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କସ୍ମା? ତସ୍ମିଞ୍ହି ସତି ଦ୍ୱାରମ୍ପି ଅଗୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଭୱଙ୍ଗମ୍ପି ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନି ୱୀଥିଚିତ୍ତାନିପି। ଯଥା କିଂ , ଯଥା ନଗରେ ଚତୂସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଅସଂୱୁତେସୁ କିଞ୍ଚାପି ଅନ୍ତୋ ଘରକୋଟ୍ଠକଗବ୍ଭାଦଯୋ ସୁସଂୱୁତା, ତଥାପି ଅନ୍ତୋନଗରେ ସବ୍ବଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅରକ୍ଖିତଂ ଅଗୋପିତମେୱ ହୋତି। ନଗରଦ୍ୱାରେନ ହି ପୱିସିତ୍ୱା ଚୋରା ଯଦିଚ୍ଛନ୍ତି, ତଂ କରେଯ୍ୟୁଂ, ଏୱମେୱ ଜୱନେ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ, ତସ୍ମିଂ ଅସଂୱରେ ସତି ଦ୍ୱାରମ୍ପି ଅଗୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଭୱଙ୍ଗମ୍ପି ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନି ୱୀଥିଚିତ୍ତାନିପୀତି।

ତସ୍ମିଂ ପନ ସୀଲାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଦ୍ୱାରମ୍ପି ଗୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଭୱଙ୍ଗମ୍ପି ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନି ୱୀଥିଚିତ୍ତାନିପି। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ନଗରଦ୍ୱାରେସୁ ସୁସଂୱୁତେସୁ କିଞ୍ଚାପି ଅନ୍ତୋ ଘରାଦଯୋ ଅସଂୱୁତା, ତଥାପି ଅନ୍ତୋନଗରେ ସବ୍ବଂ ଭଣ୍ଡଂ ସୁରକ୍ଖିତଂ ସୁଗୋପିତମେୱ ହୋତି। ନଗରଦ୍ୱାରେସୁ ହି ପିହିତେସୁ ଚୋରାନଂ ପୱେସୋ ନତ୍ଥି, ଏୱମେୱ ଜୱନେ ସୀଲାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଦ୍ୱାରମ୍ପି ସୁଗୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଭୱଙ୍ଗମ୍ପି ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନି ୱୀଥିଚିତ୍ତାନିପି। ତସ୍ମା ଜୱନକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋପି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଇଧ ଚାଯଂ ସତିସଂୱରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରେନ ସଂୱୁତୋ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସଂୱୁତୋ, ଉପେତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଥା ହି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋତି ଇମସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ଉପେତୋ ହୋତି…ପେ… ସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି (ୱିଭ। ୫୧୧) ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରେନ ସଂୱୁତୋତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଥ ୱା ସଂୱରୀତି ସଂୱୁତୋ, ଥକେସି ପିଦହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରସଂୱୁତୋ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସଂୱୁତୋ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସଞ୍ଞିତଂ ସତିକୱାଟଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ, ଘରଦ୍ୱାରେ କୱାଟଂ ୱିଯ ସଂୱରି ଥକେସି ପିଦହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଯମେୱ ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ସୁନ୍ଦରତରୋ। ତଥା ହି ‘‘ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରଂ ଅସଂୱୁତସ୍ସ ୱିହରତୋ ସଂୱୁତସ୍ସ ୱିହରତୋ’’ତି ଏତେସୁ ପଦେସୁ ଅଯମେୱ ଅତ୍ଥୋ ଦିସ୍ସତି।

ୱିହରତୀତି ଏୱଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସଂୱୁତୋ ଯେନ କେନଚି ଇରିଯାପଥୱିହାରେନ ୱିହରତି। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନନ୍ତିଆଦିମ୍ହି ଯଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରଂ ଅସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅସଂୱୁତସ୍ସ ଅଥକେତ୍ୱା ଅପିଦହିତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତସ୍ସାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା, ଯେ-କାରସ୍ସ ଯନ୍ତି ଆଦେସୋ। ହିକାରୋ ଚ ପଦପୂରଣୋ, ଯେ ଅସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁନ୍ତି ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟୁଂ। ଆସୱା ୱିଘାତପରିଳାହାତି ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ଚ ଅଞ୍ଞେ ଚ ୱିଘାତକରା କିଲେସପରିଳାହା ୱିପାକପରିଳାହା ଚ। ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ହି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ ଆପାଥଗତଂ କାମସ୍ସାଦୱସେନ ଅସ୍ସାଦଯତୋ ଅଭିନନ୍ଦତୋ କାମାସୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଈଦିସଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ସୁଗତିଭୱେ ଲଭିସ୍ସାମୀତି ଭୱପତ୍ଥନାଯ ଅସ୍ସାଦଯତୋ ଭୱାସୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସତ୍ତୋତି ୱା ସତ୍ତସ୍ସାତି ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାସୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବେହେୱ ସହଜାତଂ

ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋତି ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଅପରେ କିଲେସା ୱିଘାତପରିଳାହା, ଆଯତିଂ ୱା ତେସଂ ୱିପାକା। ତେପି ହି ଅସଂୱୁତସ୍ସେୱ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ଏୱଂସ ତେତି ଏୱଂ ଅସ୍ସ ତେ। ଏୱଂ ଏତେନ ଉପାଯେନ ନ ହୋନ୍ତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏସ ନଯୋ ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସଂୱୁତୋତିଆଦୀସୁ।

ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା ସଂୱରା ପହାତବ୍ବାତି ଇମେ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ କତ୍ୱା ଚତୁୱୀସତି ଆସୱା ସଂୱରେନ ପହାତବ୍ବାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସବ୍ବତ୍ଥେୱ ଚେତ୍ଥ ସତିସଂୱରୋ ଏୱ ସଂୱରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସଂୱରାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଟିସେୱନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା

୨୩।ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଚୀୱରନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ସୀଲକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଯଞ୍ହିସ୍ସାତି ଯଂ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଅସ୍ସ। ଅପ୍ପଟିସେୱତୋତି ଏୱଂ ଯୋନିସୋ ଅପ୍ପଟିସେୱନ୍ତସ୍ସ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। କେୱଲଂ ପନିଧ ଅଲଦ୍ଧଂ ଚୀୱରାଦିଂ ପତ୍ଥଯତୋ ଲଦ୍ଧଂ ୱା ଅସ୍ସାଦଯତୋ କାମାସୱସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଇଦିସଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ସମ୍ପତ୍ତିଭୱେ ସୁଗତିଭୱେ ଲଭିସ୍ସାମୀତି ଭୱପତ୍ଥନାଯ ଅସ୍ସାଦଯତୋ ଭୱାସୱସ୍ସ, ଅହଂ ଲଭାମି ନ ଲଭାମୀତି ୱା ମଯ୍ହଂ ୱା ଇଦନ୍ତି ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ ଅଧିଟ୍ଠହତୋ ଦିଟ୍ଠାସୱସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସବ୍ବେହେୱ ପନ ସହଜାତୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋତି ଏୱଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୱାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱିପାକପରିଳାହା ଚ ନୱୱେଦନୁପ୍ପାଦନତୋପି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇମେୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା ପଟିସେୱନା ପହାତବ୍ବାତି ଇମେ ଏକମେକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚଯେ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ କତ୍ୱା ସୋଳସ ଆସୱା ଇମିନା ଞାଣସଂୱରସଙ୍ଖାତେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣପଟିସେୱନେନ ପହାତବ୍ବାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ପଟିସେୱନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଧିୱାସନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା

୨୪।ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଖମୋ ହୋତି ସୀତସ୍ସାତି ଉପାଯେନ ପଥେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଖମୋ ହୋତି ସୀତସ୍ସ ସୀତଂ ଖମତି ସହତି, ନ ଅଧୀରପୁରିସୋ ୱିଯ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି ସୀତେନ ଚଲତି କମ୍ପତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି। ଅପିଚ ଖୋ ଲୋମସନାଗତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଅନପ୍ପକେନାପି ସୀତେନ ଫୁଟ୍ଠୋ ନ ଚଲତି ନ କମ୍ପତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନମେୱ ମନସି କରୋତି। ଥେରୋ କିର ଚେତିଯପଦ୍ଦତେ ପିଯଙ୍ଗୁଗୁହାଯଂ ପଧାନଘରେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନ୍ତରଟ୍ଠକେ ହିମପାତସମଯେ ଲୋକନ୍ତରିକନିରଯେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋୱ ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱୀତିନାମେସି। ଏୱଂ ଉଣ୍ହାଦୀସୁପି ଅତ୍ଥଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

କେୱଲଞ୍ହି ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧିମତ୍ତମ୍ପି ଉଣ୍ହଂ ସହତି ସ୍ୱେୱ ଥେରୋ ୱିଯ, ଅଯଂ ‘‘ଖମୋ ଉଣ୍ହସ୍ସା’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଥେରୋ କିର ଗିମ୍ହସମଯେ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ବହିଚଙ୍କମେ ନିସୀଦି। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ସେଦାପିସ୍ସ କଚ୍ଛେହି ମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ଆହ ‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ନିସୀଦଥ, ସୀତଲୋ ଓକାସୋ’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ଉଣ୍ହଭଯେନେୱମ୍ହି ଆୱୁସୋ ଇଧ ନିସିନ୍ନୋ’’ତି ଅୱୀଚିମହାନିରଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ନିସୀଦିଯେୱ। ଉଣ୍ହନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୋୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୂରିଯସନ୍ତାପୱସେନ ପନେତଂ ୱତ୍ଥୁ ୱୁତ୍ତଂ।

ଯୋ ଚ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ୱାରେ ଭତ୍ତଂ ୱା ପାନୀଯଂ ୱା ଅଲଭମାନୋପି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଅତ୍ତନୋ ପେତ୍ତିୱିସଯୂପପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅୱେଧେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତିଯେୱ। ଅଧିମତ୍ତେହି ଡଂସମକସୱାତାତପସମ୍ଫସ୍ସେହି ଫୁଟ୍ଠୋ ଚାପି ତିରଚ୍ଛାନୂପପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅୱେଧେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତିଯେୱ। ସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସେନ ଫୁଟ୍ଠୋ ଚାପି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦିମୁଖେସୁ ଅନେକୱାରଂ ପରିୱତ୍ତିତପୁବ୍ବଭାୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅୱେଧେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତିଯେୱ ପଧାନିଯତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ଅଯଂ ‘‘ଖମୋ ଜିଘଚ୍ଛାଯ…ପେ… ସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସାନ’’ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଥେରଂ କିର ଖଣ୍ଡଚେଲୱିହାରେ କଣିକାରପଧାନିୟଘରେ ଅରିୟୱଂସଂ ସୁଣନ୍ତଂ ଘୋରୱିସୋ ସପ୍ପୋ ଡଂସି। ଥେରୋ ଜାନିତ୍ୱାପି ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ଧମ୍ମଂୟେୱ ସୁଣାତି। ୱିସୱେଗୋ ଥଦ୍ଧୋ ଅହୋସି। ଥେରୋ ଉପସମ୍ପଦମଣ୍ଡଲଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସୀଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲୋହମସ୍ମୀତି ପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ସହ ପୀତୁପ୍ପାଦା ୱିସଂ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପଥୱିଂ ପାୱିସି। ଥେରୋ ତତ୍ଥେୱ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଯୋ ପନ ଅକ୍କୋସୱସେନ ଦୁରୁତ୍ତେ ଦୁରୁତ୍ତତ୍ତାୟେୱ ଚ ଦୁରାଗତେ ଅପି ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁସଞ୍ଞିତେ ୱଚନପଥେ ସୁତ୍ୱା ଖନ୍ତିଗୁଣଂୟେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ନ ୱେଧତି ଦୀଘଭାଣକଅଭୟତ୍ଥେରୋ ୱିୟ। ଅୟଂ ''ଖମୋ ଦୁରୁତ୍ତାନଂ ଦୁରାଗତାନଂ ୱଚନପଥାନ''ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଥେରୋ କିର ପଚ୍ଚୟସନ୍ତୋସଭାୱନାରାମତାୟ ମହାଅରିୟୱଂସପ୍ପଟିପଦଂ କଥେସି, ସବ୍ବୋ ମହାଗାମୋ ଆଗଚ୍ଛତି। ଥେରସ୍ସ ମହାସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ମହାଥେରୋ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଦୀଘଭାଣକୋ ଅରିୟୱଂସଂ କଥେମୀତି ସବ୍ବରତ୍ତିଂ କୋଲାହଲଂ କରୋସୀତିଆଦୀହି ଅକ୍କୋସି। ଉଭୋପି ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଗାୱୁତମତ୍ତଂ ଏକପଥେନ ଅଗମଂସୁ। ସକଲଗାୱୁତମ୍ପି ସୋ ତଂ ଅକ୍କୋସିୟେୱ। ତତୋ ଯତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିହାରାନଂ ମଗ୍ଗୋ ଭିଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ଦୀଘଭାଣକତ୍ଥେରୋ ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଏସ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ମଗ୍ଗୋ''ତି ଆହ। ସୋ ଅସୁଣନ୍ତୋ ୱିୟ ଅଗମାସି। ଥେରୋପି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ନିସୀଦି। ତମେନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, ସକଲଗାୱୁତଂ ପରିଭାସନ୍ତଂ ନ କିଞ୍ଚି ଅୱୋଚୁତ୍ଥା''ତି ଆହ। ଥେରୋ ''ଖନ୍ତିୟେୱ, ଆୱୁସୋ, ମୟ୍ହଂ ଭାରୋ, ନ ଅକ୍ଖନ୍ତି। ଏକପଦୁଦ୍ଧାରେପି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିୟୋଗଂ ନ ପସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱଚନମେୱ ୱଚନପଥୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯୋ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନା ସାରୀରିକା ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖମନଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖା, ବହଲଟ୍ଠେନ ତିବ୍ବା, ଫରୁସଟ୍ଠେନ ଖରା, ତିଖିଣଟ୍ଠେନ କଟୁକା, ଅସ୍ସାଦୱିରହତୋ ଅସାତା, ମନଂ ଅୱଡ୍ଢନତୋ ଅମନାପା, ପାଣହରଣସମତ୍ଥତାୟ ପାଣହରା ଅଧିୱାସେତିୟେୱ, ନ ୱେଧତି। ଏୱଂ ସଭାୱୋ ହୋତି ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତେ ପଧାନିୟତ୍ଥେରୋ ୱିୟ। ଅୟଂ ''ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ...ପେ... ଅଧିୱାସନଜାତିକୋ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଥେରସ୍ସ କିର ରତ୍ତିଂ ପଧାନେନ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ଉଦରୱାତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ତଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଆୱତ୍ତତି ପରିୱତ୍ତତି। ତମେନଂ ଚଙ୍କମପସ୍ସେ ଠିତୋ ପିଣ୍ଡପାତିୟତ୍ଥେରୋ ଆହ ''ଆୱୁସୋ, ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ଅଧିୱାସନସୀଲୋ ହୋତୀ''ତି। ସୋ ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଲୋ ସୟି। ୱାତୋ ନାଭିତୋ ଯାୱ ହଦୟଂ ଫାଲେତି। ଥେରୋ ୱେଦନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନ୍ତୋ ମୁହୁତ୍ତେନ ଅନାଗାମୀ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାୟୀତି।

ଯଞ୍ଚିସ୍ସାତି ସୀତାଦୀସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ଏକଧମ୍ମମ୍ପି ଅସ୍ସ। ଅନଧିୱାସୟତୋତି ଅନଧିୱାସେନ୍ତସ୍ସ ଅକ୍ଖମନ୍ତସ୍ସ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ଆସୱୁପ୍ପତ୍ତି ପନେତ୍ଥ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା। ସୀତେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଉଣ୍ହଂ ପତ୍ଥୟନ୍ତସ୍ସ କାମାସୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ। ନତ୍ଥି ନୋ ସମ୍ମତ୍ତିଭୱେ ସୁଗତିଭୱେ ସୀତଂ ୱା ଉଣ୍ହଂ ୱାତି ଭୱଂ ପତ୍ଥୟନ୍ତସ୍ସ ଭୱାସୱୋ। ମୟ୍ହଂ ସୀତଂ ଉଣ୍ହନ୍ତି ଗାହୋ ଦିଟ୍ଠାସୱୋ। ସବ୍ବେହେୱ ସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋତି।

''ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି...ପେ... ଅଧିୱାସନା ପହାତବ୍ବା''ତି ଇମେ ସୀତାଦୀସୁ ଏକମେକସ୍ସ ୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ କତ୍ୱା ଅନେକେ ଆସୱା ଇମାୟ ଖନ୍ତିସଂୱରସଙ୍ଖାତାୟ ଅଧିୱାସନାୟ ପହାତବ୍ବାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ଅୟଂ ଖନ୍ତି ସୀତାଦିଧମ୍ମେ ଅଧିୱାସେତି, ଅତ୍ତନୋ ଉପରି ଆରୋପେତ୍ୱା ୱାସେତିୟେୱ। ନ ଅସହମାନା ହୁତ୍ୱା ନିରସ୍ସତି, ତସ୍ମା ''ଅଧିୱାସନା''ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଧିୱାସନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପରିୱଜ୍ଜନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା

୨୫।ପଟିସଙ୍ଖାୟୋନିସୋ ଚଣ୍ଡଂ ହତ୍ଥିଂ ପରିୱଜ୍ଜେତୀତି ଅହଂ ସମଣୋତି ଚଣ୍ଡସ୍ସ ହତ୍ଥିସ୍ସ ଆସନ୍ନେ ନ ଠାତବ୍ବଂ। ତତୋନିଦାନଞ୍ହି ମରଣମ୍ପି ସିୟା ମରଣମତ୍ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଏୱଂ ଉପାୟେନ ପଥେନ ପଚ୍ଚୟେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଚଣ୍ଡଂ ହତ୍ଥିଂ ପରିୱଜ୍ଜେତି ପଟିକ୍କମତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଚଣ୍ଡନ୍ତି ଚ ଦୁଟ୍ଠଂ, ୱାଳନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଖାଣୁନ୍ତି ଖଦିରଖାଣୁଆଦିଂ। କଣ୍ଟକଟ୍ଠାନନ୍ତି କଣ୍ଟକାନଂ ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ କଣ୍ଟକା ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ତଂ ଓକାସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୋବ୍ଭନ୍ତି ସବ୍ବତୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତଟଂ। ପପାତନ୍ତି ଏକତୋ ଛିନ୍ନତଟଂ। ଚନ୍ଦନିକନ୍ତି ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠୋଦକଗବ୍ଭମଲାଦୀନଂ ଛଡ୍ଡନଟ୍ଠାନଂ। ଓଳିଗଲ୍ଲନ୍ତି ତେସଂୟେୱ ସକଦ୍ଦମାଦୀନଂ ସନ୍ଦନୋକାସଂ। ତଂ ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତମ୍ପି ଅସୁଚିଭରିତଂ ହୋତି, ଦ୍ୱେପି ଚେତାନି ଠାନାନି ଅମନୁସ୍ସଦୁଟ୍ଠାନି ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ତାନି ୱଜ୍ଜେତବ୍ବାନି। ଅନାସନେତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅୟୁତ୍ତଂ ଆସନଂ ଅନାସନଂ, ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଅନିୟତୱତ୍ଥୁକଂ ରହୋପଟିଚ୍ଛନ୍ନାସନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଗୋଚରେତି ଏତ୍ଥାପି ଚ

ଅୟୁତ୍ତୋ ଗୋଚରୋ ଅଗୋଚରୋ, ସୋ ୱେସିୟାଦିଭେଦତୋ ପଞ୍ଚୱିଧୋ। ପାପକେ ମିତ୍ତେତି ଲାମକେ ଦୁସ୍ସୀଲେ ମିତ୍ତପତିରୂପକେ, ଅମିତ୍ତେ ୱା। ଭଜନ୍ତି ସେୱମାନଂ। ୱିଞ୍ଞୂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀତି ପଣ୍ଡିତା ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୟୋ, ଭିକ୍ଖୂନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେ ହି ଏକକମ୍ମଂ ଏକୁଦ୍ଦେସୋ ସମସିକ୍ଖତାତି ଇମଂ ବ୍ରହ୍ମଂ ସମାନଂ ଚରନ୍ତି, ତସ୍ମା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ପାପକେସୁ ଠାନେସୂତି ଲାମକେସୁ ଠାନେସୁ। ଓକପ୍ପେସ୍ସନ୍ତି ସଦ୍ଦହେସ୍ସୁଂ, ଅଧିମୁଚ୍ଚେସ୍ସୁଂ ''ଅଦ୍ଧା ଅୟମାୟସ୍ମା ଅକାସି ୱା କରିସ୍ସତି ୱା''ତି।

ୟଞ୍ଚିସ୍ସାତି ହତ୍ଥିଆଦୀସୁ ୟଂକିଞ୍ଚି ଏକମ୍ପି ଅସ୍ସ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ଆସୱୁପ୍ପତ୍ତି ପନେତ୍ଥ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା। ହତ୍ଥିଆଦିନିଦାନେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ସୁଖଂ ପତ୍ଥୟତୋ କାମାସୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନତ୍ଥି ନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଭୱେ ସୁଗତିଭୱେ ଇଦିସଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଭୱଂ ପତ୍ଥେନ୍ତସ୍ସ ଭୱାସୱୋ। ମଂ ହତ୍ଥୀ ମଦ୍ଦତି, ମଂ ଅସ୍ସୋତି ଗାହୋ ଦିଟ୍ଠାସୱୋ। ସବ୍ବେହେୱ ସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋତି।

ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି...ପେ... ପରିୱଜ୍ଜନା ପହାତବ୍ବାତି ଇମେ ହତ୍ଥିଆଦୀସୁ ଏକେକସ୍ସ ୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ କତ୍ୱା ଅନେକେ ଆସୱା ଇମିନା ସୀଲସଂୱରସଙ୍ଖାତେନ ପରିୱଜ୍ଜନେନ ପହାତବ୍ବାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ପରିୱଜ୍ଜନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱିନୋଦନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା

୨୬।ପଟିସଙ୍ଖାୟୋନିସୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତୀତି ''ଇତି ପାୟଂ ୱିତକ୍କୋ ଅକୁସଲୋ, ଇତିପି ସାୱଜ୍ଜୋ, ଇତିପି ଦୁକ୍ଖୱିପାକୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତତୀ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ୟୋନିସୋ କାମୱିତକ୍କେ ଆଦୀନୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଜାତମଭିନିବ୍ବତ୍ତଂ କାମୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତି, ଚିତ୍ତଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ନ ୱାସେତି, ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ୱା ନ ୱାସେତୀତିପି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନଧିୱାସେନ୍ତୋ କିଂ କରୋତୀତି? ପଜହତି ଛଡ୍ଡେତି।

କିଂ କଚୱରଂ ୱିୟ ପିଟକେନାତି? ନ ହି, ଅପିଚ ଖୋ ନଂ ୱିନୋଦେତି ତୁଦତି ୱିଜ୍ଝତି ନୀହରତି।

କିଂ ବଲିବଦ୍ଦଂ ୱିୟ ପତୋଦେନାତି? ନ ହି, ଅଥ ଖୋ ନଂ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ୱିଗତନ୍ତଂ କରୋତି। ୟଥାସ୍ସ ଅନ୍ତୋପି ନାୱସିସ୍ସତି ଅନ୍ତମସୋ ଭଙ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି, ତଥା ନଂ କରୋତି।

କଥଂ ପନ ନଂ ତଥା କରୋତୀତି? ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ଅନୁ ଅନୁ ଅଭାୱଂ ଗମେତି, ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନେନ ୟଥା ସୁୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋ ହୋତି, ତଥା କରୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏସ ନୟୋ ବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସାୱିତକ୍କେସୁ।

ଏତ୍ଥ ଚ କାମୱିତକ୍କୋତି ''ୟୋ କାମପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ତକ୍କୋ ୱିତକ୍କୋ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ''ତି ୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୯୧୦) ୱୁତ୍ତୋ। ଏସ ନୟୋ ଇତରେସୁ। ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେତି ଉପ୍ପନ୍ନେ ଉପ୍ପନ୍ନେ, ଉପ୍ପନ୍ନମତ୍ତେୟେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସକିଂ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ଦୁତିୟୱାରେ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ନ ହୋତି, ସତକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ଉପ୍ପନ୍ନେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱିନୋଦେତିୟେୱ। ପାପକେ ଅକୁସଲେତି ଲାମକଟ୍ଠେନ ପାପକେ, ଅକୋସଲ୍ଲତାୟ ଅକୁସଲେ। ଧମ୍ମେତି ତେୟେୱ କାମୱିତକ୍କାଦୟୋ ସବ୍ବେପି ୱା ନୱ ମହାୱିତକ୍କେ। ତତ୍ଥ ତୟୋ ୱୁତ୍ତା ଏୱ। ଅୱସେସା ''ଞାତିୱିତକ୍କୋ ଜନପଦୱିତକ୍କୋ ଅମରୱିତକ୍କୋ ପରାନୁଦ୍ଦୟତାପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ଅନୱଞ୍ଞତ୍ତିପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ''ତି (ମହାନି। ୨୦୭) ଇମେ ଛ।

ୟଞ୍ଚିସ୍ସାତି ଏତେସୁ ୱିତକ୍କେସୁ ୟଂକିଞ୍ଚି ଅସ୍ସ, ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। କାମୱିତକ୍କୋ ପନେତ୍ଥ କାମାସୱୋ ଏୱ। ତବ୍ବିସେସୋ ଭୱାସୱୋ। ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠାସୱୋ। ସବ୍ବୱିତକ୍କେସୁ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋତି ଏୱଂ ଆସୱୁପ୍ପତ୍ତିପି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି...ପେ... ୱିନୋଦନା ପହାତବ୍ବାତି ଇମେ କାମୱିତକ୍କାଦିୱସେନ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରା ଆସୱା ଇମିନା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ୱିତକ୍କେ ଆଦୀନୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସହିତେନ ୱୀରିୟସଂୱରସଙ୍ଖାତେନ ୱିନୋଦନେନ ପହାତବ୍ବାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱିନୋଦନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭାୱନାପହାତବ୍ବଆସୱୱଣ୍ଣନା

୨୭।ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତୀତି ଅଭାୱନାଯ ଆଦୀନୱଂ, ଭାୱନାଯ ଚ ଆନିସଂସଂ ଉପାଯେନ ପଥେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଇମେ ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତଯସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଲୋକୁତ୍ତରବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱ ଅଧିପ୍ପେତା, ତଥାପି ଆଦିକମ୍ମିକାନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକେନ ନେସଂ ନଯେନ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମି। ଇଧ ପନ ଲୋକିଯନଯଂ ପହାଯ ଲୋକୁତ୍ତରନଯୋ ଏୱ ଗହେତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆଦିପଦାନଂଯେୱ ତାୱ –

ଅତ୍ଥତୋ ଲକ୍ଖଣାଦୀହି, କମତୋ ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ;

ଅନୂନାଧିକତୋ ଚେୱ, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିଭାୱିନା।

ତତ୍ଥ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ତାୱ ସରଣଟ୍ଠେନ ସତି। ସା ପନେସା ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣା, ଅପିଲାପନଲକ୍ଖଣା ୱା। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ରଞ୍ଞୋ ସାପତେଯ୍ୟଂ ଅପିଲାପେତି, ଏତ୍ତକଂ, ମହାରାଜ, ହିରଞ୍ଞଂ, ଏତ୍ତକଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ସାପତେଯ୍ୟନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ , ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା କୁସଲାକୁସଲସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜହୀନପଣୀତକଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ଅପିଲାପେତି। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି (ମି। ପ। ୨।୧।୧୩) ୱିତ୍ଥାରୋ। ଅପିଲାପନରସା। କିଚ୍ଚୱସେନେୱ ହିସ୍ସ ଏତଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସମ୍ମୋସରସା ୱା। ଗୋଚରାଭିମୁଖଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ସତି ଏୱ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ତତ୍ଥ ବୋଧିଯା ବୋଧିସ୍ସ ୱା ଅଙ୍ଗୋତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ।

କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯା ହି ଅଯଂ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗୀ, ଯାଯ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାଯ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପତିଟ୍ଠାନାଯୂହନ-କାମସୁଖତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗ-ଉଚ୍ଛେଦସସ୍ସତାଭିନିୱେସାଦୀନଂ ଅନେକେସଂ ଉପଦ୍ଦୱାନଂ ପଟିପକ୍ଖଭୂତାଯ ସତିଧମ୍ମୱିଚଯୱୀରିଯପୀତିପସ୍ସଦ୍ଧିସମାଧିଉପେକ୍ଖାସଙ୍ଖାତାଯ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିଯା ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଜ୍ଝତୀତି କତ୍ୱା ‘‘ବୋଧୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ବୁଜ୍ଝତୀତି କିଲେସସନ୍ତାନନିଦ୍ଦାଯ ଉଟ୍ଠହତି, ଚତ୍ତାରି ୱା ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ନିବ୍ବାନମେୱ ୱା ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଥାହ ‘‘ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ତସ୍ସା ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିସଙ୍ଖାତାଯ ବୋଧିଯା ଅଙ୍ଗୋତିପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଝାନଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗାଦଯୋ ୱିଯ।

ଯୋପେସ ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାଯ ଏତାଯ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିଯା ବୁଜ୍ଝତୀତି କତ୍ୱା ଅରିଯସାୱକୋ ‘‘ବୋଧୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ବୋଧିସ୍ସ ଅଙ୍ଗୋତିପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ସେନଙ୍ଗରଥଙ୍ଗାଦଯୋ ୱିଯ। ତେନାହୁ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ‘‘ବୁଜ୍ଝନକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଙ୍ଗାତି ୱା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି। ଅପିଚ ‘‘ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି କେନଟ୍ଠେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା? ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଅନୁବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ପଟିବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ସମ୍ବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତିଆଦିନା (ପଟି। ମ। ୩।୧୭) ପଟିସମ୍ଭିଦାନଯେନାପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପସତ୍ଥୋ ସୁନ୍ଦରୋ ୱା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋତି ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଏୱଂ ସତି ଏୱ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ। ଏୱଂ ତାୱ ଏକସ୍ସ ଆଦିପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥତୋ ଲକ୍ଖଣାଦୀହି ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ।

ଦୁତିଯାଦୀସୁ ପନ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମେ ୱିଚିନାତୀତି ଧମ୍ମୱିଚଯୋ। ସୋ ପନ ୱିଚଯଲକ୍ଖଣୋ, ଓଭାସନରସୋ, ଅସମ୍ମୋହପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ୱୀରଭାୱତୋ ୱିଧିନା ଇରଯିତବ୍ବତୋ ଚ ୱୀରିଯଂ। ତଂ ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ , ଉପତ୍ଥମ୍ଭନରସଂ, ଅନୋସୀଦନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ । ପୀଣଯତୀତି ପୀତି। ସା ଫରଣଲକ୍ଖଣା, ତୁଟ୍ଠିଲକ୍ଖଣା ୱା, କାଯଚିତ୍ତାନଂ ପୀଣନରସା, ତେସଂଯେୱ ଓଦଗ୍ଗପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। କାଯଚିତ୍ତଦରଥପସ୍ସମ୍ଭନତୋ ପସ୍ସଦ୍ଧି। ସା ଉପସମଲକ୍ଖଣା, କାଯଚିତ୍ତଦରଥନିମ୍ମଦ୍ଦନରସା, ଆଯଚିତ୍ତାନଂ ଅପରିପ୍ଫନ୍ଦନଭୂତସୀତିଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ସମାଧାନତୋ ସମାଧି। ସୋ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣୋ, ଅୱିସାରଲକ୍ଖଣୋ ୱା, ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡନରସୋ, ଚିତ୍ତଟ୍ଠିତିପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତୋ ଉପେକ୍ଖା। ସା ପଟିସଙ୍ଖାନଲକ୍ଖଣା, ସମୱାହିତଲକ୍ଖଣା ୱା, ଊନାଧିକତାନିୱାରଣରସା, ପକ୍ଖପାତୁପଚ୍ଛେଦରସା ୱା, ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଏୱଂ ସେସପଦାନମ୍ପି ଅତ୍ଥତୋ ଲକ୍ଖଣାଦୀହି ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ।

କମତୋତି ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସତିଞ୍ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବତ୍ଥିକଂ ୱଦାମୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୪) ୱଚନତୋ ସବ୍ବେସଂ ସେସବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଉପକାରକତ୍ତା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋୱ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତୋ। ତତୋ ପରଂ ‘‘ସୋ ତଥା ସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତୀ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୪୬୯) ନଯେନ ସେସବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ପୁବ୍ବାପରିଯୱଚନେ ପଯୋଜନଂ ସୁତ୍ତେଯେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱମେତ୍ଥ କମତୋପି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ।

ଅନୂନାଧିକତୋତି କସ୍ମା ପନ ଭଗୱତା ସତ୍ତେୱ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ୱୁତ୍ତା ଅନୂନା ଅନଧିକାତି। ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପଟିପକ୍ଖତୋ ସବ୍ବତ୍ଥିକତୋ ଚ। ଏତ୍ଥ ହି ତଯୋ

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଲୀନସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖା। ଯଥାହ – ‘‘ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୪)। ତଯୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖା। ଯଥାହ – ‘‘ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୪)। ଏକୋ ପନେତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥିକୋ। ଯଥାହ – ‘‘ସତିଞ୍ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବତ୍ଥିକଂ ୱଦାମୀ’’ତି। ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥକ’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପଟିପକ୍ଖତୋ ସବ୍ବତ୍ଥିକତୋ ଚ ସତ୍ତେୱ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ୱୁତ୍ତା ଅନୂନା ଅନଧିକାତି, ଏୱମେତ୍ଥ ଅନୂନାଧିକତୋପି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ତାୱ ‘‘ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆଦିପଦାନଂଯେୱ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ ଞତ୍ୱା ଇଦାନି ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତନ୍ତିଆଦୀସୁ ଏୱଂ ଞାତବ୍ବା। ଭାୱେତୀତି ୱଡ୍ଢେତି, ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଜନେତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିୱେକନିସ୍ସିତନ୍ତି ୱିୱେକେ ନିସ୍ସିତଂ। ୱିୱେକୋତି ୱିୱିତ୍ତତା। ସ୍ୱାଯଂ ତଦଙ୍ଗୱିୱେକୋ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ନିସ୍ସରଣୱିୱେକୋତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ। ତସ୍ମିଂ ନାନତ୍ତଂ ‘‘ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଯମେୱ ହି ତତ୍ଥ ୱିନଯୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ଏତସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚୱିଧେ ୱିୱେକେ।

ୱିୱେକନିସ୍ସିତନ୍ତି ତଦଙ୍ଗୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ସମୁଚ୍ଛେଦୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ନିସ୍ସରଣୱିୱେକନିସ୍ସିତଞ୍ଚ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ଅଯଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାନୁଯୁତ୍ତୋ ଯୋଗୀ ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ କିଚ୍ଚତୋ ତଦଙ୍ଗୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ, ଅଜ୍ଝାସଯତୋ ନିସ୍ସରଣୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ, ମଗ୍ଗକାଲେ ପନ କିଚ୍ଚତୋ ସମୁଚ୍ଛେଦୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ, ଆରମ୍ମଣତୋ ନିସ୍ସରଣୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି। ପଞ୍ଚୱିଧୱିୱେକନିସ୍ସିତନ୍ତିପି ଏକେ, ତେ ହି ନ କେୱଲଂ ବଲୱୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲକ୍ଖଣେସୁ ଏୱ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଉଦ୍ଧରନ୍ତି, ୱିପସ୍ସନାପାଦକକସିଣଜ୍ଝାନଆନାପାନାସୁଭବ୍ରହ୍ମୱିହାରଜ୍ଝାନେସୁପି ଉଦ୍ଧରନ୍ତି। ନ ଚ ପଟିସିଦ୍ଧା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି। ତସ୍ମା ତେସଂ ମତେନ ଏତେସଂ ଝାନାନଂ ପୱତ୍ତିକ୍ଖଣେ କିଚ୍ଚତୋ ଏୱ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ। ଯଥା ଚ ‘‘ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ ଅଜ୍ଝାସଯତୋ ନିସ୍ସରଣୱିୱେକନିସ୍ସିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱିୱେକନିସ୍ସିତମ୍ପି ଭାୱେତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏସ ନଯୋ ୱିରାଗନିସ୍ସିତାଦୀସୁ। ୱିୱେକଟ୍ଠା ଏୱ ହି ୱିରାଗାଦଯୋ।

କେୱଲଞ୍ହେତ୍ଥ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ଦୁୱିଧୋ ପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚାତି। ତତ୍ଥ ପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋତି ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ ଚ ତଦଙ୍ଗୱସେନ, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ କିଲେସପ୍ପହାନଂ। ପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋତି ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ ତନ୍ନିନ୍ନଭାୱେନ, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପନ ଆରମ୍ମଣକରଣେନ ନିବ୍ବାନପକ୍ଖନ୍ଦନଂ। ତଦୁଭଯମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକେ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାନଯେ ୱଟ୍ଟତି। ତଥା ହି ଅଯଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ପକାରେନ କିଲେସେ ପରିଚ୍ଚଜତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦତି। ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିନ୍ତି ଇମିନା ପନ ସକଲେନ ୱଚନେନ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥଂ ପରିଣମନ୍ତଂ ପରିଣତଞ୍ଚ ପରିପଚ୍ଚନ୍ତଂ ପରିପକ୍କଞ୍ଚାତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ‘‘ଅଯଞ୍ହି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାନୁଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯଥା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ କିଲେସପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥଞ୍ଚ ପରିପଚ୍ଚତି, ଯଥା ଚ ପରିପକ୍କୋ ହୋତି, ତଥା ନଂ ଭାୱେତୀ’’ତି। ଏସ ନଯୋ ସେସବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ।

ଇଧ ପନ ନିବ୍ବାନଂଯେୱ ସବ୍ବସଙ୍ଖତେହି ୱିୱିତ୍ତତ୍ତା ୱିୱେକୋ, ସବ୍ବେସଂ ୱିରାଗଭାୱତୋ ୱିରାଗୋ, ନିରୋଧଭାୱତୋ ନିରୋଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ମଗ୍ଗୋ ଏୱ ଚ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମୀ, ତସ୍ମା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତିଯା ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ। ତଥା ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅରିଯମଗ୍ଗକ୍ଖଣୁପ୍ପତ୍ତିଯା କିଲେସାନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦତୋ ପରିଚ୍ଚାଗଭାୱେନ ଚ ନିବ୍ବାନପକ୍ଖନ୍ଦନଭାୱେନ ଚ ପରିଣତଂ ପରିପକ୍କନ୍ତି ଅଯମେୱ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ।

ଯଞ୍ହିସ୍ସାତି ଏତେସୁ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ଅସ୍ସ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଆସୱୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ପନେତ୍ଥ ଇମେସଂ ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତଯସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ କାମାସୱୋ ଭୱାସୱୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋତି ତଯୋ ଆସୱା, ଭାୱଯତୋ ଏୱଂସ ତେ ଆସୱା ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅଯଂ ନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି…ପେ… ଭାୱନା ପହାତବ୍ବାତି ଇମେ ତଯୋ ଆସୱା ଇମାଯ ମଗ୍ଗତ୍ତଯସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୨୮। ଇଦାନି ଇମେହି ସତ୍ତହାକାରେହି ପହୀନାସୱଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଥୋମେନ୍ତୋ ଆସୱପ୍ପହାନେ ଚସ୍ସ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏତେହେୱ ଚ କାରଣେହି ଆସୱପ୍ପହାନେ ସତ୍ତାନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଜନେନ୍ତୋ ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଯତୋ ଖୋତି ସାମିୱଚନେ

ତୋକାରୋ, ଯସ୍ସ ଖୋତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୋରାଣା ପନ ଯସ୍ମିଂ କାଲେତି ଵଣ୍ଣୟନ୍ତି। ଯେ ଆସଵା ଦସ୍ସନା ପହାତବ୍ବାତି ଯେ ଆସଵା ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବା, ତେ ଦସ୍ସନେନେଵ ପହୀନା ହୋନ୍ତି, ନ ଅପ୍ପହୀନେସୁୟେଵ ପହୀନସଞ୍ଞୀ ହୋତି। ଏଵଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଵିତ୍ଥାରୋ।

ସବ୍ବାସଵସଂଵରସଂଵୁତୋତି ସବ୍ବେହି ଆସଵପିଧାନେହି ପିହିତୋ, ସବ୍ବେସଂ ଵା ଆସଵାନଂ ପିଧାନେହି ପିହିତୋ। ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛିତଣ୍ହନ୍ତି ସବ୍ବମ୍ପି ତଣ୍ହଂ ଛିନ୍ଦି, ସଂଛିନ୍ଦି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦି। ଵିଵତ୍ତୟି ସଂୟୋଜନନ୍ତି ଦସଵିଧମ୍ପି ସଂୟୋଜନଂ ପରିଵତ୍ତୟି ନିମ୍ମଲମକାସି। ସମ୍ମାତି ହେତୁନା କାରଣେନ। ମାନାଭିସମୟାତି ମାନସ୍ସ ଦସ୍ସନାଭିସମୟା ପହାନାଭିସମୟା ଚ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ହି କିଚ୍ଚଵସେନ ମାନଂ ପସ୍ସତି, ଅୟମସ୍ସ ଦସ୍ସନାଭିସମୟୋ। ତେନ ଦିଟ୍ଠୋ ପନ ସୋ ତାଵଦେଵ ପହୀୟତି ଦିଟ୍ଠଵିସେନ ଦିଟ୍ଠସତ୍ତାନଂ ଜୀଵିତଂ ଵିୟ। ଅୟମସ୍ସ ପହାନାଭିସମୟୋ।

ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ଏଵଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସମ୍ମା ମାନସ୍ସ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ପହୀନତ୍ତା ଚ ଯେ ଇମେ ''କାୟବନ୍ଧନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଜୀରତି (ଚୂଳଵ। ୨୭୮)। ହରିତନ୍ତଂ ଵା''ତି (ମ। ନି। ୧।୩୦୪) ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଅନ୍ତିମମରିୟାଦନ୍ତୋ ଚ, ''ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜୀଵିକାନ''ନ୍ତି (ଇତିଵୁ। ୯୧; ସଂ। ନି। ୩।୮୦) ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଲାମକନ୍ତୋ ଚ, ''ସକ୍କାୟୋ ଏକୋ ଅନ୍ତୋ''ତି (ଅ। ନି। ୬।୬୧) ଏଵଂ ଵୁତ୍ତକୋଟ୍ଠାସନ୍ତୋ ଚ, ''ଏସେଵନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସବ୍ବପଚ୍ଚୟସଙ୍ଖୟା''ତି (ସଂ। ନି। ୨।୫୧) ଏଵଂ ଵୁତ୍ତକୋଟନ୍ତୋ ଚାତି ଏଵଂ ଚତ୍ତାରୋ ଅନ୍ତା, ତେସୁ ସବ୍ବସ୍ସେଵ ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଚତୁତ୍ଥକୋଟିସଙ୍ଖାତଂ ଅନ୍ତିମକୋଟିସଙ୍ଖାତଂ ଅନ୍ତମକାସି ପରିଚ୍ଛେଦଂ ପରିଵଟୁମଂ ଅକାସି। ଅନ୍ତିମସମୁସ୍ସୟମତ୍ତାଵସେସଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅକାସୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ସକମନା ତୁଟ୍ଠମନା, ପୀତିସୋମନସ୍ସେହି ଵା ସମ୍ପୟୁତ୍ତମନା ହୁତ୍ଵା। ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟାପରିୟୋସାନଂ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ସୁକଥିତଂ ସୁଲପିତଂ, ଏଵମେତଂ ଭଗଵା ଏଵମେତଂ ସୁଗତାତି ମତ୍ଥକେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତା ଅବ୍ଭନୁମୋଦିଂସୂତି।

ସେସମେତ୍ଥ ଯଂ ନ ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ପୁବ୍ବେ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ସୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ଚ ନ ଵୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ସବ୍ବଂ ଵୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଅନୁପଦସୋ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ଭାଵନାପହାତବ୍ବଆସଵଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ସବ୍ବାସଵସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଧମ୍ମଦାୟାଦସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୯।ଏଵଂମେ ସୁତନ୍ତି ଧମ୍ମଦାୟାଦସୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ, ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଵସ୍ସ ଅପୁବ୍ବପଦଵଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମ। କତରାୟ ଚ ପନିଦଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟା ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି। ଲାଭସକ୍କାରେ। ଭଗଵତୋ କିର ମହାଲାଭସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଯଥା ତଂ ଚତ୍ତାରୋ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟେ ପୂରିତଦାନପାରମୀସଞ୍ଚୟସ୍ସ। ସବ୍ବଦିସାସୁ ଯମକମହାମେଘୋ ଵୁଟ୍ଠହିତ୍ଵା ମହୋଘଂ ଵିୟ ସବ୍ବପାରମିୟୋ ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାଵେ ଵିପାକଂ ଦସ୍ସାମାତି ସମ୍ପିଣ୍ଡିତା ଵିୟ ଲାଭସକ୍କାରମହୋଘଂ ନିବ୍ବତ୍ତୟିଂସୁ। ତତୋ ତତୋ ଅନ୍ନପାନୟାନଵତ୍ଥମାଲାଗନ୍ଧଵିଲେପନାଦିହତ୍ଥା ଖତ୍ତିୟବ୍ରାହ୍ମଣାଦୟୋ ଆଗନ୍ତ୍ଵା – ''କହଂ ବୁଦ୍ଧୋ, କହଂ ଭଗଵା, କହଂ ଦେଵଦେଵୋ, ନରାସଭୋ, ପୁରିସସୀହୋ''ତି ଭଗଵନ୍ତଂ ପରିୟେସନ୍ତି। ସକଟସତେହିପି ପଚ୍ଚୟେ ଆହରିତ୍ଵା ଓକାସଂ ଅଲଭମାନା ସମନ୍ତା ଗାଵୁତପ୍ପମାଣମ୍ପି ସକଟଧୁରେନ ସକଟଧୁରମାହଚ୍ଚତିଟ୍ଠନ୍ତି ଚେଵ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତି ଚ। ଅନ୍ଧକଵିନ୍ଦବ୍ରାହ୍ମଣାଦୟୋ ଵିୟ। ସବ୍ବଂ ଖନ୍ଧକେ ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଚ ଆଗତନୟେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚ ଭଗଵତୋ, ଏଵଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସାପି।

ଵୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଭଗଵା ସକ୍କତୋ ହୋତି ଗରୁକତୋ ମାନିତୋ ପୂଜିତୋ ଅପଚିତୋ ଲାଭୀ ଚୀଵରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ଖୋ ସକ୍କତୋ ହୋତି…ପେ… ପରିକ୍ଖାରାନ''ନ୍ତି (ଉଦା। ୧୪)। ତଥା – ''ଯାଵତା ଖୋ, ଚୁନ୍ଦ, ଏତରହି ସଙ୍ଘୋ ଵା ଗଣୋ ଵା ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ନାହଂ, ଚୁନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକସଙ୍ଘମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଏଵଂ ଲାଭଗ୍ଗୟସଗ୍ଗପତ୍ତଂ, ଯଥରିଵ, ଚୁନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୭୬)।

ସ୍ଵାୟଂ ଭଗଵତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଏକତୋ ହୁତ୍ଵା ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ମହାନଦୀନଂ ଉଦକମିଵ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ଅହୋସି। କମେନ ଭିକ୍ଖୂ

ପଚ୍ଚଯଗରୁକା ପଚ୍ଚଯବାହୁଲିକା ଅହେସୁଂ। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତମ୍ପି ତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀସୁ ଆହଟେସୁ ଗଣ୍ଡିଂଯେଵ ପହରିତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଦେଥ, ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଦେଥା''ତି ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦମହାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି। ସା ଚ ନେସଂ ପଵତ୍ତି ଭଗଵତୋପି ପାକଟା ଅହୋସି। ତତୋ ଭଗଵା ଅନନୁଚ୍ଛଵିକନ୍ତି ଧମ୍ମସଂଵେଗଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି –

''ପଚ୍ଚଯା ଅକପ୍ପିଯାତି ନ ସକ୍କା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେତୁଂ। ପଚ୍ଚଯପଟିବଦ୍ଧା ହି କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ସମଣଧମ୍ମଵୁତ୍ତି। ହନ୍ଦାହଂ ଧମ୍ମଦାଯାଦପଟିପଦଂ ଦେସେମି। ସା ସିକ୍ଖାକାମାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତି ଵିଯ ଭଵିସ୍ସତି ନଗରଦ୍ୱାରେ ଠପିତସଵ୍ଵକାଯିକଆଦାସୋ ଵିଯ ଚ, ଯଥା ହି ନଗରଦ୍ୱାରେ ଠପିତେ ସଵ୍ଵକାଯିକେ ଆଦାସେ ଚତ୍ତାରୋ ଵଣ୍ଣା ଅତ୍ତନୋ ଛାଯଂ ଦିସ୍ୱା ଵଜ୍ଜଂ ପହାଯ ନିଦ୍ଦୋସା ହୋନ୍ତି, ଏଵମେଵ ସିକ୍ଖାକାମା କୁଲପୁତ୍ତା ପଯୋଗମଣ୍ଡନେନ ଅତ୍ତାନଂ ମଣ୍ଡେତୁକାମା ଇମଂ ସଵ୍ଵକାଯିକାଦାସୂପମଂ ଦେସନଂ ଆଵଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆମିସଦାଯାଦପଟିପଦଂ ଵଜ୍ଜେତ୍ୱା ଧମ୍ମଦାଯାଦପଟିପଦଂ ପୂରେନ୍ତା ଖିପ୍ପମେଵ ଜାତିଜରାମରଣସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମଦାଯାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଵଥ, ମା ଆମିସଦାଯାଦାତି ଧମ୍ମସ୍ସ ମେ ଦାଯାଦା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଵଥ, ମା ଆମିସସ୍ସ। ଯୋ ମଯ୍ହଂ ଧମ୍ମୋ, ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗାହକା ଭଵଥ, ଯଞ୍ଚ ଖୋ ମଯ୍ହଂ ଆମିସଂ, ତସ୍ସ ମା ପଟିଗ୍ଗାହକା ଭଵଥାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମୋପି ଦୁଵିଧୋ – ନିପ୍ପରିଯାଯଧମ୍ମୋ, ପରିଯାଯଧମ୍ମୋତି। ଆମିସମ୍ପି ଦୁଵିଧଂ – ନିପ୍ପରିଯାଯାମିସଂ, ପରିଯାଯାମିସନ୍ତି। କଥଂ? ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନଭେଦୋ ହି ନଵଵିଧୋପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ନିପ୍ପରିଯାଯଧମ୍ମୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତଧମ୍ମୋ, ନ ଯେନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ କାରଣେନ ଵା ଲେସେନ ଵା ଧମ୍ମୋ। ଯଂ ପନିଦଂ ଵିଵଟ୍ଟୂପନିସ୍ସିତଂ କୁସଲଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଵିଵଟ୍ଟଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ଦାନଂ ଦେତି, ସୀଲଂ ସମାଦିଯତି, ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋତି, ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ଵତ୍ଥୁପୂଜଂ କରୋତି, ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି ଦେସେତି ଝାନସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ଏଵଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ନିପ୍ପରିଯାଯଧମ୍ମଂ ଅମତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପଟିଲଭତି, ଅଯଂ ପରିଯାଯଧମ୍ମୋ। ତଥା ଚୀଵରାଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ନିପ୍ପରିଯାଯାମିସମେଵ, ନ ଅଞ୍ଞେନ ପରିଯାଯେନ କାରଣେନ ଵା ଲେସେନ ଵା ଆମିସଂ। ଯଂ ପନିଦଂ ଵଟ୍ଟଗାମିକୁସଲଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଵଟ୍ଟଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ସମ୍ପତ୍ତିଭଵଂ ଇଚ୍ଛମାନୋ ଦାନଂ ଦେତି…ପେ… ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ଏଵଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଦେଵମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭତି, ଇଦଂ ପରିଯାଯାମିସଂ ନାମ।

ତତ୍ଥ ନିପ୍ପରିଯାଯଧମ୍ମୋପି ଭଗଵତୋଯେଵ ସନ୍ତକୋ। ଭଗଵତା ହି କଥିତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନି ଅଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଵୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ''ସୋ ହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭଗଵା ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା, ଅସଞ୍ଜାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ସଞ୍ଜନେତା, ଅନକ୍ଖାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅକ୍ଖାତା, ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ ମଗ୍ଗଵିଦୂ ମଗ୍ଗକୋଵିଦୋ। ମଗ୍ଗାନୁଗା ଚ ପନ ଏତରହି ସାଵକା ଵିହରନ୍ତି ପଚ୍ଛା ସମନ୍ନାଗତା''ତି (ମ। ନି। ୩।୭୯) ଚ – ''ସୋ ହାଵୁସୋ, ଭଗଵା ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତି ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ ଞାଣଭୂତୋ ଧମ୍ମଭୂତୋ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ ଵତ୍ତା ପଵତ୍ତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିନ୍ନେତା ଅମତସ୍ସ ଦାତା ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ ତଥାଗତୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୦୩) ଚ। ପରିଯାଯଧମ୍ମୋପି ଭଗଵତୋଯେଵ ସନ୍ତକୋ। ଭଗଵତା ହି କଥିତତ୍ତା ଏଵଂ ଜାନନ୍ତି ''ଵିଵଟ୍ଟଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେନ୍ତୋ…ପେ… ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଅମତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପଟିଲଭତୀ''ତି। ନିପ୍ପରିଯାଯାମିସମ୍ପି ଚ ଭଗଵତୋଯେଵ ସନ୍ତକଂ। ଭଗଵତା ହି ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାଯେଵ ଭିକ୍ଖୂହି ଜୀଵକଵତ୍ଥୁଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ପଣୀତଚୀଵରଂ ଲଦ୍ଧଂ। ଯଥାହ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଗହପତିଚୀଵରଂ। ଯୋ ଇଚ୍ଛତି, ପଂସୁକୂଲିକୋ ହୋତୁ, ଯୋ ଇଚ୍ଛତି, ଗହପତିଚୀଵରଂ ସାଦିଯତୁ। ଇତରୀତରେନପାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂଯେଵ ଵଣ୍ଣେମୀ''ତି (ମହାଵ। ୩୩୭)।

ପୁବ୍ବେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ପଣୀତପିଣ୍ଡପାତଂ ନାଲତ୍ଥୁଂ। ସପଦାନପିଣ୍ଡିଯାଲୋପଭୋଜନା ଏଵାହେସୁଂ। ତେହି ରାଜଗହେ ଵିହରନ୍ତେନ ଭଗଵତା – ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ ନିମନ୍ତନଂ ସଲାକଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିକଂ ଉପୋସଥିକଂ ପାଟିପଦିକ''ନ୍ତି (ଚୂଳଵ। ୩୨୫) ଏଵଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାଯେଵ ପଣୀତଭୋଜନଂ ଲଦ୍ଧଂ। ତଥା ସେନାସନଂ। ପୁବ୍ବେ ହି ଅକତପବ୍ଭାରରୁକ୍ଖମୂଲାଦିସେନାସନାଯେଵ ଭିକ୍ଖୂ ଅହେସୁଂ। ତେ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚ ଲେଣାନୀ''ତି (ଚୂଳଵ। ୨୯୪) ଏଵଂ ଭଗଵତା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାଯେଵ ଵିହାରୋ ଅଡ୍ଢଯୋଗୋ ପାସାଦୋ ହମ୍ମିଯଂ ଗୁହାତି ଇମାନି ସେନାସନାନି ଲଭିଂସୁ। ପୁବ୍ବେ ଚ ମୁତ୍ତହରୀତକେନେଵ ଭେସଜ୍ଜଂ ଅକଂସୁ। ତେ ଭଗଵତାଯେଵ – ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ସପ୍ପି, ନଵନୀତଂ, ତେଲଂ, ମଧୁ, ଫାଣିତ''ନ୍ତି (ମହାଵ। ୨୬୦) ଏଵମାଦିନା ନଯେନ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ନାନାଭେସଜ୍ଜାନି ଲଭିଂସୁ।

ପରିଯାଯାମିସମ୍ପି ଭଗଵତୋଯେଵ ସନ୍ତକଂ। ଭଗଵତା ହି କଥିତତ୍ତା ଯେଵ ଜାନନ୍ତି – ''ସମ୍ପତ୍ତିଭଵଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ…ପେ… ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ପରିଯାଯାମିସଂ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭତୀ''ତି। ତଦେଵ, ଯସ୍ମା ନିପ୍ପରିଯାଯଧମ୍ମୋପି ପରିଯାଯଧମ୍ମୋପି ନିପ୍ପରିଯାଯାମିସମ୍ପି ପରିଯାଯାମିସମ୍ପି ଭଗଵତୋଯେଵ ସନ୍ତକଂ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ସାମିଭାଵଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ''ଧମ୍ମଦାଯାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଵଥ ମା ଆମିସଦାଯାଦା''ତି।

ଯୋ ମୟ୍ହଂ ସନ୍ତକୋ ଦୁୱିଧୋପି ଧମ୍ମୋ, ତସ୍ସ ଦାୟାଦା ଭୱଥ। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ମୟ୍ହମେୱ ସନ୍ତକଂ ଆମିସଂ, ତସ୍ସ ଦାୟାଦା ମା ଭୱଥ। ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସସ୍ସେୱ ସାମିନୋ ଭୱଥ, ମା ଆମିସକୋଟ୍ଠାସସ୍ସ। ଯୋ ହି ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯପରମୋ ୱିହରତି ଚତୂସୁ ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସମାନୋ ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତିଯଂ, ଅଯଂ ଆମିସଦାୟାଦୋ ନାମ। ତାଦିସା ମା ଭୱଥ। ଯୋ ପନ ଅନୁଞ୍ଞାତପଚ୍ଚଯେସୁ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦୀନି ନିସ୍ସାଯ ପଟିସଙ୍ଖା ସେୱମାନୋ ପଟିପତ୍ତିପରମୋ ୱିହରତି ଚତୂସୁ ଅରିଯୱଂସେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସମାନୋ, ଅଯଂ ଧମ୍ମଦାୟାଦୋ ନାମ। ତାଦିସା ଭୱଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଇଦାନି ଯେସଂ ତତ୍ଥ ଏତଦହୋସି, ଭୱିସ୍ସତି ୱା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଭଗୱା ସାୱକାନଂ ଅଲାଭତ୍ଥିକୋ ଏୱମାହା''ତି, ତେସଂ ଅତିପଣୀତଲାଭତ୍ଥିକୋ ଅହଂ ଏୱଂ ୱଦାମୀତି ଦସ୍ସେତୁମାହ ଅତ୍ଥି ମେ ତୁମ୍ହେସୁ...ପେ... ନୋ ଆମିସଦାୟାଦାତି।

ତସ୍ସାଯମତ୍ଥୋ – ଅତ୍ଥି ମେ ତୁମ୍ହେସୁ ଅନୁକମ୍ପା ଅନୁଦ୍ଦଯା ହିତେସିତା, କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ କେନ ଉପାଯେନ ସାୱକା ଧମ୍ମଦାୟାଦା ଅସ୍ସୁ ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସସାମିନୋ, ନୋ ଆମିସଦାୟାଦାତି। ଅଯଂ ପନ ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ପସ୍ସତି କିର ଭଗୱା ଆମିସଗରୁକାନଂ ଆମିସେ ଉପକ୍କଲିତାନଂ ଅତୀତକାଲେ ତାୱ କପିଲସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ, ''ସଙ୍ଘାଟିପି ଆଦିତ୍ତା ହୋତୀ''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୨୩୦; ସଂ। ନି। ୨।୨୧୮) ନଯେନ ଆଗତପାପଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀସିକ୍ଖମାନାଦୀନଞ୍ଚ ଅନେକସତାନଂ ଅପାଯପରିପୂରଣତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତାନଞ୍ଚ ଦେୱଦତ୍ତାଦୀନଂ। ଧମ୍ମଗରୁକାନଂ ପନ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନମହାକସ୍ସପାଦୀନଂ ଅଭିଞ୍ଞାପଟିସମ୍ଭିଦାଦିଗୁଣପ୍ପଟିଲାଭଂ। ତସ୍ମା ତେସଂ ଅପାଯା ପରିମୁତ୍ତିଂ ସବ୍ବଗୁଣସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆହ – ''ଅତ୍ଥି ମେ ତୁମ୍ହେସୁ ଅନୁକମ୍ପା କିନ୍ତି ମେ ସାୱକା ଧମ୍ମଦାୟାଦା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ନୋ ଆମିସଦାୟାଦା''ତି। ପଚ୍ଚଯଗରୁକୋ ଚ ଚତୁପରିସନ୍ତରେ କୂଟକହାପଣୋ ୱିଯ ନିକ୍କୁଟଙ୍ଗାରୋ ୱିଯ ଚ ନିତ୍ତେଜୋ ନିପ୍ପଭୋ ହୋତି। ତତୋ ୱିୱଜ୍ଜିତଚିତ୍ତୋ ଧମ୍ମଗରୁକୋ ତେଜୱା ସୀହୋୱ ଅଭିଭୁଯ୍ୟଚାରୀ, ତସ୍ମାପି ଏୱମାହ – ''ଅତ୍ଥି ମେ...ପେ... ନୋ ଆମିସଦାୟାଦା''ତି।

ଏୱଂ ''ଧମ୍ମଦାୟାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଥ, ମା ଆମିସଦାୟାଦା''ତି ଇଦଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ପଣୀତତରଂ ଲାଭଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନୋ ଅଲାଭତ୍ଥିକେନାତି ସାୱେତ୍ୱା ଇଦାନି ଇମସ୍ସ ଓୱାଦସ୍ସ ଅକରଣେ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ତୁମ୍ହେ ଚ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ...ପେ... ନୋ ଧମ୍ମଦାୟାଦା''ତି। ତତ୍ଥ ତୁମ୍ହେପି ତେନ ଆଦିଯା ଭୱେଯ୍ୟାଥାତି ତୁମ୍ହେପି ତେନ ଆମିସଦାୟାଦଭାୱେନ ନୋ ଧମ୍ମଦାୟାଦଭାୱେନ ଆଦିଯା ଭୱେଯ୍ୟାଥ। ଅପଦିସିତବ୍ବା ୱିସୁଂ କାତବ୍ବା ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା, ୱିଞ୍ଞୂହି ଗାରଯ୍ହା ଭୱେଯ୍ୟାଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିନ୍ତି? ଆମିସଦାୟାଦା ସତ୍ଥୁସାୱକା ୱିହରନ୍ତି, ନୋ ଧମ୍ମଦାୟାଦାତି।

ଅହମ୍ପି ତେନ ଆଦିଯୋ ଭୱେଯ୍ୟନ୍ତି ଅହମ୍ପି ତେନ ତୁମ୍ହାକଂ ଆମିସଦାୟାଦଭାୱେନ ନୋ ଧମ୍ମଦାୟାଦଭାୱେନ ଗାରଯ୍ହୋ ଭୱେଯ୍ୟଂ। କିନ୍ତି? ଆମିସ... ପେ... ଦାୟାଦାତି। ଇଦଂ ଭଗୱା ତେସଂ ଅତୀୱ ମୁଦୁକରଣତ୍ଥମାହ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ ଆମିସଲୋଲା ଚରିସ୍ସଥ, ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞୂ ମଂ ଗରହିସ୍ସନ୍ତି ''କଥଞ୍ହି ନାମ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସମାନୋ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକେ ଧମ୍ମଦାୟାଦେ ନୋ ଆମିସଦାୟାଦେ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ''ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଅନାକପ୍ପସମ୍ପନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେ ଗରହନ୍ତି ''କସ୍ସିମେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକା, କସ୍ସନ୍ତେୱାସିକା''ତି; ସେଯ୍ୟଥା ୱା ପନ କୁଲକୁମାରକେ ୱା କୁଲକୁମାରିକାଯୋ ୱା ଦୁସ୍ସୀଲେ ପାପଧମ୍ମେ ଦିସ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ଗରହନ୍ତି ''କସ୍ସିମେ ପୁତ୍ତା, କସ୍ସ ଧୀତରୋ''ତି; ଏୱମେୱ ମଂ ୱିଞ୍ଞୂ ଗରହିସ୍ସନ୍ତି ''କଥଞ୍ହି ନାମ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସମାନୋ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକେ ଧମ୍ମଦାୟାଦେ ନୋ ଆମିସଦାୟାଦେ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ''ତି।

ଏୱଂ ଇମସ୍ସ ଓୱାଦସ୍ସ ଅକରଣେ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କରଣେ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତୁମ୍ହେ ଚ ମେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅହମ୍ପି ତେନ ନ ଆଦିଯୋ ଭୱେଯ୍ୟନ୍ତି ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ୱତ୍ତପରିପୂରକେ ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାସମ୍ପନ୍ନେ ୱସ୍ସସତିକତ୍ଥେରେ ୱିଯ ଆକପ୍ପସମ୍ପନ୍ନେ ଦିସ୍ୱା, କସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକା, କସ୍ସନ୍ତେୱାସିକାତି, ଅସୁକସ୍ସାତି, ''ପତିରୂପଂ ଥେରସ୍ସ, ପଟିବଲୋ ୱତ ୱଦିତୁଂ ଅନୁସାସିତୁ''ନ୍ତି ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯା ନ ଆଦିଯା ନ ଗାରଯ୍ହା ଭୱନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଅହମ୍ପି ତେନ ତୁମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଦାୟାଦଭାୱେନ ନୋ ଆମିସଦାୟାଦଭାୱେନ କସ୍ସ ସାୱକା ନାଲକପଟିପଦଂ ତୁୱଟ୍ଟକପଟିପଦଂ ଚନ୍ଦୂପମପଟିପଦଂ ରଥୱିନୀତପଟିପଦଂ ମହାଗୋସିଙ୍ଗସାଲପଟିପଦଂ ମହାସୁଞ୍ଞତପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନା ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସଭାୱନାରାମଅରିଯୱଂସେସୁ ସକ୍ଖିଭୂତା ପଚ୍ଚଯଗେଧତୋ ୱିୱଟ୍ଟମାନସା ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତଚନ୍ଦସମା ୱିହରନ୍ତୀତି; ''ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ୱତ ଭଗୱା, ଅସକ୍ଖି ୱତ ସାୱକେ ଆମିସଦାୟାଦପଟିପଦଂ ଛଡ୍ଡାପେତ୍ୱା ଧମ୍ମଦାୟାଦପଟିପତ୍ତିପୂରକେ କାତୁ''ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞୂନଂ ନ ଆଦିଯୋ ନ ଗାରଯ୍ହୋ ଭୱେଯ୍ୟନ୍ତି। ଏୱମିମସ୍ମିଂ ପଦେ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଞତ୍ୱା ସେସଂ କଣ୍ହପକ୍ଖେ ୱୁତ୍ତନଯପଚ୍ଚନୀକେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଇମସ୍ସ ଓୱାଦସ୍ସ କରଣେ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ଓୱାଦଂ ନିଯ୍ୟାତେନ୍ତୋ ଆହ – ''ତସ୍ମା ତିହ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ...ପେ... ନୋ ଆମିସଦାୟାଦା''ତି।

୩୦। ଏୱମିମଂ ଓୱାଦଂ ନିସ୍ସାଯେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସା ଧମ୍ମଦାଯାଦପଟିପତ୍ତିଯା ପରିପୂରକାରିଂ ଥୋମେତୁଂ ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ଭଗୱତୋ ହି ଥୋମନଂ ସୁତ୍ୱାପି ହୋନ୍ତିଯେୱ ତଦତ୍ଥାଯ ପଟିପଜ୍ଜିତାରୋ।

ତତ୍ଥ ଇଧାତି ନିପାତପଦମେତଂ। ଭୁତ୍ତାୱୀତି ଭୁତ୍ତୱା, କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୱାରିତୋତି ଯାୱଦତ୍ଥପୱାରଣାଯ ପୱାରିତୋ, ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଭୋଜନୋ ତିତ୍ତୋୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚତୁବ୍ବିଧା ହି ପୱାରଣା ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠପୱାରଣା ପଚ୍ଚଯପୱାରଣା ଅନତିରିତ୍ତପୱାରଣା ଯାୱଦତ୍ଥପୱାରଣାତି। ତତ୍ଥ, ‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତୀହି ଠାନେହି ପୱାରେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୦୯) ଅଯଂ ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠପୱାରଣା। ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ ଚତୁମାସଂ ଭେସଜ୍ଜେନ ପୱାରେତୁ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୩୦୩) ଚ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ପୁନପୱାରଣାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିଚ୍ଚପୱାରଣାଯା’’ତି (ପାଚି। ୩୦୭) ଚ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯପୱାରଣା। ‘‘ପୱାରିତୋ ନାମ ଅସନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଭୋଜନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ହତ୍ଥପାସେ ଠିତୋ ଅଭିହରତି, ପଟିକ୍ଖେପୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏସୋ ପୱାରିତୋ ନାମା’’ତି (ପାଚି। ୨୩୯) ଅଯଂ ଅନତିରିତ୍ତପୱାରଣା। ‘‘ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେସି ସମ୍ପୱାରେସୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୯୭, ୩୫୮) ଅଯଂ ଯାୱଦତ୍ଥପୱାରଣା। ଅଯମିଧ ଅଧିପ୍ପେତା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୱାରିତୋତି ଯାୱଦତ୍ଥପୱାରଣାଯ ପୱାରିତୋ’’ତି।

ପରିପୁଣ୍ଣୋତି ଭୋଜନେନ ପରିପୁଣ୍ଣୋ। ପରିଯୋସିତୋତି ପରିଯୋସିତଭୋଜନୋ, ଉତ୍ତରପଦଲୋପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ । ଯାୱତକଂ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତାୱତକଂ ଭୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଅୱସିତା ମେ ଭୋଜନକିରିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁହିତୋତି ଧାତୋ, ଜିଘଚ୍ଛାଦୁକ୍ଖାଭାୱେନ ୱା ସୁଖିତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯାୱଦତ୍ଥୋତି ଯାୱତକୋ ମେ ଭୋଜନେନ ଅତ୍ଥୋ, ସୋ ସବ୍ବୋ ପତ୍ତୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପୁରିମାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ପଚ୍ଛିମାନି ସାଧକାନି। ଯୋ ହି ପରିଯୋସିତୋ, ସୋ ଭୁତ୍ତାୱୀ ହୋତି। ଯୋ ଚ ସୁହିତୋ, ସୋ ଯାୱଦତ୍ଥପୱାରଣାଯ ପୱାରିତୋ। ଯୋ ଯାୱଦତ୍ଥୋ, ସୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋତି। ପୁରିମାନି ୱା ପଚ୍ଛିମାନଂ। ଯସ୍ମା ହି ଭୁତ୍ତାୱୀ, ତସ୍ମା ପରିଯୋସିତୋ। ଯସ୍ମା ପୱାରିତୋ, ତସ୍ମା ସୁହିତୋ। ଯସ୍ମା ପରିପୁଣ୍ଣୋ, ତସ୍ମା ଯାୱଦତ୍ଥୋତି। ସବ୍ବଞ୍ଚେତଂ ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସିଯାତି ଏକଂସେ ଚ ୱିକପ୍ପନେ ଚ। ‘‘ପଥୱୀଧାତୁ ସିଯା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା, ସିଯା ବାହିରା’’ତି (ମ। ନି। ୩।୩୪୯) ଏକଂସେ। ‘‘ସିଯା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆପତ୍ତି ୱୀତିକ୍କମୋ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୩୯) ୱିକପ୍ପନେ। ଇଧ ଉଭଯମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଅତିରେକୋୱ ଅତିରେକଧମ୍ମୋ। ତଥା ଛଡ୍ଡନୀଯ ଧମ୍ମୋ। ଅଧିକୋ ଚ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବୋ ଚ, ନ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି କାତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥାତି ତମ୍ହି କାଲେ। ଜିଘଚ୍ଛାଦୁବ୍ବଲ୍ଯପରେତାତି ଜିଘଚ୍ଛାଯ ଚ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟେନ ଚ ପରେତା ଫୁଟ୍ଠା ଅନୁଗତା ଚ ଅଟ୍ଠପି ଦସପି ଦିୱସାନି। ତତ୍ଥ କେଚି ଜିଘଚ୍ଛିତାପି ନ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତି, ସକ୍କୋନ୍ତି ଜିଘଚ୍ଛଂ ସହିତୁଂ। ଇମେ ପନ ନ ତାଦିସାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଉଭଯମାହ। ତ୍ୟାହନ୍ତି ତେ ଅହଂ। ସଚେ ଆକଙ୍ଖଥାତି ଯଦି ଇଚ୍ଛଥ।

ଅପ୍ପହରିତେତି ଅପ୍ପରୁଳ୍ହହରିତେ, ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ପିଣ୍ଡପାତଚ୍ଛୋତ୍ଥରଣେନ ୱିନସ୍ସନଧମ୍ମାନି ତିଣାନି ନତ୍ଥି, ତସ୍ମିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ନିଉଣଞ୍ଚ ମହାତିଣଗହନଂ ଚ, ଯତ୍ଥ ସକଟେନପି ଛଡ୍ଡିତେ ପିଣ୍ଡପାତେ ତିଣାନି ନ ୱିନସ୍ସନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଠାନଂ ପରିଗ୍ଗହିତଂ ହୋତି। ଭୂତଗାମସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ହି ଅୱିକୋପନତ୍ଥମେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅପ୍ପାଣକେତି ନିପ୍ପାଣକେ ପିଣ୍ଡପାତଚ୍ଛୋତ୍ଥରଣେନ ମରିତବ୍ବପାଣକରହିତେ ୱା ମହାଉଦକକ୍ଖନ୍ଧେ। ପରିତ୍ତୋଦକେ ଏୱ ହି ଭତ୍ତପକ୍ଖେପେନ ଆଳୁଳିତେ ସୁଖୁମପାଣକା ମରନ୍ତି, ନ ମହାତଳାକାଦୀସୁତି। ପାଣକାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଞ୍ହି ଏତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଓପିଲାପେସ୍ସାମୀତି ନିମୁଜ୍ଜାପେସ୍ସାମି।

ତତ୍ରେକସ୍ସାତି ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଏକସ୍ସ। ଯୋ ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଟ୍ଠୁ ସୁତୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆୱଜ୍ଜେତି ଚ , ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ୱୁତ୍ତଂ ଖୋ ପନେତନ୍ତି। ଅଯଂ ୱୁତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ କେସୋହାରଣେପି ଦିସ୍ସତି ‘‘କାପଟିକୋ ମାଣୱୋ ଦହରୋ ୱୁତ୍ତସିରୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୪୨୬)। ରୋପିତେପି ‘‘ଯଥା ସାରଦିକଂ ବୀଜଂ, ଖେତ୍ତେ ୱୁତ୍ତଂ ୱିରୂହତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଜା। ୧।୩।୩୧)। କଥିତେପି ‘‘ୱୁତ୍ତମିଦଂ ଭଗୱତା, ୱୁତ୍ତମିଦଂ ଅରହତା’’ତିଆଦୀସୁ। ଇଧ ପନ କଥିତେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କଥିତଂ ଖୋ ପନେତନ୍ତି ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଆମିସଞ୍ଞତରନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାମିସାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ, ଏକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦିଦନ୍ତି ନିପାତୋ, ସବ୍ବଲିଙ୍ଗୱିଭତ୍ତିୱଚନେସୁ ତାଦିସୋୱ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ପରିଣାମେତବ୍ବୋ। ଇଧ ପନାସ୍ସ ଯୋ ଏସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ଏସୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ ନାମ। ଇଦଂ ଆମିସଞ୍ଞତରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଂନୂନାହନ୍ତି ସାଧୁ ୱତାହଂ। ଏୱନ୍ତି ଯଥା ଇଦାନି ଇମଂ ଖଣଂ ୱୀତିନାମେମି, ଏୱମେୱ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ। ୱୀତିନାମେଯ୍ୟନ୍ତି ଖେପେଯ୍ୟଂ ଅତିୱତ୍ତାପେଯ୍ୟଂ।

ସୋ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତନ୍ତି ସୋ ତଂ ସଦେୱକେନ ଲୋକେନ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବରୂପଂ ସୁଗତାତିରିତ୍ତମ୍ପି ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଧମ୍ମଦାଯାଦଭାୱଂ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଆଦିତ୍ତସୀସୂପମଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ତେନେୱ ଜିଘଚ୍ଛାଦୁବ୍ବଲ୍ୟେନ ଏୱଂ ତଂ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ୱୀତିନାମେଯ୍ୟ।

ଅଥ ଦୁତିଯସ୍ସାତି ଇମସ୍ମିଂ ପନ ୱାରେ ଏସ ସଙ୍ଖେପୋ, ସଚେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଯଂନୂନାହଂ...ପେ... ୱୀତିନାମେଯ୍ୟନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଏୱମ୍ପି ଚିନ୍ତେଯ୍ୟ, ପଚ୍ଚଜିତେନ ଖୋ ୱାଳମିଗାକୁଲେ ଅରଞ୍ଞେ ଭେସଜ୍ଜଂ ୱିଯ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣୱାଳାକୁଲେ ଗାମେ ପିଣ୍ଡପାତୋପି ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଯେସିତୁଂ। ଅଯଂ ପନ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଇତି ପରିଯେସନାଦୀନୱୱିମୁତ୍ତୋ ଚ ସୁଗତାତିରିତ୍ତୋ ଚାତି ଉଭତୋ ସୁଜାତଖତ୍ତିଯକୁମାରୋ ୱିଯ ହୋତି, ଯେହି ଚ ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ପିଣ୍ଡପାତୋ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ ହୋତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ପୁଗ୍ଗଲଂ ଗରହିତ୍ୱା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ ହୋତି ''ଅଲଜ୍ଜିପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସନ୍ତକୋ''ତି। ଅପରିସୁଦ୍ଧୋପ୍ପତ୍ତିତାଯ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ ହୋତି ''ଭିକ୍ଖୁନିପରିପାଚନଅସନ୍ତସମ୍ଭାୱନୁପ୍ପନ୍ନୋ''ତି। ସାମିକାନୁକମ୍ପାଯ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ ହୋତି ''ପିଣ୍ଡପାତସାମିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଜିଘଚ୍ଛିତୋ''ତି। ସୋ ଧାତୋ ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ତେୱାସିକାଦୀସୁ ଅନୁକମ୍ପାଯ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ ହୋତି ''ଅନ୍ତେୱାସିକା ଅଞ୍ଞେ ୱା ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧା ଜିଘଚ୍ଛିତା''ତି, ତେପି ଧାତା ସୁହିତା, ଅପିଚ ଖୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧତାଯ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ ହୋତି ''ପିଣ୍ଡପାତସାମିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ''ତି। ତେହି ଚ କାରଣେହି ଅଯଂ ୱିମୁତ୍ତୋ। ଭଗୱା ହି ଲଜ୍ଜୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ, ପରିସୁଦ୍ଧୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ, ଭଗୱା ଚ ଧାତୋ ସୁହିତୋ, ପଚ୍ଚାସୀସକୋପି ଅଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନତ୍ଥି, ଯେ ଲୋକେ ସଦ୍ଧା, ଭଗୱା ତେସଂ ଅଗ୍ଗୋତି ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଚ ସୋ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା...ପେ... ୱୀତିନାମେଯ୍ୟ। ଏତ୍ତାୱତା ଯୋପି ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି, ସୋପି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବକମେୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ନ ଭୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଯୋପି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି, ସୋପି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବକମେୱ ଭୁତ୍ତୋ ହୋତି। ନତ୍ଥି ପିଣ୍ଡପାତେ ୱିସେସୋ। ପୁଗ୍ଗଲେ ପନ ଅତ୍ଥି ୱିସେସୋ। ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କିଞ୍ଚାପି ସୋତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପୀତି ଅନୁଜାନନପ୍ପସଂସନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। କିଂ ଅନୁଜାନାତି? ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଅନୱଜ୍ଜପରିଭୋଗଂ। କିଂ ପସଂସତି? ଭୁତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମକରଣଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ଯଦିପି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବମେୱ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କାତବ୍ବମେୱ କରେଯ୍ୟ। ଅଥ ଖୋ ଅସୁଯେୱ ମେ ପୁରିମୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଯୋ ପୁରିମୋ ଭିକ୍ଖୁ ତମ୍ପି ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି, ସୋଯେୱ ମମ ଦ୍ୱୀସୁ ସୂରେସୁ ସୂରତରୋ ୱିଯ ଦ୍ୱୀସୁ ପଣ୍ଡିତେସୁ ପଣ୍ଡିତତରୋ ୱିଯ ଚ ପୁଜ୍ଜତରୋ ଚ ପାସଂସତରୋ ଚ, ଦୁତିଯଭିକ୍ଖୁତୋ ଅତିରେକେନ ପୂଜନୀଯୋ ଚ ପସଂସନୀଯୋ ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ କାରଣେନ ସାଧେନ୍ତୋ ତଂ କିସ୍ସ ହେତୂତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ତତ୍ଥ ସିଯା ତୁମ୍ହାକଂ, କସ୍ମା ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ପୁଜ୍ଜତରୋ ଚ ପାସଂସତରୋ ଚାତି? ତଞ୍ହି ତସ୍ସାତି ଯସ୍ମା ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍ଖିପନଂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ...ପେ... ୱୀରିଯାରମ୍ଭାଯ ସଂୱତ୍ତିସ୍ସତି। କଥଂ? ତସ୍ସ ହି ସଚେ ଅପରେନ ସମଯେନ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା ୱା ପାପିଚ୍ଛତା ୱା ମହିଚ୍ଛତା ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ତତୋ ନଂ ଇମିନା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍ଖେପଙ୍କୁସେନ ନିୱାରେସ୍ସତି ''ଅରେ ତ୍ୱଂ ସୁଗତାତିରିତ୍ତମ୍ପି ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇଦିସଂ ଇଚ୍ଛଂ ଉପ୍ପାଦେସୀ''ତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ। ଏସ ନଯୋ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଅସଂଲେଖସ୍ସ ତୁପ୍ପନସ୍ସ ନିୱାରଣେ। ଏୱଂ ତାୱସ୍ସ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ସଂଲେଖାଯ ସଂୱତ୍ତିସ୍ସତି।

ସୁଭରତାଯାତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ସଂୱଣ୍ଣନା – ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନୋପି ଉପଟ୍ଠାକାନମ୍ପି ଦୁବ୍ଭରୋ ହୋତି ଦୁପ୍ପୋସୋ। ଏକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନୋପି ଉପଟ୍ଠାକାନମ୍ପି ସୁଭରୋ ହୋତି ସୁପୋସୋ। କଥଂ? ଯୋ ହି ଅମ୍ବିଲାଦୀନି ଲଦ୍ଧା ଅନମ୍ବିଲାଦୀନି ପରିଯେସତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଘରେ ଲଦ୍ଧଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଘରେ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ ସଜ୍ଜଂ ଗାମଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ରିତ୍ତପତ୍ତୋୱ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜତି, ଅଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଦୁବ୍ଭରୋ। ଯୋ ପନ ସାଲିମଂସୋଦନାଦୀନଂ ପତ୍ତେ ପୂରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନେପି ଦୁମ୍ମୁଖଭାୱଂ ଅନତ୍ତମନଭାୱମେୱ ଚ ଦସ୍ସେତି, ତେସଂ ୱା ସମ୍ମୁଖାୱ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ''କିଂ ତୁମ୍ହେହି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି ଅପସାଦେନ୍ତୋ ସାମଣେରଗହଟ୍ଠାଦୀନମ୍ପି ଦେତି , ଅଯଂ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ଦୁବ୍ଭରୋ। ଏତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଦୂରତୋ ପରିୱଜ୍ଜନ୍ତି ଦୁବ୍ଭରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ସକ୍କା ପୋସିତୁନ୍ତି। ଯୋ ପନ ଯଂକିଞ୍ଚି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଲଦ୍ଧା ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋୱ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କରୋତି, ଅଯଂ ଅତ୍ତନୋ ସୁଭରୋ। ଯୋ ଚ ପରେସମ୍ପି ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଦାନଂ ଅହୀଳେତ୍ୱା ଅତ୍ତମନୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ତେସଂ ସମ୍ମୁଖାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଯାତି, ଅଯଂ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ସୁଭରୋ। ଏତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଅତିୱିଯ ୱିସ୍ସଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି – ''ଅମ୍ହାକଂ ଭଦନ୍ତୋ ସୁଭରୋ ଥୋକେନପି ତୁସ୍ସତି, ମଯମେୱ ନଂ ପୋସିସ୍ସାମା''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ପୋସେନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସଚେ ଅପରେନ ସମଯେନ ଅସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ୱା ଦୁବ୍ଭରତାନଯେନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ତତୋ ନଂ ଇମିନା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍ଖେପଙ୍କୁସେନ ନିୱାରେସ୍ସତି – ''ଅରେ ତ୍ୱଂ ସୁଗତାତିରିତ୍ତମ୍ପି ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇଦିସଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସୀ''ତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ, ଏୱମସ୍ସ ସୁଭରତାଯ ସଂୱତ୍ତିସ୍ସତି। ସଚେ ପନସ୍ସ କୋସଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତମ୍ପି ଏତେନେୱଙ୍କୁସେନ ନିୱାରେସ୍ସତି – ''ଅରେ ତ୍ୱଂ ନାମ ତଦା ସୁଗତାତିରିତ୍ତମ୍ପି ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଥା ଜିଘଚ୍ଛାଦୁବ୍ବଲ୍ଲପରେତୋପି ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ କୋସଜ୍ଜମନୁଯୁଞ୍ଜସୀ''ତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ, ଏୱମସ୍ସ ୱୀରିଯାରମ୍ଭାଯ ସଂୱତ୍ତିସ୍ସତି। ଏୱମସ୍ସ ଇଦଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍ଖିପନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ...ପେ... ୱୀରିଯାରମ୍ଭାଯ ସଂୱତ୍ତିସ୍ସତି। ଏୱମସ୍ସିମେ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ପରିପୂରା ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତି।

କଥଂ? ଅତ୍ର ହି ପାଳିଯଂଯେୱ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାସନ୍ତୁଟ୍ଠିତାୱୀରିଯାରମ୍ଭୱସେନ ତୀଣି ଆଗତାନି, ସେସାନି ସଲ୍ଲେଖେନ ସଙ୍ଗହିତାନି। ଇଦଞ୍ହି ସଲ୍ଲେଖକଥାୱତ୍ଥୂନଂ

ନାମମେୱ, ଯଦିଦଂ ସଲ୍ଲେଖୋ। ଯଥାହ – ‘‘ଯା ଚ ଖୋ ଅଯଂ, ଆନନ୍ଦ, କଥା ଅଭିସଲ୍ଲେଖିକା ଚେତୋୱିନୀୱରଣସପ୍ପାଯା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥା’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୧୮୯, ୧୯୨) ୱିତ୍ଥାରୋ। ଏୱଂ ଇମେ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ପରିପୂରା ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତି। ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ପରିପୂରାନି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତି।

କଥଂ? ଏତେସୁ ହି ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥା ସନ୍ତୋସକଥା ଅସଂସଗ୍ଗକଥା ସୀଲକଥାତି ଇମା ଚତସ୍ସୋ କଥା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସଙ୍ଗହିତାଯେୱ । ପୱିୱେକକଥା ୱୀରିଯାରମ୍ଭକଥା ସମାଧିକଥାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖସଙ୍ଗହିତା । ପଞ୍ଞାକଥା ୱିମୁତ୍ତିକଥା ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକଥାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସଙ୍ଗହିତାତି। ଏୱଂ ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ପରିପୂରାନି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତି। ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ପରିପୂରା ପଞ୍ଚ ଅସେକ୍ଖଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତି।

କଥଂ? ପରିପୂରା ହି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା ଅସେକ୍ଖୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋଯେୱ ହୋତି, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା ଅସେକ୍ଖୋ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା ଅସେକ୍ଖା ପଞ୍ଞା-ୱିମୁତ୍ତି-ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧା ଏୱାତି ଏୱଂ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ପରିପୂରା ପଞ୍ଚ ଅସେକ୍ଖଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତି। ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧା ପରିପୂରା ଅମତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ଉପରିପବ୍ବତେ ପାୱୁସ୍ସକୋ ମହାମେଘୋ ଅଭିୱୁଟ୍ଠୋ ପବ୍ବତକନ୍ଦରସରସାଖା ପରିପୂରେତି। ତା ପରିପୂରା କୁସୋବ୍ଭେ, କୁସୋବ୍ଭା ମହାସୋବ୍ଭେ, ମହାସୋବ୍ଭା କୁନ୍ନଦିଯୋ, କୁନ୍ନଦିଯୋ ମହାନଦିଯୋ, ମହାନଦିଯୋ ମହାସମୁଦ୍ଦସାଗରଂ ପରିପୂରେନ୍ତି; ଏୱମେୱ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ପରିପୂରା ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଅମତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତି। ଏୱମଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଦାଯାଦପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ପରମଧମ୍ମଦାଯାଦଂ ଲଭତୀତି ଏତମତ୍ଥଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଭଗୱା ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ ତଞ୍ହି ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତିଆଦିମାହ।

ଏୱଂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁଜ୍ଜତରପାସଂସତରଭାୱଂ କାରଣେନ ସାଧେତ୍ୱା ଇଦାନି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତଥତ୍ତାଯ ସନ୍ନିଯୋଜେନ୍ତୋ ତସ୍ମା ତିହ ମେ ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଯସ୍ମା ଯୋ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ, ସୋ ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ମୂଲଗୁଣେହି ପରିବାହିରୋ। ଯୋ ପନ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କରେଯ୍ୟ, ସୋ ଇମେସଂ ଭାଗୀ ହୋତି – ‘‘ତସ୍ମା ତିହ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ନୋ ଆମିସଦାଯାଦା’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱାତି ଇଦଂ ନିଦାନପରିଯୋସାନତୋ ପଭୁତି ଯାୱ ନୋ ଆମିସଦାଯାଦାତି ସୁତ୍ତପଦେସଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋତି ଇଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ତପଦେସଂ ୱତ୍ୱାୱ ସୋଭନାଯ ପଟିପଦାଯ ଗତତ୍ତା ସୁଗତୋତି ସଙ୍ଖଂ ପତ୍ତୋଯେୱ ଭଗୱା। ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସୀ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅତ୍ତନୋ ମହାଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପାୱିସି ଅସମ୍ଭିନ୍ନାଯ ଏୱ ପରିସାଯ। କସ୍ମା ଧମ୍ମଥୋମନତ୍ଥଂ।

ବୁଦ୍ଧା କିର ଅପରିନିଟ୍ଠିତାଯ ଦେସନାଯ ୱିହାରଂ ପୱିସନ୍ତା ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ପୱିସନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲଥୋମନତ୍ଥଂ ୱା ଧମ୍ମଥୋମନତ୍ଥଂ ୱା। ପୁଗ୍ଗଲଥୋମନତ୍ଥଂ ପୱିସନ୍ତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମଂ ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅୱିଭତ୍ତଂ, ଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗାହକା ଭିକ୍ଖୂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆନନ୍ଦଂ ୱା କଚ୍ଚାନଂ ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ମଯ୍ହଂ ଞାଣେନ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା କଥେସ୍ସନ୍ତି, ତତୋ ଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗାହକା ପୁନ ମଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ଅହଂ ସୁକଥିତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦେନ ସୁକଥିତଂ କଚ୍ଚାନେନ, ମଂ ଚେପି ତୁମ୍ହେ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ, ଅହମ୍ପି ନଂ ଏୱମେୱ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟନ୍ତି ଏୱଂ ତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଥୋମେସ୍ସାମି, ତତୋ ତେସୁ ଗାରୱଂ ଜନେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଉପସଙ୍କମିସ୍ସନ୍ତି, ତେପି ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ଥେ ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ନିଯୋଜେସ୍ସନ୍ତି, ତେ ତେହି ନିଯୋଜିତା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ପରିପୂରେନ୍ତା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି।

ଧମ୍ମଥୋମନତ୍ଥଂ ପୱିସନ୍ତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି, ଯଥା ଇଧେୱ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯି ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠେ ତମେୱ ଆମିସଦାଯାଦଂ ଗରହନ୍ତୋ ଧମ୍ମଦାଯାଦଞ୍ଚ ଥୋମେନ୍ତୋ ଇମିସ୍ସଂଯେୱ ପରିସତି ନିସିନ୍ନୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସତି, ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ଏକଜ୍ଝାସଯାଯ ମତିଯା ଦେସିତା ଅଯଂ ଦେସନା ଅଗ୍ଗା ଚ ଗରୁକା ଚ ଭୱିସ୍ସତି ପାସାଣଚ୍ଛତ୍ତସଦିସା। ଚତୁରୋଘନିତ୍ଥରଣଟ୍ଠେନ ତିତ୍ଥେ ଠପିତା ନାୱା ୱିଯ ମଗ୍ଗଗମନଟ୍ଠେନ ଚତୁଯୁତ୍ତଆଜଞ୍ଞରଥୋ ୱିଯ ଚ ଭୱିସ୍ସତି। ଯଥା ଚ ‘ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ ଦଣ୍ଡୋ’ତି ପରିସତି ଆଣଂ ଠପେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପାସାଦଂ ଆରୁଳ୍ହେ ରାଜିନି ତତ୍ଥେୱ ନିସିନ୍ନୋ ସେନାପତି ତଂ ରଞ୍ଞା ଠପିତଂ ଆଣଂ ପୱତ୍ତେତି; ଏୱମ୍ପି ମଯା ଠପିତଂ ଦେସନଂ ଇମିସ୍ସଂଯେୱ ପରିସତି ନିସିନ୍ନୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଥୋମେତ୍ୱା ଦେସେସ୍ସତି, ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ମତିଯା ଦେସିତା ଅଯଂ ଦେସନା ବଲୱତରା ମଜ୍ଝନ୍ହିକସୂରିଯୋ ୱିଯ ପଜ୍ଜଲିସ୍ସତୀ’’ତି। ଏୱମିଧ ଧମ୍ମଥୋମନତ୍ଥଂ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସି।

ଇଦିସେସୁ ଚ ଠାନେସୁ ଭଗୱା ନିସିନ୍ନାସନେଯେୱ ଅନ୍ତରହିତୋ ଚିତ୍ତଗତିଯା ୱିହାରଂ ପୱିସତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଦି ହି କାଯଗତିଯା ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ସବ୍ବା ପରିସା ଭଗୱନ୍ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ସା ଏକୱାରଂ ଭିନ୍ନା ପୁନ ଦୁସ୍ସନ୍ନିପାତା ଭୱେଯ୍ୟାତି ଭଗୱା ଚିତ୍ତଗତିଯା ଏୱ ପାୱିସି।

୩୧। ଏୱଂ ପୱିତ୍ତେ ପନ ଭଗୱତି ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯାନୁରୂପଂ ତଂ ଧମ୍ମଂ ଥୋମେତୁକାମୋ ତତ୍ର ଖୋଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ…ପେ…ଏତଦୱୋଚ। ତତ୍ଥ ଆଯସ୍ମାତି ପିଯୱଚନମେତଂ। ସାରିପୁତ୍ତୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ମାତିତୋ, ନ ପିତିତୋ। ରୂପସାରିଯା ହି ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ସୋ ପୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସାତି ପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ସତୋ ନଚିରେନ। ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏତ୍ଥ ପନ ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ସାୱକେ ଆଲପନ୍ତା ଭିକ୍ଖୱେତି ଆଲପନ୍ତି। ସାୱକା ପନ ବୁଦ୍ଧେହି ସଦିସା ମା ହୋମାତି ଆୱୁସୋତି ପଠମଂ ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଭିକ୍ଖୱେତି ଭଣନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧେହି ଚ ଆଲପିତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଭଦନ୍ତେତି ପଟିୱଚନଂ ଦେତି, ସାୱକେହି ଆୱୁସୋତି।

କିତ୍ତାୱତାନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋତି ଏତ୍ଥ କିତ୍ତାୱତାତି ପରିଚ୍ଛେଦୱଚନଂ, କିତ୍ତକେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନୁକାରୋ ପୁଚ୍ଛାଯଂ। ଖୋକାରୋ ନିପାତମତ୍ତଂ। ସତ୍ଥୁ ପୱିୱେକସ୍ସ ୱିହରତୋତି, ତୀହି ୱିୱେକେହି କାଯଚିତ୍ତୌପଧିୱିୱେକେହି ସତ୍ଥୁନୋ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ। ୱିୱେକଂ ନାନୁସିକ୍ଖନ୍ତୀତି ତିଣ୍ଣଂ ୱିୱେକାନଂ ଅଞ୍ଞତରମ୍ପି ନାନୁସିକ୍ଖନ୍ତି, ଆମିସଦାଯାଦାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛି। ଏସ ନଯୋ ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ତମତ୍ଥଂ ସୋତୁକାମା ଭିକ୍ଖୂ ଦୂରତୋପି ଖୋତିଆଦିମାହଂସୁ। ତତ୍ଥ ଦୂରତୋପୀତି ତିରୋରଟ୍ଠତୋପି ତିରୋଜନପଦତୋପି ଅନେକଯୋଜନଗଣନତୋପୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସନ୍ତିକେତି ସମୀପେ। ଅଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ଜାନିତୁଂ ବୁଜ୍ଝିତୁଂ। ଆଯସ୍ମନ୍ତଂଯେୱ ସାରିପୁତ୍ତଂ ପଟିଭାତୂତି ଆଯସ୍ମତୋଯେୱ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାଗୋ ହୋତୁ, ଆଯସ୍ମା ପନ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗଂ କତ୍ୱା ୱିଭଜତୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆଯସ୍ମତୋ ହି ଭାଗୋ ଯଦିଦଂ ଅତ୍ଥକ୍ଖାନଂ, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ସୱନଂ ଭାଗୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ଏୱଂ ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣେନ ସମେତି। କେଚି ପନ ଭଣନ୍ତି ''ପଟିଭାତୂତି ଦିସ୍ସତୂ''ତି। ଅପରେ ''ଉପଟ୍ଠାତୂ''ତି। ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀତି ଉଗ୍ଗହେସ୍ସନ୍ତି ପରିଯାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି। ତତୋ ନେସଂ କଥେତୁକାମୋ ଥେରୋ ତେନ ହୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତେନାତି କାରଣୱଚନଂ। ହିକାରୋ ନିପାତୋ। ଯସ୍ମା ସୋତୁକାମାତ୍ଥ, ଯସ୍ମା ଚ ମଯ୍ହଂ ଭାରଂ ଆରୋପଯିତ୍ଥ, ତସ୍ମା ସୁଣାଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେପି ଭିକ୍ଖୂ ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ, ତେନାହ ''ଏୱମାୱୁସୋତି…ପେ…ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁ''ନ୍ତି।

ଅଥ ନେସଂ, ଆମିସଦାଯାଦଂ ଗରହନ୍ତେନ ଭଗୱତା ''ତୁମ୍ହେପି ତେନ ଆଦିଯା ଭୱେଯ୍ୟାଥା''ତି ଏକେନେୱାକାରେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ତୀହି ଆକାରେହି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଧାୱୁସୋ , ସତ୍ଥୁ ପୱିୱେକସ୍ସ ୱିହରତୋ…ପେ… ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ଥୁ ପୱିୱେକସ୍ସ ୱିହରତୋ ସାୱକା ୱିୱେକଂ ନାନୁସିକ୍ଖନ୍ତୀ''ତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଯଞ୍ଚ ଭଗୱା ଆମିସଦାଯାଦପଟିପଦଂ ଗରହନ୍ତୋ ''ତୁମ୍ହେପି ତେନ ଆଦିଯା ଭୱେଯ୍ୟାଥା''ତି ଆହ, ଯଞ୍ଚ ଅତ୍ତନା ପୁଚ୍ଛଂ ପୁଚ୍ଛି ''କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ…ପେ… ନାନୁସିକ୍ଖନ୍ତୀ''ତି, ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅତ୍ଥୋ ସୁୱିଭତ୍ତୋ ହୋତି। ସୋ ଚ ଖୋ ଭଗୱତୋ ଆଦିଯଭାୱଂ ଅନାମସିତ୍ୱାୱ। ଭଗୱତୋଯେୱ ହି ଯୁତ୍ତଂ ସାୱକେ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ''ଅହମ୍ପି ତେନ ଆଦିଯୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ତୁଂ, ନ ସାୱକାନଂ। ଏସ ନଯୋ ସୁକ୍କପକ୍ଖେପି, ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ଅନୁସନ୍ଧିକ୍କମଯୋଜନା।

ଅଯଂ ପନତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ, ସତ୍ଥୁ ପୱିୱେକସ୍ସାତି ସତ୍ଥୁନୋ ତୀହି ୱିୱେକେହି ଅଚ୍ଚନ୍ତପୱିୱେକସ୍ସ। ୱିୱେକଂ ନାନୁସିକ୍ଖନ୍ତୀତି କାଯୱିୱେକଂ ନାନୁସିକ୍ଖନ୍ତି, ନ ପରିପୂରେନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଦି ପନ ତିୱିଧଂ ୱିୱେକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦେଯ୍ୟ, ପୁଚ୍ଛାଯ ଅୱିସେସୋ ସିଯା। ବ୍ୟାକରଣପକ୍ଖୋ ହି ଅଯଂ। ତସ୍ମା ଇମିନା ପଦେନ କାଯୱିୱେକଂ, ''ଯେସଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନ''ନ୍ତିଆଦିନା ଚିତ୍ତୱିୱେକଂ, ''ବାହୁଲିକା''ତିଆଦିନା ଉପଧିୱିୱେକଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯେସଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ଲୋଭାଦଯୋ ସନ୍ଧାଯାହ, ଯେ ପରତୋ ''ତତ୍ରାୱୁସୋ ଲୋଭୋ ଚ ପାପକୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱକ୍ଖତି। ନପ୍ପଜହନ୍ତୀତି ନ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତି, ଚିତ୍ତୱିୱେକଂ ନ ପରିପୂରେନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ବାହୁଲିକାତି ଚୀୱରାଦିବାହୁଲ୍ଲାଯ ପଟିପନ୍ନା। ସାସନଂ ସିଥିଲଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ସାଥଲିକା। ଓକ୍କମନେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି ଏତ୍ଥ ଓକ୍କମନଂ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଅୱଗମନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି, ତେନ ପଞ୍ଚନୀୱରଣପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୱିୱେକେତି ଉପଧିୱିୱେକେ ନିବ୍ବାନେ। ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରାତି ଓରୋପିତଧୁରା, ତଦଧିଗମାଯ ଆରମ୍ଭମ୍ପି ଅକୁରୁମାନାତି, ଏତ୍ତାୱତା ଉପଧିୱିୱେକଂ ନ ପରିପୂରେନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଅନିଯମେନେୱ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଦେସନଂ ନିଯମେନ୍ତୋ ''ତତ୍ରାୱୁସୋ''ତିଆଦିମାହ। କସ୍ମା? ସାୱକା ''ତୀହି ଠାନେହୀ''ତି ଏୱଞ୍ହି ଅନିଯମେତ୍ୱାୱ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ''କମ୍ପି ମଞ୍ଞେ ଭଣତି , ନ ଅମ୍ହେ''ତି ଉଦାସିନାପି ହୋନ୍ତି। ''ଥେରା ନୱା ମଜ୍ଝିମା''ତି ଏୱଂ ପନ ନିଯମେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅମ୍ହେ ଭଣତୀତି ଆଦରଂ କରୋନ୍ତି । ଯଥା ରଞ୍ଞା ''ଅମଚ୍ଚେହି ନଗରୱାସୀହିଯୋ ସୋଧେତବ୍ବା''ତି ୱୁତ୍ତେପି ''କେନ ନୁ ଖୋ ସୋଧେତବ୍ବା''ତି

ମଞ୍ଚଞ୍ଚମାନା ନ ସୋଧେନ୍ତି, ଅଡ୍ଢନୋ ଅଡ୍ଢନୋ ଘରଦ୍ୱାରଂ ସୋଧେତବ୍ବନ୍ତି ପନ ଭେରିୟା ନିକ୍ଖନ୍ତାୟ ସଦ୍ଧେ ମୁହୁତ୍ତେନ ସୋଧେନ୍ତି ଚ ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତି ଚ, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ତତ୍ରାତି ତେସୁ ସାୱକେସୁ। ଥେରାତି ଦସୱସ୍ସେ ଉପାଦାୟ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତୀହି ଠାନେହୀତି ତୀହି କାରଣେହି। ଅୟଞ୍ହି ଠାନସଦ୍ଦୋ ଇସ୍ସରିୟଟ୍ଠିତିଖଣକାରଣେସୁ ଦିସ୍ସତି। ''କିଂ ପନାୟସ୍ମା ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଇମଂ ଠାନଂ ପତ୍ତୋ''ତିଆଦୀସୁ ହି ଇସ୍ସରିୟେ ଦିସ୍ସତି। ''ଠାନକୁସଲୋ ହୋତି ଅକ୍ଖଣୱେଧୀ''ତିଆଦୀସୁ ଠିତିୟଂ। ''ଠାନସୋୱେତଂ ତଥାଗତଂ ପଟିଭାତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୮୭) ଖଣେ। ''ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ''ତିଆଦୀସୁ (ୱିଭ। ୮୦୯; ମ। ନି। ୧।୧୪୮) କାରଣେ। ଇଧ ପନ କାରଣେଯେୱ। କାରଣଞ୍ହି ୟସ୍ମା ତତ୍ଥ ଫଲଂ ତିଟ୍ଠତି ତଦାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିଭାୱେନ, ତସ୍ମା ଠାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଗାରୟ୍ହାତି ଏତ୍ଥ ଗାରୟ୍ହାତି ଗରହିତବ୍ବା। ଥେରା ନାମ ସମାନା ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନି ପନ୍ତାନି ସେନାସନାନି ନ ଉପେନ୍ତି, ଗାମନ୍ତସେନାସନଂ ନ ମୁଞ୍ଚନ୍ତି, ସଙ୍ଗଣିକାରାମତଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, କାୟୱିୱେକମ୍ପି ନ ପରିପୂରେନ୍ତି, ନୱମଜ୍ଝିମକାଲେ କୀଦିସା ଅହେସୁନ୍ତି ଏୱଂ ନିନ୍ଦିତବ୍ବା ହୋନ୍ତି, ଇମଂ ନିନ୍ଦଂ ଆୱୁସୋ ଲଭନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଦୁତିୟେନ ଠାନେନାତି ଏତ୍ଥାପି ଇମେ ନାମ ଆୱୁସୋ ଥେରାପି ସମାନା ୟେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସତ୍ଥା ପହାନମାହ, ତେ ଲୋଭାଦିଧମ୍ମେ ନ ଜହନ୍ତି, ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପି ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ନୱମଜ୍ଝିମକାଲେ କୀଦିସା ଅହେସୁନ୍ତି ଏୱଂ ନିନ୍ଦିତବ୍ବା ହୋନ୍ତି, ଇମଂ ନିନ୍ଦଂ ଆୱୁସୋ ଲଭନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୀତି ଏୱଂ ୟୋଜନା କାତବ୍ବା। ତତିୟେନ ଠାନେନାତି ଏତ୍ଥାପି ଇମେ ନାମାୱୁସୋ, ଥେରାପି ସମାନା ଇତରୀତରେନ ନ ୟାପେନ୍ତି, ଚୀୱରପଣ୍ଡସେନାସନପୂତିକାୟମଣ୍ଡନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି ଉପଧିୱିୱେକଂ ଅପୂରୟମାନା, ନୱମଜ୍ଝିମକାଲେ କୀଦିସା ଅହେସୁନ୍ତି ଏୱଂ ନିନ୍ଦିତବ୍ବା ହୋନ୍ତି, ଇମଂ ନିନ୍ଦଂ, ଆୱୁସୋ, ଲଭନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୀତି ଏୱଂ ୟୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏସ ନୟୋ ମଜ୍ଝିମନୱୱାରେସୁ।

ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ। ମଜ୍ଝିମାତି ପଞ୍ଚୱସ୍ସେ ଉପାଦାୟ ୟାୱ ନୱ ୱସ୍ସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ନୱାତି ଊନପଞ୍ଚୱସ୍ସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୟଥା ଚ ତତ୍ଥ ନୱମଜ୍ଝିମକାଲେ କୀଦିସା ଅହେସୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱମିଧ ନୱକାଲେ କୀଦିସା ଅହେସୁଂ, ଥେରକାଲେ କୀଦିସା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ମଜ୍ଝିମଥେରକାଲେ କୀଦିସା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱତ୍ୱା ୟୋଜେତବ୍ବଂ।

୩୨। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ କଣ୍ହପକ୍ଖେ ୱୁତ୍ତପଚ୍ଚନୀକନୟେନ ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ଇମେ ୱତ ଥେରାପି ସମାନା ୟୋଜନପରମ୍ପରାୟ ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନି ପନ୍ତାନି ସେନାସନାନି ସେୱନ୍ତି, ଗାମନ୍ତସେନାସନଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ୟୁତ୍ତକାଲେପି ନ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ଜିଣ୍ଣସରୀରାପି ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟା ପଚ୍ଚୟଦାୟକାନଂ ପସାଦଂ ଜନେନ୍ତି, ନୱମଜ୍ଝିମକାଲେ କୀଦିସା ଅହେସୁନ୍ତି ଇମିନା ପଠମେନ ଠାନେନ ଥେରା ପାସଂସା ଭୱନ୍ତି, ପସଂସଂ ଲଭନ୍ତି। ଲୋଭାଦୟୋ ପହାୟ ଚିତ୍ତୱିୱେକଂ ପୂରେନ୍ତି, ଅୟମ୍ପି ମହାଥେରୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକପରିୱାରିତୋ ହୁତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୟୁତ୍ତକାଲେପି ଇଦିସେପି ୱୟେ ୱତ୍ତମାନେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପୱିଟ୍ଠୋ ସାୟଂ ନିକ୍ଖମତି, ସାୟଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ପାତୋ ନିକ୍ଖମତି, କସିଣପରିକମ୍ମଂ କରୋତି, ସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ମଗ୍ଗଫଲାନି ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ସବ୍ବଥାପି ଚିତ୍ତୱିୱେକଂ ପୂରେତୀତି ଇମିନା ଦୁତିୟେନ ଠାନେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ପାସଂସା ଭୱନ୍ତି, ପସଂସଂ ଲଭନ୍ତି। ୟସ୍ମିଂ କାଲେ ଥେରସ୍ସ ପଚ୍ଚଦୁକୂଲକୋସେୟ୍ୟାଦୀନି ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସାନି ଲହୁଚୀୱରାଦୀନି ୟୁତ୍ତାନି, ତସ୍ମିମ୍ପି ନାମ କାଲେ ଅୟଂ ମହାଥେରୋ ପଂସୁକୂଲାନି ଧାରେତି, ଅସିଥିଲଂ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଗତନୀୱରଣୋ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ଉପଧିୱିୱେକଂ ପରିପୂରୟମାନୋ ୱିହରତି, ନୱମଜ୍ଝିମକାଲେ କୀଦିସୋ ଅହୋସୀତି ଇମିନା ତତିୟେନ ଠାନେନ ଥେରା ପାସଂସା ଭୱନ୍ତି, ପସଂସଂ ଲଭନ୍ତୀତି। ଏସ ନୟୋ ମଜ୍ଝିମନୱୱାରେସୁ।

୩୩।ତତ୍ରାୱୁସୋତି କୋ ଅନୁସନ୍ଧି, ଏୱଂ ନୱହାକାରେହି ଆମିସଦାୟାଦପଟିପଦଂ ଗରହନ୍ତୋ, ନୱହି ଧମ୍ମଦାୟାଦପଟିପଦଂ ଥୋମେନ୍ତୋ, ଅଟ୍ଠାରସହାକାରେହି ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା, ୟେ ତେ ''ୟେସଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ସତ୍ଥା ପହାନମାହ, ତେ ଚ ଧମ୍ମେ ନ ପଜହନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ପହାତବ୍ବଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା। ତେ ସରୂପତୋ ''ଇମେ ତେ''ତି ଦସ୍ସେତୁମିଦଂ ''ତତ୍ରାୱୁସୋ, ଲୋଭୋ ଚା''ତିଆଦିମାହ, ଅୟଂ ଅନୁସନ୍ଧି।

ଅପିଚ ହେଟ୍ଠା ପରିୟାୟେନେୱ ଧମ୍ମୋ କଥିତୋ। ଆମିସଂ ପନ ପରିୟାୟେନପି ନିପ୍ପରିୟାୟେନପି କଥିତଂ। ଇଦାନି ନିପ୍ପରିୟାୟଧମ୍ମଂ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗଂ କଥେତୁମିଦମାହ। ଅୟଂ ପେତ୍ଥ ଅନୁସନ୍ଧି।

ତତ୍ଥ ତତ୍ରାତି ଅତୀତଦେସନାନିଦସ୍ସନଂ, ''ସତ୍ଥୁ ପୱିୱିତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ସାୱକା ୱିୱେକଂ ନାନୁସିକ୍ଖନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱୁତ୍ତଦେସନାୟନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଲୋଭୋ ଚ ପାପକୋ, ଦୋସୋ ଚ ପାପକୋତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ପାପକା ଲାମକା, ଇମେ ପହାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ଲୁବ୍ଭନଲକ୍ଖଣୋ

ଲୋଭୋ। ଦୁସ୍ସନଲକ୍ଖଣୋ ଦୋସୋ। ତେସୁ ଲୋଭୋ ଆମିସଦାୟାଦସ୍ସ ପଚ୍ଚୟାନଂ ଲାଭେ ହୋତି, ଦୋସୋ ଅଲାଭେ। ଲୋଭେନ ଅଲଦ୍ଧଂ ପତ୍ଥେତି, ଦୋସେନ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱିଘାତୱା ହୋତି। ଲୋଭୋ ଚ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମେ ହୋତି, ଦୋସୋ ଅଦାୟକେ ୱା ଅମନୁଞ୍ଞଦାୟକେ ୱା। ଲୋଭେନ ନୱତଣ୍ହାମୂଲକେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଦୋସେନ ପଞ୍ଚ ମଚ୍ଛରିୟାନି।

ଇଦାନି ତେସଂ ପହାନୂପାୟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଲୋଭସ୍ସ ଚ ପହାନାୟାତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ତସ୍ସ ପନ ପାପକସ୍ସ ଲୋଭସ୍ସ ଚ ଦୋସସ୍ସ ଚ ପହାନାୟ। ଅତ୍ଥି ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦାତି ମଗ୍ଗଂ ସନ୍ଧାୟ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ମଗ୍ଗୋ ହି ଲୋଭୋ ଏକୋ ଅନ୍ତୋ, ଦୋସୋ ଏକୋ ଅନ୍ତୋତି ଏତେ ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତେ ନ ଉପେତି, ନ ଉପଗଚ୍ଛତି, ୱିମୁତ୍ତୋ ଏତେହି ଅନ୍ତେହି, ତସ୍ମା ‘‘ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତେସଂ ମଜ୍ଝେ ଭୱତ୍ତା ‘‘ମଜ୍ଝିମା, ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଚ ପଟିପଦାତି। ତଥା କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁୟୋଗୋ ଏକୋ ଅନ୍ତୋ, ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗୋ ଏକୋ ଅନ୍ତୋ, ସସ୍ସତଂ ଏକୋ ଅନ୍ତୋ, ଉଚ୍ଛେଦୋ ଏକୋ ଅନ୍ତୋତି ପୁରିମନୟେନେୱ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଚକ୍ଖୁକରଣୀତିଆଦୀହି ପନ ତମେୱ ପଟିପଦଂ ଥୋମେତି। ସା ହି ସଚ୍ଚାନଂ ଦସ୍ସନାୟ ସଂୱତ୍ତତି ଦସ୍ସନପରିଣାୟକଟ୍ଠେନାତି ଚକ୍ଖୁକରଣୀ। ସଚ୍ଚାନଂ ଞାଣାୟ ସଂୱତ୍ତତି ୱିଦିତକରଣଟ୍ଠେନାତି ଞାଣକରଣୀ। ରାଗାଦୀନଞ୍ଚ ୱୂପସମନତୋ ଉପସମାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ସଚ୍ଚାନଂ ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟଭାୱଦସ୍ସନତୋ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ସମ୍ବୋଧୋତି ମଗ୍ଗୋ, ତସ୍ସତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତନତୋ ସମ୍ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ମଗ୍ଗୋୟେୱ ହି ମଗ୍ଗତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତତି ମଗ୍ଗେନ କାତବ୍ବକିଚ୍ଚକରଣତୋ। ନିବ୍ବାନଂ ନାମ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଂ ତସ୍ସ ପନ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମାୟ ସଂୱତ୍ତନତୋ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅୟମେତ୍ଥ ସାରୋ। ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା ୱଣ୍ଣନା ପପଞ୍ଚା।

ଇଦାନି ତଂ ମଜ୍ଝିମଂ ପଟିପଦଂ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ‘‘କତମା ଚ ସା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅୟମେୱା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି।

ତତ୍ଥ ଅୟମେୱାତି ଅୱଧାରଣୱଚନଂ, ଅଞ୍ଞମଗ୍ଗପ୍ପଟିସେଧନତ୍ଥଂ, ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧସାୱକାନଂ ସାଧାରଣଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଏସେୱ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସନସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିୟା’’ତି (ଧ। ପ। ୨୭୪)। ସ୍ୱାୟଂ କିଲେସାନଂ ଆରକତ୍ତାପି ଅରିୟୋ। ଅରିପହାନାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତିପି ଅରିୟେନ ଦେସିତୋତିପି ଅରିୟଭାୱପ୍ପଟିଲାଭାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତିପି ଅରିୟୋ। ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ଉପେତତ୍ତା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ, ନ ଚ ଅଙ୍ଗୱିନିମୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକତୂରିୟାଦୀନି ୱିୟ। କିଲେସେ ମାରେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ମଗ୍ଗତି ୱା ନିବ୍ବାନଂ, ମଗ୍ଗୀୟତି ୱା ନିବ୍ବାନତ୍ଥିକେହି, ଗମ୍ମତି ୱା ତେହି ପଟିପଜ୍ଜୀୟତୀତି ମଗ୍ଗୋ। ସେୟ୍ୟଥିଦନ୍ତି ନିପାତୋ, ତସ୍ସ କତମୋ ସୋ ଇତି ଚେତି ଅତ୍ଥୋ, କତମାନି ୱା ତାନି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗାନୀତି। ଏକମେକଞ୍ହି ଅଙ୍ଗଂ ମଗ୍ଗୋୟେୱ। ଯଥାହ ‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ହେତୁ ଚା’’ତି (ଧ। ସ। ୧୦୩୯)। ପୋରାଣାପି ଭଣନ୍ତି – ‘‘ଦସ୍ସନମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଅଭିନିରୋପନମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ…ପେ… ଅୱିକ୍ଖେପମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମାସମାଧୀ’’ତି।

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠାଦୀସୁ ଚେତେସୁ ସମ୍ମା ଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ। ସମ୍ମା ପରିଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣା ସମ୍ମାୱାଚା। ସମ୍ମା ସମୁଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ। ସମ୍ମା ୱୋଦାନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ। ସମ୍ମା ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାୱାୟାମୋ। ସମ୍ମା ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣା ସମ୍ମାସତି। ସମ୍ମା ସମାଧାନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାସମାଧି। ନିବ୍ବଚନମ୍ପି ନେସଂ ସମ୍ମା ପସ୍ସତୀତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ଏତେନେୱ ନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ତପ୍ପଚ୍ଚନୀୟକିଲେସେ ଚ ଅୱିଜ୍ଜଞ୍ଚ ପଜହତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ପସ୍ସତି, ତେ ଚ ଖୋ ଅସମ୍ମୋହତୋ, ନୋ ଆରମ୍ମଣତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଂ ତପ୍ପଚ୍ଚନୀୟକିଲେସେ ଚ ପଜହତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ସମ୍ମା ଅଭିନିରୋପେତି, ତସ୍ମା ‘‘ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମ୍ମାୱାଚା ମିଚ୍ଛାୱାଚଂ ତପ୍ପଚ୍ଚନୀୟକିଲେସେ ଚ ପଜହତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ସମ୍ମା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ‘‘ସମ୍ମାୱାଚା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତଂ ତପ୍ପଚ୍ଚନୀୟକିଲେସେ ଚ ପଜହତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ସମ୍ମା ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ତସ୍ମା ‘‘ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱଂ ତପ୍ପଚ୍ଚନୀୟକିଲେସେ ଚ ପଜହତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ସମ୍ମା ୱୋଦାପେତି, ତସ୍ମା

‘‘ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ମିଚ୍ଛାୱାଯାମଂ ତପ୍ପଚ୍ଚନୀଯକିଲେସେ ଚ କୋସଜ୍ଜଞ୍ଚ ପଜହତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ସମ୍ମା ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ‘‘ସମ୍ମାୱାଯାମୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମ୍ମାସତି ମିଚ୍ଛାସତିଂ ତପ୍ପଚ୍ଚନୀଯକିଲେସେ ଚ ପଜହତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ସମ୍ମା ଉପଟ୍ଠପେତି, ତସ୍ମା ‘‘ସମ୍ମାସତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମ୍ମାସମାଧି ମିଚ୍ଛାସମାଧିଂ ତପ୍ପଚ୍ଚନୀଯକିଲେସେ ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚ ପଜହତି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି, ତସ୍ମା ‘‘ସମ୍ମାସମାଧୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଇଦାନି ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଆୱୁସୋତି ତମେୱ ପଟିପଦଂ ନିଗମେନ୍ତୋ ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ଯ୍ୱାଯଂ ଚତ୍ତାରୋପି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗେ ଏକତୋ କତ୍ୱା କଥିତୋ ‘‘ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ’’, ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଆୱୁସୋ…ପେ… ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି।

ଏୱଂ ପହାତବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଲୋଭଦୋସେ ତପ୍ପହାନୁପାଯଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅଞ୍ଞେପି ପହାତବ୍ବଧମ୍ମେ ତେସଂ ପହାନୁପାଯଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତତ୍ରାୱୁସୋ, କୋଧୋ ଚାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କୁଜ୍ଝନଲକ୍ଖଣୋ କୋଧୋ, ଚଣ୍ଡିକ୍କଲକ୍ଖଣୋ ୱା, ଆଘାତକରଣରସୋ, ଦୁସ୍ସନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ଉପନନ୍ଧନଲକ୍ଖଣୋ ଉପନାହୋ, ୱେର ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନରସୋ, କୋଧାନୁପବନ୍ଧଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ – ‘‘ପୁବ୍ବକାଲେ କୋଧୋ, ଅପରକାଲେ ଉପନାହୋ’’ତିଆଦି (ୱିଭ। ୮୯୧)।

ପରଗୁଣମକ୍ଖନଲକ୍ଖଣୋ ମକ୍ଖୋ, ତେସଂ ୱିନାସନରସୋ, ତଦୱଚ୍ଛାଦନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ଯୁଗଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣୋ ପଳାସୋ, ପରଗୁଣେହି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣାନଂ ସମୀକରଣରସୋ, ପରେସଂ ଗୁଣପ୍ପମାଣେନ ଉପଟ୍ଠାନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ।

ପରସମ୍ପତ୍ତିଖୀଯନଲକ୍ଖଣା ଇସ୍ସା, ତସ୍ସା ଅକ୍ଖମନଲକ୍ଖଣା ୱା, ତତ୍ଥ ଅନଭିରତିରସା, ତତୋ ୱିମୁଖଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତିନିଗୂହନଲକ୍ଖଣଂ ମଚ୍ଛେରଂ, ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ପରେହି ସାଧାରଣଭାୱଅସହନରସଂ, ସଙ୍କୋଚନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ।

କତପାପପଟିଚ୍ଛାଦନଲକ୍ଖଣା ମାଯା, ତସ୍ସ ନିଗୂହନରସା, ତଦାୱରଣପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ଅତ୍ତନୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନଗୁଣପକାସନଲକ୍ଖଣଂ ସାଠେଯ୍ୟଂ, ତେସଂ ସମୁଦାହରଣରସଂ, ସରୀରାକାରେହିପି ତେସଂ ୱିଭୂତକରଣପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ।

ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଧୁମାତଭାୱଲକ୍ଖଣୋ ଥମ୍ଭୋ, ଅପ୍ପତିସ୍ସଯୱୁତ୍ତିରସୋ, ଅମଦ୍ଦୱତାପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। କରଣୁତ୍ତରିଯଲକ୍ଖଣୋ ସାରମ୍ଭୋ, ୱିପଚ୍ଚନୀକତାରସୋ, ଅଗାରୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ।

ଉଣ୍ଣତିଲକ୍ଖଣୋ ମାନୋ, ଅହଂକାରରସୋ, ଉଦ୍ଧୁମାତଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ଅବ୍ଭୁଣ୍ଣତିଲକ୍ଖଣୋ ଅତିମାନୋ, ଅତିୱିଯ ଅହଙ୍କାରରସୋ। ଅଚ୍ଚୁଦ୍ଧୁମାତଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ।

ମତ୍ତଭାୱଲକ୍ଖଣୋ ମଦୋ, ମଦଗ୍ଗାହଣରସୋ, ଉମ୍ମାଦପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଚିତ୍ତୱୋସ୍ସଗ୍ଗଲକ୍ଖଣୋ ପମାଦୋ, ୱୋସ୍ସଗ୍ଗାନୁପ୍ପଦାନରସୋ, ସତିୱିପ୍ପୱାସପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋତି ଏୱଂ ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଲକ୍ଖଣାଦୀନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ‘‘ତତ୍ଥ କତମୋ କୋଧୋ’’ତିଆଦିନା ୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୮୯୧) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ୱିସେସତୋ ଚେତ୍ଥ ଆମିସଦାଯାଦୋ ଅତ୍ତନା ଅଲଭନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଲାଭିନୋ କୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସ ସକିଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋ କୋଧୋ କୋଧୋଯେୱ, ତତୁତ୍ତରି ଉପନାହୋ। ସୋ ଏୱଂ କୁଦ୍ଧୋ ଉପନଯ୍ହନ୍ତୋ ଚ ସନ୍ତେପି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଲାଭିନୋ ଗୁଣେ ମକ୍ଖେତି, ଅହମ୍ପି ତାଦିସୋତି ଚ ଯୁଗଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅଯମସ୍ସ ମକ୍ଖୋ ଚ ପଳାସୋ ଚ, ଏୱଂ ମକ୍ଖୀ ପଳାସୀ ତସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରାଦୀସୁ କିଂ ଇମସ୍ସ ଇମିନାତି ଇସ୍ସତି ପଦୁସ୍ସତି, ଅଯମସ୍ସ ଇସ୍ସା। ସଚେ ପନସ୍ସ କାଚି ସମ୍ପତ୍ତି ହୋତି, ତସ୍ସା ତେନ ସାଧାରଣଭାୱଂ ନ ସହତି, ଇଦମସ୍ସ ମଚ୍ଛେରଂ। ଲାଭହେତୁ ଖୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତେପି ଦୋସେ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଅଯମସ୍ସ ମାଯା। ଅସନ୍ତେପି ଗୁଣେ ପକାସେତି। ଇଦମସ୍ସ ସାଠେଯ୍ୟଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ ସଚେ ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ଲାଭଂ ଲଭତି, ତେନ ଥଦ୍ଧୋ

ହୋତି ଅମୁଦୁଚିତ୍ତୋ, ନଯିଦଂ ଏୱଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଓୱଦିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୋ, ଅଯମସ୍ସ ଥମ୍ଭୋ। ସଚେ ପନ ନଂ କୋଚି କିଞ୍ଚି ୱଦତି "ନଯିଦଂ ଏୱଂ କାତବ୍ବ"ନ୍ତି, ତେନ ସାରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହୋତି ଭାକୁଟିକମୁଖୋ "କୋ ମେ ତ୍ୱ"ନ୍ତି ପସଯ୍ହ ଭାଣୀ, ଅଯମସ୍ସ ସାରମ୍ଭୋ। ତତୋ ଥମ୍ଭେନ "ଅହମେୱ ସେଯ୍ୟୋ"ତି ଅତ୍ତାନଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ମାନୀ ହୋତି। ସାରମ୍ଭେନ "କେ ଇମେ"ତି ପରେ ଅତିମଞ୍ଞନ୍ତୋ ଅତିମାନୀ, ଅଯମସ୍ସ ମାନୋ ଚ ଅତିମାନୋ ଚ। ସୋ ତେହି ମାନାତିମାନେହି ଜାତିମଦାଦିଅନେକରୂପଂ ମଦଂ ଜନେତି। ମତ୍ତୋ ସମାନୋ କାମଗୁଣାଦିଭେଦେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ପମଜ୍ଜତି, ଅଯମସ୍ସ ମଦୋ ଚ ପମାଦୋ ଚାତି।

ଏୱଂ ଆମିସଦାଯାଦୋ ଅପରିମୁତ୍ତୋ ହୋତି ଇମେହି ପାପକେହି ଧମ୍ମେହି ଅଞ୍ଞେହି ଚ ଏୱରୂପେହି। ଏୱଂ ତାୱେତ୍ଥ ପହାତବ୍ବଧମ୍ମା ୱେଦିତବ୍ବା। ପହାନୁପାଯୋ ପାଠତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ନିବ୍ବିସେସୋଯେୱ।

ଞାଣପରିଚଯପାଟୱତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ ଅଯଂ ଭେଦୋ ଚ କମୋ ଚ ଭାୱନାନଯୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଭେଦୋ ତାୱ, ଅଯଞ୍ହି ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା କଦାଚି ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ହୋତି, କଦାଚି ସତ୍ତଙ୍ଗିକୋ। ଅଯଞ୍ହି ଲୋକୁତ୍ତରପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ହୋତି, ଅୱସେସଜ୍ଝାନୱସେନ ସତ୍ତଙ୍ଗିକୋ। ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସତୋ ପନିଧ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଇତୋ ପରଞ୍ହି ମଗ୍ଗଙ୍ଗଂ ନତ୍ଥି। ଏୱଂ ତାୱେତ୍ଥ ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯସ୍ମା ପନ ସବ୍ବକୁସଲାନଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସେଟ୍ଠା, ଯଥାହ "ପଞ୍ଞା ହି ସେଟ୍ଠା କୁସଲା ୱଦନ୍ତୀ"ତି (ଜା॰ ୨।୧୭।୮୧)। କୁସଲୱାରେ ଚ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା, ଯଥାହ "କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ହୋତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ପଜାନାତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ପଜାନାତୀ"ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୧୩୬) ୱିତ୍ଥାରୋ। ଯଥା ଚାହ "ୱିଜ୍ଜା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାପତ୍ତିଯା"ତି। ତପ୍ପଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତାନି ସେସଙ୍ଗାନି, ଯଥାହ "ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ପହୋତି…ପେ… ସମ୍ମାସତିସ୍ସ ସମ୍ମାସମାଧି ପହୋତୀ"ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୧୪୧)। ତସ୍ମା ଇମିନା କମେନ ଏତାନି ଅଙ୍ଗାନି ୱୁତ୍ତାନୀତି ଏୱମେତ୍ଥ କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭାୱନାନଯୋତି କୋଚି ସମଥପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱେତି, କୋଚି ୱିପସ୍ସନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ସମଥଂ। କଥଂ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପଠମଂ ଉପଚାରସମାଧିଂ ୱା ଅପ୍ପନାସମାଧିଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେତି, ଅଯଂ ସମଥୋ; ସୋ ତଞ୍ଚ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତେ ଚ ଧମ୍ମେ ଅନିଚ୍ଚାଦୀହି ୱିପସ୍ସତି, ଅଯଂ ୱିପସ୍ସନା। ଇତି ପଠମଂ ସମଥୋ, ପଚ୍ଛା ୱିପସ୍ସନା। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି "ସମଥପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱେତୀ"ତି। ତସ୍ସ ସମଥପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱଯତୋ ମଗ୍ଗୋ ସଞ୍ଜାଯତି, ସୋ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ଆସେୱତି ଭାୱେତି ବହୁଲୀକରୋତି, ତସ୍ସ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ଆସେୱତୋ ଭାୱଯତୋ ବହୁଲୀକରୋତୋ ସଂଯୋଜନାନି ପହୀଯନ୍ତି, ଅନୁସଯା ବ୍ୟନ୍ତୀହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ସମଥପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱେତି।

ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ସମଥଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱାୱ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚାଦୀହି ୱିପସ୍ସତି, ଅଯଂ ୱିପସ୍ସନା। ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାପାରିପୂରିଯା ତତ୍ଥ ଜାତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗାରମ୍ମଣତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତା, ଅଯଂ ସମଥୋ। ଇତି ପଠମଂ ୱିପସ୍ସନା ପଚ୍ଛା ସମଥୋ। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି "ୱିପସ୍ସନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ସମଥଂ ଭାୱେତୀ"ତି। ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ସମଥଂ ଭାୱଯତୋ ମଗ୍ଗୋ ସଞ୍ଜାଯତି, ସୋ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ଆସେୱତି…ପେ… ବହୁଲୀକରୋତି, ତସ୍ସ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ଆସେୱତୋ…ପେ… ଅନୁସଯା ବ୍ୟନ୍ତୀହୋନ୍ତି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୧୭୦; ପଟି॰ ମ॰ ୨।୧), ଏୱଂ ୱିପସ୍ସନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ସମଥଂ ଭାୱେତି।

ସମଥପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ପନ ୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱଯତୋପି ୱିପସ୍ସନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ସମଥଂ ଭାୱଯତୋପି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସମଥୱିପସ୍ସନା ଯୁଗନଦ୍ଧାୱ ହୋନ୍ତି। ଏୱମେତ୍ଥ ଭାୱନାନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଧମ୍ମଦାଯାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଭଯଭେରୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଭଯଭେରୱସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା – ଅଥାତି ଅୱିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଖୋତି ଅୱଧାରଣତ୍ଥେ, ଭଗୱତୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହାରେ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନେଯେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଜାଣୁସ୍ସୋଣୀତି ନେତଂ ତସ୍ସ ମାତାପିତୂହି କତନାମଂ, ଅପିଚ ଖୋ ଠାନନ୍ତରପଟିଲାଭଲଦ୍ଧଂ।

ଜାଣୁସ୍ସୋଣିଟ୍ଠାନଂ କିର ନାମେତଂ ପୁରୋହିତଟ୍ଠାନଂ, ତଂ ତସ୍ସ ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନଂ, ତସ୍ମା ''ଜାନୁସ୍ସୋଣୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ବ୍ରହ୍ମଂ ଅଣତୀତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ମନ୍ତେ ସଜ୍ଝାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦମେୱ ହି ଜାତିବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ନିରୁତ୍ତିୱଚନଂ। ଅରିଯା ପନ ବାହିତପାପତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ଯେନଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ଯେନାତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ କରଣୱଚନଂ, ତସ୍ମା ଯତ୍ଥ ଭଗୱା, ତତ୍ଥ ଉପସଙ୍କମୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯେନ ୱା କାରଣେନ ଭଗୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ, ତେନ କାରଣେନ ଉପସଙ୍କମୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କେନ ଚ କାରଣେନ ଭଗୱା ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ? ନାନପ୍ପକାରଗୁଣୱିସେସାଧିଗମାଧିପ୍ପାଯେନ, ସାଦୁଫଲୂପଭୋଗାଧିପ୍ପାଯେନ ଦିଜଗଣେହି ନିଚ୍ଚଫଲିତମହାରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ।

ଉପସଙ୍କମୀତି ଚ ଗତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱାତି ଉପସଙ୍କମନପରିଯୋସାନଦୀପନଂ। ଅଥ ୱା ଏୱଂ ଗତୋ ତତୋ ଆସନ୍ନତରଂ ଠାନଂ ଭଗୱତୋ ସମୀପସଙ୍ଖାତଂ ଗନ୍ତ୍ୱାତିପି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦୀତି ଯଥା ଖମନୀଯାଦୀନି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭଗୱା ତେନ, ଏୱଂ ସୋପି ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମପ୍ପୱତ୍ତମୋଦୋ ଅହୋସି, ସୀତୋଦକଂ ୱିଯ ଉଣ୍ହୋଦକେନ ସମ୍ମୋଦିତଂ ଏକୀଭାୱଂ ଅଗମାସି। ଯାଯ ଚ ''କଚ୍ଚି ତେ, ଭୋ ଗୋତମ, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଗୋତମସାୱକାନଞ୍ଚ ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରୋ''ତିଆଦିକାଯ କଥାଯ ସମ୍ମୋଦି, ତଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜସଙ୍ଖାତସମ୍ମୋଦଜନନତୋ ସମ୍ମୋଦିତୁଂ ଯୁତ୍ତଭାୱତୋ ଚ ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ, ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନମଧୁରତାଯ ସୁଚିରମ୍ପି କାଲଂ ସାରେତୁଂ ନିରନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତେତୁଂ ଅରହରୂପତୋ ସରିତବ୍ବଭାୱତୋ ଚ ସାରାଣୀଯଂ। ସୁଯ୍ୟମାନସୁଖତୋ ଚ ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ, ଅନୁସ୍ସରିଯମାନସୁଖତୋ ଚ ସାରଣୀଯଂ। ତଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନପରିସୁଦ୍ଧତାଯ ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ, ଅତ୍ଥପରିସୁଦ୍ଧତାଯ ସାରଣୀଯନ୍ତି ଏୱଂ ଅନେକେହି ପରିଯାଯେହି ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ପରିଯୋସାପେତ୍ୱା ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଯେନତ୍ଥେନ ଆଗତୋ, ତଂ ପୁଚ୍ଛିତୁକାମୋ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଏକମନ୍ତନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ, ''ୱିସମଂ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ପରିୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୭୦) ୱିଯ। ତସ୍ମା ଯଥା ନିସିନ୍ନୋ ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ତଥା ନିସୀଦୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ୱା ଏତଂ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ନିସୀଦୀତି ଉପାୱିସି। ପଣ୍ଡିତା ହି ପୁରିସା ଗରୁଟ୍ଠାନିଯଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆସନକୁସଲତାଯ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦନ୍ତି, ଅଯଞ୍ଚ ନେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ, ତସ୍ମା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

କଥଂ ନିସିନ୍ନୋ ପନ ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତୀତି। ଛ ନିସଜ୍ଜଦୋସେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଅତିଦୂରଂ ଅଚ୍ଚାସନ୍ନଂ ଉପରିୱାତଂ ଉନ୍ନତପଦେସଂ ଅତିସମ୍ମୁଖଂ ଅତିପଚ୍ଛାତି। ଅତିଦୂରେ ନିସିନ୍ନୋ ହି ସଚେ କଥେତୁକାମୋ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦେନ କଥେତବ୍ବଂ ହୋତି। ଅଚ୍ଚାସନ୍ନେ ନିସିନ୍ନୋ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନଂ କରୋତି। ଉପରିୱାତେ ନିସିନ୍ନୋ ସରୀରଗନ୍ଧେନ ବାଧତି। ଉନ୍ନତପ୍ପଦେସେ ନିସିନ୍ନୋ ଅଗାରୱଂ ପକାସେତି। ଅତିସମ୍ମୁଖା ନିସିନ୍ନୋ ସଚେ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ହୋତି, ଚକ୍ଖୁନା ଚକ୍ଖୁଂ ଆହଚ୍ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ହୋତି। ଅତିପଚ୍ଛା ନିସିନ୍ନୋ ସଚେ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ହୋତି, ଗୀୱଂ ପସାରେତ୍ୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ଅଯମ୍ପି ଏତେ ଛ ନିସଜ୍ଜଦୋସେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ନିସୀଦି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦୀ''ତି।

ଯେମେତି ଯେ ଇମେ। କୁଲପୁତ୍ତାତି ଦୁୱିଧା କୁଲପୁତ୍ତା ଜାତିକୁଲପୁତ୍ତା ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ରଟ୍ଠପାଲୋ ନାମ କୁଲପୁତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠିକେ ଅଗ୍ଗକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ''ତି (ମ। ନି। ୨।୨୯୪) ଏୱଂ ଆଗତା ଉଚ୍ଚାକୁଲପ୍ପସୁତା ଜାତିକୁଲପୁତ୍ତା ନାମ। ''ଯେ ତେ କୁଲପୁତ୍ତା ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତା''ତି (ମ। ନି। ୩।୭୮) ଏୱଂ ଆଗତା ପନ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି କୁଲେ ପସୁତାପି ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନା ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତା ନାମ। ଇଧ ପନ ଦ୍ୱୀହିପି କାରଣେହି କୁଲପୁତ୍ତାଯେୱ।

ସଦ୍ଧାତି ସଦ୍ଧାଯ। ଅଗାରସ୍ମାତି ଅଗାରତୋ। ଅନଗାରିଯନ୍ତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଞ୍ଚ। ପବ୍ବଜ୍ଜାପି ହି ନତ୍ଥେତ୍ଥ ଅଗାରିଯନ୍ତି ଅନଗାରିଯା, ଅଗାରସ୍ସ ହିତଂ କସିଗୋରକ୍ଖାଦିକମ୍ମମେତ୍ଥ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭିକ୍ଖୁପି ନତ୍ଥେତସ୍ସ ଅଗାରନ୍ତି ଅନଗାରୋ, ଅନଗାରସ୍ସ ଭାୱୋ ଅନଗାରିଯଂ। ପବ୍ବଜିତାତି ଉପଗତା, ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଅନଗାରିଯସଙ୍ଖାତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ୱା ଉପଗତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋତି ପୁରତୋ ଗାମୀ ନାଯକୋ। ବହୁକାରୋତି ହିତକିରିଯାଯ ବହୂପକାରୋ। ଭୱଂ ତେସଂ ଗୋତମୋ ସମାଦପେତାତି ତେ କୁଲପୁତ୍ତେ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଅଧିସୀଲାଦୀନି ଗାହେତା ସିକ୍ଖାପେତା। ସା ଜନତାତି ସୋ ଜନସମୂହୋ। ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଦସ୍ସନାନୁଗତିଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ଯଦିଦ୍ଧିକୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଯଂଖନ୍ତିକୋ ଯଂରୁଚିକୋ, ତେପି ତଦିଟ୍ଠିକା ହୋନ୍ତି ତଂଖନ୍ତିକା ତଂରୁଚିକାତି ଅତ୍ଥୋ।

କସ୍ମା ପନାଯଂ ଏୱମାହାତି? ଏସ କିର ପୁବ୍ବେ ଅନେକେ କୁଲପୁତ୍ତେ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତେ ଦେୱପୁତ୍ତେ ୱିଯ ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ପରିଚାରିଯମାନେ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ସୁସଂୱିହିତାରକ୍ଖେ ଦିସ୍ୱା, ତେ ଅପରେନ ସମଯେନ ଭଗୱତୋ ମଧୁରରସଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ସଦ୍ଧାଯ ଘରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଘାସଚ୍ଛାଦନପରମତାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠେ ଆରଞ୍ଞକେସୁ ସେନାସନେସୁ କେନଚି ଅରକ୍ଖିଯମାନେପି ଅନୁସ୍ସଙ୍କିତାପରିସଙ୍କିତେ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠେ ଉଦଗ୍ଗୁଦଗ୍ଗେ

ଅଦ୍ଦସ, ଦିସ୍ୱା ଚ ଇମେସଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ‘‘ଅଯଂ ଫାସୁୱିହାରୋ କଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘ସମଣଂ ଗୋତମ’’ନ୍ତି ଭଗୱତି ପସାଦଂ ଅଲତ୍ଥ। ସୋ ତଂ ପସାଦଂ ନିୱେଦେତୁଂ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ଏୱମାହ।

ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ତଂ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅବ୍ଭନୁମୋଦନ୍ତୋ ଚ ଏୱମେତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦିମାହ। ୱଚନସମ୍ପଟିଚ୍ଛନାନୁମୋଦନତ୍ଥୋଯେୱ ହି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ଏୱନ୍ତି ନିପାତୋ। ମମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସାତି ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ। ସଦ୍ଧାତି ସଦ୍ଧାଯେୱ। ନ ଇଣଟ୍ଟା ନ ଭଯଟ୍ଟାତିଆଦୀନି ସନ୍ଧାଯାହ। ଈଦିସାନଂଯେୱ ହି ଭଗୱା ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ, ନ ଇତରେସଂ। ଦୁରଭିସମ୍ଭୱାନି ହୀତି ସମ୍ଭୱିତୁଂ ଦୁକ୍ଖାନି ଦୁସ୍ସହାନି, ନ ସକ୍କା ଅପ୍ପେସକ୍ଖେହି ଅଜ୍ଝୋଗାହିତୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନୀତି ଅରଞ୍ଞାନି ଚ ୱନପତ୍ଥାନି ଚ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଅଭିଧମ୍ମେ ନିପ୍ପରିଯାଯେନ, ‘‘ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖିଲା ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଯନ୍ତଂ ‘‘ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗନିପ୍ଫାଦକଂ ସେନାସନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେୱ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଗାମନ୍ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁପଚାରଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ନ କସୀଯତି ନ ୱପୀଯତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ‘‘ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଦୂରାନମେତଂ ସେନାସନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ, ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ୱନସଣ୍ଡାନମେତଂ ସେନାସନାନଂ, ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଭିଂସନକାନମେତଂ, ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ସଲୋମହଂସାନମେତଂ, ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ପରିଯନ୍ତାନମେତଂ, ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ନ ମନୁସ୍ସୂପଚାରାନମେତଂ ସେନାସନାନଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପରିଯନ୍ତାନନ୍ତି ଇମମେକଂ ପରିଯାଯଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସପରିଯାଯେହି ୱନପତ୍ଥାନି ୱେଦିତବ୍ବାନୀ। ପନ୍ତାନୀତି ପରିଯନ୍ତାନି ଅତିଦୂରାନି। ଦୁକ୍କରଂ ପୱିୱେକନ୍ତି କାଯୱିୱେକଂ ଦୁକ୍କରଂ। ଦୁରଭିରମନ୍ତି ଅଭିରମିତୁଂ ନ ସୁଖଂ। ଏକତ୍ତେତି ଏକୀଭାୱେ। କିଂ ଦସ୍ସେତି? କାଯୱିୱେକେ କତେପି ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିରମାପେତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ। ଦ୍ୱଯଂଦ୍ୱଯାରାମୋ ହି ଅଯଂ ଲୋକୋତି। ହରନ୍ତି ମଞ୍ଞେତି ହରନ୍ତି ୱିଯ ଘସନ୍ତି ୱିଯ। ମନୋତି ମନଂ। ସମାଧିଂ ଅଲଭମାନସ୍ସାତି ଉପଚାରସମାଧିଂ ୱା ଅପ୍ପନାସମାଧିଂ ୱା ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ। କିଂ ଦସ୍ସେତି? ଈଦିସସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତିଣପଣ୍ଣମିଗାଦିସଦ୍ଦେହି ୱିୱିଧେହି ଚ ଭିଂସନକେହି ୱନାନି ଚିତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖିପନ୍ତି ମଞ୍ଞେତି, ସଙ୍ଗଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଅରଞ୍ଞୱାସେ (ୱିଭ। ୫୨୯) ୱିମ୍ହିତୋ ଆହ।

କାଯକମ୍ମନ୍ତୱାରକଥା

୩୫। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ‘‘ଏୱମେତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତିଆଦୀହି ତଂ ତଂ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅବ୍ଭନୁମୋଦିତ୍ୱା ଚ ଯସ୍ମା ସୋଳସସୁ ଠାନେସୁ ଆରମ୍ମଣପରିଗ୍ଗହରହିତାନଂଯେୱ ତାଦିସାନି ସେନାସନାନି ଦୁରଭିସମ୍ଭୱାନି, ନ ତେସୁ ଆରମ୍ମଣପରିଗ୍ଗାହଯୁତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନା ଚ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସମାନୋ ତାଦିସୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ତାଦିସାନଂ ସେନାସନାନଂ ଦୁରଭିସମ୍ଭୱତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ, ମଯ୍ହମ୍ପି ଖୋତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧାତି ସମ୍ବୋଧତୋ ପୁବ୍ବେୱ, ଅରିଯମଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତିତୋ ଅପରଭାଗେଯେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧଚତୁସଚ୍ଚସ୍ସ। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋତି ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତସ୍ସେୱ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ ଅରହସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ, ବୋଧିଯା ୱା ସତ୍ତସ୍ସେୱ ଲଗ୍ଗସ୍ସେୱ ସତୋ। ଦୀପଙ୍କରସ୍ସ ହି ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ ଅଟ୍ଠଧମ୍ମସମୋଧାନେନ ଅଭିନୀହାରସମିଦ୍ଧିତୋ ପଭୁତି ତଥାଗତୋ ବୋଧିଯା ସତ୍ତୋ ଲଗ୍ଗୋ ‘‘ପତ୍ତବ୍ବା ମଯା ଏସା’’ତି ତଦଧିଗମାଯ ପରକ୍କମଂ ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତୋଯେୱ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ବୋଧିସତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହନ୍ତି ତସ୍ସ ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ମଯ୍ହଂ। ଯେ ଖୋ କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱାତି ଯେ କେଚି ପବ୍ବଜୂପଗତା ୱା ଭୋୱାଦିନୋ ୱା।

ଅପରିସୁଦ୍ଧକାଯକମ୍ମନ୍ତାତି ଅପରିସୁଦ୍ଧେନ ପାଣାତିପାତାଦିନା କାଯକମ୍ମନ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଅପରିସୁଦ୍ଧକାଯକମ୍ମନ୍ତସନ୍ଦୋସହେତୂତି ଅପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସ କାଯକମ୍ମନ୍ତସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଦୋସସ୍ସ ହେତୁ, ଅପରିସୁଦ୍ଧକାଯକମ୍ମନ୍ତକାରଣାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ହୱେତି ଏକଂସୱଚନେ ନିପାତୋ। ଅକୁସଲନ୍ତି ସାୱଜ୍ଜଂ ଅକ୍ଖେମଞ୍ଚ। ଭଯଭେରୱନ୍ତି ଭଯଞ୍ଚ ଭେରୱଞ୍ଚ। ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସସ୍ସ ଚ ଭଯାନକାରମ୍ମଣସ୍ସ ଚେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତତ୍ର ଭଯଂ ସାୱଜ୍ଜଟ୍ଠେନ ଅକୁସଲଂ, ଭେରୱଂ ଅକ୍ଖେମଟ୍ଠେନାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅୱ୍ହାଯନ୍ତୀତି ପକ୍କୋସନ୍ତି। କଥଂ? ତେ ହି ପାଣାତିପାତାଦୀନି କତ୍ୱା ‘‘ମଯଂ ଅଯୁତ୍ତମକମ୍ହା, ସଚେ ନୋ ତେ ଜାନେଯ୍ୟୁଂ, ଯେସଂ ଅପରଜ୍ଝିମ୍ହା, ଇଦାନି ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ଆପାଦେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତରେ ୱା ଗୁମ୍ବନ୍ତରେ ୱା ନିସୀଦନ୍ତି। ତେ ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ତିଣସଦ୍ଦଂ ୱା ପଣ୍ଣସଦ୍ଦଂ ୱା ସୁତ୍ୱା, ଇଦାନିମ୍ହା ନଟ୍ଠା’’ତି ତସନ୍ତି ୱିତ୍ତସନ୍ତି, ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପରେହି ପରିୱାରିତା ୱିଯ ବଦ୍ଧା ୱଧିତା ୱିଯ ଚ ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ତଂ ଭଯଭେରୱଂ ଅତ୍ତନି ସମାରୋପନଟ୍ଠେନ ଅୱ୍ହାଯନ୍ତି ପକ୍କୋସନ୍ତି।

ନଖୋ ପନାହଂ…ପେ… ପଟିସେୱାମୀତି ଅହଂ ଖୋ ପନ ଅପରିସୁଦ୍ଧକାଯକମ୍ମନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନି ପନ୍ତାନି ସେନାସନାନି ନ ପଟିସେୱାମି। ଯେ ହି ୱୋତି ଏତ୍ଥ ୱୋତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଅରିଯା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା ଚ ବୁଦ୍ଧସାୱକା ଚ। ପରିସୁଦ୍ଧକାଯକମ୍ମନ୍ତାତି ଈଦିସା ହୁତ୍ୱା। ତେସମହଂ ଅଞ୍ଞତରୋତି ତେସଂ ଅହମ୍ପି ଏକୋ ଅଞ୍ଞତରୋ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ହି ଗହଟ୍ଠୋପି ପବ୍ବଜିତୋପି ପରିସୁଦ୍ଧକାଯକମ୍ମନ୍ତୋୱ ହୋତି। ଭିଯ୍ୟୋତି ଅତିରେକତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ପଲ୍ଲୋମନ୍ତି ପନ୍ନଲୋମତଂ, ଖେମଂ ସୋତ୍ଥିଭାୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଆପାଦିନ୍ତି ଆପଜ୍ଜିଂ, ଅତିରେକଂ ସୋତ୍ଥିଭାୱଂ ଅତିରେକେନ ୱା

ସୋଭିଭାୱମାପଜ୍ଜନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅରଞ୍ଞେ ୱିହାରାଯାତି ଅରଞ୍ଞେ ୱିହାରତ୍ଥାଯ।

କାଯକମ୍ମନ୍ତୱାରକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱଚୀକମ୍ମନ୍ତୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୬। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ, ୱଚୀକମ୍ମନ୍ତୱାରେ ତାୱ ଅପରିସୁଦ୍ଧୱଚୀକମ୍ମନ୍ତାତି ଅପରିସୁଦ୍ଧେନ ମୁସାୱାଦାଦିନା ୱଚୀକମ୍ମନ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତା। ତେ କଥଂ ଭଯଭେରୱଂ ଅୱ୍ହାଯନ୍ତି? ତେ ମୁସାୱାଦେନ ପରସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା, ପିସୁଣୱାଚାଯ ମିତ୍ତଭେଦଂ କତ୍ୱା ଫରୁସୱାଚାଯ ପରେସଂ ପରିସମଜ୍ଝେ ମମ୍ମାନି ତୁଦିତ୍ୱା ନିରତ୍ଥକୱାଚାଯ ପରସତ୍ତାନଂ କମ୍ମନ୍ତେ ନାସେତ୍ୱା ''ମଯଂ ଅଯୁତ୍ତମକମ୍ହା, ସଚେ ନୋ ତେ ଜାନେଯ୍ୟୁଂ, ଯେସଂ ଅପରଦ୍ଧମ୍ହା, ଇଦାନି ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତରେ ୱା ଗୁମ୍ବନ୍ତରେ ୱା ନିସୀଦନ୍ତି। ତେ ''ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ତିଣସଦ୍ଦଂ ୱା ପଣ୍ଣସଦ୍ଦଂ ୱା ସୁତ୍ୱା ଇଦାନିମ୍ହା ନଟ୍ଠା''ତି ତସନ୍ତି ୱିତ୍ତସନ୍ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପରେହି ପରିୱାରିତା ୱିଯ ବଦ୍ଧା ୱଧିତା ୱିଯ ଚ ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ତଂ ଭଯଭେରୱଂ ଅତ୍ତନି ସମାରୋପନଟ୍ଠେନ ଅୱ୍ହାଯନ୍ତି, ପକ୍କୋସନ୍ତି।

ମନୋକମ୍ମନ୍ତୱାରେ ଅପରିସୁଦ୍ଧମନୋକମ୍ମନ୍ତାତି ଅପରିସୁଦ୍ଧେନ ଅଭିଜ୍ଝାଦିନା ମନୋକମ୍ମନ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତା। ତେ କଥଂ ଭଯଭେରୱଂ ଅୱ୍ହାଯନ୍ତି? ତେ ପରେସଂ ରକ୍ଖିତଗୋପିତେସୁ ଭଣ୍ଡେସୁ ଅଭିଜ୍ଝାୱିସମଲୋଭଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ପରସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପରସତ୍ତେ ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ମଯଂ ଅଯୁତ୍ତମକମ୍ହା…ପେ… ଅତ୍ତନି ସମାରୋପନଟ୍ଠେନ ଅୱ୍ହାଯନ୍ତି ପକ୍କୋସନ୍ତି।

ଆଜୀୱୱାରେ ଅପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱାତି ଅପରିସୁଦ୍ଧେନ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଦୂତକମ୍ମୱଡ୍ଢିପଯୋଗାଦିନା ଏକୱୀସତିଅନେସନଭେଦେନ ଆଜୀୱେନ ସମନ୍ନାଗତା। ତେ କଥଂ ଭଯଭେରୱଂ ଅୱ୍ହାଯନ୍ତି? ତେ ଏୱଂ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ସୁଣନ୍ତି – ''ସାସନସୋଧକା କିର ତେପିଟକା ଭିକ୍ଖୂ ସାସନଂ ସୋଧେତୁଂ ନିକ୍ଖନ୍ତା, ଅଜ୍ଜ ୱା ସ୍ୱେ ୱା ଇଧାଗମିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତରେ ୱା…ପେ… ତସନ୍ତି ୱିତ୍ତସନ୍ତି। ତେ ହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପରିୱାରେତ୍ୱା ଗହିତା ୱିଯ ଓଦାତୱତ୍ଥନିୱାସିତା ୱିଯ ଚ ହୋନ୍ତୀତି। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

୩୭। ଇତୋ ପରଂ ଅଭିଜ୍ଝାଲୂତିଆଦୀସୁ କିଞ୍ଚାପି ଅଭିଜ୍ଝାବ୍ୟାପାଦା ମନୋକମ୍ମନ୍ତେନ ସଙ୍ଗହିତା ତଥାପି ନୀୱରଣୱସେନ ପୁନ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝାଲୂତି ପରଭଣ୍ଡାଦିଅଭିଜ୍ଝାଯନସୀଲା। କାମେସୁ ତିବ୍ବସାରାଗାତି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ ବହଲକିଲେସରାଗା, ତେ କଥଂ ଭଯଭେରୱଂ ଅୱ୍ହାଯନ୍ତି? ତେ ଅୱତ୍ଥିତାରମ୍ମଣା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଅୱତ୍ଥିତାରମ୍ମଣାନଂ ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତାନଂ ଦିୱା ଦିଟ୍ଠଂ ରତ୍ତିଂ ଭଯଭେରୱଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି – ''ତେ ଆକୁଲଚିତ୍ତା ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି ତସନ୍ତି ୱିତ୍ତସନ୍ତି, ରଜ୍ଜୁଂ ୱା ଲତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ସପ୍ପସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତି, ଖାଣୁଂ ଦିସ୍ୱା ଯକ୍ଖସଞ୍ଞିନୋ, ଥଲଂ ୱା ପବ୍ବତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ହତ୍ଥିସଞ୍ଞିନୋ ସପ୍ପାଦୀହି ଅନଯବ୍ୟସନଂ ଆପାଦିତା ୱିଯ ହୋନ୍ତୀ''ତି। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ।

୩୮ ।ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତାତି ପକତିଭାୱୱିଜହନେନ ୱିପନ୍ନଚିତ୍ତା। କିଲେସାନୁଗତଞ୍ହି ଚିତ୍ତଂ ପକତିଭାୱଂ ୱିଜହତି, ପୁରାଣଭତ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ୱିଯ ପୂତିକଂ ହୋତି। ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପାତି ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପା, ଅଭଦ୍ରକେନ ପରେସଂ ଅନତ୍ଥଜନକେନ ଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପେନ ସମନ୍ନାଗତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେ କଥଂ ଭଯଭେରୱଂ ଅୱ୍ହାଯନ୍ତି? ଭଯଭେରୱାୱ୍ହାଯନଂ ଇତୋ ପଭୁତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୁୱାରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯତ୍ଥ ପନ ୱିସେସୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ୱକ୍ଖାମ। ନ ଖୋ ପନାହଂ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଅହଂ ହିତଚିତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତି, ଈଦିସା ହି ବୋଧିସତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଦୋସପଟିପକ୍ଖୱସେନ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଗୁଣା ୱେଦିତବ୍ବା।

୩୯ ।ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠିତାତି ଚିତ୍ତଗେଲଞ୍ଞଭୂତେନ ଥିନେନ ସେସନାମକାଯଗେଲଞ୍ଞଭୂତେନ ମିଦ୍ଧେନ ଚ ପରିଯୁଟ୍ଠିତା, ଅଭିଭୂତା ଗହିତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେ ନିଦ୍ଦାବହୁଲା ହୋନ୍ତି।

୪୦ ।ଉଦ୍ଧତାତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକତିକା ୱିପ୍ଫନ୍ଦମାନଚିତ୍ତା, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେନ ହି ଏକାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ୱିପ୍ଫନ୍ଦତି ଧଜଯଟ୍ଠିଯଂ ୱାତେନ ପଟାକା ୱିଯ। ଅୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତାତି ଅନିବ୍ବୁତଚିତ୍ତା, ଇଧ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

୪୧ ।କଙ୍ଖୀ ୱିଚିକିଚ୍ଛୀତି ଏତ୍ଥ ଏକମେୱିଦଂ ପଞ୍ଚମଂ ନୀୱରଣଂ। କିଂ ନୁ ଖୋ ଇଦନ୍ତି ଆରମ୍ମଣଂ କଙ୍ଖନତୋ କଙ୍ଖା, ଇଦମେୱିଦନ୍ତି ନିଚ୍ଛେତୁଂ ଅସମତ୍ଥଭାୱତୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତେନ ସମନ୍ନାଗତା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ''କଙ୍ଖୀ ୱିଚିକିଚ୍ଛୀ''ତି ୱୁତ୍ତା।

୪୨।ଅଭୁକ୍କଂସନକା ପରୱମ୍ଭୀତି ଯେ ଅତ୍ତାନଂ ଉକ୍କଂସେନ୍ତି ଉକ୍ଖିପନ୍ତି, ଉଚ୍ଚେ ଠାନେ ଠପେନ୍ତି, ପରଞ୍ଚ ୱମ୍ଭେନ୍ତି ଗରହନ୍ତି ନିନ୍ଦନ୍ତି, ନୀଚେ ଠାନେ ଠପେନ୍ତି, ତେସମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେ କଥଂ ଭୟଭେରୱଂ ଅୱ୍ହାୟନ୍ତି? ତେ ପରେହି ''ଅସୁକୋ ଚ କିର ଅସୁକୋ ଚ ଅତ୍ତାନଂ ଉକ୍କଂସେନ୍ତି, ଅମ୍ହେ ଗରହନ୍ତି, ଦାସେ ୱିୟ କରୋନ୍ତି, ଗଣ୍ହଥ ନେ''ତି ଅନୁବଦ୍ଧା ପଲାୟିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତରେ ୱା ଗୁମ୍ବନ୍ତରେ ୱାତି କାୟକମ୍ପନ୍ତସଦିସଂ ୱିହାରେତଵ୍ୱଂ।

୪୩।ଛମ୍ଭୀତି କାୟଥମ୍ଭନଲୋମହଂସନକରେନ ଥମ୍ଭେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଭୀରୁକଜାତିକାତି ଭୀରୁକପକତିକା, ଗାମଦାରକା ୱିୟ ଭୟବହୁଲା ଅସୂରା କାତରାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୪୪।ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଲଦ୍ଧବ୍ବୋତି ଲାଭୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସକ୍କାରୋତି ସୁନ୍ଦରକାରୋ, ପଚ୍ଚୟା ଏୱ ହି ପଣୀତପଣୀତା ସୁନ୍ଦରସୁନ୍ଦରା ଚ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା କତା ସକ୍କାରାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯା ଚ ପରେହି ଅତ୍ତନୋ ଗାରୱକିରିୟା ପୁପ୍ଫାଦୀହି ୱା ପୂଜା। ସିଲୋକୋତି ୱଣ୍ଣଭଣନଂ ଏତଂ , ଲାଭଞ୍ଚ ସକ୍କାରଞ୍ଚ ସିଲୋକଞ୍ଚ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ। ନିକାମୟମାନାତି ପତ୍ଥୟମାନା। ଭୟଭେରୱାୱ୍ହାୟନଂ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁୱାରସଦିସମେୱ। ତଦତ୍ଥଦୀପକଂ ପନେତ୍ଥ ପିୟଗାମିକୱତ୍ଥୁଂ କଥେନ୍ତି –

ଏକୋ କିର ପିୟଗାମିକୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ସମାଦିନ୍ନଧୁତଙ୍ଗାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଲାଭଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅହମ୍ପି ଧୁତଙ୍ଗଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସୋସାନିକଙ୍ଗଂ ସମାଦାୟ ସୁସାନେ ୱସତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକୋ କମ୍ମମୁତ୍ତୋ ଜରଗ୍ଗୱୋ ଦିୱା ଗୋଚରେ ଚରିତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ତସ୍ମିଂ ସୁସାନେ ପୁପ୍ଫଗୁମ୍ବେ ସୀସଂ କତ୍ୱା ରୋମନ୍ଥୟମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ପିୟଗାମିକୋ ରତ୍ତିଂ ଚଙ୍କମନା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ତସ୍ସ ହନୁସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି ''ଅଦ୍ଧା ମଂ ଲାଭଗିଦ୍ଧୋ ଏସ ସୁସାନେ ୱସତୀତି ଞତ୍ୱା ଦେୱରାଜା ୱିହେଠେତୁଂ ଆଗତୋ''ତି, ସୋ ଜରଗ୍ଗୱସ୍ସ ପୁରତୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ସପ୍ପୁରିସ ଦେୱରାଜ ଅଜ୍ଜ ମେ ଏକରତ୍ତିଂ ଖମ, ସ୍ୱେ ପଟ୍ଠାୟ ନ ଏୱଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ନମସ୍ସମାନୋ ସଵ୍ୱରତ୍ତିଂ ଯାଚନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ତତୋ ସୂରିୟେ ଉଟ୍ଠିତେ ତଂ ଦିସ୍ୱା କତ୍ତରୟଟ୍ଠିୟା ପହରିତ୍ୱା ପଲାପେସି ''ସଵ୍ୱରତ୍ତିଂ ମଂ ଭିଂସାପେସୀ''ତି।

୪୫।କୁସୀତାତି କୋସଜ୍ଜାନୁଗତା। ହୀନୱୀରିୟାତି ହୀନା ୱୀରିୟେନ ୱିରହିତା ୱିୟୁତ୍ତା, ନିଵ୍ୱୀରିୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ କୁସୀତା କାୟିକୱୀରିୟାରମ୍ଭୱିରହିତା ହୋନ୍ତି, ହୀନୱୀରିୟା ଚେତସିକୱୀରିୟାରମ୍ଭୱିରହିତା। ତେ ଆରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନମତ୍ତମ୍ପି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତେସଂ ଅୱୱତ୍ଥିତାରମ୍ମଣାନନ୍ତି ସଵ୍ୱଂ ପୁଵ୍ୱସଦିସମେୱ।

୪୬।ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀତି ନଟ୍ଠସ୍ସତୀ। ଅସମ୍ପଜାନାତି ପଞ୍ଞାରହିତା, ଇମସ୍ସ ଚ ପଟିପକ୍ଖେ ''ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀହମସ୍ମୀ''ତି ୱଚନତୋ ସତିଭାଜନିୟମେୱେତଂ। ପଞ୍ଞା ପନେତ୍ଥ ସତିଦୁଵ୍ବଲ୍ଲଦୀପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତା। ଦୁୱିଧା ହି ସତି ପଞ୍ଞାସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପଞ୍ଞାୱିପ୍ପୟୁତ୍ତା ଚ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାସମ୍ପୟୁତ୍ତା ବଲୱତୀ, ୱିପ୍ପୟୁତ୍ତା ଦୁଵ୍ବଲା, ତସ୍ମା ଯଦାପି ତେସଂ ସତି ହୋତି, ତଦାପି ଅସମ୍ପଜାନନ୍ତା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀୟେୱ ତେ, ଦୁଵ୍ବଲାୟ ସତିୟା ସତିକିଚ୍ଚାଭାୱତୋତି ଏତମତ୍ଥଂ ଦୀପେତୁଂ ''ଅସମ୍ପଜାନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେ ଏୱଂ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀ ଅସମ୍ପଜାନା ଆରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନମତ୍ତମ୍ପି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି ସଵ୍ୱଂ ପୁଵ୍ୱସଦିସମେୱ।

୪୭।ଅସମାହିତାତି ଉପଚାରପ୍ପନାସମାଧିୱିରହିତା। ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତାତି ଉଦ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତା। ସମାଧିୱିରହେନ ଲଦ୍ଧୋକାସେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେନ ତେସଂ ସମାଧିୱିରହାନଂ ଚିତ୍ତଂ ନାନାରମ୍ମଣେସୁ ପରିବ୍ଭମତି, ୱନମକ୍କଟୋ ୱିୟ ୱନସାଖାସୁ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେନ ଏକାରମ୍ମଣେ ୱିପ୍ଫନ୍ଦତି। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେନ ତେ ଏୱଂ ଅସମାହିତା ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତା ଆରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନମତ୍ତମ୍ପି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି ସଵ୍ୱଂ ପୁଵ୍ୱସଦିସମେୱ।

୪୮।ଦୁପ୍ପଞ୍ଞାତି ନିପ୍ପଞ୍ଞାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପଞ୍ଞା ପନ ଦୁଟ୍ଠା ନାମ ନତ୍ଥି। ଏଳମୂଗାତି ଏଳମୁଖା, ଖ-କାରସ୍ସ ଗ-କାରୋ କତୋ। ଲାଲମୁଖାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞାନଞ୍ହି କଥେନ୍ତାନଂ ଲାଲା ମୁଖତୋ ଗଲତି, ଲାଲା ଚ ଏଳାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ ''ପସ୍ସେଳମୂଗଂ ଉରଗଂ ଦୁଜିୱ୍ହ''ନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେ ''ଏଳମୂଗା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ''ଏଳମୁଖା''ତିପି ପାଠୋ। ''ଏଳମୁଗା''ତି କେଚି ପଠନ୍ତି, ଅପରେ ''ଏଳମୁକା''ତିପି, ସଵ୍ୱତ୍ଥ ''ଏଳମୁଖା''ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ କଥଂ ଭୟଭେରୱଂ ଅୱ୍ହାୟନ୍ତି? ତେ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଏଳମୂଗା ଆରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନମତ୍ତମ୍ପି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତେସଂ ଅୱୱତ୍ଥିତାରମ୍ମଣାନଂ ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତାନଂ ଦିୱା ଦିଟ୍ଠଂ ରତ୍ତିଂ ଭୟଭେରୱଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି ''ତେ ଆକୁଲଚିତ୍ତା ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି ତସନ୍ତି ୱିତ୍ତସନ୍ତି, ରଜ୍ଜୁଂ ୱା ଲତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ସପ୍ପସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତି, ଖାଣୁଂ ଦିସ୍ୱା ଯକ୍ଖସଞ୍ଞିନୋ, ଥଲଂ ୱା ପଵ୍ୱତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ହତ୍ଥିସଞ୍ଞିନୋ ସପ୍ପାଦୀହି ଅନୟଵ୍ୟସନଂ ଆପାଦିତା ୱିୟ ହୋନ୍ତୀ''ତି। ଏୱଂ ତଂ ଭୟଭେରୱଂ ଅତ୍ତନି ସମାରୋପନଟ୍ଠେନ ଅୱ୍ହାୟନ୍ତି ପକ୍କୋସନ୍ତି। ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋହମସ୍ମୀତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋତି ପଞ୍ଞାୟ ସମ୍ପନ୍ନୋ ସମନ୍ନାଗତୋ, ନୋ ଚ ଖୋ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ, ନ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ଇମେସୁ ସୋଳସସୁ ଠାନେସୁ ଆରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନପଞ୍ଞାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସଵ୍ୱତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି।

ୱଚୀକମ୍ମଜ୍ଜାରାଦିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୋଳସଟ୍ଠାନାରମ୍ମଣପରିଗ୍ଗହୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ଭୟଭେରୱସେନାସନାଦିୱଣ୍ଣନା

୪୯।ତସ୍ସେମଯ୍ହନ୍ତି କୋ ଅନୁସନ୍ଧି? ବୋଧିସତ୍ତୋ କିର ଇମାନି ସୋଳସାରମ୍ମଣାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଚ ଭୟଭେରୱଂ ଅଦିସ୍ୱା ଭୟଭେରୱଂ ନାମ ଏୱରୂପାସୁ ରତ୍ତୀସୁ ଏୱରୂପେ ସେନାସନେ ଚ ପଞ୍ଞାଯତି, ହନ୍ଦ ନଂ ତତ୍ଥାପି ଗୱେସିସ୍ସାମୀତି ଭୟଭେରୱଗୱେସନମକାସି, ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଇଦାନି ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ମଯ୍ହନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଯା ତାତି ଉଭଯମେତଂ ରତ୍ତୀନଂଯେୱ ଉଦ୍ଦେସନିଦ୍ଦେସୱଚନଂ। ଅଭିଞ୍ଞାତାତି ଏତ୍ଥ ଅଭୀତି ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେ ଉପସଗ୍ଗୋ। ତସ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞାତାତି ଚନ୍ଦପାରିପୂରିଯା ଚନ୍ଦପରିକ୍ଖଯେନାତି ଏୱମାଦୀହି ଲକ୍ଖଣେହି ଞାତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଭିଲକ୍ଖିତାତି ଏତ୍ଥ ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତମେୱ, ତସ୍ମା ଅଭିଲକ୍ଖିତାତି ଲକ୍ଖଣୀଯା ଇଚ୍ଚେୱ ଅତ୍ଥୋ, ଉପୋସଥସମାଦାନଧମ୍ମସ୍ସୱନପୂଜାସକ୍କାରାଦିକରଣତ୍ଥଂ ଲକ୍ଖେତବ୍ବା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବା ଉପଲକ୍ଖେତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଚାତୁଦ୍ଦସୀତି ପକ୍ଖସ୍ସ ପଠମଦିୱସତୋ ପଭୁତି ଚତୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ପୂରଣୀ ଏକା ରତ୍ତି। ଏୱଂ ପଞ୍ଚଦସୀ ଅଟ୍ଠମୀ ଚ। ପକ୍ଖସ୍ସାତି ସୁକ୍କପକ୍ଖସ୍ସ କଣ୍ହପକ୍ଖସ୍ସ ଚ। ଏତା ତିସ୍ସୋ ତିସ୍ସୋ କତ୍ୱା ଛ ରତ୍ତିଯୋ, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ପକ୍ଖୱଚନଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ ''ପକ୍ଖସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦସୀ ପକ୍ଖସ୍ସ ପଞ୍ଚଦସୀ ପକ୍ଖସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୀ''ତି। ଅଥ ପଞ୍ଚମୀ କସ୍ମା ନ ଗହିତାତି? ଅସବ୍ବକାଲିକତ୍ତା। ବୁଦ୍ଧେ କିର ଭଗୱତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନେପି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅପରିନିବ୍ବୁତେପି ପଞ୍ଚମୀ ଅନଭିଲକ୍ଖିତାଯେୱ, ପରିନିବ୍ବୁତେ ପନ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରା ଚିନ୍ତେସୁଂ ''ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଚିରେନ ହୋତୀ''ତି। ତତୋ ସମ୍ମନ୍ତିତ୍ୱା ପଞ୍ଚମୀତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନଦିୱସଂ ଠପେସୁଂ, ତତୋ ପଭୁତି ସା ଅଭିଲକ୍ଖିତା ଜାତା, ଏୱଂ ଅସବ୍ବକାଲିକତ୍ତା ଏତ୍ଥ ନ ଗହିତାତି।

ତଥାରୂପାସୂତି ତଥାୱିଧାସୁ। ଆରାମଚେତିଯାନୀତି ପୁପ୍ଫାରାମଫଲାରାମାଦଯୋ ଆରାମା ଏୱ ଆରାମଚେତିଯାନି। ଚିତ୍ତୀକତଟ୍ଠେନ ହି ଚେତିଯାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ପୂଜନୀଯଟ୍ଠେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱନଚେତିଯାନୀତି ବଲିହରଣୱନସଣ୍ଡସୁଭଗୱନଦେୱସାଲୱନାଦୀନି ୱନାନିଯେୱ ୱନଚେତିଯାନି। ରୁକ୍ଖଚେତିଯାନୀତି ଗାମନିଗମାଦିଦ୍ୱାରେସୁ ପୂଜନୀଯରୁକ୍ଖାଯେୱ ରୁକ୍ଖଚେତିଯାନି। ଲୋକିଯା ହି ଦିବ୍ବାଧିୱତ୍ଥାତି ୱା ମଞ୍ଞମାନା ତେସୁଯେୱ ୱା ଦିବ୍ବସଞ୍ଞିନୋ ହୁତ୍ୱା ଆରାମୱନରୁକ୍ଖେ ଚିତ୍ତୀକରୋନ୍ତି , ପୂଜେନ୍ତି, ତେନ ତେ ସବ୍ବେପି ଚେତିଯାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଭିଂସନକାନୀତି ଭଯଜନକାନି, ପସ୍ସତୋପି ସୁଣତୋପି ଭଯଂ ଜନେନ୍ତି। ସଲୋମହଂସାନୀତି ସହେୱ ଲୋମହଂସେନ ୱତ୍ତନ୍ତି, ପୱିସମାନସ୍ସେୱ ଲୋମହଂସଜନନତୋ। ଅପ୍ପେୱ ନାମ ପସ୍ସେଯ୍ୟନ୍ତି ଅପି ନାମ ତଂ ଭଯଭେରୱଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟମେୱ। ଅପରେନ ସମଯେନାତି, ''ଏତଦହୋସି ଯଂନୂନାହ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଚିନ୍ତିତକାଲତୋ ପଚ୍ଛାଯ ଅଞ୍ଞେନ କାଲେନ।

ତତ୍ଥ ଚ ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ୱିହରତୋତି ତଥାରୂପେସୁ ସେନାସନେସୁ ଯଂ ଯଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଆଯାଚନୋପହାରକରଣାରହଂ ଯକ୍ଖଟ୍ଠାନଂ ପୁପ୍ଫଧୂପମଂସରୁହିରୱସାମେଦପିହକପପ୍ଫାସସୁରାମେରଯାଦୀହି ୱକିଣ୍ଣକିଲିନ୍ନଧରଣିତଲଂ ଏକନିପାତଂ ୱିଯ ଯକ୍ଖରକ୍ଖସପିସାଚାନଂ, ଯଂ ଦିୱାପି ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ହଦଯଂ ମଞ୍ଞେ ଫଲତି, ତଂ ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ତତ୍ଥ ଚ ମେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ୱିହରତୋ''ତି। ମଗୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତୀତି ସିଙ୍ଗାନି ୱା ଖୁରାନି ୱା କୋଟ୍ଟେନ୍ତୋ ଗୋକଣ୍ଣଖଗ୍ଗଦୀପିୱରାହାଦିଭେଦୋ ମଗୋ ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ସବ୍ବଚତୁପ୍ପଦାନଞ୍ହି ଇଧ ମଗୋତି ନାମଂ। କତ୍ଥଚି ପନ କାଳସିଙ୍ଗାଲୋପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ –

''ଉସଭସ୍ସେୱ ତେ ଖନ୍ଧୋ, ସୀହସ୍ସେୱ ୱିଜମ୍ଭିତଂ;

ମଗରାଜ ନମୋ ତ୍ୟତ୍ଥୁ, ଅପି କିଞ୍ଚି ଲଭାମସେ''ତି। (ଜା। ୧।୩।୧୩୩);

ମୋରୋ ୱା କଟ୍ଠଂ ପାତେତୀତି ମୋରୋ ୱା ସୁକ୍ଖକଟ୍ଠଂ ରୁକ୍ଖତୋ ଚାଲେତ୍ୱା ପାତେତି। ମୋରଗ୍ଗହଣେନ ଚ ଇଧ ସବ୍ବପକ୍ଖିଗ୍ଗହଣଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତେନ ଯୋ କୋଚି ପକ୍ଖୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ମୋରୋ ୱାତି ୱା ସଦ୍ଦେନ ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚି ପକ୍ଖୀତି। ଏସ ନଯୋ ପୁରିମେ ମଗଗ୍ଗହଣେପି। ୱାତୋ ୱା ପଣ୍ଣକସଟଂ ଏରେତୀତି ୱାତୋ ୱା ପଣ୍ଣକଚୱରଂ ଘଟ୍ଟେତି। ଏତଂ ନୂନ ତଂ ଭଯଭେରୱଂ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଯମେତଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଭଯଭେରୱଂ ନୂନାତି। ଇତୋ ପଭୁତି ଚ ଆରମ୍ମଣମେୱ ଭଯଭେରୱନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପରିତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅଧିମତ୍ତସ୍ସ ଚ ଭଯସ୍ସ ଆରମ୍ମଣତ୍ତା ସୁଖାରମ୍ମଣଂ ରୂପଂ ସୁଖମିୱ।

କିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଭୟପଟିକଙ୍ଖୀ ୱିହରାମୀତି ଅହଂ ଖୋ କିଂ କାରଣଂ ଏକଂସେନେୱ ଭୟଂ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଇଚ୍ଛମାନୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହରାମି।

ଯଥାଭୂତଂ ଯଥାଭୂତସ୍ସାତି ଯେନ ଯେନ ଇରିୟାପଥେନ ଭୂତସ୍ସ ଭୱିତସ୍ସ ସତୋ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ସମଙ୍ଗୀଭୂତସ୍ସ ୱା। ମେତି ମମ ସନ୍ତିକେ। ତଥାଭୂତଂ ତଥାଭୂତୋ ୱାତି ତେନ ତେନେୱ ଇରିୟାପଥେନ ଭୂତୋ ଭୱିତୋ ସନ୍ତୋ ୱତ୍ତମାନୋ ସମଙ୍ଗୀଭୂତୋ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ଖୋ ଅହଂ…ପେ… ପଟିୱିନେମୀତି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ କିର ଚଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ମଗସିଙ୍ଗଖୁରସଦ୍ଦାଦିଭେଦେ ଭୟଭେରୱାରମ୍ମଣେ ଆଗତେ ନେୱ ମହାସତ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ନ ନିସୀଦତି ନ ସୟତି, ଅଥ ଖୋ ଚଙ୍କମନ୍ତୋୱ ପରିୱୀମଂସନ୍ତୋ ପରିୱିଚିନନ୍ତୋ ଭୟଭେରୱଂ ନ ପସ୍ସତି, ମଗସିଙ୍ଗଖୁରସଦ୍ଦାଦିମତ୍ତମେୱ ଚେତଂ ହୋତି, ସୋ ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଇଦଂ ନାମେତଂ, ନ ଭୟଭେରୱନ୍ତି ତତୋ ତିଟ୍ଠତି ୱା ନିସୀଦତି ୱା ସୟତି ୱା। ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସୋ ଖୋ ଅହ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବପଦେସ୍ୱାଲେସୁ। ଇତୋ ପରଞ୍ଚ ଇରିୟାପଥପଟିପାଟିୟା ଅୱତ୍ୱା ଆସନ୍ନପଟିପାଟିୟା ଇରିୟାପଥା ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା, ଚଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ହି ଭୟଭେରୱେ ଆଗତେ ନ ଠିତୋ ନ ନିସିନ୍ନୋ ନ ନିପନ୍ନୋ ଠିତସ୍ସାପି ଆଗତେ ନ ଚଙ୍କମୀତି ଏୱଂ ତସ୍ସ ଆସନ୍ନପଟିପାଟିୟା ୱୁତ୍ତାତି।

ଭୟଭେରୱସେନାସନାଦିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅସମ୍ମୋହୱିହାରୱଣ୍ଣନା

୫୦। ଏୱଂ ଭିଂସନକେସୁପି ଠାନେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଭୟଭେରୱାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଝାୟୀନଂ ସମ୍ମୋହଟ୍ଠାନେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଅସମ୍ମୋହୱିହାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସନ୍ତି ଖୋ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥି ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି। ରତ୍ତିଂୟେୱ ସମାନନ୍ତି ରତ୍ତିଂୟେୱ ସନ୍ତଂ, ଦିୱାତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତୀତି ''ଦିୱସୋ ଅୟ''ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି। ଦିୱାୟେୱ ସମାନନ୍ତି ଦିୱସଂୟେୱ ସନ୍ତଂ। ରତ୍ତୀତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତୀତି ''ରତ୍ତି ଅୟ''ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି। କସ୍ମା ପନେତେ ଏୱଂସଞ୍ଜିନୋ ହୋନ୍ତୀତି। ୱୁଟ୍ଠାନକୋସଲ୍ଲାଭାୱତୋ ୱା ସକୁଣରୁତତୋ ୱା। କଥଂ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଓଦାତକସିଣଲାଭୀ ଦିୱା ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦିୱା ସମାପନ୍ନୋ ଦିୱାୟେୱ ୱୁଟ୍ଠହାମୀତି ମନସିକାରଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦେ କୁସଲୋ ହୋତି। ସୋ ଦିୱସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ରତ୍ତିଭାଗେ ୱୁଟ୍ଠାତି। ଓଦାତକସିଣଫରଣୱସେନ ଚସ୍ସ ୱିସଦଂ ହୋତି ୱିଭୂତଂ ସୁୱିଭୂତଂ। ସୋ, ଦିୱା ୱୁଟ୍ଠହାମୀତି ଉପ୍ପାଦିତମନସିକାରତାୟ ଓଦାତକସିଣଫରଣୱିସଦୱିଭୂତତାୟ ଚ ରତ୍ତିଂୟେୱ ସମାନଂ ଦିୱାତି ସଞ୍ଜାନାତି। ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ନୀଲକସିଣଲାଭୀ ରତ୍ତିଂ ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ସମାପନ୍ନୋ ରତ୍ତିଂୟେୱ ୱୁଟ୍ଠହାମୀତି ମନସିକାରଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦେ କୁସଲୋ ହୋତି। ସୋ ରତ୍ତିଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଦିୱସଭାଗେ ୱୁଟ୍ଠାତି। ନୀଲକସିଣଫରଣୱସେନ ଚସ୍ସ ଅୱିସଦଂ ହୋତି ଅୱିଭୂତଂ। ସୋ ରତ୍ତିଂ ୱୁଟ୍ଠହାମୀତି ଉପ୍ପାଦିତମନସିକାରତାୟ ନୀଲକସିଣଫରଣାୱିସଦାୱିଭୂତତାୟ ଚ ଦିୱାୟେୱ ସମାନଂ ରତ୍ତୀତି ସଞ୍ଜାନାତି। ଏୱଂ ତାୱ ୱୁଟ୍ଠାନକୋସଲ୍ଲାଭାୱତୋ ଏୱଂସଞ୍ଜିନୋ ହୋନ୍ତି।

ସକୁଣରୁତତୋ ପନ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅନ୍ତୋସେନାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ଦିୱା ରୱନକସକୁଣା କାକାଦୟୋ ଚନ୍ଦାଲୋକେନ ଦିୱାତି ମଞ୍ଞମାନା ରତ୍ତିଂ ରୱନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେହି ୱା କାରଣେହି। ସୋ ତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ରତ୍ତିଂୟେୱ ସମାନଂ ଦିୱାତି ସଞ୍ଜାନାତି। ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ପବ୍ବତନ୍ତରେ ଗମ୍ଭୀରାୟ ଘନୱନପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୟ ଗିରିଗୁହାୟ ସତ୍ତାହୱଦ୍ଦଲିକାୟ ୱତ୍ତମାନାୟ ଅନ୍ତରହିତସୂରିୟାଲୋକେ କାଲେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ରତ୍ତିଂ ରୱନକସକୁଣା ଉଲୂକାଦୟୋ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମୟେପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସମନ୍ଧକାରେ ନିଲୀନା ରତ୍ତିସଞ୍ଞାୟ ୱା ଅଞ୍ଞେହି ୱା କାରଣେହି ରୱନ୍ତି। ସୋ ତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଦିୱାୟେୱ ସମାନଂ ରତ୍ତୀତି ସଞ୍ଜାନାତି। ଏୱଂ ସକୁଣରୁତତୋ ଏୱଂସଞ୍ଜିନୋ ହୋନ୍ତୀତି। ଇଦମହନ୍ତି ଇଦଂ ଅହଂ ଏୱଂ ସଞ୍ଜାନନଂ । ସମ୍ମୋହୱିହାରସ୍ମିଂ ୱଦାମୀତି ସମ୍ମୋହୱିହାରପରିୟାପନ୍ନଂ ଅନ୍ତୋଗଧଂ, ସମ୍ମୋହୱିହାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱଦାମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅହଂ ଖୋ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣ…ପେ… ସଞ୍ଜାନାମୀତି ପାକଟୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱପରିଚ୍ଛେଦୋ ସତ୍ତାହୱଦ୍ଦଲେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିୟେସୁ ଅଦିସ୍ସମାନେସୁପି ଜାନାତିୟେୱ ''ଏତ୍ତକଂ ପୁରେଭତ୍ତକାଲୋ ଗତୋ, ଏତ୍ତକଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକାଲୋ, ଏତ୍ତକଂ ପଠମୟାମୋ, ଏତ୍ତକଂ ମଜ୍ଝିମୟାମୋ, ଏତ୍ତକଂ ପଚ୍ଛିମୟାମୋ''ତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଅନଚ୍ଛରିୟଞ୍ଚେତଂ ଯଂ ପୂରିତପାରମୀ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏୱଂ ଜାନାତି। ପଦେସଞ୍ଞାଣେ ଠିତାନଂ ସାୱକାନମ୍ପି ହି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱପରିଚ୍ଛେଦୋ ପାକଟୋ ହୋତି।

କଲ୍ୟାଣିୟମହାୱିହାରେ କିର ଗୋଦତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲକାଲେ ଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲକାଲେ ଭୁଞ୍ଜତି। ସୂରିୟେ ଅଦିସ୍ସମାନେପି ପାତୋୟେୱ ସେନାସନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତାୟ ୱେଲାୟ ନିକ୍ଖମତି। ଏକଦିୱସଂ ଆରାମିକା ''ଥେରସ୍ସ ନିକ୍ଖମନକାଲେ ପସ୍ସାମା''ତି ଭତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା

କାଲଙ୍କତ୍ୱମୂଲେ ନିସୀଦିଂସୁ। ଥେରୋ ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲକାଲେଯେୱ ନିକ୍ଖମତି। ତତୋ ପଭୁତି କିର ସୂରିୟେ ଅଦିସ୍ସମାନେପି ଥେରସ୍ସ ନିକ୍ଖମନସଞ୍ଞାୟ ଏୱ ଭେରିଂ ଆକୋଟେନ୍ତି।

ଅଜଗରୱିହାରେପି କାଳଦେୱତ୍ଥେରୋ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଯାମଗଣ୍ଡିକଂ ପହରତି, ଆଚିଣ୍ଣମେତଂ ଥେରସ୍ସ। ନ ଚ ଯାମଯନ୍ତନାଳିକଂ ପୟୋଜେତି, ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ପୟୋଜେନ୍ତି। ଅଥ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଠମେ ଯାମେ ଥେରେ ମୁଗ୍ଗରଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତମତ୍ତେଯେୱ ଏକଂ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ପହରନ୍ତେଯେୱ ୱା ଯାମଯନ୍ତଂ ପତତି, ଏୱଂ ତୀସୁ ଯାମେସୁ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଥେରୋ ପାତୋୟେୱ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆଦାୟ ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭୋଜନୱେଲାୟ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଦିୱା ୱିହାରଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି। ଭିକ୍ଖୂ କାଲତ୍ଥମ୍ଭଂ ଦିସ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଅଦିସ୍ୱା ଆଗମନତ୍ଥାୟ ପେସେନ୍ତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଥେରଂ ଦିୱା ୱିହାରଟ୍ଠାନା ନିକ୍ଖମନ୍ତମେୱ ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ୱା ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ପଦେସଞ୍ଞାଣେ ଠିତାନଂ ସାୱକାନମ୍ପି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱପରିଚ୍ଛେଦୋ ପାକଟୋ ହୋତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ବୋଧିସତ୍ତାନନ୍ତି।

ଯଂ ଖୋ ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ…ପେ… ୱଦେୟ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ଯଂ ଖୋ ତଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅସମ୍ମୋହଧମ୍ମୋ ସତ୍ତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ…ପେ… ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତି ୱଚନଂ ୱଦମାନୋ କୋଚି ସମ୍ମା ୱଦେୟ୍ୟ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ସିୟା, ନ ୱିତଥୱାଦୀ ଅସ୍ସ। ମମେୱ ତଂ ୱଚନଂ ୱଦମାନୋ ସମ୍ମା ୱଦେୟ୍ୟ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ସିୟା, ନ ୱିତଥୱାଦୀ ଅସ୍ସାତି ଏୱଂ ପଦସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହଧମ୍ମୋତି ଅସମ୍ମୋହସଭାୱୋ। ଲୋକେତି ମନୁସ୍ସଲୋକେ। ବହୁଜନହିତାୟାତି ବହୁଜନସ୍ସ ହିତତ୍ଥାୟ, ପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତିୟା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକହିତୂପଦେସକୋତି। ବହୁଜନସୁଖାୟାତି ବହୁଜନସ୍ସ ସୁଖତ୍ଥାୟ, ଚାଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ଉପକରଣସୁଖସ୍ସ ଦାୟକୋତି। ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟାତି ଲୋକସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପତ୍ଥାୟ, ମେତ୍ତାକରୁଣାସମ୍ପତ୍ତିୟା ମାତାପିତରୋ ୱିୟ ଲୋକସ୍ସ ରକ୍ଖିତା ଗୋପୟିତାତି। ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ଇଧ ଦେୱମନୁସ୍ସଗ୍ଗହଣେନ ଚ ଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲୱେନେୟ୍ୟସତ୍ତେଯେୱ ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ନିବ୍ବାନମଗ୍ଗଫଲାଧିଗମାୟ ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥାୟାତି ହି ୱୁତ୍ତେ ପରମତ୍ଥତ୍ଥାୟ ନିବ୍ବାନାୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ହିତାୟାତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ସମ୍ପାପକମଗ୍ଗତ୍ଥାୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ନିବ୍ବାନସମ୍ପାପକମଗ୍ଗତୋ ହି ଉତ୍ତରି ହିତଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ସୁଖାୟାତି ୱୁତ୍ତେ ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖତ୍ଥାୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତତୋ ଉତ୍ତରି ସୁଖାଭାୱତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଅୟଂ ସମାଧି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସୁଖୋ ଚେୱ ଆୟତିଞ୍ଚ ସୁଖୱିପାକୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୫; ଅ। ନି। ୫।୨୭; ୱିଭ। ୮୦୪)।

ଅସମ୍ମୋହୱିହାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାଦିୱଣ୍ଣନା

୫୧। ଏୱଂ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧଗୁଣପଟିଲାଭାୱସାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଅସମ୍ମୋହୱିହାରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯାୟ ପଟିପଦାୟ ତଂ କୋଟିପ୍ପତ୍ତଂ ଅସମ୍ମୋହୱିହାରଂ ଅଧିଗତୋ, ତଂ ପୁବ୍ବଭାଗତୋ ପଭୁତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦିମାହ।

କେଚି ପନାହୁ ''ଇମଂ ଅସମ୍ମୋହୱିହାରଂ ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚିତ୍ତମେୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ 'କାୟ ନୁ ଖୋ ପଟିପଦାୟ ଇମଂ ପତ୍ତୋ'ତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତମଞ୍ଞାୟ ଇମାୟାହଂ ପଟିପଦାୟ ଇମଂ ଉତ୍ତମଂ ଅସମ୍ମୋହୱିହାରଂ ପତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହା''ତି।

ତତ୍ଥ ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ୱୀରିୟଂ ଅହୋସୀତି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ନ ମୟା ଅୟଂ ଉତ୍ତମୋ ଅସମ୍ମୋହୱିହାରୋ କୁସୀତେନ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନା ସାରଦ୍ଧକାୟେନ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତେନ ୱା ଅଧିଗତୋ, ଅପିଚ ଖୋ ତଦଧିଗମାୟ ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ ୱୀରିୟଂ ଅହୋସି, ବୋଧିମଣ୍ଡେ ନିସିନ୍ନେନ ମୟା ଚତୁରଙ୍ଗୱୀରିୟଂ ଆରଦ୍ଧଂ ଅହୋସି, ପଗ୍ଗହିତଂ ଅସିଥିଲପ୍ପୱତ୍ତିତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆରଦ୍ଧତ୍ତାୟେୱ ଚ ମେତଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ ଅହୋସି।

ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠାତି ନ କେୱଲଞ୍ଚ ୱୀରିୟମେୱ, ସତିପି ମେ ଆରମ୍ମଣାଭିମୁଖୀଭାୱେନ ଉପଟ୍ଠିତା ଅହୋସି। ଉପଟ୍ଠିତତ୍ତାୟେୱ ଚ ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା। ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାୟୋତି କାୟଚିତ୍ତପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱସେନ କାୟୋପି ମେ ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ଅହୋସି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ନାମକାୟେ ପସ୍ସଦ୍ଧେ ରୂପକାୟୋପି ପସ୍ସଦ୍ଧୋୟେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ନାମକାୟୋ ରୂପକାୟୋତି ଅୱିସେସେତ୍ୱାୱ ପସ୍ସଦ୍ଧୋ କାୟୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସାରଦ୍ଧୋତି ସୋ ଚ ଖୋ ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତାୟେୱ ଅସାରଦ୍ଧୋ, ୱିଗତଦରଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗନ୍ତି ଚିତ୍ତମ୍ପି ମେ ସମ୍ମା ଆହିତଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଠପିତଂ ଅପ୍ପିତଂ ୱିୟ ଅହୋସି। ସମାହିତତ୍ତା ଏୱ ଚ ଏକଗ୍ଗଂ ଅଚଲଂ ନିପ୍ଫନ୍ଦନନ୍ତି, ଏତ୍ତାୱତା ଝାନସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦା କଥିତା ହୋତି।

ଇଦାନି ଇମାୟ ପଟିପଦାୟ ଅଧିଗତଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜାତ୍ତୟପରିୟୋସାନଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସୋ ଖୋ ଅହନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ

ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜୱିହାସିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତାୱ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପଥୱୀକସିଣକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। କେୱଲଞ୍ହି ତତ୍ଥ "ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ"ତି ଆଗତଂ, ଇଧ "ୱିହାସି"ନ୍ତି, ଅଯମେୱ ୱିସେସୋ। କିଂ କତ୍ୱା ପନ ଭଗୱା ଇମାନି ଝାନାନି ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସୀତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା। କତରଂ? ଆନାପାନସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ।

ଇମାନି ଚ ପନ ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି କେସଞ୍ଚି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତି, କେସଞ୍ଚି ୱିପସ୍ସନାପାଦକାନି, କେସଞ୍ଚି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକାନି, କେସଞ୍ଚି ନିରୋଧପାଦକାନି, କେସଞ୍ଚି ଭୱୋକ୍କମନତ୍ଥାନି। ତତ୍ଥ ଖୀଣାସୱାନଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତି। ତେ ହି ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା ସୁଖଂ ଦିୱସଂ ୱିହରିସ୍ସାମାତି ଇଚ୍ଚେୱଂ କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି। ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସମାହିତେନ ଚିତ୍ତେନ ୱିପସ୍ସିସ୍ସାମାତି ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତାନଂ ୱିପସ୍ସନାପାଦକାନି ହୋନ୍ତି। ଯେ ପନ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ "ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତୀ"ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୩୮; ପଟି। ମ। ୧।୧୦୨) ୱୁତ୍ତନଯା ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ପତ୍ଥେନ୍ତା ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ତେସଂ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକାନି ହୋନ୍ତି। ଯେ ପନ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ଅଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନିରୋଧଂ ନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ୱା ସୁଖଂ ୱିହରିସ୍ସାମାତି ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ତେସଂ ନିରୋଧପାଦକାନି ହୋନ୍ତି। ଯେ ପନ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମାତି ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ତେସଂ ଭୱୋକ୍କମନତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତି।

ଭଗୱତା ପନିଦଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତଂ, ତଂ ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାପାଦକଞ୍ଚେୱ ଅହୋସି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଞ୍ଚ ସବ୍ବକିଚ୍ଚସାଧକଞ୍ଚ, ସବ୍ବଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣଦାଯକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପୁବ୍ବେନିୱାସକଥାୱଣ୍ଣନା

୫୨। ଯେସଞ୍ଚ ଗୁଣାନଂ ଦାଯକଂ ଅହୋସି, ତେସଂ ଏକଦେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିଜ୍ଜାନଂ ଅନୁପଦୱଣ୍ଣନା ଚେୱ ଭାୱନାନଯୋ ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତୋ। କେୱଲଞ୍ହି ତତ୍ଥ "ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଅଭିନିନ୍ନାମେତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ "ଅଭିନିନ୍ନାମେସି"ନ୍ତି। ଅଯଂ ଖୋ ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଅଯଞ୍ଚ ଅପ୍ପନାୱାରୋ ତତ୍ଥ ଅନାଗତୋତି ଅଯମେୱ ୱିସେସୋ। ତତ୍ଥ ସୋତି ସୋ ଅହଂ। ଅଭିନିନ୍ନାମେସିନ୍ତି ଅଭିନୀହରିଂ। ଅଭିନିନ୍ନାମେସିନ୍ତି ଚ ୱଚନତୋ ସୋତି ଏତ୍ଥ ସୋ ଅହନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯସ୍ମା ଚିଦଂ ଭଗୱତୋ ୱସେନ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞ୍ଞାଣଂ ଆଗତଂ, ତସ୍ମା "ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଇଧୂପପନ୍ନୋ"ତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ହି ସୋ ତତୋ ଚୁତୋତି ପଟିନିୱତ୍ତନସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ। ତସ୍ମା ଇଧୂପପନ୍ନୋତି ଇମିସ୍ସା ଇଧୂପପତ୍ତିଯା ଅନନ୍ତରଂ। ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିନ୍ତି ତୁସିତଭୱନଂ ସନ୍ଧାଯାହାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋତି ତତ୍ରାପି ତୁସିତଭୱନେ ସେତକେତୁ ନାମ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅହୋସିଂ। ଏୱଂଗୋତ୍ତୋତି ତାହି ଦେୱତାହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗୋତ୍ତୋ। ଏୱଂୱଣ୍ଣୋତି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ। ଏୱମାହାରୋତି ଦିବ୍ବସୁଧାହାରୋ। ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି ଏୱଂ ଦିବ୍ବସୁଖପଟିସଂୱେଦୀ। ଦୁକ୍ଖଂ ପନ ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖମତ୍ତମେୱ । ଏୱମାଯୁପରିଯନ୍ତୋତି ଏୱଂ ସତ୍ତପଞ୍ଞାସୱସ୍ସକୋଟିସଟ୍ଠିୱସ୍ସସତସହସ୍ସାଯୁପରିଯନ୍ତୋ। ସୋତତୋ ଚୁତୋତି ସୋ ଅହଂ ତତୋ ତୁସିତଭୱନତୋ ଚୁତୋ। ଇଧୂପପନ୍ନୋତି ଇଧ ମହାମାଯାଯ ଦେୱିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ।

ଅଯଂ ଖୋ ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦୀସୁ ମେତି ମଯା। ୱିଜ୍ଜାତି ୱିଦିତକରଣଟ୍ଠେନ ୱିଜ୍ଜା। କିଂ ୱିଦିତଂ କରୋତି? ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ। ଅୱିଜ୍ଜାତି ତସ୍ସେୱ ପୁବ୍ବେନିୱାସସ୍ସ ଅୱିଦିତକରଣଟ୍ଠେନ ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦକୋ ମୋହୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ତମୋତି ସ୍ୱେୱ ମୋହୋ ପଟିଚ୍ଛାଦକଟ୍ଠେନ "ତମୋ"ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆଲୋକୋତି ସାଯେୱ ୱିଜ୍ଜା ଓଭାସକରଣଟ୍ଠେନ "ଆଲୋକୋ"ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତାତି ଅଯଂ ଅତ୍ଥୋ, ସେସଂ ପସଂସାୱଚନଂ। ଯୋଜନା ପନେତ୍ଥ ଅଯଂ ଖୋ ମେ ୱିଜ୍ଜା ଅଧିଗତା, ତସ୍ସ ମେ ଅଧିଗତୱିଜ୍ଜସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିନଟ୍ଠାତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା। ଏସ ନଯୋ ଇତରସ୍ମିମ୍ପି ପଦଦ୍ୱଯେ।

ଯଥାତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଥାତି ଓପମ୍ମୋ। ତନ୍ତି ନିପାତୋ। ସତିଯା ଅୱିପ୍ପୱାସେନ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ। ୱୀରିଯାତାପେନ ଆତାପିନୋ। କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅନପେକ୍ଖତାଯ ପହିତତ୍ତସ୍ସ, ପେସିତତ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି "ଯଥା ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହଞ୍ଞେଯ୍ୟ, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ତମୋ ୱିହଞ୍ଞେଯ୍ୟ, ଆଲୋକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ମମ ଅୱିଜ୍ଜା ୱିହତା, ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା। ତମୋ ୱିହତୋ, ଆଲୋକୋ

ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ଏତସ୍ସ ମେ ପଧାନାନୁଯୋଗସ୍ସ ଅନୁରୂପମେୱ ଫଲଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି।

ପୁବ୍ବେନିୱାସକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୫୩। ଚୁତୂପପାତକଥାଯଂ ଯସ୍ମା ଇଧ ଭଗୱତୋ ୱସେନ ପାଳି ଆଗତା, ତସ୍ମା ‘‘ପସ୍ସାମି ପଜାନାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଯଂ ୱିସେସୋ। ସେସଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ।

ଏତ୍ଥ ପନ ୱିଜ୍ଜାତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣୱିଜ୍ଜା। ଅୱିଜ୍ଜାତି ସତ୍ତାନଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିପଟିଚ୍ଛାଦିକା ଅୱିଜ୍ଜା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି। ଯସ୍ମା ଚ ପୂରିତପାରମୀନଂ ମହାସତ୍ତାନଂ ପରିକମ୍ମକିଚ୍ଚଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେ ହି ଚିତ୍ତେ ଅଭିନିନ୍ନାମିତମତ୍ତେଯେୱ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ସତ୍ତେ ପସ୍ସନ୍ତି। ତସ୍ମା ଯୋ ତତ୍ଥ ପରିକମ୍ମଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଭାୱନାନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ତେନ ଇଧ ଅତ୍ଥୋତି।

ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୫୪। ତତିଯୱିଜ୍ଜାଯ ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେତି ୱିପସ୍ସନାପାଦକଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆସୱାନଂ ଖଯଞାଣାଯାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣତ୍ଥାଯ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ହି ଆସୱୱିନାସନତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ର ଚେତଂ ଞାଣଂ, ତପ୍ପରିଯାପନ୍ନତ୍ତାତି। ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେସିନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରିଂ। ସୋ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ଇତୋ ଭିଯ୍ୟୋ’’ତି ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ସରସଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧେନ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ ଜାନିଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିଂ। ତସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିକଂ ତଣ୍ହଂ ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋତି। ତଦୁଭଯମ୍ପି ଯଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ତେସଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି। ତସ୍ସ ସମ୍ପାପକଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ସରସଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧେନ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ ଜାନିଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ସରୂପତୋ ସଚ୍ଚାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି କିଲେସୱସେନ ପରିଯାଯତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମେ ଆସୱାତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସ ମେ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋତି ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ କୋଟିପ୍ପତ୍ତଂ ମଗ୍ଗଂ କଥେତି। କାମାସୱାତି କାମାସୱତୋ। ୱିମୁଚ୍ଚିତ୍ଥାତି ଇମିନା ଫଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତି, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଫଲକ୍ଖଣେ ୱିମୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣନ୍ତି ଇମିନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଦସ୍ସେତି। ଖୀଣା ଜାତୀତିଆଦୀହି ତସ୍ସ ଭୂମିଂ, ତେନ ହି ଞାଣେନ ଭଗୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ‘‘ଖୀଣା ଜାତୀ’’ତିଆଦୀନି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। କତମା ପନ ଭଗୱତୋ ଜାତି ଖୀଣା, କଥଞ୍ଚ ନଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସୀତି? ନ ତାୱସ୍ସ ଅତୀତା ଜାତି ଖୀଣା, ପୁବ୍ବେୱ ଖୀଣତ୍ତା, ନ ଅନାଗତା, ଅନାଗତେ ୱାଯାମାଭାୱତୋ, ନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା, ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା। ଯା ପନ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଏକଚତୁପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେସୁ ଏକଚତୁପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଭେଦା ଜାତି, ସା ମଗ୍ଗସ୍ସ ଭାୱିତତ୍ତା ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମତଂ ଆପଜ୍ଜନେନ ଖୀଣା, ତଂ ସୋ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ପହୀନକିଲେସେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘କିଲେସାଭାୱେ ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି କମ୍ମଂ ଆଯତିଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଂ ହୋତୀ’’ତି ଜାନନ୍ତୋ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି।

ୱୁସିତନ୍ତି ୱୁଟ୍ଠଂ ପରିୱୁଟ୍ଠଂ, କତଂ ଚରିତଂ ନିଟ୍ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକେନ ହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତସେକ୍ଖା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ୱସନ୍ତି ନାମ, ଖୀଣାସୱୋ ୱୁଟ୍ଠୱାସୋ। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ‘‘ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ’’ନ୍ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। କତଂ କରଣୀଯନ୍ତି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ପରିଞ୍ଞାପହାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଭାୱନାୱସେନ ସୋଳସୱିଧମ୍ପି କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକାଦଯୋ ହି ତଂ କିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି, ଖୀଣାସୱୋ କତକରଣୀଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ କରଣୀଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ‘‘କତଂ କରଣୀଯ’’ନ୍ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି।

ନାପରଂଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ଇଦାନି ପୁନ ଇତ୍ଥଭାୱାଯ ଏୱଂସୋଳସକିଚ୍ଚଭାୱାଯ, କିଲେସକ୍ଖଯାଯ ୱା ମଗ୍ଗଭାୱନାକିଚ୍ଚଂ ମେ ନତ୍ଥୀତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଥ ୱା ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ଇତ୍ଥଭାୱତୋ ଇମସ୍ମା ଏୱଂପକାରା ଇଦାନି ୱତ୍ତମାନକ୍ଖନ୍ଧସନ୍ତାନା ଅପରଂ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନଂ ମଯ୍ହଂ ନତ୍ଥି। ଇମେ ପନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପରିଞ୍ଞାତା ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଛିନ୍ନମୂଲକା ରୁକ୍ଖା ୱିଯ। ତେ ଚରିମକୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧେନ ଅନୁପାଦାନୋ ୱିଯ ଜାତୱେଦୋ ନିବ୍ବାଯିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି।

ଇଦାନି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣପରିଗ୍ଗହିତଂ ଆସୱାନଂ ଖଯଞାଣାଧିଗମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ଅଯଂ ଖୋ ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣୱିଜ୍ଜା। ଅୱିଜ୍ଜାତି ଚତୁସଚ୍ଚପଟିଚ୍ଛାଦିକା ଅୱିଜ୍ଜା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣେନ ଅତୀତଂସଞାଣଂ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନାଗତଂସଞାଣଂ, ଆସୱକ୍ଖଯେନ ସକଲଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣନ୍ତି ଏୱଂ ତୀହି ୱିଜ୍ଜାହି ସବ୍ବେପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁଗୁଣେ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ପକାସେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅସମ୍ମୋହୱିହାରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦସ୍ସେସି।

ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅରଞ୍ଞୱାସକାରଣୱଣ୍ଣନା

୫୫। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପଟିଜାନାତି, ଅଜ୍ଜାପି ଚ ଅରଞ୍ଞୱାସଂ ନ ୱିଜହତି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖ୍ୱସ୍ସ ଅଜ୍ଜାପି କିଞ୍ଚି କରଣୀଯ’’ନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଇମିନା ଅଜ୍ଝାସଯାନୁସନ୍ଧିନା, ସିଯା ଖୋ ପନ ତେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସିଯା ଖୋ ପନ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱମସ୍ସାତି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କଦାଚି ତୁଯ୍ହଂ ଏୱଂ ଭୱେଯ୍ଯ। ନ ଖୋ ପନେତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଏତଂ ଖୋ ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଯା ମଯ୍ହଂ ପନ୍ତସେନାସନପଟିସେୱନଂ ଅୱୀତରାଗାଦିତାଯାତି ଏୱଂ ନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପନ୍ତସେନାସନପଟିସେୱନେ ଅକାରଣଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ଖୋ ଅହନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତୋଯେୱ ଅତ୍ଥୱସୋ। ତସ୍ମା ଦ୍ୱେ ଖୋ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅତ୍ଥୱସେତି ଅହଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥେ ଦ୍ୱେ କାରଣାନି ସମ୍ପସ୍ସମାନୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅତ୍ତନୋ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ ନାମ ଅଯଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ। ସୁଖୱିହାରୋ ନାମ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଇରିଯାପଥୱିହାରାନଂ ଫାସୁତା, ଏକକସ୍ସ ହି ଅରଞ୍ଞେ ଅନ୍ତମସୋ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକିଚ୍ଚଂ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବେୱ ଇରିଯାପଥା ଫାସୁକା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସ ସୁଖୱିହାରନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଚ୍ଛିମଞ୍ଚ ଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପମାନୋତି କଥଂ ଅରଞ୍ଞୱାସେନ ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ଅନୁକମ୍ପିତା ହୋତି? ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତା ହି କୁଲପୁତ୍ତା ଭଗୱତୋ ଅରଞ୍ଞୱାସଂ ଦିସ୍ୱା ଭଗୱାପି ନାମ ଅରଞ୍ଞସେନାସନାନି ନ ମୁଞ୍ଚତି, ଯସ୍ସ ନେୱତ୍ଥି ପରିଞ୍ଞାତବ୍ବଂ ନ ପହାତବ୍ବଂ ନ ଭାୱେତବ୍ବଂ ନ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମଯନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱସିତବ୍ବମେୱ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି। ଏୱଂ ଖିପ୍ପମେୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଏୱଂ ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ଅନୁକମ୍ପିତା ହୋତି। ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ପଚ୍ଛିମଞ୍ଚ ଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପମାନୋ’’ତି।

ଅରଞ୍ଞୱାସକାରଣୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦେସନାନୁମୋଦନାୱଣ୍ଣନା

୫୬। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତମନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅନୁକମ୍ପିତରୂପାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନୁକମ୍ପିତରୂପାତି ଅନୁକମ୍ପିତଜାତିକା ଅନୁକମ୍ପିତସଭାୱା। ଜନତାତି ଜନସମୂହୋ। ଯଥା ତଂ ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନାତି ଯଥା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁକମ୍ପେଯ୍ଯ, ତଥେୱ ଅନୁକମ୍ପିତରୂପାତି।

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ପୁନ ତଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଅବ୍ଭନୁମୋଦମାନୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମାତି। ତତ୍ରାଯଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦୋ ଖଯସୁନ୍ଦରାଭିରୂପଅବ୍ଭନୁମୋଦନେସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଠମୋ ଯାମୋ, ଚିରନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୩୮୩; ଅ। ନି। ୮।୨୦) ହି ଖଯେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୧୦୦) ସୁନ୍ଦରେ।

‘‘କୋ ମେ ୱନ୍ଦତି ପାଦାନି, ଇଦ୍ଧିଯା ଯସସା ଜଲଂ;

ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ୱଣ୍ଣେନ, ସବ୍ବା ଓଭାସଯଂ ଦିସା’’ତି। –

ଆଦୀସୁ (ୱି। ୱ। ୮୫୭) ଅଭିରୂପେ। ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୦; ପାରା। ୧୫) ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେ । ଇଧାପି ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେଯେୱ। ଯସ୍ମା ଚ ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେ, ତସ୍ମା ସାଧୁ ସାଧୁ ଭୋ, ଗୋତମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

‘‘ଭଯେ କୋଧେ ପସଂସାଯଂ, ତୁରିତେ କୋତୂହଲଚ୍ଛରେ;

ହାସେ ସୋକେ ପସାଦେ ଚ, କରେ ଆମେଡିତଂ ବୁଧୋ’’ତି। –

ଇମିନା ଚ ଲକ୍ଖଣେନ ଇଧ ପସାଦଓସେନ ପସଂସାଓସେନ ଚାଯଂ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ଅଭିକ୍କନ୍ତନ୍ତି ଅଭିକନ୍ତଂ। ଅତିଇଟ୍ଠଂ ଅତିମନାପଂ, ଅତିସୁନ୍ଦରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଏକେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦେନ ଦେସନଂ ଥୋମେତି, ଏକେନ ଅତ୍ତନୋ ପସାଦଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଯଦିଦଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନା, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଯଦିଦଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆଗମ୍ମ ମମ ପସାଦୋତି। ଭଗୱତୋଯେୱ ୱା ୱଚନଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥେ ସନ୍ଧାଯ ଥୋମେତି – ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ୱଚନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଦୋସନାସନତୋ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଗୁଣାଧିଗମନତୋ, ତଥା ସଦ୍ଧାଜନନତୋ, ପଞ୍ଞାଜନନତୋ, ସାତ୍ଥତୋ, ସବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ, ଉତ୍ତାନପଦତୋ, ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥତୋ, କଣ୍ଣସୁଖତୋ, ହଦଯଙ୍ଗମତୋ, ଅନତ୍ତୁକ୍କଂସନତୋ, ଅପରୱମ୍ଭନତୋ, କରୁଣାସୀତଲତୋ, ପଞ୍ଞାୱଦାତତୋ, ଆପାଥରମଣୀଯତୋ, ୱିମଦ୍ଦକ୍ଖମତୋ, ସୁଯ୍ୟମାନସୁଖତୋ, ୱୀମଂସୀଯମାନହିତତୋତି ଏୱମାଦୀହି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ତତୋ ପରମ୍ପି ଚତୂହି ଉପମାହି ଦେସନଂଯେୱ ଥୋମେତି। ତତ୍ଥ ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତନ୍ତି ଅଧୋମୁଖଠପିତଂ, ହେଟ୍ଠାମୁଖଜାତଂ ୱା। ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଉପରି ମୁଖଂ କରେଯ୍ୟ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ତିଣପଣ୍ଣାଦିଛାଦିତଂ। ୱିୱରେଯ୍ୟାତି ଉଗ୍ଘାଟେଯ୍ୟ। ମୂଳ୍ହସ୍ସାତି ଦିସାମୂଳ୍ହସ୍ସ। ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟାତି ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ''ଏସ ମଗ୍ଗୋ''ତି ୱଦେଯ୍ୟ। ଅନ୍ଧକାରେତି କାଳପକ୍ଖଚାତୁଦ୍ଦସୀଅଡ୍ଢରତ୍ତଘନୱନସଣ୍ଡମେଘପଟଲେହି ଚତୁରଙ୍ଗେ ତମେ, ଅଯଂ ତାୱ ଅନୁତ୍ତାନପଦତ୍ଥୋ।

ଅଯଂ ପନ ଅଧିପ୍ପାଯଯୋଜନା – ଯଥା କୋଚି ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ସଦ୍ଧମ୍ମୱିମୁଖଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମେ ପତିତଂ ମଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମା ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତେନ, ଯଥା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେଯ୍ୟ । ଏୱଂ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନନ୍ତରଧାନତୋ ପଭୁତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଗହନପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ସାସନଂ ୱିୱରନ୍ତେନ, ଯଥା ମୂଳ୍ହସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଏୱଂ କୁମ୍ମଗ୍ଗମିଚ୍ଛାମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ମେ ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତେନ, ଯଥା ଅନ୍ଧକାରେ ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ମୋହନ୍ଧକାରେ ନିମୁଗ୍ଗସ୍ସ ମେ ବୁଦ୍ଧାଦିରତନରୂପାନି ଅପସ୍ସତୋ ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦକମୋହନ୍ଧକାରୱିଦ୍ଧଂସକଦେସନାପଜ୍ଜୋତଧାରଣେନ ମୟ୍ହଂ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଏତେହି ପରିଯାଯେହି ପକାସିତତ୍ତା ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋତି।

ଦେସନାନୁମୋଦନାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପସନ୍ନାକାରୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଦେସନଂ ଥୋମେତ୍ୱା ଇମାଯ ଦେସନାଯ ରତନତ୍ତଯପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତୋ ଏସାହନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏସାହନ୍ତି ଏସୋ ଅହଂ। ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀତି ଭୱଂ ମେ ଗୋତମୋ ସରଣଂ ପରାଯଣଂ, ଅଘସ୍ସ ତାତା , ହିତସ୍ସ ଚ ୱିଧାତାତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଭଜାମି, ସେୱାମି, ପଯିରୁପାସାମି, ଏୱଂ ୱା ଜାନାମି, ବୁଜ୍ଝାମୀତି। ଯେସଞ୍ହି ଧାତୂନଂ ଗତିଅତ୍ଥୋ, ବୁଦ୍ଧିପି ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ଗଚ୍ଛାମୀତି ଇମସ୍ସ ଜାନାମି, ବୁଜ୍ଝାମୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅଧିଗତମଗ୍ଗେ ସଚ୍ଛିକତନିରୋଧେ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନେ ଚ ଅପାଯେସୁ ଅପତମାନେ ଧାରେତୀତି ଧମ୍ମୋ, ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖତା, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୪) ୱିତ୍ଥାରୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ, ଅପିଚ ଖୋ ଅରିଯଫଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମୋପି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଛତ୍ତମାଣୱକୱିମାନେ –

''ରାଗୱିରାଗମନେଜମସୋକଂ, ଧମ୍ମମସଙ୍ଖତମପ୍ପଟିକୂଲଂ;

ମଧୁରମିମଂ ପଗୁଣଂ ସୁୱିଭତ୍ତଂ, ଧମ୍ମମିମଂ ସରଣତ୍ଥମୁପେହୀ''ତି। (ୱି॰ ୱ॰ ୮୮୭);

ଏତ୍ଥ ରାଗୱିରାଗୋତି ମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ। ଅନେଜମସୋକନ୍ତି ଫଲଂ। ଧମ୍ମମସଙ୍ଖତନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ଅପ୍ପଟିକୂଲଂ ମଧୁରମିମଂ ପଗୁଣଂ ସୁୱିଭତ୍ତନ୍ତି ପିଟକତ୍ତଯେନ ୱିଭତ୍ତା ସବ୍ବଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧାତି। ଦିଟ୍ଠିସୀଲସଙ୍ଘାତେନ ସଂହତୋତି ସଙ୍ଘୋ, ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅଟ୍ଠ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲସମୂହୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱିମାନେ।

''ଯତ୍ଥ ଚ ଦିନ୍ନମହପ୍ଫଲମାହୁ, ଚତୂସୁ ସୁଚୀସୁ ପୁରିସଯୁଗେସୁ;

ଅଟ୍ଠ ଚ ପୁଗ୍ଗଲ ଧମ୍ମଦସା ତେ, ସଙ୍ଘମିମଂ ସରଣତ୍ଥମୁପେହୀ''ତି। (ୱି॰ ୱ॰ ୮୮୮);

ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଙ୍ଘୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ। ଏତ୍ତାୱତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତୀଣି ସରଣଗମନାନି ପଟିୱେଦେସି।

ପସନ୍ନାକାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସରଣଗମନକଥାୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ତେସୁ ସରଣଗମନେସୁ କୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ସରଣଂ, ସରଣଗମନଂ। ଯୋ ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ସରଣଗମନପ୍ପଭେଦୋ , ସରଣଗମନସ୍ସ ଫଲଂ, ସଂକିଲେସୋ, ଭେଦୋତି ଅଯଂ ୱିଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ପଦତ୍ଥତୋ ତାୱ ହିଂସତୀତି ସରଣଂ, ସରଣଗତାନଂ ତେନେୱ ସରଣଗମନେନ ଭଯଂ ସନ୍ତାସଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁଗ୍ଗତିପରିକିଲେସଂ ହନତି ୱିନାସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ରତନତ୍ତଯସ୍ସେୱେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ଅଥ ୱା ହିତେ ପୱତ୍ତନେନ ଅହିତା ଚ ନିୱତ୍ତନେନ ସତ୍ତାନଂ ଭଯଂ ହିଂସତି ବୁଦ୍ଧୋ। ଭୱକନ୍ତାରା ଉତ୍ତାରଣେନ ଅସ୍ସାସଦାନେନ ଚ ଧମ୍ମୋ। ଅପ୍ପକାନମ୍ପି କାରାନଂ ୱିପୁଲଫଲପଟିଲାଭକରଣେନ ସଙ୍ଘୋ। ତସ୍ମା ଇମିନାପି ପରିଯାଯେନ ରତନତ୍ତଯଂ ସରଣଂ। ତପ୍ପସାଦତଗ୍ଗରୁତାହି ୱିହତକିଲେସୋ ତପ୍ପରାଯଣତାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସରଣଗମନଂ। ତଂସମଙ୍ଗିସତ୍ତୋ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ଏତାନି ମେ ତୀଣି ସରଣାନି ସରଣଂ, ଏତାନି ପରାଯଣନ୍ତି ଏୱଂ ଉପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ତାୱ ସରଣଂ ସରଣଗମନଂ ଯୋ ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଇଦଂ ତଯଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସରଣଗମନପ୍ପଭେଦେ ପନ ଦୁୱିଧଂ ସରଣଗମନଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଲୋକିଯଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚାନଂ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସସମୁଚ୍ଛେଦେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା କିଚ୍ଚତୋ ସକଲେପି ରତନତ୍ତଯେ ଇଜ୍ଝତି। ଲୋକିଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ବୁଦ୍ଧାଦିଗୁଣାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା ଇଜ୍ଝତି, ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭୋ, ସଦ୍ଧାମୂଲିକା ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦସସୁ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂସୁ ଦିଟ୍ଠିଜୁକମ୍ମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତଯିଦଂ ଚତୁଧା ପୱତ୍ତତି ଅତ୍ତସନ୍ନିୟ୍ୟାତନେନ ତପ୍ପରାଯଣତାଯ ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନେନ ପଣିପାତେନାତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତସନ୍ନିୟ୍ୟାତନଂ ନାମ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ଅତ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ନିୟ୍ୟାତେମି, ଧମ୍ମସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଅତ୍ତପରିଚ୍ଚଜନଂ। ତପ୍ପରାଯଣତା ନାମ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ବୁଦ୍ଧପରାଯଣୋ, ଧମ୍ମପରାଯଣୋ, ସଙ୍ଘପରାଯଣୋ ଇତି ମଂ ଧାରେଥା’’ତି ଏୱଂ ତପ୍ପରାଯଣଭାୱୋ। ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନଂ ନାମ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ, ଧମ୍ମସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ମଂ ଧାରେଥା’’ତି ଏୱଂ ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମୋ। ପଣିପାତୋ ନାମ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ଅଭିୱାଦନପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମସାମୀଚିକମ୍ମଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂଯେୱ ତିଣ୍ଣଂ ୱତ୍ଥୂନଂ କରୋମି, ଇତି ମଂ ଧାରେଥା’’ତି ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ପରମନିପଚ୍ଚକାରୋ। ଇମେସଞ୍ହି ଚତୁନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରମ୍ପି କରୋନ୍ତେନ ଗହିତଂଯେୱ ହୋତି ସରଣଗମନଂ।

ଅପିଚ ଭଗୱତୋ ଅତ୍ତାନଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ଧମ୍ମସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି। ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋଯେୱ ମେ ଅତ୍ତା, ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂଯେୱ ମେ ଜୀୱିତଂ, ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ବୁଦ୍ଧୋ ମେ ସରଣଂ ଲେଣଂ ତାଣନ୍ତି ଏୱମ୍ପି ଅତ୍ତସନ୍ନିୟ୍ୟାତନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ, ସୁଗତଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟଂ ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪) ଏୱମ୍ପି ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ସରଣଗମନଂ ୱିଯ ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ସୋ ଅହଂ ୱିଚରିସ୍ସାମି, ଗାମା ଗାମଂ ପୁରା ପୁରଂ;

ନମସ୍ସମାନୋ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ସୁଧମ୍ମତ’’ନ୍ତି। (ସୁ। ନି। ୧୯୪; ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬) –

ଏୱମ୍ପି ଆଳୱକାଦୀନଂ ସରଣଗମନଂ ୱିଯ ତପ୍ପରାଯଣତା ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦାନି ମୁଖେନ ଚ ପରିଚୁମ୍ବତି, ପାଣୀହି ଚ ପରିସମ୍ବାହତି, ନାମଞ୍ଚ ସାୱେତି ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ଅହଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ଅହଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି (ମ। ନି। ୨।୩୯୪) ଏୱମ୍ପି ପଣିପାତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସୋ ପନେସ ଞାତିଭଯାଚରିଯଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟପଣିପାତେନ ସରଣଗମନଂ ହୋତି, ନ ଇତରେହି।

ସେଟ୍ଠୱସେନେୱ ହି ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ସେଟ୍ଠୱସେନ ଭିଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଯୋ ସାକିଯୋ ୱା କୋଲିଯୋ ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକୋ’’ତି ୱନ୍ଦତି, ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି ସରଣଂ। ଯୋ ୱା ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ରାଜପୂଜିତୋ ମହାନୁଭାୱୋ, ଅୱନ୍ଦିଯମାନୋ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେଯ୍ଯା’’ତି ଭଯେନ ୱନ୍ଦତି, ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି ସରଣଂ। ଯୋ ୱା ବୋଧିସତ୍ତକାଲେ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ କିଞ୍ଚି ଉଗ୍ଗହିତଂ ସରମାନୋ ବୁଦ୍ଧକାଲେ ୱା –

‘‘ଏକେନ ଭୋଗେ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଦ୍ୱୀହି କମ୍ମଂ ପଯୋଜଯେ;

ଚତୁତ୍ଥଞ୍ଚ ନିଧାପେଯ୍ଯ, ଆପଦାସୁ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୩।୨୬୫) –

ଏୱରୂପଂ ଅନୁସାସନିଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଆଚରିଯୋ ମେ’’ତି ୱନ୍ଦତି, ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି ସରଣଂ। ଯୋ ପନ ‘‘ଅଯଂ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେଯ୍ଯୋ’’ତି ୱନ୍ଦତି, ତେନେୱ ଗହିତଂ ହୋତି ସରଣଂ।

ଏୱଂ ଗହିତସରଣସ୍ସ ଚ ଉପାସକସ୍ସ ୱା ଉପାସିକାଯ ୱା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେସୁ ପବ୍ବଜିତମ୍ପି ଞାତିଂ ‘‘ଞାତକୋ ମେ ଅଯ’’ନ୍ତି ୱନ୍ଦତୋ ସରଣଗମନଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି, ପଗେୱ ଅପବ୍ବଜିତଂ। ତଥା ରାଜାନଂ ଭଯୱସେନ ୱନ୍ଦତୋ, ସୋ ହି ରଟ୍ଠପୂଜିତତ୍ତା ଅୱନ୍ଦିଯମାନୋ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେଯ୍ଯାତି। ତଥା ଯଂକିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପକଂ ତିତ୍ଥିଯଂ ‘‘ଆଚରିଯୋ ମେ ଅଯ’’ନ୍ତି ୱନ୍ଦତୋପି ନ ଭିଜ୍ଜତୀତି ଏୱଂ ସରଣଗମନପ୍ପଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ସରଣଗମନସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ୱିପାକଫଲଂ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ ଆନିସଂସଫଲଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ଯୋ ଚ ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ, ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗତୋ;

ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି।

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସମୁପ୍ପାଦଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅତିକ୍କମଂ;

ଅରିଯଞ୍ଚଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ।

ଏତଂ ଖୋ ସରଣଂ ଖେମଂ, ଏତଂ ସରଣମୁତ୍ତମଂ;

ଏତଂ ସରଣମାଗମ୍ମ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୯୦-୧୯୨);

ଅପିଚ ନିଚ୍ଚତୋ ଅନୁପଗମନାଦିୱସେନ ପେତସ୍ସ ଆନିସଂସଫଲଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ, ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ନିଚ୍ଚତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ସୁଖତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ମାତରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ଯ, ପିତରଂ ଅରହନ୍ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ଯ, ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ଯ, ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ଯ, ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ଯ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୧୨୮; ଅ। ନି। ୧।୨୬୮-୨୭୬)।

ଲୋକିଯସ୍ସ ପନ ସରଣଗମନସ୍ସ ଭୱସମ୍ପଦାପି ଭୋଗସମ୍ପଦାପି ଫଲମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ଯେକେଚି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତାସେ,

ନ ତେ ଗମିସ୍ସନ୍ତି ଅପାଯଭୂମିଂ;

ପହାଯ ମାନୁସଂ ଦେହଂ,

ଦେୱକାଯଂ ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୩୭);

ଅପରମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅସୀତିଯା ଦେୱତାସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ…

ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ 'ସାଧୁ ଖୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଗମନଂ ହୋତି, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦ ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ'ତି। ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି ଦିବ୍ବେନ ଆୟୁନା ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ ସୁଖେନ ୟସେନ ଆଧିପତେୟ୍ୟେନ ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି ସଦ୍ଦେହି ଗନ୍ଧେହି ରସେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ''ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୪।୩୪୧)। ଏସ ନୟୋ ଧମ୍ମେ ସଙ୍ଘେ ଚ। ଅପିଚ ୱେଲାମସୁତ୍ତାଦିୱସେନାପି (ଅ॰ ନି॰ ୯।୨୦) ସରଣଗମନସ୍ସ ଫଲୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସରଣଗମନଫଲଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଲୋକିୟସରଣଗମନଂ ତୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ଅଞ୍ଞାଣସଂସୟମିଚ୍ଛାଞାଣାଦୀହି ସଂକିଲିସ୍ସତି, ନ ମହାଜୁତିକଂ ହୋତି, ନ ମହାୱିପ୍ଫାରଂ। ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ନତ୍ଥି ସଂକିଲେସୋ। ଲୋକିୟସ୍ସ ଚ ସରଣଗମନସ୍ସ ଦୁୱିଧୋ ଭେଦୋ ସାୱଜ୍ଜୋ ଅନୱଜ୍ଜୋ ଚ। ତତ୍ଥ ସାୱଜ୍ଜୋ ଅଞ୍ଞସତ୍ଥାରାଦୀସୁ ଅତ୍ତସନ୍ନିୟ୍ୟାତନାଦୀହି ହୋତି, ସୋ ଅନିଟ୍ଠଫଲୋ। ଅନୱଜ୍ଜୋ କାଲଂ କିରିୟାୟ, ସୋ ଅୱିପାକତ୍ତା ଅଫଲୋ। ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ପନ ନେୱତ୍ଥି ଭେଦୋ। ଭୱନ୍ତରେପି ହି ଅରିୟସାୱକୋ ଅଞ୍ଞସତ୍ଥାରଂ ନ ଉଦ୍ଦିସତୀତି ଏୱଂ ସରଣଗମନସ୍ସ ସଂକିଲେସୋ ଚ ଭେଦୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋତି। ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୂତି ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ''ଉପାସକୋ ଅୟ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଧାରେତୁ, ଜାନାତୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ସରଣଗମନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପାସକୱିଧିକଥାୱଣ୍ଣନା

ଉପାସକୱିଧିକୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ କୋ ଉପାସକୋ, କସ୍ମା ଉପାସକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, କିମସ୍ସ ସୀଲଂ, କୋ ଆଜୀୱୋ, କା ୱିପତ୍ତି, କା ସମ୍ପତ୍ତୀତି ଇଦଂ ପକିଣ୍ଣକଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ କୋ ଉପାସକୋତି ୟୋ କୋଚି ତିସରଣଗତୋ ଗହଟ୍ଠୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ୟତୋ ଖୋ ମହାନାମ ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ ମହାନାମ ଉପାସକୋ ହୋତୀ''ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୫।୧୦୩୩)।

କସ୍ମା ଉପାସକୋତି ରତନତ୍ତୟସ୍ସ ଉପାସନତୋ। ସୋ ହି ବୁଦ୍ଧଂ ଉପାସତୀତି ଉପାସକୋ। ଧମ୍ମଂ, ସଙ୍ଘଂ ଉପାସତୀତି ଉପାସକୋ।

କିମସ୍ସସୀଲନ୍ତି ପଞ୍ଚ ୱେରମଣିୟୋ। ୟଥାହ ''ୟତୋ ଖୋ ମହାନାମ ଉପାସକୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ଅଦିନ୍ନାଦାନା , କାମେସୁ ମିଚ୍ଛାଚାରା, ମୁସାୱାଦା, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ ମହାନାମ ଉପାସକୋ ସୀଲୱା ହୋତୀ''ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୫।୧୦୩୩)।

କୋ ଆଜୀୱୋତି ପଞ୍ଚ ମିଚ୍ଛାୱଣିଜ୍ଜା ପହାୟ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଜୀୱିତକପ୍ପନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ପଞ୍ଚିମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଣିଜ୍ଜା ଉପାସକେନ ଅକରଣୀୟା। କତମା ପଞ୍ଚ? ସତ୍ଥୱଣିଜ୍ଜା, ସତ୍ତୱଣିଜ୍ଜା, ମଂସୱଣିଜ୍ଜା, ମଜ୍ଜୱଣିଜ୍ଜା, ୱିସୱଣିଜ୍ଜା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ୱଣିଜ୍ଜା ଉପାସକେନ ଅକରଣୀୟା''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୧୭୭)।

କା ୱିପତ୍ତୀତି ୟା ତସ୍ସେୱ ସୀଲସ୍ସ ଚ ଆଜୀୱସ୍ସ ଚ ୱିପତ୍ତି, ଅୟମସ୍ସ ୱିପତ୍ତି। ଅପିଚ ୟାୟ ଏସ ଚଣ୍ଡାଲୋ ଚେୱ ହୋତି ମଲଞ୍ଚ ପତିକୁଟ୍ଠୋ ଚ। ସାପିସ୍ସ ୱିପତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧିୟାଦୟୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ୟଥାହ ''ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଉପାସକୋ ଉପାସକଚଣ୍ଡାଲୋ ଚ ହୋତି ଉପାସକମଲଞ୍ଚ ଉପାସକପତିକୁଟ୍ଠୋ ଚ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି, କୋତୂହଲମଙ୍ଗଲିକୋ ହୋତି, ମଙ୍ଗଲଂ ପଚ୍ଚେତି ନୋ କମ୍ମଂ, ଇତୋ ଚ ବହିଦ୍ଧା ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଂ ପରିୟେସତି ତତ୍ଥ ଚ ପୁବ୍ବକାରଂ କରୋତୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୧୭୫)।

କାସମ୍ପତ୍ତୀତି ୟା ଚସ୍ସ ସୀଲସମ୍ପଦା ଚ ଆଜୀୱସମ୍ପଦା ଚ, ସା ସମ୍ପତ୍ତି। ୟେ ଚସ୍ସ ରତନଭାୱାଦିକରା ସଦ୍ଧାଦୟୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା। ୟଥାହ ''ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଉପାସକୋ ଉପାସକରତନଞ୍ଚ ହୋତି ଉପାସକପଦୁମଞ୍ଚ ଉପାସକପୁଣ୍ଡରୀକଞ୍ଚ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସୀଲୱା ହୋତି, ନ କୋତୂହଲମଙ୍ଗଲିକୋ ହୋତି, କମ୍ମଂ ପଚ୍ଚେତି ନୋ ମଙ୍ଗଲଂ, ନ ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଂ ଗୱେସତି, ଇଧ ଚ ପୁବ୍ବକାରଂ କରୋତୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୧୭୫)।

ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ଅଗ୍ଗସଦ୍ଦୋ ଆଦିକୋଟିକୋଟ୍ଠାସସେଟ୍ଠେସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ, ସମ୍ମ ଦୋୱାରିକ, ଆୱରାମି ଦ୍ୱାରଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ନିଗଣ୍ଠୀନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୨।୭୦) ହି ଆଦିମ୍ହି ଦିସ୍ସତି। ‘‘ତେନେୱ ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗେନ ତଂ ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗଂ ପରାମସେଯ୍ୟ, (କଥା॰ ୪୪୧) ଉଚ୍ଛଗ୍ଗଂ ୱେଳଗ୍ଗ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ କୋଟିଯଂ। ‘‘ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗଂ ୱା ମଧୁରଗ୍ଗଂ ୱା ତିତ୍ତକଗ୍ଗଂ ୱା (ସଂ॰ ନି॰ ୫।୩୭୪), ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହାରଗ୍ଗେନ ୱା ପରିୱେଣଗ୍ଗେନ ୱା ଭାଜେତୁ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳୱ॰ ୩୧୮) କୋଟ୍ଠାସେ। ‘‘ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା…ପେ… ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୪) ସେଟ୍ଠେ। ଇଧ ପନାଯଂ ଆଦିମ୍ହି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେତି ଅଜ୍ଜତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା, ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଜ୍ଜତନ୍ତି ଅଜ୍ଜଭାୱଂ। ଅଜ୍ଜଦଗ୍ଗେତି ୱା ପାଠୋ, ଦ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ, ଅଜ୍ଜ ଅଗ୍ଗଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ପାଣୁପେତନ୍ତି ପାଣେହି ଉପେତଂ, ଯାୱ ମେ ଜୀୱିତଂ ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ଉପେତଂ। ଅନଞ୍ଞସତ୍ଥୁକଂ ତୀହି ସରଣଗମନେହି ସରଣଂ ଗତଂ ଉପାସକଂ କପ୍ପିଯକାରକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଜାନାତୁ। ଅହଞ୍ହି ସଚେପି ମେ ତିଖିଣେନ ଅସିନା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ନେୱ ବୁଦ୍ଧଂ ‘‘ନ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱା ଧମ୍ମଂ ‘‘ନ ଧମ୍ମୋ’’ତି ୱା, ସଙ୍ଘଂ ‘‘ନ ସଙ୍ଘୋ’’ତି ୱା ୱଦେଯ୍ୟନ୍ତି। ଏୱଂ ଅତ୍ତସନ୍ନିଯ୍ୟାତନେନ ସରଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତୂହି ଚ ପଚ୍ଚଯେହି ପୱାରେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମୀତି।

ଉପାସକୱିଧିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଭଯଭେରୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଅନଙ୍ଗଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୭।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋତି ଅନଙ୍ଗଣସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନା – ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ସବ୍ବସୁତ୍ତେସୁ। ତସ୍ମା ଇତୋ ପରଂ ଏତ୍ତକମ୍ପି ଅୱତ୍ୱା ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନଂଯେୱ କରିସ୍ସାମ।

ଚତ୍ତାରୋତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ପୁଗ୍ଗଲାତି ସତ୍ତା ନରା ପୋସା। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ପୁଗ୍ଗଲୱାଦୀ ମହାଥେରୋତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ, ଅଯଞ୍ହି ଆଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତାନଂ ସେଟ୍ଠୋ, ସୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଦେସନଂ ଅୱିଲୋମେନ୍ତୋଯେୱ ଦେସେତି।

ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥଦେସନାକଥାୱଣ୍ଣନା

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଦୁୱିଧା ଦେସନା ସମ୍ମୁତିଦେସନା, ପରମତ୍ଥଦେସନା ଚାତି। ତତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସତ୍ତୋ ଇତ୍ଥୀ ପୁରିସୋ ଖତ୍ତିଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦେୱୋ ମାରୋତି ଏୱରୂପା ସମ୍ମୁତିଦେସନା। ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା, ଖନ୍ଧା ଧାତୂ ଆଯତନାନି ସତିପଟ୍ଠାନାତି ଏୱରୂପା ପରମତ୍ଥଦେସନା।

ତତ୍ଥ ଭଗୱା ଯେ ସମ୍ମୁତିୱସେନ ଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମୋହଂ ପହାଯ ୱିସେସଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥା, ତେସଂ ସମ୍ମୁତିଦେସନଂ ଦେସେତି। ଯେ ପନ ପରମତ୍ଥୱସେନ ଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମୋହଂ ପହାଯ ୱିସେସମଧିଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥା, ତେସଂ ପରମତ୍ଥଦେସନଂ ଦେସେତି। ତତ୍ରାଯଂ ଉପମା, ଯଥା ହି ଦେସଭାସାକୁସଲୋ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନକୋ ଆଚରିଯୋ ଯେ ଦମିଳଭାସାଯ ୱୁତ୍ତେ ଅତ୍ଥଂ ଜାନନ୍ତି, ତେସଂ ଦମିଳଭାସାଯ ଆଚିକ୍ଖତି। ଯେ ଅନ୍ଧକଭାସାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରାଯ, ତେସଂ ତାଯ ତାଯ ଭାସାଯ। ଏୱଂ ତେ ମାଣୱକା ଛେକଂ ବ୍ୟତ୍ତଂ ଆଚରିଯମାଗମ୍ମ ଖିପ୍ପମେୱ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଆଚରିଯୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା। ତଯୋ ୱେଦା ୱିଯ କଥେତବ୍ବଭାୱେନ ଠିତାନି ତୀଣି ପିଟକାନି। ଦେସଭାସାକୋସଲ୍ଲମିୱ ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥକୋସଲ୍ଲଂ। ନାନାଦେସଭାସା ମାଣୱକା ୱିଯ ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥଦେସନାପଟିୱିଜ୍ଝନସମତ୍ଥା ୱେନେଯ୍ୟସତ୍ତା। ଆଚରିଯସ୍ସ ଦମିଳଭାସାଦିଆଚିକ୍ଖନଂ ୱିଯ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥୱସେନ ଦେସନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଆହ ଚେତ୍ଥ –

‘‘ଦୁୱେ ସଚ୍ଚାନି ଅକ୍ଖାସି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱଦତଂ ୱରୋ;

ସମ୍ମୁତିଂ ପରମତ୍ଥଞ୍ଚ, ତତିଯଂ ନୂପଲବ୍ଭତି।

ସଙ୍କେତୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଲୋକସମ୍ମୁତିକାରଣା;

ପରମତ୍ଥଵଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମାନଂ ଭୂତକାରଣା।

ତସ୍ମା ଵୋହାରକୁସଲସ୍ସ, ଲୋକନାଥସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ;

ସମ୍ମୁତିଂ ଵୋହରନ୍ତସ୍ସ, ମୁସାଵାଦୋ ନ ଜାଯତୀ’’ତି।

ଅପିଚ ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ଭଗଵା ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି – ହିରୋତ୍ତପ୍ପଦୀପନତ୍ଥଂ, କମ୍ମସ୍ସକତାଦୀପନତ୍ଥଂ, ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରଦୀପନତ୍ଥଂ, ଆନନ୍ତରିଯଦୀପନତ୍ଥଂ, ବ୍ରହ୍ମଵିହାରଦୀପନତ୍ଥଂ, ପୁବ୍ବେନିଵାସଦୀପନତ୍ଥଂ, ଦକ୍ଖିଣାଵିସୁଦ୍ଧିଦୀପନତ୍ଥଂ, ଲୋକସମ୍ମୁତିଯା ଅପ୍ପହାନତ୍ଥଞ୍ଚାତି। ‘‘ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନାନି ହିରୀଯନ୍ତି ଓତ୍ତପ୍ପନ୍ତୀ’’ତି ହି ଵୁତ୍ତେ ମହାଜନୋ ନ ଜାନାତି, ସମ୍ମୋହମାପଜ୍ଜତି, ପଟିସତ୍ତୁ ହୋତି ‘‘କିମିଦଂ ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନାନି ହିରୀଯନ୍ତି ଓତ୍ତପ୍ପନ୍ତି ନାମା’’ତି। ‘‘ଇତ୍ଥୀ ହିରୀଯତି ଓତ୍ତପ୍ପତି ପୁରିସୋ ଖତ୍ତିଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦେଵୋ ମାରୋ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ପନ ଜାନାତି, ନ ସମ୍ମୋହମାପଜ୍ଜତି, ନ ପଟିସତ୍ତୁ ହୋତି। ତସ୍ମା ଭଗଵା ହିରୋତ୍ତପ୍ପଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ଖନ୍ଧା କମ୍ମସ୍ସକା ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗଵା କମ୍ମସ୍ସକତାଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ଵେଳୁଵନାଦଯୋ ମହାଵିହାରା ଖନ୍ଧେହି କାରାପିତା ଧାତୂହି ଆଯତନେହୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗଵା ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ଖନ୍ଧା ମାତରଂ ଜୀଵିତା ଵୋରୋପେନ୍ତି ପିତରଂ ଅରହନ୍ତଂ ରୁହିରୁପ୍ପାଦକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ସଙ୍ଘଭେଦକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗଵା ଆନନ୍ତରିଯଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି। ‘‘ଖନ୍ଧା ମେତ୍ତାଯନ୍ତି ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗଵା ବ୍ରହ୍ମଵିହାରଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ଖନ୍ଧା ପୁବ୍ବେନିଵାସମନୁସ୍ସରନ୍ତି ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗଵା ପୁବ୍ବେନିଵାସଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି। ‘‘ଖନ୍ଧା ଦାନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେପି ମହାଜନୋ ନ ଜାନାତି, ସମ୍ମୋହମାପଜ୍ଜତି, ପଟିସତ୍ତୁ ହୋତି ‘‘କିମିଦଂ ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନାନି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ନାମା’’ତି। ‘‘ପୁଗ୍ଗଲା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ସୀଲଵନ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ପନ ଜାନାତି, ନ ସମ୍ମୋହମାପଜ୍ଜତି, ନ ପଟିସତ୍ତୁ ହୋତି। ତସ୍ମା ଭଗଵା ଦକ୍ଖିଣାଵିସୁଦ୍ଧିଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

ଲୋକସମ୍ମୁତିଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧା ଭଗଵନ୍ତୋ ନପ୍ପଜହନ୍ତି, ଲୋକସମଞ୍ଞାଯ ଲୋକନିରୁତ୍ତିଯଂ ଲୋକାଭିଲାପେ ଠିତାଯେଵ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ତସ୍ମା ଭଗଵା ଲୋକସମ୍ମୁତିଯା ଅପ୍ପହାନତ୍ଥମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି। ତସ୍ମା ଅଯମ୍ପି ଆଯସ୍ମା ଲୋକଵୋହାରକୁସଲତାଯ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଦେସନଂ ଅଵିଲୋମେନ୍ତୋ ଲୋକସମ୍ମୁତିଯଂ ଠତ୍ଵାଵ ଚତ୍ତାରୋମେ, ଆଵୁସୋ, ପୁଗ୍ଗଲାତି ଆହ। ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ପରମତ୍ଥଵସେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ଵା ସମ୍ମୁତିଵସେନେଵ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ସନ୍ତୋ ସଂଵିଜ୍ଜମାନାତି ଲୋକସଙ୍କେତଵସେନ ଅତ୍ଥି ଉପଲବ୍ଭମାନା। ଲୋକସ୍ମିନ୍ତି ସତ୍ତଲୋକେ। ସାଙ୍ଗଣୋଵ ସମାନୋତିଆଦୀସୁ ପନ ଅଙ୍ଗଣନ୍ତି କତ୍ଥଚି କିଲେସା ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯଥାହ ‘‘ତତ୍ଥ କତମାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗଣାନି? ରାଗୋ ଅଙ୍ଗଣଂ, ଦୋସୋ ଅଙ୍ଗଣଂ, ମୋହୋ ଅଙ୍ଗଣ’’ନ୍ତି (ଵିଭ। ୯୨୪)। କତ୍ଥଚି ଯଂକିଞ୍ଚି ମଲଂ ଵା ପଙ୍କୋ ଵା, ଯଥାହ ‘‘ତସ୍ସେଵ ରଜସ୍ସ ଵା ଅଙ୍ଗଣସ୍ସ ଵା ପହାନାଯ ଵାଯମତୀ’’ତି। କତ୍ଥଚି ତଥାରୂପୋ ଭୂମିଭାଗୋ, ସୋ ବୋଧିଯଙ୍ଗଣଂ ଚେତିଯଙ୍ଗଣନ୍ତିଆଦୀନଂ ଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଇଧ ପନ ନାନପ୍ପକାରା ତିବ୍ବକିଲେସା ‘‘ଅଙ୍ଗଣ’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା। ତଥା ହି ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ପାପକାନଂ ଖୋ ଏତଂ, ଆଵୁସୋ, ଅକୁସଲାନଂ ଇଚ୍ଛାଵଚରାନଂ ଅଧିଵଚନଂ, ଯଦିଦଂ ଅଙ୍ଗଣ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୬୦)। ସହ ଅଙ୍ଗଣେନ ସାଙ୍ଗଣୋ।

ସାଙ୍ଗଣୋଵସମାନୋତି ସକିଲେସୋଯେଵ ସନ୍ତୋ । ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଣନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତୀତି ମଯ୍ହଂ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେ କିଲେସୋ ଅତ୍ଥୀତିପି ନ ଜାନାତି। ‘‘ଇମେ କିଲେସା ନାମ କକ୍ଖଳା ଵାଳା ଜହିତବ୍ବା ନ ଗହିତବ୍ବା ଵିସଦୁଟ୍ଠସଲ୍ଲସଦିସା’’ତି ଏଵଂ ଯାଥାଵସରସତୋପି ନ ଜାନାତି। ଯୋ ଅତ୍ଥୀତି ଚ ଜାନାତି, ଏଵଞ୍ଚ ଜାନାତି। ସୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଣନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ସ ପନ ନ ଚ ମଗ୍ଗେନ ସମୂହତା କିଲେସା, ନ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ଵାରିତତ୍ତା, ଅଯମିଧ ଅନଙ୍ଗଣୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଣନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତୀତି ‘‘ମଯ୍ହଂ କିଲେସା ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ଵାରିତତ୍ତା ନତ୍ଥି, ନ ମଗ୍ଗେନ ସମୂହତତ୍ତା’’ତି ନ ଜାନାତି, ‘‘ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ମହାଅନତ୍ଥଂ

କରିସ୍ସନ୍ତି କକ୍କଲା ୱାଳା ୱିସଦୁଟ୍ଟସଲ୍ଲସଦିସା’’ତି ଏୱଂ ଯାଥାୱସରସତୋପି ନ ଜାନାତି। ଯୋ ପନ ‘‘ଇମିନା କାରଣେନ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଚ ଜାନାତି, ଏୱଞ୍ଚ ଜାନାତି, ସୋ ‘‘ନତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଣନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି । ତତ୍ରାତି ତେସୁ ଚତୂସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ, ତେସୁ ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ସାଙ୍ଗଣେସୁ, ଯ୍ୱାୟନ୍ତି ଯୋ ଅୟଂ, ଯାୟନ୍ତିପି ପାଠୋ।

୫୮ ।କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋତି ଉଭୟେନାପି କାରଣମେୱ ପୁଚ୍ଛତି। ୟେନିମେସନ୍ତି ୟେନ ହେତୁନା ୟେନ ପଚ୍ଚୟେନ ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏକୋ ସେଟ୍ଠପୁରିସୋ ଏକୋ ହୀନପୁରିସୋତି ଅକ୍ଖାୟତି, ସୋ କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ନପ୍ପଜାନାତି ପଜାନାତୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ, ପଜାନନା ନପ୍ପଜାନନାତି ଇଦମେୱ ଉଭୟଂ ହେତୁ ଚେୱ ପଚ୍ଚୟୋ ଚ।

୫୯ । ଥେରୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ୱିଚିତ୍ରପଟିଭାନତାୟ ତଂ ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ପୁନ ତତ୍ରାୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତସ୍ସେତଂ ପାଟିକଙ୍ଖନ୍ତି ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଇଦମେୱ ଏସ ପାପୁଣିସ୍ସତି, ନ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ଅୱସ୍ସଂ ଭାୱୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ନ ଛନ୍ଦଂ ଜନେସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଛନ୍ଦଜନନାଦିଂ ସନ୍ଧାୟାହ।

ତତ୍ଥ ଚ ନ ଛନ୍ଦଂ ଜନେସ୍ସତୀତି ଅପ୍ପଜାନନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗଣସ୍ସ ପହାନତ୍ଥଂ କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦଂ ନ ଜନେସ୍ସତି। ନ ୱାୟମିସ୍ସତୀତି ତତୋ ବଲୱତରଂ ୱାୟାମଂ ନ କରିସ୍ସତି, ନ ୱୀରିୟଂ ଆରଭିସ୍ସତୀତି ଥାମଗତୱୀରିୟଂ ପନ ନେୱ ଆରଭିସ୍ସତି, ନ ପୱତ୍ତେସ୍ସତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସାଙ୍ଗଣୋତି ଇମେହି ରାଗାଦୀହି ଅଙ୍ଗଣେହି ସାଙ୍ଗଣୋ। ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋତି ତେହିୟେୱ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ କିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ମଲୀନଚିତ୍ତୋ ୱିବାଧିତଚିତ୍ତୋ ଉପତାପିତଚିତ୍ତୋ ଚ ହୁତ୍ୱା। କାଲଂ କରିସ୍ସତୀତି ମରିସ୍ସତି।

ସେୟ୍ୟଥାପୀତି ଯଥା ନାମ। କଂସପାତୀତି କଂସଲୋହଭାଜନଂ। ଆଭତାତି ଆନୀତା। ଆପଣା ୱା କମ୍ମାରକୁଲା ୱାତି ଆପଣତୋ ୱା କଂସପାତିକାରକାନଂ କମ୍ମାରାନଂ ଘରତୋ ୱା। ରଜେନାତି ଆଗନ୍ତୁକରଜେନ ପଂସୁଆଦିନା। ମଲେନାତି ତତ୍ଥେୱ ଉଟ୍ଠିତେନ ଲୋହମଲେନ। ପରିୟୋନଦ୍ଧାତି ସଞ୍ଛନ୍ନା। ନ ଚେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଉଦକଖାଦନୀୟପକ୍ଖିପନାଦୀହି ପରିଭୋଗଂ ନ କରେୟ୍ୟୁଂ। ନ ଚ ପରିୟୋଦପେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଧୋୱନଘଂସନାଦୀହି ନ ପରିସୁଦ୍ଧଂ କାରାପେୟ୍ୟୁଂ। ରଜାପଥେତି ରଜପଥେ। ଅୟମେୱ ୱା ପାଠୋ, ରଜସ୍ସ ଆଗମନଟ୍ଠାନେ ୱା ୱୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନେ ୱା ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚେ ୱା ଥୁସକୋଟ୍ଠକେ ୱା ଭାଜନନ୍ତରେ ୱା, ଯତ୍ଥ ରଜେନ ଓକିରୀୟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଂକିଲିଟ୍ଠତରା ଅସ୍ସ ମଲଗ୍ଗହିତାତି ଏତ୍ଥ ରଜାପଥେ ନିକ୍ଖିପନେନ ସଂକିଲିଟ୍ଠତରା, ଅପରିଭୋଗାପରିୟୋଦପନେହି ମଲଗ୍ଗହିତତରାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ପଟିପୁଚ୍ଛାୱଚନଞ୍ଚେତଂ। ତେନସ୍ସ ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଆୱୁସୋ, ସା କଂସପାତି ଏୱଂ କରୀୟମାନା ଅପରେନ କାଲେନ ସଂକିଲିଟ୍ଠତରା ଚ ମଲଗ୍ଗହିତତରା ଚ ମତ୍ତିକପାତୀତି ୱା କଂସପାତୀତି ୱା ଇତିପି ଦୁଜ୍ଜାନା ଭୱେୟ୍ୟ ନୁ ଖୋ ନୋତି, ଥେରୋ ତଂ ପଟିଜାନନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି। ପୁନ ଧମ୍ମସେନାପତି ଓପମ୍ମଂ ସମ୍ପଟିପାଦେନ୍ତୋ, ଏୱମେୱ ଖୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରେୱଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନା ୱେଦିତବ୍ବା – କିଲିଟ୍ଠକଂସପାତିସଦିସୋ ସାଙ୍ଗଣୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ସଂକିଲିଟ୍ଠକଂସପାତିୟା ନପରିଭୁଞ୍ଜନମାଦିଂ କତ୍ୱା ରଜାପଥନିକ୍ଖେପୋ ୱିୟ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଲଭମାନସ୍ସ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମାଦୀସୁ ପସୁତପୁଗ୍ଗଲସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜାପଟିଲାଭୋ। ସଂକିଲିଟ୍ଠକଂସପାତିୟା ପୁନ ସଂକିଲିଟ୍ଠତରଭାୱୋ ୱିୟ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅନୁକ୍କମେନ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ଅନୁସିକ୍ଖତୋ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମାଦିକରଣଂ, ଏତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ସାଙ୍ଗଣକାଲକିରିୟା। ଅଥ ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଦୁକ୍କଟଦୁବ୍ଭାସିତୱୀତିକ୍କମନଂ, ଏତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ସାଙ୍ଗଣକାଲକିରିୟା। ଅଥ ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ପାଚିତ୍ତିୟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟୱୀତିକ୍କମନଂ, ସଙ୍ଘାଦିସେସୱୀତିକ୍କମନଂ, ପାରାଜିକୱୀତିକ୍କମନଂ, ମାତୁଘାତାଦିଆନନ୍ତରିୟକରଣଂ, ଏତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ସାଙ୍ଗଣକାଲକିରିୟାତି।

ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ କାଲଂ କରିସ୍ସତୀତି ଏତ୍ଥ ଚ ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନ କାଲଂ କରିସ୍ସତୀତି ନ ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସବ୍ବସତ୍ତା ହି ପକତିଚିତ୍ତେନ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତେନେୱ କାଲଂ କରୋନ୍ତି। ଅୟଂ ପନ ଅୱିସୋଧେତ୍ୱା ଚିତ୍ତସନ୍ତାନଂ କାଲଂ କରିସ୍ସତୀତି ଏତମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦୁତିୟୱାରେ ପରିୟୋଦପେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଧୋୱନଘଂସନସଣ୍ହଛାରିକାପରିମଜ୍ଜନାଦୀହି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଆଦାସମଣ୍ଡଲସଦିସଂ କରେୟ୍ୟୁଂ। ନ ଚ ନଂ ରଜାପଥେତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ଠାନେ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା କରଣ୍ଡମଞ୍ଜୂସାଦୀସୁ ୱା ଠପେୟ୍ୟୁଂ, ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ୱା ନାଗଦନ୍ତେ ଲଗ୍ଗେୟ୍ୟୁଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଉପମାସଂସନ୍ଦନା ଚେତ୍ଥ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – କିଲିଟ୍ଠକଂସପାତିସଦିସୋ ସାଙ୍ଗଣୋ ଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲୋ। କିଲିଟ୍ଠକଂସପାତିୟା ପରିଭୁଞ୍ଜନମାଦିଂ କତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧଟ୍ଠାନେ ଠପନଂ ୱିୟ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଲଭମାନସ୍ସ ପେସଲଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜାପଟିଲାଭୋ। ଯେ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପମାଦଂ ଦିସ୍ୱା ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି, ସଂକିଲିଟ୍ଠକଂସପାତିୟା ଅପରକାଲେ ପରିସୁଦ୍ଧପରିୟୋଦାତଭାୱୋ ୱିୟ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ

ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ଅନୁସିକ୍ଖତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ସମ୍ମାୱତ୍ତପଟିପତ୍ତି, ଏଅ ଠିତସ୍ସ ଅନଙ୍ଗଣକାଲକିରିଯା। ଅଥ ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ପରିସୁଦ୍ଧେ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦାଯ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁକୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗାମନ୍ତସେନାସନୱାସଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପନ୍ତସେନାସନୱାସୋ, ଏଅ ଠିତସ୍ସ ଅନଙ୍ଗଣକାଲକିରିଯା। ଅଥ ୱା ଅନୁକ୍କମେନ କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିନିବ୍ବତ୍ତନେନ କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନଂ, ୱିପସ୍ସନାପାଦକଜ୍ଝାନା ୱୁଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ କିଲେସାନଂ ତଦଙ୍ଗନିୱାରଣଂ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଧିଗମୋ…ପେ… ଅରହତ୍ତସଚ୍ଛିକିରିଯାତି ଏଅ ଠିତସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ଅନଙ୍ଗଣକାଲକିରିଯା ଏୱ।

ତତିଯୱାରେ ସୁଭନିମିତ୍ତନ୍ତି ରାଗଟ୍ଠାନିଯଂ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ। ମନସି କରିସ୍ସତୀତି ତସ୍ମିଂ ୱିପନ୍ନସ୍ସତି ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଆୱଜ୍ଜିସ୍ସତି। ତସ୍ସ ସୁଭନିମିତ୍ତସ୍ସ ମନସିକାରାତି ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୁଭନିମିତ୍ତମନସିକାରକାରଣା। ଅନୁଦ୍ଧଂସେସ୍ସତୀତି ହିଂସିସ୍ସତି ଅଧିଭୱିସ୍ସତି। ରାଗୋ ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୋ କୁସଲୱାରଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଯମେୱ ଅକୁସଲଜୱନଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନା ପନେତ୍ଥ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା – ପରିସୁଦ୍ଧକଂସପାତିସଦିସୋ ପକତିଯା ଅପ୍ପକିଲେସୋ ଅନଙ୍ଗଣପୁଗ୍ଗଲୋ। ପରିସୁଦ୍ଧକଂସପାତିଯା ନପରିଭୁଞ୍ଜନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ରଜାପଥେ ନିକ୍ଖେପୋ ୱିଯ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଲଭମାନସ୍ସାତି ଇତୋ ପରଂ ସବ୍ବଂ ପଠମୱାରସଦିସମେୱ।

ଚତୁତ୍ଥୱାରେ ସୁଭନିମିତ୍ତଂ ନ ମନସି କରିସ୍ସତୀତି ତସ୍ମିଂ ସତିୱିରହାଭାୱତୋ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାୱଜ୍ଜିସ୍ସତି, ସେସଂ ଦୁତିଯୱାରାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ’’ତିଆଦି ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ’’ତିଆଦିମ୍ହି ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

୬୦। ଇଦାନି ତଂ ଅଙ୍ଗଣଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ପାକଟଂ କାରାପେତୁକାମେନାଯସ୍ମତା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ‘‘ଅଙ୍ଗଣଂ ଅଙ୍ଗଣ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ପୁଟ୍ଠୋ ତଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ପାପକାନଂ ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇଚ୍ଛାୱଚରାନନ୍ତି ଇଚ୍ଛାଯ ଅୱଚରାନଂ, ଇଚ୍ଛାୱସେନ ଓତିଣ୍ଣାନଂ ପୱତ୍ତାନଂ ନାନପ୍ପକାରାନଂ କୋପଅପ୍ପଚ୍ଚଯାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସାତି ଯେନ ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ତଂ ଠାନଂ ତଂ କାରଣଂ ୱିଜ୍ଜତି ଅତ୍ଥି, ଉପଲବ୍ଭତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆପନ୍ନୋ ଅସ୍ସନ୍ତି ଆପନ୍ନୋ ଭୱେଯ୍ୟଂ। ନ ଚ ମଂ ଭିକ୍ଖୂ ଜାନେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଚ ମଂ ନ ଜାନେଯ୍ୟୁଂ। କିଂ ପନେତ୍ଥ ଠାନଂ, ଲାଭତ୍ଥିକତା। ଲାଭତ୍ଥିକୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ପକତିଯାପି ଚ କତପୁଞ୍ଞୋ ମନୁସ୍ସେହି ସକ୍କତୋ ଗରୁକତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତି ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଥେରା ଞତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମାନଂ ଆରୋଚେନ୍ତି, ତେ ନୱକାନଂ, ନୱକା ୱିହାରେ ୱିଘାସାଦାଦୀନଂ, ତେ ଓୱାଦଂ ଆଗତାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ, ଏୱଂ କମେନ ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ଜାନନ୍ତି। ଏୱମସ୍ସ ଲାଭନ୍ତରାଯୋ ହୋତି। ଅହୋ ୱତାହଂ ଆପତ୍ତିଞ୍ଚ ୱତ ଆପନ୍ନୋ ଅସ୍ସଂ, ନ ଚ ମଂ ଭିକ୍ଖୂ ଜାନେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି।

ଯଂ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭିକ୍ଖୂ ଜାନେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଯେନ କାରଣେନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଜାନେଯ୍ୟୁଂ, ତଂ କାରଣଂ ୱିଜ୍ଜତି ଖୋ ପନ ଅତ୍ଥିଯେୱ, ନୋ ନତ୍ଥି। ଥେରା ହି ଞତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମାନଂ ଆରୋଚେନ୍ତି। ଏୱଂ ସୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଚତୂସୁ ପରିସାସୁ ପାକଟୋ ହୋତି। ଏୱଂ ପାକଟୋ ଚ ଅଯସାଭିଭୂତୋ ଗାମସତମ୍ପି ପୱିସିତ୍ୱା ଉମ୍ମାରସତେସୁ ଠାନେସୁ ଉଞ୍ଛିତ୍ୱା ଯଥାଧୋତେନ ପତ୍ତେନ ନିକ୍ଖମତି। ତତୋ ଜାନନ୍ତି ମଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋତି ତେହି ଚମ୍ହି ଏୱଂ ନାସିତୋତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ଇତି ସୋ କୁପିତୋ ହୋତି ଅପ୍ପତୀତୋ ସୋ ଇମିନା କାରଣେନ କୁପିତୋ ଚେୱ ହୋତି କୋଧାଭିଭୂତୋ ଅପ୍ପତୀତୋ ଚ ଦୋମନସ୍ସାଭିଭୂତୋ।

ଯୋ ଚେୱ ଖୋ , ଆୱୁସୋ, କୋପୋ ଯୋ ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଉଭଯମେତଂ ଅଙ୍ଗଣନ୍ତି, ଆୱୁସୋ, ଯୋ ଚାଯଂ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହିତୋ କୋପୋ, ଯୋ ଚ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହିତୋ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ, ଏତଂ ଉଭଯଂ ଅଙ୍ଗଣନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ଚ ତାଦିସାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଲୋଭୋ ପନ ଇମସ୍ସ ଅଙ୍ଗଣସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗୱସେନ, ମୋହୋ ସମ୍ପଯୋଗୱସେନାପି ଗହିତୋଯେୱ ହୋତି।

ଅନୁରହୋମନ୍ତି ପୁରିମସଦିସମେୱ ଭିକ୍ଖୁଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ସେନାସନଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ଥକେତ୍ୱା ଚୋଦେନ୍ତେ ଇଚ୍ଛତି। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତନ୍ତି ଏତଂ କାରଣଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଆନେତ୍ୱା ବ୍ୟତ୍ତା ୱିନୀତା ‘‘ତଯା ଅସୁକମ୍ହି ନାମ ଠାନେ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଚୋଦେଯ୍ୟୁଂ। ସୋ ଚତୂସୁ ପରିସାସୁ ପାକଟୋ ହୋତି। ଏୱଂ ପାକଟୋ ଚ ଅଯସାଭିଭୂତୋତି ସବ୍ବଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ସପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋତି ସମାନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ସମାନୋତି ସାପତ୍ତିକୋ। ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋତି ଚୋଦକୋ। ଅଯଂ ସାପତ୍ତିକେନେୱ ଚୋଦନଂ ଇଚ୍ଛତି, ତ୍ୱମ୍ପି ଇମଞ୍ଚିମଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ତଂ ତାୱ ପଟିକରୋହି ପଚ୍ଛା ମଂ ଚୋଦେସ୍ସସୀତି ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କାତି ମଞ୍ଞମାନୋ। ଅପିଚ ଜାତିଆଦୀହିପି ସମାନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ। ଅଯଞ୍ହି ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଯା କୁଲେନ ବାହୁସଚ୍ଚେନ ବ୍ୟତ୍ତତାଯ ଧୁତଙ୍ଗେନାତି ଏୱମାଦୀହିପି ସମାନେନେୱ ଚୋଦନଂ ଇଚ୍ଛତି, ତାଦିସେନ ୱୁତ୍ତଂ ନାତିଦୁକ୍ଖଂ ହୋତୀତି ମଞ୍ଞମାନୋ। ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋତି ଏତ୍ଥ ଅଯୁତ୍ତୋ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ। ଇମେହି ଆପତ୍ତାଦୀହି

ଅସଦିସଭ୍ବା ପଟିସଭ୍ବା ପଟିସଲ୍ଲୋ ଚୋଦକୋ ଭୱିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇତି ସୋ କୁପିତୋତି ଇତି ସୋ ଇମାୟ ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲଚୋଦନାୟ ଏୱଂ କୁପିତୋ ହୋତି।

ଚତୁତ୍ଥୱାରେ ଅହୋ ୱତାତି "ଅହୋ ୱତ ରେ ଅମ୍ହାକଂ ପଣ୍ଡିତକା, ଅହୋ ୱତ ରେ ଅମ୍ହାକଂ ବହୁସ୍ସୁତକା ତେୱିଜ୍ଜକା"ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୯୧) ଗରହାଯଂ ଦିସ୍ସତି। "ଅହୋ ୱତ ମଂ ଦହରଂଯେୱ ସମାନଂ ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିଞ୍ଚେୟ୍ୟୁ"ନ୍ତି (ମହାୱ। ୫୭) ପତ୍ଥନାଯଂ। ଇଧ ପତ୍ଥନାଯମେୱ। ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା। ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଲାଭତ୍ଥିକୋ ଭଗୱତୋ ଅତ୍ତାନଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିତଙ୍ଗ ଇଚ୍ଛତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛାୟ, ନୋ ମଗ୍ଗଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱା ଅନ୍ତରଂ କତ୍ୱା। ଅଯଞ୍ହି ପସ୍ସତି ଭଗୱନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତାଦଯୋ ମହାଥେରେ "ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସାରିପୁତ୍ତ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, କସ୍ସପ , ରାହୁଲ ଚକ୍ଖୁଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା"ତି ଏୱଂ ପରିସମଜ୍ଝେ ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତଂ, ମନୁସ୍ସେ ଚ "ତେସ ପଣ୍ଡିତା ଥେରା ସତ୍ଥୁ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେନ୍ତୀ"ତି ୱଣ୍ଣଂ ଭଣନ୍ତେ, ଲାଭସକ୍କାରଞ୍ଚ ଉପହରନ୍ତେ। ତସ୍ମା ତଂ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନିଖଣିତ୍ୱା ଠପିତଖାଣୁ ୱିଯ ଭଗୱତୋ ପୁରତୋୱ ହୋତି।

ଇତି ସୋ କୁପିତୋତି ଅଥ ଭଗୱା ତଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱାୱ ଅଞ୍ଞଂ ଥେରଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି , ତେନ ସୋ କୁପିତୋ ହୋତି ଭଗୱତୋ ଚ ଥେରସ୍ସ ଚ। କଥଂ ଭଗୱତୋ କୁପ୍ପତି? "ଅହଂ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଭୁତି ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣତୋ ବହିନିକ୍ଖମନଂ ନ ଜାନାମି, ସବ୍ବକାଲଂ ଛାଯାୱ ନ ୱିଜହାମି, ମଂ ନାମ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନାମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି। ତଂମୁହୁତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତକମେୱ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ"ତି ଏୱଂ ଭଗୱତୋ କୁପ୍ପତି। କଥଂ ଥେରସ୍ସ କୁପ୍ପତି? "ଅଯଂ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରୋ ଭଗୱତୋ ପୁରତୋ ଖାଣୁ ୱିଯ ନିସୀଦତି, କଦା ନୁ ଖୋ ଇମଂ ଧମ୍ମକମ୍ମିକା ଅଭବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ପାପେତ୍ୱା ନୀହରିସ୍ସନ୍ତି, ଅଯଞ୍ହି ଯଦି ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ଅୱସ୍ସଂ ଭଗୱା ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପେୟ୍ୟା"ତି ଏୱଂ ଥେରସ୍ସ କୁପ୍ପତି।

ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ପୁରକ୍ଖତ୍ୱାତି ପୁରତୋ ପୁରତୋ କତ୍ୱା, ସମ୍ପରିୱାରେତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଯମ୍ପି ଲାଭତ୍ଥିକୋଯେୱ, ଅଯଞ୍ହି ପସ୍ସତି ବହୁସ୍ସୁତେ ଭିକ୍ଖୂ ମହାପରିୱାରେନ ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତେ, ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦନ୍ତେ, ତେସଞ୍ଚ ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଉପାସକେ ପସନ୍ନେ ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତେ। ତସ୍ମା ଏୱଂ ଇଚ୍ଛତି। କୁପିତୋତି ଅଯମ୍ପି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ କୁପ୍ପତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଥେରସ୍ସ ଚ। କଥଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ? "ଇମେ ଯଦେୱ ମଯ୍ହଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚୀୱରଂ ୱା ପିଣ୍ଡପାତୋ ୱା, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ମଯ୍ହଂ ପନ ପଉଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନତ୍ଥୀ"ତି ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କୁପ୍ପତି। କଥଂ ଥେରସ୍ସ? "ଏସୋ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରୋ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ ସଯମେୱ ପଞ୍ଞାଯତି, କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ନଂ ଧମ୍ମକମ୍ମିକା ନିକ୍କଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଅୱସ୍ସଂ ମଂଯେୱ ପରିୱାରେସ୍ସନ୍ତୀ"ତି।

ଭତ୍ତଗ୍ଗେତି ଭୋଜନଟ୍ଠାନେ। ଅଗ୍ଗାସନନ୍ତି ସଙ୍ଘତ୍ଥେରାସନଂ। ଅଗ୍ଗୋଦକନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ। ଅଗ୍ଗପିଣ୍ଡନ୍ତି ସଙ୍ଘତ୍ଥେରପିଣ୍ଡଂ। ସବ୍ବତ୍ଥ ୱା ଅଗ୍ଗନ୍ତି ପଣୀତାଧିୱଚନମେତଂ। ତତ୍ଥ ଅହମେୱ ଲଭେୟ୍ୟନ୍ତି ଇଚ୍ଛା ନାତିମହାସାୱଜ୍ଜା। ନ ଅଞ୍ଞୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲଭେୟ୍ୟାତି ପନ ଅତିମହାସାୱଜ୍ଜା । ଅଯମ୍ପି ଲାଭତ୍ଥିକୋ ପାସାଦିକୋ ହୋତି ଚୀୱରଧାରଣାଦୀହି, କଦାଚି ପବ୍ବଜତି, କଦାଚି ୱିବ୍ଭମତି। ତେନ ସୋ ପୁବ୍ବେ ଲଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଆସନାଦିଂ ପଚ୍ଛା ଅଲଭନ୍ତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି। ନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲଭେୟ୍ୟାତି ନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଥେରାନଂ ଅଗ୍ଗାସନାଦୀସୁ ତଦନୁସାରେନ ମଜ୍ଝିମାନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ନୱାନଂ କଦାଚି ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ସବ୍ବନିହୀନଂ ଆସନାଦିଂ ଲଭତି। କୁପିତୋତି ଅଯମ୍ପି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ କୁପ୍ପତି ମନୁସ୍ସାନଞ୍ଚ ଥେରାନଞ୍ଚ। କଥଂ ମନୁସ୍ସାନଂ? "ଇମେ ମଙ୍ଗଲାଦୀସୁ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଭିକ୍ଖୂ ଲଭନ୍ତି, ଏତେ, 'ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁକମ୍ପଂ କରୋଥା'ତି ୱଦନ୍ତି, ଇଦାନି ତଂମୁହୁତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତକଂ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତା, ହୋତୁ ଇଦାନି, ନେସଂ କିଚ୍ଚେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଜାନିସ୍ସାମୀ"ତି ଏୱଂ ମନୁସ୍ସାନଂ କୁପ୍ପତି। କଥଂ ଥେରାନଂ? "ଇମେ ନାମ ଯଦି ନ ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ମଂଯେୱ ମନୁସ୍ସା ନିମନ୍ତେୟ୍ୟୁ"ନ୍ତି ଏୱଂ ଥେରାନଂ କୁପ୍ପତି।

ଅନୁମୋଦେୟ୍ୟନ୍ତି ଅନୁମୋଦନଂ କରେୟ୍ୟଂ। ଅଯମ୍ପି ଲାଭତ୍ଥିକୋ ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଖଣ୍ଡାନୁମୋଦନଂ ଜାନାତି, "ସୋ ଅନୁମୋଦନଟ୍ଠାନେ ବହୂ ମାତୁଗାମା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତା ମଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ତତୋ ପଭୁତି ଥାଲକଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସନ୍ତୀ"ତି ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି। ଠାନନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଅନୁମୋଦନା ଭାରୋ, ତେନ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଅନୁମୋଦେୟ୍ୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୁପିତୋତି ଅଯମ୍ପି ତୀସୁ ଠାନେସୁ କୁପ୍ପତି ମନୁସ୍ସାନଂ ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଚ। କଥଂ ମନୁସ୍ସାନଂ? "ଇମେ ପୁବ୍ବେ ମଂଯେୱ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଯାଚନ୍ତି 'ଅମ୍ହାକଂ ନାଗତ୍ଥେରୋ ଅମ୍ହାକଂ ସୁମନତ୍ଥେରୋ ଅନୁମୋଦତୂ'ତି, ଅଜ୍ଜ ପନ ନାୱୋଚୁ"ନ୍ତି ଏୱଂ ମନୁସ୍ସାନଂ କୁପ୍ପତି। କଥଂ ଥେରସ୍ସ? "ଅଯଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ 'ତୁମ୍ହାକଂ କୁଲୁପକଂ ନାଗତ୍ଥେରଂ ସୁମନତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମଥ, ଅଯଂ ଅନୁମୋଦିସ୍ସତୀ'ତି ନ ଭଣତୀ"ତି ଏୱଂ ଥେରସ୍ସ କୁପ୍ପତି। କଥଂ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ? "ଥେରେନ ୱୁତ୍ତମତ୍ତେଯେୱ ପହାରଂ ଲଦ୍ଧକୁକ୍କୁଟୋ ୱିଯ ତୁରିତତୁରିତଂ ୱସ୍ସତି, ଇମଂ ନାମ ନିକ୍କଡ୍ଢନ୍ତା ନତ୍ଥି, ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଅସତି ଅହମେୱ ଅନୁମୋଦେୟ୍ୟ"ନ୍ତି ଏୱଂ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ କୁପ୍ପତି।

ଆରାମଗତାନନ୍ତି ୱିହାରେ ସନ୍ନିପତିତାନଂ। ଅଯମ୍ପି ଲାଭତ୍ଥିକୋ ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଖଣ୍ଡଧମ୍ମକଥଂ ଜାନାତି, ସୋ ପସ୍ସତି ତାଦିସେସୁ ଠାନେସୁ

ଦ୍ୱିଯୋଜନତିଯୋଜନତୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ସଙ୍କରତ୍ତିକାନି ଧମ୍ମସ୍ସଵନାନି ସୁଣନ୍ତେ, ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତେ ଚ ଦହରେ ଵା ସାମଣେରେ ଵା ସାଧୁ ସାଧୂତି ମହାସଦ୍ଦେନ ସାଧୁକାରଂ ଦେନ୍ତେ, ତତୋ ଦୁତିଯଦିଵସେ ଅନ୍ତୋଗାମଗତେ ଭିକ୍ଖୂ ଉପାସକା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ‘‘କେ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମଂ କଥେସୁ’’ନ୍ତି। ତେ ଭଣନ୍ତି ‘‘ଅସୁକୋ ଚ ଅସୁକୋ ଚା’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନା ମନୁସ୍ସା ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ମହାସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଇଚ୍ଛମାନୋ ଏଵଂ ଚିନ୍ତେସି। ଠାନନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଵିନିଚ୍ଛଯକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମଦେସନା ଭାରୋ, ତେନ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଦେସେଯ୍ୟାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୁପିତୋତି ଚତୁପ୍ପଦିକଂ ଗାଥମ୍ପି ଵତ୍ତୁଂ ଓକାସଂ ଅଲଭମାନୋ କୁପିତୋ ହୋତି ଅତ୍ତନୋ ମନ୍ଦଭାଵସ୍ସ ‘‘ଅହଞ୍ହି ମନ୍ଦୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ କୁତୋ ଲଭିସ୍ସାମି ଦେସେତୁ’’ନ୍ତି।

ଭିକ୍ଖୁନୀନନ୍ତି ଓଵାଦତ୍ଥଂ ଵା ଉଦ୍ଦେସତ୍ଥଂ ଵା ପରିପୁଚ୍ଛତ୍ଥଂ ଵା ପୂଜାକରଣତ୍ଥଂ ଵା ଆରାମଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସନ୍ନିପତିତଭିକ୍ଖୁନୀନଂ। ଅଯମ୍ପି ଲାଭଚ୍ଛିକୋ, ତସ୍ସେଵଂ ହୋତି ଇମା ମହାକୁଲା ପବ୍ବଜିତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ, ତାସୁ କୁଲେସୁ ପଵିସେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାସୁ ମନୁସ୍ସା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି ‘‘କସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଓଵାଦଂ ଵା ଉଦ୍ଦେସଂ ଵା ପରିପୁଚ୍ଛଂ ଵା ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ତତୋ ଵକ୍ଖନ୍ତି ‘‘ଅସୁକୋ ନାମ ଅଯ୍ୟୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ, ତସ୍ସ ଦେଥ କରୋଥା’’ତି, ତେନସ୍ସ ଏଵଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଠାନନ୍ତି ଓଵାଦାଦଯୋ ନାମ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଭାରୋ, ତେନ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଦେସେଯ୍ୟାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୁପିତୋତି ଅଯମ୍ପି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ କୁପ୍ପତି, ତାସଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ‘‘ଇମା ପୁବ୍ବେ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପୋସଥପ୍ପଵାରଣାଦୀନି ଲଭନ୍ତି, ତା ଇଦାନି ତଂମୁହୁତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତକମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗତା’’ତି। ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଚ ‘‘ଏସ ଇମାସଂ ସହସା ଓଵାଦଂ ଅଦାସିଯେଵା’’ତି।

ଉପାସକାନନ୍ତି, ଆରାମଗତାନଂ ଉପାସକାନଂ। ନିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମନ୍ତା ନାମ ମହାଉପାସକା ହୋନ୍ତି, ତେ ପୁତ୍ତଭାତୁକାନଂ କମ୍ମଂ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତା ଵିଚରନ୍ତି, ଅଯଂ ତେସଂ ଦେସେତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, କିଂ କାରଣା? ଇମେ ପସୀଦିତ୍ୱା ଉପାସିକାନମ୍ପି ଆରୋଚେସ୍ସନ୍ତି, ତତୋ ସଦ୍ଧିଂ ଉପାସିକାହି ମଯ୍ହମେଵ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଉପହରିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଠାନଂ ବହୁସ୍ସୁତେନେଵ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। କୁପିତୋତି ଅଯମ୍ପି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ କୁପ୍ପତି, ଉପାସକାନଞ୍ଚ ‘‘ଇମେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ସୁଣନ୍ତି, ଅମ୍ହାକଂ କୁଲୁପକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସୁଣାମାତି ନାଗଚ୍ଛନ୍ତି, ହୋତୁ ଇଦାନି, ତେସଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ କିଚ୍ଚେ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଚ, ‘‘ଅଯମେତେସଂ ଦେସେତୀ’’ତି।

ଉପାସିକାନନ୍ତି ଆରାମଗତାନଂ। ଉପାସିକା ନାମ ଆସନପୂଜାଦିକରଣତ୍ଥଂ ଵା ଉପୋସଥଦିଵସେ ଵା ଧମ୍ମସ୍ସଵନତ୍ଥଂ ସନ୍ନିପତିତା। ସେସଂ ଉପାସକଵାରେ ଵୁତ୍ତନଯମେଵ।

ସକ୍କରେଯ୍ୟୁନ୍ତି ସକ୍କଚ୍ଚଞ୍ଚ କରେଯ୍ୟୁଂ, ସୁନ୍ଦରଞ୍ଚ କରେଯ୍ୟୁଂ। ଇମିନା ଅତ୍ତନି କାରଂ କରୀଯମାନଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ କତଞ୍ଚ ସୁନ୍ଦରଞ୍ଚ ପତ୍ଥେତି। ଗରୁଂ କରେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଭାରିଯଂ କରେଯ୍ୟୁଂ। ଇମିନା ଭିକ୍ଖୂହି ଅତ୍ତାନଂ ଗରୁଟ୍ଠାନେ ଠପୀଯମାନଂ ପତ୍ଥେତି। ମାନେଯ୍ୟୁନ୍ତି ପିଯାଯେଯ୍ୟୁଂ। ପୂଜେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଏଵଂ ସକ୍କରୋନ୍ତା ଗରୁଂ କରୋନ୍ତା ମାନେନ୍ତା ପଚ୍ଚଯେହି ପୂଜେଯ୍ୟୁନ୍ତି ପଚ୍ଚଯପୂଜଂ ପତ୍ଥେତି। ଠାନନ୍ତି ‘‘ପିଯୋ ଗରୁ ଭାଵନିଯୋ’’ତି ଵୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଚ ସୀଲଵା ଚ ଏତଂ ଵିଧିଂ ଅରହତି ତେନ ଭିକ୍ଖୂ ଏଵରୂପଂ ଏଵଂ କରେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୁପିତୋତି ଅଯମ୍ପି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ କୁପ୍ପତି ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ‘‘ଇମେ ଏତଂ ସକ୍କରୋନ୍ତୀ’’ତି ଥେରସ୍ସ ଚ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ମଂଯେଵ ସକ୍କରେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ଏସ ନଯୋ ଇତୋ ପରେସୁ ତୀସୁ ଵାରେସୁ।

ପଣୀତାନଂଚୀଵରାନନ୍ତି ପଚ୍ଚଦୁକୂଲପଚ୍ଚୁଣ୍ଣକୋସେଯ୍ୟାଦୀନଂ ମହଗ୍ଘସୁଖୁମସୁଖସମ୍ଫସ୍ସାନଂ ଚୀଵରାନଂ। ଇଧାପି ଅହମେଵ ଲାଭୀ ଅସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଛା ନାତିମହାସାଵଜ୍ଜା। ନ ଅଞ୍ଞୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲାଭୀ ଅସ୍ସାତି ପନ ମହାସାଵଜ୍ଜା।

ପଣୀତାନଂ ପିଣ୍ଡପାତାନନ୍ତି ସପ୍ପିତେଲମଧୁସକ୍କରାଦିପୂରିତାନଂ ସେଟ୍ଠପିଣ୍ଡପାତାନଂ। ପଣୀତାନଂ ସେନାସନାନନ୍ତି ଅନେକସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକାନଂ ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନଂ ପଣୀତାନଂ। ଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନନ୍ତି ସପ୍ପିତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନଂ ଉତ୍ତମଭେସଜ୍ଜାନଂ। ସବ୍ବତ୍ଥାପି ଠାନଂ ବହୁସ୍ସୁତେହି ପୁଞ୍ଞଵନ୍ତେହି ଚ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। କୁପିତୋତି ସବ୍ବତ୍ଥାପି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ କୁପ୍ପତି, ମନୁସ୍ସାନଞ୍ଚ ‘‘ଇମେସଂ ନାମ ପରିଚିତଭାଵୋପି ନତ୍ଥି, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଏକତୋ ଵସନ୍ତସ୍ସ ପଂସୁକୂଲତ୍ଥାଯ ଵା ପିଣ୍ଡପାତତ୍ଥାଯ ଵା ସପ୍ପିତେଲାଦିକାରଣା ଵା ଘରପଟିପାଟିଯା ଚରନ୍ତସ୍ସାପି ମେ ଏକଦିଵସମ୍ପି କିଞ୍ଚି ପଣୀତଂ ପଚ୍ଚଯଂ ନ ଦେନ୍ତି। ଆଗନ୍ତୁକଂ ମହଲ୍ଲକଂ ପନ ଦିସ୍ୱାଵ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ ଦେନ୍ତୀ’’ତି, ଥେରସ୍ସ ଚ ‘‘ଅଯମ୍ପି ମହଲ୍ଲକୋ ଇମେସଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋଯେଵ ଚରତି, କୁଦାସ୍ସୁ ନାମ ନଂ ଧମ୍ମକମ୍ମିକା ନିକ୍କଡ୍ଢେଯ୍ୟୁଂ, ଏଵଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଅହମେଵ ଲାଭୀ ଅସ୍ସ’’ନ୍ତି।

ଇମେସଂ ଖୋ, ଏତଂ ଆଵୁସୋତି ଇମେସଂ ହେଟ୍ଠା ଏକୂନଵୀସତିଵାରେହି ଵୁତ୍ତାନଂ ଇଚ୍ଛାଵଚରାନଂ।

୬୧ ।ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚେଵ ସୂଯନ୍ତି ଚାତି ନ ଇଚ୍ଛାଵଚରା ଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ସନ୍ତି, ନ ସୋତେନ ସୂଯନ୍ତି, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଵିସଯତ୍ତା। ଅପ୍ପହୀନିଚ୍ଛାଵଚରସ୍ସ ପନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇଚ୍ଛାଵଚରଵସେନ ପଵତ୍ତକାଯକମ୍ମଂ ଦିସ୍ୱା ଦିଟ୍ଠା ଵିଯ ଵଚୀକମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୁତା ଵିଯ ଚ ହୋନ୍ତି, ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚେଵ ସୂଯନ୍ତି ଚା’’ତି।

ପଚ୍ଚକ୍ଖକାଲେ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ‘‘ଅସୁକୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଇଦିସୋ’’ତି ତିରୋକ୍ଖକାଲେ ସୂଯନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପୀତି ଅନୁଗ୍ଗହଗରହତ୍ଥଵଚନଂ। ତେନ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଇଚ୍ଛାଵଚରାନଂ ଅପ୍ପହୀନଂ ଗରହତି।

ତତ୍ରାଯଂ ଯୋଜନା, କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗାମନ୍ତସେନାସନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଆରଞ୍ଞିକୋ ହୋତି, ଅନ୍ତେ ପନ୍ତସେନାସନେ ଵସତି, ଇମେ ଚସ୍ସ ଏତ୍ତକା ଇଚ୍ଛାଵଚରା ଅପ୍ପହୀନା। କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଅତିରେକଲାଭଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହୋତି। କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଲୋଲୁପ୍ପଚାରଂ ଵଜ୍ଜେତ୍ଵା ସପଦାନଚାରୀ ହୋତି। କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଗହପତିଚୀଵରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ପଂସୁକୂଲିକୋ ହୋତି।

ଲୂଖଚୀଵରଧରୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଲୂଖନ୍ତି ସତ୍ଥଲୂଖଂ ସୁତ୍ତଲୂଖଂ ରଜନଲୂଖନ୍ତି ତୀହି କାରଣେହି ଲୂଖଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ସତ୍ଥେନ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ନଂ ସତ୍ଥଲୂଖଂ ନାମ, ତଂ ଅଗ୍ଗେନ ପରିହାଯତି, ଥୂଲଦୀଘସୁତ୍ତକେନ ସିବ୍ବିତଂ ସୁତ୍ତଲୂଖଂ ନାମ, ତଂ ଫସ୍ସେନ ପରିହାଯତି ଖରସମ୍ଫସ୍ସଂ ହୋତି। ରଜନେନ ରତ୍ତଂ ରଜନଲୂଖଂ ନାମ, ତଂ ଵଣ୍ଣେନ ପରିହାଯତି ଦୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ହୋତି। କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏଵଂ ସତ୍ଥଲୂଖସୁତ୍ତଲୂଖରଜନଲୂଖଚୀଵରଧରୋ ହୋତି, ଇମେ ଚସ୍ସ ଏତ୍ତକା ଇଚ୍ଛାଵଚରା ଅପ୍ପହୀନା ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚେଵ ସୂଯନ୍ତି ଚ, ଅଥ ଖୋ ନଂ ଵିଞ୍ଞୂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ନେଵ ସକ୍କରୋନ୍ତି…ପେ… ନ ପୂଜେନ୍ତୀତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁତି ଏତ୍ଥ ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, କିସ୍ସ ହେତୁତି କିଂ କାରଣା। ତେ ହି ତସ୍ସ…ପେ… ସୂଯନ୍ତି ଚ ଯସ୍ମା ତସ୍ସ ତେ ପାପକା ସୂଯନ୍ତି ଚାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇମେସଂ ଇଚ୍ଛାଵଚରାନଂ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଉପମାଯ ପାକଟଂ କରୋନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କୁଣପନ୍ତି ମତକଳେଵରଂ। ଅହିସ୍ସ କୁଣପଂ ଅହିକୁଣପଂ। ଏଵଂ ଇତରାନି। ଅତିପଟିକୂଲଜିଗୁଚ୍ଛନୀଯଭାଵତୋ ଚେତ୍ଥ ଇମାନେଵ ତୀଣି ଵୁତ୍ତାନୀତି ଵେଦିତବ୍ବାନି। ଅଞ୍ଞେସଞ୍ହି ସସସୂକରାଦୀନଂ କୁଣପଂ ମନୁସ୍ସା କଟୁକଭଣ୍ଡାଦୀହି ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ଵା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତିପି। ଇମେସଂ ପନ କୁଣପଂ ଅଭିନଵମ୍ପି ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତିଯେଵ, କୋ ପନ ଵାଦୋ କାଲାତିକ୍କମେନ ପୂତିଭୂତେ। ରଚଯିତ୍ଵାତି ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା, ପରିପୂରେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ, କୁଣପଂ ଗହେତ୍ଵା କଂସପାତିଯଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ଵାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞିସ୍ସାତି ଅପରାଯ। ପଟିକୁଜ୍ଜିତ୍ଵାତି ପିଦହିତ୍ଵା । ଅନ୍ତରାପଣନ୍ତି ଆପଣାନମନ୍ତରେ ମହାଜନସଂକିଣ୍ଣଂ ରଚ୍ଛାମୁଖଂ। ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ। ଜଞ୍ଞଜଞ୍ଞଂ ଵିଯାତି ଚୋକ୍ଖଚୋକ୍ଖଂ ଵିଯ ମନାପମନାପଂ ଵିଯ। ଅପିଚ ଵଧୁକାପଣ୍ଣାକାରଂ ଵିଯାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଵଧୁକାତି ଜନେତ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସା ନୀଯମାନଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଜଞ୍ଞଂ, ଉଭଯତ୍ଥାପି ଆଦରଵସେନ ଵା ପସଂସାଵସେନ ଵା ପୁନରୁତ୍ତଂ। ‘‘ଜଞ୍ଞଜଞ୍ଞଂ ଵ୍ୟା’’ତିପି ପାଠୋ।

ଅପାପୁରିତ୍ଵାତି ଵିଵରିତ୍ଵା। ତସ୍ସ ସହ ଦସ୍ସନେନ ଅମନାପତା ଚ ସଣ୍ଠହେଯ୍ୟାତି ତସ୍ସ କୁଣପସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ ସହେଵ ତସ୍ସ ଜନସ୍ସ ଅମନାପତା ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଅମନାପତାତି ଚ ‘‘ଅମନାପମିଦ’’ନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତଚେତସିକାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଏସ ନଯୋ ପଟିକୁଲ୍ୟଜେଗୁଚ୍ଛତାସୁ। ଜିଘଚ୍ଛିତାନମ୍ପୀତି ଛାତାନମ୍ପି। ନ ଭୋତ୍ତୁକମ୍ୟତା ଅସ୍ସାତି ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମତା ନ ଭଵେଯ୍ୟ। ପଗେଵ ସୁହିତାନନ୍ତି ଧାତାନଂ ପନ ପଠମତରମେଵ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମତା ନ ଭଵେଯ୍ୟାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତ୍ରାଯଂ ଉପମାସଂସନ୍ଦନା – ପରିସୁଦ୍ଧକଂସପାତିସଦିସଂ ଇମସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାଲିଙ୍ଗଂ, କୁଣପରଚନଂ ଵିଯ ଇଚ୍ଛାଵଚରାନଂ ଅପ୍ପହାନଂ, ଅପରକଂସପାତିଯା ପଟିକୁଜ୍ଜନଂ ଵିଯ ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗାଦୀହି ଇଚ୍ଛାଵଚରପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନଂ, କଂସପାତିଂ ଵିଵରିତ୍ଵା କୁଣପଦସ୍ସନେନ ଜନସ୍ସ ଅମନାପତା ଵିଯ ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗାଦୀନି ଅନାଦିଯିତ୍ଵା ଇଚ୍ଛାଵଚରଦସ୍ସନେନ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଅସକ୍କାରକରଣାଦିତାତି।

୬୨। ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ପନ, କିଞ୍ଚାପୀତି ଅନୁଗ୍ଗହପସଂସାଵଚନଂ, ତେନ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଇଚ୍ଛାଵଚରପ୍ପହାନଂ ପସଂସତି। ନେମନ୍ତନିକୋତି ନିମନ୍ତନପଟିଗ୍ଗାହକୋ। ଵିଚିତକାଳକନ୍ତି ଵିଚିନିତ୍ଵା ଅପନୀତକାଳକଂ। ଅନେକସୂପଂ ଅନେକବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସୂପୋ ନାମ ହତ୍ଥହାରିଯୋ ଵୁଚ୍ଚତି। ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗଂ, ତେନ ମଚ୍ଛମଂସମୁଗ୍ଗସୂପାଦୀହି ଅନେକସୂପଂ, ନାନପ୍ପକାରମଂସାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଅନେକବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ଉପମାସଂସନ୍ଦନେ ଚ ସାଲିଵରଭତ୍ତରଚନଂ ଵିଯ ଇଚ୍ଛାଵଚରପ୍ପହାନଂ, ଅପରକଂସପାତିଯା ପଟିକୁଜ୍ଜନଂ ଵିଯ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାସମୁଟ୍ଠାନେହି ଗାମନ୍ତଵିହାରାଦୀହି ଇଚ୍ଛାଵଚରପ୍ପହାନପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନଂ, କଂସପାତିଂ ଵିଵରିତ୍ଵା ସାଲିଵରଭତ୍ତଦସ୍ସନେନ ଜନସ୍ସ ମନାପତା ଵିଯ ଗାମନ୍ତଵିହାରାଦୀନି ଅନାଦିଯିତ୍ଵା ଇଚ୍ଛାଵଚରପ୍ପହାନଦସ୍ସନେନ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ସକ୍କାରକରଣାଦିତା ଵେଦିତବ୍ବା।

୬୩।ଉପମା ମଂ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ପଟିଭାତୀତି ମଯ୍ହଂ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଉପମା ଉପଟ୍ଠାତି। ଏକଂ ଉପମଂ ଵତ୍ତୁକାମୋ ଅହନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପଟିଭାତୁ ତନ୍ତି ତୁଯ୍ହଂ ପଟିଭାତୁ ଉପଟ୍ଠାତୁ, ଵଦ ତ୍ଵନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏକମିଦାହନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇଦାତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅହନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି,

ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପଯୋଗଵଚନଂ। ରାଜଗହେ ଵିହରାମି ଗିରିବ୍ବଜେତି, ରାଜଗହନ୍ତି ତସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ନାମଂ। ସମନ୍ତତୋ ପନ ଗିରିପରିକ୍ଖେପେନ ଵଜୋ ଵିଯ ସଣ୍ଠିତତ୍ତା ଗିରିବ୍ବଜନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ଵିହରାମି, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଅହଂ ଵିହରାମୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ଖ୍ଵାହନ୍ତି ଅଥ ଖୋ ଅହଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଥାତି ଅଞ୍ଞାଧିକାରଵଚନାରମ୍ଭେ ନିପାତୋ। ଖୋତି ପଦପୂରଣମତ୍ତୋ। ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯନ୍ତି ଦିଵସସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗସମଯଂ। ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯେତି ଅତ୍ଥୋ, ପୁବ୍ବଣ୍ହେ ଵା ସମଯଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ, ପୁବ୍ବଣ୍ହେ ଏକଂ ଖଣନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଏଵଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ଉପଯୋଗଵଚନଂ ଲବ୍ଭତି। ନିଵାସେତ୍ଵାତି ପରିଦହିତ୍ଵା, ଵିହାରନିଵାସନପରିଵତ୍ତନଵସେନେତଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଗାମପ୍ପଵେସନତ୍ଥାଯ ଵା ସଣ୍ଠପେତ୍ଵା ନିଵାସନଵସେନ, ନ ହି ସୋ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ଅନିଵତ୍ଥୋ ଅହୋସି।

ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯାତି ପତ୍ତଂ ହତ୍ଥେନ ଚୀଵରଂ କାଯେନ ଆଦିଯିତ୍ଵା। ପିଣ୍ଡାଯାତି ପିଣ୍ଡପାତତ୍ଥାଯ। ସମୀତୀତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଯାନକାରପୁତ୍ତୋତି ରଥକାରପୁତ୍ତୋ। ପଣ୍ଡୁପୁତ୍ତୋତି ପଣ୍ଡୁସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ। ଆଜୀଵକୋତି ନଗ୍ଗସମଣକୋ। ପୁରାଣଯାନକାରପୁତ୍ତୋତି ପୋରାଣଯାନକାରକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ। ପଙ୍କୁପଟ୍ଟିତୋତି ଉପଗନ୍ତ୍ଵା ଠିତୋ। ଵଙ୍କଂ ନାମ ଏକତୋ କୁଟିଲଂ। ଜିମ୍ହଂ ନାମ ସପ୍ପଗତମଗ୍ଗସଦିସଂ। ଦୋସନ୍ତି ଫେଗ୍ଗୁଵିସମଗଣ୍ଠିକାଦି। ଯଥା ଯଥାତି କାଲତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ଯଦା ଯଦା ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ କାଲେତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଥା ତଥାତି ଅଯମ୍ପି କାଲତ୍ଥୋଯେଵ, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କାଲେତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେନ ଚିନ୍ତେସି, ଇତରୋ ତେନ ଚିନ୍ତିତକ୍ଖଣେ ଚିନ୍ତିତଟ୍ଠାନମେଵ ତଚ୍ଛତି। ଅତ୍ତମନୋତି ସକମନୋ ତୁଟ୍ଠମନୋ ପୀତିସୋମନସ୍ସେହି ଗହିତମନୋ। ଅତ୍ତମନଵାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେସୀତି ଅତ୍ତମନତାଯ ଵାଚଂ , ଅତ୍ତମନଭାଵସ୍ସ ଵା ଯୁତ୍ତଂ ଵାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେସି ଉଦୀରଯି, ପଵ୍ଯାହରୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ହଦଯା ହଦଯଂ ମଞ୍ଞେ ଅଞ୍ଞାଯାତି ଚିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତଂ ଜାନିତ୍ଵା ଵିଯ।

ଅସ୍ସଦ୍ଧାତି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘେସୁ ସଦ୍ଧାଵିରହିତା। ଜୀଵିକତ୍ଥାତି ଇଣଭଯାଦୀହି ପୀଳିତା ବହି ଜୀଵିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଇଧ ଜୀଵିକତ୍ଥିକା ହୁତ୍ଵା। ନ ସଦ୍ଧାତି ନ ସଦ୍ଧାଯ। ସଠା ମାଯାଵିନୋତି ମାଯାସାଠେଯ୍ୟେହି ଯୁତ୍ତା। କେତବିନୋତି ସିକ୍ଖିତକେରାଟିକା, ନିପ୍ପୁନଥାମଗତସାଠେଯ୍ୟାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସାଠେଯ୍ୟଞ୍ହି ଅଭୂତଗୁଣଦସ୍ସନତୋ ଅଭୂତଭଣ୍ଡଗୁଣଦସ୍ସନସମଂ କତ୍ଵା ''କେରାଟିଯ''ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଉନ୍ନଳାତି ଉଗ୍ଗତନଳା, ଉଟ୍ଠିତତୁଚ୍ଛମାନାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି । ଚପଲାତି ପତ୍ତଚୀଵରମଣ୍ଡନାଦିନା ଚାପଲ୍ଲେନ ଯୁତ୍ତା। ମୁଖରାତି ମୁଖଖରା, ଖରଵଚନାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଵିକିଣ୍ଣଵାଚାତି ଅସଂଯତଵଚନା, ଦିଵସମ୍ପି ନିରତ୍ଥକଵଚନପ୍ପଲାପିନୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ଵାରାତି ଛସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅସଂଵୁତକମ୍ମଦ୍ଵାରା। ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁନୋତି ଭୋଜନେ ଯା ମତ୍ତା ଜାନିତବ୍ବା ପରିଯେସନପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗେସୁ ଯୁତ୍ତତା, ତସ୍ସା ଅଜାନନକା। ଜାଗରିଯଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତାତି ଜାଗରେ ଅନନୁଯୁତ୍ତା। ସାମଞ୍ଞେ ଅନପେକ୍ଖଵନ୍ତୋତି ସମଣଧମ୍ମେ ନିରପେକ୍ଖା, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପତ୍ତିରହିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସିକ୍ଖାଯ ନ ତିବ୍ବଗାରଵାତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ବହୁଲଗାରଵା ନ ହୋନ୍ତି, ଆପତ୍ତିଵୀତିକ୍କମବହୁଲା ଵା। ବାହୁଲିକାତିଆଦି ଧମ୍ମଦାଯାଦେ ଵୁତ୍ତଂ, କୁସୀତାତିଆଦି ଭଯଭେରଵେ। ଧମ୍ମପରିଯାଯେନାତି ଧମ୍ମଦେସନାଯ।

ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମାତି ପକତିଯାପି ସଦ୍ଧା, ପବ୍ବଜିତାପି ସଦ୍ଧାଯ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତା। ପିଵନ୍ତି ମଞ୍ଞେ ଘସନ୍ତି ମଞ୍ଞେତି ପିଵନ୍ତି ଵିଯ ଘସନ୍ତି ଵିଯ। ଅତ୍ତମନଵାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେନ୍ତା ଵଚସା ପିଵନ୍ତି ଵିଯ, ଅବ୍ଭନୁମୋଦନ୍ତା ମନସା ଘସନ୍ତି ଵିଯ। ସାଧୁ ଵତାତି ସୁନ୍ଦରଂ ଵତ । ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀତି ରସ୍ସମ୍ପି ଵଟ୍ଟତି ଦୀଘମ୍ପି। ରସ୍ସେ ସତି ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପରି ହୋତି, ଦୀଘେ ସତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ଯଦା ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପରି ହୋତି, ତଦା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହେ ଅକୁସଲା ଵୁଟ୍ଠାପେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ, ତଦା ସବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ ଅକୁସଲା ଵୁଟ୍ଠାପେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦହରୋତି ତରୁଣୋ। ଯୁଵାତି ଯୋବ୍ବନଭାଵେ ଠିତୋ। ମଣ୍ଡନକଜାତିକୋତି ଅଲଙ୍କାରକସଭାଵୋ। ତତ୍ଥ କୋଚି ତରୁଣୋପି ଯୁଵା ନ ହୋତି ଯଥା ଅତିତରୁଣୋ, କୋଚି ଯୁଵାପି ମଣ୍ଡନକଜାତିକୋ ନ ହୋତି ଯଥା ଉପସନ୍ତସଭାଵୋ, ଆଲସିଯବ୍ଯସନାଦୀହି ଵା ଅଭିଭୂତୋ, ଇଧ ପନ ଦହରୋ ଚେଵ ଯୁଵା ଚ ମଣ୍ଡନକଜାତିକୋ ଚ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତସ୍ମା ଏଵମାହ। ଉପ୍ପଲାଦୀନି ଲୋକସମ୍ମତତ୍ତା ଵୁତ୍ତାନି। ଇତିହ ତେତି ଏଵଂ ତେ। ଉଭୋ ମହାନାଗାତି ଦ୍ଵେପି ମହାନାଗା, ଦ୍ଵେପି ହି ଏତେ ଅଗ୍ଗସାଵକା ''ମହାନାଗା''ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତତ୍ରାଯଂ ଵଚନତ୍ଥୋ, ଛନ୍ଦାଦୀହି ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ନାଗା, ତେନ ତେନ ମଗ୍ଗେନ ପହୀନେ କିଲେସେ ନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ନାଗା, ନାନପ୍ପକାରକଂ ଆଗୁଂ ନ କରୋନ୍ତୀତି ନାଗା, ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ଵିତ୍ଥାରୋ ପନ ମହାନିଦ୍ଦେସେ (ମହାନି। ୮୦) ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଅପିଚ –

''ଆଗୁଂ ନ କରୋତି କିଞ୍ଚି ଲୋକେ,

ସବ୍ବସଂଯୋଗେ ଵିସଜ୍ଜ ବନ୍ଧନାନି;

ସବ୍ବତ୍ଥ ନ ସଜ୍ଜତୀ ଵିମୁତ୍ତୋ,

ନାଗୋ ତାଦି ପଵୁଚ୍ଚତେ ତଥତ୍ତା''ତି। (ସୁ। ନି। ୫୨୭; ମହାନି। ୮୦);

ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମହନ୍ତା ନାଗା ମହାନାଗା, ଅଞ୍ଞେହି ଖୀଣାସୱନାଗେହି ପୁଜ୍ଜତରା ଚ ପାସଂସତରା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସାତି ଅଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ। ସମନୁମୋଦିଂସୂତି ସମଂ ଅନୁମୋଦିଂସୁ। ତତ୍ଥ ଇମାଯ ଉପମାଯ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଅନୁମୋଦି, ପଟିଭାତୁ ତଂ ଆୱୁସୋତି ଧମ୍ମସେନାପତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସମନୁମୋଦିଂସୂ''ତି।

ସଲ୍ଲୁତିପରମତ୍ଥଦେସନାକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଅନଙ୍ଗଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୪।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାତି ତିୱିଧଂ ସମ୍ପନ୍ନଂ ପରିପୁଣ୍ଣସମଙ୍ଗିମଧୁରୱସେନ। ତତ୍ଥ –

''ସମ୍ପନ୍ନଂ ସାଲିକେଦାରଂ, ସୁୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି କୋସିଯ;

ପଟିୱେଦେମି ତେ ବ୍ରହ୍ମେ, ନ ନଂ ୱାରେତୁମୁସ୍ସହେ''ତି। (ଜା। ୧।୧୪।୧);

ଇଦଂ ପରିପୁଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ''ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ଉପେତୋ ହୋତି ସମୁପେତୋ ଉପାଗତୋ ସମୁପାଗତୋ ଉପପନ୍ନୋ ସମ୍ପନ୍ନୋ ସମନ୍ନାଗତୋ''ତି (ୱିଭ। ୫୧୧) ଇଦଂ ସମଙ୍ଗିସମ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ''ଇମିସ୍ସା, ଭନ୍ତେ, ମହାପଥୱିଯା ହେଟ୍ଠିମତଲଂ ସମ୍ପନ୍ନଂ, ସେଯ୍ୟଥାପି ଖୁଦ୍ଦମଧୁଂ ଅନେଳକଂ, ଏୱମସ୍ସାଦ''ନ୍ତି (ପାରା। ୧୭) ଇଦଂ ମଧୁରସମ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ଇଧ ପନ ପରିପୁଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନମ୍ପି ସମଙ୍ଗିସମ୍ପନ୍ନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାତି ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲା ହୁତ୍ୱାତିପି ସୀଲସମଙ୍ଗିନୋ ହୁତ୍ୱାତିପି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୀଲନ୍ତି କେନଟ୍ଠେନ ସୀଲଂ? ସୀଲନଟ୍ଠେନ ସୀଲଂ। ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତା।

ତତ୍ଥ ''ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲା''ତି ଇମିନା ଅତ୍ଥେନ ଖେତ୍ତଦୋସୱିଗମେନ ଖେତ୍ତପାରିପୂରୀ ୱିଯ ସୀଲଦୋସୱିଗମେନ ସୀଲପାରିପୂରୀ ୱୁତ୍ତା ହୋତି। ଯଥା ହି ଖେତ୍ତଂ ବୀଜଖଣ୍ଡଂ ୱପ୍ପଖଣ୍ଡଂ ଉଦକଖଣ୍ଡଂ ଊସଖଣ୍ଡନ୍ତି ଚତୁଦୋସସମନ୍ନାଗତଂ ଅପରିପୂରଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ବୀଜଖଣ୍ଡଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ବୀଜାନି ଖଣ୍ଡାନି ୱା ପୂତୀନି ୱା ହୋନ୍ତି, ତାନି ଯତ୍ଥ ୱପନ୍ତି, ତତ୍ଥ ସସ୍ସଂ ନ ଉଟ୍ଠେତି, ଖେତ୍ତଂ ଖଣ୍ଡଂ ହୋତି। ୱପ୍ପଖଣ୍ଡଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଅକୁସଲୋ ବୀଜାନି ୱପନ୍ତୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ନିପାତେତି। ଏୱଞ୍ହି ସବ୍ବତ୍ଥ ସସ୍ସଂ ନ ଉଟ୍ଠେତି, ଖେତ୍ତଂ ଖଣ୍ଡଂ ହୋତି। ଉଦକଖଣ୍ଡଂ ନାମ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉଦକଂ ଅତିବହୁ ୱା ନ ୱା ହୋତି, ତତ୍ରାପି ହି ସସ୍ସାନି ନ ଉଟ୍ଠେନ୍ତି, ଖେତ୍ତଂ ଖଣ୍ଡଂ ହୋତି। ଊସଖଣ୍ଡଂ ନାମ ଯତ୍ଥ କସ୍ସକୋ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ପଦେସେ ନଙ୍ଗଲେନ ଭୂମିଂ ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ୱାରେ କସନ୍ତୋ ଅତିଗମ୍ଭୀରଂ କରୋତି, ତତୋ ଊସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ରାପି ହି ସସ୍ସଂ ନ ଉଟ୍ଠେତି, ଖେତ୍ତଂ ଖଣ୍ଡଂ ହୋତି, ତାଦିସଞ୍ଚ ଖେତ୍ତଂ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ନ ମହାନିସଂସଂ, ତତ୍ରାପି ହି ବହୁମ୍ପି ୱପିତ୍ୱା ଅପ୍ପଂ ଲଭତି। ଇମେସଂ ପନ ଚତୁନ୍ନଂ ଦୋସାନଂ ୱିଗମା ଖେତ୍ତଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି। ତାଦିସଞ୍ଚ ଖେତ୍ତଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସଂ। ଏୱମେୱ ଖଣ୍ଡଂ ଛିଦ୍ଦଂ ସବଲଂ କମ୍ମାସନ୍ତି ଚତୁଦୋସସମନ୍ନାଗତଂ ସୀଲଂ ଅପରିପୂରଂ ହୋତି। ତାଦିସଞ୍ଚ ସୀଲଂ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି, ନ ମହାନିସଂସଂ। ଇମେସଂ ପନ ଚତୁନ୍ନଂ ଦୋସାନଂ ୱିଗମା ସୀଲଖେତ୍ତଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି, ତାଦିସଞ୍ଚ ସୀଲଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସଂ।

''ସୀଲସମଙ୍ଗିନୋ''ତି ଇମିନା ପନତ୍ଥେନ ସୀଲେନ ସମଙ୍ଗିଭୂତା ସମୋଧାନଂ ଗତା ସମନ୍ନାଗତା ହୁତ୍ୱା ୱିହରଥାତି ଇଦମେୱ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ସମ୍ପନ୍ନସୀଲତା ହୋତି ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା ଚ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନେନ ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ଆନିସଂସଦସ୍ସନେନ। ତଦୁଭଯମ୍ପି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତଂ।

ତତ୍ଥ ''ସମ୍ପନ୍ନସୀଲା''ତି ଏତ୍ତାୱତା କିର ଭଗୱା ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ''ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତା''ତି ଇମିନା ତତ୍ଥ ଜେଟ୍ଠକସୀଲଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସୀତି ଦୀପୱିହାରୱାସୀ ସୁମନତ୍ଥେରୋ ଆହ। ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ପନସ୍ସ ତେପିଟକଚୂଳନାଗତ୍ଥେରୋ ଆହ – ଉଭଯତ୍ଥାପି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତୋ, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋଯେୱ ହି ସୀଲଂ। ଇତରାନି ପନ ତୀଣି ସୀଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ଅନନୁଜାନନ୍ତୋ

ୱତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରୋ ନାମ ଛଦ୍ୱାରରକ୍ଖାମତ୍ତକମେୱ, ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧି ଧମ୍ମେନ ସମେନ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପତ୍ତିମତ୍ତକଂ, ପଚ୍ଚୟନିସ୍ସିତଂ ପଟିଲଦ୍ଧପଚ୍ଚୟେ ଇଦମତ୍ଥନ୍ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନମତ୍ତକଂ। ନିପ୍ପରିୟାୟେନ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋୱ ସୀଲଂ। ୟସ୍ସ ସୋ ଭିନ୍ନୋ, ଅୟଂ ଛିନ୍ନସୀସୋ ୱିୟ ପୁରିସୋ ହତ୍ଥପାଦେ ସେସାନି ରକ୍ଖିସ୍ସତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୟସ୍ସ ପନ ସୋ ଅରୋଗୋ, ଅୟଂ ଅଛିନ୍ନସୀସୋ ୱିୟ ପୁରିସୋ ଜୀୱିତଂ ସେସାନି ପୁନ ପାକତିକାନି କତ୍ୱା ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମା ‘ସମ୍ପନ୍ନସୀଲା’ତି ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ‘ସମ୍ପନ୍ନପାତିମୋକ୍ଖା’ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ତଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତା’ତିଆଦିମାହା’’ତି।

ତତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତାତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନାତି ଆଚାରେନ ଚ ଗୋଚରେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନା। ଅଣୁମତ୍ତେସୂତି ଅପ୍ପମତ୍ତକେସୁ। ୱଜ୍ଜେସୂତି ଅକୁସଲଧମ୍ମେସୁ। ଭୟଦସ୍ସାୱୀତି ଭୟଦସ୍ସିନୋ। ସମାଦାୟାତି ସମ୍ମା ଆଦିୟିତ୍ୱା। ସିକ୍ଖଥ ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ତଂ ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ସିକ୍ଖଥ। ଅପିଚ ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖଥ ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ୟଂକିଞ୍ଚି ସିକ୍ଖାକୋଟ୍ଠାସେସୁ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ କାୟିକଂ ୱାଚସିକଞ୍ଚ, ତଂ ସବ୍ବଂ ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖଥାତି ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ସବ୍ବାନେତାନି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରାଦୀନି ପଦାନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତାନି।

୬୫।ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ ଚେତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ସୀଲାନିସଂସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ସଚେପି ଅଚିରପବ୍ବଜିତାନଂ ୱା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞାନଂ ୱା ଏୱମସ୍ସ ‘‘ଭଗୱା ସୀଲଂ ପୂରେଥାତି ୱଦତି, କୋ ନୁ ଖୋ ସୀଲପୂରଣେ ଆନିସଂସୋ, କୋ ୱିସେସୋ, କା ୱଡ୍ଢୀ’’ତି? ତେସଂ ସତ୍ତରସ ଆନିସଂସେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଏୱମାହ। ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଏତଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ପିୟମନାପତାଦିଆସୱକ୍ଖୟପରିୟୋସାନଂ ଆନିସଂସଂ ସୁତ୍ୱାପି ସୀଲଂ ପରିପୂରେୟ୍ୟୁନ୍ତି। ୱିସକଣ୍ଟକୱାଣିଜୋ ୱିୟ। ୱିସକଣ୍ଟକୱାଣିଜୋ ନାମ ଗୁଳୱାଣିଜୋ ୱୁଚ୍ଚତି।

ସୋ କିର ଗୁଳଫାଣିତଖଣ୍ଡସକ୍ଖରାଦୀନି ସକଟେନାଦାୟ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ୱିସକଣ୍ଟକଂ ଗଣ୍ହଥ, ୱିସକଣ୍ଟକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଉଗ୍ଘୋସେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଗାମିକା ‘‘ୱିସଂ ନାମ କକ୍ଖଳଂ, ୟୋ ନଂ ଖାଦତି, ସୋ ମରତି, କଣ୍ଟକମ୍ପି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମାରେତି, ଉଭୋପେତେ କକ୍ଖଳା, କୋ ଏତ୍ଥ ଆନିସଂସୋ’’ତି ଗେହଦ୍ୱାରାନି ଥକେସୁଂ, ଦାରକେ ଚ ପଲାପେସୁଂ। ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱାଣିଜୋ ‘‘ଅୱୋହାରକୁସଲା ଇମେ ଗାମିକା, ହନ୍ଦ ନେ ଉପାୟେନ ଗଣ୍ହାପେମୀ’’ତି ‘‘ଅତିମଧୁରଂ ଗଣ୍ହଥ, ଅତିସାଦୁଂ ଗଣ୍ହଥ, ଗୁଳଂ ଫାଣିତଂ ସକ୍ଖରଂ ସମଗ୍ଘଂ ଲବ୍ଭତି, କୂଟମାସକକୂଟକହାପଣାଦୀହିପି ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ଉଗ୍ଘୋସେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଗାମିକା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ବହୁମ୍ପି ମୂଲଂ ଦତ୍ୱା ଗହେସୁଂ। ତତ୍ଥ ୱାଣିଜସ୍ସ ‘‘ୱିସକଣ୍ଟକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଉଗ୍ଘୋସନଂ ୱିୟ ଭଗୱତୋ ‘‘ସମ୍ପନ୍ନସୀଲା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରଥ…ପେ… ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖଥ ସିକ୍ଖାପଦେସୂ’’ତି ୱଚନଂ। ‘‘ଉଭୋପେତେ କକ୍ଖଳା, କୋ ଏତ୍ଥ ଆନିସଂସୋ’’ତି ଗାମିକାନଂ ଚିନ୍ତନଂ ୱିୟ ଭଗୱା ‘‘ସମ୍ପନ୍ନସୀଲା ୱିହରଥା’’ତି ଆହ, ‘‘ସୀଲଞ୍ଚ ନାମେତଂ କକ୍ଖଳଂ ଫରୁସଂ ଖିଡ୍ଡାଦିପଚ୍ଚନୀକଂ, କୋ ନୁ ଖୋ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାନଂ ଆନିସଂସୋ’’ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିନ୍ତନଂ। ଅଥ ତସ୍ସ ୱାଣିଜସ୍ସ ‘‘ଅତିମଧୁରଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତିଆଦିୱଚନଂ ୱିୟ ଭଗୱତୋ ପିୟମନାପତାଦିଆସୱକ୍ଖୟପରିୟୋସାନଂ ସତ୍ତରସଆନିସଂସପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ ‘‘ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ ଚେ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ ଚେତି ୟଦି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ ୟଦି ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ପିୟୋ ଚ ଅସ୍ସନ୍ତି ପିୟଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସିତବ୍ବୋ, ସିନେହୁପ୍ପତ୍ତିୟା ପଦଟ୍ଠାନଭୂତୋ ଭୱେୟ୍ୟନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମନାପୋତି ତେସଂ ମନୱଡ୍ଢନକୋ, ତେସଂ ୱା ମନେନ ପତ୍ତବ୍ବୋ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଫରିତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଗରୂତି ତେସଂ ଗରୁଟ୍ଠାନିୟୋ ପାସାଣଚ୍ଛତ୍ତସଦିସୋ। ଭାୱନୀୟୋତି ‘‘ଅଦ୍ଧା ଅୟମାୟସ୍ମା ଜାନଂ ଜାନାତି ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ସମ୍ଭାୱନୀୟୋ। ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେସୁୟେୱ ପରିପୂରକାରୀ ଅସ୍ସ, ଅନୂନେନ ପରିପୂରିତାକାରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭୱେୟ୍ୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥମନୁୟୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତସମଥେ ୟୁତ୍ତୋ, ଏତ୍ଥ ହି ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ୱା ଅତ୍ତନୋତି ୱା ଏତଂ ଏକତ୍ଥଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ପନେତଂ ସମଥନ୍ତି ଉପୟୋଗୱଚନଂ। ଅନୂତି ଇମିନା ଉପସଗ୍ଗେନ ୟୋଗେ ସିଦ୍ଧଂ। ଅନିରାକତଜ୍ଝାନୋତି ବହି ଅନୀହଟଜ୍ଝାନୋ, ଅୱିନାସିତଜ୍ଝାନୋ ୱା, ନୀହରଣୱିନାସତ୍ଥଞ୍ହି ଇଦଂ ନିରାକରଣଂ ନାମ। ଥମ୍ଭଂ ନିରଂକତ୍ୱା ନିୱାତୱୁତ୍ତୀତିଆଦୀସୁ ଚସ୍ସ ପୟୋଗୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ୱିପସ୍ସନାୟ ସମନ୍ନାଗତୋତି ସତ୍ତୱିଧାୟ ଅନୁପସ୍ସନାୟ ୟୁତ୍ତୋ, ସତ୍ତୱିଧା ଅନୁପସ୍ସନା ନାମ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନା ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନା ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନା ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନା ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାତି। ତା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତା। ବ୍ରୂହେତା ସୁଞ୍ଞାଗାରାନନ୍ତି ୱଡ୍ଢେତା ସୁଞ୍ଞାଗାରାନଂ, ଏତ୍ଥ ଚ ସମଥୱିପସ୍ସନାୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ବ୍ରୂହେତା ସୁଞ୍ଞାଗାରାନ’’ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏକଭୂମକାଦିପାସାଦେ କୁରୁମାନୋପି ପନ ନେୱ ସୁଞ୍ଞାଗାରାନଂ ବ୍ରୂହେତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ୟଥା ତଣ୍ହୁଚ୍ଚରିତଦେସନା ପଠମଂ ତଣ୍ହାୱସେନ ଆରଦ୍ଧାପି ତଣ୍ହାପଦଟ୍ଠାନତ୍ତା ମାନଦିଟ୍ଠୀନଂ ମାନଦିଟ୍ଠିୟୋ ଓସରିତ୍ୱା କମେନ ପପଞ୍ଚତ୍ତୟଦେସନା ଜାତା, ଏୱମୟଂ ଦେସନା ପଠମଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୱସେନ ଆରଦ୍ଧାପି ସୀଲପଦଟ୍ଠାନତ୍ତା ସମଥୱିପସ୍ସନାନଂ ସମଥୱିପସ୍ସନାୟୋ

ଓସରିତ୍ୱା କମେନ ସିକ୍ଖତ୍ତଯଦେସନା ଜାତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀ’’ତି ଏତ୍ତାୱତା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା ୱୁତ୍ତା। ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥମନୁଯୁତ୍ତୋ ଅନିରାକତଜ୍ଝାନୋ’’ତି ଏତ୍ତାୱତା ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ‘‘ୱିପସ୍ସନାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି ଏତ୍ତାୱତା ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା, ‘‘ବ୍ରୂହେତା ସୁଞ୍ଞାଗାରାନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ପନ ସମଥୱସେନ ସୁଞ୍ଞାଗାରୱଡ୍ଢନେ ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାତି ଏୱଂ ଦ୍ୱେପି ସିକ୍ଖା ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥମନୁଯୁତ୍ତୋ ଅନିରାକତଜ୍ଝାନୋ’’ତି ଇମେହି ପଦେହି ସୀଲାନୁରକ୍ଖିକା ଏୱ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା କଥିତା। ‘‘ୱିପସ୍ସନାଯା’’ତି ଇମିନା ପଦେନ ସୀଲାନୁରକ୍ଖିକୋ ସଙ୍ଖାରପରିଗ୍ଗହୋ।

କଥଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ସୀଲମନୁରକ୍ଖତି? ଯସ୍ସ ହି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ନତ୍ଥି, ସୋ ବ୍ୟାଧିମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱିହଞ୍ଞତି, ସୋ ବ୍ୟାଧିୱିହତୋ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ସୀଲଂ ୱିନାସେତ୍ୱାପି ବ୍ୟାଧିୱୂପସମଂ କତ୍ତା ହୋତି। ଯସ୍ସ ପନ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଅତ୍ଥି, ସୋ ତଂ ବ୍ୟାଧିଦୁକ୍ଖଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ସମାପନ୍ନକ୍ଖଣେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୂରାପକତଂ ହୋତି, ବଲୱତରସୁଖମୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ସୀଲଂ ଅନୁରକ୍ଖତି।

କଥଂ ସଙ୍ଖାରପରିଗ୍ଗହୋ ସୀଲମନୁରକ୍ଖତି? ଯସ୍ସ ହି ସଙ୍ଖାରପରିଗ୍ଗହୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ‘‘ମମ ରୂପଂ ମମ ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତଭାୱେ ବଲୱମମତ୍ତଂ ହୋତି, ସୋ ତଥାରୂପେସୁ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖବ୍ୟାଧିଭଯାଦୀସୁ ସମ୍ପତ୍ତେସୁ ସୀଲଂ ୱିନାସେତ୍ୱାପି ଅତ୍ତଭାୱଂ ପୋସେତା ହୋତି। ଯସ୍ସ ପନ ସଙ୍ଖାରପରିଗ୍ଗହୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱେ ବଲୱମମତ୍ତଂ ୱା ସିନେହୋ ୱା ନ ହୋତି, ସୋ ତଥାରୂପେସୁ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖବ୍ୟାଧିଭଯାଦୀସୁ ସମ୍ପତ୍ତେସୁ ସଚେପିସ୍ସ ଅନ୍ତାନି ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ସଚେପି ଉସ୍ସୁସ୍ସତି ୱିସୁସ୍ସତି, ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକୋ ୱା ହୋତି ସତଧାପି ସହସ୍ସଧାପି, ନେୱ ସୀଲଂ ୱିନାସେତ୍ୱା ଅତ୍ତଭାୱଂ ପୋସେତା ହୋତି। ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରପରିଗ୍ଗହୋ ସୀଲମନୁରକ୍ଖତି। ‘‘ବ୍ରୂହେତା ସୁଞ୍ଞାଗାରାନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ପନ ତସ୍ସେୱ ଉଭଯସ୍ସ ବ୍ରୂହନା ୱଡ୍ଢନା ସାତଚ୍ଚକିରିଯା ଦସ୍ସିତା।

ଏୱଂ ଭଗୱା ଯସ୍ମା ‘‘ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ପିଯୋ ଚସ୍ସଂ ମନାପୋ ଚ ଗରୁ ଚ ଭାୱନୀଯୋ ଚା’’ତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ଆକଙ୍ଖନ୍ତେନ ନହଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି କାତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ସୀଲାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଇଦିସୋ ହି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ପିଯୋ ହୋତି ମନାପୋ ଗରୁ ଭାୱନୀଯୋ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ –

‘‘ସୀଲଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନଂ , ଧମ୍ମଟ୍ଠଂ ସଚ୍ଚୱାଦିନଂ;

ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମ କୁବ୍ବାନଂ, ତଂ ଜନୋ କୁରୁତେ ପିଯ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୨୧୭);

ତସ୍ମା ‘‘ଆକଙ୍ଖେଯ୍ଯ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ପିଯୋ ଚସ୍ସଂ ମନାପୋ ଚ ଗରୁ ଚ ଭାୱନୀଯୋ ଚାତି ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀ… ପେ… ସୁଞ୍ଞାଗାରାନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଯସ୍ମା ପଚ୍ଚଯଲାଭାଦିଂ ପତ୍ଥଯନ୍ତେନାପି ଇଦମେୱ କରଣୀଯଂ, ନ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି, ତସ୍ମା ‘‘ଆକଙ୍ଖେଯ୍ଯ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଲାଭୀ ଅସ୍ସ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ନ ଚେତ୍ଥ ଭଗୱା ଲାଭନିମିତ୍ତଂ ସୀଲାଦିପରିପୂରଣଂ କଥେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଭଗୱା ହି ଘାସେସନଂ ଛିନ୍ନକଥୋ ନ ୱାଚଂ ପଯୁତ୍ତଂ ଭଣେତି, ଏୱଂ ସାୱକେ ଓୱଦତି, ସୋ କଥଂ ଲାଭନିମିତ୍ତଂ ସୀଲାଦିପରିପୂରଣଂ କଥେସ୍ସତି, ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯୱସେନ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯେସଞ୍ହି ଏୱଂ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଭୱେଯ୍ଯ ‘‘ସଚେ ମଯଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ନ କିଲମେଯ୍ଯାମ, ସୀଲାଦିଂ ପୂରେତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯାମା’’ତି, ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ଭଗୱା ଏୱମାହ। ଅପିଚ ରସାନିସଂସୋ ଏସ ସୀଲସ୍ସ, ଯଦିଦଂ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ନାମ। ତଥା ହି ପଣ୍ଡିତମନୁସ୍ସା କୋଟ୍ଠାଦୀସୁ ଠପିତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପୁତ୍ତାଦୀନମ୍ପି ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନାପି ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ଦେନ୍ତୀତି ସୀଲସ୍ସ ସରସାନିସଂସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତିଯୱାରେ ଯେସାହନ୍ତି ଯେସଂ ଅହଂ। ତେସଂ ତେ କାରାତି ତେସଂ ଦେୱାନଂ ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ତେ ମଯି କତା ପଚ୍ଚଯଦାନକାରା। ଦେୱାପି ହି ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚଯେ ଦେନ୍ତି, ନ କେୱଲଂ ମନୁସ୍ସାଯେୱ, ସକ୍କୋ ୱିଯ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ। ମହପ୍ଫଲା ମହାନିସଂସାତି ଉଭଯମେତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ମହନ୍ତଂ ୱା ଲୋକିଯସୁଖଂ ଫଲନ୍ତୀତି ମହପ୍ଫଲା। ମହତୋ ଲୋକୁତ୍ତରସୁଖସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତୀତି ମହାନିସଂସା। ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତସ୍ସ ହି କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖାପି ପଞ୍ଚରତନମଯାଯ ଭୂମିଯା ପଣ୍ଣସାଲାପି କତ୍ୱା ଦିନ୍ନା ଅନେକାନି କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତତୋ ରକ୍ଖତି, ପରିଯୋସାନେ ଚ ଅମତାଯ ପରିନିବ୍ବାନଧାତୁଯାପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ‘‘ଖୀରୋଦନଂ ଅହମଦାସି’’ନ୍ତିଆଦୀନି (ୱି। ୱ। ୪୧୩) ଚେତ୍ଥ ୱତ୍ଥୂନି, ସକଲମେୱ ୱା ପେତୱତ୍ଥୁ ୱିମାନୱତ୍ଥୁ ଚ ସାଧକଂ। ତସ୍ମା ପଚ୍ଚଯଦାଯକେହି ଅତ୍ତନି କତାନଂ କାରାନଂ ମହପ୍ଫଲତଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନାପି ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତେନେୱ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଚତୁତ୍ଥୱାରେ ଞାତୀତି ସସ୍ସୁସସୁରପକ୍ଖିକା। ସାଲୋହିତାତି ଏକଲୋହିତସମ୍ବନ୍ଧା ପୀତିପିତାମହାଦୟୋ । ପେତାତି ପେତ୍ତଭାୱଂ ଗତା। କାଲଙ୍କତାତି ମତା। ତେସଂ ତନ୍ତି ତେସଂ ତଂ ମୟି ପସନ୍ନଚିତ୍ତତଂ ୱା ପସନ୍ନେନ ଚିତ୍ତେନ ଅନୁସ୍ସରଣଂ ୱା। ଯସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ କାଲଙ୍କତୋ ପିତା ୱା ମାତା ୱା “ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକୋ ଥେରୋ ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ”ତି ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ତସ୍ସ ସୋ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦୋପି ତଂ ଅନୁସ୍ସରଣମତ୍ତମ୍ପି ମହପ୍ଫଲଂ ମହାନିସଂସମେୱ ହୋତି, ଅନେକାନି କପ୍ପସତସହସ୍ସାନି ଦୁଗ୍ଗତିତୋ ୱାରେତୁଂ ଅନ୍ତେ ଚ ଅମତଂ ପାପେତୁଂ ସମତ୍ଥମେୱ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା “ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନା ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଞା, ୱିମୁତ୍ତି, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନା, ଦସ୍ସନଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁକାରଂ ୱଦାମି। ସୱନଂ, ଅନୁସ୍ସତିଂ, ଅନୁପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଉପସଙ୍କମନଂ, ପୟିରୁପାସନଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁକାରଂ ୱଦାମୀ”ତି (ଇତିୱୁ। ୧୦୪)। ତସ୍ମା ଞାତିସାଲୋହିତାନଂ ଅତ୍ତନି ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦସ୍ସ ଅନୁସ୍ସତିଯା ଚ ମହପ୍ଫଲତଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନାପି ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତେନେୱ, ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

୬୬। ପଞ୍ଚମୱାରେ ଅରତିରତିସହୋ ଅସ୍ସନ୍ତି ଅରତିଯା ରତିଯା ଚ ସହୋ ଅଭିଭୱିତା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତା ଭୱେୟ୍ୟଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅରତୀତି ଅଧିକୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପନ୍ତସେନାସନେସୁ ଚ ଉକ୍କଣ୍ଠା। ରତୀତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣରତି। ନ ଚ ମଂ ଅରତି ସହେୟ୍ୟାତି ମଞ୍ଚ ଅରତି ନ ଅଭିଭୱେୟ୍ୟ ନ ମଦ୍ଦେୟ୍ୟ ନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରେୟ୍ୟ। ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଜାତଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ। ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତୋ ହି ଅରତିଞ୍ଚ ରତିଞ୍ଚ ସହତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ମା ଇଦିସଂ ଅତ୍ତାନଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନାପି ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତେନେୱ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଛଟ୍ଠୱାରେ ଭୟଂ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସୋପି ଆରମ୍ମଣମ୍ପି। ଭେରୱଂ ଆରମ୍ମଣମେୱ। ସେସଂ ପଞ୍ଚମୱାରେ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତୋ ହି ଭୟଭେରୱଂ ସହତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି ଅରିୟକୋଟିୟୱାସୀମହାଦତ୍ତତ୍ଥେରୋ ୱିୟ।

ଥେରୋ କିର ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପାସାଦିକଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଦିସ୍ୱା “ଇଧେୱଜ୍ଜ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ”ତି ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ରୁକ୍ଖଦେୱତାୟ ଦାରକା ଥେରସ୍ସ ସୀଲତେଜେନ ସକଭାୱେନ ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ୱିସ୍ସରମକଂସୁ। ଦେୱତାପି ରୁକ୍ଖଂ ଚାଲେସି। ଥେରୋ ଅଚଲୋୱ ନିସୀଦି। ସା ଦେୱତା ଧୂମାୟି, ପଜ୍ଜଲି, ନେୱ ସକ୍ଖି ଥେରଂ ଚାଲେତୁଂ, ତତୋ ଉପାସକୱଣ୍ଣେନାଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। “କୋ ଏସୋ”ତି ୱୁତ୍ତା “ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା”ତି ଅୱୋଚ। ତ୍ୱଂ ଏତେ ୱିକାରେ ଅକାସୀତି। ଆମ ଭନ୍ତେତି। କସ୍ମାତି ଚ ୱୁତ୍ତା ଆହ – “ତୁମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ , ସୀଲତେଜେନ ଦାରକା ସକଭାୱେନ ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ୱିସ୍ସରମକଂସୁ, ସାହଂ ତୁମ୍ହେ ପଲାପେତୁଂ ଏୱମକାସି”ନ୍ତି। ଥେରୋ ଆହ – “ଅଥ କସ୍ମା ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ମା ୱସଥ, ମୟ୍ହଂ ଅଫାସୂତି ପଟିକଚ୍ଚେୱ ନାୱଚାସି। ଇଦାନି ପନ ମା କିଞ୍ଚି ଅୱଚ, ଅରିୟକୋଟିୟମହାଦତ୍ତୋ ଅମନୁସ୍ସଭୟେନ ଗତୋତି ୱଚନତୋ ଲଜ୍ଜାମି, ତେନାହଂ ଇଧେୱ ୱସିସ୍ସଂ, ତ୍ୱଂ ପନ ଅଜ୍ଜେକଦିୱସଂ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱସାହୀ”ତି। ଏୱଂ ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତୋ ଭୟଭେରୱସହୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ଇଦିସମତ୍ତାନଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନାପି ସୀଲାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତେନେୱ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ସତ୍ତମୱାରେ ଆଭିଚେତସିକାନନ୍ତି ଅଭିଚେତୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଅଧିଚିତ୍ତଂ ୱା, ଅଭିଚେତସି ଜାତାନି ଆଭିଚେତସିକାନି, ଅଭିଚେତୋ ସନ୍ନିସ୍ସିତାନୀତି ୱା ଆଭିଚେତସିକାନି। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାନନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ସୁଖୱିହାରାନଂ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋତି ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥ ସୁଖୱିହାରଭୂତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତାନି ହି ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ଝାୟିନୋ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖଂ ୱିନ୍ଦନ୍ତି, ତସ୍ମା “ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାନୀ”ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ନିକାମଲାଭୀତି ନିକାମେନ ଲାଭୀ ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛାୱସେନ ଲାଭୀ, ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀତି ସୁଖେନେୱ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକସିରଲାଭୀତି ଅକସିରାନଂ ୱିପୁଲାନଂ ଲାଭୀ, ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦେୟେୱ ୱୁଟ୍ଠାତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ଲାଭୀୟେୱ ହୋତି, ନ ପନ ସକ୍କୋତି ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ। ଏକଚ୍ଚୋ ସକ୍କୋତି ତଥା ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ, ପାରିବନ୍ଧିକେ ପନ କିଚ୍ଛେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତି। ଏକଚ୍ଚୋ ତଥା ସମାପଜ୍ଜତି, ପାରିବନ୍ଧିକେ ଚ ଅକିଚ୍ଛେନେୱ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତି, ନ ସକ୍କୋତି ନାଲିକାୟନ୍ତଂ ୱିୟ ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦେୟେୱ ଚ ୱୁଟ୍ଠାତୁଂ। ଯୋ ପନ ଇମଂ ତିୱିଧମ୍ପି ସମ୍ପଦଂ ଇଚ୍ଛତି, ସୋପି ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀତି।

ଏୱଂ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକେ ଝାନେ ୱୁତ୍ତେ କିଞ୍ଚାପି ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ୱାରୋ ଆଗତୋ, ଅଥ ଖୋ ନଂ ଭଗୱା ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ ଯସ୍ମା ନ କେୱଲଂ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଜ୍ଝାନାନି ଚ ଅଭିଞ୍ଞାୟୋୟେୱ ଚ ସୀଲାନଂ ଆନିସଂସୋ, ଅପିଚ ଖୋ ଚତ୍ତାରି ଆରୁପ୍ପଝାନାନିପି ତୟୋ ଚ ହେଟ୍ଠିମା ଅରିୟମଗ୍ଗା, ତସ୍ମା ତଂ ସବ୍ବଂ ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ ଚେ…ପେ… ଯେ ତେ ସନ୍ତାତି ଏୱମାଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତାତି ଅଙ୍ଗସନ୍ତତାୟ ଚେୱ ଆରମ୍ମଣସନ୍ତତାୟ ଚ। ୱିମୋକ୍ଖାତି ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେହି ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଆରମ୍ମଣେ ଚ ଅଧିମୁତ୍ତତ୍ତା। ଅତିକ୍କମ୍ମ ରୂପେତି

ରୂପାଓଚରଟ୍ଠାନେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା, ଯେ ତେ ୱିମୋକ୍ଖା ଅତିକ୍କନ୍ତ ରୂପେ ସନ୍ତାତି ପଦସମ୍ବନ୍ଧୋ, ଇତରଥା ହି ଅତିକ୍କନ୍ତ ରୂପେ କିଂ କରୋତୀତି ନ ପଞ୍ଞାୟେୟ୍ୟୁଂ। ଆରୁପ୍ପାତି ଆରମ୍ମଣତୋ ଚ ୱିପାକତୋ ଚ ରୂପୱିରହିତା। କାୟେନ ଫୁସିତ୍ୱାତି ନାମକାୟେନ ଫୁସିତ୍ୱା ପାପୁଣିତ୍ୱା, ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତାନମେୱ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ''ଯୋପି ଭିକ୍ଖୁ ଇମେ ୱିମୋକ୍ଖେ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରିତୁକାମୋ, ସୋପି ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀ''ତି।

୬୭। ନୱମୱାରେ ତିଣ୍ଣଂ ସଂୟୋଜନାନନ୍ତି ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀଲବ୍ବତପରାମାସସଙ୍ଖାତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ବନ୍ଧନାନଂ। ତାନି ହି ସଂୟୋଜେନ୍ତି ଖନ୍ଧଗତିଭୱାଦୀହି ଖନ୍ଧଗତିଭୱାଦୟୋ, କମ୍ମଂ ୱା ଫଲେନ, ତସ୍ମା ସଂୟୋଜନାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ବନ୍ଧନାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିକ୍ଖୟାତି ପରିକ୍ଖୟେନ। ସୋତାପନ୍ନୋତି ସୋତଂ ଆପନ୍ନୋ। ସୋତୋତି ଚ ମଗ୍ଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସୋତାପନ୍ନୋତି ତଂସମଙ୍ଗିପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ଯଥାହ ''ସୋତୋ ସୋତୋତି ହିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୋତୋତି? ଅୟମେୱ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି... ପେ... ସମ୍ମାସମାଧୀତି। ସୋତାପନ୍ନୋ ସୋତାପନ୍ନୋତି ହିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୋତାପନ୍ନୋତି? ଯୋ ହି, ଭନ୍ତେ, ଇମିନା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକେନ ମଗ୍ଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୋତାପନ୍ନୋ, ଯୋୟଂ ଆୟସ୍ମା ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ''ତି। ଇଧ ପନ ମଗ୍ଗେନ ଫଲସ୍ସ ନାମଂ ଦିନ୍ନଂ, ତସ୍ମା ଫଲଟ୍ଠୋ ''ସୋତାପନ୍ନୋ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋତି ୱିନିପାତେତୀତି ୱିନିପାତୋ, ନାସ୍ସ ୱିନିପାତୋ ଧମ୍ମୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ, ନ ଅତ୍ତାନଂ ଅପାୟେ ୱିନିପାତସଭାୱୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କସ୍ମା? ଯେ ଧମ୍ମା ଅପାୟଗମନିୟା, ତେସଂ ପହୀନତ୍ତା। ସମ୍ବୋଧି ପରଂ ଅୟନଂ ଗତି ଅସ୍ସାତି ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ, ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତୟଂ ଅୱସ୍ସଂ ସମ୍ପାପକୋତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା? ପଟିଲଦ୍ଧପଠମମଗ୍ଗତ୍ତା। ସୀଲେସ୍ୱେୱାତି ଇଦିସୋ ହୋତୁକାମୋପି ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରଣାରୀତି।

ଦସମୱାରେ ପଠମମଗ୍ଗେନ ପରିକ୍ଖୀଣାନିପି ତୀଣି ସଂୟୋଜନାନି ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗସ୍ସ ୱଣ୍ଣଭଣନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାନି। ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତାତି ଏତେସଂ ତନୁଭାୱେନ, ତନୁତ୍ତକରଣେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ତନୁତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଅଧିଚ୍ଚୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଚ ପରିୟୁଟ୍ଠାନମନ୍ଦତାୟ ଚ। ସକଦାଗାମିସ୍ସ ହି ୱଟ୍ଟାନୁସାରିମହାଜନସ୍ସେୱ କିଲେସା ଅଭିଣ୍ହଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, କଦାଚି କରହଚି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ୱିରଳାକାରା ହୁତ୍ୱା, ୱିରଳୱାପିତେ ଖେତ୍ତେ ଅଙ୍କୁରା ୱିୟ। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାପି ଚ ୱଟ୍ଟାନୁସାରିମହାଜନସ୍ସେୱ ମଦ୍ଦନ୍ତା ଫରନ୍ତା ଛାଦେନ୍ତା ଅନ୍ଧକାରଂ କରୋନ୍ତା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ମନ୍ଦମନ୍ଦା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ତନୁକାକାରା ହୁତ୍ୱା, ଅବ୍ଭପଟଲମିୱ ମକ୍ଖିକାପତ୍ତମିୱ ଚ।

ତତ୍ଥ କେଚି ଥେରା ଭଣନ୍ତି ''ସକଦାଗାମିସ୍ସ କିଲେସା କିଞ୍ଚାପି ଚିରେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ବହଲାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଥା ହିସ୍ସ ପୁତ୍ତା ଚ ଧୀତରୋ ଚ ଦିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି, ଏତଂ ପନ ଅପ୍ପମାଣଂ। ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ହି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗପରାମସନମତ୍ତେନପି ହୋନ୍ତୀତି। ଦ୍ୱୀହିଯେୱ କାରଣେହିସ୍ସ କିଲେସାନଂ ତନୁତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଅଧିଚ୍ଚୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଚ ପରିୟୁଟ୍ଠାନମନ୍ଦତାୟ ଚାତି।

ସକଦାଗାମୀତି ସକିଂ ଆଗମନଧମ୍ମୋ। ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱାତି ଏକୱାରଂୟେୱ ଇମଂ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା। ଯୋପି ହି ଇଧ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଇଧେୱ ପରିନିବ୍ବାତି, ସୋପି ଇଧ ନ ଗହିତୋ। ଯୋପି ଇଧ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଦେୱେସୁ ଉପପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ପରିନିବ୍ବାତି। ଯୋପି ଦେୱଲୋକେ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ପରିନିବ୍ବାତି। ଯୋପି ଦେୱଲୋକେ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଇଧେୱ ମନୁସ୍ସଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାତି। ଯୋ ପନ ଇଧ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ପୁନ ଇଧେୱ ଉପପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାତି, ଅୟମିଧ ଗହିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରେୟ୍ୟନ୍ତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କରେୟ୍ୟଂ। ସୀଲେସ୍ୱେୱାତି ଇଦିସୋ ହୋତୁକାମୋପି ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀତି।

ଏକାଦସମୱାରେ ପଞ୍ଚନ୍ନନ୍ତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଓରମ୍ଭାଗିୟାନନ୍ତି ଓରଂ ୱୁଚ୍ଚତି ହେଟ୍ଠା, ହେଟ୍ଠାଭାଗିୟାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, କାମାୱଚରଲୋକେ ଉପ୍ପତ୍ତିପଚ୍ଚୟାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସଂୟୋଜନାନନ୍ତି ବନ୍ଧନାନଂ, ତାନି କାମରାଗବ୍ୟାପାଦସଂୟୋଜନେହି ସଦ୍ଧିଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତସଂୟୋଜନାନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଯସ୍ସ ହି ଏତାନି ଅପ୍ପହୀନାନି, ସୋ କିଞ୍ଚାପି ଭୱଗ୍ଗେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଆୟୁପରିକ୍ଖୟା କାମାୱଚରେ ନିବ୍ବତ୍ତତିୟେୱ, ଗିଳିତବଳିସମଚ୍ଛୂପମୋ ସ୍ୱାୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୀଘସୁତ୍ତକେନ ପାଦେ ବଦ୍ଧୱିହଙ୍ଗୂପମୋ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାନମ୍ପି ଚେତ୍ଥ ୱଚନଂ ୱଣ୍ଣଭଣନତ୍ଥମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଓପପାତିକୋତି ସେସୟୋନିପଟିକ୍ଖେପୱଚନମେତଂ। ତତ୍ଥପରିନିବ୍ବାୟୀତି ତତ୍ଥେୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପରିନିବ୍ବାୟୀ। ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକାତି ତତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ପୁନ ଅନାୱତ୍ତିସଭାୱୋ। ସୀଲେସ୍ୱେୱାତି ଇଦିସୋ ହୋତୁକାମୋପି ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀତି।

୬୮। ଏୱଂ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତେ କିଞ୍ଚାପି ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗସ୍ସ ୱାରୋ ଆଗତୋ, ଅଥ ଖୋ ନଂ ଭଗୱା ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ ଯସ୍ମା ନ କେୱଲା

ଆସଓକ୍ଖୟାଭିଞ୍ଞା ଏଓ ସୀଲାନଂ ଆନିସଂସୋ, ଅପିଚ ଖୋ ଲୋକିୟପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞାୟୋପି, ତସ୍ମା ତାପି ଦସ୍ସେତୁଂ, ୟସ୍ମା ଚ ଆସଓକ୍ଖୟେ କଥିତେ ଦେସନା ନିଟ୍ଠିତା ହୋତି, ଏଓଞ୍ଚ ସତି ଇମେସଂ ଗୁଣାନଂ ଅକଥିତତ୍ତା ଅୟଂ କଥା ମୁଣ୍ଡାଭିଞ୍ଞାକଥା ନାମ ଭଓେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ଚ ଅଭିଞ୍ଞାପାରିପୂରିଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁମ୍ପି, ୟସ୍ମା ଚ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେ ଠିତସ୍ସ ସୁଖେନ ଇଦ୍ଧିୱିକୁବ୍ବନା ଇଜ୍ଝତି, ସମାଧିପରିବନ୍ଧାନଂ କାମରାଗବ୍ୟାପାଦାନଂ ସମୂହତତ୍ତା, ଅନାଗାମୀ ହି ସୀଲେସୁ ଚ ସମାଧିମ୍ହି ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ତସ୍ମା ୟୁତ୍ତଟ୍ଠାନେୟେଓ ଲୋକିୟାଭିଞ୍ଞାୟୋ ଦସ୍ସେତୁମ୍ପି ''ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ ଚେ…ପେ… ଅନେକୱିହିତ''ନ୍ତି ଏଓମାଦିମାହାତି ଅୟମନୁସନ୍ଧି।

ତତ୍ଥ ''ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧ''ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ଆଗତାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଲୋକିୟାଭିଞ୍ଞାନଂ ପାଳିଓଣ୍ଣନା ସଦ୍ଧିଂ ଭାଓନାନୟେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତା।

୬୯। ଛଟ୍ଠାଭିଞ୍ଞାୟ ଆସଓାନଂ ଖୟାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବକିଲେସାନଂ ଖୟା। ଅନାସଓନ୍ତି ଆସଓୱିରହିତଂ। ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚେତୋଓଚନେନ ଅରହତ୍ତଫଲସମ୍ପୟୁତ୍ତୋଓ ସମାଧି, ପଞ୍ଞାଓଚନେନ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପଞ୍ଞାଓ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଚ ସମାଧି ରାଗତୋ ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ପଞ୍ଞା ଅୱିଜ୍ଜାୟ ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ଭଗଓତା ''ୟୋ ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଓେ, ସମାଧି, ତଦସ୍ସ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ୟା ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପଞ୍ଞା, ତଦସ୍ସ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ , ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୀ''ତି, ଅପିଚେତ୍ଥ ସମଥଫଲଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ୱିପସ୍ସନାଫଲଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦିଟ୍ଠେଓ ଧମ୍ମେତି ଇମସ୍ମିଂୟେଓ ଅତ୍ତଭାଓେ। ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋୟେଓ ପଞ୍ଞାୟ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା, ଅପରପଚ୍ଚୟେନ ଞତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟନ୍ତି ପାପୁଣିତ୍ୱା ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱିହରେୟ୍ୟଂ। ସୀଲେସ୍ୱେଓାତି ଏଓଂ ସବ୍ବାସଓେ ନିଦ୍ଧୁନିତ୍ୱା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଅଧିଗନ୍ତୁକାମୋପି ସୀଲେସ୍ୱେଓସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀତି।

ଏଓଂ ଭଗଓା ସୀଲାନିସଂସକଥଂ ୟାଓ ଅରହତ୍ତା କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ସୀଲାନିସଂସଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ନିଗମନଂ ଆହ ''ସମ୍ପନ୍ନସୀଲା, ଭିକ୍ଖଓେ…ପେ… ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ତସ୍ସାୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ, ''ସମ୍ପନ୍ନସୀଲା, ଭିକ୍ଖଓେ, ୱିହରଥ…ପେ… ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖଥ ସିକ୍ଖାପଦେସୂ''ତି ଇତି ୟଂ ତଂ ମୟା ୱୁତ୍ତଂ ଏଓଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ସମ୍ପନ୍ନସୀଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ପିୟୋ ହୋତି ମନାପୋ, ଗରୁ ଭାଓନୀୟୋ ପଚ୍ଚୟାନଂ ଲାଭୀ, ପଚ୍ଚୟଦାୟକାନଂ ମହପ୍ଫଲକରୋ, ପୁବ୍ବଞାତୀନଂ ଅନୁସ୍ସରଣଚେତନାୟ ଫଲମହତ୍ତକରୋ, ଅରତିରତିସହୋ, ଭୟଭେରଓସହୋ, ରୂପାଓଚରଜ୍ଝାନାନଂ ଅରୂପାଓଚରଜ୍ଝାନାନଞ୍ଚ ଲାଭୀ, ହେଟ୍ଠିମାନି ତୀଣି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ପଞ୍ଚ ଲୋକିୟାଭିଞ୍ଞା ଆସଓକ୍ଖୟଞାଣନ୍ତି ଚ ଇମେ ଚ ଗୁଣେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ହୋତି, ଏତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଇଦଂ ସବ୍ବାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଇଦମଓୋଚ ଭଗଓା, ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଓତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟସୁତ୍ତଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ୱତ୍ଥସୁତ୍ତଓଣ୍ଣନା

୭୦।ଏଓଂମେ ସୁତନ୍ତି ୱତ୍ଥସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଓେ, ୱତ୍ଥନ୍ତି ଉପମାଓଚନମେଓେତଂ। ଉପମଂ କରୋନ୍ତୋ ଚ ଭଗଓା କତ୍ଥଚି ପଠମଂୟେଓ ଉପମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି, କତ୍ଥଚି ପଠମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଉପମଂ, କତ୍ଥଚି ଉପମାୟ ଅତ୍ଥଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି, କତ୍ଥଚି ଅତ୍ଥେନ ଉପମଂ।

ତଥା ହେସ – ''ସେୟ୍ୟଥାପିସ୍ସୁ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଦ୍ୱେ ଅଗାରା ସଦ୍ୱାରା, ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ ପସ୍ସେୟ୍ୟା''ତି (ମ। ନି। ୩।୨୬୧) ସକଲମ୍ପି ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତଂ ଉପମଂ ପଠମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ। ''ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଗଚ୍ଛତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଆକାସେ''ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୧।୨୩୮; ପଟି। ମ। ୧।୧୦୨) ପନ ନୟେନ ସକଲମ୍ପି ଇଦ୍ଧିୱିଧମତ୍ଥଂ ପଠମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଉପମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ। ''ସେୟ୍ୟଥାପି ବ୍ରାହ୍ମଣପୁରିସୋ ସାରତ୍ଥିକୋ ସାରଗଓେସୀ''ତିଆଦିନାଓ (ମ। ନି। ୧।୩୧୮) ନୟେନ ସକଲମ୍ପି ଚୂଳସାରୋପମସୁତ୍ତଂ ଉପମାୟ ଅତ୍ଥଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ। ''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଏକଚ୍ଚେ କୁଲପୁତ୍ତା ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ… ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଓେ, ପୁରିସୋ ଅଲଗଦ୍ଦତ୍ଥିକୋ''ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୨୩୮) ନୟେନ ସକଲମ୍ପି ଅଲଗଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ ମହାସାରୋପମସୁତ୍ତନ୍ତି ଏଓମାଦୀନି ସୁତ୍ତାନି ଅତ୍ଥେନ ଉପମଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ।

ସ୍ୱାଯଂ ଇଧ ପଠମଂ ଉପମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। କସ୍ମା ପନେୱଂ ଭଗୱା ଦସ୍ସେତୀତି? ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯେନ ୱା ଦେସନାୱିଲାସେନ ୱା। ଯେ ହି ପୁଗ୍ଗଲା ପଠମଂ ଉପମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନମତ୍ଥଂ ସୁଖେନ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି, ତେସଂ ପଠମଂ ଉପମଂ ଦସ୍ସେତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଯସ୍ସା ଚ ଧମ୍ମଧାତୁଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଦେସନାୱିଲାସଂ ପତ୍ତୋ ହୋତି, ତସ୍ସା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା। ତସ୍ମା ଏସ ଦେସନାୱିଲାସପ୍ପତ୍ତୋ ଧମ୍ମିସ୍ସରୋ ଧମ୍ମରାଜା, ସୋ ଯଥା ଯଥା ଇଚ୍ଛତି, ତଥା ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି ଏୱଂ ଇମିନା ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯେନ ୱା ଦେସନାୱିଲାସେନ ୱା ଏୱଂ ଦସ୍ସେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥନ୍ତି ପକତିପରିସୁଦ୍ଧଂ ୱତ୍ଥଂ। ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ମଲଗ୍ଗହିତନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକେନ ପଂସୁରଜାଦିନା ସଂକିଲେସେନ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ, ସେଦଜଲ୍ଲିକାଦିନା ମଲେନ ଗହିତତ୍ତା ମଲଗ୍ଗହିତଂ। ରଙ୍ଗଜାତେତି ଏତ୍ଥ ରଙ୍ଗମେୱ ରଙ୍ଗଜାତଂ। ଉପସଂହରେଯ୍ୟାତି ଉପନାମେଯ୍ୟ। ଯଦି ନୀଲକାଯାତି ନୀଲକାଯ ୱା, ନୀଲକତ୍ଥାଯ ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ। ରଜକୋ ହି ନୀଲକତ୍ଥାଯ ଉପସଂହରନ୍ତୋ କଂସନୀଲପଲାସନୀଲାଦିକେ ନୀଲରଙ୍ଗେ ଉପସଂହରତି। ପୀତକତ୍ଥାଯ ଉପସଂହରନ୍ତୋ କଣିକାରପୁପ୍ଫସଦିସେ ପୀତକରଙ୍ଗେ। ଲୋହିତକତ୍ଥାଯ ଉପସଂହରନ୍ତୋ ବନ୍ଧୁଜୀୱକପୁପ୍ଫସଦିସେ ଲୋହିତକରଙ୍ଗେ। ମଞ୍ଜିଟ୍ଠକତ୍ଥାଯ ଉପସଂହରନ୍ତୋ କଣୱୀରପୁପ୍ଫସଦିସେ ମନ୍ଦରତ୍ତରଙ୍ଗେ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯଦି ନୀଲକାଯ…ପେ… ଯଦି ମଞ୍ଜିଟ୍ଠକାଯା''ତି।

ଦୁରତ୍ତୱଣ୍ଣମେୱସ୍ସାତି ଦୁଟ୍ଠୁ ରଞ୍ଜିତୱଣ୍ଣମେୱ ଅସ୍ସ। ଅପରିସୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣମେୱସ୍ସାତି ନୀଲୱଣ୍ଣୋପିସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ସେସୱଣ୍ଣୋପି। ତାଦିସଞ୍ହି ୱତ୍ଥଂ ନୀଲକୁମ୍ଭିଯା ପକ୍ଖିତ୍ତମ୍ପି ସୁନୀଲଂ ନ ହୋତି, ସେସକୁମ୍ଭୀସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତମ୍ପି ପୀତକାଦିୱଣ୍ଣଂ ନ ହୋତି, ମିଲାତନୀଲ କୁରଣ୍ଡ-କଣିକାର-ବନ୍ଧୁଜୀୱକ-କଣୱୀରପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣମେୱ ହୋତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୂତି ତଂ ୱତ୍ଥଂ କିସ୍ସ ହେତୁ କିଂ କାରଣା ଇଦିସଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ୱା ୱତ୍ଥେ ରଙ୍ଗଜାତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ ଇଦିସଂ ଦୁରତ୍ତୱଣ୍ଣଂ ଅପରିସୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣଂ ହୋତୀତି? ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ସଂକିଲିଟ୍ଠଭାୱୋଯେୱେତ୍ଥ କାରଣଂ, ନ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି, ତସ୍ମା ''ଅପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱତ୍ଥସ୍ସା''ତି ଆହ।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଉପମାସମ୍ପଟିପାଦନଂ। ଚିତ୍ତେ ସଂକିଲିଟ୍ଠେତି ଚିତ୍ତମ୍ହି ସଂକିଲିଟ୍ଠମ୍ହି। କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ସଂକିଲିଟ୍ଠୱତ୍ଥେନ ଓପମ୍ମଂ ଅକାସୀତି ଚେ, ୱାଯାମମହପ୍ଫଲଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଯଥା ହି ଆଗନ୍ତୁକେହି ମଲେହି ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ୱତ୍ଥଂ ପକତିଯା ପଣ୍ଡରତ୍ତା ପୁନ ଧୋୱୀଯମାନଂ ପଣ୍ଡରଂ ହୋତି, ନ ତତ୍ଥ ଜାତିକାଳକେ ୱିଯ ଏଳକଲୋମେ ୱାଯାମୋ ନିପ୍ଫଲୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି ଆଗନ୍ତୁକେହି କିଲେସେହି ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ। ପକତିଯା ପନ ତଂ ସକଲେପି ପଟିସନ୍ଧିଭୱଙ୍ଗୱାରେ ପଣ୍ଡରମେୱ। ଯଥାହ – ''ପଭସ୍ସରମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠ''ନ୍ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧.୫୧)। ତଂ ୱିସୋଧୀଯମାନଂ ସକ୍କା ପଭସ୍ସରତରଂ କାତୁଂ, ନ ତତ୍ଥ ୱାଯାମୋ ନିପ୍ଫଲୋତି ଏୱଂ ୱାଯାମମହପ୍ଫଲଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠୱତ୍ଥେନ ଓପମ୍ମଂ ଅକାସୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖାତି ଇଦିସେ ଚିତ୍ତେ ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା, ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଏୱ ଏସ ପାପୁଣିସ୍ସତି , ନାଞ୍ଞନ୍ତି ଏୱଂ ଦୁଗ୍ଗତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ଅୱସ୍ସଂ ଭାୱୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସା ଚାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତି ନାମ ପଟିପତ୍ତିଦୁଗ୍ଗତି, ଗତିଦୁଗ୍ଗତୀତି ଦୁୱିଧା ହୋତି। ପଟିପତ୍ତିଦୁଗ୍ଗତିପି ଅଗାରିଯପଟିପତ୍ତିଦୁଗ୍ଗତି, ଅନଗାରିଯପଟିପତ୍ତିଦୁଗ୍ଗତୀତି ଦୁୱିଧା ହୋତି।

ଅଗାରିଯୋ ହି ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ପାଣମ୍ପି ହନତି, ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ଆଦିଯତି, ସକଲେପି ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥେ ପୂରେତି, ଅଯମସ୍ସ ଅଗାରିଯପଟିପତ୍ତିଦୁଗ୍ଗତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ନିରଯମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିମ୍ପି, ପେତ୍ତିୱିସଯମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ଅଯମସ୍ସ ଗତିଦୁଗ୍ଗତି।

ଅନଗାରିଯୋପି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତୋ ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଦୂତେଯ୍ୟପହିଣଗମନଂ ଗଚ୍ଛତି, ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ କରୋତି, ସଙ୍ଘଭେଦାଯ ଚେତିଯଭେଦାଯ ପରକ୍କମତି, ୱେଳୁଦାନାଦୀହି ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି, ସକଲମ୍ପି ଅନାଚାରଂ ଅଗୋଚରଞ୍ଚ ପରିପୂରେତି, ଅଯମସ୍ସ ଅନଗାରିଯପଟିପତ୍ତିଦୁଗ୍ଗତି।ସୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ନିରଯମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିମ୍ପି, ପେତ୍ତିୱିସଯମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି ସମଣଯକ୍ଖୋ ନାମ ହୋତି ସମଣପେତୋ, ଆଦିତ୍ତେହି ସଙ୍ଘାଟିଆଦୀହି ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତକାଯୋ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଚରତି, ଅଯମସ୍ସ ଗତିଦୁଗ୍ଗତି।

ସେଯ୍ୟଥାପୀତି ସୁକ୍କପକ୍ଖଂ ଦସ୍ସେତୁମାରଦ୍ଧୋ, ତସ୍ସତ୍ଥୋ କଣ୍ହପକ୍ଖେ ୱୁତ୍ତପଚ୍ଚନୀକେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥାପି ଚ ସୁଗତି ନାମ ପଟିପତ୍ତିସୁଗତି ଗତିସୁଗତୀତି ଦୁୱିଧା ହୋତି। ପଟିପତ୍ତିସୁଗତିପି ଅଗାରିଯପଟିପତ୍ତିସୁଗତି ଅନଗାରିଯପଟିପତ୍ତିସୁଗତୀତି ଦୁୱିଧା ହୋତି। ଅଗାରିଯୋ ହି ପରିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ପାଣାତିପାତାପି ୱିରମତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନାପି, ସକଲେପି ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥେ ପରିପୂରେତି, ଅଯମସ୍ସ ଅଗାରିଯପଟିପତ୍ତିସୁଗତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ମନୁସ୍ସମହନ୍ତତମ୍ପି ଦେୱମହନ୍ତତମ୍ପି ଉପପଜ୍ଜତି, ଅଯମସ୍ସ ଗତିସୁଗତି।

ଅନଗାରିଯୋପି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପରିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ସୋଧେତି, ତେରସ ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦିଯତି, ଅଟ୍ଠତିଂସାରମ୍ମଣେସୁ

ଅତ୍ତନୋ ଅନୁକୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ପନ୍ତସେନାସନେ ପଟିସେୱମାନୋ କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଝାନସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଅନାଗାମିମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅୟମସ୍ସ ଅନଗାରିୟପଟିପତ୍ତିସୁଗତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ମନୁସ୍ସଲୋକେ ୱା ତୀସୁ ମହାକୁଲେସୁ, ଛସୁ ୱା କାମାୱଚରଦେୱେସୁ, ଦସସୁ ୱା ବ୍ରହ୍ମଭୱନେସୁ , ପଞ୍ଚସୁ ୱା ସୁଦ୍ଧାୱାସେସୁ, ଚତୂସୁ ୱା ଆରୁପ୍ପେସୁ ଉପପଜ୍ଜତି, ଅୟମସ୍ସ ଗତିସୁଗତୀତି।

୭୧। ଏୱଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠେ ଚିତ୍ତେ ଦୁଗ୍ଗତି ପାଟିକଙ୍ଖା, ଅସଂକିଲିଟ୍ଠେ ଚ ସୁଗତୀତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଯେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଚିତ୍ତଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ହୋତି, ତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା? ଅଭିଜ୍ଝା ୱିସମଲୋଭୋତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ସକଭଣ୍ଡେ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଅଭିଜ୍ଝା, ପରଭଣ୍ଡେ ୱିସମଲୋଭୋ। ଅଥ ୱା ସକଭଣ୍ଡେ ୱା ପରଭଣ୍ଡେ ୱା ହୋତୁ, ଯୁତ୍ତପତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଅଭିଜ୍ଝା, ଅଯୁତ୍ତାପତ୍ତଟ୍ଠାନେ ୱିସମଲୋଭୋ। ଥେରୋ ପନାହ ''କିସ୍ସ ୱିନିବ୍ଭୋଗଂ କରୋଥ, ଯୁତ୍ତେ ୱା ଅଯୁତ୍ତେ ୱା ହୋତୁ, 'ରାଗୋ ୱିସମଂ ଦୋସୋ ୱିସମଂ ମୋହୋ ୱିସମ'ନ୍ତି (ୱିଭ। ୯୨୪) ୱଚନତୋ ନ କୋଚି ଲୋଭୋ ଅୱିସମୋ ନାମ, ତସ୍ମା ଲୋଭୋୟେୱ ଅଭିଜ୍ଝାୟନଟ୍ଠେନ ଅଭିଜ୍ଝା, ୱିସମଟ୍ଠେନ ୱିସମଂ, ଏକତ୍ଥମେତଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତି। ସୋ ପନେସ ଅଭିଜ୍ଝାୱିସମଲୋଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ଦୂସେତି, ଓଭାସିତୁଂ ନ ଦେତି। ତସ୍ମା ''ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯଥା ଚେସ, ଏୱଂ ନୱୱିଧଆଘାତୱତ୍ଥୁସମ୍ଭୱୋ ବ୍ୟାପାଦୋ। ଦସୱିଧଆଘାତୱତ୍ଥୁସମ୍ଭୱୋ କୋଧୋ। ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିତ୍ତପରିୟୋନନ୍ଧନୋ ଉପନାହୋ। ଅଗାରିୟସ୍ସ ୱା ଅନଗାରିୟସ୍ସ ୱା ସୁକତକରଣୱିନାସନୋ ମକ୍ଖୋ। ଅଗାରିୟୋପି ହି କେନଚି ଅନୁକମ୍ପକେନ ଦଲିଦ୍ଦୋ ସମାନୋ ଉଚ୍ଚେ ଠାନେ ଠପିତୋ, ଅପରେନ ସମୟେନ ''କିଂ ତୟା ମୟ୍ହଂ କତ''ନ୍ତି ତସ୍ସ ସୁକତକରଣଂ ୱିନାସେତି। ଅନଗାରିୟୋପି ସାମଣେରକାଲତୋ ପଭୁତି ଆଚରିୟେନ ୱା ଉପଜ୍ଝାୟେନ ୱା ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାହି ଚ ଅନୁଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥାନୟପକରଣକୋସଲ୍ଲାଦୀନି ସିକ୍ଖାପିତୋ, ଅପରେନ ସମୟେନ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀହି ସକ୍କତୋ ଗରୁକତୋ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେସୁ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ ଚରମାନୋ ''ଅୟଂ ଅମ୍ହେହି ଦହରକାଲେ ଏୱଂ ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ ସଂୱଡ୍ଢିତୋ ଚ, ଅଥ ପନିଦାନି ନିସ୍ସିନେହୋ ଜାତୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ''କିଂ ମୟ୍ହଂ ତୁମ୍ହେହି କତ''ନ୍ତି ତେସଂ ସୁକତକରଣଂ ୱିନାସେତି, ତସ୍ସ ସୋ ସୁକତକରଣୱିନାସନୋ ମକ୍ଖୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ଦୂସେତି, ଓଭାସିତୁଂ ନ ଦେତି। ତସ୍ମା ''ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯଥା ଚାୟଂ, ଏୱଂ ବହୁସ୍ସୁତେପି ପୁଗ୍ଗଲେ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ''ଈଦିସସ୍ସ ଚେୱ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ଅନିୟତା ଗତି, ତୱ ୱା ମମ ୱା କୋ ୱିସେସୋ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଯୁଗଗ୍ଗାହଗାହୀ ପଳାସୋ। ପରେସଂ ସକ୍କାରାଦୀନି ଖୀୟନା ଇସ୍ସା। ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ପରେହି ସାଧାରଣଭାୱଂ ଅସହମାନଂ ମଚ୍ଛରିୟଂ। ୱଞ୍ଚନିକଚରିୟଭୂତା ମାୟା। କେରାଟିକଭାୱେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ସାଠେୟ୍ୟଂ। କେରାଟିକୋ ହି ଆୟତନମଚ୍ଛୋ ୱିୟ ହୋତି। ଆୟତନମଚ୍ଛୋ ନାମ କିର ମଚ୍ଛାନଂ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଦସ୍ସେତି ସପ୍ପାନଂ ସୀସଂ , ''ତୁମ୍ହେହି ସଦିସୋ ଅହ''ନ୍ତି ଜାନାପେତୁଂ। ଏୱମେୱ କେରାଟିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ ଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତିକଂ ୱା ଆଭିଧମ୍ମିକଂ ୱା ଉପସଙ୍କମତି, ତଂ ତଂ ଏୱଂ ୱଦତି ''ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ବଦ୍ଧଚରୋ, ତୁମ୍ହେ ମୟ୍ହଂ ଅନୁକମ୍ପକା, ନାହଂ ତୁମ୍ହେ ମୁଞ୍ଚାମୀ''ତି ''ଏୱମେତେ 'ସଗାରୱୋ ଅୟଂ ଅମ୍ହେସୁ ସପ୍ପତିସ୍ସୋ'ତି ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ତସ୍ସେତଂ କେରାଟିକଭାୱେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ସାଠେୟ୍ୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ଦୂସେତି, ଓଭାସିତୁଂ ନ ଦେତି। ତସ୍ମା ''ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯଥା ଚେତଂ, ଏୱଂ ୱାତଭରିତଭସ୍ତସଦିସଥଦ୍ଧଭାୱପଗ୍ଗହିତସିରଅନିୱାତୱୁତ୍ତିକାରକରଣୋ ଥମ୍ଭୋ। ତଦୁତ୍ତରିକରଣୋ ସାରମ୍ଭୋ। ସୋ ଦୁୱିଧେନ ଲବ୍ଭତି ଅକୁସଲୱସେନ ଚେୱ କୁସଲୱସେନ ଚ। ତତ୍ଥ ଅଗାରିୟସ୍ସ ପରେନ କତଂ ଅଲଙ୍କାରାଦିଂ ଦିସ୍ୱା ତଦ୍ଦିଗୁଣକରଣେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ, ଅନଗାରିୟସ୍ସ ଚ ଯତ୍ତକଂ ଯତ୍ତକଂ ପରୋ ପରିୟାପୁଣାତି ୱା କଥେତି ୱା, ମାନୱସେନ ତଦ୍ଦିଗୁଣତଦ୍ଦିଗୁଣକରଣେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଅକୁସଲୋ। ଅଗାରିୟସ୍ସ ପନ ପରଂ ଏକଂ ସଲାକଭତ୍ତଂ ଦେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଦାତୁକାମତାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ, ଅନଗାରିୟସ୍ସ ଚ ପରେନ ଏକନିକାୟେ ଗହିତେ ମାନଂ ଅନିସ୍ସାୟ କେୱଲଂ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଆଲସିୟଂ ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ଦ୍ୱେ ନିକାୟେ ଗହେତୁକାମତାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ କୁସଲୋ। ଇଧ ପନ ଅକୁସଲୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଅୟଞ୍ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ଦୂସେତି, ଓଭାସିତୁଂ ନ ଦେତି। ତସ୍ମା ''ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯଥା ଚାୟଂ, ଏୱଂ ଜାତିଆଦୀନି ନିସ୍ସାୟ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉଣ୍ଣତିୱସେନ ପୱତ୍ତମାନୋ ମାନୋ, ଅଚ୍ଚୁଣ୍ଣତିୱସେନ ଅତିମାନୋ, ମଦଗ୍ଗହଣାକାରୋ ମଦୋ, କାମଗୁଣେସୁ ଚିତ୍ତୱୋସ୍ସଗ୍ଗୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ପମାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ଦୂସେତି, ଓଭାସିତୁଂ ନ ଦେତି। ତସ୍ମା ''ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ଉପକ୍କିଲେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଲୋଭମାଦିଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୀତି? ତସ୍ସ ପଠମୁପ୍ପତ୍ତିତୋ। ସବ୍ବସତ୍ତାନଞ୍ହି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉପପନ୍ନାନଂ

ଅନ୍ତମସୋ ସୁଦ୍ଧାୱାସଭୂମିଯମ୍ପି ସଙ୍କପଠମଂ ଭୱନିକନ୍ତିୱସେନ ଲୋଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଇତରେ, ନ ଚ ଏତେ ସୋଳସେୱ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା, ଏତେନ ପନ ନଯେନ ସଙ୍ଖେପି କିଲେସା ଗହିତାଯେୱ ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୭୨। ଏତ୍ତାୱତା ସଂକିଲେସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱୋଦାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇତି ୱିଦିତ୍ୱାତି ଏୱଂ ଜାନିତ୍ୱା। ପଜହତୀତି ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନୱସେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ପଜହତି। ତତ୍ଥ କିଲେସପଟିପାଟିଯା ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯାତି ଦ୍ୱିଧା ପହାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। କିଲେସପଟିପାଟିଯା ତାୱ ଅଭିଜ୍ଝାୱିସମଲୋଭୋ ଥମ୍ଭୋ ସାରମ୍ଭୋ ମାନୋ ଅତିମାନୋ ମଦୋତି ଇମେ ଛ କିଲେସା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତି। ବ୍ୟାପାଦୋ କୋଧୋ ଉପନାହୋ ପମାଦୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ କିଲେସା ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତି। ମକ୍ଖୋ ପଳାସୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିଯଂ ମାଯା ସାଠେଯ୍ୟନ୍ତି ଇମେ ଛ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତୀତି। ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ପନ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ମକ୍ଖୋ ପଳାସୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିଯଂ ମାଯା ସାଠେଯ୍ୟନ୍ତି ଇମେ ଛ ପହୀଯନ୍ତି। ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ବ୍ୟାପାଦୋ କୋଧୋ ଉପନାହୋ ପମାଦୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଅଭିଜ୍ଝାୱିସମଲୋଭୋ ଥମ୍ଭୋ ସାରମ୍ଭୋ ମାନୋ ଅତିମାନୋ ମଦୋତି ଇମେ ଛ ପହୀଯନ୍ତୀତି।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଇମେ କିଲେସା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୱଜ୍ଝା ୱା ହୋନ୍ତୁ, ସେସମଗ୍ଗୱଜ୍ଝା ୱା, ଅଥ ଖୋ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନେୱ ପହାନଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଅଭିଜ୍ଝାୱିସମଲୋଭଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହତୀ''ତିଆଦିମାହାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯମେତ୍ଥ ପୱେଣିମଗ୍ଗାଗତୋ ସମ୍ଭୱୋ, ସୋ ଚ ଉପରି ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗସ୍ସେୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଯୁଜ୍ଜତି, ତତିଯମଗ୍ଗେନ ପହୀନାୱସେସାନଞ୍ଚି ୱିସମଲୋଭାଦୀନଂ ତେନ ପହାନଂ ହୋତି, ସେସାନଂ ଇମିନାୱ। ଯେପି ହି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ପହୀଯନ୍ତି, ତେପି ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତପକଚିତ୍ତାନଂ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନେୱ ସୁପ୍ପହୀନା ହୋନ୍ତୀତି। କେଚି ପନ ପଠମମଗ୍ଗେନ ଚେତ୍ଥ ପହାନଂ ୱଣ୍ଣଯନ୍ତି, ତଂ ପୁବ୍ବାପରେନ ନ ସନ୍ଧିଯତି। କେଚି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନମ୍ପି, ତଂ ତେସଂ ଇଚ୍ଛାମତ୍ତମେୱ।

୭୩।ଯତୋଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏତ୍ଥ ଯତୋତି ଯମ୍ହି କାଲେ। ପହୀନୋ ହୋତୀତି ଅନାଗାମିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପହାନଂ ସନ୍ଧାଯେୱାହ।

୭୪।ସୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନାତି ଏତଂ ''ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଭିଜ୍ଝାୱିସମଲୋଭୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ସୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତୀ''ତି ଏୱଂ ଏକମେକେନ ପଦେନ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଇମସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଲୋକୁତ୍ତରପ୍ପସାଦୋ ଆଗତୋ, ଅଥସ୍ସ ଅପରେନ ସମଯେନ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଧମ୍ମଗୁଣେ ସଙ୍ଘଗୁଣେ ଚ ଅନୁସ୍ସରତୋ ଲୋକିଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତମସ୍ସ ସବ୍ବମ୍ପି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକଂ ପସାଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ''ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନା''ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନାତି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘଗୁଣାନଂ ଯାଥାୱତୋ ଞାତତ୍ତା ଅଚଲେନ ଅଚ୍ଚୁତେନ ପସାଦେନ। ଇଦାନି ଯଥା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁସ୍ସରତୋ ସୋ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତଂ ୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ତୀଣି ଅନୁସ୍ସତିଟ୍ଠାନାନି ୱିତ୍ଥାରେସି। ତେସଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ସବ୍ବାକାରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଅନୁସ୍ସତିକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତା।

୭୫। ଏୱମସ୍ସ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକଂ ପସାଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି କିଲେସପ୍ପହାନଂ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦସମନ୍ନାଗତଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ସୋମନସ୍ସାଦିଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯଥୋଧି ଖୋ ପନସ୍ସାତିଆଦିମାହ। ଅନାଗାମିସ୍ସ ହି ପଚ୍ଚନ୍ତେ ୱୁଟ୍ଠିତଂ ଚୋରୁପଦ୍ଦୱଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ମହାନଗରେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ୱିଯ ଇମେ ଚିମେ ଚ ମମ କିଲେସା ପହୀନାତି ଅତ୍ତନୋ କିଲେସପ୍ପହାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ବଲୱସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ''ଯଥୋଧି ଖୋ ପନସ୍ସା''ତିଆଦିମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯ୍ୱାଯଂ ଅନାଗାମୀ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ''ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି…ପେ… ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା''ତି, ତସ୍ସ ଯଥୋଧି ଖୋ ଚତ୍ତଂ ହୋତି ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ, ସକସକଓଧିୱସେନ ଚତ୍ତମେୱ ହୋତି, ତଂ ତଂ କିଲେସଜାତଂ ୱନ୍ତଂ ମୁତ୍ତଂ ପହୀନଂ ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ। ସକସକଓଧିୱସେନାତି ଦ୍ୱେ ଓଧୀ କିଲେସୋଧି ଚ ମଗ୍ଗୋଧି ଚ। ତତ୍ଥ କିଲେସୋଧିୱସେନାପି ଯେ କିଲେସା ଯଂ ମଗ୍ଗୱଜ୍ଝା, ତେ ଅଞ୍ଞମଗ୍ଗୱଜ୍ଝେହି ଅମିସ୍ସା ହୁତ୍ୱା ସକେନେୱ ଓଧିନା ପହୀନା। ମଗ୍ଗୋଧିୱସେନାପି ଯେ କିଲେସା ଯେନ ମଗ୍ଗେନ ପହାତବ୍ବା, ତେନ ତେଯେୱ ପହୀନା ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ସକସକଓଧିୱସେନ ତଂ ତଂ କିଲେସଜାତଂ ଚତ୍ତମେୱ ହୋତି ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ, ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଚ ଲଦ୍ଧସୋମନସ୍ସୋ ତତୁତ୍ତରିପି ସୋ ''ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋମ୍ହୀ''ତି ଲଭତି ଅତ୍ଥୱେଦନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଯତୋଧି ଖୋତିପି ପାଠୋ। ତସ୍ସ ୱସେନ ଅଯମତ୍ଥୋ, ଅସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯତୋଧି ଖୋ ପନ ଚତ୍ତଂ ହୋତି ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ। ତତ୍ଥ ଯତୋତି କାରଣୱଚନଂ, ଯସ୍ମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଓଧୀତି ହେଟ୍ଠା ତଯୋ ମଗ୍ଗା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। କସ୍ମା? ତେ ହି ଓଧିଂ କତ୍ୱା କୋଟ୍ଠାସଂ କତ୍ୱା ଉପରିମଗ୍ଗେନ ପହାତବ୍ବକିଲେସେ ଠପେତ୍ୱା

ପଜହନ୍ତି, ତସ୍ମା ଓଧୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ପନ କିଞ୍ଚି କିଲେସଂ ଅନୱସେସେତ୍ୱା ପଜହତି, ତସ୍ମା ଅନୋଧୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୋ ହେଟ୍ଠାମଗ୍ଗତ୍ତୟେନ ଚତ୍ତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଯତୋଧି ଖୋ ପନସ୍ସ ଚତ୍ତଂ ହୋତୀ"ତି। ତତ୍ଥ ଖୋ ପନାତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଅୟଂ ପନ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ଅସ୍ସ ଓଧି ଚତ୍ତଂ ହୋତି ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ, ତସ୍ମା ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଚ ଲଦ୍ଧସୋମନସ୍ସୋ ତତୁତ୍ତରିପି ସୋ "ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋମ୍ହୀ"ତି ଲଭତି ଅତ୍ଥୱେଦନ୍ତି ଯଥାପାଳି ନେତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଚତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ସକଭାୱପରିଚ୍ଚଜନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ୱନ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ଅନାଦିୟନଭାୱଦସ୍ସନୱସେନ। ମୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ସନ୍ତତିତୋ ୱିନିମୋଚନୱସେନ। ପହୀନନ୍ତି ଇଦଂ ମୁତ୍ତସ୍ସାପି କ୍ୱଚି ଅନୱଟ୍ଠାନଦସ୍ସନୱସେନ। ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠନ୍ତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବେ ଆଦିନ୍ନପୁବ୍ବସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗଦସ୍ସନୱସେନ ପଟିମୁଖଂ ୱା ନିସ୍ସଟ୍ଠଭାୱଦସ୍ସନୱସେନ ଭାୱନାବଲେନ ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ନିସ୍ସଟ୍ଠଭାୱଦସ୍ସନୱସେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଲଭତି ଅତ୍ଥୱେଦଂ ଲଭତି ଧମ୍ମୱେଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋୟେୱ ଅରଣୀୟତୋ ଅତ୍ଥୋ, ଉପଗନ୍ତବ୍ବତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଧାରଣତୋ ଧମ୍ମୋ, ୱିନିପତିତୁଂ ଅପ୍ପଦାନତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱେଦୋତି ଗନ୍ଥୋପି ଞାଣମ୍ପି ସୋମନସ୍ସମ୍ପି। "ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ"ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୬) ହି ଗନ୍ଥୋ "ୱେଦୋ"ତି ୱୁଚ୍ଚତି। "ଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱେଦଗୁମାଭିଜଞ୍ଞା, ଅକିଞ୍ଚନଂ କାମଭୱେ ଅସତ୍ତ"ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସୁ। ନି। ୧୦୬୫) ଞାଣଂ। "ଯେ ୱେଦଜାତା ୱିଚରନ୍ତି ଲୋକେ"ତିଆଦୀସୁ ସୋମନସ୍ସଂ। ଇଧ ପନ ସୋମନସ୍ସଞ୍ଚ ସୋମନସ୍ସସମ୍ପୟୁତ୍ତଞାଣଞ୍ଚ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତସ୍ମା "ଲଭତି ଅତ୍ଥୱେଦଂ ଲଭତି ଧମ୍ମୱେଦନ୍ତି ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦାରମ୍ମଣସୋମନସ୍ସଞ୍ଚ ସୋମନସ୍ସମୟଞାଣଞ୍ଚ ଲଭତୀ"ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଥ ୱା ଅତ୍ଥୱେଦନ୍ତି ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରମେୱ ୱେଦଂ। ଧମ୍ମୱେଦନ୍ତି ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦସ୍ସ ହେତୁଂ ଓଧିସୋ କିଲେସପ୍ପହାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରମେୱ ୱେଦନ୍ତି ଏୱମ୍ପି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ "ହେତୁମ୍ହି ଞାଣଂ ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା, ହେତୁଫଲେ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା"ତି (ୱିଭ। ୭୧୮-୭୧୯)। ଧମ୍ମୂପସଂହିତଂ ପାମୋଜ୍ଜନ୍ତି ତମେୱ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନିସଂସଭୂତଂ ୱେଦଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପାମୋଜ୍ଜଂ। ତଞ୍ହି ଅନୱଜ୍ଜଲକ୍ଖଣେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାକାରପ୍ପୱତ୍ତେନ ଧମ୍ମେନ ଉପସଞ୍ହିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାୟତୀତି ଇମିନା ପାମୋଜ୍ଜେନ ପମୁଦିତସ୍ସ ନିରାମିସା ପୀତି ଜାୟତି। ପୀତିମନସ୍ସାତି ତାୟ ପୀତିୟା ପୀଣିତମନସ୍ସ। କାୟୋ ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି କାୟୋପି ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି ୱୂପସନ୍ତଦରଥୋ। ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟୋ ସୁଖନ୍ତି ଏୱଂ ୱୂପସନ୍ତକାୟଦରଥୋ ଚେତସିକଂ ସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତୀତି ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ମା ଆଧିୟତି ଅପ୍ପିତଂ ୱିୟ ଅଚଲଂ ତିଟ୍ଠତି।

୭୬। ଏୱମସ୍ସ କିଲେସପ୍ପହାନଂ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦସମନ୍ନାଗତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ସୋମନସ୍ସାଦିଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି "ଯଥୋଧି ଖୋ ପନ ମେ"ତି ୱାରେନ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାୟ ପୱତ୍ତାକାରଂ ପକାସେତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗାନୁଭାୱସୂଚକଂ ଫଲଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଏୱଂସୀଲୋତି ତସ୍ସ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦସ୍ସେତି। ଏୱଂଧମ୍ମୋ ଏୱଂପଞ୍ଞୋତି ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତମେୱ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି। ସାଲୀନନ୍ତି ଲୋହିତସାଲିଗନ୍ଧସାଲିଆଦୀନଂ ଅନେକରୂପାନଂ। ପିଣ୍ଡପାତନ୍ତି ଓଦନଂ। ୱିଚିତକାଳକନ୍ତି ଅପନୀତକାଳକଂ। ନେୱସ୍ସ ତଂ ହୋତି ଅନ୍ତରାୟାୟାତି ତସ୍ସ ଏୱଂୱିଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରପିଣ୍ଡପାତଭୋଜନଂ ମଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ଫଲସ୍ସ ୱା ନେୱ ଅନ୍ତରାୟାୟ ହୋତି, ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣସ୍ସ ହି ତଂ କିମନ୍ତରାୟଂ କରିସ୍ସତି? ଯୋପିସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧୋ ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗୋ ଚ ଫଲଂ ଚ ତପ୍ପଟିଲାଭାୟ ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭତୋପି ନେୱସ୍ସ ତଂ ହୋତି ଅନ୍ତରାୟାୟ, ଅନ୍ତରାୟଂ କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥମେୱ ହୋତି। କସ୍ମା? ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସୀଲଧମ୍ମପଞ୍ଞାସଙ୍ଗହେନ ମଗ୍ଗେନ ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତ୍ତା।

ଯସ୍ମା ଚେତ୍ଥ ଏତଦେୱ କାରଣଂ, ତସ୍ମା ତଦନୁରୂପଂ ଉପମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସେୟ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଛନ୍ତି ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ। ପରିସୁଦ୍ଧଂ ମଲୱିଗମେନ। ପରିୟୋଦାତଂ ପଭସ୍ସରତାୟ। ଉକ୍କାମୁଖନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣକାରାନଂ ମୂସାମୁଖଂ। ସୁୱଣ୍ଣକାରାନଂ ମୂସା ହି ଇଧ ଉକ୍କା, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ଦୀପିକାଦୟୋପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। "ଉକ୍କାସୁ ଧାରୀୟମାନାସୂ"ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୫୯) ହି ଆଗତଟ୍ଠାନେ ଦୀପିକା "ଉକ୍କା"ତି ୱୁଚ୍ଚତି। "ଉକ୍କଂ ବନ୍ଧେୟ୍ୟ, ଉକ୍କଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉକ୍କାମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପେୟ୍ୟା"ତି (ମ। ନି। ୩।୩୬୦) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ଅଙ୍ଗାରକପଲ୍ଲଂ। "କମ୍ମାରାନଂ ଯଥା ଉକ୍କା, ଅନ୍ତୋ ଝାୟତି ନୋ ବହୀ"ତି (ଜା। ୨।୨୨।୬୪୯) ଆଗତଟ୍ଠାନେ କମ୍ମାରୁଦ୍ଧନଂ। "ଏୱଂୱିପାକୋ ଉକ୍କାପାତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୪) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ୱାତୱେଗୋ "ଉକ୍କା"ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ଏୱରୂପେସୁ "ସଣ୍ଡାସେନ ଜାତରୂପଂ ଗହେତ୍ୱା ଉକ୍କାମୁଖେ ପକ୍ଖିପତୀ"ତି ଆଗତଟ୍ଠାନେସୁ ସୁୱଣ୍ଣକାରାନଂ ମୂସା "ଉକ୍କା"ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ରାୟଂ ଉପମାସଂସନ୍ଦନା – ସଂକିଲିଟ୍ଠୱତ୍ଥଂ ୱିୟ ହି ସଂକିଲିଟ୍ଠଜାତରୂପଂ ୱିୟ ଚ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ କାମରାଗାଦିମଲାନୁଗତଂ ଚିତ୍ତଂ

ଦଟ୍ଠଙ୍ଗ। ଅଚ୍ଛୋଦକଂ ୱିଯ ଉକ୍କାମୁଖଂ ୱିଯ ଚ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୋ। ତଂ ଉଦକଂ ଉକ୍କାମୁଖଞ୍ଚ ଆଗମ୍ମ ୱତ୍ଥସୁୱଣ୍ଣାନଂ ପରିସୁଦ୍ଧତା ୱିଯ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସୀଲଧମ୍ମପଞ୍ଞାସଙ୍ଗହଂ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗଂ ଆଗମ୍ମ ୱିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତାତି।

୭୭।ସୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସାତି ଯଥାନୁସନ୍ଧିୱସେନ ଦେସନା ଆଗତା। ତଯୋ ହି ଅନୁସନ୍ଧୀ ପୁଚ୍ଛାନୁସନ୍ଧି ଅଜ୍ଝାସଯାନୁସନ୍ଧି ଯଥାନୁସନ୍ଧୀତି। ତତ୍ଥ ''ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ 'ସିଯା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ବହିଦ୍ଧା ଅସତି ପରିତସ୍ସନା'ତି? 'ସିଯା ଭିକ୍ଖୂ'ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚା''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୪୨)। ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତସୁତ୍ତୱସେନ ପୁଚ୍ଛାନୁସନ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ''ସିଯା ଖୋ ପନ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏୱମସ୍ସ, ଅଜ୍ଜାପି ନୂନ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅୱୀତରାଗୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୫୫) ଏୱଂ ପରେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ଅଜ୍ଝାସଯାନୁସନ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯେନ ପନ ଧମ୍ମେନ ଆଦିମ୍ହି ଦେସନା ଉଟ୍ଠିତା, ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁରୂପଧମ୍ମୱସେନ ୱା ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱା ଯେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଉପରି ଦେସନା ଆଗଚ୍ଛତି, ତେସଂ ୱସେନ ଯଥାନୁସନ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ । ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟସୁତ୍ତେ ହେଟ୍ଠା ସୀଲେନ ଦେସନା ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ଆଗତା। କକଚୂପମେ ହେଟ୍ଠା ଅକ୍ଖନ୍ତିଯା ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି କକଚୂପମୋୱାଦୋ ଆଗତୋ। ଅଲଗଦ୍ଦେ ହେଟ୍ଠା ଦିଟ୍ଠିପରିଦୀପନେନ ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି ତିପରିୱଟ୍ଟସୁଞ୍ଞତାପକାସନା ଆଗତା, ଚୂଳଅସ୍ସପୁରେ ହେଟ୍ଠା କିଲେସପରିଦୀପନେନ ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା ଆଗତା। କୋସମ୍ବିଯସୁତ୍ତେ ହେଟ୍ଠା ଭଣ୍ଡନେନ ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି ସାରଣୀଯଧମ୍ମା ଆଗତା। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ୱତ୍ଥସୁତ୍ତେ ହେଟ୍ଠା କିଲେସପରିଦୀପନେନ ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା ଆଗତା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯଥାନୁସନ୍ଧିୱସେନ ଦେସନା ଆଗତା''ତି। ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେସୁ ପନ ଅନୁପଦୱଣ୍ଣନା ଚ ଭାୱନାନଯୋ ଚ ସବ୍ବୋ ସବ୍ବାକାରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋ।

୭୮ । ଏୱଂ ଭଗୱା ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନଂ ଉପକ୍କିଲେସାନଂ ପଟିପକ୍ଖଭୂତଂ ସଦ୍ଧସୋ ଚ କାମରାଗବ୍ୟାପାଦପ୍ପହାନେନ ୱିହତପଚ୍ଚତ୍ଥିକତ୍ତା ଲଦ୍ଧପଦଟ୍ଠାନଂ ତସ୍ସ ଅନାଗାମିନୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନିସ୍ସ ଅରହତ୍ତାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସୋ ଅତ୍ଥି ଇଦନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସୋ ଅନାଗାମୀ ଏୱଂ ଭାୱିତବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ ଏତେସଂ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରାନଂ ଯତୋ କୁତୋଚି ୱୁଟ୍ଠାଯ ତେ ଏୱ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଧମ୍ମେ ନାମୱସେନ ତେସଂ ନିସ୍ସଯଂ ହଦଯୱତ୍ଥୁଂ ୱତ୍ଥୁନିସ୍ସଯାନି ଭୂତାନୀତି ଇମିନା ନଯେନ ଭୂତୁପାଦାଯଧମ୍ମେ ରୂପୱସେନ ଚ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଅତ୍ଥି ଇଦନ୍ତି ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତାନେନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚୱୱତ୍ଥାନଂ କତଂ ହୋତି। ତତୋ ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି ହୀନନ୍ତି ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତାନେନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚୱୱତ୍ଥାନଂ କତଂ ହୋତି। ତତୋ ତସ୍ସ ପହାନୁପାଯଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି ପଣୀତନ୍ତି ପଜାନାତି, ଏତ୍ତାୱତାନେନ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚୱୱତ୍ଥାନଂ କତଂ ହୋତି। ତତୋ ତେନ ମଗ୍ଗେନ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ଇମସ୍ସ ସଞ୍ଞାଗତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ପଜାନାତି, ଇମସ୍ସ ମଯା ଅଧିଗତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରସଞ୍ଞାଗତସ୍ସ ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ପଜାନାତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ଏତ୍ତାୱତାନେନ ନିରୋଧସଚ୍ଚୱୱତ୍ଥାନଂ କତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋତି ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ଏୱଂ ଚତୂହି ଆକାରେହି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଜାନତୋ, ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ, ଭଯଭେରୱେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି...ପେ... ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀତି।

ଏୱଂ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ଦେସନଂ ପାପେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯସ୍ମା ତସ୍ସଂ ପରିସତି ନ୍ହାନସୁଦ୍ଧିକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନିସିନ୍ନୋ, ସୋ ଏୱଂ ନ୍ହାନସୁଦ୍ଧିଯା ୱଣ୍ଣଂ ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ସୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀତି ଭଗୱତା ୱିଦିତୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଚୋଦନତ୍ଥାଯ ''ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସିନାତୋ ଅନ୍ତରେନ ସିନାନେନା''ତି ଇମଂ ପାଟିଯେକ୍କଂ ଅନୁସନ୍ଧିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରେନ ସିନାନେନାତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେନ କିଲେସୱୁଟ୍ଠାନସିନାନେନ।

୭୯ ।ସୁନ୍ଦରିକଭାରଦ୍ୱାଜୋତି ଭାରଦ୍ୱାଜୋ ନାମ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅତ୍ତନୋ ଗୋତ୍ତୱସେନ, ସୁନ୍ଦରିକାଯ ପନ ନଦିଯା ସିନାତସ୍ସ ପାପପ୍ପହାନଂ ହୋତୀତି ଅଯମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠି, ତସ୍ମା ''ସୁନ୍ଦରିକଭାରଦ୍ୱାଜୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ ତଂ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି ''ମଯଂ ସିନାନସୁଦ୍ଧିଂ ୱଣ୍ଣେମ, ସମଣୋପି ଗୋତମୋ ତଥେୱ ୱଣ୍ଣେତି, ସମାନଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଦାନି ଏସ ଅମ୍ହେହୀ''ତି। ଅଥ ଭଗୱନ୍ତଂ ବାହୁକଂ ନଦିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ତତ୍ଥ ପାପଂ ପୱାହେତ୍ୱା ଆଗତଂ ୱିଯ ମଞ୍ଞମାନୋ ଆହ ''ଗଚ୍ଛତି ପନ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ବାହୁକଂ ନଦିଂ ସିନାଯିତୁ''ନ୍ତି? ଭଗୱା ତସ୍ସ ଗଚ୍ଛାମୀତି ୱା ନ ଗଚ୍ଛାମୀତି ୱା ଅୱତ୍ୱାୱେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିସମୁଗ୍ଘାତଂ କତ୍ତୁକାମୋ ''କିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାହୁକାଯ ନଦିଯା , କିଂ ବାହୁକା ନଦୀ କରିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ କିଂ ପଯୋଜନଂ ବାହୁକାଯ, କିଂ ସା କରିସ୍ସତି? ଅସମତ୍ଥା ସା କସ୍ସଚି ଅତ୍ଥାଯ, କିଂ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମୀତି?

ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ପସଂସନ୍ତୋ ଲୋକ୍ଖସମ୍ମତାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଲୋକ୍ଖସମ୍ମତାତି ଲୂଖଭାୱସମ୍ମତା, ଲୂଖଭାୱନ୍ତି ଚୋକ୍ଖଭାୱଂ, ୱିସୁଦ୍ଧିଭାୱଂ ଦେତୀତି ଏୱଂ ସମ୍ମତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଲୋକ୍ଖସମ୍ମତାତିପି ପାଠୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ସେଟ୍ଠଂ ଲୋକଂ ଗମଯତୀତି ଏୱଂ ସମ୍ମତାତି। ପୁଞ୍ଞସମ୍ମତାତି ପୁଞ୍ଞନ୍ତି ସମ୍ମତା। ପୱାହେତୀତି ଗମଯତି ୱିସୋଧେତି। ଗାଥାହି ଅଜ୍ଝଭାସୀତି ଗାଥାହି ଅଭାସି। ଗାଥା ଚ ୱୁଚ୍ଚମାନା ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥମେୱ ୱା ଗାଥାରୁଚିକାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ୱିସେସତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ୱା। ଇଧ ପନେତା ଉଭଯତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ବାହୁକନ୍ତି ଇଦମେୱ ହି ଏତ୍ଥ ୱଚନଂ ତଦତ୍ଥଦୀପକଂ, ସେସାନି ୱିସେସତ୍ଥଦୀପକାନି। ଯଥେୱ ହି ବାହୁକଂ, ଏୱଂ ଅଧିକକ୍କାଦୀନିପି ଲୋକୋ ଗଚ୍ଛତି ନ୍ହାନେନ ପାପଂ ପୱାହେତୁଂ। ତତ୍ଥ ଯେ ତେସଂ ଠାନାନଂ ଆସନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ତେ ଦିୱସସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ନ୍ହାଯନ୍ତି। ଯେ ଦୂରା, ତେ ଯଥାକ୍କମଂ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସକିଂ ଏକଦିୱସନ୍ତରଂ, ଏୱଂ ଯାୱ ସଂୱଚ୍ଛରନ୍ତରଂ ନ୍ହାଯନ୍ତି। ଯେ ପନ ସବ୍ବଥାପି ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତେ ଘଟେହିପି ତତୋ ଉଦକଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ନ୍ହାଯନ୍ତି। ସବ୍ବଞ୍ଚେତଂ ନିରତ୍ଥକଂ, ତସ୍ମା ଇମଂ ୱିସେସତ୍ଥଂ ଦୀପେତୁଂ ଅଧିକକ୍କାଦୀନିପୀତି ଆହ।

ତତ୍ଥ ଅଧିକକ୍କନ୍ତି ନ୍ହାନସମ୍ଭାରୱସେନ ଲଦ୍ଧୱୋହାରଂ ଏକଂ ତିତ୍ଥଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଗଯାତିପି ମଣ୍ଡଲୱାପିସଣ୍ଠାନଂ ତିତ୍ଥମେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ପଯାଗାତି ଏତମ୍ପି ଗଙ୍ଗାଯ ଏକଂ ତିତ୍ଥମେୱ ମହାପନାଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଗଙ୍ଗାଯଂ ନିମୁଗ୍ଗପାସାଦସ୍ସ ସୋପାନସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନଂ, ବାହୁକା ସୁନ୍ଦରିକା ସରସ୍ସତୀ ବାହୁମତୀତି ଇମା ପନ ଚତସ୍ସୋ ନଦିଯୋ। ବାଲୋତି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ। ପକ୍ଖନ୍ଦୋତି ପୱିସନ୍ତୋ। ନ ସୁଜ୍ଝତୀତି କିଲେସସୁଦ୍ଧିଂ ନ ପାପୁଣାତି, କେୱଲଂ ରଜୋଜଲ୍ଲମେୱ ପୱାହେତି।

କିଂ ସୁନ୍ଦରିକା କରିସ୍ସତୀତି ସୁନ୍ଦରିକା କିଲେସୱିସୋଧନେ କିଂ କରିସ୍ସତି? ନ କିଞ୍ଚି କାତୁଂ ସମତ୍ଥାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏସ ନଯୋ ପଯାଗବାହୁକାସୁ। ଇମେହି ଚ ତୀହି ପଦେହି ୱୁତ୍ତେହି ଇତରାନିପି ଚତ୍ତାରି ଲକ୍ଖଣାହାରନଯେନ ୱୁତ୍ତାନେୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଯଥେୱ ସୁନ୍ଦରିକା ପଯାଗା ବାହୁକା ନ କିଞ୍ଚି କରୋନ୍ତି, ତଥା ଅଧିକକ୍କାଦଯୋପୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱେରିନ୍ତି ପାଣାତିପାତାଦିପଞ୍ଚୱେରସମନ୍ନାଗତଂ। କତକିବ୍ବିସନ୍ତି କତଲୁଦ୍ଦକମ୍ମଂ। ନ ହି ନଂ ସୋଧଯେତି ସୁନ୍ଦରିକା ୱା ପଯାଗା ୱା ବାହୁକା ୱା ନ ସୋଧଯେ, ନ ସୋଧେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପାପକମ୍ମିନନ୍ତି ପାପକେହି ୱେରକିବ୍ବିସକମ୍ମେହି ଯୁତ୍ତଂ, ଲାମକକମ୍ମେ ଯୁତ୍ତଂ ୱା ୱେରକିବ୍ବିସଭାୱଂ ଅପ୍ପତ୍ତେହି ଖୁଦ୍ଦକେହିପି ପାପେହି ଯୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ନିକ୍କିଲେସସ୍ସ। ସଦା ଫଗ୍ଗୂତି ନିଚ୍ଚମ୍ପି ଫଗ୍ଗୁନୀନକ୍ଖତ୍ତମେୱ। ଫଗ୍ଗୁନମାସେ କିର ''ଉତ୍ତରଫଗ୍ଗୁନଦିୱସେ ଯୋ ନ୍ହାଯତି, ସୋ ସଂୱଚ୍ଛରଂ କତପାପଂ ସୋଧେତୀ''ତି ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠିକୋ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ତେନସ୍ସ ଭଗୱା ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ପଟିହନନ୍ତୋ ଆହ ''ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱେ ସଦା ଫଗ୍ଗୂ''ତି। ନିକ୍କିଲେସସ୍ସ ନିଚ୍ଚଂ ଫଗ୍ଗୁନୀନକ୍ଖତ୍ତଂ, ଇତରୋ କିଂ ସୁଜ୍ଝତୀତି? ଉପୋସଥୋ ସଦାତି ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚ ଚାତୁଦ୍ଦସପନ୍ନରସାଦୀସୁ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅସମାଦିଯତୋପି ନିଚ୍ଚମେୱ ଉପୋସଥୋ। ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ସୁଚିକମ୍ମସ୍ସାତି ନିକ୍କିଲେସତାଯ ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ସୁଚୀହି ଚ କାଯକମ୍ମାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ସଦା ସମ୍ପଜ୍ଜତେ ୱତନ୍ତି ଈଦିସସ୍ସ ଚ କୁସଲୂପସଞ୍ହିତଂ ୱତସମାଦାନମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ସମ୍ପନ୍ନମେୱ ହୋତୀତି। ଇଧେୱ ସିନାହୀତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ମମ ସାସନେ ସିନାହି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ''ସଚେ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକକିଲେସମଲପ୍ପୱାହନଂ ଇଚ୍ଛସି, ଇଧେୱ ମମ ସାସନେ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମଗ୍ଗସଲିଲେନ ସିନାହି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ହି ଇଦଂ ନତ୍ଥୀ''ତି।

ଇଦାନିସ୍ସ ସପ୍ପାଯଦେସନାୱସେନ ତୀସୁପି ଦ୍ୱାରେସୁ ସୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସବ୍ବଭୂତେସୁ କରୋହି ଖେମତନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଖେମତନ୍ତି ଅଭଯଂ ହିତଭାୱଂ, ମେତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତେନସ୍ସ ମନୋଦ୍ୱାରସୁଦ୍ଧି ଦସ୍ସିତା ହୋତି।

ସଚେ ମୁସା ନ ଭଣସୀତି ଏତେନସ୍ସ ୱଚୀଦ୍ୱାରସୁଦ୍ଧି। ସଚେ ପାଣଂ ନ ହିଂସସି ସଚେ ଅଦିନ୍ନଂ ନାଦିଯସୀତି ଏତେହି କାଯଦ୍ୱାରସୁଦ୍ଧି। ସଦ୍ଦହାନୋ ଅମଚ୍ଛରୀତି ଏତେହି ପନ ନଂ ଏୱଂ ପରିସୁଦ୍ଧଦ୍ୱାରଂ ସଦ୍ଧାସମ୍ପଦାଯ ଚାଗସମ୍ପଦାଯ ଚ ନିଯୋଜେସି। କିଂ କାହସି ଗଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଉଦପାନୋପି ତେ ଗଯାତି ଅଯଂ ପନ ଉପଡ୍ଢଗାଥା, ସଚେ ସବ୍ବଭୂତେସୁ ଖେମତଂ କରିସ୍ସସି, ମୁସା ନ ଭଣିସ୍ସସି, ପାଣଂ ନ ହନିସ୍ସସି, ଅଦିନ୍ନଂ ନାଦିଯିସ୍ସସି, ସଦ୍ଦହାନୋ ଅମଚ୍ଛରୀ ଭୱିସ୍ସସି, କିଂ କାହସି ଗଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦପାନୋପି ତେ ଗଯା , ଗଯାଯପି ହି ତେ ନ୍ହାଯନ୍ତସ୍ସ ଉଦପାନେପି ଇମାଯ ଏୱ ପଟିପତ୍ତିଯା କିଲେସସୁଦ୍ଧି, ସରୀରମଲସୁଦ୍ଧି ପନ ଉଭଯତ୍ଥ ସମାତି ଏୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଲୋକେ ଗଯା ସମ୍ମତତରା, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଭଗୱା ''ଗଚ୍ଛତି ପନ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ବାହୁକ''ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋପି ''କିଂ କାହସି ବାହୁକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''କିଂ କାହସି ଗଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା''ତି ଆହାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୮୦।ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେତି ଏୱମାଦି ଭଯଭେରୱେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାକଟମେୱ। ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋତିଆଦୀସୁ ପନ ଏକୋ କାଯୱିୱେକେନ । ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଚିତ୍ତୱିୱେକେନ। ଅପ୍ପମତ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ସତି ଅୱିଜହନେନ। ଆତାପୀ କାଯିକଚେତସିକୱୀରିଯସଙ୍ଖାତେନ ଆତାପେନ। ପହିତତ୍ତୋ କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅନପେକ୍ଖତାଯ। ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରିରିଯାପଥୱିହାରେନ। ନଚିରସ୍ସେୱାତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପାଦାଯ ୱୁଚ୍ଚତି। କୁଲପୁତ୍ତାତି ଦୁୱିଧା କୁଲପୁତ୍ତା ଜାତିକୁଲପୁତ୍ତା ଚ ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତା ଚ, ଅଯଂ ପନ ଉଭଯଥାପି କୁଲପୁତ୍ତୋ। ଅଗାରସ୍ମାତି ଘରା। ଅଗାରସ୍ସ ହିତଂ ଅଗାରିଯଂ, କସିଗୋରକ୍ଖାଦିକୁଟୁମ୍ବପୋସନକମ୍ମଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ଅଗାରିଯନ୍ତି ଅନଗାରିଯଂ, ପବ୍ବଜ୍ଜାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପବ୍ବଜନ୍ତୀତି ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି ଉପସଙ୍କମନ୍ତି। ତଦନୁତ୍ତରନ୍ତି ତଂ ଅନୁତ୍ତରଂ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ପରିଯୋସାନଂ, ଅରହତ୍ତଫଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ହି ଅତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ପବ୍ବଜନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ। ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନାଯେୱ ପଞ୍ଞାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା, ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱାତି

ଅତ୍ଥୋ। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସୀତି ପାପୁଣିତ୍ୱା ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱିହାସୀତି, ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଚ ଖୀଣା ଜାତି…ପେ… ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଏତେନସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଭୂମିଂ ଦସ୍ସେତି।

କତମା ପନସ୍ସ ଜାତି ଖୀଣା? କଥଞ୍ଚ ନଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ, କାମଞ୍ଚେତଂ ଭଯଭେରୱେପି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ନଂ ଇଧ ପଠମପୁରିସୱସେନ ଯୋଜନାନଯସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁନ ସଙ୍ଖେପତୋ ଭଣାମ। ନ ତାୱସ୍ସ ଅତୀତା ଜାତି ଖୀଣା, ପୁବ୍ବେୱ ଖୀଣତ୍ତା। ନ ଅନାଗତା, ତତ୍ଥ ୱାଯାମାଭାୱତୋ। ନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା, ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା। ମଗ୍ଗସ୍ସ ପନ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଏକଚତୁପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେସୁ ଏକଚତୁପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧପ୍ପଭେଦା ଜାତି, ସା ମଗ୍ଗସ୍ସ ଭାୱିତତ୍ତା ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମତଂ ଆପଜ୍ଜନେନ ଖୀଣା, ତଂ ସୋ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ପହୀନକିଲେସେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା କିଲେସାଭାୱେ ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି କମ୍ମଂ ଆଯତିଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଂ ହୋତୀତି ଜାନନ୍ତୋ ଜାନାତି।

ୱୁସିତନ୍ତି ୱୁତ୍ଥଂ ପରିୱୁତ୍ଥଂ, କତଂ ଚରିତଂ ନିଟ୍ଠାପିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। କତଂ କରଣୀଯନ୍ତି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ପରିଞ୍ଞାପହାନସଚ୍ଛିକିରିଯଭାୱନାୱସେନ ସୋଳସୱିଧମ୍ପି କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ଇଦାନି ପୁନ ଇତ୍ଥଭାୱାଯ ଏୱଂସୋଳସକିଚ୍ଚଭାୱାଯ, କିଲେସକ୍ଖଯାଯ ୱା ମଗ୍ଗଭାୱନା ନତ୍ଥୀତି। ଅଥ ୱା, ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ଇତ୍ଥଭାୱତୋ ଇମସ୍ମା ଏୱଂପକାରା ଇଦାନି ୱତ୍ତମାନକ୍ଖନ୍ଧସନ୍ତାନା ଅପରଂ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନଂ ନତ୍ଥି। ଇମେ ପନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପରିଞ୍ଞାତା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଛିନ୍ନମୂଲକୋ ରୁକ୍ଖୋ ୱିଯାତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋତି ଏକୋ। ଅରହତନ୍ତି ଅରହନ୍ତାନଂ, ଭଗୱତୋ ସାୱକାନଂ ଅରହତଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ଅହୋସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ୱତ୍ଥସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ସଲ୍ଲେଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୧।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ସଲ୍ଲେଖସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମହାଚୁନ୍ଦୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ସାଯନ୍ହସମଯନ୍ତି ସାଯନ୍ହକାଲେ। ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ଏତ୍ଥ ପଟିସଲ୍ଲାନନ୍ତି ତେହି ତେହି ସତ୍ତସଙ୍ଖାରେହି ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସଲ୍ଲାନଂ ନିଲୀଯନଂ, ଏକୀଭାୱୋ ପୱିୱେକୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯୋ ତତୋ ୱୁଟ୍ଠିତୋ, ସୋ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ନାମ ହୋତି। ଅଯଂ ପନ ଯସ୍ମା ପଟିସଲ୍ଲାନାନଂ ଉତ୍ତମତୋ ଫଲସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାସି, ତସ୍ମା ''ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱାତି ସମଦସନଖୁଜ୍ଜଲୱିଭୂସିତେନ ସିରସା ଭଗୱନ୍ତଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ଅଭିୱାଦାପେତ୍ୱା ୱା ''ସୁଖୀ ଭୱ, ଚୁନ୍ଦା''ତି ଏୱଂ ୱଚୀଭେଦଂ କାରାପେତ୍ୱା, ଭଗୱା ପନ କିର ୱନ୍ଦିତୋ ସମାନୋ ସୁୱଣ୍ଣଦୁନ୍ଦୁଭିସଦିସଂ ଗୀୱଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ କଣ୍ଣସୁଖଂ ପେମନିଯଂ ଅମତାଭିସେକସଦିସଂ ବ୍ରହ୍ମଘୋସଂ ନିଚ୍ଛାରେନ୍ତୋ ''ସୁଖୀ ହୋହୀ''ତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଦତି, ଏତଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ ତଥାଗତାନଂ। ତତ୍ରିଦଂ ସାଧକସୁତ୍ତଂ, ''ସକ୍କୋ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ସାମଚ୍ଚୋ ସପରିଜନୋ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀତି, ସୁଖୀ ହୋତୁ ପଞ୍ଚସିଖ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ସାମଚ୍ଚୋ ସପରିଜନୋ, ସୁଖକାମା ହି ଦେୱା ମନୁସ୍ସା ଅସୁରା ନାଗା ଗନ୍ଧବ୍ବା, ଯେ ଚଞ୍ଞେ ସନ୍ତି ପୁଥୁକାଯା''ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ତଥାଗତା ଏୱରୂପେ ମହେସକ୍ଖେ ଯକ୍ଖେ ଅଭିୱଦନ୍ତୀତି।

ଯା ଇମାତି ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବାଭିମୁଖଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ଆହ। ଅନେକୱିହିତାତି ନାନପ୍ପକାରା। ଦିଟ୍ଠିଯୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯୋ । ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସତ୍ତେସୁ ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଅତ୍ତୱାଦପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି ''ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତେନ ଅତ୍ତୱାଦେନ ପଟିସଂଯୁତ୍ତା, ତା ୱୀସତି ଭୱନ୍ତି। ଲୋକୱାଦପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି ''ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା''ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତେନ ଲୋକୱାଦେନ ପଟିସଂଯୁତ୍ତା, ତା ଅଟ୍ଠ ହୋନ୍ତି ସସ୍ସତୋ, ଅସସ୍ସତୋ, ସସ୍ସତୋ ଚ ଅସସ୍ସତୋ ଚ, ନେୱ ସସ୍ସତୋ ନାସସ୍ସତୋ, ଅନ୍ତୱା, ଅନନ୍ତୱା, ଅନ୍ତୱା ଚ ଅନନ୍ତୱା ଚ, ନେୱନ୍ତୱା ନାନନ୍ତୱା ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚାତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତତ୍ତା।

ଆଦିମେୱାତିଆଦୀସୁ ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ କିଂ ନୁ ଖୋ ଭନ୍ତେ ଆଦିମେୱ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ଅପ୍ପତ୍ୱାପି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ୱିପସ୍ସନାମିସ୍ସକପଠମମନସିକାରମେୱ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱମେତାସଂ ଏତ୍ତକେନେୱ ଉପାଯେନ ଏତାସଂ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ପହାନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚ ହୋତୀତି। ଇଦଞ୍ଚ ଥେରୋ ଅତ୍ତନା ଅନଧିମାନିକୋପି ସମାନୋ ଅଧିମାନିକାନଂ ଅଧିମାନପ୍ପହାନତ୍ଥଂ ଅଧିମାନିକୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପରେ ପନାହୁ ''ଥେରସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକା ଆଦିମନସିକାରେନେୱ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନଂ ହୋତୀତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋପି, ସମାପତ୍ତିୱିହାରା ସଲ୍ଲେଖୱିହାରାତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋପି ଅତ୍ଥି। ସୋ ତେସଂ ଅତ୍ଥାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛତୀ''ତି।

୮୨। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ତାସଂ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ପହାନୂପାୟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯା ଇମାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଚେତା ଦିଟ୍ଠିୟୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତିଆଦି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେସୁ ହି ଏତା ଦିଟ୍ଠିୟୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯଥାହ ‘‘ରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତି ରୂପଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ଅତ୍ତା ସୋ ଲୋକୋ ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମି ନିଚ୍ଚୋ ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୧୫୨) ୱିତ୍ଥାରୋ। ଆରମ୍ମଣୱସେନ ପନ ଏକୱଚନଂ କତ୍ୱା ଯତ୍ଥ ଚାତି ଆହ, ଯସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଅନୁସେନ୍ତି ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି ଇମେସଂ ଏୱଂ ନାନାକରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଜାତିୱସେନ ହି ଅଜାତା ଜାୟମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆସେୱିତା ଥାମଗତା ଅପ୍ପଟିୱିନୀତା ଅନୁସେନ୍ତୀତି। କାୟୱଚୀଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତା ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି, ଇଦମେତେସଂ ନାନାକରଣଂ। ତଂ ନେତଂ ମମାତିଆଦୀସୁ ତଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧପ୍ପଭେଦଂ ଆରମ୍ମଣମେତଂ ମୟ୍ହଂ ନ ହୋତି, ଅହମ୍ପି ଏସୋ ନ ଅସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାପି ନ ହୋତୀତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତୋତି ଏୱଂ ତାୱ ପଦତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯସ୍ମା ପନ ଏତ୍ଥ ଏତଂ ମମାତି ତଣ୍ହାଗାହୋ, ତଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତପ୍ପଭେଦଂ ତଣ୍ହାପପଞ୍ଚଂ ଗଣ୍ହାତି। ଏସୋହମସ୍ମୀତି ମାନଗାହୋ, ତଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନୱପ୍ପଭେଦଂ ମାନପପଞ୍ଚଂ ଗଣ୍ହାତି। ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ଦିଟ୍ଠିଗାହୋ, ତଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଗତପ୍ପଭେଦଂ ଦିଟ୍ଠିପପଞ୍ଚଂ ଗଣ୍ହାତି। ତସ୍ମା ନେତଂ ମମାତି ୱଦନ୍ତୋ ଭଗୱା ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦଂ ତଣ୍ହାପପଞ୍ଚଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ନେସୋହମସ୍ମୀତି ମାନପପଞ୍ଚଂ। ନ ମେସୋ ଅତ୍ତାତି ଦିଟ୍ଠିପପଞ୍ଚଂ। ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠାୟେୱ ଚେତ୍ଥ ତଣ୍ହାମାନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱମେତନ୍ତି ଏୱଂ ‘‘ନେତଂ ମମା’’ତିଆଦିନା ଆକାରେନ ଏତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ। ଯଥାଭୂତନ୍ତି ଯଥା ସଭାୱଂ, ଯଥା ଅତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଞ୍ହି ଏତେନେୱ ଆକାରେନ ଅତ୍ଥି। ମମନ୍ତିଆଦିନା ପନ ଗୟ୍ହମାନମ୍ପି ତେନାକାରେନ ନେୱତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତୋତି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗପଞ୍ଞାପରିୟୋସାନାୟ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ ସୁଟ୍ଠୁ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ଏୱମେତାସନ୍ତି ଏତେନ ଉପାୟେନ ଏତାସଂ। ପହାନଂ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋତି ଉଭୟମ୍ପେତଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନସ୍ସେୱାଧିୱଚନଂ।

ଏୱଂ ଭଗୱା ଆଦିମନସିକାରେନେୱ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ପହାନଂ ହୋତି ନୁ ଖୋ ନୋତି ଆୟସ୍ମତା ମହାଚୁନ୍ଦେନ ଅଧିମାନିକାନଂ ୱସେନ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପହାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ସୟମେୱ ଅଧିମାନିକାନଂ ଝାନଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ ଠାନଂ ଖୋ ପନେତନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଧିମାନିକା ନାମ ୟେସଂ ଅପ୍ପତ୍ତେ ପତ୍ତସଞ୍ଞାୟ ଅଧିମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସ୍ୱାୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନେୱ ଲୋକୱଟ୍ଟାନୁସାରୀନଂ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଅରିୟସାୱକାନଂ। ନ ହି ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ‘‘ସକଦାଗାମୀ ଅହ’’ନ୍ତି ଅଧିମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ସକଦାଗାମିସ୍ସ ‘‘ଅନାଗାମୀ ଅହ’’ନ୍ତି, ନ ଅନାଗାମିନୋ ‘‘ଅରହା ଅହ’’ନ୍ତି, କାରକସ୍ସେୱ ପନ ସମଥୱସେନ ୱା ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ୱା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସସ୍ସ ନିଚ୍ଚଂ ଯୁତ୍ତପୟୁତ୍ତସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ହି ସମଥୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନଂ ୱା ୱିପସ୍ସନାୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନଂ ୱା କିଲେସାନଂ ସମୁଦାଚାରଂ ଅପସ୍ସତୋ ‘‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅହନ୍ତି ୱା, ସକଦାଗାମୀ, ଅନାଗାମୀ , ଅରହା ଅହ’’ନ୍ତି ୱା ଅଧିମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଲଙ୍ଗରତିସ୍ସପବ୍ବତୱାସିଧମ୍ମଦିନ୍ନତ୍ଥେରେନ ଓୱାଦିୟମାନତ୍ଥେରାନଂ ୱିୟ।

ଥେରସ୍ସ କିର ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେୱ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ୱିସେସଂ ଅଧିଗଚ୍ଛିଂସୁ। ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ତିସ୍ସମହାୱିହାରୱାସୀ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ‘‘ନ ଅଟ୍ଠାନନିୟୋଜକୋ ଥେରୋତି ଥେରଂ ଆନେଥା’’ତି ସମ୍ବହୁଲେ ଭିକ୍ଖୂ ପାହେସି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ତଂ ପକ୍କୋସାପେତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ଆହ ‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତାନଂ ଗୱେସଥ ପର’’ନ୍ତି? ଅତ୍ତାନଂ ସପ୍ପୁରିସାତି, ସୋ ତେସଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନମଦାସି, ସବ୍ବେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ପୁନ ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ପାହେସି, ଏୱଂ ଯାୱତତିୟଂ ପହିତା ସବ୍ବେପି ତତ୍ଥେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ୱିହରିଂସୁ।

ତତୋ ସଙ୍ଘୋ ଗତଗତା ନାଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଞ୍ଞତରଂ ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତଂ ପାହେସି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତିସ୍ସମହାୱିହାରୱାସୀ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ତୁୟ୍ହଂ ସନ୍ତିକେ ପେସେସି, ତ୍ୱଂ ନାମ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଣଂ ଗରୁଂ ନ କରୋସି, ନାଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ କିମେତନ୍ତି ପଣ୍ଣସାଲଂ ଅପ୍ପୱିସିତ୍ୱାୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ତାୱଦେୱ ନିକ୍ଖମି, ସୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ହଙ୍କନୱିହାରଂ ପାୱିସି। ତତ୍ଥ ଚେକୋ ମହାଥେରୋ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସାତୀତୋ ଅଧିମାନେନ ଅରହତ୍ତଂ ପଟିଜାନାତି। ଥେରୋ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଅଧିଗମଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଆମ ଧମ୍ମଦିନ୍ନ, ଯଂ ପବ୍ବଜିତେନ କାତବ୍ବଂ, ଚିରକତଂ ତଂ ମୟା, ଅତୀତସଟ୍ଠିୱସ୍ସୋମ୍ହି ଏତରହୀ’’ତି। କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଇଦ୍ଧିମ୍ପି ୱଲଞ୍ଜେଥାତି। ଆମ ଧମ୍ମଦିନ୍ନାତି। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ହତ୍ଥିଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପଟିମୁଖଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ମାପେଥାତି। ସାଧାୱୁସୋତି ଥେରୋ ସବ୍ବସେତଂ ସତ୍ତପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ତିଧାପଭିନ୍ନଂ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ବୀଜୟମାନଂ ସୋଣ୍ଡଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ଦନ୍ତେହି ୱିଜ୍ଝିତୁକାମଂ ୱିୟ ପଟିମୁଖଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ମହାହତ୍ଥିଂ ମାପେସି। ସୋ ତଂ ଅତ୍ତନାୟେୱ ମାପିତଂ ହତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଭୀତୋ ପଲାୟିତୁଂ ଆରଭି। ତଦାୱ ଅତ୍ତାନଂ ‘‘ନାହଂ ଅରହା’’ତି ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଦିନ୍ନସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ପତିଟ୍ଠା ମେ ହୋହି, ଆୱୁସୋ’’ତି ଆହ। ଧମ୍ମଦିନ୍ନୋ ‘‘ମା, ଭନ୍ତେ, ସୋଚି, ମା ଅନତ୍ତମନୋ ଅହୋସି, କାରକାନଂୟେୱ ଅଧିମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଥେରଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନମଦାସି। ଥେରୋ ତସ୍ସୋୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତେପି ତାଦିସୋଓ ଥେରୋ ୱସତି। ଧମ୍ମଦିନ୍ନୋ ତମ୍ପି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଥେଓ ପୁଚ୍ଛି। ସୋପି ତଥେଓ ବ୍ୟାକାସି। ତତୋ ନଂ ଧମ୍ମଦିନ୍ନୋ କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଇଦ୍ଧିମ୍ପି ୱଳଞ୍ଜେଥାତି ଆହ। ଆମାୱୁସୋତି। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ମାପେଥାତି। ଥେରୋ ମାପେସି। ଏତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, ପଦୁମଗୁମ୍ବଂ ମାପେଥାତି। ତମ୍ପି ମାପେସି। ପଦୁମଗୁମ୍ବେ ମହାପଦୁମଂ ମାପେଥାତି। ତମ୍ପି ମାପେସି। ଏତସ୍ମିଂ ପଦୁମଗୁମ୍ବେ ଠତ୍ୱା ମଧୁରସ୍ସରେନ ଗାଯନ୍ତଂ ନଚ୍ଚନ୍ତଞ୍ଚ ଏକଂ ଇତ୍ଥିୱିଗ୍ଗହଂ ମାପେଥାତି। ତମ୍ପି ମାପେସି। ସୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପନିଜ୍ଝାଯଥାତି ୱତ୍ୱା ସଯଂ ପାସାଦଂ ପାୱିସି। ଥେରସ୍ସ ତଂ ଉପନିଜ୍ଝାଯତୋ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସା ଚଲିଂସୁ, ସୋ ତଦା ଅତ୍ତାନଂ ଞତ୍ୱା ପୁରିମନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଧମ୍ମଦିନ୍ନୋପି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତିସ୍ସମହାୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଥେରା ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ଏତଂ କିର ତେସଂ ୱତ୍ତଂ। ତେନ ନେସଂ ଏକୋପି ‘‘ଇଧ ପଉଟୀୱରଂ ଠପେହୀ’’ତି ଧମ୍ମଦିନ୍ନଂ ୱତ୍ତା ପୁଚ୍ଛିତାପି ନାହୋସି। ଧମ୍ମଦିନ୍ନୋ ଏସୋ ଭୱେଯ୍ଯାତି ଞତ୍ୱା ପନ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହେ ତିଣ୍ହେନ ଅସିନା କୁମୁଦନାଳକଲାପଂ ୱିଯ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାଦଙ୍ଗୁଲିଯା ମହାପଥୱିଂ ପହରି। ଭନ୍ତେ ଅଯଂ ଅଚେତନା ମହାପଥୱୀପି ଧମ୍ମଦିନ୍ନସ୍ସ ଗୁଣଂ ଜାନାତି। ତୁମ୍ହେ ପନ ନ ଜାନିତ୍ଥାତି ଚ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଅଚେତନାଯଂ ପଥୱୀ, ୱିଜାନାତି ଗୁଣାଗୁଣଂ;

ସଚେତନାଥ ଖୋ ଭନ୍ତେ, ନ ଜାନାଥ ଗୁଣାଗୁଣ’’ନ୍ତି।

ତାୱଦେୱ ଚ ଆକାସେ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ତଲଙ୍ଗରତିସ୍ସପବ୍ବତମେୱ ଅଗମାସି। ଏୱଂ କାରକସ୍ସେୱ ଅଧିମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ତାଦିସାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସେନ ଝାନଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ ଠାନଂ ଖୋ ପନେତନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ଅତ୍ଥେତଂ କାରଣଂ, ନୋ ନତ୍ଥି। ଯେନ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ବାହିରପରିବ୍ବାଜକେହି ସାଧାରଣଂ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେଯ୍ଯ, ଯଂ ପନ ତସ୍ସ ଏୱମସ୍ସ ସଲ୍ଲେଖେନ ୱିହରାମୀତି, ଯଂ ପଟିପତ୍ତିୱିଧାନଂ କିଲେସେ ସଂଲିଖତି, ତେନାହଂ ୱିହରାମୀତି, ତଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ହି ଅଧିମାନିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଝାନଂ ସଲ୍ଲେଖୋ ୱା ସଲ୍ଲେଖପଟିପଦା ୱା ହୋତି। କସ୍ମା? ଅୱିପସ୍ସନାପାଦକତ୍ତା। ନ ହି ସୋ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସତି, ଝାନଂ ପନସ୍ସ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗମତ୍ତଂ କରୋତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ‘‘ନ ଖୋ ପନେତେ, ଚୁନ୍ଦ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ସଲ୍ଲେଖା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରା ଏତେ ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି ଆହ।

ତତ୍ଥ ଏତେତି ଝାନଧମ୍ମୱସେନ ବହୁୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଏତେ ପଠମଜ୍ଝାନଧମ୍ମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସମାପତ୍ତିୱସେନ ୱା, ଏକମ୍ପି ହି ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସମାପତ୍ତିୱସେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା ବହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତି। ଆରମ୍ମଣୱସେନ ୱା, ଏକମ୍ପି ହି ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପଥୱୀକସିଣାଦୀସୁ ପୱତ୍ତିୱସେନ ବହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତୀତି। ଏସ ନଯୋ ଦୁତିଯତତିଯଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେସୁ। ଆରୁପ୍ପଝାନେସୁ ପନ ଆରମ୍ମଣଭେଦାଭାୱତୋ ପୁରିମକାରଣଦ୍ୱଯୱସେନେୱ ବହୁୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯସ୍ମା ଚେତେସଂ ଅଙ୍ଗାନିପି ସନ୍ତାନି ଆରମ୍ମଣାନିପି, ନିବ୍ବୁତାନି ଚେୱ ସୁଖୁମାନି ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତାନି ସନ୍ତା ଏତେ ୱିହାରାତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅଯଂ ତାୱ ତେସଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ସାଧାରଣା ୱଣ୍ଣନା। ୱିସେସୱଣ୍ଣନା ପନ ‘‘ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନ’’ନ୍ତିଆଦିପଦାନୁସାରତୋ ୱତ୍ତବ୍ବା ସିଯା। ସା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ସବ୍ବାକାରେନ ୱୁତ୍ତାଯେୱ।

୮୩। ଏୱଂ ଯସ୍ମା ଅଧିମାନିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଝାନୱିହାରୋ ଅୱିପସ୍ସନାପାଦକତ୍ତା ସଲ୍ଲେଖୱିହାରୋ ନ ହୋତି, ନ ହି ସୋ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସତି, ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗକରୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ସୁଖୱିହାରୋ ପନସ୍ସ ହୋତି, ତସ୍ମା ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ରୂପଜ୍ଝାନାନି ଚ ଅରୂପଜ୍ଝାନାନି ଚ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ଚ ଯତ୍ଥ ସଲ୍ଲେଖୋ କାତବ୍ବୋ ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସାଯ ଆକାରେହି, ତଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୁଂ ତଞ୍ଚ ସଲ୍ଲେଖଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇଧ ଖୋ ପନ ୱୋତିଆଦିମାହ।

କସ୍ମା ପନ ‘‘ଅଟ୍ଠହି ସମାପତ୍ତୀହି ଅୱିହିଂସାଦଯୋ ସଲ୍ଲେଖା’’ତି ୱୁତ୍ତା? ଲୋକୁତ୍ତରପାଦକତ୍ତା। ବାହିରକାନଞ୍ହି ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ୱଟ୍ଟପାଦକାଯେୱ। ସାସନେ ସରଣଗମନମ୍ପି ଲୋକୁତ୍ତରପାଦକଂ, ପଗେୱ ଅୱିହିଂସାଦଯୋ। ଇମିନାଯେୱ ଚ ସୁତ୍ତେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ‘‘ଯଥା ବାହିରକସ୍ସ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭିନୋ ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞସ୍ସାପି ଦିନ୍ନଦାନତୋ ସାସନେ ତିସରଣଗତସ୍ସ ଦିନ୍ନଦାନଂ ମହପ୍ଫଲତରଂ ହୋତୀ’’ତି। ଇଦଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ଦକ୍ଖିଣାୱିସୁଦ୍ଧିସୁତ୍ତେ ‘‘ବାହିରକେ କାମେସୁ ୱୀତରାଗେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା କୋଟିସତସହସ୍ସଗୁଣା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଅସଙ୍ଖେଯ୍ଯା ଅପ୍ପମେଯ୍ଯା ଦକ୍ଖିଣା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା, କୋ ପନ ୱାଦୋ ସୋତାପନ୍ନେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ (ମ। ନି। ୩।୩୭୯)।

ସରଣଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ତତ୍ଥ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି, ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ପାଳିଯୋଜନା।

ଅନୁପଦୱଣ୍ଣନାଯଂ ପନ ଇଧାତି ୱିହିଂସାଦିୱତ୍ଥୁଦୀପନମେତଂ। ଖୋ ପନାତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ୱୋତି କରଣତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ, ଅଯଂ ପନ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ, ଯଦେତଂ ''ପରେ ୱିହିଂସକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱିହିଂସାଦିୱତ୍ଥୁଂ ୱଦାମ। ଇଧ, ଚୁନ୍ଦ, ତୁମ୍ହେହି ସଲ୍ଲେଖୋ କାତବ୍ବୋତି।

ଏୱଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ ''ପରେ ୱିହିଂସକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ମଯମେତ୍ଥ ଅୱିହିଂସକା ଭୱିସ୍ସାମାତି ସଲ୍ଲେଖୋ କରଣୀଯୋ''ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ପରେତି ଯେ କେଚି ଇମଂ ସଲ୍ଲେଖମନନୁଯୁତ୍ତା। ୱିହିଂସକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ପାଣିନା ୱା ଲେଡ୍ଡୁନା ୱାତିଆଦୀହି ସତ୍ତାନଂ ୱିହେସକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ମଯମେତ୍ଥ ଅୱିହିଂସକା ଭୱିସ୍ସାମାତି ମଯଂ ପନ ଯତ୍ଥେୱ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପରେ ଏୱଂ ୱିହିଂସକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଏତ୍ଥେୱ ଅୱିହିଂସକା ଭୱିସ୍ସାମ, ଅୱିହିଂସଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱିହରିସ୍ସାମ। ଇତି ସଲ୍ଲେଖୋ କରଣୀଯୋତି ଏୱଂ ତୁମ୍ହେହି ସଲ୍ଲେଖୋ କାତବ୍ବୋ । ସଲ୍ଲେଖୋତି ଚ ଇଧ ଅୱିହିଂସାୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅୱିହିଂସା ହି ୱିହିଂସଂ ସଲ୍ଲେଖତି, ତଂ ଛିନ୍ଦତି, ତସ୍ମା ସଲ୍ଲେଖୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ। ପରେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମପଥାନଂ ଅନ୍ତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଞ୍ଚ ମିଚ୍ଛତ୍ତାନଂ ଆଦିମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଞ୍ଚ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠି ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ମଯମେତ୍ଥ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ଏତ୍ଥ ଚ କମ୍ମପଥକଥା ୱିତ୍ଥାରତୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତେ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ମିଚ୍ଛତ୍ତେସୁ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଆଦଯୋ ଦ୍ୱେଧାୱିତକ୍କେ।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ପାଣଂ ଅତିପାତେନ୍ତୀତି ପାଣାତିପାତୀ ପାଣଘାତକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯନ୍ତୀତି ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ, ପରସ୍ସ ହାରିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅବ୍ରହ୍ମଂ ହୀନଂ ଲାମକଧମ୍ମଂ ଚରନ୍ତୀତି ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ମେଥୁନଧମ୍ମପ୍ପଟିସେୱକାତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମଂ ସେଟ୍ଠଂ ପଟିପଦଂ ଚରନ୍ତୀତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ମେଥୁନା ପଟିୱିରତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସଲ୍ଲେଖୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଞ୍ହି ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସଲ୍ଲେଖତି। ମୁସା ୱଦନ୍ତୀତି ମୁସାୱାଦୀ, ପରେସଂ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନକଂ ତୁଚ୍ଛଂ ଅଲିକଂ ୱାଚଂ ଭାସିତାରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପିସୁଣା ୱାଚା ଏତେସନ୍ତି ପିସୁଣୱାଚା। ପରେସଂ ମମ୍ମଚ୍ଛେଦିକା ଫରୁସା ୱାଚା ଏତେସନ୍ତି ଫରୁସୱାଚା। ସମ୍ଫଂ ନିରତ୍ଥକୱଚନଂ ପଲପନ୍ତୀତି ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ। ଅଭିଜ୍ଝାଯନ୍ତୀତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୂ, ପରଭଣ୍ଡଲୁବ୍ଭନସୀଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ୟାପନ୍ନଂ ପୂତିଭୂତଂ ଚିତ୍ତମେତେସନ୍ତି ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତା। ମିଚ୍ଛା ପାପିକା ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା ଏତେସଂ ଦିଟ୍ଠୀତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ, କମ୍ମପଥପରିଯାପନ୍ନାଯ ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନନ୍ତିଆଦିୱତ୍ଥୁକାଯ, ମିଚ୍ଛତ୍ତପରିଯାପନ୍ନାଯ ଅନିଯ୍ୟାନିକଦିଟ୍ଠିଯା ଚ ସମନ୍ନାଗତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମା ସୋଭନା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା ଏତେସଂ ଦିଟ୍ଠୀତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀ, କମ୍ମପଥପରିଯାପନ୍ନାଯ ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନନ୍ତିଆଦିକାଯ କମ୍ମସ୍ସକତାଦିଟ୍ଠିଯା, ସମ୍ମତ୍ତପରିଯାପନ୍ନାଯ ମଗ୍ଗଦିଟ୍ଠିଯା ଚ ସମନ୍ନାଗତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପାତି ଅଯାଥାୱଅନିଯ୍ୟାନିକଅକୁସଲସଙ୍କପ୍ପା। ଏସ ନଯୋ ମିଚ୍ଛାୱାଚାତିଆଦୀସୁ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପାଦଯୋ ୱିଯ ହି ମିଚ୍ଛାସତି ନାମ ପାଟିଏକ୍କୋ କୋଚି ଧମ୍ମୋ ନତ୍ଥି, ଅତୀତଂ ପନ ଚିନ୍ତଯତୋ ପୱତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଅକୁସଲକ୍ଖନ୍ଧାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା – ''ଅତ୍ଥେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁସ୍ସତି, ନେସା ନତ୍ଥୀତି ୱଦାମି, ପୁତ୍ତଲାଭଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁସ୍ସରତୋ, ଧନଲାଭଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁସ୍ସରତୋ, ଯସଲାଭଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁସ୍ସରତୋ''ତି, ତମ୍ପି ତଂ ତଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ସତିପତିରୂପକେନ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ । ମିଚ୍ଛାଞ୍ଞାଣୀତି ଏତ୍ଥ ଚ ମିଚ୍ଛାଞ୍ଞାଣନ୍ତି ପାପକିରିଯାସୁ ଉପାଯଚିନ୍ତାୱସେନ ପାପଂ କତ୍ୱା ''ସୁକତଂ ମଯା''ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାକାରେନ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ମୋହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତେନ ସମନ୍ନାଗତା ପୁଗ୍ଗଲା ମିଚ୍ଛାଞ୍ଞାଣୀ। ସମ୍ମାଞ୍ଞାଣୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଏକୂନୱୀସତିଭେଦଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଞ୍ଞାଣଂ ''ସମ୍ମାଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତେନ ସମନ୍ନାଗତା ପୁଗ୍ଗଲା ସମ୍ମାଞ୍ଞାଣୀ। ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତୀତି ଅୱିମୁତ୍ତାଯେୱ ସମାନା ''ୱିମୁତ୍ତା ମଯ''ନ୍ତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋ, ଅୱିମୁତ୍ତିଯଂ ୱା ୱିମୁତ୍ତିସଞ୍ଞିନୋ। ତତ୍ରାଯଂ ୱଚନତ୍ଥୋ, ମିଚ୍ଛା ପାପିକା ୱିପରୀତା ୱିମୁତ୍ତି ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତୀ। ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତୀତି ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତେନାକାରେନ ପୱତ୍ତାନଂ ଅକୁସଲକ୍ଖନ୍ଧାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି ପନ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦୀନି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗାନି ଠପେତ୍ୱା ସେସଧମ୍ମା ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ଚ ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତିଂ ସଲ୍ଲିଖିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ସଲ୍ଲେଖୋତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ନିଯୋଜେନ୍ତୋ ଆହ ''ମଯମେତ୍ଥ ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସାମାତି ସଲ୍ଲେଖୋ କରଣୀଯୋ''ତି।

ଇତୋ ପରାନି ତୀଣି ନୀୱରଣୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ଅଭିଜ୍ଝାଲୂ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତାତି ଏୱଂ କମ୍ମପଥେସୁ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନେତ୍ଥ ପଠମାନି ଦ୍ୱେ ନୀୱରଣାନି ନ ୱୁତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ଥିନମିଦ୍ଧେନ ପରିଯୁଟ୍ଠିତା ଅଭିଭୂତାତି ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠିତା। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତାତି ଉଦ୍ଧତା। ୱିଚିନନ୍ତା କିଚ୍ଛନ୍ତି ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କାତୁନ୍ତି ୱିଚିକିଚ୍ଛୀ। କୋଧନାତିଆଦୀନି ଦସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ତତ୍ଥ କୋଧାଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ଧମ୍ମଦାଯାଦୱତ୍ଥସୁତ୍ତେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱଚନତ୍ଥୋ – କୋଧନାତି କୁଜ୍ଝନସୀଲା। ଉପନାହୀତି ଉପନାହନସୀଲା, ଉପନାହୋ ୱା ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଉପନାହୀ। ତଥା ମକ୍ଖୀ ପଲାସୀ ଚ। ଇସ୍ସନ୍ତୀତି ଇସ୍ସୁକୀ। ମଚ୍ଛରାଯନ୍ତୀତି ମଚ୍ଛରୀ, ମଚ୍ଛେରଂ ୱା ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ମଚ୍ଛରୀ। ସଠଯନ୍ତୀତି ସଠା, ନ ସମ୍ମା ଭାସନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, କେରାଟିକଯୁତ୍ତାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ମାଯା ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ମାଯାୱୀ। ଥମ୍ଭସମଙ୍ଗିତାଯ ଥଦ୍ଧା।

ଅତିମାନଯୋଗେନ ଅତିମାନୀ। ଖୁଉପଚ୍ଛନୀକନଯେନ ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦୁଦ୍ଦଚାତି ୱତ୍ତୁଂ ଦୁକ୍ଖା କିଞ୍ଚି ଖ୍ଖମାନା ନ ସହନ୍ତି। ତବ୍ବିପରୀତା ସୁୱଚା। ଦେୱଦତ୍ତାଦିସଦିସା ପାପକା ମିତ୍ତା ଏତେସନ୍ତି ପାପମିତ୍ତା। ବୁଦ୍ଧା ୱା ସାରିପୁତ୍ତାଦିସଦିସା ୱା କଲ୍ଯାଣା ମିତ୍ତା ଏତେସନ୍ତି କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତା। କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀସୁ ଚିତ୍ତୱୋସ୍ସଗ୍ଗୱସେନ ପମତ୍ତା। ୱିପରୀତା ଅପ୍ପମତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଇମାନି ତୀଣି ପକିଣ୍ଣକୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ଅସ୍ସଦ୍ଧାତିଆଦୀନି ସତ୍ତ ଅସଦ୍ଧମ୍ମୱସେନ। ତତ୍ଥ ତୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସଦ୍ଧା ଏତେସଂ ନତ୍ଥୀତି ଅସ୍ସଦ୍ଧା। ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ସଦ୍ଦହନ୍ତୀତି ସଦ୍ଧା, ସଦ୍ଧା ୱା ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତିପି ସଦ୍ଧା। ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ହିରୀତି ଅହିରିକା, ଅକୁସଲସମାପତ୍ତିଯା ଅଜିଗୁଚ୍ଛମାନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ହିରୀ ଏତେସଂ ମନେ, ହିରିଯା ୱା ଯୁତ୍ତମନାତି ହିରିମନା। ନ ଓତ୍ତପ୍ପନ୍ତୀତି ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ, ଅକୁସଲସମାପତ୍ତିଯା ନ ଭାଯନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତବ୍ବିପରୀତା ଓତ୍ତପ୍ପୀ। ଅପ୍ପଂ ସୁତମେତେସନ୍ତି ଅପ୍ପସ୍ସୁତା, ଅପ୍ପନ୍ତି ଚ ଥୋକନ୍ତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ, ନତ୍ଥୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ''ଅପ୍ପସ୍ସୁତା''ତି ହି ନିସ୍ସୁତା ସୁତୱିରହିତା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ବହୁ ସୁତମେତେସନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତା, ତଥାଗତଭାସିତଂ ଏକମ୍ପି ଗାଥଂ ଯାଥାୱତୋ ଞତ୍ୱା ଅନୁରୂପପଟିପନ୍ନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। କୁଚ୍ଛିତା ସୀଦନ୍ତୀତି କୁସୀତା, ହୀନୱୀରିଯାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଆରଦ୍ଧଂ ୱୀରିଯମେତେସନ୍ତି ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯା, ସମ୍ମପ୍ପଧାନଯୁତ୍ତାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ମୁଟ୍ଠା ସତି ଏତେସନ୍ତି ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀ, ନଟ୍ଠସ୍ସତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ଏତେସନ୍ତି ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀ, ନିଚ୍ଚଂ ଆରମ୍ମଣାଭିମୁଖପ୍ପୱତ୍ତସତୀନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଦୁଟ୍ଠା ପଞ୍ଞା ଏତେସନ୍ତି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା, ନଟ୍ଠପଞ୍ଞାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପଞ୍ଞାଯ ସମ୍ପନ୍ନାତି ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନା, ପଞ୍ଞାତି ଚ ଇଧ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିପସ୍ସନାସମ୍ଭାରୋ ହି ପରିପୂରୋ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୱ ଅଯନ୍ତି ପୋରାଣାନଂ ଆଣା।

ଇଦାନି ଏକମେୱ ଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣାନଂ ଅନ୍ତରାଯକରଂ ଅନିଯ୍ଯାନିକଦିଟ୍ଠିଂ ତୀହାକାରେହି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିପରାମାସୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିଂ ପରାମସନ୍ତୀତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିପରାମାସୀ। ଆଧାନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଆଧାନଗ୍ଗାହୀ, ଆଧାନନ୍ତି ଦଲ୍ହଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଦଲ୍ହଗ୍ଗାହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୁତ୍ତକାରଣଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଲଦ୍ଧିଂ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତୀତି ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ, ଦୁକ୍ଖେନ କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ବହୁମ୍ପି କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନ ସକ୍କା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗଂ କାତୁନ୍ତି ଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ, ଯେ ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚନ୍ତି ଦଲ୍ହଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅପି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନା ନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତାଦିସା ହି ପୁଗ୍ଗଲା ଯଂ ଯଦେୱ ଧମ୍ମଂ ୱା ଅଧମ୍ମଂ ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ''ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯେହି କଥିତଂ, ଏୱଂ ଅମ୍ହେହି ସୁତ''ନ୍ତି କୁମ୍ମୋୱ ଅଙ୍ଗାନି ସକେ କପାଲେ ଅନ୍ତୋଯେୱ ସମୋଦହନ୍ତି, କୁମ୍ଭୀଲଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତି। ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୮୪। ଏୱଂ ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସାଯ ଆକାରେହି ସଲ୍ଲେଖଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ମିଂ ସଲ୍ଲେଖେ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସାପି ବହୂପକାରତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମ୍ପି ଖୋ ଅହନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ , ଅହଂ, ଚୁନ୍ଦ, କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମ୍ପି ବହୂପକାରଂ ୱଦାମି, ଯା ପନେତା କାଯେନ ଚ ୱାଚାଯ ଚ ଅନୁୱିଧିଯନା, ଯଥା ପଠମଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଥେୱ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ କାଯେନ କରଣଂ, ୱାଚାଯ ଚ ''କରୋଥା''ତି ଆଣାପନଂ ୱା, ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନି ୱା, ତତ୍ଥ ୱାଦୋଯେୱ କୋ, ଏକନ୍ତବହୂପକାରାଯେୱ ହି ତା ଅନୁୱିଧିଯନାତି ଦସ୍ସେତି। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋପି ବହୂପକାରୋତି? ଏକନ୍ତହିତସୁଖାୱହତ୍ତା ଅନୁୱିଧିଯନାନଂ ହେତୁତ୍ତା ଚ।

''ଦାନଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ହି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସଯମ୍ପି ଏକନ୍ତହିତସୁଖାୱହୋ ଅନୁୱିଧିଯନାନମ୍ପି ହେତୁ, ଏୱଞ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତତ୍ତାଯେୱ ଦୁତିଯଦିୱସେ ମହାୱୀଥିଂ ପିଦହିତ୍ୱା ମହାମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସତସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସସ୍ସ ୱା ଦାନଂ ଦେତି, ''ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେଥ ପୂଜେଥ ପରିୱିସଥା''ତି ପରିଜନେ ଆଣାପେତି। ଏୱଂ ''ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚୀୱରଂ ସେନାସନଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସଯମ୍ପି ଏକନ୍ତହିତସୁଖାୱହୋ ଅନୁୱିଧିଯନାନମ୍ପି ହେତୁ, ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତତ୍ତାଯେୱ ହି ଚୀୱରାଦୀନି ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଦେତି ଦାପେତି ଚ। ଏସ ନଯୋ ସରଣଗମନାଦୀସୁ।

''ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ହି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱାୱ ପଚ୍ଛା କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ସରଣଂ ଗଣ୍ହାତି। ତଥା ''ପଞ୍ଚଙ୍ଗଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗଂ ଦସଙ୍ଗଂ ୱା ସୀଲଂ ସମାଦିଯିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ସମାଦିଯତି, ''ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚତୂସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ଚ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା କାଯେନ ୱାଚାଯ ଚ ପୂରେତବ୍ବଂ ସୀଲଂ ପୂରେତି। ''ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱାୱ ଏକଂ ୱା ନିକାଯଂ ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ପଞ୍ଚ ୱା ନିକାଯେ ୱାଚାଯ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏୱଂ ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନ-କମ୍ମଟ୍ଠାନୁଗ୍ଗହ-କସିଣପରିକମ୍ମ-ଝାନସମାପତ୍ତିୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲ-ପଚ୍ଚେକବୋଧି-ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିୱସେନ ନେତବ୍ବଂ।

''ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ହି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସଯମ୍ପି ଏକନ୍ତହିତସୁଖାୱହୋ ଅନୁୱିଧିଯନାନମ୍ପି ହେତୁ, ଏୱଞ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତତ୍ତାଯେୱ ଅପରେନ ସମଯେନ

କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟାନି କାୟେନ ୱାଚାୟ ଚ ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ତାରେନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ଏୱଂ ସଦ୍ଧନ୍ତ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋପି ବହୂପକାରୋ। କାୟୱାଚାହି ପନ ଅନୁୱିଧିୟନା ଅତିବହୂପକାରାୟେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସାପି ବହୂପକାରତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତତ୍ଥ ନିୟୋଜେନ୍ତୋ "ତସ୍ମା ତିହ ଚୁନ୍ଦା"ତିଆଦିମାହ। ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ପାକଟମେୱ।

୮୫। ଏୱଂ ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସାୟ ଆକାରେହି ଦସ୍ସିତେ ସଲ୍ଲେଖେ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସାପି ବହୂପକାରତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସେୱ ସଲ୍ଲେଖସ୍ସ ହିତାଧିଗମାୟ ମଗ୍ଗଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସେୟ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ , ଯଥା ନାମ, ଚୁନ୍ଦ, ଖାଣୁକଣ୍ଟକପାସାଣାଦୀହି ୱିସମୋ ମଗ୍ଗୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ପରିକ୍କମନାୟ ପରିୱଜ୍ଜନତ୍ଥାୟ ଅଞ୍ଞୋ ସୁପରିକମ୍ମକତୋ ୱିୟ ଭୂମିଭାଗୋ ସମୋ ମଗ୍ଗୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଯଥା ଚ ରୁକ୍ଖମୂଲପାସାଣପପାତକୁମ୍ଭୀଲମକରାଦି ପରିବ୍ବାକୁଲଂ ୱିସମଂ ତିତ୍ଥମସ୍ସ, ତସ୍ସ ପରିକ୍କମନାୟ ପରିୱଜ୍ଜନତ୍ଥାୟ ଅଞ୍ଞଂ ଅୱିସମଂ ଅନୁପୁବ୍ବଗମ୍ଭୀରଂ ସୋପାନଫଲକସଦିସଂ ତିତ୍ଥଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ଯଂ ପଟିପନ୍ନୋ ସୁଖେନେୱ ତଂ ନଦିଂ ୱା ତଳାକଂ ୱା ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ନ୍ହାୟେୟ୍ୟ ୱା ଉତ୍ତରେୟ୍ୟ ୱା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଚୁନ୍ଦ, ୱିସମମଗ୍ଗୱିସମତିତ୍ଥସଦିସାୟ ୱିହିଂସାୟ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ୱିହିଂସକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସମମଗ୍ଗସମତିତ୍ଥସଦିସା ଅୱିହିଂସା ହୋତି ପରିକ୍କମନାୟ। ଯଥେୱ ହି ୱିସମମଗ୍ଗତିତ୍ଥପରିୱଜ୍ଜନତ୍ଥାୟ ସମୋ ମଗ୍ଗୋ ଚ ତିତ୍ଥଞ୍ଚ ପଟିୟତ୍ତଂ, ଏୱଂ ୱିହିଂସାପରିୱଜ୍ଜନତ୍ଥାୟ ଅୱିହିଂସା ପଟିୟତ୍ତା, ଯଂ ପଟିପନ୍ନୋ ସୁଖେନେୱ ମନୁସ୍ସଗତିଂ ୱା ଦେୱଗତିଂ ୱା ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ଅନୁଭୱେୟ୍ୟ ଉତ୍ତରେୟ୍ୟ ୱା ଲୋକା। ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ସବ୍ବପଦାନି ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

୮୬। ଏୱଂ ତସ୍ସେୱ ହିତାଧିଗମାୟ ମଗ୍ଗଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଉପରିଭାଗଙ୍ଗମନୀୟତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ସେୟ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ଯଥା ନାମ, ଚୁନ୍ଦ, ଯେ କେଚି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପଟିସନ୍ଧିୟା ଜନକା ୱା ଅଜନକା ୱା, ଦିନ୍ନାୟପି ପଟିସନ୍ଧିୟା ୱିପାକଜନକା ୱା ଅଜନକା ୱା, ସବ୍ବେ ତେ ଜାତିୱସେନ ଅଧୋଭାଗଙ୍ଗମନୀୟାତି ଏୱଂନାମାୱ ହୋନ୍ତି, ୱିପାକକାଲେ ଅନିଟ୍ଠାକନ୍ତୱିପାକତ୍ତା। ଯଥା ଚ ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା ପଟିସନ୍ଧିୟା ଜନକା ୱା ଅଜନକା ୱା ଦିନ୍ନାୟପି ପଟିସନ୍ଧିୟା ୱିପାକଜନକା ୱା ଅଜନକା ୱା, ସବ୍ବେ ତେ ଜାତିୱସେନ ଉପରିଭାଗଙ୍ଗମନୀୟାତି ଏୱଂନାମାୱ ହୋନ୍ତି, ୱିପାକକାଲେ ଇଟ୍ଠକନ୍ତୱିପାକତ୍ତା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଚୁନ୍ଦ, ୱିହିଂସକସ୍ସ...ପେ... ଉପରିଭାଗାୟାତି। ତତ୍ରାୟଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନା – ଯଥା ସବ୍ବେ ଅକୁସଲା ଅଧୋଭାଗଙ୍ଗମନୀୟା, ଏୱଂ ୱିହିଂସକସ୍ସ ଏକା ୱିହିଂସାପି। ଯଥା ଚ ସବ୍ବେ କୁସଲା ଉପରିଭାଗଙ୍ଗମନୀୟା, ଏୱଂ ଅୱିହିଂସକସ୍ସ ଏକା ଅୱିହିଂସାପି। ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ଅକୁସଲଂ ଅକୁସଲେନ କୁସଲଞ୍ଚ କୁସଲେନ ଉପମେତବ୍ବଂ, ଅୟଂ କିରେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋତି।

୮୭। ଏୱଂ ତସ୍ସେୱ ସଲ୍ଲେଖସ୍ସ ଉପରିଭାଗଙ୍ଗମନୀୟତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପରିନିବ୍ବାପନେ ସମତ୍ଥଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସୋ ୱତ ଚୁନ୍ଦାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୋତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସୋ। ତସ୍ସ ଯୋତି ଇମଂ ଉଦ୍ଦେସୱଚନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଯୋ ଅତ୍ତନା ପଲିପପଲିପନ୍ନୋ, ସୋ ୱତ, ଚୁନ୍ଦ, ପରଂ ପଲିପପଲିପନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଲିପପଲିପନ୍ନୋତି ଗମ୍ଭୀରକଦ୍ଦମେ ନିମୁଗ୍ଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ। ଅରିୟସ୍ସ ପନ ୱିନୟେ ପଲିପନ୍ତି ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ପଲିପନ୍ନୋତି ତତ୍ଥ ନିମୁଗ୍ଗୋ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୟୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଥା, ଚୁନ୍ଦ, କୋଚି ପୁରିସୋ ଯାୱ ନାସିକଗ୍ଗା ଗମ୍ଭୀରେ କଦ୍ଦମେ ନିମୁଗ୍ଗୋ ଅପରଂ ତତ୍ଥେୱ ନିମୁଗ୍ଗଂ ହତ୍ଥେ ୱା ସୀସେ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧରିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ନ ହି ତଂ କାରଣମତ୍ଥି, ଯେନ ସୋ ତଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଥଲେ ପତିଟ୍ଠପେୟ୍ୟ, ଏୱମେୱ ଯୋ ଅତ୍ତନା ପଞ୍ଚକାମଗୁଣପଲିପେ ପଲିପନ୍ନୋ, ସୋ ୱତ ପରଂ ତଥେୱ ପଲିପପଲିପନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

ତତ୍ଥ ସିୟା ଅୟୁତ୍ତମେତଂ, ପୁଥୁଜ୍ଜନାନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀଉପାସକୋପାସିକାନଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ହୋନ୍ତିୟେୱ ଧମ୍ମଂ ଅଭିସମେତାରୋ, ତସ୍ମା ପଲିପପଲିପନ୍ନୋ ଉଦ୍ଧରତୀତି, ତଂ ନ ତଥା ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଭଗୱାୟେୱ ହି ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଧରତି, ପସଂସାମତ୍ତମେୱ ପନ ଧମ୍ମକଥିକା ଲଭନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ ପହିତଲେଖୱାଚକୋ ୱିୟ। ଯଥା ହି ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତଜନପଦେ ପହିତଂ ଲେଖଂ ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ଲେଖଂ ୱାଚେତୁଂ ଅଜାନନ୍ତା ଯୋ ୱାଚେତୁଂ ଜାନାତି, ତେନ ୱାଚାପେତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା "ରଞ୍ଞୋ ଆଣା"ତି ଆଦରେନ ସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ନ ଚ ନେସଂ ହୋତି "ଲେଖୱାଚକସ୍ସ ଅୟଂ ଆଣା"ତି। ଲେଖୱାଚକୋ ପନ "ୱିସ୍ସଟ୍ଠାୟ ୱାଚାୟ ୱାଚେସି ଅନେଲଗଲାୟା"ତି ପସଂସାମତ୍ତମେୱ ଲଭତି, ଏୱମେୱ କିଞ୍ଚାପି ସାରିପୁତ୍ତପଭୁତୟୋ ଧମ୍ମକଥିକା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଲିଖିତପଣ୍ଣୱାଚକୋ ୱିୟ ତେ ହୋନ୍ତି। ଭଗୱତୋୟେୱ ପନ ସା ଧମ୍ମଦେସନା ରଞ୍ଞୋ ଆଣା ୱିୟ। ଯେ ଚ ତଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଅଭିସମେନ୍ତି, ତେ ଭଗୱାୟେୱ ଉଦ୍ଧରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଧମ୍ମକଥିକା ପନ "ୱିସ୍ସଟ୍ଠାୟ ୱାଚାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଅନେଲଗଲାୟା"ତି ପସଂସାମତ୍ତମେୱ ଲଭନ୍ତୀତି। ତସ୍ମା ଯୁତ୍ତମେୱେତନ୍ତି। ୱୁତ୍ତୱିପରିୟାୟେନ ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଦନ୍ତୋଅୱିନୀତୋ ଅପରିନିବ୍ବୁତୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅନିବ୍ବିସତାଯ ଅଦନ୍ତୋ। ଅସିକ୍ଖିତୱିନଯତାଯ ଅୱିନୀତୋ। ଅନିବ୍ବୁତକିଲେସତାଯ ଅପରିନିବ୍ବୁତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ତାଦିସୋ ପରଂ ଦମେସ୍ସତି, ନିବ୍ବିସଂ କରିସ୍ସତି , ୱିନେସ୍ସତି ୱା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖାପେସ୍ସତି, ପରିନିବ୍ବାପେସ୍ସତି ୱା ତସ୍ସ କିଲେସେ ନିବ୍ବାପେସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱମେୱ ଖୋ, ଚୁନ୍ଦ, ୱିହିଂସକସ୍ସ…ପେ… ପରିନିବ୍ବାନାଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଯଥା ହି ଅତ୍ତନା ଅପଲିପପଲିପନ୍ନୋ ପରଂ ପଲିପପଲିପନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସତି, ଦନ୍ତୋ ଦମେସ୍ସତି, ୱିନୀତୋ ୱିନେସ୍ସତି, ପରିନିବ୍ବୁତୋ ପରିନିବ୍ବାପେସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି। କିଂ ପନ ତନ୍ତି? ଅପଲିପପଲିପନ୍ନତ୍ତଂ, ଦନ୍ତତ୍ତଂ ୱିନୀତତ୍ତଂ ପରିନିବ୍ବୁତତ୍ତଞ୍ଚ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଚୁନ୍ଦ, ୱିହିଂସକସ୍ସ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅୱିହିଂସା ହୋତି ପରିନିବ୍ବାନାଯ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯୋ ଅତ୍ତନା ଅୱିହିଂସକୋ, ତସ୍ସ ଯା ଅୱିହିଂସା, ଅଯଂ ଯା ଏସା ୱିହିଂସକସ୍ସ ପରସ୍ସ ୱିହିଂସା, ତସ୍ସା ପରିନିବ୍ବାନାଯ ହୋତି, ଅତ୍ତନା ହି ଅୱିହିଂସକୋ ପରସ୍ସ ୱିହିଂସାଚେତନଂ ନିବ୍ବାପେସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। କିଂ ପନ ତନ୍ତି? ଅୱିହିଂସକତ୍ତମେୱ। ଯଞ୍ହି ଯେନ ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତଂ ହୋତି, ସୋ ପରଂ ତଦତ୍ଥାଯ ସମାଦପେତୁଂ ସକ୍କୋତୀତି।

ଅଥ ୱା ଯଥା ଅତ୍ତନା ଅପଲିପନ୍ନୋ ଦନ୍ତୋ ୱିନୀତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ ପରଂ ପଲିପପଲିପନ୍ନଂ ଅଦନ୍ତଂ ଅୱିନୀତଂ ଅପରିନିବ୍ବୁତଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସତି ଦମେସ୍ସତି ୱିନେସ୍ସତି ପରିନିବ୍ବାପେସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ୱିହିଂସକସ୍ସ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱିହିଂସାପହାନାଯ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅୱିହିଂସା ହୋତି ପରିନିବ୍ବାନାଯ। ପରିନିବ୍ବୁତୋ ୱିଯ ହି ଅପରିନିବ୍ବୁତଂ ଅୱିହିଂସାଚେତନାୱ ୱିହିଂସାଚେତନଂ ପରିନିବ୍ବାପେତୁଂ ସମତ୍ଥା। ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଚୁନ୍ଦା’’ତିଆଦିମାହାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ। ଅତିୱିତ୍ଥାରଭଯେନ ପନ ଅନୁପଦଯୋଜନା ନ କତାତି।

୮୮। ଏୱଂ ତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାପନେ ସମତ୍ଥଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ଦେସନଂ ନିଗମେତ୍ୱା ଧମ୍ମପଟିପତ୍ତିଯଂ ନିଯୋଜେତୁଂ ଇତି ଖୋ, ଚୁନ୍ଦାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଲ୍ଲେଖପରିଯାଯୋତି ସଲ୍ଲେଖକାରଣଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଏତ୍ଥ ଅୱିହିଂସାଦଯୋ ଏୱ ୱିହିଂସାଦୀନଂ ସଲ୍ଲେଖନତୋ ସଲ୍ଲେଖକାରଣଂ । ତେସଂ ୱସେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବତୋ ଚିତ୍ତୁପାଦକାରଣଂ, ୱିହିଂସାଦି, ପରିକ୍କମନସ୍ସ ହେତୁତୋ ପରିକ୍କମନକାରଣଂ, ଉପରିଭାଗନିପ୍ଫାଦନତୋ ଉପରିଭାଗକାରଣଂ , ୱିହିଂସାଦୀନଂ ପରିନିବ୍ବାପନତୋ ପରିନିବ୍ବାନକାରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ହିତେସିନାତି ହିତଂ ଏସନ୍ତେନ। ଅନୁକମ୍ପକେନାତି ଅନୁକମ୍ପମାନେନ। ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯାତି ଅନୁକମ୍ପଂ ଚିତ୍ତେନ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ପରିଚ୍ଚାତିପି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କତଂ ୱୋ ତଂ ମଯାତି ତଂ ମଯା ଇମେ ପଞ୍ଚ ପରିଯାଯେ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ତୁମ୍ହାକଂ କତଂ। ଏତ୍ତକମେୱ ହି ଅନୁକମ୍ପକସ୍ସ ସତ୍ଥୁ କିଚ୍ଚଂ, ଯଦିଦଂ ଅୱିପରୀତଧମ୍ମଦେସନା। ଇତୋ ପରଂ ପନ ପଟିପତ୍ତି ନାମ ସାୱକାନଂ କିଚ୍ଚଂ। ତେନାହ ଏତାନି, ଚୁନ୍ଦ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି…ପେ… ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀତି।

ତତ୍ଥ ଚ ରୁକ୍ଖମୂଲାନୀତି ଇମିନା ରୁକ୍ଖମୂଲସେନାସନଂ ଦସ୍ସେତି। ସୁଞ୍ଞାଗାରାନୀତି ଇମିନା ଜନୱିୱିତ୍ତଟ୍ଠାନଂ। ଉଭଯେନାପି ଚ ଯୋଗାନୁରୂପସେନାସନମାଚିକ୍ଖତି, ଦାଯଜ୍ଜଂ ନିୟ୍ୟାତେତି। ଝାଯଥାତି ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଅଟ୍ଠତିଂସାରମ୍ମଣାନି, ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଚ ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ଖନ୍ଧାଯତନାଦୀନି ଉପନିଜ୍ଝାଯଥ, ସମଥଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନଞ୍ଚ ୱଡ୍ଢେଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମା ପମାଦତ୍ଥାତି ମା ପମଜ୍ଜିତ୍ଥ। ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥାତି ଯେ ହି ପୁବ୍ବେ ଦହରକାଲେ, ଆରୋଗ୍ୟକାଲେ, ସତ୍ତସପ୍ପାଯାଦିସମ୍ପତ୍ତିକାଲେ, ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱକାଲେ ଚ ଯୋନିସୋମନସିକାରୱିରହିତା ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ମଙ୍ଗୁଲଭତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ସେଯ୍ୟସୁଖଂ ମିଦ୍ଧସୁଖମନୁଭୋନ୍ତା ପମଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ପଚ୍ଛା ଜରାକାଲେ, ରୋଗକାଲେ, ମରଣକାଲେ, ୱିପତ୍ତିକାଲେ, ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବୁତକାଲେ ଚ ତଂ ପୁବ୍ବେ ପମାଦୱିହାରଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତା, ସପ୍ପଟିସନ୍ଧିକାଲକିରିଯଞ୍ଚ ଭାରିଯଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ହୋନ୍ତି, ତୁମ୍ହେ ପନ ତାଦିସା ମା ଅହୁୱତ୍ଥାତି ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥା’’ତି। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀତି ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକା ‘‘ଝାଯଥ ମା ପମାଦତ୍ଥା’’ତି ତୁମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ, ଓୱାଦୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ସଲ୍ଲେଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୯।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି, ଆୱୁସୋ, ୱୁଚ୍ଚତି, କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ’’ତି ୱା ‘‘କତମଂ ପନାୱୁସୋ , ଅକୁସଲ’’ନ୍ତି ୱା ଏୱଂ ଯତ୍ତକା ଥେରେନ ପୁଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତା, ସବ୍ବା କଥେତୁକମ୍ୟତା ପୁଚ୍ଛା ଏୱ।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଜାନନ୍ତାପି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ୱଦନ୍ତି ଅଜାନନ୍ତାପି ବାହିରକାପି ସାସନିକାପି ଅନୁସ୍ସୱାଦିୱସେନାପି ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖେନାପି, ତସ୍ମା ତଂ ବହୂନଂ ୱଚନଂ ଉପାଦାଯ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆମସନ୍ତୋ ''ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି, ଆୱୁସୋ, ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଆହ। ଅଯଞ୍ହି ଏତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ଅପରେହିପି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଅଥାପରେହିପି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସ୍ୱାଯଂ ଏୱଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ଉପାଦାଯ କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯସାୱକୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତୀତି। ତତ୍ଥ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ସୋଭନାଯ ପସତ୍ଥାଯ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଯଦା ପନ ଧମ୍ମେଯେୱ ଅଯଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତତି, ତଦାସ୍ସ ସୋଭନା ପସତ୍ଥା ଚ ଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସା ଚାଯଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦୁୱିଧା ହୋତି ଲୋକିଯା ଲୋକୁତ୍ତରାତି। ତତ୍ଥ କମ୍ମସ୍ସକତାଞାଣଂ ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକଞାଣଞ୍ଚ ଲୋକିଯା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସଙ୍ଖେପତୋ ୱା ସବ୍ବାପି ସାସୱା ପଞ୍ଞା। ଅରିଯମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପଞ୍ଞା ଲୋକୁତ୍ତରା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ପୁଗ୍ଗଲୋ ପନ ତିୱିଧୋ ହୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସେକ୍ଖୋ ଅସେକ୍ଖୋ ଚ। ତତ୍ଥ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି ବାହିରକୋ ସାସନିକୋ ଚ। ତତ୍ଥ ବାହିରକୋ କମ୍ମୱାଦୀ କମ୍ମସ୍ସକତାଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି, ନୋ ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକାଯ ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠିପରାମାସକତ୍ତା। ସାସନିକୋ ଦ୍ୱୀହିପି। ସେକ୍ଖୋ ନିଯତାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ଅସେକ୍ଖୋ ଅସେକ୍ଖାଯ। ଇଧ ପନ ନିଯତାଯ ନିଯ୍ୟାନିକାଯ ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ''ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀ''ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତେନେୱାହ ''ଉଜୁଗତାସ୍ସ ଦିଟ୍ଠି ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଆଗତୋ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମ''ନ୍ତି, ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯେୱ ହି ଅନ୍ତଦ୍ୱଯମନୁପଗମ୍ମ ଉଜୁଭାୱେନ ଗତତ୍ତା , କାଯୱଙ୍କାଦୀନି ଚ ସବ୍ବୱଙ୍କାନି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗତତ୍ତା ଉଜୁଗତା ହୋତି, ତାଯେୱ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ନୱପ୍ପକାରେପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ଅଚଲପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସବ୍ବଦିଟ୍ଠିଗହନାନି ଚ ୱିନିବ୍ବେଠେନ୍ତୋ ସବ୍ବକିଲେସେ ପଜହନ୍ତୋ ଜାତିସଂସାରା ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପରିନିଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ଅରିଯେନ ମଗ୍ଗେନ ଆଗତୋ ଇମଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧପ୍ପୱେଦିତଂ ଅମତୋଗଧଂ ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯତୋ ଖୋତି କାଲପରିଚ୍ଛେଦୱଚନମେତଂ, ଯସ୍ମିଂ କାଲେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକୁସଲଞ୍ଚ ପଜାନାତୀତି ଦସାକୁସଲକମ୍ମପଥସଙ୍ଖାତଂ ଅକୁସଲଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ନିରୋଧାରମ୍ମଣାଯ ପଜାନନାଯ କିଚ୍ଚୱସେନ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ଅକୁସଲଂ ପଜାନାତି। ଅକୁସଲମୂଲଞ୍ଚ ପଜାନାତୀତି ତସ୍ସ ମୂଲପଚ୍ଚଯଭୂତଂ ଅକୁସଲମୂଲଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ତେନେୱ ପକାରେନ ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ''ତି ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ। ଏସ ନଯୋ କୁସଲଞ୍ଚ କୁସଲମୂଲଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥାପି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଇତୋ ପରେସୁ ସବ୍ବୱାରେସୁ କିଚ୍ଚୱସେନେୱ ୱତ୍ଥୁପଜାନନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ତାୱତାପୀତି ଏତ୍ତକେନ ଇମିନା ଅକୁସଲାଦିପ୍ପଜାନନେନାପି। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାଯ ଲୋକୁତ୍ତରସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଉଜୁଗତାସ୍ସ…ପେ… ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ତାୱତା ସଂଖିତ୍ତଦେସନା ନିଟ୍ଠିତା ହୋତି। ଦେସନାଯେୱ ଚେସା ସଂଖିତ୍ତା, ତେସଂ ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିତ୍ଥାରୱସେନେୱ ସମ୍ମାମନସିକାରପ୍ପଟିୱେଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦୁତିଯୱାରେ ପନ ଦେସନାପି ୱିତ୍ଥାରେନ ମନସିକାରପ୍ପଟିୱେଧୋପି ୱିତ୍ଥାରେନେୱ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ''ସଂଖିତ୍ତଦେସନାଯ ଦ୍ୱେ ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗା, ୱିତ୍ଥାରଦେସନାଯ ଦ୍ୱେ ଉପରିମମଗ୍ଗା କଥିତା''ତି ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ ୱିତ୍ଥାରଦେସନାୱସାନେ ''ସବ୍ବସୋ ରାଗାନୁସଯଂ ପହାଯା''ତିଆଦିୱଚନଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନା। ଥେରୋ ପନାହ ''ସଂଖିତ୍ତଦେସନାଯପି ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ରାସିତୋ କଥିତା, ୱିତ୍ଥାରଦେସନାଯପୀ''ତି। ଯା ଚାଯଂ ଇଧ ସଂଖିତ୍ତୱିତ୍ଥାରଦେସନାସୁ ୱିଚାରଣା ଆୱିକତା, ସା ସବ୍ବୱାରେସୁ ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅପୁବ୍ବାନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନାମତ୍ତମେୱ ହି ଇତୋ ପରଂ କରିସ୍ସାମ।

ଅକୁସଲକମ୍ମପଥୱଣ୍ଣନା

ତତ୍ଥ ପଠମୱାରସ୍ସ ତାୱ ୱିତ୍ଥାରଦେସନାଯ ''ପାଣାତିପାତୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅକୁସଲ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅକୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତଟ୍ଠେନ ଅକୁସଲଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ପରତୋ ୱୁତ୍ତକୁସଲପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ୱା। ତଂ ଲକ୍ଖଣତୋ ସାୱଜ୍ଜଦୁକ୍ଖୱିପାକଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ୱା। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ସାଧାରଣପଦୱଣ୍ଣନା।

ଅସାଧାରଣେସୁ ପନ ପାଣସ୍ସ ଅତିପାତୋ ପାଣାତିପାତୋ, ପାଣୱଧୋ ପାଣଘାତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପାଣୋତି ଚେତ୍ଥ ୱୋହାରତୋ ସତ୍ତୋ, ପରମତ୍ଥତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତସ୍ମିଂ ପନ ପାଣେ ପାଣସଞ୍ଞିନୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକଉପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତା ୱଧକଚେତନା ପାଣାତିପାତୋ। ସୋ ଗୁଣୱିରହିତେସୁ ତିରଚ୍ଛାନଗତାଦୀସୁ ପାଣେସୁ ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାସରୀରେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। କସ୍ମା? ପଯୋଗମହନ୍ତତାଯ। ପଯୋଗସମତ୍ତେପି ୱତ୍ଥୁମହନ୍ତତାଯ। ଗୁଣୱନ୍ତେସୁ ମନୁସ୍ସାଦୀସୁ ଅପ୍ପଗୁଣେ ପାଣେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାଗୁଣେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ସରୀରଗୁଣାନଂ ପନ ସମଭାୱେ ସତି କିଲେସାନଂ ଉପକ୍କମାନଞ୍ଚ ମୁଦୁତାଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ତିବ୍ବତାଯ ମହାସାୱଜ୍ଜୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି ପାଣୋ, ପାଣସଞ୍ଞିତା, ୱଧକଚିତ୍ତଂ, ଉପକ୍କମୋ, ତେନ ମରଣନ୍ତି। ଛ ପଯୋଗା ସାହତ୍ଥିକୋ, ଆଣତ୍ତିକୋ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୋ,

ଥାୱରୋ, ୱିଜ୍ଜାମଯୋ, ଇଦ୍ଧିମଯୋତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନେତ୍ଥ ୱିହାରୀଯମାନେ ଅତିପପଞ୍ଚୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ନଂ ନ ୱିତ୍ଥାରଯାମ, ଅଞ୍ଞଞ୍ଞ ଏୱରୂପଂ। ଅତ୍ଥିକେହି ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକଂ ୱିନଯଟ୍ଠକଥଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୨) ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବୋ।

ଅଦିନ୍ନସ୍ସ ଆଦାନଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ, ପରସ୍ସ ହରଣଂ ଥେଯ୍ୟଂ, ଚୋରିକାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅଦିନ୍ନନ୍ତି ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ, ଯତ୍ଥ ପରୋ ଯଥାକାମକାରିତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅଦଣ୍ଡାରହୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ପରପରିଗ୍ଗହିତେ ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞିନୋ ତଦାଦାଯକୌପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା ଥେଯ୍ୟଚେତନା ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ। ତଂ ହୀନେ ପରସନ୍ତକେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ , ପଣୀତେ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ। କସ୍ମା? ୱତ୍ଥୁପଣୀତତାଯ। ୱତ୍ଥୁସମତ୍ତେ ସତି ଗୁଣାଧିକାନଂ ସନ୍ତକେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ। ତଂ ତଂ ଗୁଣାଧିକଂ ଉପାଦାଯ ତତୋ ତତୋ ହୀନଗୁଣସ୍ସ ସନ୍ତକେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ। ତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ, ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞିତା, ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତଂ, ଉପକ୍କମୋ, ତେନ ହରଣନ୍ତି। ଛ ପଯୋଗା ସାହତ୍ଥିକାଦଯୋୱ। ତେ ଚ ଖୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ଥେଯ୍ୟାୱହାରୋ, ପସଯ୍ହାୱହାରୋ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୱହାରୋ, ପରିକପ୍ପାୱହାରୋ, କୁସାୱହାରୋତି ଇମେସଂ ଅୱହାରାନଂ ୱସେନ ପୱତ୍ତାତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୨) ୱୁତ୍ତୋ।

କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୋତି ଏତ୍ଥ ପନ କାମେସୂତି ମେଥୁନସମାଚାରେସୁ। ମିଚ୍ଛାଚାରୋତି ଏକନ୍ତନିନ୍ଦିତୋ ଲାମକାଚାରୋ। ଲକ୍ଖଣତୋ ପନ ଅସଦ୍ଧମ୍ମାଧିପ୍ପାଯେନ କାଯଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତା ଅଗମନୀଯଟ୍ଠାନୱୀତିକ୍କମଚେତନା କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୋ।

ତତ୍ଥ ଅଗମନୀଯଟ୍ଠାନଂ ନାମ ପୁରିସାନଂ ତାୱ ମାତୁରକ୍ଖିତା, ପିତୁରକ୍ଖିତା, ମାତାପିତୁରକ୍ଖିତା, ଭାତୁରକ୍ଖିତା, ଭଗିନିରକ୍ଖିତା, ଞାତିରକ୍ଖିତା, ଗୋତ୍ତରକ୍ଖିତା, ଧମ୍ମରକ୍ଖିତା, ସାରକ୍ଖା, ସପରିଦଣ୍ଡାତି ମାତୁରକ୍ଖିତାଦଯୋ ଦସ ; ଧନକ୍କୀତା, ଛନ୍ଦୱାସିନୀ, ଭୋଗୱାସିନୀ, ପଟୱାସିନୀ, ଓଦପତ୍ତକିନୀ, ଓଭଟଚୁମ୍ବଟା, ଦାସୀ ଚ ଭରିଯା ଚ, କମ୍ମକାରୀ ଚ ଭରିଯା ଚ, ଧଜାହଟା, ମୁହୁତ୍ତିକାତି ଏତା ଚ ଧନକ୍କୀତାଦଯୋ ଦସାତି ୱୀସତି ଇତ୍ଥିଯୋ। ଇତ୍ଥୀସୁ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସାରକ୍ଖାସପରିଦଣ୍ଡାନଂ, ଦସନ୍ନଞ୍ଚ ଧନକ୍କୀତାଦୀନନ୍ତି ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ ଅଞ୍ଞେ ପୁରିସା, ଇଦଂ ଅଗମନୀଯଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ସୋ ପନେସ ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ସୀଲାଦିଗୁଣରହିତେ ଅଗମନୀଯଟ୍ଠାନେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ସୀଲାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ଭାରା ଅଗମନୀଯୱତ୍ଥୁ, ତସ୍ମିଂ ସେୱନଚିତ୍ତଂ, ସେୱନପଯୋଗୋ, ମଗ୍ଗେନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପତ୍ତିଅଧିୱାସନନ୍ତି। ଏକୋ ପଯୋଗୋ ସାହତ୍ଥିକୋ ଏୱ।

ମୁସାତି ୱିସଂୱାଦନପୁରେକ୍ଖାରସ୍ସ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜକୋ ୱଚୀପଯୋଗୋ କାଯପଯୋଗୋ ୱା। ୱିସଂୱାଦନାଧିପ୍ପାଯେନ ପନସ୍ସ ପରୱିସଂୱାଦନକକାଯୱଚୀପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ମୁସାୱାଦୋ। ଅପରୋ ନଯୋ ମୁସାତି ଅଭୂତଂ ଅତଚ୍ଛଂ ୱତ୍ଥୁ। ୱାଦୋତି ତସ୍ସ ଭୂତତୋ ତଚ୍ଛତୋ ୱିଞ୍ଞାପନଂ। ଲକ୍ଖଣତୋ ପନ ଅତଥଂ ୱତ୍ଥୁଂ ତଥତୋ ପରଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁକାମସ୍ସ ତଥାୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ମୁସାୱାଦୋ। ସୋ ଯମତ୍ଥଂ ଭଞ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଅପ୍ପତାଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହନ୍ତତାଯ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ଅପିଚ ଗହଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅଦାତୁକାମତାଯ ନତ୍ଥୀତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତୋ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ସକ୍ଖିନା ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ପବ୍ବଜିତାନଂ ଅପ୍ପକମ୍ପି ତେଲଂ ୱା ସପ୍ପିଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା ହସାଧିପ୍ପାଯେନ ''ଅଜ୍ଜ ଗାମେ ତେଲଂ ନଦୀମଞ୍ଞେ ସନ୍ଦତୀ''ତି ପୁରାଣକଥାନଯେନ ପୱତ୍ତୋ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ଅଦିଟ୍ଠଂଯେୱ ପନ ଦିଟ୍ଠନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱଦନ୍ତାନଂ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି ଅତଥଂ ୱତ୍ଥୁ, ୱିସଂୱାଦନଚିତ୍ତଂ, ତଜ୍ଜୋ ୱାଯାମୋ, ପରସ୍ସ ତଦତ୍ଥୱିଜାନନନ୍ତି। ଏକୋ ପଯୋଗୋ ସାହତ୍ଥିକୋୱ। ସୋ କାଯେନ ୱା କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ୱିସଂୱାଦକକିରିଯାକରଣେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତାଯ ଚେ କିରିଯାଯ ପରୋ ତମତ୍ଥଂ ଜାନାତି, ଅଯଂ କିରିଯାସମୁଟ୍ଠାପିକଚେତନାକ୍ଖଣେଯେୱ ମୁସାୱାଦକମ୍ମୁନା ବଜ୍ଝତି।

ପିସୁଣା ୱାଚାତିଆଦୀସୁ ଯାଯ ୱାଚାଯ ଯସ୍ସ ତଂ ୱାଚଂ ଭାସତି, ତସ୍ସ ହଦଯେ ଅତ୍ତନୋ ପିଯଭାୱଂ ପରସ୍ସ ଚ ସୁଞ୍ଞଭାୱଂ କରୋତି, ସା ପିସୁଣା ୱାଚା। ଯାଯ ପନ ଅତ୍ତାନମ୍ପି ପରମ୍ପି ଫରୁସମ୍ପି କରୋତି, ସା ୱାଚା ସଯମ୍ପି ଫରୁସା ନେୱ କଣ୍ଣସୁଖା ନ ହଦଯସୁଖା ୱା, ଅଯଂ ଫରୁସା ୱାଚା। ଯେନ ସମ୍ଫଂ ପଲପତି ନିରତ୍ଥକଂ, ସୋ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ। ତେସଂ ମୂଲଭୂତା ଚେତନାପି ପିସୁଣାୱାଚାଦିନାମମେୱ ଲଭତି, ସା ଏୱ ଚ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତାତି। ତତ୍ଥ ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସ ପରେସଂ ୱା ଭେଦାଯ ଅତ୍ତନୋ ପିଯକମ୍ୟତାଯ ୱା କାଯୱଚୀପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ପିସୁଣା ୱାଚା। ସା ଯସ୍ସ ଭେଦଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଅପ୍ପଗୁଣତାଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା, ମହାଗୁଣତାଯ ମହାସାୱଜ୍ଜା। ତସ୍ସା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ଭାରା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବୋ ପରୋ, ''ଇତି ଇମେ ନାନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱିନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଭେଦପୁରେକ୍ଖାରତା ୱା, ''ଅହଂ ପିଯୋ ଭୱିସ୍ସାମି ୱିସ୍ସାସିକୋ''ତି ପିଯକମ୍ୟତା ୱା, ତଜ୍ଜୋ ୱାଯାମୋ, ତସ୍ସ ତଦତ୍ଥୱିଜାନନନ୍ତି।

ପରସ୍ସ ମମ୍ମଚ୍ଛେଦକକାଯୱଚୀପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଏକନ୍ତଫରୁସା ଚେତନା ଫରୁସା ୱାଚା। ତସ୍ସ ଆୱିଭାୱତ୍ଥମିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଦାରକୋ ମାତୁୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ମାତା ନିୱତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ''ଚଣ୍ଡା ତଂ ମହିଂସୀ ଅନୁବନ୍ଧତୂ''ତି ଅକ୍କୋସି। ଅଥସ୍ସ ତଥେୱ ଅରଞ୍ଞେ ମହିଂସୀ ଉଟ୍ଠାସି। ଦାରକୋ ''ଯଂ ମମ ମାତା ମୁଖେନ କଥେସି ତଂ ମା ହୋତୁ, ଯଂ ଚିତ୍ତେନ ଚିନ୍ତେସି ତଂ ହୋତୂ''ତି ସଚ୍ଚକିରିଯମକାସି। ମହିଂସୀ ତତ୍ଥେୱ ବଦ୍ଧା ୱିଯ ଅଟ୍ଠାସି। ଏୱଂ ମମ୍ମଚ୍ଛେଦକୋପି ପଯୋଗୋ ଚିତ୍ତସଣ୍ହତାଯ ଫରୁସା ୱାଚା ନ ହୋତି। ମାତାପିତରୋ ହି କଦାଚି ପୁତ୍ତକେ

ଏୱମ୍ପି ୱଦନ୍ତି ‘‘ଚୋରା ୱୋ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ କରୋନ୍ତୂ’’ତି, ଉପ୍ପଲପତ୍ତମ୍ପି ଚ ନେସଂ ଉପରି ପତନ୍ତଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯା ଚ କଦାଚି ନିସ୍ସିତକେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘କିଂ ଇମେ ଅହିରିକା ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଚରନ୍ତି ନିଦ୍ଧମଥ ନେ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ନେସଂ ଆଗମାଧିଗମସମ୍ପତ୍ତିଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଯଥା ଚ ଚିତ୍ତସଣ୍ହତାଯ ଫରୁସା ୱାଚା ନ ହୋତି, ଏୱଂ ୱଚନସଣ୍ହତାଯ ଅଫରୁସା ୱାଚାପି ନ ହୋତି। ନ ହି ମାରାପେତୁକାମସ୍ସ ‘‘ଇମଂ ସୁଖଂ ସଯାପେଥା’’ତି ୱଚନଂ ଅଫରୁସା ୱାଚା ହୋତି। ଚିତ୍ତଫରୁସତାଯ ପନେସା ଫରୁସା ୱାଚାୱ। ସା ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ପୱତ୍ତିତା, ତସ୍ସ ଅପ୍ପଗୁଣତାଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା, ମହାଗୁଣତାଯ ମହାସାୱଜ୍ଜା। ତସ୍ସା ତଯୋ ସମ୍ଭାରା ଅକ୍କୋସିତବ୍ବୋ ପରୋ, କୁପିତଚିତ୍ତଂ, ଅକ୍କୋସନାତି।

ଅନତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପକକାଯୱଚୀପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଅକୁସଲଚେତନା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ। ସୋ ଆସେୱନମନ୍ଦତାଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ଆସେୱନମହନ୍ତତାଯ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା ଭାରତଯୁଦ୍ଧସୀତାହରଣାଦିନିରତ୍ଥକକଥାପୁରେକ୍ଖାରତା, ତଥାରୂପୀକଥାକଥନନ୍ତି।

ଅଭିଜ୍ଝାଯତୀତି ଅଭିଜ୍ଝା, ପରଭଣ୍ଡାଭିମୁଖୀ ହୁତ୍ୱା ତନ୍ନିନ୍ନତାଯ ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସା ‘‘ଅହୋ ୱତ ଇଦଂ ମମସ୍ସା’’ତି ଏୱଂ ପରଭଣ୍ଡାଭିଜ୍ଝାଯନଲକ୍ଖଣା। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ୱିଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା ଚ ମହାସାୱଜ୍ଜା ଚ। ତସ୍ସା ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା ପରଭଣ୍ଡଂ, ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମନଞ୍ଚ। ପରଭଣ୍ଡୱତ୍ଥୁକେ ହି ଲୋଭେ ଉପ୍ପନ୍ନେପି ନ ତାୱ କମ୍ମପଥଭେଦୋ ହୋତି, ଯାୱ ‘‘ଅହୋ ୱତୀଦଂ ମମସ୍ସା’’ତି ଅତ୍ତନୋ ନ ପରିଣାମେତି।

ହିତସୁଖଂ ବ୍ୟାପାଦଯତୀତି ବ୍ୟାପାଦୋ। ସୋ ପରୱିନାସାଯ ମନୋପଦୋସଲକ୍ଖଣୋ , ଫରୁସା ୱାଚା ୱିଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ ଚ। ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା ପରସତ୍ତୋ ଚ, ତସ୍ସ ଚ ୱିନାସଚିନ୍ତା। ପରସତ୍ତୱତ୍ଥୁକେ ହି କୋଧେ ଉପ୍ପନ୍ନେପି ନ ତାୱ କମ୍ମପଥଭେଦୋ ହୋତି, ଯାୱ ‘‘ଅହୋ ୱତାଯଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜେଯ୍ଯ ୱିନସ୍ସେଯ୍ଯା’’ତି ତସ୍ସ ୱିନାସଂ ନ ଚିନ୍ତେତି।

ଯଥାଭୁଚ୍ଚଗହଣାଭାୱେନ ମିଚ୍ଛା ପସ୍ସତୀତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ସା ‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱିପରୀତଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣା। ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ୱିଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା ମହାସାୱଜ୍ଜା ଚ। ଅପିଚ ଅନିଯତା ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା, ନିଯତା ମହାସାୱଜ୍ଜା। ତସ୍ସା ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା ୱତ୍ଥୁନୋ ଚ ଗହିତାକାରୱିପରୀତତା, ଯଥା ଚ ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଥାଭାୱେନ ତସ୍ସୁପଟ୍ଠାନନ୍ତି।

ଇମେସଂ ପନ ଦସନ୍ନଂ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥାନଂ ଧମ୍ମତୋ କୋଟ୍ଠାସତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ୱେଦନାତୋ ମୂଲତୋତି ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମତୋତି ଏତେସୁ ହି ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ, ଚେତନାଧମ୍ମାୱ ହୋନ୍ତି, ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ତଯୋ ଚେତନାସମ୍ପଯୁତ୍ତା।

କୋଟ୍ଠାସତୋତି ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଚାତି ଇମେ ଅଟ୍ଠ କମ୍ମପଥା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ନୋ ମୂଲାନି। ଅଭିଜ୍ଝାବ୍ୟାପାଦା କମ୍ମପଥା ଚେୱ ମୂଲାନି ଚ। ଅଭିଜ୍ଝା ହି ମୂଲଂ ପତ୍ୱା ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ ହୋତି। ବ୍ୟାପାଦୋ ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ।

ଆରମ୍ମଣତୋତି ପାଣାତିପାତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାରମ୍ମଣତୋ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣୋ ହୋତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ସତ୍ତାରମ୍ମଣଂ ୱା ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂ ୱା। ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୱସେନ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣୋ। ସତ୍ତାରମ୍ମଣୋତିପି ଏକେ। ମୁସାୱାଦୋ ସତ୍ତାରମ୍ମଣୋ ୱା ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣୋ ୱା। ତଥା ପିସୁଣା ୱାଚା। ଫରୁସା ୱାଚା ସତ୍ତାରମ୍ମଣାୱ। ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତୱସେନ ସତ୍ତାରମ୍ମଣୋ ୱା ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣୋ ୱା, ତଥା ଅଭିଜ୍ଝା। ବ୍ୟାପାଦୋ ସତ୍ତାରମ୍ମଣୋୱ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ତେଭୂମକଧମ୍ମୱସେନ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣା।

ୱେଦନାତୋତି ପାଣାତିପାତୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୋ ହୋତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଦିସ୍ୱା ହସମାନାପି ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ନଂ ଘାତେଥା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ପନ ନେସଂ ଦୁକ୍ଖସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ ହୋତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ତିୱେଦନଂ। ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ସୁଖମଜ୍ଝତ୍ତୱସେନ ଦ୍ୱିୱେଦନୋ, ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତେ ପନ ମଜ୍ଝତ୍ତୱେଦନୋ ନ ହୋତି। ମୁସାୱାଦୋ ତିୱେଦନୋ, ତଥା ପିସୁଣା ୱାଚା। ଫରୁସା ୱାଚା ଦୁକ୍ଖୱେଦନାୱ। ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ତିୱେଦନୋ । ଅଭିଜ୍ଝା ସୁଖମଜ୍ଝତ୍ତୱସେନ ଦ୍ୱିୱେଦନା, ତଥା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ବ୍ୟାପାଦୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୋ।

ମୂଲତୋତି ପାଣାତିପାତୋ ଦୋସମୋହୱସେନ ଦ୍ୱିମୂଲକୋ ହୋତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ଦୋସମୋହୱସେନ ୱା ଲୋଭମୋହୱସେନ ୱା। ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ଲୋଭମୋହୱସେନ। ମୁସାୱାଦୋ ଦୋସମୋହୱସେନ ୱା ଲୋଭମୋହୱସେନ ୱା, ତଥା ପିସୁଣା ୱାଚା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ଚ। ଫରୁସା ୱାଚା ଦୋସମୋହୱସେନ। ଅଭିଜ୍ଝା ମୋହୱସେନ ଏକମୂଲା, ତଥା ବ୍ୟାପାଦୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଲୋଭମୋହୱସେନ ଦ୍ୱିମୂଲାତି।

ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲନ୍ତିଆଦୀସୁ ଲୁବ୍ଭତୀତି ଲୋଭୋ। ଦୁସ୍ସତୀତି ଦୋସୋ। ମୁଯ୍ହତୀତି ମୋହୋ। ତେସୁ ଲୋଭୋ ସଯଞ୍ଚ ଅକୁସଲୋ ସାୱଜ୍ଜଦୁକ୍ଖୱିପାକଟ୍ଠେନ, ଇମେସଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ଅକୁସଲାନଂ କେସଞ୍ଚି ସମ୍ପଯୁତ୍ତପ୍ପଭାୱକଟ୍ଠେନ କେସଞ୍ଚି ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ ମୂଲନ୍ତି ଅକୁସଲମୂଲଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ''ରତ୍ତୋ ଖୋ ଆୱୁସୋ ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପାଣମ୍ପି ହନତୀ''ତିଆଦି। ଦୋସମୋହାନଂ ଅକୁସଲମୂଲଭାୱେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଅକୁସଲକମ୍ମପଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

କୁସଲକମ୍ମପଥୱଣ୍ଣନା

ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀ କୁସଲନ୍ତିଆଦୀସୁ ପାଣାତିପାତାଦଯୋ ୱୁତ୍ତତ୍ଥା ଏୱ। ୱେରଂ ମଣତୀତି ୱେରମଣୀ, ୱେରଂ ପଜହତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିରମତି ୱା ଏତାଯ କରଣଭୂତାଯ, ୱିକାରସ୍ସ ୱେକାରଂ କତ୍ୱାପି ୱେରମଣୀ। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ୱଣ୍ଣନା। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ୱେରମଣୀତି କୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିରତି। ଯା ''ପାଣାତିପାତା ୱିରମନ୍ତସ୍ସ, ଯା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପାଣାତିପାତା ଆରତି ୱିରତୀ''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା କୁସଲଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିରତି, ସା ଭେଦତୋ ତିୱିଧୋ ହୋତି ସମ୍ପତ୍ତୱିରତି ସମାଦାନୱିରତି ସମୁଚ୍ଛେଦୱିରତୀତି। ତତ୍ଥ ଅସମାଦିନ୍ନସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଜାତିୱଯବାହୁସଚ୍ଚାଦୀନି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଅଯୁତ୍ତଂ ଅମ୍ହାକଂ ଏୱରୂପଂ କାତୁ''ନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତୱତ୍ଥୁଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ୱିରତି ସମ୍ପତ୍ତୱିରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା ସୀହଳଦୀପେ ଚକ୍କନୌପାସକସ୍ସ ୱିଯ।

ତସ୍ସ କିର ଦହରକାଲେଯେୱ ମାତୁଯା ରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ୱେଜ୍ଜେନ ଚ ''ଅଲ୍ଲସସମଂସଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ଚକ୍କନସ୍ସ ଭାତା ''ଗଚ୍ଛ ତାତ ଖେତ୍ତଂ ଆହିଣ୍ଡାହୀ''ତି ଚକ୍କନଂ ପେସେସି। ସୋ ତତ୍ଥ ଗତୋ। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଏକୋ ସସୋ ତରୁଣସସ୍ସଂ ଖାଦିତୁଂ ଆଗତୋ ହୋତି, ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ଧାୱେନ୍ତୋ ୱଲ୍ଲିଯା ବଦ୍ଧୋ ''କିରି କିରୀ''ତି ସଦ୍ଦମକାସି। ଚକ୍କନୋ ତେନ ସଦ୍ଦେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି ''ମାତୁ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋମୀ''ତି। ପୁନ ଚିନ୍ତେସି ''ନ ମେତଂ ପତିରୂପଂ, ଯ୍ୱାହଂ ମାତୁ ଜୀୱିତକାରଣା ପରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ''ଗଚ୍ଛ ଅରଞ୍ଞେ ସସେହି ସଦ୍ଧିଂ ତିଣୋଦକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜା''ତି ମୁଞ୍ଚି। ଭାତରା ଚ ''କିଂ ତାତ ସସୋ ଲଦ୍ଧୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତତୋ ନଂ ଭାତା ପରିଭାସି। ସୋ ମାତୁସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଯତୋହଂ ଜାତୋ, ନାଭିଜାନାମି ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ପାଣଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତା''ତି ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାସି। ତାୱଦେୱସ୍ସ ମାତା ଅରୋଗା ଅହୋସି।

ସମାଦିନ୍ନସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦସମାଦାନେ ଚ ତତୁତ୍ତରି ଚ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତମ୍ପି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ୱତ୍ଥୁଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ୱିରତି ସମାଦାନୱିରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା ଉତ୍ତରୱଡ୍ଢମାନପବ୍ବତୱାସୀଉପାସକସ୍ସ ୱିଯ।

ସୋ କିର ଅମ୍ବରିଯୱିହାରୱାସୀପିଙ୍ଗଲବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଗହେତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ କସ୍ସତି। ଅଥସ୍ସ ଗୋଣୋ ନଟ୍ଠୋ, ସୋ ତଂ ଗୱେସନ୍ତୋ ଉତ୍ତରୱଡ୍ଢମାନପବ୍ବତଂ ଆରୁହି, ତତ୍ର ନଂ ମହାସପ୍ପୋ ଅଗ୍ଗହେସି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି ''ଇମାଯସ୍ସ ତିଖିଣୱାସିଯା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦାମୀ''ତି। ପୁନ ଚିନ୍ତେସି ''ନ ମେତଂ ପତିରୂପଂ, ଯ୍ୱାହଂ ଭାୱନୀଯସ୍ସ ଗରୁନୋ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ଏୱଂ ଯାୱତତିଯଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ନ ସିକ୍ଖାପଦ''ନ୍ତି ଅଂସେ ଠପିତଂ ତିଖିଣଦଣ୍ଡୱାସିଂ ଅରଞ୍ଞେ ଛଡ୍ଡେସି। ତାୱଦେୱ ନଂ ମହାୱାଳୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଗମାସୀତି।

ଅରିଯମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନ ୱିରତି ସମୁଚ୍ଛେଦୱିରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯସ୍ସା ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଭୁତି ''ପାଣଂ ଘାତେସ୍ସାମୀ''ତି ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି। ସା ପନାଯଂ ୱିରତି କୋସଲ୍ଲପ୍ପୱତ୍ତିଯା କୁସଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। କୁଚ୍ଛିତସଯନତୋ ୱା କୁସନ୍ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ଲୁନାତୀତିପି କୁସଲଂ। କତମଞ୍ଚାୱୁସୋ କୁସଲନ୍ତି ଇମସ୍ସ ପନ ପଞ୍ହସ୍ସ ଅନନୁରୂପତ୍ତା କୁସଲାତି ନ ୱୁତ୍ତା।

ଯଥା ଚ ଅକୁସଲାନଂ, ଏୱଂ ଇମେସମ୍ପି କୁସଲକମ୍ମପଥାନଂ ଧମ୍ମତୋ କୋଟ୍ଠାସତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ୱେଦନାତୋ ମୂଲତୋତି ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମତୋତି ଏତେସୁ ହି ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ ଚେତନାପି ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ୱିରତିଯୋପି। ଅନ୍ତେ ତଯୋ ଚେତନାସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ।

କୋଟ୍ଠାସତୋତି ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ କମ୍ମପଥା ଏୱ, ନୋ ମୂଲାନି। ଅନ୍ତେ ତଯୋ କମ୍ମପଥା ଚେୱ ମୂଲାନି ଚ। ଅନଭିଜ୍ଝା ହି ମୂଲଂ ପତ୍ୱା ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲଂ ହୋତି। ଅବ୍ୟାପାଦୋ ଅଦୋସୋ କୁସଲମୂଲଂ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଅମୋହୋ କୁସଲମୂଲଂ।

ଆରମ୍ମଣତୋତି ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ଆରମ୍ମଣାନେୱ ଏତେସଂ ଆରମ୍ମଣାନି, ୱୀତିକ୍କମିତବ୍ବତୋଯେୱ ହି ୱେରମଣୀ ନାମ ହୋତି। ଯଥା ପନ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ କିଲେସେ ପଜହତି, ଏୱଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିଆରମ୍ମଣାପେତେ କମ୍ମପଥା ପାଣାତିପାତାଦୀନି ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟାନି ପଜହନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱେଦନାତୋତି ସବ୍ବେ ସୁଖୱେଦନା ୱା ହୋନ୍ତି, ମଜ୍ଝତ୍ତୱେଦନା ୱା। କୁସଲଂ ପତ୍ୱା ହି ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ନାମ ନତ୍ଥି।

ମୂଲତୋତି ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ କମ୍ମପଥା ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ଅଲୋଭଅଦୋସଅମୋହୱସେନ ତିମୂଲା ହୋନ୍ତି। ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱିମୂଲା। ଅନଭିଜ୍ଝା ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱିମୂଲା। ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଏକମୂଲା। ଅଲୋଭୋ ପନ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ମୂଲଂ ନ ହୋତି, ଅବ୍ୟାପାଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଅଲୋଭାଦୋସୱସେନ ଦ୍ୱିମୂଲାୱାତି।

ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲନ୍ତିଆଦୀସୁ ନ ଲୋଭୋତି ଅଲୋଭୋ, ଲୋଭପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଦୋସାମୋହେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତେସୁ ଅଲୋଭୋ ସଯଞ୍ଚ କୁସଲଂ, ଇମେସଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀଆଦୀନଂ କୁସଲାନଂ କେସଞ୍ଚି ସମ୍ପଯୁତ୍ତପ୍ପଭାୱକଟ୍ଠେନ କେସଞ୍ଚି ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ ମୂଲନ୍ତି କୁସଲମୂଲଂ। ଅଦୋସାମୋହାନମ୍ପି କୁସଲମୂଲଭାୱେ ଏସେୱ ନଯୋ।

ଇଦାନି ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ସଙ୍ଖେପେନ ଚ ୱିତ୍ଥାରେନ ଚ ଦେସିତମତ୍ଥଂ ନିଗମେନ୍ତୋ ଯତୋ ଖୋ ଆୱୁସୋତିଆଦିଅପ୍ପନାୱାରମାହ। ତତ୍ଥ ଏୱଂ ଅକୁସଲଂ ପଜାନାତୀତି ଏୱଂ ଯଥାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଦସାକୁସଲକମ୍ମପଥୱସେନ ଅକୁସଲଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ଅକୁସଲମୂଲନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ତାୱତା ଏକେନ ନଯେନ ଚତୁସଚ୍ଚକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ନିଯ୍ୟାନଂ କଥିତଂ ହୋତି। କଥଂ? ଏତ୍ଥ ହି ଠପେତ୍ୱା ଅଭିଜ୍ଝଂ ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା ଚ କୁସଲକମ୍ମପଥା ଚ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ। ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଞ୍ଚାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ। ପରିଯାଯେନ ପନ ସବ୍ବେପି କମ୍ମପଥା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ। ସବ୍ବାନି କୁସଲାକୁସଲମୂଲାନି ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ। ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତି ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ । ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଜାନନ୍ତୋ ସମୁଦଯଂ ପଜହମାନୋ ନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚନ୍ତି ଇତି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ସରୂପେନ ୱୁତ୍ତାନି, ଦ୍ୱେ ଆୱତ୍ତହାରୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ସୋ ସବ୍ବସୋ ରାଗାନୁସଯଂ ପହାଯାତି ସୋ ଏୱଂ ଅକୁସଲାଦୀନି ପଜାନନ୍ତୋ ସବ୍ବାକାରେନ ରାଗାନୁସଯଂ ପଜହିତ୍ୱା। ପଟିଘାନୁସଯଂ ପଟିୱିନୋଦେତ୍ୱାତି ପଟିଘାନୁସଯଞ୍ଚ ସବ୍ବାକାରେନେୱ ନୀହରିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ। ଅସ୍ମୀତି ଦିଟ୍ଠିମାନାନୁସଯଂ ସମୂହନିତ୍ୱାତି ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅନୱକାରୀକରିତ୍ୱା ''ଅସ୍ମୀ''ତି ଇମିନା ସମୂହଗ୍ଗହଣାକାରେନ ପୱତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠିମାନାନୁସଯଂ ସମୁଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା।

ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠିମାନାନୁସଯନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିସଦିସଂ ମାନାନୁସଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଯଞ୍ହି ମାନାନୁସଯୋ ଅସ୍ମୀତି ପୱତ୍ତତ୍ତା ଦିଟ୍ଠିସଦିସୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ । ଇମଞ୍ଚ ଅସ୍ମିମାନଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିଜାନିତୁକାମେନ ଖନ୍ଧିଯୱଗ୍ଗେ ଖେମକସୁତ୍ତଂ (ସଂ। ନି। ୩।୮୯) ଓଲୋକେତବ୍ବନ୍ତି।

ଅୱିଜ୍ଜଂ ପହାଯାତି ୱଟ୍ଟମୂଲଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ ପଜହିତ୍ୱା। ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱାତି ତସ୍ସା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସମୁଗ୍ଘାତିକଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ଏତ୍ତାୱତା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ। ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତୀତି ଅସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦକରୋ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତାପି ଖୋ, ଆୱୁସୋତି ଦେସନଂ ନିଯ୍ୟାତେତି, ଇମାଯ କମ୍ମପଥଦେସନାଯ ୱୁତ୍ତମନସିକାରପ୍ପଟିୱେଧୱସେନପୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଏୱଂ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେହି ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି।

କୁସଲକମ୍ମପଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆହାରୱାରୱଣ୍ଣନା

୯୦।ସାଧାୱୁସୋତି ଖୋ…ପେ… ଆଗତୋ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତି ଏୱଂ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ କୁସଲାକୁସଲମୁଖେନ ଚତୁସଚ୍ଚଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ତଂ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ''ସାଧାୱୁସୋ''ତି ଇମିନା ୱଚନେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଇମସ୍ସେୱ ୱଚନସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାପକେନ ଚିତ୍ତେନ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ୱଚସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଚେତସା ସମ୍ପିଯାଯିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦାନି ଯସ୍ମା ଥେରୋ ନାନପ୍ପକାରେନ ଚତୁସଚ୍ଚଦେସନଂ ଦେସେତୁଂ ପଟିବଲୋ, ଯଥାହ ''ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପହୋତି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ୱିତ୍ଥାରେନ ଆଚିକ୍ଖିତୁଂ ଦେସେତୁ''ନ୍ତି ଯସ୍ମା ୱା ଉତ୍ତରିମ୍ପି ଦେସେତୁକାମୋୱ ହୁତ୍ୱା ''ଏତ୍ତାୱତାପି ଖୋ''ତି ଅୱଚ, ତସ୍ମା ଅପରେନପି ନଯେନ ସଚ୍ଚଦେସନଂ ସୋତୁକାମା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ

ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ତେନ ସୟମେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତପଞ୍ହତୋ ଉତ୍ତରିଂ ସିୟା ଖୋ ପନାୱୁସୋ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିୟାୟୋ ଭୱେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞମ୍ପି କାରଣନ୍ତି ଇମିନା ନୟେନ ଅଞ୍ଞଂ ଅତିରେକଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ପୁରିମପଞ୍ହସ୍ସ ୱା ଉପରିଭାଗେ ପୁଚ୍ଛିଂସୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ନେସଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ଥେରୋ ସିୟା, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥାୟଂ ଅନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନା, ଆହାରନ୍ତି ପଚ୍ଚୟଂ। ପଚ୍ଚୟୋ ହି ଆହରତି ଅତ୍ତନୋ ଫଲଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଆହାରୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଭୂତାନଂୱା ସତ୍ତାନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଭୂତାତି ସଞ୍ଜାତା, ନିବ୍ବତ୍ତା। ସମ୍ଭୱେସୀନନ୍ତି ଯେ ସମ୍ଭୱଂ ଜାତିଂ ନିବ୍ବତ୍ତିଂ ଏସନ୍ତି ଗୱେସନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଚତୂସୁ ୟୋନୀସୁ ଅଣ୍ଡଜଜଲାବୁଜା ସତ୍ତା ୟାୱ ଅଣ୍ଡକୋସଂ ୱତ୍ଥିକୋସଞ୍ଚ ନ ଭିନ୍ଦନ୍ତି, ତାୱ ସମ୍ଭୱେସିନୋ ନାମ। ଅଣ୍ଡକୋସଂ ୱତ୍ଥିକୋସଞ୍ଚ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତା ଭୂତା ନାମ। ସଂସେଦଜା ଓପପାତିକା ଚ ପଠମଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ସମ୍ଭୱେସିନୋ ନାମ। ଦୁତିୟଚିତ୍ତକ୍ଖଣତୋ ପଭୁତି ଭୂତା ନାମ। ଯେନ ଯେନ ୱା ଇରିୟାପଥେନ ଜାୟନ୍ତି, ୟାୱ ତେ ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି, ତାୱ ସମ୍ଭୱେସିନୋ ନାମ। ତତୋ ପରଂ ଭୂତା ନାମ।

ଅଥ ୱା ଭୂତାତି ଜାତା ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତା, ଯେ ଭୂତାୟେୱ ନ ପୁନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ଖୀଣାସୱାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସମ୍ଭୱମେସନ୍ତୀତି ସମ୍ଭୱେସିନୋ। ଅପ୍ପହୀନଭୱସଂୟୋଜନତ୍ତା ଆୟତିମ୍ପି ସମ୍ଭୱଂ ଏସନ୍ତାନଂ ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସବ୍ବସତ୍ତେ ପରିୟାଦିୟତି। ୱାସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ଭୂତାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱେସୀନଞ୍ଚାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଠିତିୟାତି ଠିତତ୍ଥଂ। ଅନୁଗ୍ଗହାୟାତି ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥଂ ଉପକାରତ୍ଥଂ। ୱଚନଭେଦୋ ଚେସ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ପଦାନଂ ଏକୋୟେୱ। ଅଥ ୱା ଠିତିୟାତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧୱସେନ ଅୱିଚ୍ଛେଦାୟ। ଅନୁଗ୍ଗହାୟାତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଉପ୍ପାଦାୟ। ଉଭୋପି ଚେତାନି ଭୂତାନଂ ଠିତିୟା ଚେୱ ଅନୁଗ୍ଗହାୟ ଚ। ସମ୍ଭୱେସୀନଂ ୱା ଠିତିୟା ଚେୱ ଅନୁଗ୍ଗହାୟ ଚାତି ଏୱଂ ଉଭୟତ୍ଥ ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋତି କବଳଂ କତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହରିତବ୍ବତୋ କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ, ଓଦନକୁମ୍ମାସାଦିୱତ୍ଥୁକାୟ ଓଜାୟେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଓଳାରିକୋ ୱା ସୁଖୁମୋ ୱାତି ୱତ୍ଥୁଓଳାରିକତାୟ ଓଳାରିକୋ, ୱତ୍ଥୁସୁଖୁମତାୟ ସୁଖୁମୋ। ସଭାୱେନ ପନ ସୁଖୁମରୂପପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋୱ ହୋତି। ସାପି ଚସ୍ସ ୱତ୍ଥୁତୋ ଓଳାରିକତା ସୁଖୁମତା ଚ ଉପାଦାୟୁପାଦାୟ ୱେଦିତବ୍ବା।

କୁମ୍ଭୀଲାନଞ୍ହି ଆହାରଂ ଉପାଦାୟ ମୋରାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। କୁମ୍ଭୀଲା କିର ପାସାଣେ ଗିଲନ୍ତି। ତେ ଚ ନେସଂ କୁଚ୍ଛିପ୍ପତ୍ତାୱ ୱିଲୀୟନ୍ତି। ମୋରା ସପ୍ପୱିଚ୍ଛିକାଦିପାଣେ ଖାଦନ୍ତି। ମୋରାନଂ ପନ ଆହାରଂ ଉପାଦାୟ ତରଚ୍ଛାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେ କିର ତିୱସ୍ସଛଡ୍ଡିତାନି ୱିସାଣାନି ଚେୱ ଅଟ୍ଠୀନି ଚ ଖାଦନ୍ତି। ତାନି ଚ ନେସଂ ଖେଳେନ ତେମିତମତ୍ତେନେୱ କନ୍ଦମୂଲଂ ୱିୟ ମୁଦୁକାନି ହୋନ୍ତି। ତରଚ୍ଛାନମ୍ପି ଆହାରଂ ଉପାଦାୟ ହତ୍ଥୀନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେପି ନାନାରୁକ୍ଖସାଖାଦୟୋ ଖାଦନ୍ତି। ହତ୍ଥୀନଂ ଆହାରତୋ ଗୱୟଗୋକଣ୍ଣମିଗାଦୀନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେ କିର ନିସ୍ସାରାନି ନାନାରୁକ୍ଖପଣ୍ଣାଦୀନି ଖାଦନ୍ତି। ତେସମ୍ପି ଆହାରତୋ ଗୁନ୍ନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେ ଅଲ୍ଲସୁକ୍ଖତିଣାନି ଖାଦନ୍ତି। ତେସଂ ଆହାରତୋ ସସାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ସସାନଂ ଆହାରତୋ ସକୁଣାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ସକୁଣାନଂ ଆହାରତୋ ପଚ୍ଚନ୍ତୱାସୀନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ପଚ୍ଚନ୍ତୱାସୀନଂ ଆହାରତୋ ଗାମଭୋଜକାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ଗାମଭୋଜକାନଂ ଆହାରତୋ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେସମ୍ପି ଆହାରତୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଆହାରତୋ ଭୁମ୍ମଦେୱାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ଭୁମ୍ମଦେୱାନଂ ଆହାରତୋ ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ଏୱଂ ୟାୱ ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀନଂ ଆହାରୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ, ତେସଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋତ୍ୱେୱ ନିଟ୍ଠଂ ପତ୍ତୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଓଳାରିକେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଓଜା ପରିତ୍ତା ହୋତି ଦୁବ୍ବଲା, ସୁଖୁମେ ବଲୱତୀ। ତଥା ହି ଏକପତ୍ତପୂରମ୍ପି ୟାଗୁଂ ପୀୱତୋ ମୁହୁତ୍ତେନେୱ ଜିଘଚ୍ଛିତୋ ହୋତି, ଯଂକିଞ୍ଚିଦେୱ ଖାଦିତୁକାମୋ। ସପ୍ପିଂ ପନ ପସଟମତ୍ତଂ ପିୱିତ୍ୱା ଦିୱସଂ ଅଭୋତ୍ତୁକାମୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ ପରିସ୍ସମଂ ୱିନୋଦେତି, ନ ପନ ସକ୍କୋତି ପାଲେତୁଂ। ଓଜା ପାଲେତି, ନ ସକ୍କୋତି ପରିସ୍ସମଂ ୱିନୋଦେତୁଂ। ଦ୍ୱେ ପନ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ପରିସ୍ସମଞ୍ଚେୱ ୱିନୋଦେନ୍ତି ପାଲେନ୍ତି ଚାତି।

ଫସ୍ସୋଦୁତିୟୋତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦି ଛବ୍ବିଧୋପି ଫସ୍ସୋ। ଏତେସୁ ଚତୂସୁ ଆହାରେସୁ ଦୁତିୟୋ ଆହାରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦେସନାନୟୋ ଏୱ ଚେସୋ। ତସ୍ମା ଇମିନା ନାମ କାରଣେନ ଦୁତିୟୋ ୱା ତତିୟୋ ୱାତି ଇଦମେତ୍ଥ ନ ଗୱେସିତବ୍ବଂ। ମନୋସଞ୍ଚେତନାତି ଚେତନା ଏୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଚିତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥାହ, ଯଦି ପଚ୍ଚୟଟ୍ଠୋ ଆହାରଟ୍ଠୋ, ଅଥ କସ୍ମା ଅଞ୍ଞେସୁପି ସତ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚୟେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ଇମେୟେୱ ଚତ୍ତାରୋ ୱୁତ୍ତାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସନ୍ତତିୟା ୱିସେସପଚ୍ଚୟତ୍ତା। ୱିସେସପଚ୍ଚୟୋ ହି କବଳୀକାରାହାରଭକ୍ଖାନଂ ସତ୍ତାନଂ ରୂପକାୟସ୍ସ କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ। ନାମକାୟେ

ୱେଦନାଯ ଫସ୍ସୋ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମନୋସଞ୍ଚେତନା, ନାମରୂପସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଯଥାହ –

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ କାଯୋ ଆହାରଟ୍ଠିତିକୋ, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଅନାହାରୋ ନୋ ତିଟ୍ଠତି। ତଥା ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପ''ନ୍ତି।

କୋ ପନେତ୍ଥ ଆହାରୋ, କିଂ ଆହରତୀତି? କବଳୀକାରାହାରୋ ଓଜଟ୍ଠମକରୂପାନି ଆହରତି। ଫସ୍ସାହାରୋ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା, ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ତଯୋ ଭୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ପଟିସନ୍ଧିନାମରୂପନ୍ତି।

କଥଂ? କବଳୀକାରାହାରୋ ତାୱ ମୁଖେ ଠପିତମତ୍ତୋଯେୱ ଅଟ୍ଠ ରୂପାନି ସମୁଟ୍ଠାପେତି। ଦନ୍ତୱିଚୁଣ୍ଣିତଂ ପନ ଅଜ୍ଝୋହରିଯମାନଂ ଏକେକଂ ସିତ୍ଥଂ ଅଟ୍ଠଟ୍ଠ ରୂପାନି ସମୁଟ୍ଠାପେତିଯେୱ। ଏୱଂ ଓଜଟ୍ଠମକରୂପାନି ଆହରତି।

ଫସ୍ସାହାରୋ ପନ ସୁଖୱେଦନିଯୋ ଫସ୍ସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ସୁଖୱେଦନଂ ଆହରତି, ତଥା ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନିଯୋ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖନ୍ତି ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଫସ୍ସାହାରୋ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ଆହରତି।

ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ କାମଭୱୂପଗଂ କମ୍ମଂ କାମଭୱଂ ଆହରତି, ରୂପାରୂପଭୱୂପଗାନି ତଂ ତଂ ଭୱଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ତଯୋ ଭୱେ ଆହରତି।

ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ପନ ଯେ ଚ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକା ତଯୋ ଖନ୍ଧା, ଯାନି ଚ ତିସନ୍ତତିୱସେନ ତିଂସରୂପାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚଯନଯେନ ତାନି ଆହରତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ପଟିସନ୍ଧିନାମରୂପଂ ଆହରତୀତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ତଯୋ ଭୱେ ଆହରତୀତି ସାସୱା କୁସଲାକୁସଲଚେତନାୱ ୱୁତ୍ତା। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଟିସନ୍ଧିନାମରୂପଂ ଆହରତୀତି ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣମେୱ ୱୁତ୍ତଂ । ଅୱିସେସେନ ପନ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତତଂସମୁଟ୍ଠାନଧମ୍ମାନଂ ଆହରଣତୋ ପେତେ ଆହାରାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏତେସୁ ଚତୂସୁ ଆହାରେସୁ କବଳୀକାରାହାରୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତୋ ଆହାରକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତି। ଫସ୍ସୋ ଫୁସନ୍ତୋଯେୱ, ମନୋସଞ୍ଚେତନା ଆଯୂହମାନାୱ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଜାନନ୍ତମେୱ।

କଥଂ? କବଳୀକାରାହାରୋ ହି ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତୋଯେୱ କାଯଟ୍ଠପନେନ ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ହୋତି। କମ୍ମଜନିତୋପି ହି ଅଯଂ କାଯୋ କବଳୀକାରାହାରେନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତୋ ଦସପି ୱସ୍ସାନି ୱସ୍ସସତମ୍ପି ଯାୱ ଆଯୁପରିମାଣଂ ତିଟ୍ଠତି। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ମାତୁଯା ଜନିତୋପି ଦାରକୋ ଧାତିଯା ଥଞ୍ଞାଦୀନି ପାଯେତ୍ୱା ପୋସିଯମାନୋୱ ଚିରଂ ତିଟ୍ଠତି, ଯଥା ଚୁପତ୍ଥମ୍ଭେନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତଗେହଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ଯଥା ମହାରାଜ ଗେହେ ପତନ୍ତେ ଅଞ୍ଞେନ ଦାରୁନା ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେନ ଦାରୁନା ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତଂ ସନ୍ତଂ ଏୱଂ ତଂ ଗେହଂ ନ ପତତି, ଏୱମେୱ ଖୋ ମହାରାଜ ଅଯଂ କାଯୋ ଆହାରଟ୍ଠିତିକୋ, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି।

ଏୱଂ କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତୋ ଆହାରକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତି। ଏୱଂ ସାଧେନ୍ତୋପି ଚ କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ରୂପସନ୍ତତୀନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ଚ ଉପାଦିନ୍ନସ୍ସ ଚ। କମ୍ମଜାନଂ ଅନୁପାଲକୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ଜନକୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଫସ୍ସୋ ପନ ସୁଖାଦିୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଫୁସନ୍ତୋଯେୱ ସୁଖାଦିୱେଦନାପୱତ୍ତନେନ ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ହୋତି। ମନୋସଞ୍ଚେତନା କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମୱସେନ ଆଯୂହମାନାଯେୱ ଭୱମୂଲନିପ୍ଫାଦନତୋ ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଜାନନ୍ତମେୱ ନାମରୂପପ୍ପୱତ୍ତନେନ ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ହୋତି।

ଏୱଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନାଦିୱସେନ ଆହାରକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନେସୁ ପନେତେସୁ ଚତ୍ତାରି ଭଯାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, କବଳୀକାରାହାରେ ନିକନ୍ତିଯେୱ ଭଯଂ, ଫସ୍ସେ ଉପଗମନମେୱ, ମନୋସଞ୍ଚେତନାଯ ଆଯୂହନମେୱ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅଭିନିପାତୋଯେୱ ଭଯନ୍ତି। କିଂ କାରଣା? କବଳୀକାରାହାରେ ହି ନିକନ୍ତିଂ କତ୍ୱା ସୀତାଦୀନଂ ପୁରେକ୍ଖତା ସତ୍ତା ଆହାରତ୍ଥାଯ ମୁଦ୍ଦାଗଣନାଦିକମ୍ମାନି କରୋନ୍ତା ଅନପ୍ପକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଚ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ

ପଦ୍ଧଜିତ୍ୱାପି ୱେଜ୍ଜକମ୍ମାଦିକାୟ ଅନେସନାୟ ଆହାରଂ ପରିଯେସନ୍ତା ଦିଟ୍ଠେପି ଧମ୍ମେ ଗାରୟ୍ହା ହୋନ୍ତି। ସମ୍ପରାୟେପି ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଟିପି ଆଦିତ୍ତା ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାତିଆଦିନା ଲକ୍ଖଣସଂୟୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ସମଣପେତା ହୋନ୍ତି। ଇମିନାୱ ତାୱ କାରଣେନ କବଳୀକାରାହାରେ ନିକନ୍ତିୟେୱ ଭୟନ୍ତି ୱେଦିତଵ୍ବା।

ଫସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ଫସ୍ସସ୍ସାଦିନୋ ପରେସଂ ରକ୍ଖିତଗୋପିତେସୁ ଦାରାଦୀସୁ ଭଣ୍ଡେସୁ ଅପରଜ୍ଝନ୍ତି। ତେ ସହ ଭଣ୍ଡେନ ଭଣ୍ଡସାମିକା ଗହେତ୍ୱା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଙ୍କାରକୂଟେସୁ ଛଡ୍ଡେନ୍ତି। ରଞ୍ଞୋ ୱା ନିୟ୍ୟାତେନ୍ତି। ତତୋ ନେ ରାଜା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରାପେତି। କାୟସ୍ସ ଚ ଭେଦା ଦୁଗ୍ଗତି ନେସଂ ପାଟିକଙ୍ଖା ହୋତି। ଇତି ଫସ୍ସସ୍ସାଦମୂଲକଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ସମ୍ପରାୟିକମ୍ପି ଭୟଂ ସବ୍ବମାଗତମେୱ ହୋତି। ଇମିନା କାରଣେନ ଫସ୍ସାହାରେ ଉପଗମନମେୱ ଭୟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମାୟୂହନେନେୱ ପନ ତମ୍ମୂଲକଂ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ଭୟଂ ସବ୍ବମାଗତଂୟେୱ ହୋତି। ଇମିନା କାରଣେନ ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରେ ଆୟୂହନମେୱ ଭୟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ୟସ୍ମିଂ ୟସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଭିନିପତତି, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଟିସନ୍ଧିନାମରୂପଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେ ସବ୍ବଭୟାନି ନିବ୍ବତ୍ତାନିୟେୱ ହୋନ୍ତି, ତମ୍ମୂଲକତ୍ତାତି, ଇମିନା କାରଣେନ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରେ ଅଭିନିପାତୋୟେୱ ଭୟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ସଭୟେସୁ ପନ ଇମେସୁ ଆହାରେସୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କବଳୀକାରାହାରେ ନିକନ୍ତିପରିୟାଦାନତ୍ଥଂ ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ଜାୟମ୍ପତିକା''ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୨।୬୩) ନୟେନ ପୁତ୍ତମଂସୂପମଂ ଦେସେସି। ଫସ୍ସାହାରେ ନିକନ୍ତିପରିୟାଦାନତ୍ଥଂ ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗାୱୀ ନିଚ୍ଚମ୍ମା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ନିଚ୍ଚମ୍ମଗାୱୂପମଂ ଦେସେସି। ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରେ ନିକନ୍ତିପରିୟାଦାନତ୍ଥଂ ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗାରକାସୂ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମଂ ଦେସେସି। ୱିଞ୍ଞାଣାହାରେ ନିକନ୍ତିପରିୟାଦାନତ୍ଥଂ ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରି''ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ସତ୍ତିସତାହତୂପମଂ ଦେସେସି।

ତତ୍ରାୟଂ ଭୂତମତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ସଙ୍ଖେପତୋ ଅତ୍ଥୟୋଜନା, ଦ୍ୱେ କିର ଜାୟମ୍ପତିକା ପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିତ୍ତେନ ପାଥେୟ୍ୟେନ ୟୋଜନସତିକଂ କନ୍ତାରମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ତେସଂ ପଞ୍ଞାସ ୟୋଜନାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଥେୟ୍ୟଂ ନିଟ୍ଠାସି। ତେ ଖୁପ୍ପିପାସାତୁରା ୱିରଳଚ୍ଛାୟାୟଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ତତୋ ପୁରିସୋ ଭରିୟଂ ଆହ ''ଭଦ୍ଦେ ଇତୋ ସମନ୍ତା ପଞ୍ଞାସ ୟୋଜନାନି ଗାମୋ ୱା ନିଗମୋ ୱା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୟଂ ତଂ ପୁରିସେନ କାତବ୍ବଂ ବହୁମ୍ପି କସିଗୋରକ୍ଖାଦିକମ୍ମଂ, ନ ଦାନି ସକ୍କା ତଂ ମୟା କାତୁଂ, ଏହି ମଂ ମାରେତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢଂ ପାଥେୟ୍ୟଂ କତ୍ୱା ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରାହୀ''ତି। ସାପି ଆହ ''ସାମି ମୟା ଦାନି ୟଂ ତଂ ଇତ୍ଥିୟା କାତବ୍ବଂ ବହୁମ୍ପି ସୁତ୍ତକନ୍ତନାଦିକମ୍ମଂ, ତଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏହି ମଂ ମାରେତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢଂ ପାଥେୟ୍ୟଂ କତ୍ୱା ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରାହୀ''ତି। ତତୋ ସୋ ତଂ ଆହ ''ଭଦ୍ଦେ ମାତୁଗାମମରଣେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମରଣଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ନ ହି ମନ୍ଦୋ କୁମାରୋ ମାତରଂ ୱିନା ଜୀୱିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ୟଦି ପନ ମୟଂ ଜୀୱାମ, ପୁନ ଦାରକଂ ଲଭେୟ୍ୟାମ, ହନ୍ଦ ଦାନି ପୁତ୍ତକଂ ମାରେତ୍ୱା ମଂସଂ ଗହେତ୍ୱା କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରାମା''ତି।

ତତୋ ମାତା ପୁତ୍ତମାହ ''ତାତ ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି। ସୋ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ''ମୟା ପୁତ୍ତକଂ ପୋସେସ୍ସାମୀତି କସିଗୋରକ୍ଖାଦୀହି ଅନପ୍ପକଂ ଦୁକ୍ଖମନୁଭୂତଂ, ନ ସକ୍କୋମି ପୁତ୍ତଂ ମାରେତୁଂ, ତ୍ୱଂୟେୱ ତୱ ପୁତ୍ତକଂ ମାରେହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ତାତ ମାତୁସନ୍ତିକମେୱ ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପି ''ମୟା ପୁତ୍ତଂ ପତ୍ଥେନ୍ତିୟା ଗୋୱତକୁକ୍କୁରୱତଦେୱତାୟାଚନାଦୀହିପି ତାୱ ଅନପ୍ପକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୂତଂ, କୋ ପନ ୱାଦୋ କୁଚ୍ଛିନା ପରିହରନ୍ତିୟା? ନ ସକ୍କାହଂ ପୁତ୍ତଂ ମାରେତୁ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ତାତ ପିତୁସନ୍ତିକଂୟେୱ ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି ଆହ। ଏୱଂ ସୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୟେୱ ମତୋ। ତେ ତଂ ଦିସ୍ୱା ପରିଦେୱିତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ମଂସାନି ଗହେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତା ପକ୍କମିଂସୁ। ତେସଂ ସୋ ପୁତ୍ତମଂସାହାରୋ ନୱହି କାରଣେହି ପଟିକୁଲତ୍ତା ନେୱ ଦୱାୟ ହୋତି, ନ ମଦାୟ ନ ମଣ୍ଡନାୟ ନ ୱିଭୂସନାୟ, କେୱଲଂ କନ୍ତାରନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାୟେୱ ହୋତି।

କତମେହି ନୱହି କାରଣେହି ପଟିକୂଲୋତି ଚେ? ସଜାତିମଂସତାୟ ଞାତିମଂସତାୟ ପୁତ୍ତମଂସତାୟ ପିୟପୁତ୍ତମଂସତାୟ ତରୁଣମଂସତାୟ ଆମକମଂସତାୟ ଅଗୋରସମଂସତାୟ ଅଲୋଣତାୟ ଅଧୂପିତତାୟାତି। ତସ୍ମା ୟୋ ଭିକ୍ଖୁ କବଳୀକାରାହାରଂ ଏୱଂ ପୁତ୍ତମଂସସଦିସଂ ପସ୍ସତି , ସୋ ତତ୍ଥ ନିକନ୍ତିଂ ପରିୟାଦିୟତି। ଅୟଂ ତାୱ ପୁତ୍ତମଂସୂପମାୟଂ ଅତ୍ଥୟୋଜନା।

ନିଚ୍ଚମ୍ମଗାୱୂପମାୟଂ ପନ ୟଥା ସା ଗାୱୀ ଗୀୱତୋ ୟାୱ ଖୁରା, ତାୱ ଚମ୍ମଂ ଉଦ୍ଦାଲେତ୍ୱା ମୁତ୍ତା ୟଂ ୟଦେୱ ନିସ୍ସାୟ ତିଟ୍ଠତି, ତତ୍ଥ ପାଣକେହି

ଖଜ୍ଜମାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସେୱାଧିକରଣଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଫସ୍ସୋପି ଯଂ ଯଦେୱ ୱତ୍ଥୁଂ ଆରମ୍ମଣଂ ୱା ନିସ୍ସାୟ ତିଟ୍ଠତି, ତଂତଂୱତ୍ଥାରମ୍ମଣସମ୍ଭୱସ୍ସ ୱେଦୟିତଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଧିକରଣମେୱ ହୋତି। ତସ୍ମା ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଫସ୍ସାହାରଂ ଏୱଂ ନିଚ୍ଚମ୍ମଗାୱିସଦିସଂ ପସ୍ସତି , ସୋ ତତ୍ଥ ନିକନ୍ତିଂ ପରିୟାଦିୟତି, ଅୟଂ ନିଚ୍ଚମ୍ମଗାୱୂପମାୟଂ ଅତ୍ଥୟୋଜନା।

ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମାୟଂ ପନ ଯଥା ସା ଅଙ୍ଗାରକାସୁ, ଏୱଂ ମହାପରିଳାହଟ୍ଠେନ ତୟୋ ଭୱା। ଯଥା ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଉପକଡ୍ଢକା ଦ୍ୱେ ପୁରିସା, ଏୱଂ ଭୱେସୁ ଉପକଡ୍ଢନଟ୍ଠେନ ମନୋସଞ୍ଚେତନା। ତସ୍ମା ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରଂ ଏୱଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୂପକଡ୍ଢକପୁରିସସଦିସଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ତତ୍ଥ ନିକନ୍ତିଂ ପରିୟାଦିୟତି, ଅୟଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମାୟଂ ଅତ୍ଥୟୋଜନା।

ସତ୍ତିସତାହତୂପମାୟଂ ପନ ଯେନ ସୋ ପୁରିସୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟେ ସତ୍ତିସତେନ ହଞ୍ଞତି, ତମସ୍ସ ସରୀରେ ୱଣମୁଖସତଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେୟେୱ ପତତି, ଏୱଂ ଇତରାନି ଦ୍ୱେ ସତ୍ତିସତାନି, ଏୱମସ୍ସ ପତିତୋକାସେ ଅପତିତ୍ୱା ଅପତିତ୍ୱା ଗତାହି ସତ୍ତୀହି ସକଲସରୀରଂ ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦମେୱ ହୋତି, ତସ୍ସ ଏକୱଣମୁଖେପି ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପମାଣଂ ନତ୍ଥି, କୋ ପନ ୱାଦୋ ତୀସୁ ୱଣମୁଖସତେସୁ? ତତ୍ଥ ସତ୍ତିନିପାତକାଲୋ ୱିୟ ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣନିବ୍ବତ୍ତକାଲୋ। ୱଣମୁଖଜନନଂ ୱିୟ ଖନ୍ଧଜନନଂ। ୱଣମୁଖେସୁ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୁପ୍ପାଦୋ ୱିୟ ଜାତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ୱଟ୍ଟମୂଲକନାନାୱିଧଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦୋ। ଅପରୋ ନୟୋ, ଆଗୁଚାରୀ ପୁରିସୋ ୱିୟ ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତସ୍ସ ସତ୍ତିଘାତେହି ଉପ୍ପନ୍ନୱଣମୁଖାନି ୱିୟ ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପଂ। ୱଣମୁଖପଚ୍ଚୟା ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ କକ୍ଖଳଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦୋ ୱିୟ ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସକମ୍ମକାରଣଅଟ୍ଠନୱୁତିରୋଗାଦିୱସେନ ନାନପ୍ପକାରକଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରଂ ଏୱଂ ସତ୍ତିସତାହତସଦିସଂ ପସ୍ସତି। ସୋ ତତ୍ଥ ନିକନ୍ତିଂ ପରିୟାଦିୟତି, ଅୟଂ ସତ୍ତିସତାହତୂପମାୟଂ ଅତ୍ଥୟୋଜନା।

ସୋ ଏୱଂ ଇମେସୁ ଆହାରେସୁ ନିକନ୍ତିଂ ପରିୟାଦିୟନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋପି ଆହାରେ ପରିଜାନାତି, ଯେସୁ ପରିଞ୍ଞାତେସୁ ସବ୍ବମ୍ପି ପରିଞ୍ଞାତଂ ୱତ୍ଥୁ ପରିଞ୍ଞାତମେୱ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘କବଳୀକାରେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତି। ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକେ ରାଗେ ପରିଞ୍ଞାତେ ନତ୍ଥି ତଂ ସଂୟୋଜନଂ, ଯେନ ସଂୟୋଜନେନ ସଂୟୁତ୍ତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ପୁନ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଫସ୍ସେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ପରିଞ୍ଞାତା ହୋନ୍ତି। ତୀସୁ ୱେଦନାସୁ ପରିଞ୍ଞାତାସୁ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଉତ୍ତରିକରଣୀୟନ୍ତି ୱଦାମି। ମନୋସଞ୍ଚେତନାୟ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେ ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା ପରିଞ୍ଞାତା ହୋନ୍ତି। ତୀସୁ ତଣ୍ହାସୁ ପରିଞ୍ଞାତାସୁ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଉତ୍ତରିକରଣୀୟନ୍ତି ୱଦାମି। ୱିଞ୍ଞାଣେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେ ନାମରୂପଂ ପରିଞ୍ଞାତଂ ହୋତି। ନାମରୂପେ ପରିଞ୍ଞାତେ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଉତ୍ତରିକରଣୀୟନ୍ତି ୱଦାମୀ’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୨।୬୩)।

ତଣ୍ହାସମୁଦୟା ଆହାରସମୁଦୟୋତି ପୁରିମତଣ୍ହାସମୁଦୟା ପଟିସନ୍ଧିକାନଂ ଆହାରାନଂ ସମୁଦୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ? ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ହି ତିସନ୍ତତିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନସମତିଂସରୂପବ୍ଭନ୍ତରେ ଜାତା ଓଜା ଅତ୍ଥି। ଅୟଂ ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଉପାଦିନ୍ନକକବଳୀକାରାହାରୋ। ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପନ ଫସ୍ସଚେତନା ସୟଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଇମେ ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ନିବ୍ବତ୍ତା ଉପାଦିନ୍ନକଫସ୍ସମନୋସଞ୍ଚେତନା ୱିଞ୍ଞାଣାହାରାତି। ଏୱଂ ତାୱ ପୁରିମତଣ୍ହାସମୁଦୟା ପଟିସନ୍ଧିକାନଂ ଆହାରାନଂ ସମୁଦୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯସ୍ମା ପନିଧ ଉପାଦିନ୍ନକାପି ଅନୁପାଦିନ୍ନକାପି ଆହାରା ମିସ୍ସେତ୍ୱା କଥିତା, ତସ୍ମା ଅନୁପାଦିନ୍ନକାନମ୍ପି ଏୱଂ ତଣ୍ହାସମୁଦୟା ଆହାରସମୁଦୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ । ଅଟ୍ଠଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠିତେସୁ ହି ରୂପେସୁ ଓଜା ଅତ୍ଥି, ଅୟଂ ସହଜାତତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅନୁପାଦିନ୍ନକକବଳୀକାରାହାରୋ। ଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପନ ଫସ୍ସଚେତନା ସୟଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଇମେ ତଣ୍ହାପଚ୍ଚୟା ନିବ୍ବତ୍ତା ଅନୁପାଦିନ୍ନକଫସ୍ସମନୋସଞ୍ଚେତନା ୱିଞ୍ଞାଣାହାରାତି।

ତଣ୍ହାନିରୋଧାଆହାରନିରୋଧୋତି ଇମିସ୍ସା ଉପାଦିନ୍ନକାନଞ୍ଚ ଅନୁପାଦିନ୍ନକାନଞ୍ଚ ଆହାରାନଂ ପଚ୍ଚୟଭୂତାୟ ତଣ୍ହାୟ ନିରୋଧେନ ଆହାରନିରୋଧୋ ପଞ୍ଞାୟତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ, ଇଧ ଚତ୍ତାରିପି ସଚ୍ଚାନି ସରୂପେନେୱ ୱୁତ୍ତାନି। ଯଥା ଚ ଇଧ, ଏୱଂ ଇତୋ ଉତ୍ତରିମ୍ପି ସବ୍ବୱାରେସୂତି। ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅସମ୍ମୁୟ୍ହନ୍ତେନ ସଚ୍ଚାନି ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବାନି। ସବ୍ବୱାରେସୁ ଚ ‘‘ଏତ୍ତାୱତାପି ଖୋ ଆୱୁସୋ’’ତି ଇଦଂ ଦେସନାନିୟ୍ୟାତନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଦେସିତଧମ୍ମୱସେନ ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ ଇଧ ତାୱ ଅୟଂ ୟୋଜନା ଏତ୍ତାୱତାପୀତି ଇମାୟ ଆହାରଦେସନାୟ ୱୁତ୍ତମନସିକାରପ୍ପଟିୱେଧୱସେନାପୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥାପି।

ଆହାରୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଚ୍ଚୱାରୱଣ୍ଣନା

୯୧। ଇଦାନି ''ସାଧାୱୁସୋ''ତି ପୁରିମନୟେନେୱ ଥେରସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଉତ୍ତରିମ୍ପି ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଥେରୋ ଚ ନେସଂ ଅଞ୍ଞେନପି ପରିୟାୟେନ ବ୍ୟାକାସି। ଏସ ନୟୋ ଇତୋ ପରେସୁପି ସବ୍ବୱାରେସୁ। ତସ୍ମା ଇତୋ ପରଂ ଏୱରୂପାନି ୱଚନାନି ଅନାମସିତ୍ୱା ୟେନ ୟେନ ପରିୟାୟେନ ବ୍ୟାକରୋତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସାମ। ଇମସ୍ସ ପନ ୱାରସ୍ସ ସଙ୍ଖେପଦେସନାୟଂ ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ପଜାନାତୀତି ଏତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ। ୱିତ୍ଥାରଦେସନାୟଂ ପନ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ସଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତମେୱାତି।

ସଚ୍ଚୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଜରାମରଣୱାରୱଣ୍ଣନା

୯୨। ଇତୋ ପରଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୱସେନ ଦେସନା ହୋତି। ତତ୍ଥ ଜରାମରଣୱାରେ ତାୱ ତେସଂ ତେସନ୍ତି ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅନେକେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସାଧାରଣନିଦ୍ଦେସୋତି ଞାତବ୍ବୋ। ୟା ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଜରା, ୟା ସୋମଦତ୍ତସ୍ସ ଜରାତି ଏୱଞ୍ହି ଦିୱସମ୍ପି କଥେନ୍ତସ୍ସ ନେୱ ସତ୍ତା ପରିୟାଦାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇମେହି ପନ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ନ କୋଚି ସତ୍ତୋ ଅପରିୟାଦିନ୍ନୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅନେକେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସାଧାରଣନିଦ୍ଦେସୋ''ତି।

ତମ୍ହି ତମ୍ହୀତି ଅୟଂ ଗତିଜାତିୱସେନ ଅନେକେସଂ ନିକାୟାନଂ ସାଧାରଣନିଦ୍ଦେସୋ। ସତ୍ତନିକାୟେତି ସାଧାରଣନିଦ୍ଦେସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ସରୂପନିଦସ୍ସନଂ। ଜରା ଜୀରଣତାତିଆଦୀସୁ ପନ ଜରାତି ସଭାୱନିଦ୍ଦେସୋ। ଜୀରଣତାତି ଆକାରନିଦ୍ଦେସୋ। ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦୟୋ କାଲାତିକ୍କମେ କିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସା। ପଚ୍ଛିମା ଦ୍ୱେ ପକତିନିଦ୍ଦେସା। ଅୟଞ୍ହି ଜରାତି ଇମିନା ପଦେନ ସଭାୱତୋ ଦୀପିତା, ତେନସ୍ସାୟଂ ସଭାୱନିଦ୍ଦେସୋ। ଜୀରଣତାତି ଇମିନା ଆକାରତୋ। ତେନସ୍ସାୟଂ ଆକାରନିଦ୍ଦେସୋ। ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚନ୍ତି ଇମିନା କାଲାତିକ୍କମେ ଦନ୍ତନଖାନଂ ଖଣ୍ଡିତଭାୱକରଣକିଚ୍ଚତୋ। ପାଲିଚ୍ଚନ୍ତି ଇମିନା କେସଲୋମାନଂ ପଲିତଭାୱକରଣକିଚ୍ଚତୋ। ୱଲିତ୍ତଚତାତି ଇମିନା ମଂସଂ ମିଲାପେତ୍ୱା ତଚେ ୱଲିତ୍ତଭାୱକରଣକିଚ୍ଚତୋ ଦୀପିତା। ତେନସ୍ସା ଇମେ ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦୟୋ ତୟୋ କାଲାତିକ୍କମେ କିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସା। ତେହି ଇମେସଂ ୱିକାରାନଂ ଦସ୍ସନୱସେନ ପାକଟୀଭୂତା ପାକଟଜରା ଦସ୍ସିତା। ୟଥେୱ ହି ଉଦକସ୍ସ ୱା ଅଗ୍ଗିନୋ ୱା ୱାତସ୍ସ ୱା ତିଣରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ସମ୍ଭଗ୍ଗପଲିଭଗ୍ଗତାୟ ୱା ଝାମତାୟ ୱା ଗତମଗ୍ଗୋ ପାକଟୋ ହୋତି, ନ ଚ ସୋ ଗତମଗ୍ଗୋ ତାନେୱ ଉଦକାଦୀନି, ଏୱମେୱ ଜରାୟ ଦନ୍ତାଦୀସୁ ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଗତମଗ୍ଗୋ ପାକଟୋ, ଚକ୍ଖୁଂ ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱାପି ଗୟ୍ହତି। ନ ଚ ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚାଦୀନେୱ ଜରା, ନ ହି ଜରା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ହୋତି।

ଆୟୁନୋ ସଂହାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପରିପାକୋତି ଇମେହି ପନ ପଦେହି କାଲାତିକ୍କମେୟେୱ ଅଭିବ୍ୟତ୍ତାୟ ଆୟୁକ୍ଖୟଚକ୍ଖାଦିଇନ୍ଦ୍ରିୟପରିପାକସଞ୍ଞିତାୟ ପକତିୟା ଦୀପିତା। ତେନସ୍ସିମେ ପଚ୍ଛିମା ଦ୍ୱେ ପକତିନିଦ୍ଦେସାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ଜରଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଆୟୁ ହାୟତି, ତସ୍ମା ଜରା ''ଆୟୁନୋ ସଂହାନୀ''ତି ଫଲୂପଚାରେନ ୱୁତ୍ତା । ୟସ୍ମା ଚ ଦହରକାଲେ ସୁପ୍ପସନ୍ନାନି ସୁଖୁମମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ୱିସୟଂ ସୁଖେନେୱ ଗଣ୍ହନସମତ୍ଥାନି ଚକ୍ଖାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଜରଂ ପତ୍ତସ୍ସ ପରିପକ୍କାନି ଆଲୁଲିତାନି ଅୱିସଦାନି ଓଳାରିକମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ୱିସୟଂ ଗହେତୁଂ ଅସମତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପରିପାକୋ''ତିପି ଫଲୂପଚାରେନେୱ ୱୁତ୍ତା। ସା ପନାୟଂ ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ସବ୍ବାପି ଜରା ପାକଟା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାତି ଦୁୱିଧା ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଦନ୍ତାଦୀସୁ ଖଣ୍ଡଭାୱାଦିଦସ୍ସନତୋ ରୂପଧମ୍ମେସୁ ଜରା ପାକଟଜରା ନାମ। ଅରୂପଧମ୍ମେସୁ ପନ ତାଦିସସ୍ସ ୱିକାରସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଜରା ନାମ। ତତ୍ଥ ୟ୍ୱାୟଂ ଖଣ୍ଡାଦିଭାୱୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ତାଦିସାନଂ ଦନ୍ତାଦୀନଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ୱଣ୍ଣୋୟେୱ, ତଂ ଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ୱା ମନୋଦ୍ୱାରେନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଇମେ ଦନ୍ତା ଜରାୟ ପହଟା''ତି ଜରଂ ଜାନାତି ଉଦକଟ୍ଠାନେ ବଦ୍ଧାନି ଗୋସୀସାଦୀନି ଓଲୋକେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ଉଦକସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ଜାନନଂ ୱିୟ। ପୁନ ଅୱୀଚି ସୱୀଚୀତି ଏୱମ୍ପି ଦୁୱିଧା ହୋତି। ତତ୍ଥ ମଣିକନକରଜତପୱାଳଚନ୍ଦିମସୂରିୟାଦୀନଂ ମନ୍ଦଦସକାଦୀସୁ ପାଣୀନଂ ୱିୟ ପୁପ୍ଫଫଲପଲ୍ଲୱାଦୀସୁ ଚ ଅପାଣୀନଂ ୱିୟ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱଣ୍ଣୱିସେସାଦୀନଂ ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ଜରା ଅୱୀଚିଜରା ନାମ, ନିରନ୍ତରଜରାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ପନ ୟଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱଣ୍ଣୱିସେସାଦୀନଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ଜରା ସୱୀଚିଜରା ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇତୋ ପରଂ, ତେସଂ ତେସନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଚୁତି ଚୱନତାତିଆଦୀସୁ ପନ ଚୁତୀତି ଚୱନକୱସେନ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏକଚତୁପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାନଂ

ସାମଞ୍ଜସ୍ସଓଚନମେତଂ। ଚଓନତାତି ଭାଓଓଚନେନ ଲକ୍ଖଣନିଦସ୍ସନଂ। ଭେଦୋତି ଚୁତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଭଙ୍ଗୁପ୍ପତ୍ତିପରିଦୀପନଂ। ଅନ୍ତରଧାନନ୍ତି ଘଟସ୍ସେଓ ଭିନ୍ନସ୍ସ ଭିନ୍ନାନଂ ଚୁତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଯେନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଠାନାଭାଓପରିଦୀପନଂ। ମଚ୍ଚୁ ମରଣନ୍ତି ମଚ୍ଚୁସଙ୍ଖାତଂ ମରଣଂ। ତେନ ସମୁଚ୍ଛେଦମରଣାଦୀନି ନିସେଧେତି। କାଲୋ ନାମ ଅନ୍ତକୋ, ତସ୍ସ କିରିଯାତି କାଲକିରିଯା। ଏତେନ ଲୋକସମ୍ମୁତିଯା ମରଣଂ ଦୀପେତି।

ଇଦାନି ପରମତ୍ଥେନ ଦୀପେତୁଂ, ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋତିଆଦିମାହ। ପରମତ୍ଥେନ ହି ଖନ୍ଧାଯେଓ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ସତ୍ତୋ ନାମ କୋଚି ମରତି। ଖନ୍ଧେସୁ ପନ ଭିଜ୍ଜମାନେସୁ ସତ୍ତୋ ମରତି, ଭିନ୍ନେସୁ ମତୋତି ଓୋହାରୋ ହୋତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଚତୁଓୋକାରଓସେନ ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ, ଏକଓୋକାରଓସେନ କଳେଓରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ। ଚତୁଓୋକାରଓସେନ ଓା ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ, ସେସଦ୍ୱଯଓସେନ କଳେଓରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ। କସ୍ମା? ଭଓଦ୍ୱଯେପି ରୂପକାଯସଙ୍ଖାତସ୍ସ କଳେଓରସ୍ସ ସମ୍ଭଓତୋ। ଅଥ ଓା ଯସ୍ମା ଚ ଚାତୁମହାରାଜିକାଦୀସୁ ଖନ୍ଧା ଭିଜ୍ଜନ୍ତେଓ, ନ କିଞ୍ଚି ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ଓସେନ ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ, ମନୁସ୍ସାଦୀସୁ କଳେଓରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ। ଏତ୍ଥ ଚ କଳେଓରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପକାରଣତୋ ମରଣଂ କଳେଓରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋତି ଓୁତ୍ତନ୍ତି ଏଓମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ଜରା ଇଦଞ୍ଚ ମରଣଂ। ଇଦଂ ଓୁଚ୍ଚତାଓୁସୋତି ଇଦଂ ଉଭଯମ୍ପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ଜରାମରଣନ୍ତି କଥୀଯତି। ସେସଂ ଓୁତ୍ତନଯମେଓାତି।

ଜରାମରଣଓାରଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଜାତିଓାରଓଣ୍ଣନା

୯୩। ଜାତିଓାରେ ଜାତି ସଞ୍ଜାତୀତିଆଦୀସୁ ଜାଯନଟ୍ଠେନ ଜାତି, ସା ଅପରିପୁଣ୍ଣାଯତନଓସେନ ଯୁତ୍ତା। ସଞ୍ଜାଯନଟ୍ଠେନ ସଞ୍ଜାତି, ସା ପରିପୁଣ୍ଣାଯତନଓସେନ ଯୁତ୍ତା। ଓକ୍କମନଟ୍ଠେନ ଓକ୍କନ୍ତି, ସା ଅଣ୍ଡଜଜଲାବୁଜଓସେନ ଯୁତ୍ତା। ତେ ହି ଅଣ୍ଡକୋସଞ୍ଚ ଓତ୍ଥିକୋସଞ୍ଚ ଓକ୍କମନ୍ତା ପଓିସନ୍ତା ଓିଯ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତନଟ୍ଠେନ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି, ସା ସଂସେଦଜଓପପାତିକଓସେନ ଯୁତ୍ତା, ତେ ହି ପାକଟାଯେଓ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ ତାଓ ଓୋହାରଦେସନା।

ଇଦାନି ପରମତ୍ଥଦେସନା ହୋତି। ଖନ୍ଧାଯେଓ ହି ପରମତ୍ଥତୋ ପାତୁଭଓନ୍ତି, ନ ସତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଚ ଖନ୍ଧାନନ୍ତି ଏକଓୋକାରଭଓେ ଏକସ୍ସ ଚତୁଓୋକାରଭଓେ ଚତୁନ୍ନଂ ପଞ୍ଚଓୋକାରଭଓେ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଗହଣଂ ଓେଦିତବ୍ବଂ। ପାତୁଭାଓୋତି ଉପ୍ପତ୍ତି। ଆଯତନାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତତ୍ର ତତ୍ର ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାଯତନଓସେନେଓ ସଙ୍ଗହୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ। ପଟିଲାଭୋତି ସନ୍ତତିଯଂ ପାତୁଭାଓୋଯେଓ। ପାତୁଭଓନ୍ତାନେଓ ହି ତାନି ପଟିଲଦ୍ଧାନି ନାମ ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ଓୁଚ୍ଚତାଓୁସୋ ଜାତୀତି ଇମିନା ପଦେନ ଓୋହାରତୋ ପରମତ୍ଥତୋ ଚ ଦେସିତାଯ ଜାତିଯା ନିଗମନଂ କରୋତୀତି। ଭଓସମୁଦଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଜାତିଯା ପଚ୍ଚଯଭୂତୋ କମ୍ମଭଓୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ଓୁତ୍ତନଯମେଓାତି।

ଜାତିଓାରଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭଓଓାରଓଣ୍ଣନା

୯୪। ଭଓଓାରେ କାମଭଓୋତି କମ୍ମଭଓୋ ଚ ଉପପତ୍ତିଭଓୋ ଚ। ତତ୍ଥ କମ୍ମଭଓୋ ନାମ କାମଭଓୂପଗଂ କମ୍ମମେଓ। ତଞ୍ହି ଉପପତ୍ତିଭଓସ୍ସ କାରଣତ୍ତା "ସୁଖୋ ବୁଦ୍ଧାନମୁପ୍ପାଦୋ (ଧ। ପ। ୧୯୪) ଦୁକ୍ଖୋ ପାପସ୍ସ ଉଚ୍ଚଯୋ"ତିଆଦୀନି (ଧ। ପ। ୧୧୭) ଓିଯ ଫଲଓୋହାରେନ ଭଓୋତି ଓୁତ୍ତଂ। ଉପପତ୍ତିଭଓୋ ନାମ ତେନ କମ୍ମେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଉପାଦିନ୍ନଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ। ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଭଓତୀତି କତ୍ୱା ଭଓୋତି ଓୁତ୍ତଂ। ଏଓଂ ସବ୍ବଥାପି ଇଦଂ କମ୍ମଞ୍ଚ ଉପପତ୍ତି ଚ ଉଭଯମ୍ପେତମିଧ "କାମଭଓୋ"ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଏସ ନଯୋ ରୂପାରୂପଭଓେସୁ। ଉପାଦାନସମୁଦଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଉପାଦାନଂ କୁସଲକମ୍ମଭଓସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଓସେନେଓ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଅକୁସଲକମ୍ମଭଓସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଓସେନପି ସହଜାତାଦିଓସେନପି। ଉପପତ୍ତିଭଓସ୍ସ ପନ ସବ୍ବସ୍ସାପି ଉପନିସ୍ସଯଓସେନେଓ। ସେସଂ ଓୁତ୍ତନଯମେଓାତି।

ଭଓଓାରଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପାଦାନଓାରଓଣ୍ଣନା

୯୫। ଉପାଦାନୱାରେ କାମୁପାଦାନନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱତ୍ଥୁକାମଂ ଉପାଦିୟତି ଏତେନ, ସୟଂ ୱା ତଂ ଉପାଦିୟତୀତି କାମୁପାଦାନଂ। କାମୋ ଚ ସୋ ଉପାଦାନଞ୍ଚାତି ୱା କାମୁପାଦାନଂ। ଉପାଦାନନ୍ତି ଦଲ୍ହଗ୍ଗହଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଦଲ୍ହତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଉପସଦ୍ଦୋ, ''ଉପାୟାସ ଉପକଟ୍ଠା''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ ''ତତ୍ଥ କତମଂ କାମୁପାଦାନଂ, ଯୋ କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ''ତି (ଧ। ସ। ୧୨୨୦; ୱିଭ। ୯୩୮) ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଥା ଦିଟ୍ଠି ଚ ସା ଉପାଦାନଞ୍ଚାତି ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ। ଅଥ ୱା ଦିଟ୍ଠିଂ ଉପାଦିୟତି, ଉପାଦିୟନ୍ତି ୱା ଏତେନ ଦିଟ୍ଠିନ୍ତି ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ। ଉପାଦିୟତି ହି ପୁରିମଦିଟ୍ଠିଂ ଉତ୍ତରଦିଟ୍ଠି। ଉପାଦିୟନ୍ତି ଚ ତାୟ ଦିଟ୍ଠିଂ। ଯଥାହ ''ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ''ନ୍ତିଆଦି (ମ। ନି। ୩।୨୭), ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନୱଜ୍ଜସ୍ସ ସବ୍ବଦିଟ୍ଠିଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ ''ତତ୍ଥ କତମଂ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୧୨୨୦; ୱିଭ। ୯୩୮) ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଥା ସୀଲବ୍ବତଂ ଉପାଦିୟନ୍ତି ଏତେନ, ସୟଂ ୱା ତଂ ଉପାଦିୟତି, ସୀଲବ୍ବତଞ୍ଚ ତଂ ଉପାଦାନଞ୍ଚାତି ୱା ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ। ଗୋସୀଲଗୋୱତାଦୀନି ହି ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧୀତି ଅଭିନିୱେସତୋ ସୟମେୱ ଉପାଦାନାନି ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ ''ତତ୍ଥ କତମଂ ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ, ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସୀଲେନ ସୁଦ୍ଧୀ''ତି ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ୱଦନ୍ତି ଏତେନାତି ୱାଦୋ। ଉପାଦିୟନ୍ତି ଏତେନାତି ଉପାଦାନଂ। କିଂ ୱଦନ୍ତି, ଉପାଦିୟନ୍ତି ୱା? ଅତ୍ତାନଂ। ଅତ୍ତନୋ ୱାଦୁପାଦାନଂ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ। ଅତ୍ତୱାଦମତ୍ତମେୱ ୱା ଅତ୍ତାତି ଉପାଦିୟତି ଏତେନାତି ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ, ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକାୟ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିୟା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ ''ତତ୍ଥ କତମଂ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ, ଇଧ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ''ତି (ଧ। ସ। ୧୨୨୩) ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଣ୍ହାସମୁଦୟାତି ଏତ୍ଥ ତଣ୍ହା କାମୁପାଦାନସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟୱସେନ ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରନତ୍ଥିୱିଗତାସେୱନୱସେନ ୱା ପଚ୍ଚୟୋ। ଅୱସେସାନଂ ପନ ସହଜାତାଦିୱସେନାପି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି।

ଉପାଦାନୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତଣ୍ହାୱାରୱଣ୍ଣନା

୯୬। ତଣ୍ହାୱାରେ ରୂପତଣ୍ହା…ପେ… ଧମ୍ମତଣ୍ହାତି ଏୱଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ଜୱନୱୀଥିୟଂ ପୱତ୍ତାୟ ତଣ୍ହାୟ ''ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣପୁତ୍ତୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ ପିତିତୋ ନାମଂ ୱିୟ ପିତିସଦିସାରମ୍ମଣତୋ ନାମଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ରୂପାରମ୍ମଣା ତଣ୍ହା, ରୂପେ ତଣ୍ହାତି ରୂପତଣ୍ହା। ସା କାମରାଗଭାୱେନ ରୂପଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୀ ପୱତ୍ତମାନା କାମତଣ୍ହା। ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିସହଗତରାଗଭାୱେନ ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତନ୍ତି ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୀ ପୱତ୍ତମାନା ଭୱତଣ୍ହା। ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସହଗତରାଗଭାୱେନ ରୂପଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି ପେଚ୍ଚ ନ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୀ ପୱତ୍ତମାନା ୱିଭୱତଣ୍ହାତି ଏୱଂ ତିୱିଧା ହୋତି। ଯଥା ଚ ରୂପତଣ୍ହା, ତଥା ସଦ୍ଦତଣ୍ହାଦୟୋପୀତି ଏତାନି ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ହୋନ୍ତି। ତାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପାଦୀସୁ ଅଟ୍ଠାରସ, ବହିଦ୍ଧାରୂପାଦୀସୁ ଅଟ୍ଠାରସାତି ଛତ୍ତିଂସ। ଇତି ଅତୀତାନି ଛତ୍ତିଂସ, ଅନାଗତାନି ଛତ୍ତିଂସ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନି ଛତ୍ତିଂସାତି ଅଟ୍ଠସତଂ। ''ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସୁପାଦାୟ 'ଅସ୍ମୀ'ତି ହୋତି , 'ଇତ୍ଥସ୍ମୀ'ତି ହୋତୀ''ତି (ୱିଭ। ୯୭୩-୯୭୪) ୱା ଏୱମାଦୀନା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକରୂପାଦିନିସ୍ସିତାନି ଅଟ୍ଠାରସ, ''ବାହିରସ୍ସୁପାଦାୟ 'ଇମିନା ଅସ୍ମୀ'ତି ହୋତି, 'ଇମିନା ଇତ୍ଥସ୍ମୀ'ତି ହୋତୀ''ତି ୱା (ୱିଭ। ୯୭୫) ଏୱମାଦିନା ବାହିରରୂପାଦିନିସ୍ସିତାନି ଅଟ୍ଠାରସାତି ଛତ୍ତିଂସ। ଇତି ଅତୀତାନି ଛତ୍ତିଂସ, ଅନାଗତାନି ଛତ୍ତିଂସ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନି ଛତ୍ତିଂସାତି ଏୱମ୍ପି ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ହୋନ୍ତି। ପୁନ ସଙ୍ଗହେ କରୀୟମାନେ ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଛଳେୱ ତଣ୍ହାକାୟା ତିସ୍ସୋୟେୱ କାମତଣ୍ହାଦୟୋ ହୋନ୍ତୀତି ଏୱଂ –

ନିଦ୍ଦେସତ୍ଥେନ ନିଦ୍ଦେସ-ୱିତ୍ଥାରା ୱିତ୍ଥାରସ୍ସ ଚ;

ପୁନ ସଙ୍ଗହତୋ ତଣ୍ହା, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ୱିଭାୱିନାତି।

ୱେଦନାସମୁଦୟାତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱେଦନାତି ୱିପାକୱେଦନା ଅଧିପ୍ପେତା। ସା କଥଂ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ତଣ୍ହାୟ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୀତି ଚେ? ଅସ୍ସାଦନୀୟତୋ। ସୁଖାୟ ହି ୱେଦନାୟ ଅସ୍ସାଦନେନ ସତ୍ତା ୱେଦନଂ ମମାୟନ୍ତା ୱେଦନାୟ ତଣ୍ହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱେଦନାରାଗରତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଇଟ୍ଠମେୱ ରୂପଂ

ପଚ୍ଚେନ୍ତି, ଲଦ୍ଧା ଚ ନଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତି, ଆରମ୍ମଣଦାୟକାନଞ୍ଚ ଚିତ୍ତକାରାଦୀନଂ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି। ତଥା ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ଇଟ୍ଠେ ଚ ସଦ୍ଦାଦୟୋ ପତ୍ଥେନ୍ତି, ଲଦ୍ଧା ଚ ନେ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତି, ଆରମ୍ମଣଦାୟକାନଞ୍ଚ ୱୀଣାୱାଦକ-ଗନ୍ଧିକସୂଦ-ତନ୍ତୱାୟ-ନାନାୱିଧସିପ୍ପସନ୍ଦସ୍ସକାଦୀନଂ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ପୁତ୍ତସିନେହେନ ପୁତ୍ତଂ ମମାୟନ୍ତା ଧାତିୟା ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି, ସପ୍ପାୟସପ୍ପିଖୀରାଦୀନିଯେୱ ନଂ ପାୟେନ୍ତି ଚେୱ ଭୋଜେନ୍ତି ଚ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ତଣ୍ହାୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱେଦନାୱାରୱଣ୍ଣନା

୯୭। ୱେଦନାୱାରେ ୱେଦନାକାୟାତି ୱେଦନାସମୂହା। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନାତି ଏତଂ ‘‘ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା ଅତ୍ଥି କୁସଲା, ଅତ୍ଥି ଅକୁସଲା, ଅତ୍ଥି ଅବ୍ୟାକତା’’ତି (ୱିଭ। ୩୪) ଏୱଂ ୱିଭଙ୍ଗେ ଆଗତତ୍ତା ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ପୱତ୍ତାନଂ କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତୱେଦନାନଂ ‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋ, ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ମାତିତୋ ନାମଂ ୱିୟ ମାତିସଦିସୱତ୍ଥୁତୋ ନାମଂ। ୱଚନତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସହେତୁ ଜାତା ୱେଦନା ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନାତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଅୟଂ ତାୱେତ୍ଥ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକକଥା । ୱିପାକୱସେନ ପନ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାନି, ଦ୍ୱେ ମନୋଧାତୁୟୋ, ତିସ୍ସୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟୋତି ଏତାହି ସମ୍ପୟୁତ୍ତୱସେନ ୱେଦନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏସ ନୟୋ ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁ। ମନୋଦ୍ୱାରେ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁସମ୍ପୟୁତ୍ତାୱ।

ଫସ୍ସସମୁଦୟାତି ଏତ୍ଥ ପନ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ପଞ୍ଚୱତ୍ଥୁକୱେଦନାନଂ ସହଜାତଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦିସମୁଦୟା ସମୁଦୟୋ ହୋତି। ଅୱସେସାନଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦୟୋ ଉପନିସ୍ସୟାଦିୱସେନ ପଚ୍ଚୟା। ମନୋଦ୍ୱାରେ ତଦାରମ୍ମଣୱେଦନାନଂ ଅଦ୍ୱାରିକାନଞ୍ଚ ପଟିସନ୍ଧିଭୱଙ୍ଗଚୁତିୱେଦନାନଂ ସହଜାତମନୋସମ୍ଫସ୍ସସମୁଦୟା ସମୁଦୟୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ୱେଦନାୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଫସ୍ସୱାରୱଣ୍ଣନା

୯୮। ଫସ୍ସୱାରେ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଚକ୍ଖୁମ୍ହି ସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ…ପେ… କାୟସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଏତ୍ତାୱତା ଚ କୁସଲାକୁସଲୱିପାକା ପଞ୍ଚୱତ୍ଥୁକା ଦସ ସମ୍ଫସ୍ସା ୱୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଇମିନା ସେସା ବାୱୀସତି ଲୋକିୟୱିପାକମନସମ୍ପୟୁତ୍ତଫସ୍ସା। ସଳାୟତନସମୁଦୟାତି ଛନ୍ନଂ ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ଆୟତନାନଂ ସମୁଦୟେନ ଇମସ୍ସ ଛବ୍ବିଧସ୍ସାପି ସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି।

ଫସ୍ସୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଳାୟତନୱାରୱଣ୍ଣନା

୯୯। ସଳାୟତନୱାରେ ଚକ୍ଖାୟତନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଖନ୍ଧନିଦ୍ଦେସେ ଚେୱ ଆୟତନନିଦ୍ଦେସେ ଚ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ନାମରୂପସମୁଦୟାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଯଂ ନାମଂ ଯଞ୍ଚ ରୂପଂ, ଯଞ୍ଚ ନାମରୂପଂ ଯସ୍ସ ଆୟତନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ୱସେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ନାମରୂପସମୁଦୟା ସଳାୟତନସମୁଦୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରମେୱାତି।

ସଳାୟତନୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନାମରୂପୱାରୱଣ୍ଣନା

୧୦୦। ନାମରୂପୱାରେ ନମନଲକ୍ଖଣଂ ନାମଂ। ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ ରୂପଂ। ୱିତ୍ଥାରୱାରେ ପନସ୍ସ ୱେଦନାତି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ସଞ୍ଞାତି ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଚେତନା ଫସ୍ସୋ ମନସିକାରୋତି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କାମଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେପି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହିତା ଧମ୍ମା ସନ୍ତି, ଇମେ ପନ ତୟୋ ସବ୍ବଦୁବ୍ବଲେସୁପି ଚିତ୍ତେସୁ ସନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏତେସଂୟେୱ ୱସେନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋପି ଦସ୍ସିତୋ। ଚତ୍ତାରି ଚ ମହାଭୂତାନୀତି ଏତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୀତି

ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ମହାଭୂତାନୀତି ପଥଵୀଆପତେଜଵାଯାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଯେନ ପନ କାରଣେନ ତାନି ମହାଭୂତାନୀତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଯୋ ଚେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞୋ ଵିନିଚ୍ଛଯନଯୋ, ସୋ ସବ୍ବୋ ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧନିଦ୍ଦେସେ ଵୁତ୍ତୋ।

ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଚତୁନ୍ନନ୍ତି ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ସାମିଵଚନଂ, ଚତ୍ତାରି ଚ ମହାଭୂତାନୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପାଦାଯାତି ଉପାଦିଯିତ୍ଵା, ଗହେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିସ୍ସାଯାତିପି ଏକେ। ଵତ୍ତମାନନ୍ତି ଅଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ପାଠସେସୋ। ସମୂହତ୍ଥେ ଵା ଏତଂ ସାମିଵଚନଂ। ତେନ ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ସମୂହଂ ଉପାଦାଯ ପଵତ୍ତମାନଂ ରୂପନ୍ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଏଵଂ ସବ୍ବଥାପି ଯାନି ଚତ୍ତାରି ପଥଵୀଆଦୀନି ମହାଭୂତାନି, ଯଞ୍ଚ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯ ଵତ୍ତମାନଂ ଚକ୍ଖାଯତନାଦିଭେଦେନ ଅଭିଧମ୍ମପାଳିଯମେଵ ଵୁତ୍ତଂ ତେଵୀସତିଵିଧଂ ରୂପଂ, ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ‘‘ରୂପ’’ନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଵିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଯଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଯସ୍ସ ନାମସ୍ସ ଯସ୍ସ ଚ ରୂପସ୍ସ ଯସ୍ସ ଚ ନାମରୂପସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଵସେନ ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦନିଦ୍ଦେସେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯା ନାମରୂପସମୁଦଯୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନଯମେଵାତି।

ନାମରୂପଵାରଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଵିଞ୍ଞାଣଵାରଵଣ୍ଣନା

୧୦୧। ଵିଞ୍ଞାଣଵାରେ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଚକ୍ଖୁମ୍ହି ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଚକ୍ଖୁତୋ ଵା ଜାତଂ ଵିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଏଵଂ ସୋତଘାନଜିଵ୍ହାକାଯଵିଞ୍ଞାଣାନି। ଇତରଂ ପନ ମନୋଯେଵ ଵିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଦ୍ଵିପଞ୍ଚଵିଞ୍ଞାଣଵଜ୍ଜସ୍ସ ତେଭୂମକଵିପାକଚିତ୍ତସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଯୋ ସଙ୍ଖାରୋ ଯସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଵସେନ ସଙ୍ଖାରସମୁଦଯା ଵିଞ୍ଞାଣସମୁଦଯୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନଯମେଵାତି।

ଵିଞ୍ଞାଣଵାରଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଙ୍ଖାରଵାରଵଣ୍ଣନା

୧୦୨। ସଙ୍ଖାରଵାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରଣଲକ୍ଖଣୋ ସଙ୍ଖାରୋ। ଵିତ୍ଥାରଵାରେ ପନସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋତି କାଯତୋ ପଵତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, କାଯଦ୍ଵାରେ ଚୋପନଵସେନ ପଵତ୍ତାନଂ କାମାଵଚରକୁସଲତୋ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ, ଅକୁସଲତୋ ଦ୍ଵାଦସନ୍ନନ୍ତି ଵୀସତିଯା କାଯସଞ୍ଚେତନାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଵଚୀସଙ୍ଖାରୋତି ଵଚିତୋ ପଵତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ଵଚୀଦ୍ଵାରେ ଵଚନଭେଦଵସେନ ପଵତ୍ତାନଂ ଵୀସତିଯା ଏଵ ଵଚୀସଞ୍ଚେତନାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋତି ଚିତ୍ତତୋ ପଵତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, କାଯଵଚୀଦ୍ଵାରେ ଚୋପନଂ ଅକତ୍ଵା ରହୋ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଚିନ୍ତଯନ୍ତସ୍ସ ପଵତ୍ତାନଂ ଲୋକିଯକୁସଲାକୁସଲଵସେନ ଏକୂନତିଂସମନୋସଞ୍ଚେତନାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଅଵିଜ୍ଜାସମୁଦଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ କୁସଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯଵସେନ ଅକୁସଲାନଂ ସହଜାତାଦିଵସେନାପି ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଵେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନଯମେଵାତି।

ସଙ୍ଖାରଵାରଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଵିଜ୍ଜାଵାରଵଣ୍ଣନା

୧୦୩। ଅଵିଜ୍ଜାଵାରେ ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ମୋହସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଏସ ନଯୋ ସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତିଆଦୀସୁ। ତତ୍ଥ ଚତୂହି କାରଣେହି ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ ଅନ୍ତୋଗଧତୋ ଵତ୍ଥୁତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦନତୋ ଚ। ତଥା ହି ତଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଦୁକ୍ଖେ ଅନ୍ତୋଗଧଂ, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଞ୍ଚସ୍ସ ନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯଭାଵେନ ଵତ୍ଥୁ, ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯଭାଵେନ ଆରମ୍ମଣଂ, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଏତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ତସ୍ସ ଯାଥାଵଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିଵେଧନିଵାରଣେନ, ଞାଣପ୍ପଵତ୍ତିଯା ଚେତ୍ଥ ଅପ୍ପଦାନେନ।

ସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣଂ ତୀହି କାରଣେହି ଵେଦିତବ୍ବଂ ଵତ୍ଥୁତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦନତୋ ଚ। ନିରୋଧେ ପଟିପଦାଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଏକେନେଵ କାରଣେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ ପଟିଚ୍ଛାଦନତୋ। ନିରୋଧପଟିପଦାଯ ହି ପଟିଚ୍ଛାଦକମେଵ ଅଞ୍ଞାଣଂ ତେସଂ ଯାଥାଵଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିଵେଧନିଵାରଣେନ, ତେସୁ ଚ ଞାଣପ୍ପଵତ୍ତିଯା ଅପ୍ପଦାନେନ। ନ ପନ ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋଗଧଂ, ତସ୍ମିଂ ସଚ୍ଚଦ୍ଵଯେ ଅପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା। ନ ତସ୍ସ ତଂ ସଚ୍ଚଦ୍ଵଯଂ ଵତ୍ଥୁ, ଅସହଜାତତ୍ତା। ନାରମ୍ମଣଂ, ତଦାରବ୍ଭ ଅପ୍ପଵତ୍ତନତୋ। ପଚ୍ଛିମଞ୍ହି ସଚ୍ଚଦ୍ଵଯଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା ଦୁଦ୍ଦସଂ, ନ ଚେତ୍ଥ ଅନ୍ଧଭୂତଂ ଅଞ୍ଞାଣଂ ପଵତ୍ତତି। ପୁରିମଂ ପନ ଵଞ୍ଚନିଯଟ୍ଠେନ ସଭାଵଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଦୁଦ୍ଦସତ୍ତା ଗମ୍ଭୀରଂ, ତତ୍ଥ ଵିପଲ୍ଲାସଗ୍ଗାହଵସେନ ପଵତ୍ତତି।

ଅପିଚ ଦୁକ୍ଖେତି ଏତ୍ତାୱତା ସଙ୍ଗହତୋ ୱତ୍ଥୁତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ କିଚ୍ଚତୋ ଚ ଅୱିଜ୍ଜା ଦୀପିତା। ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେତି ଏତ୍ତାୱତା ୱତ୍ଥୁତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ କିଚ୍ଚତୋ ଚ। ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯାତି ଏତ୍ତାୱତା କିଚ୍ଚତୋ। ଅୱିସେସତୋ ପନ ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଏତେନ ସଭାୱତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ଞାତବ୍ବା। ଆସୱସମୁଦଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ କାମାସୱଭୱାସୱା ସହଜାତାଦିୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି। ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ ଉପନିସ୍ସଯୱସେନେୱ। ପୁବ୍ବୁପ୍ପନ୍ନା ଚେତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜା ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସା ଅପରାପରୁପ୍ପନ୍ନାଯ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି।

ଅୱିଜ୍ଜାୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆସୱୱାରୱଣ୍ଣନା

୧୦୪। ଆସୱୱାରେ ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯାତି ଏତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜା କାମାସୱଭୱାସୱାନଂ ସହଜାତାଦିୱସେନ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାସୱସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯୱସେନେୱ। ଅପରାପରୁପ୍ପନ୍ନା ଚେତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜା ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପୁବ୍ବୁପ୍ପନ୍ନା ଅୱିଜ୍ଜାଯେୱସ୍ସ ଅପରାପରୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାସୱସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି। ଅଯଂ ୱାରୋ ଯା ଏସା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦପଦେସୁ ଜେଟ୍ଠିକା ଅୱିଜ୍ଜା, ତସ୍ସାପି ପଚ୍ଚଯଦସ୍ସନୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେନ ୱାରେନ ସଂସାରସ୍ସ ଅନମତଗ୍ଗତା ସାଧିତା ହୋତି। କଥଂ? ଆସୱସମୁଦଯେନ ହି ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯୋ। ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯେନାପି ଆସୱସମୁଦଯୋ। ଏୱଂ ଆସୱା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅୱିଜ୍ଜାପି ଆସୱାନଂ ପଚ୍ଚଯୋତି କତ୍ୱା ପୁବ୍ବକୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ, ତସ୍ସା ଅପଞ୍ଞାଯନତୋ ସଂସାରସ୍ସ ଅନମତଗ୍ଗତା ସିଦ୍ଧା ହୋତୀତି।

ଏୱଂ ସବ୍ବେପିମେ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ କମ୍ମପଥୱାରୋ ଆହାରୱାରୋ ଦୁକ୍ଖୱାରୋ ଜରା-ମରଣ-ଜାତି-ଭୱ-ଉପାଦାନ-ତଣ୍ହା-ୱେଦନା-ଫସ୍ସ-ସଳାଯତନ-ନାମରୂପ- ୱିଞ୍ଞାଣ-ସଙ୍ଖାର-ଅୱିଜ୍ଜା-ଆସୱୱାରୋତି ସୋଳସୱାରା ୱୁତ୍ତା।

ତେସୁ ଏକେକସ୍ସ ୱାରସ୍ସ ସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ୱିଭତ୍ତା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଟ୍ଠାନାନି ହୋନ୍ତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଇମେସୁ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଟ୍ଠାନେସୁ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି କଥିତାନି। ଏତେସଂଯେୱ ୱିତ୍ଥାରୱସେନ ୱୁତ୍ତେସୁ ସୋଳସସୁ ଠାନେସୁ ଅରହତ୍ତଂ କଥିତଂ। ଥେରସ୍ସ ପନ ମତେନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାଯପି ଠାନେସୁ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମଗ୍ଗା କଥିତାତି। ଇତି ସକଲେପି ପଞ୍ଚମହାନିକାଯସଙ୍ଗହିତେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ନତ୍ଥି ତଂ ସୁତ୍ତଂ, ଯତ୍ଥ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ ଅରହତ୍ତଂ ପକାସିତଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମମ୍ହା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତାତି।

ଇଦମୱୋଚାଯସ୍ମାସାରିପୁତ୍ତୋତି ଇଦଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାଯ ଚତୁସଚ୍ଚପରିଯାଯେହି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାଯ ଅରହତ୍ତପରିଯାଯେହୀତି ଚତୁସଟ୍ଠିଯା କାରଣେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅୱୋଚ, ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଆସୱୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତି ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କୁରୂସୁ ୱିହରତୀତି କୁରୁନାମକା ଜାନପଦିନୋ ରାଜକୁମାରା, ତେସଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୁଳ୍ହୀସଦ୍ଦେନ କୁରୂତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ କୁରୂସୁ ଜନପଦେ। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ପନାହୁ – ମନ୍ଧାତୁକାଲେ ତୀସୁ ଦୀପେସୁ ମନୁସ୍ସା ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧମହାସାୱକଚକ୍କୱତ୍ତିପଭୁତୀନଂ ଉତ୍ତମପୁରିସାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଭୂମି ଉତ୍ତମଦୀପୋ ଅତିରମଣୀଯୋତି ସୁତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ମନ୍ଧାତୁଚକ୍କୱତ୍ତିନା ଚକ୍କରତନଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଦୀପେ ଅନୁସଂଯାଯନ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗମଂସୁ। ତତୋ ରାଜା ପରିଣାଯକରତନଂ ପୁଚ୍ଛି –

‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମନୁସ୍ସଲୋକତୋ ରମଣୀଯତରଂ ଠାନ’’ନ୍ତି?

‘‘କସ୍ମା ଦେୱ ଏୱଂ ଭଣସି?

‘‘କିଂ ନ ପସ୍ସସି ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାନଂ ଆନୁଭାୱଂ?

‘‘ନନୁ ଏତେସଂ ଠାନଂ ଇତୋ ରମଣୀୟତର’’ନ୍ତି?

ରାଜା ଚକ୍କରତନଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଗମାସି। ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ‘‘ମନ୍ଧାତୁମହାରାଜା ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱାୱ ‘‘ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ ରାଜା ନ ସକ୍କା ଯୁଦ୍ଧେନ ପଟିବାହିତୁ’’ନ୍ତି ସକରଜ୍ଜଂ ନିୟ୍ୟାତେସୁଂ। ସୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇତୋ ରମଣୀୟତରଂ ଠାନ’’ନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ତାୱତିଂସଭୱନଂ କଥୟିଂସୁ – ‘‘ତାୱତିଂସଭୱନଂ, ଦେୱ, ରମଣୀୟତରଂ, ତତ୍ଥ ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱରଞ୍ଞୋ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ପରିଚାରକା ଦୋୱାରିକଭୂମିୟଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ। ତସ୍ସିମାନି ପନ ଉପଭୋଗଟ୍ଠାନାନି, ଯୋଜନସହସ୍ସୁବ୍ବେଧୋ ୱେଜୟନ୍ତପାସାଦୋ, ପଞ୍ଚଯୋଜନସତୁବ୍ବେଧା ସୁଧମ୍ମା ଦେୱସଭା, ଦିୟଡ୍ଢଯୋଜନସତିକୋ ୱେଜୟନ୍ତରଥୋ, ତଥା ଏରାୱଣୋ ହତ୍ଥୀ, ଦିବ୍ବରୁକ୍ଖସହସ୍ସପଟିମଣ୍ଡିତଂ ନନ୍ଦନୱନଂ ଚିତ୍ତଲତାୱନଂ ଫାରୁସକୱନଂ ମିସ୍ସକୱନଂ । ଯୋଜନସତୁବ୍ବେଧୋ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୋ କୋୱିଳାରୋ, ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ସଟ୍ଠିଯୋଜନାୟାମା ପଣ୍ଣାସଯୋଜନୱିତ୍ଥତା ପଞ୍ଚଦସଯୋଜନୁବ୍ବେଧା ଜୟସୁମନପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣା ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲା, ୟସ୍ସା ମୁଦୁତାୟ ସକ୍କସ୍ସ ନିସୀଦତୋ ଉପଡ୍ଢକାୟୋ ଅନୁପୱିସତୀ’’ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଚକ୍କରତନଂ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରି । ତଂ ଆକାସେ ପତିଟ୍ଠାସି ସଦ୍ଧିଂ ଚତୁରଙ୍ଗିନିୟା ସେନାୟ। ଅଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦେୱଲୋକାନଂ ୱେମଜ୍ଝତୋ ଚକ୍କରତନଂ ଓତରିତ୍ୱା ପଥୱିୟଂ ପତିଟ୍ଠାସି ସଦ୍ଧିଂ ପରିଣାୟକରତନପ୍ପମୁଖାୟ ଚତୁରଙ୍ଗିନିୟା ସେନାୟ। ରାଜା ଏକକୋୱ ତାୱତିଂସଭୱନଂ ଅଗମାସି। ସକ୍କୋ ‘‘ମନ୍ଧାତା ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱାୱ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା – ‘‘ସ୍ୱାଗତଂ ତେ, ମହାରାଜ, ସକଂ ତେ, ମହାରାଜ। ଅନୁସାସ, ମହାରାଜା’’ତି ୱତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ନାଟକେହି ରଜ୍ଜଂ ଦ୍ୱେଭାଗେ କତ୍ୱା ଏକଂ ଭାଗମଦାସି। ରଞ୍ଞୋ ତାୱତିଂସଭୱନେ ପତିଟ୍ଠିତମତ୍ତସ୍ସେୱ ମନୁସ୍ସଭାୱୋ ୱିଗଚ୍ଛି, ଦେୱଭାୱୋ ପାତୁରହୋସି।

ତସ୍ସ କିର ସକ୍କେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାୟଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଅକ୍ଖିନିମିସମତ୍ତେନ ନାନତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ତଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତା ଦେୱା ସକ୍କସ୍ସ ଚ ତସ୍ସ ଚ ନାନତ୍ତେ ମୁୟ୍ହନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ୟାୱ ଛତ୍ତିଂସ ସକ୍କା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚୁତା, ତାୱ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ଅତିତ୍ତୋୟେୱ କାମେହି ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉୟ୍ୟାନେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ୱାତାତପେନ ଫୁଟ୍ଠଗତ୍ତୋ କାଲମକାସି।

ଚକ୍କରତନେ ପନ ପଥୱିୟଂ ପତିଟ୍ଠିତେ ପରିଣାୟକରତନଂ ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ମନ୍ଧାତୁଉପାହନଂ ଲିଖାପେତ୍ୱା ଇଦଂ ମନ୍ଧାତୁରଜ୍ଜନ୍ତି ରଜ୍ଜମନୁସାସି। ତେପି ତୀହି ଦୀପେହି ଆଗତମନୁସ୍ସା ପୁନ ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପରିଣାୟକରତନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଦେୱ ମୟଂ ରଞ୍ଞୋ ଆନୁଭାୱେନ ଆଗତା, ଇଦାନି ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋମ, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ନୋ ଦେହୀ’’ତି ୟାଚିଂସୁ। ସୋ ତେସଂ ଏକେକଂ ଜନପଦମଦାସି। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବୱିଦେହତୋ ଆଗତମନୁସ୍ସେହି ଆୱସିତପଦେସୋ ତାୟେୱ ପୁରିମସଞ୍ଞାୟ ୱିଦେହରଟ୍ଠନ୍ତି ନାମଂ ଲଭି। ଅପରଗୋୟାନତୋ ଆଗତମନୁସ୍ସେହି ଆୱସିତପଦେସୋ ଅପରନ୍ତଜନପଦୋତି ନାମଂ ଲଭି। ଉତ୍ତରକୁରୁତୋ ଆଗତମନୁସ୍ସେହି ଆୱସିତପଦେସୋ କୁରୁରଟ୍ଠନ୍ତି ନାମଂ ଲଭୀତି । ବହୁକେ ପନ ଗାମନିଗମାଦୟୋ ଉପାଦାୟ ବହୁୱଚନେନ ୱୋହରୀୟତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କୁରୂସୁ ୱିହରତୀ’’ତି।

କମ୍ମାସଧମ୍ମଂନାମ କୁରୂନଂ ନିଗମୋତି। କମ୍ମାସଧମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥ କେଚି ଧ-କାରସ୍ସ ଦ-କାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି। କମ୍ମାସୋ ଏତ୍ଥ ଦମିତୋତି କମ୍ମାସଦମ୍ମୋ। କମ୍ମାସୋତି କମ୍ମାସପାଦୋ ପୋରିସାଦୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ସ କିର ପାଦେ ଖାଣୁକେନ ୱିଦ୍ଧଟ୍ଠାନେ ୱଣୋ ରୁହନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଦାରୁସଦିସୋ ହୁତ୍ୱା ରୁହି, ତସ୍ମା କମ୍ମାସପାଦୋତି ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ । ସୋ ଚ ତସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଦମିତୋ ପୋରିସାଦଭାୱତୋ ପଟିସେଧିତୋ। କେନ? ମହାସତ୍ତେନ। କତରସ୍ମିଂ ଜାତକେତି? ମହାସୁତସୋମଜାତକେତି ଏକେ। ଇମେ ପନ ଥେରା ଜୟଦ୍ଦିସଜାତକେତି ୱଦନ୍ତି। ତଦା ହି ମହାସତ୍ତେନ କମ୍ମାସପାଦୋ ଦମିତୋ। ୟଥାହ –

‘‘ପୁତ୍ତୋ ୟଦା ହୋମି ଜୟଦ୍ଦିସସ୍ସ,

ପଞ୍ଚାଲରଟ୍ଠାଧିପତିସ୍ସ ଅତ୍ରଜୋ;

ଚଜିତ୍ୱାନ ପାଣଂ ପିତରଂ ପମୋଚୟିଂ,

କମ୍ମାସପାଦମ୍ପି ଚହଂ ପସାଦୟି’’ନ୍ତି।

କେଚି ପନ ଧ-କାରେନେୱ ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି। କୁରୁରଟ୍ଠୱାସୀନଂ କିର କୁରୁୱତ୍ତଧମ୍ମୋ ତସ୍ମିଂ କମ୍ମାସୋ ଜାତୋ, ତସ୍ମା ତଂ ଠାନଂ କମ୍ମାସୋ ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମୋ ଜାତୋତି କମ୍ମାସଧମ୍ମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ନିୱିଟ୍ଠନିଗମସ୍ସାପି ଏତଦେୱ ନାମଂ। ଭୁମ୍ମୱଚନେନ କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଅୱସନୋକାସତୋ। ଭଗୱତୋ କିର ତସ୍ମିଂ ନିଗମେ ୱସନୋକାସୋ କୋଚି ୱିହାରୋ ନାହୋସି। ନିଗମତୋ ପନ ଅପକ୍କମ୍ମ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଉଦକସମ୍ପନ୍ନେ ରମଣୀୟେ ଭୂମିଭାଗେ ମହାୱନସଣ୍ଡୋ ଅହୋସି। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ୱିହାସି। ତଂ ନିଗମଂ ଗୋଚରଗାମଂ କତ୍ୱା, ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ‘‘କୁରୂସୁ ୱିହରତି କମ୍ମାସଧମ୍ମଂ ନାମ କୁରୂନଂ ନିଗମୋ, ତଂ ଗୋଚରଗାମଂ କତ୍ୱା’’ତି।

ଉଦ୍ଦେସୱାରକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୬।ଏକାୟନୋ ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋତି। କସ୍ମା ଭଗୱା ଇଦଂ ସୁତ୍ତମଭାସି? କୁରୁରଟ୍ଠୱାସୀନଂ ଗମ୍ଭୀରଦେସନାପଟିଗ୍ଗହଣସମତ୍ଥତାୟ। କୁରୁରଟ୍ଠୱାସିନୋ କିର ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଉପାସକା ଉପାସିକାୟୋ ଉତୁପଚ୍ଚୟାଦିସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ତସ୍ସ ରଟ୍ଠସ୍ସ ସପ୍ପାୟୌତୁପଚ୍ଚୟସେୱନେନ ନିଚ୍ଚଂ କଲ୍ଲସରୀରା କଲ୍ଲଚିତ୍ତା ଚ ହୋନ୍ତି। ତେ ଚିତ୍ତସରୀରକଲ୍ଲତାୟ ଅନୁଗ୍ଗହିତପଞ୍ଞାବଲା ଗମ୍ଭୀରକଥଂ ପରିଗ୍ଗହେତୁଂ ସମତ୍ଥା ହୋନ୍ତି। ତେନ ତେସଂ ଭଗୱା ଇମଂ ଗମ୍ଭୀରଦେସନାପଟିଗ୍ଗହଣସମତ୍ଥତଂ ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତୋ ଏକୱୀସତିୟା ଠାନେସୁ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅରହତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇଦଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥଂ ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତଂ ଅଭାସି। ଯଥା ହି ପୁରିସୋ ସୁୱଣ୍ଣଚଙ୍କୋଟକଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନାନାପୁପ୍ଫାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ସୁୱଣ୍ଣମଞ୍ଜୂସଂ ୱା ପନ ଲଭିତ୍ୱା ସତ୍ତରତନାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ଭଗୱା କୁରୁରଟ୍ଠୱାସିପରିସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଗମ୍ଭୀରଦେସନଂ ଦେସେସି। ତେନେୱେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞାନିପି ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥାନି ଦୀଘନିକାୟେ ମହାନିଦାନଂ ମହାସତିପଟ୍ଠାନଂ ଇମସ୍ମିଂ ମଜ୍ଝିମନିକାୟେ ସାରୋପମଂ ରୁକ୍ଖୂପମଂ ରଟ୍ଠପାଲଂ ମାଗଣ୍ଡିୟଂ ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାୟନ୍ତି ଅଞ୍ଞାନିପି ସୁତ୍ତାନି ଦେସେସି।

ଅପିଚ ତସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ପକତିୟାୱ ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ଅନ୍ତମସୋ ଦାସକମ୍ମକରପରିଜନାପି ସତିପଟ୍ଠାନପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତମେୱ କଥଂ କଥେନ୍ତି। ଉଦକତିତ୍ଥସୁତ୍ତକନ୍ତନଟ୍ଠାନାଦୀସୁପି ନିରତ୍ଥକକଥା ନାମ ନ ପୱତ୍ତତି। ସଚେ କାଚି ଇତ୍ଥୀ ‘‘ଅମ୍ମ ତ୍ୱଂ କତରଂ ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନଂ ମନସିକରୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତା ‘‘ନ କିଞ୍ଚୀ’’ତି ୱଦତି। ତଂ ଗରହନ୍ତି ‘‘ଧିରତ୍ଥୁ ତୱ ଜୀୱିତଂ, ଜୀୱମାନାପି ତ୍ୱଂ ମତସଦିସା’’ତି। ଅଥ ନଂ ‘‘ମା ଦାନି ପୁନ ଏୱମକାସୀ’’ତି ଓୱଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେନ୍ତି। ଯା ପନ ‘‘ଅହଂ ଅସୁକଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋମୀ’’ତି ୱଦତି। ତସ୍ସା ‘‘ସାଧୁ ସାଧୂ’’ତି ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ତୱ ଜୀୱିତଂ ସୁଜୀୱିତଂ, ତ୍ୱଂ ନାମ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ପତ୍ତା, ତୱତ୍ଥାୟ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତିଆଦୀହି ପସଂସନ୍ତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚେତ୍ଥ ମନୁସ୍ସଜାତିୟାୟେୱ ସତିପଟ୍ଠାନମନସିକାରୟୁତ୍ତା, ତେ ନିସ୍ସାୟ ୱିହରନ୍ତା ତିରଚ୍ଛାନଗତାପି। ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ନଟକୋ ସୁୱପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପେନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱସିତ୍ୱା ଗମନକାଲେ ସୁୱପୋତକଂ ପମୁସ୍ସିତ୍ୱା ଗତୋ। ତଂ ସାମଣେରିୟୋ ଗହେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗିଂସୁ। ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତଂ ଏକଦିୱସଂ ପୁରତୋ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ମହାଥେରୀ ଆହ – ‘‘ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତା’’ତି?

କିଂ ଅୟ୍ୟେତି।

ଅତ୍ଥି କୋଚି ତୱ ମନସିକାରୋତି?

ନତ୍ଥି ଅୟ୍ୟେତି।

ଆୱୁସୋ , ପବ୍ବଜିତାନଂ ସନ୍ତିକେ ୱସନ୍ତେନ ନାମ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଅତ୍ତଭାୱେନ ଭୱିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, କୋଚିଦେୱ ମନସିକାରୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ତ୍ୱଂ ପନ ଅଞ୍ଞଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସି ‘‘ଅଟ୍ଠି ଅଟ୍ଠୀ’’ତି ସଜ୍ଝାୟଂ କରୋହୀତି। ସୋ ଥେରିୟା ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ‘‘ଅଟ୍ଠି ଅଟ୍ଠୀ’’ତି ସଜ୍ଝାୟନ୍ତୋ ଚରତି।

ତଂ ଏକଦିୱସଂ ପାତୋୱ ତୋରଣଗ୍ଗେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ବାଲାତପଂ ତପମାନଂ ଏକୋ ସକୁଣୋ ନଖପଞ୍ଜରେନ ଅଗ୍ଗହେସି। ସୋ ‘‘କିରି କିରୀ’’ତି ସଦ୍ଦମକାସି। ସାମଣେରିୟୋ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅୟ୍ୟେ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ସକୁଣେନ ଗହିତୋ, ମୋଚେମ ନ’’ନ୍ତି ଲେଡ୍ଡୁଆଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ମୋଚେସୁଂ। ତଂ ଆନେତ୍ୱା ପୁରତୋ ଠପିତଂ ଥେରୀ ଆହ –

‘‘ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତ, ସକୁଣେନ ଗହିତକାଲେ କିଂ ଚିନ୍ତେସୀ’’ତି?

ନ ଅଞ୍ଞେ ଅଞ୍ଞଂ ଚିନ୍ତେସିଂ, ‘‘ଅଟ୍ଠିପୁଞ୍ଜୋଵ ଅଟ୍ଠିପୁଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ଵା ଗଚ୍ଛତି, କତରସ୍ମିଂ ଠାନେ ଵିପ୍ପକିରିସ୍ସତୀ’’ତି ଏଵଂ ଅଞ୍ଞେ ଅଟ୍ଠିପୁଞ୍ଜମେଵ ଚିନ୍ତେସିନ୍ତି।

ସାଧୁ ସାଧୁ, ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତ, ଅନାଗତେ ଭଵକ୍ଖୟସ୍ସ ତେ ପଚ୍ଚୟୋ ଭଵିସ୍ସତୀତି। ଏଵଂ ତତ୍ଥ ତିରଚ୍ଛାନଗତାପି ସତିପଟ୍ଠାନମନସିକାରୟୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ନେସଂ ଭଗଵା ସତିପଟ୍ଠାନବୁଦ୍ଧିମେଵ ଜନେନ୍ତୋ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଏକାୟନୋତି ଏକମଗ୍ଗୋ। ମଗ୍ଗସ୍ସ ହି –

‘‘ମଗ୍ଗୋ ପନ୍ଥୋ ପଥୋ ପଜ୍ଜୋ, ଅଞ୍ଜସଂ ଵଟୁମାୟନଂ;

ନାଵା ଉତ୍ତରସେତୂ ଚ, କୁଲ୍ଲୋ ଚ ଭିସିସଙ୍କମୋ’’ତି। (ଚୂଳନି। ୧୦୧) –

ବହୂନି ନାମାନି। ସ୍ଵାୟଂ ଇଧ ଅୟନନାମେନ ଵୁତ୍ତୋ। ତସ୍ମା ଏକାୟନୋ ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋତି ଏତ୍ଥ ଏକମଗ୍ଗୋ ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ, ନ ଦ୍ଵେଧାପଥଭୂତୋତି ଏଵମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଥ ଵା ଏକେନ ଅୟିତବ୍ବୋତି ଏକାୟନୋ। ଏକେନାତି ଗଣସଙ୍ଗଣିକଂ ପହାୟ ଵୂପକଟ୍ଠେନ ପଵିଵିତ୍ତଚିତ୍ତେନ। ଅୟିତବ୍ବୋତି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୋ। ଅୟନ୍ତି ଵା ଏତେନାତି ଅୟନୋ, ସଂସାରତୋ ନିବ୍ବାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ । ଏକସ୍ସ ଅୟନୋ ଏକାୟନୋ, ଏକସ୍ସାତି ସେଟ୍ଠସ୍ସ। ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ଭଗଵା, ତସ୍ମା ଭଗଵତୋତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ତେନ ଅଞ୍ଞେପି ଅୟନ୍ତି, ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ଭଗଵତୋଵ ସୋ ଅୟନୋ ତେନ ଉପ୍ପାଦିତତ୍ତା। ୟଥାହ ‘‘ସୋ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭଗଵା ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା’’ତିଆଦି (ମ। ନି। ୩। ୭୯)। ଅୟତୀତି ଵା ଅୟନୋ, ଗଚ୍ଛତି ପଵତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକସ୍ମିଂ ଅୟନୋତି ଏକାୟନୋ, ଇମସ୍ମିଂୟେଵ ଧମ୍ମଵିନୟେ ପଵତ୍ତତି, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ରାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୟଥାହ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଖୋ, ସୁଭଦ୍ଦ, ଧମ୍ମଵିନୟେ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୪)। ଦେସନାଭେଦୋୟେଵ ହେସୋ, ଅତ୍ଥୋ ପନେକୋ। ଅପିଚ ଏକଂ ଅୟତୀତି ଏକାୟନୋ। ପୁବ୍ବଭାଗେ ନାନାମୁଖଭାଵନାନୟପ୍ପଵତ୍ତୋପି ଅପରଭାଗେ ଏକଂ ନିବ୍ବାନମେଵ ଗଚ୍ଛତୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୟଥାହ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି –

‘‘ଏକାୟନଂ ଜାତିଖୟନ୍ତଦସ୍ସୀ,

ମଗ୍ଗଂ ପଜାନାତି ହିତାନୁକମ୍ପୀ;

ଏତେନ ମଗ୍ଗେନ ତରିଂସୁ ପୁବ୍ବେ,

ତରିସ୍ସନ୍ତି ୟେ ଚ ତରନ୍ତି ଓଘ’’ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୫।୪୦୯);

କେଚି ପନ ‘‘ନ ପାରଂ ଦିଗୁଣଂ ୟନ୍ତୀ’’ତି ଗାଥାନୟେନ ୟସ୍ମା ଏକଵାରଂ ନିବ୍ବାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମା ‘‘ଏକାୟନୋ’’ତି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ନ ୟୁଜ୍ଜତି। ଇମସ୍ସ ହି ଅତ୍ଥସ୍ସ ସକିଂ ଅୟନୋତି ଇମିନା ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ଭଵିତବ୍ବଂ। ୟଦି ପନ ଏକଂ ଅୟନମସ୍ସ ଏକା ଗତି ପଵତ୍ତୀତି ଏଵମତ୍ଥଂ ୟୋଜେତ୍ଵା ଵୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ, ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ୟୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ଉଭୟଥାପି ନ ୟୁଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ଇଧ ପୁବ୍ବଭାଗମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। କାୟାଦିଚତୁଆରମ୍ମଣପ୍ପଵତ୍ତୋ ହି ପୁବ୍ବଭାଗସତିପଟ୍ଠାନମଗ୍ଗୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନ ଲୋକୁତ୍ତରୋ। ସୋ ଚ ଅନେକଵାରମ୍ପି ଅୟତି, ଅନେକଞ୍ଚସ୍ସ ଅୟନଂ ହୋତି।

ପୁବ୍ବେପି ଚ ଇମସ୍ମିଂ ପଦେ ମହାଥେରାନଂ ସାକଚ୍ଛା ଅହୋସିୟେଵ। ତିପିଟକଚୂଳନାଗତ୍ଥେରୋ ‘‘ପୁବ୍ବଭାଗସତିପଟ୍ଠାନମଗ୍ଗୋ’’ତି ଆହ। ଆଚରିୟୋ ପନସ୍ସ ତିପିଟକଚୂଳସୁମତ୍ଥେରୋ ‘‘ମିସ୍ସକମଗ୍ଗୋ’’ତି ଆହ। ପୁବ୍ବଭାଗୋ ଭନ୍ତେତି। ମିସ୍ସକୋ ଆଵୁସୋତି। ଆଚରିୟେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭଣନ୍ତେ ଅପ୍ପଟିବାହିତ୍ଵା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ପଞ୍ହଂ ଅଵିନିଚ୍ଛିନିତ୍ଵାଵ ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ଅଥାଚରିୟତ୍ଥେରୋ ନ୍ହାନକୋଟ୍ଠକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ମୟା ମିସ୍ସକମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ, ଚୂଳନାଗୋ ପୁବ୍ବଭାଗୋତି ଆଦାୟ ଵୋହରତି , କୋ ନୁ ଖୋ ଏତ୍ଥ ନିଚ୍ଛୟୋ’’ତି ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରିଵତ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘ୟୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଏଵଂ ଭାଵେୟ୍ୟ ସତ୍ତ ଵସ୍ସାନୀ’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି, ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଵା ସତ୍ତ ଵସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମୟା ଵୁତ୍ତୋ ମିସ୍ସକମଗ୍ଗୋ ନ ଲବ୍ଭତି, ଚୂଳନାଗେନ ଦିଟ୍ଠୋ ପୁବ୍ବଭାଗମଗ୍ଗୋଵ ଲବ୍ଭତୀତି ଞତ୍ଵା ଅଟ୍ଠମିୟଂ ଧମ୍ମସ୍ସଵନେ

ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠେ ଅଗମାସି।

ପୋରାଣକଢ୍ଢେରା କିର ପିଯଧମ୍ମସ୍ସୱନା ହୋନ୍ତି। ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାୱ ‘‘ଅହଂ ପଠମଂ, ଅହଂ ପଠମ’’ନ୍ତି ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଓସରନ୍ତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଦିୱସେ ଚୂଳନାଗଢ୍ଢେରସ୍ସ ୱାରୋ। ତେନ ଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁବ୍ବଗାଥାସୁ ୱୁତ୍ତାସୁ ଥେରସ୍ସ ଆସନପିଟ୍ଠିଯଂ ଠିତସ୍ସ ଏତଦହୋସି ‘‘ରହୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନ ୱକ୍ଖାମୀ’’ତି। ପୋରାଣକଢ୍ଢେରା ହି ଅନୁସୂଯକା ହୋନ୍ତି, ନ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିମେୱ ଉଚ୍ଛୁଭାରଂ ୱିଯ ଏୱଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି, କାରଣମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅକାରଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି। ତସ୍ମା ଥେରୋ ‘‘ଆୱୁସୋ ଚୂଳନାଗା’’ତି ଆହ। ସୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ୱିଯ ସଦ୍ଦୋତି ଧମ୍ମଂ ଠପେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ଆୱୁସୋ ଚୂଳନାଗ ମଯା ୱୁତ୍ତୋ ମିସ୍ସକମଗ୍ଗୋ ନ ଲବ୍ଭତି, ତଯା ୱୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବଭାଗସତିପଟ୍ଠାନମଗ୍ଗୋୱ ଲବ୍ଭତୀତି।

ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ସବ୍ବପରିଯତ୍ତିକୋ ତେପିଟକୋ ସୁତବୁଦ୍ଧୋ, ଏୱରୂପସ୍ସପି ନାମ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଯଂ ପଞ୍ହୋ ଆଲୁଳେତି, ଅନାଗତେ ମମ ଭାତିକା ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ଆଲୁଳେସ୍ସନ୍ତୀତି ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ନିଚ୍ଚଲଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗତୋ ‘‘ଏକାଯନମଗ୍ଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁବ୍ବଭାଗସତିପଟ୍ଠାନମଗ୍ଗୋ –

‘‘ମଗ୍ଗାନଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ସେଟ୍ଠୋ, ସଚ୍ଚାନଂ ଚତୁରୋ ପଦା;

ୱିରାଗୋ ସେଟ୍ଠୋ ଧମ୍ମାନଂ, ଦ୍ୱିପଦାନଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁମା।

ଏସେୱ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ, ଦସ୍ସନସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା;

ଏତଞ୍ହି ତୁମ୍ହେ ପଟିପଜ୍ଜଥ, ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନଂ;

ଏତଞ୍ହି ତୁମ୍ହେ ପଟିପନ୍ନା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୭୩-୨୭୫) –

ସୁତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଠପେସି।

ମଗ୍ଗୋତି କେନଟ୍ଠେନ ମଗ୍ଗୋ? ନିବ୍ବାନଗମନଟ୍ଠେନ ନିବ୍ବାନତ୍ଥିକେହି ମଗ୍ଗନିଯଟ୍ଠେନ ଚ। ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି ରାଗାଦୀହି ମଲେହି ଅଭିଜ୍ଝାୱିସମଲୋଭାଦୀହି ଚ ଉପକ୍କିଲେସେହି କିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥାଯ। ତଥା ହି ଇମିନାୱ ମଗ୍ଗେନ ଇତୋ ସତସହସ୍ସକପ୍ପାଧିକାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନଂ ଉପରି ଏକସ୍ମିଞ୍ଞେୱ କପ୍ପେ ନିବ୍ବତ୍ତେ ତଣ୍ହଙ୍କରମେଧଙ୍କରସରଣଙ୍କରଦୀପଙ୍କରନାମକେ ବୁଦ୍ଧେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସକ୍ୟମୁନିପରିଯୋସାନା ଅନେକେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଅନେକସତା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଗଣନପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତା ଅରିଯସାୱକା ଚାତି ଇମେ ସତ୍ତା ସବ୍ବେ ଚିତ୍ତମଲଂ ପୱାହେତ୍ୱା ପରମୱିସୁଦ୍ଧିଂ ପତ୍ତା। ରୂପମଲୱସେନ ପନ ସଂକିଲେସୱୋଦାନପଞ୍ଞତ୍ତିଯେୱ ନତ୍ଥି। ତଥା ହି –

ରୂପେନ ସଂକିଲିଟ୍ଠେନ, ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି ମାଣୱା;

ରୂପେ ସୁଦ୍ଧେ ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଅନକ୍ଖାତଂ ମହେସିନା।

ଚିତ୍ତେନ ସଂକିଲିଟ୍ଠେନ, ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି ମାଣୱା;

ଚିତ୍ତେ ସୁଦ୍ଧେ ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଇତି ୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନା।

ଯଥାହ ‘‘ଚିତ୍ତସଂକିଲେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି, ଚିତ୍ତୱୋଦାନା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୧୦୦)। ତଞ୍ଚ ଚିତ୍ତୱୋଦାନଂ ଇମିନା ସତିପଟ୍ଠାନମଗ୍ଗେନ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା’’ତି।

ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମାଯାତି ସୋକସ୍ସ ଚ ପରିଦେୱସ୍ସ ଚ ସମତିକ୍କମାଯ, ପହାନାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ହି ମଗ୍ଗୋ ଭାୱିତୋ ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତାଦୀନଂ ୱିଯ ସୋକସମତିକ୍କମାଯ, ପଟାଚାରାଦୀନଂ ୱିଯ ଚ ପରିଦେୱସମତିକ୍କମାଯ ଚ ସଂୱତ୍ତତି। ତେନାହ ‘‘ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମାଯା’’ତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୋ –

‘‘ଯଂ ପୁବ୍ବେ ତଂ ୱିସୋଧେହି, ପଚ୍ଛା ତେ ମାହୁ କିଞ୍ଚନଂ;

ମଜ୍ଝେ ଚେ ନୋ ଗହେସ୍ସସି, ଉପସନ୍ତୋ ଚରିସ୍ସସୀ’’ତି। (ସୁ। ନି। ୯୪୫);

ଇମଂ ଗାଥଂ ସୁତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ।

ପଟାଚାରା –

‘‘ନ ସନ୍ତି ପୁତ୍ତା ତାଣାଯ, ନ ପିତା ନାପି ବନ୍ଧୱା;

ଅନ୍ତକେନାଧିପନ୍ନସ୍ସ, ନତ୍ଥି ଞାତୀସୁ ତାଣତା’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୮୮);

ଇମଂ ଗାଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତା। ଯସ୍ମା ପନ କାଯୱେଦନାଚିତ୍ତଧମ୍ମେସୁ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଭାୱନା ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତେପି ଇମିନାୱ ମଗ୍ଗେନ ସୋକପରିଦେୱେ ସମତିକ୍କନ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯାତି କାଯିକଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଚେତସିକଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ଚାତି ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ, ନିରୋଧାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ହି ମଗ୍ଗୋ ଭାୱିତୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରାଦୀନଂ ୱିଯ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ, ସକ୍କାଦୀନଂ ୱିଯ ଚ ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

ତତ୍ରାଯଂ ଅତ୍ଥଦୀପନା – ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ତିସ୍ସୋ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକପୁତ୍ତୋ ଚତ୍ତାଲୀସ ହିରଞ୍ଞକୋଟିଯୋ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଗାମକେ ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରତି। ତସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତୁଭରିଯା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ନଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଥା’’ତି ପଞ୍ଚସତେ ଚୋରେ ପେସେସି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ଥେରୋ ଆହ ‘‘କସ୍ମା ଆଗତତ୍ଥ ଉପାସକା’’ତି? ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସ୍ସାମାତି। ପାଟିଭୋଗଂ ମେ ଉପାସକା ଗହେତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେକରତ୍ତିଂ ଜୀୱିତଂ ଦେଥାତି। କୋ ତେ, ସମଣ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପାଟିଭୋଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି? ଥେରୋ ମହନ୍ତଂ ପାସାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଊରୁଟ୍ଠୀନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ୱଟ୍ଟତି ଉପାସକା ପାଟିଭୋଗୋ’’ତି ଆହ। ତେ ଅପକ୍କମିତ୍ୱା ଚଙ୍କମନସୀସେ ଅଗ୍ଗିଂ କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିଂସୁ। ଥେରସ୍ସ ୱେଦନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସୀଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି । ତତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ତିଯାମରତ୍ତିଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

‘‘ଉଭୋ ପାଦାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା, ସଞ୍ଞପେସ୍ସାମି ୱୋ ଅହଂ;

ଅଟ୍ଟିଯାମି ହରାଯାମି, ସରାଗମରଣଂ ଅହଂ।

ଏୱାହଂ ଚିନ୍ତଯିତ୍ୱାନ, ଯଥାଭୂତଂ ୱିପସ୍ସିସଂ;

ସମ୍ପତ୍ତେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମ୍ହି, ଅରହତ୍ତମପାପୁଣି’’ନ୍ତି।

ଅପରେପି ତିଂସ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞୱିହାରେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଆୱୁସୋ, ତିଯାମରତ୍ତିଂ ସମଣଧମ୍ମୋୱ କାତବ୍ବୋ, ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୱିହରିଂସୁ। ତେସଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ପଚଲାଯନ୍ତାନଂ ଏକୋ ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏକେକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ନ କୋଚି ‘‘ମଂ ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ଗଣ୍ହୀ’’ତି ୱାଚମ୍ପି ନିଚ୍ଛାରେସି। ଏୱଂ ପଞ୍ଚସୁ ଦସସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଖାଦିତେସୁ ଉପୋସଥଦିୱସେ ‘‘ଇତରେ, ଆୱୁସୋ, କୁହି’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଞତ୍ୱା ଚ ‘‘ଇଦାନି ଗହିତେନ, ଗହିତୋମ୍ହୀତି ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୱିହରିଂସୁ।

ଅଥ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦହରଭିକ୍ଖୁଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ଗଣ୍ହି। ସୋ ‘‘ବ୍ୟଗ୍ଘୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ କତ୍ତରଦଣ୍ଡେ ଚ ଉକ୍କାଯୋ ଚ ଗହେତ୍ୱା ମୋଚେସ୍ସାମାତି ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗତିଂ ଛିନ୍ନତଟଟ୍ଠାନଂ ଆରୁଯ୍ହ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଖାଦିତୁଂ ଆରଭି। ଇତରେପି ‘‘ଇଦାନି , ସପ୍ପୁରିସ, ଅମ୍ହେହି କତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିସେସୋ ନାମ ଏୱରୂପେ ଠାନେ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ବ୍ୟଗ୍ଘମୁଖେ ନିପନ୍ନୋୱ ତଂ ୱେଦନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ଯାୱ ଗୋପ୍ଫକା ଖାଦିତସମଯେ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା, ଯାୱ ଜଣ୍ଣୁକା ଖାଦିତସମଯେ ସକଦାଗାମୀ, ଯାୱ ନାଭିଯା ଖାଦିତସମଯେ ଅନାଗାମୀ ହୁତ୍ୱା, ହଦଯରୂପେ ଅଖାଦିତେଯେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

‘‘ସୀଲଓ୍ୱା ୱତସମ୍ପନ୍ନୋ, ପଞ୍ଞଓ୍ୱା ସୁସମାହିତୋ;

ମୁହୁତ୍ତଂ ପମାଦମନ୍ୱାଯ, ଲୁଗ୍ଗେନୋରୁଦ୍ଧମାନସୋ।

ପଞ୍ଜରସ୍ମିଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ସିଲାଯ ଉପରୀକତୋ;

କାମଂ ଖାଦନ୍ତୁ ମଂ ଲୁଗ୍ଗୋ, ଭକ୍ଖୋ କାଯୋ ଅମିତ୍ତାନଂ;

ପଟିଲଦ୍ଧେ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ, ମରଣଂ ହେହିତି ଭଦ୍ଦକ’’ନ୍ତି।

ଅପରୋପି ପୀତମଲ୍ଲତ୍ଥେରୋ ନାମ ଗିହିକାଲେ ତୀସୁ ରଜ୍ଜେସୁ ପଟାକଂ ଗହେତ୍ୱା ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପଂ ଆଗମ୍ମ ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ରଞ୍ଞା କତାନୁଗ୍ଗହୋ ଏକଦିୱସଂ କିଲଞ୍ଜକାପଣସାଲଦ୍ୱାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥ, ତଂ ୱୋ ପହୀନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୩୩-୩୪) ନତୁମ୍ହାକୱଗ୍ଗଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି ‘‘ନେୱ କିର ରୂପଂ ଅତ୍ତନୋ, ନ ୱେଦନା’’ତି। ସୋ ତଂଯେୱ ଅଙ୍କୁସଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମହାୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଦ୍ୱେମାତିକା ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା ତିଂସ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ଗବଲୱାଲିଯଅଙ୍ଗଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମମକାସି। ପାଦେସୁ ଅୱହନ୍ତେସୁ ଜଣ୍ଣୁକେହି ଚଙ୍କମତି। ତମେନଂ ରତ୍ତିଂ ଏକୋ ମିଗଲୁଦ୍ଦକୋ ମିଗୋତି ମଞ୍ଞମାନୋ ସତ୍ତିଯା ପହରି। ସତ୍ତି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତା। ସୋ ତଂ ସତ୍ତିଂ ହରାପେତ୍ୱା ପହାରମୁଖାନି ତିଣୱଟ୍ଟିଯା ପୂରାପେତ୍ୱା ପାସାଣପିଟ୍ଠିଯଂ ଅତ୍ତାନଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଓକାସଂ କାରେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଉକ୍କାସିତସଦ୍ଦେନ ଆଗତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

‘‘ଭାସିତଂ ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସ, ସବ୍ବଲୋକଗ୍ଗୱାଦିନୋ;

ନ ତୁମ୍ହାକମିଦଂ ରୂପଂ, ତଂ ଜହେଯ୍ୟାଥ ଭିକ୍ଖୱୋ।

ଅନିଚ୍ଚା ୱତ ସଙ୍ଖାରା, ଉପ୍ପାଦୱଯଧମ୍ମିନୋ;

ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତେସଂ ୱୂପସମୋ ସୁଖୋ’’ତି।

ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ ‘‘ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅରୋଗୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ଅଦ୍ଧା ତେ ମୁଦ୍ଧମତ୍ଥକେ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ସୀସଂ ପରାମସେଯ୍ୟା’’ତି। ଏତ୍ତାୱତା ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରାଦୀନଂ ୱିଯ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

ସକ୍କୋ ପନ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଚୱିଧଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ମରଣଭଯସନ୍ତଜ୍ଜିତୋ ଦୋମନସ୍ସଜାତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଉପେକ୍ଖାପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନାୱସାନେ ଅସୀତିସହସ୍ସାହି ଦେୱତାହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି। ସା ଚସ୍ସ ଉପପତ୍ତି ପୁନ ପାକତିକାୱ ଅହୋସି।

ସୁବ୍ରହ୍ମାପି ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସପରିୱାରୋ ସଗ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୋତି, ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚସତା ଅଚ୍ଛରାଯୋ ରୁକ୍ଖତୋ ପୁପ୍ଫାନି ଓଚିନନ୍ତିଯୋ ଚୱିତ୍ୱା ନିରଯେ ଉପପନ୍ନା। ସୋ ‘‘କିଂ ଇମା ଚିରାଯନ୍ତୀ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ତାସଂ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିତ୍ତକଂ ନୁ ଖୋ ମମ ଆଯୂ’’ତି ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋପି ଆଯୁପରିକ୍ଖଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଭୀତୋ ଅତିୱିଯ ଦୋମନସ୍ସଜାତୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ମେ ଦୋମନସ୍ସଂ ସତ୍ଥା ୱିନଯିସ୍ସତି ନ ଅଞ୍ଞୋ’’ତି ଅୱସେସା ପଞ୍ଚସତା ଅଚ୍ଛରାଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି –

‘‘ନିଚ୍ଚଂ ଉତ୍ରସ୍ତମିଦଂ ଚିତ୍ତଂ, ନିଚ୍ଚଂ ଉବ୍ବିଗ୍ଗିଦଂ ମନୋ;

ଅନୁପ୍ପନ୍ନେସୁ କିଚ୍ଛେସୁ, ଅଥୋ ଉପ୍ପତିତେସୁ ଚ;

ସଚେ ଅତ୍ଥି ଅନୁତ୍ରସ୍ତଂ, ତଂ ମେ ଅକ୍ଖାହି ପୁଚ୍ଛିତୋ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୯୮);

ତତୋ ନଂ ଭଗୱା ଆହ –

‘‘ନାଞ୍ଞତ୍ର ବୋଜ୍ଝା ତପସା, ନାଞ୍ଞତ୍ରିନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରା;

ନାଞ୍ଞତ୍ର ସବ୍ବନିସ୍ସଗ୍ଗା, ସୋତ୍ଥିଂ ପସ୍ସାମି ପାଣିନ’’ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୯୮);

ସୋ ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ପଞ୍ଚହି ଅଚ୍ଛରାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଥାୱରଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକମେୱ ଅଗମାସୀତି । ଏୱମୟଂ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱିତୋ ସକ୍କାଦୀନଂ ୱିୟ ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଞାୟସ୍ସ ଅଧିଗମାୟାତି ଞାୟୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ତସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ, ପତ୍ତିୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅୟଞ୍ହି ପୁବ୍ବଭାଗେ ଲୋକିୟୋ ସତିପଟ୍ଠାନମଗ୍ଗୋ ଭାୱିତୋ ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ତେନାହ ‘‘ଞାୟସ୍ସ ଅଧିଗମାୟା’’ତି। ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟାତି ତଣ୍ହାୱାନୱିରହିତତ୍ତା ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମସ୍ସ ଅମତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ, ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖତାୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅୟଞ୍ହି ମଗ୍ଗୋ ଭାୱିତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିୟଂ ସାଧେତି। ତେନାହ ‘‘ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିୟା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସୋକସମତିକ୍କମାଦୀନି ଅତ୍ଥତୋ ସିଦ୍ଧାନେୱ ହୋନ୍ତି, ଠପେତ୍ୱା ପନ ସାସନୟୁତ୍ତିକୋୱିଦେ ଅଞ୍ଞେସଂ ନ ପାକଟାନି, ନ ଚ ଭଗୱା ପଠମଂ ସାସନୟୁତ୍ତିକୋୱିଦଂ ଜନଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ତେନ ତେନେୱ ପନ ସୁତ୍ତେନ ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥଂ ଞାପେତି। ତସ୍ମା ଇଧ ଯଂ ଯଂ ଅତ୍ଥଂ ଏକାୟନମଗ୍ଗୋ ସାଧେତି, ତଂ ତଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମାୟା’’ତିଆଦିମାହ। ଯସ୍ମା ୱା ଯା ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧି ଏକାୟନମଗ୍ଗେନ ସଂୱତ୍ତତି, ସା ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମେନ ହୋତି, ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମୋ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମେନ, ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ ଞାୟସ୍ସାଧିଗମେନ, ଞାୟସ୍ସାଧିଗମୋ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ। ତସ୍ମା ଇମମ୍ପି କମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିୟା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମାୟା’’ତିଆଦିମାହ।

ଅପିଚ ୱଣ୍ଣଭଣନମେତଂ ଏକାୟନମଗ୍ଗସ୍ସ। ଯଥେୱ ହି ଭଗୱା ‘‘ଧମ୍ମଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେସ୍ସାମି, ଯଦିଦଂ ଛଛକ୍କାନୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୪୨୦) ଛଛକ୍କଦେସନାୟ ଅଟ୍ଠହି ପଦେହି ୱଣ୍ଣଂ ଅଭାସି, ଯଥା ଚ ଅରିୟୱଂସଦେସନାୟ ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟୱଂସା ଅଗ୍ଗଞ୍ଞା ରତ୍ତଞ୍ଞା ୱଂସଞ୍ଞା ପୋରାଣା ଅସଂକିଣ୍ଣା ଅସଂକିଣ୍ଣପୁବ୍ବା ନ ସଂକୀୟନ୍ତି, ନ ସଂକୀୟିସ୍ସନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠା ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୮) ନୱହି ପଦେହି ୱଣ୍ଣଂ ଅଭାସି, ଏୱଂ ଇମସ୍ସପି ଏକାୟନମଗ୍ଗସ୍ସ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିୟାତିଆଦୀହି ସତ୍ତହି ପଦେହି ୱଣ୍ଣଂ ଅଭାସି।

କସ୍ମା ଇତି ଚେ? ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉସ୍ସାହଜନନତ୍ଥଂ। ୱଣ୍ଣଭାସନଞ୍ହି ସୁତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଅୟଂ କିର ମଗ୍ଗୋ ହଦୟସନ୍ତାପଭୂତଂ ସୋକଂ, ୱାଚାୱିପ୍ପଲାପଭୂତଂ ପରିଦେୱଂ, କାୟିକଅସାତଭୂତଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଚେତସିକଅସାତଭୂତଂ ଦୋମନସ୍ସନ୍ତି ଚତ୍ତାରୋ ଉପଦ୍ଦୱେ ହନତି, ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ଞାୟଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ତୟୋ ୱିସେସେ ଆୱହତୀ’’ତି ଉସ୍ସାହଜାତା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ପରିୟାପୁଣିତବ୍ବଂ ଧାରେତବ୍ବଂ ୱାଚେତବ୍ବଂ, ଇମଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି। ଇତି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉସ୍ସାହଜନନତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣଂ ଅଭାସି, କମ୍ବଲୱାଣିଜାଦୟୋ କମ୍ବଲାଦୀନଂ ୱଣ୍ଣଂ ୱିୟ।

ଯଥା ହି ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲୱାଣିଜେନ କମ୍ବଲଂ ଗଣ୍ହଥାତି ଉଗ୍ଘୋସିତେପି ଅସୁକକମ୍ବଲୋତି ନ ତାୱ ମନୁସ୍ସା ଜାନନ୍ତି। କେସକମ୍ବଲୱାଲକମ୍ବଲାଦୟୋପି ହି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧା ଖରସମ୍ଫସ୍ସା କମ୍ବଲାତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯଦା ପନ ତେନ ଗନ୍ଧାରକୋ ରତ୍ତକମ୍ବଲୋ ସୁଖୁମୋ ଉଜ୍ଜଲୋ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଉଗ୍ଘୋସିତଂ ହୋତି, ତଦା ଯେ ପହୋନ୍ତି, ତେ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଯେ ନ ପହୋନ୍ତି, ତେପି ଦସ୍ସନକାମା ହୋନ୍ତି, ଏୱମେୱଂ ‘‘ଏକାୟନୋ ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଅସୁକମଗ୍ଗୋତି ନ ତାୱ ପାକଟୋ ହୋତି। ନାନପ୍ପକାରକା ହି ଅନିୟ୍ୟାନମଗ୍ଗାପି ମଗ୍ଗାତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ‘‘ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିୟା’’ତିଆଦିମ୍ହି ପନ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅୟଂ କିର ମଗ୍ଗୋ ଚତ୍ତାରୋ ଉପଦ୍ଦୱେ ହନତି, ତୟୋ ୱିସେସେ ଆୱହତୀ’’ତି ଉସ୍ସାହଜାତା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ପରିୟାପୁଣିତବ୍ବଂ ଧାରେତବ୍ବଂ ୱାଚେତବ୍ବଂ, ଇମଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତୋ ‘‘ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିୟା’’ତିଆଦିମାହ। ଯଥା ଚ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲୱାଣିଜୋପମା, ଏୱଂ ରତ୍ତଜମ୍ବୁନଦସୁୱଣ୍ଣୋଦକପ୍ପସାଦକମଣିରତନସୁୱିସୁଦ୍ଧମୁତ୍ତାରତନଧୋତପୱାଳାଦିୱାଣିଜୂପମାଦୟୋପେତ୍ଥ ଆହରିତବ୍ବା।

ଯଦିଦନ୍ତି ନିପାତୋ, ଯେ ଇମେତି ଅୟମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଚତ୍ତାରୋତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ, ତେନ ନ ତତୋ ହେଟ୍ଠା ନ ଉଦ୍ଧନ୍ତି ସତିପଟ୍ଠାନପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦୀପେତି। ସତିପଟ୍ଠାନାତି ତୟୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ସତିଗୋଚରୋପି, ତିଧା ପଟିପନ୍ନେସୁ ସାୱକେସୁ ସତ୍ଥୁନୋ ପଟିଘାନୁନୟୱୀତିୱତ୍ତତାପି, ସତିପି। ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମି, ତଂ ସୁଣାଥ…ପେ…। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାୟସ୍ସ ସମୁଦୟୋ?

ଆହାରସମୁଦୟା କାୟସମୁଦୟୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୪୦୮) ହି ସତିଗୋଚରୋ ସତିପଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଥା ‘‘କାୟୋ ପଟ୍ଠାନଂ, ନୋ ସତି। ସତି ପଟ୍ଠାନଞ୍ଚେୱ ସତି ଚା’’ତିଆଦୀସୁପି (ପଟି। ମ। ୩।୩୫)। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପତିଟ୍ଠାତି ଅସ୍ମିନ୍ତି ପଟ୍ଠାନଂ। କା ପତିଟ୍ଠାତି? ସତି। ସତିୟା ପଟ୍ଠାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ପଧାନଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱା ପଟ୍ଠାନଂ। ସତିୟା ପଟ୍ଠାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ, ହତ୍ଥିଟ୍ଠାନଅସ୍ସଟ୍ଠାନାଦୀନି ୱିୟ। ‘‘ତୟୋ ସତିପଟ୍ଠାନା, ୟଦରିୟୋ ସେୱତି, ୟଦରିୟୋ ସେୱମାନୋ ସତ୍ଥା ଗଣମନୁସାସିତୁମରହତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୩୧୧) ଏତ୍ଥାପି ତିଧା ପଟିପନ୍ନେସୁ ସାୱକେସୁ ସତ୍ଥୁନୋ ପଟିଘାନୁନୟୱୀତିୱତ୍ତତା ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପଟ୍ଠପେତବ୍ବତୋ ପଟ୍ଠାନଂ, ପୱତ୍ତୟିତବ୍ବତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କେନ ପଟ୍ଠପେତବ୍ବତୋତି? ସତିୟା। ସତିୟା ପଟ୍ଠାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନନ୍ତି। ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୫।୯୮୯) ପନ ସତିୟେୱ ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପତିଟ୍ଠାତୀତି ପଟ୍ଠାନଂ, ଉପଟ୍ଠାତି ଓକ୍କନ୍ତିତ୍ୱା ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସତିୟେୱ ପଟ୍ଠାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ଅଥ ୱା ସରଣଟ୍ଠେନ ସତି, ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ପଟ୍ଠାନଂ। ଇତି ସତି ଚ ସା ପଟ୍ଠାନଞ୍ଚାତିପି ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ଇଦମିଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ।

ୟଦି ଏୱଂ, କସ୍ମା ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି ବହୁୱଚନଂ? ସତିବହୁତ୍ତା। ଆରମ୍ମଣଭେଦେନ ହି ବହୁକା ଏତା ସତିୟୋ। ଅଥ ମଗ୍ଗୋତି କସ୍ମା ଏକୱଚନଂ? ମଗ୍ଗଟ୍ଠେନ ଏକତ୍ତା। ଚତସ୍ସୋପି ହି ଏତା ସତିୟୋ ମଗ୍ଗଟ୍ଠେନ ଏକତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ମଗ୍ଗୋତି କେନଟ୍ଠେନ ମଗ୍ଗୋ? ନିବ୍ବାନଗମନଟ୍ଠେନ, ନିବ୍ବାନତ୍ଥିକେହି ମଗ୍ଗନୀୟଟ୍ଠେନ ଚା’’ତି। ଚତସ୍ସୋପି ଚେତା ଅପରଭାଗେ କାୟାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ କିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା ନିବ୍ବାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚ ନିବ୍ବାନତ୍ଥିକେହି ମଗ୍ଗୀୟନ୍ତି, ତସ୍ମା ଚତସ୍ସୋପି ଏକୋ ମଗ୍ଗୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି । ଏୱଞ୍ଚ ସତି ୱଚନାନୁସନ୍ଧିନା ସାନୁସନ୍ଧିକାୱ ଦେସନା ହୋତି, ‘‘ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗଂ ଦେସେସ୍ସାମି, ତଂ ସୁଣାଥ…ପେ… କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନୋ ମଗ୍ଗୋ? ୟଦିଦଂ ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୫।୨୨୪) ୱିୟ ହି ୟଥା ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନୋତି ଚ ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱେତ୍ଥ ନାନଂ। ଏୱଂ ଏକାୟନମଗ୍ଗୋତି ଚ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନାତି ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱେତ୍ଥ ନାନଂ। ତସ୍ମା ମଗ୍ଗଟ୍ଠେନ ଏକତ୍ତା ଏକୱଚନଂ, ଆରମ୍ମଣଭେଦେନ ସତିବହୁତ୍ତା ବହୁୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କସ୍ମା ପନ ଭଗୱତା ଚତ୍ତାରୋୱ ସତିପଟ୍ଠାନା ୱୁତ୍ତା ଅନୂନା ଅନଧିକାତି? ୱେନେୟ୍ୟହିତତ୍ତା । ତଣ୍ହାଚରିତଦିଟ୍ଠିଚରିତସମଥୟାନିକୱିପସ୍ସନାୟାନିକେସୁ ହି ମନ୍ଦତିକ୍ଖୱସେନ ଦ୍ୱେଧା ଦ୍ୱେଧା ପୱତ୍ତେସୁ ୱେନେୟ୍ୟେସୁ ମନ୍ଦସ୍ସ ତଣ୍ହାଚରିତସ୍ସ ଓଳାରିକଂ କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ତିକ୍ଖସ୍ସ ସୁଖୁମଂ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ଦିଟ୍ଠିଚରିତସ୍ସାପି ମନ୍ଦସ୍ସ ନାତିପ୍ପଭେଦଗତଂ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ତିକ୍ଖସ୍ସ ଅତିପ୍ପଭେଦଗତଂ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ। ସମଥୟାନିକସ୍ସ ଚ ମନ୍ଦସ୍ସ ଅକିଚ୍ଛେନ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବନିମିତ୍ତଂ ପଠମଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ତିକ୍ଖସ୍ସ ଓଳାରିକାରମ୍ମଣେ ଅସଣ୍ଠହନତୋ ଦୁତିୟଂ। ୱିପସ୍ସନାୟାନିକସ୍ସାପି ମନ୍ଦସ୍ସ ନାତିପ୍ପଭେଦଗତାରମ୍ମଣଂ ତତିୟଂ, ତିକ୍ଖସ୍ସ ଅତିପ୍ପଭେଦଗତାରମ୍ମଣଂ ଚତୁତ୍ଥଂ। ଇତି ଚତ୍ତାରୋୱ ୱୁତ୍ତା ଅନୂନା ଅନଧିକାତି।

ସୁଭସୁଖନିଚ୍ଚଅତ୍ତଭାୱୱିପଲ୍ଲାସପହାନତ୍ଥଂ ୱା। କାୟୋ ହି ଅସୁଭୋ, ତତ୍ଥ ଚ ସୁଭୱିପଲ୍ଲାସୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ସତ୍ତା, ତେସଂ ତତ୍ଥ ଅସୁଭଭାୱଦସ୍ସନେନ ତସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସସ୍ସ ପହାନତ୍ଥଂ ପଠମଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଖଂ ନିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ତାତି ଗହିତେସୁପି ଚ ୱେଦନାଦୀସୁ ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖା, ଚିତ୍ତଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା, ତେସୁ ଚ ସୁଖନିଚ୍ଚଅତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ସତ୍ତା, ତେସଂ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖାଦିଭାୱଦସ୍ସନେନ ତେସଂ ୱିପଲ୍ଲାସାନଂ ପହାନତ୍ଥଂ ସେସାନି ତୀଣି ୱୁତ୍ତାନୀତି ଏୱଂ ସୁଭସୁଖନିଚ୍ଚଅତ୍ତଭାୱୱିପଲ୍ଲାସପହାନତ୍ଥଂ ୱା ଚତ୍ତାରୋୱ ୱୁତ୍ତା ଅନୂନା ଅନଧିକାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ନ କେୱଲଞ୍ଚ ୱିପଲ୍ଲାସପହାନତ୍ଥମେୱ, ଅଥ ଖୋ ଚତୁରୋଘୟୋଗାସୱଗନ୍ଥୋପାଦାନଅଗତିପହାନତ୍ଥମ୍ପି ଚତୁବ୍ବିଧାହାରପରିଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଚତ୍ତାରୋୱ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅୟଂ ତାୱ ପକରଣନୟୋ।

ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ସରଣୱସେନ ଚେୱ ଏକତ୍ତସମୋସରଣୱସେନ ଚ ଏକମେୱ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଚତ୍ତାରୋତି ଏତଦେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ୟଥା ହି ଚତୁଦ୍ୱାରେ ନଗରେ ପାଚୀନତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ପାଚୀନଦିସାୟ ଉଟ୍ଠାନକଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ନଗରମେୱ ପୱିସନ୍ତି, ଦକ୍ଖିଣତୋ ପଚ୍ଛିମତୋ ଉତ୍ତରତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଉତ୍ତରଦିସାୟ ଉଟ୍ଠାନକଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେନ ନଗରମେୱ ପୱିସନ୍ତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନଗରଂ ୱିୟ ହି ନିବ୍ବାନମହାନଗରଂ । ଦ୍ୱାରଂ ୱିୟ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ। ପାଚୀନଦିସାଦୟୋ ୱିୟ କାୟାଦୟୋ।

ୟଥା ପାଚୀନତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ପାଚୀନଦିସାୟ ଉଟ୍ଠାନକଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ନଗରମେୱ ପୱିସନ୍ତି, ଏୱଂ କାୟାନୁପସ୍ସନାମୁଖେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଚୁଦ୍ଦସୱିଧେନ କାୟାନୁପସ୍ସନଂ ଭାୱେତ୍ୱା କାୟାନୁପସ୍ସନାଭାୱନାନୁଭାୱନିବ୍ବତ୍ତେନ ଅରିୟମଗ୍ଗେନ ଏକଂ ନିବ୍ବାନମେୱ ଓସରନ୍ତି।

ୟଥା ଦକ୍ଖିଣତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଦକ୍ଖିଣଦିସାୟ ଉଟ୍ଠାନକଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନଗରମେୱ ପୱିସନ୍ତି, ଏୱଂ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାମୁଖେନ

ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ନଓୱିଧେନ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାଭାୱନାନୁଭାୱନିବ୍ବତ୍ତେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ଏକଂ ନିବ୍ବାନମେୱ ଓସରନ୍ତି।

ଯଥା ପଚ୍ଛିମତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ପଚ୍ଛିମଦିସାଯ ଉଟ୍ଠାନକଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରେନ ନଗରମେୱ ପୱିସନ୍ତି, ଏୱଂ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାମୁଖେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ସୋଳସୱିଧେନ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାଭାୱନାନୁଭାୱନିବ୍ବତ୍ତେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ଏକଂ ନିବ୍ବାନମେୱ ଓସରନ୍ତି।

ଯଥା ଉତ୍ତରତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଉତ୍ତରଦିସାଯ ଉଟ୍ଠାନକଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେନ ନଗରମେୱ ପୱିସନ୍ତି, ଏୱଂ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନାମୁଖେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ପଞ୍ଚୱିଧେନ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନାଭାୱନାନୁଭାୱନିବ୍ବତ୍ତେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ଏକଂ ନିବ୍ବାନମେୱ ଓସରନ୍ତି।

ଏୱଂ ସରଣୱସେନ ଚେୱ ଏକତ୍ତସମୋସରଣୱସେନ ଚ ଏକମେୱ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଚତ୍ତାରୋୱ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

କତମେଚତ୍ତାରୋତି କଥେତୁକମ୍ୟତା ପୁଚ୍ଛା। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ଭିକ୍ଖୱେତି ଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗାହକପୁଗ୍ଗଲାଲପନମେତଂ। ଭିକ୍ଖୁତି ପଟିପତ୍ତିସମ୍ପାଦକପୁଗ୍ଗଲନିଦସ୍ସନମେତଂ। ଅଞ୍ଞେପି ଚ ଦେୱମନୁସ୍ସା ପଟିପତ୍ତିଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତିଯେୱ, ସେଟ୍ଠତ୍ତା ପନ ପଟିପତ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁଭାୱଦସ୍ସନତୋ ଚ, ''ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଆହ। ଭଗୱତୋ ହି ଅନୁସାସନିଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ଭିକ୍ଖୁ ସେଟ୍ଠୋ, ସବ୍ବପ୍ପକାରାଯ ଅନୁସାସନିଯା ଭାଜନଭାୱତୋ, ତସ୍ମା ସେଟ୍ଠତ୍ତା ''ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଆହ। ତସ୍ମିଂ ଗହିତେ ପନ ସେସା ଗହିତାୱ ହୋନ୍ତି ରାଜଗମନାଦୀସୁ ରାଜଗ୍ଗହଣେନ ସେସପରିସା ୱିଯ। ଯୋ ଚ ଇମଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ହୋତୀତି ପଟିପତ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁଭାୱଦସ୍ସନତୋପି ''ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଆହ । ପଟିପନ୍ନକୋ ହି ଦେୱୋ ୱା ହୋତୁ ମନୁସ୍ସୋ ୱା, ''ଭିକ୍ଖୂ''ତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତିଯେୱ। ଯଥାହ –

''ଅଲଙ୍କତୋ ଚେପି ସମଂ ଚରେଯ୍ୟ,

ସନ୍ତୋ ଦନ୍ତୋ ନିଯତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ;

ସବ୍ବେସୁ ଭୂତେସୁ ନିଧାଯ ଦଣ୍ଡଂ,

ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋ ସମଣୋ ସ ଭିକ୍ଖୂ''ତି। (ଧ। ପ। ୧୪୨);

କାଯେତି ରୂପକାଯେ। ରୂପକାଯୋ ହି ଇଧ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ କେସାଦୀନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ସମୂହଟ୍ଠେନ ହତ୍ଥିକାଯରଥକାଯାଦଯୋ ୱିଯ କାଯୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଯଥା ଚ ସମୂହଟ୍ଠେନ, ଏୱଂ କୁଚ୍ଛିତାନଂ ଆଯଟ୍ଠେନ। କୁଚ୍ଛିତାନଞ୍ହି ପରମଜେଗୁଚ୍ଛାନଂ ସୋ ଆଯୋତିପି କାଯୋ। ଆଯୋତି ଉପ୍ପତ୍ତିଦେସୋ। ତତ୍ରାଯଂ ୱଚନତ୍ଥୋ, ଆଯନ୍ତି ତତୋତି ଆଯୋ। କେ ଆଯନ୍ତି? କୁଚ୍ଛିତା କେସାଦଯୋ। ଇତି କୁଚ୍ଛିତାନଂ ଆଯୋତି କାଯୋ। କାଯାନୁପସ୍ସୀତି କାଯମନୁପସ୍ସନସୀଲୋ, କାଯଂ ୱା ଅନୁପସ୍ସମାନୋ।

''କାଯେ''ତି ଚ ୱତ୍ୱାପି ପୁନ ''କାଯାନୁପସ୍ସୀ''ତି ଦୁତିଯଂ କାଯଗ୍ଗହଣଂ ଅସମ୍ମିସ୍ସତୋ ୱୱତ୍ଥାନଘନୱିନିବ୍ଭୋଗାଦିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନ ନ କାଯେ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱା, ଚିତ୍ତଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱା, ଅଥ ଖୋ କାଯାନୁପସ୍ସୀଯେୱାତି କାଯସଙ୍ଖାତେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ କାଯାନୁପସ୍ସନାକାରସ୍ସେୱ ଦସ୍ସନେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସତୋ ୱୱତ୍ଥାନଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ତଥା ନ କାଯେ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗୱିମୁତ୍ତଏକଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ, ନାପି କେସଲୋମାଦିୱିନିମୁତ୍ତଇତ୍ଥିପୁରିସାନୁପସ୍ସୀ। ଯୋପି ଚେତ୍ଥ କେସଲୋମାଦିକୋ ଭୂତୁପାଦାଯସମୂହସଙ୍ଖାତୋ କାଯୋ , ତତ୍ଥପି ନ ଭୂତୁପାଦାଯୱିନିମୁତ୍ତଏକଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ, ଅଥ ଖୋ ରଥସମ୍ଭାରାନୁପସ୍ସକୋ ୱିଯ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗସମୂହାନୁପସ୍ସୀ, ନଗରାୱଯୱାନୁପସ୍ସକୋ ୱିଯ କେସଲୋମାଦିସମୂହାନୁପସ୍ସୀ, କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧପତ୍ତୱଟ୍ଟିୱିନିବ୍ଭୁଜକୋ ୱିଯ ରିତ୍ତମୁଟ୍ଠିୱିନିୱେଠକୋ ୱିଯ ଚ ଭୂତୁପାଦାଯସମୂହାନୁପସ୍ସୀଯେୱାତି ନାନପ୍ପକାରତୋ ସମୂହୱସେନେୱ କାଯସଙ୍ଖାତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ଦସ୍ସନେନ ଘନୱିନିବ୍ଭୋଗୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି। ନ ହେତ୍ଥ ଯଥାୱୁତ୍ତସମୂହୱିନିମୁତ୍ତୋ କାଯୋ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚି ଧମ୍ମୋ ଦିସ୍ସତି , ଯଥାୱୁତ୍ତଧମ୍ମସମୂହମତ୍ତେଯେୱ ପନ ତଥା ତଥା ସତ୍ତା ମିଚ୍ଛାଭିନିୱେସଂ କରୋନ୍ତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ଯଂ ପସ୍ସତି ନ ତଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ଯଂ ଦିଟ୍ଠଂ ତଂ ନ ପସ୍ସତି;

ଅପସ୍ସଂ ବଜ୍ଝତେ ମୂଳ୍ହୋ, ବଜ୍ଝମାନୋ ନ ମୁଚ୍ଚତୀ''ତି। –

ଘନୱିନିବ୍ଭୋଗାଦିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଚେତ୍ଥ ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଅଯଞ୍ହି ଏକସ୍ମିଂ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀଯେୱ, ନ

ଅଞ୍ଞଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯଥା ଅନୁଦକଭୂତାଯପି ମରୀଚିଯା ଉଦକାନୁପସ୍ସିନୋ ହୋନ୍ତି, ନ ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାନତ୍ତଅସୁଭଭୂତେଯେୱ ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ନିଚ୍ଚସୁଖଅତ୍ତସୁଭଭାୱାନୁପସ୍ସୀ, ଅଥ ଖୋ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାନତ୍ତଅସୁଭାକାରସମୂହାନୁପସ୍ସୀଯେୱାତି। ଅଥ ୱା ଯ୍ୱାଯଂ ପରତୋ ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା…ପେ… ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାଦିଚୁଣ୍ଣିକଜାତଅଟ୍ଠିକପରିଯୋସାନୋ କାଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଯୋ ଚ ‘‘ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପଥୱିକାଯଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅନୁପସ୍ସତି ଆପୋକାଯଂ ତେଜୋକାଯଂ ୱାଯୋକାଯଂ କେସକାଯଂ ଲୋମକାଯଂ ଛୱିକାଯଂ ଚମ୍ମକାଯଂ ମଂସକାଯଂ ରୁହିରକାଯଂ ନହାରୁକାଯଂ ଅଟ୍ଠିକାଯଂ ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜକାଯ’’ନ୍ତି ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ (ପଟି। ମ। ୩।୩୫) କାଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ କାଯେ ଅନୁପସ୍ସନତୋ ‘‘କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ’’ତି ଏୱମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଅଥ ୱା କାଯେ ଅହନ୍ତି ୱା ମମନ୍ତି ୱା ଏୱଂ ଗହେତବ୍ବସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅନନୁପସ୍ସନତୋ ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ପନ କେସାଲୋମାଦିକସ୍ସ ନାନାଧମ୍ମସମୂହସ୍ସ ଅନୁପସ୍ସନତୋ କାଯେ କେସାଦିଧମ୍ମସମୂହସଙ୍ଖାତକାଯାନୁପସ୍ସୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅପିଚ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅନୁପସ୍ସତି, ନୋ ନିଚ୍ଚତୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ ଆଗତନଯସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସେୱ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣାଦିନୋ ଆକାରସମୂହସଙ୍ଖାତସ୍ସ କାଯସ୍ସାନୁପସ୍ସନତୋପି ‘‘କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ’’ତି ଏୱମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତଥା ହି ଅଯଂ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସନାପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ କାଯଂ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଦୀନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଅନୁପସ୍ସନାନଂ ୱସେନ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅନୁପସ୍ସତି, ନୋ ନିଚ୍ଚତୋ। ଦୁକ୍ଖତୋ ଅନୁପସ୍ସତି, ନୋ ସୁଖତୋ। ଅନତ୍ତତୋ ଅନୁପସ୍ସତି, ନୋ ଅତ୍ତତୋ। ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ନୋ ନନ୍ଦତି। ୱିରଜ୍ଜତି, ନୋ ରଜ୍ଜତି। ନିରୋଧେତି, ନୋ ସମୁଦେତି। ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି, ନୋ ଆଦିଯତି। ସୋ ତଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ପଜହତି, ଦୁକ୍ଖତୋ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ସୁଖସଞ୍ଞଂ ପଜହତି, ଅନତ୍ତତୋ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ ପଜହତି, ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ନନ୍ଦିଂ ପଜହତି, ୱିରଜ୍ଜନ୍ତୋ ରାଗଂ ପଜହତି, ନିରୋଧେନ୍ତୋ ସମୁଦଯଂ ପଜହତି, ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତୋ ଆଦାନଂ ପଜହତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ୱିହରତୀତି ଇରିଯତି। ଆତାପୀତି ତୀସୁ ଭୱେସୁ କିଲେସେ ଆତାପେତୀତି ଆତାପୋ, ୱୀରିଯସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଆତାପୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଆତାପୀ। ସମ୍ପଜାନୋତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞସଙ୍ଖାତେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସତିମାତି କାଯପରିଗ୍ଗାହିକାଯ ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅଯଂ ପନ ଯସ୍ମା ସତିଯା ଆରମ୍ମଣଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁପସ୍ସତି, ନ ହି ସତିୱିରହିତସ୍ସ ଅନୁପସ୍ସନା ନାମ ଅତ୍ଥି। ତେନେୱାହ ‘‘ସତିଞ୍ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବତ୍ଥିକଂ ୱଦାମୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୪)। ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ‘‘କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତୀ’’ତି ଏତ୍ତାୱତା କାଯାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ଯସ୍ମା ଅନାତାପିନୋ ଅନ୍ତୋସଙ୍ଖେପୋ ଅନ୍ତରାଯକରୋ ହୋତି, ଅସମ୍ପଜାନୋ ଉପାଯପରିଗ୍ଗହେ ଅନୁପାଯପରିୱଜ୍ଜନେ ଚ ସମ୍ମୁଯ୍ହତି, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଉପାଯାପରିଚ୍ଚାଗେ ଅନୁପାଯାପରିଗ୍ଗହେ ଚ ଅସମତ୍ଥୋ ହୋତି, ତେନସ୍ସ ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଯେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆନୁଭାୱେନ ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ତେସଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମାତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇତି କାଯାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପଯୋଗଙ୍ଗଞ୍ଚସ୍ସ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପହାନଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୱିନେଯ୍ୟାତି ତଦଙ୍ଗୱିନଯେନ ୱା ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିନଯେନ ୱା ୱିନଯିତ୍ୱା। ଲୋକେତି ତସ୍ମିଂଯେୱ କାଯେ। କାଯୋ ହି ଇଧ ଲୁଜ୍ଜନପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ଲୋକୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ନ କାଯମତ୍ତେଯେୱ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ ପହୀଯତି, ୱେଦନାଦୀସୁପି ପହୀଯତିଯେୱ, ତସ୍ମା ‘‘ପଞ୍ଚପି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଲୋକୋ’’ତି ୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୩୬୨) ୱୁତ୍ତଂ। ଲୋକସଙ୍ଖାତତ୍ତା ୱା ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରନଯେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନାହ ‘‘ତତ୍ଥ କତମୋ ଲୋକୋ? ସ୍ୱେୱ କାଯୋ ଲୋକୋ’’ତି। ଅଯମେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ ୱିନେଯ୍ୟାତି ଏୱଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝାଗହଣେନ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ , ଦୋମନସ୍ସଗ୍ଗହଣେନ ବ୍ୟାପାଦୋ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ନୀୱରଣପରିଯାପନ୍ନବଲୱଧମ୍ମଦ୍ୱଯଦସ୍ସନେନ ନୀୱରଣପ୍ପହାନଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱିସେସେନ ଚେତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝାୱିନଯେନ କାଯସମ୍ପତ୍ତିମୂଲକସ୍ସ ଅନୁରୋଧସ୍ସ, ଦୋମନସ୍ସୱିନଯେନ ପନ କାଯୱିପତ୍ତିମୂଲକସ୍ସ ୱିରୋଧସ୍ସ, ଅଭିଜ୍ଝାୱିନଯେନ ଚ କାଯେ ଅଭିରତିଯା, ଦୋମନସ୍ସୱିନଯେନ କାଯଭାୱନାଯ ଅନଭିରତିଯା, ଅଭିଜ୍ଝାୱିନଯେନ କାଯେ ଅଭୂତାନଂ ସୁଭସୁଖଭାୱାଦୀନଂ ପକ୍ଖେପସ୍ସ, ଦୋମନସ୍ସୱିନଯେନ ଚ କାଯେ ଭୂତାନଂ ଅସୁଭାସୁଖଭାୱାଦୀନଂ ଅପନଯନସ୍ସ ଚ ପହାନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଯୋଗାୱଚରସ୍ସ ଯୋଗାନୁଭାୱୋ ଯୋଗସମତ୍ଥତା ଚ ଦୀପିତା ହୋତି। ଯୋଗାନୁଭାୱୋ ହି ଏସ, ଯଦିଦଂ ଅନୁରୋଧୱିରୋଧୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ଅରତିରତିସହୋ ଅଭୂତପକ୍ଖେପଭୂତାପନଯନୱିରହିତୋ ଚ ହୋତି। ଅନୁରୋଧୱିରୋଧୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ଚେସ ଅରତିରତିସହୋ ଅଭୂତଂ ଅପକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଭୂତଞ୍ଚ ଅନପନେନ୍ତୋ ଯୋଗସମତ୍ଥୋ ହୋତୀତି।

ଅପରୋ ନୟୋ ‘‘କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଅନୁପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୱିହରତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତୱିହାରେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ କାୟପରିହରଣଂ। ‘‘ଆତାପୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଆତାପେନ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ, ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସବ୍ବତ୍ଥିକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନପରିହରଣୂପାୟୋ ୱା, ସତିୟା ୱା କାୟାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ପଟିଲଦ୍ଧସମଥୋ, ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ୱିପସ୍ସନା, ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସୱିନୟେନ ଭାୱନାଫଲଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱିଭଙ୍ଗେ ପନ ‘‘ଅନୁପସ୍ସୀ’’ତି ତତ୍ଥ କତମା ଅନୁପସ୍ସନା? ୟା ପଞ୍ଞା ପଜାନନା…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନୁପସ୍ସନା। ଇମାୟ ଅନୁପସ୍ସନାୟ ଉପେତୋ ହୋତି ସମୁପେତୋ ଉପାଗତୋ ସମୁପାଗତୋ ଉପପନ୍ନୋ ସମ୍ପନ୍ନୋ ସମନ୍ନାଗତୋ। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନୁପସ୍ସୀତି।

ୱିହରତୀତି ଇରିୟତି ୱତ୍ତତି ପାଲେତି ୟପେତି ୟାପେତି ଚରତି ୱିହରତି। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିହରତୀତି।

ଆତାପୀତି ତତ୍ଥ କତମୋ ଆତାପୋ? ୟୋ ଚେତସିକୋ ୱୀରିୟାରମ୍ଭୋ…ପେ… ସମ୍ମାୱାୟାମୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆତାପୋ। ଇମିନା ଆତାପେନ ଉପେତୋ ହୋତି…ପେ… ସମନ୍ନାଗତୋ। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଆତାପୀତି।

ସମ୍ପଜାନୋତି ତତ୍ଥ କତମଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ? ୟା ପଞ୍ଞା ପଜାନନା…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ଇମିନା ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ଉପେତୋ ହୋତି…ପେ… ସମନ୍ନାଗତୋ। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ସମ୍ପଜାନୋତି।

ସତିମାତି ତତ୍ଥ କତମା ସତି? ୟା ସତି ଅନୁସ୍ସତି…ପେ… ସମ୍ମାସତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସତି। ଇମାୟ ସତିୟା ଉପେତୋ ହୋତି…ପେ… ସମନ୍ନାଗତୋ। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ସତିମାତି।

ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସନ୍ତି ତତ୍ଥ କତମୋ ଲୋକୋ? ସ୍ୱେୱ କାୟୋ ଲୋକୋ, ପଞ୍ଚପି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଲୋକୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଲୋକୋ। ତତ୍ଥ କତମା ଅଭିଜ୍ଝା? ୟୋ ରାଗୋ ସାରାଗୋ ଅନୁନୟୋ ଅନୁରୋଧୋ ନନ୍ଦୀ ନନ୍ଦୀରାଗୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସାରାଗୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଭିଜ୍ଝା। ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୋମନସ୍ସଂ? ୟଂ ଚେତସିକଂ ଅସାତଂ, ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଚେତୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଅସାତଂ…ପେ… ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୋମନସ୍ସଂ। ଇତି ଅୟଞ୍ଚ ଅଭିଜ୍ଝା ଇଦଞ୍ଚ ଦୋମନସ୍ସଂ ଇମମ୍ହି ଲୋକେ ୱିନୀତା ହୋନ୍ତି ପଟିୱିନୀତା ସନ୍ତା ୱୂପସନ୍ତା ସମିତା ୱୂପସମିତା ଅତ୍ଥଙ୍ଗତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଙ୍ଗତା ଅପ୍ପିତା ବ୍ୟପ୍ପିତା ସୋସିତା ୱିସୋସିତା ବ୍ୟନ୍ତୀକତା, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସନ୍ତି (ୱିଭ। ୩୫୬) ଏୱମେତେସଂ ପଦାନମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନ ସହ ଅୟଂ ଅଟ୍ଠକଥାନୟୋ ୟଥା ସଂସନ୍ଦତି, ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ତାୱ କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନୁଦ୍ଦେସସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା।

ୱେଦନାସୁ… ଚିତ୍ତେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀତି ଏୱମାଦୀସୁ ୱେଦନାଦୀନଂ ପୁନ ୱଚନେ ପୟୋଜନଂ କାୟାନୁପସ୍ସନାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ, ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ, ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱେଦନାତି ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା, ତା ଚ ଲୋକିୟା ଏୱ। ଚିତ୍ତମ୍ପି ଲୋକିୟଂ, ତଥା ଧମ୍ମା। ତେସଂ ୱିଭାଗୋ ନିଦ୍ଦେସୱାରେ ପାକଟୋ ଭୱିସ୍ସତି। କେୱଲଂ ପନିଧ ୟଥା ୱେଦନା ଅନୁପସ୍ସିତବ୍ବା, ତଥା ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏସ ନୟୋ ଚିତ୍ତଧମ୍ମେସୁପି। କଥଞ୍ଚ ୱେଦନା ଅନୁପସ୍ସିତବ୍ବାତି? ସୁଖା ତାୱ ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖତୋ, ଦୁକ୍ଖା ସଲ୍ଲତୋ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଅନିଚ୍ଚତୋ। ୟଥାହ –

‘‘ୟୋ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅଦ୍ଦ, ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି ସଲ୍ଲତୋ;

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ସନ୍ତଂ, ଅଦକ୍ଖି ନଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ;

ସ ୱେ ସମ୍ମଦ୍ଦସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଉପସନ୍ତୋ ଚରିସ୍ସତୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୪।୨୫୩);

ସବ୍ବା ଏୱ ଚେତା ଦୁକ୍ଖାତିପି ଅନୁପସ୍ସିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ୟଂକିଞ୍ଚି ୱେଦୟିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମିନ୍ତି ୱଦାମୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୪।୨୫୯)। ସୁଖଦୁକ୍ଖତୋପି ଚ ଅନୁପସ୍ସିତବ୍ବା। ୟଥାହ ‘‘ସୁଖା ୱେଦନା ଠିତିସୁଖା ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୪) ସବ୍ବଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଅପିଚ ଅନିଚ୍ଚାଦିସତ୍ତାନୁପସ୍ସନାୱସେନପି ଅନୁପସ୍ସିତବ୍ବା। ସେସଂ ନିଦ୍ଦେସୱାରେୟେୱ ପାକଟଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଚିତ୍ତଧମ୍ମେସୁପି ଚିତ୍ତଂ ତାୱ ଆରମ୍ମଣାଧିପତିସହଜାତଭୂମିକମ୍ମୱିପାକକିରିୟାଦିନାନତ୍ତଭେଦାନଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିସତ୍ତାନୁପସ୍ସନାନଂ ନିଦ୍ଦେସୱାରେ ଆଗତସରାଗାଦିଭେଦାନଞ୍ଚ ୱସେନ ଅନୁପସ୍ସିତବ୍ବଂ। ଧମ୍ମା ସଲକ୍ଖଣସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣାନଂ ସୁଞ୍ଞତଧମ୍ମସ୍ସ ଅନିଚ୍ଚାଦିସତ୍ତାନୁପସ୍ସନାନଂ ନିଦ୍ଦେସୱାରେ ଆଗତସନ୍ତାସନ୍ତାଦିଭେଦାନଞ୍ଚ ୱସେନ ଅନୁପସ୍ସିତବ୍ବା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ୟସ୍ସ କାୟସଙ୍ଖାତେ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ ପହୀନଂ, ତସ୍ସ ୱେଦନାଦିଲୋକେସୁପି ତଂ

ପହୀନମେଵ। ନାନାପୁଗ୍ଗଲଵସେନ ପନ ନାନାଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକସତିପଟ୍ଠାନଭାଵନାଵସେନ ଚ ସଙ୍ଖେପ ଵୁତ୍ତଂ। ଯତୋ ଵା ଏକନ୍ତ ପହୀନଂ ସେସେସୁପି ପହୀନଂ ହୋତି। ତେନେଵସ୍ସ ତତ୍ଥ ପହାନଦସ୍ସନତ୍ଥମ୍ପି ଏଵଂ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

ଉଦ୍ଦେସଵାରକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

କାଯାନୁପସ୍ସନାଆନାପାନପବ୍ବଵଣ୍ଣନା

୧୦୭। ଇଦାନି ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଛେକୋ ଵିଲୀଵକାରକୋ ଥୂଲକିଲଞ୍ଜସଣ୍ହକିଲଞ୍ଜଚଙ୍କୋଟକପେଳାପୁଟାଦୀନି ଉପକରଣାନି କତ୍ତୁକାମୋ ଏକଂ ମହାଵେଣୁଂ ଲଭିତ୍ଵା ଚତୁଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା ତତୋ ଏକେକଂ ଵେଣୁଖଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ଵା ଫାଲେତ୍ଵା ତଂ ତଂ ଉପକରଣଂ କରେଯ୍ୟ, ଏଵମେଵ ଭଗଵା ସତିପଟ୍ଠାନଦେସନାଯ ସତ୍ତାନଂ ଅନେକପ୍ପକାରଵିସେସାଧିଗମଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଏକମେଵ ସମ୍ମାସତିଂ ''ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଆରମ୍ମଣଵସେନ ଚତୁଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା ତତୋ ଏକେକଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ଵା ଵିଭଜନ୍ତୋ ''କଥଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖଵେ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ନିଦ୍ଦେସଵାରଂ ଵତ୍ତୁମାରଦ୍ଧୋ।

ତତ୍ଥ କଥଞ୍ଚାତିଆଦି ଵିତ୍ଥାରେତୁକମ୍ୟତା ପୁଚ୍ଛା। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଭିକ୍ଖଵେ, କେନ ଚ ପକାରେନ ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତୀତି? ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବପୁଚ୍ଛାଵାରେସୁ। ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୂତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଭିକ୍ଖୁ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଇଧ-ସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବପ୍ପକାରକାଯାନୁପସ୍ସନାନିବ୍ବତ୍ତକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସନିସ୍ସଯଭୂତସାସନପରିଦୀପନୋ ଅଞ୍ଞସାସନସ୍ସ ତଥାଭାଵପଟିସେଧନୋ ଚ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଇଧେଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣୋ…ପେ… ସୁଞ୍ଞା ପରପ୍ପଵାଦା ସମଣେଭି ଅଞ୍ଞେହୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୧୩୯)। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ''ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଭିକ୍ଖୂ''ତି।

''ଅରଞ୍ଞଗତୋ ଵା…ପେ… ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ଵା''ତି ଇଦମସ୍ସ ସତିପଟ୍ଠାନଭାଵନାନୁରୂପସେନାସନପରିଗ୍ଗହପରିଦୀପନଂ। ଇମସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଅନୁଵିସଟଂ ଚିତ୍ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଵୀଥିଂ ଓତରିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, କୂଟଗୋଣଯୁତ୍ତରଥୋ ଵିଯ ଉପ୍ପଥମେଵ ଧାଵତି, ତସ୍ମା ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଗୋପୋ କୂଟଧେନୁଯା ସବ୍ବଂ ଖୀରଂ ପିଵିତ୍ଵା ଵଡ୍ଢିତଂ କୂଟଵଚ୍ଛଂ ଦମେତୁକାମୋ ଧେନୁତୋ ଅପନେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତେ ମହନ୍ତଂ ଥମ୍ଭଂ ନିଖଣିତ୍ଵା ତତ୍ଥ ଯୋତ୍ତେନ ବନ୍ଧେଯ୍ୟ। ଅଥସ୍ସ ସୋ ଵଚ୍ଛୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଵିପ୍ଫନ୍ଦିତ୍ଵା ପଲାଯିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତମେଵ ଥମ୍ଭଂ ଉପନିସୀଦେଯ୍ୟ ଵା ଉପନିପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଵା, ଏଵମେଵ ଇମିନାପି ଭିକ୍ଖୁନା ଦୀଘରତ୍ତଂ ରୂପାରମ୍ମଣାଦିରସପାନଵଡ୍ଢିତଂ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତଂ ଦମେତୁକାମେନ ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣତୋ ଅପନେତ୍ଵା ଅରଞ୍ଞଂ ଵା ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଵା ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ଵା ପଵେସେତ୍ଵା ତତ୍ଥ ସତିପଟ୍ଠାନାରମ୍ମଣଥମ୍ଭେ ସତିଯୋତ୍ତେନ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଏଵମସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଵିପ୍ଫନ୍ଦିତ୍ଵାପି ପୁବ୍ବେ ଆଚିଣ୍ଣାରମ୍ମଣଂ ଅଲଭମାନଂ ସତିଯୋତ୍ତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ପଲାଯିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ତମେଵାରମ୍ମଣଂ ଉପଚାରପ୍ପନାଵସେନ ଉପନିସୀଦତି ଚେଵ ଉପନିପଜ୍ଜତି ଚ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ଯଥା ଥମ୍ଭେ ନିବନ୍ଧେଯ୍ୟ, ଵଚ୍ଛଂ ଦମଂ ନରୋ ଇଧ;

ବନ୍ଧେଯ୍ୟେଵଂ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ, ସତିଯାରମ୍ମଣେ ଦଳ୍ହ''ନ୍ତି।

ଏଵମସ୍ସ ତଂ ସେନାସନଂ ଭାଵନାନୁରୂପଂ ହୋତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ''ଇଦମସ୍ସ ସତିପଟ୍ଠାନଭାଵନାନୁରୂପସେନାସନପରିଗ୍ଗହପରିଦୀପନ''ନ୍ତି।

ଅପିଚ ଯସ୍ମା ଇଦଂ କାଯାନୁପସ୍ସନାଯ ମୁଦ୍ଧଭୂତଂ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧସାଵକାନଂ ଵିସେସାଧିଗମଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରପଦଟ୍ଠାନଂ ଆନାପାନସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଇତ୍ଥିପୁରିସହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିସଦ୍ଦସମାକୁଲଂ ଗାମନ୍ତଂ ଅପରିଚ୍ଚଜିତ୍ଵା ନ ସୁକରଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ, ସଦ୍ଦକଣ୍ଟକତ୍ତା ଝାନସ୍ସ। ଅଗାମକେ ପନ ଅରଞ୍ଞେ ସୁକରଂ ଯୋଗାଵଚରେନ ଇଦଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ଵା ଆନାପାନଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ଵା ତଦେଵ ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ଵା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ଵା ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତୁଂ। ତସ୍ମାସ୍ସ ଅନୁରୂପସେନାସନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗଵା ''ଅରଞ୍ଞଗତୋ ଵା''ତିଆଦିମାହ।

ଵତ୍ଥୁଵିଜ୍ଜାଚରିଯୋ ଵିଯ ହି ଭଗଵା। ସୋ ଯଥା ଵତ୍ଥୁଵିଜ୍ଜାଚରିଯୋ ନଗରଭୂମିଂ ପସ୍ସିତ୍ଵା ସୁଟ୍ଠୁ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ''ଏତ୍ଥ ନଗରଂ ମାପେଥା''ତି ଉପଦିସତି, ସୋତ୍ଥିନା ଚ ନଗରେ ନିଟ୍ଠିତେ ରାଜକୁଲତୋ ମହାସକ୍କାରଂ ଲଭତି, ଏଵମେଵ ଯୋଗାଵଚରସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ସେନାସନଂ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ''ଏତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଉପଦିସତି। ତତୋ ତତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତେନ ଯୋଗିନା ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତେ ପତ୍ତେ ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଵତ ସୋ ଭଗଵା''ତି ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ ଲଭତି।

ଅୟଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଦୀପିସଦିସୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ହି ମହାଦୀପିରାଜା ଅରଞ୍ଞେ ତିଣଗହନଂ ୱା ୱନଗହନଂ ୱା ପବ୍ବତଗହନଂ ୱା ନିସ୍ସାଯ ନିଲୀଯିତ୍ୱା ୱନମହିଂସଗୋକଣ୍ଣସୂକରାଦଯୋ ମିଗେ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱମେୱ ଅୟଂ ଅରଞ୍ଞାଦୀସୁ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାକ୍କମେନ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗେ ଚେୱ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯଫଲାନି ଚ ଗଣ୍ହାତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ଯଥାପି ଦୀପିକୋ ନାମ, ନିଲୀଯିତ୍ୱା ଗଣ୍ହତୀ ମିଗେ;

ତଥେୱାଯଂ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତୋ, ଯୁତ୍ତଯୋଗୋ ୱିପସ୍ସକୋ;

ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱାନ, ଗଣ୍ହାତି ଫଲମୁତ୍ତମ''ନ୍ତି।

ତେନସ୍ସ ପରକ୍କମଜୱଯୋଗ୍ଗଭୂମିଂ ଅରଞ୍ଞସେନାସନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ''ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା''ତିଆଦିମାହ। ଇତୋ ପରଂ ଇମସ୍ମିଂ ତାୱ ଆନାପାନପବ୍ବେ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତମେୱ।

ତସ୍ସ ପନ ଇମେସଂ ''ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀତି ପଜାନାତି…ପେ… ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀତି ସିକ୍ଖତୀ''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ୱସେନ ସିକ୍ଖତୋ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିମିତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ସୋ ଝାନା ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ୱା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଝାନଙ୍ଗାନି ୱା। ତତ୍ଥ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକମ୍ମିକୋ ''ଇମେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା କିଂ ନିସ୍ସିତା, ୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସିତା, ୱତ୍ଥୁ ନାମ କରଜକାଯୋ, କରଜକାଯୋ ନାମ ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ଉପାଦାରୂପଞ୍ଚା''ତି ଏୱଂ ରୂପଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତତୋ ତଦାରମ୍ମଣେ ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକେ ନାମନ୍ତି ଏୱଂ ନାମରୂପଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାଦିପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ଦିସ୍ୱା ''ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମମତ୍ତମେୱେତଂ, ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ନତ୍ଥୀ''ତି ୱିତିଣ୍ଣକଙ୍ଖୋ ସପ୍ପଚ୍ଚଯନାମରୂପେ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ଇଦଂ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ନିଯ୍ୟାନମୁଖଂ।

ଝାନକମ୍ମିକୋପି ''ଇମାନି ଝାନଙ୍ଗାନି କିଂ ନିସ୍ସିତାନି, ୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସିତାନି। ୱତ୍ଥୁ ନାମ କରଜକାଯୋତି ଝାନଙ୍ଗାନି ନାମଂ, କରଜକାଯୋ ରୂପ''ନ୍ତି ନାମରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାଦିପଚ୍ଚଯାକାରଂ ଦିସ୍ୱା ''ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମମତ୍ତମେୱେତଂ, ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ନତ୍ଥୀ''ତି ୱିତିଣ୍ଣକଙ୍ଖୋ ସପ୍ପଚ୍ଚଯନାମରୂପେ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଇଦଂ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ନିଯ୍ୟାନମୁଖଂ।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ବହିଦ୍ଧା ୱାତି ପରସ୍ସ ୱା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାଯେ। ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱାତି କାଲେନ ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ପରସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାଯେ। ଏତେନସ୍ସ ପଗୁଣକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରଣକାଲୋ କଥିତୋ। ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ପନିଦଂ ଉଭଯଂ ନ ଲବ୍ଭତି।

ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱାତି ଯଥା ନାମ କମ୍ମାରଭସ୍ତଞ୍ଚ ଗଗ୍ଗରନାଳିଞ୍ଚ ତଜ୍ଜଞ୍ଚ ୱାଯାମଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱାତୋ ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରତି, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ କରଜକାଯଞ୍ଚ ନାସାପୁଟଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାଯୋ ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରତି। କାଯାଦଯୋ ଧମ୍ମା ସମୁଦଯଧମ୍ମା, ତେ ପସ୍ସନ୍ତୋ ''ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱା କାଯସ୍ମିଂ ୱିହରତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱାତି ଯଥା ଭସ୍ତାଯ ଅପନୀତାଯ ଗଗ୍ଗରନାଳିଯା ଭିନ୍ନାଯ ତଜ୍ଜେ ଚ ୱାଯାମେ ଅସତି ସୋ ୱାତୋ ନପ୍ପୱତ୍ତତି , ଏୱମେୱ କାଯେ ଭିନ୍ନେ ନାସାପୁଟେ ୱିଦ୍ଧସ୍ତେ ଚିତ୍ତେ ଚ ନିରୁଦ୍ଧେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାଯୋ ନାମ ନପ୍ପୱତ୍ତତୀତି କାଯାଦିନିରୋଧା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିରୋଧୋତି ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ''ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱା କାଯସ୍ମିଂ ୱିହରତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱାତି କାଲେନ ସମୁଦଯଂ, କାଲେନ ୱଯଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ। ଅତ୍ଥି କାଯୋତି ୱା ପନସ୍ସାତି କାଯୋୱ ଅତ୍ଥି, ନ ସତ୍ତୋ, ନ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ନ ଇତ୍ଥୀ, ନ ପୁରିସୋ, ନ ଅତ୍ତା, ନ ଅତ୍ତନିଯଂ, ନାହଂ, ନ ମମ, ନ କୋଚି, ନ କସ୍ସଚୀତି ଏୱମସ୍ସ ସତି ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ହୋତି।

ଯାୱଦେୱାତି ପଯୋଜନପରିଚ୍ଛେଦୱୱତ୍ଥାପନମେତଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯା ସତି ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ହୋତି, ସା ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥାଯ। ଅଥ ଖୋ ଯାୱଦେୱ ଞାଣମତ୍ତାଯ ଅପରାପରଂ ଉତ୍ତରୁତ୍ତରି ଞାଣପମାଣତ୍ଥାଯ ଚେୱ ସତିପମାଣତ୍ଥାଯ ଚ, ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞାନଂ ୱୁଡ୍ଢତ୍ଥାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନିସ୍ସିତୋ ଚ ୱିହରତୀତି ତଣ୍ହାନିସ୍ସଯଦିଟ୍ଠିନିସ୍ସଯାନଂ ୱସେନ ଅନିସ୍ସିତୋ ୱିହରତି। ନ ଚ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତୀତି ଲୋକସ୍ମିଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ୱା…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱା ''ଅଯଂ ମେ ଅତ୍ତା ୱା ଅତ୍ତନିଯଂ ୱା''ତି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଏୱମ୍ପୀତି ଉପରିଅତ୍ଥଂ ଉପାଦାଯ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ ପିକାରୋ। ଇମିନା ପନ ପଦେନ

ଭଗଵା ଆନାପାନପଦ୍ଧେସନଂ ନିସ୍ସାଟେଵା ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ତସ୍ସା ସମୁଟ୍ଠାପିକା ପୁରିମତଣ୍ହା ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପଵତ୍ତି ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖପରିଜାନନୋ ସମୁଦଯପଜହନୋ ନିରୋଧାରମ୍ମଣୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ଏଵଂ ଚତୁସଚ୍ଚଵସେନ ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ଵା ନିବ୍ବୁତିଂ ପାପୁଣାତୀତି ଇଦମେକସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଵସେନ ଅଭିନିଵିଟ୍ଠସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯାଵ ଅରହତ୍ତା ନିଯ୍ୟାନମୁଖନ୍ତି।

ଆନାପାନପଦ୍ଧଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇରିଯାପଥପଦ୍ଧଵଣ୍ଣନା

୧୦୮। ଏଵଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଵସେନ କାଯାନୁପସ୍ସନଂ ଵିଭଜିତ୍ଵା ଇଦାନି ଇରିଯାପଥଵସେନ ଵିଭଜିତୁଂ ପୁନ ଚପରନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କାମଂ ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦଯୋପି ଗଚ୍ଛନ୍ତା ''ଗଚ୍ଛାମା''ତି ଜାନନ୍ତି। ନ ପନେତଂ ଏଵରୂପଂ ଜାନନଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଏଵରୂପଞ୍ହି ଜାନନଂ ସତ୍ତୂପଲଦ୍ଧିଂ ନ ପଜହତି , ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ ନ ଉଗ୍ଘାଟେତି , କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଵା ସତିପଟ୍ଠାନଭାଵନା ଵା ନ ହୋତି। ଇମସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜାନନଂ ସତ୍ତୂପଲଦ୍ଧିଂ ପଜହତି, ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ ଉଗ୍ଘାଟେତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଞ୍ଚେଵ ସତିପଟ୍ଠାନଭାଵନା ଚ ହୋତି। ଇଦଞ୍ହି ''କୋ ଗଚ୍ଛତି, କସ୍ସ ଗମନଂ, କିଂ କାରଣା ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଏଵଂ ସମ୍ପଜାନନଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଠାନାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ।

ତତ୍ଥ କୋ ଗଚ୍ଛତୀତି ନ କୋଚି ସତ୍ତୋ ଵା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଵା ଗଚ୍ଛତି। କସ୍ସ ଗମନନ୍ତି ନ କସ୍ସଚି ସତ୍ତସ୍ସ ଵା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଵା ଗମନଂ। କିଂ କାରଣା ଗଚ୍ଛତୀତି ଚିତ୍ତକିରିଯଵାଯୋଧାତୁଵିପ୍ଫାରେନ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମା ଏସ ଏଵଂ ପଜାନାତି ''ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଵାଯଂ ଜନେତି, ଵାଯୋ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନେତି, ଚିତ୍ତକିରିଯଵାଯୋଧାତୁଵିପ୍ଫାରେନ ସକଲକାଯସ୍ସ ପୁରତୋ ଅଭିନୀହାରୋ ଗମନନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଠାନାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ।

ତତ୍ରାପି ହି ''ତିଟ୍ଠାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଵାଯଂ ଜନେତି, ଵାଯୋ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନେତି, ଚିତ୍ତକିରିଯଵାଯୋଧାତୁଵିପ୍ଫାରେନ ସକଲକାଯସ୍ସ କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉସ୍ସିତଭାଵୋ ଠାନନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ''ନିସୀଦାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଵାଯଂ ଜନେତି, ଵାଯୋ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନେତି, ଚିତ୍ତକିରିଯଵାଯୋଧାତୁଵିପ୍ଫାରେନ ହେଟ୍ଠିମକାଯସ୍ସ ସମିଞ୍ଜନଂ ଉପରିମକାଯସ୍ସ ଉସ୍ସିତଭାଵୋ ନିସଜ୍ଜାତି ଵୁଚ୍ଚତି। ''ସଯାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଵାଯଂ ଜନେତି, ଵାଯୋ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନେତି, ଚିତ୍ତକିରିଯଵାଯୋଧାତୁଵିପ୍ଫାରେନ ସକଲସରୀରସ୍ସ ତିରିଯତୋ ପସାରଣଂ ସଯନନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତୀତି।

ତସ୍ସ ଏଵଂ ପଜାନତୋ ଏଵଂ ହୋତି ''ସତ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି ସତ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଅତ୍ଥି ପନ କୋଚି ସତ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଵା ଠିତୋ ଵା ନତ୍ଥି। ଯଥା ପନ ''ସକଟଂ ଗଚ୍ଛତି ସକଟଂ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ନ ଚ କିଞ୍ଚି ସକଟଂ ନାମ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଵା ତିଟ୍ଠନ୍ତଂ ଵା ଅତ୍ଥି। ଚତ୍ତାରୋ ପନ ଗୋଣେ ଯୋଜେତ୍ଵା ଛେକମ୍ହି ସାରଥିମ୍ହି ପାଜେନ୍ତେ ''ସକଟଂ ଗଚ୍ଛତି ସକଟଂ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଵୋହାରମତ୍ତମେଵ ହୋତି, ଏଵମେଵ ଅଜାନନଟ୍ଠେନ ସକଟଂ ଵିଯ କାଯୋ। ଗୋଣା ଵିଯ ଚିତ୍ତଜଵାତା। ସାରଥି ଵିଯ ଚିତ୍ତଂ। ଗଚ୍ଛାମି ତିଟ୍ଠାମୀତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଵାଯୋଧାତୁ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନଯମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଚିତ୍ତକିରିଯଵାଯୋଧାତୁଵିପ୍ଫାରେନ ଗମନାଦୀନି ପଵତ୍ତନ୍ତି। ତତୋ ''ସତ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ସତ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ଅହଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଅହଂ ତିଟ୍ଠାମୀ''ତି ଵୋହାରମତ୍ତଂ ହୋତୀତି। ତେନାହ –

''ନାଵା ମାଲୁତଵେଗେନ, ଜିଯାଵେଗେନ ତେଜନଂ;

ଯଥା ଯାତି ତଥା କାଯୋ, ଯାତି ଵାତାହତୋ ଅଯଂ।

ଯନ୍ତଂ ସୁତ୍ତଵସେନେଵ, ଚିତ୍ତସୁତ୍ତଵସେନିଦଂ;

ପଯୁତ୍ତଂ କାଯଯନ୍ତମ୍ପି, ଯାତି ଠାତି ନିସୀଦତି।

କୋ ନାମ ଏତ୍ଥ ସୋ ସତ୍ତୋ, ଯୋ ଵିନା ହେତୁପଚ୍ଚଯେ;

ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାଵେନ, ତିଟ୍ଠେ ଵା ଯଦି ଵା ଵଜେ''ତି।

ତସ୍ମା ଏଵଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯଵସେନେଵ ପଵତ୍ତାନି ଗମନାଦୀନି ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ଏସ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଵା ଗଚ୍ଛାମୀତି ପଜାନାତି, ଠିତୋ ଵା, ନିସିନ୍ନୋ ଵା, ସଯାନୋ

ୱା ସୟାନୋମ୍ହୀତି ପଜାନାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯଥା ଯଥା ୱା ପନସ୍ସ କାୟୋ ପଣିହିତୋ ହୋତି, ତଥା ତଥା ନଂ ପଜାନାତୀତି ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକୱଚନମେତଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯେନ ଯେନ ୱା ଆକାରେନ ତସ୍ସ କାୟୋ ଠିତୋ ହୋତି, ତେନ ତେନ ନଂ ପଜାନାତି। ଗମନାକାରେନ ଠିତଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପଜାନାତି। ଠାନନିସଜ୍ଜାସୟନାକାରେନ ଠିତଂ ସୟାନୋତି ପଜାନାତୀତି।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଚତୁଇରିୟାପଥପରିଗ୍ଗଣ୍ହନେନ କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ବହିଦ୍ଧା ୱାତି ପରସ୍ସ ୱା ଚତୁଇରିୟାପଥପରିଗ୍ଗଣ୍ହନେନ। ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱାତି କାଲେନ ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ପରସ୍ସ ଚତୁଇରିୟାପଥପରିଗ୍ଗଣ୍ହନେନ କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ସମୁଦୟଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱାତିଆଦୀସୁ ପନ ''ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦୟା ରୂପସମୁଦୟୋ''ତିଆଦିନା (ପଟି। ମ। ୧।୪୯) ନୟେନ ପଞ୍ଚହାକାରେହି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ଚ ୱୟୋ ଚ ନୀହରିତବ୍ବୋ। ତଞ୍ହି ସନ୍ଧାୟ ଇଧ ''ସମୁଦୟଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥି କାୟୋତି ୱା ପନସ୍ସାତିଆଦି ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ।

ଇଧ ପନ ଚତୁଇରିୟାପଥପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ତସ୍ସା ସମୁଟ୍ଠାପିକା ପୁରିମତଣ୍ହା ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ , ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତି ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖପରିଜାନନୋ ସମୁଦୟପଜହନୋ ନିରୋଧାରମ୍ମଣୋ ଅରିୟମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ଏୱଂ ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନ ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ନିବ୍ବୁତିଂ ପାପୁଣାତୀତି ଇଦମେକସ୍ସ ଚତୁଇରିୟାପଥପରିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୟାୱ ଅରହତ୍ତା ନିୟ୍ୟାନମୁଖନ୍ତି।

ଇରିୟାପଥପବ୍ବୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞପବ୍ବୱଣ୍ଣନା

୧୦୯। ଏୱଂ ଇରିୟାପଥୱସେନ କାୟାନୁପସ୍ସନଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞୱସେନ ୱିଭଜିତୁଂ ପୁନ ଚପରନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ତାୱ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଗମନଂ। ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ନିୱତ୍ତନଂ। ତଦୁଭୟମ୍ପି ଚତୂସୁ ଇରିୟାପଥେସୁ ଲବ୍ଭତି। ଗମନେ ତାୱ ପୁରତୋ କାୟଂ ଅଭିହରନ୍ତୋ ଅଭିକ୍କମତି ନାମ। ପଟିନିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ପଟିକ୍କମତି ନାମ। ଠାନେପି ଠିତକୋୱ କାୟଂ ପୁରତୋ ଓନାମେନ୍ତୋ ଅଭିକ୍କମତି ନାମ। ପଚ୍ଛତୋ ଅପନାମେନ୍ତୋ ପଟିକ୍କମତି ନାମ। ନିସଜ୍ଜାୟପି ନିସିନ୍ନକୋୱ ଆସନସ୍ସ ପୁରିମଅଙ୍ଗାଭିମୁଖୋ ସଂସରନ୍ତୋ ଅଭିକ୍କମତି ନାମ। ପଚ୍ଛିମଅଙ୍ଗପ୍ପଦେସଂ ପଚ୍ଚା ସଂସରନ୍ତୋ ପଟିକ୍କମତି ନାମ। ନିପଜ୍ଜାୟପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତୀତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସବ୍ବକିଚ୍ଚକାରୀ, ସମ୍ପଜଞ୍ଞମେୱ ୱା କାରୀ। ସୋ ହି ଅଭିକ୍କନ୍ତାଦୀସୁ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ କରୋତେୱ, ନ କତ୍ଥଚି ସମ୍ପଜଞ୍ଞୱିରହିତୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତତ୍ଥ ଅଭିକ୍କମନଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚିତ୍ତୱସେନେୱ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ମେ ଏତ୍ଥ ଗତେନ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥୀ''ତି ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ଥପରିଗ୍ଗହଣଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତତ୍ଥ ଚ ଅତ୍ଥୋତି ଚେତିୟଦସ୍ସନବୋଧିଦସ୍ସନସଙ୍ଘଦସ୍ସନଥେରଦସ୍ସନଅସୁଭଦସ୍ସନାଦିୱସେନ ଧମ୍ମତୋ ୱଡ୍ଢି। ଚେତିୟଂ ୱା ବୋଧିଂ ୱା ଦିସ୍ୱାପି ହି ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ସଙ୍ଘଦସ୍ସନେନ ସଙ୍ଘାରମ୍ମଣଂ ପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଦେୱ ଖୟୱୟତୋ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ଥେରେ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ଓୱାଦେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅସୁଭଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଦେୱ ଖୟୱୟତୋ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା ଏତେସଂ ଦସ୍ସନଂ ସାତ୍ଥକଂ। କେଚି ପନ ''ଆମିସତୋପି ୱଡ୍ଢି ଅତ୍ଥୋୟେୱ, ତଂ ନିସ୍ସାୟ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟାନୁଗ୍ଗହାୟ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା''ତି ୱଦନ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ ପନ ଗମନେ ସପ୍ପାୟାସପ୍ପାୟଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସପ୍ପାୟପରିଗ୍ଗହଣଂ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ଚେତିୟଦସ୍ସନଂ ତାୱ ସାତ୍ଥକଂ। ସଚେ ପନ ଚେତିୟସ୍ସ ମହାପୂଜାୟ ଦସଦ୍ୱାଦସୟୋଜନନ୍ତରେ ପରିସା ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ଅତ୍ତନୋ ୱିଭୱାନୁରୂପଂ ଇତ୍ଥିୟୋପି ପୁରିସାପି ଅଲଙ୍କତପ୍ପଟିୟତ୍ତା ଚିତ୍ତକମ୍ମରୂପକାନି ୱିୟ ସଞ୍ଚରନ୍ତି। ତତ୍ର ଚସ୍ସ ଇଟ୍ଠେ ଆରମ୍ମଣେ ଲୋଭୋ, ଅନିଟ୍ଠେ ପଟିଘୋ, ଅସମପେକ୍ଖନେ ମୋହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କାୟସଂସଗ୍ଗାପତ୍ତିଂ ୱା ଆପଜ୍ଜତି, ଜୀୱିତବ୍ରହ୍ମଚରିୟାନଂ ୱା ଅନ୍ତରାୟୋ ହୋତି, ଏୱଂ ତଂ ଠାନଂ ଅସପ୍ପାୟଂ ହୋତି। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଅନ୍ତରାୟାଭାୱେ ସପ୍ପାୟଂ। ବୋଧିଦସ୍ସନେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ସଙ୍ଘଦସ୍ସନମ୍ପି ସାତ୍ଥଂ। ସଚେ ପନ ଅନ୍ତୋଗାମେ ମହାମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କାରେନ୍ତେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନେୱ ଜନସନ୍ନିପାତୋ ଚେୱ ଅନ୍ତରାୟୋ ଚ ହୋତି, ଏୱଂ ତଂ ଠାନଂ ଅସପ୍ପାୟଂ। ଅନ୍ତରାୟାଭାୱେ ସପ୍ପାୟଂ। ମହାପରିସପରିୱାରାନଂ ଥେରାନଂ ଦସ୍ସନେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଅସୁଭଦସ୍ସନମ୍ପି ସାତ୍ଥଂ। ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଞ୍ଚ ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଦହରଭିକ୍ଖୁ ସାମଣେରଂ ଗହେତ୍ୱା ଦନ୍ତକଟ୍ଠତ୍ଥାୟ ଗତୋ। ସାମଣେରୋ ମଗ୍ଗା

ଓକ୍କମିତ୍ୱା ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅସୁଭଂ ଦିସ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତଦେୱ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ତୀଣି ଫଲାନି ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ଥାଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଦହରୋ ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ସାମଣେରା’’ତି ପକ୍କୋସି। ସୋ ‘‘ମଯା ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ କଥା ନାମ ନ କଥିତପୁବ୍ବା। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଉପରିୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପଟିୱଚନଂ ଅଦାସି। ଏହୀତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଏକୱଚନେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମିନା ତାୱ ମଗ୍ଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଯା ଠିତୋକାସେ ମୁହୁତ୍ତଂ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖୋ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେଥା’’ତି ଆହ। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ତେନ ପତ୍ତୱିସେସମେୱ ପାପୁଣି। ଏୱଂ ଏକଂ ଅସୁଭଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଜନାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଜାଯତି। ଏୱଂ ସାତ୍ଥମ୍ପି ପନେତଂ ପୁରିସସ୍ସ ମାତୁଗାମାସୁଭଂ ଅସପ୍ପାଯଂ। ମାତୁଗାମସ୍ସ ଚ ପୁରିସାସୁଭଂ ସଭାଗମେୱ ସପ୍ପାଯନ୍ତି ଏୱଂ ସପ୍ପାଯପରିଗ୍ଗହଣଂ ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ।

ଏୱଂ ପରିଗ୍ଗହିତସାତ୍ଥସପ୍ପାଯସ୍ସ ପନ ଅଟ୍ଠତିଂସାଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତରୁଚିତକମ୍ମଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତଂ ଗୋଚରଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରଗୋଚରେ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମନଂ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ। ତସ୍ସାୱିଭାୱତ୍ଥଂ ଇଦଂ ଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ହରତି ନ ପଚ୍ଚାହରତି , ଏକଚ୍ଚୋ ନ ହରତି ପଚ୍ଚାହରତି , ଏକଚ୍ଚୋ ନେୱ ହରତି ନ ପଚ୍ଚାହରତି, ଏକଚ୍ଚୋ ହରତି ଚ ପଚ୍ଚାହରତି ଚ।

ତତ୍ଥ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିୱସଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆୱରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତ୍ୱା ତଥା ରତ୍ତିଯା ପଠମଂ ଯାମଂ ମଜ୍ଝିମେ ଯାମେ ସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଯାମେପି ନିସଜ୍ଜାଚଙ୍କମେହି ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ପଗେୱ ଚେତିଯଙ୍ଗଣବୋଧିଯଙ୍ଗଣୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ବୋଧିରୁକ୍ଖେ ଉଦକଂ ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପରିଭୋଜନୀଯଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତାଦୀନି ସବ୍ବାନି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି ସମାଦାଯ ୱତ୍ତତି। ସୋ ସରୀରପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ସେନାସନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ତଯୋ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ଉସୁମଂ ଗାହାପେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସେନାସନତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋୱ ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଚେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ତଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାୱ ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ପୱିସତି। ଅଞ୍ଞଂ ଚେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ସୋପାନପାଦମୂଲେ ଠତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଗହିତଭଣ୍ଡଂ ୱିଯ ତଂ ଠପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ପୀତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ଆରୁଯ୍ହ ମହନ୍ତଂ ଚେତିଯଂ ଚେ, ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ଖୁଦ୍ଦକଂ ଚେତିଯଂ ଚେ, ତଥେୱ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ୱନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ବୋଧିଯଙ୍ଗଣଂ ପତ୍ତେନାପି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ୱିଯ ନିପଚ୍ଚକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ବୋଧି ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ଏୱଂ ଚେତିଯଞ୍ଚ ବୋଧିଞ୍ଚ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସାମିତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସାମିତଭଣ୍ଡକଂ ହତ୍ଥେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ ନିକ୍ଖିତ୍ତକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗାମସମୀପେ କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସତି।

ଅଥ ନଂ ମନୁସ୍ସା ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯ୍ଯୋ ନୋ ଆଗତୋ’’ତି ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆସନସାଲାଯଂ ୱା ଗେହେ ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ଦତ୍ୱା ଯାୱ ଭତ୍ତଂ ନ ନିଟ୍ଠାତି, ତାୱ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ତେଲେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ପୁରତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଧମ୍ମଂ ୱା ସୋତୁକାମା ହୋନ୍ତି। ସଚେପି ନ କଥାପେନ୍ତି, ଜନସଙ୍ଗହତ୍ଥଂ ଧମ୍ମକଥା ନାମ କାତବ୍ବାଯେୱାତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ୱଦନ୍ତି। ଧମ୍ମକଥା ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିନିମୁତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି । ତସ୍ମା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ଆହାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିଯମାନେହିପି ମନୁସ୍ସେହି ଅନୁଗତୋୱ ଗାମତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜତି। ଅଥ ନଂ ପୁରେତରଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହିଗାମେ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା ସାମଣେରଦହରଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମସ୍ସ ଗଣ୍ହନ୍ତି।

ପୋରାଣା ଭିକ୍ଖୂ କିର ‘‘ନ ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଆଚରିଯୋ’’ତି ମୁଖଂ ଉଲ୍ଲୋକେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତି। ସମ୍ପତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦେନେୱ କରୋନ୍ତି। ତେ ତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏତେ ମନୁସ୍ସା ତୁମ୍ହାକଂ କିଂ ହୋନ୍ତି ମାତୁପକ୍ଖତୋ ସମ୍ବନ୍ଧା ପିତିପକ୍ଖତୋ’’ତି। କିଂ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛଥାତି। ତୁମ୍ହେସୁ ଏତେସଂ ପେମଂ ବହୁମାନନ୍ତି। ଆୱୁସୋ, ଯଂ ମାତାପିତୂହିପି ଦୁକ୍କରଂ, ତଂ ଏତେ ଅମ୍ହାକଂ କରୋନ୍ତି, ପତ୍ତଚୀୱରମ୍ପି ନୋ ଏତେସଂ ସନ୍ତକମେୱ, ଏତେସଂ ଆନୁଭାୱେନ ନେୱ ଭଯେ ଭଯଂ, ନ ଛାତକେ ଛାତକଂ ଜାନାମ, ଏଦିସା ନାମ ଅମ୍ହାକଂ ଉପକାରିନୋ ନତ୍ଥୀତି ତେସଂ ଗୁଣେ କଥେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ହରତି ନ ପଚ୍ଚାହରତୀତି।

ଯସ୍ସ ପନ ପଗେୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଜତେଜୋ ପଜ୍ଜଲତି, ଅନୁପାଦିନ୍ନକଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଉପାଦିନ୍ନକଂ ଗଣ୍ହାତି, ସରୀରତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନୱୀଥିଂ ନାରୋହତି, ସୋ ପଗେୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ୱେଗସାୱ ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗୋରୂପାନଂ ନିକ୍ଖମନୱେଲାଯମେୱ ଗାମଂ ଯାଗୁଭିକ୍ଖାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ଲଭିତ୍ୱା ଆସନସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିୱତି। ଅଥସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣମତ୍ତେନେୱ କମ୍ମଜତେଜୋ ଉପାଦିନ୍ନକଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅନୁପାଦିନ୍ନକଂ ଗଣ୍ହାତି। ଘଟସତେନ ନ୍ହାତୋ ୱିଯ ତେଜୋଧାତୁପରିଳାହନିବ୍ବାପନଂ ପତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନ ଯାଗୁଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପତ୍ତଞ୍ଚ ମୁଖଞ୍ଚ ଧୋୱିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାଭତ୍ତେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକତ୍ୱା ଅୱସେସଟ୍ଠାନେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନ ଆହାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ

ପୋଙ୍ଖାନୁପୋଙ୍ଖଂ ଉପଟ୍ଠହମାନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱାଓ ଆଗଚ୍ଛତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନ ହରତି ପଚ୍ଚାହରତୀତି। ଏଦିସା ଚ ଭିକ୍ଖୂ ୟାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା ନାମ ଗଣନପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତା, ସୀହଳଦୀପେୟେୱ ତେସୁ ତେସୁ ଗାମେସୁ ଆସନସାଲାୟଂ ନ ତଂ ଆସନଂ ଅତ୍ଥି, ୟତ୍ଥ ୟାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂ ନତ୍ଥୀତି।

ୟୋ ପନ ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତି ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ, ସବ୍ବୱତ୍ତାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱିଧଚେତୋଖିଲୱିନିବନ୍ଧଚିତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ''କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତିପି ସଞ୍ଞଂ ଅକତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନନୁଲୋମିକେନ ଗିହିସଂସଗ୍ଗେନ ସଂସଟ୍ଠୋ ଚରିତ୍ୱା ଚ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଚ ତୁଚ୍ଛୋ ନିକ୍ଖମତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେୱ ହରତି ନ ପଚ୍ଚାହରତୀତି।

ୟୋ ପନାୟଂ ହରତି ଚ ପଚ୍ଚାହରତି ଚାତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଗତପଚ୍ଚାଗତିକୱତ୍ତୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ତକାମା ହି କୁଲପୁତ୍ତା ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଦସପି ୱୀସମ୍ପି ତିଂସମ୍ପି ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ସତମ୍ପି ଏକତୋ ୱସନ୍ତା କତିକୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତି, ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହେ ନ ଇଣଟ୍ଟା ନ ଭୟଟ୍ଟା ନ ଜୀୱିକାପକତା ପବ୍ବଜିତା, ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମା ପନେତ୍ଥ ପବ୍ବଜିତା, ତସ୍ମା ଗମନେ ଉପ୍ପନ୍ନକିଲେସଂ ଗମନେୟେୱ ନିଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ଠାନେ, ନିସଜ୍ଜାୟଂ, ସୟନେ ଉପ୍ପନ୍ନକିଲେସଂ ସୟନେୟେୱ ନିଗ୍ଗଣ୍ହଥାତି। ତେ ଏୱଂ କତିକୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅଡ୍ଢୋସଭୋସଭଅଡ୍ଢଗାୱୁତଗାୱୁତନ୍ତରେସୁ ପାସାଣା ହୋନ୍ତି। ତାୟ ସଞ୍ଞାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତାୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସଚେ କସ୍ସଚି ଗମନେ କିଲେସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥେୱ ନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି। ଅଥସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ତିଟ୍ଠତି। ସୋ ''ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ତୁୟ୍ହଂ ଉପ୍ପନ୍ନୱିତକ୍କଂ ଜାନାତି, ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ତେ ଏତ''ନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ପଟିଚୋଦେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅରିୟଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି। ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ନିସୀଦତି। ଅଥସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନିସୀଦତୀତି ସୋୟେୱ ନୟୋ। ଅରିୟଭୂମିଂ ଓକ୍କମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋପି ତଂ କିଲେସଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋୱ ଗଚ୍ଛତି। ନ କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିପ୍ପୟୁତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରତି। ଉଦ୍ଧରତି ଚେ, ପଟିନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପୁରିମପଦେସଂ ୟେୱ ଏତି ଆଳିନ୍ଦକୱାସୀ ମହାଫୁସ୍ସଦେୱତ୍ଥେରୋ ୱିୟ।

ସୋ କିର ଏକୂନୱୀସତିୱସ୍ସାନି ଗତପଚ୍ଚାଗତିକୱତ୍ତଂ ପୂରେନ୍ତୋ ଏୱ ୱିହାସି। ମନୁସ୍ସାପି ସୁଦଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କସନ୍ତା ଚ ୱପନ୍ତା ଚ ମଦ୍ଦନ୍ତା ଚ କମ୍ମାନି ଚ କରୋନ୍ତା ଥେରଂ ତଥାଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅୟଂ ଥେରୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। କିଂ ନୁ ଖୋ ମଗ୍ଗମୂଳ୍ହୋ ଉଦାହୁ କିଞ୍ଚି ପମୁଟ୍ଠୋ''ତି ସମୁଲ୍ଲପନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଅନାଦିୟିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନୟୁତ୍ତଚିତ୍ତେନେୱ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱୀସତିୱସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତଦିୱସେୟେୱସ୍ସ ଚଙ୍କମନକୋଟିୟଂ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଦୀପଂ ଉଜ୍ଜାଲେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଚତ୍ତାରୋପି ମହାରାଜାନୋ ସକ୍କୋ ଚ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ବ୍ରହ୍ମା ଚ ସହମ୍ପତି ଉପଟ୍ଠାନଂ ଅଗମଂସୁ। ତଞ୍ଚ ଓଭାସଂ ଦିସ୍ୱା ୱନୱାସୀମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ତଂ ଦୁତିୟଦିୱସେ ପୁଚ୍ଛି ''ରତ୍ତିଭାଗେ ଆୟସ୍ମତୋ ସନ୍ତିକେ ଓଭାସୋ ଅହୋସି, କିଂ ସୋ ଓଭାସୋ''ତି । ଥେରୋ ୱିକ୍ଖେପଂ କରୋନ୍ତୋ ''ଓଭାସୋ ନାମ ଦୀପୋଭାସୋପି ହୋତି ମଣିଓଭାସୋପୀ''ତି ଏୱମାଦିମାହ। ତତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେଥ ତୁମ୍ହେତି ନିବଦ୍ଧୋ ଆମାତି ପଟିଜାନିତ୍ୱା ଆରୋଚେସି କାଳୱଲ୍ଲିମଣ୍ଡପୱାସୀ ମହାନାଗତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ଚ।

ସୋପି କିର ଗତପଚ୍ଚାଗତିକୱତ୍ତଂ ପୂରେନ୍ତୋ ପଠମଂ ତାୱ ଭଗୱତୋ ମହାପଧାନଂ ପୂଜେସ୍ସାମୀତି ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ଠାନଚଙ୍କମନମେୱ ଅଧିଟ୍ଠାସି। ପୁନ ସୋଳସ ୱସ୍ସାନି ଗତପଚ୍ଚାଗତିକୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନୟୁତ୍ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ୱିୟୁତ୍ତେନ ଉଦ୍ଧଟେ ପଟିନିୱତ୍ତନ୍ତୋ ଗାମସ୍ସ ସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଗାୱୀ ନୁ ପବ୍ବଜିତୋ ନୂ''ତି ଆସଙ୍କନୀୟପଦେସେ ଠତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା କଚ୍ଛକନ୍ତରତୋ ଉଦକେନ ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଉଦକଗଣ୍ଡୂସଂ କରୋତି। କିଂ କାରଣା? ମା ମେ ଭିକ୍ଖଂ ଦାତୁଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ୱା ଆଗତେ ମନୁସ୍ସେ ଦୀଘାୟୁକା ହୋଥାତି ୱଚନମତ୍ତେନାପି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିକ୍ଖେପୋ ଅହୋସୀତି। ଅଜ୍ଜ, ଭନ୍ତେ, କତିମୀତି ଦିୱସଂ ୱା ଭିକ୍ଖୁଗଣନଂ ୱା ପଞ୍ହଂ ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ ପନ ଉଦକଂ ଗିଲିତ୍ୱା ଆରୋଚେସି। ସଚେ ଦିୱସାଦିପୁଚ୍ଛକା ନ ହୋନ୍ତି, ନିକ୍ଖମନୱେଲାୟ ଗାମଦ୍ୱାରେ ନିଟ୍ଠୁଭିତ୍ୱାୱ ୟାତି କଲମ୍ବତିତ୍ଥୱିହାରେ ୱସ୍ସୂପଗତପଞ୍ଞାସଭିକ୍ଖୂ ୱିୟ।

ତେ କିର ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମାୟଂ କତିକୱତ୍ତଂ ଅକଂସୁ ''ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ଆଲପିସ୍ସାମା''ତି। ଗାମଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସନ୍ତା ଉଦକଗଣ୍ଡୂସଂ କତ୍ୱା ପୱିସିଂସୁ। ଦିୱସାଦୀସୁ ପୁଚ୍ଛିତେସୁ ଉଦକଂ ଗିଲିତ୍ୱା ଆରୋଚେନ୍ତି... ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ନିଟ୍ଠୁଭନଂ ଦିସ୍ୱା ଜାନିଂସୁ, ''ଅଜ୍ଜେକୋ ଆଗତୋ, ଅଜ୍ଜ ଦ୍ୱେ''ତି। ଏୱଞ୍ଚ ଚିନ୍ତେସୁଂ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତେ ଅମ୍ହେହିୟେୱ ସଦ୍ଧିଂ ନ ସଲ୍ଲପନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମ୍ପି, ୟଦି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ସଲ୍ଲପନ୍ତି, ଅଦ୍ଧା ୱିୱାଦଜାତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଏଥ ନେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଖମାପେସ୍ସାମା''ତି ସବ୍ବେ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞାସାୟ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଦ୍ୱେପି ଭିକ୍ଖୂ ଏକୋକାସେ ନାଦ୍ଦସଂସୁ। ତତୋ ୟୋ ତେସୁ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ, ସୋ ଆହ ''ନ ଭୋ କଲହକାରକାନଂ ଓକାସୋ ଈଦିସୋ ହୋତି, ସୁସମ୍ମଟ୍ଠଂ ଚେତିୟଙ୍ଗଣଂ ବୋଧିୟଙ୍ଗଣଂ, ସୁନିକ୍ଖିତ୍ତା ସମ୍ମଜ୍ଜନିୟୋ, ସୂପଟ୍ଠପିତଂ ପାନୀୟଂ ପରିଭୋଜନୀୟ''ନ୍ତି। ତେ ତତୋୱ ନିୱତ୍ତା, ତେପି ଭିକ୍ଖୂ ଅନ୍ତୋତେମାସେୟେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ମହାପୱାରଣାୟ ୱିସୁଦ୍ଧିପୱାରଣଂ ପୱାରେସୁଂ।

ଏୱଂ କାଳୱଲ୍ଲିମଣ୍ଡପୱାସୀ ମହାନାଗତ୍ଥେରୋ ୱିୟ କଲମ୍ବତିତ୍ଥୱିହାରେ ୱସ୍ସୂପଗତଭିକ୍ଖୂ ୱିୟ ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନୟୁତ୍ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ

ଗାମସମୀପଂ ପତ୍ୱା ଉଦକଗଣ୍ଡୂସଂ କତ୍ୱା ୱୀଥିଯୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଯତ୍ଥ ସୁରାସୋଣ୍ଡଧୁତ୍ତାଦଯୋ କଲହକାରକା ଚଣ୍ଡହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦଯୋ ୱା ନତ୍ଥି, ତଂ ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ଚ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନୋ ନ ତୁରିତତୁରିତୋ ୱିଯ ଜୱେନ ଗଚ୍ଛତି। ନ ହି ଜୱେନ ପିଣ୍ଡପାତିଯଧୁତଙ୍ଗଂ ନାମ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥି। ୱିସମଭୂମିଭାଗପ୍ପତ୍ତଂ ପନ ଉଦକସକଟଂ ୱିଯ ନିଚ୍ଚଲୋ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଅନୁଘରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଚ ତଂ ଦାତୁକାମଂ ୱା ଅଦାତୁକାମଂ ୱା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ତଦନୁରୂପଂ କାଲଂ ଆଗମେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱା ବହିଗାମେ ୱା ୱିହାରମେୱ ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଯଥାଫାସୁକେ ପତିରୂପେ ଓକାସେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅକ୍ଖବ୍ଭଞ୍ଜନୱଣଲେପନପୁତ୍ତମଂସୂପମାୱସେନ ନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଆହାରଂ ଆହାରେତି, ନେୱ ଦୱାଯ ନ ମଦାଯ ନ ମଣ୍ଡନାଯ ନ ୱିଭୂସନାଯ। ଭୁତ୍ତାୱୀ ଚ ଉଦକକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ମୁହୁତ୍ତଂ ଭତ୍ତକିଲମଥଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ଯଥା ପୁରେଭତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ। ଯଥା ପୁରିମଯାମଂ, ଏୱଂ ପଚ୍ଛିମଯାମଞ୍ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନମେୱ ମନସି କରୋତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ହରତି ଚ ପଚ୍ଚାହରତି ଚାତି।

ଇଦଂ ପନ ହରଣପଚ୍ଚାହରଣସଙ୍ଖାତଂ ଗତପଚ୍ଚାଗତିକୱତ୍ତଂ ପୂରେନ୍ତୋ ଯଦି ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି। ପଠମୱଯେ ଏୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ନୋ ଚେ ପଠମୱଯେ ପାପୁଣାତି, ଅଥ ମଜ୍ଝିମୱଯେ। ନୋ ଚେ ମଜ୍ଝିମୱଯେ ପାପୁଣାତି, ଅଥ ପଚ୍ଛିମୱଯେ। ନୋ ଚେ ପଚ୍ଛିମୱଯେ ପାପୁଣାତି, ଅଥ ମରଣସମଯେ। ନୋ ଚେ ମରଣସମଯେ ପାପୁଣାତି, ଅଥ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା। ନୋ ଚେ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପାପୁଣାତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ନୋ ଚେ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଅଥ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱେ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞୋ ୱା ହୋତି ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ବାହିଯୋ ଦାରୁଚୀରିଯୋ, ମହାପଞ୍ଞୋ ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ମହିଦ୍ଧିକୋ ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ଧୁତଙ୍ଗଧରୋ ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ମହାକସ୍ସପୋ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକୋ ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ, ୱିନଯଧରୋ ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ଉପାଲି, ଧମ୍ମକଥିକୋ ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ, ଆରଞ୍ଞିକୋ ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ରେୱତୋ, ବହୁସ୍ସୁତୋ ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ଆନନ୍ଦୋ, ସିକ୍ଖାକାମୋ ୱା ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ରାହୁଲୋ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତୋତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ଚତୁକ୍କେ ଯ୍ୱାଯଂ ହରତି ଚ ପଚ୍ଚାହରତି ଚ, ତସ୍ସ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ସିଖାପତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଭିକ୍କମାଦୀସୁ ପନ ଅସମ୍ମୁୟ୍ହନଂ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତଂ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିକ୍କମନ୍ତୋ ୱା ପଟିକ୍କମନ୍ତୋ ୱା ଯଥା ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନା ଅଭିକ୍କମାଦୀସୁ ''ଅତ୍ତା ଅଭିକ୍କମତି, ଅତ୍ତନା ଅଭିକ୍କମୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ''ତି ୱା ''ଅହଂ ଅଭିକ୍କମାମି, ମଯା ଅଭିକ୍କମୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ''ତି ୱା ସମ୍ମୁୟ୍ହନ୍ତି। ତଥା ଅସମ୍ମୁୟ୍ହନ୍ତୋ ''ଅଭିକ୍କମାମୀ''ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେ ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ୱାଯୋଧାତୁ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନଯମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇତି ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରୱସେନ ଅଯଂ କାଯସମ୍ମତୋ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତୋ ଅଭିକ୍କମତି, ତସ୍ସେୱଂ ଅଭିକ୍କମତୋ ଏକେକପାଦୁଦ୍ଧରଣେ ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୂତି ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ଓମତ୍ତା ହୋନ୍ତି ମନ୍ଦା, ଇତରା ଦ୍ୱେ ଅଧିମତ୍ତା ହୋନ୍ତି ବଲୱତିଯୋ, ତଥା ଅତିହରଣୱୀତିହରଣେସୁ। ୱୋସ୍ସଜ୍ଜନେ ତେଜୋୱାଯୋଧାତୁଯୋ ଓମତ୍ତା ହୋନ୍ତି ମନ୍ଦା, ଇତରା ଦ୍ୱେ ଅଧିମତ୍ତା ହୋନ୍ତି ବଲୱତିଯୋ। ତଥା ସନ୍ନିକ୍ଖେପନସନ୍ନିରୁମ୍ଭନେସୁ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଧରଣେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଅତିହରଣଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି। ତଥା ଅତିହରଣେ ପୱତ୍ତା ୱୀତିହରଣଂ, ୱୀତିହରଣେ ପୱତ୍ତା ୱୋସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ୱୋସ୍ସଜ୍ଜନେ ପୱତ୍ତା ସନ୍ନିକ୍ଖେପନଂ, ସନ୍ନିକ୍ଖେପନେ ପୱତ୍ତା ସନ୍ନିରୁମ୍ଭନଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ପବ୍ବଂ ପବ୍ବଂ ସନ୍ଧି ସନ୍ଧି ଓଧି ଓଧି ହୁତ୍ୱା ତତ୍ତକପାଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତତିଲାନି ୱିଯ ପଟପଟାଯନ୍ତା ଭିଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଅଭିକ୍କମତି? କସ୍ସ ୱା ଏକସ୍ସ ଅଭିକ୍କମନଂ? ପରମତ୍ଥତୋ ହି ଧାତୂନଂଯେୱ ଗମନଂ, ଧାତୂନଂ ଠାନଂ, ଧାତୂନଂ ନିସଜ୍ଜନଂ, ଧାତୂନଂ ସଯନଂ, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଞ୍ହି କୋଟ୍ଠାସେ ସଦ୍ଧିଂ ରୂପେନ –

ଅଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଚିତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି;

ଅୱୀଚିମନୁସମ୍ବନ୍ଧୋ, ନଦୀସୋତୋୱ ୱତ୍ତତୀତି।

ଏୱଂ ଅଭିକ୍କମାଦୀସୁ ଅସମ୍ମୁୟ୍ହନଂ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମାତି;

ନିଟ୍ଠିତୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତୀତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ;

ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେତି ଏତ୍ଥ ପନ ଆଲୋକିତଂ ନାମ ପୁରତୋ ପେକ୍ଖନଂ। ୱିଲୋକିତଂ ନାମ ଅନୁଦିସାପେକ୍ଖନଂ। ଅଞ୍ଞାନିପି ହେଟ୍ଠା ଉପରି ପଚ୍ଛତୋ ପେକ୍ଖନୱସେନ ଓଲୋକିତୋଲ୍ଲୋକିତାପଲୋକିତାନି ନାମ ହୋନ୍ତି, ତାନି ଇଧ ନ ଗହିତାନି। ସାରୁପ୍ପୱସେନ ପନ ଇମାନେୱ ଦ୍ୱେ ଗହିତାନି, ଇମିନା ୱା ମୁଖେନ ସବ୍ବାନିପି ତାନି ଗହିତାନେୱାତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ଆଲୋକେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚିତ୍ତୱସେନେୱ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ଥପରିଗ୍ଗହଣଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ କାଯସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା – ‘‘ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନନ୍ଦସ୍ସ ପୁରତ୍ଥିମା ଦିସା ଆଲୋକେତବ୍ବା ହୋତି, ସବ୍ବଂ ଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ନନ୍ଦୋ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଦିସଂ ଆଲୋକେତି, ଏୱଂ ମେ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଦିସଂ ଆଲୋକଯତୋ ନ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଇତି ସୋ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି, ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନନ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଛିମା ଦିସା, ଉତ୍ତରା ଦିସା, ଦକ୍ଖିଣା ଦିସା, ଉଦ୍ଧଂ, ଅଧୋ, ଅନୁଦିସା ଆଲୋକେତବ୍ବା ହୋତି, ସବ୍ବଂ ଚେତସୋ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ନନ୍ଦୋ ଅନୁଦିସଂ ଆଲୋକେତି। ଏୱଂ ମେ ଅନୁଦିସଂ ଆଲୋକଯତୋ…ପେ… ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୮।୯)।

ଅପିଚ ଇଧାପି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଚେତିଯଦସ୍ସନାଦିୱସେନେୱ ସାତ୍ଥକତା ଚ ସପ୍ପାଯତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ପନ ଅୱିଜହନମେୱ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତସ୍ମା ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନକମ୍ମଟ୍ଠାନିକେହି ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନେୱ, କସିଣାଦିକମ୍ମଟ୍ଠାନିକେହି ୱା ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଂ କାତବ୍ବଂ। ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ ଆଲୋକେତା ୱା ୱିଲୋକେତା ୱା ନତ୍ଥି, ଆଲୋକେସ୍ସାମୀତି ପନ ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେ ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ୱାଯୋଧାତୁ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନଯମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇତି ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରୱସେନେୱ ହେଟ୍ଠିମଂ ଅକ୍ଖିଦଲଂ ଅଧୋ ସୀଦତି, ଉପରିମଂ ଉଦ୍ଧଂ ଲଙ୍ଘେତି, କୋଚି ଯନ୍ତକେନ ୱିୱରନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତତୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି। ଏୱଂ ସମ୍ପଜାନନଂ ପନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ।

ଅପିଚ ମୂଲପରିଞ୍ଞାଆଗନ୍ତୁକତାୱକାଲିକଭାୱୱସେନପେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମୂଲପରିଞ୍ଞାୱସେନ ତାୱ –

ଭୱଙ୍ଗାୱଜ୍ଜନଞ୍ଚେୱ, ଦସ୍ସନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନଂ;

ସନ୍ତୀରଣଂ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନଂ, ଜୱନଂ ଭୱତି ସତ୍ତମଂ।

ତତ୍ଥ ଭୱଙ୍ଗଂ ଉପପତ୍ତିଭୱସ୍ସ ଅଙ୍ଗକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନଂ ପୱତ୍ତତି, ତଂ ଆୱଟ୍ଟେତ୍ୱା କିରିଯମନୋଧାତୁ ଆୱଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା, ତନ୍ନିରୋଧା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନଂ , ତନ୍ନିରୋଧା ୱିପାକମନୋଧାତୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା, ତନ୍ନିରୋଧା ୱିପାକମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ସନ୍ତୀରଣକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା, ତନ୍ନିରୋଧା କିରିଯମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବପନକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନା, ତନ୍ନିରୋଧା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଜୱନଂ ଜୱତି। ତତ୍ଥ ପଠମଜୱନେପି ‘‘ଅଯଂ ଇତ୍ଥୀ, ଅଯଂ ପୁରିସୋ’’ତି ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁଯ୍ହନୱସେନ ଆଲୋକିତୱିଲୋକିତଂ ନ ହୋତି। ଦୁତିଯଜୱନେପି…ପେ… ସତ୍ତମଜୱନେପି। ଏତେସୁ ପନ ଯୁଦ୍ଧମଣ୍ଡଲେ ଯୋଧେସୁ ୱିଯ ହେଟ୍ଠୁପରିଯୱସେନ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତିତେସୁ ‘‘ଅଯଂ ଇତ୍ଥୀ, ଅଯଂ ପୁରିସୋ’’ତି ରଜ୍ଜନାଦିୱସେନ ଆଲୋକିତୱିଲୋକିତଂ ହୋତି। ଏୱଂ ତାୱେତ୍ଥ ମୂଲପରିଞ୍ଞାୱସେନ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ପନ ରୂପେ ଆପାଥଗତେ ଭୱଙ୍ଗଚଲନତୋ ଉଦ୍ଧଂ ସକକିଚ୍ଚଂ ନିପ୍ଫାଦନୱସେନ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧେସୁ ଅୱସାନେ ଜୱନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂ ପୁବ୍ବେ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନଂ ଗେହଭୂତେ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଆଗନ୍ତୁକପୁରିସୋ ୱିଯ ହୋତି। ତସ୍ସ ଯଥା ପରଗେହେ କିଞ୍ଚି ଯାଚିତୁଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଆଗନ୍ତୁକପୁରିସସ୍ସ ଗେହସାମିକେସୁ ତୁଣ୍ହୀମାସିନେସୁ ଆଣାକରଣଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନଂ ଗେହଭୂତେ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀସୁପି ଅରଜ୍ଜନ୍ତେସୁ ଅଦୁସ୍ସନ୍ତେସୁ ଅମୁଯ୍ହନ୍ତେସୁ ଚ ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁଯ୍ହନଂ ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ଆଗନ୍ତୁକଭାୱୱସେନ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯାନି ପନ ତାନି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବପନପରିଯୋସାନାନି ଚିତ୍ତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାନି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଇତ୍ତରାନି ତାୱକାଲିକାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯଥା ଏକସ୍ମିଂ ଘରେ ସବ୍ବେସୁ ମାନୁସକେସୁ ମତେସୁ ଅୱସେସସ୍ସ ଏକସ୍ସ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ମରଣଧମ୍ମସ୍ସ ନ ଯୁତ୍ତା ନଚ୍ଚଗୀତାଦୀସୁ ଅଭିରତି ନାମ, ଏୱମେୱ ଏକଦ୍ୱାରେ ସସମ୍ପଯୁତ୍ତେସୁ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ମତେସୁ ଅୱସେସସ୍ସ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ମରଣଧମ୍ମସ୍ସ ଜୱନସ୍ସାପି ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁଯ୍ହନୱସେନ ଅଭିରତି ନାମ ନ ଯୁତ୍ତାତି ଏୱଂ ତାୱକାଲିକଭାୱୱସେନ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପିଚ ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନପେତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ହି ଚକ୍ଖୁ ଚେୱ ରୂପଞ୍ଚ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଦସ୍ସନଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଫସ୍ସାଦିକା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଏୱମେତେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ସମୱାଯେ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଆଲୋକେତି, କୋ ୱିଲୋକେତି? ତଥା ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ରୂପଂ ରୂପାଯତନଂ, ଦସ୍ସନଂ ମନାଯତନଂ, ୱେଦନାଦଯୋ

ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମା ଧମ୍ମାୟତନଂ। ଏୱମେତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଆୟତନାନଂ ସମୱାୟେ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଆଲୋକେତି, କୋ ୱିଲୋକେତି? ତଥା ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ରୂପଂ ରୂପଧାତୁ, ଦସ୍ସନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନାଦୟୋ ଧମ୍ମଧାତୁ। ଏୱମେତାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ସମୱାୟେ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଆଲୋକେତି, କୋ ୱିଲୋକେତି? ତଥା ଚକ୍ଖୁ ନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୋ, ରୂପଂ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟୋ, ଆୱଜ୍ଜନଂ ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରୂପନିସ୍ସୟନତ୍ଥିୱିଗତପଚ୍ଚୟୋ, ଆଲୋକୋ ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୋ ୱେଦନାଦୟୋ ସହଜାତପଚ୍ଚୟୋ। ଏୱମେତେସଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ସମୱାୟେ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଆଲୋକେତି, କୋ ୱିଲୋକେତୀତି? ଏୱମେତ୍ଥ ଖନ୍ଧାୟତନଧାତୁପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନପି ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେତି ପବ୍ବାନଂ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣେ। ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତୱସେନେୱ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ ଅକତ୍ୱା ହତ୍ଥପାଦାନଂ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣପଚ୍ଚୟା ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ଥପରିଗ୍ଗହଣଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତତ୍ଥ ହତ୍ଥପାଦେ ଅତିଚିରଂ ସମିଞ୍ଜେତ୍ୱା ପସାରେତ୍ୱା ଏୱ ୱା ଠିତସ୍ସ ଖଣେ ଖଣେ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ନ ଲଭତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିପତତି, ୱିସେସଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତି। କାଲେ ସମିଞ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ କାଲେ ପସାରେନ୍ତସ୍ସ ପନ ତା ୱେଦନା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଫାତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ୱିସେସମଧିଗଚ୍ଛତୀତି ଏୱଂ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥପରିଗ୍ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅତ୍ଥେ ପନ ସତିପି ସପ୍ପାୟାସପ୍ପାୟଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସପ୍ପାୟପରିଗ୍ଗହଣଂ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତତ୍ରାୟଂ ନୟୋ – ମହାଚେତିୟଙ୍ଗଣେ କିର ଦହରଭିକ୍ଖୂ ସଜ୍ଝାୟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତେସଂ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଦହରଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି। ତତ୍ରେକୋ ଦହରୋ ହତ୍ଥଂ ପସାରେନ୍ତୋ କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ପତ୍ୱା ତେନେୱ କାରଣେନ ଗିହୀ ଜାତୋ। ଅପରୋପି ଭିକ୍ଖୁ ପାଦଂ ପସାରେନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପସାରେସି, ଅଟ୍ଠିଂ ଆହଚ୍ଚ ପାଦୋ ଝାୟି। ଅପରୋ ୱମ୍ମିକେ ପସାରେସି, ସୋ ଆସୀୱିସେନ ଦଟ୍ଠୋ। ଅପରୋ ଚୀୱରକୁଟିଦଣ୍ଡକେ ପସାରେସି, ତଂ ମଣିସପ୍ପୋ ଡଂସି। ତସ୍ମା ଏୱରୂପେ ଅସପ୍ପାୟେ ଅପସାରେତ୍ୱା ସପ୍ପାୟେ ପସାରେତବ୍ବଂ। ଇଦମେତ୍ଥ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ।

ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ପନ ମହାଥେରୱତ୍ଥୁନା ଦୀପେତବ୍ବଂ – ମହାଥେରୋ କିର ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥୟମାନୋ ସହସା ହତ୍ଥଂ ସମିଞ୍ଜେତ୍ୱା ପୁନ ୟଥାଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ସଣିକଂ ସମିଞ୍ଜେସି। ତଂ ଅନ୍ତେୱାସିକା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ ''କସ୍ମା ଭନ୍ତେ ସହସା ହତ୍ଥଂ ସମିଞ୍ଜେତ୍ୱା ପୁନ ୟଥାଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ସଣିକଂ ସମିଞ୍ଜୟିତ୍ଥା''ତି। ୟତୋ ପଟ୍ଠାୟାହଂ, ଆୱୁସୋ, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକାତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ, ନ ମେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ହତ୍ଥୋ ସମିଞ୍ଜିତପୁବ୍ବୋ, ଇଦାନି ପନ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥୟମାନେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ସମିଞ୍ଜିତୋ, ତସ୍ମା ପୁନ ୟଥାଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ସମିଞ୍ଜେସିନ୍ତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି। ଏୱମେତ୍ଥାପି କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନମେୱ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ସମିଞ୍ଜେନ୍ତୋ ୱା ପସାରେନ୍ତୋ ୱା ନତ୍ଥି। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଚିତ୍ତକିରିୟୱାୟୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନ ପନ ସୁତ୍ତକଡ୍ଢନୱସେନ ଦାରୁୟନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦଲଳନଂ ୱିୟ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ ହୋତୀତି ଏୱଂ ପରିଜାନନଂ ପନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘାଟିଚୀୱରାନଂ ନିୱାସନପାରୁପନୱସେନ ପତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖାପଟିଗ୍ଗହଣାଦିୱସେନ ପରିଭୋଗୋ ଧାରଣଂ ନାମ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘାଟିଚୀୱରଧାରଣେ ତାୱ ନିୱାସେତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରତୋ ଆମିସଲାଭୋ ''ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାୟା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋୟେୱ ଚ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥୋ ନାମ। ତସ୍ସ ୱସେନ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଉଣ୍ହପକତିକସ୍ସ ପନ ଦୁବ୍ବଲସ୍ସ ଚ ଚୀୱରଂ ସୁଖୁମଂ ସପ୍ପାୟଂ। ସୀତାଲୁକସ୍ସ ଘନଂ ଦୁପଟ୍ଟଂ। ୱିପରୀତଂ ଅସପ୍ପାୟଂ। ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ଜିଣ୍ଣଂ ଅସପ୍ପାୟମେୱ। ଅଗ୍ଗଳାଦିଦାନେ ହିସ୍ସ ତଂ ପଲିବୋଧକରଂ ହୋତି। ତଥା ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଦୁକୂଲାଦିଭେଦଂ ଲୋଭନୀୟଚୀୱରଂ। ତାଦିସଞ୍ହି ଅରଞ୍ଞେ ଏକକସ୍ସ ନିୱାସନ୍ତରାୟକରଂ ଜୀୱିତନ୍ତରାୟକରଂ ୱାପି ହୋତି। ନିପ୍ପରିୟାୟେନ ପନ ୟଂ ନିମିତ୍ତକମ୍ମାଦିମିଚ୍ଛାଜୀୱୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ୟଞ୍ଚସ୍ସ ସେୱମାନସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, ତଂ ଅସପ୍ପାୟଂ। ୱିପରୀତଂ ସପ୍ପାୟଂ । ତସ୍ସ ୱସେନେତ୍ଥ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନୱସେନେୱ ଚ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତୋ ନତ୍ଥି। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଚିତ୍ତକିରିୟୱାୟୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ପନ ଚୀୱରପାରୁପନଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଚୀୱରମ୍ପି ଅଚେତନଂ, କାୟୋପି ଅଚେତନୋ। ଚୀୱରଂ ନ ଜାନାତି ''ମୟା କାୟୋ ପାରୁତୋ''ତି। କାୟୋପି ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ଚୀୱରେନ ପାରୁତୋ''ତି, ଧାତୁୟୋୱ ଧାତୁସମୂହଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି ପଟପିଲୋତିକାୟ ପୋତ୍ଥକରୂପପଟିଚ୍ଛାଦନେ ୱିୟ। ତସ୍ମା ନେୱ ସୁନ୍ଦରଂ ଚୀୱରଂ ଲଭିତ୍ୱା ସୋମନସ୍ସଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ଅସୁନ୍ଦରଂ ଲଭିତ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସଂ। ନାଗୱମ୍ମିକଚେତିୟରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ହି କେଚି ମାଲାଗନ୍ଧଧୂମୱତ୍ଥାଦୀହି ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି, କେଚି ଗୂଥମୁତ୍ତକଦ୍ଦମଦଣ୍ଡସତ୍ଥପ୍ପହାରାଦୀହି ଅସକ୍କାରଂ, ନ ତେ ନାଗୱମ୍ମିକରୁକ୍ଖାଦୟୋ ସୋମନସ୍ସଂ ୱା ଦୋମନସ୍ସଂ ୱା କରୋନ୍ତି; ଏୱମେୱ ନେୱ ସୁନ୍ଦରଂ

ଚୀୱରଂ ଲଭିତ୍ୱା ସୋମନସ୍ସଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ଅସୁନ୍ଦରଂ ଲଭିତ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତପଟିସଙ୍ଖାନୱସେନ ପନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପତ୍ତଧାରଣେପି ପତ୍ତଂ ସହସାୱ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନୋ ଭିକ୍ଖଂ ଲଭିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ ପତ୍ତଗହଣପଚ୍ଚଯା ପଟିଲଭିତବ୍ବଅତ୍ଥୱସେନ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କିସଦୁବ୍ବଲସରୀରସ୍ସ ପନ ଗରୁ ପତ୍ତୋ ଅସପ୍ପାଯୋ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଚତୁପଞ୍ଚଗଣ୍ଠିକାହତୋ ଦୁବ୍ବିସୋଧନୀଯୋ ଅସପ୍ପାଯୋୱ। ଦୁଦ୍ଧୋତପତ୍ତୋ ହି ନ ୱଟ୍ଟତି, ତଂ ଧୋୱନ୍ତସ୍ସେୱ ଚସ୍ସ ପଲିବୋଧୋ ହୋତି। ମଣିୱଣ୍ଣପତ୍ତୋ ପନ ଲୋଭନୀଯୋ ଚୀୱରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅସପ୍ପାଯୋ। ନିମିତ୍ତକମ୍ମାଦିୱସେନ ଲଦ୍ଧୋ ପନ ଯଞ୍ଚସ୍ସ ସେୱମାନସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, ଅଯଂ ଏକନ୍ତଅସପ୍ପାଯୋୱ। ୱିପରୀତୋ ସପ୍ପାଯୋ। ତସ୍ସ ୱସେନେତ୍ଥ ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନୱସେନେୱ ଚ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନତ୍ଥି। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ପନ ପତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ନାମ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପତ୍ତୋପି ଅଚେତନୋ, ହତ୍ଥାପି ଅଚେତନା। ପତ୍ତୋ ନ ଜାନାତି ''ଅହଂ ହତ୍ଥେହି ଗହିତୋ''ତି। ହତ୍ଥାପି ନ ଜାନନ୍ତି ''ପତ୍ତୋ ଅମ୍ହେହି ଗହିତୋ''ତି। ଧାତୁଯୋୱ ଧାତୁସମୂହଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି ସଣ୍ଡାସେନ ଅଗ୍ଗିୱଣ୍ଣପତ୍ତଗ୍ଗହଣେ ୱିଯାତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତପଟିସଙ୍ଖାନୱସେନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପିଚ ଯଥା ଛିନ୍ନହତ୍ଥପାଦେ ୱଣମୁଖେହି ପଗ୍ଘରିତପୁବ୍ବଲୋହିତକିମିକୁଲେ ନୀଲମକ୍ଖିକସମ୍ପରିକିଣ୍ଣେ ଅନାଥସାଲାଯଂ ନିପନ୍ନେ ଅନାଥମନୁସ୍ସେ ଦିସ୍ୱା ଦଯାଲୁକା ପୁରିସା ତେସଂ ୱଣପଟ୍ଟଚୋଳକାନି ଚେୱ କପାଲାଦୀହି ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି ଉପନାମେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଚୋଳକାନିପି କେସଞ୍ଚି ସଣ୍ହାନି, କେସଞ୍ଚି ଥୂଲାନି ପାପୁଣନ୍ତି। ଭେସଜ୍ଜକପାଲକାନିପି କେସଞ୍ଚି ସୁସଣ୍ଠାନାନି, କେସଞ୍ଚି ଦୁସ୍ସଣ୍ଠାନାନି ପାପୁଣନ୍ତି, ନ ତେ ତତ୍ଥ ସୁମନା ୱା ଦୁମ୍ମନା ୱା ହୋନ୍ତି। ୱଣପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନମତ୍ତେନେୱ ହି ଚୋଳକେନ ଭେସଜ୍ଜପଟିଗ୍ଗହଣମତ୍ତେନେୱ ଚ କପାଲକେନ ତେସମତ୍ଥୋ, ଏୱମେୱ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱଣଚୋଳକଂ ୱିଯ ଚୀୱରଂ, ଭେସଜ୍ଜକପାଲକଂ ୱିଯ ପତ୍ତଂ, କପାଲେ ଭେସଜ୍ଜମିୱ ଚ ପତ୍ତେ ଲଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି। ଅଯଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ଉତ୍ତମସମ୍ପଜାନକାରୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅସିତାଦୀସୁ ଅସିତେତି ପିଣ୍ଡପାତଭୋଜନେ। ପୀତେତି ଯାଗୁଆଦିପାନେ। ଖାଯିତେତି ପିଟ୍ଠଖଜ୍ଜକାଦିଖାଦନେ। ସାଯିତେତି ମଧୁଫାଣିତାଦିସାଯନେ। ତତ୍ଥ ''ନେୱ ଦୱାଯା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତୋ ଅଟ୍ଠୱିଧୋପି ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥୋ ନାମ। ତସ୍ସ ୱସେନ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଲୂଖପଣୀତତିତ୍ତମଧୁରାଦୀସୁ ପନ ଯେନ ଭୋଜନେନ ଯସ୍ସ ଅଫାସୁ ହୋତି, ତଂ ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାଯଂ। ଯଂ ପନ ନିମିତ୍ତକମ୍ମାଦିୱସେନ ପଟିଲଦ୍ଧଂ, ଯଞ୍ଚସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, ତଂ ଏକନ୍ତଅସପ୍ପାଯମେୱ। ୱିପରୀତଂ ସପ୍ପାଯଂ। ତସ୍ସ ୱସେନେତ୍ଥ ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନୱସେନେୱ ଚ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ଭୁଞ୍ଜକୋ ନତ୍ଥି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରୱସେନେୱ ପନ ପତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନାମ ହୋତି। ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ହତ୍ଥସ୍ସ ପତ୍ତେ ଓତାରଣଂ ନାମ ହୋତି। ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ଆଲୋପକରଣଂ ଆଲୋପଉଦ୍ଧରଣଂ ମୁଖୱିୱରଣଞ୍ଚ ହୋତି। ନ କୋଚି କୁଞ୍ଚିକାଯ ଯନ୍ତକେନ ଚ ହନୁକଟ୍ଠୀନି ୱିୱରତି, ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ଆଲୋପସ୍ସ ମୁଖେ ଠପନଂ, ଉପରିଦନ୍ତାନଂ ମୁସଲକିଚ୍ଚସାଧନଂ, ହେଟ୍ଠାଦନ୍ତାନଂ ଉଦୁକ୍ଖଲକିଚ୍ଚସାଧନଂ, ଜିୱ୍ହାଯ ହତ୍ଥକିଚ୍ଚସାଧନଞ୍ଚ ହୋତି।

ଇତି ତଂ ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଜିୱ୍ହାଯ ତନୁକଖେଳୋ ମୂଲଜିୱ୍ହାଯ ବହଲଖେଳୋ ମକ୍ଖେତି। ତଂ ହେଟ୍ଠାଦନ୍ତୋଦୁକ୍ଖଲେ ଜିୱ୍ହାହତ୍ଥପରିୱତ୍ତିତଂ ଖେଳୋଦକତେମିତଂ ଉପରିଦନ୍ତମୁସଲସଞ୍ଚୁଣ୍ଣିତଂ କୋଚି କଟଚ୍ଛୁନା ୱା ଦବ୍ବିଯା ୱା ଅନ୍ତୋପୱେସେନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ୱାଯୋଧାତୁଯାୱ ପୱିସତି। ପୱିଟ୍ଠଂ ପୱିଟ୍ଠଂ କୋଚି ପଲାଲସନ୍ଥରଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ୱାଯୋଧାତୁୱସେନେୱ ତିଟ୍ଠତି। ଠିତଂ ଠିତଂ କୋଚି ଉଦ୍ଧନଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ପଚନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତେଜୋଧାତୁଯାୱ ପଚ୍ଚତି। ପକ୍କଂ ପକ୍କଂ କୋଚି ଦଣ୍ଡେନ ୱା ଯଟ୍ଠିଯା ୱା ବହି ନୀହାରକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ୱାଯୋଧାତୁଯେୱ ନୀହରତି।

ଇତି ୱାଯୋଧାତୁ ଅତିହରତି ଚ ୱୀତିହରତି ଚ ଧାରେତି ଚ ପରିୱତ୍ତେତି ଚ ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣେତି ଚ ୱିସୋସେତି ଚ ନୀହରତି ଚ। ପଥୱୀଧାତୁ ଧାରେତି ଚ ପରିୱତ୍ତେତି ଚ ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣେତି ଚ ୱିସୋସେତି ଚ। ଆପୋଧାତୁ ସିନେହେତି ଚ ଅଲ୍ଲତ୍ତଞ୍ଚ ଅନୁପାଲେତି। ତେଜୋଧାତୁ ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠଂ ପରିପାଚେତି। ଆକାସଧାତୁ ଅଞ୍ଜସୋ ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସମ୍ମାପଯୋଗମନ୍ୱାଯ ଆଭୁଜତୀତି ଏୱଂପୱତ୍ତପଟିସଙ୍ଖାନୱସେନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପିଚ ଗମନତୋ ପରିଯେସନତୋ ପରିଭୋଗତୋ ଆସୟତୋ ନିଧାନତୋ ଅପରିପକ୍କତୋ ପରିପକ୍କତୋ ଫଲତୋ ନିସ୍ସନ୍ଦତୋ ସମ୍ମକ୍ଖଣତୋତି ଏୱଂ ଦସୱିଧପଟିକୂଲଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତୋପେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିତ୍ଥାରକଥା ପନେତ୍ଥ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଆହାରପଟିକୂଲସଞ୍ଞାନିଦ୍ଦେସତୋ ଗହେତବ୍ବା।

ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେତି ଉଚ୍ଚାରସ୍ସ ଚ ପସ୍ସାୱସ୍ସ ଚ କରଣେ। ତତ୍ଥ ପତ୍ତକାଲେ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ସକଲସରୀରତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଅକ୍ଖୀନି ଭମନ୍ତି, ଚିତ୍ତଂ ନ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଅଞ୍ଞେ ଚ ରୋଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। କରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ସବ୍ବଂ ତଂ ନ ହୋତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ୱସେନ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠାନେ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ଆପତ୍ତି ହୋତି, ଅୟସୋ ୱଡ୍ଢତି, ଜୀୱିତନ୍ତରାୟୋ ହୋତି। ପତିରୂପେ ଠାନେ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଂ ତଂ ନ ହୋତୀତି ଇଦମେତ୍ଥ ସପ୍ପାୟଂ। ତସ୍ସ ୱସେନ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନୱସେନେୱ ଚ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଂ କରୋନ୍ତୋ ନତ୍ଥି। ଚିତ୍ତକିରିୟୱାୟୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ପନ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମଂ ହୋତି। ଯଥା ପନ ପକ୍କେ ଗଣ୍ଡେ ଗଣ୍ଡଭେଦେନ ପୁବ୍ବଲୋହିତଂ ଅକାମତାୟ ନିକ୍ଖମତି, ଯଥା ଚ ଅତିଭରିତା ଉଦକଭାଜନା ଉଦକଂ ଅକାମତାୟ ନିକ୍ଖମତି, ଏୱଂ ପକ୍କାସୟମୁତ୍ତୱତ୍ଥୀସୁ ସନ୍ନିଚିତା ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱା ୱାୟୁୱେଗସମୁପ୍ପୀଳିତା ଅକାମତାୟପି ନିକ୍ଖମନ୍ତି। ସୋ ପନାୟଂ ଏୱଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱୋ ନେୱ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅତ୍ତନୋ ହୋତି, ନ ପରସ୍ସ। କେୱଲଂ ସରୀରନିସ୍ସନ୍ଦୋୱ ହୋତି। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ଉଦକକୁମ୍ଭତୋ ପୁରାଣୋଦକଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତସ୍ସ ନେୱ ତଂ ଅତ୍ତନୋ ହୋତି, ନ ପରେସଂ। କେୱଲଂ ପଟିଜଗ୍ଗନମତ୍ତମେୱ ହୋତି। ଏୱଂପୱତ୍ତପଟିସଙ୍ଖାନୱସେନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଗତାଦୀସୁ ଗତେତି ଗମନେ। ଠିତେତି ଠାନେ। ନିସିନ୍ନେତି ନିସଜ୍ଜାୟ। ସୁତ୍ତେତି ସୟନେ। ଜାଗରିତେତି ଜାଗରଣେ। ଭାସିତେତି କଥନେ। ତୁଣ୍ହୀଭାୱେତି ଅକଥନେ। ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱା ଗଚ୍ଛାମୀତି ପଜାନାତି, ଠିତୋ ୱା ଠିତୋମ୍ହୀତି ପଜାନାତି, ନିସିନ୍ନୋ ୱା ନିସିନ୍ନୋମ୍ହୀତି ପଜାନାତି, ସୟାନୋ ୱା ସୟାନୋମ୍ହୀତି ପଜାନାତୀ’’ତି ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଠାନେ ଅଦ୍ଧାନିରିୟାପଥା କଥିତା। ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ମଜ୍ଝିମା। ‘‘ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ’’ତି ଇଧ ପନ ଖୁଦ୍ଦକଚୁଣ୍ଣିକିରିୟାପଥା କଥିତା। ତସ୍ମା ଏତେସୁପି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ସମ୍ପଜାନକାରିତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତିପିଟକମହାସୀୱତ୍ଥେରୋ ପନାହ – ଯୋ ଚିରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ୱା ଅପରଭାଗେ ଠିତୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି ‘‘ଚଙ୍କମନକାଲେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା’’ତି, ଅୟଂ ଗତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ। ଯୋ ସଜ୍ଝାୟଂ ୱା କରୋନ୍ତୋ ପଞ୍ହଂ ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଚିରଂ ଠତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ନିସିନ୍ନୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି ‘‘ଠିତକାଲେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା’’ତି, ଅୟଂ ଠିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ। ଯୋ ସଜ୍ଝାୟାଦିକରଣୱସେନେୱ ଚିରଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ନିପନ୍ନୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି ‘‘ନିସିନ୍ନକାଲେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା’’ତି, ଅୟଂ ନିସିନ୍ନେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ। ଯୋ ପନ ନିପନ୍ନକୋ ସଜ୍ଝାୟଂ ୱା କରୋନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ମନସିକରୋନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି ‘‘ସୟନକାଲେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା’’ତି, ଅୟଂ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଚ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ। କିରିୟମୟଚିତ୍ତାନଞ୍ହି ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ସୁତ୍ତଂ ନାମ, ପୱତ୍ତଂ ଜାଗରିତଂ ନାମାତି। ଯୋ ପନ ଭାସମାନୋ ‘‘ଅୟଂ ସଦ୍ଦୋ ନାମ ଓଟ୍ଠେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଦନ୍ତେ ଚ ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ତାଲୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ତଦନୁରୂପଂ ପୟୋଗଂ ପଟିଚ୍ଚ ଜାୟତୀ’’ତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଭାସତି, ଚିରଂ ୱା ପନ କାଲଂ ସଜ୍ଝାୟଂ ୱା କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ୱା କଥେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି ‘‘ଭାସିତକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା’’ତି, ଅୟଂ ଭାସିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ। ଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଚିରଂ ଧମ୍ମଂ ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ମନସିକତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି ‘‘ତୁଣ୍ହୀଭୂତକାଲେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା, ଉପାଦାରୂପପୱତ୍ତିୟା ସତି ଭାସତି ନାମ, ଅସତି ତୁଣ୍ହୀ ଭୱତି ନାମା’’ତି, ଅୟଂ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମାତି।

ତୟିଦଂ ମହାସୀୱତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅସମ୍ମୋହଧୁରଂ ଇମସ୍ମିଂ ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତେ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ସାମଞ୍ଞଫଲେ ପନ ସବ୍ବମ୍ପି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଲବ୍ଭତି। ତସ୍ମା ୱିସେସତୋ ଏତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞସ୍ସେୱ ୱସେନ ସମ୍ପଜାନକାରିତା ୱେଦିତବ୍ବା। ସମ୍ପଜାନକାରୀ ସମ୍ପଜାନକାରୀତି ଚ ସବ୍ବପଦେସୁ ସତିସମ୍ପୟୁତ୍ତସ୍ସେୱ ସମ୍ପଜଞ୍ଞସ୍ସ ୱସେନତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱିଭଙ୍ଗପ୍ପକରଣେ ପନ, ‘‘ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଅଭିକ୍କମତି, ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିକ୍କମତୀ’’ତି (ୱିଭ। ୫୨୩) ଏୱମେତାନି ପଦାନି ୱିଭତ୍ତାନେୱ।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞପରିଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱା କାୟେ, ପରସ୍ସ ୱା କାୟେ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ କାୟେ

କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ଇଧ ସମୁଦୟୱୟଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀତିଆଦୀସୁ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସେୱ ସମୁଦୟୋ ଚ ୱୟୋ ଚ ନୀହରିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ।

ଇଧ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ତସ୍ସା ସମୁଟ୍ଠାପିକା ପୁରିମତଣ୍ହା ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତି ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ ଅରିୟମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ଏୱଂ ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନ ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ନିବ୍ବୁତିଂ ପାପୁଣାତୀତି ଇଦମେକସ୍ସ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞପରିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱସେନ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ନିୟ୍ୟାନମୁଖନ୍ତି।

ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞପବ୍ବୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଟିକୂଲମନସିକାରପବ୍ବୱଣ୍ଣନା

୧୧୦। ଏୱଂ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞୱସେନ କାୟାନୁପସ୍ସନଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ପଟିକୂଲମନସିକାରୱସେନ ୱିଭଜିତୁଂ ପୁନ ଚପରନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇମମେୱ କାୟନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବାକାରେନ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ କାୟଗତାସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଭତୋମୁଖାତି ହେଟ୍ଠା ଚ ଉପରି ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ମୁଖେହି ଯୁତ୍ତା। ନାନାୱିହିତସ୍ସାତି ନାନାୱିଧସ୍ସ।

ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଉଭତୋମୁଖା ପୁତୋଳି ୱିୟ ହି ଚାତୁମହାଭୂତିକୋ କାୟୋ, ତତ୍ଥ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ପକ୍ଖିତ୍ତନାନାୱିଧଧଞ୍ଞଂ ୱିୟ କେସାଦୟୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରା, ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ୱିୟ ଯୋଗାୱଚରୋ, ତସ୍ସ ତଂ ପୁତୋଳିଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ନାନାୱିଧଧଞ୍ଞସ୍ସ ପାକଟକାଲୋ ୱିୟ ଯୋଗିନୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରସ୍ସ ୱିଭୂତାକାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ କେସାଦିପରିଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱା କାୟେ, ପରସ୍ସ ୱା କାୟେ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଇତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ନିୟ୍ୟାନମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି।

ପଟିକୂଲମନସିକାରପବ୍ବୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଧାତୁମନସିକାରପବ୍ବୱଣ୍ଣନା

୧୧୧। ଏୱଂ ପଟିକୂଲମନସିକାରୱସେନ କାୟାନୁପସ୍ସନଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ଧାତୁମନସିକାରୱସେନ ୱିଭଜିତୁଂ ପୁନ ଚପରନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାୟଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ଯଥା କୋଚି ଗୋଘାତକୋ ୱା ତସ୍ସେୱ ୱା ଭତ୍ତୱେତନଭତୋ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ଗାୱିଂ ୱଧିତ୍ୱା ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ଗତାନଂ ମହାପଥାନଂ ୱେମଜ୍ଝଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତେ ଚତୁମହାପଥେ କୋଟ୍ଠାସଂ କୋଟ୍ଠାସଂ କତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଅସ୍ସ, ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ଚତୁନ୍ନଂ ଇରିୟାପଥାନଂ ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଠିତତ୍ତା ଯଥାଠିତଂ, ଯଥାଠିତତ୍ତା ଚ ଯଥାପଣିହିତଂ କାୟଂ – ''ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ ପଥୱୀଧାତୁ… ପେ… ୱାୟୋଧାତୂ''ତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି।

କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ଗୋଘାତକସ୍ସ ଗାୱିଂ ପୋସେନ୍ତସ୍ସାପି ଆଘାତନଂ ଆହରନ୍ତସ୍ସାପି ଆହରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତସ୍ସାପି ୱଧେନ୍ତସ୍ସାପି ୱଧିତଂ ମତଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସାପି ତାୱଦେୱ ଗାୱୀତି ସଞ୍ଞା ନ ଅନ୍ତରଧାୟତି, ଯାୱ ନଂ ପଦାଲେତ୍ୱା ବୀଲସୋ ନ ୱିଭଜତି। ୱିଭଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପନ ଗାୱୀତି ସଞ୍ଞା ଅନ୍ତରଧାୟତି, ମଂସସଞ୍ଞା ପୱତ୍ତତି, ନାସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ''ଅହଂ ଗାୱିଂ ୱିକ୍କିଣାମି, ଇମେ ଗାୱିଂ ହରନ୍ତୀ''ତି। ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ ''ଅହଂ ମଂସଂ ୱିକ୍କିଣାମି, ଇମେ ମଂସଂ ହରନ୍ତି''ଚ୍ଚେୱ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଇମସ୍ସାପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁବ୍ବେ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ଗିହିଭୂତସ୍ସାପି ପବ୍ବଜିତସ୍ସାପି ତାୱଦେୱ ସତ୍ତୋତି ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋତି ୱା ସଞ୍ଞା ନ ଅନ୍ତରଧାୟତି, ଯାୱ ଇମମେୱ କାୟଂ ଯଥାଠିତଂ ଯଥାପଣିହିତଂ ଘନୱିନିବ୍ଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଧାତୁସୋ ନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ଧାତୁସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ପନସ୍ସ ସତ୍ତସଞ୍ଞା ଅନ୍ତରଧାୟତି, ଧାତୁୱସେନେୱ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ଇମମେୱ କାୟଂ ଯଥାଠିତଂ ଯଥାପଣିହିତଂ ଧାତୁସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି, ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାୟେ ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୁ ତେଜୋଧାତୁ ୱାୟୋଧାତୂତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା…ପେ… ୱାୟୋଧାତୂ''ତି।

ଗୋଘାତକୋ ୱିୟ ହି ଯୋଗୀ, ଗାୱୀତି ସଞ୍ଞା ୱିୟ ସତ୍ତସଞ୍ଞା, ଚତୁମହାପଥୋ ୱିୟ ଚତୁଇରିୟାପଥୋ, ବୀଲସୋ ୱିଭଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଭାୱୋ ୱିୟ ଧାତୁସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣନ୍ତି ଅୟମେତ୍ଥ ପାଳିୱଣ୍ଣନା, କମ୍ମଟ୍ଠାନକଥା ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତା।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ଚତୁଧାତୁପରିଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱା କାଯେ, ପରସ୍ସ ୱା କାଯେ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ଇତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ଚତୁଧାତୁପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ନିଯ୍ୟାନମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି।

ଧାତୁମନସିକାରପବ୍ବୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନୱସିୱଥିକପବ୍ବୱଣ୍ଣନା

୧୧୨। ଏୱଂ ଧାତୁମନସିକାରୱସେନ କାଯାନୁପସ୍ସନଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ନୱହି ସିୱଥିକପବ୍ବେହି ୱିଭଜିତୁଂ, ପୁନ ଚପରନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସେଯ୍ୟଥାପି ପସ୍ସେଯ୍ୟାତି ଯଥା ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ସରୀରନ୍ତି ମତସରୀରଂ। ସିୱଥିକାଯ ଛଡ୍ଡିତନ୍ତି ସୁସାନେ ଅପୱିଦ୍ଧଂ। ଏକାହଂ ମତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ଏକାହମତଂ। ଦ୍ୱୀହଂ ମତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ଦ୍ୱୀହମତଂ। ତୀହଂ ମତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ତୀହମତଂ। ଭସ୍ତା ୱିଯ ୱାଯୁନା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ଯଥାନୁକ୍କମଂ ସମୁଗ୍ଗତେନ ସୂନଭାୱେନ ଉଦ୍ଧୁମାତତ୍ତା ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ। ୱିନୀଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିପରିଭିନ୍ନୱଣ୍ଣଂ। ୱିଲୀନମେୱ ୱିନୀଲକଂ। ପଟିକୂଲତ୍ତା ୱା କୁଚ୍ଛିତଂ ୱିନୀଲନ୍ତି ୱିନୀଲକଂ। ମଂସୁସ୍ସଦଟ୍ଠାନେସୁ ରତ୍ତୱଣ୍ଣସ୍ସ ପୁବ୍ବସନ୍ନିଚଯଟ୍ଠାନେସୁ ସେତୱଣ୍ଣସ୍ସ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଚ ନୀଲୱଣ୍ଣସ୍ସ ନୀଲଟ୍ଠାନେସୁ ନୀଲସାଟକପାରୁତସ୍ସେୱ ଛୱସରୀରସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପରିଭିନ୍ନଟ୍ଠାନେହି ନୱହି ୱା ୱଣମୁଖେହି ୱିସନ୍ଦମାନଂ ପୁବ୍ବଂ ୱିପୁବ୍ବଂ। ୱିପୁବ୍ବମେୱ ୱିପୁବ୍ବକଂ, ପଟିକୂଲତ୍ତା ୱା କୁଚ୍ଛିତଂ ୱିପୁବ୍ବନ୍ତି ୱିପୁବ୍ବକଂ। ୱିପୁବ୍ବକଂ ଜାତଂ ତଥାଭାୱଂ ଗତନ୍ତି ୱିପୁବ୍ବକଜାତଂ।

ସୋ ଇମମେୱ କାଯନ୍ତି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ଅତ୍ତନୋ କାଯଂ ତେନ କାଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଞାଣେନ ଉପସଂହରତି ଉପନେତି। କଥଂ? ଅଯମ୍ପି ଖୋ କାଯୋ ଏୱଂଧମ୍ମୋ ଏୱଂଭାୱୀ ଏୱଂଅନତୀତୋତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଆଯୁ, ଉସ୍ମା, ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅତ୍ଥିତାଯ ଅଯଂ କାଯୋ ଠାନଗମନାଦିଖମୋ ହୋତି ଇମେସଂ ପନ ୱିଗମା ଅଯମ୍ପି ଏୱଂଧମ୍ମୋ ଏୱଂପୂତିକସଭାୱୋଯେୱ, ଏୱଂଭାୱୀ ଏୱଂଉଦ୍ଧୁମାତାଦିଭେଦୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଏୱଂଅନତୀତୋ ଏୱଂଉଦ୍ଧୁମାତାଦିଭାୱଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତୋତି।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ଉଦ୍ଧୁମାତାଦିପରିଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱା କାଯେ, ପରସ୍ସ ୱା କାଯେ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି।

ଖଜ୍ଜମାନନ୍ତି ଉଦରାଦୀସୁ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଦରମଂସଓଟ୍ଠମଂସଅକ୍ଖିକୂଟାଦୀନି ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଖାଦିଯମାନଂ। ସମଂସଲୋହିତନ୍ତି ସେସାୱସେସମଂସଲୋହିତଯୁତ୍ତଂ। ନିମଂସଲୋହିତମକ୍ଖିତନ୍ତି ମଂସେ ଖୀଣେପି ଲୋହିତଂ ନ ସୁସ୍ସତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ନିମଂସଲୋହିତମକ୍ଖିତ''ନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେନାତି ଅଞ୍ଞେନ ଦିସାଭାଗେନ। ହତ୍ଥଟ୍ଠିକନ୍ତି ଚତୁସଟ୍ଠିଭେଦମ୍ପି ହତ୍ଥଟ୍ଠିକଂ ପାଟିଯେକ୍କଂ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ। ପାଦଟ୍ଠିକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତେରୋୱସ୍ସିକାନୀତି ଅତିକ୍କନ୍ତସଂୱଚ୍ଛରାନି। ପୂତୀନୀତି ଅବ୍ଭୋକାସେ ଠିତାନି ୱାତାତପୱୁଟ୍ଠିସମ୍ଫସ୍ସେନ ତେରୋୱସ୍ସିକାନେୱ ପୂତୀନି ହୋନ୍ତି। ଅନ୍ତୋଭୂମିଗତାନି ପନ ଚିରତରଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚୁଣ୍ଣକଜାତାନୀତି ଚୁଣ୍ଣଂ ଚୁଣ୍ଣଂ ହୁତ୍ୱା ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣାନି। ସବ୍ବତ୍ଥ ସୋ ଇମମେୱାତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଖଜ୍ଜମାନାଦୀନଂ ୱସେନ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ଖଜ୍ଜମାନାଦିପରିଗ୍ଗହଣେନ ଯାୱ ଚୁଣ୍ଣକଭାୱା ଅତ୍ତନୋ ୱା କାଯେ, ପରସ୍ସ ୱା କାଯେ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି।

ଇଧ ପନ ଠତ୍ୱା ନୱସିୱଥିକା ସମୋଧାନେତବ୍ବା। ''ଏକାହମତଂ ୱା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତା ସବ୍ବାପି ଏକା, ''କାକେହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନ''ନ୍ତିଆଦିକା ଏକା, ''ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକଂ ସମଂସଲୋହିତଂ ନ୍ହାରୁସମ୍ବନ୍ଧ''ନ୍ତି ଏକା, ''ନିମଂସଲୋହିତମକ୍ଖିତଂ ନ୍ହାରୁସମ୍ବନ୍ଧ''ନ୍ତି ଏକା, ''ଅପଗତମଂସଲୋହିତଂ ନ୍ହାରୁସମ୍ବନ୍ଧ''ନ୍ତି ଏକା, ''ଅଟ୍ଠିକାନି ଅପଗତସମ୍ବନ୍ଧାନୀ''ତିଆଦିକା ଏକା, ''ଅଟ୍ଠିକାନି ସେତାନି ସଙ୍ଖୱଣ୍ଣପଟିଭାଗାନୀ''ତି ଏକା, ''ପୁଞ୍ଜକିତାନି ତେରୋୱସ୍ସିକାନୀ''ତି ଏକା, ''ପୂତୀନି ଚୁଣ୍ଣକଜାତାନୀ''ତି ଏକା।

ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇଦଂ ନୱସିୱଥିକା ଦସ୍ସେତ୍ୱା କାଯାନୁପସ୍ସନଂ ନିଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ଆହ। ତତ୍ଥ ନୱସିୱଥିକପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ତସ୍ସା ସମୁଟ୍ଠାପିକା ପୁରିମତଣ୍ହା ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତି ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖପରିଜାନନୋ ସମୁଦଯପଜହନୋ ନିରୋଧାରମ୍ମଣୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ଏୱଂ ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନେୱ ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ନିବ୍ବୁତିଂ ପାପୁଣାତୀତି ଇଦଂ ନୱସିୱଥିକପରିଗ୍ଗାହକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ନିଯ୍ୟାନମୁଖନ୍ତି।

ନୱସିୱଥିକପଦ୍ଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଆନାପାନପବ୍ବଂ ଇରିୟାପଥପବ୍ବଂ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞପବ୍ବଂ ପଟିକୂଲମନସିକାରପବ୍ବଂ ଧାତୁମନସିକାରପବ୍ବଂ ନୱସିୱଥିକପବ୍ବାନୀତି ଚୁଦ୍ଦସପବ୍ବା କାୟାନୁପସ୍ସନା ନିଟ୍ଠିତା ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଆନାପାନପବ୍ବଂ ପଟିକୂଲମନସିକାରପବ୍ବନ୍ତି ଇମାନେୱ ଦ୍ୱେ ଅପ୍ପନାକମ୍ମଟ୍ଠାନାନି। ସିୱଥିକାନଂ ପନ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସେସାନି ଦ୍ୱାଦସାପି ଉପଚାରକମ୍ମଟ୍ଠାନାନେୱାତି।

କାୟାନୁପସ୍ସନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାୱଣ୍ଣନା

୧୧୩। ଏୱଂ ଭଗୱା ଚୁଦ୍ଦସୱିଧେନ କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ନୱୱିଧେନ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନଂ କଥେତୁଂ କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁଖଂ ୱେଦନନ୍ତି କାୟିକଂ ୱା ଚେତସିକଂ ୱା ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘‘ଅହଂ ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’’ତି ପଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ କାମଂ ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକାପି ଦାରକା ଥଞ୍ଞପିୱନାଦିକାଲେ ସୁଖଂ ୱେଦୟମାନା ‘‘ସୁଖଂ ୱେଦୟାମା’’ତି ପଜାନନ୍ତି, ନ ପନେତଂ ଏୱରୂପଂ ଜାନନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱରୂପଂ ଜାନନଂ ହି ସତ୍ତୂପଲଦ୍ଧିଂ ନ ଜହତି, ସତ୍ତସଞ୍ଞଂ ନ ଉଗ୍ଘାଟେତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନା ୱା ନ ହୋତି। ଇମସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜାନନଂ ସତ୍ତୂପଲଦ୍ଧିଂ ଜହତି , ସତ୍ତସଞ୍ଞଂ ଉଗ୍ଘାଟେତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଚେୱ ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନା ଚ ହୋତି। ଇଦଞ୍ହି ‘‘କୋ ୱେଦୟତି, କସ୍ସ ୱେଦନା, କିଂ କାରଣା ୱେଦନା’’ତି ଏୱଂ ସମ୍ପଜାନୱେଦିୟନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ କୋ ୱେଦୟତୀତି ନ କୋଚି ସତ୍ତୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ୱେଦୟତି। କସ୍ସ ୱେଦନାତି ନ କସ୍ସଚି ସତ୍ତସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ୱେଦନା। କିଂ କାରଣା ୱେଦନାତି ୱତ୍ଥୁଆରମ୍ମଣାୱ ପନସ୍ସ ୱେଦନା। ତସ୍ମା ଏସ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘‘ତଂ ତଂ ସୁଖାଦୀନଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ୱେଦନାୱ ୱେଦୟତି। ତଂ ପନ ୱେଦନାପୱତ୍ତିଂ ଉପାଦାୟ ‘ଅହଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ୱୋହାରମତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ଏୱଂ ୱେଦନାୱ ୱତ୍ଥୁଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ୱେଦନାୱ ୱେଦୟତୀତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ଏସ ‘‘ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’’ତି ପଜାନାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଥେରୋ ୱିୟ। ଥେରୋ କିର ଅଫାସୁକକାଲେ ବଲୱୱେଦନାୟ ନିତ୍ଥୁନନ୍ତୋ ଅପରାପରଂ ପରିୱତ୍ତତି। ତମେକୋ ଦହରୋ ଆହ ‘‘କତରଂ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ଠାନଂ ରୁଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଆୱୁସୋ, ପାଟିୟେକ୍କଂ ରୁଜ୍ଜନଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ୱତ୍ଥୁଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ୱେଦନାୱ ୱେଦୟତୀତି। ଏୱଂ ଜାନନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଧିୱାସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ନୋ, ଭନ୍ତେତି। ଅଧିୱାସେମି ଆୱୁସୋତି। ଅଧିୱାସନା, ଭନ୍ତେ, ସେୟ୍ୟାତି। ଥେରୋ ଅଧିୱାସେସି। ତତୋ ୱାତୋ ୟାୱ ହଦୟା ଫାଲେସି, ମଞ୍ଚକେ ଅନ୍ତାନି ରାସିକତାନି ଅହେସୁଂ। ଥେରୋ ଦହରସ୍ସ ଦସ୍ସେସି ‘‘ୱଟ୍ଟତାୱୁସୋ, ଏତ୍ତକା ଅଧିୱାସନା’’ତି। ଦହରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଥେରୋ ୱୀରିୟସମତଂ ୟୋଜେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ସମସୀସୀ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାୟି।

ୟଥା ଚ ସୁଖଂ, ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ନିରାମିସଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘‘ନିରାମିସଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’’ତି ପଜାନାତି। ଇତି ଭଗୱା ରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେନ୍ତୋ ୱେଦନାୱସେନ କଥେସି। ଦୁୱିଧଞ୍ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଞ୍ଚ। ରୂପପରିଗ୍ଗହୋ ଅରୂପପରିଗ୍ଗହୋତିପି ଏତଦେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେନ୍ତୋ ସଙ୍ଖେପମନସିକାରୱସେନ ୱା ୱିତ୍ଥାରମନସିକାରୱସେନ ୱା ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନଂ କଥେସି। ତଦୁଭୟମ୍ପି ସବ୍ବାକାରତୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଦସ୍ସିତମେୱ।

ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପନ କଥେନ୍ତୋ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ୱେଦନାୱସେନ କଥେତି। ତିୱିଧୋ ହି ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଅଭିନିୱେସୋ ଫସ୍ସୱସେନ ୱେଦନାୱସେନ ଚିତ୍ତୱସେନାତି। କଥଂ? ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ହି ସଂଖିତ୍ତେନ ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ୱା ପରିଗ୍ଗହିତେ ରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ପଠମାଭିନିପାତୋ ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଫୁସନ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଫସ୍ସୋ ପାକଟୋ ହୋତି। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୀ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ୱେଦନା ପାକଟା ହୋତି। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିଜାନନ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପାକଟଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ୟସ୍ସ ଫସ୍ସୋ ପାକଟୋ ହୋତି, ସୋପି ‘‘ନ କେୱଲଂ ଫସ୍ସୋୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତଦେୱ ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁଭୱମାନା ୱେଦନାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସଞ୍ଜାନନମାନା ସଞ୍ଞାପି, ଚେତୟମାନା ଚେତନାପି, ୱିଜାନନମାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକେୟେୱ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ୟସ୍ସ ୱେଦନା ପାକଟା ହୋତି। ସୋ ‘‘ନ କେୱଲଂ ୱେଦନାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ତଦେୱାରମ୍ମଣଂ ଫୁସମାନୋ ଫସ୍ସୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସଞ୍ଜାନନମାନା ସଞ୍ଞାପି, ଚେତୟମାନା ଚେତନାପି, ୱିଜାନନମାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକେୟେୱ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ୟସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ସୋ ‘‘ନ କେୱଲଂ ୱିଞ୍ଞାଣମେୱ

ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତଦେୱାରମ୍ମଣଂ ଫୁସମାନୋ ଫସ୍ସୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅନୁଭୱମାନା ୱେଦନାପି, ସଞ୍ଜାନନମାନା ସଞ୍ଞାପି, ଚେତଯମାନା ଚେତନାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକେୟେୱ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

ସୋ ‘‘ଇମେ ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକା ଧମ୍ମା କିଂ ନିସ୍ସିତା’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସିତା’’ତି ପଜାନାତି। ୱତ୍ଥୁ ନାମ କରଜକାୟୋ, ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଇଦଞ୍ଚ ମେ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଏତ୍ଥ ସିତଂ ଏତ୍ଥ ପଟିବଦ୍ଧ’’ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୩୪,୨୩୫; ମ। ନି। ୨।୨୫୨)। ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଭୂତାନି ଚେୱ ଉପାଦାରୂପାନି ଚ। ଏୱମେତ୍ଥ ‘‘ୱତ୍ଥୁ ରୂପଂ, ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକା ନାମ’’ନ୍ତି ନାମରୂପମତ୍ତମେୱ ପସ୍ସତି। ରୂପଂ ଚେତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ନାମଂ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧାତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧମତ୍ତଂ ହୋତି। ନାମରୂପୱିନିମୁତ୍ତା ହି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧୱିନିମୁତ୍ତଞ୍ଚ ନାମରୂପଂ ନତ୍ଥି।

ସୋ ‘‘ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା କିଂ ହେତୁକା’’ତି ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତୋ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଦିହେତୁକା’’ତି ପସ୍ସତି। ତତୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଚେୱ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଇଦଂ, ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ନତ୍ଥି, ସୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାରପୁଞ୍ଜମତ୍ତମେୱାତି ସପ୍ପଚ୍ଚଯନାମରୂପୱସେନ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାପଟିପାଟିଯା ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା’’ତି ସମ୍ମସନ୍ତୋ ୱିଚରତି।

ସୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଅଜ୍ଜା’’ତି ପଟିୱେଧଂ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ତଥାରୂପେ ଦିୱସେ ଉତୁସପ୍ପାଯ ପୁଗ୍ଗଲସପ୍ପାଯ ଭୋଜନସପ୍ପାଯ ଧମ୍ମସ୍ସୱନସପ୍ପାଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନୋ ୱିପସ୍ସନଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାତି। ଏୱଂ ଇମେସମ୍ପି ତିଣ୍ଣଂ ଜନାନଂ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥିତଂ ହୋତି।

ଇଧ ପନ ଭଗୱା ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେନ୍ତୋ ୱେଦନାୱସେନ କଥେସି। ଫସ୍ସୱସେନ ୱା ହି ୱିଞ୍ଞାଣୱସେନ ୱା କଥୀଯମାନଂ ନ ପାକଟଂ ହୋତି, ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଯ ଖାଯତି। ୱେଦନାୱସେନ ପନ ପାକଟଂ ହୋତି। କସ୍ମା? ୱେଦନାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିପାକଟତାଯ। ସୁଖଦୁକ୍ଖୱେଦନାନଞ୍ହି ଉପ୍ପତ୍ତି ପାକଟା। ଯଦା ସୁଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସକଲସରୀରଂ ଖୋଭେନ୍ତଂ ମଦ୍ଦନ୍ତଂ ଫରମାନଂ ଅଭିସନ୍ଦଯମାନଂ ସତଧୋତଂ ସପ୍ପିଂ ଖାଦାପଯନ୍ତଂ ୱିଯ ସତପାକତେଲଂ ମକ୍ଖଯମାନଂ ୱିଯ ଘଟସହସ୍ସେନ ପରିଳାହଂ ନିବ୍ବାପଯମାନଂ ୱିଯ ‘‘ଅହୋ ସୁଖଂ ଅହୋ ସୁଖ’’ନ୍ତି ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରଯମାନମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଦା ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସକଲସରୀରଂ ଖୋଭେନ୍ତଂ ମଦ୍ଦନ୍ତଂ ଫରମାନଂ ଅଭିସନ୍ଦଯମାନଂ ତତ୍ତଫାଲଂ ପୱେସେନ୍ତଂ ୱିଯ ୱିଲୀନତମ୍ବଲୋହେନ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତଂ ୱିଯ ସୁକ୍ଖତିଣୱନପ୍ପତିମ୍ହି ଅରଞ୍ଞେ ଦାରୁଉକ୍କାକଲାପଂ ଖିପମାନଂ ୱିଯ ‘‘ଅହୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅହୋ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱିପ୍ପଲାପଯମାନମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇତି ସୁଖଦୁକ୍ଖୱେଦନାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ପାକଟା ହୋତି।

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ପନ ଦୁଦ୍ଦୀପନା ଅନ୍ଧକାରାୱ ଅୱିଭୂତା। ସା ସୁଖଦୁକ୍ଖାନଂ ଅପଗମେ ସାତାସାତପ୍ପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରଭୂତା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନାତି ନଯତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପାକଟା ହୋତି। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ଅନ୍ତରା ପିଟ୍ଠିପାସାଣଂ ଆରୋହିତ୍ୱା ପଲାତସ୍ସ ମିଗସ୍ସ ଅନୁପଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମିଗଲୁଦ୍ଦକୋ ପିଟ୍ଠିପାସାଣସ୍ସ ଓରଭାଗେପି ପରଭାଗେପି ପଦଂ ଦିସ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଅପସ୍ସନ୍ତୋପି ‘‘ଇତୋ ଆରୁଳ୍ହୋ, ଇତୋ ଓରୁଳ୍ହୋ, ମଜ୍ଝେ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ଇମିନା ପଦେସେନ ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ନଯତୋ ଜାନାତି, ଏୱଂ ଆରୁଳ୍ହଟ୍ଠାନେ ପଦଂ ୱିଯ ହି ସୁଖୱେଦନାଯ ଉପ୍ପତ୍ତି ପାକଟା ହୋତି। ଓରୁଳ୍ହଟ୍ଠାନେ ପଦଂ ୱିଯ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ ଉପ୍ପତ୍ତି ପାକଟା ହୋତି। ‘‘ଇତୋ ଆରୁଯ୍ହ ଇତୋ ଓରୁଯ୍ହ ମଜ୍ଝେ ଏୱଂ ଗତୋ’’ତି ନଯତୋ ଗହଣଂ ୱିଯ ସୁଖଦୁକ୍ଖାନଂ ଅପଗମେ ସାତାସାତପ୍ପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ମଜ୍ଝତ୍ତାକାରଭୂତା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନାତି ନଯତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପାକଟା ହୋତି। ଏୱଂ ଭଗୱା ପଠମଂ ରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱେଦନାୱସେନ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱାୱ ଦସ୍ସେସି।

ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଇଧେୱ ଏୱଂ ଦସ୍ସେସି, ଚୂଳତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯେ, ମହାତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯେ, ଚୂଳୱେଦଲ୍ଲେ, ମହାୱେଦଲ୍ଲେ, ରଟ୍ଠପାଲସୁତ୍ତେ, ମାଗଣ୍ଡିଯସୁତ୍ତେ, ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗେ, ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାଯେ, ଦୀଘନିକାଯମ୍ହି ମହାନିଦାନେ, ସକ୍କପଞ୍ହେ, ମହାସତିପଟ୍ଠାନେ, ସଂଯୁତ୍ତମ୍ହି ଚୂଳନିଦାନସୁତ୍ତେ, ରୁକ୍ଖୋପମେ, ପରିୱୀମଂସନସୁତ୍ତେ, ସକଲେ ୱେଦନାସଂଯୁତ୍ତେତି ଏୱଂ ଅନେକେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ପଠମଂ ରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱେଦନାୱସେନ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ଯଥା ଚ ତେସୁ, ଏୱଂ ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତେ ପଠମଂ ରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱେଦନାୱସେନ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

ତତ୍ଥ ସୁଖଂ ୱେଦନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅଯଂ ଅପରୋପି ପଜାନନପରିଯାଯୋ – ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀତି ପଜାନାତୀତି ସୁଖୱେଦନାକ୍ଖଣେ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଅଭାୱତୋ ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ ‘‘ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀ’’ତି ପଜାନାତି। ତେନ ଯା ପୁବ୍ବେ ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ତସ୍ସା ଇଦାନି ଅଭାୱତୋ ଇମିସ୍ସା ଚ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଇତୋ ପଠମଂ ଅଭାୱତୋ ୱେଦନା ନାମ ଅନିଚ୍ଚା ଅଧୁୱା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି।

ବୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଭଗୱତା –

''ଯସ୍ମିଂ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ ସମଯେ ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ନେୱ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ନ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ସୁଖଂଯେୱ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ଯସ୍ମିଂ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ ସମଯେ ଦୁକ୍ଖଂ...ପେ... ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ନେୱ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ନ ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଞ୍ଞେୱ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି। ସୁଖାପି ଖୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖତା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଖଯଧମ୍ମା ୱଯଧମ୍ମା ୱିରାଗଧମ୍ମା ନିରୋଧଧମ୍ମା। ଦୁକ୍ଖାପି ଖୋ...ପେ... ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାପି ଖୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା...ପେ... ନିରୋଧଧମ୍ମା। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ସୁଖାଯପି ୱେଦନାଯ ଦୁକ୍ଖାଯପି ୱେଦନାଯ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯପି ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି, ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି (ମ। ନି। ୨।୨୦୫)।

ସାମିସଂ ୱା ସୁଖନ୍ତିଆଦୀସୁ ସାମିସା ସୁଖା ନାମ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣାମିସନିସ୍ସିତା ଛ ଗେହସିତସୋମନସ୍ସୱେଦନା। ନିରାମିସା ସୁଖା ନାମ ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତସୋମନସ୍ସୱେଦନା। ସାମିସା ଦୁକ୍ଖା ନାମ ଛ ଗେହସିତଦୋମନସ୍ସୱେଦନା। ନିରାମିସା ଦୁକ୍ଖା ନାମ ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଦୋମନସ୍ସୱେଦନା। ସାମିସା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ନାମ ଛ ଗେହସିତୌପେକ୍ଖା ୱେଦନା। ନିରାମିସା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ନାମ ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତୌପେକ୍ଖା ୱେଦନା। ତାସଂ ୱିଭାଗୋ ଉପରିପଣ୍ଣାସକେ ପାଳିଯଂ ଆଗତୋଯେୱ।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ସୁଖୱେଦନାଦିପରିଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱା ୱେଦନାସୁ, ପରସ୍ସ ୱା ୱେଦନାସୁ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱାତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋ''ତିଆଦୀହି (ପଟି। ମ। ୧।୫୦) ପଞ୍ଚହି ପଞ୍ଚହି ଆକାରେହି ୱେଦନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ୱଯଞ୍ଚ ପସ୍ସନ୍ତୋ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱା ୱେଦନାସୁ ୱିହରତି, ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱା ୱେଦନାସୁ ୱିହରତି, କାଲେନ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱା, କାଲେନ ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱା ୱେଦନାସୁ ୱିହରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇତୋ ପରଂ କାଯାନୁପସ୍ସନାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ୱେଦନାପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ୱେଦନାପରିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିଯ୍ୟାନମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ୱେଦନାନୁପସ୍ସନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାୱଣ୍ଣନା

୧୧୪। ଏୱଂ ନୱୱିଧେନ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ସୋଳସୱିଧେନ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନଂ କଥେତୁଂ କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସରାଗନ୍ତି ଅଟ୍ଠୱିଧଂ ଲୋଭସହଗତଂ। ୱୀତରାଗନ୍ତି ଲୋକିଯକୁସଲାବ୍ଯାକତଂ। ଇଦଂ ପନ ଯସ୍ମା ସମ୍ମସନଂ ନ ଧମ୍ମସମୋଧାନଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ଏକପଦେପି ଲୋକୁତ୍ତରଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ସେସାନି ଚତ୍ତାରି ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି ନେୱ ପୁରିମପଦଂ, ନ ପଚ୍ଛିମପଦଂ ଭଜନ୍ତି। ସଦୋସନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ ଦୋସସହଗତଂ । ୱୀତଦୋସନ୍ତି ଲୋକିଯକୁସଲାବ୍ଯାକତଂ। ସେସାନି ଦସାକୁସଲଚିତ୍ତାନି ନେୱ ପୁରିମଂ ପଦଂ, ନ ପଚ୍ଛିମଂ ପଦଂ ଭଜନ୍ତି। ସମୋହନ୍ତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାସହଗତଞ୍ଚେୱ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଞ୍ଚାତି ଦୁୱିଧଂ। ଯସ୍ମା ପନ ମୋହୋ ସବ୍ବାକୁସଲେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତାନିପି ଇଧ ୱଟ୍ଟନ୍ତିଯେୱ। ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ହି ଦୁକେ ଦ୍ୱାଦସାକୁସଲଚିତ୍ତାନି ପରିଯାଦିଣ୍ଣାନୀତି। ୱୀତମୋହନ୍ତି ଲୋକିଯକୁସଲାବ୍ଯାକତଂ। ସଂଖିତ୍ତନ୍ତି ଥିନମିଦ୍ଧାନୁପତିତଂ, ଏତଞ୍ହି ସଂକୁଟିତଚିତ୍ତଂ ନାମ। ୱିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଂ, ଏତଞ୍ହି ପସଟଚିତ୍ତଂ ନାମ।

ମହଗ୍ଗତନ୍ତି ରୂପାରୂପାୱଚରଂ। ଅମହଗ୍ଗତନ୍ତି କାମାୱଚରଂ। ସୌତ୍ତରନ୍ତି କାମାୱଚରଂ। ଅନୁତ୍ତରନ୍ତି ରୂପାୱଚରଞ୍ଚ ଅରୂପାୱଚରଞ୍ଚ। ତତ୍ରାପି ସୌତ୍ତରଂ ରୂପାୱଚରଂ, ଅନୁତ୍ତରଂ ଅରୂପାୱଚରମେୱ। ସମାହିତନ୍ତି ଯସ୍ସ ଅପ୍ପନାସମାଧି ଉପଚାରସମାଧି ୱା ଅତ୍ଥି। ଅସମାହିତନ୍ତି ଉଭଯସମାଧିୱିରହିତଂ। ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ତଦଙ୍ଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୁତ୍ତୀହି ୱିମୁତ୍ତଂ। ଅୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ଉଭଯୱିମୁତ୍ତିୱିରହିତଂ, ସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିନିସ୍ସରଣୱିମୁତ୍ତୀନଂ ପନ ଇଧ ଓକାସୋୱ ନତ୍ଥି।

ଇତିଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ସରାଗାଦିପରିଗ୍ଗହଣେନ ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ଖଣେ ଯଂ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତତି, ତଂ ତଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଚିତ୍ତେ, ପରସ୍ସ ୱା ଚିତ୍ତେ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯା

ୱିଞ୍ଞାଣସମୁଦୟୋ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୫୦) ଏୱଂ ପଞ୍ଚହି ପଞ୍ଚହି ଆକାରେହି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ଚ ୱୟୋ ଚ ନୀହରିତବ୍ବୋ। ଇତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ଚିତ୍ତପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ଚିତ୍ତପରିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିୟ୍ୟାନମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନା ନୀୱରଣପବ୍ବୱଣ୍ଣନା

୧୧୫। ଏୱଂ ସୋଳସୱିଧେନ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ପଞ୍ଚୱିଧେନ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ କଥେତୁଂ କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ଅପିଚ ଭଗୱତା କାୟାନୁପସ୍ସନାୟ ସୁଦ୍ଧରୂପପରିଗ୍ଗହୋ କଥିତୋ, ୱେଦନାଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାହି ସୁଦ୍ଧଅରୂପପରିଗ୍ଗହୋ। ଇଦାନି ରୂପାରୂପମିସ୍ସକପରିଗ୍ଗହଂ କଥେତୁଂ ‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିମାହ । କାୟାନୁପସ୍ସନାୟ ୱା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧପରିଗ୍ଗହୋୱ କଥିତୋ, ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାୟ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧପରିଗ୍ଗହୋୱ, ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାୟ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧପରିଗ୍ଗହୋୱାତି ଇଦାନି ସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିଗ୍ଗହମ୍ପି କଥେତୁଂ ‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତନ୍ତି ଅଭିଣ୍ହସମୁଦାଚାରୱସେନ ସଂୱିଜ୍ଜମାନଂ। ଅସନ୍ତନ୍ତି ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ୱା ପହୀନତ୍ତା ୱା ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ। ଯଥା ଚାତି ଯେନ କାରଣେନ କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ତଞ୍ଚ ପଜାନାତୀତି ତଞ୍ଚ କାରଣଂ ପଜାନାତି। ଇମିନା ନୟେନ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ସୁଭନିମିତ୍ତେ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରେନ କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ସୁଭନିମିତ୍ତଂ ନାମ ସୁଭମ୍ପି ସୁଭନିମିତ୍ତଂ, ସୁଭାରମ୍ମଣମ୍ପି ସୁଭନିମିତ୍ତଂ। ଅୟୋନିସୋମନସିକାରୋ ନାମ ଅନୁପାୟମନସିକାରୋ ଉପ୍ପଥମନସିକାରୋ ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖନ୍ତି ୱା ଅନତ୍ତନି ଅତ୍ତାତି ୱା ଅସୁଭେ ସୁଭନ୍ତି ୱା ମନସିକାରୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତୟତୋ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଭନିମିତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ , ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

ଅସୁଭନିମିତ୍ତେ ପନ ୟୋନିସୋମନସିକାରେନସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି। ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ନାମ ଅସୁଭମ୍ପି ଅସୁଭାରମ୍ମଣମ୍ପି। ୟୋନିସୋମନସିକାରୋ ନାମ ଉପାୟମନସିକାରୋ ପଥମନସିକାରୋ ଅନିଚ୍ଚେ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ଦୁକ୍ଖେ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱା ଅନତ୍ତନି ଅନତ୍ତାତି ୱା ଅସୁଭେ ଅସୁଭନ୍ତି ୱା ମନସିକାରୋ, ତଂ ତତ୍ଥ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତୟତୋ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀୟତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦାୟ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନାୟା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ଅସୁଭନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗହୋ ଅସୁଭଭାୱନାନୁୟୋଗୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା ସପ୍ପାୟକଥାତି। ଦସୱିଧଞ୍ହି ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀୟତି, ଭାୱେନ୍ତସ୍ସାପି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ପିହିତଦ୍ୱାରସ୍ସାପି, ଚତୁନ୍ନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଆଲୋପାନଂ ଓକାସେ ସତି ଉଦକଂ ପିୱିତ୍ୱା ୟାପନସୀଲତାୟ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁନୋପି। ତେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ଆଲୋପେ, ଅଭୁତ୍ୱା ଉଦକଂ ପିୱେ;

ଅଲଂ ଫାସୁୱିହାରାୟ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତି। (ଥେରଗା। ୯୮୩);

ଅସୁଭକମ୍ମିକତିସ୍ସତ୍ଥେରସଦିସେ ଅସୁଭଭାୱନାରତେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀୟତି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଦସଅସୁଭନିସ୍ସିତସପ୍ପାୟକଥାୟପି ପହୀୟତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଛ ଧମ୍ମା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଇମେହି ପନ ଛହି ଧମ୍ମେହି ପହୀନସ୍ସ କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ପଟିଘନିମିତ୍ତେ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରେନ ପନ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପଟିଘମ୍ପି ପଟିଘନିମିତ୍ତଂ, ପଟିଘାରମ୍ମଣମ୍ପି ପଟିଘନିମିତ୍ତଂ।

ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ସଙ୍ଖଙ୍ଖ ଏକଲକ୍ଖଣୋୱ। ତଂ ତସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତେ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତୟତୋ ବ୍ଯାପାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଘନିମିତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

ମେତ୍ତାଯ ପନ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ଯୋନିସୋମନସିକାରେନସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ‘‘ମେତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅପ୍ପନାପି ଉପଚାରୋପି ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀ’’ତି ଅପ୍ପନାୱ। ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୋୱ। ତଂ ତତ୍ଥ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତୟତୋ ବ୍ଯାପାଦୋ ପହୀଯତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମେତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ମେତ୍ତାନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗହୋ ମେତ୍ତାଭାୱନାନୁଯୋଗୋ କମ୍ମସ୍ସକତାପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ପଟିସଙ୍ଖାନବହୁତା କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତତା ସପ୍ପାଯକଥାତି। ଓଧିସକଅନୋଧିସକଦିସାଫରଣାନଞ୍ହି ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ମେତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ବ୍ଯାପାଦୋ ପହୀଯତି, ଓଧିସୋ ଅନୋଧିସୋ ଦିସାଫରଣୱସେନ ମେତ୍ତଂ ଭାୱେନ୍ତସ୍ସାପି। ‘‘ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ସ କୁଦ୍ଧୋ କିଂ କରିସ୍ସସି, କିମସ୍ସ ସୀଲାଦୀନି ନାସେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ନନୁ ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନେୱ ଗମିସ୍ସସି, ପରସ୍ସ କୁଜ୍ଝନଂ ନାମ ୱୀତଚ୍ଚିତଙ୍ଗାର-ତତ୍ତଅଯସଲାକ-ଗୂଥାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପରଂ ପହରିତୁକାମତାସଦିସଂ ହୋତି। ଏସୋପି ତୱ କୁଦ୍ଧୋ କିଂ କରିସ୍ସତି, କିଂ ତେ ସୀଲାଦୀନି ୱିନାସେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ଏସ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଗମିସ୍ସତି, ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛିତପହେଣକଂ ୱିଯ ପଟିୱାତଂ ଖିତ୍ତରଜୋମୁଟ୍ଠି ୱିଯ ଚ ଏତସ୍ସେୱେସ କୋଧୋ ମତ୍ଥକେ ପତିସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ କମ୍ମସ୍ସକତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋପି, ଉଭଯକମ୍ମସ୍ସକତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଟିସଙ୍ଖାନେ ଠିତସ୍ସାପି, ଅସ୍ସଗୁତ୍ତତ୍ଥେରସଦିସେ ମେତ୍ତାଭାୱନାରତେ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି ବ୍ଯାପାଦୋ ପହୀଯତି। ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ମେତ୍ତାନିସ୍ସିତସପ୍ପାଯକଥାଯପି ପହୀଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଛ ଧମ୍ମା ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଇମେହି ପନ ଛହି ଧମ୍ମେହି ପହୀନସ୍ସ ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ଅରତିଆଦୀସୁ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରେନ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ଅରତି ନାମ ଉକ୍କଣ୍ଠିତା। ତନ୍ଦୀ ନାମ କାଯାଲସିଯତା। ୱିଜମ୍ଭିତା ନାମ କାଯୱିନାମନା। ଭତ୍ତସମ୍ମଦୋ ନାମ ଭତ୍ତମୁଚ୍ଛା ଭତ୍ତପରିଳାହୋ। ଚେତସୋ ଲୀନତ୍ତଂ ନାମ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଲୀନାକାରୋ। ଇମେସୁ ଅରତିଆଦୀସୁ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତୟତୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନାହ – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରତି ତନ୍ଦୀ ୱିଜମ୍ଭିତା ଭତ୍ତସମ୍ମଦୋ ଚେତସୋ ଲୀନତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଭିଯ୍ଯୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

ଆରମ୍ଭଧାତୁଆଦୀସୁ ପନ ଯୋନିସୋମନସିକାରେନସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି। ଆରମ୍ଭଧାତୁ ନାମ ପଠମାରମ୍ଭୱୀରିଯଂ। ନିକ୍କମଧାତୁ ନାମ କୋସଜ୍ଜତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତତାଯ ତତୋ ବଲୱତରଂ। ପରକ୍କମଧାତୁ ନାମ ପରଂ ପରଂ ଠାନଂ ଅକ୍କମନତୋ ତତୋପି ବଲୱତରଂ। ଇମସ୍ମିଂ ତିପ୍ପଭେଦେ ୱୀରିଯେ ଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତୟତୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହୀଯତି। ତେନାହ – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆରମ୍ଭଧାତୁ ନିକ୍କମଧାତୁ ପରକ୍କମଧାତୁ, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି (ସଂ। ନି। ୫। ୨୩୨)।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଅତିଭୋଜନେ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ ଇରିଯାପଥସମ୍ପରିୱତ୍ତନତା ଆଲୋକସଞ୍ଞାମନସିକାରୋ ଅବ୍ଭୋକାସୱାସୋ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତତା ସପ୍ପାଯକଥାତି। ଆହରହତ୍ଥକତତ୍ରୱଟ୍ଟକଅଲଂସାଟକକାକମାସକଭୁତ୍ତୱମିତକଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ହି ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ମହାହତ୍ଥୀ ୱିଯ ଓତ୍ଥରନ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ଚତୁପଞ୍ଚଆଲୋପଓକାସଂ ପନ ଠପେତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ଯାପନସୀଲସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ନ ହୋତୀତି ଏୱଂ ଅତିଭୋଜନେ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହୀଯତି। ଯସ୍ମିଂ ଇରିଯାପଥେ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମତି, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସାପି, ରତ୍ତିଂ ଚନ୍ଦାଲୋକଦୀପାଲୋକୌକ୍କାଲୋକେ ଦିୱା ସୂରିଯାଲୋକଂ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସାପି, ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱସନ୍ତସ୍ସାପି, ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସଦିସେ ପହୀନଥିନମିଦ୍ଧେ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହୀଯତି। ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଧୁତଙ୍ଗନିସ୍ସିତସପ୍ପାଯକଥାଯପି ପହୀଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଛ ଧମ୍ମା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି । ଇମେହି ପନ ଛହି ଧମ୍ମେହି ପହୀନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ଚେତସୋ ଅୱୂପସମେ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ଅୱୂପସମୋ ନାମ ଅୱୂପସନ୍ତାକାରୋ।

ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚମେୱେତଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତଯତୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସୋ ଅୱୂପସମୋ, ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯା''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

ସମାଧିସଙ୍ଖାତେ ପନ ଚେତସୋ ୱୂପସମେ ଯୋନିସୋମନସିକାରେନସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି। ତେନାହ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସୋ ୱୂପସମୋ, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ପହାନାଯା''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତତା ପରିପୁଚ୍ଛକତା ୱିନଯେ ପକତଞ୍ଞୁତା ୱୁଦ୍ଧସେୱିତା କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତତା ସପ୍ପାଯକଥାତି। ବାହୁସଚ୍ଚେନପି ହି ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ପଞ୍ଚ ୱା ନିକାଯେ ପାଳିୱସେନ ଚ ଅତ୍ଥୱସେନ ଚ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହୀଯତି। କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯପରିପୁଚ୍ଛାବହୁଲସ୍ସାପି, ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ଚିଣ୍ଣୱସିଭାୱତାଯ ପକତଞ୍ଞୁନୋପି, ୱୁଦ୍ଧେ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରେ ଉପସଙ୍କମନ୍ତସ୍ସାପି, ଉପାଲିତ୍ଥେରସଦିସେ ୱିନଯଧରେ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହୀଯତି। ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯନିସ୍ସିତସପ୍ପାଯକଥାଯପି ପହୀଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଛ ଧମ୍ମା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ଇମେହି ପନ ଛହି ଧମ୍ମେହି ପହୀନେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ୱିଚିକିଚ୍ଛାଟ୍ଠାନୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରେନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ୱିଚିକିଚ୍ଛାଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା ନାମ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ କାରଣତ୍ତା ୱିଚିକିଚ୍ଛାୱ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତଯତୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନାହ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା , ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଉପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯା''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

କୁସଲାଦୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରେନ ପନସ୍ସା ପହାନଂ ହୋତି। ତେନାହ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲାକୁସଲା ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜା ଧମ୍ମା ସେୱିତବ୍ବାସେୱିତବ୍ବା ଧମ୍ମା ହୀନପ୍ପଣୀତା ଧମ୍ମା କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗା ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ , ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ପହାନାଯା''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତତା ପରିପୁଚ୍ଛକତା ୱିନଯେ ପକତଞ୍ଞୁତା ଅଧିମୋକ୍ଖବହୁଲତା କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତତା ସପ୍ପାଯକଥାତି। ବାହୁସଚ୍ଚେନପି ହି ଏକଂ ୱା…ପେ… ପଞ୍ଚ ୱା ନିକାଯେ ପାଳିୱସେନ ଅତ୍ଥୱସେନ ଚ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀଯତି। ତୀଣି ରତନାନି ଆରବ୍ଭ ପରିପୁଚ୍ଛାବହୁଲସ୍ସାପି, ୱିନଯେ ଚିଣ୍ଣୱସିଭାୱସ୍ସାପି, ତୀସୁ ରତନେସୁ ଓକପ୍ପନିଯସଦ୍ଧାସଙ୍ଖାତଅଧିମୋକ୍ଖବହୁଲସ୍ସାପି, ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତେ ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରସଦିସେ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀଯତି। ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣନିସ୍ସିତସପ୍ପାଯକଥାଯପି ପହୀଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଛ ଧମ୍ମା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ଇମେହି ପନ ଛହି ଧମ୍ମେହି ପହୀନାଯ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚନୀୱରଣପରିଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଧମ୍ମେସୁ, ପରସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମେସୁ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ସମୁଦଯୱଯା ପନେତ୍ଥ ସୁଭନିମିତ୍ତ ଅସୁଭନିମିତ୍ତାଦୀସୁ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରଯୋନିସୋମନସିକାରୱସେନ ପଞ୍ଚସୁ ନୀୱରଣେସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନ ନୀହରିତବ୍ବା। ଇତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ନୀୱରଣପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ନୀୱରଣପରିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିଯ୍ୟାନମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ନୀୱରଣପବ୍ବୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଖନ୍ଧପବ୍ବୱଣ୍ଣନା

୧୧୬। ଏୱଂ ପଞ୍ଚନୀୱରଣୱସେନ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ୱିଭଜିତୁଂ ପୁନ ଚପରନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚସୁ

ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୂତି ଉପାଦାନସ୍ସ ଖନ୍ଧା ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ଉପାଦାନସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭୂତା ଧମ୍ମପୁଞ୍ଜା ଧମ୍ମରାସଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ । ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଖନ୍ଧକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତା। ଇତି ରୂପନ୍ତି ‘‘ଇଦଂ ରୂପଂ, ଏତ୍ତକଂ ରୂପଂ, ନ ଇତୋ ପରଂ ରୂପଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ସଭାୱତୋ ରୂପଂ ପଜାନାତି। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରେନ ପନ ରୂପାଦୀନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଖନ୍ଧକଥାଯମେୱ ୱୁତ୍ତାନି। ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋତି ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯାଦିୱସେନ ପଞ୍ଚହାକାରେହି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ। ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋତି ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧାଦିୱସେନ ପଞ୍ଚହାକାରେହି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଉଦଯବ୍ବଯଞ୍ଞାଣକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୋ।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧପରିଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଧମ୍ମେସୁ, ପରସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମେସୁ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ସମୁଦଯୱଯା ପନେତ୍ଥ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ରୂପସମୁଦଯୋ’’ତିଆଦୀନଂ (ପଟି। ମ। ୧।୫୦) ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ୱୁତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞାସାଯ ଲକ୍ଖଣାନଂ ୱସେନ ନୀହରିତବ୍ବା। ଇତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ଖନ୍ଧପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ଖନ୍ଧପରିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିଯ୍ୟାନମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ଖନ୍ଧପବ୍ବୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆଯତନପବ୍ବୱଣ୍ଣନା

୧୧୭। ଏୱଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ଆଯତନୱସେନ ୱିଭଜିତୁଂ ପୁନ ଚପରନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଛସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେସୁ ଆଯତନେସୂତି ଚକ୍ଖୁ ସୋତଂ ଘାନଂ ଜିୱ୍ହା କାଯୋ ମନୋତି ଇମେସୁ ଛସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେସୁ ରୂପଂ ସଦ୍ଦୋ ଗନ୍ଧୋ ରସୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ଧମ୍ମାତି ଇମେସୁ ଛସୁ ବାହିରେସୁ। ଚକ୍ଖୁଂ ଚ ପଜାନାତୀତି ଚକ୍ଖୁପସାଦଂ ଯାଥାୱସରସଲକ୍ଖଣୱସେନ ପଜାନାତି। ରୂପେ ଚ ପଜାନାତୀତି ବହିଦ୍ଧା ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକରୂପଞ୍ଚ ଯାଥାୱସରସଲକ୍ଖଣୱସେନ ପଜାନାତି। ଯଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଂଯୋଜନନ୍ତି ଯଞ୍ଚ ତଂ ଚକ୍ଖୁଂ ଚେୱ ରୂପେ ଚାତି ଉଭଯଂ ପଟିଚ୍ଚ କାମରାଗସଂଯୋଜନଂ ପଟିଘ-ମାନ-ଦିଟ୍ଠି-ୱିଚିକିଚ୍ଛା-ସୀଲବ୍ବତପରାମାସ-ଭୱରାଗ-ଇସ୍ସା-ମଚ୍ଛରିଯାୱିଜ୍ଜାସଂଯୋଜନନ୍ତି ଦସୱିଧଂ ସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଞ୍ଚ ଯାଥାୱସରସଲକ୍ଖଣୱସେନ ପଜାନାତି।

କଥଂ ପନେତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ତାୱ ଆପାଥଗତଂ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ କାମସ୍ସାଦୱସେନ ଅସ୍ସାଦଯତୋ ଅଭିନନ୍ଦତୋ କାମରାଗସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ କୁଜ୍ଝତୋ ପଟିଘସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ‘‘ଠପେତ୍ୱା ମଂ ନ କୋଚି ଅଞ୍ଞୋ ଏତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ମଞ୍ଞତୋ ମାନସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ‘‘ଏତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ହତୋ ଦିଟ୍ଠିସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ‘‘ଏତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ସତ୍ତୋ ନୁ ଖୋ, ସତ୍ତସ୍ସ ନୁ ଖୋ’’ତି ୱିଚିକିଚ୍ଛତୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ‘‘ସମ୍ପତ୍ତିଭୱେ ୱତ ନୋ ଇଦଂ ସୁଲଭଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ଭୱଂ ପତ୍ଥେନ୍ତସ୍ସ ଭୱରାଗସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ‘‘ଆଯତିମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ସୀଲବ୍ବତଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁ’’ନ୍ତି ସୀଲବ୍ବତଂ ସମାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ସୀଲବ୍ବତପରାମାସସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ‘‘ଅହୋ ୱତ ଏତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଅଞ୍ଞେ ନ ଲଭେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଉସୂଯତୋ ଇସ୍ସାସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ମଚ୍ଛରାଯତୋ ମଚ୍ଛରିଯସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସବ୍ବେହେୱ ସହଜାତଅଞ୍ଞାଣୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜାସଂଯୋଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଥା ଚ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସାତି ଯେନ କାରଣେନ ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ତସ୍ସ ଦସୱିଧସ୍ସାପି ସଂଯୋଜନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ କାରଣଂ ପଜାନାତି। ଯଥା ଚ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସାତି ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ ପନ ସମୁଦାଚାରୱସେନ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ତସ୍ସ ଦସୱିଧସ୍ସାପି ସଂଯୋଜନସ୍ସ ଯେନ କାରଣେନ ପହାନଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ କାରଣଂ ପଜାନାତି। ଯଥା ଚ ପହୀନସ୍ସାତି ତଦଙ୍ଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନୱସେନ ପହୀନସ୍ସାପି ତସ୍ସ ଦସୱିଧସ୍ସ ସଂଯୋଜନସ୍ସ ଯେନ କାରଣେନ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି। କେନ କାରଣେନ ପନସ୍ସ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି? ଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାସୀଲବ୍ବତପରାମାସୈସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯଭେଦସ୍ସ ତାୱ ପଞ୍ଚୱିଧସ୍ସ ସଂଯୋଜନସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି। କାମରାଗପଟିଘସଂଯୋଜନଦ୍ୱଯସ୍ସ ଓଳାରିକସ୍ସ ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗେନ, ଅଣୁସହଗତସ୍ସ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ, ମାନଭୱରାଗାୱିଜ୍ଜାସଂଯୋଜନତ୍ତଯସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି।

ସୋତଞ୍ଚ ପଜାନାତି ସଦ୍ଧେ ଚା ତିଆଦୀସୁପି ଏସେଓ ନୟୋ। ଅପିଚେତ୍ଥ ଆୟତନକଥା ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଆୟତନନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତନୟେନେଓ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାୟତନପରିଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଧମ୍ମେସୁ, ବାହିରାୟତନପରିଗ୍ଗହଣେନ ପରସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମେସୁ, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ସମୁଦୟୱୟା ପନେତ୍ଥ ''ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦୟା ଚକ୍ଖୁସମୁଦୟୋ''ତି ରୂପାୟତନସ୍ସ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେ, ଅରୂପାୟତନେସୁ ମନାୟତନସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧେ, ଧମ୍ମାୟତନସ୍ସ ସେସକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ୱୁତ୍ତନୟେନ ନୀହରିତବ୍ବା। ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ନ ଗହେତବ୍ବା। ଇତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ଆୟତନପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ଆୟତନପରିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିୟ୍ୟାନମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ଆୟତନପବ୍ବୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗପବ୍ବୱଣ୍ଣନା

୧୧୮। ଏୱଂ ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାୟତନୱସେନ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱସେନ ୱିଭଜିତୁଂ ପୁନ ଚପରନ୍ତି ଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୂତି ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗେସୁ। ସନ୍ତନ୍ତି ପଟିଲାଭୱସେନ ସଂୱିଜ୍ଜମାନଂ। ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗନ୍ତି ସତିସଙ୍ଖାତଂ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ। ଏତ୍ଥ ହି ସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯୋଗାୱଚରୋତି ସମ୍ବୋଧି, ଯାୟ ୱା ସୋ ସତିଆଦିକାୟ ସତ୍ତଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିୟା ସମ୍ବୁଜ୍ଝତି କିଲେସନିଦ୍ଦାତୋ ଉଟ୍ଠାତି, ସଚ୍ଚାନି ୱା ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ସା ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗୀ ସମ୍ବୋଧି। ତସ୍ସ ସମ୍ବୋଧିସ୍ସ, ତସ୍ସା ୱା ସମ୍ବୋଧିୟା ଅଙ୍ଗନ୍ତି ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସତିସଙ୍ଖାତଂ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗ''ନ୍ତି। ସେସସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁପି ଇମିନାୱ ନୟେନ ୱଚନତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅସନ୍ତନ୍ତି ଅପ୍ପଟିଲାଭୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ। ଯଥା ଚ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସାତିଆଦୀସୁ ପନ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ତାୱ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀୟା ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୮୩) ଏୱଂ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି । ତତ୍ଥ ସତିୟେୱ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀୟା ଧମ୍ମା। ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୋୟେୱ, ତଂ ତତ୍ଥ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତୟତୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଅପିଚ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ଅଭିକ୍କନ୍ତାଦୀସୁ ହି ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ଭତ୍ତନିକ୍ଖିତ୍ତକାକସଦିସେ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜନେନ ତିସ୍ସଦତ୍ତତ୍ଥେରଅଭୟତ୍ଥେରସଦିସେ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱନେନ ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ସତିସମୁଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତତାୟ ଚ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଚତୂହି କାରଣେହି ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପନସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଭାୱନାପାରିପୂରୀ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପନ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲାକୁସଲା ଧମ୍ମା…ପେ… କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗା ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨) ଏୱଂ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି।

ଅପିଚ ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ପରିପୁଚ୍ଛକତା ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମତ୍ତପଟିପାଦନା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନା ପଞ୍ଞୱନ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେୱନା ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତତ୍ଥ ପରିପୁଚ୍ଛକତାତି ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନିନ୍ଦ୍ରିୟବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗଝାନଙ୍ଗସମଥୱିପସ୍ସନାନଂ ଅତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତପରିପୁଚ୍ଛାବହୁଲତା।

ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟାତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ୱିସଦଭାୱକରଣଂ। ଯଦା ହିସ୍ସ କେସନଖଲୋମା ଅତିଦୀଘା ହୋନ୍ତି, ସରୀରଂ ୱା ଉସ୍ସନ୍ନଦୋସଞ୍ଚେୱ ସେଦମଲମକ୍ଖିତଞ୍ଚ, ତଦା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ୱତ୍ଥୁ ଅୱିସଦଂ ହୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ । ଯଦା ପନ ଚୀୱରଂ ଜିଣ୍ଣଂ କିଲିଟ୍ଠଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ହୋତି, ସେନାସନଂ ୱା ଉକ୍ଲାପଂ, ତଦା ବାହିରଂ ୱତ୍ଥୁ ଅୱିସଦଂ ହୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ। ତସ୍ମା କେସାଦିଚ୍ଛେଦାପନେନ ଉଦ୍ଧଂୱିରେଚନଅଧୋୱିରେଚନାଦୀହି ସରୀରସଲ୍ଲହୁକଭାୱକରଣେନ ଉଚ୍ଛାଦନନ୍ହାପନେନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ୱତ୍ଥୁ ୱିସଦଂ କାତବ୍ବଂ।

ସୂଚିକମ୍ମଧୋୱନରଜନପରିଭଣ୍ଡକରଣାଦୀହି ବାହିରଂ ୱତ୍ଥୁ ୱିସଦଂ କାତବ୍ବଂ। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅୱିସଦେ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚିତ୍ତଚେତସିକେସୁ ଞାଣମ୍ପି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ଅପରିସୁଦ୍ଧାନି ଦୀପକପଲ୍ଲକୱଟ୍ଟିତେଲାନି ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଦୀପସିଖାୟ ଓଭାସୋ ୱିୟ। ୱିସଦେ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚିତ୍ତଚେତସିକେସୁ ଞାଣମ୍ପି ୱିସଦଂ ହୋତି, ପରିସୁଦ୍ଧାନି ଦୀପକପଲ୍ଲକୱଟ୍ଟିତେଲାନି ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଦୀପସିଖାୟ ଓଭାସୋ ୱିୟ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମତ୍ତପଟିପାଦନା ନାମ ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ସମଭାୱକରଣଂ। ସଚେ ହିସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବଲୱଂ ହୋତି, ଇତରାନି ମନ୍ଦାନି। ତତୋ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଗ୍ଗହକିଚ୍ଚଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଉପଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅୱିକ୍ଖେପକିଚ୍ଚଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ଧମ୍ମସଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ୱା ୟଥା ୱା ମନସିକରୋତୋ ବଲୱଂ ଜାତଂ, ତଥା ଅମନସିକାରେନ ହାପେତବ୍ବଂ। ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ। ସଚେ ପନ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବଲୱଂ ହୋତି, ଅଥ ନେୱ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଧିମୋକ୍ଖକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଇତରାନି ଇତରକିଚ୍ଚଭେଦଂ। ତସ୍ମା ତଂ ପସ୍ସଦ୍ଧାଦିଭାୱନାୟ ହାପେତବ୍ବଂ। ତତ୍ରାପି ସୋଣତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି ଏକସ୍ସ ବଲୱଭାୱେ ସତି ଇତରେସଂ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚେସୁ ଅସମତ୍ଥତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱିସେସତୋ ପନେତ୍ଥ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନଂ ସମାଧିୱୀରିୟାନଂ ଚ ସମତଂ ପସଂସନ୍ତି। ବଲୱସଦ୍ଧୋ ହି ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ ମୁଧାପସନ୍ନୋ ହୋତି, ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପସୀଦତି। ବଲୱପଞ୍ଞୋ ମନ୍ଦସଦ୍ଧୋ କେରାଟିକପକ୍ଖଂ ଭଜତି। ଭେସଜ୍ଜସମୁଟ୍ଠିତୋ ୱିୟ ରୋଗୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ ହୋତି। ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନେୱ କୁସଲଂ ହୋତୀତି ଅତିଧାୱିତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ଅକରୋନ୍ତୋ ନିରୟେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଉଭିନ୍ନଂ ସମତାୟ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂୟେୱ ପସୀଦତି । ବଲୱସମାଧିଂ ପନ ମନ୍ଦୱୀରିୟଂ ସମାଧିସ୍ସ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖତ୍ତା କୋସଜ୍ଜଂ ଅଧିଭୱତି। ବଲୱୱୀରିୟଂ ମନ୍ଦସମାଧିଂ ୱୀରିୟସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖତ୍ତା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଅଧିଭୱତି । ସମାଧି ପନ ୱୀରିୟେନ ସଂୟୋଜିତୋ କୋସଜ୍ଜେ ପତିତୁଂ ନ ଲଭତି। ୱୀରିୟଂ ସମାଧିନା ସଂୟୋଜିତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ ପତିତୁଂ ନ ଲଭତି। ତସ୍ମା ତଦୁଭୟଂ ସମଂ କାତବ୍ବଂ। ଉଭୟସମତାୟ ହି ଅପ୍ପନା ହୋତି।

ଅପିଚ ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସ ବଲୱତୀପି ସଦ୍ଧା ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ଓକପ୍ପେନ୍ତୋ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି। ସମାଧିପଞ୍ଞାସୁ ପନ ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତା ବଲୱତୀ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଞ୍ହି ସୋ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣାତି। ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମିକସ୍ସ ପଞ୍ଞା ବଲୱତୀ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଞ୍ହି ସୋ ଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିୱେଧଂ ପାପୁଣାତି। ଉଭିନ୍ନଂ ପନ ସମତାୟପି ଅପ୍ପନା ହୋତିୟେୱ। ସତି ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ବଲୱତୀ ୱଟ୍ଟତି। ସତି ହି ଚିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକାନଂ ସଦ୍ଧାୱୀରିୟପଞ୍ଞାନଂ ୱସେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପାତତୋ, କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖିକେନ ଚ ସମାଧିନା କୋସଜ୍ଜପାତତୋ ରକ୍ଖତି। ତସ୍ମା ସା ଲୋଣଧୂପନଂ ୱିୟ ସବ୍ବବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ ସବ୍ବକମ୍ମିକଅମଚ୍ଚୋ ୱିୟ ଚ ସବ୍ବରାଜକିଚ୍ଚେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା। ତେନାହ – ‘‘ସତି ଚ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥିକା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। କିଂ କାରଣା? ଚିତ୍ତଞ୍ହି ସତି ପଟିସରଣଂ, ଆରକ୍ଖପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ଚ ସତି, ନ ଚ ୱିନା ସତିୟା ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଦୁପ୍ପଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନା ନାମ ଖନ୍ଧାଦିଭେଦେ ଅନୋଗାଳ୍ହପଞ୍ଞାନଂ ଦୁମ୍ମେଧପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆରକାୱ ପରିୱଜ୍ଜନଂ। ପଞ୍ଞୱନ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେୱନା ନାମ ସମପଞ୍ଞାସଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହିକାୟ ଉଦୟବ୍ବୟପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତପୁଗ୍ଗଲସେୱନା। ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନାମ ଗମ୍ଭୀରେସୁ ଖନ୍ଧାଦୀସୁ ପୱତ୍ତାୟ ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞାୟ ପଭେଦପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା। ତଦଧିମୁତ୍ତତା ନାମ ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମୁଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତତା। ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପନସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଭାୱନାପାରିପୂରୀ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆରବ୍ଭଧାତୁ ନିକ୍କମଧାତୁ ପରକ୍କମଧାତୁ, ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨) ଏୱଂ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି।

ଅପିଚ ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ଅପାୟଭୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିତା ଗମନୱୀଥିପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା ପିଣ୍ଡପାତାପଚାୟନତା ଦାୟଜ୍ଜମହତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା ସତ୍ଥୁମହତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା ଜାତିମହତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା ସବ୍ରହ୍ମଚାରିମହତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା କୁସୀତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ତତ୍ଥ ନିରୟେସୁ ପଞ୍ଚୱିଧବନ୍ଧନକମ୍ମକାରଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱନକାଲେପି, ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିୟଂ ଜାଲକ୍ଖିପକୁମୀନାଦୀହି ଗହିତକାଲେପି, ପାଜନକଣ୍ଟକାଦିପ୍ପହାରତୁନ୍ନସ୍ସ ପନ ସକଟୱାହନାଦିକାଲେପି, ପେତ୍ତିୱିସୟେ ଅନେକାନିପି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରମ୍ପି ଖୁପ୍ପିପାସାହି

ଆତୁରିତକାଲେପି, କାଲକଞ୍ଜିକଅସୁରେସୁ ସଟ୍ଠିହତ୍ଥଅସୀତିହତ୍ଥପ୍ପମାଣେନ ଅଟ୍ଠିଚମ୍ମମତ୍ତେନେୱ ଅତ୍ତଭାୱେନ ୱାତାତପାଦିଦୁକ୍ଖାନୁଭୱନକାଲେପି ନ ସକ୍କା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ। ଅୟମେୱ ତେ ଭିକ୍ଖୁ କାଲୋ ୱୀରିୟକରଣାୟାତି ଏୱଂ ଅପାୟଭୟଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

''ନ ସକ୍କା କୁସୀତେନ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଲଦ୍ଧୁଂ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟେନେୱ ସକ୍କା ଅୟମାନିସଂସୋ ୱୀରିୟସ୍ସା''ତି ଏୱଂ ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିନୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ''ସବ୍ବବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧମହାସାୱକେହି ତେ ଗତମଗ୍ଗୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ, ସୋ ଚ ନ ସକ୍କା କୁସୀତେନ ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଗମନୱୀଥିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ''ଯେ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତାଦୀହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ଇମେ ତେ ମନୁସ୍ସା ନେୱ ଞାତକା, ନ ଦାସକମ୍ମକରା, ନାପି 'ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱିସ୍ସାମା'ତି ତେ ପଣୀତାନି ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନି ଦେନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ତନୋ କାରାନଂ ମହପ୍ଫଲତଂ ପଚ୍ଚାସୀସମାନା ଦେନ୍ତି, ସତ୍ଥାରାପି 'ଅୟଂ ଇମେ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କାୟଦଳ୍ହୀବହୁଲୋ ସୁଖଂ ୱିହରିସ୍ସତୀ'ତି ନ ଏୱଂ ସମ୍ପସ୍ସତା ତୁୟ୍ହଂ ପଚ୍ଚୟା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ଅଥ ଖୋ 'ଅୟଂ ଇମେ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀ'ତି ତେ ପଚ୍ଚୟା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ସୋ ଦାନି ତ୍ୱଂ କୁସୀତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନ ତଂ ପିଣ୍ଡଂ ଅପଚାୟିସ୍ସସି, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସ୍ସେୱ ହି ପିଣ୍ଡପାତାପଚାୟନଂ ନାମ ହୋତୀ''ତି ଏୱଂ ପିଣ୍ଡପାତାପଚାୟନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମହାମିତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିୟ।

ଥେରୋ କିର କସ୍ସକଲେଣେ ନାମ ପଟିୱସତି। ତସ୍ସ ଚ ଗୋଚରଗାମେ ଏକା ମହାଉପାସିକା ଥେରଂ ପୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗତି। ସା ଏକଦିୱସଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଧୀତରଂ ଆହ – ''ଅମ୍ମ ଅସୁକସ୍ମିଂ ଠାନେ ପୁରାଣତଣ୍ଡୁଲା, ଅସୁକସ୍ମିଂ ଖୀରଂ, ଅସୁକସ୍ମିଂ ସପ୍ପି, ଅସୁକସ୍ମିଂ ଫାଣିତଂ, ତୱ ଭାତିକସ୍ସ ଅୟ୍ୟମିତ୍ତସ୍ସ ଆଗତକାଲେ ଭତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା ଖୀରସପ୍ପିଫାଣିତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦେହି, ତ୍ୱଂ ଚ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟାସି, ଅହଂ ପନ ହିୟ୍ୟୋ ପକ୍କଂ ପାରିୱାସିକଭତ୍ତଂ କଞ୍ଜିକେନ ଭୁତ୍ତାମ୍ହୀ''ତି। ଦିୱା କିଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସସି ଅମ୍ମାତି? ସାକପଣ୍ଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କଣତଣ୍ଡୁଲେହି ଅମ୍ବିଲୟାଗୁଂ ପଚିତ୍ୱା ଠପେହି ଅମ୍ମାତି।

ଥେରୋ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ନୀହରନ୍ତୋୱ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଓୱଦି – ''ମହାଉପାସିକା କିର କଞ୍ଜିୟେନ ପାରିୱାସିକଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜି, ଦିୱାପି କଣପଣ୍ଣମ୍ବିଲୟାଗୁଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, ତୁୟ୍ହଂ ଅତ୍ଥାୟ ପନ ପୁରାଣତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଆଚିକ୍ଖତି, ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଖୋ ପନେସା ନେୱ ଖେତ୍ତଂ ନ ୱତ୍ଥୁଂ ନ ଭତ୍ତଂ ନ ୱତ୍ଥଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ତିସ୍ସୋ ପନ ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ପତ୍ଥୟମାନା ଦେତି, ତ୍ୱଂ ଏତିସ୍ସା ତା ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ଦାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀତି, ଅୟଂ ଖୋ ପନ ପିଣ୍ଡପାତୋ ତୟା ସରାଗେନ ସଦୋସେନ ସମୋହେନ ନ ସକ୍କା ଗଣ୍ହିତୁନ୍ତି ପତ୍ତଂ ଥୱିକାୟ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ଠିକଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା କସ୍ସକଲେଣମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚେ ଚୀୱରଂ ଚୀୱରୱଂସେ ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା ନ ନିକ୍ଖମିସ୍ସାମୀ''ତି ୱୀରିୟଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିୱୁତ୍ଥଭିକ୍ଖୁ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ୱିକସିତଂ ୱିୟ ପଦୁମଂ ମହାଖୀଣାସୱୋ ସିତଂ କରୋନ୍ତୋୱ ନିକ୍ଖମି। ଲେଣଦ୍ୱାରେ ରୁକ୍ଖମ୍ହି ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା –

''ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ନମୋ ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମ;

ଯସ୍ସ ତେ ଆସୱା ଖୀଣା, ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋସି ମାରିସା''ତି। –

ଏୱଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା ''ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠାନଂ ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ମହଲ୍ଲକିତ୍ଥିୟୋ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଆହ।

ଥେରୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା କାଲଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପାତୋଯେୱାତି ଞତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଗାମଂ ପାୱିସି। ଦାରିକାପି ଭତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ''ଇଦାନି ମେ ଭାତା ଆଗମିସ୍ସତି , ଇଦାନି ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଦ୍ୱାରଂ ଓଲୋକୟମାନା ନିସୀଦି। ସା ଥେରେ ଘରଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପିଫାଣିତଯୋଜିତସ୍ସ ଖୀରପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ଥେରୋ ''ସୁଖଂ ହୋତୂ''ତି ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସାପି ତଂ ଓଲୋକୟମାନାୱ ଅଟ୍ଠାସି। ଥେରସ୍ସ ହି ତଦା ଅତିୱିୟ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ଅହୋସି, ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ମୁଖଂ ବନ୍ଧନା ପମୁତ୍ତତାଲପକ୍କଂ ୱିୟ ଅତିୱିୟ ୱିରୋଚିତ୍ଥ। ମହାଉପାସିକା ଅରଞ୍ଞା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ ଅମ୍ମ, ଭାତିକୋ ତେ ଆଗତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସା ଉପାସିକା ''ଅଜ୍ଜ ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତ''ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ''ଅଭିରମତି ତେ ଅମ୍ମ ଭାତା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ନ ଉକ୍କଣ୍ଠତୀ''ତି ଆହ।

''ମହନ୍ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ସତ୍ଥୁ ଦାୟଜ୍ଜଂ, ଯଦିଦଂ ସତ୍ତଅରିୟଧନଂ ନାମ, ତଂ ନ ସକ୍କା କୁସୀତେନ ଗହେତୁଂ। ଯଥା ହି ୱିପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ପୁତ୍ତଂ ମାତାପିତରୋ 'ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅପୁତ୍ତୋ'ତି ପରିବାହିରଂ କରୋନ୍ତି, ସୋ ତେସଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ଦାୟଜ୍ଜଂ ନ ଲଭତି, ଏୱଂ କୁସୀତୋପି ଇଦଂ ଅରିୟଧନଦାୟଜ୍ଜଂ ନ ଲଭତି, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋୱ ଲଭତୀ''ତି ଦାୟଜ୍ଜମହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ''ମହା ଖୋ ପନ ତେ ସତ୍ଥା, ସତ୍ଥୁନୋ

ହି ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣକାଲେପି ଅଭିନିକ୍ଖମନେପି ଅଭିସମ୍ବୋଧିୟମ୍ପି ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଵତ୍ତନଯମକପାଟିହାରିୟଦେଵୋରୋହଣ-ଆୟୁସଙ୍ଖାରଵୋସ୍ସଜ୍ଜନେସୁପି ପରିନିବ୍ବାନକାଲେପି ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ କମ୍ପିତ୍ଥ, ଯୁତ୍ତଂ ନୁ ତେ ଏଵରୂପସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ସାସନେ 'ପଜ୍ଜିତ୍ୱା କୁସୀତେନ ଭଵିତୁ'''ନ୍ତି ଏଵଂ ସତ୍ଥୁମହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଜାତିଯାପି – ''ତ୍ୱଂ ଇଦାନି ନ ଲାମକଜାତିକୋ, ଅସମ୍ଭିନ୍ନାୟ ମହାସମ୍ମତପଵେଣିଯା ଆଗତୋ, ଉକ୍କାକରାଜଵଂସେ ଜାତୋସି, ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ମହାମାଯାଦେଵିଯା ଚ ନତ୍ତା, ରାହୁଲଭଦ୍ଦସ୍ସ କନିଟ୍ଠୋ, ତଯା ନାମ ଏଵରୂପେନ ଜିନପୁତ୍ତେନ ହୁତ୍ୱା ନ ଯୁତ୍ତଂ କୁସୀତେନ ଵିହରିତୁ''ନ୍ତି ଏଵଂ ଜାତିମହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ''ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ଚେଵ ଅସୀତି ଚ ମହାସାଵକା ଵୀରିଯେନେଵ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ପଟିଵିଜ୍ଝିଂସୁ, ତ୍ୱଂ ଏତେସଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିସ୍ସସି ନ ପଟିପଜ୍ଜିସ୍ସସୀ''ତି ଏଵଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିମହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କୁଚ୍ଛିଂ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତଅଜଗରସଦିସେ ଵିସ୍ସଟ୍ଠକାଯିକଚେତସିକଵୀରିଯେ କୁସୀତପୁଗ୍ଗଲେ ପରିଵଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସାପି, ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯେ ପହିତତ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେଵନ୍ତସ୍ସାପି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଵୀରିଯୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏଵଂ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପନସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଭାଵନାପାରିପୂରୀ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା ସଂଵତ୍ତତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫। ୨୩୨) ଏଵଂ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପୀତିଯେଵ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା ନାମ, ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକମନସିକାରୋ ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ନାମ।

ଅପିଚ ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି ଧମ୍ମସଙ୍ଘସୀଲଚାଗଦେଵତାନୁସ୍ସତି ଉପସମାନୁସ୍ସତି ଲୂଖପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନତା ସିନିଦ୍ଧପୁଗ୍ଗଲସେଵନତା ପସାଦନୀଯସୁତ୍ତନ୍ତପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସାପି ହି ଯାଵ ଉପଚାରା ସକଲସରୀରଂ ଫରମାନୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଧମ୍ମସଙ୍ଘଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସାପି, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ରକ୍ଖିତଂ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଗିହିନୋ ଦସସୀଲପଞ୍ଚସୀଲଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଭଯାଦୀସୁ ପଣୀତଂ ଭୋଜନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଦତ୍ୱା ''ଏଵଂ ନାମ ଅଦମ୍ହା''ତି ଚାଗଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଗିହିନୋପି ଏଵରୂପେ କାଲେ ସୀଲଵନ୍ତାନଂ ଦିନ୍ନଦାନଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଯେହି ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତା ଦେଵତା ଦେଵତ୍ତଂ ପତ୍ତା, ତଥାରୂପାନଂ ଗୁଣାନଂ ଅତ୍ତନି ଅତ୍ଥିତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ''ସମାପତ୍ତିଯା ଵିକ୍ଖମ୍ଭିତା କିଲେସା ସଟ୍ଠିପି, ସତ୍ତତିପି ଵସ୍ସାନି ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତୀ''ତି ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଚେତିଯଦସ୍ସନବୋଧିଦସ୍ସନଥେରଦସ୍ସନେସୁ ଅସକ୍କଚ୍ଚକିରିଯାଯ ସଂସୂଚିତଲୂଖଭାଵେ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ପସାଦସିନେହାଭାଵେନ ଗଦ୍ରଭପିଟ୍ଠେ ରଜସଦିସେ ଲୂଖପୁଗ୍ଗଲେ ପରିଵଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସାପି, ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ପସାଦବହୁଲେ ମୁଦୁଚିତ୍ତେ ସିନିଦ୍ଧପୁଗ୍ଗଲେ ସେଵନ୍ତସ୍ସାପି, ରତନତ୍ତଯଗୁଣପରିଦୀପକେ ପସାଦନୀଯେ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ପୀତିଉପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏଵଂ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପନସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଭାଵନାପାରିପୂରୀ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, କାଯପସ୍ସଦ୍ଧି ଚିତ୍ତପସ୍ସଦ୍ଧି, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା ସଂଵତ୍ତତୀ''ତି ଏଵଂ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି।

ଅପିଚ ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି ପଣୀତଭୋଜନସେଵନତା ଉତୁସୁଖସେଵନତା ଇରିଯାପଥସୁଖସେଵନତା ମଜ୍ଝତ୍ତପଯୋଗତା ସାରଦ୍ଧକାଯପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନତା ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯପୁଗ୍ଗଲସେଵନତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ପଣୀତଞ୍ହି ସିନିଦ୍ଧଂ ସପ୍ପାଯଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସାପି, ସୀତୁଣ୍ହେସୁ ଉତୂସୁ ଠାନାଦୀସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ସପ୍ପାଯଂ ଉତୁଂ ଚ ଇରିଯାପଥଂ ଚ ସେଵନ୍ତସ୍ସାପି ପସ୍ସଦ୍ଧି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯୋ ପନ ମହାପୁରିସଜାତିକୋ ସବ୍ବୋତୁଇରିଯାପଥକ୍ଖମୋଵ ହୋତି, ନ ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ସଭାଗଵିସଭାଗତା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସେଵ ଵିସଭାଗେ ଉତୁଇରିଯାପଥେ ଵଜ୍ଜେତ୍ୱା ସଭାଗେ ସେଵନ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ମଜ୍ଝତ୍ତପଯୋଗୋ ଵୁଚ୍ଚତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ କମ୍ମସ୍ସକତାପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣା, ଇମିନା ମଜ୍ଝତ୍ତପଯୋଗେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯୋ ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପରଂ ଵିହେଠଯମାନୋଵ ଵିଚରତି। ଏଵରୂପଂ ସାରଦ୍ଧକାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପରିଵଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସାପି, ସଂଯତପାଦପାଣିଂ ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସେଵନ୍ତସ୍ସାପି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ପସ୍ସଦ୍ଧିଉପ୍ପାଦନତ୍ଥାଯ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏଵଂ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପନସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଭାଵନାପାରିପୂରୀ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖବେ, ସମଥନିମିତ୍ତଂ ଅବ୍ୟଗ୍ଗନିମିତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫। ୨୩୨) ଏୱଂ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ସମଥୋୱ ସମଥନିମିତ୍ତଂ, ଅୱିକ୍ଖେପଟ୍ଠେନ ଚ ଅବ୍ୟଗ୍ଗନିମିତ୍ତନ୍ତି।

ଅପିଚ ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିଯତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମତ୍ତପଟିପାଦନତା ନିମିତ୍ତକୁସଲତା ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗହଣତା ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହଣତା ସମଯେ ସମ୍ପହଂସନତା ସମଯେ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତା ଅସମାହିତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା ସମାହିତପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା ଝାନୱିମୋକ୍ଖପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିଯତା ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମତ୍ତପଟିପାଦନତା ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

ନିମିତ୍ତକୁସଲତା ନାମ କସିଣନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗହଣକୁସଲତା। ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗହଣତାତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତିସିଥିଲୱୀରିଯତାଦୀହି ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଧମ୍ମୱିଚଯୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମୁଟ୍ଠାପନେନ ତସ୍ସ ପଗ୍ଗହଣଂ। ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହଣତାତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯତାଦୀହି ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମାଧିଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମୁଟ୍ଠାପନେନ ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହଣଂ। ସମଯେ ସମ୍ପହଂସନତାତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାପଯୋଗମନ୍ଦତାଯ ୱା ଉପସମସୁଖାନଧିଗମେନ ୱା ନିରସ୍ସାଦଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅଟ୍ଠସଂୱେଗୱତ୍ଥୁପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ସଂୱେଜେତି। ଅଟ୍ଠ ସଂୱେଗୱତ୍ଥୂନି ନାମ ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣାନି ଚତ୍ତାରି, ଅପାଯଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଚମଂ, ଅତୀତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନାଗତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଆହାରପରିଯେଟ୍ଠିମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି। ରତନତ୍ତଯଗୁଣାନୁସ୍ସରଣେନ ଚ ପସାଦଂ ଜନେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ସମଯେ ସମ୍ପହଂସନତା’’ତି।

ସମଯେ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତା ନାମ ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ଅଲୀନଂ ଅନୁଦ୍ଧତଂ ଅନିରସ୍ସାଦଂ ଆରମ୍ମଣେ ସମପ୍ପୱତ୍ତଂ ସମଥୱୀଥିପଟିପନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତଦାସ୍ସ ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହସମ୍ପହଂସନେସୁ ନ ବ୍ୟାପାରଂ ଆପଜ୍ଜତି ସାରଥି ୱିଯ ସମପ୍ପୱତ୍ତେସୁ ଅସ୍ସେସୁ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ସମଯେ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତା’’ତି। ଅସମାହିତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା ନାମ ଉପଚାରଂ ୱା ଅପ୍ପନଂ ୱା ଅପ୍ପତ୍ତାନଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜନଂ। ସମାହିତପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା ନାମ ଉପଚାରେନ ୱା ଅପ୍ପନାଯ ୱା ସମାହିତଚିତ୍ତାନଂ ସେୱନା ଭଜନା ପଯିରୁପାସନା। ତଦଧିମୁତ୍ତତା ନାମ ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ସମାଧିଉପ୍ପାଦନତ୍ଥଂଯେୱ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତତା। ଏୱଞ୍ହି ପଟିପଜ୍ଜତୋ ଏସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପନସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଭାୱନାପାରିପୂରୀ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖବେ, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ, ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨) ଏୱଂ ଉପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଉପେକ୍ଖାଯେୱ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା ନାମ।

ଅପିଚ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ସତ୍ତମଜ୍ଝତ୍ତତା ସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତତା ସତ୍ତସଙ୍ଖାରକେଲାଯନପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା ସତ୍ତସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ସତ୍ତମଜ୍ଝତ୍ତତଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି – ‘‘ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଗମିସ୍ସସି, ଏସୋପି ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଗମିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ କଂ କେଲାଯସୀ’’ତି ଏୱଂ କମ୍ମସ୍ସକତାପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ଚ, ‘‘ପରମତ୍ଥତୋ ସତ୍ତୋଯେୱ ନତ୍ଥି, ସୋ ତ୍ୱଂ କଂ କେଲାଯସୀ’’ତି ଏୱଂ ନିସ୍ସତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ଚ। ଦ୍ୱୀହେୱାକାରେହି ସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତତଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି – ‘‘ଇଦଂ ଚୀୱରଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣୱିକାରଂ ଚେୱ ଜିଣ୍ଣଭାୱଂ ଚ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପାଦପୁଞ୍ଛନଚୋଳକଂ ହୁତ୍ୱା ଯଟ୍ଠିକୋଟିଯା ଛଡ୍ଡନୀଯଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସଚେ ପନସ୍ସ ସାମିକୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ନାସ୍ସ ଏୱଂ ୱିନସ୍ସିତୁଂ ଦଦେଯ୍ୟା’’ତି ଏୱଂ ଅସାମିକଭାୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ, ‘‘ଅନଦ୍ଧନିଯଂ ଇଦଂ ତାୱକାଲିକ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ତାୱକାଲିକତାପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ଚ। ଯଥା ଚ ଚୀୱରେ, ଏୱଂ ପତ୍ତାଦୀସୁପି ଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

ସତ୍ତସଙ୍ଖାରକେଲାଯନପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତାତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗିହି ୱା ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଧୀତାଦିକେ, ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ତେୱାସିକସମାନୁପଜ୍ଝାଯକାଦିକେ ମମାଯତି, ସହତ୍ଥେନେୱ ନେସଂ କେସଚ୍ଛେଦନସୂଚିକମ୍ମଚୀୱରଧୋୱନରଜନପତ୍ତପଚନାଦୀନି କରୋତି, ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ଅସୁକୋ ସାମଣେରୋ କୁହିଂ, ଅସୁକୋ ଦହରୋ କୁହି’’ନ୍ତି ଭନ୍ତମିଗୋ ୱିଯ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଆଲୋକେତି , ଅଞ୍ଞେନ କେସଚ୍ଛେଦନାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ‘‘ମୁହୁତ୍ତଂ ତାୱ ଅସୁକଂ ପେସେଥା’’ତି ଯାଚୀଯମାନୋପି ‘‘ଅମ୍ହେପି ତଂ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ ନ କାରେମ, ତୁମ୍ହେ ତଂ

ଗହେତ୍ୱା କିଲମେସ୍ସଥା’’ତି ନ ଦେତି। ଅୟଂ ସତ୍ତକେଲାୟନୋ ନାମ। ଯୋ ପନ ପତ୍ତଚୀୱରଥାଲକକତ୍ତରୟଟ୍ଠିଆଦୀନି ମମାୟତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥେନ ପରାମସିତୁମ୍ପି ନ ଦେତି, ତାୱକାଲିକଂ ଯାଚିତୋ ‘‘ମୟମ୍ପି ଇଦଂ ମମାୟନ୍ତା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜାମ, ତୁମ୍ହାକଂ କିଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ୱଦତି। ଅୟଂ ସଙ୍ଖାରକେଲାୟନୋ ନାମ। ଯୋ ପନ ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁପି ୱତ୍ଥୂସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ଉଦାସିନୋ। ଅୟଂ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତୋ ନାମ। ଇତି ଅୟଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଏୱରୂପଂ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରକେଲାୟନଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସାପି, ସତ୍ତସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତପୁଗ୍ଗଲଂ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ତଦୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପନସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଭାୱନାପାରିପୂରୀ ହୋତୀତି ପଜାନାତି।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ୱା ସତ୍ତ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା, ପରସ୍ସ ୱା, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ସମୁଦୟୱୟା ପନେତ୍ଥ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତିନିରୋଧୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗପରିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିୟ୍ୟାନମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗପବ୍ବୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁସଚ୍ଚପବ୍ବୱଣ୍ଣନା

୧୧୯। ଏୱଂ ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱସେନ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନ ୱିଭଜିତୁଂ ପୁନ ଚପରନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ଠପେତ୍ୱା ତଣ୍ହଂ ତେଭୂମକେ ଧମ୍ମେ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାସଭାୱତୋ ପଜାନାତି, ତସ୍ସେୱ ଖୋ ପନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଜନିକଂ ସମୁଟ୍ଠାପିକଂ ପୁରିମତଣ୍ହଂ ‘‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ’’ତି, ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନିବ୍ବାନଂ ‘‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’’ତି, ଦୁକ୍ଖପରିଜାନନଂ ସମୁଦୟପଜହନଂ ନିରୋଧସଚ୍ଛିକରଣଂ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ‘‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାସଭାୱତୋ ପଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱସେସା ଅରିୟସଚ୍ଚକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତାୟେୱ।

ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱାତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା, ପରସ୍ସ ୱା, କାଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ, କାଲେନ ୱା ପରସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି। ସମୁଦୟୱୟା ପନେତ୍ଥ ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାସମ୍ଭୱତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିନିୱତ୍ତିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ଚତୁସଚ୍ଚପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ସଚ୍ଚପରିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିୟ୍ୟାନମୁଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ଚତୁସଚ୍ଚପବ୍ବୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏତ୍ତାୱତା ଆନାପାନଂ ଚତୁଇରିୟାପଥଂ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନଂ ନୱସିୱଥିକା ୱେଦନାନୁପସ୍ସନା ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନା ନୀୱରଣପରିଗ୍ଗହୋ ଖନ୍ଧପରିଗ୍ଗହୋ ଆୟତନପରିଗ୍ଗହୋ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗପରିଗ୍ଗହୋ ସଚ୍ଚପରିଗ୍ଗହୋତି ଏକୱୀସତି କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ୱୁତ୍ତାନି। ତେସୁ ଆନାପାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରୋ ନୱସିୱଥିକାତି ଏକାଦସ ଅପ୍ପନାକମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ହୋନ୍ତି। ଦୀଘଭାଣକମହାସୀୱତ୍ଥେରୋ ପନ ‘‘ନୱସିୱଥିକା ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ୱୁତ୍ତା’’ତି ଆହ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ମତେନ ଦ୍ୱେୟେୱ ଅପ୍ପନାକମ୍ମଟ୍ଠାନାନି, ସେସାନି ଉପଚାରକମ୍ମଟ୍ଠାନାନି। କିଂ ପନେତେସୁ ସବ୍ବେସୁ ଅଭିନିୱେସୋ ଜାୟତୀତି? ନ ଜାୟତି। ଇରିୟାପଥସମ୍ପଜଞ୍ଞନୀୱରଣବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ ହି ଅଭିନିୱେସୋ ନ ଜାୟତି, ସେସେସୁ ଜାୟତୀତି। ମହାସୀୱତ୍ଥେରୋ ପନାହ – ‘‘ଏତେସୁପି ଅଭିନିୱେସୋ ଜାୟତି, ଅୟଞ୍ହି ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ଇରିୟାପଥା, ଉଦାହୁ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମେ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ଉଦାହୁ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚନୀୱରଣା, ଉଦାହୁ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମେ ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଉଦାହୁ ନତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଭିନିୱେସୋ ଜାୟତୀ’’ତି।

୧୩୭।ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖୱେତି ଯୋ ହି କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ଉପାସକୋ ୱା ଉପାସିକା ୱା। ଏୱଂ ଭାୱେୟ୍ୟାତି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱୁତ୍ତେନ

ଭାୱନାନୁକ୍କମେନ ଭାୱେୟ୍ୟ। ପାଟିକଙ୍ଖନ୍ତି ପଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବଂ, ଅୱସ୍ସଂ ଭାୱୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞାତି ଅରହତ୍ତଂ। ସତି ୱା ଉପାଦିସେସେତି ଉପାଦାନସେସେ ୱା ସତି ଅପରିକ୍ଖୀଣେ। ଅନାଗାମିତାତି ଅନାଗାମିଭାୱୋ।

ଏୱଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ୱସେନ ସାସନସ୍ସ ନିୟ୍ୟାନିକଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ତତୋ ଅପ୍ପତରେପି କାଲେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦିମାହ। ସବ୍ବମ୍ପି ଚେତଂ ମଜ୍ଝିମସ୍ସେୱ ନେୟ୍ୟପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତିକ୍ଖପଞ୍ଞଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ – ''ପାତୋ ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ସାଯଂ ୱିସେସଂ ଅଧିଗମିସ୍ସତି, ସାଯଂ ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ପାତୋ ୱିସେସଂ ଅଧିଗମିସ୍ସତୀ''ତି (ମ। ନି। ୨।୩୪୫) ୱୁତ୍ତଂ।

ଇତି ଭଗୱା ''ଏୱଂନିୟ୍ୟାନିକଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାସନ''ନ୍ତି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏକୱୀସତିଯାପି ଠାନେସୁ ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ଦେସିତଂ ଦେସନଂ ନିୟ୍ୟାତେନ୍ତୋ ''ଏକାଯନୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ…ପେ… ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଆହ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଠମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨ । ସୀହନାଦୱଗ୍ଗୋ

୧ । ଚୂଳସୀହନାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩୯ ।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳସୀହନାଦସୁତ୍ତଂ । ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ, ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅନୁପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମ । କତରାଯ ପନିଦଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି? ଲାଭସକ୍କାରପଚ୍ଚଯା ତିତ୍ଥିଯପରିଦେୱିତେ । ଭଗୱତୋ କିର ଧମ୍ମଦାଯାଦସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ମହାଲାଭସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି । ଚତୁପ୍ପମାଣିକୋ ହି ଅଯଂ ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ, ରୂପପ୍ପମାଣୋ ରୂପପ୍ପସନ୍ନୋ, ଘୋସପ୍ପମାଣୋ ଘୋସପ୍ପସନ୍ନୋ, ଲୂଖପ୍ପମାଣୋ ଲୂଖପ୍ପସନ୍ନୋ, ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋ ଧମ୍ମପ୍ପସନ୍ନୋତି ଇମେସଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱସେନ ଚତୁଧା ଠିତୋ ।

ତେସଂ ଇଦଂ ନାନାକରଣଂ – କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ରୂପପ୍ପମାଣୋ ରୂପପ୍ପସନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରୋହଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ପରିଣାହଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ପାରିପୂରିଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସାଦଂ ଜନେତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ରୂପପ୍ପମାଣୋ ରୂପପ୍ପସନ୍ନୋ ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଘୋସପ୍ପମାଣୋ ଘୋସପ୍ପସନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରୱଣ୍ଣନାଯ ପରଥୋମନାଯ ପରପସଂସନାଯ ପରୱଣ୍ଣହାରିକାଯ, ତତ୍ଥ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସାଦଂ ଜନେତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଘୋସପ୍ପମାଣୋ ଘୋସପ୍ପସନ୍ନୋ ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୂଖପ୍ପମାଣୋ ଲୂଖପ୍ପସନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚୀୱରଲୂଖଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ପତ୍ତଲୂଖଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା, ସେନାସନଲୂଖଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ୱିୱିଧଂ ୱା ଦୁକ୍କରକାରିକଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସାଦଂ ଜନେତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୂଖପ୍ପମାଣୋ ଲୂଖପ୍ପସନ୍ନୋ ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋ ଧମ୍ମପ୍ପସନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ସମାଧିଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ପଞ୍ଞଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସାଦଂ ଜନେତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋ ଧମ୍ମପ୍ପସନ୍ନୋତି ।

ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ରୂପପ୍ପମାଣୋପି ଭଗୱତୋ ଆରୋହପରିଣାହସଣ୍ଠାନପାରିପୂରିୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତଂ, ଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତତ୍ତା ନାନାରତନୱିଚିତ୍ତମିୱ ସୁୱଣ୍ଣମହାପଟଂ, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣସମାକିଣ୍ଣତାଯ ତାରାଗଣସମୁଜ୍ଜଲଂ ୱିଯ ଗଗନତଲଂ ସବ୍ବଫାଲିଫୁଲ୍ଲଂ ୱିଯ ଚ ଯୋଜନସତୁବ୍ବେଧଂ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକଂ ଅଟ୍ଠାରସରତନୁବ୍ବେଧଂ ବ୍ୟାମପ୍ପଭାପରିକ୍ଖେପଂ ସସ୍ସିରିକଂ ଅନୋପମସରୀରଂ ଦିସ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେଯେୱ ପସୀଦତି ।

ଘୋସପ୍ପମାଣୋପି, ଭଗୱତା କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନି ଦସ ପାରମିଯୋ ଦସ ଉପପାରମିଯୋ ଦସ ପରମତ୍ଥପାରମିଯୋ ପୂରିତା ଅଙ୍ଗପରିଚ୍ଚାଗୋ ପୁତ୍ତଦାରପରିଚ୍ଚାଗୋ, ରଜ୍ଜପରିଚ୍ଚାଗୋ ଅତ୍ତପରିଚ୍ଚାଗୋ ନଯନପରିଚ୍ଚାଗୋ ଚ କତୋତିଆଦିନା ନଯେନ ପୱତ୍ତଂ ଘୋସଂ ସୁତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେଯେୱ ପସୀଦତି ।

ଲୂଖପ୍ପମାଣୋପି ଭଗୱତୋ ଚୀୱରଲୂଖଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସଚେ ଭଗୱା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସିସ୍ସ, କାସିକୱତ୍ଥମେୱ ଅଧାରଯିସ୍ସ । ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପନାନେନ ସାଣପଂସୁକୂଲଚୀୱରେନ ସନ୍ତୁସ୍ସମାନେନ ଭାରିଯଂ କତ’’ନ୍ତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେଯେୱ ପସୀଦତି । ପତ୍ତଲୂଖମ୍ପି ଦିସ୍ୱା – ‘‘ଇମିନା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତେନ ରତ୍ତୱରସୁୱଣ୍ଣଭାଜନେସୁ ଚକ୍କୱତ୍ତିଭୋଜନାରହଂ ସୁଗନ୍ଧସାଲିଭୋଜନଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପନ ପାସାଣମଯଂ ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଉଚ୍ଚନୀଚକୁଲଦ୍ୱାରେସୁ ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡିଯାଲୋପେନ ସନ୍ତୁସ୍ସମାନୋ ଭାରିଯଂ କରୋତୀ’’ତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେଯେୱ ପସୀଦତି । ସେନାସନଲୂଖଂ ଦିସ୍ୱାପି – ‘‘ଅଯଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୋ ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେସୁ ତୀସୁ ପାସାଦେସୁ ତିୱିଧନାଟକପରିୱାରୋ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱିଯ ରଜ୍ଜସିରିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଇଦାନି ପବ୍ବଜ୍ଜୂପଗତୋ ରୁକ୍ଖମୂଲସେନାସନାଦୀସୁ ଦାରୁଫଲକସିଲାପଟ୍ଟପୀଠମଞ୍ଚକାଦୀହି ସନ୍ତୁସ୍ସମାନୋ ଭାରିଯଂ କରୋତୀ’’ତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେଯେୱ ପସୀଦତି । ଦୁକ୍କରକାରିକମସ୍ସ ଦିସ୍ୱାପି – ‘‘ଛବ୍ବସ୍ସାନି ନାମ ମୁଗ୍ଗଯୂସକୁଲତ୍ଥଯୂସହରେଣୁଯୂସାଦୀନଂ ପସଟମତ୍ତେନ ଯାପେସ୍ସତି, ଅପ୍ପାଣକଂ ଝାନଂ ଝାଯିସ୍ସତି, ସରୀରେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅନପେକ୍ଖୋ ୱିହରିସ୍ସତି, ଅହୋ ଦୁକ୍କରକାରକୋ ଭଗୱା’’ତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେଯେୱ ପସୀଦତି ।

ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋପି ଭଗୱତୋ ସୀଲଗୁଣଂ ସମାଧିଗୁଣଂ ପଞ୍ଞାଗୁଣଂ ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତିସମ୍ପଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାପାରିପୂରିଂ ଯମକପାଟିହାରିଯଂ ଦେୱୋରୋହଣଂ ପାଥିକପୁତ୍ତଦମନାଦୀନି ଚ ଅନେକାନି ଅଚ୍ଛରିଯାନି ଦିସ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେଯେୱ ପସୀଦତି, ତେ ଏୱଂ ପସନ୍ନା ଭଗୱତୋ ମହନ୍ତଂ

ଲାଭସକ୍କାରଂ ଅଭିହରନ୍ତି। ତିତ୍ଥିଯାନଂ ପନ ବାୱେରୁଜାତକେ କାକସ୍ସ ୱିଯ ଲାଭସକ୍କାରୋ ପରିହାଯିତ୍ଥ। ଯଥାହ –

''ଅଦସ୍ସନେନ ମୋରସ୍ସ, ସିଖିନୋ ମଞ୍ଜୁଭାଣିନୋ;

କାକଂ ତତ୍ଥ ଅପୂଜେସୁଂ, ମଂସେନ ଚ ଫଲେନ ଚ।

ଯଦା ଚ ସରସମ୍ପନ୍ନୋ, ମୋରୋ ବାୱେରୁମାଗମା;

ଅଥ ଲାଭୋ ଚ ସକ୍କାରୋ, ୱାଯସସ୍ସ ଅହାଯଥ।

ଯାୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ବୁଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମରାଜା ପଭଙ୍କରୋ;

ତାୱ ଅଞ୍ଞେ ଅପୂଜେସୁଂ, ପୁଥୂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ।

ଯଦା ଚ ସରସମ୍ପନ୍ନୋ, ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମମଦେସଯି;

ଅଥ ଲାଭୋ ଚ ସକ୍କାରୋ, ତିତ୍ଥିଯାନଂ ଅହାଯଥା''ତି। (ଜା। ୧।୪।୧୫୩-୧୫୬);

ତେ ଏୱଂ ପହୀନଲାଭସକ୍କାରା ରତ୍ତିଂ ଏକଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ଓଭାସେତ୍ୱାପି ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନେ ଖଜ୍ଜୋପନକା ୱିଯ ହତପ୍ପଭା ଅହେସୁଂ।

ଯଥା ହି ଖଜ୍ଜୋପନକା, କାଳପକ୍ଖମ୍ହି ରତ୍ତିଯା;

ନିଦସ୍ସଯନ୍ତି ଓଭାସଂ, ଏତେସଂ ୱିସଯୋ ହି ସୋ।

ଯଦା ଚ ରସ୍ମିସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅବ୍ଭୁଦେତି ପଭଙ୍କରୋ;

ଅଥ ଖଜ୍ଜୁପସଙ୍ଘାନଂ, ପଭା ଅନ୍ତରଧାଯତି।

ଏୱଂ ଖଜ୍ଜୁପସଦିସା, ତିତ୍ଥିଯାପି ପୁଥୂ ଇଧ;

କାଳପକ୍ଖୁପମେ ଲୋକେ, ଦୀପଯନ୍ତି ସକଂ ଗୁଣଂ।

ଯଦା ଚ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକସ୍ମିଂ, ଉଦେତି ଅମିତପ୍ପଭୋ;

ନିପ୍ପଭା ତିତ୍ଥିଯା ହୋନ୍ତି, ସୂରିଯେ ଖଜ୍ଜୁପକା ଯଥାତି।

ତେ ଏୱଂ ନିପ୍ପଭା ହୁତ୍ୱା କଚ୍ଛୁପିଳକାଦୀହି କିଣ୍ଣସରୀରା ପରମପାରିଜୁଞ୍ଞପତ୍ତା ଯେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଯେନ ଧମ୍ମୋ ଯେନ ସଙ୍ଘୋ ଯେନ ଚ ମହାଜନସ୍ସ ସନ୍ନିପାତୋ, ତେନ ତେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଯମ୍ପି ସିଙ୍ଘାଟକେପି ଚତୁକ୍କେପି ସଭାଯମ୍ପି ଠତ୍ୱା ପରିଦେୱନ୍ତି –

''କିଂ ଭୋ ସମଣୋଯେୱ ଗୋତମୋ ସମଣୋ, ମଯଂ ଅସ୍ସମଣା; ସମଣସ୍ସେୱ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ସମଣା, ଅମ୍ହାକଂ ସାୱକା ଅସ୍ସମଣା? ସମଣସ୍ସେୱ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକାନଞ୍ଚସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ, ନ ଅମ୍ହାକଂ, ସାୱକାନଞ୍ଚ ନୋ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ? ନନୁ ସମଣୋପି ଗୋତମୋ ସମଣୋ, ମଯମ୍ପି ସମଣା। ସମଣସ୍ସପି ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ସମଣା, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ସାୱକା ସମଣା। ସମଣସ୍ସପି ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକାନଞ୍ଚସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ସାୱକାନଞ୍ଚ ନୋ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଞ୍ଞେୱ? ସମଣସ୍ସପି ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକାନଞ୍ଚସ୍ସ ଦେଥ କରୋଥ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ସାୱକାନଞ୍ଚ ନୋ ଦେଥ ସକ୍କରୋଥ? ନନୁ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ପୁରିମାନି ଦିୱସାନି ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ମଯଂ ପନ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେଯେୱ ଉପ୍ପନ୍ନା''ତି।

ଏୱଂ ନାନପ୍ପକାରଂ ୱିରୱନ୍ତି। ଅଥ ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଉପାସକା ଉପାସିକାଯୋତି ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ

‘‘ତିତ୍ଥିଯା ଭନ୍ତେ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କଥେନ୍ତୀ’’ତି । ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱା – ‘‘ମା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିତ୍ଥିଯାନଂ ୱଚନେନ ‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଣୋ ଅତ୍ଥୀ’ତି ସଞ୍ଞିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେସୁ ସମଣଭାୱଂ ପଟିସେଧେନ୍ତୋ ଇଧେୱ ଚ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଇଧେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଇଧେୱାତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ସାସନେ। ଅଯଂ ପନ ନିଯମୋ ସେସପଦେସୁପି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୁତିଯାଦଯୋପି ହି ସମଣା ଇଧେୱ, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ। ସମଣୋତି ସୋତାପନ୍ନୋ। ତେନେୱାହ – ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମୋ ସମଣୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ, ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମୋ ସମଣୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୧)।

ଦୁତିଯୋତି ସକଦାଗାମୀ। ତେନେୱାହ – ‘‘କତମୋ ଚ? ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିଯୋ ସମଣୋ। ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିଯୋ ସମଣୋ’’ତି।

ତତିଯୋତି ଅନାଗାମୀ। ତେନେୱାହ – ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିଯୋ ସମଣୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିଯୋ ସମଣୋ’’ତି।

ଚତୁତ୍ଥୋତି ଅରହା। ତେନେୱାହ – ‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁତ୍ଥୋ ସମଣୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁତ୍ଥୋ ସମଣୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୧)। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଚତ୍ତାରୋ ଫଲଟ୍ଠକସମଣାୱ ଅଧିପ୍ପେତା।

ସୁଞ୍ଞାତି ରିତ୍ତା ତୁଚ୍ଛା। ପରପ୍ପୱାଦାତି ଚତ୍ତାରୋ ସସ୍ସତୱାଦା, ଚତ୍ତାରୋ ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତିକା, ଚତ୍ତାରୋ ଅନ୍ତାନନ୍ତିକା, ଚତ୍ତାରୋ ଅମରାୱିକ୍ଖେପିକା, ଦ୍ୱେ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନିକା, ସୋଳସ ସଞ୍ଞୀୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ଅସଞ୍ଞୀୱାଦା, ଅଟ୍ଠ ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀୱାଦା, ସତ୍ତ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦା, ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦାତି ଇମେ ସବ୍ବେପି ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ଆଗତା ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଯୋ। ଇତୋ ବାହିରାନଂ ପରେସଂ ୱାଦା ପରପ୍ପୱାଦା ନାମ। ତେ ସବ୍ବେପି ଇମେହି ଚତୂହି ଫଲଟ୍ଠକସମଣେହି ସୁଞ୍ଞା, ନ ହି ତେ ଏତ୍ଥ ସନ୍ତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତେହେୱ ସୁଞ୍ଞା, ଚତୂହି ପନ ମଗ୍ଗଟ୍ଠକସମଣେହିପି ଚତୁନ୍ନଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକେହିପୀତି ଦ୍ୱାଦସହିପି ସମଣେହି ସୁଞ୍ଞା ଏୱ। ଇମମେୱ ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ଭଗୱତା ମହାପରିନିବ୍ବାନେ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଏକୂନତିଂସୋ ୱଯସା ସୁଭଦ୍ଦ,

ଯଂ ପବ୍ବଜିଂ କିଂ କୁସଲାନୁଏସୀ;

ୱସ୍ସାନି ପଞ୍ଞାସ ସମାଧିକାନି,

ଯତୋ ଅହଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସୁଭଦ୍ଦ;

ଞାଯସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପଦେସୱତ୍ତୀ,

ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ସମଣୋପି ନତ୍ଥି।

‘‘ଦୁତିଯୋପି ସମଣୋ ନତ୍ଥି, ତତିଯୋପି ସମଣୋ ନତ୍ଥି, ଚତୁତ୍ଥୋପି ସମଣୋ ନତ୍ଥି। ସୁଞ୍ଞା ପରପ୍ପୱାଦା ସମଣେଭି ଅଞ୍ଞେହୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨। ୨୧୪)।

ଏତ୍ଥ ହି ପଦେସୱତ୍ତୀତି ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ମା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକଂ ମଗ୍ଗଟ୍ଠଂ ଫଲଟ୍ଠନ୍ତି ତଯୋପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ସମଣୋପି ନତ୍ଥୀତି ଆହ। ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକଂ ମଗ୍ଗଟ୍ଠଂ ଫଲଟ୍ଠନ୍ତି ତଯୋପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ଦୁତିଯୋପି ସମଣୋ ନତ୍ଥୀତି ଆହ। ଇତରେସୁପି ଦ୍ୱୀସୁ ଏସେୱ ନଯୋ।

କସ୍ମା ପନେତେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନତ୍ଥୀତି? ଅଖେତ୍ତତାଯ। ଯଥା ହି ନ ଆରଗ୍ଗେ ସାସପୋ ତିଟ୍ଠତି, ନ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ଅଗ୍ଗି ଜଲତି, ନ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ବୀଜାନି

ରୁହନ୍ତି, ଏୱମେୱ ବାହିରେସୁ ତିତ୍ଥାୟତନେସୁ ନ ଇମେ ସମଣା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ପନ ସାସନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। କସ୍ମା? ଖେତ୍ତତାୟ। ତେସଂ ଅଖେତ୍ତତା ଚ ଖେତ୍ତତା ଚ ଅରିୟମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଚ ଭାୱତୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନାହ ଭଗୱା –

''ୟସ୍ମିଂ ଖୋ, ସୁଭଦ୍ଦ, ଧମ୍ମୱିନୟେ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ନ ଉପଲବ୍ଭତି, ସମଣୋପି ତତ୍ଥ ନ ଉପଲବ୍ଭତି, ଦୁତିୟୋପି ତତ୍ଥ ସମଣୋ ନ ଉପଲବ୍ଭତି, ତତିୟୋପି ତତ୍ଥ ସମଣୋ ନ ଉପଲବ୍ଭତି, ଚତୁତ୍ଥୋପି ତତ୍ଥ ସମଣୋ ନ ଉପଲବ୍ଭତି। ୟସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ସୁଭଦ୍ଦ, ଧମ୍ମୱିନୟେ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଉପଲବ୍ଭତି, ସମଣୋପି ତତ୍ଥ ଉପଲବ୍ଭତି, ଦୁତିୟୋପି ତତ୍ଥ...ପେ...। ଚତୁତ୍ଥୋପି ତତ୍ଥ ସମଣୋ ଉପଲବ୍ଭତି। ଇମସ୍ମିଂ ଖୋ, ସୁଭଦ୍ଦ, ଧମ୍ମୱିନୟେ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଉପଲବ୍ଭତି, ଇଧେୱ, ସୁଭଦ୍ଦ, ସମଣୋ, ଇଧ ଦୁତିୟୋ ସମଣୋ, ଇଧ ତତିୟୋ ସମଣୋ, ଇଧ ଚତୁତ୍ଥୋ ସମଣୋ, ସୁଞ୍ଞା ପରପ୍ପୱାଦା ସମଣେଭି ଅଞ୍ଞେହୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୪)।

ଏୱଂ ୟସ୍ମା ତିତ୍ଥାୟତନଂ ଅଖେତ୍ତଂ, ସାସନଂ ଖେତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ୟଥା ସୁରତ୍ତହତ୍ଥପାଦୋ ସୂରକେସରକୋ ସୀହୋ ମିଗରାଜା ନ ସୁସାନେ ୱା ସଙ୍କାରକୂଟେ ୱା ପଟିୱସତି, ତିୟୋଜନସହସ୍ସୱିତ୍ଥତଂ ପନ ହିମୱନ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ମଣିଗୁହାୟଂୟେୱ ପଟିୱସତି। ୟଥା ଚ ଛଦ୍ଦନ୍ତୋ ନାଗରାଜା ନ ଗୋଚରିୟହତ୍ଥିକୁଲାଦୀସୁ ନୱସୁ ନାଗକୁଲେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଛଦ୍ଦନ୍ତକୁଲେୟେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୟଥା ଚ ୱଲାହକୋ ଅସ୍ସରାଜା ନ ଗଦ୍ରଭକୁଲେ ୱା ଘୋଟକକୁଲେ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସିନ୍ଧୁୟା ତୀରେ ପନ ସିନ୍ଧୱକୁଲେୟେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୟଥା ଚ ସବ୍ବକାମଦଦଂ ମନୋହରଂ ମଣିରତନଂ ନ ସଙ୍କାରକୂଟେ ୱା ପଂସୁପବ୍ବତାଦୀସୁ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱେପୁଲ୍ଲପବ୍ବତବ୍ଭନ୍ତରେୟେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୟଥା ଚ ତିମିରପିଙ୍ଗଲୋ ମଚ୍ଛରାଜା ନ ଖୁଦ୍ଦକପୋକ୍ଖରଣୀସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଚତୁରାସୀତିୟୋଜନସହସ୍ସଗମ୍ଭୀରେ ମହାସମୁଦ୍ଦେୟେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୟଥା ଚ ଦିୟଡ୍ଢୟୋଜନସତିକୋ ସୁପଣ୍ଣରାଜା ନ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଏରଣ୍ଡୱନାଦୀସୁ ପଟିୱସତି, ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପନ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ସିମ୍ବଲିଦହୱନେୟେୱ ପଟିୱସତି। ୟଥା ଚ ଧତରଟ୍ଠୋ ସୁୱଣ୍ଣହଂସୋ ନ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଆୱାଟକାଦୀସୁ ପଟିୱସତି, ନୱୁତିହଂସସହସ୍ସପରିୱାରୋ ହୁତ୍ୱା ଚିତ୍ତକୂଟପବ୍ବତେୟେୱ ପଟିୱସତି। ୟଥା ଚ ଚତୁଦ୍ଦୀପିସ୍ସରୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜା ନ ନୀଚକୁଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅସମ୍ଭିନ୍ନଜାତିଖତ୍ତିୟକୁଲେୟେୱ ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱ ଇମେସୁ ସମଣେସୁ ଏକସମଣୋପି ନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥାୟତନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅରିୟମଗ୍ଗପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ପନ ବୁଦ୍ଧସାସନେୟେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ଭଗୱା ''ଇଧେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ...ପେ... ସୁଞ୍ଞା ପରପ୍ପୱାଦା ସମଣେହି ସମଣେଭି ଅଞ୍ଞେହୀ''ତି।

ସମ୍ମା ସୀହନାଦଂ ନଦଥାତି ଏତ୍ଥ ସମ୍ମାତି ହେତୁନା ନୟେନ କାରଣେନ। ସୀହନାଦନ୍ତି ସେଟ୍ଠନାଦଂ ଅଭୀତନାଦଂ ଅପ୍ପଟିନାଦଂ। ଇମେସଞ୍ହି ଚତୁନ୍ନଂ ସମଣାନଂ ଇଧେୱ ଅତ୍ଥିତାୟ ଅୟଂ ନାଦୋ ସେଟ୍ଠନାଦୋ ନାମ ହୋତି ଉତ୍ତମନାଦୋ। ''ଇମେ ସମଣା ଇଧେୱ ଅତ୍ଥୀ''ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞତୋ ଭୟଂ ୱା ଆସଙ୍କା ୱା ନତ୍ଥୀତି ଅଭୀତନାଦୋ ନାମ ହୋତି। ''ଅମ୍ହାକମ୍ପି ସାସନେ ଇମେ ସମଣା ଅତ୍ଥୀ''ତି ପୂରଣାଦୀସୁ ଏକସ୍ସାପି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱତ୍ତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାୟ ଅୟଂ ନାଦୋ ଅପ୍ପଟିନାଦୋ ନାମ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସୀହନାଦନ୍ତି ସେଟ୍ଠନାଦଂ ଅଭୀତନାଦଂ ଅପ୍ପଟିନାଦ''ନ୍ତି।

୧୪୦।ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଇଦଂ ଖୋ ପନ କାରଣଂ ୱିଜ୍ଜତି। ୟଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାତି ୟେନ କାରଣେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା। ଏତ୍ଥ ଚ ତିତ୍ଥଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ତିତ୍ଥକରୋ ଜାନିତବ୍ବୋ ତିତ୍ଥିୟା ଜାନିତବ୍ବା, ତିତ୍ଥିୟସାୱକା ଜାନିତବ୍ବା। ତିତ୍ଥଂନାମ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିୟୋ। ଏତ୍ଥ ହି ସତ୍ତା ତରନ୍ତି ଉପ୍ପଲୱନ୍ତି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତିତ୍ଥନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତାସଂ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ଉପ୍ପାଦେତା ତିତ୍ଥକରୋ ନାମ। ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତା ତିତ୍ଥିୟା ନାମ। ତେସଂ ପଚ୍ଚୟଦାୟକା ତିତ୍ଥିୟସାୱକାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପରିବ୍ବାଜକାତି ଗିହିବନ୍ଧନଂ ପହାୟ ପବ୍ବଜ୍ଜୂପଗତା। ଅସ୍ସାସୋତି ଅୱସ୍ସୟୋ ପତିଟ୍ଠା ଉପତ୍ଥମ୍ଭୋ। ବଲନ୍ତି ଥାମୋ। ୟେନ ତୁମ୍ହେତି ୟେନ ଅସ୍ସାସେନ ୱା ବଲେନ ୱା ଏୱଂ ୱଦେଥ।

ଅତ୍ଥି ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନାତି ଏତ୍ଥ ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ୟୋ ସୋ ଭଗୱା ସମତିଂସ ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ସବ୍ବକିଲେସେ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତେନ ଭଗୱତା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଆସୟାନୁସୟଂ ଜାନତା, ହତ୍ଥତଲେ ଠପିତଂ ଆମଲକଂ ୱିୟ ସବ୍ବଂ ଞେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତା। ଅପିଚ ପୁବ୍ବେନିୱାସାଦୀହି ଜାନତା, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତା। ତୀହି ୱିଜ୍ଜାହି ଛହି ୱା ପନ ଅଭିଞ୍ଞାହି ଜାନତା, ସବ୍ବତ୍ଥ ଅପ୍ପଟିହତେନ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତା। ସବ୍ବଧମ୍ମଜାନନସମତ୍ଥାୟ ପଞ୍ଞାୟ ଜାନତା, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁୱିସୟାତୀତାନି ତିରୋକୁଟ୍ଟାଦିଗତାନି ୱାପି ରୂପାନି ଅତିୱିସୁଦ୍ଧେନ ମଂସଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତା। ଅତ୍ତହିତସାଧିକାୟ ସମାଧିପଦଟ୍ଠାନାୟ ପଟିୱେଧପଞ୍ଞାୟ ଜାନତା, ପରହିତସାଧିକାୟ କରୁଣାପଦଟ୍ଠାନାୟ ଦେସନାପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତା। ଅରୀନଂ ହତତ୍ତା ପଚ୍ଚୟାଦୀନଂ ଅରହତ୍ତା ଚ ଅରହତା, ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ସଚ୍ଚାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ। ଅନ୍ତରାୟିକଧମ୍ମେ ୱା ଜାନତା, ନିୟ୍ୟାନିକଧମ୍ମେ ପସ୍ସତା। କିଲେସାରୀନଂ ହତତ୍ତା ଅରହତା, ସମ୍ମା ସାମଂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନାତି, ଏୱଂ ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱସେନ ଚତୂହି ଆକାରେହି ଥୋମିତେନ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଅକ୍ଖାତା, ୟେ ମୟଂ ଅତ୍ତନି ସମ୍ପସ୍ସମାନା ଏୱଂ ୱଦେମ, ନ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀନଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭଂ କାୟବଲନ୍ତି।

ସଙ୍ଘରିପସାଦୋତି "ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା"ତିଆଦିନା ନଯେନ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନପ୍ପସାଦୋ। ଧମ୍ମେ ପସାଦୋତି "ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗଵତା ଧମ୍ମୋ"ତିଆଦିନା ନଯେନ ଧମ୍ମଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନପ୍ପସାଦୋ। ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିତାତି ଅରିଯକନ୍ତେସୁ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିତା। ଅରିଯକନ୍ତସୀଲାନି ନାମ ପଞ୍ଚସୀଲାନି। ତାନି ହି ଭଵନ୍ତରଗତୋପି ଅରିଯସାଵକୋ ଅଭଵନୋ ଅରିଯସାଵକଭାଵଂ ଅଜାନନ୍ତୋପି ନ ଵୀତିକ୍କମତି। ସଚେପି ହି ନଂ କୋଚି ଵଦେଯ୍ୟ – "ଇମଂ ସକଲଂ ଚକ୍କଵତ୍ତିରଜ୍ଜଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଖୁଦ୍ଦକମକ୍ଖିକଂ ଜୀଵିତା ଵୋରୋପେହୀ"ତି, ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଯଂ ସୋ ତସ୍ସ ଵଚନଂ କରେଯ୍ୟ। ଏଵଂ ଅରିଯାନଂ ସୀଲାନି କନ୍ତାନି ପିଯାନି ମନାପାନି। ତାନି ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ "ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିତା"ତି।

ସହଧମ୍ମିକା ଖୋ ପନାତି ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁନୀ ସିକ୍ଖମାନା ସାମଣେରୋ ସାମଣେରୀ ଉପାସକୋ ଉପାସିକାତି ଏତେ ସତ୍ତ ସହଧମ୍ମଚାରିନୋ। ଏତେସୁ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସହଧମ୍ମଂ ଚରତି ସମାନସିକ୍ଖତାଯ। ତଥା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଭିକ୍ଖୁନୀହି…ପେ… ଉପାସିକା ଉପାସିକାହି, ସୋତାପନ୍ନୋ ସୋତାପନ୍ନେହି, ସକଦାଗାମୀ…ପେ… ଅନାଗାମୀହି ସହଧମ୍ମଂ ଚରତି। ତସ୍ମା ସବ୍ବେପେତେ ସହଧମ୍ମିକାତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅପିଚେତ୍ଥ ଅରିଯସାଵକାଯେଵ ଅଧିପ୍ପେତା। ତେସଞ୍ହି ଭଵନ୍ତରେପି ମଗ୍ଗଦସ୍ସନମ୍ହି ଵିଵାଦୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତେ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ଏକଧମ୍ମଚାରିତାଯ ସହଧମ୍ମିକା। ଇମିନା, "ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ"ତିଆଦିନା ନଯେନ ସଙ୍ଘଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନପ୍ପସାଦୋ କଥିତୋ। ଏତ୍ତାଵତା ଚତ୍ତାରି ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଅଙ୍ଗାନି କଥିତାନି ହୋନ୍ତି।

ଇମେ ଖୋ ନୋ, ଆଵୁସୋତି, ଆଵୁସୋ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ତେନ ଭଗଵତା ଅମ୍ହାକଂ ଅସ୍ସାସୋ ଚେଵ ବଲଞ୍ଚାତି ଅକ୍ଖାତା, ଯେ ମଯଂ ଅତ୍ତନି ସମ୍ପସ୍ସମାନା ଏଵଂ ଵଦେମ।

୧୪୧।ଯୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥାତି ଇମିନା ପୂରଣକସ୍ସପାଦିକେ ଛ ସତ୍ଥାରୋ ଅପଦିସନ୍ତି। ଯଥା ପନ ଇଦାନି ସାସନେ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାଦୀସୁ "ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାଯୋ"ତି ଗେହସିତପେମଂ ହୋତି। ଏଵରୂପଂ ପେମଂ ସନ୍ଧାଯ "ସତ୍ଥରି ପସାଦୋ"ତି ଵଦନ୍ତି। ଥେରୋ ପନାହ – "ଯସ୍ମା ସତ୍ଥା ନାମ ନ ଏକସ୍ସ, ନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ହୋତି, ସଦେଵକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଏକୋଵ ସତ୍ଥା, ତସ୍ମା ତିତ୍ଥିଯା 'ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା' ତି ଏକପଦେନେଵ ସତ୍ଥାରଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଇମିନାଵ ପଦେନ ଵିରୁଦ୍ଧା ପରାଜିତା"ତି। ଧମ୍ମେ ପସାଦୋତି ଇଦଂ ପନ ଯଥା ଇଦାନି ସାସନେ "ଅମ୍ହାକଂ ଦୀଘନିକାଯୋ ଅମ୍ହାକଂ ମଜ୍ଝିମନିକାଯୋ"ତି ମମାଯନ୍ତି, ଏଵଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମେ ଗେହସିତପେମଂ ସନ୍ଧାଯ ଵଦନ୍ତି। ସୀଲେସୂତି ଅଜସୀଲଗୋସୀଲମେଣ୍ଡକସୀଲକୁକ୍କୁରସୀଲାଦୀସୁ। ଇଧ ନୋ ଆଵୁସୋତି ଏତ୍ଥ ଇଧାତି ପସାଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଵଦନ୍ତି। କୋ ଅଧିପ୍ପଯାସୋତି କୋ ଅଧିକପ୍ପଯୋଗୋ। ଯଦିଦନ୍ତି ଯମିଦଂ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚେଵ ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ନାନାକରଣଂ ଵଦେଯ୍ୟାଥ। ତଂ କିଂ ନାମ? ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ହି ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ପସାଦୋ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି। ନନୁ ଏତସ୍ମିଂ ପସାଦେ ତୁମ୍ହେ ଚ ଅମ୍ହେ ଚ ଦ୍ୱେଧା ଭିନ୍ନସୁଵଣ୍ଣଂ ଵିଯ ଏକସଦିସାତି ଵାଚାଯ ସମଧୁରା ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ଅଥ ନେସଂ ତଂ ସମଧୁରତଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ଭଗଵା ଏଵଂ ଵାଦିନୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏକା ନିଟ୍ଠାତି ଯା ତସ୍ସ ପସାଦସ୍ସ ପରିଯୋସାନଭୂତା ନିଟ୍ଠା, କିଂ ସା ଏକା, ଉଦାହୁ ପୁଥୂତି ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛଥାତି ଵଦତି। ଯସ୍ମା ପନ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନିଟ୍ଠଂ ଅପଞ୍ଞପେନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ବ୍ରାହ୍ମଣାନଞ୍ହି ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ନିଟ୍ଠା, ମହାତାପସାନଂ ଆଭସ୍ସରା, ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ସୁଭକିଣ୍ହା, ଆଜୀଵକାନଂ "ଅନନ୍ତମାନସୋ"ତି ଏଵଂ ପରିକପ୍ପିତୋ ଅସଞ୍ଞୀଭଵୋ । ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପନ ଅରହତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠା। ସବ୍ବେଵ ଚେତେ ଅରହତ୍ତମେଵ ନିଟ୍ଠାତି ଵଦନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠିଵସେନ ପନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାଦୀନି ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଵସେନ ଏକମେଵ ନିଟ୍ଠଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୁଂ ଭଗଵା ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନାତିଆଦିମାହ।

ଇଦାନି ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଏକା ନିଟ୍ଠା, ତିତ୍ଥିଯାନମ୍ପି ଏକା ନିଟ୍ଠାତି ଦ୍ୱୀସୁ ଅଚ୍ଚକାରକେସୁ ଵିଯ ଠିତେସୁ ଭଗଵା ଅନୁଯୋଗଵତ୍ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସା ପନାଵୁସୋ, ନିଟ୍ଠା ସରାଗସ୍ସ, ଉଦାହୁ ଵୀତରାଗସ୍ସାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ରାଗରତ୍ତାଦୀନଂ ନିଟ୍ଠା ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଦି ସିଯା, ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦୀନମ୍ପି ସିଯାତି ଇମଂ ଦୋସଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ତିତ୍ଥିଯାନଂ "ଵୀତରାଗସ୍ସ ଆଵୁସୋ ସା ନିଟ୍ଠା"ତିଆଦିନା ନଯେନ ବ୍ୟାକରଣଂ ଦସ୍ସିତଂ।

ତତ୍ଥ ଵିଦ୍ଦସୁନୋତି ପଣ୍ଡିତସ୍ସ। ଅନୁରୁଦ୍ଧପଟିଵିରୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ରାଗେନ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ କୋଧେନ ପଟିଵିରୁଦ୍ଧସ୍ସ। ପପଞ୍ଚାରାମସ୍ସ ପପଞ୍ଚରତିନୋତି ଏତ୍ଥ ଆରମନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆରାମୋ। ପପଞ୍ଚୋ ଆରାମୋ ଅସ୍ସାତି ପପଞ୍ଚାରାମୋ। ପପଞ୍ଚେ ରତି ଅସ୍ସାତି ପପଞ୍ଚରତି। ପପଞ୍ଚୋତି ଚ ମତ୍ତପମତ୍ତାକାରଭାଵେନ ପଵତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିମାନାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଇଧ ପନ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଯୋଵ ଅଧିପ୍ପେତା। ସରାଗସ୍ସାତିଆଦୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଏକୋଵ କିଲେସୋ ଆଗତୋ। ତସ୍ସ ଆକାରତୋ ନାନତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ସରାଗସ୍ସାତି ହି ଵୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗଵସେନ ଗହିତୋ। ସତଣ୍ହସ୍ସାତି ଭଵତଣ୍ହାଵସେନ। ସୌପାଦାନସ୍ସାତି ଗହଣଵସେନ। ଅନୁରୁଦ୍ଧପଟିଵିରୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ଯୁଗଳଵସେନ। ପପଞ୍ଚାରାମସ୍ସାତି ପପଞ୍ଚୁପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନଵସେନ। ସରାଗସ୍ସାତି ଵା ଏତ୍ଥ ଅକୁସଲମୂଲଵସେନ ଗହିତୋ। ସତଣ୍ହସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଦସ୍ସନଵସେନ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେଵ। ଥେରୋ ପନାହ "କସ୍ମା ଏଵଂ ଵିଭଜିଂସେଥ? ଏକୋଯେଵ ହି ଅଯଂ ଲୋଭୋ ରଜ୍ଜନଵସେନ ରାଗୋତି ଵୁତ୍ତୋ। ତଣ୍ହାକରଣଵସେନ ତଣ୍ହା। ଗହଣଟ୍ଠେନ ଉପାଦାନଂ। ଯୁଗଳଵସେନ ଅନୁରୋଧପଟିଵିରୋଧୋ। ପପଞ୍ଚୁପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ପପଞ୍ଚୋ"ତି।

୧୪୨। ଇଦାନି ଇମେସଂ କିଲେସାନଂ ମୂଲଭୂତଂ ଦିଟ୍ଠିଦ୍ୱଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଦ୍ୱେମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିଟ୍ଠିଯୋତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଭଵଦିଟ୍ଠୀତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି। ଵିଭଵଦିଟ୍ଠୀତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି। ଭଵଦିଟ୍ଠିଂ ଅଲ୍ଲୀନାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଵସେନ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଂ ଅଲ୍ଲୀନା। ଉପଗତାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଵସେନେଵ ଉପଗତା। ଅଜ୍ଝୋସିତାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଵସେନେଵ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା। ଵିଭଵଦିଟ୍ଠିଯା ତେ ପଟିଵିରୁଦ୍ଧାତି ତେ ସବ୍ବେ ଉଚ୍ଛେଦଵାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ – ''ତୁମ୍ହେ ଅନ୍ଧବାଲା ନ ଜାନାଥ, ସସ୍ସତୋ ଅଯଂ ଲୋକୋ, ନାଯଂ ଲୋକୋ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀ''ତି ପଟିଵିରୁଦ୍ଧା ନିଚ୍ଚଂ କଲହଭଣ୍ଡନପସୁତା ଵିହରନ୍ତି। ଦୁତିଯଵାରେପି ଏସେଵ ନଯୋ।

ସମୁଦଯଞ୍ଚାତିଆଦୀସୁ ଦ୍ୱେ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ସମୁଦଯା ଖଣିକସମୁଦଯୋ ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯୋ ଚ। ଖଣିକସମୁଦଯୋ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯୋ ଅଟ୍ଠ ଠାନାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଖନ୍ଧାପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ, ଅଵିଜ୍ଜାପି, ଫସ୍ସୋପି, ସଞ୍ଞାପି, ଵିତକ୍କୋପି, ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋପି, ପାପମିତ୍ତୋପି, ପରତୋଘୋସୋପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ। ''ଖନ୍ଧା ହେତୁ ଖନ୍ଧା ପଚ୍ଚଯୋ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ଉପାଦାଯ ସମୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ। ଏଵଂ ଖନ୍ଧାପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ। ଅଵିଜ୍ଜା… ଫସ୍ସୋ… ସଞ୍ଞା… ଵିତକ୍କୋ… ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ… ପାପମିତ୍ତୋ… ପରତୋଘୋସୋ ହେତୁ, ପରତୋଘୋସୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଦିଟ୍ଠୀନଂ ଉପାଦାଯ ସମୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ। ଏଵଂ ପରତୋଘୋସୋପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ'' (ପଟି। ମ। ୧।୧୨୪)। ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାପି ଦ୍ୱେଯେଵ ଖଣିକତ୍ଥଙ୍ଗମୋ ପଚ୍ଚଯତ୍ଥଙ୍ଗମୋ ଚ। ଖଣିକତ୍ଥଙ୍ଗମୋ ନାମ ଖଯୋ ଵଯୋ ଭେଦୋ ପରିଭେଦୋ ଅନିଚ୍ଚତା ଅନ୍ତରଧାନଂ। ପଚ୍ଚଯତ୍ଥଙ୍ଗମୋ ନାମ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ। ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ହି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନସମୁଗ୍ଘାତୋତି ଵୁତ୍ତୋ।

ଅସ୍ସାଦନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିମୂଲକଂ ଆନିସଂସଂ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ – ''ଯଂଦିଟ୍ଠିକୋ ସତ୍ଥା ହୋତି, ତଂଦିଟ୍ଠିକା ସାଵକା ହୋନ୍ତି। ଯଂଦିଟ୍ଠିକା ସତ୍ଥାରଂ ସାଵକା ସକ୍କରୋନ୍ତି, ଗରୁଂ କରୋନ୍ତି, ମାନେନ୍ତି, ପୂଜେନ୍ତି, ଲଭନ୍ତି ତତୋନିଦାନଂ ଚୀଵରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିଟ୍ଠିଯା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକୋ ଆନିସଂସୋ''ତି। ଆଦୀନଵନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗହଣମୂଲକଂ ଉପଦ୍ଦଵଂ। ସୋ ଵଗ୍ଗୁଲିଵତଂ ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନଂ କଣ୍ଟକାପସ୍ସଯତା ପଞ୍ଚାତପତପ୍ପନଂ ସାନୁପପାତପତନଂ କେସମସ୍ସୁଲୁଞ୍ଚନଂ ଅପ୍ପୋଣକଂ ଝାନନ୍ତିଆଦୀନଂ ଵସେନଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ଦିଟ୍ଠୀନଂ ନିସ୍ସରଣଂ ନାମ ନିବ୍ବାନଂ। ଯଥାଭୂତଂନପ୍ପଜାନନ୍ତୀତି ଯେ ଏତଂ ସବ୍ବଂ ଯଥାସଭାଵଂ ନ ଜାନନ୍ତି। ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ସକଲଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମିନା ଏତେସଂ ନିଟ୍ଠା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ସକଲଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମିନା ଏତେସଂ ନିଟ୍ଠା ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଟ୍ଠକାରକାନଂ ଅଟ୍ଠଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଵିଯ ସାସନସ୍ମିଂଯେଵ ନିଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ଥିତଂ ପତିଟ୍ଠପେତି।

୧୪୩। ଇଦାନି ଦିଟ୍ଠିଚ୍ଛେଦନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନାନୀତିଆଦିମାହ। ତେସଂ ଵିତ୍ଥାରକଥା ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଵୁତ୍ତାଯେଵ।

ସବ୍ବୁପାଦାନପରିଞ୍ଞାଵାଦା ପଟିଜାନମାନାତି ମଯଂ ସବ୍ବେସଂ ଉପାଦାନାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ସମତିକ୍କମଂ ଵଦାମାତି ଏଵଂ ପଟିଜାନମାନା। ନ ସମ୍ମା ସବ୍ବୁପାଦାନପରିଞ୍ଞନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ଉପାଦାନାନଂ ସମତିକ୍କମଂ ସମ୍ମା ନ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। କେଚି କାମୁପାଦାନମତ୍ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। କେଚି ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନମତ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, କେଚି ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନସ୍ସାପି। ଅତ୍ତଵାଦୁପାଦାନସ୍ସ ପନ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେସଂ ପନ ଭେଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କାମୁପାଦାନସ୍ସ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବେପି କାମୁପାଦାନସ୍ସ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତିଯେଵ, ଛନ୍ନଵୁତି ପାସଣ୍ଡାପି ହି ''କାମା ଖୋ ପଙ୍କଜିତେନ ନ ସେଵିତବ୍ବା''ତି ଵତ୍ଥୁପଟିସେଵନଂ କାମଂ କପ୍ପତୀତି ନ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ଅକପ୍ପିଯମେଵ କତ୍ୱା ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଯେ ପନ ସେଵନ୍ତି, ତେ ଥେଯ୍ୟେନ ସେଵନ୍ତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ''କାମୁପାଦାନସ୍ସ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୀ''ତି।

ଯସ୍ମା ''ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଚରନ୍ତି। ''ସୀଲେନ ସୁଦ୍ଧି ଵତେନ ସୁଦ୍ଧି, ଭାଵନାଯ ସୁଦ୍ଧୀ''ତି ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅତ୍ତୁପଲଦ୍ଧିଂ ନ ପଜହନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନସ୍ସ, ନ ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନସ୍ସ , ନ ଅତ୍ତଵାଦୁପାଦାନସ୍ସ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୂତି ତଂ ଅପଞ୍ଞାପନଂ ଏତେସଂ କିସ୍ସ ହେତୁ, କିଂ କାରଣା? ଇମାନି ହି ତେ ଭୋନ୍ତୋତି ଯସ୍ମା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ଇମାନି ତୀଣି କାରଣାନି ଯଥାସଭାଵତୋ ନ ଜାନନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ପନେତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପରିଞ୍ଞାନଂ ପଞ୍ଞାପନକାରଣଂ ଦିଟ୍ଠିଞ୍ଚେଵ ସୀଲବ୍ବତଞ୍ଚ ''ଏତଂ ପହାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଯଥାସଭାଵତୋ ଜାନନ୍ତି। ତେ ସନ୍ଧାଯ ପରତୋ ଦ୍ୱେ ଵାରା ଵୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଯେ ''ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦୀନି ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତେ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନସ୍ସ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଯେ ପନ ''ନ ସୀଲେନ ସୁଦ୍ଧି, ନ ଵତେନ ସୁଦ୍ଧି, ନ ଭାଵନାଯ ସୁଦ୍ଧୀ''ତି ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତେ ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନସ୍ସ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଅତ୍ତଵାଦୁପାଦାନସ୍ସ ପରିଞ୍ଞଂ ପନ ଏକୋପି ପଞ୍ଞପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭିନୋପି ହି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ପାଣିନା ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚରମାନାପି ଚ ତିତ୍ଥିଯା ତିସ୍ସୋ ପରିଞ୍ଞା ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଅତ୍ତଵାଦଂ ମୁଞ୍ଚିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଵଟ୍ଟସ୍ମିଂଯେଵ ପତନ୍ତି। ପଥଵିଜିଗୁଚ୍ଛନସସକୋ ଵିଯ ହି ଏତେ।

ତତ୍ଥାୟଂ ଅନ୍ତସଲ୍ଲାପିକା ଉପମା – ପଥଭୀ କିର ସସକଂ ଆହ – ‘‘ଭୋ ସସକା’’ତି। ସସକୋ ଆହ – ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି। ‘‘କସ୍ମା ମମେଓ ଉପରି ସଙ୍କେରିଯାପଥେ କପ୍ପେନ୍ତୋ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାଓଂ କରୋନ୍ତୋ ମଂ ନ ଜାନାସୀ’’ତି। ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ତଯା ଅହଂ ଦିଟ୍ଠୋ, ମଯା ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନମ୍ପି ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗେହି ଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ଓିଯ ହୋତି, ଓିସ୍ସଟ୍ଠୌଦକଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ, କରୀସଂ କତକଫଲମତ୍ତଂ। ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୀହି ପନ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନମ୍ପି ମହନ୍ତଂ, ପସ୍ସାଓୋପି ନେସଂ ଘଟମତ୍ତୋ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାରୋପି ପଚ୍ଛିମତ୍ତୋ ହୋତି, ଅଲଂ ମଯ୍ହଂ ତଯା’’ତି ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଠାନେ ପତିତୋ। ତତୋ ନଂ ପଥଭୀ ଆହ – ‘‘ଅରେ ଦୂରଂ ଗତୋପି ନନୁ ମଯ୍ହଂ ଉପରିଯେଓ ପତିତୋସୀ’’ତି। ସୋ ପୁନ ତଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପତିତୋ, ଏଓଂ ଓସ୍ସସହସ୍ସମ୍ପି ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ପତମାନୋ ସସକୋ ପଥଓିଂ ମୁଞ୍ଚିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଏଓମେଓଂ ତିହ୍ୱିଯା ସକୁପାଦାନପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୋପି କାମୁପାଦାନାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂଯେଓ ସମତିକ୍କମଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଅତ୍ତଓାଦଂ ପନ ମୁଞ୍ଚିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଓଟ୍ଟସ୍ମିଂଯେଓ ପତନ୍ତୀତି।

ଏଓଂ ଯଂ ତିହ୍ୱିଯା ସମତିକ୍କମିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ସ ଓସେନ ଦିଟ୍ଠିଚ୍ଛେଦଓାଦଂ ଓତ୍ୱା ଇଦାନି ପସାଦପଚ୍ଛେଦଓାଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏଓରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଧମ୍ମଓିନଯେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମଓିନଯେତି ଧମ୍ମେ ଚେଓ ଓିନଯେ ଚ, ଉଭଯେନପି ଅନିଯ୍ୟାନିକସାସନଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଯୋ ସତ୍ଥରି ପସାଦୋ ସୋ ନ ସମ୍ମଗ୍ଗତୋ’’ତି ଅନିଯ୍ୟାନିକସାସନମ୍ହି ହି ସତ୍ଥା କାଲଂ କତ୍ୱା ସୀହୋପି ହୋତି, ବ୍ଯଗ୍ଘୋପି ହୋତି, ଦୀପିପି ଅଚ୍ଛୋପି ତରଚ୍ଛୋପି। ସାଓକା ପନସ୍ସ ମିଗାପି ସୂକରାପି ପସଦାପି ହୋନ୍ତି, ସୋ ‘‘ଇମେ ମଯ୍ହଂ ପୁବ୍ବେ ଉପଟ୍ଠାକା ପଚ୍ଚଯଦାଯକା’’ତି ଖନ୍ତିଂ ଓା ମେତ୍ତଂ ଓା ଅନୁଦ୍ଦଯଂ ଓା ଅକତ୍ୱା ତେସଂ ଉପରି ପତିତ୍ୱା ଲୋହିତଂ ପିଓତି, ଥୂଲଥୂଲମଂସାନିପି ଖାଦତି। ସତ୍ଥା ଓା ପନ ବିଳାରୋ ହୋତି, ସାଓକା କୁକ୍କୁଟା ଓା ମୂସିକା ଓା। ଅଥ ନେ ଓୁତ୍ତନଯେନେଓ ଅନୁକମ୍ପଂ ଅକତ୍ୱା ଖାଦତି। ଅଥ ଓା ସତ୍ଥା ନିରଯପାଲୋ ହୋତି, ସାଓକା ନେରଯିକସତ୍ତା। ସୋ ‘‘ଇମେ ମଯ୍ହଂ ପୁବ୍ବେ ଉପଟ୍ଠାକା ପଚ୍ଚଯଦାଯକା’’ତି ଅନୁକମ୍ପଂ ଅକତ୍ୱା ଓିଓିଧା କମ୍ମକାରଣା କରୋତି, ଆଦିତ୍ତେପି ରଥେ ଯୋଜେତି, ଅଙ୍ଗାରପବ୍ବତମ୍ପି ଆରୋପେତି, ଲୋହକୁମ୍ଭିଯମ୍ପି ଖିପତି , ଅନେକେହିପି ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମେହି ସମ୍ପଯୋଜେତି। ସାଓକା ଓା ପନ କାଲଂ କତ୍ୱା ସୀହାଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ସତ୍ଥା ମିଗାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ। ତେ ‘‘ଇମଂ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠହିମ୍ହା, ସତ୍ଥା ନୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଖନ୍ତିଂ ଓା ମେତ୍ତଂ ଓା ଅନୁଦ୍ଦଯଂ ଓା ଅକତ୍ୱା ଓୁତ୍ତନଯେନେଓ ଅନଯବ୍ଯସନଂ ପାପେନ୍ତି। ଏଓଂ ଅନିଯ୍ୟାନିକସାସନେ ଯୋ ସତ୍ଥରି ପସାଦୋ, ସୋ ନ ସମ୍ମଗ୍ଗତୋ ହୋତି, କଞ୍ଚି କାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ପଚ୍ଛା ଓିନସ୍ସତିଯେଓ।

ଯୋ ଧମ୍ମେ ପସାଦୋତି ଅନିଯ୍ୟାନିକସାସନସ୍ମିଞ୍ହି ଧମ୍ମେ ପସାଦୋ ନାମ, ଉଗ୍ଗହିତପରିଯାପୁଟ – ଧାରିତଓାଚିତମତ୍ତକେ ତନ୍ତିଧମ୍ମେ ପସାଦୋ ହୋତି, ଓଟ୍ଟମୋକ୍ଖୋ ପନେତ୍ଥ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ଯୋ ଏତ୍ଥ ପସାଦୋ, ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଓଟ୍ଟମେଓ ଗମ୍ଭୀରଂ କରୋତୀତି ସାସନସ୍ମିଂ ଅସମ୍ମଗ୍ଗତୋ ଅସଭାଓତୋ ଅକ୍ଖାଯତି।

ଯା ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିତାତି ଯାପି ଚ ଅନିଯ୍ୟାନିକସାସନେ ଅଜସୀଲାଦୀନଂ ଓସେନ ପରିପୂରକାରିତା, ସାପି ଯସ୍ମା ଓଟ୍ଟମୋକ୍ଖଂ ଭଓନିସ୍ସରଣଂ ନ ସମ୍ପାପେତି, ସମ୍ପଜ୍ଜମାନା ପନ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଆଓହତି, ଓିପଜ୍ଜମାନା ନିରଯଂ, ତସ୍ମା ସା ନ ସମ୍ମଗ୍ଗତା ଅକ୍ଖାଯତି। ଯା ସହଧମ୍ମିକେସୂତି ଅନିଯ୍ୟାନିକସାସନସ୍ମିଞ୍ହି ଯେ ସହଧମ୍ମିକା, ତେସୁ ଯସ୍ମା ଏକଚ୍ଚେ କାଲଂ କତ୍ୱା ସୀହାଦଯୋପି ହୋନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ମିଗାଦଯୋ, ତତ୍ଥ ସୀହାଦିଭୂତା ‘‘ଇମେ ଅମ୍ହାକଂ ସହଧମ୍ମିକା ଅହେସୁ’’ନ୍ତି ମିଗାଦିଭୂତେସୁ ଖନ୍ତିଆଦୀନି ଅକତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ଓୁତ୍ତନଯେନେଓ ନେସଂ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ସହଧମ୍ମିକେସୁ ପିଯମନାପତାପି ଅସମ୍ମଗ୍ଗତା ଅକ୍ଖାଯତି।

ଇଦଂ ପନ ସବ୍ବମ୍ପି କାରଣଭେଦଂ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗଓା ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏଓଞ୍ହେତଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ହୋତୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାଯଂ ସଂଖେପତ୍ଥୋ – ଏଓଞ୍ହେତଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, ହୋତି, ଯଂ ମଯା ଓୁତ୍ତଂ ‘‘ଯୋ ସତ୍ଥରି ପସାଦୋ ସୋ ନ ସମ୍ମଗ୍ଗତୋ ଅକ୍ଖାଯତୀ’’ତିଆଦି, ତଂ ଏଓମେଓ ହୋତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ତେ ପସାଦାଦଯୋ ଦୁରକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମଓିନଯେ …ପେ… ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧପ୍ପଓେଦିତେତି, ଏତ୍ଥ ହି ଯଥା ତନ୍ତି କାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ତତ୍ଥ ଦୁରକ୍ଖାତେତି ଦୁକ୍କଥିତେ, ଦୁକ୍କଥିତତ୍ତାଯେଓ ଦୁପ୍ପଓେଦିତେ। ସୋ ପନେସ ଯସ୍ମା ମଗ୍ଗଫଲତ୍ଥାଯ ନ ନିଯ୍ୟାତି, ତସ୍ମା ଅନିଯ୍ୟାନିକୋ। ରାଗାଦୀନଂ ଉପସମାଯ ଅସଂଓତ୍ତନତୋ ଅନୁପସମସଂଓତ୍ତନିକୋ। ନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁନା ପଓେଦିତୋତି ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧପ୍ପଓେଦିତୋ। ତସ୍ମିଂ ଅନିଯ୍ୟାନିକେ ଅନୁପସମସଂଓତ୍ତନିକେ ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧପ୍ପଓେଦିତେ। ଏତ୍ତାଓତା ଭଗଓା ତିହ୍ୱିଯେସୁ ପସାଦୋ ସୁରାପୀତସିଙ୍ଗାଲେ ପସାଦୋ ଓିଯ ନିରତ୍ଥକୋତି ଦସ୍ସେତି।

ଏକୋ କିର କାଳସିଙ୍ଗାଲୋ ରତ୍ତିଂ ନଗରଂ ପଓିଟ୍ଠୋ ସୁରାଜଲ୍ଲିକଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପୁନ୍ନାଗଓନେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ନ ସକ୍କା ଗନ୍ତୁଂ, ବହୂ ଅମ୍ହାକଂ ଓେରିନୋ, ଏକଂ ଓଞ୍ଚେତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ଏକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଇମଂ ଓଞ୍ଚେସ୍ସାମୀତି ‘‘ଅଯ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି ଆହ। କୋ ଏସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପକ୍କୋସତୀତି। ‘‘ଅହଂ, ସାମୀ, ଇତୋ ତାଓ ଏହୀତି। କିଂ ଭୋତି? ମଂ ବହିଗାମଂ ନେହି, ଅହଂ ତେ ଦ୍ୱେ କହାପଣସତାନି ଦସ୍ସାମୀତି। ସୋପି ନଯିସ୍ସାମୀତି ତଂ ପାଦେସୁ ଗଣ୍ହି। ଅରେ ବାଲ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ନ ମଯ୍ହଂ କହାପଣା ଛଡ୍ଡିତକା ଅତ୍ଥି, ଦୁଲ୍ଲଭା

କହାପଣା, ସାଧୁକଂ ମଂ ଗଣ୍ହାହୀତି। କଥଂ ଭୋ ଗଣ୍ହାମୀତି? ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଗଣ୍ଠିକଂ କତ୍ୱା ଅଂସେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ତଥା ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରସମୀପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏତ୍ଥ ଓତାରେମୀତି ପୁଚ୍ଛି। କତରଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଏତନ୍ତି? ମହାଦ୍ୱାରଂ ଏତନ୍ତି। ଅରେ ବାଲ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିଂ ତୱ ଞାତକା ଅନ୍ତରଦ୍ୱାରେ କହାପଣଂ ଠପେନ୍ତି, ପରତୋ ମଂ ହରା’’ତି। ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ଥ ଓତାରେମି ଏତ୍ଥ ଓତାରେମୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ତଜ୍ଜିତୋ ଖେମଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଓତାରେହୀତି ୱୁତ୍ତୋ ଓତାରେତ୍ୱା ସାଟକଂ ଗଣ୍ହି। କାଳସିଙ୍ଗାଲୋ ଆହ ‘‘ଅହଂ ତେ ଦ୍ୱେ କହାପଣସତାନି ଦସ୍ସାମୀତି ଅୱୋଚଂ। ମୟ୍ହଂ ପନ କହାପଣା ବହୂ, ନ ଦ୍ୱେ କହାପଣସତାନେୱ, ଯାୱ ଅହଂ କହାପଣେ ଆହରାମି, ତାୱ ତ୍ୱଂ ସୂରିୟଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠା’’ତି ୱତ୍ୱା ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆହ ‘‘ଅମ୍ଭ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମା ଇତୋ ଓଲୋକେହି, ସୂରିୟମେୱ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠା’’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା କେତକୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଯଥାରୁଚିଂ ପକ୍କନ୍ତୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସପି ସୂରିୟଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସେୱ ନଲାଟତୋ ସେଦା କଚ୍ଛେହି ଚ ସେଦା ମୁଚ୍ଚିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଆହ –

‘‘ସଦ୍ଦହାସି ସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ, ସୁରାପୀତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ସିପ୍ପିକାନଂ ସତଂ ନତ୍ଥି, କୁତୋ କଂସସତା ଦୁୱେ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୧୩);

ଏୱଂ ଯଥା କାଳସିଙ୍ଗାଲେ ପସାଦୋ ନିରତ୍ଥକୋ, ଏୱଂ ତିତ୍ଥିୟେସୁପୀତି।

୧୪୪। ଅନିୟ୍ୟାନିକସାସନେ ପସାଦସ୍ସ ନିରତ୍ଥକଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିୟ୍ୟାନିକସାସନେ ତସ୍ସ ସାତ୍ଥକତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ତଥାଗତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କାମୁପାଦାନସ୍ସ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତୀତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ କାମୁପାଦାନସ୍ସ ପହାନପରିଞ୍ଞଂ ସମତିକ୍କମଂ ପଞ୍ଞପେତି, ଇତରେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଉପାଦାନାନଂ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି। ଏୱରୂପେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମୱିନଯେତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱରୂପେ ଧମ୍ମେ ଚ ୱିନଯେ ଚ। ଉଭଯେନପି ନିୟ୍ୟାନିକସାସନଂ ଦସ୍ସେତି। ସତ୍ଥରି ପସାଦୋତି ଏୱରୂପେ ସାସନେ ଯୋ ସତ୍ଥରି ପସାଦୋ, ସୋ ସମ୍ମଗ୍ଗତୋ ଅକ୍ଖାଯତି, ଭୱଦୁକ୍ଖନିସ୍ସରଣାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

ତତ୍ରିମାନି ୱତ୍ଥୂନି – ଭଗୱା କିର ୱେଦିୟକପଦ୍ଭତେ ଇନ୍ଦସାଲଗୁହାଯଂ ପଟିୱସତି। ଅଥେକୋ ଉଲୂକସକୁଣୋ ଭଗୱତି ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତେ ଉପଡ୍ଢମଗ୍ଗଂ ଅନୁଗଚ୍ଛତି, ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ଉପଡ୍ଢମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରୋତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ସାଯନ୍ହସମଯେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତଂ ନିସିନ୍ନଂ ପଦ୍ଭତା ଓରୁୟ୍ହ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍ଖେ ପଣାମେତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ସୀସଂ ହେଟ୍ଠା କତ୍ୱା ଦସବଲଂ ନମସ୍ସମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଭଗୱା ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ସିତସ୍ସ ପାତୁକମ୍ମାଯା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ପସ୍ସାନନ୍ଦ, ଇମଂ ଉଲୂକସକୁଣଂ, ଅଯଂ ମଯି ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଚ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା ସତସହସ୍ସକପ୍ପେ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରିତ୍ୱା ସୋମନସ୍ସୋ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ –

ଉଲୂକମଣ୍ଡଲକ୍ଖିକ, ୱେଦିୟକେ ଚିରଦୀଘୱାସିକ;

ସୁଖିତୋସି ତ୍ୱଂ ଅମ୍ଭ କୋସିୟ, କାଲୁଟ୍ଠିତଂ ପସ୍ସସି ବୁଦ୍ଧୱରଂ।

ମଯି ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଅନୁତ୍ତରେ;

କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସାନି, ଦୁଗ୍ଗତେସୋ ନ ଗଚ୍ଛତି।

ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱାନ, କୁସଲମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ଭୱିସ୍ସତି ଅନନ୍ତଞାଣୋ, ସୋମନସ୍ସୋତି ୱିସ୍ସୁତୋତି।

ଅଞ୍ଞାନିପି ଚେତ୍ଥ ରାଜଗହନଗରେ ସୁମନମାଲାକାରୱତ୍ଥୁ ମହାଭେରିୱାଦକୱତ୍ଥୁ ମୋରଜିକୱତ୍ଥୁ ୱୀଣାୱାଦକୱତ୍ଥୁ ସଙ୍ଖଧମକୱତ୍ଥୂତି ଏୱମାଦୀନି ୱତ୍ଥୂନି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନି। ଏୱଂ ନିୟ୍ୟାନିକସାସନେ ସତ୍ଥରି ପସାଦୋ ସମ୍ମଗ୍ଗତୋ ହୋତି।

ଧମ୍ମେ ପସାଦୋତି ନିୟ୍ୟାନିକସାସନମ୍ହି ଧମ୍ମେ ପସାଦୋ ସମ୍ମଗ୍ଗତୋ ହୋତି। ସରମତ୍ତେ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁଣନ୍ତାନଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନମ୍ପି

ସମ୍ପତ୍ତିଦାୟକୋ ହୋତି, ପରମତ୍ଥେ କିଂ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅୟମତ୍ଥୋ ମଣ୍ଡୂକଦେୱପୁତ୍ତାଦୀନଂ ୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିତାତି ନିୟ୍ୟାନିକସାସନମ୍ହି ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିତାପି ସମ୍ମଗ୍ଗତା ହୋତି, ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆୱହତି। ତତ୍ଥ ଛତ୍ତମାଣୱକୱତ୍ଥୁସାମଣେରୱତ୍ଥୁଆଦୀନି ଦୀପେତବ୍ବାନି।

ସହଧମ୍ମିକେସୂତି ନିୟ୍ୟାନିକସାସନେ ସହଧମ୍ମିକେସୁ ପିୟମନାପତାପି ସମ୍ମଗ୍ଗତା ହୋତି, ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆୱହତି। ଅୟମତ୍ଥୋ ୱିମାନପେତୱତ୍ଥୂହି ଦୀପେତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ଖୀରୋଦନମହମଦାସିଂ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତସ୍ସ…ପେ…

ଫାଣିତଂ…ପେ… ଉଚ୍ଛୁଖଣ୍ଡିକଂ… ତିମ୍ବରୁସକଂ… କକ୍କାରିକଂ…

ଏଳାଲୁକଂ… ୱଲ୍ଲିପକ୍କଂ… ଫାରୁସକଂ… ହତ୍ଥପତାକଂ…

ସାକମୁଟ୍ଠିଂ … ପୁପ୍ଫକମୁଟ୍ଠିଂ… ମୂଲକଂ… ନିମ୍ବମୁଟ୍ଠିଂ…

ଅମ୍ବିକଞ୍ଜିକଂ… ଦୋଣିନିମ୍ମଜ୍ଜନିଂ… କାୟବନ୍ଧନଂ…

ଅଂସବଦ୍ଧକଂ… ଆୟୋଗପଟ୍ଟଂ… ୱିଧୂପନଂ… ତାଲୱଣ୍ଟଂ…

ମୋରହତ୍ଥଂ… ଛତ୍ତଂ… ଉପାହନଂ… ପୂୱଂ ମୋଦକଂ…

ସକ୍ଖଲିକଂ ଅହମଦାସିଂ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତସ୍ସ…ପେ…

ତସ୍ସା ମେ ପସ୍ସ ୱିମାନଂ, ଅଚ୍ଛରା କାମୱଣ୍ଣିନୀହମସ୍ମୀ''ତି (ୱି। ୱ। ୪୦୬)।

ତଂ କିସ୍ସ ହେତୂତିଆଦି ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନେୱ ୟୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୪୫। ଇଦାନି ୟେସଂ ଉପାଦାନାନଂ ତିତ୍ଥିୟା ନ ସମ୍ମା ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତଥାଗତୋ ପଞ୍ଞପେତି, ତେସଂ ପଚ୍ଚୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କିଂନିଦାନାତିଆଦୀସୁ ନିଦାନାଦୀନି ସବ୍ବାନେୱ କାରଣୱେୱଚନାନି। କାରଣଞ୍ହି ୟସ୍ମା ଫଲଂ ନିଦେତି ହନ୍ଦ, ନଂ ଗଣ୍ହଥାତି ଅପ୍ପେତି ୱିୟ, ତସ୍ମା ନିଦାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୟସ୍ମା ତଂ ତତୋ ଜାୟତି ସମୁଦେତି ପଭୱତି, ତସ୍ମା ସମୁଦୟୋ, ଜାତି, ପଭୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ – କିଂ ନିଦାନଂ ଏତେସନ୍ତି କିଂନିଦାନା। କୋ ସମୁଦୟୋ ଏତେସନ୍ତି କିଂସମୁଦୟା। କା ଜାତି ଏତେସନ୍ତି କିଂଜାତିକା। କୋ ପଭୱୋ ଏତେସନ୍ତି କିଂପଭୱା। ୟସ୍ମା ପନ ତେସଂ ତଣ୍ହା ୟଥାୱୁତ୍ତେନ ଅତ୍ଥେନ ନିଦାନଞ୍ଚେୱ ସମୁଦୟୋ ଚ ଜାତି ଚ ପଭୱୋ ଚ, ତସ୍ମା ''ତଣ୍ହାନିଦାନା''ତିଆଦିମାହ। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୟସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ନ କେୱଲଂ ଉପାଦାନସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚୟଂ ଜାନାତି, ଉପାଦାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଭୂତାୟ ତଣ୍ହାୟପି, ତଣ୍ହାଦିପଚ୍ଚୟାନଂ ୱେଦନାଦୀନମ୍ପି ପଚ୍ଚୟଂ ଜାନାତିୟେୱ, ତସ୍ମା ତଣ୍ହା ଚାୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ।

ୟତୋଚ ଖୋତି ୟସ୍ମିଂ କାଲେ। ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀନା ହୋତୀତି ୱଟ୍ଟମୂଲିକା ଅୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧେନ ପହୀନା ହୋତି। ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପନ୍ନା। ସୋ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦାତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଚ ପହୀନତ୍ତା ୱିଜ୍ଜାୟ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା। ନେୱ କାମୁପାଦାନଂ ଉପାଦିୟତୀତି ନେୱ କାମୁପାଦାନଂ ଗଣ୍ହାତି ନ ଉପେତି, ନ ସେସାନି ଉପାଦାନାନି। ଅନୁପାଦିୟଂ ନ ପରିତସ୍ସତୀତି ଏୱଂ କିଞ୍ଚି ଉପାଦାନଂ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଣ୍ହାପରିତସ୍ସନାୟ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଅପରିତସ୍ସନ୍ତି ଅପରିତସ୍ସନ୍ତୋ ତଣ୍ହଂ ଅନୁପ୍ପାଦେନ୍ତୋ। ପଚ୍ଚତ୍ତଂୟେୱ ପରିନିବ୍ବାୟତୀତି ସୟମେୱ କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବାୟତି। ଏୱମସ୍ସ ଆସୱକ୍ଖୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଖୀଣା ଜାତୀତିଆଦିମାହ। ତଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ଚୂଳସୀହନାଦସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ମହାସୀହନାଦସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

ଵେସାଲିନଗରଵଣ୍ଣନା

୧୪୬।ଏଵଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାସୀହନାଦସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଵେସାଲିଯନ୍ତି ଏଵଂନାମକେ ନଗରେ। ତଂ କିର ଅପରାପରଂ ଵିସାଲୀଭୂତତାଯ ‘‘ଵେସାଲୀ’’ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବକଥା – ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ କିର ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ଗବ୍ଭୋ ସଣ୍ଠାସି। ସା ଞତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ନିଵେଦେସି। ରାଜା ଗବ୍ଭପରିହାରଂ ଅଦାସି। ସା ସମ୍ମା ପରିହରୀଯମାନା ଗବ୍ଭପରିପାକକାଲେ ଵିଜାଯନଘରଂ ପାଵିସି। ପୁଞ୍ଞଵନ୍ତୀନଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଗବ୍ଭଵୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ସା ଚ ତାସଂ ଅଞ୍ଞତରା, ତେନ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଅଲତ୍ତକପଟଲବନ୍ଧୁଜୀଵକପୁପ୍ଫସଦିସଂ ମଂସପେସିଂ ଵିଜାଯି। ତତୋ ‘‘ଅଞ୍ଞା ଦେଵିଯୋ ସୁଵଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସେ ପୁତ୍ତେ ଵିଜାଯନ୍ତି, ଅଗ୍ଗମହେସୀ ମଂସପେସିନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ ପୁରତୋ ମମ ଅଵଣ୍ଣୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ଅଵଣ୍ଣଭଯେନ ତଂ ମଂସପେସିଂ ଏକସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଟିକୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ରାଜମୁଦ୍ଦିକାଯ ଲଞ୍ଛେତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯ ସୋତେ ପକ୍ଖିପାପେସି। ମନୁସ୍ସେହି ଛଡ୍ଡିତମତ୍ତେ ଦେଵତା ଆରକ୍ଖଂ ସଂଵିଦହିଂସୁ। ସୁଵଣ୍ଣପଟ୍ଟକଞ୍ଚେତ୍ଥ ଜାତିହିଙ୍ଗୁଲକେନ ‘‘ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା ପଜା’’ତି ଲିଖିତ୍ୱା ବନ୍ଧିଂସୁ। ତତୋ ତଂ ଭାଜନଂ ଊମିଭଯାଦୀହି ଅନୁପଦ୍ଦୁତଂ ଗଙ୍ଗାସୋତେନ ପାଯାସି।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ତାପସୋ ଗୋପାଲକକୁଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ଵିହରତି। ସୋ ପାତୋଵ ଗଙ୍ଗଂ ଓତିଣ୍ଣୋ ତଂ ଭାଜନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାଯ ଅଗ୍ଗହେସି। ଅଥେତ୍ଥ ତଂ ଅକ୍ଖରପଟ୍ଟିକଂ ରାଜମୁଦ୍ଦିକାଲଞ୍ଛନଂ ଚ ଦିସ୍ୱା ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତଂ ମଂସପେସିଂ ଅଦ୍ଦସ, ଦିସ୍ୱାନସ୍ସ ଏତଦହୋସି ‘‘ସିଯା ଗବ୍ଭୋ, ତଥା ହିସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧପୂତିକଭାଵୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଅସ୍ସମଂ ନେତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧେ ଓକାସେ ଠପେସି। ଅଥ ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚଯେନ ଦ୍ୱେ ମଂସପେସିଯୋ ଅହେସୁଂ। ତାପସୋ ଦିସ୍ୱା ସାଧୁତରଂ ଠପେସି। ତତୋ ପୁନ ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚଯେନ ଏକମେକିସ୍ସା ମଂସପେସିଯା ହତ୍ଥପାଦସୀସାନମତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ପିଳକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ଅଥ ତତୋ ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚଯେନ ଏକା ମଂସପେସି ସୁଵଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସୋ ଦାରକୋ, ଏକା ଦାରିକା ଅହୋସି।

ତେସୁ ତାପସସ୍ସ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠକତୋ ଚସ୍ସ ଖୀରଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତୋ ପଭୁତି ଚ ଖୀରଭତ୍ତଂ ଅଲଭିତ୍ଥ, ସୋ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଖୀରଂ ଦାରକାନଂ ମୁଖେ ଆସିଞ୍ଚତି। ତେସଂ ଉଦରଂ ଯଂ ଯଂ ପଵିସତି, ତଂ ତଂ ସବ୍ବଂ ମଣିଭାଜନଗତଂ ଵିଯ ଦିସ୍ସତି, ଏଵଂ ନିଚ୍ଛଵୀ ଅହେସୁଂ। ଅପରେ ଆହୁ ‘‘ସିବ୍ବେତ୍ୱା ଠପିତା ଵିଯ ନେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଲୀନା ଛଵି ଅହୋସୀ’’ତି। ଏଵଂ ତେ ନିଚ୍ଛଵିତାଯ ଵା ଲୀନଚ୍ଛଵିତାଯ ଵା ଲିଚ୍ଛଵୀତି ପଞ୍ଞାଯିଂସୁ।

ତାପସୋ ଦାରକେ ପୋସେନ୍ତୋ ଉସ୍ସୂରେ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପଵିସତି, ଅତିଦିଵା ପଟିକ୍କମତି। ତସ୍ସ ତଂ ବ୍ୟାପାରଂ ଞତ୍ୱା ଗୋପାଲକା ଆହଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବଜିତାନଂ ଦାରକପୋସନଂ ପଲିବୋଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଦାରକେ ଦେଥ, ମଯଂ ପୋସେସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କରୋଥା’’ତି। ତାପସୋ ସାଧୂତି ପଟିସ୍ସୁଣି। ଗୋପାଲକା ଦୁତିଯଦିଵସେ ମଗ୍ଗଂ ସମଂ କତ୍ୱା ପୁପ୍ଫେହି ଓକିରିତ୍ୱା ଧଜପଟାକା ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ତୂରିଯେହି ଵଜ୍ଜମାନେହି ଅସ୍ସମଂ ଆଗତା। ତାପସୋ – ‘‘ମହାପୁଞ୍ଞା ଦାରକା ଅପ୍ପମାଦେନ ଵଡ୍ଢେଥ, ଵଡ୍ଢେତ୍ୱା ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆଵାହଵିଵାହଂ କରୋଥ, ପଞ୍ଚଗୋରସେନ ରାଜାନଂ ତୋସେତ୍ୱା ଭୂମିଭାଗଂ ଗହେତ୍ୱା ନଗରଂ ମାପେଥ, ତତ୍ଥ କୁମାରଂ ଅଭିସିଞ୍ଚଥା’’ତି ଵତ୍ୱା ଦାରକେ ଅଦାସି। ତେ ସାଧୂତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଦାରକେ ନେତ୍ୱା ପୋସେସୁଂ।

ଦାରକା ଵୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ କୀଳନ୍ତା ଵିଵାଦଟ୍ଠାନେସୁ ଅଞ୍ଞେ ଗୋପାଲକଦାରକେ ହତ୍ଥେନପି ପାଦେନପି ପହରନ୍ତି। ତେ ରୋଦନ୍ତି। ‘‘କିସ୍ସ ରୋଦଥା’’ତି ଚ ମାତାପିତୂହି ଵୁତ୍ତା ‘‘ଇମେ ନିମ୍ମାତାପିତିକା ତାପସପୋସିତା ଅମ୍ହେ ଅତିପହରନ୍ତୀ’’ତି ଵଦନ୍ତି। ତତୋ ତେସଂ ମାତାପିତରୋ ‘‘ଇମେ ଦାରକା ଅଞ୍ଞେ ଦାରକେ ଵିନାସେନ୍ତି ଦୁକ୍ଖାପେନ୍ତି, ନ ଇମେ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବା, ଵଜ୍ଜେତବ୍ବା ଇମେ’’ତି ଆହଂସୁ। ତତୋ ପଭୁତି କିର ସୋ ପଦେସୋ ଵଜ୍ଜୀତି ଵୁଚ୍ଚତି ଯୋଜନସତିକୋ ପରିମାଣେନ। ଅଥ ତଂ ପଦେସଂ ଗୋପାଲକା ରାଜାନଂ ତୋସେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। ତତ୍ଥ ଚ ନଗରଂ ମାପେତ୍ୱା ସୋଳସଵସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ କୁମାରଂ ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଅକଂସୁ। ତାଯ ଚସ୍ସ ଦାରିକାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଵିଵାହଂ କତ୍ୱା କତିକଂ ଅକଂସୁ ‘‘ବାହିରକଦାରିକା ନ ଆନେତବ୍ବା, ଇତୋ ଦାରିକା ନ କସ୍ସଚି ଦାତବ୍ବା’’ତି। ତେସଂ ପଠମସଂଵାସେନ ଦ୍ୱେ ଦାରକା ଜାତା ଧୀତା ଚ ପୁତ୍ତୋ ଚ। ଏଵଂ ସୋଳସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଜାତା। ତତୋ ତେସଂ ଦାରକାନଂ ଯଥାକ୍କମଂ ଵଡ୍ଢନ୍ତାନଂ ଆରାମୁଯ୍ୟାନନିଵାସଟ୍ଠାନପରିଵାରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଗହେତୁଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତଂ ନଗରଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଗାଵୁତନ୍ତରେନ ଗାଵୁତନ୍ତରେନ ପରିକ୍ଖିପିଂସୁ । ତସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଵିସାଲୀକତତ୍ତା ଵେସାଲୀତ୍ୱେଵ ନାମଂ ଜାତଂ। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଵେସାଲିଯନ୍ତି ଏଵଂ ନାମକେ ନଗରେ’’ତି।

୦୧ବହିନଗରେତି ନଗରସ୍ସ ବହି, ନ ଅମ୍ବପାଲିୱନଂ ୱିୟ ଅନ୍ତୋନଗରସ୍ମିଂ। ଅଯଂ ପନ ଜୀୱକମ୍ବୱନଂ ୱିୟ ନଗରସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ୱନସଣ୍ଡୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ବହିନଗରେ’’ତି। ଅପରପୁରେତି ପୁରସ୍ସ ଅପରେ, ପଚ୍ଛିମଦିସାଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱନସଣ୍ଡେତି ସୋ କିର ୱନସଣ୍ଡୋ ନଗରସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଦିସାଯଂ ଗାୱୁତମତ୍ତେ ଠାନେ। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ଭଗୱତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ କତ୍ୱା ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନଚଙ୍କମଲେଣକୁଟିମଣ୍ଡପାଦୀନି ପତିଟ୍ଠପେସୁଂ, ଭଗୱା ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅପରପୁରେ ୱନସଣ୍ଡେ’’ତି। ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଲିଚ୍ଛୱୀନଂ ପନ ପୁତ୍ତତ୍ତା ଲିଚ୍ଛୱିପୁତ୍ତୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅଚିରପକ୍କନ୍ତୋତି ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଗିହିଭାୱୂପଗମନେନ ଅଧୁନାପକ୍କନ୍ତୋ। ପରିସତୀତି ପରିସମଜ୍ଝେ। ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାତି ଏତ୍ଥ ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ନାମ ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥା। ତେ ପଟିସେଧେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। କସ୍ମା? ଉପାରମ୍ଭଭଯା। ୱେସାଲିଯଞ୍ହି ବହୂ ମନୁସ୍ସା ରତନତ୍ତଯେ ପସନ୍ନା ବୁଦ୍ଧମାମକା ଧମ୍ମମାମକା ସଙ୍ଘମାମକା। ତେ ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତେ ତ୍ୱଂ କତ୍ଥ ଭଗୱନ୍ତଂ ପାଣଂ ହନନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ, କତ୍ଥ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯନ୍ତନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାସି? କିଂ ଦନ୍ତା ମେ ଅତ୍ଥୀତି ପାସାଣସକ୍ଖରା ଖାଦସି, ଅହିନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେ ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱାଯମସି, କକଚଦନ୍ତେସୁ ପୁପ୍ଫାୱଳିକଂ କୀଳିତୁଂ ଇଚ୍ଛସି? ମୁଖତୋ ତେ ଦନ୍ତେ ପାତେସ୍ସାମାତି ୱଦେଯ୍ୟୁଂ। ସୋ ତେସଂ ଉପାରମ୍ଭଭଯା ଏୱଂ ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ୱେସାଲିନଗରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାଦିୱଣ୍ଣନା

ତତୋ ଉତ୍ତରିଂ ପନ ୱିସେସାଧିଗମଂ ପଟିସେଧେନ୍ତୋ ଉତ୍ତରି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋତି ଆହ।

ତତ୍ଥ ଅଲମରିଯଂ ଞାତୁନ୍ତି ଅଲମରିଯୋ, ଅରିଯଭାୱାଯ ସମତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଞାଣଦସ୍ସନମେୱ ଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ। ଅଲମରିଯୋ ଚ ସୋ ଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ ଚାତି ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ। ଞାଣଦସ୍ସନନ୍ତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁପି ୱିପସ୍ସନାପି ମଗ୍ଗୋପି ଫଲମ୍ପି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣମ୍ପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ସମାନୋ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ଆରାଧେତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୧୧) ହି ଏତ୍ଥ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ନାମ। ‘‘ଞାଣଦସ୍ସନାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରତି ଅଭିନିନ୍ନାମେତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୩୫) ଏତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ। ‘‘ଅଭବ୍ବା ତେ ଞାଣଦସ୍ସନାଯ ଅନୁତ୍ତରାଯ ସମ୍ବୋଧାଯା’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୧୯୬) ଏତ୍ଥ ମଗ୍ଗୋ। ‘‘ଅଯମଞ୍ଞୋ ଉତ୍ତରି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ ଅଧିଗତୋ ଫାସୁୱିହାରୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୨୮) ଏତ୍ଥ ଫଲଂ। ‘‘ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି, ଅକୁପ୍ପା ମେ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୬) ଏତ୍ଥ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ। ‘‘ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି ସତ୍ତାହକାଲଙ୍କତୋ ଆଳାରୋ କାଳାମୋ’’ତି (ମ। ନି। ୨।୩୪୦) ଏତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ। ଇଧ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତଞ୍ହି ସୋ ଭଗୱତୋ ପଟିସେଧେତି।

ତକ୍କପରିଯାହତନ୍ତି ଇମିନା ଆଚରିଯଂ ପଟିବାହତି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ସମଣେନ ଗୋତମେନ ଆଚରିଯେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସୁଖୁମଂ ଧମ୍ମନ୍ତରଂ ଗହିତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତକ୍କପରିଯାହତଂ ପନ ତକ୍କେତ୍ୱା ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ତକ୍କପରିଯାହତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି। ୱୀମଂସାନୁଚରିତନ୍ତି ଇମିନା ଚସ୍ସ ଲୋକିଯପଞ୍ଞଂ ଅନୁଜାନାତି। ସମଣୋ ଗୋତମୋ ପଞ୍ଞୱା, ସୋ ତଂ ପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତଂ ଇନ୍ଦୱଜିରୂପମଂ ୱୀମଂସଂ ଏୱଂ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି, ଏୱଂ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତୀତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଅନୁଚରାପେତ୍ୱା ୱୀମଂସାଯ ଅନୁଚରିତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ସଯଂପଟିଭାନନ୍ତି ଇମିନାସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭାୱଂ ପଟିବାହତି। ଏୱଂ ହିସ୍ସ ଅହୋସି – ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସୁଖୁମଂ ଧମ୍ମନ୍ତରଂ ୱିପସ୍ସନା ୱା ମଗ୍ଗୋ ୱା ଫଲଂ ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ୱା ନତ୍ଥି, ଅଯଂ ପନ ଲଦ୍ଧପରିସୋ, ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ୱିଯ ନଂ ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣା ପରିୱାରେନ୍ତି, ସୁଫୁସିତଂ ପନସ୍ସ ଦନ୍ତାୱରଣଂ, ମୁଦୁକା ଜିୱ୍ହା, ମଧୁରୋ ସରୋ, ଅନେଲଗଳା ୱାଚା, ସୋ ଯଂ ଯଦେୱସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାତି, ତଂ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସଯଂପଟିଭାନଂ କଥେନ୍ତୋ ମହାଜନଂ ରଞ୍ଜେତୀତି।

ଯସ୍ସ ଚ ଖ୍ୱାସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋତି ଯସ୍ସ ଚ ଖୋ ଅତ୍ଥାଯ ଅସ୍ସ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ରାଗପଟିଘାତତ୍ଥାଯ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଦୋସପଟିଘାତତ୍ଥାଯ ମେତ୍ତାଭାୱନା, ମୋହପଟିଘାତତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା, ୱିତକ୍କୂପଚ୍ଛେଦାଯ ଆନାପାନସ୍ସତି।

ସୋ ନିଯ୍ୟାତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯାତି ସୋ ଧମ୍ମୋ ଯୋ ତଂ ଯଥାଦେସିତଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ହେତୁନା ନଯେନ କାରଣେନ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ ନିଯ୍ୟାତି ଗଚ୍ଛତି ତମତ୍ଥଂ ସାଧେତୀତି ଦୀପେତି । ଇଦଂ ପନେସ ନ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱଦତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଧମ୍ମୋ ଅନିଯ୍ୟାନିକୋତି ଏୱମେୱଂ ପଣ୍ଡୱେଦେଯ୍ୟ, ନ ପନ ସକ୍କୋତି ୱତ୍ତୁଂ। କସ୍ମା? ଉପାରମ୍ଭଭଯା। ୱେସାଲିଯଞ୍ହି ବହୂ ସୋତାପନ୍ନ-ସକଦାଗାମି-ଅନାଗାମିଉପାସକା। ତେ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘ସୁନକ୍ଖତ୍ତ ତ୍ୱଂ ଭଗୱତା ଦେସିତଧମ୍ମୋ ଅନିଯ୍ୟାନିକୋତି ୱଦସି, ଯଦି ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଅନିଯ୍ୟାନିକୋ, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଇମେ କସ୍ମା ଏତ୍ତକା ସୋତାପନ୍ନା ଜାତା, ଏତ୍ତକା ସକଦାଗାମୀ, ଏତ୍ତକା ଅନାଗାମୀତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଉପାରମ୍ଭଂ କରେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ସୋ ଇମିନା

ଉପାରମ୍ଭଭଯେନ ଅନିୟ୍ୟାନିକୋତି ୱୁତ୍ତଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅଜ୍ଜୁନେନ ୱିସ୍ସଟ୍ଠକଣ୍ଡଂ ୱିଯ ଅସ୍ସ ଧମ୍ମୋ ଅମୋଘୋ ନିୟ୍ୟାତି, ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପନସ୍ସ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି।

ଅସ୍ସୋସି ଖୋତି ୱେସାଲିଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲସେଟ୍ଠିକୁଲାଦୀସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରିସମଜ୍ଝେ ଏୱଂ ଭାସମାନସ୍ସ ତଂ ୱଚନଂ ସୁଣି, ନ ପନ ପଟିସେଧେସି। କସ୍ମା? କାରୁଞ୍ଞତାଯ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି ଅଯଂ କୁଦ୍ଧୋ ଖାଯମାନଂ ୱେଳୁୱନଂ ୱିଯ ପକ୍ଖିତ୍ତଲୋଣଂ ଉଦ୍ଧନଂ ୱିଯ ଚ କୋଧୱସେନ ପଟପଟାଯତି, ମଯା ପଟିବାହିତୋ ପନ ମଯିପି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିସ୍ସତି, ଏୱମସ୍ସ ତଥାଗତେ ଚ ମଯି ଚାତି ଦ୍ୱୀସୁ ଜନେସୁ ଆଘାତୋ ଅତିଭାରିଯୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି କାରୁଞ୍ଞତାଯ ନ ପଟିସେଧେସି। ଅପି ଚସ୍ସ ଏୱଂ ଅହୋସି, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅୱଣ୍ଣକଥନଂ ନାମ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦେ ଦୋସାରୋପନସଦିସଂ, କୋ ଇମସ୍ସ କଥଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତି? ସଯମେୱ ଖେଳେ ପଚ୍ଛିନ୍ନେ ମୁଖେ ସୁକ୍ଖେ ଓରମିସ୍ସତୀତି ଇମିନା କାରଣେନ ନ ପଟିସେଧେସି। ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋତି ପିଣ୍ଡପାତପରିଯେସନତୋ ଅପଗତୋ।

୧୪୭।କୋଧନୋତି ଚଣ୍ଡୋ ଫରୁସୋ। ମୋଘପୁରିସୋତି ତୁଚ୍ଛପୁରିସୋ। ଯସ୍ସ ହି ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯୋ ନତ୍ଥି, ତଂ ବୁଦ୍ଧା ''ମୋଘପୁରିସୋ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଉପନିସ୍ସଯେ ସତିପି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମଗ୍ଗେ ୱା ଫଲେ ୱା ଅସତି ''ମୋଘପୁରିସୋ''ତି ୱଦନ୍ତିଯେୱ। ଇମସ୍ସ ପନ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋଯେୱ, ତେନ ତଂ ''ମୋଘପୁରିସୋ''ତି ଆହ। କୋଧା ଚ ପନସ୍ସ ଏସା ୱାଚା ଭାସିତାତି ଏସା ଚ ପନସ୍ସ ୱାଚା କୋଧେନ ଭାସିତା।

କସ୍ମା ପନେସ ଭଗୱତୋ କୁଦ୍ଧୋତି? ଅଯଞ୍ହି ପୁବ୍ବେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁପରିକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା କଥେସି। ସୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନନ୍ଦନୱନଚିତ୍ତଲତାୱନଫାରୁସକୱନମିସ୍ସକୱନେସୁ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନେ ଦେୱପୁତ୍ତେ ଚ ଦେୱଧୀତରୋ ଚ ଦିସ୍ୱା ଏତେସଂ ଏୱରୂପାଯ ଅତ୍ତଭାୱସମ୍ପତ୍ତିଯା ଠିତାନଂ କୀୱମଧୁରୋ ନୁ ଖୋ ସଦ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ସଦ୍ଦଂ ସୋତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଦସବଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଦିବ୍ବସୋତଧାତୁପରିକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛି। ଭଗୱା ପନସ୍ସ ଦିବ୍ବସୋତଧାତୁଯା ଉପନିସ୍ସଯୋ ନତ୍ଥୀତି ଞତ୍ୱା ପରିକମ୍ମଂ ନ କଥେସି। ନ ହି ବୁଦ୍ଧା ଉପନିସ୍ସଯୱିରହିତ ତସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ କଥେନ୍ତି। ସୋ ଭଗୱତି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି ''ଅହଂ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପଠମଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁପରିକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିଂ, ସୋ 'ମଯ୍ହଂ ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତୁ ୱା ମା ୱା ସମ୍ପଜ୍ଜତୂ'ତି କଥେସି। ଅହଂ ପନ ପଚ୍ଚଉପୁରିସକାରେନ ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଦିବ୍ବସୋତଧାତୁପରିକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିଂ, ତଂ ମେ ନ କଥେସି। ଅଦ୍ଧାସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି 'ଅଯଂ ରାଜପବ୍ବଜିତୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଦିବ୍ବସୋତଧାତୁଞାଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଚେତୋପରିଯଞାଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଆସୱାନଂ ଖଯଞାଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ମଯା ସମସମୋ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି ଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିଯୱସେନ ମଯ୍ହଂ ନ କଥେତୀ''ତି। ଭିଯ୍ୟୋସୋ ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କାସାଯାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ତୋପି ନ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ୱିଚରତି। ଦସବଲଂ ପନ ଅସତା ତୁଚ୍ଛେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ତେନାହ ଭଗୱା ''କୋଧା ଚ ପନସ୍ସ ଏସା ୱାଚା ଭାସିତା''ତି।

ୱଣ୍ଣୋ ହେସୋ, ସାରିପୁତ୍ତାତି, ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତେନ ସତସହସ୍ସକପ୍ପାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନି ପାରମିଯୋ ପୂରେନ୍ତେନ ଏତଦତ୍ଥମେୱ ୱାଯାମୋ କତୋ ''ଦେସନାଧମ୍ମୋ ମେ ନିୟ୍ୟାନିକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ତସ୍ମା ଯୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ, ସୋ ୱଣ୍ଣଂଯେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଭାସତି। ୱଣ୍ଣୋ ହେସୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣୋ ଏସୋ ତଥାଗତସ୍ସ, ନ ଅଗୁଣୋତି ଦସ୍ସେତି।

ଅଯମ୍ପିହି ନାମ ସାରିପୁତ୍ତାତିଆଦିନା କିଂ ଦସ୍ସେତି? ସୁନକ୍ଖତ୍ତେନ ପଟିସିଦ୍ଧସ୍ସ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ତନି ଅତ୍ଥିତଂ ଦସ୍ସେତି। ଭଗୱା କିର ଅଯଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ମୋଘପୁରିସୋ ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋତି ୱଦତି। ମଯ୍ହଞ୍ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଦିବ୍ବସୋତଧାତୁଞାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଚେତୋପରିଯଞାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଦସବଲଞାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜଞାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ ଅକମ୍ପନଞାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଚତୁଯୋନିପରିଚ୍ଛେଦକଞାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ପଞ୍ଚଗତିପରିଚ୍ଛେଦକଞାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବେପି ଚେତେ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାଯେୱ। ଏୱରୂପେସୁ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେସୁ ଏକସ୍ସାପି ୱିଜାନନସମତ୍ଥଂ ଧମ୍ମନ୍ୱଯମତ୍ତମ୍ପି ନାମ ଏତସ୍ସ ମୋଘପୁରିସସ୍ସ ନ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଯମ୍ପି ହି ନାମ ସାରିପୁତ୍ତାତିଆଦିନା ନଯେନ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଅନ୍ୱେତୀତି ଅନ୍ୱଯୋ, ଜାନାତି , ଅନୁବୁଜ୍ଝତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ୱଯୋ ଧମ୍ମନ୍ୱଯୋ, ତଂ ତଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଦିଧମ୍ମଂ ଜାନନପଞ୍ଞାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ''ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା''ତିଆଦୀହି ଏୱରୂପମ୍ପି ନାମ ମଯ୍ହଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ୱିଜ୍ଜମାନମେୱ ଅତ୍ଥୀତି ଜାନିତୁଂ ତସ୍ସ ମୋଘପୁରିସସ୍ସ ଧମ୍ମନ୍ୱଯୋପି ନ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣାଦୀସୁପି ଏୱଂ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାଦିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦସବଲଞ୍ଞାଣାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୪୮। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଚେତୋପରିୟଞ୍ଞାଣାନନ୍ତରଂ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ୱତ୍ତବ୍ବା ସିୟୁଂ, ୟସ୍ମା ପନ ତାସୁ ୱୁତ୍ତାସୁ ଉପରି ଦସବଲଞ୍ଞାଣଂ ନ ପରିପୂରତି, ତସ୍ମା ତା ଅୱତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଦସବଲଞ୍ଞାଣଂ ପରିପୂରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଦସ ଖୋ ପନିମାନି ସାରିପୁତ୍ତାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତଥାଗତବଲାନୀତି ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣାନି ତଥାଗତସ୍ସେୱ ବଲାନି। ୟଥା ୱା ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ବଲାନି ପୁଞ୍ଞୁସ୍ସୟସମ୍ପତ୍ତିୟା ଆଗତାନି, ତଥା ଆଗତବଲାନୀତିପି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଦୁୱିଧଂ ତଥାଗତବଲଂ କାୟବଲଞ୍ଚ ଞାଣବଲଞ୍ଚ। ତେସୁ କାୟବଲଂ ହତ୍ଥିକୁଲାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପୋରାଣେହି –

‘‘କାଲାୱକଞ୍ଚ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟଂ, ପଣ୍ଡରଂ ତମ୍ବପିଙ୍ଗଲଂ;

ଗନ୍ଧମଙ୍ଗଲହେମଞ୍ଚ, ଉପୋସଥଛଦ୍ଦନ୍ତିମେ ଦସା’’ତି।

ଇମାନି ହି ଦସ ହତ୍ଥିକୁଲାନି। ତତ୍ଥ କାଲାୱକନ୍ତି ପକତିହତ୍ଥିକୁଲଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ପୁରିସାନଂ କାୟବଲଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ କାଲାୱକହତ୍ଥିନୋ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ କାଲାୱକାନଂ ବଲଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟସ୍ସ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ପଣ୍ଡରସ୍ସ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ପଣ୍ଡରାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ତମ୍ବସ୍ସ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ତମ୍ବାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ପିଙ୍ଗଲସ୍ସ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ପିଙ୍ଗଲାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ଗନ୍ଧହତ୍ଥିନୋ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ଗନ୍ଧହତ୍ଥୀନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ମଙ୍ଗଲସ୍ସ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ମଙ୍ଗଲାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ହେମୱତସ୍ସ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ହେମୱତାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ଉପୋସଥସ୍ସ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ଉପୋସଥାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ଛଦ୍ଦନ୍ତସ୍ସ। ୟଂ ଦସନ୍ନଂ ଛଦ୍ଦନ୍ତାନଂ ତଂ ଏକସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ। ନାରାୟନସଙ୍ଘାତବଲନ୍ତିପି ଇଦମେୱ ୱୁଚ୍ଚତି । ତଦେତଂ ପକତିହତ୍ଥିଗଣନାୟ ହତ୍ଥୀନଂ କୋଟିସହସ୍ସାନଂ ପୁରିସଗଣନାୟ ଦସନ୍ନଂ ପୁରିସକୋଟିସହସ୍ସାନଂ ବଲଂ ହୋତି। ଇଦଂ ତାୱ ତଥାଗତସ୍ସ କାୟବଲଂ।

ଞାଣବଲଂ ପନ ପାଳିୟଂ ତାୱ ଆଗତମେୱ। ଦସବଲଞ୍ଞାଣଂ, ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜଞାଣଂ, ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ ଅକମ୍ପନଞାଣଂ, ଚତୁୟୋନିପରିଚ୍ଛେଦକଞାଣଂ, ପଞ୍ଚଗତିପରିଚ୍ଛେଦକଞାଣଂ। ସଂୟୁତ୍ତକେ (ସଂ। ନି। ୨।୩୪) ଆଗତାନି ତେସତ୍ତତି ଞାଣାନି ସତ୍ତସତ୍ତତି ଞାଣାନୀତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞାନିପି ଅନେକାନି ଞାଣସହସ୍ସାନି, ଏତଂ ଞାଣବଲଂ ନାମ। ଇଧାପି ଞାଣବଲମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଞାଣଞ୍ହି ଅକମ୍ପିୟଟ୍ଠେନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଟ୍ଠେନ ଚ ବଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୟେହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋତି ୟେହି ଦସହି ଞାଣବଲେହି ଉପେତୋ ସମୁପେତୋ। ଆସଭଂ ଠାନନ୍ତି ସେଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ଉତ୍ତମଟ୍ଠାନଂ। ଆସଭା ୱା ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧା, ତେସଂ ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ଗୱସତଜେଟ୍ଠକୋ ଉସଭୋ, ଗୱସହସ୍ସଜେଟ୍ଠକୋ ୱସଭୋ। ୱଜସତଜେଟ୍ଠକୋ ୱା ଉସଭୋ, ୱଜସହସ୍ସଜେଟ୍ଠକୋ ୱସଭୋ। ସବ୍ବଗୱସେଟ୍ଠୋ ସବ୍ବପରିସ୍ସୟସହୋ ସେତୋ ପାସାଦିକୋ ମହାଭାରୱହୋ ଅସନିସତସଦ୍ଦେହିପି ଅକମ୍ପନିୟୋ ନିସଭୋ, ସୋ ଇଧ ଉସଭୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଇଦମ୍ପି ହି ତସ୍ସ ପରିୟାୟୱଚନଂ। ଉସଭସ୍ସ ଇଦନ୍ତି ଆସଭଂ। ଠାନନ୍ତି ଚତୂହି ପାଦେହି ପଥୱିଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଅଚଲଟ୍ଠାନଂ। ଇଦଂ ପନ ଆସଭଂ ୱିୟାତି ଆସଭଂ। ୟଥେୱ ହି ନିସଭସଙ୍ଖାତୋ ଉସଭୋ ଉସଭବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୂହି ପାଦେହି ପଥୱିଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଅଚଲଟ୍ଠାନେନ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ତଥାଗତୋପି ଦସହି ତଥାଗତବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୂହି ୱେସାରଜ୍ଜପାଦେହି ଅଟ୍ଠପରିସପଥୱିଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ସଦେୱକେ ଲୋକେ କେନଚି ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେନ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତେନ ଅକମ୍ପିୟୋ ଅଚଲଟ୍ଠାନେନ ତିଟ୍ଠତି। ଏୱଂ ତିଟ୍ଠମାନୋୱ ତଂ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ଉପଗଚ୍ଛତି ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି ଅତ୍ତନି ଆରୋପେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତୀ’’ତି।

ପରିସାସୂତି ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ। ସୀହନାଦଂ ନଦତୀତି ସେଟ୍ଠନାଦଂ ଅଭୀତନାଦଂ ନଦତି, ସୀହନାଦସଦିସଂ ୱା ନାଦଂ ନଦତି। ଅୟମତ୍ଥୋ ସୀହନାଦସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ। ୟଥା ୱା ସୀହୋ ସହନତୋ ହନନତୋ ଚ ସୀହୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ତଥାଗତୋ ଲୋକଧମ୍ମାନଂ ସହନତୋ ପରପ୍ପୱାଦାନଞ୍ଚ ହନନତୋ ସୀହୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସୀହସ୍ସ ନାଦଂ ସୀହନାଦଂ। ତତ୍ଥ ୟଥା ସୀହୋ ସୀହବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିସାରଦୋ ୱିଗତଲୋମହଂସୋ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ଏୱଂ ତଥାଗତସୀହୋପି ତଥାଗତବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ ୱିସାରଦୋ ୱିଗତଲୋମହଂସୋ ଇତି ରୂପନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ନାନାୱିଧଦେସନାୱିଲାସସମ୍ପନ୍ନଂ ସୀହନାଦଂ ନଦତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତୀ’’ତି। ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତୀତି ଏତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତମଂ ୱିସିଟ୍ଠଂ। ଚକ୍କ-ସଦ୍ଦୋ ପନାୟଂ –

ସମ୍ପତ୍ତିୟଂ ଲକ୍ଖଣେ ଚ, ରଥଙ୍ଗେ ଇରିୟାପଥେ;

ଦାନେ ରତନଧମ୍ମୂର-ଚକ୍କାଦୀସୁ ଚ ଦିସ୍ସତି;

ଧମ୍ମଚକ୍କେ ଇଧ ମତୋ, ତଞ୍ଚ ଦ୍ୱେଧା ୱିଭାୱୟେ।

‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କାନି, ଯେହି ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୩୧) ହି ଅଯଂ ସମ୍ପତ୍ତିଯଂ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ପାଦତଲେସୁ ଚକ୍କାନି ଜାତାନୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୫) ଏତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣେ। ‘‘ଚକ୍କଂୱ ୱହତୋ ପଦ’’ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୧) ଏତ୍ଥ ରଥଙ୍ଗେ। ‘‘ଚତୁଚକ୍କଂ ନୱଦ୍ୱାର’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୯) ଏତ୍ଥ ଇରିଯାପଥେ। ‘‘ଦଦଂ ଭୁଞ୍ଜ ମା ଚ ପମାଦୋ, ଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତଯ ସବ୍ବପାଣିନ’’ନ୍ତି (ଜା। ୧।୭।୧୪୯) ଏତ୍ଥ ଦାନେ। ‘‘ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ପାତୁରହୋସୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୪୩) ଏତ୍ଥ ରତନଚକ୍କେ। ‘‘ମଯା ପୱତ୍ତିତଂ ଚକ୍କ’’ନ୍ତି (ସୁ। ନି। ୫୬୨) ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମଚକ୍କେ। ‘‘ଇଚ୍ଛାହତସ୍ସ ପୋସସ୍ସ, ଚକ୍କଂ ଭମତି ମତ୍ଥକେ’’ତି (ଜା। ୧।୧।୧୦୪; ୧।୫।୧୦୩) ଏତ୍ଥ ଉରଚକ୍କେ। ‘‘ଖୁରପରିଯନ୍ତେନ ଚେପି ଚକ୍କେନା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୬୬) ଏତ୍ଥ ପହରଣଚକ୍କେ। ‘‘ଅସନିୱିଚକ୍କ’’ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୬୧; ସଂ। ନି। ୨।୧୬୨) ଏତ୍ଥ ଅସନିମଣ୍ଡଲେ। ଇଧ ପନାଯଂ ଧମ୍ମଚକ୍କେ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ତଂ ପନ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି ପଟିୱେଧଞାଣଞ୍ଚେୱ ଦେସନାଞାଣଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାପଭାୱିତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅରିଯଫଲାୱହଂ ପଟିୱେଧଞାଣଂ। କରୁଣାପଭାୱିତଂ ସାୱକାନଂ ଅରିଯଫଲାୱହଂ ଦେସନାଞାଣଂ। ତତ୍ଥ ପଟିୱେଧଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ତଞ୍ହି ଅଭିନିକ୍ଖମନତୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ତୁସିତଭୱନତୋ ୱା ଯାୱ ମହାବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ଦୀପଙ୍କରଦସବଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ଦେସନାଞାଣମ୍ପି ପୱତ୍ତମାନଂ ପୱତ୍ତନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ତଞ୍ହି ଯାୱ ଅଞ୍ଞାତକୋଣ୍ଡଞ୍ଞସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗା ପୱତ୍ତମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତଂ ନାମ। ତେସୁ ପଟିୱେଧଞାଣଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ, ଦେସନାଞାଣଂ ଲୋକିଯଂ। ଉଭଯମ୍ପି ପନେତଂ ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଂ, ବୁଦ୍ଧାନଂଯେୱ ଓରସଞାଣଂ।

ଇଦାନି ଯେହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ଯାନି ଆଦିତୋୱ ‘‘ଦସ ଖୋ ପନିମାନି, ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲାନୀ’’ତି ନିକ୍ଖିତ୍ତାନି, ତାନି ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ କତମାନି ଦସ? ଇଧ, ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତୋ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋତି କାରଣଞ୍ଚ କାରଣତୋ। କାରଣଞ୍ହି ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ ଫଲଂ ତିଟ୍ଠତି ତଦାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିଯାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେୱ ପୱତ୍ତତି ଚ, ତସ୍ମା ଠାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ଭଗୱା ‘‘ଯେ ଯେ ଧମ୍ମା ଯେସଂ ଯେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ହେତୂ ପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପାଦାଯ, ତଂ ତଂ ଠାନଂ। ଯେ ଯେ ଧମ୍ମା ଯେସଂ ଯେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ନ ହେତୂ ନ ପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପାଦାଯ, ତଂ ତଂ ଅଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ପଜାନନ୍ତୋ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଅଭିଧମ୍ମେ ପନେତଂ, ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୮୦୯) ନଯେନ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ଯମ୍ପିତି ଯେନ ଞାଣେନ। ଇଦମ୍ପି, ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସାତି ଇଦମ୍ପି ଠାନାଟ୍ଠାନଞାଣଂ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

କମ୍ମସମାଦାନାନନ୍ତି ସମାଦିଯିତ୍ୱା କତାନଂ କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମାନଂ, କମ୍ମମେୱ ୱା କମ୍ମସମାଦାନଂ। ଠାନସୋ ହେତୁସୋତି ପଚ୍ଚଯତୋ ଚେୱ ହେତୁତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଗତିଉପଧିକାଲପଯୋଗା ୱିପାକସ୍ସ ଠାନଂ। କମ୍ମଂ ହେତୁ। ଇମସ୍ସ ପନ ଞାଣସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରକଥା ‘‘ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚାନି ପାପକାନି କମ୍ମସମାଦାନାନି ଗତିସମ୍ପତ୍ତିପଟିବାଳ୍ହାନି ନ ୱିପଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୮୧୦) ନଯେନ ଅଭିଧମ୍ମେ ଆଗତାଯେୱ।

ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିନ୍ତି ସବ୍ବଗତିଗାମିନିଂ ଅଗତିଗାମିନିଞ୍ଚ। ପଟିପଦନ୍ତି ମଗ୍ଗଂ। ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ବହୂସୁପି ମନୁସ୍ସେସୁ ଏକମେୱ ପାଣଂ ଘାତେନ୍ତେସୁ ଇମସ୍ସ ଚେତନା ନିରଯଗାମିନୀ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମସ୍ସ ଚେତନା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଗାମିନୀତି ଇମିନା ନଯେନ ଏକୱତ୍ଥୁସ୍ମିମ୍ପି କୁସଲାକୁସଲଚେତନାସଙ୍ଖାତାନଂ ପଟିପତ୍ତୀନଂ ଅୱିପରୀତତୋ ସଭାୱଂ ଜାନାତି। ଇମସ୍ସ ଚ ଞାଣସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରକଥା ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ତଥାଗତସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଂ? ଇଧ ତଥାଗତୋ ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ନିରଯଗାମୀତି ପଜାନାତୀ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୮୧୧) ନଯେନ ଅଭିଧମ୍ମେ ଆଗତାଯେୱ।

ଅନେକଧାତୁନ୍ତି ଚକ୍ଖୁଧାତୁଆଦୀହି କାମଧାତୁଆଦୀହି ୱା ଧାତୂହି ବହୁଧାତୁଂ। ନାନାଧାତୁନ୍ତି ତାସଂଯେୱ ଧାତୂନଂ ୱିଲକ୍ଖଣତାଯ ନାନପ୍ପକାରଧାତୁଂ। ଲୋକନ୍ତି ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁଲୋକଂ। ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ତାସଂ ତାସଂ ଧାତୂନଂ ଅୱିପରୀତତୋ ସଭାୱଂ ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ଇଦମ୍ପି ଞାଣଂ ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଅନେକଧାତୁନାନାଧାତୁଲୋକଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଂ, ଇଧ ତଥାଗତୋ ଖନ୍ଧନାନତ୍ତଂ ପଜାନାତୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅଭିଧମ୍ମେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ।

ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତନ୍ତି ହୀନାଦୀହି ଅଧିମୁତ୍ତୀହି ନାନାଧିମୁତ୍ତିକଭାୱଂ। ଇଦମ୍ପି ଞାଣଂ, ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ତଥାଗତସ୍ସ ସତ୍ତାନଂ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଂ, ଇଧ ତଥାଗତୋ ପଜାନାତି ସନ୍ତି ସତ୍ତା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା’’ତି ଆଦିନା ନଯେନ ଅଭିଧମ୍ମେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ।

ପରସତ୍ତାନନ୍ତି ପଧାନସତ୍ତାନଂ। ପରପୁଗ୍ଗଲାନନ୍ତି ତତୋ ପରେସଂ ହୀନସତ୍ତାନଂ। ଏକତ୍ଥମେୱ ୱା ଏତଂ ପଦଦ୍ୱଯଂ। ୱେନେଯ୍ୟୱସେନ ପନ ଦ୍ୱେଧା ୱୁତ୍ତଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତନ୍ତି ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପରଭାୱଂ ଅପରଭାୱଞ୍ଚ, ୱୁଦ୍ଧିଞ୍ଚ ହାନିଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ସପି ଞାଣସ୍ସ ୱିଭାରକଥା – ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଂ, ଇଧ ତଥାଗତୋ ସତ୍ତାନଂ ଆସଯଂ ପଜାନାତି ଅନୁସଯଂ ପଜାନାତୀ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୮୧୪) ନଯେନ ଅଭିଧମ୍ମେ ଆଗତାଯେୱ।

ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତୀନନ୍ତି ପଠମାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ରୂପୀ ରୂପାନି ପସ୍ସତୀତିଆଦୀନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱିମୋକ୍ଖାନଂ ସୱିତକ୍କସୱିଚାରାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ସମାଧୀନଂ ପଠମଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଆଦୀନଞ୍ଚ ନୱନ୍ନଂ ଅନୁପୁବ୍ବସମାପତ୍ତୀନଂ। ସଂକିଲେସନ୍ତି ହାନଭାଗିଯଧମ୍ମଂ। ୱୋଦାନନ୍ତି ୱିସେସଭାଗିଯଧମ୍ମଂ। ୱୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ‘‘ୱୋଦାନମ୍ପି ୱୁଟ୍ଠାନଂ। ତମ୍ହା ତମ୍ହା ସମାଧିମ୍ହା ୱୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ୱୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୮୨୮) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପଗୁଣଜ୍ଝାନଞ୍ଚେୱ ଭୱଙ୍ଗଫଲସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ। ହେଟ୍ଠିମଂ ହେଟ୍ଠିମଞ୍ହି ପଗୁଣଜ୍ଝାନଂ ଉପରିମସ୍ସ ଉପରିମସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ‘‘ୱୋଦାନମ୍ପି ୱୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଭୱଙ୍ଗେନ ପନ ସବ୍ବଜ୍ଝାନେହି ୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ଫଲସମାପତ୍ତିଯା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ତମ୍ହା ତମ୍ହା ସମାଧିମ୍ହା ୱୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ୱୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦମ୍ପି ଞାଣଂ ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତୀନଂ ସଂକିଲେସଂ ୱୋଦାନଂ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଂ, ଝାଯୀତି ଚତ୍ତାରୋ ଝାଯୀ, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ଝାଯୀ ସମ୍ପତ୍ତିଂଯେୱ ସମାନଂ ୱିପତ୍ତୀତି ପଚ୍ଚେତୀ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୮୨୮) ନଯେନ ଅଭିଧମ୍ମେ ୱିତ୍ଥାରିତଂ। ସତ୍ତନ୍ନଂ ଞାଣାନଂ ୱିତ୍ଥାରକଥାୱିନିଚ୍ଛଯୋ ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିଯଂ ୱିଭଙ୍ଗଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୋ। ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତା। ଆସୱକ୍ଖଯକଥା ଭଯଭେରୱେ।

୧୪୯।ଇମାନି ଖୋ ସାରିପୁତ୍ତାତି ଯାନି ପୁବ୍ବେ ‘‘ଦସ ଖୋ ପନିମାନି, ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲାନୀ’’ତି ଅୱୋଚଂ, ଇମାନି ତାନୀତି ଅପ୍ପନଂ କରୋତି। ତତ୍ଥ ପରୱାଦୀକଥା ହୋତି – ଦସବଲଞାଣଂ ନାମ ପାଟିଯେକ୍କଂ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସେୱାଯଂ ପଭେଦୋତି। ତଂ ନ ତଥା ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞମେୱ ହି ଦସବଲଞାଣଂ, ଅଞ୍ଞଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ। ଦସବଲଞାଣଞ୍ହି ସକସକକିଚ୍ଚମେୱ ଜାନାତି। ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ ତମ୍ପି ତତୋ ଅୱସେସମ୍ପି ପଜାନାତି। ଦସବଲଞାଣେସୁ ହି ପଠମଂ କାରଣାକାରଣମେୱ ଜାନାତି। ଦୁତିଯଂ କମ୍ମନ୍ତରୱିପାକନ୍ତରମେୱ। ତତିଯଂ କମ୍ମପରିଚ୍ଛେଦମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ ଧାତୁନାନତ୍ତକାରଣମେୱ। ପଞ୍ଚମଂ ସତ୍ତାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯାଧିମୁତ୍ତିମେୱ। ଛଟ୍ଠଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ତିକ୍ଖମୁଦୁଭାୱମେୱ। ସତ୍ତମଂ ଝାନାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ତେସଂ ସଂକିଲେସାଦିମେୱ। ଅଟ୍ଠମଂ ପୁବ୍ବେନିୱୁତ୍ଥଖନ୍ଧସନ୍ତତିମେୱ। ନୱମଂ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିମେୱ। ଦସମଂ ସଚ୍ଚପରିଚ୍ଛେଦମେୱ। ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପନ ଏତେହି ଜାନିତବ୍ବଞ୍ଚ ତତୋ ଉତ୍ତରିଞ୍ଚ ପଜାନାତି। ଏତେସଂ ପନ କିଚ୍ଚଂ ନ ସବ୍ବଂ କରୋତି। ତଞ୍ହି ଝାନଂ ହୁତ୍ୱା ଅପ୍ପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଇଦ୍ଧି ହୁତ୍ୱା ୱିକୁବ୍ବିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ମଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା କିଲେସେ ଖେପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅପିଚ ପରୱାଦୀ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ – ‘‘ଦସବଲଞାଣଂ ନାମ ଏତଂ ସୱିତକ୍କସୱିଚାରଂ ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତଂ ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରଂ କାମାୱଚରଂ ରୂପାୱଚରଂ ଅରୂପାୱଚରଂ ଲୋକିଯଂ ଲୋକୁତ୍ତର’’ନ୍ତି? ଜାନନ୍ତୋ ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ ଞାଣାନି ସୱିତକ୍କସୱିଚାରାନୀତି ୱକ୍ଖତି। ତତୋ ପରାନି ଦ୍ୱେ ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରାନୀତି ୱକ୍ଖତି। ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣଂ ସିଯା ସୱିତକ୍କସୱିଚାରଂ, ସିଯା ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତଂ, ସିଯା ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରନ୍ତି ୱକ୍ଖତି। ତଥା ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ କାମାୱଚରାନି, ତତୋ ପରାନି ଦ୍ୱେ ରୂପାୱଚରାନି, ଅୱସାନେ ଏକଂ ଲୋକୁତ୍ତରନ୍ତି ୱକ୍ଖତି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପନ ସୱିତକ୍କସୱିଚାରମେୱ କାମାୱଚରମେୱ ଲୋକିଯମେୱାତି ୱକ୍ଖତି।

ଏୱମେତ୍ଥ ଅନୁପଦୱଣ୍ଣନଂ କତ୍ୱା ଇଦାନି ଯସ୍ମା ତଥାଗତୋ ପଠମଂଯେୱ ଠାନାଟ୍ଠାନଞାଣେନ ୱେନେଯ୍ୟସତ୍ତାନଂ ଆସୱକ୍ଖଯାଧିଗମସ୍ସ ଚେୱ ଅନଧିଗମସ୍ସ ଚ ଠାନାଟ୍ଠାନଭୂତଂ କିଲେସାୱରଣାଭାୱଂ ପସ୍ସତି, ଲୋକିଯସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଦସ୍ସନତୋ ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନାଭାୱଦସ୍ସନତୋ ଚ। ଅଥ ନେସଂ କମ୍ମୱିପାକଞାଣେନ ୱିପାକାୱରଣାଭାୱଂ ପସ୍ସତି, ତିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିଦସ୍ସନତୋ। ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନୀପଟିପଦାଞାଣେନ କମ୍ମାୱରଣାଭାୱଂ ପସ୍ସତି, ଅନନ୍ତରିଯକମ୍ମାଭାୱଦସ୍ସନତୋ। ଏୱଂ ଅନାୱରଣାନଂ ଅନେକଧାତୁନାନାଧାତୁଞାଣେନ ଅନୁକୂଲଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥଂ ଚରିଯୱିସେସଂ ପସ୍ସତି, ଧାତୁୱେମତ୍ତଦସ୍ସନତୋ। ଅଥ ନେସଂ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତାଞାଣେନ ଅଧିମୁତ୍ତିଂ ପସ୍ସତି, ପଯୋଗଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱାପି ଅଧିମୁତ୍ତିୱସେନ ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥଂ। ଅଥେୱଂ ଦିଟ୍ଠାଧିମୁତ୍ତୀନଂ ଯଥାସତ୍ତି ଯଥାବଲଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତଞାଣେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତଂ ପସ୍ସତି, ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ତିକ୍ଖମୁଦୁଭାୱଦସ୍ସନତୋ। ଏୱଂ ପରିଞ୍ଞାତିନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତା ପନ ତେ ସଚେ ଦୂରେ ହୋନ୍ତି, ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀସୁ ୱସୀଭୂତତ୍ତା ଇଦ୍ଧିୱିସେସେନ ତେ ଖିପ୍ପଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ନେସଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣେନ ପୁବ୍ବଜାତିଭାୱନଂ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣାନୁଭାୱତୋ ପତ୍ତବ୍ବେନ ଚେତୋପରିଯଞାଣେନ ସମ୍ପତି ଚିତ୍ତୱିସେସଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣାନୁଭାୱେନ ଆସୱକ୍ଖଯଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ୱିଗତସମ୍ମୋହତ୍ତା ଆସୱକ୍ଖଯାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ତସ୍ମା ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ଇମାନି ଦସବଲାନି ୱୁତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱାଚଂ ଅପ୍ପହାଯାତିଆଦୀସୁ ପୁନ ଏୱରୂପିଂ ୱାଚଂ ନ ୱକ୍ଖାମୀତି ୱଦନ୍ତୋ ତଂ ୱାଚଂ ପଜହତି ନାମ। ପୁନ ଏୱରୂପଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଂ ପଜହତି ନାମ। ପୁନ ଏୱରୂପଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ନ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି ପଜହନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠିଂ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି ନାମ, ତଥା ଅକରୋନ୍ତୋ ନେୱ ପଜହତି, ନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି। ସୋ ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଏୱଂ ନିରଯେତି ଯଥା ନିରଯପାଲେହି ଆହରିତ୍ୱା ନିରଯେ ଠପିତୋ, ଏୱଂ ନିରଯେ ଠପିତୋଯେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଦାନିସ୍ସ ଅତ୍ଥସାଧକଂ ଉପମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋତିଆଦୀସୁ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞା ୱେଦିତବ୍ବା। ଲୋକୁତ୍ତରୱସେନେୱ ୱିନିୱତ୍ତେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଅଯଞ୍ହି ସମ୍ମାୱାଚାକମ୍ମନ୍ତାଜୀୱେହି ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ, ସମ୍ମାୱାଯାମସତିସମାଧୀହି ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସଙ୍କପ୍ପେହି ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ଏୱଂ ସୀଲାଦିସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯଥା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱଦାମି ଇମମ୍ପି କାରଣଂ ଏୱରୂପମେୱ । ଯଥା ହି ମଗ୍ଗାନନ୍ତରଂ ଅୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱାୱ ଫଲଂ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ଏୱମେୱ ଇମସ୍ସାପି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚୁତିଅନନ୍ତରଂ ଅୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱାୱ ନିରଯେ ପଟିସନ୍ଧି ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସକଲସ୍ମିଞ୍ହି ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଇମାଯ ଉପମାଯ ଗାଲ୍ହତରଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋପମା ନାମ ନତ୍ଥି।

୧୫୦।ୱେସାରଜ୍ଜାନୀତି ଏତ୍ଥ ସାରଜ୍ଜପଟିପକ୍ଖୋ ୱେସାରଜ୍ଜଂ, ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ସାରଜ୍ଜାଭାୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନସୋମନସ୍ସମଯଞାଣସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋତି ଅହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ମଯା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ଏୱଂ ପଟିଜାନତୋ ତୱ। ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ଇମେ ନାମ ଧମ୍ମା ତଯା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା। ତତ୍ର ୱତାତି ତେସୁ ୱତ ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ଏୱଂ ଦସ୍ସିତଧମ୍ମେସୁ। ସହଧମ୍ମେନାତି ସହେତୁନା ସକାରଣେନ ୱଚନେନ ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ୱିଯ ୱିପ୍ପଲପନ୍ତୋ ଅପ୍ପମାଣଂ। ନିମିତ୍ତମେତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋପି ଧମ୍ମୋପି ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଯୋ ମଂ ପଟିଚୋଦେସ୍ସତି, ତଂ ଧମ୍ମଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅଯଂ ନାମ ଧମ୍ମୋ ତଯା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ମଂ ପଟିଚୋଦେସ୍ସତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଖେମପ୍ପତ୍ତୋତି ଖେମଂ ପତ୍ତୋ, ସେସପଦଦ୍ୱଯଂ ଇମସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ସବ୍ବଞ୍ଚେତଂ ୱେସାରଜ୍ଜଞାଣମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଦସବଲସ୍ସ ହି ଅଯଂ ନାମ ଧମ୍ମୋ ତଯା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ଚୋଦକଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱା ଚୋଦନାକାରଣଂ ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମଂ ୱା ଅପସ୍ସତୋ ସଭାୱବୁଦ୍ଧୋଯେୱ ୱା ସମାନୋ ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋସ୍ମୀତି ୱଦାମୀତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ବଲୱତରଂ ସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଞାଣଂ ୱେସାରଜ୍ଜଂ ନାମ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଖେମପ୍ପତ୍ତୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅନ୍ତରାଯିକା ଧମ୍ମାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅନ୍ତରାଯିକା, ତେ ଅତ୍ଥତୋ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କନ୍ତା ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କନ୍ତଞ୍ହି ଅନ୍ତମସୋ ଦୁକ୍କଟ-ଦୁବ୍ଭାସିତମ୍ପି ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତି। ଇଧ ପନ ମେଥୁନଧମ୍ମୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ମେଥୁନଂ ସେୱତୋ ହି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ନିସ୍ସଂସଯମେୱ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ତେସୁ ଅତ୍ଥାଯାତି ରାଗକ୍ଖଯାଦୀସୁ ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ। ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋତି ଅସୁଭଭାୱନାଦିଧମ୍ମୋ କଥିତୋ । ତତ୍ର ୱତ ମନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଅନିଯ୍ୟାନିକଧମ୍ମେ ମଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦସବଲଞାଣାଦିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଟ୍ଠପରିସୱଣ୍ଣନା

୧୫୧। ‘‘ଅଟ୍ଠ ଖୋ ଇମା ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ୱେସାରଜ୍ଜଞାଣସ୍ସ ବଲଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଯଥା ହି ଛେକଂ ପରିସଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧନସମତ୍ଥାଯ କଥାଯ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଛେକଭାୱୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ଇମା ଅଟ୍ଠ ପରିସା ପତ୍ୱା ୱେସାରଜ୍ଜଞାଣସ୍ସ ୱେସାରଜ୍ଜଭାୱୋ ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି ୱେସାରଜ୍ଜଞାଣସ୍ସ ବଲଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ଅଟ୍ଠ ଖୋ ଇମା ସାରିପୁତ୍ତାତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଖତ୍ତିଯପରିସାତି ଖତ୍ତିଯାନଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ, ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ମାରକାଯିକାନଂ ପନ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ମାରପରିସା ୱେଦିତବ୍ବା, ନ ମାରାନଂ। ସବ୍ବାପି ଚେତା ପରିସା ଉଗ୍ଗଟ୍ଠାନଦସ୍ସନୱସେନ ଗହିତା। ମନୁସ୍ସା ହି ‘‘ଏତ୍ଥ ରାଜା ନିସିନ୍ନୋ’’ତି ପକତିୱଚନମ୍ପି ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, କଚ୍ଛେହି ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏୱଂ ଉଗ୍ଗା ଖତ୍ତିଯପରିସା। ବ୍ରାହ୍ମଣା ତୀସୁ ୱେଦେସୁ କୁସଲା ହୋନ୍ତି, ଗହପତଯୋ ନାନାୱୋହାରେସୁ ଚେୱ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତାଯ ଚ। ସମଣା ସକୱାଦପରୱାଦେସୁ କୁସଲା ହୋନ୍ତି। ତେସଂ ମଜ୍ଝେ ଧମ୍ମକଥାକଥନଂ ନାମ ଅତିୱିଯ ଭାରୋ। ଅମନୁସ୍ସାପି ଉଗ୍ଗା ହୋନ୍ତି। ଅମନୁସ୍ସୋତି ହି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେପି ମନୁସ୍ସାନଂ ସକଲସରୀରଂ ସଙ୍କମ୍ପତି, ତେସଂ ରୂପଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ସଦ୍ଦଂ ୱା ସୁତ୍ୱା ସତ୍ତା ୱିସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଅମନୁସ୍ସପରିସା ଉଗ୍ଗା। ତାସୁପି ଧମ୍ମକଥାକଥନଂ ନାମ ଅତିୱିଯ ଭାରୋ। ଇତି ଉଗ୍ଗଟ୍ଠାନଦସ୍ସନୱସେନ ତା ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଞ୍ଝୋଗାହତୀତି ଅନୁପଓିସତି। ଅନେକସତଂ ଖତ୍ତିଯପରିସନ୍ତି ବିମ୍ବିସାରସମାଗମ ଞାତିସମାଗମ ଲିଚ୍ଛଵୀସମାଗମସଦିସଂ। ଅଞ୍ଞେସୁପି ଚକ୍କଵାଳେସୁ ଲବ୍ଭତିଯେଵ। କିଂ ପନ ଭଗଵା ଅଞ୍ଞାନି ଚକ୍କଵାଳାନିପି ଗଚ୍ଛତୀତି? ଆମ ଗଚ୍ଛତି। କୀଦିସୋ ହୁତ୍ୱା? ଯାଦିସା ତେ, ତାଦିସୋଯେଵ। ତେନେଵାହ "ଅଭିଜାନାମି ଖୋ ପନାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅନେକସତଂ ଖତ୍ତିଯପରିସଂ ଉପସଙ୍କମିତା, ତତ୍ଥ ଯାଦିସକୋ ତେସଂ ଵଣ୍ଣୋ ହୋତି, ତାଦିସକୋ ମଯ୍ହଂ ଵଣ୍ଣୋ ହୋତି। ଯାଦିସକୋ ତେସଂ ସରୋ ହୋତି, ତାଦିସକୋ ମଯ୍ହଂ ସରୋ ହୋତି। ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେମି ସମାଦପେମି ସମୁତ୍ତେଜେମି ସମ୍ପହଂସେମି। ଭାସମାନଞ୍ଚ ମଂ ନ ଜାନନ୍ତି 'କୋ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ ଭାସତି ଦେଵୋ ଵା ମନୁସ୍ସୋ ଵା'ତି। ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସମାଦପେତ୍ୱା ସମୁତ୍ତେଜେତ୍ୱା ସମ୍ପହଂସେତ୍ୱା ଅନ୍ତରଧାଯାମି । ଅନ୍ତରହିତଞ୍ଚ ମଂ ନ ଜାନନ୍ତି 'କୋ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ ଅନ୍ତରହିତୋ ଦେଵୋ ଵା ମନୁସ୍ସୋ ଵା'"ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୭୨)।

ଖତ୍ତିଯା କେଯୂରଙ୍ଗଦମାଲାଗନ୍ଧାଦିଵିଭୂସିତା ନାନାଵିରାଗଵସନା ଆମୁକ୍କମଣିକୁଣ୍ଡଲା ମୋଳିଧରା ହୋନ୍ତି। କିଂ ଭଗଵାପି ଏଵଂ ଅତ୍ତାନଂ ମଣ୍ଡେତି? ତେ ଚ ଓଦାତାପି ହୋନ୍ତି କାଳାପି ମଂଗୁଲଚ୍ଛଵୀପି। କିଂ ସତ୍ଥାପି ଏଵରୂପୋ ହୋତୀତି? ସତ୍ଥା ଅତ୍ତନୋ ପକତିଵସେନେଵ ଗଚ୍ଛତି, ତେସଂ ପନ ତାଦିସୋ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି, ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାସନେ ନିସିନ୍ନଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତି, ତେସଂ "ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ଅତିଵିଯ ଵିରୋଚତୀ"ତି ହୋତି। ତେ ଚ ଭିନ୍ନସ୍ସରାପି ହୋନ୍ତି ଗଗ୍ଗସ୍ସରାପି କାକସ୍ସରାପି। ସତ୍ଥା ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନେଵ ଧମ୍ମଂ କଥେତି। ତାଦିସକୋ ମଯ୍ହଂ ସରୋ ହୋତୀତି ଇଦଂ ପନ ଭାସନ୍ତରଂ ସନ୍ଧାଯ କଥିତଂ। ମନୁସ୍ସାନଂ ପନ ତଂ ସୁତ୍ୱା "ଅଜ୍ଜ ରାଜା ମଧୁରେନ ସରେନ କଥେତୀ"ତି ହୋତି। କଥେତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେ ଚ ଭଗଵତି ପୁନ ରାଜାନଂ ଆଗତଂ ଦିସ୍ୱା "କୋ ନୁ ଖୋ ଅଯ"ନ୍ତି ଵୀମଂସା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – କୋ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଇଦାନେଵ ମାଗଧଭାସାଯ ସୀହଳଭାସାଯ ମଧୁରେନ ସରେନ କଥେନ୍ତୋ ଅନ୍ତରହିତୋ, କିଂ ଦେଵୋ, ଉଦାହୁ ମନୁସ୍ସୋତି? କିମତ୍ଥଂ ପନେଵଂ ଅଜାନନ୍ତାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି? ଵାସନତ୍ଥାଯ। ଏଵଂ ସୁତୋପି ହି ଧମ୍ମୋ ଅନାଗତେ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତିଯେଵାତି ଅନାଗତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଦେସେତୀତି।

ସନ୍ନିସିନ୍ନପୁବ୍ବନ୍ତି ସଙ୍ଗମ୍ମ ନିସିନ୍ନପୁବ୍ବଂ। ସଲ୍ଲପିତପୁବ୍ବନ୍ତି ଆଲାପସଲ୍ଲାପୋ କତପୁବ୍ବୋ। ସାକଚ୍ଛାତି ଧମ୍ମସାକଚ୍ଛାପି ସମାପଜ୍ଜିତପୁବ୍ବା। ଅନେକସତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣପରିସନ୍ତିଆଦୀନମ୍ପି ସୋଣଦଣ୍ଡସମାଗମାଦିଵସେନ ଚେଵ ଅଞ୍ଞଚକ୍କଵାଳଵସେନ ଚ ସମ୍ଭଵୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଟ୍ଠପରିସଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁଯୋନିଵଣ୍ଣନା

୧୫୨।ଚତସ୍ସୋଖୋ ଇମା, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯୋନିଯୋତି ଏତ୍ଥ ଯୋନୀତି ଖନ୍ଧକୋଟ୍ଠାସସ୍ସପି କାରଣସ୍ସପି ପସ୍ସାଵମଗ୍ଗସ୍ସପି ନାମଂ। "ଚତସ୍ସୋ ନାଗଯୋନିଯୋ ଚତସ୍ସୋ ସୁପଣ୍ଣଯୋନିଯୋ"ତି (ସଂ। ନି। ୩।୩୪୨, ୩୯୨) ଏତ୍ଥ ହି ଖନ୍ଧକୋଟ୍ଠାସୋ ଯୋନି ନାମ। "ଯୋନି ହେସା ଭୂମିଜ ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯା"ତି (ମ। ନି। ୨।୨୨୭) ଏତ୍ଥ କାରଣଂ। "ନ ଚାହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବ୍ରୂମି, ଯୋନିଜଂ ମତ୍ତିସମ୍ଭଵ"ନ୍ତି (ମ। ନି। ୨।୪୫୭; ଧ। ପ। ୩୯୬) ଏତ୍ଥ ପସ୍ସାଵମଗ୍ଗୋ। ଇଧ ପନ ଖନ୍ଧକୋଟ୍ଠାସୋ ଯୋନୀତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତତ୍ଥ ଅଣ୍ଡେ ଜାତା ଅଣ୍ଡଜା। ଜଲାବୁମ୍ହି ଜାତା ଜଲାବୁଜା। ସଂସେଦେ ଜାତା ସଂସେଦଜା। ଵିନା ଏତେହି କାରଣେହି ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଵିଯ ନିବ୍ବତ୍ତା ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତାତି ଓପପାତିକା। ଅଭିନିବ୍ଭିଜ୍ଜ ଜାଯନ୍ତୀତି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନଵସେନ ଜାଯନ୍ତି। ପୂତିକୁଣପେ ଵାତିଆଦୀହି ଅନିଟ୍ଠଟ୍ଠାନାନେଵ ଦସ୍ସିତାନି। ଇଟ୍ଠେସୁପି ସପ୍ପିତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀସୁ ସତ୍ତା ଜାଯନ୍ତି ଏଵ। ଦେଵାତିଆଦୀସୁ ଚାତୁମହାରାଜିକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପରିଦେଵା ଓପପାତିକାଵ ହୋନ୍ତି। ଭୁମଦେଵା ପନ ଚତୁଯୋନିକା। ଏକଚ୍ଚେ ଚ ମନୁସ୍ସାତି ମନୁସ୍ସେସୁ କେଚି ଦେଵା ଵିଯ ଓପପାତିକା ଚ ହୋନ୍ତି। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପନେତେ ଜଲାବୁଜାଵ, ଅଣ୍ଡଜାପି ଏତ୍ଥ କୋନ୍ତପୁତ୍ତା ଦ୍ୱେଭାତିଯତ୍ଥେରା ଵିଯ, ସଂସେଦଜାପି ପଦୁମଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତପୋକ୍ଖରସାତିବ୍ରାହ୍ମଣପଦୁମଵତିଦେଵୀଆଦଯୋ ଵିଯ, ଏଵଂ ଵିନିପାତିକେସୁ ନିଜ୍ଝାମତଣ୍ହିକପେତା ନେରଯିକା ଵିଯ ଓପପାତିକାଯେଵ, ଅଵସେସା ଚତୁଯୋନିକାପି ହୋନ୍ତି। ଯଥା ତେ ଏଵଂ ଯକ୍ଖାପି ସବ୍ବଚତୁପ୍ପଦପକ୍ଖିଜାତିଦୀଘଜାତିଆଦଯୋପି ସବ୍ବେ ଚତୁଯୋନିକାଯେଵ।

ଚତୁଯୋନିଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚଗତିଵଣ୍ଣନା

୧୫୩।ପଞ୍ଚ ଖୋ ଇମା, ସାରିପୁତ୍ତ, ଗତିଯୋତି ଏତ୍ଥ ସୁକତଦୁକ୍କଟକମ୍ମଵସେନ ଗନ୍ତବ୍ବାତି ଗତିଯୋ। ଅପିଚ ଗତିଗତି ନିବ୍ବତ୍ତିଗତି ଅଜ୍ଝାସଯଗତି ଵିଭଵଗତି ନିପ୍ଫତ୍ତିଗତୀତି ବହୁଵିଧା ଗତି ନାମ। ତତ୍ଥ "ତଂ ଗତିଂ ପେଚ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମୀ"ତି (ଅ। ନି। ୪।୧୮୪) ଚ, "ଯସ୍ସ ଗତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଦେଵା

ଗନ୍ଧବ୍ବମାନୁସା’’ତି (ଧା॰ ପ॰ ୪୨୦) ଚ ଅଯଂ ଗତିଗତି ନାମ। ‘‘ଇମେସଂ ଖୋ ଅହଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୀଲଵନ୍ତାନଂ ନେଵ ଜାନାମି ଗତିଂ ଵା ଅଗତିଂ ଵା’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୧।୫୦୮) ଅଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିଗତି ନାମ। ‘‘ଏଵମ୍ପି ଖୋ ତେ ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମେ ଗତିଂ ଚ ପଜାନାମି ଜୁତିଞ୍ଚ ପଜାନାମୀ’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୧।୫୦୩) ଅଯଂ ଅଜ୍ଝାସଯଗତି ନାମ। ‘‘ଵିଭଵୋ ଗତି ଧମ୍ମାନଂ, ନିବ୍ବାନଂ ଅରହତୋ ଗତୀ’’ତି (ପରି॰ ୩୩୯) ଅଯଂ ଵିଭଵଗତି ନାମ। ‘‘ଦ୍ଵେଯେଵ ଗତିଯୋ ଭଵନ୍ତି ଅନଞ୍ଞା’’ତି (ଦୀ॰ ନି॰ ୧।୨୫୮; ୨।୩୪) ଅଯଂ ନିପ୍ଫତ୍ତିଗତି ନାମ। ତାସୁ ଇଧ ଗତିଗତି ଅଧିପ୍ପେତା।

ନିରଯୋତିଆଦୀସୁ ନିରତିଅଟ୍ଠେନ ନିରସ୍ସାଦଟ୍ଠେନ ନିରଯୋ। ତିରିଯଂ ଅଞ୍ଚିତାତି ତିରଚ୍ଛାନା। ତେସଂ ଯୋନି ତିରଚ୍ଛାନଯୋନି। ପେଚ୍ଚଭାଵଂ ପତ୍ତାନଂ ଵିସଯୋତି ପେତ୍ତିଵିସଯୋ। ମନସୋ ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ମନୁସ୍ସା। ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାଵେହି ଚ ଦିବ୍ବନ୍ତୀତି ଦେଵା। ନିରଯଞ୍ଚାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତାତିଆଦୀସୁ ନିରଯୋତି ସବ୍ବଂ ଓକାସେନ ଖନ୍ଧା। ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଚାତିଆଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଦନ୍ତି ଉଭଯେନାପି ଵୁତ୍ତଗତିସଂଵତ୍ତନିକ କମ୍ମମେଵ ଦସ୍ସେତି। ଯଥା ଚ ପଟିପନ୍ନୋତି ଯେନ ମଗ୍ଗେନ ଯାଯ ପଟିପଦାଯ ପଟିପନ୍ନୋତି ଉଭଯମ୍ପି ଏକତୋ କତ୍ଵା ନିଦ୍ଦିସତି। ଅପାଯନ୍ତିଆଦୀସୁ ଵଡ୍ଢିସଙ୍ଖାତା ସୁଖସଙ୍ଖାତା ଵା ଅଯା ଅପେତତ୍ତା ଅପାଯୋ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଗତି ପଟିସରଣନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତି। ଦୁକ୍କଟକାରିନୋ ଏତ୍ଥ ଵିନିପତନ୍ତୀତି ଵିନିପାତୋ। ନିବ୍ବାନଞ୍ଚାହନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ନ କେଵଲଂ ଗତିଗତିମେଵ, ଗତିନିସ୍ସରଣଂ ନିବ୍ବାନମ୍ପି ଜାନାମୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥମାହ। ଇଧ ମଗ୍ଗୋ ପଟିପଦାତି ଉଭଯେନାପି ଅରିଯମଗ୍ଗୋଵ ଵୁତ୍ତୋ।

ପଞ୍ଚଗତିଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଞାଣପ୍ପଵତ୍ତାକାରଵଣ୍ଣନା

୧୫୪। ଇଦାନି ଯଥାଵୁତ୍ତେସୁ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣପ୍ପଵତ୍ତାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇଧାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତାତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖାତି ନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖା ନିରନ୍ତରଦୁକ୍ଖା। ତିବ୍ବାତି ବହଲା। କଟୁକାତି ଖରା। ସେଯ୍ୟଥାପୀତିଆଦୀନି ଓପମ୍ମଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତାନି। ତତ୍ଥ କାସୂତି ଆଵାଟୋପି ଵୁଚ୍ଚତି ରାସିପି।

‘‘କିନ୍ନୁ ସନ୍ତରମାନୋଵ, କାସୁଂ ଖଣସି ସାରଥି;

ପୁଟ୍ଠୋ ମେ ସମ୍ମ ଅକ୍ଖାହି, କିଂ କାସୁଯା କରିସ୍ସସୀ’’ତି। (ଜା॰ ୨।୨୨।୩) –

ଏତ୍ଥ ହି ଆଵାଟୋ କାସୁ ନାମ।

‘‘ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ଅପରେ ଫୁନନ୍ତି, ନରା ରୁଦନ୍ତା ପରିଦଡ୍ଢଗତ୍ତା’’ତି। (ଜା॰ ୨।୨୨।୪୬୨) –

ଏତ୍ଥ ରାସି। ଇଧ ପନ ଆଵାଟୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତେନେଵାହ ‘‘ସାଧିକପୋରିସା’’ତି। ତତ୍ଥ ସାଧିକଂ ପୋରିସଂ ପମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ସାଧିକପୋରିସା, ଅତିରେକପଞ୍ଚରତନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଵୀତଚ୍ଚିକାନଂ ଵୀତଧୂମାନନ୍ତି ଏତଂ ପରିଳାହସ୍ସ ବଲଵଭାଵଦୀପନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଅଚ୍ଚିଯା ଵା ସତି ଧୂମେ ଵା ସତି, ଵାତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି, ତେନ ପରିଳାହୋ ନ ବଲଵା ହୋତି। ଘମ୍ମପରେତୋତି ଘମ୍ମାନୁଗତୋ । ତସିତୋତି ଜାତତଣ୍ହୋ। ପିପାସିତୋତି ଉଦକଂ ପାତୁକାମୋ। ଏକାଯନେନ ମଗ୍ଗେନାତି ଏକପଥେନେଵ ମଗ୍ଗେନ, ଅନୁକ୍କମନିଯେନ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ନିରନ୍ତରକଣ୍ଟକରୁକ୍ଖଗହନେନ। ପଣିଧାଯାତି ଅଙ୍ଗାରକାସୁଯଂ ପତ୍ଥନା ନାମ ନତ୍ଥି, ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ଆରବ୍ଭ ପନ ଇରିଯାପଥସ୍ସ ଠପିତତ୍ତା ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ।

ଏଵମେଵ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଅଙ୍ଗାରକାସୁ ଵିଯ ହି ନିରଯୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଙ୍ଗାରକାସୁମଗ୍ଗୋ ଵିଯ ନିରଯୂପଗଂ କମ୍ମଂ। ମଗ୍ଗାରୁଳ୍ହୋ ଵିଯ କମ୍ମସମଙ୍ଗୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ଵିଯ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକୋ ଭଗଵା। ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ ମଗ୍ଗାରୁଳ୍ହଂ ଦିସ୍ଵା ଵିଜାନାତି ‘‘ଅଯଂ ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଗନ୍ତ୍ଵା ଅଙ୍ଗାରକାସୁଯଂ ପତିସ୍ସତୀ’’ତି, ଏଵମେଵଂ ଭଗଵା ପାଣାତିପାତାଦୀସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ ଆଯୂହନ୍ତଂ ଏଵଂ ଜାନାତି ‘‘ଅଯଂ ଇମଂ କମ୍ମଂ କତ୍ଵା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତୀ’’ତି। ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ ଅପରଭାଗେ ତଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଯା ପତିତଂ ପସ୍ସତି, ଏଵମେଵ ଭଗଵା ଅପରଭାଗେ ‘‘ସୋ ପୁରିସୋ ତଂ କମ୍ମଂ କତ୍ଵା କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ଆଲୋକଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ପସ୍ସତି ପଞ୍ଚଵିଧବନ୍ଧନାଦିମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭଵନ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ତସ୍ସ କମ୍ମାଯୂହନକାଲେ ଅଞ୍ଞୋ ଵଣ୍ଣୋ, ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ। ଅଥାପି ‘‘ସୋ ସତ୍ତୋ ତଂ କମ୍ମଂ କତ୍ଵା କତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଅନେକସହସ୍ସାନଂ ସତ୍ତାନଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋପି ‘‘ଅଯଂ ସୋ’’ତି ସୋଯେଵ ସତ୍ତୋ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ‘‘ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁବଲଂ ନାମ ଏତ’’ନ୍ତି

ୱଦନ୍ତି।

ଦୁତିୟୋପମାୟଂ ଯସ୍ମା ଅଙ୍ଗାରକାସୁୟଂ ୱିୟ ଗୂଥକୂପେ ପରିଳାହୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ''ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଦୁକ୍ଖା''ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥାପି ପୁରିମନୟେନେୱ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ । ଇମସ୍ମିଂ ହି ପୁଗ୍ଗଲଂ ଭଗୱା ହତ୍ଥିୟୋନିଆଦୀସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ନିବ୍ବତ୍ତଂ ୱଧବନ୍ଧନଆକଡ୍ଢନୱିକଡ୍ଢନାଦୀହି ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱମାନଂ ପସ୍ସତିୟେୱ।

ତତିୟୋପମାୟଂ ତନୁପଣ୍ଣପଲାସୋତି ନ ଅବ୍ଭପଟଲଂ ୱିୟ ତନୁପଣ୍ଣୋ, ୱିରଳପଣ୍ଣୋତ୍ତଂ ପନସ୍ସ ସନ୍ଧାୟ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। କବରଚ୍ଛାୟୋତି ୱିରଳଚ୍ଛାୟୋ। ଦୁକ୍ଖବହୁଲାତି ପେତ୍ତିୱିସୟସ୍ମିଞ୍ହି ଦୁକ୍ଖମେୱ ବହୁଲଂ, ସୁଖଂ ପରିତ୍ତଂ କଦାଚି ଅନୁଭୱିତବ୍ବଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଏତ୍ଥାପି ପୁରିମନୟେନେୱ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚତୁତ୍ଥୋପମାୟଂ ବହଲପତ୍ତପଲାସୋତି ନିରନ୍ତରପଣ୍ଣୋ ପତ୍ତସଞ୍ଛନ୍ନୋ। ସନ୍ଦଚ୍ଛାୟୋତି ପାସାଣଚ୍ଛତ୍ତଂ ୱିୟ ଘନଚ୍ଛାୟୋ। ସୁଖବହୁଲା ୱେଦନାତି ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଖତ୍ତିୟକୁଲାଦୀସୁ ସୁଖବହୁଲା ୱେଦନା ୱେଦୟିତବ୍ବା ହୋତି, ତା ୱେଦୟମାନଂ ନିପନ୍ନଂ ୱା ନିସିନ୍ନଂ ୱା ପସ୍ସାମୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇଧାପି ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ପୁରିମନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଞ୍ଚମୋପମାୟଂ ପାସାଦୋତି ଦୀଘପାସାଦୋ। ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତନ୍ତି ଅନ୍ତୋ ଚେୱ ଉଲ୍ଲିତ୍ତଂ ବହି ଚ ଅୱଲିତ୍ତଂ। ଫୁସିତଗ୍ଗଳନ୍ତି ଦ୍ୱାରବାହାହି ସଦ୍ଧିଂ ସୁପିହିତକୱାଟଂ। ଗୋନକତ୍ଥତୋତି ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକଲୋମେନ କାଳକୋଜୱେନ ଅତ୍ଥତୋ। ପଟିକତ୍ଥତୋତି ଉଣ୍ଣାମୟେନ ସେତଅତ୍ଥରଣେନ ଅତ୍ଥତୋ। ପଟଲିକତ୍ଥତୋତି ଘନପୁପ୍ଫକେନ ଉଣ୍ଣାମୟଅତ୍ଥରଣେନ ଅତ୍ଥତୋ। କଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣୋତି କଦଲିମିଗଚମ୍ମମୟେନ ଉତ୍ତମପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେନ ଅତ୍ଥତୋ। ତଂ କିର ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ସେତୱତ୍ଥସ୍ସ ଉପରି କଦଲିମିଗଚମ୍ମଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ସିବ୍ବେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି। ସଉତ୍ତରଚ୍ଛଦୋତି ସହ ଉତ୍ତରଚ୍ଛଦେନ, ଉପରିବଦ୍ଧେନ ରତ୍ତୱିତାନେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନୋତି ସୀସୂପଧାନଞ୍ଚ ପାଦୂପଧାନଞ୍ଚାତି ପଲ୍ଲଙ୍କସ୍ସ ଉଭତୋ ଠପିତଲୋହିତକୂପଧାନୋ। ଇଧାପି ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ ପୁରିମନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅପରଭାଗୟୋଜନା, ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ ମଗ୍ଗାରୁଳ୍ହମେୱ ଜାନାତି ''ଅୟଂ ଏତେନ ମଗ୍ଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଆରୁୟ୍ହ କୂଟାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦିସ୍ସତି ୱା ନିପଜ୍ଜିସ୍ସତି ୱା''ତି, ଏୱମେୱଂ ଭଗୱା ଦାନାଦୀସୁ ପୁଞ୍ଞକିରିୟୱତ୍ଥୂସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି କୁସଲକମ୍ମଂ ଆୟୂହନ୍ତଂୟେୱ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅୟଂ ଇମଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତୀ''ତି ଜାନାତି। ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ ଅପରଭାଗେ ତଂ ପାସାଦଂ ଆରୁୟ୍ହ କୂଟାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନଂ ୱା ନିପନ୍ନଂ ୱା ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିରନ୍ତରସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନଂ ପସ୍ସତି, ଏୱମେୱଂ ଭଗୱା ଅପରଭାଗେ ''ସୋ ତଂ କଲ୍ୟାଣଂ କତ୍ୱା କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ପସ୍ସତି, ନନ୍ଦନୱନାଦୀସୁ ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘପରିୱୁତଂ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନଂ।

ଞାଣପ୍ପୱତ୍ତାକାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆସୱକ୍ଖୟୱାରୱଣ୍ଣନା

ଆସୱକ୍ଖୟୱାରେ ''ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ତମେନଂ ପସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ କସ୍ମାତି ଚେ? ନିୟମାଭାୱା। ଇମଞ୍ହି ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନାପି ପସ୍ସିସ୍ସତି, ଚେତୋପରିୟଞାଣେନାପି ଜାନିସ୍ସତି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନପି ଜାନିସ୍ସତିୟେୱ। ଏକନ୍ତସୁଖା ୱେଦନାତି ଇଦଂ କିଞ୍ଚାପି ଦେୱଲୋକସୁଖେନ ସଦ୍ଧିଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଏକଂ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ନାନା ହୋତି। ଦେୱଲୋକସୁଖଞ୍ହି ରାଗପରିଳାହାଦୀନଂ ଅତ୍ଥିତାୟ ନ ଏକନ୍ତେନେୱ ସୁଖଂ। ନିବ୍ବାନସୁଖଂ ପନ ସବ୍ବପରିଳାହାନଂ ୱୂପସମାୟ ସବ୍ବାକାରେନ ଏକନ୍ତସୁଖଂ। ଉପମାୟମ୍ପି ''ଯଥା ପାସାଦେ ଏକନ୍ତସୁଖା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ମଗ୍ଗପରିଳାହସ୍ସ ଅୱୂପସନ୍ତତାୟ ଛାତଜ୍ଝତ୍ତତାୟ ପିପାସାଭିଭୂତତାୟ ଚ ନ ଏକନ୍ତମେୱ ସୁଖଂ। ୱନସଣ୍ଡେ ପନ ପୋକ୍ଖରଣିୟଂ ଓରୁୟ୍ହ ରଜୋଜଲ୍ଲସ୍ସ ପୱାହିତତ୍ତା ମଗ୍ଗଦରଥସ୍ସ ୱୂପସନ୍ତତାୟ ଭିସମୂଲଖାଦନେନ ଚେୱ ମଧୁରୋଦକପାନେନ ଚ ଖୁପ୍ପିପାସାନଂ ୱିନୀତତାୟ ଉଦକସାଟକଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ମଟ୍ଠଦୁକୂଲଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ତଣ୍ଡୁଲତ୍ଥୱିକଂ ଉସ୍ସୀସକେ କତ୍ୱା ଉଦକସାଟକଂ ପୀଳେତ୍ୱା ହଦୟେ ଠପେତ୍ୱା ମନ୍ଦମନ୍ଦେନ ଚ ୱାତେନ ବୀଜୟମାନସ୍ସ ନିପନ୍ନସ୍ସ ସବ୍ବାକାରେନ ଏକନ୍ତସୁଖଂ ହୋତି।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ପୋକ୍ଖରଣୀ ୱିୟ ହି ଅରିୟମଗ୍ଗୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପୋକ୍ଖରଣିମଗ୍ଗୋ ୱିୟ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦା। ମଗ୍ଗାରୁଳ୍ହୋ ୱିୟ ପଟିପଦାସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲୋ। ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ୱିୟ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ଭଗୱା। ୱନସଣ୍ଡୋ ୱିୟ ନିବ୍ବାନଂ। ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ ମଗ୍ଗାରୁଳ୍ହଂ

ଦିସ୍ୱାୱ ଜାନାତି ‘‘ଅଯଂ ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୋକ୍ଖରଣିଯଂ ନ୍ହତ୍ୱା ରମଣୀଯେ ୱନସଣ୍ଡେ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦିସ୍ସତି ୱା ନିପଜ୍ଜିସ୍ସତି ୱା’’ତି, ଏୱମେୱଂ ଭଗୱା ପଟିପଦଂ ପୂରେନ୍ତମେୱ ନାମରୂପଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତମେୱ ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତମେୱ ଲକ୍ଖଣାରମ୍ମଣାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତମେୱ ଜାନାତି ‘‘ଅଯଂ ଇମଂ ପଟିପଦଂ ପୂରେତ୍ୱା ସବ୍ବଆସୱେ ଖେପେତ୍ୱା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସତୀ’’ତି। ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ ଅପରଭାଗେ ତାଯଂ ପୋକ୍ଖରଣିଯଂ ନ୍ହତ୍ୱା ୱନସଣ୍ଡଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ୱା ନିପନ୍ନଂ ୱା ଏକନ୍ତସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନଂ ପସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଭଗୱା ଅପରଭାଗେ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପଟିପଦଂ ପୂରେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଫଲଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ନିରୋଧସଯନୱରଗତଂ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ଏକନ୍ତସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନଂ ପସ୍ସତି।

ଆସୱକ୍ଖଯୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦୁକ୍କରକାରିକାଦିସୁଦ୍ଧିୱଣ୍ଣନା

୧୫୫। ‘‘ଅଭିଜାନାମି ଖୋ ପନାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତ’’ନ୍ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ପାଟିଯେକ୍କଂ ଅନୁସନ୍ଧିୱସେନ ଆରଦ୍ଧଂ। ଅଯଂ କିର ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ଦୁକ୍କରକାରିକାଯ ସୁଦ୍ଧି ହୋତୀତି ଏୱଂ ଲଦ୍ଧିକୋ। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ମଯା ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଦୁକ୍କରଂ କତଂ, ଦୁକ୍କରକାରକୋ ନାମ ମଯା ସଦିସୋ ନତ୍ଥି। ଦୁକ୍କରକାରେନ ସୁଦ୍ଧିଯା ସତି ଅହମେୱ ସୁଦ୍ଧୋ ଭୱେଯ୍ୟନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ଅପିଚ ଅଯଂ ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ଦୁକ୍କରକାରିକାଯ ପସନ୍ନୋ, ସୋ ଚସ୍ସ ପସନ୍ନଭାୱୋ, ‘‘ଅଦ୍ଦସା ଖୋ, ଭଗ୍ଗୱ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ଲିଚ୍ଛୱିପୁତ୍ତୋ ଅଚେଲଂ କୋରକ୍ଖତ୍ତିଯଂ ଚତୁକ୍କୁଣ୍ଡିକଂ ଛମାନିକିଣ୍ଣଂ ଭକ୍ଖସଂ ମୁଖେନ ଖାଦନ୍ତଂ ମୁଖେନ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନସ୍ସ ଏତଦହୋସି ‘ସାଧୁ ରୂପୋ ୱତ, ଭୋ, ଅଯଂ ସମଣୋ ଚତୁକ୍କୁଣ୍ଡିକୋ ଛମାନିକିଣ୍ଣଂ ଭକ୍ଖସଂ ମୁଖେନେୱ ଖାଦତି, ମୁଖେନେୱ ଭୁଞ୍ଜତୀ’’’ତି ଏୱମାଦିନା ପାଥିକସୁତ୍ତେ (ଦୀ। ନି। ୩।୭) ଆଗତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଥ ଭଗୱା ଅଯଂ ଦୁକ୍କରକାରିକାଯ ପସନ୍ନୋ, ମଯା ଚ ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଦୁକ୍କରଂ କତଂ, ଦୁକ୍କରକାରେ ପସୀଦନ୍ତେନାପି ଅନେନ ମଯି ପସୀଦିତବ୍ବଂ ସିଯା, ସୋପିସ୍ସ ପସାଦୋ ମଯି ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି।

ତତ୍ର ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ଦାନମ୍ପି ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଦମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରାପି ଧମ୍ମଦେସନାପି ମେଥୁନୱିରତିପି ସଦାରସନ୍ତୋସୋପି ଉପୋସଥୋପି ଅରିଯମଗ୍ଗୋପି ସକଲସାସନମ୍ପି ଅଜ୍ଝାସଯୋପି ୱୀରିଯମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘କିଂ ତେ ୱତଂ କିଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ,

କିସ୍ସ ସୁଚିଣ୍ଣସ୍ସ ଅଯଂ ୱିପାକୋ;

ଇଦ୍ଧୀ ଜୁତୀ ବଲୱୀରିଯୂପପତ୍ତି,

ଇଦଞ୍ଚ ତେ ନାଗ ମହାୱିମାନଂ।

ଅହଞ୍ଚ ଭରିଯା ଚ ମନୁସ୍ସଲୋକେ,

ସଦ୍ଧା ଉଭୋ ଦାନପତୀ ଅହୁମ୍ହା;

ଓପାନଭୂତଂ ମେ ଘରଂ ତଦାସି,

ସନ୍ତପ୍ପିତା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଚ।

ତଂ ମେ ୱତଂ ତଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ,

ତସ୍ସ ସୁଚିଣ୍ଣସ୍ସ ଅଯଂ ୱିପାକୋ;

ଇଦ୍ଧୀ ଜୁତୀ ବଲଞ୍ଚୀରିୟୂପପତ୍ତି,

ଇଦଞ୍ଚ ମେ ଧୀର ମହାଞ୍ଚିମାନ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୨।୨୨।୧୫୯୨, ୧୫୯୩, ୧୫୯୫) –

ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ପୁଣ୍ଣକଜାତକେ ଦାନଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତଂ।

‘‘କେନ ପାଣି କାମଦଦୋ, କେନ ପାଣି ମଧୁସ୍ସଞ୍ଚୋ;

କେନ ତେ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେନ, ପୁଞ୍ଞଂ ପାଣିମ୍ହି ଇଜ୍ଝତି।

ତେନ ପାଣି କାମଦଦୋ, ତେନ ପାଣି ମଧୁସ୍ସଞ୍ଚୋ;

ତେନ ମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେନ, ପୁଞ୍ଞଂ ପାଣିମ୍ହି ଇଜ୍ଝତୀ’’ତି। (ପେ। ଞ୍ଚ। ୨୭୫) –

ଇମସ୍ମିଂ ଅଙ୍କୁରପେତଞ୍ଚତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଞ୍ଚେୟ୍ୟାଞ୍ଚଚ୍ଚଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତଂ। ‘‘ଏଞ୍ଚଂ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖଞ୍ଚେ, ତିତ୍ତିରିୟଂ ନାମ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଅହୋସୀ’’ତି (ଚୂଳଞ୍ଚ। ୩୧୧) ଇମସ୍ମିଂ ତିତ୍ତିରଜାତକେ ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତଂ। ‘‘ତଂ ଖୋ ପନ ମେ ପଞ୍ଚସିଖ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ନେଞ୍ଚ ନିବ୍ବିଦାୟ ନ ଞ୍ଚିରାଗାୟ ନ ନିରୋଧାୟ, ଯାଞ୍ଚଦେଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପପତ୍ତିଯା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୨୯) ଇମସ୍ମିଂ ମହାଗୋଞ୍ଚିନ୍ଦସୁତ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଚିହାରା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତଂ। ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟସ୍ମିଂ, ସହସ୍ସଂ ମଚ୍ଚୁହାୟିନ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୪) ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମଦେସନା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତା। ‘‘ପରେ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଭଞ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି, ମୟମେତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଭଞ୍ଚିସ୍ସାମା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୮୩) ସଲ୍ଲେଖସୁତ୍ତେ ମେଥୁନଞ୍ଚିରତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତା।

‘‘ମୟଞ୍ଚ ଭରିୟା ନାତିକ୍କମାମ,

ଅମ୍ହେ ଚ ଭରିୟା ନାତିକ୍କମନ୍ତି;

ଅଞ୍ଞତ୍ର ତାହି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରାମ,

ତସ୍ମା ହି ଅମ୍ହଂ ଦହରା ନ ମୀୟରେ’’ତି। (ଜା। ୧।୧୦।୯୭) –

ମହାଧମ୍ମପାଲଜାତକେ ସଦାରସନ୍ତୋସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତୋ।

‘‘ହୀନେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେନ, ଖତ୍ତିୟେ ଉପପଜ୍ଜତି;

ମଜ୍ଝିମେନ ଚ ଦେଞ୍ଚତ୍ତଂ, ଉତ୍ତମେନ ଞ୍ଚିସୁଜ୍ଝତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୮।୭୫) –

ଏଞ୍ଚଂ ନିମିଜାତକେ ଅତ୍ତଦମନଞ୍ଚସେନ କତୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଉପୋସଥୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତୋ। ‘‘ଇଦଂ ଖୋ ପନ ମେ, ପଞ୍ଚସିଖ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାୟ ଞ୍ଚିରାଗାୟ…ପେ… ଅୟମେଞ୍ଚ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୨୯) ମହାଗୋଞ୍ଚିନ୍ଦସୁତ୍ତସ୍ମିଞ୍ଞେଞ୍ଚ ଅରିୟମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତୋ। ‘‘ତୟିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେଞ୍ଚ ଫୀତଞ୍ଚ ଞ୍ଚିତ୍ଥାରିକଂ ବାହୁଜଞ୍ଞଂ ପୁଥୁଭୂତଂ ଯାଞ୍ଚ ଦେଞ୍ଚମନୁସ୍ସେହି ସୁପ୍ପକାସିତ’’ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୭୪) ପାସାଦିକସୁତ୍ତେ ସିକ୍ଖତ୍ତୟସଙ୍ଗହଂ ସାସନଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତଂ।

‘‘ଅପି ଅତରମାନାନଂ, ଫଲାସାଞ୍ଚ ସମିଜ୍ଝତି;

ଞ୍ଚିପକ୍କବ୍ରହ୍ମଚରିୟୋସ୍ମି, ଏଞ୍ଚଂ ଜାନାହି ଗାମଣୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୮) –

ଏତ୍ଥ ଅଜ୍ଝାସୟୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତୋ। ଇଧ ପନ ଞ୍ଚୀରିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଞ୍ଚୀରିୟବ୍ରହ୍ମଚରିୟସ୍ସ ହି ଇଦମେଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ। ତଦେତଂ ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାଞ୍ଚେ ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସ ଦୁକ୍କରସ୍ସ କତତ୍ତା ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତନ୍ତି ଞ୍ଚୁତ୍ତଂ।

ତପସ୍ସୀ ସୁଦଂ ହୋମୀତି ସୁଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ତପନିସ୍ସିତକୋ ହୋମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପରମତପସ୍ସୀତି ପରମୋ ତପସ୍ସୀ, ତପନିସ୍ସିତକାନଂ ଉତ୍ତମୋ। ଲୂଖୋ ସୁଦଂ ହୋମୀତି ଲୂଖୋ ହୋମି। ଜେଗୁଚ୍ଛୀତି ପାପଜେଗୁଚ୍ଛିକୋ। ପଵିଵିତ୍ତୋ ସୁଦଂ ହୋମୀତି ପଵିଵିତ୍ତୋ ଅହଂ ହୋମି। ତତ୍ରାସ୍ସୁ ମେ ଇଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତାତି ତତ୍ର ଚତୁରଙ୍ଗେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେ ଇଦଂ ମମ ତପସ୍ସିତାଯ ହୋତି, ତପନିସ୍ସିତକଭାଵେ ମଯ୍ହଂ ଇଦଂ ଅଚେଲକାଦିତପସ୍ସିତକତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ଅଚେଲକୋତି ନିଚ୍ଚେଲୋ ନଗ୍ଗୋ। ମୁତ୍ତାଚାରୋତି ଵିସଟ୍ଠାଚାରୋ, ଉଚ୍ଚାରକମ୍ମାଦୀସୁ ଲୋକିଯକୁଲପୁତ୍ତାଚାରେନ ଵିରହିତୋ, ଠିତକୋଵ ଉଚ୍ଚାରଂ କରୋମି, ପସ୍ସାଵଂ କରୋମି, ଖାଦାମି ଭୁଞ୍ଜାମି ଚ। ହତ୍ଥାପଲେଖନୋତି ହତ୍ଥେ ପିଣ୍ଡମ୍ହି ଠିତେ ଜିଵ୍ହାଯ ହତ୍ଥଂ ଅପଲିଖାମି, ଉଚ୍ଚାରଂ ଵା କତ୍ଵା ହତ୍ଥସ୍ମିଞ୍ଞେଵ ଦଣ୍ଡକସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ଵା ହତ୍ଥେନ ଅପଲିଖାମୀତି ଦସ୍ସେତି। ତେ କିର ଦଣ୍ଡକଂ ସତ୍ତୋତି ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ପଟିପଦଂ ପୂରେନ୍ତୋ ଏଵମକାସି। ଭିକ୍ଖାଗହଣତ୍ଥଂ ଏହି ଭଦନ୍ତେତି ଵୁତ୍ତୋ ନ ଏତୀତି ନ ଏହିଭଦନ୍ତିକୋ। ତେନ ହି ତିଟ୍ଠ ଭଦନ୍ତେତି ଵୁତ୍ତୋପି ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ନ ତିଟ୍ଠଭଦନ୍ତିକୋ। ତଦୁଭଯମ୍ପି ତିତ୍ଥିଯା ଏଵଂ ଏତସ୍ସ ଵଚନଂ କତଂ ଭଵିସ୍ସତୀତି ନ କରୋନ୍ତି। ଅହମ୍ପି ଏଵଂ ଅକାସିନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଅଭିହଟନ୍ତି ପୁରେତରଂ ଗହେତ୍ଵା ଆହଟଂ ଭିକ୍ଖଂ। ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତନ୍ତି ଇଦଂ ତୁମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତନ୍ତି ଏଵଂ ଆରୋଚିତଭିକ୍ଖଂ। ନ ନିମନ୍ତନନ୍ତି ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ଵା ଵୀଥିଂ ଵା ଗାମଂ ଵା ପଵିସେଯ୍ୟାଥାତି ଏଵଂ ନିମନ୍ତିତଭିକ୍ଖମ୍ପି ନ ସାଦିଯାମି ନ ଗଣ୍ହାମି।

ନ କୁମ୍ଭିମୁଖାତି କୁମ୍ଭିତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ଵା ଦିଯ୍ୟମାନଂ ଭିକ୍ଖଂ ନ ଗଣ୍ହାମି। ନ କଳୋପିମୁଖାତି କଳୋପୀତି ଉକ୍ଖଲି ଵା ପଚ୍ଛି ଵା। ତତୋପି ନ ଗଣ୍ହାମି। କସ୍ମା? କୁମ୍ଭିକଳୋପିଯୋ ମଂ ନିସ୍ସାଯ କଟଚ୍ଛୁନା ପହାରଂ ଲଭନ୍ତୀତି। ନ ଏଳକମନ୍ତରନ୍ତି ଉମ୍ମାରଂ ଅନ୍ତରଂ କତ୍ଵା ଦିଯ୍ୟମାନଂ ନ ଗଣ୍ହାମି। କସ୍ମା? ଅଯଂ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନ୍ତରକରଣଂ ଲଭତୀତି। ଦଣ୍ଡମୁସଲେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ନ ଦ୍ଵିନ୍ନନ୍ତି ଦ୍ଵୀସୁ ଭୁଞ୍ଜମାନେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ଉଟ୍ଠାଯ ଦେନ୍ତେ ନ ଗଣ୍ହାମି। କସ୍ମା? କବଳନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀତି। ନ ଗବ୍ଭିନିଯାତିଆଦୀସୁ ପନ ଗବ୍ଭିନିଯା କୁଚ୍ଛିଯଂ ଦାରକୋ କିଲମତି, ପାଯନ୍ତିଯା ଦାରକସ୍ସ ଖୀରନ୍ତରାଯୋ ହୋତି, ପୁରିସନ୍ତରଗତାଯ ରତିଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀତି ନ ଗଣ୍ହାମି। ନ ସଂକିତ୍ତୀସୂତି ସଂକିତ୍ତେତ୍ଵା କତଭତ୍ତେସୁ। ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖସମଯେ କିର ଅଚେଲକସାଵକା ଅଚେଲକାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ତତୋ ତତୋ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ସମାଦପେତ୍ଵା ଭତ୍ତଂ ପଚନ୍ତି। ଉକ୍କଟ୍ଠାଚେଲକୋ ତତୋପି ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

ନ ଯତ୍ଥ ସାତି ଯତ୍ଥ ସୁନଖୋ ପିଣ୍ଡଂ ଲଭିସ୍ସାମୀତି ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ଅଦତ୍ଵା ଆହଟଂ ନ ଗଣ୍ହାମି। କସ୍ମା? ଏତସ୍ସ ପିଣ୍ଡନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀତି। ସଣ୍ଡସଣ୍ଡଚାରିନୀତି ସମୂହସମୂହଚାରିନୀ, ସଚେ ହି ଅଚେଲକଂ ଦିସ୍ଵା ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସାମାତି ମାନୁସକା ଭତ୍ତଗେହଂ ପଵିସନ୍ତି। ତେସୁ ଚ ପଵିସନ୍ତେସୁ କଳୋପିମୁଖାଦୀସୁ ନିଲୀନା ମକ୍ଖିକା ଉପ୍ପତିତ୍ଵା ସଣ୍ଡସଣ୍ଡା ଚରନ୍ତି। ତତୋ ଆହଟଂ ଭିକ୍ଖଂ ନ ଗଣ୍ହାମି। କସ୍ମା? ମଂ ନିସ୍ସାଯ ମକ୍ଖିକାନଂ ଗୋଚରନ୍ତରାଯୋ ଜାତୋତି, ଅହମ୍ପି ତଥା ଅକାସିଂ। ନ ଥୁସୋଦକନ୍ତି ସବ୍ବସସ୍ସସମ୍ଭାରେହି କତଂ ଲୋଣସୋଵୀରକଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୁରାପାନମେଵ ସାଵଜ୍ଜଂ, ଅଯଂ ପନ ସବ୍ବେସୁପି ସାଵଜ୍ଜସଞ୍ଞୀ।

ଏକାଗାରିକୋତି ଯୋ ଏକସ୍ମିଞ୍ଞେଵ ଗେହେ ଭିକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ଵା ନିଵତ୍ତତି। ଏକାଲୋପିକୋତି ଯୋ ଏକେନେଵ ଆଲୋପେନ ଯାପେତି। ଦ୍ଵାଗାରିକାଦୀସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଏକିସ୍ସାପି ଦତ୍ତିଯାତି ଏକାଯ ଦତ୍ତିଯା। ଦତ୍ତି ନାମ ଏକା ଖୁଦ୍ଦକପାତି ହୋତି, ଯତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଭିକ୍ଖଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଠପେନ୍ତି। ଏକାହିକନ୍ତି ଏକଦିଵସନ୍ତରିକଂ। ଅଦ୍ଧମାସିକନ୍ତି ଅଦ୍ଧମାସନ୍ତରିକଂ। ପରିଯାଯଭତ୍ତଭୋଜନନ୍ତି ଵାରଭତ୍ତଭୋଜନଂ। ଏକାହଵାରେନ ଦ୍ଵୀହଵାରେନ ସତ୍ତାହଵାରେନ ଅଡ୍ଢମାସଵାରେନାତି ଏଵଂ ଦିଵସଵାରେନ ଆଭତଂ ଭତ୍ତଭୋଜନଂ।

ସାକଭକ୍ଖୋତି ଅଲ୍ଲସାକଭକ୍ଖୋ। ସାମାକଭକ୍ଖୋତି ସାମାକତଣ୍ଡୁଲଭକ୍ଖୋ। ନୀଵାରାଦୀସୁ ନୀଵାରା ନାମ ତାଵ ଅରଞ୍ଞେ ସଯଂଜାତଵୀହିଜାତି। ଦଦ୍ଦୁଲନ୍ତି ଚମ୍ମକାରେହି ଚମ୍ମଂ ଲିଖିତ୍ଵା ଛଡ୍ଡିତକସଟଂ। ହଟଂ ଵୁଚ୍ଚତି ସିଲେସୋପି ସେଵାଲୋପି କଣିକାରାଦିରୁକ୍ଖନିଯ୍ୟାସୋପି। କଣନ୍ତି କୁଣ୍ଡକଂ । ଆଚାମୋତି ଭତ୍ତୌକ୍ଖଲିକାଯ ଲଗ୍ଗୋ ଝାମଓଦନୋ, ତଂ ଛଡ୍ଡିତଟ୍ଠାନେ ଗହେତ୍ଵା ଖାଦତି। ''ଓଦନକଞ୍ଜିଯ''ନ୍ତିପି ଵଦନ୍ତି। ପିଞ୍ଞାକାଦଯୋ ପାକଟା ଏଵ। ପଵତ୍ତଫଲଭୋଜୀତି ପତିତଫଲଭୋଜୀ।

ସାଣାନୀତି ସାଣଵାକଚୋଳାନି। ମସାଣାନୀତି ମିସ୍ସକଚୋଳାନି। ଛଵଦୁସ୍ସାନୀତି ମତସରୀରତୋ ଛଡ୍ଡିତଵତ୍ଥାନି। ଏରକତିଣାଦୀନି ଵା ଗନ୍ଥେତ୍ଵା କତନିଵାସନାନି। ପଂସୁକୂଲାନୀତି ପଥଵିଯଂ ଛଡ୍ଡିତନନ୍ତକାନି। ତିରିଟାନୀତି ରୁକ୍ଖତଚଵତ୍ଥାନି। ଅଜିନନ୍ତି ଅଜିନମିଗଚମ୍ମଂ। ଅଜିନକ୍ଖିପନ୍ତି ତଦେଵ ମଜ୍ଝେ ଫାଲିତଂ। ସଖୁରକନ୍ତିପି ଵଦନ୍ତି। କୁସଚୀରନ୍ତି କୁସତିଣଂ ଗନ୍ଥେତ୍ଵା କତଚୀରଂ। ଵାକଚୀରଫଲକଚୀରେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। କେସକମ୍ବଲନ୍ତି ମନୁସ୍ସକେସେହି କତକମ୍ବଲଂ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ ''ଯାନି କାନିଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତନ୍ତାଵୁତାନଂ ଵତ୍ଥାନଂ, କେସକମ୍ବଲୋ ତେସଂ ପଟିକୁଟ୍ଠୋ ଅକ୍ଖାଯତି। କେସକମ୍ବଲୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୀତେ ସୀତୋ, ଉଣ୍ହେ ଉଣ୍ହୋ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ''ତି (ଅ। ନି। ୩।୧୩୮)। ଵାଳକମ୍ବଲନ୍ତି ଅସ୍ସଵାଳାଦୀହି କତକମ୍ବଲଂ। ଉଲୂକପକ୍ଖକନ୍ତି ଉଲୂକପତ୍ତାନି ଗନ୍ଥେତ୍ଵା କତନିଵାସନଂ। ଉବ୍ଭଟ୍ଠକୋତି ଉଦ୍ଧଂ ଠିତକୋ। ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନମନୁଯୁତ୍ତୋତି ଉକ୍କୁଟିକଵୀରିଯଂ

ଅନୁଯୁତ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ଉକ୍କୁଟିକୋୱ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। କଣ୍ଟକାପସ୍ସୟିକୋତି ଅୟକଣ୍ଟକେ ୱା ପକତିକଣ୍ଟକେ ୱା ଭୂମିୟଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚମ୍ମଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠାନଚଙ୍କମାଦୀନି କରୋମୀତି ଦସ୍ସେତି। ସେଯ୍ୟନ୍ତି ସୟନ୍ତୋପି ତତ୍ଥେୱ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେମି। ସାୟଂ ତତିୟମସ୍ସାତି ସାୟତତିୟକଂ। ପାତୋ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ସାୟନ୍ତି ଦିୱସସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପାପଂ ପୱାହେସ୍ସାମୀତି ଉଦକୋରୋହନାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରାମୀତି ଦସ୍ସେତି।

୧୫୬।ନେକୱସ୍ସଗଣିକନ୍ତି ନେକୱସ୍ସଗଣସଞ୍ଜାତଂ। ରଜୋଜଲ୍ଲନ୍ତି ରଜମଲଂ, ଇଦଂ ଅଭ୍ଭନୋ ରଜୋଜଲ୍ଲକୱତସମାଦାନକାଲଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଜେଗୁଚ୍ଛିସ୍ମିନ୍ତି ପାପଜିଗୁଚ୍ଛନଭାୱେ। ୟାୱ ଉଦକବିନ୍ଦୁମ୍ହିପୀତି ୟାୱ ଉଦକଥେୱକେପି ମମ ଦୟା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ହୋତି, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ସକ୍ଖରକଠଲଦଣ୍ଡକୱାଲିକାଦୀସୁ। ତେ କିର ଉଦକବିନ୍ଦୁଂ ଚ ଏତେ ଚ ସକ୍ଖରକଠଲାଦୟୋ ଖୁଦ୍ଦକପାଣାତି ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ୟାୱ ଉଦକବିନ୍ଦୁମ୍ହିପି ମେ ଦୟା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ହୋତୀ’’ତି। ଉଦକବିନ୍ଦୁମ୍ପି ନ ହନାମି ନ ୱିନାସେମି, କିଂ କାରଣା। ମାହଂ ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ୱିସମଗତେ ସଙ୍ଘାତଂ ଆପାଦେସିନ୍ତି। ନିନ୍ନଥଲତିଣଗ୍ଗରୁକ୍ଖସାଖାଦୀସୁ ୱିସମଟ୍ଠାନେ ଗତେ ଉଦକବିନ୍ଦୁସଙ୍ଖାତେ ଖୁଦ୍ଦକପାଣେ ସଙ୍ଘାତଂ ୱଧଂ ମା ଆପାଦେସିନ୍ତି। ଏତମତ୍ଥଂ ‘‘ସତୋୱ ଅଭିକ୍କମାମୀ’’ତି ଦସ୍ସେତି। ଅଚେଲକେସୁ କିର ଭୂମିଂ ଅକ୍କନ୍ତକାଲତୋ ପଭୁତି ସୀଲୱା ନାମ ନତ୍ଥି। ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ଦୁସ୍ସୀଲାୱ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ଗେହେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତାପି ଦୁସ୍ସୀଲାୱ ହୁତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଆଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ଦୁସ୍ସୀଲାୱ ହୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ୟଦା ପନ ମୋରପିଞ୍ଛେନ ଫଲକଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ସୀଲଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ନିସୀଦନ୍ତି, ତଦା ସୀଲୱନ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତି।

ୱନକମ୍ମିକନ୍ତି କନ୍ଦମୂଲଫଲାଫଲାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ୱନେ ୱିଚରନ୍ତଂ। ୱନେନ ୱନନ୍ତି ୱନତୋ ୱନଂ, ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ସଂପତାମୀତି ଗଚ୍ଛାମି। ଆରଞ୍ଞକୋତି ଅରଞ୍ଞେ ଜାତୱୁଦ୍ଧୋ, ଇଦଂ ଅଭ୍ଭନୋ ଆଜୀୱକକାଲଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ କିର ପାସଣ୍ଡପରିଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥାୟ ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି, ନିରତ୍ଥକଭାୱଂ ପନ ଞତ୍ୱାପି ନ ଉପ୍ପବ୍ବଜିତୋ, ବୋଧିସତ୍ତା ହି ୟଂ ୟଂ ଠାନଂ ଉପେନ୍ତି, ତତୋ ଅନିୱତ୍ତିତଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପନ ମା ମଂ କୋଚି ଅଦ୍ଦସାତି ତତୋୱ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ମା ମଂ ତେ ଅଦ୍ଦସଂସୁ ଅହଞ୍ଚ ମା ତେ ଅଦ୍ଦସ’’ନ୍ତି।

ଗୋଟ୍ଠାତି ଗୋୱଜା। ପଟ୍ଠିତଗାୱୋତି ନିକ୍ଖନ୍ତଗାୱୋ। ତତ୍ଥ ଚତୁକ୍କୁଣ୍ଡିକୋତି ୱନନ୍ତେଯେୱ ଠିତୋ ଗୋପାଲକାନଂ ଗାୱୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅପଗତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥେ ଦ୍ୱେ ଚ ଜଣ୍ଣୁକାନି ଭୂମିୟଂ ଠପେତ୍ୱା ଏୱଂ ଚତୁକ୍କୁଣ୍ଡିକୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତାନି ସୁଦଂ ଆହାରେମୀତି ମହଲ୍ଲକୱଚ୍ଛକାନଂ ଗୋମୟାନି କସଟାନି ନିରୋଜାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ୟାନି ତରୁଣୱଚ୍ଛକାନଂ ଖୀରପାନେନେୱ ୱଡ୍ଢନ୍ତାନଂ ସଓଜାନି ଗୋମୟାନି ତାନି କୁଚ୍ଛିପୂରଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପୁନ ୱନସଣ୍ଡମେୱ ପୱିସତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ତାନି ସୁଦଂ ଆହାରେମୀ’’ତି। ୟାୱକୀୱଞ୍ଚ ମେତି ୟତ୍ତକଂ କାଲଂ ମମ ସକଂ ମୁତ୍ତକରୀସଂ ଅପରିକ୍ଖୀଣଂ ହୋତି। ୟାୱ ମେ ଦ୍ୱାରୱଲଞ୍ଜୋ ପୱତ୍ତିତ୍ଥ, ତାୱ ତଦେୱ ଆହାରେମୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲେ ପନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପରିକ୍ଖୀଣମଂସଲୋହିତୋ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନଦ୍ୱାରୱଲଞ୍ଜୋ ୱଚ୍ଛକାନଂ ଗୋମୟାନି ଆହାରେମି। ମହାୱିକଟଭୋଜନସ୍ମିନ୍ତି ମହନ୍ତେ ୱିକଟଭୋଜନେ, ଅପକତିଭୋଜନେତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୫୭।ତତ୍ରାସ୍ସୁଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିଂସନକସ୍ସ ୱନସଣ୍ଡସ୍ସ ଭିଂସନକତସ୍ମିଂ ହୋତୀତି। ତତ୍ରାତି ପୁରିମୱଚନାପେକ୍ଖନଂ। ସୁଦନ୍ତି ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ନିପାତୋ। ସାରିପୁତ୍ତାତି ଆଲପନଂ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୟୋଜନା – ତତ୍ରାତି ୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିଂସନକଂ ୱନସଣ୍ଡନ୍ତି, ତତ୍ର ୟୋ ସୋ ଭିଂସନକୋ ୱନସଣ୍ଡୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଭିଂସନକସ୍ସ ୱନସଣ୍ଡସ୍ସ ଭିଂସନକତସ୍ମିଂ ହୋତି, ଭିଂସନକକିରିୟାୟ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ ହୋତି? ଇଦଂ ହୋତି, ୟୋ କୋଚି ଅୱୀତରାଗୋ…ପେ… ଲୋମାନି ହଂସନ୍ତୀତି।

ଅଥ ୱା ତତ୍ରାତି ସାମିଅତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ। ସୁ ଇତି ନିପାତୋ। କିଂ ସୁ ନାମ ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦୀସୁ ୱିୟ। ଇଦନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତମତ୍ଥଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ ୱିୟ କତ୍ୱା ଦସ୍ସନୱଚନଂ। ସୁଦନ୍ତି ସୁ ଇଦଂ, ସନ୍ଧିୱସେନ ଇକାରଲୋପୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ କିଂ ସୂଧ ୱିତ୍ତନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୟୋଜନା, ତସ୍ସ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିଂସନକସ୍ସ ୱନସଣ୍ଡସ୍ସ ଭିଂସନକତସ୍ମିଂ ଇଦଂସୁ ହୋତୀତି। ଭିଂସନକତସ୍ମିନ୍ତି ଭିଂସନକଭାୱେତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକସ୍ସ ତକାରସ୍ସ ଲୋପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ‘‘ଭିଂସନକତ୍ତସ୍ମି’’ନ୍ତିଯେୱ ୱା ପାଠୋ , ଭିଂସନକତାୟ ଇତି ୱା ୱତ୍ତବ୍ବେ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୋ କତୋ, ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଚେତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ତସ୍ମା ଏୱଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଭିଂସନକଭାୱେ ଇଦଂସୁ ହୋତି, ଭିଂସନକଭାୱନିମିତ୍ତଂ ଭିଂସନକଭାୱହେତୁ, ଭିଂସନକଭାୱପଚ୍ଚୟା ଇଦଂସୁ ହୋତି। ୟୋ କୋଚି ଅୱୀତରାଗୋ ତଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ପୱିସତି। ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଲୋମାନି ହଂସନ୍ତି ବହୁତରାନି ଲୋମାନି ହଂସନ୍ତି, ଉଦ୍ଧଂ ମୁଖାନି ସୂଚିସଦିସାନି କଣ୍ଟକସଦିସାନି ଚ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅପ୍ପାନି ନ ହଂସନ୍ତି, ବହୁତରାନଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ହଂସନ୍ତି, ଅପ୍ପକାନଂ ଅତିସୂରପୁରିସାନଂ ନ ହଂସନ୍ତୀତି।

ଅନ୍ତରଟ୍ଠକାତି ମାଘମାସସ୍ସ ଅୱସାନେ ଚତସ୍ସୋ, ଫଗ୍ଗୁଣମାସସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଚତସ୍ସୋତି ଏୱଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରେ ଅଟ୍ଠରତ୍ତି। ଅବ୍ଭୋକାସେତି ମହାସତ୍ତୋ ହିମପାତସମୟେ ରତ୍ତିଂ ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱିହରତି, ଅଥସ୍ସ ଲୋମକୂପେସୁ ଆୱୁତମୁତ୍ତା ୱିୟ ହିମବିନ୍ଦୂନି ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ସରୀରଂ ସେତଦୁକୂଲପାରୁତଂ ୱିୟ

ହୋତି। ଦିୱା ୱନସଣ୍ଡେତି ଦିୱା ହିମବିନ୍ଦୂସୁ ସୂରିୟାତପସମ୍ଫସ୍ସେନ ୱିଗତେସୁ ଅସ୍ସାସୋପି ଭୱେୟ୍ୟ, ଅୟଂ ପନ ସୂରିୟେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେୟେୱ ୱନସଣ୍ଡଂ ପୱିସତି, ତତ୍ରାପିସ୍ସ ସୂରିୟାତପେନ ପଗ୍ଘରନ୍ତଂ ହିମଂ ସରୀରେୟେୱ ପତତି। ଦିୱା ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱିହରାମି ରତ୍ତିଂ ୱନସଣ୍ଡେତି ଗିମ୍ହକାଲେ କିରେସ ଦିୱା ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱିହାସି, ତେନସ୍ସ କଚ୍ଛେହି ସେଦଧାରା ମୁଚ୍ଚିଂସୁ, ରତ୍ତିଂ ଅସ୍ସାସୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଅୟଂ ପନ ସୂରିୟେ ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେୟେୱ ୱନସଣ୍ଡଂ ପୱିସତି। ଅଥସ୍ସ ଦିୱା ଗହିତୌସ୍ମେ ୱନସଣ୍ଡେ ଅଙ୍ଗାରକାସୁୟଂ ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱିୟ ଅତ୍ତଭାୱୋ ପରିଦୟ୍ହିତ୍ଥ। ଅନଚ୍ଛରିୟାତି ଅନୁଅଚ୍ଛରିୟା। ପଟିଭାସୀତି ଉପଟ୍ଠାସି।

ସୋତତ୍ତୋତି ଦିୱା ଆତପେନ ରତ୍ତିଂ ୱନୌସ୍ମାୟ ସୁତତ୍ତୋ। ସୋସିନ୍ନୋତି ରତ୍ତିଂ ହିମେନ ଦିୱା ହିମୋଦକେନ ସୁଟ୍ଠୁ ତିନ୍ତୋ। ଭିଂସନକେତି ଭୟଜନକେ। ନଗ୍ଗୋତି ନିଚ୍ଚେଲୋ। ନିୱାସନପାରୁପନେ ହି ସତି ସୀତଂ ୱା ଉଣ୍ହଂ ୱା ନ ଅତିବାଧେୟ୍ୟ, ତମ୍ପି ମେ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ନ ଚଗ୍ଗିମାସିନୋତି ଅଗ୍ଗିମ୍ପି ନ ଉପଗତୋ। ଏସନାପସୁତୋତି ସୁଦ୍ଧିଏସନତ୍ଥାୟ ପସୁତୋ, ପୟୁତ୍ତୋ। ମୁନୀତି, ତଦା ଅତ୍ତାନଂ ମୁନୀତି କତ୍ୱା କଥେତି।

ଛୱଟ୍ଠିକାନୀତି ଉପଡ୍ଢଦଡ୍ଢାନି ଅଟ୍ଠୀନି। ଉପଧାୟାତି ଯଥା ସୀସୂପଧାନଞ୍ଚ ପାଦୂପଧାନଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାୟତି, ଏୱଂ ସଙ୍କରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେମୀତି ଦସ୍ସେତି। ଗାମଣ୍ଡଲାତି ଗୋପାଲଦାରକା। ତେ କିର ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ସୁମେଧ, ଦ୍ୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କସ୍ମା ନିସିନ୍ନୋ, କଥେହୀତି ୱଦନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଧୋମୁଖୋ ନିସୀଦତି, ନ କଥେତି। ଅଥ ନଂ ତେ ଅକଥେତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମାତି ପରିୱାରେତ୍ୱା ଓଟ୍ଠୁଭନ୍ତି ସରୀରେ ଖେଳଂ ପାତେନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏୱମ୍ପି ନ କଥେତି। ଅଥ ନଂ ତ୍ୱଂ ନ କଥେସୀତି ଓମୁତ୍ତେନ୍ତି ପସ୍ସାୱମସ୍ସ ଉପରି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏୱମ୍ପି ନ କଥେତିୟେୱ। ତତୋ ନଂ କଥେହି କଥେହୀତି ପଂସୁକେନ ଓକିରନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏୱମ୍ପି ନ କଥେତିୟେୱ। ଅଥସ୍ସ ନ କଥେସୀତି ଦଣ୍ଡକସଲାକା ଗହେତ୍ୱା କଣ୍ଣସୋତେସୁ ପୱେସେନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ଅଧିୱାସେନ୍ତୋ କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ନ କରିସ୍ସାମୀତି ମତକୋ ୱିୟ ଅଚ୍ଛତି। ତେନାହ ''ନ ଖୋ ପନାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଭିଜାନାମି ତେସୁ ପାପକଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତା''ତି। ନ ମୟା ତେସୁ ପାପକଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି ଉପ୍ପାଦିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପେକ୍ଖାୱିହାରସ୍ମିଂ ହୋତୀତି ଉପେକ୍ଖାୱିହାରୋ ହୋତି। ୱିହାରୋ ଏୱ ହି ୱିହାରସ୍ମିନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ତେନେୱ ଚ ''ଇଦଂସୁ ମେ''ତି ଏତ୍ଥାପି ଅୟଂସୁ ମେତି ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମିନା ନୟେନ ଅଞ୍ଞାନିପି ଏୱରୂପାନି ପଦାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଇମିନା ଇତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପେ ପୂରିତଂ ଉପେକ୍ଖାୱିହାରଂ ଦସ୍ସେତି। ୟଂ ସନ୍ଧାୟାହ –

''ସୁଖପତ୍ତୋ ନ ରଜ୍ଜାମି, ଦୁକ୍ଖେ ନ ହୋମି ଦୁମ୍ମନୋ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ତୁଲିତୋ ହୋମି, ଏସା ମେ ଉପେକ୍ଖାପାରମୀ''ତି।

ଦୁକ୍କରକାରିକାଦିସୁଦ୍ଧିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆହାରସୁଦ୍ଧିୱଣ୍ଣନା

୧୫୮।ଆହାରେନସୁଦ୍ଧୀତି କୋଲାଦିନା ଏକଚ୍ଚେନ ପରିତ୍ତକଆହାରେନ ସକ୍କା ସୁଜ୍ଝିତୁନ୍ତି ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ ହୋନ୍ତି। ଏୱମାହଂସୂତି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି। କୋଲେହୀତି ପଦରେହି। କୋଲୋଦକନ୍ତି କୋଲାନି ମଦ୍ଦିତ୍ୱା କତପାନକଂ। କୋଲୱିକତିନ୍ତି କୋଲସାଳୱକୋଲପୂୱକୋଲଗୁଳାଦିକୋଲୱିକାରଂ। ଏତପରମୋତି ଏତଂ ପମାଣଂ ପରମଂ ଅସ୍ସାତି ଏତପରମୋ। ତଦା ଏକନୱୁତିକପ୍ପମତ୍ଥକେ ପନ ନ ବେଲୁୱପକ୍କତାଲପକ୍କପମାଣୋ କୋଲୋ ହୋତି, ୟଂ ଏତରହି କୋଲସ୍ସ ପମାଣଂ, ଏତ୍ତକୋୱ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୫୯।ଅଧିମତ୍ତକସିମାନନ୍ତି ଅତିୱିୟ କିସଭାୱଂ। ଆସୀତିକପବ୍ବାନି ୱା କାଳପବ୍ବାନି ୱାତି ଯଥା ଆସୀତିକୱଲ୍ଲିୟା ୱା କାଳୱଲ୍ଲିୟା ୱା ସନ୍ଧିଟ୍ଠାନେସୁ ମିଲାୟିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଉନ୍ନତୁନ୍ନତାନି ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ମୟ୍ହଂ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନି ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଓଟ୍ଠପଦନ୍ତି ଯଥା ଓଟ୍ଠସ୍ସ ପଦଂ ମଜ୍ଝେ ଗମ୍ଭୀରଂ ହୋତି, ଏୱମେୱଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମିଲାତେ ମଂସଲୋହିତେ ୱଚ୍ଚଦ୍ୱାରସ୍ସ ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ଆନିସଦଂ ମଜ୍ଝେ ଗମ୍ଭୀରଂ ହୋତି। ଅଥସ୍ସ ଭୂମିୟଂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ସରପୋଙ୍ଖେନ ଅକ୍କନ୍ତଂ ୱିୟ ମଜ୍ଝେ ଉନ୍ନତଂ ହୋତି। ୱଟ୍ଟନାୱଳୀତି ଯଥା ରଜ୍ଜୁୟା ଆୱୁନିତ୍ୱା କତା ୱଟ୍ଟନାୱଳୀ ୱଟ୍ଟନାନଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ନିନ୍ନା ହୋତି, ୱଟ୍ଟନଟ୍ଠାନେସୁ ଉନ୍ନତା, ଏୱଂ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକୋ ଉନ୍ନତାୱନତୋ ହୋତି, ଜରସାଲାୟ ଗୋପାନସିୟୋତି ଜିଣ୍ଣସାଲାୟ ଗୋପାନସିୟୋ, ତା ୱଂସତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ମଣ୍ଡଲେ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି, ମଣ୍ଡଲତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଭୂମିୟନ୍ତି; ଏୱଂ ଏକା ଉପରି ହୋତି, ଏକା ହେଟ୍ଠାତି ଓଲୁଗ୍ଗୱିଲୁଗ୍ଗା ଭୱନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପନ ନ ଏୱଂ ଫାସୁଳିୟୋ, ତସ୍ସ ହି ଲୋହିତେ ଛିନ୍ନେ ମଂସେ ମିଲାତେ ଫାସୁଳନ୍ତରେହି ଚମ୍ମାନି ହେଟ୍ଠା ଓତିଣ୍ଣାନି, ତଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଓକ୍ଖାୟିକାତି ହେଟ୍ଠା ଅନୁପୱିଟ୍ଠା। ତସ୍ସ କିର ଲୋହିତେ ଛିନ୍ନେ ମଂସେ ମିଲାତେ ଅକ୍ଖିଆୱାଟକା ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ଆହଚ୍ଚ ଅଟ୍ଠଂସୁ, ତେନସ୍ସ ଏୱରୂପା

ଅଣ୍ଡିତାରକା ଅହେସୁଂ। ଆମକଚ୍ଛିନ୍ନୋତି ଅତିତରୁଣକାଲେ ଛିନ୍ନୋ, ସୋ ହି ୱାତାତପେନ ସଂଫୁସତି ଚେୱ ମିଲାଯତି ଚ। ଯାୱସ୍ସୁ ମେ, ସାରିପୁତ୍ତାତି, ସାରିପୁତ୍ତ, ମୟ୍ହଂ ଉଦରଚ୍ଛୱି ଯାୱ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଂ ଅଲ୍ଲୀନା ହୋତି। ଅଥ ୱା ଯାୱସ୍ସୁ ମେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭାରିଯଭାରିଯା ଅହୋସି ଦୁକ୍କରକାରିକା, ମୟ୍ହଂ ଉଦରଚ୍ଛୱି ଯାୱ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଂ ଅଲ୍ଲୀନା ଅହୋସୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଂଯେୱ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାମୀତି ସହୌଦରଚ୍ଛୱିଂ ଗଣ୍ହାମି। ଉଦରଚ୍ଛୱିଂଯେୱ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାମୀତି ସହପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଂ ଗଣ୍ହାମି। ଅୱକୁଜ୍ଜୋ ପପତାମୀତି ତସ୍ସ ହି ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱତ୍ଥାଯ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପସ୍ସାୱୋ ନେୱ ନିକ୍ଖମତି, ୱଚ୍ଚଂ ପନ ଏକଂ ଦ୍ୱେ କଟକଟ୍ଠିମତ୍ତଂ ନିକ୍ଖମତି। ବଲୱଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ସରୀରତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତତ୍ଥେୱ ଅୱକୁଜ୍ଜୋ ଭୂମିଯଂ ପତତି। ତେନାହ ‘‘ଅୱକୁଜ୍ଜୋ ପପତାମୀ’’ତି। ତମେୱ କାଯନ୍ତି ତଂ ଏକନୱୁତିକପ୍ପମତ୍ଥକେ କାଯଂ। ମହାସଚ୍ଚକସୁତ୍ତେ ପନ ପଚ୍ଛିମଭୱିକକାଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଇମମେୱ କାଯନ୍ତି ଆହ। ପୂତିମୂଲାନୀତି ମଂସେ ୱା ଲୋହିତେ ୱା ସତି ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ତସ୍ସ ପନ ଅଭାୱେ ଚମ୍ମଖଣ୍ଡେ ଲୋମାନି ୱିଯ ହତ୍ଥେନେୱ ଲଗ୍ଗନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ପୂତିମୂଲାନି ଲୋମାନି କାଯସ୍ମା ପତନ୍ତୀ’’ତି।

ଅଲମରିଯଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସନ୍ତି ଅରିଯଭାୱଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗଂ। ଇମିସ୍ସାଯେୱ ଅରିଯାଯ ପଞ୍ଞାଯାତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ଅନଧିଗମା। ଯାଯଂ ଅରିଯାତି ଯା ଅଯଂ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ଅଧିଗତା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ଏତରହି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ଅଧିଗତତ୍ତା ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ଅଧିଗତା, ଏୱଂ ଏକନୱୁତିକପ୍ପମତ୍ଥକେ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ଅନଧିଗତତ୍ତା ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗପଞ୍ଞଂ ନାଧିଗତୋସ୍ମୀତି, ମଜ୍ଝିମଭାଣକତ୍ଥେରା ପନାହୁ, ଇମିସ୍ସାଯେୱାତି ୱୁତ୍ତପଞ୍ଞାପି ଯାଯଂ ଅରିଯାତି ୱୁତ୍ତପଞ୍ଞାପି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯେୱ। ଅଥ ନେ ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନଧିଗତତ୍ତା ମଗ୍ଗଂ ନାଧିଗତୋସ୍ମୀତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଆୱୁସୋ, କିଞ୍ଚାପି ଦୀପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଦ୍ୱେପି ପନ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯେୱାତି, ଏତଦେୱ ଚେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତଂ। ଇତରଥା ହି ଯା ଅଯନ୍ତି ନିଦ୍ଦେସୋ ଅନନୁରୂପୋ ସିଯା।

ଆହାରସୁଦ୍ଧିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଂସାରସୁଦ୍ଧିଆଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୦।ସଂସାରେନ ସୁଦ୍ଧୀତି ବହୁକଂ ସଂସରିତ୍ୱା ସୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଉପପତ୍ତିଯା ସୁଦ୍ଧୀତି ବହୁକଂ ଉପପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଆୱାସେନ ସୁଦ୍ଧୀତି ବହୂସୁ ଠାନେସୁ ୱସିତ୍ୱା ସୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତୀସୁପି ଠାନେସୁ ସଂସରଣକୱସେନ ସଂସାରୋ। ଉପପଜ୍ଜନକୱସେନ ଉପପତ୍ତି। ୱସନକୱସେନ ଆୱାସୋତି ଖନ୍ଧାଯେୱ ୱୁତ୍ତା। ଯଞ୍ଞେନାତି ବହୁଯାଗେ ଯଜିତ୍ୱା ସୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି। ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତେନାତି ତୀହି ସଙ୍ଖେହି ଖତ୍ତିଯାଭିସେକେନ ମୁଦ୍ଧନି ଅଭିସିତ୍ତେନ। ଅଗ୍ଗିପାରିଚରିଯାଯାତି ବହୁଅଗ୍ଗିପରିଚରଣେନ ସୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି।

୧୬୧।ଦହରୋତି ତରୁଣୋ। ଯୁୱାତି ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୁସୁକାଳକେସୋତି ସୁଟ୍ଠୁ କାଳକେସୋ। ଭଦ୍ରେନ ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଇମିନାସ୍ସ ଯେନ ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯୁୱା, ତଂ ଯୋବ୍ବନଂ ଭଦ୍ଦଂ ଲଦ୍ଧକନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ପଠମେନ ୱଯସାତି ପଠମୱଯୋ ନାମ ତେତ୍ତିଂସ ୱସ୍ସାନି, ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ, ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯେନାତି ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ୟତ୍ତିଭାୱେନ। ଜିଣ୍ଣୋତି ଜରାଜିଣ୍ଣୋ। ୱୁଦ୍ଧୋତି ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଠିତଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗୋ। ମହଲ୍ଲକୋତି ଜାତିମହଲ୍ଲକୋ। ଅଦ୍ଧଗତୋତି ବହୁଅଦ୍ଧାନଂ ଗତୋ ଚିରକାଲାତିକ୍କନ୍ତୋ। ୱଯୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ୱସ୍ସସତସ୍ସ ତତିଯକୋଟ୍ଠାସଂ ପଚ୍ଛିମୱଯଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ଆସୀତିକୋ ମେ ୱଯୋ ୱତ୍ତତୀତି ଇମଂ କିର ସୁତ୍ତଂ ଭଗୱା ପରିନିବ୍ବାନସଂୱଚ୍ଛରେ କଥେସି। ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ପରମାଯାତି ଉତ୍ତମାଯ। ସତିଯାତିଆଦୀସୁ ପଦସତମ୍ପି ପଦସହସ୍ସମ୍ପି ୱଦନ୍ତସ୍ସେୱ ଗହଣସମତ୍ଥତା ସତି ନାମ। ତଦେୱ ଆଧାରଣୌପନିବନ୍ଧନସମତ୍ଥତା ଗତି ନାମ। ଏୱଂ ଗହିତଂ ଧାରିତଂ ସଜ୍ଝାଯଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୱୀରିଯଂ ଧିତି ନାମ। ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ କାରଣଞ୍ଚ ଦସ୍ସନସମତ୍ଥତା ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯଂ ନାମ।

ଦଲ୍ହଧମ୍ମା ଧନୁଗ୍ଗହୋତି ଦଲ୍ହଂ ଧନୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତୋ ଇସ୍ସାସୋ। ଦଲ୍ହଧନୁ ନାମ ଦ୍ୱିସହସ୍ସଥାମଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଦ୍ୱିସହସ୍ସଥାମଂ ନାମ ଯସ୍ସ ଆରୋପିତସ୍ସ ଜିଯାବଦ୍ଧୋ ଲୋହସୀସାଦୀନଂ ଭାରୋ ଦଣ୍ଡେ ଗହେତ୍ୱା ଯାୱ କଣ୍ଡପ୍ପମାଣା ଉକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପଥୱିତୋ ମୁଚ୍ଚତି। ସିକ୍ଖିତୋତି ଦସ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଆଚରିଯକୁଲେ ଉଗ୍ଗହିତସିପ୍ପୋ। କତହତ୍ଥୋତି କୋଚି ସିପ୍ପମେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। କତହତ୍ଥୋ ନ ହୋତି, ଅଯଂ ପନ କତହତ୍ଥୋ ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱୋ। କତୂପାସନୋତି ରାଜକୁଲାଦୀସୁ ଦସ୍ସିତସିପ୍ପୋ। ଲହୁକେନ ଅସନେନାତି ଅନ୍ତୋ ସୁସିରଂ କତ୍ୱା ତୂଲାଦୀନି ପୂରେତ୍ୱା କତଲାଖାପରିକମ୍ମେନ ସଲ୍ଲହୁକକଣ୍ଡେନ। ଏୱଂ କତଞ୍ହି ଏକୌସଭଗାମୀ ଦ୍ୱେ ଉସଭାନି ଗଚ୍ଛତି, ଅଟ୍ଠୌସଭଗାମୀ ସୋଳସୌସଭାନି ଗଚ୍ଛତି। ଅପ୍ପକସିରେନାତି ନିଦୁକ୍ଖେନ। ଅତିପାତେଯ୍ୟାତି ଅତିକ୍କମେଯ୍ୟ। ଏୱଂ ଅଧିମତ୍ତସତିମନ୍ତୋତି ଯଥା ସୋ ଧନୁଗ୍ଗହୋ ତଂ ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲଚ୍ଛାଯଂ ସୀଘଂ ଏୱ ଅତିକ୍କମେତି, ଏୱଂ ପଦସତମ୍ପି ପଦସହସ୍ସମ୍ପି ଉଗ୍ଗହେତୁଂ ଉପଧାରେତୁଂ ସଜ୍ଝାଯିତୁଂ ଅତ୍ଥକାରଣାନି ଚ ଉପପରିକ୍ଖିତୁଂ ସମତ୍ଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅସିତପୀତଖାଯିତସାଯିତାତି ଅସିତପୀତାଦୀନି ହି ଭଗୱତାପି କାତବ୍ବାନି ହୋନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୂହିପି। ତସ୍ମା ତେସଂ କରଣମତ୍ତକାଲଂ ଠପେତ୍ୱାତି ଦସ୍ସେତି।

ଅପରିଯାଦିନ୍ନାୟେୱାତି ଅପରିକ୍ଖୀଣାୟେୱ। ସଚେ ହି ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯାନୁପସ୍ସନଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅଞ୍ଞୋ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନଂ, ଅଞ୍ଞୋ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନଂ, ଅଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ। ଇମିନା ପୁଟ୍ଠଂ ଅହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ଏକୋ ଏକଂ ନ ଓଲୋକେତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ତେସଂ ୱାରୋ ପଞ୍ଞାଯତି। ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ୱାରୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲଛାଯଂ ଅତିକ୍କମତୋ ପୁରେତରଂୟେୱ ଭଗୱା ଚୁଦ୍ଦସହିୱିଧେନ କାଯାନୁପସ୍ସନଂ, ନୱୱିଧେନ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନଂ, ସୋଳସୱିଧେନ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନଂ, ପଞ୍ଚୱିଧେନ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ କଥେତି। ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ ୱା ତାୱ ଏତେ ଚତ୍ତାରୋ। ସଚେ ହି ଅଞ୍ଞେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେସୁ, ଅଞ୍ଞେ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ, ଅଞ୍ଞେ ପଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ, ଅଞ୍ଞେ ପଞ୍ଚ ବଲେସୁ, ଅଞ୍ଞେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ, ଅଞ୍ଞେ ଅଟ୍ଠ ମଗ୍ଗଙ୍ଗେସୁ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ତମ୍ପି ଭଗୱା କଥେୟ୍ୟ। ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ ୱା ଏତେ ଅଟ୍ଠ। ସଚେ ଅଞ୍ଞେ ସତ୍ତତିଂସ ଜନା ବୋଧିପକ୍ଖିଯେସୁ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ତମ୍ପି ଭଗୱା ତାୱଦେୱ କଥେୟ୍ୟ। କସ୍ମା? ଯାୱତା ହି ଲୋକିଯମହାଜନା ଏକଂ ପଦଂ କଥେନ୍ତି। ତାୱ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଅଟ୍ଠ ପଦାନି କଥେତି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେ ପନ ଏକଂ ପଦଂ କଥେନ୍ତେୟେୱ ଭଗୱା ସୋଳସପଦାନି କଥେତି। କସ୍ମା? ଭଗୱତୋ ହି ଜିୱ୍ହା ମୁଦୁକା ଦନ୍ତାୱରଣଂ ସୁଫୁସିତଂ ୱଚନଂ ଅଗଲିତଂ ଭୱଙ୍ଗପରିୱାସୋ ଲହୁକୋ। ତେନାହ "ଅପରିଯାଦିନ୍ନାୟେୱସ୍ସ, ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନା"ତି।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମଦେସନାତି ତନ୍ତିଠପନା। ଧମ୍ମପଦବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ପାଳିଯା ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନକଂ ଅକ୍ଖରଂ। ପଞ୍ହପଟିଭାନନ୍ତି ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣଂ। ଇମିନା କିଂ ଦସ୍ସେତି? ତଥାଗତୋ ପୁବ୍ବେ ଦହରକାଲେ ଅକ୍ଖରାନି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ପଦଂ ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୋତି, ପଦାନି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଗାଥଂ ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଚତୁଅକ୍ଖରେହି ୱା ଅଟ୍ଠଅକ୍ଖରେହି ୱା ସୋଳସଅକ୍ଖରେହି ୱା ପଦେହି ଯୁତ୍ତାଯ ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଇଦାନି ପନ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଅକ୍ଖରାନି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ପଦଂ ୱା, ପଦାନି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଗାଥଂ ୱା, ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥଂ ୱା ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଏୱଂ ନତ୍ଥି। ଦହରକାଲେ ଚ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଚ ସବ୍ବମେତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଅପରିଯାଦିନ୍ନମେୱାତି ଇମଂ ଦସ୍ସେତି। ମଞ୍ଚକେନ ଚେପି ମନ୍ତି ଇଦଂ ବୁଦ୍ଧବଲଦୀପନତ୍ଥମେୱ ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ଆହ। ଦସବଲଂ ପନ ମଞ୍ଚକେ ଆରୋପେତ୍ୱା ଗାମନିଗମରାଜଧାନିଯୋ ପରିହରଣକାଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତଥାଗତା ହି ପଞ୍ଚମେ ଆଯୁକୋଟ୍ଠାସେ ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚାଦୀହି ଅନଭିଭୂତା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣସରୀରସ୍ସ ୱେୱଣ୍ଣିଯେ ଅନନୁପ୍ପତ୍ତେ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯମନାପକାଲେୟେୱ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି।

୧୬୨।ନାଗସମାଲୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ପଠମବୋଧିଯଞ୍ହି ୱୀସତିୱସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପଟ୍ଠାନନାଗିତମେଘିଯତ୍ଥେରା ୱିଯ ଅଯମ୍ପି ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଅହୋସି। ବୀଜଯମାନୋତି ମନ୍ଦମନ୍ଦେନ ତାଲୱଣ୍ଟୱାତେନ ଭଗୱତୋ ଉତୁସୁଖଂ ସମୁଟ୍ଠାପଯମାନୋ। ଏତଦୱୋଚାତି ସକଲସୁତ୍ତନ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପୁବ୍ବଚରିତଂ ଦୁକ୍କରକାରକଂ ଆଗମ୍ମ ପସନ୍ନୋ ଏତଂ "ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଭନ୍ତେ"ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଛରଂ ପହରିତୁଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅଚ୍ଛରିଯଂ। ଅଭୂତପୁବ୍ବଂ ଭୂତନ୍ତି ଅବ୍ଭୁତଂ। ଉଭଯେନପି ଅତ୍ତନୋ ୱିମ୍ହଯମେୱ ଦୀପେତି। କୋ ନାମୋ ଅଯଂ ଭନ୍ତେତି ଇଦଂ ଭଦ୍ଦକୋ ୱତାଯଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ, ହନ୍ଦସ୍ସ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆଯାଚିତ୍ୱା ନାମଂ ଗଣ୍ହାପେମୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଆହ। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ନାମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତସ୍ମା ତିହ ତ୍ୱନ୍ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ଯସ୍ମା ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ତୱ ଲୋମାନି ହଟ୍ଠାନି, ତସ୍ମା ତିହ ତ୍ୱଂ , ନାଗସମାଲ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ "ଲୋମହଂସନ ପରିଯାଯୋ"ତ୍ୱେୱ ନଂ ଧାରେହୀତି।

ସଂସାରସୁଦ୍ଧିଆଦିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମହାସୀହନାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ମହାଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୩।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୱିନଯପରିଯାଯେନ ତଯୋ ଜନା ସମ୍ବହୁଲାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତତୋ ପରଂ ସଙ୍ଘୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯାଯେନ ତଯୋ ତଯୋ ଏୱ, ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ସମ୍ବହୁଲାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇଧ ସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯାଯେନ ସମ୍ବହୁଲାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସିଂସୂତି ପୱିଟ୍ଠା, ତେ ପନ ନ ତାୱ ପୱିଟ୍ଠା, ପୱିସିସ୍ସାମାତି ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ପନ ପୱିସିଂସୂତି ୱୁତ୍ତା। ଯଥା ଗାମଂ ଗମିସ୍ସାମୀତି ନିକ୍ଖନ୍ତପୁରିସୋ ତଂ ଗାମଂ ଅପ୍ପତ୍ତୋପି "କୁହିଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ"ତି ୱୁତ୍ତେ "ଗାମଂ ଗତୋ"ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ। ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋତି ଜେତୱନତୋ ଅୱିଦୂରେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଏୱମାହଂସୁ। ସମଣୋ, ଆୱୁସୋତି, ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ସମଣୋ ଗୋତମୋ। କାମାନଂ ପରିଞ୍ଞନ୍ତି କାମାନଂ ପହାନଂ ସମତିକ୍କମଂ ପଞ୍ଞପେତି। ରୂପୱେଦନାସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ତତ୍ଥ ତିତ୍ଥିଯା ସକସମଯଂ ଜାନନ୍ତା କାମାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେୟ୍ୟୁଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ୱଦମାନା, ରୂପାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେୟ୍ୟୁଂ ଅରୂପଭୱଂ

ୱଦମାନା, ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୁଂ ଅସଞ୍ଞଭୱଂ ୱଦମାନା। ତେ ପନ ''ଇଦଂ ନାମ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଅଯଂ ରୂପଭୱୋ ଅଯଂ ଅରୂପଭୱୋ''ତିପି ନ ଜାନନ୍ତି। ତେ ପଞ୍ଞପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାପି କେୱଲଂ ''ପଞ୍ଞପେମ ପଞ୍ଞପେମା''ତି ୱଦନ୍ତି। ତଥାଗତୋ କାମାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ପଞ୍ଞପେତି, ରୂପୱେଦନାନଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ । ତେ ଏୱଂ ମହନ୍ତେ ୱିସେସେ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଇଧ ନୋ, ଆୱୁସୋ, କୋ ୱିସେସୋତିଆଦିମାହଂସୁ।

ତତ୍ଥ ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞାପନେ। ଧମ୍ମଦେସନାଯ ୱା ଧମ୍ମଦେସନନ୍ତି ଯଦିଦଂ ସମଣସ୍ସ ୱା ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ, ଅମ୍ହାକଂ ୱା ଧମ୍ମଦେସନାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରବ୍ଭ ନାନାକରଣଂ ୱୁଚ୍ଚେଥ, ତଂ କିନ୍ନାମାତି ୱଦନ୍ତି। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ । ଇତି ୱେମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ନସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିଯ ସାସନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିୱଚନମତ୍ତେନ ସମଧୁରଂ ଠପଯିଂସୁ। ନେୱ ଅଭିନନ୍ଦିଂସୂତି ଏୱମେତନ୍ତି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ। ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିଂସୂତି ନଯିଦଂ ଏୱନ୍ତି ନପ୍ପଟିସେଧେସୁଂ। କସ୍ମା? ତେ କିର ତିତ୍ଥିଯା ନାମ ଅନ୍ଧସଦିସା, ଜାନିତ୍ୱା ୱା ଅଜାନିତ୍ୱା ୱା କଥେନ୍ତୁନ୍ତି ନାଭିନନ୍ଦିଂସୁ, ପରିଞ୍ଞନ୍ତି ୱଚନେନ ଇସକଂ ସାସନଗନ୍ଧୋ ଅତ୍ଥୀତି ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିଂସୁ। ଜନପଦୱାସିନୋ ୱା ତେ ସକସମଯପରସମଯେସୁ ନ ସୁଟ୍ଠୁ କୁସଲାତିପି ଉଭଯଂ ନାକଂସୁ।

୧୬୫।ନ ଚେୱ ସମ୍ପାଯିସ୍ସନ୍ତୀତି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ଉତ୍ତରିଞ୍ଚ ୱିଘାତନ୍ତି ଅସମ୍ପାଯନତୋ ଉତ୍ତରିମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି। ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାନଂ ନାମ ହି ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଥା ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିସଯସ୍ମିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଥାତି କାରଣୱଚନଂ, ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ଅୱିସଯେ ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଦେୱକେତି ସହ ଦେୱେହି ସଦେୱକେ। ସମାରକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏୱଂ ତୀଣି ଠାନାନି ଲୋକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ପଜାଯାତି ପଞ୍ଚହିପି ସତ୍ତଲୋକମେୱ ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ଏତସ୍ମିଂ ସଦେୱକାଦିଭେଦେ ଲୋକେ ତଂ ଦେୱଂ ୱା ମନୁସ୍ସଂ ୱା ନ ପସ୍ସାମୀତି ଦୀପେତି। ଇତୋ ୱା ପନ ସୁତ୍ୱାତି ଇତୋ ୱା ପନ ମମ ସାସନତୋ ସୁତ୍ୱା ଅତଥାଗତୋପି ଅତଥାଗତସାୱକୋପି ଆରାଧେଯ୍ଯ ପରିତୋସେଯ୍ଯ। ଅଞ୍ଞଥା ଆରାଧନଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି।

୧୬୬। ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ତେସଂ ପଞ୍ହାନଂ ୱେଯ୍ଯାକରଣେନ ଚିତ୍ତାରାଧନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। କାମଗୁଣାତି କାମଯିତବ୍ବଟ୍ଠେନ କାମା। ବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ଗୁଣା। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହତାନଂ ୱତ୍ଥାନଂ ଦ୍ୱିଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟି''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୮) ଏତ୍ଥ ହି ପଟଲଟ୍ଠୋ ଗୁଣଟ୍ଠୋ। ''ଅଚ୍ଚେନ୍ତି କାଲା ତରଯନ୍ତି ରତ୍ତିଯୋ, ୱଯୋଗୁଣା ଅନୁପୁବ୍ବଂ ଜହନ୍ତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୪) ଏତ୍ଥ ରାସଟ୍ଠୋ ଗୁଣଟ୍ଠୋ। ''ସତଗୁଣା ଦକ୍ଖିଣା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା''ତି (ମ। ନି। ୩।୩୭୯) ଏତ୍ଥ ଆନିସଂସଟ୍ଠୋ ଗୁଣଟ୍ଠୋ। ''ଅନ୍ତଂ ଅନ୍ତଗୁଣଂ (ଖୁ। ପା। ୩ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ; ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୭) କଯିରା ମାଲାଗୁଣେ ବହୂ''ତି (ଧ। ପ। ୫୩) ଏତ୍ଥ ବନ୍ଧନଟ୍ଠୋ ଗୁଣଟ୍ଠୋ। ଇଧାପି ଏସେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ଗୁଣା''ତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ପସ୍ସିତବ୍ବା। ଏତେନୁପାଯେନ ସୋତୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯାଦୀସୁପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଟ୍ଠାତି ପରିଯିଟ୍ଠା ୱା ହୋନ୍ତୁ ମା ୱା, ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ। କନ୍ତାତି କମନୀଯା। ମନାପାତି ମନୱଡ୍ଢନକା। ପିଯରୂପାତି ପିଯଜାତିକା। କାମୂପସଂହିତାତି ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେନ କାମେନ ଉପସଂହିତା। ରଜନୀଯାତି ରଜ୍ଜନିଯା, ରାଗୁପ୍ପତ୍ତିକାରଣଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୬୭।ଯଦି ମୁଦ୍ଦାଯାତିଆଦୀସୁ ମୁଦ୍ଦାତି ଅଙ୍ଗୁଲିପବ୍ବେସୁ ସଞ୍ଞଂ ଠପେତ୍ୱା ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦା। ଗଣନାତି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦଗଣନା। ସଙ୍ଖାନନ୍ତି ପିଣ୍ଡଗଣନା। ଯାଯ ଖେତ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଇଧ ଏତ୍ତକା ୱୀହୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି , ରୁକ୍ଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଇଧ ଏତ୍ତକାନି ଫଲାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଆକାସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଇମେ ଆକାସେ ସକୁଣା ଏତ୍ତକା ନାମ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ଜାନନ୍ତି।

କସୀତି କସିକମ୍ମଂ। ୱଣିଜ୍ଜାତି ଜଙ୍ଘୱଣିଜ୍ଜଥଲୱଣିଜ୍ଜାଦିୱଣିପ୍ପଥୋ। ଗୋରକ୍ଖନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରେସଂ ୱା ଗାୱୋ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ପଞ୍ଚଗୋରସୱିକ୍କଯେନ ଜୀୱନକମ୍ମଂ। ଇସ୍ସତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଆୱୁଧଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାନକମ୍ମଂ। ରାଜପୋରିସନ୍ତି ଆୱୁଧେନ ରାଜକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାନଂ। ସିପ୍ପଞ୍ଞତରନ୍ତି ଗହିତାୱସେସଂ ହତ୍ଥିଅସ୍ସସିପ୍ପାଦି। ସୀତସ୍ସ ପୁରକ୍ଖତୋତି ଲକ୍ଖଂ ୱିଯ ସରସ୍ସ ସୀତସ୍ସ ପୁରତୋ, ସୀତେନ ବାଧୀଯମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଣ୍ହେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଡଂସାଦୀସୁ ଡଂସାତି ପିଙ୍ଗଲମକ୍ଖିକା। ମକସାତି ସବ୍ବମକ୍ଖିକା, ସରୀସପାତି ଯେ କେଚି ସରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ରିସ୍ସମାନୋତି ରୁପ୍ପମାନୋ, ଘଟ୍ଟିଯମାନୋ। ମୀଯମାନୋତି ମରମାନୋ। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ ମୁଦ୍ଦାଦୀହି ଜୀୱିକକପ୍ପନଂ ଆଗମ୍ମ ସୀତାଦିପଚ୍ଚଯୋ ଆବାଧୋ। କାମାନଂ ଆଦୀନୱୋତି କାମେସୁ ଉପଦ୍ଦୱୋ, ଉପସ୍ସଗ୍ଗୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋତି ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ ସାମଂ ପସ୍ସିତବ୍ବୋ। ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଦୁକ୍ଖରାସି। କାମହେତୂତିଆଦୀସୁ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ କାମା ଅସ୍ସ ହେତୂତି କାମହେତୁ। ମୂଲଟ୍ଠେନ କାମା ନିଦାନମସ୍ସାତି କାମନିଦାନୋ। ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ପନ କାମନିଦାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। କାରଣଟ୍ଠେନ କାମା ଅଧିକରଣଂ ଅସ୍ସାତି କାମାଧିକରଣୋ। ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନେୱ ପନ କାମାଧିକରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। କାମାନମେୱ ହେତୂତି ଇଦଂ ନିଯମୱଚନଂ, କାମପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଟ୍ଠହତୋତି ଆଜୀୱସମୁଟ୍ଠାପକୱୀରିଯେନ ଉଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ। ଘଟତୋତି ତଂ ୱୀରିଯଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ଘଟେନ୍ତସ୍ସ। ୱାଯମତୋତି ୱାଯାମଂ ପରକ୍କମଂ ପଯୋଗଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ। ନାଭିନିପ୍ଫଜ୍ଜନ୍ତୀତି ନ ନିପ୍ଫଜ୍ଜନ୍ତି, ହତ୍ଥଂ ନାଭିରୁହନ୍ତି। ସୋଚତୀତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନବଲୱସୋକେନ ସୋଚତି। କିଲମତୀତି କାଯେ ଉପ୍ପନ୍ନଦୁକ୍ଖେନ କିଲମତି। ପରିଦେୱତୀତି ୱାଚାଯ ପରିଦେୱତି। ଉରତ୍ତାଳିନ୍ତି ଉରଂ ତାଳେତ୍ୱା। କନ୍ଦତୀତି ରୋଦତି। ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ୱିସଞ୍ଞୀ ୱିଯ ସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ହୋତି। ମୋଘନ୍ତି ତୁଚ୍ଛଂ। ଅଫଲୋତି ନିପ୍ଫଲୋ। ଆରକ୍ଖାଧିକରଣନ୍ତି ଆରକ୍ଖକାରଣା। କିନ୍ତୀତି କେନ ନୁ ଖୋ ଉପାଯେନ। ଯମ୍ପି ମେତି ଯମ୍ପି ମଯ୍ହଂ କସିକମ୍ମାଦୀନି କତ୍ୱା ଉପ୍ପାଦିତଂ ଧନଂ ଅହୋସି। ତମ୍ପି ନୋ ନତ୍ଥୀତି ତମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ଇଦାନି ନତ୍ଥି।

୧୬୮।ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମହେତୂତିଆଦିନାପି କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାୱ ଆଦୀନୱଂ ଦୀପେତି। ତତ୍ଥ କାମହେତୂତି କାମପଚ୍ଚଯା ରାଜାନୋପି ରାଜୂହି ୱିୱଦନ୍ତି। କାମନିଦାନନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକଂ, କାମେ ନିଦାନଂ କତ୍ୱା ୱିୱଦନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାମାଧିକରଣନ୍ତିପି ଭାୱନପୁଂସକମେୱ, କାମେ ଅଧିକରଣଂ କତ୍ୱା ୱିୱଦନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାମାନମେୱ ହେତୂତି ଗାମନିଗମନଗରସେନାପତିପୁରୋହିତଟ୍ଠାନନ୍ତରାଦୀନଂ କାମାନମେୱ ହେତୁ ୱିୱଦନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପକ୍କମନ୍ତୀତି ପହରନ୍ତି। ଅସିଚମ୍ମନ୍ତି ଅସିଞ୍ଚେୱ ଖେଟକଫଲକାଦୀନି ଚ। ଧନୁକଲାପଂ ସନ୍ନଯ୍ହିତ୍ୱାତି ଧନୁଂ ଗହେତ୍ୱା ସରକଲାପଂ ସନ୍ନଯ୍ହିତ୍ୱା। ଉଭତୋବ୍ଯୂଳ୍ହନ୍ତି ଉଭତୋ ରାସିଭୂତଂ। ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୀତି ପୱିସନ୍ତି। ଉସୂସୂତି କଣ୍ଡେସୁ। ୱିଜ୍ଜୋତଲନ୍ତେସୂତି ୱିପରିୱତ୍ତନ୍ତେସୁ। ତେ ତତ୍ଥାତି ତେ ତସ୍ମିଂ ସଙ୍ଗାମେ।

ଅଦ୍ଦାୱଲେପନାଉପକାରିଯୋତି ଚେତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ପାକାରପାଦଂ ଅସ୍ସଖୁରସଣ୍ଠାନେନ ଇଟ୍ଠକାହି ଚିନିତ୍ୱା ଉପରି ସୁଧାଯ ଲିମ୍ପନ୍ତି। ଏୱଂ କତା ପାକାରପାଦା ଉପକାରିଯୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତା ତିନ୍ତେନ କଲଲେନ ସିତ୍ତା ଅଦ୍ଦାୱଲେପନା ନାମ ହୋନ୍ତି। ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୀତି ତାସଂ ହେଟ୍ଠା ତିଖିଣଅଯସୂଲାଦୀହି ୱିଜ୍ଝୀଯମାନାପି ପାକାରସ୍ସ ପିଚ୍ଛିଲଭାୱେନ ଆରୋହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାପି ଉପଧାୱନ୍ତିଯେୱ। ଛକଣକାଯାତି କୁଥିତଗୋମଯେନ। ଅଭିୱଗ୍ଗେନାତି ସତଦନ୍ତେନ। ତଂ ଅଟ୍ଟଦନ୍ତାକାରେନ କତ୍ୱା ‘‘ନଗରଦ୍ୱାରଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପୱିସିସ୍ସାମା’’ତି ଆଗତେ ଉପରିଦ୍ୱାରେ ଠିତା ତସ୍ସ ବନ୍ଧନଯୋତ୍ତାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତେନ ଅଭିୱଗ୍ଗେନ ଓମଦ୍ଦନ୍ତି।

୧୬୯।ସନ୍ଧିମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତୀତି ଘରସନ୍ଧିମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି। ନିଲ୍ଲୋପନ୍ତି ଗାମେ ପହରିତ୍ୱା ମହାୱିଲୋପଂ କରୋନ୍ତି। ଏକାଗାରିକନ୍ତି ପଣ୍ଣାସମତ୍ତାପି ସଟ୍ଠିମତ୍ତାପି ପରିୱାରେତ୍ୱା ଜୀୱଗ୍ଗାହଂ ଗହେତ୍ୱା ଆହରାପେନ୍ତି। ପରିପନ୍ଥେପି ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ପନ୍ଥଦୂହନକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ଅଡ୍ଢଦଣ୍ଡକେହୀତି ମୁଗ୍ଗରେହି ପହାରସାଧନତ୍ଥଂ ୱା ଚତୁହତ୍ଥଦଣ୍ଡଂ ଦ୍ୱେଧା ଛେତ୍ୱା ଗହିତଦଣ୍ଡକେହି। ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକନ୍ତି କଞ୍ଜିଯୌକ୍ଖଲିକମ୍ମକାରଣଂ, ତଂ କରୋନ୍ତା ସୀସକପାଲଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ତତ୍ତଂ ଅଯୋଗୁଳଂ ସଣ୍ଡାସେନ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ତେନ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ପକ୍କୁଥିତ୍ୱା ଉପରି ଉତ୍ତରତି। ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକନ୍ତି ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡକମ୍ମକାରଣଂ, ତଂ କରୋନ୍ତା ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠୌଭତୋକଣ୍ଣଚୂଳିକଗଳୱାଟପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସବ୍ବକେସେ ଏକତୋ ଗଣ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକେନ ୱଲ୍ଲିତ୍ୱା ଉପ୍ପାଟେନ୍ତି, ସହ କେସେହି ଚମ୍ମଂ ଉଟ୍ଠହତି। ତତୋ ସୀସକଟାହଂ ଥୂଲସକ୍ଖରାହି ଘଂସିତ୍ୱା ଧୋୱନ୍ତା ସଙ୍ଖୱଣ୍ଣଂ କରୋନ୍ତି।

ରାହୁମୁଖନ୍ତି ରାହୁମୁଖକମ୍ମକାରଣଂ, ତଂ କରୋନ୍ତା ସଙ୍କୁନା ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋମୁଖେ ଦୀପଂ ଜାଲେନ୍ତି । କଣ୍ଣଚୂଳିକାହି ୱା ପଟ୍ଠାଯ ମୁଖଂ ନିଖାଦନେନ ଖଣନ୍ତି। ଲୋହିତଂ ପଗ୍ଘରିତ୍ୱା ମୁଖଂ ପୂରେତି। ଜୋତିମାଲିକନ୍ତି ସକଲସରୀରଂ ତେଲପିଲୋତିକାଯ ୱେଠେତ୍ୱା ଆଲିମ୍ପେନ୍ତି। ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକନ୍ତି ହତ୍ଥେ ତେଲପିଲୋତିକାଯ ୱେଠେତ୍ୱା ଦୀପଂ ୱିଯ ଜାଲେନ୍ତି। ଏରକୱତ୍ତିକନ୍ତି ଏରକୱତ୍ତକମ୍ମକାରଣଂ, ତଂ କରୋନ୍ତା ଗୀୱତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚମ୍ମବଦ୍ଧେ କନ୍ତିତ୍ୱା ଗୋପ୍ଫକେ ଠପେନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଯୋତ୍ତେହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା କଡ୍ଢନ୍ତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଚମ୍ମବଦ୍ଧେ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଅକ୍କମିତ୍ୱା ପତତି। ଚୀରକୱାସିକନ୍ତି ଚୀରକୱାସିକକମ୍ମକାରଣଂ, ତଂ କରୋନ୍ତା ତଥେୱ ଚମ୍ମବଦ୍ଧେ କନ୍ତିତ୍ୱା କଟିଯଂ ଠପେନ୍ତି। କଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ କନ୍ତିତ୍ୱା ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଠପେନ୍ତି। ଉପରିମେହି ହେଟ୍ଠିମସରୀରଂ ଚୀରକନିୱାସନନିୱତ୍ଥଂ ୱିଯ ହୋତି। ଏଣେଯ୍ୟକନ୍ତି ଏଣେଯ୍ୟକକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ଉଭୋସୁ କପ୍ପରେସୁ ଚ ଜାଣୁସୁ ଚ ଅଯୱଲଯାନି ଦତ୍ୱା ଅଯସୂଲାନି କୋଟ୍ଟେନ୍ତି। ସୋ ଚତୂହି ଅଯସୂଲେହି ଭୂମିଯଂ ପତିଟ୍ଠହତି। ଅଥ ନଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ କରୋନ୍ତି। ‘‘ଏଣେଯ୍ୟକୋ ଜୋତିପରିଗ୍ଗହୋ ଯଥା’’ତି ଆଗତଟ୍ଠାନେପି ଇଦମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ କାଲେନ କାଲଂ ସୂଲାନି ଅପନେତ୍ୱା ଚତୂହି ଅଟ୍ଠିକୋଟୀହିଯେୱ ଠପେନ୍ତି। ଏୱରୂପା କାରଣା ନାମ ନତ୍ଥି।

ବଳିସମଂସିକନ୍ତି ଉଭତୋମୁଖେହି ବଳିସେହି ପହରିତ୍ୱା ଚମ୍ମମଂସନ୍ହାରୂନି ଉପ୍ପାଟେନ୍ତି। କହାପଣିକନ୍ତି ସକଲସରୀରଂ ତିଣ୍ହାହି ୱାସୀହି କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ କହାପଣମତ୍ତଂ କହାପଣମତ୍ତଂ ପାତେନ୍ତା କୋଟ୍ଟେନ୍ତି। ଖାରାପତଚ୍ଛିକନ୍ତି ସରୀରଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆୱୁଧେହି ପହରିତ୍ୱା କୋଚ୍ଛେହି ଖାରଂ ଘଂସନ୍ତି। ଚମ୍ମମଂସନ୍ହାରୂନି ପଗ୍ଘରିତ୍ୱା ସୱନ୍ତି। ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକାୱ ତିଟ୍ଠତି। ପଲିଘପରିୱତ୍ତିକନ୍ତି ଏକେନ ପସ୍ସେନ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦେ ଅଯସୂଲଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ପଥୱିଯା ଏକାବଦ୍ଧଂ କରୋନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ପାଦେ ଗହେତ୍ୱା ଆୱିଞ୍ଛନ୍ତି। ପଲାଲପୀଠକନ୍ତି ଛେକୋ କାରଣିକୋ ଛୱିଚମ୍ମଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସଦପୋତେହି ଅଟ୍ଠୀନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କେସେସୁ ଗହେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପନ୍ତି। ମଂସରାସିଯେୱ ହୋତି, ଅଥ ନଂ କେସେହେୱ ପରିଯୋନନ୍ଧିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି। ପଲାଲୱଟ୍ଟିଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ପନ

ୱେଠେନ୍ତି। ସୁନଖେହିପୀତି କତିପଯାନି ଦିୱସାନି ଆହାରଂ ଅଦତ୍ୱା ଛାତକେହି ସୁନଖେହି ଖାଦାପେନ୍ତି। ତେ ମୁହୁତ୍ତେନ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଖଲିକମେୱ କରୋନ୍ତି। ସମ୍ପରାଯିକୋତି ସମ୍ପରାଯେ ଦୁତିଯତ୍ତଭାୱେ ୱିପାକୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୭୦।ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ଆଗମ୍ମ କାମେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ୱିନୀଯତି ଚେୱ ପହୀଯତି ଚ, ତସ୍ମା ନିବ୍ବାନଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ସାମଂ ୱା କାମେ ପରିଜାନିସ୍ସନ୍ତୀତି ସଯଂ ୱା ତେ କାମେ ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଜାନିସ୍ସନ୍ତି। ତଥତ୍ତାଯାତି ତଥଭାୱାଯ। ଯଥାପଟିପନ୍ନୋତି ଯାଯ ପଟିପଦାଯ ପଟିପନ୍ନୋ।

୧୭୧।ଖତ୍ତିଯକଞ୍ଞାୱାତିଆଦି ଅପରିତ୍ତେନ ୱିପୁଲେନ କୁସଲେନ ଗହିତପଟିସନ୍ଧିକଂ ୱଣ୍ଣାଲଙ୍କାରାଦୀନି ଲଭନଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପନ୍ନରସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକାତି ପନ୍ନରସୱସ୍ସୱଯା। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ୱଯପଦେସଂ କସ୍ମା ଗଣ୍ହାତି? ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ମାତୁଗାମସ୍ସ ହି ଦୁଗ୍ଗତକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସାପି ଏତସ୍ମିଂ କାଲେ ଥୋକଂ ଥୋକଂ ୱଣ୍ଣାଯତନଂ ପସୀଦତି। ପୁରିସାନଂ ପନ ୱୀସତିୱସ୍ସକାଲେ ପଞ୍ଚୱୀସତିୱସ୍ସକାଲେ ପସନ୍ନଂ ହୋତି। ନାତିଦୀଘାତିଆଦୀହି ଛଦୋସୱିରହିତଂ ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦୀପେତି। ୱଣ୍ଣନିଭାତି ୱଣ୍ଣୋଯେୱ।

ଜିଣ୍ଣନ୍ତି ଜରାଜିଣ୍ଣଂ। ଗୋପାନସିୱଙ୍କନ୍ତି ଗୋପାନସୀ ୱିଯ ୱଙ୍କଂ। ଭୋଗ୍ଗନ୍ତି ଭଗ୍ଗଂ, ଇମିନାପିସ୍ସ ୱଙ୍କଭାୱମେୱ ଦୀପେତି। ଦଣ୍ଡପରାଯଣନ୍ତି ଦଣ୍ଡପଟିସରଣଂ ଦଣ୍ଡଦୁତିଯଂ। ପୱେଧମାନନ୍ତି କମ୍ପମାନଂ। ଆତୁରନ୍ତି ଜରାତୁରଂ। ଖଣ୍ଡଦନ୍ତନ୍ତି ଜିଣ୍ଣଭାୱେନ ଖଣ୍ଡିତଦନ୍ତଂ। ପଲିତକେସନ୍ତି ପଣ୍ଡରକେସଂ। ୱିଲୂନନ୍ତି ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗହିତକେସଂ ୱିଯ ଖଲ୍ଲାଟଂ। ଖଲିତସିରନ୍ତି ମହାଖଲ୍ଲାଟସୀସଂ। ୱଲିନନ୍ତି ସଞ୍ଜାତୱଲିଂ। ତିଲକାହତଗତ୍ତନ୍ତି ସେତକାଳତିଲକେହି ୱିକିଣ୍ଣସରୀରଂ। ଆବାଧିକନ୍ତି ବ୍ୟାଧିକଂ। ଦୁକ୍ଖିତନ୍ତି ଦୁକ୍ଖପତ୍ତଂ।

ବାଳ୍ହଗିଲାନନ୍ତି ଅଧିମତ୍ତଗିଲାନଂ। ସିୱଥିକାଯ ଛଡ୍ଡିତନ୍ତି ଆମକସୁସାନେ ପାତିତଂ। ସେସମେତ୍ଥ ସତିପଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଇଧାପି ନିବ୍ବାନଂଯେୱ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ।

୧୭୩।ନେୱ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯାତି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତନୋପି ଦୁକ୍ଖତ୍ଥାଯ ନ ଚେତେତି। ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂଯେୱାତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖମେୱ ।

୧୭୪।ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମା ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା, ତସ୍ମା ଅଯଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିଆକାରୋୱ ୱେଦନାଯ ଆଦୀନୱୋତି ଅତ୍ଥୋ, ନିସ୍ସରଣଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମହାଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚୂଳଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭୫।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସକ୍କେସୂତି ଏୱଂନାମକେ ଜନପଦେ। ସୋ ହି ଜନପଦୋ ସକ୍ୟାନଂ ରାଜକୁମାରାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନତ୍ତା ସକ୍ୟାତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତୋ। ସକ୍ୟାନଂ ପନ ଉପ୍ପତ୍ତି ଅମ୍ବଟ୍ଠସୁତ୍ତେ ଆଗତାୱ। କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ତଞ୍ହି କପିଲସ୍ସ ଇସିନୋ ନିୱାସଟ୍ଠାନେ କତତ୍ତା କପିଲୱତ୍ଥୂତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଗୋଚରଗାମଂ କତ୍ୱା। ନିଗ୍ରୋଧାରାମେତି ନିଗ୍ରୋଧୋ ନାମ ସକ୍କୋ, ସୋ ଞାତିସମାଗମକାଲେ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଆଗତେ ଭଗୱତି ଅତ୍ତନୋ ଆରାମେ ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ନିୟ୍ୟାତେସି, ତସ୍ମିଂ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମହାନାମୋତି ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାତା ଭଗୱତୋ ଚୂଳପିତୁପୁତ୍ତୋ। ସୁଦ୍ଧୋଦନୋ ସୁକ୍କୋଦନୋ ସକ୍କୋଦନୋ ଧୋତୋଦନୋ ଅମିତୋଦନୋତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଜନା ଭାତରୋ। ଅମିତା ନାମ ଦେୱୀ ତେସଂ ଭଗିନୀ। ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ତସ୍ସା ପୁତ୍ତୋ। ତଥାଗତୋ ଚ ନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଚ ସୁଦ୍ଧୋଦନସ୍ସ ପୁତ୍ତା, ମହାନାମୋ ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ଚ ସୁକ୍କୋଦନସ୍ସ। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଅମିତୋଦନସ୍ସ, ସୋ ଭଗୱତୋ କନିଟ୍ଠୋ। ମହାନାମୋ ମହଲ୍ଲକତରୋ ସକଦାଗାମୀ ଅରିଯସାୱକୋ।

ଦୀଘରତ୍ତନ୍ତି ମଯ୍ହଂ ସକଦାଗାମିଫଲୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚିରରତ୍ତଂ ଜାନାମୀତି ଦସ୍ସେତି। ଲୋଭଧମ୍ମାତି ଲୋଭସଙ୍ଖାତା ଧମ୍ମା, ନାନପ୍ପକାରକଂ ଲୋଭଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଇତରେସୁପି ଦ୍ୱୀସୁ ଏସେୱ ନଯୋ। ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ଖେପେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଇଦଞ୍ହି ପରିଯାଦାନଂ ନାମ ‘‘ସବ୍ବଂ ହତ୍ଥିକାଯଂ ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଅସ୍ସକାଯଂ ସବ୍ବଂ ରଥକାଯଂ ସବ୍ବଂ ପତ୍ତିକାଯଂ ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ଜୀୱନ୍ତଂଯେୱ ନଂ ଓସଜ୍ଜେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୬)

ଏତ୍ଥ ଗହଣେ ଆଗତଂ। ‘‘ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖବେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସବ୍ବଂ କାମରାଗଂ ପରିୟାଦିୟତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୧୦୨) ଏତ୍ଥ ଖେପନେ। ଇଧାପି ଖେପନେ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱାତି ଖେପେତ୍ୱା’’ତି।

ୟେନ ମେ ଏକଦା ଲୋଭଧମ୍ମାପୀତି ୟେନ ମୟ୍ହଂ ଏକେକସ୍ମିଂ କାଲେ ଲୋଭଧମ୍ମାପି ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଅୟଂ କିର ରାଜା ‘‘ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଲୋଭଦୋସମୋହା ନିରୱସେସା ପହୀୟନ୍ତୀ’’ତି ସଞ୍ଞୀ ଅହୋସି, ଅୟଂ ‘‘ଅପ୍ପହୀନଂ ମେ ଅତ୍ଥୀ’’ତିପି ଜାନାତି, ଅପ୍ପହୀନକଂ ଉପାଦାୟ ପହୀନକମ୍ପି ପୁନ ପଚ୍ଛତୋୱାୱତ୍ତତୀତି ସଞ୍ଞୀ ହୋତି। ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଏୱଂ ସନ୍ଦେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ପଣ୍ଣତ୍ତିୟା ଅକୋୱିଦତ୍ତା। ‘‘ଅୟଂ କିଲେସୋ ଅସୁକମଗ୍ଗୱଜ୍ଝୋ’’ତି ଇମିସ୍ସା ପଣ୍ଣତ୍ତିୟା ଅକୋୱିଦସ୍ସ ହି ଅରିୟସାୱକସ୍ସପି ଏୱଂ ହୋତି। କିଂ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି। ସା ପନ ନ ସବ୍ବେସଂ ପରିପୁଣ୍ଣା ହୋତି। ଏକୋ ହି ପହୀନକିଲେସମେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ଏକୋ ଅୱସିଟ୍ଠକିଲେସମେୱ, ଏକୋ ମଗ୍ଗମେୱ, ଏକୋ ଫଲମେୱ, ଏକୋ ନିବ୍ବାନମେୱ। ଇମାସୁ ପନ ପଞ୍ଚସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାସୁ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ନୋ ଲଦ୍ଧୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଇତି ୟସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନ ପରିପୁଣ୍ଣା, ତସ୍ସ ମଗ୍ଗୱଜ୍ଝକିଲେସପଣ୍ଣତ୍ତିୟଂ ଅକୋୱିଦତ୍ତା ଏୱଂ ହୋତି।

୧୭୬।ସୋଏୱ ଖୋ ତେତି ସୋୟେୱ ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ ଚ ତୱ ସନ୍ତାନେ ଅପ୍ପହୀନୋ, ତ୍ୱଂ ପନ ପହୀନସଞ୍ଞୀ ଅହୋସୀତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ ଚ ହି ତେତି ସୋ ତୁୟ୍ହଂ ଲୋଭଦୋସମୋହଧମ୍ମୋ। କାମେତି ଦୁୱିଧେ କାମେ। ନ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟାସୀତି ମୟଂ ୱିୟ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟାସୀତି ଦସ୍ସେତି।

୧୭୭।ଅପ୍ପସ୍ସାଦାତି ପରିତ୍ତସୁଖା। ବହୁଦୁକ୍ଖାତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକଦୁକ୍ଖମେୱେତ୍ଥ ବହୁକଂ। ବହୁପାୟାସାତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକୋ ଉପାୟାସକିଲେସୋୟେୱେତ୍ଥ ବହୁ। ଆଦୀନୱୋତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକୋ ଉପଦ୍ଦୱୋ। ଏତ୍ଥ ଭିୟ୍ୟୋତି ଏତେସୁ କାମେସୁ ଅୟଂ ଆଦୀନୱୋୟେୱ ବହୁ। ଅସ୍ସାଦୋ ପନ ହିମୱନ୍ତଂ ଉପନିଧାୟ ସାସପୋ ୱିୟ ଅପ୍ପୋ, ପରିତ୍ତକୋ। ଇତି ଚେପି ମହାନାମାତି ମହାନାମ ଏୱଂ ଚେପି ଅରିୟସାୱକସ୍ସ। ୟଥାଭୂତନ୍ତି ୟଥାସଭାୱଂ। ସମ୍ମା ନୟେନ କାରଣେନ ପଞ୍ଞାୟ ସୁଦିଟ୍ଠଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାୟାତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ, ହେଟ୍ଠାମଗ୍ଗଦ୍ୱୟଞାଣେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋଚାତି ସୋ ଏୱ ମଗ୍ଗଦ୍ୱୟେନ ଦିଟ୍ଠକାମାଦୀନୱୋ ଅରିୟସାୱକୋ। ପୀତିସୁଖନ୍ତି ଇମିନା ସପ୍ପୀତିକାନି ଦ୍ୱେ ଝାନାନି ଦସ୍ସେତି। ଅଞ୍ଞଂ ୱା ତତୋ ସନ୍ତତରନ୍ତି ତତୋ ଝାନଦ୍ୱୟତୋ ସନ୍ତତରଂ ଅଞ୍ଞଂ ଉପରିଝାନଦ୍ୱୟଞ୍ଚେୱ ମଗ୍ଗଦ୍ୱୟଞ୍ଚ। ନେୱ ତାୱ ଅନାୱଟ୍ଟୀ କାମେସୁ ହୋତୀତି ଅଥ ଖୋ ସୋ ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠିତୋପି ଅରିୟସାୱକୋ ଉପରି ଝାନାନଂ ୱା ମଗ୍ଗାନଂ ୱା ଅନଧିଗତତ୍ତା ନେୱ ତାୱ କାମେସୁ ଅନାୱଟ୍ଟୀ ହୋତି, ଅନାୱଟ୍ଟିନୋ ଅନାଭୋଗୋ ନ ହୋତି। ଆୱଟ୍ଟିନୋ ସାଭୋଗୋୟେୱ ହୋତି। କସ୍ମା? ଚତୂହି ଝାନେହି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନସ୍ସ, ଦ୍ୱୀହି ମଗ୍ଗେହି ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନସ୍ସ ଅଭାୱା।

ମୟ୍ହମ୍ପିଖୋତି ନ କେୱଲଂ ତୁୟ୍ହେୱ, ଅଥ ଖୋ ମୟ୍ହମ୍ପି। ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧାତି ମଗ୍ଗସମ୍ବୋଧିତୋ ପଠମତରମେୱ। ପଞ୍ଞାୟ ସୁଦିଟ୍ଠଂ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଓରୋଧନାଟକା ପଜହନପଞ୍ଞା ଅଧିପ୍ପେତା। ପୀତିସୁଖଂ ନାଜ୍ଝଗମନ୍ତି ସପ୍ପୀତିକାନି ଦ୍ୱେ ଝାନାନି ନ ପଟିଲଭିଂ। ଅଞ୍ଞଂ ୱା ତତୋ ସନ୍ତତରନ୍ତି ଇଧ ଉପରି ଝାନଦ୍ୱୟଂ ଚେୱ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମଗ୍ଗା ଅଧିପ୍ପେତା। ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିନ୍ତି ପଟିଅଞ୍ଞାସିଂ।

୧୭୯।ଏକମିଦାହଂ ମହାନାମ ସମୟନ୍ତି କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ଅୟଂ ପାଟିୟେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି। ହେଟ୍ଠା କାମାନଂ ଅସ୍ସାଦୋପି ଆଦୀନୱୋପି କଥିତୋ , ନିସ୍ସରଣଂ ନ କଥିତଂ, ତଂ କଥେତୁଂ ଅୟଂ ଦେସନା ଆରଦ୍ଧା। କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁୟୋଗୋ ହି ଏକୋ ଅନ୍ତୋ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁୟୋଗୋ ଏକୋତି ଇମେହି ଅନ୍ତେହି ମୁତ୍ତଂ ମମ ସାସନନ୍ତି ଉପରି ଫଲସମାପତ୍ତିସୀସେନ ସକଲସାସନଂ ଦସ୍ସେତୁମ୍ପି ଅୟଂ ଦେସନା ଆରଦ୍ଧା।

ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେତି ତସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ଗିଜ୍ଝସଦିସଂ କୂଟଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଗିଜ୍ଝକୂଟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଗିଜ୍ଝା ୱା ତସ୍ସ କୂଟେସୁ ନିୱସନ୍ତୀତିପି ଗିଜ୍ଝକୂଟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇସିଗିଲିପସ୍ସେତି ଇସିଗିଲିପବ୍ବତସ୍ସ ପସ୍ସେ। କାଲସିଲାୟନ୍ତି କାଲୱଣ୍ଣେ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ। ଉବ୍ଭଟ୍ଠକା ହୋନ୍ତୀତି ଉଦ୍ଧଂୟେୱ ଠିତକା ହୋନ୍ତି ଅନିସିନ୍ନା। ଓପକ୍କମିକାତି ଉବ୍ଭଟ୍ଠକାଦିନା ଅତ୍ତନୋ ଉପକ୍କମେନ ନିବ୍ବତ୍ତିତା। ନିଗଣ୍ଠୋ, ଆୱୁସୋତି ଅଞ୍ଞଂ କାରଣଂ ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ଉପରି ପକ୍ଖିପିଂସୁ। ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସବ୍ବଦସ୍ସାୱୀତି ସୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସବ୍ବଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅପରିସେସଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଟିଜାନାତୀତି ସୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଅପରିସେସଂ ଧମ୍ମଂ ଜାନନ୍ତୋ ଅପରିସେସସଙ୍ଖାତଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଟିଜାନାତି, ପଟିଜାନନ୍ତୋ ଚ ଏୱଂ ପଟିଜାନାତି ‘‘ଚରତୋ ଚ ମେ ତିଟ୍ଠତୋ ଚ…ପେ… ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସତତନ୍ତି ନିଚ୍ଚଂ। ସମିତନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ।

୧୮୦।କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ନିଗଣ୍ଠା ଜାନାଥ ଏତ୍ତକଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣନ୍ତି ଇଦଂ ଭଗୱା ପୁରିସୋ ନାମ ୟଂ କରୋତି, ତଂ ଜାନାତି। ୱୀସତିକହାପଣେ ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସ ଦତ୍ୱା ‘‘ଦସ ମେ ଦିନ୍ନା ଦସ ଅୱସିଟ୍ଠା’’ତି ଜାନାତି, ତେପି ଦତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବଂ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ଜାନାତି। ଖେତ୍ତସ୍ସ ତତିୟଭାଗଂ ଲାୟିତ୍ୱା ‘‘ଏକୋ ଭାଗୋ ଲାୟିତୋ, ଦ୍ୱେ ଅୱସିଟ୍ଠା’’ତି ଜାନାତି। ପୁନ ଏକଂ ଲାୟିତ୍ୱା ‘‘ଦ୍ୱେ ଲାୟିତା, ଏକୋ ଅୱସିଟ୍ଠୋ’’ତି ଜାନାତି।

ତସ୍ମିଁ ଲାୟିତେ ''ସଙ୍କଂ ନିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି ଜାନାତି, ଏୱଂ ସଙ୍କକିଚ୍ଚେସୁ କତଞ୍ଚ ଅକତଞ୍ଚ ଜାନାତି, ତୁମ୍ହେହିପି ତଥା ଞାତଙ୍କଂ ସିୟାତି ଦସ୍ସେତି। ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନନ୍ତି ଇମିନା ଅକୁସଲଂ ପହାୟ କୁସଲଂ ଭାୱେତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧନ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାମ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ ଅତ୍ଥୀତି ପୁଚ୍ଛତି।

ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱଂ ଅଜାନନଭାୱେ ସତି। ଲୁଦ୍ଦାତି ଲୁଦ୍ଦାଚାରା। ଲୋହିତପାଣିନୋତି ପାଣେ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତା ଲୋହିତେନ ମକ୍ଖିତପାଣିନୋ। ପାଣଂ ହି ହନନ୍ତସ୍ସପି ଯସ୍ସ ଲୋହିତେନ ପାଣି ନ ମକ୍ଖିୟତି , ସୋପି ଲୋହିତପାଣୀତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। କୁରୂରକମ୍ମନ୍ତାତି ଦାରୁଣକମ୍ମା। ମାତରି ପିତରି ଧମ୍ମିକସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାଦୀସୁ ଚ କତାପରାଧା। ମାଗୱିକାଦୟୋ ୱା କକ୍ଖଳକମ୍ମା।

ନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଗୋତମାତି ଇଦଂ ନିଗଣ୍ଠା ''ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ୱାଦେ ଦୋସଂ ଦେତି, ମୟମ୍ପିସ୍ସ ଦୋସଂ ଆରୋପେମା''ତି ମଞ୍ଞମାନା ଆରଭିଂସୁ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ''ଆୱୁସୋ, ଗୋତମ ଯଥା ତୁମ୍ହେ ପଣୀତଚୀୱରାନି ଧାରେନ୍ତା ସାଲିମଂସୋଦନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ଦେୱୱିମାନୱଣ୍ଣାୟ ଗନ୍ଧକୁଟିୟା ୱସମାନା ସୁଖେନ ସୁଖଂ ଅଧିଗଚ୍ଛଥ, ନ ଏୱଂ ସୁଖେନ ସୁଖଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଯଥା ପନ ମୟଂ ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନାଦୀହି ନାନପ୍ପକାରଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱାମ, ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖେନ ସୁଖଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି। ସୁଖେନ ଚ ହାୱୁସୋତି ଇଦଂ ସଚେ ସୁଖେନ ଚ ସୁଖଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା। ରାଜା ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ । ତତ୍ଥ ମାଗଧୋତି ମଗଧରଟ୍ଠସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ। ସେନିୟୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ବିମ୍ବୀତି ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ନାମଂ। ସୋ ତସ୍ସ ସାରଭୂତୋ ଦସ୍ସନୀୟୋ ପାସାଦିକୋ ଅତ୍ତଭାୱସମିଦ୍ଧିୟା ବିମ୍ବିସାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୁଖୱିହାରିତରୋତି ଇଦଂ ତେ ନିଗଣ୍ଠା ରଞ୍ଞୋ ତୀସୁ ପାସାଦେସୁ ତିୱିଧୱଯେହି ନାଟକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପତ୍ତିଅନୁଭୱନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦନ୍ତି। ଅଦ୍ଧାତି ଏକଂସେନ। ସହସା ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖାତି ସାହସଂ କତ୍ୱା, ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ଯଥା ରତ୍ତୋ ରାଗୱସେନ ଦୁଟ୍ଠୋ ଦୋସୱସେନ ମୂଳ୍ହୋ ମୋହୱସେନ ଭାସତି, ଏୱମେୱଂ ୱାଚା ଭାସିତାତି ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ୱୋ ଖମେୟ୍ୟାତି ଯଥା ତୁମ୍ହାକଂ ରୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ। ପହୋତୀତି ସକ୍କୋତି।

ଅନିଞ୍ଜମାନୋତି ଅଚଲମାନୋ। ଏକନ୍ତସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦୀତି ନିରନ୍ତରସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦୀ। ''ଅହଂ ଖୋ , ଆୱୁସୋ, ନିଗଣ୍ଠା ପହୋମି...ପେ... ଏକନ୍ତସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦୀ''ତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନୋ ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ। ଏତ୍ଥ ଚ କଥାପତିଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ରାଜୱାରେ ସତ୍ତ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛା କତା। ସତ୍ତ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱାନି ନପ୍ପହୋତୀତି ହି ୱୁତ୍ତେ ଛ ପଞ୍ଚ ଚତ୍ତାରୀତି ସୁଖଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ହୋତି। ସୁଦ୍ଧୱାରେ ପନ ସତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତେ ପୁନ ଛ ପଞ୍ଚ ଚତ୍ତାରୀତି ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ଅନଚ୍ଛରିୟଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଏକଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଦେସନା କତା। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ଚୂଳଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଅନୁମାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୧।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଅନୁମାନସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଭଗ୍ଗେସୂତି ଏୱଂନାମକେ ଜନପଦେ, ୱଚନତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୁସୁମାରଗିରେତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ତସ୍ସ କିର ନଗରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁପରିଗ୍ଗହଦିୱସେ ଅୱିଦୂରେ ଉଦକରହଦେ ସୁଂସୁମାରୋ ସଦ୍ଦମକାସି, ଗିରଂ ନିଚ୍ଛାରେସି। ଅଥ ନଗରେ ନିଟ୍ଠିତେ ସୁଂସୁମାରଗିରଂ ତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଭେସକଳାୱନେତି ଭେସକଳାନାମକେ ୱନେ। ''ଭେସଗଳାୱନେ''ତିପି ପାଠୋ। ମିଗଦାୟେତି ତଂ ୱନଂ ମିଗପକ୍ଖୀନଂ ଅଭୟଦିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ମିଗଦାୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ପୱାରେତୀତି ଇଚ୍ଛାପେତି। ୱଦନ୍ତୁତି ଓୱାଦାନୁସାସନିୱସେନ ୱଦନ୍ତୁ, ଅନୁସାସନ୍ତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଚନୀୟୋମ୍ହୀତି ଅହଂ ତୁମ୍ହେହି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଅନୁସାସିତବ୍ବୋ ଓୱଦିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ଚ ହୋତି ଦୁବ୍ବଚୋତି ସୋ ଚ ଦୁକ୍ଖେନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ହୋତି, ୱୁତ୍ତୋ ନ ସହତି। ଦୋୱଚସ୍ସକରଣେହୀତି ଦୁବ୍ବଚଭାୱକାରକେହି ଉପରି ଆଗତେହି ସୋଳସହି ଧମ୍ମେହି। ଅପ୍ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହୀ ଅନୁସାସନିନ୍ତି ଯୋ ହି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ତୁମ୍ହେ ମଂ କସ୍ମା ୱଦଥ, ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟଂ ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜଂ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ ଜାନାମୀତି ୱଦତି। ଅୟଂ ଅନୁସାସନିଂ ପଦକ୍ଖିଣତୋ ନ ଗଣ୍ହାତି, ୱାମତୋ ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ଅପ୍ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ପାପିକାନଂ ଇଚ୍ଛାନନ୍ତି ଲାମକାନଂ ଅସନ୍ତସମ୍ଭାୱନପତ୍ଥନାନଂ। ପଟିପ୍ଫରତୀତି ପଟିୱିରୁଦ୍ଧୋ, ପଚ୍ଚନୀକୋ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଅପସାଦେତୀତି କିଂ ନୁ ଖୋ ତୁୟ୍ହଂ ବାଲସ୍ସ ଅବ୍ୟତ୍ତସ୍ସ ଭଣିତେନ, ତ୍ୱମ୍ପି ନାମ ଭଣିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସସୀତି ଏୱଂ ଘଟ୍ଟେତି। ପଚ୍ଚାରୋପେତୀତି, ତ୍ୱମ୍ପି ଖୋସି ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ତଂ ତାୱ ପଟିକରୋହୀତି ଏୱଂ ପଟିଆରୋପେତି।

ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରତୀତି ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନ ୱଚନେନ ୱା ଅଞ୍ଞଂ କାରଣଂ ୱଚନଂ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି। ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କୋ ଆପନ୍ନୋ, କିଂ ଆପନ୍ନୋ, କିସ୍ମିଂ ଆପନ୍ନୋ, କଂ ଭଣଥ, କିଂ ଭଣଥା’’ତି ୱା ୱଦତି। ‘‘ଏୱରୂପଂ କିଞ୍ଚି ତଯା ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ସୁଣାମୀ’’ତି ସୋତଂ ୱା ଉପନେତି। ବହିଦ୍ଧା କଥଂ ଅପନାମେତୀତି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ପାଟଲିପୁତ୍ତଂ ଗତୋମ୍ହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ନ ତୱ ପାଟଲିପୁତ୍ତଗମନଂ ପୁଚ୍ଛାମ, ଆପତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତତୋ ରାଜଗେହଂ ଗତୋମ୍ହୀ’’ତି, ରାଜଗେହଂ ୱା ଯାହି ବ୍ରାହ୍ମଣଗେହଂ ୱା, ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀତି। ତତ୍ଥ ମେ ସୂକରମଂସଂ ଲଦ୍ଧନ୍ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତୋ କଥଂ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିପତି।

ଅପଦାନେତି ଅତ୍ତନୋ ଚରିଯାଯ। ନ ସମ୍ପାଯତୀତି, ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ କୁହିଂ ୱସସି, କଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସସୀତି ୱା, ଯଂ ତ୍ୱଂ ୱଦେସି ‘‘ମଯା ଏସ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି। ତ୍ୱଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ କିଂ କରୋସି, ଅଯଂ କିଂ କରୋତି, କତ୍ଥ ୱା ତ୍ୱଂ ଅଚ୍ଛସି କତ୍ଥ ୱା ଅଯନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଚରିଯଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

୧୮୩।ତତ୍ରାୱୁସୋତି , ଆୱୁସୋ, ତେସୁ ସୋଳସସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଏୱଂ ଅନୁମିନିତବ୍ବନ୍ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତା ଅନୁମେତବ୍ବୋ ତୁଲେତବ୍ବୋ ତୀରେତବ୍ବୋ।

୧୮୪।ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନାତି ଦିୱାପି ରତ୍ତିମ୍ପି ସିକ୍ଖନ୍ତେନ, ରତିଞ୍ଚ ଦିୱା ଚ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସିକ୍ଖନ୍ତେନ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜମେୱ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଚ୍ଛେ ୱା ଉଦକପତ୍ତେତି ପସନ୍ନେ ୱା ଉଦକଭାଜନେ। ମୁଖନିମିତ୍ତନ୍ତି ମୁଖପଟିବିମ୍ବଂ। ରଜନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକରଜଂ। ଅଙ୍ଗଣନ୍ତି ତତ୍ଥ ଜାତକଂ ତିଲକଂ ୱା ପିଳକଂ ୱା। ସବ୍ବେପିମେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ପହୀନେତି ଇମିନା ସବ୍ବପ୍ପହାନଂ କଥେସି। କଥଂ? ଏତ୍ତକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାନୁଚ୍ଛୱିକାତି ପଟିସଙ୍ଖାନଂ ଉପ୍ପାଦଯତୋ ହି ପଟିସଙ୍ଖାନପ୍ପହାନଂକଥିତଂ ହୋତି। ସୀଲଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା କସିଣପରିକମ୍ମଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ। ସମାପତ୍ତିଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତସ୍ସ ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ। ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ। ଫଲେ ଆଗତେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପ୍ପହାନଂ, ନିବ୍ବାନେ ଆଗତେ ନିସ୍ସରଣପ୍ପହାନନ୍ତି ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସବ୍ବପ୍ପହାନଂ କଥିତଂୱ ହୋତି।

ଇଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖଂ ନାମାତି ପୋରାଣା ୱଦନ୍ତି। ଇଦଂ ଦିୱସସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ପାତୋ ଏୱ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେନ ‘‘ଇମେ ଏତ୍ତକା କିଲେସା ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମଯ୍ହଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବା। ସଚେ ଅତ୍ଥୀତି ପସ୍ସତି, ତେସଂ ପହାନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ ପସ୍ସତି, ସୁପବ୍ବଜିତୋମ୍ହୀତି ଅତ୍ତମନେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱାପି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ସାଯଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱାପି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ପନ ଅୱସ୍ସଂ ଏକୱାରଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଅନୁମାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଚେତୋଖିଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮୫।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚେତୋଖିଲସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଚେତୋଖିଲାତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥଦ୍ଧଭାୱା କଚୱରଭାୱା ଖାଣୁକଭାୱା। ଚେତସୋ ୱିନିବନ୍ଧାତି ଚିତ୍ତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ମୁଟ୍ଠିଯଂ କତ୍ୱା ୱିଯ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଚେତସୋ ୱିନିବନ୍ଧା। ୱୁଦ୍ଧିନ୍ତିଆଦୀସୁ ସୀଲେନ ୱୁଦ୍ଧିଂ, ମଗ୍ଗେନ ୱିରୁଳ୍ହିଂ, ନିବ୍ବାନେନ ୱେପୁଲ୍ଲଂ। ସୀଲସମାଧୀହି ୱା ୱୁଦ୍ଧିଂ, ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗେହି ୱିରୁଳ୍ହିଂ, ଫଲନିବ୍ବାନେହି ୱେପୁଲ୍ଲଂ। ସତ୍ଥରି କଙ୍ଖତୀତି ସତ୍ଥୁ ସରୀରେ ୱା ଗୁଣେ ୱା କଙ୍ଖତି। ସରୀରେ କଙ୍ଖମାନୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସୱରଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ନାମ ସରୀରଂ ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ନତ୍ଥୀତି କଙ୍ଖତି, ଗୁଣେ କଙ୍ଖମାନୋ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଜାନନସମତ୍ଥଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ନତ୍ଥୀତି କଙ୍ଖତି। ୱିଚିକିଚ୍ଛତୀତି ୱିଚିନନ୍ତୋ କିଚ୍ଛତି, ଦୁକ୍ଖଂ ଆପଜ୍ଜତି, ୱିନିଚ୍ଛେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ନାଧିମୁଚ୍ଚତୀତି ଏୱମେତନ୍ତି ଅଧିମୋକ୍ଖଂ ନ ପଟିଲଭତି। ନ ସମ୍ପସୀଦତୀତି ଗୁଣେସୁ ଓତରିତ୍ୱା ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛଭାୱେନ ପସୀଦିତୁଂ, ଅନାୱିଲୋ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଆତପ୍ପାଯାତି କିଲେସସନ୍ତାପକୱୀରିଯକରଣତ୍ଥାଯ। ଅନୁଯୋଗାଯାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯୋଗାଯ। ସାତଚ୍ଚାଯାତି ସତତକିରିଯାଯ ପଧାନାଯାତି

ପଦହନତ୍ଥାଯ। ଅଯଂ ପଠମୋ ଚେତୋଖିଲୋତି ଅଯଂ ସତ୍ଥରି ୱିଚିକିଚ୍ଛାସଙ୍ଖାତୋ ପଠମୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥଦ୍ଧଭାୱୋ, ଏୱମେତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପ୍ପହୀନୋ ହୋତି। ଧମ୍ମେତି ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମେ ଚ ପଟିୱେଧଧମ୍ମେ ଚ। ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମେ କଙ୍ଖମାନୋ, ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଚତୁରାସୀତି ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସହସ୍ସାନୀତି ୱଦନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଏତଂ ନତ୍ଥୀତି କଙ୍ଖତି। ପଟିୱେଧଧମ୍ମେ କଙ୍ଖମାନୋ ୱିପସ୍ସନାନିସ୍ସନ୍ଦୋ ମଗ୍ଗୋ ନାମ, ମଗ୍ଗନିସ୍ସନ୍ଦୋ ଫଲଂ ନାମ, ସବ୍ବସଙ୍ଖାରପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ନିବ୍ବାନଂ ନାମାତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ନତ୍ଥୀତି କଙ୍ଖତି। ସଙ୍ଘେ କଙ୍ଖତୀତି ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ୱସେନ ଏୱରୂପଂ ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନା ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରୋ ଫଲଟ୍ଠାତି ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସମୂହଭୂତୋ ସଙ୍ଘୋ ନାମ, ସୋ ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ନତ୍ଥୀତି କଙ୍ଖତି। ସିକ୍ଖାଯ କଙ୍ଖମାନୋ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା ନାମ ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା ନାମ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା ନାମାତି ୱଦନ୍ତି। ସା ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ନତ୍ଥୀତି କଙ୍ଖତି। ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୋତି ଅଯଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ କୋପସଙ୍ଖାତୋ ପଞ୍ଚମୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥଦ୍ଧଭାୱୋ କଚୱରଭାୱୋ ଖାଣୁକଭାୱୋ।

୧୮୬। ୱିନିବନ୍ଧେସୁ କାମେତି ୱତ୍ଥୁକାମେପି କିଲେସକାମେପି। କାଯେତି ଅତ୍ତନୋ କାଯେ। ରୂପେତି ବହିଦ୍ଧା ରୂପେ। ଯାୱଦତ୍ଥନ୍ତି ଯତ୍ତକଂ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ତକଂ। ଉଦରାୱଦେହକନ୍ତି ଉଦରପୂରଂ। ତଞ୍ହି ଉଦରଂ ଅୱଦେହନତୋ ଉଦରାୱଦେହକନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସେଯ୍ୟସୁଖନ୍ତି ମଞ୍ଚପୀଠସୁଖଂ, ଉତୁସୁଖଂ ୱା। ପସ୍ସସୁଖନ୍ତି ଯଥା ସମ୍ପରିୱତ୍ତକଂ ସଯନ୍ତସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସୱାମପସ୍ସାନଂ ସୁଖଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନସୁଖଂ। ମିଦ୍ଧସୁଖନ୍ତି ନିଦ୍ଦାସୁଖଂ। ଅନୁଯୁତ୍ତୋତି ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି।

ପଣିଧାଯାତି ପତ୍ଥଯିତ୍ୱା। ସୀଲେନାତିଆଦୀସୁ ସୀଲନ୍ତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ। ୱତନ୍ତି ୱତସମାଦାନଂ। ତପୋତି ତପଚରଣଂ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ମେଥୁନୱିରତି। ଦେୱୋ ୱା ଭୱିସ୍ସାମୀତି ମହେସକ୍ଖଦେୱୋ ୱା ଭୱିସ୍ସାମି। ଦେୱଞ୍ଞତରୋ ୱାପି ଅପ୍ପେସକ୍ଖଦେୱେସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରୋ।

୧୮୯। ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଛନ୍ଦଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତୋ ସମାଧି ଛନ୍ଦସମାଧି। ପଧାନଭୂତା ସଙ୍ଖାରା ପଧାନସଙ୍ଖାରା। ସମନ୍ନାଗତନ୍ତି ତେହି ଧମ୍ମେହି ଉପେତଂ। ଇଦ୍ଧିଯା ପାଦଂ, ଇଦ୍ଧିଭୂତଂ ୱା ପାଦନ୍ତି ଇଦ୍ଧିପାଦଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ, ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ଇଦ୍ଧିପାଦୱିଭଙ୍ଗେ ଆଗତୋ ଯେୱ। ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେପିସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋ। ଇତି ଇମେହି ଚତୂହି ଇଦ୍ଧିପାଦେହି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ। ଉସ୍ସୋଳ୍ହୀଯେୱ ପଞ୍ଚମୀତି ଏତ୍ଥ ଉସ୍ସୋଳ୍ହୀତି ସବ୍ବତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବୱୀରିଯଂ ଦସ୍ସେତି। ଉସ୍ସୋଳ୍ହୀପନ୍ନରସଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋତି ପଞ୍ଚ ଚେତୋଖିଲପ୍ପହାନାନି ପଞ୍ଚ ୱିନିବନ୍ଧପ୍ପହାନାନି ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଉସ୍ସୋଳ୍ହୀତି ଏୱଂ ଉସ୍ସୋଳ୍ହିଯା ସଦ୍ଧିଂ ପନ୍ନରସହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ଭବ୍ବୋତି ଅନୁରୂପୋ, ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ। ଅଭିନିବ୍ଭିଦାଯାତି ଞାଣେନ କିଲେସଭେଦାଯ। ସମ୍ବୋଧାଯାତି ଚତୁମଗ୍ଗସମ୍ବୋଧାଯ। ଅନୁତ୍ତରସ୍ସାତି ସେଟ୍ଠସ୍ସ। ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସାତି ଚତୂହି ଯୋଗେହି ଖେମସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ। ଅଧିଗମାଯାତି ପଟିଲାଭାଯ। ସେଯ୍ୟଥାତି ଓପମ୍ମତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ପୀତି ସମ୍ଭାୱନତ୍ଥେ। ଉଭଯେନପି ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଦସ୍ସେତି ।

କୁକ୍କୁଟିଯାଅଣ୍ଡାନି ଅଟ୍ଠ ୱା ଦସ ୱା ଦ୍ୱାଦସ ୱାତି ଏତ୍ଥ ପନ କିଞ୍ଚାପି କୁକ୍କୁଟିଯା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରତୋ ଊନାଧିକାନିପି ଅଣ୍ଡାନି ହୋନ୍ତି, ୱଚନସିଲିଟ୍ଠତାଯ ପନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ହି ଲୋକେ ସିଲିଟ୍ଠଂ ୱଚନଂ ହୋତି। ତାନସ୍ସୂତି ତାନି ଅସ୍ସୁ, ଭୱେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କୁକ୍କୁଟିଯା ସମ୍ମା ଅଧିସଯିତାନୀତି ତାଯ ଜନେତ୍ତିଯା କୁକ୍କୁଟିଯା ପକ୍ଖେ ପସାରେତ୍ୱା ତେସଂ ଉପରି ସଯନ୍ତିଯା ସମ୍ମା ଅଧିସଯିତାନି। ସମ୍ମା ପରିସେଦିତାନୀତି କାଲେନ କାଲଂ ଉତୁଂ ଗାହାପେନ୍ତିଯା ସୁଟ୍ଠୁ ସମନ୍ତତୋ ସେଦିତାନି ଉସ୍ମୀକତାନି। ସମ୍ମା ପରିଭାୱିତାନୀତି କାଲେନ କାଲଂ ସୁଟ୍ଠୁ ସମନ୍ତତୋ ଭାୱିତାନି, କୁକ୍କୁଟଗନ୍ଧଂ ଗାହାପିତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। କିଞ୍ଚାପି ତସ୍ସା କୁକ୍କୁଟିଯାତି ତସ୍ସା କୁକ୍କୁଟିଯା ଇମଂ ତିୱିଧକିରିଯାକରଣେନ ଅପ୍ପମାଦଂ କତ୍ୱା କିଞ୍ଚାପି ନ ଏୱଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଅଥ ଖୋ ଭବ୍ବାୱ ତେତି ଅଥ ଖୋ ତେ କୁକ୍କୁଟପୋତକା ୱୁତ୍ତନଯେନ ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିବ୍ଭିଜ୍ଜିତୁଂ ଭବ୍ବାୱ। ତେ ହି ଯସ୍ମା ତାଯ କୁକ୍କୁଟିଯା ଏୱଂ ତୀହାକାରେହି ତାନି ଅଣ୍ଡାନି ପରିପାଲୀଯମାନାନି ନ ପୂତୀନି ହୋନ୍ତି। ଯୋପି ନେସଂ ଅଲ୍ଲସିନେହୋ, ସୋପି ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛତି, କପାଲଂ ତନୁକଂ ହୋତି, ପାଦନଖସିଖା ଚ ମୁଖତୁଣ୍ଡକଞ୍ଚ ଖରଂ ହୋତି, ସଯଂ ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, କପାଲସ୍ସ ତନୁତ୍ତା ବହି ଆଲୋକୋ ଅନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ତସ୍ମା ''ଚିରଂ ୱତ ମଯଂ ସଙ୍କୁଟିତହତ୍ଥପାଦା ସମ୍ବାଧେ ସଯିମ୍ହା, ଅଯଞ୍ଚ ବହି ଆଲୋକୋ ଦିସ୍ସତି, ଏତ୍ଥ ଦାନି ନୋ ସୁଖୱିହାରୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ନିକ୍ଖମିତୁକାମା ହୁତ୍ୱା କପାଲଂ ପାଦେନ ପହରନ୍ତି, ଗୀୱଂ ପସାରେନ୍ତି, ତତୋ ତଂ କପାଲଂ ଦ୍ୱେଧା ଭିଜ୍ଜତି। ଅଥ ତେ ପକ୍ଖେ ୱିଧୁନନ୍ତା ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପଂ ୱିରୱନ୍ତା ନିକ୍ଖମନ୍ତିଯେୱ, ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଚ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଉପସୋଭଯମାନା ୱିଚରନ୍ତି।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଇଦଂ ଓପମ୍ମସମ୍ପଟିପାଦନଂ। ତଂ ଏୱଂ ଅତ୍ଥେନ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବଂ – ତସ୍ସା କୁକ୍କୁଟିଯା ଅଣ୍ଡେସୁ ତିୱିଧକିରିଯାକରଣଂ ୱିଯ ହି ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉସ୍ସୋଳ୍ହୀପନ୍ନରସେହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଭାୱୋ। କୁକ୍କୁଟିଯା ତିୱିଧକିରିଯାସମ୍ପାଦନେନ ଅଣ୍ଡାନଂ ଅପୂତିଭାୱୋ ୱିଯ ପନ୍ନରସଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତିୱିଧାନୁପସ୍ସନାସମ୍ପାଦନେନ ୱିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ ଅପରିହାନି। ତସ୍ସା ତିୱିଧକିରିଯାକରଣେନ ଅଣ୍ଡାନଂ ଅଲ୍ଲସିନେହପରିଯାଦାନଂ ୱିଯ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତିୱିଧାନୁପସ୍ସନାସମ୍ପାଦନେନ ଭୱତ୍ତଯାନୁଗତନିକନ୍ତିସିନେହପରିଯାଦାନଂ । ଅଣ୍ଡକପାଲାନଂ ତନୁଭାୱୋ ୱିଯ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସସ୍ସ ତନୁଭାୱୋ। କୁକ୍କୁଟପୋତକାନଂ ପାଦନଖମୁଖତୁଣ୍ଡକାନଂ ଥଦ୍ଧଖରଭାୱୋ ୱିଯ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ

ତିକ୍ଖଖରୱିସ୍ପସନ୍ନସୂରଭାୱୋ। କୁକ୍କୁଟପୋତକାନଂ ପରିଣାମକାଲୋ ୱିଯ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଝାଣସ୍ସ ପରିଣାମକାଲୋ ୱଡ୍ଢିତକାଲୋ ଗବ୍ଭଗ୍ଗହଣକାଲୋ। କୁକ୍କୁଟପୋତକାନଂ ପାଦନଖସିଖାଯ ୱା ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ୱା ଅଣ୍ଡକୋସଂ ପଦାଲେତ୍ୱା ପକ୍ଖେ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିକ୍ଖମନକାଲୋ ୱିଯ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଝାଣଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ ତଜ୍ଜାତିକଂ ଉତୁସପ୍ପାଯଂ ୱା ଭୋଜନସପ୍ପାଯଂ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସପ୍ପାଯଂ ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନସପ୍ପାଯଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା ଏକାସନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସେୱ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତସ୍ସ ଅନୁପୁବ୍ବାଧିଗତେନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଅୱିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସଂ ପଦାଲେତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞାପକ୍ଖେ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିନା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ପନ କୁକ୍କୁଟପୋତକାନଂ ପରିଣତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ମାତାପି ଅଣ୍ଡକୋସଂ ଭିନ୍ଦତି, ଏୱଂ ତଥାରୂପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଞାଣପରିପାକଂ ଞତ୍ୱା ସତ୍ଥାପି –

''ଉଚ୍ଛିନ୍ଦ ସିନେହମତ୍ତନୋ, କୁମୁଦଂ ସାରଦିକଂୱ ପାଣିନା;

ସନ୍ତିମଗ୍ଗମେୱ ବ୍ରୂହଯ, ନିବ୍ବାନଂ ସୁଗତେନ ଦେସିତ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୨୮୫) –

ଆଦିନା ନଯେନ ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ଗାଥାଯ ଅୱିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସଂ ପହରତି, ସୋ ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଅୱିଜ୍ଜାଣ୍ଡକୋସଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯଥା ତେ କୁକ୍କୁଟପୋତକା ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଉପସୋଭଯମାନା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଚରନ୍ତି, ଏୱଂ ଅଯମ୍ପି ମହାଖୀଣାସୱୋ ନିବ୍ବାନରମ୍ମଣଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ସଙ୍ଘାରାମଂ ଉପସୋଭଯମାନୋ ୱିଚରତି।

ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି ପଧାନାନି କଥିତାନି। କଥଂ? ଚେତୋଖିଲାନଞ୍ହି ଚେତୋୱିନିବନ୍ଧାନଂ ପହାନେନ ପଟିସଙ୍ଖାନପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ, ଇଦ୍ଧିପାଦେହି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ କଥିତ, ମଗ୍ଗେ ଆଗତେ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ, ଫଲେ ଆଗତେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଚେତୋଖିଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ୱନପତ୍ଥପରିଯାଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୦।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ୱନପତ୍ଥପରିଯାଯଂ। ତତ୍ଥ ୱନପତ୍ଥପରିଯାଯନ୍ତି ୱନପତ୍ଥକାରଣଂ, ୱନପତ୍ଥଦେସନଂ ୱା।

୧୯୧।ୱନପତ୍ଥଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତୀତି ମନୁସ୍ସୂପଚାରାତିକ୍କନ୍ତଂ ୱନସଣ୍ଡସେନାସନଂ ନିସ୍ସାଯ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିହରତି। ଅନୁପଟ୍ଠିତାତିଆଦୀସୁ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପଟ୍ଠିତା ସତି ତଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତୋପି ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ପୁବ୍ବେ ଅସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି, ପୁବ୍ବେ ଅପରିକ୍ଖୀଣା ଆସୱା ନ ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁପ୍ପତ୍ତଂ ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମସଙ୍ଖାତଂ ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ ନ ପାପୁଣାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଜୀୱିତପରିକ୍ଖାରାତି ଜୀୱିତସମ୍ଭାରା। ସମୁଦାନେତବ୍ବାତି ସମାହରିତବ୍ବା। କସିରେନ ସମୁଦାଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଦୁକ୍ଖେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ରତ୍ତିଭାଗଂ ୱା ଦିୱସଭାଗଂ ୱାତି ରତ୍ତିକୋଟ୍ଠାସେ ୱା ଦିୱସକୋଟ୍ଠାସେ ୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ରତ୍ତିଭାଗେ ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖମାନେନ ଞତ୍ୱା ରତ୍ତିଂଯେୱ ପକ୍କମିତବ୍ବଂ, ରତ୍ତିଂ ଚଣ୍ଡୱାଳାଦୀନଂ ପରିବନ୍ଧେ ସତି ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ ଆଗମେତବ୍ବଂ। ଦିୱସଭାଗେ ଞତ୍ୱା ଦିୱାୱ ପକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଦିୱା ପରିବନ୍ଧେ ସତି ସୂରିଯତ୍ଥଙ୍ଗମନଂ ଆଗମେତବ୍ବଂ।

୧୯୨।ସଙ୍ଖାପୀତି ଏୱଂ ସମଣଧମ୍ମସ୍ସ ଅନିପ୍ଫଜ୍ଜନଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା। ଅନନ୍ତରୱାରେ ପନ ସଙ୍ଖାପୀତି ଏୱଂ ସମଣଧମ୍ମସ୍ସ ନିପ୍ଫଜ୍ଜନଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା।

୧୯୪।ଯାୱଜୀୱନ୍ତି ଯାୱ ଜୀୱିତଂ ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ୱସିତବ୍ବମେୱ।

୧୯୫।ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋତି ପଦସ୍ସ ନାନୁବନ୍ଧିତବ୍ବୋତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅନାପୁଚ୍ଛାତି ଇଧ ପନ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ପକ୍କମିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୯୭।ସଙ୍ଖାପୀତି ଏୱଂ ସମଣଧମ୍ମସ୍ସ ଅନିପ୍ଫଜ୍ଜନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାନୁବନ୍ଧିତବ୍ବୋ, ତଂ ଆପୁଚ୍ଛା ପକ୍କମିତବ୍ବଂ।

୧୯୮।ଅପିପନୁଜ୍ଜମାନେନାପୀତି ଅପି ନିକ୍କଡ୍ଢିଯମାନେନାପି। ଏୱରୂପୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଚେପି ଦାରୁକଲାପସତଂ ୱା ଉଦକଘଟସତଂ ୱା ୱାଲିକମ୍ବଣସତଂ ୱା ଦଣ୍ଡଂ ଆହରାପେତି, ମା ଇଧ ୱସୀତି ନିକ୍କଡ୍ଢାପେତି ୱା, ତଂ ତଂ ଖମାପେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ୱସିତବ୍ବମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ୱନପତ୍ଥପରିଯାଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ମଧୁପିଣ୍ଡିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତି ମଧୁପିଣ୍ଡିକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମହାୱନନ୍ତି ହିମୱନ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧଂ ଅରୋପିମଂ ଜାତିୱନଂ, ନ ଯଥା ୱେସାଲିଯଂ ରୋପିତାରୋପିତମିସ୍ସକଂ। ଦିୱାୱିହାରାଯାତି ଦିୱା ପଟିସଲ୍ଲାନତ୍ଥାଯ। ବେଲୁୱଲଟ୍ଠିକାଯାତି ତରୁଣବେଲୁୱରୁକ୍ଖସ୍ସ। ଦଣ୍ଡପାଣୀତି ନ ଜରାଦୁବ୍ବଲତାଯ ଦଣ୍ଡହତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ହି ତରୁଣୋ ପଠମୱଯେ ଠିତୋ, ଦଣ୍ଡଚିତ୍ତତାଯ ପନ ସୁୱଣ୍ଣଦଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରତି, ତସ୍ମା ଦଣ୍ଡପାଣୀତି ୱୁତ୍ତୋ। ଜଙ୍ଘାୱିହାରନ୍ତି ଜଙ୍ଘାକିଲମଥୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଜଙ୍ଘାଚାରଂ। ଅନୁଚଙ୍କମମାନୋ ଅନୁୱିଚରମାନୋତି ଆରାମଦସ୍ସନ-ୱନଦସ୍ସନ-ପବ୍ବତଦସ୍ସନାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରମାନୋ। ଅଧିଚ୍ଚନିକ୍ଖମନୋ କିରେସ କଦାଚି ଦେୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏୱଂ ୱିଚରତି। ଦଣ୍ଡମୋଲୁବ୍ଭାତି ଦଣ୍ଡଂ ଓଲୁବ୍ଭିତ୍ୱା ଗୋପାଲକଦାରକୋ ୱିଯ ଦଣ୍ଡଂ ପୁରତୋ ଠପେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡମତ୍ଥକେ ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିପାଣିଂ ହନୁକେନ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି।

୨୦୦।କିଂୱାଦୀତି କିଂଦିଟ୍ଠିକୋ। କିମକ୍ଖାଯୀତି କିଂ କଥେତି। ଅଯଂ ରାଜା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରମତ୍ତକମେୱ କତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ତମ୍ପି ନ ଅଞ୍ଞାତୁକାମତାଯ, ଅଚିତ୍ତୀକାରେନ ପୁଚ୍ଛତି। କସ୍ମା? ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ପକ୍ଖିକୋ କିରେସ। ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛମାନେ ତଥାଗତେ ଭିନ୍ଦତି। ସୋ କିର ଏୱଂ ୱଦେତି ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅମ୍ହାକଂ କୁଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱେରୀ, ନ ନୋ କୁଲସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିଂ ଇଚ୍ଛତି। ଭଗିନୀପି ମେ ଚକ୍କୱତ୍ତିପରିଭୋଗା, ତଂ ପହାଯ ‘ନସ୍ସତେସା’ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ଭାଗିନେଯ୍ୟୋପି ମେ ଚକ୍କୱତ୍ତିବୀଜନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ କୁଲସ୍ସ ୱଡ୍ଢିଯା ଅତୁସ୍ସନ୍ତୋ ‘ନସ୍ସତେତ’ନ୍ତି ତମ୍ପି ଦହରକାଲେଯେୱ ପବ୍ବାଜେସି। ଅହଂ ପନ ତେନ ୱିନା ୱତ୍ତିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅନୁପବ୍ବଜିତୋ। ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତମ୍ପି ମଂ ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ ଉଜୁକେହି ଅକ୍ଖୀହି ଓଲୋକେତି। ପରିସମଜ୍ଝେ ଭାସନ୍ତୋପି ମହାଫରସୁନା ପହରନ୍ତୋ ୱିଯ ଆପାଯିକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋତିଆଦୀନି ଭାସତୀ’’ତି। ଏୱଂ ଅଯମ୍ପି ରାଜା ଦେୱଦତ୍ତେନ ଭିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ଏୱମକାସି।

ଅଥ ଭଗୱା ଯଥା ଅଯଂ ରାଜା ମଯା ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛିତେ ନ କଥେତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ଲଭତି, ଯଥା ଚ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ଏୱମସ୍ସ କଥେସ୍ସାମୀତି ତସ୍ସାନୁଚ୍ଛୱିକଂ କଥେନ୍ତୋ ଯଥାୱାଦୀ ଖୋତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ନ କେନଚି ଲୋକେ ୱିଗ୍ଗଯ୍ହ ତିଟ୍ଠତୀତି ଲୋକେ କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ ୱିଗ୍ଗାହିକକଥଂ ନ କରୋତି ନ ୱିୱଦତି। ତଥାଗତୋ ହି ଲୋକେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ୱିୱଦତି; ଲୋକୋ ପନ ତଥାଗତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱଦମାନୋ, ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନତ୍ତା, ଅସୁଭନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସୁଭନ୍ତି ୱଦମାନୋ ୱିୱଦତି। ତେନେୱାହ ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେନ ୱିୱଦାମି, ଲୋକୋୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ୱିୱଦତି, ତଥା ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମୱାଦୀ କେନଚି ଲୋକସ୍ମିଂ ୱିୱଦତି, ଅଧମ୍ମୱାଦୀୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିୱଦତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୯୪)। ଯଥାତି ଯେନ କାରଣେନ। କାମେହୀତି ୱତ୍ଥୁକାମେହିପି କିଲେସକାମେହିପି। ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣନ୍ତି ତଂ ଖୀଣାସୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ। ଅକଥଂକଥିନ୍ତି ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛଂ। ଛିନ୍ନକୁକ୍କୁଚ୍ଚନ୍ତି ୱିପ୍ପଟିସାରକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଚେୱ ହତ୍ଥପାଦକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଚ ଛିନ୍ନତ୍ତା ଛିନ୍ନକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ। ଭୱାଭୱେତି ପୁନପ୍ପୁନବ୍ଭୱେ, ହୀନପଣୀତେ ୱା ଭୱେ, ପଣୀତୋ ହି ଭୱୋ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ ଅଭୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଞ୍ଞାତି କିଲେସସଞ୍ଞା। କିଲେସାଯେୱ ୱା ଇଧ ସଞ୍ଞାନାମେନ ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ଯେନ କାରଣେନ କାମେହି ୱିସଂଯୁତ୍ତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ତଂ ଲୋକେ ନିନ୍ଦାୱାଦିଂ ଖୀଣାସୱବ୍ରାହ୍ମଣଂ କିଲେସସଞ୍ଞା ନାନୁସେନ୍ତି, ତଞ୍ଚ କାରଣଂ ଅହଂ ୱଦାମୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ଖୀଣାସୱଭାୱଂ ଦୀପେତି। ନିଲ୍ଲାଳେତ୍ୱାତି ନୀହରିତ୍ୱା କୀଳାପେତ୍ୱା। ତିୱିସାଖନ୍ତି ତିସାଖଂ। ନଲାଟିକନ୍ତି ୱଲିଭଙ୍ଗଂ ନଲାଟେ ତିସ୍ସୋ ରାଜିଯୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱଲିଭଙ୍ଗଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦଣ୍ଡମୋଲୁବ୍ଭାତି ଦଣ୍ଡଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା। ‘‘ଦଣ୍ଡମାଲୁବ୍ଭା’’ତିପି ପାଠୋ, ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୦୧।ଅଞ୍ଞତରୋତି ନାମେନ ଅପାକଟୋ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ। ସୋ କିର ଅନୁସନ୍ଧିକୁସଲୋ, ଭଗୱତା ଯଥା ଦଣ୍ଡପାଣୀ ନ ଜାନାତି, ତଥା ମଯା କଥିତନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ କିନ୍ତି ନୁ ଖୋ ଭଗୱତା ଅୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ହୋ କଥିତୋତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସବଲଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପାକଟଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଦସନଖସମୁଜ୍ଜଲଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ କିଂୱାଦୀ ପନ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱାତିଆଦିମାହ।

ଯତୋନିଦାନନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକଂ ଏତଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଯସ୍ମିଂ କାରଣେ ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଖାତି କୋଟ୍ଠାସୋ। ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞାତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିପପଞ୍ଚସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସଞ୍ଞା , ସଞ୍ଞାନାମେନ ୱା ପପଞ୍ଚାଯେୱ ୱୁତ୍ତା। ତସ୍ମା ପପଞ୍ଚକୋଟ୍ଠାସାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚେ ନତ୍ଥି ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବନ୍ତି ଯସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାଦସାଯତନସଙ୍ଖାତେ କାରଣେ ସତି ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞାସଙ୍ଖା ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ଏତ୍ଥ

ଏକାଯତନମ୍ପି ଚେ ଅଭିନନ୍ଦିତଙ୍କ ଅଭିୱଦିତଙ୍କ ଅଜ୍ଝୋସିତଙ୍କ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଅଭିନିନ୍ଦିତଙ୍କନ୍ତି ଅହଂ ମମନ୍ତି ଅଭିନନ୍ଦିତଙ୍କ। ଅଭିୱଦିତଙ୍କନ୍ତି ଅହଂ ମମାତି ୱଉଙ୍କ। ଅଜ୍ଝୋସିତଙ୍କନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋସିତ୍ୱା ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଗହେତଙ୍କଯୁତ୍ତଂ। ଏତେନେତ୍ଥ ତଣ୍ହାଦୀନଂଯେୱ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଂ କଥେତି। ଏସେୱନ୍ତୋତି ଅଯଂ ଅଭିନନ୍ଦନାଦୀନଂ ନତ୍ଥିଭାୱୋୱ ରାଗାନୁସଯାଦୀନଂ ଅନ୍ତୋ। ଏସେୱ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ଦଣ୍ଡାଦାନାଦୀସୁ ପନ ଯାଯ ଚେତନାଯ ଦଣ୍ଡଂ ଆଦିଯତି, ସା ଦଣ୍ଡାଦାନଂ। ଯାଯ ସତ୍ଥଂ ଆଦିଯତି ପରାମସତି, ସା ସତ୍ଥାଦାନଂ। ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଂ କଲହଂ। ନାନାଗାହମତ୍ତଂ ୱିଗ୍ଗହଂ। ନାନାୱାଦମତ୍ତଂ ୱିୱାଦଂ। ତୁୱଂ ତୁୱନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଂ ତୁୱଂ ତୁୱଂ। ପିଯସୁଞ୍ଞକରଣଂ ପେସୁଞ୍ଞଂ। ଅଯଥାସଭାୱଂ ମୁସାୱାଦଂ କରୋତି, ସା ମୁସାୱାଦୋତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥେତେତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସସୁ ଆଯତନେସୁ ଏତେ କିଲେସା। କିଲେସା ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାପି ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନିରୁଜ୍ଝମାନାପି ଦ୍ୱାଦସସୁ ଆଯତନେସୁଯେୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱଂ ଯତ୍ଥୁପ୍ପନ୍ନା, ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ସମୁଦଯସଚ୍ଚପଞ୍ହେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ –

''ସା ଖୋ ପନେସା ତଣ୍ହା କତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କତ୍ଥ ନିୱିସମାନା ନିୱିସତୀ''ତି ୱତ୍ୱା – ''ଯଂ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ, ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏତ୍ଥ ନିୱିସମାନା ନିୱିସତି। କିଞ୍ଚ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ? ଚକ୍ଖୁ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପ''ନ୍ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୨୦୩) ନଯେନ ଦ୍ୱାଦସସୁଯେୱ ଆଯତନେସୁ ତସ୍ସା ଉପ୍ପତ୍ତି ଚ ନିରୋଧୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ। ଯଥେୱ ଚ ତଣ୍ହା ଦ୍ୱାଦସସୁ ଆଯତନେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଂ ଆଗମ୍ମ ନିରୁଦ୍ଧାପି ଆଯତନେସୁ ପୁନ ସମୁଦାଚାରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଆଯତନେସୁଯେୱ ନିରୁଦ୍ଧାତି ୱୁତ୍ତା, ଏୱମିମେପି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଆଯତନେସୁ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଥ ୱା ସ୍ୱାଯଂ ଅଭିନନ୍ଦନାଦୀନଂ ଅଭାୱୋୱ ରାଗାନୁସଯାଦୀନଂ ଅନ୍ତୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଏତ୍ଥେତେ ରାଗାନୁସଯାଦୀନଂ ଅନ୍ତୋତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରେ ନିବ୍ବାନେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଯଞ୍ହି ଯତ୍ଥ ନତ୍ଥି, ତଂ ତତ୍ଥ ନିରୁଦ୍ଧଂ ନାମ ହୋତି, ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ନିରୋଧପଞ୍ହେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ୱଚୀସଙ୍ଖାରା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତୀ''ତିଆଦି (ପଟି। ମ। ୧।୮୩)।

୨୦୨।ସଦ୍ଧୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋତି ସତ୍ଥାରା ଚ ପସଂସିତୋ। ୱିଞ୍ଞୂନନ୍ତି ଇଦମ୍ପି କରଣତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ, ପଣ୍ଡିତେହି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ଚ ସମ୍ଭାୱିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପହୋତୀତି ସକ୍କୋତି।

୨୦୩।ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ ମୂଲଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଖନ୍ଧନ୍ତି ସାରୋ ନାମ ମୂଲେ ୱା ଖନ୍ଧେ ୱା ଭୱେଯ୍ୟ, ତମ୍ପି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂସମ୍ପଦନ୍ତି ଏୱଂସମ୍ପତ୍ତିକଂ, ଇଦିସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତିସିତ୍ୱାତି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା। ଜାନଂ ଜାନାତୀତି ଜାନିତବ୍ବମେୱ ଜାନାତି। ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତୀତି ପସ୍ସିତବ୍ବମେୱ ପସ୍ସତି। ଯଥା ୱା ଏକଚ୍ଚୋ ୱିପରୀତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଜାନନ୍ତୋପି ନ ଜାନାତି, ପସ୍ସନ୍ତୋପି ନ ପସ୍ସତି, ନ ଏୱଂ ଭଗୱା। ଭଗୱା ପନ ଜାନନ୍ତୋ ଜାନାତିଯେୱ, ପସ୍ସନ୍ତୋ ପସ୍ସତିଯେୱ। ସ୍ୱାଯଂ ଦସ୍ସନପରିଣାଯକଟ୍ଠେନ ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ। ୱିଦିତକରଣଟ୍ଠେନ ଞାଣଭୂତୋ। ଅୱିପରୀତସଭାୱଟ୍ଠେନ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମପ୍ପୱତ୍ତନତୋ ୱା ହଦଯେନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱାଚାଯ ନିଚ୍ଛାରିତଧମ୍ମମଯୋତି ଧମ୍ମଭୂତୋ। ସେଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ। ଅଥ ୱା ଚକ୍ଖୁ ୱିଯ ଭୂତୋତି ଚକ୍ଖୁଭୂତୋତି ଏୱମେତେସୁ ପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ୱତ୍ତନତୋ ୱତ୍ତା। ପୱତ୍ତାପନତୋ ପୱତ୍ତା। ଅତ୍ଥଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସନସମତ୍ଥତାଯ ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିନ୍ନେତା। ଅମତାଧିଗମାଯ ପଟିପତ୍ତିଂ ଦଦାତୀତି ଅମତସ୍ସ ଦାତା। ଅଗରୁଂ କତ୍ୱାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆଯାଚାପେନ୍ତୋପି ହି ଗରୁଂ କରୋତି ନାମ, ଅତ୍ତନୋ ସାୱକପାରମୀଞାଣେ ଠତ୍ୱା ସିନେରୁପାଦତୋ ୱାଲୁକଂ ଉଦ୍ଧରମାନୋ ୱିଯ ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ କତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋପି ଗରୁଂ କରୋତିଯେୱ ନାମ। ଏୱଂ ଅକତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅଯାଚାପେତ୍ୱା ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମ୍ପି ନୋ କତ୍ୱା କଥେହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୨୦୪।ଯଂଖୋ ନୋ ଆୱୁସୋତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ''ଯଂ ଖୋ ୱୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତେ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ''ଯଂ ଖୋ ନୋ''ତି ଆହ। ଯସ୍ମା ୱା ଉଦ୍ଦେସୋୱ ତେସଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠୋୱ। ଭଗୱା ପନ ଥେରସ୍ସାପି ତେସମ୍ପି ଭଗୱାୱ। ତସ୍ମା ଭଗୱାତି ପଦଂ ସନ୍ଧାଯପି ଏୱମାହ, ଯଂ ଖୋ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱା ତୁମ୍ହାକଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚାୱୁସୋତିଆଦୀସୁ ଅଯମତ୍ଥୋ, ଆୱୁସୋ, ନିସ୍ସଯଭାୱେନ ଚକ୍ଖୁପସାଦଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକରୂପେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋତି ତେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତିଯା ଫସ୍ସୋ ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ସହଜାତାଦିୱସେନ ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତାଯ ୱେଦନାଯ ଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ ୱେଦେତି, ତଦେୱ ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାନାତି, ଯଂ ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାନାତି, ତଦେୱ ଆରମ୍ମଣଂ ୱିତକ୍କୋ ୱିତକ୍କେତି। ଯଂ ୱିତକ୍କୋ ୱିତକ୍କେତି, ତଦେୱାରମ୍ମଣଂ ପପଞ୍ଚୋ ପପଞ୍ଚେତି। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଏତେହି ଚକ୍ଖୁରୂପାଦୀହି କାରଣେହି। ପୁରିସଂ ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞାସଙ୍ଖା ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି ତଂ ଅପରିଞ୍ଞାତକାରଣଂ ପୁରିସଂ ପପଞ୍ଚକୋଟ୍ଠାସା ଅଭିଭୱନ୍ତି, ତସ୍ସ ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଫସ୍ସୱେଦନାସଞ୍ଞା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ସହଜାତା ହୋନ୍ତି। ୱିତକ୍କୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାନନ୍ତରାଦୀସୁ ସୱିତକ୍କଚିତ୍ତେସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପପଞ୍ଚସଙ୍ଖା ଜୱନେନ ସହଜାତା ହୋନ୍ତି। ଯଦି

ଏୱଂ କସ୍ମା ଅତୀତାନାଗତଗ୍ଗହଣଂ କତନ୍ତି? ତଥା ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ଯଥେୱ ହି ଏତରହି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରିକୋ ପପଞ୍ଚୋ ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଫସ୍ସୱେଦନାସଞ୍ଞାୱିତକ୍କେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଏୱମେୱଂ ଅତୀତାନାଗତେସୁପି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ତସ୍ସୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ସୋତଞ୍ଚାୱୁସୋତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଛଟ୍ଠଦ୍ୱାରେ ପନ ମନନ୍ତି ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ। ଧମ୍ମେତି ତେଭୂମକଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜନଂ ୱା ଜୱନଂ ୱା। ଆୱଜ୍ଜନେ ଗହିତେ ଫସ୍ସୱେଦନାସଞ୍ଞାୱିତକ୍କା ଆୱଜ୍ଜନସହଜାତା ହୋନ୍ତି। ପପଞ୍ଚୋ ଜୱନସହଜାତୋ। ଜୱନେ ଗହିତେ ସହାୱଜ୍ଜନକଂ ଭୱଙ୍ଗ ମନୋ ନାମ ହୋତି, ତତୋ ଫସ୍ସାଦୟୋ ସବ୍ବେପି ଜୱନେନ ସହଜାତାୱ। ମନୋଦ୍ୱାରେ ପନ ଯସ୍ମା ଅତୀତାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଆରମ୍ମଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୂତି ଇଦଂ ଯୁତ୍ତମେୱ।

ଇଦାନି ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସୋ ୱତାୱୁସୋତି ଦେସନଂ ଆରଭି। ଫସ୍ସପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସତୀତି ଫସ୍ସୋ ନାମ ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଏୱଂ ଫସ୍ସପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସତି, ଦସ୍ସେସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତୀତି ଦ୍ୱାଦସାୟତନୱସେନ ସକଲଂ ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଦ୍ୱାଦସାୟତନପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସୋ ୱତାୱୁସୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂଅସତୀତି ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଇଦାନି ସାୱକେନ ପଞ୍ହୋ କଥିତୋତି ମା ନିକ୍କଙ୍ଖା ଅହୁୱତ୍ଥ, ଅୟଂ ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣତୁଲଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ, ଇଚ୍ଛମାନା ତମେୱ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୋଥାତି ଉୟ୍ୟୋଜେନ୍ତୋ ଆକଙ୍ଖମାନା ଚ ପନାତିଆଦିମାହ।

୨୦୫।ଇମେହି ଆକାରେହୀତି ଇମେହି କାରଣେହି ପପଞ୍ଚୁପ୍ପତ୍ତିୟା ପାଟିୟେକ୍କକାରଣେହି ଚେୱ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକାରଣେହି ଚ। ଇମେହି ପଦେହୀତି ଇମେହି ଅକ୍ଖରସମ୍ପିଣ୍ଡନେହି। ବ୍ୟଞ୍ଜନେହୀତି ପାଟିୟେକ୍କଅକ୍ଖରେହି। ପଣ୍ଡିତୋତି ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଚତୂହି ୱା କାରଣେହି ପଣ୍ଡିତୋ ଧାତୁକୁସଲୋ ଆୟତନକୁସଲୋ ପଚ୍ଚୟାକାରକୁସଲୋ କାରଣାକାରଣକୁସଲୋତି। ମହାପଞ୍ଞୋତି ମହନ୍ତେ ଅତ୍ଥେ ମହନ୍ତେ ଧମ୍ମେ ମହନ୍ତା ନିରୁତ୍ତିୟୋ ମହନ୍ତାନି ପଟିଭାନାନି ପରିଗ୍ଗହଣସମତ୍ଥାୟ ମହାପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଯଥା ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନେନାତି ଯଥା ମହାକଚ୍ଚାନେନ ବ୍ୟାକତଂ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ମହାକଚ୍ଚାନେନ ବ୍ୟାକତଂ, ଅହମ୍ପି ତଂ ଏୱମେୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ମଧୁପିଣ୍ଡିକନ୍ତି ମହନ୍ତଂ ଗୁଳପୂୱଂ ବଦ୍ଧସତ୍ତୁଗୁଳକଂ ୱା। ଅସେଚନକନ୍ତି ଅସେଚିତବ୍ବକଂ। ସପ୍ପିଫାଣିତମଧୁସକ୍କରାଦୀସୁ ଇଦଂ ନାମେତ୍ଥ ମନ୍ଦଂ ଇଦଂ ବହୁକନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସମୟୋଜିତରସଂ। ଚେତସୋତି ଚିନ୍ତକଜାତିକୋ। ଦବ୍ବଜାତିକୋତି ପଣ୍ଡିତସଭାୱୋ। କୋ ନାମୋ ଅୟନ୍ତି ଇଦଂ ଥେରୋ ଅତିଭଦ୍ଦକୋ ଅୟଂ ଧମ୍ମପରିୟାୟୋ, ଦସବଲସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନେୱସ୍ସ ନାମଂ ଗଣ୍ହାପେସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ମଧୁପିଣ୍ଡିକୋ ୱିୟ ମଧୁରୋ, ତସ୍ମା ମଧୁପିଣ୍ଡିକପରିୟାୟୋତ୍ୱେୱ ନଂ ଧାରେହୀତି ୱଦତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ମଧୁପିଣ୍ଡିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଦ୍ୱେଧାୱିତକ୍କସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୬।ମେ ସୁତନ୍ତି ଦ୍ୱେଧାୱିତକ୍କସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱାତି ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଭାଗେ କତ୍ୱା। କାମୱିତକ୍କୋତି କାମପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ। ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋତି ବ୍ୟାପାଦପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ। ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋତି ୱିହିଂସାପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ। ଏକଂ ଭାଗନ୍ତି ଅଚ୍ଛତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକୋ ୱା ସୁଖୁମୋ ୱା ସବ୍ବୋ ପାୟଂ ୱିତକ୍କୋ ଅକୁସଲପକ୍ଖିକୋଯେୱାତି ତୟୋପି କାମବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସାୱିତକ୍କେ ଏକଂ କୋଟ୍ଠାସମକାସିଂ। କାମେହି ନିସ୍ସଟୋ ନେକ୍ଖମ୍ମପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ ନାମ, ସୋ ଯାୱ ପଠମଜ୍ଝାନା ୱଟ୍ଟତି। ଅବ୍ୟାପାଦପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ, ସୋ ମେତ୍ତାପୁବ୍ବଭାଗତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ପଠମଜ୍ଝାନା ୱଟ୍ଟତି। ଅୱିହିଂସାପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ, ସୋ କରୁଣାପୁବ୍ବଭାଗତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ପଠମଜ୍ଝାନା ୱଟ୍ଟତି। ଦୁତିୟଂ ଭାଗନ୍ତି ସବ୍ବୋପାୟଂ କୁସଲପକ୍ଖିକୋଯେୱାତି ଦୁତିୟଂ କୋଟ୍ଠାସମକାସିଂ। ଇମିନା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୱିତକ୍କନିଗ୍ଗହଣକାଲୋ କଥିତୋ।

ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ହି ଛବ୍ବସ୍ସାନି ପଧାନଂ ପଦହନ୍ତସ୍ସ ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କାଦୟୋ ପୁଞ୍ଜପୁଞ୍ଜା ମହାନଦିୟଂ ଓଘା ୱିୟ ପୱତ୍ତିଂସୁ। ସତିସମ୍ମୋସେନ ପନ ସହସା କାମୱିତକ୍କାଦୟୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା କୁସଲୱାରଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୟଂ ଅକୁସଲଜୱନୱାରା ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ତତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ମୟ୍ହଂ ଇମେ

କାମୱିତକ୍କାଦୟୋ କୁସଲୱାରଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ହନ୍ଦାହଂ ଇମେ ୱିତକ୍କେ ଦ୍ୱେ ଭାଗେ କତ୍ୱା ୱିହରାମୀ’’ତି କାମୱିତକ୍କାଦୟୋ ଅକୁସଲପକ୍ଖିକାତି ଏକଂ ଭାଗଂ କରୋତି ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କାଦୟୋ କୁସଲପକ୍ଖିକାତି ଏକଂ। ଅଥ ପୁନ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅକୁସଲପକ୍ଖତୋ ଆଗତଂ ୱିତକ୍କଂ ମନ୍ତେନ କଣ୍ହସପ୍ପଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିୟ ଅମିତ୍ତଂ ଗୀୱାୟ ଅକ୍କମନ୍ତୋ ୱିୟ ଚ ନିଗ୍ଗହେସ୍ସାମି, ନାସ୍ସ ୱଡ୍ଢିତୁଂ ଦସ୍ସାମି। କୁସଲପକ୍ଖତୋ ଆଗତଂ ୱିତକ୍କଂ ମେଘସମୟେ ମେଘଂ ୱିୟ ସୁଖେତ୍ତେ ସାଲକଲ୍ୟାଣିପୋତକଂ ୱିୟ ଚ ସୀଘଂ ୱଡ୍ଢେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ଅକୁସଲୱିତକ୍କେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହି, କୁସଲୱିତକ୍କେ ୱଡ୍ଢେସି। ଏୱଂ ଇମିନା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ୱିତକ୍କନିଗ୍ଗହଣକାଲୋ କଥିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୦୭। ଇଦାନି ୟଥାସ୍ସ ତେ ୱିତକ୍କା ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ, ୟଥା ଚ ନେ ନିଗ୍ଗହେସି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସାତି ସତିୟା ଅୱିପ୍ପୱାସେ ଠିତସ୍ସ। ଆତାପିନୋତି ଆତାପୱୀରିୟୱନ୍ତସ୍ସ। ପହିତତ୍ତସ୍ସାତି ପେସିତଚିତ୍ତସ୍ସ। ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋତି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଛବସ୍ସାନି ପଧାନଂ ପଦହତୋ ରଜ୍ଜସୁଖଂ ୱା ଆରବ୍ଭ, ପାସାଦେ ୱା ନାଟକାନି ୱା ଓରୋଧେ ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ୱା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆରବ୍ଭ କାମୱିତକ୍କୋ ନାମ ନ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବୋ। ଦୁକ୍କରକାରିକାୟ ପନସ୍ସ ଆହାରୂପଚ୍ଛେଦେନ ଅଧିମତ୍ତକସିମାନଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ନ ସକ୍କା ଆହାରୂପଚ୍ଛେଦେନ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ, ୟଂନୂନାହଂ ଓଳାରିକଂ ଆହାରଂ ଆହାରେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ସୋ ଉରୁୱେଲଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ମନୁସ୍ସା – ‘‘ମହାପୁରିସୋ ପୁବ୍ବେ ଆହରିତ୍ୱା ଦିନ୍ନମ୍ପି ନ ଗଣ୍ହି, ଅଦ୍ଧାସ୍ସ ଇଦାନି ମନୋରଥୋ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ସୟମେୱ ଆଗତୋ’’ତି ପଣୀତପଣୀତଂ ଆହାରଂ ଉପହରିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ପାକତିକୋ ଅହୋସି। ଜରାଜିଣ୍ଣତ୍ତଭାୱୋ ହି ସପ୍ପାୟଭୋଜନଂ ଲଭିତ୍ୱାପି ପାକତିକୋ ନ ହୋତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ପନ ଦହରୋ। ତେନସ୍ସ ସପ୍ପାୟଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ପାକତିକୋ ଜାତୋ, ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ, ସମୁଗ୍ଗତତାରାଗଣଂ ୱିୟ ନଭଂ ପରିପୁଣ୍ଣଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତସରୀରଂ ଅହୋସି। ସୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ତାୱ କିଲନ୍ତୋ ନାମ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଏୱଂ ପଟିପାକତିକୋ ଜାତୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାମହନ୍ତତାୟ ଏୱଂ ପରିତ୍ତକମ୍ପି ୱିତକ୍କଂ ଗହେତ୍ୱା କାମୱିତକ୍କୋତି ଅକାସି।

ପଣ୍ଣସାଲାୟ ପୁରତୋ ନିସିନ୍ନୋ ଚମରପସଦଗୱୟରୋହିତମିଗାଦିକେ ମଗଗଣେ ମନୁଞ୍ଞସଦ୍ଦରୱନେ ମୋରୱନକୁକ୍କୁଟାଦିକେ ପକ୍ଖିଗଣେ ନୀଲୁପ୍ପଲକୁମୁଦକମଲାଦିସଞ୍ଛନ୍ନାନି ପଲ୍ଲଲାନି ନାନାକୁସୁମସଞ୍ଛନ୍ନୱିଟପା ୱନରାଜିୟୋ ମଣିକ୍ଖନ୍ଧନିମ୍ମଲଜଲପୱାହଞ୍ଚ ନଦିଂ ନେରଞ୍ଜରଂ ପସ୍ସତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘‘ସୋଭନା ୱତିମେ ମିଗଜାତା ପକ୍ଖିଗଣା ପଲ୍ଲଲାନି ୱନରାଜିୟୋ ନଦୀ ନେରଞ୍ଜରା’’ତି। ସୋ ତମ୍ପି ଏୱଂ ପରିତ୍ତକଂ ୱିତକ୍କଂ ଗହେତ୍ୱା କାମୱିତକ୍କମକାସି, ତେନାହ ‘‘ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମୱିତକ୍କୋ’’ତି।

ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାୟପୀତି ଅତ୍ତଦୁକ୍ଖାୟପି। ଏସେୱ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। କିଂ ପନ ମହାସତ୍ତସ୍ସ ଉଭୟଦୁକ୍ଖାୟ ସଂୱତ୍ତନକୱିତକ୍କୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି? ନତ୍ଥି। ଅପରିଞ୍ଞାୟଂ ଠିତସ୍ସ ପନ ୱିତକ୍କୋ ୟାୱ ଉଭୟବ୍ୟାବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତି ଏତାନି ତୀଣି ନାମାନି ଲଭତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକୋତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୟ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରାୟ ପଞ୍ଞାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ଦେତି, ଲୋକିୟପଞ୍ଞଂ ପନ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞାୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଖିପତୀତି ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକୋ। ୱିଘାତପକ୍ଖିକୋତି ଦୁକ୍ଖକୋଟ୍ଠାସିକୋ। ଅସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଂ ନାମ, ତଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କାତୁଂ ନ ଦେତୀତି ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଖୟଂ ନତ୍ଥିଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତି। ଉଦକପୁପ୍ଫୁଳକୋ ୱିୟ ନିରୁଜ୍ଝତି। ପଜହମେୱାତି ପଜହିମେୱ। ୱିନୋଦମେୱାତି ନୀହରିମେୱ। ବ୍ୟନ୍ତମେୱ ନଂ ଅକାସିନ୍ତି ୱିଗତନ୍ତଂ ନିସ୍ସେସଂ ପରିୱଟୁମଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନମେୱ ନଂ ଅକାସିଂ।

୨୦୮। ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋତି ନ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପରୂପଘାତପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ନାମ ୱିତକ୍କୋ ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଥସ୍ସ ଅତିୱସ୍ସଅତୁଣ୍ହଅତିସୀତାଦୀନି ପନ ପଟିଚ୍ଚ ଚିତ୍ତୱିପରିଣାମଭାୱୋ ହୋତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ’’ତି ଆହ। ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋତି ନ ମହାସତ୍ତସ୍ସ ପରେସଂ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦନପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଚିତ୍ତେ ପନ ଉଦ୍ଧତାକାରୋ ଅନେକଗ୍ଗତାକାରୋ ହୋତି, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କମକାସି। ପଣ୍ଣସାଲାଦ୍ୱାରେ ନିସିନ୍ନୋ ହି ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦିକେ ୱାଳମିଗେ ସୂକରାଦୟୋ ଖୁଦ୍ଦମିଗେ ୱିହିଂସନ୍ତେ ପସ୍ସତି। ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିମ୍ପି ନାମ ଅକୁତୋଭୟେ ଅରଞ୍ଞେ ଇମେସଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ବଲୱନ୍ତୋ ଦୁବ୍ବଲେ ଖାଦନ୍ତି, ବଲୱନ୍ତଖାଦିତା ୱତ୍ତନ୍ତୀତି କାରୁଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଅଞ୍ଞେପି ବିଳାରାଦୟୋ କୁକ୍କୁଟମୂସିକାଦୀନି ଖାଦନ୍ତେ ପସ୍ସତି, ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠୋ ମନୁସ୍ସେ ରାଜକମ୍ମିକେହି ଉପଦ୍ଦୁତେ ୱଧବନ୍ଧାଦୀନି ଅନୁଭୱନ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ କସିୱଣିଜ୍ଜାଦୀନି କମ୍ମାନି କତ୍ୱା ଜୀୱିତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତୀତି କାରୁଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ’’ତି ଆହ। ତଥା ତଥାତି ତେନ ତେନ ଆକାରେନ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – କାମୱିତକ୍କାଦୀସୁ ୟଂ ୟଂ ୱିତକ୍କେତି, ୟଂ ୟଂ ୱିତକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି, ତେନ ତେନେ ଚସ୍ସାକାରେନ କାମୱିତକ୍କାଦିଭାୱୋ ଚେତସୋ ନ ହି ହୋତୀତି। ପହାସି ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କନ୍ତି ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କଂ ପଜହତି। ବହୁଲମକାସୀତି ବହୁଲଂ କରୋତି। ତସ୍ସ ତଂ କାମୱିତକ୍କାୟ ଚିତ୍ତନ୍ତି ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ କାମୱିତକ୍କତ୍ଥାୟ। ୟଥା କାମୱିତକ୍କସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଏୱମେୱଂ ନମତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଇଦାନି ଅନ୍ଧଦୀପିକଂ ଉପମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସେୟ୍ୟଥାପୀ ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କିଟ୍ଟସମ୍ବାଧେତି ସସ୍ସସମ୍ବାଧେ। ଆକୋଟେନ୍ତୀତି ଉକ୍କୁଟ୍ଟ ପିଟ୍ଟେନ୍ତି ପହରେନ୍ତି। ପଟିକୋଟେନ୍ତୀତି ତିରିୟଂ ଫାସୁକାସୁ ପହରେନ୍ତି। ସନ୍ନିରୁନ୍ଧେନ୍ତୀତି ଆୱରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠେନ୍ତି। ସନ୍ନିୱାରେନ୍ତୀତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଦଦେନ୍ତି ।
ତତୋନିଦାନନ୍ତି ତେନ କାରଣେନ, ଏୱଂ ଅରକ୍ଖିତାନଂ ଗୁନ୍ନଂ ପରେସଂ ସସ୍ସଖାଦନକାରଣେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ବାଲୋ ହି ଗୋପାଲୋକୋ ଏୱଂ ଗାୱୋ ଅରକ୍ଖମାନୋ "ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ଭତ୍ତୱେତନଂ ଖାଦତି, ଉକ୍କୁଂ ଗାୱୋ ରକ୍ଖିତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କୋତି, କୁଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱେରଂ ଗଣ୍ହାପେତୀ"ତି ଗୋସାମିକାନମ୍ପି ସନ୍ତିକା ୱଧାଦୀନି ପାପୁଣାତି, କିଟ୍ଟସାମିକାନମ୍ପି। ପଣ୍ଡିତୋ ପନ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଭୟାନି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତୋ ଗାୱୋ ସାଧୁକଂ ରକ୍ଖତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦୀନୱନ୍ତି ଉପଦ୍ଦୱଂ। ଓକାରନ୍ତି ଲାମକଂ, ଖନ୍ଧେସୁ ୱା ଓତାରଂ। ସଂକିଲେସନ୍ତି କିଲିଟ୍ଠଭାୱଂ। ନେକ୍ଖମ୍ମେତି ନେକ୍ଖମ୍ମମ୍ହି। ଆନିସଂସନ୍ତି ୱିସୁଦ୍ଧିପକ୍ଖଂ। ୱୋଦାନପକ୍ଖନ୍ତି ଇଦଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ନେକ୍ଖମ୍ମମ୍ହି ୱିସୁଦ୍ଧିପକ୍ଖଂ ଅଦ୍ଦସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୦୯।ନେକ୍ଖମ୍ମନ୍ତି ଚ କାମେହି ନିସ୍ସଟଂ ସବ୍ବକୁସଲଂ, ଏକଧମ୍ମେ ସଙ୍ଗୟ୍ହମାନେ ନିବ୍ବାନମେୱ। ତତ୍ରିଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – କିଟ୍ଟସମ୍ବାଧଂ ୱିୟ ହି ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣଂ, କୂଟଗାୱୋ ୱିୟ କୂଟଚିତ୍ତଂ, ପଣ୍ଡିତଗୋପାଲକୋ ୱିୟ ବୋଧିସତ୍ତୋ, ଚତୁବ୍ବିଧଭୟଂ ୱିୟ ଅତ୍ତପରୂଭୟବ୍ଭାବାଧାୟ ସଂୱତ୍ତନୱିତକ୍କୋ, ପଣ୍ଡିତଗୋପାଲକସ୍ସ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଭୟଂ ଦିସ୍ୱା କିଟ୍ଟସମ୍ବାଧେ ଅପ୍ପମାଦେନ ଗୋରକ୍ଖଣଂ ୱିୟ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଛବ୍ବସ୍ସାନି ପଧାନଂ ପଦହତୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଦିଭୟଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଯଥା କାମୱିତକ୍କାଦୟୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଏୱଂ ଚିତ୍ତରକ୍ଖଣଂ। ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିକୋତିଆଦୀସୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୟ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରପଞ୍ଞାୟ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନାୟ ଚ ୱୁଦ୍ଧିୟା ସଂୱତ୍ତତୀତି ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିକୋ। ନ ଦୁକ୍ଖକୋଟ୍ଠାସାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତି ଅୱିଘାତପକ୍ଖିକୋ। ନିବ୍ବାନଧାତୁସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତି ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ରତ୍ତିଂ ଚେପି ନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁୱିତକ୍କେୟ୍ୟନ୍ତି ସକଲରତ୍ତିଂ ଚେପି ତଂ ୱିତକ୍କଂ ପୱତ୍ତେୟ୍ୟଂ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ତଂମୂଲକଂ। ଓହଞ୍ଞେୟ୍ୟାତି ଉଗ୍ଘାତୀୟେୟ୍ୟ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାୟ ସଂୱତ୍ତେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆରାତି ଦୂରେ। ସମାଧିମ୍ହାତି ଉପଚାରସମାଧିତୋପି ଅପ୍ପନାସମାଧିତୋପି। ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତନ୍ତି ସୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ମେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିମ୍ହା ଦୂରେ ହୋତୂତି ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେମି, ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତେ ଠପେମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ନିସାଦେମୀତି ତତ୍ଥେୱ ଚ ନଂ ସନ୍ନିସୀଦାପେମି। ଏକୋଦିଂ କରୋମୀତି ଏକଗ୍ଗଂ କରୋମି। ସମାଦହାମୀତି ସମ୍ମା ଆଦହାମି, ସୁଟ୍ଠୁ ଆରୋପେମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମା ମେ ଚିତ୍ତଂ ଉହଞ୍ଞୀତି ମା ମୟ୍ହଂ ଚିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଘାତୀୟିତ୍ଥ, ମା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାୟ ସଂୱତ୍ତତୂତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୧୦।ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ…ପେ… ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ସୋ ଇମାୟ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତରୁଣୱିପସ୍ସନାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପନ୍ନୱିତକ୍କୋ କାମପଚ୍ଚନୀକଟ୍ଠେନ ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ସୋୟେୱ ବ୍ୟାପାଦପଚ୍ଚନୀକଟ୍ଠେନ ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋତି ଚ ୱିହିଂସାପଚ୍ଚନୀକଟ୍ଠେନ ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋତି ଚ ୱୁତ୍ତୋ।

ଏତ୍ତାୱତା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସମାପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ୱିପସ୍ସନାପଟ୍ଠପନକାଲୋ କଥିତୋ। ଯସ୍ସ ହି ସମାଧିପି ତରୁଣୋ, ୱିପସ୍ସନାପି। ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅତିଚିରଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ କାୟୋ କିଲମତି, ଅନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗି ୱିୟ ଉଟ୍ଠହତି, କଚ୍ଛେହି ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ମତ୍ଥକତୋ ଉସୁମୱଟ୍ଟି ୱିୟ ଉଟ୍ଠହତି, ଚିତ୍ତଂ ହଞ୍ଞତି ୱିହଞ୍ଞତି ୱିପ୍ଫନ୍ଦତି। ସୋ ପୁନ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତଂ ପରିଦମେତ୍ୱା ମୁଦୁକଂ କତ୍ୱା ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ପୁନ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତି। ତସ୍ସ ପୁନ ଅତିଚିରଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ତଥେୱ ହୋତି। ସୋ ପୁନ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତଥେୱ କରୋତି। ୱିପସ୍ସନାୟ ହି ବହୂପକାରା ସମାପତ୍ତି।

ଯଥା ଯୋଧସ୍ସ ଫଲକକୋଟ୍ଠକୋ ନାମ ବହୂପକାରୋ ହୋତି, ସୋ ତଂ ନିସ୍ସାୟ ସଙ୍ଗାମଂ ପୱିସତି, ତତ୍ଥ ହତ୍ଥୀହିପି ଅସ୍ସେହିପି ଯୋଧେହିପି ସଦ୍ଧିଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଆୱୁଧେସୁ ୱା ଖୀଣେସୁ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମତାଦିଭାୱେ ୱା ସତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଫଲକକୋଟ୍ଠକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆୱୁଧାନିପି ଗଣ୍ହାତି, ୱିସ୍ସମତିପି, ଭୁଞ୍ଜତିପି, ପାନୀୟମ୍ପି ପିୱତି, ସନ୍ନାହମ୍ପି ପଟିସନ୍ନୟ୍ହତି, ତଂ ତଂ କତ୍ୱା ପୁନ ସଙ୍ଗାମଂ ପୱିସତି, ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପୁନ ଉଚ୍ଚାରାଦିପୀଳିତୋ ୱା କେନଚିଦେୱ ୱା କରଣୀୟେନ ଫଲକକୋଟ୍ଠକଂ ପୱିସତି। ତତ୍ଥ ସନ୍ଥମ୍ଭିତ୍ୱା ପୁନ ସଙ୍ଗାମଂ ପୱିସତି, ଏୱଂ ଯୋଧସ୍ସ ଫଲକକୋଟ୍ଠକୋ ୱିୟ ୱିପସ୍ସନାୟ ବହୂପକାରା ସମାପତ୍ତି।

ସମାପତ୍ତିୟା ପନ ସଙ୍ଗାମନିତ୍ଥରଣକଯୋଧସ୍ସ ଫଲକକୋଟ୍ଠକତୋପି ୱିପସ୍ସନା ବହୂପକାରତରା। କିଞ୍ଚାପି ହି ସମାପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତି, ୱିପସ୍ସନା ପନ ଥାମଜାତା ସମାପତ୍ତିମ୍ପି ରକ୍ଖତି। ଥାମଜାତଂ କରୋତି।

ଯଥା ହି ଥଲେ ନାୱମ୍ପି ନାୱାୟ ଭଣ୍ଡମ୍ପି ସକଟଭାରଂ କରୋନ୍ତି। ଉଦକଂ ପତ୍ୱା ପନ ସକଟମ୍ପି ସକଟଭଣ୍ଡମ୍ପି ଯୁଗଗୋଣେପି ନାୱାଭାରଂ କରୋନ୍ତି। ନାୱା ତିରିୟଂ ସୋତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିନା ସୁପଟ୍ଟନଂ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱଂ କିଞ୍ଚାପି ସମାପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତି, ୱିପସ୍ସନା ପନ ଥାମଜାତା ସମାପତ୍ତିମ୍ପି ରକ୍ଖତି, ଥାମଜାତଂ କରୋତି। ଥଲଂ ପତ୍ୱା ସକଟଂ ୱିୟ ହି ସମାପତ୍ତି। ଉଦକଂ ପତ୍ୱା ନାୱା ୱିୟ ୱିପସ୍ସନା। ଇତି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏତ୍ତାୱତା ସମାପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ୱିପସ୍ସନାପଟ୍ଠପନକାଲୋ କଥିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯଞ୍ଞଦେୱାତିଆଦି କଣ୍ହପକ୍କେ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଇଧାପି ଅନ୍ଧଦୀପିକଂ ଉପମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସେୟ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଗାମନ୍ତସମ୍ପତ୍ତେସୂତି ଗାମନ୍ତଂ ଆହଟେସୁ। ସତିକରଣୀଯମେୱ ହୋତୀତି ଏତା ଗାୱୋତି ସତିଉପ୍ପାଦନମତ୍ତମେୱ କାତବ୍ବଂ ହୋତି। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆକୋଟନାଦିକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଏତେ ଧମ୍ମାତି ଏତେ ସମଥୱିପସ୍ସନା ଧମ୍ମାତି ସତୁପ୍ପାଦନମତ୍ତମେୱ କାତବ୍ବଂ ହୋତି। ଇମିନା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସମଥୱିପସ୍ସନାନଂ ଥାମଜାତକାଲୋ କଥିତୋ। ତଦା କିରସ୍ସ ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପନତ୍ଥାଯ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଏକାୱଜ୍ଜନେନ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ସତ୍ତ ଅନୁପସ୍ସନା ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଆରୁଲ୍ହୋ ହୋତି।

୨୧୫।ସେୟ୍ୟଥାପୀତି ଇଧ କିଂ ଦସ୍ସେତି? ଅଯଂ ପାଟିଯେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି, ସତ୍ତାନଞ୍ହି ହିତୂପଚାରଂ ଅତ୍ତନୋ ସବ୍ଭୁଭାୱସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଅରଞ୍ଞେତି ଅଟୱିଯଂ। ପୱନେତି ୱନସଣ୍ଡେ। ଅତ୍ଥତୋ ହି ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ଏକମେୱ, ପଠମସ୍ସ ପନ ଦୁତିଯଂ ୱେୱଚନଂ। ଅଯୋଗକ୍ଖେମକାମୋତି ଚତୂହି ଯୋଗେହି ଖେମଂ ନିବ୍ଭୁଯଟ୍ଠାନଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭଯମେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ । ସୋୱତ୍ଥିକୋତି ସୁୱତ୍ଥିଭାୱାୱହୋ। ପୀତିଗମନୀଯୋତି ତୁଟ୍ଠିଂ ଗମନୀଯୋ। ‘‘ପୀତଗମନୀଯୋ’’ତି ୱା ପାଠୋ। ପିଦହେୟ୍ୟାତି ସାଖାଦୀହି ଥକେୟ୍ୟ। ୱିୱରେୟ୍ୟାତି ୱିସଦମୁଖଂ କତ୍ୱା ୱିୱଟଂ କରେୟ୍ୟ। କୁମ୍ମଗ୍ଗନ୍ତି ଉଦକୱନପଙ୍କତାଦୀହି ସନ୍ନିରୁଦ୍ଧଂ ଅମଗ୍ଗଂ। ଓଦହେୟ୍ୟ ଓକଚରନ୍ତି ତେସଂ ଓକେ ଚରମାନଂ ୱିଯ ଏକଂ ଦୀପକମିଗଂ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠପେୟ୍ୟ। ଓକଚାରିକନ୍ତି ଦୀଘରଜ୍ଜୁଯା ବନ୍ଧିତଂଯେୱ ମିଗିଂ।

ମିଗଲୁଦ୍ଦକୋ ହି ଅରଞ୍ଞଂ ମିଗାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଇଧ ୱସନ୍ତି, ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ଏତ୍ଥ ଚରନ୍ତି, ଏତ୍ଥ ପିୱନ୍ତି, ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ପୱିସନ୍ତୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପିଧାଯ କୁମ୍ମଗ୍ଗଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଓକଚରଞ୍ଚ ଓକଚାରିକଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ସଯଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ସତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ଅଥ ସାଯନ୍ହସମଯେ ମିଗା ଅକୁତୋଭଯେ ଅରଞ୍ଞେ ଚରିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ମିଗପୋତକେହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଳମାନା ୱସନଟ୍ଠାନସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଓକଚରଞ୍ଚ ଓକଚାରିକଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସହାଯକା ନୋ ଆଗତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ନିରାସଙ୍କା ପୱିସନ୍ତି, ତେ ମଗ୍ଗଂ ପିହିତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ନାଯଂ ମଗ୍ଗୋ, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି କୁମ୍ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି। ମିଗଲୁଦ୍ଦକୋ ନ ତାୱ କିଞ୍ଚି କରୋତି, ପୱିଟ୍ଠେସୁ ପନ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମଂ ସଣିକଂ ପହରତି। ସୋ ଉତ୍ତସତି, ତତୋ ସବ୍ବେ ଉତ୍ତସିତ୍ୱା ‘‘ଭଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ପୁରତୋ ଓଲୋକେନ୍ତା ଉଦକେନ ୱା ୱନେନ ୱା ପଙ୍କତେନ ୱା ସନ୍ନିରୁଦ୍ଧଂ ମଗ୍ଗଂ ଦିସ୍ୱା ଉଭୋହି ପସ୍ସେହି ଅଙ୍ଗୁଲିସଙ୍ଖଲିକଂ ୱିଯ ଗହନୱନଂ ପୱିସିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପୱିଟ୍ଠମଗ୍ଗେନେୱ ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଆରଭନ୍ତି। ଲୁଦ୍ଦକୋ ତେସଂ ନିୱତ୍ତନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତିଂସମ୍ପି ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ମିଗେ ଘାତେତି। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାମିଗସଙ୍ଘୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଅନଯବ୍ଯସନଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ନନ୍ଦୀରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ଅୱିଜ୍ଜାଯେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଇମେ ସତ୍ତା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅଞ୍ଞାଣା ହୁତ୍ୱା ନନ୍ଦୀରାଗେନ ଆବନ୍ଧିତ୍ୱା ରୂପାରମ୍ମଣାଦୀନି ଉପନୀତା ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସତ୍ତିଯା ଘାତଂ ଲଭନ୍ତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଓକଚରଂ ନନ୍ଦୀରାଗୋତି, ଓକଚାରିକଂ ଅୱିଜ୍ଜାତି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

ମିଗଲୁଦ୍ଦକୋ ହି ଏକଦାପି ତେସଂ ସାଖାଭଙ୍ଗେନ ସରୀରଂ ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସଗନ୍ଧଂ ଅପନେତ୍ୱା ଓକଚରଂ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଓକଚାରିକଂ ସହ ରଜ୍ଜୁଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ସତ୍ତିଂ ଆଦାଯ ଓକଚରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତିଟ୍ଠତି, ଓକଚାରିକା ମିଗଗଣସ୍ସ ଚରଣଟ୍ଠାନାଭିମୁଖୀ ଗଚ୍ଛତି । ତଂ ଦିସ୍ୱା ମିଗା ସୀସାନି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ସାପି ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ତେ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ସମଜାତିକା ଅଯ’’ନ୍ତି ଗୋଚରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ସାପି ତିଣାନି ଖାଦନ୍ତୀ ୱିଯ ସଣିକଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ଆରଞ୍ଞିକୋ ଯୂଥପତିମିଗୋ ତସ୍ସା ୱାତଂ ଲଭିତ୍ୱା ସକଭରିଯଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତଦଭିମୁଖୋ ହୋତି।

ସତ୍ତାନଞ୍ହି ନୱନୱମେୱ ପିଯଂ ହୋତି। ଓକଚାରିକା ଆରଞ୍ଞିକସ୍ସ ମିଗସ୍ସ ଅଚ୍ଚାସନ୍ନଭାୱଂ ଅଦତ୍ୱା ତଦଭିମୁଖୀୱ ପଚ୍ଛତୋ ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ଓକଚରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥସ୍ସା ରଜ୍ଜୁ ଲଗ୍ଗତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଖୁରେନ ପହରିତ୍ୱା ମୋଚେତି, ଆରଞ୍ଞିକୋ ମିଗୋ ଓକଚରଂ ଦିସ୍ୱା ଓକଚାରିକାଯ ସମ୍ମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଓକଚରେ ଉସୂଯଂ କତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଂ ନାମେତ୍ୱା ସୀସଂ କମ୍ପେନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ତିଂ ଜିୱ୍ହାଯ ଲେହନ୍ତୋପି ‘‘କିଂ ଏତ’’ନ୍ତି ନ ଜାନାତି, ଓକଚରୋପି ସଚସ୍ସ ଉପରିଭାଗେନ ତଂ ମିଗଂ ପହରିତୁଂ ସୁଖଂ ହୋତି, ପିଟ୍ଠିଂ ନାମେତି। ସଚସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଭାଗେନ ପହରିତୁଂ ସୁଖଂ ହୋତି, ହଦଯଂ ଉନ୍ନାମେତି। ଅଥ ଲୁଦ୍ଦକୋ ଆରଞ୍ଞିକଂ ମିଗଂ ସତ୍ତିଯା ପହରିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଘାତେତ୍ୱା ମଂସଂ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଯଥା ସୋ ମିଗୋ ଓକଚାରିକାଯ ସମ୍ମତ୍ତୋ ଓକଚରେ ଉସୂଯଂ କତ୍ୱା ସତ୍ତିଂ ଜିୱ୍ହାଯ ଲେହନ୍ତୋପି କିଞ୍ଚି ନ ଜାନାତି, ତଥା ଇମେ ସତ୍ତା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସମ୍ମତ୍ତା ଅନ୍ଧଭୂତା କିଞ୍ଚି ଅଜାନନ୍ତା ରୂପାଦୀସୁ ନନ୍ଦୀରାଗଂ ଉପଗମ୍ମ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସତ୍ତିଯା ୱଧଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଭଗୱା ଓକଚରଂ ନନ୍ଦୀରାଗୋତି, ଓକଚାରିକଂ ଅୱିଜ୍ଜାତି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିୱଟୋ ମଯା ଖେମୋ ମଗ୍ଗୋତି ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ହିତଚରଣେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋସ୍ମୀତି ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନ ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେନ ୱିୱଟୋ ଖେମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ପିହିତୋ

କୁମ୍ଭଗ୍ଗୋ , ଅଞ୍ଞାତକୋଣ୍ଡଞ୍ଞାଦୀନଂ ଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଊହତୋ ୱକଚରୋ ନନ୍ଦୀରାଗୋ ଦ୍ୱେଧା ଛେତ୍ୱା ପାତିତୋ, ନାସିତା ୱକଚାରିକା ଅୱିଜ୍ଜା ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସମୁଗ୍ଘାତିତାତି ଅତ୍ତନୋ ହିତୂପଚାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଦ୍ୱେଧାୱିତକ୍କସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ୱିତକ୍କସଣ୍ଠାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୬।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ୱିତକ୍କସଣ୍ଠାନସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତେନାତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତମେୱ, ୱିପସ୍ସନାପାଦକଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଚିତ୍ତଂ ତତୋ ଚିତ୍ତତୋ ଅଧିକଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଅଧିଚିତ୍ତଂ। ଅନୁଯୁତ୍ତେନାତି ତଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ ଅନୁଯୁତ୍ତେନ, ତତ୍ଥ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ରାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ପୁରେଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପ୍ପଟିକ୍କନ୍ତୋ ନିସୀଦନଂ ଆଦାଯ ଅସୁକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱା ୱନସଣ୍ଡେ ୱା ପବ୍ବତପାଦେ ୱା ପବ୍ଭାରେ ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀତି ନିକ୍ଖମନ୍ତୋପି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ହତ୍ଥେହି ୱା ପାଦେହି ୱା ନିସଜ୍ଜଟ୍ଠାନତୋ ତିଣପଣ୍ଣାନି ଅପନେନ୍ତୋପି ଅଧିଚିତ୍ତଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋଯେୱ। ନିସୀଦିତ୍ୱା ପନ ହତ୍ଥପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୋପି ଅଧିଚିତ୍ତଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋଯେୱ।

ନିମିତ୍ତାନୀତି କାରଣାନି। କାଲେନ କାଲନ୍ତି ସମଯେ ସମଯେ। ନ ନୁ ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନାମ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ଅଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ନିରନ୍ତରଂ ମନସିକାତବ୍ବଂ, କସ୍ମା ଭଗୱା ‘‘କାଲେନ କାଲ’’ନ୍ତି ଆହାତି। ପାଳିଯଞ୍ହି ଅଟ୍ଠତିଂସ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ୱିଭତ୍ତାନି, ତେସୁ ଭିକ୍ଖୁନା ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତରୁଚିତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେନ ଯାୱ କୋଚିଦେୱ ଉପକ୍କିଲେସୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାୱ ଇମେସଂ ନିମିତ୍ତାନଂ ମନସିକାରକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଯଦା ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଦା ଇମାନି ଗହେତ୍ୱା ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅବ୍ବୁଦଂ ନୀହରିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ଛନ୍ଦୂପସଂହିତାତି ଛନ୍ଦସହଗତା ରାଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା। ଇମେସଂ ପନ ତିଣ୍ଣଂ ୱିତକ୍କାନଂ ଖେତ୍ତଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଞ୍ଚ ଜାନିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୂପସଞ୍ହିତାନଂ ଅଟ୍ଠ ଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତାନି ଖେତ୍ତଂ, ଦୋସୂପସଞ୍ହିତାନଂ ଦ୍ୱେ ଦୋମନସ୍ସସହଗତାନି, ମୋହୂପସଞ୍ହିତାନଂ ଦ୍ୱାଦସପି ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି। ୱିଚିକିଚ୍ଛାଉଦ୍ଧଚ୍ଚସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତାନି ପନ ଦ୍ୱେ ଏତେସଂ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକଂ ଖେତ୍ତଂ। ସବ୍ବେସମ୍ପି ସତ୍ତା ଚେୱ ସଙ୍ଖାରା ଚ ଆରମ୍ମଣଂ, ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠଅସମପେକ୍ଖିତେସୁ ହି ସତ୍ତେସୁ ଚ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଚ ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି । ଅଞ୍ଞମ୍ପି ନିମିତ୍ତଂ ମନସିକାତବ୍ବଂ କୁସଲୂପସଂହିତନ୍ତି ତତୋ ନିମିତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ କୁସଲନିସ୍ସିତଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସିକାତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ଛନ୍ଦୂପସଞ୍ହିତେ ୱିତକ୍କେ ସତ୍ତେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅସୁଭଭାୱନା ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ। ସଙ୍ଖାରେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅନିଚ୍ଚମନସିକାରୋ ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ। ଦୋସୂପସଞ୍ହିତେ ସତ୍ତେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମେତ୍ତାଭାୱନା ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ। ସଙ୍ଖାରେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଧାତୁମନସିକାରୋ ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ। ମୋହୂପସଞ୍ହିତେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉପ୍ପନ୍ନେ ପଞ୍ଚଧମ୍ମୂପନିସ୍ସଯୋ ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ।

ଇମସ୍ସ ହତ୍ଥା ୱା ସୋଭନା ପାଦା ୱାତିଆଦିନା ନଯେନ ହି ସତ୍ତେସୁ ଲୋଭେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅସୁଭତୋ ଉପସଂହରିତବ୍ବଂ। କିମ୍ହି ସାରତ୍ତୋସି? କେସେସୁ ସାରତ୍ତୋସି। ଲୋମେସୁ…ପେ… ମୁତ୍ତେସୁ ସାରତ୍ତୋସି। ଅଯଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନାମ ତୀହି ଅଟ୍ଠିସତେହି ଉସ୍ସାପିତୋ, ନୱହି ନ୍ହାରୁସତେହି ଆବଦ୍ଧୋ, ନୱହି ମଂସପେସିସତେହି ଅନୁଲିତ୍ତୋ, ଅଲ୍ଲଚମ୍ମେନ ପରିଯୋନଦ୍ଧୋ, ଛୱିରାଗେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ, ନୱହି ୱଣମୁଖେହି ନୱନୱୁତିଲୋମକୂପସହସ୍ସେହି ଚ ଅସୁଚି ପଗ୍ଘରତି, କୁଣପପୂରିତୋ, ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ, ଜେଗୁଚ୍ଛୋ, ପଟିକୂଲୋ, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସକୁଣପସଞ୍ଚଯୋ, ନତ୍ଥେତ୍ଥ ସାରଂ ୱା ୱରଂ ୱାତି ଏୱଂ ଅସୁଭତୋ ଉପସଂହରନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲୋଭୋ ପହୀଯତି, ତେନସ୍ସ ଅସୁଭତୋ ଉପସଂହରଣଂ ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି।

ପତ୍ତଚୀୱରାଦୀସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଲୋଭେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତୀତି ସତିପଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅସ୍ସାମିକତାୱକାଲିକଭାୱୱସେନ ମନସିକରୋତୋ ସୋ ପହୀଯତି। ତେନସ୍ସ ଅନିଚ୍ଚତୋ ମନସିକାରୋ ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ସତ୍ତେସୁ ଦୋସେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପନ ଆଘାତୱିନଯକକଚୋପମୋୱାଦାଦୀନଂ ୱସେନ ମେତ୍ତା ଭାୱେତବ୍ବା, ତଂ ଭାୱଯତୋ ଦୋସୋ ପହୀଯତି, ତେନସ୍ସ ମେତ୍ତାଭାୱନା ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ଖାଣୁକଣ୍ଟକତିଣପଣ୍ଣାଦୀସୁ ପନ ଦୋସେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତ୍ୱଂ କସ୍ସ କୁପ୍ପସି, କିଂ ପଥୱୀଧାତୁଯା, ଉଦାହୁ ଆପୋଧାତୁଯା, କୋ ୱା ପନାଯଂ କୁପ୍ପତି ନାମ, କିଂ ପଥୱୀଧାତୁ ଉଦାହୁ ଆପୋଧାତୂତିଆଦିନା ନଯେନ ଧାତୁମନସିକାରଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୋସୋ ପହୀଯତି। ତେନସ୍ସ ଧାତୁମନସିକାରୋ ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି।

ମୋହେ ପନ ଯନ୍ଥ କଙ୍ଖତି ଉପ୍ପନ୍ନେ –

‘‘ଗରୂସଂୱାସୋ ଉଦ୍ଦେସୋ, ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠପରିପୁଚ୍ଛନଂ;

କାଲେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ, ଠାନାଟ୍ଠାନୱିନିଚ୍ଛଯୋ;

ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମୂପନିସ୍ସାଯ, ମୋହଧାତୁ ପହୀଯତୀ’’ତି। –

ଇମେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଉପନିସ୍ସିତବ୍ବା। ଗରୁଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ – ‘‘ଆଚରିଯୋ ଗାମପ୍ପୱେସନଂ ଅନାପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତକାଲେ ୱତ୍ତଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଘଟସତୌଦକାହରଣାଦିଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କରୋତୀ’’ତି ଯଉପ୍ପଟିପଜ୍ଜୋ ହୋତି, ଅଥସ୍ସ ମୋହୋ ପହୀଯତି। ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି – ‘‘ଆଚରିଯୋ ଉଦ୍ଦେସକାଲେ ଉଦ୍ଦେସଂ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅସାଧୁକଂ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସ ଚ ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କରୋତୀ’’ତି ଯଉପ୍ପଟିପଜ୍ଜୋ ହୋତି, ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ମୋହୋ ପହୀଯତି। ଗରୁଭାୱନୀଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଉପସଂକମିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଭନ୍ତେ କଥଂ ଇମସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ କଂଖଂ ୱିନୋଦେତି, ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ମୋହୋ ପହୀଯତି। କାଲେନ ଧମ୍ମସୱନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସାପି ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ ଅତ୍ଥୋ ପାକଟୋ ହୋତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ମୋହୋ ପହୀଯତି। ଇଦମସ୍ସ କାରଣଂ, ଇଦଂ ନ କାରଣନ୍ତି ଠାନାଟ୍ଠାନୱିନିଚ୍ଛଯେ ଛେକୋ ହୋତି, ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ମୋହୋ ପହୀଯତି। ତେନସ୍ସ ପଞ୍ଚଧମ୍ମୂପନିସ୍ସଯୋ ଅଞ୍ଞଂ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି।

ଅପିଚ ଅଟ୍ଠତିଂସାଯ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ଭାୱେନ୍ତସ୍ସାପି ଇମେ ୱିତକ୍କା ପହୀଯନ୍ତି ଏୱ। ଇମାନି ପନ ନିମିତ୍ତାନି ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକାନି ପଟିପକ୍ଖଭୂତାନି। ଇମେହି ପହୀନା ରାଗାଦଯୋ ସୁପ୍ପହୀନା ହୋନ୍ତି। ଯଥା ହି ଅଗ୍ଗିଂ ଅଲ୍ଲକଟ୍ଠେହିପି ପଂସୂହିପି ସାଖାଦୀହିପି ପୋଥେତ୍ୱା ନିବ୍ବାପେନ୍ତିଯେୱ, ଉଦକଂ ପନ ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଂ, ତେନ ନିବ୍ବୁତୋ ସୁନିବ୍ବୁତୋ ହୋତି, ଏୱମିମେହି ନିମିତ୍ତେହି ପହୀନା ରାଗାଦଯୋ ସୁପ୍ପହୀନା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏତାନି କଥିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

କୁସଲୂପସଂହିତନ୍ତି କୁସଲନିସ୍ସିତଂ କୁସଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭୂତଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱାତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତଂଯେୱ। ପଲଗଣ୍ଡୋତି ୱଡ୍ଢକୀ। ସୁଖୁମାଯ ଆଣିଯାତି ଯଂ ଆଣିଂ ନୀହରିତୁକାମୋ ହୋତି, ତତୋ ସୁଖୁମତରାଯ ସାରଦାରୁଆଣିଯା। ଓଳାରିକଂ ଆଣିନ୍ତି ଚନ୍ଦଫଲକେ ୱା ସାରଫଲକେ ୱା ଆକୋଟିତଂ ୱିସମାଣିଂ। ଅଭିନିହନେଯ୍ୟାତି ମୁଗ୍ଗରେନ ଆକୋଟେନ୍ତୋ ହନେଯ୍ୟ। ଅଭିନୀହରେଯ୍ୟାତି ଏୱଂ ଅଭିନିହନନ୍ତୋ ଫଲକତୋ ନୀହରେଯ୍ୟ। ଅଭିନିୱସେଯ୍ୟାତି ଇଦାନି ବହୁ ନିକ୍ଖନ୍ତାତି ଞତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଚାଲେତ୍ୱା ନିକ୍କଡ୍ଢେଯ୍ୟ । ତତ୍ଥ ଫଲକଂ ୱିଯ ଚିତ୍ତଂ, ଫଲକେ ୱିସମାଣୀ ୱିଯ ଅକୁସଲୱିତକ୍କା, ସୁଖୁମାଣୀ ୱିଯ ଅଞ୍ଞଂ ଅସୁଭଭାୱନାଦିକୁସଲନିମିତ୍ତଂ, ସୁଖୁମାଣିଯା ଓଳାରିକାଣିନୀହରଣଂ ୱିଯ ଅସୁଭଭାୱନାଦୀହି କୁସଲନିମିତ୍ତେହି ତେସଂ ୱିତକ୍କାନଂ ନୀହରଣଂ।

୨୧୭।ଅହିକୁଣପେନାତିଆଦି ଅତିଜେଗୁଚ୍ଛପଟିକୂଲକୁଣପଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। କଣ୍ଠେ ଆସତ୍ତେନାତି କେନଚିଦେୱ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେନ ଆନେତ୍ୱା କଣ୍ଠେ ବଦ୍ଧେନ ପଟିମୁକ୍କେନ। ଅଟ୍ଟିଯେଯ୍ୟାତି ଅଟ୍ଟୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ହରାଯେଯ୍ୟାତି ଲଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଜିଗୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ସଞ୍ଜାତଜିଗୁଚ୍ଛୋ ଭୱେଯ୍ୟ।

ପହୀଯନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଇମିନାପି କାରଣେନ ଏତେ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜା ଦୁକ୍ଖୱିପାକାତି ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାବଲେନ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ଅହିକୁଣପାଦୀନି ୱିଯ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପହୀଯନ୍ତି। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାବଲେନ ଉପପରିକ୍ଖିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତେନ ଆଚରିଯଂ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ଗରୁଟ୍ଠାନିଯଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରଂ ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଘଣ୍ଡିଂ ପହରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମେୱ ୱା ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ବହୂନଞ୍ହି ସନ୍ନିପାତେ ଭୱିସ୍ସତେୱ ଏକୋ ପଣ୍ଡିତମନୁସ୍ସୋ, ସ୍ୱାଯଂ ଏୱଂ ଏତେସୁ ଆଦୀନୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି କଥେସ୍ସତି, କାଯୱିଚ୍ଛିନ୍ଦନୀଯକଥାଦୀହି ୱା ପନ ତେ ୱିତକ୍କେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀତି।

୨୧୮।ଅସତିଅମନସିକାରୋ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବୋତି ନେୱ ସୋ ୱିତକ୍କୋ ସରିତବ୍ବୋ ନ ମନସିକାତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞୱିହିତକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଯଥା ହି ରୂପଂ ଅପସ୍ସିତୁକାମୋ ପୁରିସୋ ଅକ୍ଖୀନି ନିମୀଲେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଚିତ୍ତମ୍ହି ୱିତକ୍କେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅଞ୍ଞୱିହିତକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱମସ୍ସ ସୋ ୱିତକ୍କୋ ପହୀଯତି, ତସ୍ମିଂ ପହୀନେ ପୁନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦିତବ୍ବଂ।

ସଚେ ନ ପହୀଯତି, ଉଗ୍ଗହିତୋ ଧମ୍ମକଥାପବନ୍ଧୋ ହୋତି, ସୋ ମହାସଦ୍ଦେନ ସଜ୍ଝାଯିତବ୍ବୋ। ଏୱମ୍ପି ଚେ ଅଞ୍ଞୱିହିତକସ୍ସ ସତୋ ସୋ ନ ପହୀଯତି। ଥୱିକାଯ ମୁଟ୍ଠିପୋତ୍ଥକୋ ହୋତି, ଯତ୍ଥ ଚ ବୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣାପି ଧମ୍ମୱଣ୍ଣାପି ଲିଖିତା ହୋନ୍ତି, ତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ୱାଚେନ୍ତେନ ଅଞ୍ଞୱିହିତକେନ

ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱମ୍ପି ଚେ ନ ପହୀଯତି, ଥୱିକତୋ ଅରଣିସହିତାନି ନୀହରିତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଉତ୍ତରାରଣୀ ଅଯଂ ଅଧରାରଣୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତୱିହିତକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱମ୍ପି ଚେ ନ ପହୀଯତି, ସିପାଟିକଂ ନୀହରିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଆରକଣ୍ଟକଂ ନାମ, ଅଯଂ ପିପ୍ଫଲକୋ ନାମ, ଇଦଂ ନଖଚ୍ଛେଦନଂ ନାମ, ଅଯଂ ସୂଚି ନାମା’’ତି ପରିକ୍ଖାରଂ ସମନ୍ନାନେନ୍ତେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତୱିହିତକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱମ୍ପି ଚେ ନ ପହୀଯତି, ସୂଚିଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୀୱରେ ଜିଣ୍ଣଟ୍ଠାନଂ ସିବ୍ବନ୍ତେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତୱିହିତକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଯାୱ ନ ପହୀଯତି, ତାୱ ତଂ ତଂ କୁସଲକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତୱିହିତକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ପହୀନେ ପୁନ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦିତବ୍ବଂ, ନୱକମ୍ମଂ ପନ ନ ପଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ୱିତକ୍କେ ପଚ୍ଛିନ୍ନେ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ହୋତି।

ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତା ପନ ନୱକମ୍ମଂ କତ୍ୱାପି ୱିତକ୍କଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିଂସୁ। ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ କିର ଉପଜ୍ଝାଯୋ ତିସ୍ସମହାୱିହାରେ ୱସତି। ତିସ୍ସସାମଣେରୋ ‘‘ଭନ୍ତେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋମ୍ହୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ନ୍ହାନୋଦକଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ, ମଂ ଗହେତ୍ୱା ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତଂ ଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ତତ୍ଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଅଯଂ ୱିହାରୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଙ୍ଘିକୋ, ଏକଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଟ୍ଠାନଂ କରୋହୀ’’ତି। ସୋ ସାଧୁ ଭନ୍ତେତି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗରସୋଧନଂ ତେଜୋଧାତୁକସିଣପରିକମ୍ମନ୍ତି ତୀଣିପି ଏକତୋ ଆରଭିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅପ୍ପନଂ ପାପେସି, ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯଂ ପରିଯୋସାପେସି, ଲେଣକମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠାପେସି, ସବ୍ବଂ କତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ଉପଜ୍ଝାଯୋ ‘‘ଦୁକ୍ଖେନ ତେ ସାମଣେର କତଂ, ଅଜ୍ଜ ତାୱ ତ୍ୱଂୟେୱ ୱସାହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତଂ ରତ୍ତିଂ ଲେଣେ ୱସନ୍ତୋ ଉତୁସପ୍ପାଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ପରିନିବ୍ବାଯି। ତସ୍ସ ଧାତୁଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିଯଂ ଅକଂସୁ। ଅଜ୍ଜାପି ତିସ୍ସତ୍ଥେରଚେତିଯନ୍ତି ପଞ୍ଞାଯତି। ଇଦଂ ପଚ୍ଚଂ ଅସତିପଚ୍ଚଂ ନାମ।

୨୧୯। ଇମସ୍ମିଂ ଠତ୍ୱା ୱିତକ୍କେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଇଧ ଠତ୍ୱା ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀତି ୱିତକ୍କମୂଲଭେଦଂ ପଚ୍ଚଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପୁନ ତସ୍ସ ଚେ ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିତକ୍କସଙ୍ଖାରସଣ୍ଠାନଂ ମନସିକାତବ୍ବନ୍ତି ସଙ୍ଖରୋତୀତି ସଙ୍ଖାରୋ, ପଚ୍ଚଯୋ, କାରଣଂ ମୂଲନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଏତ୍ଥାତି ସଣ୍ଠାନଂ, ୱିତକ୍କସଙ୍ଖାରସ୍ସ ସଣ୍ଠାନଂ ୱିତକ୍କସଙ୍ଖାରସଣ୍ଠାନଂ, ତଂ ମନସିକାତବ୍ବନ୍ତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଅଯଂ ୱିତକ୍କୋ କିଂ ହେତୁ କିଂ ପଚ୍ଚଯା କିଂ କାରଣା ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ୱିତକ୍କାନଂ ମୂଲଞ୍ଚ ମୂଲମୂଲଞ୍ଚ ମନସିକାତବ୍ବନ୍ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ସୀଘଂଗଚ୍ଛାମୀତି କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ଅହଂ ସୀଘଂ ଗଚ୍ଛାମି? ଯଂନୂନାହଂ ସଣିକଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟନ୍ତି କିଂ ମେ ଇମିନା ସୀଘଗମନେନ, ସଣିକଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେସି। ସୋ ସଣିକଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ସୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସଣିକଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ସୀଘଗମନକାଲୋ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିତକ୍କସମାରୁଳ୍ହକାଲୋ। ତସ୍ସ ସଣିକଗମନକାଲୋ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ୱିତକ୍କଚାରପଚ୍ଛେଦନକାଲୋ। ତସ୍ସ ଠିତକାଲୋ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ୱିତକ୍କଚାରେ ପଚ୍ଛିନ୍ନେ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଚିତ୍ତୋତରଣକାଲୋ। ତସ୍ସ ନିସିନ୍ନକାଲୋ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତକାଲୋ। ତସ୍ସ ନିପନ୍ନକାଲୋ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣାଯ ଫଲସମାପତ୍ତିଯା ଦିୱସଂ ୱୀତିୱତ୍ତନକାଲୋ। ତତ୍ଥ ଇମେ ୱିତକ୍କା କିଂ ହେତୁକା କିଂ ପଚ୍ଚଯାତି ୱିତକ୍କାନଂ ମୂଲମୂଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ୱିତକ୍କଚାରୋ ସିଥିଲୋ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ସିଥିଲୀଭୂତେ ମତ୍ଥକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ୱିତକ୍କା ସବ୍ବସୋ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅଯମତ୍ଥୋ ଦୁଦ୍ଦୁଭଜାତକେନପି ଦୀପେତବ୍ବୋ –

ସସକସ୍ସ କିର ବେଲୁୱରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତସ୍ସ ବେଲୁୱପକ୍କଂ ୱଣ୍ଟତୋ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା କଣ୍ଣମୂଲେ ପତିତଂ। ସୋ ତସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ ‘‘ପଥୱୀ ଭିଜ୍ଜତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱେଗେନ ପଲାଯି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୁରତୋ ଅଜ୍ଝେପି ଚତୁପ୍ପଦା ପଲାଯିଂସୁ। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ସୀହୋ ହୋତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ପଥୱୀ ନାମ କପ୍ପୱିନାସେ ଭିଜ୍ଜତି, ଅନ୍ତରା ପଥୱୀଭେଦୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଯଂନୂନାହଂ ମୂଲମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନୁୱିଜ୍ଜେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ସୋ ହତ୍ଥିନାଗତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ସସକଂ ପୁଚ୍ଛି ‘‘ତଯା, ତାତ, ପଥୱୀ ଭିଜ୍ଜମାନା ଦିଟ୍ଠା’’ତି। ସସୋ ‘‘ଆମ ଦେୱା’’ତି ଆହ। ସୀହୋ ‘‘ଏହି, ଭୋ, ଦସ୍ସେହୀ’’ତି। ସସୋ ‘‘ନ ସକ୍କୋମି ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏହି, ରେ, ମା ଭାଯୀ’’ତି ସଣ୍ହମୁଦୁକେନ ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ ସସୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠତ୍ୱା –

‘‘ଦୁଦ୍ଦୁଭାଯତି ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ଯସ୍ମିଂ ଦେସେ ୱସାମହଂ;

ଅହମ୍ପେତଂ ନ ଜାନାମି, କିମେତଂ ଦୁଦ୍ଦୁଭାଯତୀ’’ତି। (ଜା॰ ୧।୪।୮୫) –

ଗାଥମାହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ଏତ୍ଥେୱ ତିଟ୍ଠା’’ତି ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସସକସ୍ସ ନିପନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଅଦ୍ଦସ, ବେଲୁୱପକ୍କଂ ଅଦ୍ଦସ, ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ୱଣ୍ଟଂ ଅଦ୍ଦସ, ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ସସୋ ଏତ୍ଥ ନିପନ୍ନୋ, ନିଦ୍ଦାଯମାନୋ ଇମସ୍ସ କଣ୍ଣମୂଲେ ପତିତସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ ‘ପଥୱୀ ଭିଜ୍ଜତୀ’ତି ଏୱଂସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ପଲାଯୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ତଂ କାରଣଂ ସସଂ ପୁଚ୍ଛି। ସସୋ ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି ଆହ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ବେଲୁୱ ପତିତଂ ସୁତ୍ୱା, ଦୁଦ୍ଦୁଭନ୍ତି ସସୋ ଜୱି;

ସସସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ସନ୍ତତ୍ତା ମିଗୱାହିନୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୪।୮୬);

ତତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ମା ଭାଯଥା’’ତି ମିଗଗଣେ ଅସ୍ସାସେସି। ଏୱଂ ୱିତକ୍କାନଂ ମୂଲମୂଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ୱିତକ୍କା ପହୀଯନ୍ତି।

୨୨୦। ଇମସ୍ମିଂ ୱିତକ୍କମୂଲଭେଦପଦ୍ଦେ ଠତ୍ୱା ୱିତକ୍କେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ପନ ଏୱଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବାତି ଅପରମ୍ପି କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପୁନ ତସ୍ସ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ।

ଦନ୍ତେଭିଦନ୍ତମାଧାଯାତି ହେଟ୍ଠାଦନ୍ତେ ଉପରିଦନ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା। ଚେତସା ଚିତ୍ତନ୍ତି କୁସଲଚିତ୍ତେନ ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିଗ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ। ବଲୱା ପୁରିସୋତି ଯଥା ଥାମସମ୍ପନ୍ନୋ ମହାବଲୋ ପୁରିସୋ ଦୁବ୍ବଲଂ ପୁରିସଂ ସୀସେ ୱା ଗଲେ ୱା ଖନ୍ଧେ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଅଭିନିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ଯ ଅଭିନିପ୍ପୀଳେଯ୍ଯ ଅଭିସନ୍ତାପେଯ୍ଯ ସନ୍ତତ୍ତଂ କିଲନ୍ତଂ ମୁଚ୍ଛାପରେତଂ ୱିଯ କରେଯ୍ଯ, ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁନା ୱିତକ୍କେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିମଲ୍ଲେନ ହୁତ୍ୱା ‘‘କେ ଚ ତୁମ୍ହେ କୋ ଚାହ’’ନ୍ତି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା – ‘‘କାମଂ ତଚୋ ଚ ନ୍ହାରୁ ଚ ଅଟ୍ଠି ଚ ଅୱସିସ୍ସତୁ ସରୀରେ ଉପସୁସ୍ସତୁ ମଂସଲୋହିତ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୨।୫) ଏୱଂ ମହାୱୀରିଯଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ୱିତକ୍କା ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମ ଅତ୍ଥଦୀପିକଂ ଉପମଂ ଆହରି।

୨୨୧।ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇଦଂ ପରିଯାଦାନଭାଜନିଯଂ ନାମ, ତଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ଯଥା ପନ ସତ୍ଥାଚରିଯୋ ତିରୋରଟ୍ଠା ଆଗତଂ ରାଜପୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଚାୱୁଧସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଅତ୍ତନୋ ରଟ୍ଠେ ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହ। ସଚେ ତେ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚୋରା ଉଟ୍ଠହନ୍ତି, ଧନୁନା କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଗଚ୍ଛ। ସଚେ ତେ ଧନୁ ନସ୍ସତି ୱା ଭିଜ୍ଜତି ୱା ସତ୍ତିଯା ଅସିନା’’ତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚହିପି ଆୱୁଧେହି କତ୍ତବ୍ବଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଉଯ୍ଯୋଜେତି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ସକରଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ରଜ୍ଜସିରିଂ ଅନୁଭୋତି। ଏୱମେୱଂ ଭଗୱା ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅରହତ୍ତଗହଣତ୍ଥାଯ ଉଯ୍ଯୋଜେନ୍ତୋ – ‘‘ସଚସ୍ସ ଅନ୍ତରା ଅକୁସଲୱିତକ୍କା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଞ୍ଞନିମିତ୍ତପଦ୍ଦେ ଠତ୍ୱା ତେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଆଦୀନୱପଦ୍ଦେ ଠତ୍ୱା, ତତ୍ରାପି ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅସତିପଦ୍ଦେ ଠତ୍ୱା, ତତ୍ରାପି ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ୱିତକ୍କମୂଲଭେଦପଦ୍ଦେ ଠତ୍ୱା, ତତ୍ରାପି ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅଭିନିଗ୍ଗଣ୍ହନପଦ୍ଦେ ଠତ୍ୱା ୱିତକ୍କେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ’’ତି ଇମାନି ପଞ୍ଚ ପଦ୍ଦାନି ଦେସେସି।

ୱସୀ ୱିତକ୍କପରିଯାଯପଥେସୂତି ୱିତକ୍କଚାରପଥେସୁ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ପଗୁଣୱସୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଂ ୱିତକ୍କଂ ଆକଙ୍ଖିସ୍ସତୀତି ଇଦଂ ଅସ୍ସ ୱସୀଭାୱାକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଞ୍ହି ପୁବ୍ବେ ଯଂ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେତୁକାମୋ ହୋତି, ତଂ ନ ୱିତକ୍କେତି। ଯଂ ନ ୱିତକ୍କେତୁକାମୋ ହୋତି, ତଂ ୱିତକ୍କେତି। ଇଦାନି ପନ ୱସୀଭୂତତ୍ତା ଯଂ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେତୁକାମୋ ହୋତି, ତଂଯେୱ ୱିତକ୍କେତି। ଯଂ ନ ୱିତକ୍କେତୁକାମୋ, ନ ତଂ ୱିତକ୍କେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯଂ ୱିତକ୍କଂ ଆକଙ୍ଖିସ୍ସତି, ତଂ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସତି। ଯଂ ୱିତକ୍କଂ ନାକଙ୍ଖିସ୍ସତି, ନ ତଂ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସତୀ’’ତି। ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି ତଣ୍ହନ୍ତିଆଦି ସବ୍ବାସୱସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ୱିତକ୍କସଣ୍ଠାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୂଲପଣ୍ଣାସଟ୍ଠକଥାଯ ପଠମୋ ଭାଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ

ମୂଲପଣ୍ଣାସ-ଅଟ୍ଠକଥା

(ଦୁତିଯୋ ଭାଗୋ)

୩। ଓପମ୍ମୱଗ୍ଗୋ

୧। କକଚୂପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୨।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି କକଚୂପମସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମୋଳିଯଫଗ୍ଗୁନୋତି ମୋଳୀତି ଚୂଳା ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ –

‘‘ଛେତ୍ୱାନ ମୋଳିଂ ୱରଗନ୍ଧୱାସିତଂ,

ୱେହାଯସଂ ଉକ୍ଖିପି ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱୋ;

ରତନଚଙ୍କୋଟୱରେନ ୱାସୱୋ,

ସହସ୍ସନେତ୍ତୋ ସିରସା ପଟିଗ୍ଗହୀ’’ତି।

ସା ତସ୍ସ ଗିହିକାଲେ ମହତୀ ଅହୋସି, ତେନସ୍ସ ମୋଳିଯଫଗ୍ଗୁନୋତି ସଙ୍ଖା ଉଦପାଦି। ପବ୍ବଜିତମ୍ପି ନଂ ତେନେୱ ନାମେନ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି। ଅତିୱେଲନ୍ତି ୱେଲଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା। ତତ୍ଥ କାଲୱେଲା, ସୀମୱେଲା, ସୀଲୱେଲାତି ତିୱିଧା ୱେଲା। ‘‘ତାଯଂ ୱେଲାଯଂ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସୀ’’ତି (ଧମ୍ମପଦେ ୱଗ୍ଗାନମୁଦାନଂ, ଗାଥାନମୁଦାନଂ; ମହାୱ। ୧-୩) ଅଯଂ କାଲୱେଲା ନାମ। ‘‘ଠିତଧମ୍ମୋ ୱେଲଂ ନାତିୱତ୍ତତୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୩୮୪; ଉଦା। ୪୫; ଅ। ନି। ୮।୧୯) ଅଯଂ ସୀମୱେଲା ନାମ। ‘‘ୱେଲାଅନତିକ୍କମୋ ସେତୁଘାତୋ’’ତି (ଧ। ସ। ୨୯୯-୩୦୧) ଚ, ‘‘ୱେଲା ଚେସା ଅୱୀତିକ୍କମନଟ୍ଠେନା’’ତି ଚ, ଅଯଂ ସୀଲୱେଲା ନାମ। ତଂ ତିୱିଧମ୍ପି ସୋ ଅତିକ୍କମିଯେୱ। ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ହି ଓୱଦିତୁଂ କାଲୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତେପି ସୂରିଯେ ଓୱଦନ୍ତୋ ତଂ କାଲୱେଲମ୍ପି ଅତିକ୍କମି। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଓୱାଦେ ପମାଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି ସୀମା ମରିଯାଦା। ସୋ ଉତ୍ତରିଛପ୍ପଞ୍ଚୱାଚାହି ଓୱଦନ୍ତୋ ତଂ ସୀମୱେଲମ୍ପି ଅତିକ୍କମି। କଥେନ୍ତୋ ପନ ଦୱସହଗତଂ କତ୍ୱା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାପତ୍ତିପହୋନକଂ କଥେତି, ଏୱଂ ସୀଲୱେଲମ୍ପି ଅତିକ୍କମି।

ସଂସଟ୍ଠୋତି ମିସ୍ସୀଭୂତୋ ସମାନସୁଖଦୁକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା। ସମ୍ମୁଖାତି ପୁରତୋ। ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି ତା ପନ ପଚନକୋଟ୍ଟନାଦୀନି କରୋନ୍ତିଯୋ ଦିସ୍ୱା ନତ୍ଥି ଇମାସଂ ଅନାପତ୍ତି ନାମ, ଇମା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଅନାଚାରା ଦୁଜ୍ଜଚା ପଗବ୍ଭାତି ଅଗୁଣଂ କଥେତି। ଅଧିକରଣମ୍ପି କରୋତୀତି ଇମେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇମା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅକ୍ଖୀନି ଦଯ୍ହନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ପୁପ୍ଫପୂଜା ୱା ଆସନଧୋୱନପରିଭଣ୍ଡକରଣାଦୀନି ୱା ଇମାସଂ ୱସେନ ୱତ୍ତନ୍ତି। କୁଲଧୀତରୋ ଏତା ଲଜ୍ଜିନିଯୋ , ତୁମ୍ହେ ଇମା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ୱଦଥ, ଅଯଂ ନାମ ତୁମ୍ହାକଂ ଆପତ୍ତି ହୋତି, ୱିନଯଧରାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ମେ ଦେଥାତି ଅଧିକରଣଂ ଆକଡ୍ଢତି।

ମୋଳିଯଫଗ୍ଗୁନସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି ନତ୍ଥି ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନାପତ୍ତି ନାମ। ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଇମସ୍ସ ପରିୱେଣଦ୍ୱାରଂ ଅସୁଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁନୀହୀତି ଅଗୁଣଂ କଥେତି। ଅଧିକରଣମ୍ପି କରୋନ୍ତୀତି ଇମେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମୋଳିଯଫଗ୍ଗୁନତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅକ୍ଖୀନି ଦଯ୍ହନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କା। ୱିହାରଂ ଆଗତଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓୱାଦଂ ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ ୱା ଉଦ୍ଦେସପଦଂ ୱା ଥେରମେୱ ନିସ୍ସାଯ ଲଭନ୍ତି, କୁଲପୁତ୍ତକୋ ଲଜ୍ଜୀ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକୋ, ଏୱରୂପଂ ନାମ ତୁମ୍ହେ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ୱଦଥ, ଏଥ ୱିନଯଧରାନଂ ସନ୍ତିକେ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଦେଥାତି ଅଧିକରଣଂ ଆକଡ୍ଢନ୍ତି।

ସୋଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚାତି ନେୱ ପିଯକମ୍ୟତାଯ ନ ଭେଦାଧିପ୍ପାଯେନ, ଅତ୍ଥକାମତାଯ ଅୱୋଚ। ଏକଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଏୱଂ ସଂସଟ୍ଠସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅଯସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ସୋ ସାସନସ୍ସାପି ଅୱଣ୍ଣୋଯେୱ। ଅଞ୍ଞେନ ପନ କଥିତୋ ଅଯଂ ନ ଓରମିସ୍ସତି, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ଓୱଦିତୋ ଓରମିସ୍ସତୀ’’ତି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥକାମତାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଂ, ‘‘ଆଯସ୍ମା, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ।

୨୨୩।ଆମନ୍ତେହୀତି ଜାନାପେହି। ଆମନ୍ତେତୀତି ପକ୍କୋସତି।

୨୨୪।ସଦ୍ଧାତି ସଦ୍ଧାଯ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ତ୍ୱଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଚେୱ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତୋ ଚ, ଯସ୍ମା ୱା ତେ ଏତାହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଟ୍ଠସ୍ସ ୱିହରତୋ ଯେ ତା ଅକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତି ୱା, ପହରିସ୍ସନ୍ତି ୱା, ତେସୁ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ସଂସଗ୍ଗେ ପହୀନେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ମା। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଅୱଣ୍ଣଭାସନେ। ଗେହସିତାତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣନିସ୍ସିତା। ଛନ୍ଦାତି ତଣ୍ହାଛନ୍ଦାପି ପଟିଘଛନ୍ଦାପି। ୱିପରିଣତନ୍ତି ରତ୍ତମ୍ପି ଚିତ୍ତଂ ୱିପରିଣତଂ। ଦୁଟ୍ଠମ୍ପି, ମୂଳ୍ହମ୍ପି ଚିତ୍ତଂ ୱିପରିଣତଂ। ଇଧ ପନ

ତଣ୍ହାଛନ୍ଦଓସେନ ରଉମ୍ପି ଓଇତି, ପଟିଘଛନ୍ଦଓସେନ ଦୁଟ୍ଠମ୍ପି ଓଇତି। ହିତାନୁକମ୍ପୀତି ହିତେନ ଅନୁକମ୍ପମାନୋ ହିତେନ ଫରମାନୋ। ନ ଦୋସନ୍ତରୋତି ନ ଦୋସଚିତ୍ତୋ ଭଣ୍ଡିସ୍ସାମି।

୨୨୫।ଅଥ ଖୋ ଭଗୱାତି କସ୍ମା ଆରଭି? ଫଗ୍ଗୁନସ୍ସ କିର ଏତ୍ତକଂ ଓୱାଦଂ ସୁତ୍ୱାପି, ''ଭିକ୍ଖୁନିସଂସଗ୍ଗତୋ ଓରମିସ୍ସାମି ୱିରମିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଭଗୱତା ପନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟାଣୀ ୱିୟ ପଟିୱିରୁଦ୍ଧୋ ଅଟ୍ଠାସି, ଅଥସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଯଥା ନାମ ଜିଘଛିତସ୍ସ ଭୋଜନେ, ପିପାସିତସ୍ସ ପାନୀୟେ, ସୀତେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଉଣ୍ହେ ଦୁକ୍ଖିତସ୍ସ ସୁଖେ ପତ୍ଥନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱ ଇମଂ ଦୁବ୍ବଚଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ପଠମବୋଧିଯଂ ସୁବ୍ବଚା ଭିକ୍ଖୁ ଆପାଥଂ ଆଗମିଂସୁ। ଅଥ ତେସଂ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ଆରାଧୟିଂସୂତି ଗଣ୍ହିଂସୁ ପୂରୟିଂସୁ। ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ଏକସ୍ମିଂ ସମୟେ। ଏକାସନଭୋଜନନ୍ତି ଏକଂ ପୁରେଭତ୍ତଭୋଜନଂ। ସୂରିୟୁଗ୍ଗମନତୋ ହି ଯାୱ ମଜ୍ଝନ୍ହିକା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୁତ୍ତଭୋଜନମ୍ପି ଇଧ ଏକାସନଭୋଜନନ୍ତେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଅପ୍ପାବାଧତନ୍ତି ନିରାବାଧତଂ। ଅପ୍ପାତଙ୍କତନ୍ତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତଂ। ଲହୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ସରୀରସ୍ସ ସଲ୍ଲହୁକଂ ଉଟ୍ଠାନଂ। ବଲନ୍ତି କାୟବଲଂ। ଫାସୁୱିହାରନ୍ତି କାୟସ୍ସ ସୁଖୱିହାରଂ। ଇମିନା କିଂ କଥିତଂ? ଦିୱା ୱିକାଲଭୋଜନଂ ପଜହାପିତକାଲୋ କଥିତୋ। ଭଦ୍ଦାଲିସୁତ୍ତେ ପନ ରତ୍ତିଂ ୱିକାଲଭୋଜନଂ ପଜହାପିତକାଲୋ କଥିତୋ। ଇମାନି ହି ଦ୍ୱେ ଭୋଜନାନି ଭଗୱା ନ ଏକପ୍ପହାରେନ ପଜହାପେସି। କସ୍ମା? ଇମାନେୱ ହି ଦ୍ୱେ ଭୋଜନାନି ୱଟ୍ଟେ ସତ୍ତାନଂ ଆଚିଣ୍ଣାନି। ସନ୍ତି କୁଲପୁତ୍ତା ସୁଖୁମାଲା, ତେ ଏକତୋ ଦ୍ୱେପି ଭୋଜନାନି ପଜହନ୍ତା କିଲମନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏକତୋ ଅପଜହାପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ଦିୱା ୱିକାଲଭୋଜନଂ, ଏକସ୍ମିଂ ରତ୍ତିଂ ୱିକାଲଭୋଜନନ୍ତି ୱିସୁଂ ପଜହାପେସି। ତେସୁ ଇଧ ଦିୱା ୱିକାଲଭୋଜନଂ ପଜହାପିତକାଲୋ କଥିତୋ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧା ନ ଭୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଜହାପେନ୍ତି, ଆନିସଂସଂ ପନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଜହାପେନ୍ତି, ଏୱଞ୍ହି ସତ୍ତା ସୁଖେନ ପଜହନ୍ତି। ତସ୍ମା ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ଗୁଣେ ଦସ୍ସେସି। ଅନୁସାସନୀ କରଣୀଯାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ସାସନେ କତ୍ତବ୍ବଂ ନାହୋସି। ''ଇଦଂ କରୋଥ, ଇଦଂ ମା କରୋଥା''ତି ସତୁପ୍ପାଦକରଣୀଯମତ୍ତମେୱ ଅହୋସି। ତାୱତକେନେୱ ତେ କତ୍ତବ୍ବଂ ଅକଂସୁ, ପହାତବ୍ବଂ ପଜହିଂସୁ, ପଠମବୋଧିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁବ୍ବଚା ଭିକ୍ଖୂ ଅହେସୁଂ ଅସ୍ସୱା ଓୱାଦପଟିକରାତି।

ଇଦାନି ନେସଂ ସୁବ୍ବଚଭାୱଦୀପିକଂ ଉପମଂ ଆହରନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁଭୂମିୟନ୍ତି ସମଭୂମିୟଂ। ''ସୁଭୂମ୍ୟଂ ସୁଖେତ୍ତେ ୱିହତଖାଣୁକେ ବୀଜାନି ପତିଟ୍ଠପେୟ୍ୟା''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୪୩୮) ଏତ୍ଥ ପନ ମଣ୍ଡଭୂମି ସୁଭୂମୀତି ଆଗତା। ଚତୁମହାପଥେତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମହାମଗ୍ଗାନଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତଟ୍ଠାନେ। ଆଜଞ୍ଞରଥୋତି ୱିନୀତଅସ୍ସରଥୋ। ଓଧସ୍ତପତୋଦୋତି ଯଥା ରଥଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଠିତେନ ସକ୍କା ହୋତି ଗଣ୍ହିତୁଂ, ଏୱଂ ଆଲମ୍ବନଂ ନିସ୍ସାୟ ତିରିୟତୋ ଠପିତପତୋଦୋ। ଯୋଗ୍ଗାଚରିଯୋତି ଅସ୍ସାଚରିଯୋ। ସ୍ୱେୱ ଅସ୍ସଦମ୍ମେ ସାରେତୀତି ଅସ୍ସଦମ୍ମସାରଥି। ଯେନିଚ୍ଛକନ୍ତି ଯେନ ଯେନ ମଗ୍ଗେନ ଇଚ୍ଛତି। ଯଦିଚ୍ଛକନ୍ତି ଯଂ ଯଂ ଗତିଂ ଇଚ୍ଛତି। ସାରେୟ୍ୟାତି ଉଜୁକଂ ପୁରତୋ ପେସେୟ୍ୟ। ପଚ୍ଚାସାରେୟ୍ୟାତି ପଟିନିୱତ୍ତେୟ୍ୟ।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଯଥା ହି ସୋ ଯୋଗ୍ଗାଚରିଯୋ ଯେନ ଯେନ ମଗ୍ଗେନ ଗମନଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ ତଂ ଅସ୍ସା ଆରୁଳ୍ହାୱ ହୋନ୍ତି। ଯାୟ ଯାୟ ଚ ଗତିୟା ଇଚ୍ଛତି, ସା ସା ଗତି ଗହିତାୱ ହୋତି। ରଥଂ ପେସେତ୍ୱା ଅସ୍ସା ନେୱ ୱାରେତବ୍ବା ନ ୱିଜ୍ଝିତବ୍ବା ହୋନ୍ତି। କେୱଲଂ ତେସଂ ସମେ ଭୂମିଭାଗେ ଖୁରେସୁ ନିମିତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଗମନମେୱ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ ହୋତି। ଏୱଂ ମୟ୍ହମ୍ପି ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଓୱଦ୍ଦଂ ନାହୋସି। ଇଦଂ କରୋଥ ଇଦଂ ମା କରୋଥାତି ସତୁପ୍ପାଦନମତ୍ତମେୱ କତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି। ତେହିପି ତାୱଦେୱ କତ୍ତବ୍ବଂ କତମେୱ ହୋତି, ଅକତ୍ତବ୍ବଂ ଜହିତମେୱ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ସୁବ୍ବଚା ଯୁତ୍ତଯାନପଟିଭାଗା ହୁତ୍ୱା ସତୁପ୍ପାଦନମତ୍ତେନେୱ ପଜହିଂସୁ, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେପି ପଜହଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏଲଣ୍ଡେହୀତି ଏଲଣ୍ଡା କିର ସାଲଦୂସନା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ୱିସୋଧେୟ୍ୟାତି ଏଲଣ୍ଡେ ଚେୱ ଅଞ୍ଞା ଚ ୱଲ୍ଲିଯୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ବହି ନୀହରଣେନ ସୋଧେୟ୍ୟ। ସୁଜାତାତି ସୁସଣ୍ଠିତା। ସମ୍ମା ପରିହରେୟ୍ୟାତି ମରିଯାଦଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉଦକାସିଞ୍ଚନେନପି କାଲେନକାଲଂ ମୂଲମୂଲେ ଖଣନେନପି ୱଲ୍ଲିଗୁମ୍ବାଦିଚ୍ଛେଦନେନପି କିପିଲ୍ଲପୂଟକହରଣେନପି ମକ୍କଟକଜାଲସୁକ୍ଖଦଣ୍ଡକହରଣେନପି ସମ୍ମା ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୋସେୟ୍ୟ। ୱୁଦ୍ଧିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେୱ।

୨୨୬। ଇଦାନି ଅକ୍ଖନ୍ତିୟା ଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭୂତପୁବ୍ବନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱେଦେହିକାତି ୱିଦେହରଟ୍ଠୱାସିକସ୍ସ ଧୀତା। ଅଥ ୱା ୱେଦୋତି ପଞ୍ଞା ୱୁଚ୍ଚତି, ୱେଦେନ ଇହତି ଇରିୟତୀତି ୱେଦେହିକା, ପଣ୍ଡିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗହପତାନୀତି ଘରସାମିନୀ। କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋତି କିତ୍ତିଘୋସୋ। ସୋରତାତି ସୋରଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତା। ନିୱାତାତି ନିୱାତୱୁତ୍ତି। ଉପସନ୍ତାତି ନିବ୍ବୁତା। ଦକ୍ଖାତି ଭତ୍ତପଚନସୟନତ୍ଥରଣଦୀପୁଜ୍ଜଲନାଦିକମ୍ମେସୁ ଛେକା। ଅନଲସାତି ଉଟ୍ଠାହିକା, ସୁସଂୱିହିତକମ୍ମନ୍ତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ସଂୱିହିତକମ୍ମନ୍ତା। ଏକା ଅନଲସା ହୋତି, ଯଂ ଯଂ ପନ ଭାଜନଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ତଂ ଭିନ୍ଦତି ୱା ଛିଦ୍ଦଂ ୱା କରୋତି, ଅୟଂ ନ ତାଦିସାତି ଦସ୍ସେତି।

ଦିୱା ଉଟ୍ଠାସୀତି ପାତୋୱ କତ୍ତବ୍ବାନି ଧେନୁଦୁହନାଦିକମ୍ମାନି ଅକତ୍ୱା ଉସ୍ସୂରେ ଉଟ୍ଠିତା। ହେ ଜେ କାଳୀତି ଅରେ କାଳି। କିଂ ଜେ ଦିୱା ଉଟ୍ଠାସୀତି କିଂ ତେ କିଞ୍ଚି ଅଫାସୁକଂ ଅତ୍ଥି, କିଂ ଦିୱା ଉଟ୍ଠାସୀତି? ନୋ ୱତ ରେ କିଞ୍ଚୀତି ଅରେ ଯଦି ତେ ନ କିଞ୍ଚି ଅଫାସୁକଂ ଅତ୍ଥି, ନେୱ ସୀସଂ ରୁଜ୍ଜତି, ନ ପିଟ୍ଠି, ଅଥ

କସ୍ମା ପାପି ଦାସି ଦିୱା ଉଟ୍ଠାସୀତି କୁପିତା ଅନତ୍ତମନା ଭାକୁଟିମକାସି। ଦିୱାତରଂ ଉଟ୍ଠାସୀତି ପୁନଦିୱସେ ଉସ୍ସୂରତରଂ ଉଟ୍ଠାସି। ଅନତ୍ତମନୱାଚନ୍ତି ଅରେ ପାପି ଦାସି ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାସି; କିଂ ଅଗ୍ଗିଂ ସୀତୋତି ମଞ୍ଞସି, ଇଦାନି ତଂ ସିକ୍ଖାପେସ୍ସାମୀତିଆଦୀନି ୱଦମାନା କୁପିତୱଚନଂ ନିଚ୍ଛାରେସି।

ପଟିୱିସକାନନ୍ତି ସାମନ୍ତଗେହୱାସୀନଂ। ଉଜ୍ଝାପେସୀତି ଅୱଜାନାପେସି। ଚଣ୍ଡୀତି ଅସୋରତା କିଙ୍କିସା। ଇତି ଯତ୍ତକା ଗୁଣା, ତତୋ ଦିଗୁଣା ଦୋସା ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ। ଗୁଣା ନାମ ସଣିକଂ ସଣିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି; ଦୋସା ଏକଦିୱସେନେୱ ପଞ୍ଚତା ହୋନ୍ତି। ସୋରତସୋରତୋତି ଅତିୱିୟ ସୋରତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋ ନୁ ଖୋ, ସକଦାଗାମୀ ଅନାଗାମୀ ଅରହା ନୁ ଖୋତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଫୁସନ୍ତୀତି ଫୁସନ୍ତା ଘଟ୍ଟେନ୍ତା ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ଅଥଭିକ୍ଖୁ ସୋରତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅଥ ଅଧିୱାସନକ୍ଖନ୍ତିୟଂ ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋରତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯୋ ଚୀୱର...ପେ... ପରିକ୍ଖାରହେତୂତି ଯୋ ଏତାନି ଚୀୱରାଦୀନି ପଣୀତପଣୀତାନି ଲଭନ୍ତୋ ପାଦପରିକମ୍ମପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମାଦୀନି ଏକୱଚନେନେୱ କରୋତି। ଅଲଭମାନୋତି ଯଥା ପୁବ୍ବେ ଲଭତି, ଏୱଂ ଅଲଭନ୍ତୋ। ଧମ୍ମଞ୍ଞେୱ ସକ୍କରୋନ୍ତୋତି ଧମ୍ମଂୟେୱ ସକ୍କାରଂ ସୁକତକାରଂ କରୋନ୍ତୋ। ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୋତି ଗରୁଭାରିୟଂ କରୋନ୍ତୋ। ମାନେନ୍ତୋତି ମନେନ ପିୟଂ କରୋନ୍ତୋ। ପୂଜେନ୍ତୋତି ପଚ୍ଚୟପୂଜାୟ ପୂଜେନ୍ତୋ। ଅପଚାୟମାନୋତି ଧମ୍ମଂୟେୱ ଅପଚାୟମାନୋ ଅପଚିତିଂ ନୀଚୱୁତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ।

୨୨୭। ଏୱଂ ଅକ୍ଖନ୍ତିଯା ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯେ ଅଧିୱାସେନ୍ତି, ତେ ଏୱଂ ଅଧିୱାସେନ୍ତୀତି ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କାଲେନାତି ଯୁତ୍ତପତ୍ତକାଲେନ। ଭୂତେନାତି ସତା ୱିଜ୍ଜମାନେନ। ସଣ୍ହେନାତି ସମ୍ମଟ୍ଠେନ । ଅତ୍ଥସଞ୍ହିତେନାତି ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତେନ କାରଣନିସ୍ସିତେନ। ଅକାଲେନାତିଆଦୀନି ତେସଂୟେୱ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ମେତ୍ତଚିତ୍ତାତି ଉପ୍ପନ୍ନମେତ୍ତଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା। ଦୋସନ୍ତରାତି ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା, ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପନ୍ନଦୋସା ହୁତ୍ୱା। ତତ୍ରାତି ତେସୁ ୱଚନପଥେସୁ। ଫରିତ୍ୱାତି ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା। ତଦାରମ୍ମଣଞ୍ଚାତି କଥଂ ତଦାରମ୍ମଣଂ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ କରୋତି? ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ମେତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୁନ ତସ୍ସେୱ ମେତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଅୱସେସସତ୍ତେ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋନ୍ତୋ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ତଦାରମ୍ମଣଂ କରୋତି ନାମ। ତତ୍ରାୟଂ ୱଚନତ୍ଥୋ। ତଦାରମ୍ମଣଞ୍ଚାତି ତସ୍ସେୱ ମେତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା। ସବ୍ବାୱନ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବସତ୍ତୱନ୍ତଂ। ଲୋକନ୍ତି ସତ୍ତଲୋକଂ। ୱିପୁଲେନାତି ଅନେକସତ୍ତାରମ୍ମଣେନ। ମହଗ୍ଗତେନାତି ମହଗ୍ଗତଭୂମିକେନ। ଅପ୍ପମାଣେନାତି ସୁଭାୱିତେନ। ଅୱେରେନାତି ନିଦ୍ଦୋସେନ। ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝେନାତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖେନ। ଫରିତ୍ୱା ୱିହରିସ୍ସାମାତି ଏୱରୂପେନ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ତଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସବ୍ବଞ୍ଚ ଲୋକଂ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରିସ୍ସାମ।

୨୨୮। ଇଦାନି ତଦତ୍ଥଦୀପିକଂ ଉପମଂ ଆହରନ୍ତୋ ସେୟ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପଥୱିନ୍ତି ନିପ୍ପଥୱିଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ର ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ। ୱିକିରେୟ୍ୟାତି ପଚ୍ଛିଯା ପଂସୁଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ବୀଜାନି ୱିୟ ୱିକିରେୟ୍ୟ। ଓଟ୍ଠୁଭେୟ୍ୟାତି ଖେଳଂ ପାତେୟ୍ୟ। ଅପଥୱିଂ କରେୟ୍ୟାତି ଏୱଂ କାଯେନ ଚ ୱାଚାୟ ଚ ପୟୋଗଂ କତ୍ୱାପି ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ ଅପଥୱିଂ କାତୁନ୍ତି? ଗମ୍ଭୀରାତି ବହଲତ୍ତେନ ଦ୍ୱିଯୋଜନସତସହସ୍ସାନି ଚତ୍ତାରି ଚ ନହୁତାନି ଗମ୍ଭୀରା। ଅପ୍ପମେୟ୍ୟାତି ତିରିୟଂ ପନ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନା। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ପଥୱୀ ୱିୟ ହି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କୁଦାଲପିଟକଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁରିସୋ ୱିୟ ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯଥା ସୋ କୁଦାଲପିଟକେନ ମହାପଥୱିଂ ଅପଥୱିଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ଖୋ ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁଗ୍ଗଲୋ ମେତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀତି।

୨୨୯। ଦୁତିୟୌପମାୟଂ ହଲିଦ୍ଦିନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ପୀତକୱଣ୍ଣଂ। ନୀଲନ୍ତି କଂସନୀଲଂ ୱା ପଲାସନୀଲଂ ୱା। ଅରୂପୀତି ଅରୂପୋ । ନନୁ ଚ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କଟ୍ଠାନଂ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସେୟ୍ୟାନଂ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସେଲାନଂ ୱା ଅନ୍ତରଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାକାସରୂପନ୍ତି ଆଗତଂ, କସ୍ମା ଇଧ ଅରୂପୀତି ୱୁତ୍ତୋତି? ସନିଦସ୍ସନଭାୱପଟିକ୍ଖେପତୋ। ତେନେୱାହ ''ଅନିଦସ୍ସନୋ''ତି। ତସ୍ମିଞ୍ହି ରୂପଂ ଲିଖିତୁଂ, ରୂପପାତୁଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ''ଅରୂପୀ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅନିଦସ୍ସନୋତି ଦସ୍ସନସ୍ସ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅନାପାଥୋ। ଉପମାସଂସନ୍ଦନେ ପନେତ୍ଥ ଆକାସୋ ୱିୟ ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ। ତୁଲିକପଞ୍ଚମା ଚତ୍ତାରୋ ରଙ୍ଗଜାତା ୱିୟ ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥା, ତୁଲିକପଞ୍ଚମେ ରଙ୍ଗେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁରିସୋ ୱିୟ ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯଥା ସୋ ତୁଲିକପଞ୍ଚମେହି ରଙ୍ଗେହି ଆକାସେ ରୂପପାତୁଭାୱଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ଖୋ ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁଗ୍ଗଲୋ ମେତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦୋସୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀତି।

୨୩୦। ତତିୟୌପମାୟଂ ଆଦିତ୍ତନ୍ତି ପଜ୍ଜଲିତଂ। ଗମ୍ଭୀରା ଅପ୍ପମେୟ୍ୟାତି ଇମିସ୍ସା ଗଙ୍ଗାୟ ଗମ୍ଭୀରଟ୍ଠାନଂ ଗାୱୁତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ଅଡ୍ଢୟୋଜନମ୍ପି, ଯୋଜନମ୍ପି। ପୁଥୁଲଂ ପନସ୍ସା ଏୱରୂପଂୟେୱ, ଦୀଘତୋ ପନ ପଞ୍ଚୟୋଜନସତାନି। ସା କଥଂ ଗମ୍ଭୀରା ଅପ୍ପମେୟ୍ୟାତି? ଏତେନ ପୟୋଗେନ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧନେ ଉଦକଂ ୱିୟ ତାପେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତୋ। ଠିତୋଦକଂ ପନ କେନଚି ଉପାୟେନ ଅଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ୱା ଅଡ୍ଢଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ୱା ଏୱଂ ତାପେତୁଂ ସକ୍କା

ଭଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅୟଂ ପନ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପମାସଂସନ୍ଦନେ ପନେତ୍ଥ ଗଙ୍ଗା ୱିୟ ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ, ତିଣୁକ୍କଂ ଆଦାୟ ଆଗତପୁରିସୋ ୱିୟ ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁଗ୍ଗଲୋ। ୟଥା ସୋ ଆଦିତ୍ତାୟ ତିଣୁକ୍କାୟ ଗଙ୍ଗଂ ତାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ୱୋ ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁଗ୍ଗଲୋ ମେତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀତି।

୨୩୧। ଚତୁତ୍ଥୌପମାୟଂ ବିଳାରଭସ୍ତାତି ବିଳାରଚମ୍ମପସିଙ୍କା। ସୁମଦ୍ଦିତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ମଦ୍ଦିତା। ସୁପରିମଦ୍ଦିତାତି ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ସମନ୍ତତୋ ସୁପରିମଦ୍ଦିତା। ତୂଳିନୀତି ସିମ୍ବଲିତୂଲଲତାତୂଲସମାନା। ଛିନ୍ନସସ୍ସରାତି ଛିନ୍ନସସ୍ସରସଦ୍ଦା। ଛିନ୍ନଭବ୍ଭରାତି ଛିନ୍ନଭବ୍ଭରସଦ୍ଦା। ଉପମାସଂସନ୍ଦନେ ପନେତ୍ଥ ବିଳାରଭସ୍ତା ୱିୟ ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ, କଟ୍ଠକଠଲଂ ଆଦାୟ ଆଗତପୁରିସୋ ୱିୟ ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁଗ୍ଗଲୋ। ୟଥା ସୋ କଟ୍ଠେନ ୱା କଠଲେନ ୱା ବିଳାରଭସ୍ତଂ ସରସରଂ ଭରଭରଂ ସଦ୍ଦଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ୱୋ ପଞ୍ଚ ୱଚନପଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତପୁଗ୍ଗଲୋ ମେତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦୋସାନୁଗତଭାୱଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀତି।

୨୩୨।ଓଚରକାତି ଅୱଚରକା ହେଟ୍ଠାଚରକା, ନୀଚକମ୍ମକାରକାତି ଅତ୍ଥୋ। ୟୋ ମନୋ ପଦୂସେୟ୍ୟାତି ୟୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ମନୋ ପଦୂସେୟ୍ୟ, ତଂ କକଚେନ ଓକନ୍ତନଂ ନାଧିୱାସେୟ୍ୟ। ନ ମେ ସୋ ତେନ ସାସନକରୋତି ସୋ ତେନ ଅନଧିୱାସନେନ ମୟ୍ହଂ ଓୱାଦକରୋ ନ ହୋତି। ଆପତ୍ତି ପନେତ୍ଥ ନତ୍ଥି।

୨୩୩।ଅଣୁଂ ୱା ଥୂଲଂ ୱାତି ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ ୱା ମହାସାୱଜ୍ଜଂ ୱା। ୟଂ ତୁମ୍ହେ ନାଧିୱାସେୟ୍ୟାଥାତି ୟୋ ତୁମ୍ହେହି ଅଧିୱାସେତବ୍ବୋ ନ ଭଞ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେତି, ଭନ୍ତେ, ଅନଧିୱାସେତବ୍ବଂ ନାମ ୱଚନପଥଂ ନ ପସ୍ସାମାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟାତି ଇତି ଭଗୱା ଅରହତ୍ତେନ କୂଟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୟଥାନୁସନ୍ଧିନା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

କକଚୂପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଅଲଗଦ୍ଦୂପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୪।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଅଲଗଦ୍ଦୂପମସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଗଦ୍ଧେ ବାଧୟିଂସୂତି ଗଦ୍ଧବାଧିନୋ, ଗଦ୍ଧବାଧିନୋ ପୁବ୍ବପୁରିସା ଅସ୍ସାତି ଗଦ୍ଧବାଧିପୁବ୍ବୋ, ତସ୍ସ ଗଦ୍ଧବାଧିପୁବ୍ବସ୍ସ, ଗିଜ୍ଝଘାତକକୁଲପ୍ପସୁତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖାନଂ ଅନ୍ତରାୟଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅନ୍ତରାୟିକା। ତେ କମ୍ମକିଲେସୱିପାକୌପୱାଦଆଣାୱୀତିକ୍କମୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧା। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚାନନ୍ତରିୟଧମ୍ମା କମ୍ମନ୍ତରାୟିକା ନାମ। ତଥା ଭିକ୍ଖୁନୀଦୂସକକମ୍ମଂ, ତଂ ପନ ମୋକ୍ଖସ୍ସେୱ ଅନ୍ତରାୟଂ କରୋତି, ନ ସଗ୍ଗସ୍ସ। ନିୟତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଧମ୍ମା କିଲେସନ୍ତରାୟିକା ନାମ। ପଣ୍ଡକତିରଚ୍ଛାନଗତୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାନଂ ପଟିସନ୍ଧିଧମ୍ମା ୱିପାକନ୍ତରାୟିକା ନାମ। ଅରିୟୂପୱାଦଧମ୍ମା ଉପୱାଦନ୍ତରାୟିକା ନାମ, ତେ ପନ ୟାୱ ଅରିୟେ ନ ଖମାପେନ୍ତି, ତାୱଦେୱ, ନ ତତୋ ପରଂ। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କନ୍ତା ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଆଣାୱୀତିକ୍କମନ୍ତରାୟିକା ନାମ। ତେପି ୟାୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ୱା ପଟିଜାନାତି, ନ ୱୁଟ୍ଠାତି ୱା, ନ ଦେସେତି ୱା, ତାୱଦେୱ, ନ ତତୋ ପରଂ।

ତତ୍ରାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ସେସନ୍ତରାୟିକେ ଜାନାତି, ୱିନୟେ ପନ ଅକୋୱିଦତ୍ତା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱୀତିକ୍କମନ୍ତରାୟିକେ ନ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ରହୋଗତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ଇମେ ଆଗାରିକା ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ସୋତାପନ୍ନାପି ସକଦାଗାମିନୋପି ଅନାଗାମିନୋପି ହୋନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂପି ମନାପିକାନି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନି ରୂପାନି ପସ୍ସନ୍ତି…ପେ… କାୟୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଫୁସନ୍ତି, ମୁଦୁକାନି ଅତ୍ଥରଣପାୱୁରଣାଦୀନି ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଏତଂ ସବ୍ବଂ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା ଇତ୍ଥୀନଂୟେୱ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି? ଏତେପି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ରସେନ ରସଂ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା ସଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗଞ୍ଚ ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗଞ୍ଚ ଏକଂ କତ୍ୱା ଥୂଲୱାକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତିସୁଖୁମସୁତ୍ତଂ ଉପନେନ୍ତୋ ୱିୟ, ସାସପେନ ସଦ୍ଧିଂ ସିନେରୁଂ ଉପସଂହରନ୍ତୋ ୱିୟ, ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା, ‘‘କିଂ ଭଗୱତା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ବନ୍ଧନ୍ତେନ ୱିୟ ମହତା ଉସ୍ସାହେନ ପଠମପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ଦୋସୋ’’ତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିୱିରୁଜ୍ଝନ୍ତୋ ୱେସାରଜ୍ଜଞାଣଂ ପଟିବାହନ୍ତୋ ଅରିୟମଗ୍ଗେ ଖାଣୁକଣ୍ଟକାଦୀନି ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ ମେଥୁନଧମ୍ମେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି ଜିନସ୍ସ ଆଣାଚକ୍କେ ପହାରଂ ଅଦାସି। ତେନାହ – ‘‘ତଥାହଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମୀ’’ତିଆଦି।

ଏୱଂବ୍ୟା ଖୋତି ଏୱଂ ୱିୟ ଖୋ। ସମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତୀତିଆଦୀସୁ କିଂ ଲଦ୍ଧିକୋ ତ୍ୱଂ, ଲଦ୍ଧିଂ ୱଦେହୀତି ପୁଚ୍ଛମାନା ସମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତି ନାମ। ଦିଟ୍ଠିଂ ପତିଟ୍ଠାପେନ୍ତା ସମନୁଗ୍ଗାହନ୍ତି ନାମ। କେନ କାରଣେନ ଏୱଂ ୱଦସୀତି କାରଣଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ସମନୁଭାସନ୍ତି ନାମ। ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୂପମାତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୪୨-୪୮)

ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୂପମା ଅପ୍ପସ୍ସାଦଟ୍ଠେନ। ମଂସପେସୂପମା ବହୁସାଧାରଣଟ୍ଠେନ। ତିଣୁକ୍କୂପମା ଅନୁଦହନଟ୍ଠେନ। ଅଙ୍ଗାରକାସୂପମା ମହାଭିତାପନଟ୍ଠେନ। ସୁପିନକୂପମା ଇତ୍ତରପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ। ଯାଚିତକୂପମା ତାୱକାଲିକଟ୍ଠେନ। ରୁକ୍ଖଫଲୂପମା ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗପଲିଭଞ୍ଜନଟ୍ଠେନ। ଅସିସୂନୂପମା ଅଧିକୁଟ୍ଟନଟ୍ଠେନ। ସତ୍ତିସୂଲୂପମା ୱିନିୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ। ସପ୍ପସିରୂପମା ସାସଙ୍କସପ୍ପଟିଭୟଟ୍ଠେନ। ଥାମସାତି ଦିଟ୍ଠିଥାମେନ। ପରାମାସାତି ଦିଟ୍ଠିପରାମାସେନ। ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତୀତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱୋହରତି ଦୀପେତି ୱା।

୨୩୫।ଯତୋ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ଯଦା ତେ ଭିକ୍ଖୂ। ଏୱଂସ୍ସୁ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତାତି ଇଦଂ ଏସ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ନତ୍ଥୀତି ୱତ୍ତୁକାମୋପି ଭଗୱତୋ ଆନୁଭାୱେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ବୁଦ୍ଧାନଂ କିର ସମ୍ମୁଖା ଦ୍ୱେ କଥା କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

୨୩୬।କସ୍ସ ଖୋ ନାମ ତ୍ୱଂ ମୋଘପୁରିସାତି ତ୍ୱଂ ମୋଘପୁରିସ କସ୍ସ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ୱେସ୍ସସ୍ସ ୱା ସୁଦ୍ଦସ୍ସ ୱା ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ୱା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ଦେୱସ୍ସ ୱା ମନୁସ୍ସସ୍ସ ୱା ମୟା ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାସି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି ଅୟଂ ପାଟିୟେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି। ଅରିଟ୍ଠୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଭଗୱା ମଂ ମୋଘପୁରିସୋତି ୱଦତି, ନ ଖୋ ପନ ମୋଘପୁରିସାତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତକେନ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସୟୋ ନ ହୋତି। ଉପସେନମ୍ପି ହି ୱଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତଂ, ‘ଅତିଲହୁଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମୋଘପୁରିସ, ବାହୁଲ୍ଲାୟ ଆୱତ୍ତୋ’ତି (ମହାୱ। ୭୫) ଭଗୱା ମୋଘପୁରିସୱାଦେନ ଓୱଦି। ଥେରୋ ଅପରଭାଗେ ଘଟେନ୍ତୋ ୱାୟମନ୍ତୋ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛାକାସି। ଅହମ୍ପି ତଥାରୂପଂ ୱୀରିୟଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ବନ୍ଧନା ପୱୁତ୍ତସ୍ସ ପଣ୍ଡୁପଲାସସ୍ସ ୱିୟ ଅୱିରୁଳ୍ହିଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି।

ଉସ୍ମୀକତୋପୀତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ କିନ୍ତି ମଞ୍ଞଥ, ଅୟଂ ଅରିଟ୍ଠୋ ଏୱଂଲଦ୍ଧିକୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ପଟିୱିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱେସାରଜ୍ଜଞାଣଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଆଣାଚକ୍କେ ପହାରଂ ଦଦମାନୋ ଅପି ନୁ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନୟେ ଉସ୍ମୀକତୋପି? ଯଥା ନିବ୍ବୁତେପି ମହନ୍ତେ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେ ଖଜ୍ଜୁପନକମତ୍ତାପି ଅଗ୍ଗିପପଟିକା ହୋତିୟେୱ, ୟଂ ନିସ୍ସାୟ ପୁନ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଭୱେୟ୍ୟ। କିଂ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ଇମସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତିକାପି ଞାଣୁସ୍ମା ଅତ୍ଥି, ୟଂ ନିସ୍ସାୟ ୱାୟମନ୍ତୋ ମଗ୍ଗଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟାତି? ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେତି, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂଲଦ୍ଧିକସ୍ସ କୁତୋ ଏୱରୂପା ଞାଣୁସ୍ମାତି? ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ପଚ୍ଚୟସମତ୍ଥାୟ ଞାଣୁସ୍ମାୟ ଉସ୍ମୀକତଭାୱଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତା ୱଦନ୍ତି। ମଙ୍କୁଭୂତୋତି ନିତ୍ତେଜଭୂତୋ। ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପତିତକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଅପ୍ପଟିଭାନୋତି କିଞ୍ଚି ପଟିଭାନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଭିନ୍ନପଟିଭାନୋ ଏୱରୂପମ୍ପି ନାମ ନିୟ୍ୟାନିକସାସନଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅୱିରୁଳ୍ହିଧମ୍ମୋ କିରମ୍ହି ସମୁଗ୍ଘାତିତପଚ୍ଚୟୋ ଜାତୋତି ଅତ୍ତନୋ ଅଭବ୍ବତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନ ଭୂମିଂ ଖଣମାନୋ ନିସୀଦି।

ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସସିଖୋତି ଅୟମ୍ପି ପାଟିୟେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି। ଅରିଟ୍ଠୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଭଗୱା ମୟ୍ହଂ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସୟୋ ପଚ୍ଛିନ୍ନୋତି ୱଦତି, ନ ଖୋ ପନ ବୁଦ୍ଧା ସୌପନିସ୍ସୟାନଂୟେୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ଅନୁପନିସ୍ସୟାନମ୍ପି ଦେସେନ୍ତି, ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ସୁଗତୋୱାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପରାୟଗଂ କୁସଲଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ଓୱାଦଂ ପଟିପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ ‘‘ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସସୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ତ୍ୱଂୟେୱ, ମୋଘପୁରିସ, ଇମିନା ପାପକେନ ଦିଟ୍ଠିଗତେନ ନିରୟାଦୀସୁ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସସି, ମମ ସନ୍ତିକା ତୁୟ୍ହଂ ସୁଗତୋୱାଦୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ନ ମେ ତୟା ଅତ୍ଥୋ, ଇଧାହଂ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି।

୨୩୭।ଅଥ ଖୋ ଭଗୱାତି ଅୟମ୍ପି ପାଟିୟେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଠାନେ ଭଗୱା ପରିସଂ ସୋଧେତି, ଅରିଟ୍ଠଂ ଗଣତୋ ନିସ୍ସାରେତି। ସଚେ ହି ପରିସଗତାନଂ କସ୍ସଚି ଏୱଂ ଭୱେୟ୍ୟ – ‘‘ଅୟଂ ଅରିଟ୍ଠୋ ଭଗୱତା ଅକଥିତଂ କଥେତୁଂ କିଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ପରିସମଜ୍ଝେ ଭଗୱତା କଥାୟ ସମାରଦ୍ଧାୟ ସହସା କଥିତ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ କଥିତଂ ପନ ନ ଅରିଟ୍ଠୋୱ ସୁଣାତି, ଅଞ୍ଞେନପି ସୁତଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଥାପିସ୍ସ ସିୟା ‘‘ଯଥା ସତ୍ଥା ଅରିଟ୍ଠଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ମମ୍ପି ଏୱଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାତି ସୁତ୍ୱାପି ତୁଣ୍ହୀଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ତଂ ସବ୍ବଂ ନ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ମୟାପି ନ କଥିତଂ, ଅଞ୍ଞେନ ସୁତମ୍ପି ନତ୍ଥୀତି ‘‘ତୁମ୍ହେପିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିନା ପରିସାୟ ଲଦ୍ଧିଂ ସୋଧେତି। ପରିସାୟ ପନ ଲଦ୍ଧିସୋଧନେନେୱ ଅରିଟ୍ଠୋ ଗଣତୋ ନିସ୍ସାରିତୋ ନାମ ହୋତି।

ଇଦାନି ଅରିଟ୍ଠସ୍ସ ଲଦ୍ଧିଂ ପକାସେନ୍ତୋ ସୋ ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ କାମେହୀତିଆଦୀସୁ ଯୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ତେ ପଟିସେୱତୋ ନାଲଂ ଅନ୍ତରାୟାୟା’’ତି ଏୱଂଲଦ୍ଧିକୋ, ସୋ ୱତ କିଲେସକାମେହି ଚେୱ କିଲେସକାମସମ୍ପୟୁତ୍ତେହି ସଞ୍ଞାୱିତକ୍କେହି ଚ ଅଞ୍ଞତ୍ର, ଏତେ ଧମ୍ମେ ପହାୟ, ୱିନା ଏତେହି ଧମ୍ମେହି, ୱତ୍ଥୁକାମେ ପଟିସେୱିସ୍ସତି, ମେଥୁନସମାଚାରଂ ସମାଚରିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଇଦଂ କାରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋତି।

୨୩୮। ଏୱଂ ଭଗୱା ଅୟଂ ଅରିଟ୍ଠୋ ଯଥା ନାମ ରଜକୋ ସୁଗନ୍ଧାନିପି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧାନିପି ଜିଣ୍ଣାନିପି ନୱାନିପି ସୁଦ୍ଧାନିପି ଅସୁଦ୍ଧାନିପି ୱତ୍ଥାନି ଏକତୋ

ଭଣ୍ଡିକଂ କରୋତି, ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପଣୀତଚୀୱରାଦିପରିଭୋଗଞ୍ଚ ଅନିବଦ୍ଧସୀଲାନଂ ଗହଟ୍ଠାନଂ ଅନ୍ତରାଯକରଂ ସଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗଞ୍ଚ ନିବଦ୍ଧସୀଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆୱରଣକରଂ ସଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଂ ଏକସଦିସଂ କରୋତୀତି ଅରିଟ୍ଠସ୍ସ ଲଦ୍ଧିଂ ପକାସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଦୁଗ୍ଗହିତାଯ ପରିଯତ୍ତିଯା ଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପରିଯାପୁଣନ୍ତୀତି ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ସୁତ୍ତନ୍ତିଆଦୀସୁ ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସଖନ୍ଧକପରିୱାରା, ସୁତ୍ତନିପାତେ ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତରତନସୁତ୍ତନାଲକସୁତ୍ତତୁୱଟ୍ଟକସୁତ୍ତାନି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଚ ସୁତ୍ତନାମକଂ ତଥାଗତୱଚନଂ ସୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସବ୍ବମ୍ପି ସଗାଥକଂ ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ୱିସେସେନ ସଂଯୁତ୍ତକେ ସକଲୋପି ସଗାଥାୱଗ୍ଗୋ। ସକଲଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ, ନିଗ୍ଗାଥକଂ ସୁତ୍ତଂ, ଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ଅସଙ୍ଗହିତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ତଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଧମ୍ମପଦଂ, ଥେରଗାଥା, ଥେରିଗାଥା, ସୁତ୍ତନିପାତେ ନୋସୁତ୍ତନାମିକା ସୁଦ୍ଧିକଗାଥା ଚ ଗାଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସୋମନସ୍ସଞାଣମଯିକଗାଥାପଟିସଂଯୁତ୍ତା ଦ୍ୱେଅସୀତିସୁତ୍ତନ୍ତା ଉଦାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ''ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା''ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତା (ଇତିୱୁ॰ ୧,୨) ଦସୁତ୍ତରସତସୁତ୍ତନ୍ତା ଇତିୱୁତ୍ତକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅପଣ୍ଣକଜାତକାଦୀନି ପଣ୍ଣାସାଧିକାନି ପଞ୍ଚଜାତକସତାନି ଜାତକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚ୍ଛରିଯା ଅବ୍ଭୁତା ଧମ୍ମା ଆନନ୍ଦେ''ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତା (ଅ॰ ନି॰ ୪।୧୨୯) ସବ୍ବେପି ଅଚ୍ଛରିଯଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମପଟିସଂଯୁତ୍ତା ସୁତ୍ତନ୍ତା ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଚୂଳୱେଦଲ୍ଲମହାୱେଦଲ୍ଲସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସକ୍କପଞ୍ହସଙ୍ଖାରଭାଜନିଯମହାପୁଣ୍ଣମସୁତ୍ତାଦଯୋ ସବ୍ବେପି ୱେଦଞ୍ଚ ତୁଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧା ଲଦ୍ଧା ପୁଚ୍ଛିତସୁତ୍ତନ୍ତା ୱେଦଲ୍ଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅତ୍ଥଂ ନ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥତ୍ଥଂ କାରଣତ୍ଥଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି ନ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଅନୁପପରିକ୍ଖତନ୍ତି ଅନୁପପରିକ୍ଖନ୍ତାନଂ। ନ ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତୀତି ନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି ନ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୀଲଂ ସମାଧି ୱିପସ୍ସନା ମଗ୍ଗୋ ଫଲଂ ୱଟ୍ଟଂ ୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତନ୍ତି ଏୱଂ ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ଉପାରମ୍ଭାନିସଂସା ଚେୱାତି ତେ ପରେସଂ ୱାଦେ ଦୋସାରୋପନାନିସଂସା ହୁତ୍ୱା ପରିଯାପୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତିୱାଦପ୍ପମୋକ୍ଖାନିସଂସା ଚାତି ଏୱଂ ୱାଦପମୋକ୍ଖାନିସଂସା, ପରେହି ସକୱାଦେ ଦୋସେ ଆରୋପିତେ ତଂ ଦୋସଂ ଏୱଂ ମୋଚେସ୍ସାମାତି ଇମିନାୱ କାରଣେନ ପରିଯାପୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଞ୍ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନାନୁଭୋନ୍ତୀତି ଯସ୍ସ ଚ ମଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ଫଲସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣନ୍ତି, ତଞ୍ଚସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଏତେ ଦୁଗ୍ଗହିତଗ୍ଗାହିନୋ ନାନୁଭୋନ୍ତି। ଅପିଚ ପରସ୍ସ ୱାଦେ ଉପାରମ୍ଭଂ ଆରୋପେତୁଂ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଂ ମୋଚେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାପି ତଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ ନାନୁଭୋନ୍ତିଯେୱ।

୨୩୯।ଅଲଗଦ୍ଦତ୍ଥିକୋତି ଆସିୱିସଅତ୍ଥିକୋ। ଗଦୋତି ହି ୱିସସ୍ସ ନାମଂ, ତଂ ତସ୍ସ ଅଲଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଅତ୍ଥୀତି ଅଲଗଦ୍ଦୋ। ଭୋଗେତି ସରୀରେ। ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚେ କୁଲପୁତ୍ତା ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣନ୍ତୀତି ନିତ୍ଥରଣପରିଯତ୍ତିୱସେନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତିସ୍ସୋ ହି ପରିଯତ୍ତିଯୋ ଅଲଗଦ୍ଦପରିଯତ୍ତି ନିତ୍ଥରଣପରିଯତ୍ତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକପରିଯତ୍ତୀତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏୱଂ ଚୀୱରାଦୀନି ୱା ଲଭିସ୍ସାମି, ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ୱା ମଂ ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀତି ଲାଭସକ୍କାରହେତୁ ପରିଯାପୁଣାତି, ତସ୍ସ ସା ପରିଯତ୍ତି ଅଲଗଦ୍ଦପରିଯତ୍ତି ନାମ। ଏୱଂ ପରିଯାପୁଣତୋ ହି ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଅପରିଯାପୁଣିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନଂ ୱରତରଂ।

ଯୋ ପନ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସୀଲସ୍ସ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସୀଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ସମାଧିସ୍ସ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସମାଧିଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସାମି ଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସାମୀତି ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ସ ସା ପରିଯତ୍ତି ନିତ୍ଥରଣପରିଯତ୍ତି ନାମ ହୋତି।

ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପନ ପରିଯତ୍ତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକପରିଯତ୍ତି ନାମ। ତସ୍ସ ହି ଅପରିଞ୍ଞାତଂ ଅପ୍ପହୀନଂ ଅଭାୱିତଂ ଅସଚ୍ଛିକତଂ ୱା ନତ୍ଥି। ସୋ ହି ପରିଞ୍ଞାତକ୍ଖନ୍ଧୋ ପହୀନକିଲେସୋ ଭାୱିତମଗ୍ଗୋ ସଚ୍ଛିକତଫଲୋ, ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ପରିଯାପୁଣନ୍ତୋ ତନ୍ତିଧାରକୋ ପୱେଣିପାଲକୋ ୱଂସାନୁରକ୍ଖକୋୱ ହୁତ୍ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଇତିସ୍ସ ସା ପରିଯତ୍ତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକପରିଯତ୍ତି ନାମ ହୋତି।

ଯୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଛାତଭଯାଦୀସୁ ଗନ୍ଥଧରେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେସୁ ସଯଂ ଭିକ୍ଖାଚାରେନ ଅକିଲମମାନୋ ଅତିମଧୁରଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ମା ନସ୍ସତୁ, ତନ୍ତିଂ ଧାରେସ୍ସାମି, ୱଂସଂ ଠପେସ୍ସାମି, ପୱେଣିଂ ପାଲେସ୍ସାମୀତି ପରିଯାପୁଣାତି, ତସ୍ସ ପରିଯତ୍ତି ଭଣ୍ଡାଗାରିକପରିଯତ୍ତି ହୋତି, ନ ହୋତୀତି? ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ନ ଅତ୍ତନୋ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ପରିଯାପୁତତ୍ତା। ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ହି ପରିଯତ୍ତି ନାମ ଅଲଗଦ୍ଦା ୱା ହୋତି ନିତ୍ଥରଣା ୱା, ସତ୍ତନ୍ନଂ ସେକ୍ଖାନଂ ନିତ୍ଥରଣାୱ, ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭଣ୍ଡାଗାରିକପରିଯତ୍ତିଯେୱ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ନିତ୍ଥରଣପରିଯତ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା।

ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତୀତି ସୀଲାଦୀନଂ ଆଗତଟ୍ଠାନେସୁ ଇଧ ସୀଲଂ କଥିତଂ, ଇଧ ସମାଧି, ଇଧ ୱିପସ୍ସନା, ଇଧ ମଗ୍ଗୋ, ଇଧ ଫଲଂ, ଇଧ ୱଟ୍ଟଂ, ଇଧ

ୱିୱଟ୍ଟନ୍ତି ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଞ୍ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅନୁଭୋନ୍ତୀତି ଯେସଂ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପରିଯାପୁଣନ୍ତି। ସୁଗ୍ଗହିତପରିଯତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତା ତଞ୍ଚସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି। ପରୱାଦେ ଉପାରମ୍ଭଂ ଆରୋପେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତାପି ସକୱାଦେ ଆରୋପିତଂ ଦୋସଂ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ମୋଚେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତାପି ଅନୁଭୋନ୍ତିଯେୱ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ସୀଲାଦୀନଂ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସୀଲାଦୀନି ପୂରେନ୍ତାନମ୍ପି, ପରେସଂ ୱାଦେ ସହଧମ୍ମେନ ଉପାରମ୍ଭଂ ଆରୋପେନ୍ତାନମ୍ପି, ସକୱାଦତୋ ଦୋସଂ ହରନ୍ତାନମ୍ପି, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପରିସମଜ୍ଝେ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନାଯ ପସନ୍ନେହି ଉପନୀତେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନମ୍ପି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

ଏୱଂ ସୁଗ୍ଗହିତେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତତ୍ଥେୱ ନିଯୋଜେନ୍ତୋ ତସ୍ମା ତିହ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଦୁଗ୍ଗହିତପରିଯତ୍ତି ଦୁଗ୍ଗହିତଅଲଗଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ସୁଗ୍ଗହିତପରିଯତ୍ତି ସୁଗ୍ଗହିତଅଲଗଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ତସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥା ନଂ ଧାରେଯ୍ୟାଥାତି ତଥେୱ ନଂ ଧାରେଯ୍ୟାଥ, ତେନେୱ ଅତ୍ଥେନ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାଥ। ଯେ ୱା ପନାସ୍ସୁ ୱିଯତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂତି ଯେ ୱା ପନ ଅଞ୍ଞେ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନମହାକସ୍ସପମହାକଚ୍ଚାନାଦିକା ବ୍ୟତ୍ତା ପଣ୍ଡିତା ଭିକ୍ଖୂ ଅସ୍ସୁ, ତେ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା। ଅରିଟ୍ଠେନ ୱିଯ ପନ ମମ ସାସନେ ନ କଲଲଂ ୱା କଚୱରଂ ୱା ପକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ।

୨୪୦।କୁଲ୍ଲୂପମନ୍ତି କୁଲ୍ଲସଦିସଂ। ନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାଯାତି ଚତୁରୋଘନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାଯ। ଉଦକଣ୍ଣୱନ୍ତି ଯଞ୍ହି ଉଦକଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ନ ପୁଥୁଲଂ। ପୁଥୁଲଂ ୱା ପନ ନ ଗମ୍ଭୀରଂ, ନ ତଂ ଅଣ୍ଣୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଂ ପନ ଗମ୍ଭୀରଞ୍ଚେୱ ପୁଥୁଲଞ୍ଚ, ତଂ ଅଣ୍ଣୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମା ମହନ୍ତଂ ଉଦକଣ୍ଣୱନ୍ତି ମହନ୍ତଂ ପୁଥୁଲଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ଉଦକନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ସାସଙ୍କଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଚୋରାନଂ ନିୱୁତ୍ଥୋକାସୋ ଦିସ୍ସତି। ଠିତୋକାସୋ, ନିସିନ୍ନୋକାସୋ, ନିପନ୍ନୋକାସୋ ଦିସ୍ସତି। ସପ୍ପଟିଭଯଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଚୋରେହି ମନୁସ୍ସା ହତା ଦିସ୍ସନ୍ତି, ୱିଲୁତ୍ତା ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଆକୋଟିତା ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଉତ୍ତରସେତୂତି ଉଦକଣ୍ଣୱସ୍ସ ଉପରି ବଦ୍ଧୋ ସେତୁ। କୁଲ୍ଲଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି କୁଲ୍ଲୋ ନାମ ତରଣତ୍ଥାଯ କଲାପଂ କତ୍ୱା ବଦ୍ଧୋ। ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ବଦ୍ଧା ପନ ପଦରଚାଟିଆଦଯୋ ଉଳୁମ୍ପୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଉଚ୍ଚାରେତ୍ୱାତି ଠପେତ୍ୱା। କିଚ୍ଚକାରୀତି ପତ୍ତକାରୀ ଯୁତ୍ତକାରୀ, ପତିରୂପକାରୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମାପି ୱୋ ପହାତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମାତି ସମଥୱିପସ୍ସନା। ଭଗୱା ହି ସମଥେପି ଛନ୍ଦରାଗଂ ପଜହାପେସି, ୱିପସ୍ସନାଯପି। ସମଥେ ଛନ୍ଦରାଗଂ କତ୍ଥ ପଜହାପେସି? ''ଇତି ଖୋ, ଉଦାଯି, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସ୍ସପି ପହାନଂ ୱଦାମି, ପସ୍ସସି ନୋ ତ୍ୱଂ, ଉଦାଯି, ତଂ ସଂଯୋଜନଂ ଅଣୁଂ ୱା ଥୂଲଂ ୱା, ଯସ୍ସାହଂ ନୋ ପହାନଂ ୱଦାମୀ''ତି (ମ। ନି। ୨।୧୫୬) ଏତ୍ଥ ସମଥେ ଛନ୍ଦରାଗଂ ପଜହାପେସି। ''ଇମଂ ଚେ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିଂ ଏୱଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଏୱଂ ପରିଯୋଦାତଂ ନ ଅଲ୍ଲୀଯେଥ ନ କେଲାଯେଥ ନ ଧନାଯେଥା''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୦୧) ଏତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଯ ଛନ୍ଦରାଗଂ ପଜହାପେସି । ଇଧ ପନ ଉଭଯତ୍ଥ ପଜହାପେନ୍ତୋ ''ଧମ୍ମାପି ୱୋ ପହାତବ୍ବା, ପଗେୱ ଅଧମ୍ମା''ତି ଆହ।

ତତ୍ରାଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହଂ ଏୱରୂପେସୁ ସନ୍ତପ୍ପଣୀତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ ୱଦାମି, କିଂ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମେ ଗାମଧମ୍ମେ ୱସଲଧମ୍ମେ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲେ ଓଦକନ୍ତିକେ, ଯତ୍ଥ ଅଯଂ ଅରିଟ୍ଠୋ ମୋଘପୁରିସୋ ନିଦ୍ଦୋସସଞ୍ଞୀ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଛନ୍ଦରାଗଂ ନାଲଂ ଅନ୍ତରାଯାଯାତି ୱଦତି। ଅରିଟ୍ଠେନ ୱିଯ ନ ତୁମ୍ହେହି ମଯ୍ହଂ ସାସନେ କଲଲଂ ୱା କଚୱରଂ ୱା ପକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ଏୱଂ ଭଗୱା ଇମିନାପି ଓୱାଦେନ ଅରିଟ୍ଠଂଯେୱ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

୨୪୧। ଇଦାନି ଯୋ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ତିୱିଧଗ୍ଗାହୱସେନ ଅହଂ ମମନ୍ତି ଗଣ୍ହାତି, ସୋ ମଯ୍ହଂ ସାସନେ ଅଯଂ ଅରିଟ୍ଠୋ ୱିଯ କଲଲଂ କଚୱରଂ ପକ୍ଖିପତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଛଯିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନାନୀତି ଦିଟ୍ଠିପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ, ଦିଟ୍ଠିଯା ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ, ଦିଟ୍ଠିଯା ପଚ୍ଚଯୋପି। ରୂପଂ ଏତଂ ମମାତିଆଦୀସୁ ଏତଂ ମମାତି ତଣ୍ହାଗ୍ଗାହୋ। ଏସୋହମସ୍ମୀତି ମାନଗ୍ଗାହୋ। ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହୋ। ଏୱଂ ରୂପାରମ୍ମଣା ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଯୋ କଥିତା ହୋନ୍ତି। ରୂପଂ ପନ ଅତ୍ତାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଦିଟ୍ଠଂ ରୂପାଯତନଂ, ସୁତଂ ସଦ୍ଦାଯତନଂ , ମୁତଂ ଗନ୍ଧାଯତନଂ ରସାଯତନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ, ତଞ୍ହି ପତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବତୋ ମୁତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅୱସେସାନି ସତ୍ତାଯତନାନି ୱିଞ୍ଞାତଂ ନାମ। ପତ୍ତନ୍ତି ପରିଯେସିତ୍ୱା ୱା ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ୱା ପତ୍ତଂ। ପରିଯେସିତନ୍ତି ପତ୍ତଂ ୱା ଅପ୍ପତ୍ତଂ ୱା ପରିଯେସିତଂ। ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସାତି ଚିତ୍ତେନ ଅନୁସଞ୍ଚରିତଂ। ଲୋକସ୍ମିଞ୍ହି ପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତମ୍ପି। ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତମ୍ପି। ତତ୍ଥ ପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ପତ୍ତଂ ନାମ। ପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ନାମ। ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତଞ୍ଚ, ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତଞ୍ଚ ମନସାନୁୱିଚରିତଂ ନାମ।

ଅଥ ୱା ପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି ପତ୍ତଟ୍ଠେନ ପତ୍ତଂ ନାମ। ପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ନାମ। ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତଂ ମନସାନୁୱିଚରିତଂ ନାମ। ସବ୍ବଂ ୱା ଏତଂ ମନସା ଅନୁୱିଚରିତତ୍ତା ମନସାନୁୱିଚରିତଂ ନାମ। ଇମିନା ୱିଞ୍ଞାଣାରମ୍ମଣା ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଯୋ କଥିତା, ଦେସନାୱିଲାସେନ ହେଟ୍ଠା ଦିଟ୍ଠାଦିଆରମ୍ମଣୱସେନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦସ୍ସିତଂ । ଯମ୍ପି ତଂ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯମ୍ପି ଏତଂ ସୋ ଲୋକୋତିଆଦିନା ନଯେନ

ପଓଉଂ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ।

ସୋ ଲୋକୋ ସୋ ଅତ୍ତାତି ଯା ଏସା ‘‘ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ପଓତ୍ତା ଦିଟ୍ଠି ଲୋକୋ ଚ ଅତ୍ତା ଚାତି ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମୀତି ସୋ ଅହଂ ପରଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିଚ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ଧୁୱୋ ସସ୍ସତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ସିନେରୁମହାପଥୱୀମହାସମୁଦ୍ଦାଦୀହି ସସ୍ସତୀହି ସମଂ ତଥେୱ ଠସ୍ସାମି। ତମ୍ପି ଏତଂ ମମାତି ତମ୍ପି ଦସ୍ସନଂ ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ସମନୁପସ୍ସତି। ଇମିନା ଦିଟ୍ଠାରମ୍ମଣା ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୟୋ କଥିତା। ୱିପସ୍ସନାୟ ପଟିୱିପସ୍ସନାକାଲେ ୱିୟ ପଚ୍ଛିମଦିଟ୍ଠିୟା ପୁରିମଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗହଣକାଲେ ଏୱଂ ହୋତି।

ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ରୂପଂ ନେତଂ ମମାତି ରୂପେ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ସମନୁପସ୍ସତୀତି ଇମସ୍ସ ପନ ପଦସ୍ସ ତଣ୍ହାସମନୁପସ୍ସନା ମାନସମନୁପସ୍ସନା ଦିଟ୍ଠିସମନୁପସ୍ସନା ଞାଣସମନୁପସ୍ସନାତି ଚତସ୍ସୋ ସମନୁପସ୍ସନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତା କଣ୍ହପକ୍ଖେ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ସମନୁପସ୍ସନାନଂ, ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ଞାଣସମନୁପସ୍ସନାୟ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅସତି ନ ପରିତସ୍ସତୀତି ଅୱିଜ୍ଜମାନେ ଭୟପରିତସ୍ସନାୟ ତଣ୍ହାପରିତସ୍ସନାୟ ୱା ନ ପରିତସ୍ସତି। ଇମିନା ଭଗୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୱିନାସେ ଅପରିତସ୍ସମାନଂ ଖୀଣାସୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଦେସନଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେସି।

୨୪୨।ଏୱଂୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଏୱଂ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଅନୁସନ୍ଧିକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ – ‘‘ଭଗୱତା ଅଜ୍ଝତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୱିନାସେ ଅପରିତସ୍ସନ୍ତଂ ଖୀଣାସୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଦେସନା ନିଟ୍ଠାପିତା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅପରିତସ୍ସନ୍ତେ ଖୋ ପନ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପରିତସ୍ସକେନ ବହିଦ୍ଧା ପରିକ୍ଖାରୱିନାସେ ପରିତସ୍ସକେନ ଅପରିତସ୍ସକେନ ଚାପି ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇତି ଇମେହି ଚତୂହି କାରଣେହି ଅୟଂ ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ। ବହିଦ୍ଧା ଅସତୀତି ବହିଦ୍ଧା ପରିକ୍ଖାରୱିନାସେ। ଅହୁ ୱତ ମେତି ଅହୋସି ୱତ ମେ ଭଦ୍ଦକଂ ଯାନଂ ୱାହନଂ ହିରଞ୍ଞଂ ସୁୱଣ୍ଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ୱତ ମେ ନତ୍ଥୀତି ତଂ ୱତ ଇଦାନି ମୟ୍ହଂ ନତ୍ଥି, ରାଜୂହି ୱା ଚୋରେହି ୱା ହଟଂ, ଅଗ୍ଗିନା ୱା ଦଡ୍ଢଂ, ଉଦକେନ ୱା ୱୁଳ୍ହଂ, ପରିଭୋଗେନ ୱା ଜିଣ୍ଣଂ। ସିୟା ୱତ ମେତି ଭୱେୟ୍ୟ ୱତ ମୟ୍ହଂ ଯାନଂ ୱାହନଂ ହିରଞ୍ଞଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ ସାଲି ୱୀହି ଯୱୋ ଗୋଧୁମୋ। ତଂ ୱତାହଂ ନ ଲଭାମୀତି ତମହଂ ଅଲଭମାନୋ ତଦନୁଚ୍ଛୱିକଂ କମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱା ନିସିନ୍ନତ୍ତା ଇଦାନି ନ ଲଭାମୀତି ସୋଚତି, ଅୟଂ ଅଗାରିୟସୋଚନା, ଅନଗାରିୟସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରାଦୀନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅପରିତସ୍ସନାୱାରେ ନ ଏୱଂ ହୋତୀତି ଯେହି କିଲେସେହି ଏୱଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ତେସଂ ପହୀନତ୍ତା ନ ଏୱଂ ହୋତି।
ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନାଧିଟ୍ଠାନପରିୟୁଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସୟାନନ୍ତି ଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠାଧିଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିପରିୟୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ଅଭିନିୱେସାନୁସୟାନଞ୍ଚ। ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥାୟାତି ନିବ୍ବାନତ୍ଥାୟ। ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ଆଗମ୍ମ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରାଇଞ୍ଜିତାନି, ସବ୍ବସଙ୍ଖାରଚଲନାନି ସବ୍ବସଙ୍ଖାରୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି ସମ୍ମନ୍ତି ୱୂପସମ୍ମନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ, ‘‘ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଦେୱ ଚ ଆଗମ୍ମ ଖନ୍ଧୂପଧି କିଲେସୂପଧି ଅଭିସଙ୍ଖାରୂପଧି, ପଞ୍ଚକାମଗୁଣୂପଧୀତି ଇମେ ଉପଧୟୋ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜିୟନ୍ତି, ତଣ୍ହା ଖୀୟତି ୱିରଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ତଂ, ‘‘ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ତଣ୍ହାକ୍ଖୟୋ ୱିରାଗୋ ନିରୋଧୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନିବ୍ବାନାୟାତି ଅୟଂ ପନସ୍ସ ସରୂପନିଦ୍ଦେସୋ, ଇତି ସବ୍ବେହେୱ ଇମେହି ପଦେହି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟତ୍ଥାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋ। ତସ୍ସେୱଂ ହୋତୀତି ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସାମି ନାମସ୍ସୁ, ୱିନସ୍ସିସ୍ସାମି ନାମସ୍ସୁ, ନାସ୍ସୁ ନାମ ଭୱିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ ହୋତି। ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ହି ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସୁଞ୍ଞତାପଟିସଂୟୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦେସିୟମାନଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ତାସୋ ହେସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିୟା’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୫୫)।

୨୪୩। ଏତ୍ତାୱତା ବହିଦ୍ଧାପରିକ୍ଖାରୱିନାସେ ତସ୍ସନକସ୍ସ ଚ ନୋତସ୍ସନକସ୍ସ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୱିନାସେ ତସ୍ସନକସ୍ସ ଚ ନୋତସ୍ସନକସ୍ସ ଚାତି ଇମେସଂ ୱସେନ ଚତୁକ୍କୋଟିକା ସୁଞ୍ଞତା କଥିତା। ଇଦାନି ବହିଦ୍ଧା ପରିକ୍ଖାରଂ ପରିଗ୍ଗହଂ ନାମ କତ୍ୱା, ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକଂ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିଂ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ ନାମ କତ୍ୱା, ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିପମୁଖା ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିୟୋ ଦିଟ୍ଠିନିସ୍ସୟଂ ନାମ କତ୍ୱା ତିକୋଟିକଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଗ୍ଗହନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପରିଗ୍ଗହନ୍ତି ବହିଦ୍ଧା ପରିକ୍ଖାରଂ। ପରିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାଥାତି ଯଥା ୱିଞ୍ଞୂ ମନୁସ୍ସୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ । ଅହମ୍ପି ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେପି ନ ପସ୍ସଥ, ଅହମ୍ପି ନ ପସ୍ସାମି, ଇତି ଏୱରୂପୋ ପରିଗ୍ଗହୋ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୪୪। ଏୱଂ ତିକୋଟିକଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧେ ଅତ୍ତାତି ବହିଦ୍ଧା ପରିକ୍ଖାରେ ଅତ୍ତନିୟନ୍ତି କତ୍ୱା ଦ୍ୱିକୋଟିକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତୀତିଆଦିମାହ । ତତ୍ଥ ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତନି ୱା ସତି ଇଦଂ ମେ ପରିକ୍ଖାରଜାତଂ ଅତ୍ତନିୟନ୍ତି ଅସ୍ସ, ଅତ୍ତନିୟେୱ ୱା ପରିକ୍ଖାରେ ସତି ଅୟଂ ମେ ଅତ୍ତା ଇମସ୍ସ ପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ସାମୀତି, ଏୱଂ ଅହନ୍ତି। ସତି ମମାତି, ମମାତି ସତି ଅହନ୍ତି ଯୁତ୍ତଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ସଚ୍ଚତୋତି ଭୂତତୋ, ଥେତତୋତି ତଥତୋ ଥିରତୋ ୱା।

ଇଦାନି ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ଏୱଂ ତିପରିୱଟ୍ଟୱସେନ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅଯଂ ଅରିଟ୍ଠୋ ୱିଯ ମଯ୍ହଂ ସାସନେ କଲଲଂ କଚୱରଂ ପକ୍ଖିପତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେତି, ଭନ୍ତେ, ଯସ୍ମା ହୁତ୍ୱା ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅନିଚ୍ଚଂ। ଉପ୍ପାଦୱଯୱତ୍ତିତୋ ୱିପରିଣାମତାୱକାଲିକନିଚ୍ଚପଟିକ୍ଖେପଟ୍ଠେନ ୱାତି ଚତୂହି କାରଣେହି ଅନିଚ୍ଚଂ। ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେତି, ଭନ୍ତେ, ପଟିପୀଳନାକାରେନ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତାପଦୁକ୍ଖମଦୁକ୍ଖୱତ୍ଥୁକସୁଖପଟିକ୍ଖେପଟ୍ଠେନ ୱାତି ଚତୂହି କାରଣେହି ଦୁକ୍ଖଂ। ୱିପରିଣାମଧମ୍ମନ୍ତି ଭୱସଙ୍କନ୍ତିଉପଗମନସଭାୱଂ ପକତିଭାୱୱିଜହନସଭାୱଂ। କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ଯୁତ୍ତଂ ନୁ ଖୋ ତଂ ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହାନଂ ୱସେନ ଅହଂ ମମାତି ଏୱଂ ଗହେତୁଂ। ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେତି ଇମିନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅୱସୱତ୍ତନାକାରେନ ରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଅନତ୍ତାତି ପଟିଜାନନ୍ତି। ସୁଞ୍ଞଅସ୍ସାମିକଅନିସ୍ସରଅତ୍ତପଟିକ୍ଖେପଟ୍ଠେନ ୱାତି ଚତୂହି କାରଣେହି ଅନତ୍ତା।

ଭଗୱା ହି କତ୍ଥଚି ଅନିଚ୍ଚୱସେନ ଅନତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତି, କତ୍ଥଚି ଦୁକ୍ଖୱସେନ, କତ୍ଥଚି ଉଭଯୱସେନ। ''ଚକ୍ଖୁ ଅତ୍ତାତି ଯୋ ୱଦେଯ୍ଯ, ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚାତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁ ଅତ୍ତାତି ଯୋ ୱଦେଯ୍ଯ, ଇତି ଚକ୍ଖୁ ଅନତ୍ତା''ତି (ମ। ନି। ୩।୪୨୨) ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଛଛକ୍କସୁତ୍ତେ ଅନିଚ୍ଚୱସେନ ଅନତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତି। ''ରୂପଞ୍ଚ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଅତ୍ତା ଅଭୱିସ୍ସ, ନଯିଦଂ ରୂପଂ ଆବାଧାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ଯ, ଲବ୍ଭେଥ ଚ ରୂପେ 'ଏୱଂ ମେ ରୂପଂ ହୋତୁ, ଏୱଂ ମେ ରୂପଂ ମା ଅହୋସୀ'ତି। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ଅନତ୍ତା, ତସ୍ମା ରୂପଂ ଆବାଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ନ ଚ ଲବ୍ଭତି ରୂପେ 'ଏୱଂ ମେ ରୂପଂ ହୋତୁ, ଏୱଂ ମେ ରୂପଂ ମା ଅହୋସୀ'''ତି (ମହାୱ। ୨୦; ସଂ। ନି। ୩।୫୯) ଇମସ୍ମିଂ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତେ ଦୁକ୍ଖୱସେନ ଅନତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତି। ''ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚଂ, ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା, ଯଦନତ୍ତା ତଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୩।୭୬) ଇମସ୍ମିଂ ଅରହତ୍ତସୁତ୍ତେ ଉଭଯୱସେନ ଅନତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତି। କସ୍ମା? ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ପାକଟଂ। ଅନତ୍ତାତି ନ ପାକଟଂ।

ପରିଭୋଗଭାଜନାଦୀସୁ ହି ଭିନ୍ନେସୁ ଅହୋ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଅହୋ ଅନତ୍ତାତି ୱତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି। ସରୀରେ ଗଣ୍ଡପିଳକାଦୀସୁ ୱା ଉଟ୍ଠିତାସୁ କଣ୍ଟକେନ ୱା ୱିଦ୍ଧା ଅହୋ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଅହୋ ଅନତ୍ତାତି ପନ ୱତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି। କସ୍ମା? ଇଦଞ୍ହି ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ନାମ ଅୱିଭୂତଂ ଦୁଦ୍ଦସଂ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞାପନଂ। ତେନ ତଂ ଭଗୱା ଅନିଚ୍ଚୱସେନ ୱା ଦୁକ୍ଖୱସେନ ୱା ଉଭଯୱସେନ ୱା ଦସ୍ସେତି। ତଯିଦଂ ଇମସ୍ମିମ୍ପି ତେପରିୱଟ୍ଟେ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖୱସେନେୱ ଦସ୍ସିତଂ। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ତସ୍ମା ତିହ, ଭିକ୍ଖୱେତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମା ଏତରହି ଅଞ୍ଞଦାପି ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା, ତସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂକିଞ୍ଚି ରୂପନ୍ତିଆଦୀନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଖନ୍ଧନିଦ୍ଦେସେ ୱିତ୍ଥାରିତାନେୱ।

୨୪୫।ନିବ୍ବିନ୍ଦତୀତି ଉକ୍କଣ୍ଠତି। ଏତ୍ଥ ଚ ନିବ୍ବିଦାତି ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନୀୱିପସ୍ସନା ଅଧିପ୍ପେତା। ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନୀୱିପସ୍ସନାଯ ହି ବହୂନି ନାମାନି। ଏସା ହି କତ୍ଥଚି ସଞ୍ଞଗ୍ଗନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। କତ୍ଥଚି ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣନ୍ତି। କତ୍ଥଚି ପାରିସୁଦ୍ଧିପଧାନିଯଙ୍ଗନ୍ତି। କତ୍ଥଚି ପଟିପଦାଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧୀତି । କତ୍ଥଚି ତମ୍ମଯତାପରିଯାଦାନନ୍ତି। କତ୍ଥଚି ତୀହି ନାମେହି। କତ୍ଥଚି ଦ୍ୱୀହୀତି।

ତତ୍ଥ ପୋଟ୍ଠପାଦସୁତ୍ତେ ତାୱ ''ସଞ୍ଞା ଖୋ, ପୋଟ୍ଠପାଦ, ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା ଞାଣ''ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୧୬) ଏୱଂ ସଞ୍ଞଗ୍ଗନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ସୁସିମସୁତ୍ତେ ''ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ସୁସିମ, ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣଂ , ପଚ୍ଛା ନିବ୍ବାନେ ଞାଣ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୭୦) ଏୱଂ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ଦସୁତ୍ତରସୁତ୍ତେ ''ପଟିପଦାଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିପଧାନିଯଙ୍ଗ''ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୯) ଏୱଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିପଦାନିଯଙ୍ଗନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ରଥୱିନୀତେ ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପଟିପଦାଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୫୭) ଏୱଂ ପଟିପଦାଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧୀତି ୱୁତ୍ତା। ସଳାଯତନୱିଭଙ୍ଗେ ''ଅତମ୍ମଯତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସାଯ ଅତମ୍ମଯତଂ ଆଗମ୍ମ ଯାଯଂ ଉପେକ୍ଖା ନାନତ୍ତା ନାନତ୍ତସିତା, ତଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯାଯଂ ଉପେକ୍ଖା ଏକତ୍ତା ଏକତ୍ତସିତା, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ତଂ ଆଗମ୍ମ ଏୱମେତିସ୍ସା ପହାନଂ ହୋତି, ଏୱମେତିସ୍ସା ସମତିକ୍କମୋ ହୋତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୧୦) ଏୱଂ ତମ୍ମଯତାପରିଯାଦାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ ''ଯା ଚ ମୁଞ୍ଚିତୁକମ୍ୟତା, ଯା ଚ ପଟିସଙ୍ଖାନୁପସ୍ସନା, ଯା ଚ ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୫୪) ଏୱଂ ତୀହି ନାମେହି ୱୁତ୍ତା। ପଟ୍ଠାନେ ''ଅନୁଲୋମଂ ଗୋତ୍ରଭୁସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ଅନୁଲୋମଂ ୱୋଦାନସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୪୧୭) ଏୱଂ ଦ୍ୱୀହି ନାମେହି ୱୁତ୍ତା। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଅଲଗଦ୍ଦସୁତ୍ତେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତୀତି ନିବ୍ବିଦାନାମେନ ଆଗତା।

ନିବ୍ବିଦା ୱିରଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିରାଗୋତି ମଗ୍ଗୋ ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିରାଗେନ ମଗ୍ଗେନ ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଫଲଂ କଥିତଂ। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତୀତି ଇଧ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା କଥିତା।

ଏୱଂ ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତଂ ମହାଖୀଣାସୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସ ଯଥାଭୂତେହି ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ନାମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ଅୱିଜ୍ଜାତି ୱଟ୍ଟମୂଲିକା ଅୱିଜ୍ଜା। ଅଯଞ୍ହି ଦୁରୁକ୍ଖିପନଟ୍ଠେନ ପଲିଘୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନେସ ତସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଉକ୍ଖିତ୍ତପଲିଘୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ତାଲାୱତ୍ଥୁକତାତି ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନତାଲୋ ୱିଯ କତା, ସମୂଲଂ ୱା ତାଲଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତାଲସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ୱିଯ କତା, ଯଥା ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପୁନ ସୋ ତାଲୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ପୁନ ଅପଞ୍ଞତ୍ତିଭାୱଂ ନୀତାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୋନୋବ୍ଭୱିକୋତି ପୁନବ୍ଭୱଦାଯକୋ। ଜାତିସଂସାରୋତିଆଦୀସୁ ଜାଯନୱସେନ ଚେୱ ସଂସରଣୱସେନ ଚ ଏୱଂ ଲଦ୍ଧନାମାନଂ ପୁନବ୍ଭୱଖନ୍ଧାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ କମ୍ମାଭିସଙ୍ଖାରୋ। ସୋ ହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକରଣୱସେନ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ପରିକ୍ଖାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତେନେସ ତସ୍ସା ସଂକିଣ୍ଣତ୍ତା ୱିକିଣ୍ଣତ୍ତା ସଂକିଣ୍ଣପରିକ୍ଖୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ତଣ୍ହାତି ୱଟ୍ଟମୂଲିକା ତଣ୍ହା। ଅଯଞ୍ହି ଗମ୍ଭୀରାନୁଗତଟ୍ଠେନ ଏସିକାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନେସ ତସ୍ସା ଅବ୍ବୂଳ୍ହତ୍ତା ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡିତତ୍ତା ଅବ୍ବୂଳ୍ହେସିକୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଓରମ୍ଭାଗିଯାନୀତି ଓରଂ ଭଜନକାନି କାମଭୱେ ଉପପତ୍ତିପଚ୍ଚଯାନି। ଏତାନି ହି କୱାଟଂ ୱିଯ ନଗରଦ୍ୱାରଂ ଚିତ୍ତଂ ପିଦହିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ଅଗ୍ଗଳାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେନେସ ତେସଂ ନିରାକତତ୍ତା ଭିନ୍ନତ୍ତା ନିରଗ୍ଗଳୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅରିଯୋତି ନିକ୍କିଲେସୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ। ପନ୍ନଦ୍ଧଜୋତି ପତିତମାନଦ୍ଧଜୋ। ପନ୍ନଭାରୋତି ଖନ୍ଧଭାରକିଲେସଭାରଅଭିସଙ୍ଖାରଭାରପଞ୍ଚକାମଗୁଣଭାରା ପନ୍ନା ଓରୋହିତା ଅସ୍ସାତି ପନ୍ନଭାରୋ। ଅପିଚ ଇଧ ମାନଭାରସ୍ସେୱ ଓରୋପିତତ୍ତା ପନ୍ନଭାରୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ୱିସଂଯୁତ୍ତୋତି ଚତୂହି ଯୋଗେହି ସବ୍ବକିଲେସେହି ଚ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ। ଇଧ ପନ ମାନସଂଯୋଗେନେୱ ୱିସଂଯୁତ୍ତତ୍ତା ୱିସଂଯୁତ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଅସ୍ମିମାନୋତି ରୂପେ ଅସ୍ମୀତି ମାନୋ, ୱେଦନାଯ… ସଞ୍ଞାଯ… ସଙ୍ଖାରେସୁ… ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅସ୍ମୀତି ମାନୋ।

ଏତ୍ତାୱତା ଭଗୱତା ମଗ୍ଗେନ କିଲେସେ ଖେପେତ୍ୱା ନିରୋଧସଯନୱରଗତସ୍ସ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ୱିହରତୋ ଖୀଣାସୱସ୍ସ କାଲୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଯଥା ହି ଦ୍ୱେ ନଗରାନି ଏକଂ ଚୋରନଗରଂ, ଏକଂ ଖେମନଗରଂ। ଅଥ ଏକସ୍ସ ମହାଯୋଧସ୍ସ ଏୱଂ ଭୱେଯ୍ୟ – ‘‘ଯାୱିମଂ ଚୋରନଗରଂ ତିଟ୍ଠତି, ତାୱ ଖେମନଗରଂ ଭଯତୋ ନ ମୁଚ୍ଚତି, ଚୋରନଗରଂ ଅନଗରଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ସନ୍ନାହଂ କତ୍ୱା ଖଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୋରନଗରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଉସ୍ସାପିତେ ଏସିକତ୍ଥମ୍ଭେ ଖଗ୍ଗେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଦ୍ୱାରବାହକଂ କୱାଟଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲିଘଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପାକାରଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ପରିକ୍ଖଂ ସଂକିରିତ୍ୱା ନଗରସୋଭନତ୍ଥାଯ ଉସ୍ସିତେ ଧଜେ ପାତେତ୍ୱା ନଗରଂ ଅଗ୍ଗିନା ଝାପେତ୍ୱା ଖେମନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ଞାତିଗଣପରିୱୁତୋ ସୁରସଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ଚୋରନଗରଂ ୱିଯ ସକ୍କାଯୋ, ଖେମନଗରଂ ୱିଯ ନିବ୍ବାନଂ, ମହାଯୋଧୋ ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରୋ। ତସ୍ସେୱଂ ହୋତି, ‘‘ଯାୱ ସକ୍କାଯୱଟ୍ଟଂ ୱତ୍ତତି, ତାୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସକମ୍ମକାରଣଅଟ୍ଠନୱୁତିରୋଗପଞ୍ଚୱୀସତିମହାଭଯେହି ପରିମୁଚ୍ଚନଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ସୋ ମହାଯୋଧୋ ୱିଯ ସନ୍ନାହଂ ସୀଲସନ୍ନାହଂ କତ୍ୱା, ପଞ୍ଞାଖଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଖଗ୍ଗେନ ଏସିକତ୍ଥମ୍ଭେ ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ତଣ୍ହେସିକଂ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା, ସୋ ଯୋଧୋ ସଦ୍ୱାରବାହକଂ ନଗରକୱାଟଂ ୱିଯ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନଗ୍ଗଳଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା, ସୋ ଯୋଧୋ ପଲିଘଂ ୱିଯ, ଅୱିଜ୍ଜାପଲିଘଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା , ସୋ ଯୋଧୋ ପାକାରଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ପରିକ୍ଖଂ ୱିଯ କମ୍ମାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ଜାତିସଂସାରପରିକ୍ଖଂ ସଂକିରିତ୍ୱା, ସୋ ଯୋଧୋ ନଗରସୋଭନତ୍ଥାଯ ଉସ୍ସାପିତେ ଧଜେ ୱିଯ ମାନଦ୍ଧଜେ ପାତେତ୍ୱା ସକ୍କାଯନଗରଂ ଝାପେତ୍ୱା, ସୋ ଯୋଧୋ ଖେମନଗରେ ଉପରିପାସାଦେ ସୁରସଭୋଜନଂ ୱିଯ କିଲେସନିବ୍ବାନଂ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅମତନିରୋଧାରମ୍ମଣଂ ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖଂ ଅନୁଭୱମାନୋ କାଲଂ ୱୀତିନାମେତି।

୨୪୬। ଇଦାନି ଏୱଂ ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପରେହି ଅନଧିଗମନୀଯୱିଞ୍ଞାଣତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଖୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ୱେସନ୍ତି ଅନ୍ୱେସନ୍ତା ଗୱେସନ୍ତା। ଇଦଂ ନିସ୍ସିତନ୍ତି ଇଦଂ ନାମ ନିସ୍ସିତଂ। ତଥାଗତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ସତ୍ତୋପି ତଥାଗତୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ, ଉତ୍ତମପୁଗ୍ଗଲୋ ଖୀଣାସୱୋପି। ଅନନୁୱିଜ୍ଜୋତି ଅସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ୱା ଅୱିନ୍ଦେଯ୍ୟୋ ୱା। ତଥାଗତୋତି ହି ସତ୍ତେ ଗହିତେ ଅସଂୱିଜ୍ଜମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ ୱଟ୍ଟତି, ଖୀଣାସୱେ ଗହିତେ ଅୱିନ୍ଦେଯ୍ୟୋତି ଅତ୍ଥୋ ୱଟ୍ଟତି।

ତତ୍ଥ ପୁରିମନଯେ ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଧରମାନକଂଯେୱ ଖୀଣାସୱଂ ତଥାଗତୋ ସତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋତି ନ ପଞ୍ଞପେମି। ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଂ ପନ ପରିନିବ୍ବୁତଂ ଖୀଣାସୱଂ ସତ୍ତୋତି ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋତି ୱା କିଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମି? ଅନନୁୱିଜ୍ଜୋ ତଥାଗତୋ। ନ ହି ପରମତ୍ଥତୋ ସତ୍ତୋ ନାମ କୋଚି ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ ଇଦଂ ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଅନ୍ୱେସନ୍ତାପି କିଂ ଅଧିଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି? କଥଂ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯନଯେ ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଧରମାନକଂଯେୱ ଖୀଣାସୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣୱସେନ ଇନ୍ଦାଦୀହି ଅୱିନ୍ଦିଯଂ ୱଦାମି। ନ ହି ସଇନ୍ଦା ଦେୱା ସବ୍ରହ୍ମକା ସପଜାପତିକା ଅନ୍ୱେସନ୍ତାପି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ ୱା ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ ୱା ଫଲଚିତ୍ତଂ ୱା, ଇଦଂ ନାମ ଆରମ୍ମଣଂ ନିସ୍ସାଯ ୱତ୍ତତୀତି ଜାନିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତେ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ କିଂ ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀତି?

ଅସତାତି ଅସନ୍ତେନ। ତୁଚ୍ଛାତି ତୁଚ୍ଛକେନ। ମୁସାତି ମୁସାଓ୍ୱାଦେନ। ଅଭୂତେନାତି ଯଂ ନତ୍ଥି, ତେନ। ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତୀତି ଅଭିଆଚିକ୍ଖନ୍ତି, ଅଭିଭଓ୍ୱିତ୍ୱା ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ଓ୍ୱେନୟିକୋତି ଓ୍ୱିନଯତି ଓ୍ୱିନାସେତୀତି ଓ୍ୱିନଯୋ, ସୋ ଏଓ୍ୱ ଓ୍ୱେନୟିକୋ, ସତ୍ତଓ୍ୱିନାସକୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଥା ଚାହଂ ନ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେତି, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଯେନ ଓ୍ୱାକାରେନ ଅହଂ ନ ସତ୍ତଓ୍ୱିନାସକୋ। ଯଥା ଚାହଂ ନ ଓ୍ୱଦାମୀତି ଯେନ ଓ୍ୱା କାରଣେନ ଅହଂ ସତ୍ତଓ୍ୱିନାସଂ ନ ପଞ୍ଞପେମି । ଇଦଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥାହଂ ନ ସତ୍ତଓ୍ୱିନାସକୋ, ଯଥା ଚ ନ ସତ୍ତଓ୍ୱିନାସଂ ପଞ୍ଞପେମି, ତଥା ମଂ ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ‘‘ଓ୍ୱେନୟିକୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋ’’ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତା ସତ୍ତଓ୍ୱିନାସକୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋତି ଚ, ‘‘ସତୋ ସତ୍ତସ୍ସ ଉଚ୍ଛେଦଂ ଓ୍ୱିନାସଂ ଓ୍ୱିଭଓ୍ୱଂ ପଞ୍ଞପେତୀ’’ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତା ସତ୍ତଓ୍ୱିନାସଂ ପଞ୍ଞପେତୀତି ଚ ଅସତା ତୁଚ୍ଛା ମୁସା ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତୀତି।

ପୁବ୍ବେ ଚାତି ପୁବ୍ବେ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡମ୍ହିଯେଓ୍ୱ ଚ। ଏତରହି ଚାତି ଏତରହି ଧମ୍ମଦେସନାଯଞ୍ଚ। ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେଓ୍ୱ ପଞ୍ଞପେମି, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ନିରୋଧନ୍ତି ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଓ୍ୱତ୍ତେତ୍ୱା ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଓ୍ୱିହରନ୍ତୋପି ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଓ୍ୱତ୍ତନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋପି ଚତୁସଚ୍ଚମେଓ୍ୱ ପଞ୍ଞପେମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ହି ଦୁକ୍ଖଗ୍ଗହଣେନ ତସ୍ସ ମୂଲଭୂତୋ ସମୁଦଯୋ, ନିରୋଧଗ୍ଗହଣେନ ତଂସମ୍ପାପକୋ ମଗ୍ଗୋ ଗହିତୋଓ୍ୱ ହୋତୀତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ର ଚେତି ତସ୍ମିଂ ଚତୁସଚ୍ଚପ୍ପକାସନେ। ପରେତି ସଚ୍ଚାନି ଆଜାନିତୁଂ ପଟିଓ୍ୱିଜ୍ଝିତୁଂ ଅସମତ୍ଥପୁଗ୍ଗଲା। ଅକ୍କୋସନ୍ତୀତି ଦସହି ଅକ୍କୋସଓ୍ୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସନ୍ତି। ପରିଭାସନ୍ତୀତି ଓ୍ୱାଚାଯ ପରିଭାସନ୍ତି। ରୋସେନ୍ତି ଓ୍ୱିହେସେନ୍ତୀତି ରୋସେସ୍ସାମ ଓ୍ୱିହେସେସ୍ସାମାତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଘଟ୍ଟେନ୍ତି ଦୁକ୍ଖାପେନ୍ତି। ତତ୍ରାତି ତେସୁ ଅକ୍କୋସାଦୀସୁ, ତେସୁ ଓ୍ୱା ପରପୁଗ୍ଗଲେସୁ। ଆଘାତୋତି କୋପୋ। ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋତି ଦୋମନସ୍ସଂ। ଅନଭିରଦ୍ଧୀତି ଅତୁଟ୍ଠି।

ତତ୍ର ଚେତି ଚତୁସଚ୍ଚପ୍ପକାସନେଯେଓ୍ୱ। ପରେତି ଚତୁସଚ୍ଚପ୍ପକାସନଂ ଆଜାନିତୁଂ ପଟିଓ୍ୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥପୁଗ୍ଗଲା। ଆନନ୍ଦୋତି ଆନନ୍ଦପୀତି। ଉପ୍ପିଲାଓ୍ୱିତତ୍ତନ୍ତି ଉପ୍ପିଲାପନପୀତି। ତତ୍ର ଚେତି ଚତୁସଚ୍ଚପ୍ପକାସନମ୍ହିଯେଓ୍ୱ। ତତ୍ରାତି ସକ୍କାରାଦୀସୁ। ଯଂ ଖୋ ଇଦଂ ପୁବ୍ବେ ପରିଞ୍ଞାତନ୍ତି ଇଦଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ପୁବ୍ବେ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞାତଂ। ତତ୍ଥମେତି ତସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକେ ଇମେ। କିଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ତତ୍ରାପି ତଥାଗତସ୍ସ ଇମେ ସକ୍କାରା ମଯି କରୀଯନ୍ତୀତି ଓ୍ୱା ଅହଂ ଏତେ ଅନୁଭଓ୍ୱାମୀତି ଓ୍ୱା ନ ହୋତି। ପୁବ୍ବେ ପରିଞ୍ଞାତକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂଯେଓ୍ୱ ଏତେ ସକ୍କାରେ ଅନୁଭୋତୀତି ଏତ୍ତକମେଓ୍ୱ ହୋତୀତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ସଚ୍ଚାନି ପଟିଓ୍ୱିଜ୍ଝିତୁଂ ଅସମତ୍ଥା ତଥାଗତମ୍ପି ଅକ୍କୋସନ୍ତି, ତସ୍ମା। ସେସଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯେନେଓ୍ୱ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨୪୭।ତସ୍ମା ତିହ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଯଂ ନ ତୁମ୍ହାକନ୍ତି ଯସ୍ମା ଅତ୍ତନିଯେପି ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂଓ୍ୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ଯଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ଓ୍ୱାକରେଯ୍ୟାତି ଯଥା ଯଥା ଇଚ୍ଛେଯ୍ୟ ତଥା ତଥା କରେଯ୍ୟ। ନ ହି ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତା ଓ୍ୱାତି, ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ଅମ୍ହାକଂ ନେଓ୍ୱ ଅତ୍ତା ନ ଅମ୍ହାକଂ ରୂପଂ ନ ଓ୍ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ଅତ୍ତନିଯଂ ଓ୍ୱାତି ଅମ୍ହାକଂ ଚୀଓ୍ୱରାଦିପରିକ୍ଖାରୋପି ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଯଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ ତଂ ପଜହଥାତି ଭଗଓ୍ୱା, ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂଯେଓ୍ୱ ନ ତୁମ୍ହାକନ୍ତି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଜହାପେତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ନ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା, ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଓ୍ୱା। ଛନ୍ଦରାଗଓ୍ୱିନଯେନ ପନେତଂ ପଜହାପେତି।

୨୪୮।ଏଓ୍ୱଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋତି ଏତ୍ଥ ତିପରିଓ୍ୱଟ୍ଟତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଓ୍ୱ ଇମଂ ଠାନଂ ଆହରିତୁମ୍ପି ଓ୍ୱଟ୍ଟତି, ପଟିଲୋମେନ ପେମମତ୍ତକେନ ସଗ୍ଗପରାଯଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଓ୍ୱ ଇମଂ ଠାନଂ ଆହରିତୁମ୍ପି ଓ୍ୱଟ୍ଟତି। ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋତି ସୁକଥିତୋ। ସୁକଥିତତ୍ତା ଏଓ୍ୱ ଉତ୍ତାନୋ ଓ୍ୱିଓ୍ୱଟୋ ପକାସିତୋ। ଛିନ୍ନପିଲୋତିକୋତି ପିଲୋତିକା ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି ଛିନ୍ନଂ ଭିନ୍ନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସିବ୍ବିତଂ ଗଣ୍ଠିକତଂ ଜିଣ୍ଣଂ ଓ୍ୱତ୍ଥଂ, ତଂ ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି, ଅଟ୍ଠହତ୍ଥଂ ଓ୍ୱା ନଓ୍ୱହତ୍ଥଂ ଓ୍ୱା ଅହତସାଟକଂ ନିଓ୍ୱତ୍ଥୋ, ସୋ ଛିନ୍ନପିଲୋତିକୋ ନାମ। ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ତାଦିସୋ, ନ ହେତ୍ଥ କୋହଞ୍ଞାଦିଓ୍ୱସେନ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନସିବ୍ବିତଗଣ୍ଠିକତଭାଓ୍ୱୋ ଅତ୍ଥି। ଅପିଚ କଚଓ୍ୱରୋ ପିଲୋତିକୋତି ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସାସନେ ସମଣକଚଓ୍ୱରଂ ନାମ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ଲଭତି। ତେନେଓ୍ୱାହ –

‘‘କାରଣ୍ଡଓ୍ୱଂ ନିଦ୍ଧମଥ, କସମ୍ବୁଞ୍ଚାପକସ୍ସଥ;

ତତୋ ପଲାପେ ଓ୍ୱାହେଥ, ଅସ୍ସମଣେ ସମଣମାନିନେ।

ନିଦ୍ଧମିତ୍ୱାନ ପାପିଚ୍ଛେ, ପାପଆଚାରଗୋଚରେ;

ସୁଦ୍ଧା ସୁଦ୍ଧେହି ସଂଓ୍ୱାସଂ, କପ୍ପଯଓ୍ୱ୍ହୋ ପତିସ୍ସତା;

ତତୋ ସମଗ୍ଗା ନିପକା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି। (ସୁ। ନି। ୨୮୩-୨୮୫);

ଇତି ସମଣକଚଓ୍ୱରସ୍ସ ଛିନ୍ନତ୍ତାପି ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଛିନ୍ନପିଲୋତିକୋ ନାମ ହୋତି। ଓ୍ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯାତି ତେସଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟଂ ଅପଞ୍ଞତ୍ତିଭାଓ୍ୱଂ

ଗତଂ ନିପ୍ପଞ୍ଚଞ୍ଚଓିକଂ ଜାତଂ। ଏଓରୂପୋ ମହାଖୀଣାସଓୋ ଏଓଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତେ ସାସନେଯେଓ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଥା ଚ ଖୀଣାସଓୋ, ଏଓଂ ଅନାଗାମିଆଦଯୋପି।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମାନୁସାରିନୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରିନୋତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ଯଥାହ – ''କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତି, ପଞ୍ଞାଓାହିଂ ପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାଓେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ, ଫଲେ ଠିତୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତି, ସଦ୍ଧାଓାହିଂ ସଦ୍ଧାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାଓେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ, ଫଲେ ଠିତୋ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ''ତି (ପୁ। ପା। ୩୦)। ଯେସଂ ମଯି ସଦ୍ଧାମତ୍ତଂ ପେମମତ୍ତନ୍ତି ଇମିନା ଯେସଂ ଅଞ୍ଞୋ ଅରିଯଧମ୍ମୋ ନତ୍ଥି, ତଥାଗତେ ପନ ସଦ୍ଧାମତ୍ତଂ ପେମମତ୍ତମେଓ ହୋତି। ତେ ୱିପସ୍ସକପୁଗ୍ଗଲା ଅଧିପ୍ପେତା। ୱିପସ୍ସକଭିକ୍ଖୂନଞ୍ହି ଏଓଂ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାନଂ ଦସବଲେ ଏକା ସଦ୍ଧା ଏକଂ ପେମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତାଯ ସଦ୍ଧାଯ ତେନ ପେମେନ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ଠପିତା ୱିଯ ହୋନ୍ତି, ନିଯତଗତିକା କିର ଏତେ। ପୋରାଣକତ୍ଥେରା ପନ ଏଓରୂପଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚୂଳସୋତାପନ୍ନୋତି ୱଦନ୍ତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଓାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଅଲଗଦ୍ଦୂପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ୱମ୍ମିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୯।ଏଓଂମେ ସୁତନ୍ତି ୱମ୍ମିକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଆଯସ୍ମାତି ପିଯୱଚନମେତଂ। କୁମାରକସ୍ସପୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। କୁମାରକାଲେ ପବ୍ବଜିତତ୍ତା ପନ ଭଗଓତା, ''କସ୍ସପଂ ପକ୍କୋସଥ, ଇଦଂ ଫଲଂ ୱା ଖାଦନୀଯଂ ୱା କସ୍ସପସ୍ସ ଦେଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ, କତରସ୍ସ କସ୍ସପସ୍ସାତି କୁମାରକସ୍ସପସ୍ସାତି ଏଓଂ ଗହିତନାମତ୍ତା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱୁଡ୍ଢକାଲେପି ''କୁମାରକସ୍ସପୋ'' ତ୍ୱେଓ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପିଚ ରଞ୍ଞୋ ପୋସାୱନିକପୁତ୍ତତ୍ତାପି ତଂ ''କୁମାରକସ୍ସପୋ''ତି ସଞ୍ଜାନିଂସୁ। ଅଯଂ ପନସ୍ସ ପୁବ୍ବଯୋଗତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆୱିଭାୱକଥା –

ଥେରୋ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗଓତୋ କାଲେ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭଗଓନ୍ତଂ ଚିତ୍ରକଥିଂ ଏକଂ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକଂ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭଗଓତୋ ସତ୍ତାହଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ''ଅହମ୍ପି ଭଗଓା ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଯଂ ଥେରୋ ୱିଯ ଚିତ୍ରକଥୀ ସାୱକୋ ଭଓେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୋ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗଓତୋ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି।

ତଦା କିର ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଭଗଓତୋ ସାସନେ ଓସକ୍କନ୍ତେ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂ ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ସମଣଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ। ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ତତିଯଦିୱସେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ଅନୁଥେରୋ ଚତୁତ୍ଥଦିୱସେ ଅନାଗାମୀ ଅହୋସି। ଇତରେ ତଯୋ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେସଂ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୋନ୍ତାନଂ ଏକୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପୁକ୍କୁସାତି ନାମ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ଭଗଓନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ରାଜଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ କୁମ୍ଭକାରସାଲାଯଂ ଭଗଓତୋ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ତୋ। ଏକୋ ଏକସ୍ମିଂ ସମୁଦ୍ଦପଟ୍ଟନେ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ନାୱଂ ଆରୁଯ୍ହ ଭିନ୍ନନାୱୋ ଦାରୁଚୀରାନି ନିୱାସେତ୍ୱା ଲାଭସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ତୋ, ''ଅହଂ ଅରହା''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା, ''ନ ତ୍ୱଂ ଅରହା, ଗଚ୍ଛ ସତ୍ଥାରଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛା''ତି ଅତ୍ଥକାମାଯ ଦେୱତାଯ ଚୋଦିତୋ ତଥା କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲଂ ପତ୍ତୋ।

ଏକୋ ରାଜଗହେ ଏକିସ୍ସା କୁଲଦାରିକାଯ କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ସା ଚ ପଠମଂ ମାତାପିତରୋ ଯାଚିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅଲଭମାନା କୁଲଘରଂ ଗତା ଗବ୍ଭସଣ୍ଠିତମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତୀ ସାମିକଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ତେନ ଅନୁଞ୍ଞାତା ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ପବ୍ବଜିତା। ତସ୍ସା ଗବ୍ଭିନିମିତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ସୋ ''ଅସ୍ସମଣୀ''ତି ଆହ। ଦସବଲଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ସତ୍ଥା ଉପାଲିତ୍ଥେରଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ଥେରୋ ସାୱତ୍ଥିନଗରୱାସୀନି କୁଲାନି ୱିସାଖଞ୍ଚ ଉପାସିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସୋଧେନ୍ତୋ, – ''ପୁରେ ଲଦ୍ଧୋ ଗବ୍ଭୋ, ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅରୋଗା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ''ସୁୱିନିଚ୍ଛିତଂ ଅଧିକରଣ''ନ୍ତି ଥେରସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି। ସା ଭିକ୍ଖୁନୀ ସୁୱଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ପୋସାପେସି। ''କସ୍ସପୋ''ତି ଚସ୍ସ ନାମଂ କତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ଇତି ରଞ୍ଞୋ ପୋସାୱନିକପୁତ୍ତତ୍ତାପି ତଂ ''କୁମାରକସ୍ସପୋ''ତି ସଞ୍ଜାନିଂସୂତି।

ଅନ୍ଧୱନେତି ଏୱଂନାମକେ ୱନେ। ତଂ କିର ୱନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ କାଲେ ଅୱିଜହିତନାମଂ ଅନ୍ଧୱନଂତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାୟତି। ତତ୍ରାୟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିଭାୱନା – ଅପ୍ପାୟୁକବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ସରୀରଧାତୁ ନ ଏକଗ୍ଘନା ହୋତି। ଅଧିଟ୍ଠାନାନୁଭାୱେନ ୱିପ୍ପକିରିୟତି। ତେନେୱ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଭଗୱା, – ''ଅହଂ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ, ଅପ୍ପକେହି ସତ୍ତେହି ଅହଂ ଦିଟ୍ଠୋ, ଯେହି ନ ଦିଟ୍ଠୋ, ତେୱ ବହୁତରା, ତେ ମେ ଧାତୁଯୋ ଆଦାୟ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୂଜେନ୍ତା ସଗ୍ଗପରାୟଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ, ''ଅତ୍ତନୋ ସରୀରଂ ୱିପ୍ପକିରିୟତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି। ଦୀଘାୟୁକବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ସୁୱଣ୍ଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିୟ ଏକଗ୍ଘନଂ ଧାତୁସରୀରଂ ତିଟ୍ଠତି।

କସ୍ସପସ୍ସାପି ଭଗୱତୋ ତଥେୱ ଅଟ୍ଠାସି। ତତୋ ମହାଜନା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା, ''ଧାତୁଯୋ ଏକଗ୍ଘନା ନ ସକ୍କା ୱିଯୋଜେତୁଂ, କିଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ସମ୍ମନ୍ତୟିତ୍ୱା ଏକଗ୍ଘନମେୱ ଚେତିୟଂ କରିସ୍ସାମ, କିତ୍ତକଂ ପନ ହୋତୁ ତନ୍ତି ଆହଂସୁ। ଏକେ ସତ୍ତଯୋଜନିୟନ୍ତି ଆହଂସୁ। ଏତଂ ଅତିମହନ୍ତଂ, ଅନାଗତେ ଜଗ୍ଗିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଛଯୋଜନଂ ହୋତୁ, ପଞ୍ଚଯୋଜନଂ… ଚତୁଯୋଜନଂ… ତିଯୋଜନଂ… ଦ୍ୱିଯୋଜନଂ… ଏକଯୋଜନଂ ହୋତୂତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଇଟ୍ଠକା କୀଦିସା ହୋନ୍ତୂତି ବାହିରନ୍ତେ ଇଟ୍ଠକା ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣମୟା ଏକଗ୍ଘନା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକା ହୋନ୍ତୁ, ଅବ୍ଭନ୍ତରିମନ୍ତେ ପଞ୍ଞାସସହସ୍ସଗ୍ଘନିକା। ହରିତାଲମନୋସିଲାହି ମତ୍ତିକାକିଚ୍ଚଂ କୟିରତୁ, ତେଲେନ ଉଦକକିଚ୍ଚନ୍ତି ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ମୁଖାନି ଚତୁଧା ୱିଭଜିଂସୁ। ରାଜା ଏକଂ ମୁଖଂ ଗଣ୍ହି, ରାଜପୁତ୍ତୋ ପଥୱିନ୍ଦରକୁମାରୋ ଏକଂ, ଅମଚ୍ଚାନଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ହୁତ୍ୱା ସେନାପତି ଏକଂ, ଜନପଦାନଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ହୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠି ଏକଂ।

ତତ୍ଥ ଧନସମ୍ପନ୍ନତାୟ ରାଜାପି ସୁୱଣ୍ଣଂ ନୀହରାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଗହିତମୁଖେ କମ୍ମଂ ଆରଭି, ଉପରାଜାପି, ସେନାପତିପି। ସେଟ୍ଠିନା ଗହିତମୁଖେ ପନ କମ୍ମଂ ଓଲୀୟତି। ତତୋ ୟସୋରତୋ ନାମ ଏକୋ ଉପାସକୋ ତେପିଟକୋ ଭାଣକୋ ଅନାଗାମୀ ଅରିୟସାୱକୋ, ସୋ କମ୍ମଂ ଓଲୀୟତୀତି ଞତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ଯୋଜାପେତ୍ୱା ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱୀସତିୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଠତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ତସ୍ସ ଯୋଜନିକଂ ରତନଚେତିୟଂ କୟିରତି, ଯୋ ୟଂ ଦାତୁଂ ଉସ୍ସହତି ସୁୱଣ୍ଣଂ ୱା ହିରଞ୍ଞଂ ୱା ସତ୍ତରତନଂ ୱା ହରିତାଲଂ ୱା ମନୋସିଲଂ ୱା, ସୋ ତଂ ଦେତୂ''ତି ସମାଦପେସି। ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଥାମେନ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦୀନି ଅଦଂସୁ। ଅସକ୍କୋନ୍ତା ତେଲତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଦେନ୍ତିଯେୱ। ଉପାସକୋ ତେଲତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି କମ୍ମକାରାନଂ ଭତ୍ତୱେତନତ୍ଥଂ ପହିଣାତି, ଅୱସେସେହି ସୁୱଣ୍ଣଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ପହିଣାତି, ଏୱଂ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଅଚରି।

ଚେତିଯେ କମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠିତନ୍ତି ଚେତିୟଟ୍ଠାନତୋ ପଣ୍ଣଂ ପହିଣିଂସୁ – ''ନିଟ୍ଠିତଂ କମ୍ମଂ ଆଚରିଯୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦତୂ''ତି। ସୋପି ପଣ୍ଣଂ ପହିଣି – ''ମୟା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୋ ସମାଦପିତୋ, ୟଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠାପେନ୍ତୁ''ତି। ଦ୍ୱେପି ପଣ୍ଣାନି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସମାଗମିଂସୁ। ଆଚରିୟସ୍ସ ପଣ୍ଣତୋ ପନ ଚେତିୟଟ୍ଠାନତୋ ପଣ୍ଣଂ ପଠମତରଂ ଆଚରିୟସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ଅଗମାସି। ସୋ ପଣ୍ଣଂ ୱାଚେତ୍ୱା ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀତି ଏକକୋୱ ନିକ୍ଖମି। ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଅଟୱିୟଂ ପଞ୍ଚ ଚୋରସତାନି ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତତ୍ରେକଚ୍ଚେ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଇମିନା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପତୋ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡିତଂ, ନିଧିକୁମ୍ଭୀ ନୋ ପୱଟ୍ଟମାନା ଆଗତାତି ଅୱସେସାନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ତଂ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। କସ୍ମା ତାତା, ମଂ ଗଣ୍ହଥାତି? ତୟା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପତୋ ସଙ୍ଗ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡିତଂ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଦେହୀତି। କିଂ ତୁମ୍ହେ ନ ଜାନାଥ, କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ତସ୍ସ ଯୋଜନିକଂ ରତନଚେତିୟଂ କୟିରତି, ତଦତ୍ଥାୟ ମୟା ସମାଦପିତଂ, ନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ। ତଂ ତଂ ଲଦ୍ଧଲଦ୍ଧଟ୍ଠାନତୋ ତତ୍ଥେୱ ପେସିତଂ, ମୟ୍ହଂ ପନ ନିୱତ୍ଥସାଟକମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱିତ୍ତଂ କାକଣିକମ୍ପି ନତ୍ଥୀତି।

ଏକେ, ''ଏୱମେତଂ ୱିସ୍ସଜେଥ ଆଚରିୟ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ଏକେ, ''ଅୟଂ ରାଜପୂଜିତୋ ଅମଚ୍ଚପୂଜିତୋ , ଅମ୍ହେସୁ କଞ୍ଚିଦେୱ ନଗରୱୀଥିୟଂ ଦିସ୍ୱା ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଅନୟବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣାପେୟ୍ୟା''ତି ଆହଂସୁ। ଉପାସକୋ, ''ତାତା, ନାହଂ ଏୱଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ତେସୁ କାରୁଞ୍ଞେନ, ନ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତନିକନ୍ତିୟା। ଅଥ ତେସୁ ଗହେତବ୍ବୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବୋତି ୱିୱଦନ୍ତେସୁ ଗହେତବ୍ବୋତି ଲଦ୍ଧିକା ଏୱ ବହୁତରା ହୁତ୍ୱା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପୟିଂସୁ।

ତେସଂ ବଲୱଗୁଣେ ଅରିୟସାୱକେ ଅପରାଧେନ ନିବ୍ବୁତଦୀପସିଖା ୱିୟ ଅକ୍ଖୀନି ଅନ୍ତରଧାୟିଂସୁ। ତେ, ''କହଂ ଭୋ ଚକ୍ଖୁ, କହଂ ଭୋ ଚକ୍ଖୁ''ତି ୱିପ୍ପଲପନ୍ତା ଏକଚ୍ଚେ ଞାତକେହି ଗେହଂ ନୀତା। ଏକଚ୍ଚେ ନୋଞାତକା ଅନାଥାତି ତତ୍ଥେୱ ଅଟୱିୟଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ପଣ୍ଣସାଲାୟଂ ୱସିଂସୁ। ଅଟୱିଂ ଆଗତମନୁସ୍ସା କାରୁଞ୍ଞେନ ତେସଂ ତଣ୍ଡୁଲଂ ୱା ପୁଟଭତ୍ତଂ ୱା ପରିବ୍ବୟଂ ୱା ଦେନ୍ତି। ଦାରୁପଣ୍ଣାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗତା ମନୁସ୍ସା କୁହିଂ ଗତତ୍ଥାତି ୱୁତ୍ତେ ଅନ୍ଧୱନଂ ଗତମ୍ହାତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ବୁଦ୍ଧାନଂ କାଲେ ତଂ ୱନଂ ଅନ୍ଧୱନଂତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାୟତି। କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ପନେତଂ ଛଡ୍ଡିତଜନପଦେ ଅଟୱି ଅହୋସି। ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ ସାୱତ୍ଥିୟା ଅୱିଦୂରେ ଜେତୱନସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଭାଗେ ପୱିୱେକକାମାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପଧାନଘରଂ ଅହୋସି, ତତ୍ଥ ଆୟସ୍ମା କୁମାରକସ୍ସପୋ ତେନ ସମୟେନ ସେଖପଟିପଦଂ ପୂରୟମାନୋ ୱିହରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅନ୍ଧୱନେ ୱିହରତୀ''ତି।

ଅଞ୍ଞତରା ଦେୱତାତି ନାମଗୋତ୍ତୱସେନ ଅପାକଟା ଏକା ଦେୱତାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅଭିଜାନାତି ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଅହୁଞ୍ଞାତଞ୍ଞତରସ୍ସ

ମହେସକ୍ଖସ୍ସ ସଂଖ୍ୱେନ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଂ ଭାସିତା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୬୫) ଏତ୍ଥ ପନ ଅଭିଞ୍ଞାତୋ ସକ୍କୋପି ଦେୱରାଜା ଅଞ୍ଞତରୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଦେୱତାତି ଚ ଇଦଂ ଦେୱାନମ୍ପି ଦେୱଧୀତାନମ୍ପି ସାଧାରଣୱଚନଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ଦେୱୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦୋ ଖଯସୁନ୍ଦରାଭିରୂପଅବ୍ଭନୁମୋଦନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଠମୋ ଯାମୋ, ଚିରନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ଉଦ୍ଦିସତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୨୦) ଖଯେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଅଯଂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୧୦୦) ଏୱମାଦୀସୁ ସୁନ୍ଦରେ।

‘‘କୋ ମେ ୱନ୍ଦତି ପାଦାନି, ଇଦ୍ଧିଯା ଯସସା ଜଲଂ;

ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ୱଣ୍ଣେନ, ସବ୍ବା ଓଭାସଯଂ ଦିସା’’ତି। (ୱି। ୱ। ୮୫୭) –

ଏୱମାଦୀସୁ ଅଭିରୂପେ। ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପାରା। ୧୫) ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେ। ଇଧ ପନ ଖଯେ। ତେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯାତି ପରିକ୍ଖୀଣାଯ ରତ୍ତିଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ରାଯଂ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ମଜ୍ଝିମଯାମସମନନ୍ତରେ ଆଗତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣାତି ଇଧ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦୋ ଅଭିରୂପେ। ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦୋ ପନ ଛୱି-ଥୁତି-କୁଲୱଗ୍ଗକାରଣ-ସଣ୍ଠାନପମାଣରୂପାଯତନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ, ‘‘ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋସି ଭଗୱା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ଛୱିଯା। ‘‘କଦା ସଞ୍ଞୂଳ୍ହା ପନ ତେ ଗହପତି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱଣ୍ଣା’’ତି (ମ। ନି। ୨।୭୭) ଏୱମାଦୀସୁ ଥୁତିଯଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭୋ ଗୋତମ, ୱଣ୍ଣା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୩।୧୧୫) କୁଲୱଗ୍ଗେ। ‘‘ଅଥ କେନ ନୁ ୱଣ୍ଣେନ, ଗନ୍ଧଥେନୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୪) କାରଣେ। ‘‘ମହନ୍ତଂ ହତ୍ଥିରାଜୱଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୩୮) ସଣ୍ଠାନେ। ‘‘ତଯୋ ପତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ପାରା। ୬୦୨) ପମାଣେ। ‘‘ୱଣ୍ଣୋ ଗନ୍ଧୋ ରସୋ ଓଜା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ରୂପାଯତନେ। ସୋ ଇଧ ଛୱିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣାତି ଅଭିରୂପଛୱିଇଟ୍ଠୱଣ୍ଣା, ମନାପୱଣ୍ଣାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଦେୱତା ହି ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛମାନା ପକତିୱଣ୍ଣଂ ପକତିଇଦ୍ଧିଂ ପଜହିତ୍ୱା ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ କତ୍ୱା ଅତିରେକୱଣ୍ଣଂ ଅତିରେକିଦ୍ଧିଂ ମାପେତ୍ୱା ନଟସମଜ୍ଜାଦୀନି ଗଚ୍ଛନ୍ତା ମନୁସ୍ସା ୱିଯ ଅଭିସଙ୍ଖତେନ କାଯେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ଦେୱପୁତ୍ତୋ ତଥେୱ ଆଗତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣା’’ତି।

କେୱଲକପ୍ପନ୍ତି ଏତ୍ଥ କେୱଲସଦ୍ଦୋ ଅନୱସେସ-ଯେଭୁଯ୍ଯ-ଅବ୍ୟାମିସ୍ସାନତିରେକଦଳ୍ହତ୍ଥ-ୱିସଂଯୋଗାଦିଅନେକତ୍ଥୋ। ତଥା ହିସ୍ସ, ‘‘କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୧) ଏୱମାଦୀସୁ ଅନୱସେସତ୍ତମତ୍ଥୋ। ‘‘କେୱଲକପ୍ପା ଚ ଅଙ୍ଗମଗଧା ପହୂତଂ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ ଆଦାଯ ଉପସଙ୍କମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ଯେଭୁଯ୍ଯତା। ‘‘କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀ’’ତି (ୱିଭ। ୨୨୫) ଏୱମାଦୀସୁ ଅବ୍ୟାମିସ୍ସତା। ‘‘କେୱଲଂ ସଦ୍ଧାମତ୍ତକଂ ନୂନ ଅଯମାଯସ୍ମା’’ତି (ମହାୱ। ୨୪୪) ଏୱମାଦୀସୁ ଅନତିରେକତା। ‘‘ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ବାହିଯୋ ନାମ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ କେୱଲକପ୍ପଂ ସଙ୍ଘଭେଦାଯ ଠିତୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୩) ଏୱମାଦୀସୁ ଦଳ୍ହତ୍ଥତା । ‘‘କେୱଲୀ ୱୁସିତୱା ଉତ୍ତମପୁରିସୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୫୭) ଏୱମାଦୀସୁ ୱିସଂଯୋଗୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ ଅନୱସେସତ୍ତମତ୍ଥୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ।

କପ୍ପସଦ୍ଦୋ ପନାଯଂ ଅଭିସଦ୍ଦହନ-ୱୋହାର-କାଲ-ପଞ୍ଞତ୍ତି- ଛେଦନ-ୱିକପ୍ପ-ଲେସ-ସମନ୍ତଭାୱାଦି-ଅନେକତ୍ଥୋ। ତଥା ହିସ୍ସ, ‘‘ଓକପ୍ପନିଯମେତଂ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ, ଯଥା ତଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୮୭) ଏୱମାଦୀସୁ ଅଭିସଦ୍ଦହନମତ୍ଥୋ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ସମଣକପ୍ପେହି ଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୫୦) ଏୱମାଦୀସୁ ୱୋହାରୋ। ‘‘ଯେନ ସୁଦଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ ୱିହରାମୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୮୭) କାଲୋ। ‘‘ଇଚ୍ଚାଯସ୍ମା କପ୍ପୋ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୧୨୪) ଏୱମାଦୀସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତି। ‘‘ଅଲଙ୍କତା କପ୍ପିତକେସମସ୍ସୂ’’ତି (ସଂ। ନି। ୪। ୩୬୫) ଏୱମାଦୀସୁ ଛେଦନଂ। ‘‘କପ୍ପତି ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲକପ୍ପୋ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୪୬) ଏୱମାଦୀସୁ ୱିକପ୍ପୋ। ‘‘ଅତ୍ଥି କପ୍ପୋ ନିପଜ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୮।୮୦) ଏୱମାଦୀସୁ ଲେସୋ। ‘‘କେୱଲକପ୍ପଂ ୱେଳୁୱନଂ ଓଭାସେତ୍ୱା’’ତି (ସଂ। ନି। ୧।୯୪) ଏୱମାଦୀସୁ ସମନ୍ତଭାୱୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ ସମନ୍ତଭାୱୋ ଅତ୍ଥୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ମା କେୱଲକପ୍ପଂ ଅନ୍ଧୱନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅନୱସେସଂ ସମନ୍ତତୋ ଅନ୍ଧୱନନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଓଭାସେତ୍ୱାତି ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରସରୀରସମୁଟ୍ଠିତାଯ ଆଭାଯ ଫରିତ୍ୱା, ଚନ୍ଦିମା ୱିଯ ଚ ସୂରିଯୋ ୱିଯ ଚ ଏକୋଭାସଂ ଏକପଜ୍ଜୋତଂ କରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସୀତି ଏକସ୍ମିଂ ଅନ୍ତେ, ଏକସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଅଟ୍ଠାସି। ଏତଦୱୋଚାତି ଏତଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦିୱଚନମୱୋଚ। କସ୍ମା ପନାଯଂ ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସମଣୱୋହାରେନେୱ କଥେତୀତି? ସମଣସଞ୍ଞାସମୁଦାଚାରେନେୱ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଅଯଂ ଅନ୍ତରା କାମାୱଚରେ ୱସି। ଅହଂ ପନ ଅସ୍ମି ତତୋ କାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ’’ତି ସମଣସଞ୍ଞାୱସ୍ସ ସମୁଦାଚରତି, ତସ୍ମା ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସମଣୱୋହାରେନେୱ କଥେତି। ପୁବ୍ବସହାଯୋ କିରେସୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଥେରସ୍ସ। କୁତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି? କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଯୋ ହି ପୁବ୍ବଯୋଗେ ଆଗତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ସହାଯେସୁ ଅନୁଥେରୋ ଚତୁତ୍ଥଦିୱସେ ଅନାଗାମୀ ଅହୋସୀତି ୱୁତ୍ତୋ, ଅଯଂ ସୋ। ତଦା କିର ତେସୁ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ ଅରହତ୍ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଅଭିଞ୍ଞା ଆଗମିଂସୁ। ସୋ,

''ମୟ୍ହଂ କିଞ୍ଚି ମଙ୍ଗଲଂ ପତ୍ତ''ନ୍ତି ୱେହାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅନୋତତ୍ତଦହେ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଉତ୍ତରକୁରୁତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆଦାୟ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଇମଂ, ଆୱୁସୋ, ପିଣ୍ଡପାତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋଥା''ତି ଆହ। ଇତରେ ଆହଂସୁ – ''ନ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଏୱଂ କତିକା ଅତ୍ଥି – 'ଯୋ ପଠମଂ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆହରତି, ତେନାଭତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସେସେହି ସମଣଧମ୍ମୋ କାତବ୍ବୋ'ତି। ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ଉପନିସ୍ସୟେନ କିଞ୍ଚି ମଙ୍ଗଲଂ ପାପୟିତ୍ଥ। ମୟମ୍ପି ସଚେ ନୋ ଉପନିସ୍ସୟୋ ଭୱିସ୍ସତି, କିଞ୍ଚି ମଙ୍ଗଲଂ ପାପେସ୍ସାମ। ପପଞ୍ଚୋ ଏସ ଅମ୍ହାକଂ, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ''ତି। ସୋ ଯଥାଫାସୁକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆୟୁପରିୟୋସାନେ ପରିନିବ୍ବାୟି।

ପୁନଦିୱସେ ଅନୁଥେରୋ ଅନାଗାମିଫଲଂ ସଚ୍ଛକାସି, ତସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାୟୋ ଆଗମିଂସୁ। ସୋପି ତଥେୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆହରିତ୍ୱା ତେହି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଯଥାଫାସୁକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆୟୁପରିୟୋସାନେ ସୁଦ୍ଧାୱାସେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ସୁଦ୍ଧାୱାସେ ଠତ୍ୱା ତେ ସହାୟେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ, ଏକୋ ତଦାୱ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଏକୋ ଅଧୁନା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଅରିୟଭୂମିଂ ପତ୍ତୋ, ଏକୋ ଲାଭସକ୍କାରଂ ନିସ୍ସାୟ, ''ଅହଂ ଅରହା''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସୁପ୍ପାରକପଟ୍ଟନେ ୱସତୀତି ଦିସ୍ୱା ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ନ ତ୍ୱଂ ଅରହା, ନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ଗଚ୍ଛ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣାହୀ''ତି ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ସୋପି ଅନ୍ତରଘରେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଓୱାଦଂ ଯାଚିତ୍ୱା, ''ତସ୍ମା ତିହ ତେ ବାହିୟ ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ହୋତୂ''ତି (ଉଦା। ୧୦) ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓୱଦିତୋ ଅରିୟଭୂମିଂ ସମ୍ପାପୁଣି।

ତତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଏକୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ କୁହିନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅନ୍ଧୱନେ ସେକ୍ଖପଟିପଦଂ ପୂରୟମାନୋ ୱିହରତୀତି ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ସହାୟକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗମିସ୍ସାମୀତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ପନ ତୁଚ୍ଛହତ୍ଥେନ ଅଗନ୍ତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ସହାୟୋ ଖୋ ପନ ମେ ନିରାମିସୋ ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ୱସନ୍ତୋ ମୟା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ପିଣ୍ଡପାତମ୍ପି ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ ଅକାସି, ଇଦାନି ଆମିସପଣ୍ଣାକାରଂ କିଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତି? ଧମ୍ମପଣ୍ଣାକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଠିତୋୱ ରତନାୱଲିଂ ଗନ୍ଥେନ୍ତୋ ୱିୟ ପନ୍ନରସ ପଞ୍ହେ ୱିଭଜିତ୍ୱା ତଂ ଧମ୍ମପଣ୍ଣାକାରଂ ଆଦାୟ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସହାୟସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସମଣସଞ୍ଞାସମୁଦାଚାରୱସେନ ତଂ ଅନଭିୱାଦେତ୍ୱାୱ, ''ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଆଲପିତ୍ୱା ଅୟଂ ୱମ୍ମିକୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତୁରିତାଲପନୱସେନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂତି ଆମେଡିତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ୱା ଏକନେୱ ତିଲକେନ ନଲାଟଂ ନ ସୋଭତି, ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସୁପି ଦିନ୍ନେସୁ ଫୁଲ୍ଲିତମଣ୍ଡିତଂ ୱିୟ ସୋଭତି, ଏୱଂ ଏକେନେୱ ପଦେନ ୱଚନଂ ନ ସୋଭତି , ପରିୱାରିକପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଫୁଲ୍ଲିତମଣ୍ଡିତଂ ୱିୟ ସୋଭତୀତି ତଂ ପରିୱାରିକପଦୱସେନ ୱଚନଂ ଫୁଲ୍ଲିତମଣ୍ଡିତଂ ୱିୟ କରୋନ୍ତୋପି ଏୱମାହ।

ଅୟଂୱମ୍ମିକୋତି ପୁରତୋ ଠିତୋ ୱମ୍ମିକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଦେସନାୱସେନ ପନ ପୁରତୋ ଠିତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିୟ ଅୟନ୍ତି ଆହ। ଲଙ୍ଗିନ୍ତି ସତ୍ଥଂ ଆଦାୟ ଖଣନ୍ତୋ ପଲିଘଂ ଅଦ୍ଦସ। ଉକ୍ଖିପ ଲଙ୍ଗିଂ ଅଭିକ୍ଖଣ ସୁମେଧାତି ତାତ, ପଣ୍ଡିତ, ଲଙ୍ଗୀ ନାମ ରତ୍ତିଂ ଧୂମାୟତି ଦିୱା ପଜ୍ଜଲତି। ଉକ୍ଖିପେତ ପରଂ ପରତୋ ଖଣାତି। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଉଦ୍ଧୁମାୟିକନ୍ତି ମଣ୍ଡୂକଂ। ଚଙ୍କୱାରନ୍ତି ଖାରପରିସ୍ସାୱନଂ। କୁମ୍ମନ୍ତି କଚ୍ଛପଂ। ଅସିସୂନନ୍ତି ମଂସଚ୍ଛେଦକଂ ଅସିଞ୍ଚେୱ ଅଧିକୁଟ୍ଟନଞ୍ଚ। ମଂସପେସିନ୍ତି ନିସଦପୋତପ୍ପମାଣଂ ଅଲ୍ଲମଂସପିଣ୍ଡଂ। ନାଗନ୍ତି ସୁମନପୁପ୍ଫକଲାପସଦିସଂ ମହାଫଣଂ ତିୱିଧସୋୱତ୍ଥିକପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅହିନାଗଂ ଅଦ୍ଦସ। ମା ନାଗଂ ଘଟ୍ଟେସୀତି ଦଣ୍ଡକକୋଟିୟା ୱା ୱଲ୍ଲିକୋଟିୟା ୱା ପଂସୁଚୁଣ୍ଣଂ ୱା ପନ ଖିପମାନୋ ମା ନାଗଂ ଘଟ୍ଟୟି। ନମୋ କରୋହି ନାଗସ୍ସାତି ଉପରିୱାତତୋ ଅପଗମ୍ମ ସୁଦ୍ଧୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ନାଗସ୍ସ ନମକ୍କାରଂ କରୋହି। ନାଗେନ ଅଧିସୟିତଂ ଧନଂ ନାମ ଯାୱ ସତ୍ତମା କୁଲପରିୱଟ୍ଟା ଖାଦତୋ ନ ଖୀୟତି, ନାଗୋ ତେ ଅଧିସୟିତଂ ଧନଂ ଦସ୍ସତି, ତସ୍ମା ନମୋ କରୋହି ନାଗସ୍ସାତି। ଇତୋ ୱା ପନ ସୁତ୍ୱାତି ଯଥା ଦୁକ୍କକ୍ଖନ୍ଧେ ଇତୋତି ସାସନେ ନିସ୍ସକଂ, ନ ତଥା ଇଧ। ଇଧ ପନ ଦେୱପୁତ୍ତେ ନିସ୍ସକ୍କଂ, ତସ୍ମା ଇତୋ ୱା ପନାତି ମମ ୱା ପନ ସନ୍ତିକା ସୁତ୍ୱାତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

୨୫୧ ।ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସାତି ଚତୁମହାଭୂତମୟସ୍ସ। କାୟସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ସରୀରସ୍ସ ନାମଂ। ଯଥେୱ ହି ବାହିରକୋ ୱମ୍ମିକୋ, ୱମତୀତି ୱନ୍ତକୋତି ୱନ୍ତୁସ୍ସୟୋତି ୱନ୍ତସିନେହସମ୍ବନ୍ଧୋତି ଚତୂହି କାରଣେହି ୱମ୍ମିକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ ହି ଅହିମଙ୍ଗୁସୌନ୍ଦୂରଘରଗୋଳିକାଦୟୋ ନାନପ୍ପକାରେ ପାଣକେ ୱମତୀତି ୱମ୍ମିକୋ। ଉପଚିକାହି ୱନ୍ତକୋତି ୱମ୍ମିକୋ। ଉପଚିକାହି ୱମିତ୍ୱା ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ଉକ୍ଖିତ୍ତପଂସୁଚୁଣ୍ଣେନ କଟିପ୍ପମାଣେନପି ପୋରିସପ୍ପମାଣେନପି ଉସ୍ସିତୋତି ୱମ୍ମିକୋ। ଉପଚିକାହି ୱନ୍ତଖେଳସିନେହେନ ଆବଦ୍ଧତାୟ ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେପି ନ ୱିପ୍ପକିରିୟତି, ନିଦାଘେପି ତତୋ ପଂସୁମୁଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ମୁଟ୍ଠିନା ପୀଳିୟମାନେ ସିନେହୋ ନିକ୍ଖମତି, ଏୱଂ ୱନ୍ତସିନେହେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋତି ୱମ୍ମିକୋ। ଏୱମୟଂ କାୟୋପି, ''ଅକ୍ଖିମ୍ହା ଅକ୍ଖିଗୂଥକୋ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ନାନପ୍ପକାରକଂ ଅସୁଚିକଲିମଲଂ ୱମତୀତି ୱମ୍ମିକୋ। ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଖୀଣାସୱା ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ନିକନ୍ତିପରିୟାଦାନେନ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗତାତି ଅରିୟେହି ୱନ୍ତକୋତିପି ୱମ୍ମିକୋ। ଯେହି ଚାୟଂ ତୀହି ଅଟ୍ଠିସତେହି ଉସ୍ସିତୋ ନ୍ହାରୁସମ୍ବଦ୍ଧୋ ମଂସାୱଲେପନୋ ଅଲ୍ଲଚମ୍ମପରିୟୋନଦ୍ଧୋ ଛୱିରଞ୍ଜିତୋ ସତ୍ତେ ୱଞ୍ଚେତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅରିୟେହି ୱନ୍ତମେୱାତି ୱନ୍ତୁସ୍ସୟୋତିପି ୱମ୍ମିକୋ। ''ତଣ୍ହା ଜନେତି ପୁରିସଂ, ଚିତ୍ତମସ୍ସ ୱିଧାୱତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୫୫) ଏୱଂ ତଣ୍ହାୟ ଜନିତତ୍ତା ଅରିୟେହି ୱନ୍ତେନେୱ ତଣ୍ହାସିନେହେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ

ଅଯନ୍ତି ୱନ୍ତସିନେହେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋତିପି ୱମ୍ମିକୋ। ଯଥା ଚ ୱମ୍ମିକସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନାନପ୍ପକାରା ପାଣକା ତତ୍ଥେୱ ଜାଯନ୍ତି, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଂ କରୋନ୍ତି, ଗିଲାନା ସଯନ୍ତି, ମତା ପତନ୍ତି। ଇତି ସୋ ତେସଂ ସୂତିଘରଂ ୱଚ୍ଚକୁଟି ଗିଲାନସାଲା ସୁସାନଞ୍ଚ ହୋତି। ଏୱଂ ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାଦୀନମ୍ପି କାଯୋ ଅଯଂ ଗୋପିତରକ୍ଖିତୋ ମଣ୍ଡିତପ୍ପସାଧିତୋ ମହାନୁଭାୱାନଂ କାଯୋତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଛୱିନିସ୍ସିତା ପାଣା ଚମ୍ମନିସ୍ସିତା ପାଣା ମଂସନିସ୍ସିତା ପାଣା ନ୍ହାରୁନିସ୍ସିତା ପାଣା ଅଟ୍ଠିନିସ୍ସିତା ପାଣା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜନିସ୍ସିତା ପାଣାତି ଏୱଂ କୁଲଗଣନାଯ ଅସୀତିମତ୍ତାନି କିମିକୁଲସହସ୍ସାନି ଅନ୍ତୋକାଯସ୍ମିଂଯେୱ ଜାଯନ୍ତି, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଂ କରୋନ୍ତି, ଗେଲଞ୍ଞେନ ଆତୁରିତାନି ସଯନ୍ତି, ମତାନି ପତନ୍ତି, ଇତି ଅଯମ୍ପି ତେସଂ ପାଣାନଂ ସୂତିଘରଂ ୱଚ୍ଚକୁଟି ଗିଲାନସାଲା ସୁସାନଞ୍ଚ ହୋତୀତି ‘‘ୱମ୍ମିକୋ’’ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ୱମ୍ମିକୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମସ୍ସ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାଯସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି।

ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱସ୍ସାତି ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେନ ମାତାପେତ୍ତିକେନ ସୁକ୍କସୋଣିତେନ ସମ୍ଭୂତସ୍ସ। ଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚଯସ୍ସାତି ଓଦନେନ ଚେୱ କୁମ୍ମାସେନ ଚ ଉପଚିତସ୍ସ ୱଡ୍ଢିତସ୍ସ। ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ କାଯୋ ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚଧମ୍ମୋ। ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୱିଘାତତ୍ଥାଯ ତନୁୱିଲେପନେନ ଉଚ୍ଛାଦନଧମ୍ମୋ। ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାବାଧୱିନୋଦନତ୍ଥାଯ ଖୁଦ୍ଦକସମ୍ବାହନେନ ପରିମଦ୍ଦନଧମ୍ମୋ। ଦହରକାଲେ ୱା ଊରୂସୁ ସଯାପେତ୍ୱା ଗବ୍ଭୱାସେନ ଦୁସ୍ସଣ୍ଠିତାନଂ ତେସଂ ତେସଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ସଣ୍ଠାନସମ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଛନପୀଳନାଦିୱସେନ ପରିମଦ୍ଦନଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପରିହରତୋପି ଚ ଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମୋ ଭିଜ୍ଜତି ଚେୱ ୱିକିରତି ଚ, ଏୱଂ ସଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚଯୌଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନପଦେହି ସମୁଦଯୋ କଥିତୋ, ଅନିଚ୍ଚଭେଦୱିଦ୍ଧଂସନପଦେହି ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଏୱଂ ସତ୍ତହିପି ପଦେହି ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଉଚ୍ଚାୱଚଭାୱୋ ୱଡ୍ଢିପରିହାନି ସମୁଦଯତ୍ଥଙ୍ଗମୋ କଥିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦିୱା କମ୍ମନ୍ତେତି ଦିୱା କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମନ୍ତେ। ଧୂମାଯନାତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ଧୂମସଦ୍ଦୋ କୋଧେ ତଣ୍ହାଯ ୱିତକ୍କେ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ପକତିଧୂମେତି ଇମେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ୱତ୍ତତି। ‘‘କୋଧୋ ଧୂମୋ ଭସ୍ମନିମୋସୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୬୫) ଏତ୍ଥ ହି କୋଧେ ୱତ୍ତତି। ‘‘ଇଚ୍ଛାଧୂମାଯିତା ସତ୍ତା’’ତି ଏତ୍ଥ ତଣ୍ହାଯ। ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଧୂମାଯନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିତକ୍କେ।

‘‘ପଙ୍କୋ ଚ କାମା ପଲିପୋ ଚ କାମା,

ଭଯଞ୍ଚ ମେତଂ ତିମୂଲଂ ପୱୁତ୍ତଂ;

ରଜୋ ଚ ଧୂମୋ ଚ ମଯା ପକାସିତା;

ହିତ୍ୱା ତୁୱଂ ପବ୍ବଜ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତା’’ତି। (ଜା। ୧।୬।୧୪) –

ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣେସୁ। ‘‘ଧୂମଂ କତ୍ତା ହୋତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୪୯) ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମଦେସନାଯ। ‘‘ଧଜୋ ରଥସ୍ସ ପଞ୍ଞାଣଂ, ଧୂମୋ ପଞ୍ଞାଣମଗ୍ଗିନୋ’’ତି (ସଂ। ନି। ୧।୭୨) ଏତ୍ଥ ପକତିଧୂମେ। ଇଧ ପନାଯଂ ୱିତକ୍କେ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତେନାହ ‘‘ଅଯଂ ରତ୍ତିଂ ଧୂମାଯନା’’ତି।

ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ତଥାଗତୋ ହି ସତ୍ତନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ବାହିତତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ। ଯଥାହ – ‘‘ସତ୍ତନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧମ୍ମାନଂ ବାହିତତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ। କତମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ? ରାଗୋ ବାହିତୋ ହୋତି, ଦୋସୋ… ମୋହୋ… ମାନୋ… ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି… ୱିଚିକିଚ୍ଛା… ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ ବାହିତୋ ହୋତି। ଇମେସଂ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ବାହିତତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି (ଚୂଳନି। ମେତ୍ତଗୂମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୨୮)। ସୁମେଧୋତି ସୁନ୍ଦରପଞ୍ଞୋ। ସେକ୍ଖସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ସିକ୍ଖତୀତି ସେକ୍ଖୋ। ଯଥାହ – ‘‘ସିକ୍ଖତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା ସେକ୍ଖୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କିଞ୍ଚ ସିକ୍ଖତି? ଅଧିସୀଲମ୍ପି ସିକ୍ଖତି, ଅଧିଚିତ୍ତମ୍ପି ସିକ୍ଖତି, ଅଧିପଞ୍ଞମ୍ପି ସିକ୍ଖତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୩।୮୬)।

ପଞ୍ଞାଯଅଧିୱଚନନ୍ତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ନ ଆୱୁଧସତ୍ଥସ୍ସ। ୱୀରିଯାରମ୍ଭସ୍ସାତି କାଯିକଚେତସିକୱୀରିଯସ୍ସ। ତଂ ପଞ୍ଞାଗତିକମେୱ ହୋତି। ଲୋକିଯାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଲୋକିଯଂ, ଲୋକୁତ୍ତରାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଲୋକୁତ୍ତରଂ। ଏତ୍ଥ ପନାଯଂ ଅତ୍ଥଦୀପନା –

ଏକୋ କିର ଜାନପଦୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପାତୋୱ ମାଣୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗାମତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ଦିୱସଂ ଅରଞ୍ଞେ ମନ୍ତେ ୱାଚେତ୍ୱା ସାଯଂ ଗାମଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚ ଏକୋ ୱମ୍ମିକୋ ଅତ୍ଥି। ସୋ ରତ୍ତିଂ ଧୂମାଯତି, ଦିୱା ପଜ୍ଜଲତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅନ୍ତେୱାସିଂ ସୁମେଧଂ ମାଣୱଂ ଆହ – ‘‘ତାତ, ଅଯଂ ୱମ୍ମିକୋ ରତ୍ତିଂ ଧୂମାଯତି, ଦିୱା ପଜ୍ଜଲତି, ୱିକାରମସ୍ସ ପସ୍ସିସ୍ସାମ, ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନଂ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଖିପାହୀ’’ତି। ସୋ ସାଧୂତି କୁଦାଲଂ

ଗହେତ୍ୱା ସମେହି ପାଦେହି ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ତଥା ଅକାସି। ତତ୍ର ଆଚରିଯବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱିଯ ଭଗୱା। ସୁମେଧମାଣୱକୋ ୱିଯ ସେକ୍ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ। ୱମ୍ମିକୋ ୱିଯ କାଯୋ। ''ତାତ, ଅଯଂ ୱମ୍ମିକୋ ରତ୍ତିଂ ଧୂମାଯତି, ଦିୱା ପଜ୍ଜଲତି, ୱିକାରମସ୍ସ ପସ୍ସିସ୍ସାମ, ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନଂ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଖିପାହୀ''ତି ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱୁତ୍ତକାଲୋ ୱିଯ, ''ଭିକ୍ଖୁ ଚାତୁମହାଭୂତିକଂ କାଯଂ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତକାଲୋ। ତସ୍ସ ସାଧୂତି କୁଦାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ତଥାକରଣଂ ୱିଯ ସେକ୍ଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ, ''ଯୋ ୱୀସତିଯା କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଥଦ୍ଧଭାୱୋ, ଅଯଂ ପଥୱୀଧାତୁ। ଯୋ ଦ୍ୱାଦସସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଆବନ୍ଧନଭାୱୋ, ଅଯଂ ଆପୋଧାତୁ। ଯୋ ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ପରିପାଚନଭାୱୋ, ଅଯଂ ତେଜୋଧାତୁ। ଯୋ ଛସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଭାୱୋ, ଅଯଂ ୱାଯୋଧାତୂ''ତି ଏୱଂ ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନୱସେନ କାଯପରିଗ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଲଙ୍ଗୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୂତି କସ୍ମା ଭଗୱା ଅୱିଜ୍ଜଂ ଲଙ୍ଗୀତି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସୀତି? ଯଥା ହି ନଗରସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ ପଲିଘେ ଯୋଜିତେ ମହାଜନସ୍ସ ଗମନଂ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ଯେ ନଗରସ୍ସ ଅନ୍ତୋ, ତେ ଅନ୍ତୋଯେୱ ହୋନ୍ତି। ଯେ ବହି, ତେ ବହିଯେୱ। ଏୱମେୱ ଯସ୍ସ ଞାଣମୁଖେ ଅୱିଜ୍ଜାଲଙ୍ଗୀ ପତତି, ତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସମ୍ପାପକଂ ଞାଣଗମନଂ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅୱିଜ୍ଜଂ ଲଙ୍ଗୀତି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ପଜହ ଅୱିଜ୍ଜନ୍ତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନୌଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜାପହାନଂ କଥିତଂ।

ଉଦ୍ଧୁମାଯିକାତିଖୋ, ଭିକ୍ଖୂତି ଏତ୍ଥ ଉଦ୍ଧୁମାଯିକମଣ୍ଡୂକୋ ନାମ ନୋ ମହନ୍ତୋ, ନଖପିଟ୍ଠିପ୍ପମାଣୋ ହୋତି, ପୁରାଣପଣ୍ଣନ୍ତରେ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତରେ ୱା ୱଲ୍ଲିଅନ୍ତରେ ୱା ୱସତି। ସୋ ଦଣ୍ଡକୋଟିଯା ୱା ୱଲ୍ଲିକୋଟିଯା ୱା ପଂସୁଚୁଣ୍ଣକେନ ୱା ଘଟ୍ଟିତୋ ଆଯମିତ୍ୱା ମହନ୍ତୋ ପରିମଣ୍ଡଲୋ ବେଲୁୱପକ୍କପ୍ପମାଣୋ ହୁତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ପାଦେ ଆକାସଗତେ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛିନ୍ନଗମନୋ ହୁତ୍ୱା ଅମିତ୍ତୱସଂ ଯାତି, କାକକୁଲଲାଦିଭତ୍ତମେୱ ହୋତି। ଏୱମେୱ ଅଯଂ କୋଧୋ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଚିତ୍ତାୱିଲମତ୍ତକୋୱ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ମୁଖୱିକୁଲନଂ ପାପେତି। ତଦା ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ହନୁସଞ୍ଚୋପନଂ ପାପେତି। ତଦା ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଫରୁସୱାଚାନିଚ୍ଛାରଣଂ ପାପେତି। ତଦା ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଦିସାୱିଲୋକନଂ ପାପେତି। ତଦା ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଆକଡ୍ଢନପରିକଡ୍ଢନଂ ପାପେତି। ତଦା ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ପାଣିନା ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡସତ୍ଥପରାମସନଂ ପାପେତି। ତଦା ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ଦଣ୍ଡସତ୍ଥାଭିନିପାତଂ ପାପେତି । ତଦା ଅନିଗ୍ଗହିତୋ ପରଘାତନମ୍ପି ଅତ୍ତଘାତନମ୍ପି ପାପେତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ – ''ଯତୋ ଅଯଂ କୋଧୋ ପରଂ ଘାତେତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଘାତେତି, ଏତ୍ତାୱତାଯଂ କୋଧୋ ପରମୁସ୍ସଦଗତୋ ହୋତି ପରମୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତୋ''ତି। ତତ୍ଥ ଯଥା ଉଦ୍ଧୁମାଯିକାଯ ଚତୂସୁ ପାଦେସୁ ଆକାସଗତେସୁ ଗମନଂ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ଉଦ୍ଧୁମାଯିକା ଅମିତ୍ତୱସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କାକାଦିଭତ୍ତଂ ହୋତି, ଏୱମେୱ କୋଧସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅମିତ୍ତୱସଂ ଯାତି, ସବ୍ବେସଂ ମାରାନଂ ଯଥାକାମକରଣୀଯୋ ହୋତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ଉଦ୍ଧୁମାଯିକାତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କୋଧୂପାଯାସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ବଲୱପ୍ପତ୍ତୋ କୋଧୋୱ କୋଧୂପାଯାସୋ। ପଜହ କୋଧୂପାଯାସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଟିସଙ୍ଖାନପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ।

ଦ୍ୱିଧାପଥୋତି ଏତ୍ଥ, ଯଥା ପୁରିସୋ ସଧନୋ ସଭୋଗୋ କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଦ୍ୱେଧାପଥଂ ପତ୍ୱା, ''ଇମିନା ନୁ ଖୋ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଇମିନା ଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ନିଚ୍ଛେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ତିଟ୍ଠତି, ଅଥ ନଂ ଚୋରା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପେନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ କଙ୍ଖାଯ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଥ ନଂ କିଲେସମାରାଦଯୋ ସବ୍ବେ ମାରା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପେନ୍ତି, ଇତି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଦ୍ୱେଧାପଥସମା ହୋତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ଦ୍ୱିଧାପଥୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି। ପଜହ ୱିଚିକିଚ୍ଛନ୍ତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନୌଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାୱସେନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାପହାନଂ କଥିତଂ।

ଚଙ୍ଗୱାରନ୍ତି ଏତ୍ଥ, ଯଥା ରଜକେହି ଖାରପରିସ୍ସାୱନମ୍ହି ଉଦକେ ପକ୍ଖିତ୍ତେ ଏକୋ ଉଦକଘଟୋ ଦ୍ୱେପି ଦସପି ୱୀସତିପି ଘଟସତମ୍ପି ପଗ୍ଘରତିଯେୱ, ପସତମତ୍ତମ୍ପି ଉଦକଂ ନ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱମେୱ ନୀୱରଣସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ କୁସଲଧମ୍ମୋ ନ ତିଟ୍ଠତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ଚଙ୍ଗୱାରନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ ନୀୱରଣାନଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି। ପଜହ ପଞ୍ଚନୀୱରଣେତି ଏତ୍ଥ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନତଦଙ୍ଗୱସେନ ନୀୱରଣପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ।

କୁମ୍ମୋତି ଏତ୍ଥ, ଯଥା କଚ୍ଛପସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ପାଦା ସୀସନ୍ତି ପଞ୍ଚେୱ ଅଙ୍ଗାନି ହୋନ୍ତି, ଏୱମେୱ ସବ୍ବେପି ସଙ୍ଖତା ଧମ୍ମା ଗୟ୍ହମାନା ପଞ୍ଚେୱ ଖନ୍ଧା ଭୱନ୍ତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ''କୁମ୍ମୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି। ପଜହ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ।

ଅସିସୂନାତି ଏତ୍ଥ, ଯଥା ସୂନାଯ ଉପରି ମଂସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅସିନା କୋଟ୍ଟେନ୍ତି, ଏୱମିମେ ସତ୍ତା ୱତ୍ଥୁକାମତ୍ଥାଯ କିଲେସକାମେହି ଘାତଯମାନା ୱତ୍ଥୁକାମାନଂ ଉପରି କତ୍ୱା କିଲେସକାମେହି କନ୍ତିତା କୋଟ୍ଟିତା ଚ ହୋନ୍ତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ଅସିସୂନାତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ କାମଗୁଣାନଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି। ପଜହ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ।

ମଂସପେସୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୂତି ଏତ୍ଥ ଅୟଂ ମଂସପେସି ନାମ ବହୁଜନପତ୍ଥିତା ଖଜ୍ଜିଯାଦଯୋ ମନୁସ୍ସାପି ନଂ ପତ୍ଥେନ୍ତି କାକାଦଯୋ ତିରଚ୍ଛାନାପି। ଇମେ ହି ସତ୍ତା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯ ସନ୍ତାନେ ନନ୍ଦିରାଗଂ ଉପଗମ୍ମ ୱଞ୍ଚଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି। ଯଥା ୱା ମଂସପେସି ଠପିତଠପିତଟ୍ଠାନେ ଲଗ୍ଗତି, ଏୱମିମେ ସତ୍ତା ନନ୍ଦିରାଗବଦ୍ଧା ୱଟ୍ଟେ ଲଗ୍ଗନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ୱାପି ନ ଉକ୍କଣ୍ଠନ୍ତି , ଇତି ନନ୍ଦିରାଗୋ ମଂସପେସିସଦିସୋ ହୋତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ମଂସପେସୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ନନ୍ଦିରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି। ପଜହ ନନ୍ଦୀରାଗନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗେନ ନନ୍ଦୀରାଗପ୍ପହାନଂ କଥିତଂ।

ନାଗୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଖୀଣାସୱସ୍ସେତଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯେନଟ୍ଠେନ ଖୀଣାସୱୋ ନାଗୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ଅନଙ୍ଗଣସୁତ୍ତେ (ମ॰ ନି॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧.୬୩) ପକାସିତୋ ଏୱ। ନମୋ କରୋହି ନାଗସ୍ସାତି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ବୁଦ୍ଧନାଗସ୍ସ, ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ସୋ ଭଗୱା ବୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଦନ୍ତୋ ସୋ ଭଗୱା ଦମଥାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ସନ୍ତୋ ସୋ ଭଗୱା ସମଥାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ତିଣ୍ଣୋ ସୋ ଭଗୱା ତରଣାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ପରିନିବ୍ବୁତୋ ସୋ ଭଗୱା ପରିନିବ୍ବାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୧.୩୬୧) ଏୱଂ ନମକ୍କାରଂ କରୋହୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସି। ଥେରୋପି ଇଦମେୱ ସୁତ୍ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ଅଯମେତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋତି ଅଯଂ ଏତସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଭଗୱା ରତନରାସିମ୍ହି ମଣିକୂଟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ୱମ୍ମିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ରଥୱିନୀତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫୨.ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ରଥୱିନୀତସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ରାଜଗହେତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ, ତଞ୍ହି ମନ୍ଧାତୁମହାଗୋୱିନ୍ଦାଦୀହି ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ରାଜଗହନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଞ୍ଞେପେତ୍ଥ ପକାରେ ୱଣ୍ଣଯନ୍ତି। କିଂ ତେହି? ନାମମେତଂ ତସ୍ସ ନଗରସ୍ସ। ତଂ ପନେତଂ ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଚ ଚକ୍କୱତ୍ତିକାଲେ ଚ ନଗରଂ ହୋତି, ସେସକାଲେ ସୁଞ୍ଞଂ ହୋତି ଯକ୍ଖପରିଗ୍ଗହିତଂ, ତେସଂ ୱସନ୍ତୱନଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେତି ୱେଳୁୱନନ୍ତି ତସ୍ସ ଉଯ୍ୟାନସ୍ସ ନାମଂ, ତଂ କିର ୱେଳୂହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅହୋସି ଅଟ୍ଠାରସହତ୍ଥେନ ଚ ପାକାରେନ, ଗୋପୁରଟ୍ଟାଲକଯୁତ୍ତଂ ନୀଲୋଭାସଂ ମନୋରମଂ, ତେନ ୱେଳୁୱନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କଲନ୍ଦକାନଞ୍ଚେତ୍ଥ ନିୱାପଂ ଅଦଂସୁ, ତେନ କଲନ୍ଦକନିୱାପୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ପୁବ୍ବେ କିର ଅଞ୍ଞତରୋ ରାଜା ତତ୍ଥ ଉଯ୍ୟାନକୀଳନତ୍ଥଂ ଆଗତୋ ସୁରାମଦେନ ମତ୍ତୋ ଦିୱାସେଯ୍ୟଂ ଉପଗତୋ ସୁପି। ପରିଜନୋପିସ୍ସ, ‘‘ସୁତ୍ତୋ ରାଜା’’ତି ପୁପ୍ଫଫଲାଦୀହି ପଲୋଭିଯମାନୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପକ୍କାମି, ଅଥ ସୁରାଗନ୍ଧେନ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମା ସୁସିରରୁକ୍ଖା କଣ୍ହସପ୍ପୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋଭିମୁଖୋ ଆଗଚ୍ଛତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ରୁକ୍ଖଦେୱତା, ‘‘ରଞ୍ଞୋ ଜୀୱିତଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି କାଳକୱେସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କଣ୍ଣମୂଲେ ସଦ୍ଦମକାସି। ରାଜା ପଟିବୁଜ୍ଝି, କଣ୍ହସପ୍ପୋ ନିୱତ୍ତୋ। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇମାଯ ମମ ଜୀୱିତଂ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି କାଳକାନଂ ତତ୍ଥ ନିୱାପଂ ପଟ୍ଠପେସି, ଅଭଯଘୋସନଞ୍ଚ ଘୋସାପେସି। ତସ୍ମା ତଂ ତତୋ ପଭୁତି କଲନ୍ଦକନିୱାପନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତଂ। କଲନ୍ଦକାତି କାଳକାନଂ ନାମଂ।

ଜାତିଭୂମିକାତି ଜାତିଭୂମିୱାସିନୋ। ତତ୍ଥ ଜାତିଭୂମୀତି ଜାତଟ୍ଠାନଂ। ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ନେୱ କୋସଲମହାରାଜାଦୀନଂ ନ ଚଙ୍କୀବ୍ରାହ୍ମଣାଦୀନଂ ନ ସକ୍କସୁଯାମସନ୍ତୁସିତାଦୀନଂ ନ ଅସୀତିମହାସାୱକାଦୀନଂ ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଜାତଟ୍ଠାନଂ ‘‘ଜାତିଭୂମୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ସ ପନ ଜାତଦିୱସେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ ଏକଦ୍ଧଜମାଲାୱିପ୍ପକିଣ୍ଣକୁସୁମୱାସଚୁଣ୍ଣଗନ୍ଧସୁଗନ୍ଧା ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲମିୱ ନନ୍ଦନୱନଂ ୱିରୋଚମାନା ପଦୁମିନିପଣ୍ଣେ ଉଦକବିନ୍ଦୁ ୱିଯ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ, ଜଚ୍ଚନ୍ଧାଦୀନଞ୍ଚ ରୂପଦସ୍ସନାଦୀନି ଅନେକାନି ପାଟିହାରିଯାନି ପୱତ୍ତିଂସୁ, ତସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଜାତଟ୍ଠାନସାକିଯଜନପଦୋ କପିଲୱତ୍ଥାହାରୋ, ସା ‘‘ଜାତିଭୂମୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଧମ୍ମଗରୁଭାୱୱଣ୍ଣନା

ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାତି ତେମାସଂ ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠା ପୱାରିତପୱାରଣା ହୁତ୍ୱା। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚାତି ‘‘କଚ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖମନୀଯ’’ନ୍ତିଆଦୀହି ୱଚନେହି ଆଗନ୍ତୁକପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏତଂ, ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିୱଚନମୱୋଚ। ତେ କିର ଭିକ୍ଖୂ, – ‘‘କଚ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖମନୀଯଂ କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ, କଚ୍ଚିତ୍ଥ ଅପ୍ପକିଲମଥେନ ଅଦ୍ଧାନଂ ଆଗତା, ନ ଚ ପିଣ୍ଡକେନ କିଲମିତ୍ଥ, କୁତୋ ଚ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପଟିସନ୍ଥାରୱସେନ ପୁଚ୍ଛିତା – ‘‘ଭଗୱା ସାକିଯଜନପଦେ କପିଲୱତ୍ଥାହାରତୋ ଜାତିଭୂମିତୋ ଆଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ଅଥ ଭଗୱା ନେୱ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ, ନ ସକ୍କୋଦନସ୍ସ, ନ ସୁକ୍କୋଦନସ୍ସ, ନ ଧୋତୋଦନସ୍ସ, ନ ଅମିତୋଦନସ୍ସ, ନ ଅମିତାଯ ଦେୱିଯା, ନ ମହାପଜାପତିଯା, ନ ସକଲସ୍ସ ସାକିଯମଣ୍ଡଲସ୍ସ

ଆରୋଗ୍ୟଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ତନା ଚ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଲାଭିଂ ପରଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ସମାଦପେତାରଂ ପଟିପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଇଦଂ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ।

କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ସୁଦ୍ଧୋଦନାଦୀନଂ ଆରୋଗ୍ୟଂ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ଭିକ୍ଖୁମେୱ ପୁଚ୍ଛତି? ପିଯତାଯ। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ପଟିପନ୍ନକା ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଉପାସକା ଉପାସିକାଯୋ ଚ ପିଯା ହୋନ୍ତି ମନାପା। କିଂ କାରଣା? ଧମ୍ମଗରୁତାଯ। ଧମ୍ମଗରୁନୋ ହି ତଥାଗତା, ସୋ ଚ ନେସଂ ଧମ୍ମଗରୁଭାୱୋ, ''ଦୁକ୍ଖଂ ଖୋ ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି, ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୧) ଇମିନା ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ଉପ୍ପନ୍ନଜ୍ଝାସଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମଗରୁତାଯେୱ ହି ଭଗୱା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଭିନିକ୍ଖମନଦିୱସେ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରୋନ୍ତୋ ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଗମାସି। ଅତିରେକତିଯୋଜନସତଂ ମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ମହାକପ୍ପିନଂ ସପରିସଂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠପେସି। ଏକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନଂ ମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ନିୱେସନେ ତିଯାମରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମକଥଂ କତ୍ୱା ପୁକ୍କୁସାତିକୁଲପୁତ୍ତଂ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠପେସି। ୱୀସଯୋଜନସତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନୱାସିସାମଣେରସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହଂ ଅକାସି। ସଟ୍ଠିଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖଦିରୱନିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ପାଚୀନୱଂସଦାଯେ ନିସିନ୍ନୋ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେତୀତି ଞତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପୁରତୋ ଓରୁଯ୍ହ ସାଧୁକାରମଦାସି। କୋଟିକଣ୍ଣସୋଣତ୍ଥେରସ୍ସ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ସେନାସନଂ ପଞ୍ଞପାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଅଜ୍ଝେସିତ୍ୱା ସରଭଞ୍ଞପରିଯୋସାନେ ସାଧୁକାରମଦାସି। ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନେ ସାମଗ୍ଗିରସାନିସଂସଂ କଥେସି। କସ୍ସପୋପି ଭଗୱା – ''ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଅଯ''ନ୍ତି ୱିସ୍ସାସଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଘଟିକାରସ୍ସ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସହତ୍ଥା ଆମିସଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜି।

ଅମ୍ହାକଂଯେୱ ଭଗୱା ଉପକଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାଯ ଜେତୱନତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଚାରିକଂ ନିକ୍ଖମି। କୋସଲମହାରାଜଅନାଥପିଣ୍ଡିକାଦଯୋ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଘରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ପୁଣ୍ଣା ନାମ ଦାସୀ ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋସି ସାମୀତି ଆହ। ''ଆମ ଜେ, ସତ୍ଥାରଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, ଅଥ ମେ ଇମଂ ତେମାସଂ ଧମ୍ମଂ ୱା ସୋତୁଂ, ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ୱା ଦାନଂ ଦାତୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତା ଉପ୍ପନ୍ନାତି। ଅହମ୍ପି ସାମି ସତ୍ଥାରଂ ନିୱତ୍ତେସ୍ସାମୀତି। ସଚେ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କୋସି, ଭୁଜିସ୍ସାଯେୱ ତ୍ୱନ୍ତି। ସା ଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ''ନିୱତ୍ତଥ ଭଗୱା''ତି ଆହ। ପୁଣ୍ଣେ ତ୍ୱଂ ପରପଟିବଦ୍ଧଜୀୱିକା କିଂ ମେ କରିସ୍ସସୀତି। ଭଗୱା ମଯ୍ହଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ନତ୍ଥୀତି ତୁମ୍ହେପି ଜାନାଥ, ତୁମ୍ହାକଂ ନିୱତ୍ତନପଚ୍ଚଯା ପନାହଂ ତୀସୁ ସରଣେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀତି। ଭଗୱା ସାଧୁ ସାଧୁ ପୁଣ୍ଣେତି ସାଧୁକାରଂ କତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଜେତୱନମେୱ ପୱିଟ୍ଠୋ। ଅଯଂ କଥା ପାକଟା ଅହୋସି। ସେଟ୍ଠି ସୁତ୍ୱା ପୁଣ୍ଣାଯ କିର ଭଗୱା ନିୱତ୍ତିତୋତି ତଂ ଭୁଜିସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଧୀତୁଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭି। ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଇମଂ ଓଭାସଗାଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି –

''ପୁଣ୍ଣେ ପୂରେସି ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ଚନ୍ଦୋ ପନ୍ନରସୋ ଯଥା;

ପରିପୁଣ୍ଣାଯ ପଞ୍ଞାଯ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସସୀ''ତି। (ଥେରୀଗା। ୩);

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞାତା ସାୱିକା ଅହୋସୀତି। ଏୱଂ ଧମ୍ମଗରୁନୋ ତଥାଗତା।

ନନ୍ଦକତ୍ଥେରେ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେପି ଭଗୱା ଅନହାତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଯାମରତ୍ତିଂ ଠିତକୋୱ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସାଧୁକାରମଦାସି। ଥେରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''କାଯ ୱେଲାଯ, ଭନ୍ତେ, ଆଗତତ୍ଥା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ତଯା ସୁତ୍ତନ୍ତେ ଆରଦ୍ଧମତ୍ତେତି। ଦୁକ୍କରଂ କରିତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧସୁଖୁମାଲା ତୁମ୍ହେତି। ସଚେ ତ୍ୱଂ, ନନ୍ଦ, କପ୍ପଂ ଦେସେତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟାସି, କପ୍ପମତ୍ତମ୍ପାହଂ ଠିତକୋୱ ସୁଣେଯ୍ୟନ୍ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ଏୱଂ ଧମ୍ମଗରୁନୋ ତଥାଗତା। ତେସଂ ଧମ୍ମଗରୁତାଯ ପଟିପନ୍ନକା ପିଯା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ପଟିପନ୍ନକେ ପୁଚ୍ଛି। ପଟିପନ୍ନକୋ ଚ ନାମ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ନୋ ପରହିତାଯ, ପରହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ନୋ ଅତ୍ତହିତାଯ, ନୋ ଅତ୍ତହିତାଯ ଚ ପଟିପନ୍ନୋ ନୋ ପରହିତାଯ ଚ, ଅତ୍ତହିତାଯ ଚ ପଟିପନ୍ନୋ ପରହିତାଯ ଚାତି ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ସଯଂ ଦସନ୍ନଂ କଥାୱତ୍ଥୂନଂ ଲାଭୀ ହୋତି, ପରଂ ତତ୍ଥ ନ ଓୱଦତି ନ ଅନୁସାସତି ଆଯସ୍ମା ବାକୁଲୋ ୱିଯ। ଅଯଂ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ନାମ ନୋ ପରହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ, ଏୱରୂପଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭଗୱା ନ ପୁଚ୍ଛତି। କସ୍ମା? ନ ମଯ୍ହଂ ସାସନସ୍ସ ୱୁଡ୍ଢିପକ୍ଖେ ଠିତୋତି।

ଯୋ ପନ ଦସନ୍ନଂ କଥାୱତ୍ଥୂନଂ ଅଲାଭୀ, ପରଂ ତେହି ଓୱଦତି ତେନ କତୱତ୍ତସାଦିଯନତ୍ଥଂ ଉପନନ୍ଦୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ୱିଯ, ଅଯଂ ପରହିତାଯ

ପଟିପନ୍ନୋ ନାମ ନୋ ଅତ୍ତହିତାଯ, ଏୱରୂପମ୍ପି ନ ପୁଚ୍ଛତି। କସ୍ମା? ଅସ୍ସ ତଣ୍ହା ମହାପଚ୍ଛି ୱିଯ ଅପ୍ପହୀନାତି।

ଯୋ ଅତ୍ତନାପି ଦସନ୍ନଂ କଥାୱତ୍ଥୂନଂ ଅଲାଭୀ, ପରମ୍ପି ତେହି ନ ଓୱଦତି, ଲାଳୁଦାଯୀ ୱିଯ, ଅଯଂ ନେୱ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ନ ପରହିତାଯ, ଏୱରୂପମ୍ପି ନ ପୁଚ୍ଛତି। କସ୍ମା? ଅସ୍ସ ଅନ୍ତୋ କିଲେସା ଫରସୁଚ୍ଛେଜ୍ଜା ୱିଯ ମହନ୍ତାତି।

ଯୋ ପନ ସଯଂ ଦସନ୍ନଂ କଥାୱତ୍ଥୂନଂ ଲାଭୀ, ପରମ୍ପି ତେହି ଓୱଦତି, ଅଯଂ ଅତ୍ତହିତାଯ ଚେୱ ପରହିତାଯ ଚ ପଟିପନ୍ନୋ ନାମ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନମହାକସ୍ସପାଦଯୋ ଅସୀତିମହାଥେରା ୱିଯ, ଏୱରୂପଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଚ୍ଛତି। କସ୍ମା? ମଯ୍ହଂ ସାସନସ୍ସ ୱୁଡ୍ଢିପକ୍ଖେ ଠିତୋତି। ଇଧାପି ଏୱରୂପମେୱ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦିମାହ।

ଏୱଂ ଭଗୱତା ପୁଟ୍ଠାନଂ ପନ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଭୂମିଯଂ ଉଭଯହିତାଯ ପଟିପନ୍ନଂ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଲାଭିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଚ୍ଛତି, କୋ ନୁ ଖୋ ତତ୍ଥ ଏୱରୂପୋତି ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଚିନ୍ତନା ୱା ସମନ୍ତନା ୱା ଅହୋସି। କସ୍ମା? ଆଯସ୍ମା ହି ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ଆକାସମଜ୍ଝେ ଠିତୋ ଚନ୍ଦୋ ୱିଯ ସୂରିଯୋ ୱିଯ ଚ ପାକଟୋ ପଞ୍ଞାତୋ। ତସ୍ମା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ମେଘସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପତିତମୋରଘଟା ୱିଯ ଘନସଜ୍ଝାଯଂ କାତୁଂ, ଆରଦ୍ଧଭିକ୍ଖୂ ୱିଯ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯଂ ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେନ୍ତା ଥେରସ୍ସ ଚ ଗୁଣଂ ଭାସିତୁଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେହି ମୁଖେହି ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମାତିଆଦିମାହଂସୁ। ତତ୍ଥ ପୁଣ୍ଣୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ମନ୍ତାଣିଯା ପନ ସୋ ପୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସମ୍ଭାୱିତୋତି ଗୁଣସମ୍ଭାୱନାଯ ସମ୍ଭାୱିତୋ।

ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିୱଣ୍ଣନା

ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋତି ଇଚ୍ଛାୱିରହିତୋ ନିଇଚ୍ଛୋ ନିତ୍ତଣ୍ହୋ। ଏତ୍ଥ ହି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସାୱସେସଂ ୱିଯ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ନିରୱସେସୋ। ନ ହି ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅଣୁମତ୍ତାପି ପାପିକା ଇଚ୍ଛା ନାମ ଅତ୍ଥି। ଖୀଣାସୱୋ ହେସ ସବ୍ବସୋ ପହୀନତଣ୍ହୋ। ଅପିଚେତ୍ଥ ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା ପାପିଚ୍ଛତା ମହିଚ୍ଛତା ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାତି ଅଯଂ ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ସକଲାଭେ ଅତିତ୍ତସ୍ସ ପରଲାଭେ ପତ୍ଥନା ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା ନାମ। ତାଯ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଏକଭାଜନେ ପକ୍କପୂୱୋପି ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତେ ପତିତୋ ନ ସୁପକ୍କୋ ୱିଯ ଖୁଦ୍ଦକୋ ୱିଯ ଚ ଖାଯତି। ସ୍ୱେୱ ପରସ୍ସ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ସୁପକ୍କୋ ୱିଯ ମହନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ଖାଯତି। ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନତା ପନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ପାପିଚ୍ଛତା ନାମ, ସା, ''ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ସମାନୋ ସଦ୍ଧୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅଭିଧମ୍ମେ ଆଗତାଯେୱ, ତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋହଞ୍ଞେ ପତିଟ୍ଠାତି। ସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନା ପନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ମହିଚ୍ଛତା ନାମ। ସାପି, ''ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସଦ୍ଧୋ ସମାନୋ ସଦ୍ଧୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂତି ଇଚ୍ଛତି, ସୀଲୱା ସମାନୋ ସୀଲୱାତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ''ତି (ୱିଭ। ୮୫୧) ଇମିନା ନଯେନ ଆଗତାଯେୱ, ତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସନ୍ତପ୍ପଯୋ ହୋତି, ୱିଜାତମାତାପିସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ସମୁଦ୍ଦୋ ଚ, ମହିଚ୍ଛୋ ଚାପି ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ସକଟେନ ପଚ୍ଚଯଂ ଦେନ୍ତୁ, ତଯୋପେତେ ଅତପ୍ପଯା''ତି।

ସନ୍ତଗୁଣନିଗୂହନତା ପନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ନାମ, ତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନି ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ଗୁଣଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁକାମତାଯ, ''ସଦ୍ଧୋ ସମାନୋ ସଦ୍ଧୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂତି ନ ଇଚ୍ଛତି। ସୀଲୱା, ପୱିୱିତ୍ତୋ, ବହୁସ୍ସୁତୋ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ, ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ, ପଞ୍ଞୱା, ଖୀଣାସୱୋ ସମାନୋ ଖୀଣାସୱୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ''ତି ନ ଇଚ୍ଛତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ମଜ୍ଝନ୍ତିକତ୍ଥେରୋ।

ଥେରୋ କିର ମହାଖୀଣାସୱୋ ଅହୋସି, ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପନସ୍ସ ପାଦମତ୍ତମେୱ ଅଗ୍ଘତି, ସୋ ଅସୋକସ୍ସ ଧମ୍ମରଞ୍ଞୋ ୱିହାରମହଦିୱସେ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ଅତିଲୂଖଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା, ''ଭନ୍ତେ, ଥୋକଂ ବହି ହୋଥା''ତି ଆହଂସୁ। ଥେରୋ, ''ମାଦିସେ ଖୀଣାସୱେ ରଞ୍ଞୋ ସଙ୍ଗହଂ ଅକରୋନ୍ତେ ଅଞ୍ଞୋ କୋ କରିସ୍ସତୀ''ତି ପଥୱିଯଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋଯେୱ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜି। ଏୱଂ ଖୀଣାସୱୋ ସମାନୋ, ''ଖୀଣାସୱୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ''ତି ନ ଇଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭଂ ଥାୱରଂ କରୋତି, ଦାଯକାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତି, ଯଥା ଯଥା ହି ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଥା ତଥା ତସ୍ସ ୱତ୍ତେ ପସନ୍ନା ମନୁସ୍ସା

ବହୂ ଦେନ୍ତି।

ଅପରୋପି ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ – ପଚ୍ଚଯଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଧୁତଙ୍ଗଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ପରିଯତ୍ତିଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଅଧିଗମଅପ୍ପିଚ୍ଛୋତି। ତତ୍ଥ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ପଚ୍ଚଯଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନାମ, ସୋ ଦାଯକସ୍ସ ୱସଂ ଜାନାତି, ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ୱସଂ ଜାନାତି, ଅତ୍ତନୋ ଥାମଂ ଜାନାତି। ଯଦି ହି ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ବହୁ ହୋତି, ଦାଯକୋ ଅପ୍ପଂ ଦାତୁକାମୋ, ଦାଯକସ୍ସ ୱସେନ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି। ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପୋ, ଦାଯକୋ ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ୱସେନ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି। ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋପି ବହୁ, ଦାଯକୋପି ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ଅତ୍ତନୋ ଥାମଂ ଞତ୍ୱା ପମାଣେନେୱ ଗଣ୍ହାତି।

ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନସ୍ସ ଅତ୍ତନି ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ନଜାନାପେତୁକାମୋ ଧୁତଙ୍ଗଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନାମ। ତସ୍ସ ୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ଇମାନି ୱତ୍ଥୂନି – ସୋସାନିକମହାସୁମନତ୍ଥେରୋ କିର ସଟ୍ଠି ୱସ୍ସାନି ସୁସାନେ ୱସି, ଅଞ୍ଞୋ ଏକଭିକ୍ଖୁପି ନ ଅଞ୍ଞାସି, ତେନେୱାହ –

''ସୁସାନେ ସଟ୍ଠି ୱସ୍ସାନି, ଅବ୍ବୋକିଣ୍ଣଂ ୱସାମହଂ;

ଦୁତିଯୋ ମଂ ନ ଜାନେଯ୍ୟ, ଅହୋ ସୋସାନିକୁତ୍ତମୋ''ତି।

ଚେତିଯପବ୍ବତେ ଦ୍ୱେଭାତିଯତ୍ଥେରା ୱସିଂସୁ। ତେସୁ କନିଟ୍ଠୋ ଉପଟ୍ଠାକେନ ପେସିତା ଉଚ୍ଛୁଖଣ୍ଡିକା ଗହେତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ପରିଭୋଗଂ, ଭନ୍ତେ, କରୋଥାତି। ଥେରସ୍ସ ଚ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲନକାଲୋ ଅହୋସି। ସୋ ଅଲଂ, ଆୱୁସୋତି ଆହ। କଚ୍ଚି, ଭନ୍ତେ, ଏକାସନିକତ୍ଥାତି। ଆହରାୱୁସୋ, ଉଚ୍ଛୁଖଣ୍ଡିକାତି ପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି ଏକାସନିକୋ ସମାନୋପି ଧୁତଙ୍ଗଂ ନିଗୂହମାନୋ ପରିଭୋଗଂ କତ୍ୱା ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ପୁନ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଗତୋ।

ଯୋ ପନ ସାକେତକତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ବହୁସ୍ସୁତଭାୱଂ ଜାନାପେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ପରିଯତ୍ତିଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନାମ। ଥେରୋ କିର ଖଣୋ ନତ୍ଥୀତି ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାସୁ ଓକାସଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ମରଣକ୍ଖଣଂ, ଭନ୍ତେ, ଲଭିସ୍ସଥାତି ଚୋଦିତୋ ଗଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କଣିକାରୱାଲିକସମୁଦ୍ଦୱିହାରଂ ଗତୋ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ଥେରନୱମଜ୍ଝିମାନଂ ଉପକାରୋ ହୁତ୍ୱା ମହାପୱାରଣାଯ ଉପୋସଥଦିୱସେ ଧମ୍ମକଥାଯ ଜନପଦଂ ଖୋଭେତ୍ୱା ଗତୋ।

ଯୋ ପନ ସୋତାପନ୍ନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ହୁତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନାଦିଭାୱଂ ଜାନାପେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଅଧିଗମଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନାମ, ତଯୋ କୁଲପୁତ୍ତା ୱିଯ ଘଟିକାରକୁମ୍ଭକାରୋ ୱିଯ ଚ।

ଆଯସ୍ମା ପନ ପୁଣ୍ଣୋ ଅତ୍ରିଚ୍ଛତଂ ପାପିଚ୍ଛତଂ ମହିଚ୍ଛତଞ୍ଚ ପହାଯ ସବ୍ବସୋ ଇଚ୍ଛାପଟିପକ୍ଖଭୂତାଯ ଅଲୋଭସଙ୍ଖାତାଯ ପରିସୁଦ୍ଧାଯ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନାମ ଅହୋସି। ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି, ''ଆୱୁସୋ, ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା ପାପିଚ୍ଛତା ମହିଚ୍ଛତାତି ଇମେ ଧମ୍ମା ପହାତବ୍ବା''ତି ତେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତିତବ୍ବନ୍ତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥଂ କଥେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅତ୍ତନା ଚ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ କତ୍ତା''ତି।

ଦ୍ୱାଦସୱିଧସନ୍ତୋସୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ଅତ୍ତନା ଚ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତିଆଦୀସୁ ୱିସେସତ୍ଥମେୱ ଦୀପଯିସ୍ସାମ। ଯୋଜନା ପନ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ଇତରୀତରପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ପନେସ ସନ୍ତୋସୋ ଦ୍ୱାଦସୱିଧୋ ହୋତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଚୀୱରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ ଯଥସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋତି ତିୱିଧୋ, ଏୱଂ ପିଣ୍ଡପାତାଦୀସୁ। ତସ୍ସାଯଂ ପଭେଦସଂୱଣ୍ଣନା।

ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଚୀୱରଂ ଲଭତି ସୁନ୍ଦରଂ ୱା ଅସୁନ୍ଦରଂ ୱା। ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି, ଅଯମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଅଥ ଯୋ ପକତିଦୁବ୍ବଲୋ ୱା ହୋତି ଆବାଧଜରାଭିଭୂତୋ ୱା, ଗରୁଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତୋ କିଲମତି, ସୋ ସଭାଗେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଲହୁକେନ ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ପଣୀତପଚ୍ଚଯଲାଭୀ ହୋତି, ସୋ ପଟ୍ଟଚୀୱରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ମହଗ୍ଘଚୀୱରଂ ବହୂନି ୱା ପନ ଚୀୱରାନି ଲଭିତ୍ୱା ଇଦଂ ଥେରାନଂ ଚିରପବ୍ବଜିତାନଂ ଇଦଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଅନୁରୂପଂ, ଇଦଂ ଗିଲାନାନଂ ଇଦଂ ଅପ୍ପଲାଭାନଂ ହୋତୂତି ଦତ୍ୱା ତେସଂ ପୁରାଣଚୀୱରଂ ୱା ସଙ୍କାରକୂଟାଦିତୋ ୱା ନନ୍ତକାନି ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ତେହି ସଙ୍ଘାଟିଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି, ଅଯମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ବ୍ୟାଧିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି, ଯେନସ୍ସ ପରିଭୁତ୍ତେନ ଅଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସପ୍ପାଯଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ବହୁଂ ପଣୀତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ଚୀୱରଂ ୱିଯ ଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭିଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ୱା ସେସକଂ ପିଣ୍ଡାଯ ୱା ଚରିତ୍ୱା ମିସ୍ସକାହାରଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସେନାସନଂ ଲଭତି ମନାପଂ ୱା ଅମନାପଂ ୱା, ସୋ ତେନ ନେୱ ସୋମନସ୍ସଂ ନ ପଟିଘଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଅନ୍ତମସୋ ତିଣସନ୍ଥାରକେନାପି ଯଥାଲଦ୍ଧେନେୱ ତୁସ୍ସତି, ଅଯମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ବ୍ୟାଧିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ସେନାସନଂ ଲଭତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ୱସତୋ ଅଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତକେ ସପ୍ପାଯସେନାସନେ ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଲେଣମଣ୍ଡପକୂଟାଗାରାଦୀନି ବହୂନି ପଣୀତସେନାସନାନି ଲଭତି, ସୋ ତାନି ଚୀୱରାଦୀନି ୱିଯ ଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭିଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ। ଯୋପି, ‘‘ଉତ୍ତମସେନାସନଂ ନାମ ପମାଦଟ୍ଠାନଂ, ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମତି, ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତସ୍ସ ପୁନ ପଟିବୁଜ୍ଝତୋ ପାପୱିତକ୍କା ପାତୁଭୱନ୍ତୀ’’ତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତାଦିସଂ ସେନାସନଂ ପତ୍ତମ୍ପି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ସୋ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମ୍ପିସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ସୋ ଯଂ ଲଭତି, ତେନେୱ ସନ୍ତୁସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି, ଅଯମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ତେଲେନ ଅତ୍ଥିକୋ ଫାଣିତଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ତେଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଦେୱ ୱା ପରିଯେସିତ୍ୱା ତେହି ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ବହୁଂ ତେଲମଧୁଫାଣିତାଦିପଣୀତଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ଚୀୱରଂ ୱିଯ ଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭିଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଆଭତକେନ ଯେନ କେନଚି ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଯୋ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ଠପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଚତୁମଧୁରଂ, ‘‘ଗଣ୍ହ, ଭନ୍ତେ, ଯଦିଚ୍ଛସୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସଚସ୍ସ ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନପି ରୋଗୋ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅଥ ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ୱଣ୍ଣିତନ୍ତି ଚତୁମଧୁରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୁତ୍ତହରୀତକେନେୱ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋ ପରମସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି, ଅଯମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇମେସଂ ପନ ପଚ୍ଚେକଂ ପଚ୍ଚଯେସୁ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ସନ୍ତୋସାନଂ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋୱ ଅଗ୍ଗୋ। ଆଯସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚଯେ ଇମେହି ତୀହି ସନ୍ତୋସେହି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଅହୋସି। ସନ୍ତୁଟ୍ଠିକଥଞ୍ଚାତି ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଚ ଇମଂ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିକଥଂ କତ୍ତାୱ ଅହୋସି।

ତିୱିଧପୱିୱେକୱଣ୍ଣନା

ପୱିୱିତ୍ତୋତି କାଯପୱିୱେକୋ ଚିତ୍ତପୱିୱେକୋ ଉପଧିପୱିୱେକୋତି ଇମେହି ତୀହି ପୱିୱେକେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ତତ୍ଥ ଏକୋ ଗଚ୍ଛତି, ଏକୋ ତିଟ୍ଠତି, ଏକୋ ନିସୀଦତି, ଏକୋ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି, ଏକୋ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସତି, ଏକୋ ପଟିକ୍କମତି, ଏକୋ ଚଙ୍କମମଧିଟ୍ଠାତି, ଏକୋ ଚରତି, ଏକୋ ୱିହରତୀତି ଅଯଂ କାଯପୱିୱେକୋ ନାମ। ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ପନ ଚିତ୍ତପୱିୱେକୋ ନାମ। ନିବ୍ବାନଂ ଉପଧିପୱିୱେକୋ ନାମ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ – ‘‘କାଯପୱିୱେକୋ ଚ ୱିୱେକଟ୍ଠକାଯାନଂ ନେକ୍ଖମ୍ମାଭିରତାନଂ। ଚିତ୍ତପୱିୱେକୋ ଚ ପରିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତାନଂ ପରମୱୋଦାନପ୍ପତ୍ତାନଂ। ଉପଧିୱିୱେକୋ ଚ ନିରୁପଧୀନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱିସଙ୍ଖାରଗତାନ’’ନ୍ତି (ମହାନି। ୫୭)। ପୱିୱେକକଥନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଚ ଇମଂ ପୱିୱେକକଥଂ କତ୍ତା।

ପଞ୍ଚୱିଧସଂସଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

ଅସଂସଟ୍ଠୋତି ପଞ୍ଚୱିଧେନ ସଂସଗ୍ଗେନ ୱିରହିତୋ। ସୱନସଂସଗ୍ଗୋ ଦସ୍ସନସଂସଗ୍ଗୋ ସମୁଲ୍ଲପନସଂସଗ୍ଗୋ ସମ୍ଭୋଗସଂସଗ୍ଗୋ କାଯସଂସଗ୍ଗୋତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ ସଂସଗ୍ଗୋ। ତେସୁ ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ସୁଣାତି, ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା କୁମାରିକା ୱା ଅଭିରୂପା ଦସ୍ସନୀଯା ପାସାଦିକା ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ ସମନ୍ନାଗତା’’ତି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସକ୍କୋତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତତୀତି ଏୱଂ ପରେହି ୱା କଥୀଯମାନଂ ରୂପାଦିସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅତ୍ତନା ୱା ହସିତଲପିତଗୀତସଦ୍ଦଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ରାଗୋ ସୱନସଂସଗ୍ଗୋ ନାମ। ସୋ ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧପଚ୍ଚେକବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଚ ପଞ୍ଚଗ୍ଗଲଲେଣୱାସୀତିସ୍ସଦହରସ୍ସ ଚ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ –

ଦହରୋ କିର ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗିରିଗାମୱାସିକମ୍ମାରଧୀତାଯ ପଞ୍ଚହି କୁମାରୀହି ସଦ୍ଧିଂ ପଦୁମସରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ପଦୁମାନି ଚ ପିଲନ୍ଧିତ୍ୱା ମଧୁରସ୍ସରେନ ଗାଯନ୍ତିଯା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା କାମରାଗେନ ୱିଦ୍ଧୋ ୱିସେସା ପରିହାଯିତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣି। ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ନ ହେୱ ଖୋ ସୁଣାତି, ଅପିଚ ଖୋ ସାମଂ ପସ୍ସତି ଇତ୍ଥିଂ ୱା କୁମାରିଂ ୱା ଅଭିରୂପଂ ଦସ୍ସନୀଯଂ ପାସାଦିକଂ ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ ସମନ୍ନାଗତଂ। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସକ୍କୋତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତତୀତି ଏୱଂ ୱିସଭାଗରୂପଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ପନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନରାଗୋ ଦସ୍ସନସଂସଗ୍ଗୋ ନାମ। ସୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ –

ଏକୋ କିର ଦହରୋ କାଳଦୀଘୱାପିଦ୍ୱାରୱିହାରଂ ଉଦ୍ଦେସତ୍ଥାଯ ଗତୋ। ଆଚରିଯୋ ତସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯଂ ଦିସ୍ୱା ଓକାସଂ ନ କରୋତି। ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅନୁବନ୍ଧତି। ଆଚରିଯୋ ସଚେ ଅନ୍ତୋଗାମେ ନ ଚରିସ୍ସସି। ଦସ୍ସାମି ତେ ଉଦ୍ଦେସନ୍ତି ଆହ। ସୋ ସାଧୂତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉଦ୍ଦେସେ ନିଟ୍ଠିତେ ଆଚରିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆଚରିଯୋ ମେ ଇମସ୍ମିଂ ଗାମେ ଚରିତୁଂ ନ ଦେତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣନ୍ତି ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଗାମଂ ପାୱିସି, ଏକା କୁଲଧୀତା ପୀତକୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଗେହେ ଠିତା ଦହରଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାତରାଗା ଉଳୁଙ୍କେନ ଯାଗୁଂ ଆହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି। ଅଥ ନଂ ମାତାପିତରୋ କିଂ ଅମ୍ମାତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ଦ୍ୱାରେନ ଗତଂ ଦହରଂ ଲଭମାନା ଜୀୱିସ୍ସାମି, ଅଲଭମାନା ମରିସ୍ସାମୀତି। ମାତାପିତରୋ ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ଦହରଂ ପତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ନିୱତ୍ତଥ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଆହଂସୁ। ଦହରୋ ଅଲଂ ଗଚ୍ଛାମୀତି। ତେ, ''ଇଦଂ ନାମ, ଭନ୍ତେ, କାରଣ''ନ୍ତି ଯାଚିତ୍ୱା – ''ଅମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ, ଗେହେ ଏତ୍ତକଂ ନାମ ଧନଂ ଅତ୍ଥି, ଏକାଯେୱ ନୋ ଧୀତା, ତ୍ୱଂ ନୋ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠସ୍ସସି, ସୁଖେନ ସକ୍କା ଜୀୱିତୁ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ଦହରୋ, ''ନ ମୟ୍ହଂ ଇମିନା ପଲିବୋଧେନ ଅତ୍ଥୋ''ତି ଅନାଦିଯିତ୍ୱାୱ ପକ୍କନ୍ତୋ।

ମାତାପିତରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ, ନାସକ୍ଖିମ୍ହା ଦହରଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ, ଯଂ ଅଞ୍ଞଂ ସାମିକଂ ଇଚ୍ଛସି, ତଂ ଲଭିସ୍ସସି, ଉଟ୍ଠେହି ଖାଦ ଚ ପିୱ ଚା''ତି ଆହଂସୁ। ସା ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୀ ସତ୍ତାହଂ ନିରାହାରା ହୁତ୍ୱା କାଲମକାସି। ମାତାପିତରୋ ତସ୍ସା ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ତଂ ପୀତକୱତ୍ଥଂ ଧୁରୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଦଂସୁ, ଭିକ୍ଖୂ ୱତ୍ଥଂ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଭାଜଯିଂସୁ। ଏକୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସଂ ଗହେତ୍ୱା କଲ୍ୟାଣୀୱିହାରଂ ଆଗତୋ। ସୋପି ଦହରୋ ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀତି ତତ୍ଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦି। ମହଲ୍ଲକୋ ତଂ ୱତ୍ଥଖଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା, ''ଇମିନା ମେ ପରିସ୍ସାୱନଂ ୱିଚାରେଥା''ତି ଦହରଂ ଅୱୋଚ। ଦହରୋ ମହାଥେର ''କୁହିଂ ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ସବ୍ବଂ ପୱତ୍ତିଂ କଥେସି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ, ''ଏୱରୂପାଯ ନାମ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସଂ ନାଲତ୍ଥ''ନ୍ତି ରାଗଗ୍ଗିନା ଦଡ୍ଢୋ ତତ୍ଥେୱ କାଲମକାସି।

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆଲାପସଲ୍ଲାପୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନରାଗୋ ପନ ସମୁଲ୍ଲପନସଂସଗ୍ଗୋ ନାମ। ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସନ୍ତକଂ, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗକରଣୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନରାଗୋ ସମ୍ଭୋଗସଂସଗ୍ଗୋ ନାମ। ସୋ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ମରିଚୱଟ୍ଟିୱିହାରମହେ କିର ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତସହସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ନ଱ୁତିସହସ୍ସାନି ଏୱ ଅହେସୁଂ। ଏକୋ ସାମଣେରୋ ଉଣ୍ହଯାଗୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସକିଂ ଚୀୱରକଣ୍ଣେ ଠପେସି, ସକିଂ ଭୂମିଯଂ। ଏକା ସାମଣେରୀ ଦିସ୍ୱା ଏତ୍ଥ ପତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଯାହୀତି ଥାଲକଂ ଅଦାସି। ତେ ଅପରଭାଗେ ଏକସ୍ମିଂ ଭଯେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପରସମୁଦ୍ଦଂ ଅଗମଂସୁ। ତେସୁ ଭିକ୍ଖୁନୀ ପୁରେତରଂ ଅଗମାସି। ସା, ''ଏକୋ କିର ସୀହଳଭିକ୍ଖୁ ଆଗତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା, – ''ଭନ୍ତେ, ମରିଚୱଟ୍ଟିୱିହାରମହକାଲେ ତୁମ୍ହେ କତିୱସ୍ସା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ତଦାହଂ ସତ୍ତୱସ୍ସିକସାମଣେରୋ। ତ୍ୱଂ ପନ କତିୱସ୍ସାତି? ଅହଂ ସତ୍ତୱସ୍ସିକସାମଣେରୀଯେୱ ଏକସ୍ସ ସାମଣେରସ୍ସ ଉଣ୍ହଯାଗୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତଠପନତ୍ଥଂ ଥାଲକମଦାସିନ୍ତି। ଥେରୋ, ''ଅହଂ ସୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଥାଲକଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ତେ ଏତ୍ତକେନେୱ ସଂସଗ୍ଗେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଦ୍ୱେପି ସଟ୍ଠିୱସ୍ସକାଲେ ୱିବ୍ଭମିଂସୁ।

ହତ୍ଥଗାହାଦିୱସେନ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନରାଗୋ କାଯସଂସଗ୍ଗୋ ନାମ। ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ମହାଚେତିଯଙ୍ଗଣେ କିର ଦହରଭିକ୍ଖୂ ସଜ୍ଝାଯଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତେସଂ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଦହରଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି। ତତ୍ରେକୋ ଦହରୋ ହତ୍ଥଂ ପସାରେନ୍ତୋ ଏକିସ୍ସା ଦହରଭିକ୍ଖୁନିଯା କାଯଂ ଛୁପି। ସା ତଂ ହତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉରସ୍ମିଂ ଠପେସି, ଏତ୍ତକେନ ସଂସଗ୍ଗେନ ଦ୍ୱେପି ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ତା।

ଗାହଗାହକାଦିୱଣ୍ଣନା

ଇମେସୁ ପନ ପଞ୍ଚସୁ ସଂସଗ୍ଗେସୁ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସୱନଦସ୍ସନସମୁଲ୍ଲପନସମ୍ଭୋଗକାଯପରାମାସା ନିଚ୍ଚମ୍ପି ହୋନ୍ତିଯେୱ, ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଠପେତ୍ୱା କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ସେସା କାଲେନ କାଲଂ ହୋନ୍ତି; ତଥା ଉପାସକୌପାସିକାହି ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବେପି କାଲେନ କାଲଂ ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ହି କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଚିତ୍ତଂ ରକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଏକୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଗାହଗାହକୋ ହୋତି, ଏକୋ ଗାହମୁତ୍ତକୋ, ଏକୋ ମୁତ୍ତଗାହକୋ, ଏକୋ ମୁତ୍ତମୁତ୍ତକୋ।

ତତ୍ଥ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ମନୁସ୍ସାପି ଆମିସେନ ଉପଲାପେତ୍ୱା ଗହଣୱସେନ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁପି ପୁପ୍ଫଫଲାଦୀହି ଉପଲାପେତ୍ୱା ଗହଣୱସେନ

ଉପସଙ୍କମତି, ଅଯଂ ଗାହଗାହକୋ ନାମ। ଯଂ ପନ ମନୁସ୍ସା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୱସେନ ଉପସଙ୍କମତି, ଅଯଂ ଗାହମୁତ୍ତକୋ ନାମ। ଯସ୍ସ ମନୁସ୍ସା ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଦେନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ ପୁପ୍ଫଫଲାଦୀହି ଉପଲାପେତ୍ୱା ଗହଣୱସେନ ଉପସଙ୍କମତି, ଅଯଂ ମୁତ୍ତଗାହକୋ ନାମ। ଯସ୍ସ ମନୁସ୍ସାପି ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଦେନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁପି ଚୂଳପିଣ୍ଡପାତିଯତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୱସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଅଯଂ ମୁତ୍ତମୁତ୍ତକୋ ନାମ।

ଥେରଂ କିର ଏକା ଉପାସିକା ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଉପଟ୍ଠହି। ଏକଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଅଗ୍ଗି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗେହାନି ଝାପେସି। ଅଞ୍ଞେସଂ କୁଲୂପକଭିକ୍ଖୂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା – ''କିଂ ଉପାସିକେ, ଅପି କିଞ୍ଚି ଭଣ୍ଡକଂ ଅରୋଗଂ କାତୁଂ ଅସକ୍ଖିତ୍ଥା''ତି ପଟିସନ୍ଥାରଂ ଅକଂସୁ। ମନୁସ୍ସା, ''ଅମ୍ହାକଂ ମାତୁ କୁଲୂପକତ୍ଥେରୋ ଭୁଞ୍ଜନୱେଲାଯମେୱ ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଆହଂସୁ। ଥେରୋପି ପୁନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱ ଆଗତୋ। ଉପାସିକା କୋଟ୍ଠଚ୍ଛାଯାଯ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଥେରେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେ ମନୁସ୍ସା ଆହଂସୁ – ''ଅମ୍ହାକଂ ମାତୁ କୁଲୂପକତ୍ଥେରୋ ଭୁଞ୍ଜନୱେଲାଯମେୱ ଆଗତୋ''ତି। ଉପାସିକା, ''ତୁମ୍ହାକଂ କୁଲୂପକା ତୁମ୍ହାକଂଯେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା, ମଯ୍ହଂ ଥେରୋ ମଯ୍ହେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ''ତି ଆହ। ଆଯସ୍ମା ପନ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ସଂସଗ୍ଗେହି ଚତୂହିପି ପରିସାହି ସଦ୍ଧିଂ ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଗାହମୁତ୍ତକୋ ଚେୱ ମୁତ୍ତମୁତ୍ତକୋ ଚ ଅହୋସି। ଯଥା ଚ ସଯଂ ଅସଂସଟ୍ଠୋ, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ତଂ ଅସଂସଗ୍ଗକଥଂ କତ୍ତା ଅହୋସି।

ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋତି ପଗ୍ଗହିତୱୀରିଯୋ, ପରିପୁଣ୍ଣକାଯିକଚେତସିକୱୀରିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଗମନେ ଉପ୍ପନ୍ନକିଲେସଂ ଠାନଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ଦେତି, ଠାନେ ଉପ୍ପନ୍ନକିଲେସଂ ନିସଜ୍ଜଂ, ନିସଜ୍ଜାଯ ଉପ୍ପନ୍ନକିଲେସଂ ସଯନଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନ ଦେତି, ମନ୍ତେନ କଣ୍ହସପ୍ପଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ, ଅମିତ୍ତଂ ଗୀୱାଯ ଅକ୍କମନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ୱିଚରତି, ଅଯଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ନାମ। ଥେରୋ ଚ ତାଦିସୋ ଅହୋସି। ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ତଥେୱ ୱୀରିଯାରମ୍ଭକଥଂ କତ୍ତା ଅହୋସି।

ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋତିଆଦୀସୁ ସୀଲନ୍ତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ। ସମାଧୀତି ୱିପସ୍ସନାପାଦକା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ। ପଞ୍ଞାତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଞ୍ଞାଣଂ। ୱିମୁତ୍ତୀତି ଅରିଯଫଲଂ। ୱିମୁତ୍ତିଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନନ୍ତି ଏକୂନୱୀସତିୱିଧଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞ୍ଞାଣଂ। ଥେରୋ ସଯମ୍ପି ସୀଲାଦୀହି ସମ୍ପନ୍ନୋ ଅହୋସି ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ସୀଲାଦିକଥଂ କତ୍ତା। ସ୍ୱାଯଂ ଦସହି କଥାୱତ୍ଥୂହି ଓୱଦତୀତି ଓୱାଦକୋ। ଯଥା ପନ ଏକୋ ଓୱଦତିଯେୱ, ସୁଖୁମଂ ଅତ୍ଥଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଜାନାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ନ ଏୱଂ ଥେରୋ। ଥେରୋ ପନ ତାନି ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ୱିଞ୍ଞାପେତୀତି ୱିଞ୍ଞାପକୋ। ଏକୋ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, କାରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଥେରୋ କାରଣମ୍ପି ସନ୍ଦସ୍ସେତୀତି ସନ୍ଦସ୍ସକୋ। ଏକୋ ୱିଜମାନଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତି, ଗାହେତୁଂ ପନ ନ ସକ୍କୋତି। ଥେରୋ ଗାହେତୁମ୍ପି ସକ୍କୋତୀତି ସମାଦପକୋ। ଏୱଂ ସମାଦପେତ୍ୱା ପନ ତେସୁ କଥାୱତ୍ଥୂସୁ ଉସ୍ସାହଜନନୱସେନ ଭିକ୍ଖୂ ସମୁତ୍ତେଜେତୀତି ସମୁତ୍ତେଜକୋ। ଉସ୍ସାହଜାତେ ୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ୱା ସମ୍ପହଂସେତୀତି ସମ୍ପହଂସକୋ।

ପଞ୍ଚଲାଭୱଣ୍ଣନା

୨୫୩।ସୁଲଦ୍ଧଲାଭାତି ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱପଚ୍ଚଜାଦିଗୁଣଲାଭା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଆଯସ୍ମତୋ ପନ ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ସୁଲଦ୍ଧଲାଭା ଏତେ, ଯସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖା ଏୱଂ ୱଣ୍ଣୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ଅପଣ୍ଡିତେହି ୱଣ୍ଣକଥନଂ ନାମ ନ ତଥା ଲାଭୋ, ପଣ୍ଡିତେହି ୱଣ୍ଣକଥନଂ ପନ ଲାଭୋ। ଗିହୀ ହି ୱା ୱଣ୍ଣକଥନଂ ନ ତଥା ଲାଭୋ, ଗିହୀ ହି ''ୱଣ୍ଣଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି, ''ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟୋ ସଣ୍ହୋ ସଖିଲୋ ସୁଖସମ୍ଭାସୋ, ୱିହାରଂ ଆଗତାନଂ ଯାଗୁଭତ୍ତଫାଣିତାଦୀହି ସଙ୍ଗହଂ କରୋତୀ''ତି କଥେନ୍ତୋ ଅୱଣ୍ଣମେୱ କଥେତି। ''ଅୱଣ୍ଣଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ''ଅଯଂ ଥେରୋ ମନ୍ଦମନ୍ଦୋ ୱିଯ ଅବଲବଲୋ ୱିଯ ଭାକୁଟିକଭାକୁଟିକୋ ୱିଯ ନତ୍ଥି ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସୋ''ତି କଥେନ୍ତୋ ୱଣ୍ଣମେୱ କଥେତି। ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହିପି ସତ୍ଥୁ ପରମ୍ମୁଖା ୱଣ୍ଣକଥନଂ ନ ତଥା ଲାଭୋ, ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖା ପନ ଅତିଲାଭୋତି ଇମମ୍ପି ଅତ୍ଥୱସଂ ପଟିଚ୍ଚ ''ସୁଲଦ୍ଧଲାଭା''ତି ଆହ। ଅନୁମସ୍ସ ଅନୁମସ୍ସାତି ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା। ତଞ୍ଚ ସତ୍ଥା ଅବ୍ଭନୁମୋଦତୀତି ତଞ୍ଚସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଏୱମେତଂ ଅଗ୍ଗିଚ୍ଛୋ ଚ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଚ ସୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଅନୁମୋଦତି। ଇତି ୱିଞ୍ଞୂହି ୱଣ୍ଣଭାସନଂ ଏକୋ ଲାଭୋ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ଏକୋ, ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖା ଏକୋ, ଅନୁମସ୍ସ ଅନୁମସ୍ସ ଏକୋ, ସତ୍ଥାରା ଅବ୍ଭନୁମୋଦନଂ ଏକୋତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଲାଭେ ସନ୍ଧାଯ ''ସୁଲଦ୍ଧଲାଭା''ତି ଆହ। କଦାଚୀତି କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ କାଲେ। କରହଚୀତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସିଯା କୋଚିଦେୱ କଥାସଲ୍ଲାପୋତି ଅପି ନାମ କୋଚି କଥାସମୁଦାଚାରୋପି ଭୱେଯ୍ୟ। ଥେରେନ କିର ଆଯସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ନେୱ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ନସ୍ସ ଧମ୍ମକଥା ସୁତପୁବ୍ବା। ଇତି ସୋ ତସ୍ସ ଦସ୍ସନମ୍ପି ଧମ୍ମକଥମ୍ପି ପତ୍ଥଯମାନୋ ଏୱମାହ।

ଚାରିକାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୫୪।ଯଥାଭିରନ୍ତନ୍ତି ଯଥାଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିହରିତ୍ୱା। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସନ୍ତାନଂ ଛାଯୂଦକାଦିୱିପତ୍ତିଂ ୱା ଅପ୍ଫାସୁକସେନାସନଂ ୱା, ମନୁସ୍ସାନଂ ଅସ୍ସଦ୍ଧାଦିଭାୱଂ ୱା ଆଗମ୍ମ ଅନଭିରତି ନାମ ନତ୍ଥି। ତେସଂ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ''ଇଧ ଫାସୁ ୱିହରାମା''ତି ଅଭିରମିତ୍ୱା ଚିରୱିହାରୋପି ନତ୍ଥି। ଯତ୍ଥ ପନ ତଥାଗତେ ୱିହରନ୍ତେ ସତ୍ତା ସରଣେସୁ ୱା ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି, ସୀଲାନି ୱା ସମାଦିଯନ୍ତି, ପବ୍ବଜନ୍ତି ୱା, ତତୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗାଦୀନଂ ୱା ପନ ତେସଂ ଉପନିସ୍ସଯୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧା ସତ୍ତେ ତାସୁ ସମ୍ପତ୍ତୀସୁ ପତିଟ୍ଠାପନଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱସନ୍ତି; ତାସଂ ଅଭାୱେ ପକ୍କମନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଯଥାଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିହରିତ୍ୱା''ତି। ଚାରିକଂ ଚରମାନୋତି ଅଦ୍ଧାନଗମନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ। ଚାରିକା ଚ ନାମେସା ଭଗୱତୋ ଦୁୱିଧା ହୋତି ତୁରିତଚାରିକା ଚ, ଅତୁରିତଚାରିକା ଚ।

ତତ୍ଥ ଦୂରେପି ବୋଧନେଯ୍ୟପୁଗ୍ଗଲଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ବୋଧନତ୍ଥାଯ ସହସା ଗମନଂ ତୁରିତଚାରିକା ନାମ। ସା ମହାକସ୍ସପପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନାଦୀସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଭଗୱା ହି ମହାକସ୍ସପଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମୁହୁତ୍ତେନ ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଗମାସି, ଆଳୱକସ୍ସତ୍ଥାଯ ତିଂସଯୋଜନଂ, ତଥା ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସ୍ସ । ପୁକ୍କୁସାତିସ୍ସ ପନ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନଂ, ମହାକପ୍ପିନସ୍ସ ୱୀସଯୋଜନସତଂ, ଖଦିରୱନିଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ସତ୍ତ ଯୋଜନସତାନି ଅଗମାସି; ଧମ୍ମସେନାପତିନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ ୱନୱାସୀତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ତିଗାୱୁତାଧିକଂ ୱୀସଯୋଜନସତଂ।

ଏକଦିୱସଂ କିର ଥେରୋ, ''ତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ, ଭନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆହ। ଭଗୱା, ''ଅହମ୍ପି ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଆନନ୍ଦ, ୱୀସତିସହସ୍ସାନଂ ଛଳଭିଞ୍ଞାନଂ ଆରୋଚେହି – 'ଭଗୱା ୱନୱାସୀତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସତୀ'''ତି। ତତୋ ଦୁତିଯଦିୱସେ ୱୀସତିସହସ୍ସଖୀଣାସୱପରିୱୁତୋ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ୱୀସଯୋଜନସତମତ୍ଥକେ ତସ୍ସ ଗୋଚରଗାମଦ୍ୱାରେ ଓତରିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପି। କମ୍ମନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛମାନା ମନୁସ୍ସା ଦିସ୍ୱା, ''ସତ୍ଥା, ଭୋ, ଆଗତୋ, ମା କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଗମିତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ଦତ୍ୱା ପାନୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତା, ''କୁହିଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଦହରଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଉପାସକା, ନ ଭଗୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛତି, ଇଧେୱ ତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଆଗତୋତି । ତେ ''ଅମ୍ହାକଂ କିର କୁଲୂପକତ୍ଥେରସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ସତ୍ଥା ଆଗତୋ, ନୋ ୱତ ନୋ ଥେରୋ ଓରମତ୍ତକୋ''ତି ସୋମନସ୍ସଜାତା ଅହେସୁଂ।

ଅଥ ଭଗୱତୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ସାମଣେରୋ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ''ଉପାସକା ମହା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ତେ, ''ସତ୍ଥା, ଭନ୍ତେ, ଆଗତୋ''ତି ଆରୋଚେସୁଂ, ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତେନ ଆପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପତ୍ତଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା, ''ଅଲଂ, ତିସ୍ସ, ନିଟ୍ଠିତଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଆହ। ତତୋ ଉପଜ୍ଝାଯଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚମକାସି। ଅଥସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ସତ୍ଥା ମଙ୍ଗଲଂ ୱତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା, ''କତରୋ ତେ, ତିସ୍ସ, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗମନମଗ୍ଗୋ''ତି ଆହ। ''ଅଯଂ ଭଗୱା''ତି। ମଗ୍ଗଂ ଦେସଯମାନୋ ପୁରତୋ ଯାହି ତିସ୍ସାତି। ଭଗୱା କିର ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ମଗ୍ଗଦେସକୋ ସମାନୋପି ''ସକଲତିଗାୱୁତେ ମଗ୍ଗେ ସାମଣେରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଚ୍ଛାମୀ''ତି ତଂ ମଗ୍ଗଦେସକମକାସି।

ସୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ୱତ୍ତମକାସି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା, ''କତରୋ ତେ, ତିସ୍ସ, ଚଙ୍କମୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାମଣେରସ୍ସ ନିସୀଦନପାସାଣେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ''ତିସ୍ସ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୁଖଂ ୱସସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଆହ – ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ମେ ଠାନେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘହତ୍ଥିମିଗମୋରାଦୀନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣତୋ ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାଯ ସୁଖଂ ୱସାମୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା, ''ତିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେହି, ବୁଦ୍ଧଦାଯଜ୍ଜଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସନ୍ନିପତିତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଅଗମାସୀତି। ଅଯଂ ତୁରିତଚାରିକା ନାମ।

ଯଂ ପନ ଗାମନିଗମପଟିପାଟିଯା ଦେୱସିକଂ ଯୋଜନଡ୍ଢଯୋଜନୱସେନ ପିଣ୍ଡପାତଚରିଯାଦୀହି ଲୋକଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଗମନଂ, ଅଯଂ ଅତୁରିତଚାରିକା ନାମ। ଇମଂ ପନ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ଭଗୱା ମହାମଣ୍ଡଲଂ ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲଂ ଅନ୍ତିମମଣ୍ଡଲନ୍ତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ମଣ୍ଡଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଚରତି। ତତ୍ଥ ମହାମଣ୍ଡଲଂ ନୱଯୋଜନସତିକଂ, ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲଂ ଛଯୋଜନସତିକଂ, ଅନ୍ତିମମଣ୍ଡଲଂ ତିଯୋଜନସତିକଂ। ଯଦା ମହାମଣ୍ଡଲେ ଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମୋ ହୋତି, ମହାପୱାରଣାଯ ପୱାରେତ୍ୱା ପାଟିପଦଦିୱସେ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ନିକ୍ଖମତି। ସମନ୍ତା ଯୋଜନସତଂ ଏକକୋଲାହଲଂ ଅହୋସି, ପୁରିମଂ ପୁରିମଂ ଆଗତା ନିମନ୍ତେତୁଂ ଲଭନ୍ତି; ଇତରେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ମଣ୍ଡଲେସୁ ସକ୍କାରୋ ମହାମଣ୍ଡଲେ ଓସରତି। ତତ୍ର ଭଗୱା ତେସୁ ତେସୁ ଗାମନିଗମେସୁ ଏକାହଂ ଦ୍ୱୀହଂ ୱସନ୍ତୋ ମହାଜନଂ ଆମିସପଟିଗ୍ଗହେନ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଧମ୍ମଦାନେନ ଚସ୍ସ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସିତଂ କୁସଲଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ନୱହି ମାସେହି ଚାରିକଂ ପରିଯୋସାପେତି।

ସଚେ ପନ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମଥୱିପସ୍ସନା ତରୁଣା ହୋତି, ମହାପୱାରଣାଯ ଅପୱାରେତ୍ୱା ପୱାରଣାସଙ୍ଗହଂ ଦତ୍ୱା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାଯ

ପୱାରେତ୍ୱା ମିଗସିରସ୍ସ ପଠମଦିୱସେ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲଂ ଓସରତି। ଅଞ୍ଞେନପି କାରଣେନ ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲେ ଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମୋ ଚତୁମାସଂ ୱସିତ୍ୱାୱ ନିକ୍ଖମତି। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଇତରେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ମଣ୍ଡଲେସୁ ସକ୍କାରୋ ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲେ ଓସରତି। ଭଗୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ଲୋକଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠହି ମାସେହି ଚାରିକଂ ପରିଯୋସାପେତି।

ସଚେ ପନ ଚତୁମାସଂ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସସ୍ସାପି ଭଗୱତୋ ୱେନେଯ୍ୟସତ୍ତା ଅପରିପକ୍କିନ୍ଦ୍ରିଯା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରିପାକଂ ଆଗମଯମାନୋ ଅପରମ୍ପି ଏକଂ ମାସଂ ୱା ଦ୍ୱିତିଚତୁମାସଂ ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱସିତ୍ୱା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ନିକ୍ଖମତି। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଇତରେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ମଣ୍ଡଲେସୁ ସକ୍କାରୋ ଅନ୍ତୋମଣ୍ଡଲେ ଓସରତି। ଭଗୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ଲୋକଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସତ୍ତହି ୱା ଛହି ୱା ପଞ୍ଚହି ୱା ଚତୂହି ୱା ମାସେହି ଚାରିକଂ ପରିଯୋସାପେତି। ଇତି ଇମେସୁ ତୀସୁ ମଣ୍ଡଲେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ନ ଚୀୱରାଦିହେତୁ ଚରତି। ଅଥ ଖୋ ଯେ ଦୁଗ୍ଗତା ବାଲା ଜିଣ୍ଣା ବ୍ଯାଧିତା, ତେ କଦା ତଥାଗତଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି? ମଯି ପନ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତେ ମହାଜନୋ ତଥାଗତଦସ୍ସନଂ ଲଭିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ କେଚି ଚିତ୍ତାନି ପସାଦେସ୍ସନ୍ତି, କେଚି ମାଲାଦୀହି ପୂଜେସ୍ସନ୍ତି, କେଚି କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, କେଚି ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନଂ ପହାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯାତି ଏୱଂ ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯ ଚାରିକଂ ଚରତି।

ଅପିଚ ଚତୂହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି – ଜଙ୍ଘାୱିହାରୱସେନ ସରୀରଫାସୁକତ୍ଥାଯ, ଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିକାଲଂ ଅଭିକଙ୍ଖନତ୍ଥାଯ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପନତ୍ଥାଯ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରିପାକଗତିନ୍ଦ୍ରିଯେ ବୋଧନେଯ୍ୟସତ୍ତେ ବୋଧନତ୍ଥାଯାତି। ଅପରେହିପି ଚତୂହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି – ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱା, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱା, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱା, ମହତା ଧମ୍ମୱସ୍ସେନ ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ସନ୍ତପ୍ପେସ୍ସାମୀତି ୱାତି । ଅପରେହି ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି – ପାଣାତିପାତା ୱିରମିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱା, ଅଦିନ୍ନାଦାନା… କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା… ମୁସାୱାଦା… ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ୱିରମିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱାତି। ଅପରେହି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି – ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱା, ଦୁତିଯଂ…ପେ… ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱାତି। ଅପରେହି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି – ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ଅଧିଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱା, ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ…ପେ… ଅରହତ୍ତଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱାତି। ଅଯଂ ଅତୁରିତଚାରିକା, ସା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା। ସା ପନେସା ଦୁୱିଧା ହୋତି ନିବଦ୍ଧଚାରିକା, ଅନିବଦ୍ଧଚାରିକା ଚ। ତତ୍ଥ ଯଂ ଏକସ୍ସେୱ ବୋଧନେଯ୍ୟସତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ନିବଦ୍ଧଚାରିକା ନାମ। ଯଂ ପନ ଗାମନିଗମନଗରପଟିପାଟିୱସେନ ଚରତି, ଅଯଂ ଅନିବଦ୍ଧଚାରିକା ନାମ। ଏସା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା।

ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱାତି ସେନାସନଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା। ତଂ ପନ ପଟିସାମେନ୍ତୋ ଥେରୋ ନ ଚୂଳପତ୍ତମହାପତ୍ତ-ଚୂଳଥାଲକମହାଥାଲକ-ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଚୀୱର-ଦୁକୂଲଚୀୱରାଦୀନଂ ଭଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା ସପ୍ପିତେଲାଦୀନଂ ୱା ପନ ଘଟେ ପୂରାପେତ୍ୱା ଗବ୍ଭେ ନିଦହିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ କୁଞ୍ଚିକମୁଦ୍ଦିକାଦୀନି ଯୋଜାପେସି। ‘‘ସଚେ ନ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁ ୱା ସାମଣେରୋ ୱା ଆରାମିକୋ ୱା ଉପାସକୋ ୱା, ଚତୂସୁ ପାସାଣେସୁ ମଞ୍ଚେ ମଞ୍ଚଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ପୀଠେ ପୀଠଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଚୀୱରୱଂସେ ୱା ଚୀୱରରଜ୍ଜୁଯା ୱା ଉପରି ପୁଞ୍ଜଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱାରୱାତପାନଂ ଥକେତ୍ୱା ପକ୍କମିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୩୬୧) ୱଚନତୋ ପନ ନେୱାସିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆପୁଚ୍ଛନମତ୍ତକେନେୱ ପଟିସାମେସି।

ଯେନ ସାୱତ୍ଥି ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମୀତି ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଯେନ ଦିସାଭାଗେନ ସାୱତ୍ଥି ତେନ ପକ୍କାମି। ପକ୍କମନ୍ତୋ ଚ ନ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ସପ୍ପିତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ଗାହାପେତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତୋ। ଯୂଥଂ ପହାଯ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପନ ମତ୍ତହତ୍ଥୀ ୱିଯ, ଅସହାଯକିଚ୍ଚୋ ସୀହୋ ୱିଯ, ପତ୍ତଚୀୱରମତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଏକକୋୱ ପକ୍କାମି। କସ୍ମା ପନେସ ପଞ୍ଚସତେହି ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ରାଜଗହଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଇଦାନି ନିକ୍ଖନ୍ତୋତି? ରାଜଗହଂ କପିଲୱତ୍ଥୁତୋ ଦୂରଂ ସଟ୍ଠିଯୋଜନାନି, ସାୱତ୍ଥି ପନ ପଞ୍ଚଦସ। ସତ୍ଥା ରାଜଗହତୋ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି, ଇଦାନି ଆସନ୍ନୋ ଜାତୋତି ସୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମୀତି ଅକାରଣମେତଂ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ହି ଏସ ଯୋଜନସହସ୍ସମ୍ପି ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ତଦା ପନ କାଯୱିୱେକୋ ନ ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁନ୍ତି। ବହୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଗମନକାଲେ ହି ଏକସ୍ମିଂ ଗଚ୍ଛାମାତି ୱଦନ୍ତେ ଏକୋ ଇଧେୱ ୱସାମାତି ୱଦତି। ଏକସ୍ମିଂ ୱସାମାତି ୱଦନ୍ତେ ଏକୋ ଗଚ୍ଛାମାତି ୱଦତି। ତସ୍ମା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ଫାସୁକସେନାସନେ କାଯୱିୱେକଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱା ନ ସକ୍କା ହୋତି, ଏକକସ୍ସ ପନ ତଂ ସବ୍ବଂ ସୁଲଭଂ ହୋତୀତି ତଦା ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଇଦାନି ପକ୍କାମି।

ଚାରିକଂଚରମାନୋତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଅଯଂ ଚାରିକା ନାମ ମହାଜନସଙ୍ଗହତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧାନଂଯେୱ ଲବ୍ଭତି, ବୁଦ୍ଧେ ଉପାଦାଯ ପନ ରୁଳ୍ହୀସଦ୍ଦେନ ସାୱକାନମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି କିଲଞ୍ଜାଦୀହି କତଂ ବୀଜନମ୍ପି ତାଲୱଣ୍ଟଂ ୱିଯ। ଯେନ ଭଗୱାତି ସାୱତ୍ଥିଯା ଅୱିଦୂରେ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଜେତୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ମକ୍ଖେତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ୱା ପାନକଂ ୱା

ପିଣ୍ଡିତ୍ୱା ଥୋକଂ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀତି ଚିତ୍ତମ୍ପି ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଉଜୁକଂ ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣମେୱ ଅଗମାସି। ଥେରସ୍ସ ହି ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନ ଭିକ୍ଖୁନା କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ରାହୁଲଂ ୱା ଆନନ୍ଦଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଓକାସଂ କାରେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀତି ଏୱମ୍ପି ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସି।

ଥେରୋ ହି ସୟମେୱ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ୱଲ୍ଲଭୋ ରଞ୍ଞୋ ସଙ୍ଗାମୱିଜୟମହାଯୋଧୋ ୱିୟ। ଯଥା ହି ତାଦିସସ୍ସ ଯୋଧସ୍ସ ରାଜାନଂ ଦଟ୍ଠୁକାମସ୍ସ ଅଞ୍ଞଂ ସେୱିତ୍ୱା ଦସ୍ସନକମ୍ମଂ ନାମ ନତ୍ଥି; ୱଲ୍ଲଭତାୟ ସୟମେୱ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଥେରୋପି ବୁଦ୍ଧସାସନେ ୱଲ୍ଲଭୋ, ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଂ ସେୱିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ପାଦପୁଞ୍ଛନମ୍ହି ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି। ଭଗୱାପି ''ପଚ୍ଚୂସକାଲେୟେୱ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଅଦ୍ଦସ। ତସ୍ମା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସୂଚିଘଟିକଂ ଅଦତ୍ୱାୱ ଦରଥଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ନିସୀଦି। ଥେରୋ କୱାଟଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଧମ୍ମିୟା କଥାୟାତି ଭଗୱା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ କଥେନ୍ତୋ ଚୂଳଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୧।୩୨୫ ଆଦୟୋ) ତିଣ୍ଣଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ସାମଗ୍ଗିରସାନିସଂସଂ କଥେସି; ସେକ୍ଖସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୨୨ ଆଦୟୋ) ଆୱସଥାନିସଂସଂ, ଘଟିକାରସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୨୮୨ ଆଦୟୋ) ସତିପଟିଲାଭିକଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତକଥଂ; ରଟ୍ଠପାଲସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୩୦୪) ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ, ସେଲସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨। ୩୯୬ ଆଦୟୋ) ପାନକାନିସଂସକଥଂ , ଉପକ୍କିଲେସସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୩।୨୩୬ ଆଦୟୋ) ଭଗୁତ୍ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ଏକୀଭାୱେ ଆନିସଂସଂ କଥେସି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ରଥୱିନୀତେ ଆୟସ୍ମତୋ ପୁଣ୍ଣସ୍ସ କଥେନ୍ତୋ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁନିସ୍ସୟଂ ଅନନ୍ତନୟଂ ନାମ ଦସ୍ସେସି ପୁଣ୍ଣ, ଅୟମ୍ପି ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥାୟେୱ ସନ୍ତୋସକଥାୟେୱାତି। ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତସ୍ସ ସାୱକସ୍ସ ୱେଲନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ହତ୍ଥପ୍ପସାରଣଂ ୱିୟ ଅହୋସି।

ଯେନ ଅନ୍ଧୱନନ୍ତି ତଦା କିର ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ଜେତୱନଂ ଆକିଣ୍ଣଂ ହୋତି, ବହୂ ଖତ୍ତିୟବ୍ରାହ୍ମଣାଦୟୋ ଜେତୱନଂ ଓସରନ୍ତି; ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଖନ୍ଧାୱାରଟ୍ଠାନଂ ୱିୟ ହୋତି, ନ ସକ୍କା ପୱିୱେକଂ ଲଭିତୁଂ। ଅନ୍ଧୱନଂ ପନ ପଧାନଘରସଦିସଂ ପୱିୱିତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଯେନନ୍ଧୱନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି। କସ୍ମା ପନ ମହାଥେରେ ନ ଅଦ୍ଦସ? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ସାୟନ୍ହସମୟେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମହାଥେରେ ଦିସ୍ୱା ପୁନ ଦସବଲଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ମହାଥେରାନଂ ଏକଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସତ୍ଥୁ ଦ୍ୱେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତତୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମମ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି।

ସତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିପଞ୍ହୱଣ୍ଣନା

୨୫୬।ଅଭିଣ୍ହଂ କିତ୍ତୟମାନୋ ଅହୋସୀତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଣ୍ଣଂ କିତ୍ତୟମାନୋ ୱିହାସି। ଥେରୋ କିର ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ''ପୁଣ୍ଣୋ କିର ନାମ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ ଚତୂହି ପରିସାହି ସଦ୍ଧିଂ ଅସଂସଟ୍ଠୋ, ସୋ ଦସବଲସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ଆଗମିସ୍ସତି; କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ମଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଥେରନୱମଜ୍ଝିମାନଂ ସତିକରଣତ୍ଥଂ ଆୟସ୍ମତୋ ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ଗୁଣଂ ଭାସତି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ମହଲ୍ଲକଭିକ୍ଖୂ ନାମ ନ ସବ୍ବକାଲଂ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ହୋନ୍ତି; ଗୁଣକଥାୟ ପନସ୍ସ କଥିତାୟ ଯୋ ଚ ନଂ ଭିକ୍ଖୁ ପସ୍ସିସ୍ସତି; ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେସ୍ସତୀ''ତି। ଅଥାୟଂ ଥେରସ୍ସେୱ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ ତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତଂ ପଉଚୀୱରମାଦାୟ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ। କଥଂ ପନ ନଂ ଏସ ଅଞ୍ଞାସୀତି? ପୁଣ୍ଣ, ପୁଣ୍ଣାତି ୱତ୍ୱା କଥେନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମକଥାୟ ଅଞ୍ଞାସି – ''ଅୟଂ ସୋ ଥେରୋ, ଯସ୍ସ ମେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କିତ୍ତୟମାନୋ ହୋତୀ''ତି। ଇତି ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ନିସୀଦନଂ ଆଦାୟାତି ନିସୀଦନଂ ନାମ ସଦସଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅୱାୟିମଂ। ଥେରୋ ପନ ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋତି ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ। ସୀସାନୁଲୋକୀତି ଯୋ ଉନ୍ନତଟ୍ଠାନେ ପିଟ୍ଠିଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ନିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ସୀସଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅୟମ୍ପି ସୀସାନୁଲୋକୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତାଦିସୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧି। ଥେରୋ ହି କିଞ୍ଚାପି ସଂୟତପଦସଦ୍ଦତାୟ ଅଚ୍ଚାସନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ପଦସଦ୍ଦେନ ନ ବାଧତି, ''ନାୟଂ ସମ୍ମୋଦନକାଲୋ''ତି ଞତ୍ୱା ପନ ନ ଅଚ୍ଚାସନ୍ନୋ, ଅନ୍ଧୱନଂ ନାମ ମହନ୍ତଂ, ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିଲୀନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତେନ, ଆୱୁସୋ ପୁଣ୍ଣ, ପୁଣ୍ଣାତି ଅଫାସୁକସଦ୍ଦୋ କାତବ୍ବୋ ହୋତୀତି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଜାନନତ୍ଥଂ ନାତିଦୂରେ ହୁତ୍ୱା ସୀସାନୁଲୋକୀ ଅଗମାସି। ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦୀତି ଦିୱାୱିହାରତ୍ଥାୟ ନିସୀଦି।

ତତ୍ଥ ଆୟସ୍ମାପି ପୁଣ୍ଣୋ ଉଦିଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣଜଚ୍ଚୋ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି। ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋପି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି। ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋପି ଅରହତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିସମାପନ୍ନୋ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି। ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋପି କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନୋ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଏକମସଙ୍ଖେୟ୍ୟଂ। ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋପି ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତୋ ମହାଖୀଣାସୱୋ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି। ଇତି ଏକଂ କନକଗୁହଂ ପୱିଟ୍ଠା ଦ୍ୱେ ସୀହା ୱିୟ, ଏକଂ ୱିଜମ୍ଭନଭୂମିଂ ଓତିଣ୍ଣା ଦ୍ୱେ ବ୍ୟଗ୍ଘା ୱିୟ, ଏକଂ ସୁପୁପ୍ଫିତସାଲୱନଂ ପୱିଟ୍ଠା ଦ୍ୱେ ଛଦ୍ଦନ୍ତନାଗରାଜାନୋ ୱିୟ, ଏକଂ ସିମ୍ବଲିୱନଂ ପୱିଟ୍ଠା ଦ୍ୱେ ସୁପଣ୍ଣରାଜାନୋ ୱିୟ, ଏକଂ ନରୱାହନଯାନଂ ଅଭିରୂଳ୍ହା ଦ୍ୱେ ୱେସ୍ସୱଣା ୱିୟ, ଏକଂ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲଂ ଅଭିନିସିନ୍ନା ଦ୍ୱେ ସକ୍କା ୱିୟ, ଏକୱିମାନବ୍ଭନ୍ତରଗତା ଦ୍ୱେ ହାରିତମହାବ୍ରହ୍ମାନୋ ୱିୟ ଚ ତେ ଦ୍ୱେପି ବ୍ରାହ୍ମଣଜଚ୍ଚା ଦ୍ୱେପି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ଦ୍ୱେପି ସମାପତ୍ତିଲାଭିନୋ ଦ୍ୱେପି ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନା ଦ୍ୱେପି ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତା ମହାଖୀଣାସୱା ଏକଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା ତଂ ୱନଟ୍ଠାନଂ ସୋଭୟିଂସୁ।

ଭଗୱତି ନୋ, ଆୱୁସୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀତି, ଆୱୁସୋ, କିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଆୟସ୍ମତା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀତି? ଇଦଂ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସଂ ଜାନନ୍ତୋପି କଥାସମୁଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ପୁରିମକଥାୟ ହି ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତାୟ ପଚ୍ଛିମକଥା ନ ଜାୟତି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ସୋତୁକାମୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଆୱୁସୋ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୁସ୍ସତୀ''ତି ପଟିପାଟିୟା ସତ୍ତ ୱିସୁଦ୍ଧିୟୋ ପୁଚ୍ଛି। ତାସଂ ୱିତ୍ଥାରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତା। ଆୟସ୍ମା ପନ ପୁଣ୍ଣୋ ୟସ୍ମା ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲାଦୀସୁ ଠିତସ୍ସାପି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ମତ୍ଥକଂ ନ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମା, ''ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ''ତି ସବ୍ବଂ ପଟିକ୍ଖିପି।

କିମତ୍ଥଂଚରହାୱୁସୋତି ୟଦି ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ନ ୱୁସ୍ସତି, ଅଥ କିମତ୍ଥଂ ୱୁସ୍ସତୀତି ପୁଚ୍ଛି। ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋତି ଏତ୍ଥ ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନଂ ନାମ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟପରିନିବ୍ବାନଂ। ଦ୍ୱେଧା ଉପାଦାନାନି ଗହଣୂପାଦାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୟୂପାଦାନଞ୍ଚ। ଗହଣୂପାଦାନଂ ନାମ କାମୁପାଦାନାଦିକଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ, ପଚ୍ଚୟୂପାଦାନଂ ନାମ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରାତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପଚ୍ଚୟା। ତତ୍ଥ ଗହଣୂପାଦାନୱାଦିନୋ ଆଚରିୟା ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନନ୍ତି ଚତୂସୁ ଉପାଦାନେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନାପି କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନନ୍ତି କଥେନ୍ତି। ତଞ୍ହି ନ ଚ ଉପାଦାନସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଉପାଦିୟତି, କିଲେସାନଞ୍ଚ ପରିନିବ୍ବୁତନ୍ତେ ଜାତତ୍ତା ପରିନିବ୍ବାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଚ୍ଚୟୂପାଦାନୱାଦିନୋ ପନ ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନନ୍ତି ଅପ୍ପଚ୍ଚୟପରିନିବ୍ବାନଂ। ପଚ୍ଚୟୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅସଙ୍ଖତଂ ଅମତଧାତୁମେୱ ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନନ୍ତି କଥେନ୍ତି। ଅୟଂ ଅନ୍ତୋ, ଅୟଂ କୋଟି, ଅୟଂ ନିଟ୍ଠା। ଅପ୍ପଚ୍ଚୟପରିନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ତସ୍ସ ହି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ଥେରୋ ''ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥ''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧି ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି ପୁନ ପୁଚ୍ଛଂ ଆରଭି।

୨୫୮। ଥେରୋପି ସବ୍ବପରିୱତ୍ତେସୁ ତଥେୱ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିୟୋସାନେ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଂ ଚେ, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞପେୟ୍ୟାତି ୟଦି ପଞ୍ଞପେୟ୍ୟ। ସଉପାଦାନଂୟେୱ ସମାନଂ ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନଂ ପଞ୍ଞପେୟ୍ୟାତି ସଙ୍ଗହଣଧମ୍ମମେୱ ନିଗ୍ଗହଣଧମ୍ମଂ ସପ୍ପଚ୍ଚୟଧମ୍ମମେୱ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମମେୱ ଅସଙ୍ଖତଧମ୍ମନ୍ତି ପଞ୍ଞପେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିୟଂ ପନ ସପ୍ପଚ୍ଚୟଧମ୍ମମେୱ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମମେୱ ଅସଙ୍ଖତଧମ୍ମନ୍ତି ପଞ୍ଞପେୟ୍ୟାତି ଅୟମେୱ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ହି, ଆୱୁସୋତି ଏତ୍ଥ ୱଟ୍ଟାନୁଗତୋ ଲୋକିୟବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସୋ ହି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲମତ୍ତସ୍ସାପି ଅଭାୱତୋ ସବ୍ବସୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମେହି ଧମ୍ମେହି। ତେନ ହାୱୁସୋତି ୟେନ କାରଣେନ ଏକଚ୍ଚେ ପଣ୍ଡିତା ଉପମାୟ ଅତ୍ଥଂ ଜାନନ୍ତି, ତେନ କାରଣେନ ଉପମଂ ତେ କରିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସତ୍ତରଥୱିନୀତୱଣ୍ଣନା

୨୫୯।ସତ୍ତରଥୱିନୀତାନୀତି ୱିନୀତଅସ୍ସାଜାନିୟୟୁତ୍ତେ ସତ୍ତ ରଥେ। ୟାୱଦେୱ, ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥାତି , ଆୱୁସୋ, ଅୟଂ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧି ନାମ, ୟାୱଦେୱ, ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥା। ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥାତି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନମେତଂ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ, ୟାୱଦେୱ, ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିସଙ୍ଖାତା ଅତ୍ଥା, ତାୱ ଅୟଂ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧି ନାମ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା। ୟା ପନ ଅୟଂ ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧି, ଏସା ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିୟା ଅତ୍ଥୋ, ଅୟଂ କୋଟି, ଇଦଂ ପରିୟୋସାନଂ, ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିୟଂ ଠିତସ୍ସ ହି ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିକିଚ୍ଚଂ କତଂ ନାମ ହୋତୀତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବପଦେସୁ।

ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ୱିୟ ହି ଜରାମରଣଭୀରୁକୋ ୟୋଗାୱଚରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସାୱତ୍ଥିନଗରଂ ୱିୟ ସକ୍କାୟନଗରଂ, ସାକେତନଗରଂ ୱିୟ ନିବ୍ବାନନଗରଂ, ରଞ୍ଞୋ ସାକେତେ ୱଡ୍ଢିଆୱହସ୍ସ ସୀଘଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାପୁଣିତବ୍ବସ୍ସ ଅଚ୍ଚାୟିକସ୍ସ କିଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକାଲୋ ୱିୟ ୟୋଗିନୋ ଅନଭିସମେତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଅଭିସମୟକିଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକାଲୋ। ସତ୍ତ ରଥୱିନୀତାନି ୱିୟ ସତ୍ତ ୱିସୁଦ୍ଧିୟୋ, ପଠମଂ ରଥୱିନୀତଂ ଆରୁଳ୍ହକାଲୋ ୱିୟ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିୟଂ ଠିତକାଲୋ, ପଠମରଥୱିନୀତାଦୀହି ଦୁତିୟାଦୀନି ଆରୁଳ୍ହକାଲୋ ୱିୟ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଆଦୀହି ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିଆଦୀସୁ ଠିତକାଲୋ। ସତ୍ତମେନ ରଥୱିନୀତେନ ସାକେତେ ଅନ୍ତେପୁରଦ୍ୱାରେ ଓରୁୟ୍ହ ଉପରିପାସାଦେ ଞାତିମିତ୍ତଗଣପରିୱୁତସ୍ସ ସୁରସଭୋଜନପରିଭୋଗକାଲୋ ୱିୟ ୟୋଗିନୋ ଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିୟା ସବ୍ବକିଲେସେ ଖେପେତ୍ୱା ଧମ୍ମୱରପାସାଦଂ ଆରୁୟ୍ହ ପରୋପଣ୍ଣାସକୁସଲଧମ୍ମପରିୱାରସ୍ସ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିରୋଧସୟନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଲୋକୁତ୍ତରସୁଖାନୁଭୱନକାଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଇତି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ପୁଣ୍ଣଂ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଲାଭିଂ ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ସତ୍ତ ୱିସୁଦ୍ଧିୟୋ ପୁଚ୍ଛି। ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପନ ଧମ୍ମସେନାପତି କିଂ ଜାନିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି, ଉଦାହୁ ଅଜାନିତ୍ୱା? ତିତ୍ଥକୁସଲୋ ୱା ପନ ହୁତ୍ୱା ୱିସୟସ୍ମିଂ ପୁଚ୍ଛି, ଉଦାହୁ ଅତିତ୍ଥକୁସଲୋ ହୁତ୍ୱା ଅୱିସୟସ୍ମିଂ? ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋପି ଚ କିଂ ଜାନିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ଉଦାହୁ ଅଜାନିତ୍ୱା? ତିତ୍ଥକୁସଲୋ ୱା ପନ ହୁତ୍ୱା ୱିସୟସ୍ମିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ଉଦାହୁ

ଅତିହ୍ଵକୁସଲୋ ହୁତ୍ୱା ଅୱିସଯେତି? ଜାନିତ୍ୱା ତିହ୍ଵକୁସଲୋ ହୁତ୍ୱା ୱିସଯେ ପୁଚ୍ଛୀତି ହି ୱଦମାନୋ ଧମ୍ମସେନାପତିଂଯେୱ ୱଦେୟ୍ୟ। ଜାନିତ୍ୱା ତିହ୍ଵକୁସଲୋ ହୁତ୍ୱା ୱିସଯେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୀତି ୱଦମାନୋ ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରଂଯେୱ ୱଦେୟ୍ୟ। ଯଞ୍ହି ୱିସୁଦ୍ଧୀସୁ ସଂଖିତ୍ତଂ, ତଂ କଥାୱତ୍ଥୂସୁ ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣଂ। ଯଂ କଥାୱତ୍ଥୂସୁ ସଂଖିତ୍ତଂ, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧୀସୁ ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣଂ। ତଦମିନା ନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱିସୁଦ୍ଧୀସୁ ହି ଏକା ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧି ଚତ୍ତାରି କଥାୱତ୍ଥୂନି ହୁତ୍ୱା ଆଗତା ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥା ସନ୍ତୁଟ୍ଠିକଥା ଅସଂସଗ୍ଗକଥା, ସୀଲକଥାତି। ଏକା ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧି ତୀଣି କଥାୱତ୍ଥୂନି ହୁତ୍ୱା ଆଗତା – ପୱିୱେକକଥା, ୱୀରିଯାରମ୍ଭକଥା, ସମାଧିକଥାତି, ଏୱଂ ତାୱ ଯଂ ୱିସୁଦ୍ଧୀସୁ ସଂଖିତ୍ତଂ, ତଂ କଥାୱତ୍ଥୂସୁ ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣଂ। କଥାୱତ୍ଥୂସୁ ପନ ଏକା ପଞ୍ଞାକଥା ପଞ୍ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିଯୋ ହୁତ୍ୱା ଆଗତା – ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧି, କଙ୍ଖାୱିତରଣୱିସୁଦ୍ଧି, ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧି, ପଟିପଦାଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧି, ଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧୀତି, ଏୱଂ ଯଂ କଥାୱତ୍ଥୂସୁ ସଂଖିତ୍ତଂ, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧୀସୁ ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣଂ। ତସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ସତ୍ତ ୱିସୁଦ୍ଧିଯୋ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ନ ଅଞ୍ଞଂ ପୁଚ୍ଛି, ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନିଯେୱ ପୁଚ୍ଛି। ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋପି ସତ୍ତ ୱିସୁଦ୍ଧିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ନ ଅଞ୍ଞଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନିଯେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୀତି। ଇତି ଉଭୋପେତେ ଜାନିତ୍ୱା ତିହ୍ଵକୁସଲା ହୁତ୍ୱା ୱିସଯେୱ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ ଚେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୁଂ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୬୦।କୋ ନାମୋ ଆଯସ୍ମାତି ନ ଥେରୋ ତସ୍ସ ନାମଂ ନ ଜାନାତି। ଜାନନ୍ତୋଯେୱ ପନ ସମ୍ମୋଦିତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛି। କଥଞ୍ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ଥେରୋ ସମ୍ମୋଦମାନୋ ଆହ। ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋତି ମନ୍ତାଣିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପୁତ୍ତୋ। ଯଥା ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଯଥା ସୁତୱତା ସାୱକେନ ବ୍ଯାକାତବ୍ବା, ଏୱମେୱ ବ୍ଯାକତାତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ। ଅନୁମସ୍ସ ଅନୁମସ୍ସାତି ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ଓଗାହେତ୍ୱା ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା। ଚେଲଣ୍ଡୁପକେନାତି ଏତ୍ଥ ଚେଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱତ୍ଥଂ, ଅଣ୍ଡୁପକଂ ଚୁମ୍ବଟକଂ। ୱତ୍ଥଚୁମ୍ବଟକଂ ସୀସେ କତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ତତ୍ଥ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପରିହରନ୍ତାପି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଦସ୍ସନାଯ ଲଭେୟ୍ୟୁଂ, ଏୱଂ ଲଦ୍ଧଦସ୍ସନମ୍ପି ତେସଂ ଲାଭାଯେୱାତି ଅଟ୍ଠାନପରିକପ୍ପେନ ଅଭିଣ୍ହଦସ୍ସନସ୍ସ ଉପାଯଂ ଦସ୍ସେସି। ଏୱଂ ଅପରିହରନ୍ତେନ ହି ପଞ୍ହଂ ୱା ପୁଚ୍ଛିତୁକାମେନ ଧମ୍ମଂ ୱା ସୋତୁକାମେନ ''ଥେରୋ କତ୍ଥ ଠିତୋ କତ୍ଥ ନିସିନ୍ନୋ''ତି ପରିଯେସନ୍ତେନ ଚରିତବ୍ବଂ ହୋତି। ଏୱଂ ପରିହରନ୍ତା ପନ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେଯେୱ ସୀସତୋ ଓରୋପେତ୍ୱା ମହାରହେ ଆସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ସକ୍କା ହୋନ୍ତି ପଞ୍ହଂ ୱା ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଧମ୍ମଂ ୱା ସୋତୁଂ। ଇତି ଅଟ୍ଠାନପରିକପ୍ପେନ ଅଭିଣ୍ହଦସ୍ସନସ୍ସ ଉପାଯଂ ଦସ୍ସେସି।

ସାରିପୁତ୍ତୋତି ଚ ପନ ମନ୍ତି ସାରିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପୁତ୍ତୋତି ଚ ପନ ଏୱଂ ମଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଜାନନ୍ତି। ସତ୍ଥୁକପ୍ପେନାତି ସତ୍ଥୁସଦିସେନ। ଇତି ଏକପଦେନେୱ ଆଯସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ଆହଚ୍ଚ ଠପେନ୍ତୋ ୱିଯ ଉକ୍ଖିପି। ଥେରସ୍ସ ହି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକନ୍ତଧମ୍ମକଥିକଭାୱୋ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ଅମଚ୍ଚଞ୍ହି ପୁରୋହିତଂ ମହନ୍ତୋତି ୱଦମାନୋ ରାଜସଦିସୋତି ୱଦେୟ୍ୟ, ଗୋଣଂ ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣୋତି, ୱାପିଂ ସମୁଦ୍ଦପ୍ପମାଣୋତି, ଆଲୋକଂ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯାଲୋକପ୍ପମାଣୋତି, ଇତୋ ପରଂ ଏତେସଂ ମହନ୍ତଭାୱକଥା ନାମ ନତ୍ଥି। ସାୱକମ୍ପି ମହାତି ୱଦନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁପଟିଭାଗୋତି ୱଦେୟ୍ୟ, ଇତୋ ପରଂ ତସ୍ସ ମହନ୍ତଭାୱକଥା ନାମ ନତ୍ଥି। ଇଚ୍ଚାଯସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଏକପଦେନେୱ ଥେରଂ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ଆହଚ୍ଚ ଠପେନ୍ତୋ ୱିଯ ଉକ୍ଖିପି।

ଏତ୍ତକମ୍ପି ନୋ ନପ୍ପଟିଭାସେୟ୍ୟାତି ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଭାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯା ପନାଯଂ ଉପମା ଆହଟା, ତଂ ନ ଆହରେୟ୍ୟାମ, ଅତ୍ଥମେୱ କଥେୟ୍ୟାମ। ଉପମା ହି ଅଜାନନ୍ତାନଂ ଆହରୀଯତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଇଦମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉପମା ନାମ ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ସନ୍ତିକେ ଆହରୀଯତି, ଥେରଂ ପନେସ ଅପଚାଯମାନୋ ଏୱମାହାତି।

ଅନୁମସ୍ସ ଅନୁମସ୍ସ ପୁଚ୍ଛିତାତି ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ଓଗାହେତ୍ୱା ଓଗାହେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତା। କିଂ ପନ ପଞ୍ହସ୍ସ ପୁଚ୍ଛନଂ ଭାରିଯଂ, ଉଦାହୁ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି? ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନଂ ନୋ ଭାରିଯଂ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ପନ ଭାରିଯଂ। ସହେତୁକଂ ୱା ସକାରଣଂ କତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନମ୍ପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନମ୍ପି ଭାରିଯମେୱ। ସମନୁମୋଦିଂସୂତି ସମଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିଂସୁ। ଇତି ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଦେସନା ନିଟ୍ଠିତାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ରଥୱିନୀତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ନିୱାପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୬୧।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ନିୱାପସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନେୱାପିକୋତି ଯୋ ମିଗାନଂ ଗହଣତ୍ଥାଯ ଅରଞ୍ଞେ ତିଣବୀଜାନି ୱପତି ''ଇଦଂ ତିଣଂ ଖାଦିତୁଂ ଆଗତେ ମିଗେ ସୁଖଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି। ନିୱାପନ୍ତି ୱପ୍ପଂ। ନିୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱପିତଂ। ମିଗଜାତାତି ମିଗଘଟା। ଅନୁପଖଜ୍ଜାତି ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା। ମୁଚ୍ଛିତାତି ତଣ୍ହାମୁଚ୍ଛନାଯ ମୁଚ୍ଛିତା, ତଣ୍ହାଯ ହଦଯଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମୁଚ୍ଛନାକାରଂ ପାପିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ମଦଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ମାନମଦଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି। ପମାଦନ୍ତି

ୱିସ୍ସଟ୍ଟସତିଭାୱଂ। ଯଥାକାମକରଣୀଯା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ଯଥା ଇଚ୍ଛିସ୍ସାମ, ତଥା କାତବ୍ବା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ନିୱାପେତି ଇମସ୍ମିଂ ନିୱାପଟ୍ଠାନେ। ଏକଂ କିର ନିୱାପତିଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି ନିଦାଘଭଦ୍ଦକଂ, ତଂ ଯଥା ଯଥା ନିଦାଘୋ ହୋତି, ତଥା ତଥା ନୀୱାରୱନଂ ୱିଯ ମେଘମାଲା ୱିଯ ଚ ଏକଗ୍ଘନଂ ହୋତି, ତଂ ଲୁଦ୍ଦକା ଏକସ୍ମିଂ ଉଦକଫାସୁକଟ୍ଠାନେ କସିତ୍ୱା ୱପିତ୍ୱା ୱତିଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ରକ୍ଖନ୍ତି। ଅଥ ଯଦା ମହାନିଦାଘେ ସବ୍ବତିଣାନି ସୁକ୍ଖାନି ହୋନ୍ତି, ଜିୱ୍ହାତେମନମତ୍ତମ୍ପି ଉଦକଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ହୋତି, ତଦା ମିଗଜାତା ସୁକ୍ଖତିଣାନି ଚେୱ ପୁରାଣପଣ୍ଣାନି ଚ ଖାଦନ୍ତା କମ୍ପମାନା ୱିଯ ୱିଚରନ୍ତା ନିୱାପତିଣସ୍ସ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା ୱଧବନ୍ଧନାଦୀନି ଅଗଣଯିତ୍ୱା ୱତିଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତା ପୱିସନ୍ତି। ତେସଞ୍ହି ନିୱାପତିଣଂ ଅତିୱିଯ ପିଯଂ ହୋତି ମନାପଂ। ନେୱାପିକୋ ତେ ଦିସ୍ୱା ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଦିୱସାନି ପମତ୍ତୋ ୱିଯ ହୋତି, ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ଅନ୍ତୋନିୱାପଟ୍ଠାନେ ତହିଂ ତହିଂ ଉଦକଆୱାଟକାପି ହୋନ୍ତି, ମିଗା ୱିୱଟଦ୍ୱାରେନ ପୱିସିତ୍ୱା ଖାଦିତମତ୍ତକଂ ପିୱିତମତ୍ତକମେୱ କତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି, ପୁନଦିୱସେ କିଞ୍ଚି ନ କରୋନ୍ତୀତି କଣ୍ଣେ ଚାଲଯମାନା ଖାଦିତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ଅତରମାନା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପୁନଦିୱସେ କୋଚି କିଞ୍ଚି କତ୍ତା ନତ୍ଥୀତି ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ମଣ୍ଡଲଗୁମ୍ବଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତି। ଲୁଦ୍ଦକା ତେସଂ ପମତ୍ତଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ ସମ୍ପରିୱାରେତ୍ୱା କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ତେ ତସ୍ମିଂ ନିୱାପେ ନେୱାପିକସ୍ସ ଯଥାକାମକରଣୀଯା ଭୱନ୍ତି।

୨୬୨।ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସୁ ମିଗଜାତେସୁ। ପଠମା ମିଗଜାତାତି, ମିଗଜାତା ପଠମଦୁତିଯା ନାମ ନତ୍ଥି। ଭଗୱା ପନ ଆଗତପଟିପାଟିୱସେନ କପ୍ପେତ୍ୱା ପଠମା, ଦୁତିଯା, ତତିଯା , ଚତୁତ୍ଥାତି ନାମଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱାତି ଯଥାକାମଂ କତ୍ତବ୍ବଭାୱତୋ; ୱସୀଭାୱୋଯେୱ ହି ଏତ୍ଥ ଇଦ୍ଧୀତି ଚ ଆନୁଭାୱୋତି ଚ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

୨୬୩।ଭଯଭୋଗାତି ଭଯେନ ଭୋଗତୋ। ବଲୱୀରିଯନ୍ତି ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରଣୱାଯୋଧାତୁ, ସା ପରିହାଯୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୬୪।ଉପନିସ୍ସାଯ ଆସଯଂ କପ୍ପେଯ୍ୟାମାତି ଅନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତାନମ୍ପି ଭଯମେୱ, ବାହିରତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତାନମ୍ପି ଭଯମେୱ, ମଯଂ ପନ ଅମୁଂ ନିୱାପଟ୍ଠାନଂ ନିସ୍ସାଯ ଏକମନ୍ତେ ଆସଯଂ କପ୍ପେଯ୍ୟାମାତି ଚିନ୍ତଯିଂସୁ। ଉପନିସ୍ସାଯଆସଯଂ କପ୍ପଯିଂସୂତି ଲୁଦ୍ଦକା ନାମ ନ ସବ୍ବକାଲଂ ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ମଯଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ମଣ୍ଡଲଗୁମ୍ବେସୁ ଚେୱ ୱତିପାଦେସୁ ଚ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏତେସୁ ମୁଖଧୋୱନତ୍ଥଂ ୱା ଆହାରକିଚ୍ଚକରଣତ୍ଥଂ ୱା ପକ୍କନ୍ତେସୁ ନିୱାପୱତ୍ଥୁଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଖାଦିତମତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିସ୍ସାମାତି ନିୱାପୱତ୍ଥୁଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଗହନେସୁ ଗୁମ୍ବୱତିପାଦାଦୀସୁ ଆସଯଂ କପ୍ପଯିଂସୁ। ଭୁଞ୍ଜିଂସୂତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଲୁଦ୍ଦକାନଂ ପମାଦକାଲଂ ଞତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। କେତବିନୋତି ସିକ୍ଖିତକେରାଟିକା। ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାତି ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୋ ୱିଯ। ପରଜନାତି ଯକ୍ଖା। ଇମେ ନ ମିଗଜାତାତି। ଆଗତିଂ ୱା ଗତିଂ ୱାତି ଇମିନା ନାମ ଠାନେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅମୁତ୍ର ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଇଦଂ ନେସଂ ନ ଜାନାମ। ଦଣ୍ଡୱାକରାହୀତି ଦଣ୍ଡୱାକରଜାଲେହି। ସମନ୍ତା ସପ୍ପଦେସଂ ଅନୁପରିୱାରେସୁନ୍ତି ଅତିମାଯାୱିନୋ ଏତେ, ନ ଦୂରଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ସନ୍ତିକେଯେୱ ନିପନ୍ନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ନିୱାପକ୍ଖେତ୍ତସ୍ସ ସମନ୍ତା ସପ୍ପଦେସଂ ମହନ୍ତଂ ଓକାସଂ ଅନୁପରିୱାରେସୁଂ। ଅଦ୍ଦସଂସୂତି ଏୱଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱାକରଜାଲଂ ସମନ୍ତତୋ ଚାଲେତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତା ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ଯତ୍ଥ ତେତି ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ତେ ଗାହଂ ଅଗମଂସୁ, ତଂ ଠାନଂ ଅଦ୍ଦସଂସୂତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୬୫।ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯତ୍ଥ ଅଗତୀତି ତେ କିର ଏୱଂ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ''ଅନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଖାଦନ୍ତାନମ୍ପି ଭଯମେୱ, ବାହିରତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତାନମ୍ପି ସନ୍ତିକେ ୱସିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତାନମ୍ପି ଭଯମେୱ, ତେପି ହି ୱାକରଜାଲେନ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗହିତାଯେୱା''ତି, ତେନ ତେସଂ ଏତଦହୋସି – ''ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯତ୍ଥ ନେୱାପିକସ୍ସ ଚ ନେୱାପିକପରିସାଯ ଚ ଅଗତି ଅୱିସଯୋ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେଯ୍ୟାମା''ତି। ଅଞ୍ଞେ ଘଟ୍ଟେସ୍ସନ୍ତୀତି ତତୋ ତତୋ ଦୂରତରୱାସିନୋ ଅଞ୍ଞେ ଘଟ୍ଟେସ୍ସନ୍ତି। ତେ ଘଟ୍ଟିତା ଅଞ୍ଞେତି ତେପି ଘଟ୍ଟିତା ଅଞ୍ଞେ ତତୋ ଦୂରତରୱାସିନୋ ଘଟ୍ଟେସ୍ସନ୍ତି। ଏୱଂ ଇମଂନିୱାପଂ ନିୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବସୋ ମିଗଜାତା ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଇମଂ ଅମ୍ହେହି ନିୱୁତ୍ତଂ ନିୱାପଂ ସବ୍ବେ ମିଗଘଟା ମିଗସଙ୍ଘା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସନ୍ତି ପରିଚ୍ଚଜିସ୍ସନ୍ତି। ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖେଯ୍ୟାମାତି ତେସଂ ଗହଣେ ଅବ୍ୟାୱଟା ଭୱେଯ୍ୟାମାତି; ଯଥା ତଥା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ହି ତରୁଣପୋତକୋ ୱା ମହଲ୍ଲକୋ ୱା ଦୁବ୍ବଲୋ ୱା ଯୂଥପରିହୀନୋ ୱା ସକ୍କା ହୋନ୍ତି ଲଦ୍ଧୁଂ, ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥି। ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିଂସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅବ୍ୟାୱଟାୱ ଅହେସୁଂ।

୨୬୭।ଅମୁଂନିୱାପଂ ନିୱୁତ୍ତଂ ମାରସ୍ସ ଅମୂନି ଚ ଲୋକାମିସାନୀତି ଏତ୍ଥ ନିୱାପୋତି ୱା ଲୋକାମିସାନୀତି ୱା ୱଟ୍ଟାମିସଭୂତାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କାମଗୁଣାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ମାରୋ ନ ଚ ବୀଜାନି ୱିଯ କାମଗୁଣେ ୱପେନ୍ତୋ ଆହିଣ୍ଡତି, କାମଗୁଣଗିଦ୍ଧାନଂ ପନ ଉପରି ୱସଂ ୱତ୍ତେତି, ତସ୍ମା କାମଗୁଣା ମାରସ୍ସ ନିୱାପା ନାମ ହୋନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅମୁଂ ନିୱାପଂ ନିୱୁତ୍ତଂ ମାରସ୍ସା''ତି। ନ ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ ମାରସ୍ସ ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱାତି ମାରସ୍ସ ୱସଂ ଗତା ଅହେସୁଂ, ଯଥାକାମକରଣୀଯା। ଅଯଂ ସପୁତ୍ତଭରିଯପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଆଗତୌପମା।

୨୬୮।ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ପରିହାଯୀତି ଏତ୍ଥ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ନାମ ଅରଞ୍ଞେ ୱସିସ୍ସାମାତି ଉପ୍ପନ୍ନଅଜ୍ଝାସଯୋ; ସୋ ପରିହାଯୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥୂପମେ

ଅହଂ ଇମେ ଦୁତିଯେତି ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଧମ୍ମିକପଟ୍ଟଜ୍ଜାଯ ଉପମା। ବ୍ରାହ୍ମଣା ହି ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସଓସ୍ସାନି କୋମାରବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତ୍ଵା ଓଜ୍ଜୁପଚ୍ଛେଦଭଯେନ ପଓେଣିଂ ଘଟଯିସ୍ସାମାତି ଧନଂ ପରିଯେସିତ୍ଵା ଭରିଯଂ ଗହେତ୍ଵା ଅଗାରମଜ୍ଝେ ଓସନ୍ତା ଏକସ୍ମିଂ ପୁତ୍ତେ ଜାତେ ''ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତୋ ଜାତୋ ଓଙ୍ଗଂ ନ ଉଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପଓେଣି ଘଟିତା''ତି ପୁନ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ପଜ୍ଜଜନ୍ତି ଓା ତମେଓ ଓା ସ'କଲତ୍ତଓାସଂ ଓସନ୍ତି।

୨୬୯।ଏଓଞ୍ହି ତେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ତତିଯାପି ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନ ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁତି ପୁରିମା ଓିଯ ତେପି ମାରସ୍ସ ଇଦ୍ଧାନୁଭାଓା ନ ମୁଚ୍ଚିଂସୁ; ଯଥାକାମକରଣୀଯାଓ ଅହେସୁଂ। କିଂ ପନ ତେ ଅକଂସୁତି? ଗାମନିଗମରାଜଧାନିଯୋ ଓସରିତ୍ଵା ତେସୁ ତେସୁ ଆରାମୌଯ୍ୟାନଟ୍ଠାନେସୁ ଅସ୍ସମଂ ମାପେତ୍ଵା ନିଓସନ୍ତା କୁଲଦାରକେ ହତ୍ଥିଅସ୍ସରଥସିପ୍ପାଦୀନି ନାନପ୍ପକାରାନି ସିପ୍ପାନି ସିକ୍ଖାପେସୁଂ। ଇତି ତେ ଓାକରଜାଲେନ ତତିଯା ମିଗଜାତା ଓିଯ ମାରସ୍ସ ପାପିମତୋ ଦିଟ୍ଠିଜାଲେନ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଯଥାକାମକରଣୀଯା ଅହେସୁଂ।

୨୭୦।ତଥୂପମେଅହଂ ଇମେ ଚତୁତ୍ଥେତି ଅଯଂ ଇମସ୍ସ ସାସନସ୍ସ ଉପମା ଆହଟା।

୨୭୧।ଅନ୍ଧମକାସି ମାରନ୍ତି ନ ମାରସ୍ସ ଅକ୍ଖୀନି ଭିନ୍ଦି। ଓିପସ୍ସନାପାଦକଜ୍ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମଂ ନାମ ଆରମ୍ମଣଂ ନିସ୍ସାଯ ଚିତ୍ତଂ ଓତ୍ତତୀତି ମାରୋ ପସ୍ସିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତେନ ଓୁତ୍ତଂ – ''ଅନ୍ଧମକାସି ମାର''ନ୍ତି। ଅପଦଂ ଓଧିତ୍ଵା ମାରଚକ୍ଖୁନ୍ତି ତେନେଓ ପରିଯାଯେନ ଯଥା ମାରସ୍ସ ଚକ୍ଖୁ ଅପଦଂ ହୋତି ନିପ୍ପଦଂ, ଅପ୍ପତିଟ୍ଠଂ, ନିରାରମ୍ମଣଂ, ଏଓଂ ଓଧିତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଦସ୍ସନଂ ଗତୋ ପାପିମତୋତି ତେନେଓ ପରିଯାଯେନ ମାରସ୍ସ ପାପିମତୋ ଅଦସ୍ସନଂ ଗତୋ। ନ ହି ସୋ ଅତ୍ତନୋ ମଂସଚକ୍ଖୁନା ତସ୍ସ ଓିପସ୍ସନାପାଦକଜ୍ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଞାଣସରୀରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ସକ୍କୋତି। ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ଵା ଆସଓା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତୀତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦିସ୍ଵା ଚତ୍ତାରୋ ଆସଓା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ତିଣ୍ଣୋ ଲୋକେ ଓିସତ୍ତିକନ୍ତି ଲୋକେ ସତ୍ତଓିସତ୍ତଭାଓେନ ଓିସତ୍ତିକାତି ଏଓଂ ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ। ଅଥ ଓା ''ଓିସତ୍ତିକାତି କେନଟ୍ଠେନ ଓିସତ୍ତିକା? ଓିସତାତି ଓିସତ୍ତିକା ଓିସଟାତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିପୁଲାତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିସାଲାତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିସମାତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିସକ୍କତୀତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିସଂ ହରତୀତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିସଂଓାଦିକାତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିସମୂଲାତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିସଫଲାତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିସପରିଭୋଗାତି ଓିସତ୍ତିକା, ଓିସାଲା ଓା ପନ ସା ତଣ୍ହା ରୂପେ ସଦ୍ଦେ ଗନ୍ଧେ ରସେ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ''ତି (ମହାନି। ୩; ଚୂଳନି। ମେତ୍ତଗୂମାଣଓପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୨୨, ଖଗ୍ଗଓିସାଣସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସ ୧୨୪) ଓିସତ୍ତିକା। ଏଓଂ ଓିସତ୍ତିକାତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ ତଣ୍ହଂ ତିଣ୍ଣୋ ନିତ୍ତିଣ୍ଣୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ। ତେନ ଓୁଚ୍ଚତି – ''ତିଣ୍ଣୋ ଲୋକେ ଓିସତ୍ତିକ''ନ୍ତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ନିଓାପସୁତ୍ତଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ପାସରାସିସୁତ୍ତଓଣ୍ଣନା

୨୭୨।ଏଓଂମେ ସୁତନ୍ତି ପାସରାସିସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସାଧୁ ମଯଂ, ଆଓୁସୋତି ଆଯାଚନ୍ତା ଭଣନ୍ତି। ଏତେ କିର ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଜନପଦଓାସିନୋ ''ଦସବଲଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା''ତି ସାଓତ୍ଥିଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତା। ସତ୍ଥୁଦସ୍ସନଂ ପନ ଏତେହି ଲଦ୍ଧଂ, ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ନ ତାଓ ସୁଣନ୍ତି। ତେ ସତ୍ଥୁଗାରଓେନ ''ଅମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ , ଧମ୍ମକଥଂ କଥେଥା''ତି ଓତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧା ହି ଗରୂ ହୋନ୍ତି, ଏକଚାରିକୋ ସୀହୋ ମିଗରାଜା ଓିଯ, ପଭିନ୍ନକୁଞ୍ଜରୋ ଓିଯ, ଫଣକତଆସୀଓିସୋ ଓିଯ, ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଓିଯ ଚ ଦୁରାସଦା ଓୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ଆସୀଓିସୋ ଯଥା ଘୋରୋ, ମିଗରାଜାଓ କେସରୀ;

ନାଗୋଓ କୁଞ୍ଜରୋ ଦନ୍ତୀ, ଏଓଂ ବୁଦ୍ଧା ଦୁରାସଦା''ତି।

ଏଓଂ ଦୁରାସଦଂ ସତ୍ଥାରଂ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସଯଂ ଯାଚିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଯାଚମାନା ''ସାଧୁ ମଯଂ, ଆଓୁସୋ''ତି ଆହଂସୁ।

ଅପ୍ପେଓ ନାମାତି ଅପି ନାମ ଲଭେଯ୍ୟାଥ। କସ୍ମା ପନ ଥେରୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ''ରମ୍ମକସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅସ୍ସମଂ ଉପସଙ୍କମେଯ୍ୟାଥା''ତି ଆହ? ପାକଟକିରିଯତାଯ। ଦସବଲସ୍ସ ହି କିରିଯା ଥେରସ୍ସ ପାକଟା ହୋତି; ଜାନାତି ଥେରୋ, ''ଅଜ୍ଜ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ଓସିତ୍ଵା ପୁବ୍ବାରାମେ ଦିଓାଓିହାରଂ କରିସ୍ସତି; ଅଜ୍ଜ ପୁବ୍ବାରାମେ ଓସିତ୍ଵା ଜେତଓନେ ଦିଓାଓିହାରଂ କରିସ୍ସତି; ଅଜ୍ଜ ଏକକୋଓ ପିଣ୍ଡାଯ ପଓିସିସ୍ସତି; ଅଜ୍ଜ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଓୁତୋ ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଜନପଦଚାରିକଂ ନିକ୍ଖମିସ୍ସତୀ''ତି। କିଂ ପନସ୍ସ ଏଓଂ ଜାନନତ୍ଥଂ ଚେତୋପରିଯଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ଥୀତି? ନତ୍ଥି। ଅନୁମାନବୁଦ୍ଧିଯା ପନ କତକିରିଯାଯ

ନଯଗ୍ଗାହେନ ଜାନାତି। ଯଞ୍ହି ଦିୱସଂ ଭଗୱା ଜେତୱନେ ୱସିତ୍ୱା ପୁବ୍ବାରାମେ ଦିୱାୱିହାରଂ କାତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦା ସେନାସନପରିକ୍ଖାରଭଣ୍ଡାନଂ ପଟିସାମନାକାରଂ ଦସ୍ସେତି, ଥେରୋ ସମ୍ମଜ୍ଜନିସଙ୍କାରଛଡ୍ଡନକାଦୀନି ପଟିସାମେତି। ପୁବ୍ବାରାମେ ୱସିତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଦିୱାୱିହାରାଯ ଆଗମନକାଲେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଯଦା ପନ ଏକକୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦା ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସୀଦତି। ଥେରୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଭଗୱା ବୋଧନେଯ୍ୟବନ୍ଧୱଂ ଦିସ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ’’ତି ତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ଏକକୋ ପୱିସିତୁକାମୋ, ତୁମ୍ହେ ଭିକ୍ଖାଚାରସଜ୍ଜା ହୋଥା’’ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦେତି। ଯଦା ପନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ପୱିସିତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦା ଗନ୍ଧକୁଟିଦ୍ୱାରଂ ଉପଡ୍ଢପିଦହିତଂ କତ୍ୱା ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସୀଦତି, ଥେରୋ ତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଞତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦେତି। ଯଦା ଜନପଦଚାରିକଂ ନିକ୍ଖମିତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦା ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଆଲୋପେ ଅତିରେକଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ସବ୍ବକାଲଂ ଚଙ୍କମନଞ୍ଚାରୁଯ୍ହ ଅପରାପରଂ ଚଙ୍କମତି, ଥେରୋ ତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଞତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱା, ଆୱୁସୋ, ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମୋ, ତୁମ୍ହାକଂ କତ୍ତବ୍ବଂ କରୋଥା’’ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦେତି।

ଭଗୱା ପଠମବୋଧିଯଂ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ଅନିବଦ୍ଧୱାସୋ ଅହୋସି, ପଚ୍ଛା ପଞ୍ଚୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ଅୱୋକିଣ୍ଣଂ ସାୱତ୍ଥିଂଯେୱ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱସନ୍ତୋ ଏକଦିୱସେ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଜେତୱନେ ରତ୍ତିଂ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପୁବ୍ବାରାମେ ଦିୱାୱିହାରଂ କରୋତି। ପୁବ୍ବାରାମେ ରତ୍ତିଂ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଜେତୱନେ ଦିୱାୱିହାରଂ କରୋତି। କସ୍ମା? ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୁଲାନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ। ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱେ ଠିତେନ ହି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ୱିଯ ଅଞ୍ଞେନ କେନଚି, ମାତୁଗାମତ୍ତଭାୱେ ଠିତାଯ ଚ ୱିସାଖାଯ ୱିଯ ଅଞ୍ଞାଯ ଇତ୍ଥିଯା ତଥାଗତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଧନପରିଚ୍ଚାଗୋ କତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଭଗୱା ତେସଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଏକଦିୱସେ ଇମାନି ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ଜେତୱନେ ୱସି, ତସ୍ମା ଥେରୋ – ‘‘ଅଜ୍ଜ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ସାଯନ୍ହକାଲେ ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚନତ୍ଥାଯ ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକଂ ଗମିସ୍ସତି; ଅଥାହଂ ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଠିତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଯାଚିତ୍ୱା ରମ୍ମକସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅସ୍ସମଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମି। ଏୱମିମେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଲଭିସ୍ସନ୍ତି ଧମ୍ମକଥଂ ସୱନାଯା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱମାହ।

ମିଗାରମାତୁପାସାଦୋତି ୱିସାଖାଯ ପାସାଦୋ। ସା ହି ମିଗାରେନ ସେଟ୍ଠିନା ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠପିତତ୍ତା ମିଗାରମାତାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ତସ୍ମିଂ କିର ପାସାଦେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମହାସାୱକାନଂ ସିରିଗବ୍ଭାନଂ ମଜ୍ଝେ ଭଗୱତୋ ସିରିଗବ୍ଭୋ ଅହୋସି। ଥେରୋ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ମାଲାକଚୱରଂ ନୀହରିତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ସତ୍ଥା ସିରିଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ସୀହସେଯ୍ୟଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଦରଥଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ’’ତି।

ପରିସିଞ୍ଚିତୁନ୍ତି ଯୋ ହି ଚୁଣ୍ଣମତ୍ତିକାଦୀହି ଗତ୍ତାନି ଉବ୍ବଟ୍ଟେନ୍ତୋ ମଲ୍ଲକମୁଟ୍ଠାଦୀହି ୱା ଘଂସନ୍ତୋ ନ୍ହାଯତି, ସୋ ନ୍ହାଯତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯୋ ତଥା ଅକତ୍ୱା ପକତିଯାୱ ନ୍ହାଯତି, ସୋ ପରିସିଞ୍ଚତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭଗୱତୋପି ସରୀରେ ତଥା ହରିତବ୍ବଂ ରଜୋଜଲ୍ଲଂ ନାମ ନ ଉପଲିମ୍ପତି, ଉତୁଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ପନ ଭଗୱା କେୱଲଂ ଉଦକଂ ଓତରତି। ତେନାହ – ‘‘ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି। ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକୋତି ପାଚୀନକୋଟ୍ଠକୋ।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ୱିହାରୋ କଦାଚି ମହା ହୋତି କଦାଚି ଖୁଦ୍ଦକୋ। ତଥା ହି ସୋ ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ଯୋଜନିକୋ ଅହୋସି, ସିଖିସ୍ସ ତିଗାୱୁତୋ, ୱେସ୍ସଭୁସ୍ସ ଅଡ୍ଢଯୋଜନିକୋ, କକୁସନ୍ଧସ୍ସ ଗାୱୁତପ୍ପମାଣୋ, କୋଣାଗମନସ୍ସ ଅଡ୍ଢଗାୱୁତପ୍ପମାଣୋ, କସ୍ସପସ୍ସ ୱୀସତିଉସଭପ୍ପମାଣୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ ଅଟ୍ଠକରୀସପ୍ପମାଣୋ ଜାତୋ। ତମ୍ପି ନଗରଂ ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ କଦାଚି ପାଚୀନତୋ ହୋତି, କଦାଚି ଦକ୍ଖିଣତୋ, କଦାଚି ପଚ୍ଛିମତୋ, କଦାଚି ଉତ୍ତରତୋ। ଜେତୱନେ ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ପନ ଚତୁନ୍ନଂ ମଞ୍ଚପାଦାନଂ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଅଚଲମେୱ।

ଚତ୍ତାରି ହି ଅଚଲଚେତିଯଟ୍ଠାନାନି ନାମ ମହାବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କଟ୍ଠାନଂ ଇସିପତନେ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନଂ ସଙ୍କସ୍ସନଗରଦ୍ୱାରେ ଦେୱୋରୋହଣକାଲେ ସୋପାନସ୍ସ ପତିଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ମଞ୍ଚପାଦଟ୍ଠାନନ୍ତି। ଅଯଂ ପନ ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ୱୀସତିଉସଭୱିହାରକାଲେ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେ କୋଟ୍ଠକୋ ଅହୋସି। ସୋ ଇଦାନିପି ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକୋତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାଯତି। କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ କାଲେ ଅଚିରୱତୀ ନଗରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସନ୍ଦମାନା ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକଂ ପତ୍ୱା ଉଦକେନ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଉଦକରହଦଂ ମାପେସି ସମତିତ୍ଥଂ ଅନୁପୁବ୍ବଗମ୍ଭୀରଂ। ତତ୍ଥ ଏକଂ ରଞ୍ଞୋ ନ୍ହାନତିତ୍ଥଂ, ଏକଂ ନାଗରାନଂ, ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ, ଏକଂ ବୁଦ୍ଧାନନ୍ତି ଏୱଂ ପାଟିଯେକ୍କାନି ନ୍ହାନତିତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତି ରମଣୀଯାନି ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣରଜତପଟ୍ଟସଦିସୱାଲିକାନି। ଇତି ଭଗୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ଅଯଂ ଏୱରୂପୋ ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକୋ ତେନୁପସଙ୍କମି ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତୁଂ । ଅଥାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଉଦକସାଟିକଂ ଉପନେସି।

ଭଗଵା ରତ୍ତଦୁପଟ୍ଟଂ ଅପନେତ୍ଵା ଉଦକସାଟିକଂ ନିଵାସେସି। ଥେରୋ ଦୁପଟ୍ଟେନ ସଦ୍ଧିଂ ମହାଚୀଵରଂ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତମକାସି। ଭଗଵା ଉଦକଂ ଓତରି। ସହୋତରଣେନେଵସ୍ସ ଉଦକେ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପା ସବ୍ବେ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣା ଅହେସୁଂ। ଯନ୍ତନାଳିକାହି ସୁଵଣ୍ଣରସଧାରାନିସିଞ୍ଚମାନକାଲୋ ଵିଯ ସୁଵଣ୍ଣପଟପସାରଣକାଲୋ ଵିଯ ଚ ଅହୋସି। ଅଥ ଭଗଵତୋ ନ୍ହାନଵତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ନ୍ହତ୍ଵା ପଚ୍ଚୁତ୍ତିଣ୍ଣସ୍ସ ଥେରୋ ରତ୍ତଦୁପଟ୍ଟଂ ଉପନେସି। ଭଗଵା ତଂ ନିଵାସେତ୍ଵା ଵିଜ୍ଜୁଲତାସଦିସଂ କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ମହାଚୀଵରଂ ଅନ୍ତନ୍ତେନ ସଂହରିତ୍ଵା ପଦୁମଗବ୍ଭସଦିସଂ କତ୍ଵା ଉପନୀତଂ ଦ୍ଵୀସୁ କଣ୍ଣେସୁ ଗହେତ୍ଵା ଅଟ୍ଠାସି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ''ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକେ ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତ୍ଵା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ଵା ଏକଚୀଵରୋ ଅଟ୍ଠାସୀ''ତି।

ଏଵଂ ଠିତସ୍ସ ପନ ଭଗଵତୋ ସରୀରଂ ଵିକସିତକମଲୁପ୍ପଲସରଂ ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲଂ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକଂ ତାରାମରୀଚିଵିକସିତଂ ଚ ଗଗନତଲଂ ସିରିଯା ଅଵହସମାନଂ ଵିଯ ଵିରୋଚିତ୍ଥ। ବ୍ଯାମପ୍ପଭାପରିକ୍ଖେପଵିଲାସିନୀ ଚସ୍ସ ଦ୍ଵତ୍ତିଂସଵରଲକ୍ଖଣମାଲା ଗନ୍ଥେତ୍ଵା ଠପିତା ଦ୍ଵତ୍ତିଂସଚନ୍ଦମାଲା ଵିଯ, ଦ୍ଵତ୍ତିଂସସୂରିଯମାଲା ଵିଯ, ପଟିପାଟିଯା ଠପିତା ଦ୍ଵତ୍ତିଂସଚକ୍କଵତ୍ତି ଦ୍ଵତ୍ତିଂସଦେଵରାଜା ଦ୍ଵତ୍ତିଂସମହାବ୍ରହ୍ମାନୋ ଵିଯ ଚ ଅତିଵିଯ ଵିରୋଚିତ୍ଥ, ଵଣ୍ଣଭୂମିନାମେସା। ଏଵରୂପେସୁ ଠାନେସୁ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସରୀରଵଣ୍ଣଂ ଵା ଗୁଣଵଣ୍ଣଂ ଵା ଚୁଣ୍ଣିଯପଦେହି ଵା ଗାଥାହି ଵା ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଉପମାଯୋ ଚ କାରଣାନି ଚ ଆହରିତ୍ଵା ପଟିବଲେନ ଧମ୍ମକଥିକେନ ପୂରେତ୍ଵା କଥେତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ଏଵରୂପେସୁ ଠାନେସୁ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଥାମୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

୨୭୩।ଗତ୍ତାନି ପୁବ୍ବାପଯମାନୋତି ପକତିଭାଵଂ ଗମଯମାନୋ ନିରୁଦକାନି କୁରୁମାନୋ, ସୁକ୍ଖାପଯମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋଦକେନ ଗତ୍ତେନ ଚୀଵରଂ ପାରୁପନ୍ତସ୍ସ ହି ଚୀଵରେ କଣ୍ଣିକା ଉଟ୍ଠହନ୍ତି, ପରିକ୍ଖାରଭଣ୍ଡଂ ଦୁସ୍ସତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ସରୀରେ ରଜୋଜଲ୍ଲଂ ନ ଉପଲିମ୍ପତି; ପଦୁମପତ୍ତେ ପକ୍ଖିତ୍ତୌଦକବିନ୍ଦୁ ଵିଯ ଉଦକଂ ଵିନିଵତ୍ତେତ୍ଵା ଗଚ୍ଛତି, ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ସିକ୍ଖାଗାରଵତାଯ ଭଗଵା, ''ପବ୍ବଜିତଵତ୍ତଂ ନାମେତ''ନ୍ତି ମହାଚୀଵରଂ ଉଭୋସୁ କଣ୍ଣେସୁ ଗହେତ୍ଵା ପୁରତୋ କାଯଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ଵା ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଭଗଵା ମହାଚୀଵରଂ ପାରୁପିତ୍ଵା ମିଗାରମାତୁପାସାଦଂ ଆରବ୍ଭ ଗମନାଭିହାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦୁନ୍ନିଵତ୍ତିଯୋ ଭଵିସ୍ସତି; ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଅଧିପ୍ପାଯକୋପନଂ ନାମ ଏକଚାରିକସୀହସ୍ସ ଗହଣତ୍ଥଂ ହତ୍ଥପ୍ପସାରଣଂ ଵିଯ; ପଭିନ୍ନଵରଵାରଣସ୍ସ ସୋଣ୍ଡାଯ ପରାମସନଂ ଵିଯ; ଉଗ୍ଗତେଜସ୍ସ ଆସୀଵିସସ୍ସ ଗୀଵାଯ ଗହଣଂ ଵିଯ ଚ ଭାରିଯଂ ହୋତି। ଇଧେଵ ରମ୍ମକସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅସ୍ସମସ୍ସ ଵଣ୍ଣଂ କଥେତ୍ଵା ତତ୍ଥ ଗମନତ୍ଥାଯ ଭଗଵନ୍ତଂ ଯାଚିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ''ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ…ପେ… ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା''ତି।

ତତ୍ଥ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯାତି ଭଗଵତୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ସୋସ୍ସାମାତି ତଂ ଅସ୍ସମଂ ଗତାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଅନୁକମ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ, ତେସୁ କାରୁଞ୍ଞଂ କତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମିଯା କଥାଯାତି ଦସସୁ ପାରମିତାସୁ ଅଞ୍ଞତରାଯ ପାରମିଯା ଚେଵ ମହାଭିନିକ୍ଖମନସ୍ସ ଚ ଵଣ୍ଣଂ କଥଯମାନା ସନ୍ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ଆଗମଯମାନୋତି ଓଲୋକଯମାନୋ। ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋତି ସହସା ଅପ୍ପଵିସିତ୍ଵା ଯାଵ ସା କଥା ନିଟ୍ଠାତି, ତାଵ ଅଟ୍ଠାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଗ୍ଗଳଂ ଆକୋଟେସୀତି ଅଗ୍ଗନଖେନ କଵାଟେ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ଵିଵରିଂସୂତି ସୋତଂ ଓଦହିତ୍ଵାଵ ନିସିନ୍ନତ୍ତା ତଙ୍ଖଣଂଯେଵ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଵିଵରିଂସୁ।

ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେତି ବୁଦ୍ଧକାଲେ କିର ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଏକୋପି ଭିକ୍ଖୁ ଵିହରତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତମେଵ ହୋତି। କସ୍ମା? ଭଗଵା କିର ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ଵା ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ଵିହରନ୍ତେ ମନସି କରୋତି ''ଅସୁକୋ ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ଵା ଗତୋ, ସକ୍ଖିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଵିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନୋ ଵା''ତି। ଅଥ ନଂ ପସ୍ସତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ଵା ଅକୁସଲଵିତକ୍କେ ଵିତକ୍କଯମାନଂ, ତତୋ ''କଥଞ୍ହି ନାମ ମାଦିସସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ଵା ଵିହରନ୍ତଂ ଇମଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ଅକୁସଲଵିତକ୍କା ଅଭିଭଵିତ୍ଵା ଅନମତଗ୍ଗେ ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖେ ସଂସାରେସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ତସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥଂ ତତ୍ଥେଵ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ତଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ଓଵଦିତ୍ଵା ଆକାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ଵା ପୁନ ଅତ୍ତନୋ ଵସନଟ୍ଠାନମେଵ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥେଵଂ ଓଵଦିଯମାନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ''ସତ୍ଥା ଅମ୍ହାକଂ ମନଂ ଜାନିତ୍ଵା ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଅମ୍ହାକଂ ସମୀପେ ଠିତଂଯେଵ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତି; ତସ୍ମିଂ ଖଣେ, 'ଭନ୍ତେ, ଇଧ ନିସୀଦଥ, ଇଧ ନିସୀଦଥା'ତି ଆସନପରିଯେସନଂ ନାମ ଭାରୋ''ତି। ତେ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ଵାଵ ଵିହରନ୍ତି। ଯସ୍ସ ପୀଠଂ ଅତ୍ଥି, ସୋ ତଂ ପଞ୍ଞପେତି। ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି, ସୋ ମଞ୍ଚଂ ଵା ଫଲକଂ ଵା କଟ୍ଠଂ ଵା ପାସାଣଂ ଵା ଵାଲିକପୁଞ୍ଜଂ ଵା ପଞ୍ଞପେତି। ତଂ ଅଲଭମାନା ପୁରାଣପଣ୍ଣାନିପି ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ଵା ତତ୍ଥ ପଂସୁକୂଲଂ ପତ୍ଥରିତ୍ଵା ଠପେନ୍ତି। ଇଧ ପନ ପକତିପଞ୍ଞତ୍ତମେଵ ଆସନଂ ଅହୋସି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ – ''ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦୀ''ତି।

କାଯନୁତ୍ଥାତି କତମାଯ ନୁ କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା ଭଵଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ''କାଯ ନେତ୍ଥା''ତିପି ପାଳି, ତସ୍ସା କତମାଯ ନୁ ଏତ୍ଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ''କାଯ ନୋତ୍ଥା''ତିପି ପାଳି, ତସ୍ସାପି ପୁରିମୋଯେଵ ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତରା କଥାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୌଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନଂ ଅନ୍ତରା ଅଞ୍ଞା ଏକା କଥା। ଵିପ୍ପକତାତି ମମ ଆଗମନପଚ୍ଚଯା ଅପରିନିଟ୍ଠିତା ସିଖଂ ଅପ୍ପତ୍ତା। ଅଥ ଭଗଵା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ଅଥ ଏତସ୍ମିଂ କାଲେ ଭଗଵା ଆଗତୋ। ଧମ୍ମୀ ଵା କଥାତି ଦସକଥାଵତ୍ଥୁନିସ୍ସିତା ଵା ଧମ୍ମୀ କଥା। ଅରିଯୋ ଵା ତୁଣ୍ହୀଭାଵୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନମ୍ପି ଅରିଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭାଵୋ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନମ୍ପି। ତସ୍ମା ତଂ ଝାନଂ ଅପ୍ପେତ୍ଵା ନିସିନ୍ନୋପି, ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ଵା ନିସିନ୍ନୋପି ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯେନ ତୁଣ୍ହୀଭାଵେନ ନିସିନ୍ନୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ।

୨୭୪।ଦ୍ୱେମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିୟେସନାତି କୋ ଅନୁସନ୍ଧି? ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ସୋସ୍ସାମାତି ଥେରସ୍ସ ଭାରଂ ଅକଂସୁ, ଥେରୋ ତେସଂ ଅସ୍ସମଗମନମକାସି। ତେ ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅତିରଚ୍ଛାନକଥିକା ହୁତ୍ୱା ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ଭଗୱା ''ଅୟଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପରିୟେସନା ଅରିୟପରିୟେସନା ନାମା''ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନରିୟପରିୟେସନାତି ଏତ୍ଥ ଯଥା ମଗ୍ଗକୁସଲୋ ପୁରିସୋ ପଠମଂ ୱଜ୍ଜେତବ୍ବଂ ଅପାୟମଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ୱାମଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ଗଣ୍ହା''ତି ୱଦତି। ଏୱଂ ଭଗୱା ଦେସନାକୁସଲତାୟ ପଠମଂ ୱଜ୍ଜେତବ୍ବଂ ଅନରିୟପରିୟେସନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଇତରଂ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମୀତି ଉଦ୍ଦେସାନୁକ୍କମଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏୱମାହ। ଜାତିଧମ୍ମୋତି ଜାୟନସଭାୱୋ। ଜରାଧମ୍ମୋତି ଜୀରଣସଭାୱୋ। ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୋତି ବ୍ୟାଧିସଭାୱୋ। ମରଣଧମ୍ମୋତି ମରଣସଭାୱୋ। ସୋକଧମ୍ମୋତି ସୋଚନକସଭାୱୋ। ସଂକିଲେସଧମ୍ମୋତି ସଂକିଲିସ୍ସନସଭାୱୋ।

ପୁତ୍ତଭରିୟନ୍ତି ପୁତ୍ତା ଚ ଭରିୟା ଚ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଜାତରୂପରଜତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଜାତରୂପନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଂ। ରଜତନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ୱୋହାରୂପଗଂ ଲୋହମାସକାଦି। ଜାତିଧମ୍ମା ହେତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପଧୟୋତି ଏତେ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣୂପଧୟୋ ନାମ ହୋନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେପି ଜାତିଧମ୍ମାତି ଦସ୍ସେତି। ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୱାରାଦୀସୁ ଜାତରୂପରଜତଂ ନ ଗହିତଂ, ନ ହେତସ୍ସ ସୀସରୋଗାଦୟୋ ବ୍ୟାଧୟୋ ନାମ ହୋନ୍ତି, ନ ସତ୍ତାନଂ ୱିୟ ଚୁତିସଙ୍ଖାତଂ ମରଣଂ, ନ ସୋକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅୟାଦୀହି ପନ ସଂକିଲେସେହି ସଂକିଲିସ୍ସତୀତି ସଂକିଲେସଧମ୍ମୱାରେ ଗହିତଂ। ତଥା ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନତ୍ତା ଜାତିଧମ୍ମୱାରେ। ମଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଜୀରଣତୋ ଜରାଧମ୍ମୱାରେ ଚ।

୨୭୫।ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟା ପରିୟେସନାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୟଂ ନିଦ୍ଦୋସତାୟପି ଅରିୟେହି ପରିୟେସିତବ୍ବତାୟପି ଅରିୟପରିୟେସନାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୨୭୬।ଅହମ୍ପି ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି କସ୍ମା ଆରଭି? ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ଅନରିୟପରିୟେସନଂ ପରିୟେସିଂ। ସ୍ୱାହଂ ତଂ ପହାୟ ଅରିୟପରିୟେସନଂ ପରିୟେସିତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ। ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟାପି ଅନରିୟପରିୟେସନଂ ପରିୟେସିଂସୁ। ତେ ତଂ ପହାୟ ଅରିୟପରିୟେସନଂ ପରିୟେସିତ୍ୱା ଖୀଣାସୱଭୂମିଂ ପତ୍ତା। ତୁମ୍ହେପି ମମ ଚେୱ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟାନଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ଆରୁଳ୍ହା। ଅରିୟପରିୟେସନା ତୁମ୍ହାକଂ ପରିୟେସନା''ତି ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ତନୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି।

୨୭୭। ତତ୍ଥ ଦହରୋୱ ସମାନୋତି ତରୁଣୋୱ ସମାନୋ। ସୁସୁକାଳକେସୋତି ସୁଟ୍ଠୁ କାଳକେସୋ, ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣକେସୋୱ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଦ୍ରେନାତି ଭଦ୍ଦକେନ। ପଠମେନ ୱୟସାତି ତିଣ୍ଣଂ ୱୟାନଂ ପଠମୱୟେନ। ଅକାମକାନନ୍ତି ଅନିଚ୍ଛମାନାନଂ, ଅନାଦରତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ଅସ୍ସୂନି ମୁଖେ ଏତେସନ୍ତି ଅସ୍ସୁମୁଖା; ତେସଂ ଅସ୍ସୁମୁଖାନଂ, ଅସ୍ସୁକିଲିନ୍ନମୁଖାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରୁଦନ୍ତାନନ୍ତି କନ୍ଦିତ୍ୱା ରୋଦମାନାନଂ। କିଂକୁସଲଗୱେସୀତି କିଂ କୁସଲନ୍ତି ଗୱେସମାନୋ। ଅନୁତ୍ତରଂ ସନ୍ତିୱରପଦନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ସନ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ୱରପଦଂ, ନିବ୍ବାନଂ ପରିୟେସମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେନ ଆଳାରୋ କାଲାମୋତି ଏତ୍ଥ ଆଳାରୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ, ଦୀଘପିଙ୍ଗଲୋ କିରେସୋ। ତେନସ୍ସ ଆଳାରୋତି ନାମଂ ଅହୋସି। କାଲାମୋତି ଗୋତ୍ତଂ। ୱିହରତାୟସ୍ମାତି ୱିହରତୁ ଆୟସ୍ମା। ଯତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞୂ ପୁରିସୋତି ଯସ୍ମିଂ ଧମ୍ମେ ପଣ୍ଡିତୋ ପୁରିସୋ। ସକଂ ଆଚରିୟକନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିୟସମୟଂ। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟାତି ପଟିଲଭିତ୍ୱା ୱିହରେୟ୍ୟ। ଏତ୍ତାୱତା ତେନ ଓକାସୋ କତୋ ହୋତି। ତଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ତଂ ତେସଂ ସମୟଂ ତନ୍ତିଂ। ପରିୟାପୁଣିନ୍ତି ସୁତ୍ୱାୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିଂ।

ଓଟ୍ଠପହତମତ୍ତେନାତି ତେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ଓଟ୍ଠପହରଣମତ୍ତେନ; ଅପରାପରଂ କତ୍ୱା ଓଟ୍ଠସଞ୍ଚରଣମତ୍ତକେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଲପିତଲାପନମତ୍ତେନାତି ତେନ ଲପିତସ୍ସ ପଟିଲାପନମତ୍ତକେନ। ଞାଣୱାଦନ୍ତି ଜାନାମୀତି ୱାଦଂ । ଥେରୱାଦନ୍ତି ଥିରଭାୱୱାଦଂ, ଥେରୋ ଅହମେତ୍ଥାତି ଏତଂ ୱଚନଂ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଅଞ୍ଞେ ଚାତି ନ କେୱଲଂ ଅହଂ, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି। କେୱଲଂ ସଦ୍ଧାମତ୍ତକେନାତି ପଞ୍ଞାୟ ଅସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧାମତ୍ତକେନେୱ। ବୋଧିସତ୍ତୋ କିର ୱାଚାୟ ଧମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋୟେୱ, ''ନ କାଲାମସ୍ସ ୱାଚାୟ ପରିୟତ୍ତିମତ୍ତମେୱ ଅସ୍ମିଂ ଧମ୍ମେ, ଅଦ୍ଧା ଏସ ସତ୍ତନ୍ନଂ ସମାପତ୍ତୀନଂ ଲାଭୀ''ତି ଅଞ୍ଞାସି, ତେନସ୍ସ ଏତଦହୋସି।

ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ ପୱେଦେସୀତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନପରିୟୋସାନା ସତ୍ତ ସମାପତ୍ତିୟୋ ମଂ ଜାନାପେସି। ସଦ୍ଧାତି ଇମାସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ସମାପତ୍ତୀନଂ ନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥାୟ ସଦ୍ଧା। ୱୀରିୟାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଦହେୟ୍ୟନ୍ତି ପୟୋଗଂ କରେୟ୍ୟଂ। ନଚିରସ୍ସେୱ ତଂ ଧମ୍ମଂ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିନ୍ତି ବୋଧିସତ୍ତୋ କିର ୱୀରିୟଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା କତିପାହଞ୍ଞେୱ ସତ୍ତ ସୁୱଣ୍ଣନିସ୍ସେଣିୟୋ ପସାରେନ୍ତୋ ୱିୟ ସତ୍ତ ସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସି; ତସ୍ମା ଏୱମାହ।

ଲାଭା ନୋ, ଆଵୁସୋତି ଅନୁସୂଯକୋ କିରେସ କାଲାମୋ। ତସ୍ମା ''ଅଯଂ ଅଧୁନାଗତୋ, କିନ୍ତି କତ୍ୱା ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସୀ''ତି ଉସୂଯଂ ଅକତ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ପସାଦଂ ପଵେଦେନ୍ତୋ ଏଵମାହ। ଉଭୋଵ ସନ୍ତା ଇମଂ ଗଣଂ ପରିହରାମାତି ''ମହା ଅଯଂ ଗଣୋ, ଦ୍ୱେପି ଜନା ପରିହରାମା''ତି ଵତ୍ୱା ଗଣସ୍ସ ସଞ୍ଜଞ୍ଚଂ ଅଦାସି, ''ଅହମ୍ପି ସତ୍ତନ୍ନଂ ସମାପତ୍ତୀନଂ ଲାଭୀ, ମହାପୁରିସୋପି ସତ୍ତନ୍ନମେଵ , ଏତ୍ତକା ଜନା ମହାପୁରିସସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପରିକମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ଏତ୍ତକା ମଯ୍ହ''ନ୍ତି ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଦାସି। ଉଳାରାଯାତି ଉତ୍ତମାଯ। ପୂଜାଯାତି କାଲାମସ୍ସ କିର ଉପଟ୍ଠାକା ଇଚ୍ଛିଯୋପି ପୁରିସାପି ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। କାଲାମୋ – ''ଗଚ୍ଛଥ, ମହାପୁରିସଂ ପୂଜେଥା''ତି ଵଦତି। ତେ ତଂ ପୂଜେତ୍ୱା ଯଂ ଅଵସିଟ୍ଠଂ ହୋତି, ତେନ କାଲାମଂ ପୂଜେନ୍ତି। ମହଗ୍ଘାନି ମଞ୍ଚପୀଠାନି ଆହରନ୍ତି; ତାନିପି ମହାପୁରିସସ୍ସ ଦାପେତ୍ୱା ଯଦି ଅଵସିଟ୍ଠଂ ହୋତି, ଅତ୍ତନା ଗଣ୍ହାତି। ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଵରସେନାସନଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଜଗ୍ଗାପେତ୍ୱା ସେସକଂ ଅତ୍ତନା ଗଣ୍ହାତି। ଏଵଂ ଉଳାରାଯ ପୂଜାଯ ପୂଜେସି। ନାଯଂ ଧମ୍ମୋ ନିବ୍ବିଦାଯାତିଆଦୀସୁ ଅଯଂ ସତ୍ତସମାପତ୍ତିଧମ୍ମୋ ନେଵ ଵଟ୍ଟେ ନିବ୍ବିନ୍ଦନତ୍ଥାଯ, ନ ଵିରଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ, ନ ରାଗାଦିନିରୋଧତ୍ଥାଯ, ନ ଉପସମତ୍ଥାଯ, ନ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଅଭିଜାନନତ୍ଥାଯ, ନ ଚତୁମଗ୍ଗସମ୍ବୋଧାଯ, ନ ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂଵତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯାଵଦେଵ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନୂପପତ୍ତିଯାତି ଯାଵ ସଟ୍ଠିକପ୍ପସହସ୍ସାଯୁପରିମାଣେ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଭଵେ ଉପପତ୍ତି, ତାଵଦେଵ ସଂଵତ୍ତତି, ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ଏଵମଯଂ ପୁନରାଵତ୍ତନଧମ୍ମୋଯେଵ; ଯଞ୍ଚ ଠାନଂ ପାପେତି, ତଂ ଜାତିଜରାମରଣେହି ଅପରିମୁତ୍ତମେଵ ମଚ୍ଚୁପାସପରିକ୍ଖିତ୍ତମେଵାତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚ ପନ ମହାସତ୍ତୋ ଯଥା ନାମ ଛାତଜ୍ଝତ୍ତପୁରିସୋ ମନୁଞ୍ଞଭୋଜନଂ ଲଭିତ୍ୱା ସମ୍ପିଯାଯମାନୋପି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପିତ୍ତଵସେନ ଵା ସେମ୍ହଵସେନ ଵା ମକ୍ଖିକାଵସେନ ଵା ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପୁନ ଏକଂ ପିଣ୍ଡମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ମନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେତି; ଏଵମେଵ ଇମା ସତ୍ତ ସମାପତ୍ତିଯୋ ମହନ୍ତେନ ଉସ୍ସାହେନ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱାପି, ତାସୁ ଇମଂ ପୁନରାଵତ୍ତିକାଦିଭେଦଂ ଆଦୀନଵଂ ଦିସ୍ୱା, ପୁନ ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ଆଵଜ୍ଜିସ୍ସାମି ଵା ସମାପଜ୍ଜିସ୍ସାମି ଵା ଅଧିଟ୍ଠହିସ୍ସାମି ଵା ଵୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମି ଵା ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିସ୍ସାମି ଵାତି ଚିତ୍ତମେଵ ନ ଉପ୍ପାଦେସି। ଅନଲଙ୍କରିତ୍ୱାତି ଅଲଂ ଇମିନା, ଅଲଂ ଇମିନାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା। ନିବ୍ବିଜ୍ଜାତି ନିବ୍ବିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଅପକ୍କମିନ୍ତି ଅଗମାସିଂ।

୨୭୮।ନ ଖୋ ରାମୋ ଇମଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଇଧାପି ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋଯେଵ ଅଞ୍ଞାସି – ''ନାଯଂ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଧମ୍ମୋ ଉଦକସ୍ସ ଵାଚାଯ ଉଗ୍ଗହିତମତ୍ତୋଵ, ଅଦ୍ଧା ପନେସ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ''ତି। ତେନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ନ ଖୋ ରାମୋ…ପେ… ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଵିହାସୀ''ତି। ସେସମେତ୍ଥ ପୁରିମଵାରେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

୨୭୯।ଯେନ ଉରୁଵେଲା ସେନାନିଗମୋତି ଏତ୍ଥ ଉରୁଵେଲାତି ମହାଵେଲା, ମହାଵାଲିକରାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ଵା ଉରୂତି ଵାଲିକା ଵୁଚ୍ଚତି; ଵେଲାତି ମରିଯାଦା, ଵେଲାତିକ୍କମନହେତୁ ଆହଟା ଉରୁ ଉରୁଵେଲାତି ଏଵମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅତୀତେ କିର ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ଦସସହସ୍ସା କୁଲପୁତ୍ତା ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଵିହରନ୍ତା ଏକଦିଵସଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା କତିକଵତ୍ତଂ ଅକଂସୁ – ''କାଯକମ୍ମଵଚୀକମ୍ମାନି ନାମ ପରେସମ୍ପି ପାକଟାନି ହୋନ୍ତି, ମନୋକମ୍ମଂ ପନ ଅପାକଟଂ। ତସ୍ମା ଯୋ କାମଵିତକ୍କଂ ଵା ବ୍ୟାପାଦଵିତକ୍କଂ ଵା ଵିହିଂସାଵିତକ୍କଂ ଵା ଵିତକ୍କେତି, ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ ଚୋଦକୋ ନାମ ନତ୍ଥି; ସୋ ଅତ୍ତନାଵ ଅତ୍ତାନଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ପତ୍ତପୁଟେନ ଵାଲିକଂ ଆହରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଆକିରତୁ, ଇଦମସ୍ସ ଦଣ୍ଡକମ୍ମ''ନ୍ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯୋ ତାଦିସଂ ଵିତକ୍କଂ ଵିତକ୍କେତି, ସୋ ତତ୍ଥ ପତ୍ତପୁଟେନ ଵାଲିକଂ ଆକିରତି, ଏଵଂ ତତ୍ଥ ଅନୁକ୍କମେନ ମହାଵାଲିକରାସି ଜାତୋ। ତତୋ ତଂ ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚେତିଯଟ୍ଠାନମକାସି; ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ – ''ଉରୁଵେଲାତି ମହାଵେଲା, ମହାଵାଲିକରାସୀତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। ତମେଵ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ – ''ଅଥ ଵା ଉରୂତି ଵାଲିକା ଵୁଚ୍ଚତି, ଵେଲାତି ମରିଯାଦା। ଵେଲାତିକ୍କମନହେତୁ ଆହଟା ଉରୁ ଉରୁଵେଲାତି ଏଵମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି।

ସେନାନିଗମୋତି ସେନାଯ ନିଗମୋ। ପଠମକପ୍ପିକାନଂ କିର ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ସେନାନିଵେସୋ ଅହୋସି; ତସ୍ମା ସୋ ପଦେସୋ ସେନାନିଗମୋତି ଵୁଚ୍ଚତି। ''ସେନାନି-ଗାମୋ''ତିପି ପାଠୋ। ସେନାନୀ ନାମ ସୁଜାତାଯ ପିତା, ତସ୍ସ ଗାମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତଦଵସରିନ୍ତି ତତ୍ଥ ଓସରିଂ। ରମଣୀଯଂ ଭୂମିଭାଗନ୍ତି ସୁପୁପ୍ଫିତନାନପ୍ପକାରଜଲଜଥଲଜପୁପ୍ଫଵିଚିତ୍ତଂ ମନୋରମ୍ମଂ ଭୂମିଭାଗଂ। ପାସାଦିକଞ୍ଚ ଵନସଣ୍ଡନ୍ତି ମୋରପିଞ୍ଛକଲାପସଦିସଂ ପସାଦଜନନଵନସଣ୍ଡଞ୍ଚ ଅଦ୍ଦସଂ। ନଦିଞ୍ଚ ସନ୍ଦନ୍ତିନ୍ତି ସନ୍ଦମାନଞ୍ଚ ମଣିକ୍ଖନ୍ଧସଦିସଂ ଵିମଲନୀଲସୀତଲସଲିଲଂ ନେରଞ୍ଜରଂ ନଦିଂ ଅଦ୍ଦସଂ। ସେତକନ୍ତି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ନିକ୍କଦ୍ଦମଂ। ସୁପତିତ୍ଥନ୍ତି ଅନୁପୁବ୍ବଗମ୍ଭୀରେହି ସୁନ୍ଦରେହି ତିତ୍ଥେହି ଉପେତଂ। ରମଣୀଯନ୍ତି ରଜତପଟ୍ଟସଦିସଂ ଵିପ୍ପକିଣ୍ଣଵାଲିକଂ ପହୂତମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଂ ଅଭିରାମଦସ୍ସନଂ। ସମନ୍ତା ଚ ଗୋଚରଗାମନ୍ତି ତସ୍ସ ପଦେସସ୍ସ ସମନ୍ତା ଅଵିଦୂରେ ଗମନାଗମନସମ୍ପନ୍ନଂ ସମ୍ପତ୍ତପବ୍ବଜିତାନଂ ସୁଲଭପିଣ୍ଡଂ ଗୋଚରଗାମଞ୍ଚ ଅଦ୍ଦସଂ। ଅଲଂ ଵତାତି ସମତ୍ଥଂ ଵତ। ତତ୍ଥେଵ ନିସୀଦିନ୍ତି ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସଜ୍ଜଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଉପରିସୁତ୍ତସ୍ମିଞ୍ହି ତତ୍ଥେଵାତି ଦୁକ୍କରକାରିକଟ୍ଠାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ଇଧ ପନ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କୋ। ତେନାହ – ''ତତ୍ଥେଵ ନିସୀଦି''ନ୍ତି। ଅଲମିଦଂ ପଧାନାଯାତି ଇଦଂ ଠାନଂ ପଧାନତ୍ଥାଯ ସମତ୍ଥନ୍ତି ଏଵଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନିସୀଦିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୮୦।ଅଜ୍ଝଗମନ୍ତି ଅଧିଗଚ୍ଛିଂ ପଟିଲଭିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନନ୍ତି ସବ୍ବଧମ୍ମଦସ୍ସନସମତ୍ଥଞ୍ଚ ମେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଉଦପାଦି। ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତୀତି ମଯ୍ହଂ ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତି ଅକୁପ୍ପତାଯ ଚ ଅକୁପ୍ପାରମ୍ମଣତାଯ ଚ ଅକୁପ୍ପା, ସା ହି ରାଗାଦୀହି ନ କୁପ୍ପତୀତି ଅକୁପ୍ପତାଯପି ଅକୁପ୍ପା, ଅକୁପ୍ପଂ ନିବ୍ବାନମସ୍ସାରମ୍ମଣନ୍ତିପି ଅକୁପ୍ପା। ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତୀତି ଅଯଂ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମା ଜାତି। ନତ୍ଥିଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋତି ଇଦାନି ମେ ପୁନ ପଟିସନ୍ଧି ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣମ୍ପି ମେ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

୨୮୧।ଅଧିଗତୋତି ପଟିୱିଦ୍ଧୋ। ଧମ୍ମୋତି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମୋ। ଗମ୍ଭୀରୋତି ଉତ୍ତାନଭାୱପଟିକ୍ଖେପୱଚନମେତଂ। ଦୁଦ୍ଦସୋତି ଗମ୍ଭୀରତ୍ତାୱ ଦୁଦ୍ଦସୋ ଦୁକ୍ଖେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ନ ସକ୍କା ସୁଖେନ ଦଟ୍ଠୁଂ। ଦୁଦ୍ଦସତ୍ତାୱ ଦୁରନୁବୋଧୋ, ଦୁକ୍ଖେନ ଅୱବୁଜ୍ଝିତବ୍ବୋ, ନ ସକ୍କା ସୁଖେନ ଅୱବୁଜ୍ଝିତୁଂ। ସନ୍ତୋତି ନିବ୍ବୁତୋ। ପଣୀତୋତି ଅତପ୍ପକୋ। ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ଲୋକୁତ୍ତରମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅତକ୍କାୱଚରୋତି ତକ୍କେନ ଅୱଚରିତବ୍ବୋ ଓଗାହିତବ୍ବୋ ନ ହୋତି, ଞାଣେନେୱ ଅୱଚରିତବ୍ବୋ। ନିପୁଣୋତି ସଣ୍ହୋ। ପଣ୍ଡିତୱେଦନୀଯୋତି ସମ୍ମାପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନେହି ପଣ୍ଡିତେହି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆଲଯରାମାତି ସତ୍ତା ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଅଲ୍ଲୀଯନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେ ଆଲଯାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ଆଲଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ଆଲଯାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେହି ଆଲଯେହି ରମନ୍ତୀତି ଆଲଯରାମା। ଆଲଯେସୁ ରତାତି ଆଲଯରତା। ଆଲଯେସୁ ସୁଟ୍ଠୁ ମୁଦିତାତି ଆଲଯସମ୍ମୁଦିତା। ଯଥେୱ ହି ସୁସଜ୍ଜିତଂ ପୁପ୍ଫଫଲଭରିତରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ପନ୍ନଂ ଉଯ୍ୟାନଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ରାଜା ତାଯ ତାଯ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ରମତି, ସମ୍ମୁଦିତୋ ଆମୋଦିତପମୋଦିତୋ ହୋତି, ନ ଉକ୍କଣ୍ଠତି, ସାଯମ୍ପି ନିକ୍ଖମିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି; ଏୱମିମେହିପି କାମାଲଯତଣ୍ହାଲଯେହି ସତ୍ତା ରମନ୍ତି, ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ସମ୍ମୁଦିତା ଅନୁକ୍କଣ୍ଠିତା ୱସନ୍ତି। ତେନ ନେସଂ ଭଗୱା ଦୁୱିଧମ୍ପି ଆଲଯଂ ଉଯ୍ୟାନଭୂମିଂ ୱିଯ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଆଲଯରାମା’’ତିଆଦିମାହ।

ଯଦିଦନ୍ତି ନିପାତୋ, ତସ୍ସ ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଯଂ ଇଦ’’ନ୍ତି, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଯୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତାପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋତି ଇମେସଂ ପଚ୍ଚଯା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା; ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା ଏୱ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତା; ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତା ଚ ସା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଚାତି ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତାପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ। ସଙ୍ଖାରାଦିପଚ୍ଚଯାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋତିଆଦି ସବ୍ବଂ ନିବ୍ବାନମେୱ। ଯସ୍ମା ହି ତଂ ଆଗମ୍ମ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି ସମ୍ମନ୍ତି ୱୂପସମ୍ମନ୍ତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ମା ଚ ତଂ ଆଗମ୍ମ ସବ୍ବେ ଉପଧଯୋ ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି, ସବ୍ବା ତଣ୍ହା ଖୀଯନ୍ତି, ସବ୍ବେ କିଲେସରାଗା ୱିରଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିରୁଜ୍ଝତି; ତସ୍ମା ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୋ ୱିରାଗୋ ନିରୋଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସା ପନେସା ତଣ୍ହା ଭୱେନ ଭୱଂ, ଫଲେନ ୱା ସଦ୍ଧିଂ କମ୍ମଂ ୱିନତି ସଂସିବ୍ବତୀତି କତ୍ୱା ୱାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ୱାନତୋତି ନିବ୍ବାନଂ। ସୋ ମମସ୍ସ କିଲମଥୋତି ଯା ଅଜାନନ୍ତାନଂ ଦେସନା ନାମ, ସୋ ମମ କିଲମଥୋ ଅସ୍ସ, ସା ମମ ୱିହେସା ଅସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। କାଯକିଲମଥୋ ଚେୱ କାଯୱିହେସା ଚ ଅସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚିତ୍ତେ ପନ ଉଭଯମ୍ପେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ନତ୍ଥି। ଅପିସ୍ସୂତି ଅନୁବ୍ରୂହନତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ସୋ ‘‘ନ କେୱଲଂ ଏତଦହୋସି, ଇମାପି ଗାଥା ପଟିଭଂସୂ’’ତି ଦୀପେତି। ମନ୍ତି ମମ। ଅନଚ୍ଛରିଯାତି ଅନୁଅଚ୍ଛରିଯା। ପଟିଭଂସୂତି ପଟିଭାନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ ଗୋଚରା ଅହେସୁଂ; ପରିୱିତକ୍କଯିତବ୍ବତଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

କିଚ୍ଛେନାତି ଦୁକ୍ଖେନ, ନ ଦୁକ୍ଖାଯ ପଟିପଦାଯ। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଚତ୍ତାରୋପି ମଗ୍ଗା ସୁଖପ୍ପଟିପଦାୱ ହୋନ୍ତି। ପାରମୀପୂରଣକାଲେ ପନ ସରାଗସଦୋସସମୋହସ୍ସେୱ ସତୋ ଆଗତାଗତାନଂ ଯାଚକାନଂ , ଅଲଙ୍କତପ୍ପଟିଯତ୍ତଂ ସୀସଂ କନ୍ତିତ୍ୱା, ଗଲଲୋହିତଂ ନୀହରିତ୍ୱା, ସୁଅଞ୍ଜିତାନି ଅକ୍ଖୀନି ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା, କୁଲୱଂସପ୍ପଦୀପଂ ପୁତ୍ତଂ ମନାପଚାରିନିଂ ଭରିଯନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି ଦେନ୍ତସ୍ସ, ଅଞ୍ଞାନି ଚ ଖନ୍ତିୱାଦିସଦିସେସୁ ଅତ୍ତଭାୱେସୁ ଛେଜ୍ଜଭେଜ୍ଜାଦୀନି ପାପୁଣନ୍ତସ୍ସ ଆଗମନିଯପଟିପଦଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ । ହଲନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହ-କାରୋ ନିପାତମତ୍ତୋ, ଅଲନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପକାସିତୁନ୍ତି ଦେସିତୁଂ, ଏୱଂ କିଚ୍ଛେନ ଅଧିଗତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅଲଂ ଦେସିତୁଂ, ପରିଯତ୍ତଂ ଦେସିତୁଂ, କୋ ଅତ୍ଥୋ ଦେସିତେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ରାଗଦୋସପରେତେହୀତି ରାଗଦୋସପରିଫୁଟ୍ଠେହି ରାଗଦୋସାନୁଗତେହି ୱା।

ପଟିସୋତଗାମିନ୍ତି ନିଚ୍ଚାଦୀନଂ ପଟିସୋତଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖମନତ୍ତା ଅସୁଭନ୍ତି ଏୱଂ ଗତଂ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ। ରାଗରତ୍ତାତି କାମରାଗେନ ଭୱରାଗେନ ଦିଟ୍ଠିରାଗେନ ଚ ରତ୍ତା। ନ ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖମନତ୍ତା ଅସୁଭନ୍ତି ଇମିନା ସଭାୱେନ ନ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଅପସ୍ସନ୍ତେ କୋ ସକ୍ଖିସ୍ସତି ଏୱଂ ଗାହାପେତୁଂ। ତମୋଖନ୍ଧେନ ଆୱୁଟାତି ଅୱିଜ୍ଜାରାସିନା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟା।

୨୮୨।ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାଯାତି ନିରୁସ୍ସୁକ୍କଭାୱେନ, ଅଦେସେତୁକାମତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା ପନସ୍ସ ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ନମି, ନନୁ ଏସ ମୁତ୍ତୋ ମୋଚେସ୍ସାମି, ତିଣ୍ଣୋ ତାରେସ୍ସାମି।

‘‘କିଂ ମେ ଅଞ୍ଞାତୱେସେନ, ଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକତେନିଧ;

ସଵଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା, ତାରୟିସ୍ସଂ ସଦେଵକ’’ନ୍ତି। (ବୁ। ଵଂ। ୨।୫୬) –

ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ସଵଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋତି। ସଚ୍ଚମେତଂ, ତଦେଵଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣାନୁଭାଵେନ ପନସ୍ସ ଏଵଂ ଚିତ୍ତଂ ନମି। ତସ୍ସ ହି ସଵଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ତାନଂ କିଲେସଗହନତଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ଗମ୍ଭୀରତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତାନଂ କିଲେସଗହନତା ଚ ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରତା ଚ ସଵାକାରେନ ପାକଟା ଜାତା। ଅଥସ୍ସ ‘‘ଇମେ ସତ୍ତା କଞ୍ଜିକପୁଣ୍ଣା ଲାବୁ ଵିୟ, ତକ୍କଭରିତା ଚାଟି ଵିୟ, ଵସାତେଲପୀତପିଲୋତିକା ଵିୟ, ଅଞ୍ଜନମକ୍ଖିତହତ୍ଥୋ ଵିୟ ଚ କିଲେସଭରିତା ଅତିସଂକିଲିଟ୍ଠା ରାଗରତ୍ତା ଦୋସଦୁଟ୍ଠା ମୋହମୂଳ୍ହା, ତେ କିଂ ନାମ ପଟିଵିଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଚିନ୍ତୟତୋ କିଲେସଗହନପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣାନୁଭାଵେନାପି ଏଵଂ ଚିତ୍ତଂ ନମି।

‘‘ଅୟଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ପଥଵୀସନ୍ଧାରକୌଦକକ୍ଖନ୍ଧୋ ଵିୟ ଗମ୍ଭୀରୋ, ପଵତେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଠପିତୋ ସାସପୋ ଵିୟ ଦୁଦ୍ଦସୋ, ସତଧା ଭିନ୍ନସ୍ସ ଵାଲସ୍ସ କୋଟିୟା କୋଟିପଟିପାଦନଂ ଵିୟ ଦୁରନୁବୋଧୋ। ନନୁ ମୟା ହି ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଵିଜ୍ଝିତୁଂ ଵାୟମନ୍ତେନ ଅଦିନ୍ନଂ ଦାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅରକ୍ଖିତଂ ସୀଲଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅପରିପୂରିତା କାଚି ପାରମୀ ନାମ ନତ୍ଥି? ତସ୍ସ ମେ ନିରୁସ୍ସାହଂ ଵିୟ ମାରବଲଂ ଵିଧମନ୍ତସ୍ସାପି ପଥଵୀ ନ କମ୍ପିତ୍ଥ, ପଠମୟାମେ ପୁବେନିଵାସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସାପି ନ କମ୍ପିତ୍ଥ, ମଜ୍ଝିମୟାମେ ଦିବଚକ୍ଖୁଂ ସୋଧେନ୍ତସ୍ସାପି ନ କମ୍ପିତ୍ଥ, ପଚ୍ଛିମୟାମେ ପନ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ପଟିଵିଜ୍ଝନ୍ତସ୍ସେଵ ମେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ କମ୍ପିତ୍ଥ। ଇତି ମାଦିସେନାପି ତିକ୍ଖଞାଣେନ କିଚ୍ଛେନେଵାୟଂ ଧମ୍ମୋ ପଟିଵିଦ୍ଧୋ, ତଂ ଲୋକିୟମହାଜନା କଥଂ ପଟିଵିଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରତାପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣାନୁଭାଵେନାପି ଏଵଂ ଚିତ୍ତଂ ନମୀତି ଵେଦିତବଂ।

ଅପିଚ ବ୍ରହ୍ମୁନା ୟାଚିତେ ଦେସେତୁକାମତାୟପିସ୍ସ ଏଵଂ ଚିତ୍ତଂ ନମି। ଜାନାତି ହି ଭଗଵା – ‘‘ମମ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାୟ ଚିତ୍ତେ ନମମାନେ ମଂ ମହାବ୍ରହ୍ମା ଧମ୍ମଦେସନଂ ୟାଚିସ୍ସତି, ଇମେ ଚ ସତ୍ତା ବ୍ରହ୍ମଗରୁକା, ତେ ‘ସତ୍ଥା କିର ଧମ୍ମଂ ନ ଦେସେତୁକାମୋ ଅହୋସି, ଅଥ ନଂ ମହାବ୍ରହ୍ମା ୟାଚିତ୍ୱା ଦେସାପେସି, ସନ୍ତୋ ଵତ, ଭୋ, ଧମ୍ମୋ ପଣୀତୋ ଵତ, ଭୋ, ଧମ୍ମୋ’ତି ମଞ୍ଞମାନା ସୁସ୍ସୂସିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଇଦମ୍ପିସ୍ସ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାୟ ଚିତ୍ତଂ ନମି, ନୋ ଧମ୍ମଦେସନାୟାତି ଵେଦିତବଂ।

ସହମ୍ପତିସ୍ସାତି ସୋ କିର କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗଵତୋ ସାସନେ ସହକୋ ନାମ ଥେରୋ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ନିବତ୍ତେତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିୟଂ କପ୍ପାୟୁକବ୍ରହ୍ମା ହୁତ୍ୱା ନିବତ୍ତୋ। ତତ୍ର ନଂ ସହମ୍ପତିବ୍ରହ୍ମାତି ପଟିସଞ୍ଜାନନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟାହ – ‘‘ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ସହମ୍ପତିସ୍ସା’’ତି। ନସ୍ସତି ଵତ, ଭୋତି ସୋ କିର ଇମଂ ସଦ୍ଦଂ ତଥା ନିଚ୍ଛାରେସି, ୟଥା ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁବ୍ରହ୍ମାନୋ ସୁତ୍ୱା ସବେ ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ୟତ୍ର ହି ନାମାତି ୟସ୍ମିଂ ନାମ ଲୋକେ। ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସୀତି ତେହି ଦସହି ବ୍ରହ୍ମସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ପାତୁରହୋସି। ଅପ୍ପରଜକ୍ଖଜାତିକାତି ପଞ୍ଞାମୟେ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ଅପ୍ପଂ ପରିତ୍ତଂ ରାଗଦୋସମୋହରଜଂ ଏତେସଂ, ଏଵଂସଭାଵାତି ଅପ୍ପରଜକ୍ଖଜାତିକା। ଅସ୍ସଵନତାତି ଅସ୍ସଵନତାୟ। ଭଵିସ୍ସନ୍ତୀତି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ ଦସପୁଞ୍ଞକିରିୟଵସେନ କତାଧିକାରା ପରିପାକଗତପଦୁମାନି ଵିୟ ସୂରିୟରସ୍ମିସମ୍ଫସ୍ସଂ, ଧମ୍ମଦେସନଂୟେଵ ଆକଙ୍ଖମାନା ଚତୁପ୍ପଦିକଗାଥାଵସାନେ ଅରିୟଭୂମିଂ ଓକ୍କମନାରହା ନ ଏକୋ, ନ ଦ୍ୱେ, ଅନେକସତସହସ୍ସା ଧମ୍ମସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତାରୋ ଭଵିସ୍ସନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ପାତୁରହୋସୀତି ପାତୁଭଵି। ସମଲେହି ଚିନ୍ତିତୋତି ସମଲେହି ଛହି ସତ୍ଥାରେହି ଚିନ୍ତିତୋ। ତେ ହି ପୁରେତରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ କଣ୍ଟକେ ପତ୍ଥରମାନା ଵିୟ, ଵିସଂ ସିଞ୍ଚମାନା ଵିୟ ଚ ସମଲଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଧମ୍ମଂ ଦେସୟିଂସୁ। ଅପାପୁରେତନ୍ତି ଵିଵର ଏତଂ। ଅମତସ୍ସ ଦ୍ୱାରନ୍ତି ଅମତସ୍ସ ନିବାନସ୍ସ ଦ୍ୱାରଭୂତଂ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ। ସୁଣନ୍ତୁ ଧମ୍ମଂ ଵିମଲେନାନୁବୁଦ୍ଧନ୍ତି ଇମେ ସତ୍ତା ରାଗାଦିମଲାନଂ ଅଭାଵତୋ ଵିମଲେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଅନୁବୁଦ୍ଧଂ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୁ ତାଵ ଭଗଵାତି ୟାଚତି।

ସେଲେ ୟଥା ପଵତମୁଦ୍ଧନିଟ୍ଠିତୋତି ସେଲମୟେ ଏକଗ୍ଘନେ ପଵତମୁଦ୍ଧନି ୟଥା ଠିତୋଵ। ନ ହି ତସ୍ସ ଠିତସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଗୀଵୁକ୍ଖିପନପସାରଣାଦିକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି। ତଥୂପମନ୍ତି ତପ୍ପଟିଭାଗଂ ସେଲପବତୂପମଂ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ୟଥା ସେଲପବତମୁଦ୍ଧନି ଠିତୋଵ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସମନ୍ତତୋ ଜନତଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟ, ତଥା ତ୍ୱମ୍ପି, ସୁମେଧ, ସୁନ୍ଦରପଞ୍ଞ-ସଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ ଭଗଵା ଧମ୍ମମୟଂ ପାସାଦମାରୁୟ୍ହ ସୟଂ ଅପେତସୋକୋ ସୋକାଵତିଣ୍ଣଂ ଜାତିଜରାଭିଭୂତଂ ଜନତଂ ଅଵେକ୍ଖସ୍ସୁ ଉପଧାରୟ ଉପପରିକ୍ଖ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ୟଥା ହି ପବତପାଦେ ସମନ୍ତା ମହନ୍ତଂ ଖେତ୍ତଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ କେଦାରପାଳୀସୁ କୁଟିକାୟୋ କତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେୟ୍ୟୁଂ। ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଞ୍ଚ ଅନ୍ଧକାରଂ ଅସ୍ସ, ଅଥ ତସ୍ସ ପବତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଠତ୍ୱା ଚକ୍ଖୁମତୋ ପୁରିସସ୍ସ ଭୂମିଂ ଓଲୋକୟତୋ ନେଵ ଖେତ୍ତଂ, ନ କେଦାରପାଳିୟୋ, ନ କୁଟିୟୋ, ନ ତତ୍ଥ ସୟିତମନୁସ୍ସା ପଞ୍ଞାୟେୟ୍ୟୁଂ। କୁଟିକାସୁ ପନ ଅଗ୍ଗିଜାଲାମତ୍ତକମେଵ ପଞ୍ଞାୟେୟ୍ୟ। ଏଵଂ ଧମ୍ମପାସାଦଂ ଆରୁୟ୍ହ ସତ୍ତନିକାୟଂ ଓଲୋକୟତୋ ତଥାଗତସ୍ସ, ୟେ ତେ ଅକତକଲ୍ୟାଣା ସତ୍ତା, ତେ ଏକଵିହାରେ ଦକ୍ଖିଣଜାଣୁପସ୍ସେ ନିସିନ୍ନାପି ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପାଥଂ ନାଗଚ୍ଛନ୍ତି, ରତ୍ତିଂ ଖିତ୍ତା ସରା ଵିୟ ହୋନ୍ତି। ୟେ ପନ କତକଲ୍ୟାଣା

ୱେନେୟ୍ୟପୁଗ୍ଗଲା, ତେ ଏୱସ୍ସ ଦୂରେପି ଠିତା ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସୋ ଅଗ୍ଗି ୱିଯ ହିମୱନ୍ତପବ୍ବତୋ ୱିଯ ଚ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ଦୂରେ ସନ୍ତୋ ପକାସେନ୍ତି, ହିମୱନ୍ତୋୱ ପବ୍ବତୋ;

ଅସନ୍ତେତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ରତ୍ତିଂ ଖିତ୍ତା ଯଥା ସରା''ତି। (ଧ। ପ। ୩୦୪);

ଉପ୍ପେହୀତି ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥଂ ଚାରିକଚରଣଂ ଯାଚନ୍ତୋ ଭଣତି। ୱୀରାତିଆଦୀସୁ ଭଗୱା ୱୀରିଯୱନ୍ତତାଯ ୱୀରୋ। ଦେୱପୁତ୍ତମଚ୍ଚୁକିଲେସମାରାନଂ ୱିଜିତତ୍ତା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମୋ। ଜାତିକନ୍ତାରାଦିନିତ୍ଥରଣଟ୍ଠାଯ ୱେନେୟ୍ୟସତ୍ଥୱାହନସମତ୍ଥତାଯ ସତ୍ଥୱାହୋ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦଣସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଅଣଣୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୮୩।ଅଜ୍ଝେସନନ୍ତି ଯାଚନଂ। ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନାତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତଞାଣେନ ଚ ଆସଯାନୁସଯଞାଣେନ ଚ। ଇମେସଞ୍ହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଞାଣାନଂ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୂତି ନାମଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୂତି, ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗଞାଣାନଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୂତି। ଅପ୍ପରଜକ୍ଖେତିଆଦୀସୁ ଯେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁମ୍ହି ରାଗାଦିରଜଂ ଅପ୍ପଂ, ତେ ଅପ୍ପରଜକ୍ଖା। ଯେସଂ ତଂ ମହନ୍ତଂ, ତେ ମହାରଜକ୍ଖା। ଯେସଂ ସଦ୍ଧାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ତିକ୍ଖାନି, ତେ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯା। ଯେସଂ ତାନି ମୁଦୂନି, ତେ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯା। ଯେସଂ ତେଯେୱ ସଦ୍ଧାଦଯୋ ଆକାରା ସୁନ୍ଦରା, ତେ ସ୍ୱାକାରା। ଯେ କଥିତକାରଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତି, ସୁଖେନ ସକ୍କା ହୋନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ, ତେ ସୁୱିଞ୍ଞାପଯା। ଯେ ପରଲୋକଞ୍ଚେୱ ୱଜ୍ଜଞ୍ଚ ଭଯତୋ ପସ୍ସନ୍ତି, ତେ ପରଲୋକୱଜ୍ଜଭଯଦସ୍ସାୱିନୋ ନାମ।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ପାଳି – ''ସଦ୍ଧୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପରଜକ୍ଖୋ, ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମହାରଜକ୍ଖୋ। ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ…, କୁସିତୋ…, ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି…, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି…, ସମାହିତୋ…, ଅସମାହିତୋ…, ପଞ୍ଞୱା…, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମହାରଜକ୍ଖୋ। ତଥା ସଦ୍ଧୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯୋ…ପେ… ପଞ୍ଞୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରଲୋକୱଜ୍ଜଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ପରଲୋକୱଜ୍ଜଭଯଦସ୍ସାୱୀ। ଲୋକୋତି ଖନ୍ଧଲୋକୋ, ଆଯତନଲୋକୋ, ଧାତୁଲୋକୋ, ସମ୍ପତ୍ତିଭୱଲୋକୋ, ସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ଭୱଲୋକୋ, ୱିପତ୍ତିଭୱଲୋକୋ, ୱିପତ୍ତିସମ୍ଭୱଲୋକୋ, ଏକୋ ଲୋକୋ ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା। ଦ୍ୱେ ଲୋକା – ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ। ତଯୋ ଲୋକା – ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା। ଚତ୍ତାରୋ ଲୋକା – ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା। ପଞ୍ଚ ଲୋକା – ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। ଛ ଲୋକା – ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆଯତନାନି। ସତ୍ତ ଲୋକା – ସତ୍ତ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିଯୋ। ଅଟ୍ଠ ଲୋକା – ଅଟ୍ଠ ଲୋକଧମ୍ମା। ନୱ ଲୋକା – ନୱ ସତ୍ତାୱାସା। ଦସ ଲୋକା – ଦସାଯତନାନି। ଦ୍ୱାଦସ ଲୋକା – ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି। ଅଟ୍ଠାରସ ଲୋକା – ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ। ୱଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବେ କିଲେସା ୱଜ୍ଜା, ସବ୍ବେ ଦୁଚ୍ଚରିତା ୱଜ୍ଜା, ସବ୍ବେ ଅଭିସଙ୍ଖାରା ୱଜ୍ଜା, ସବ୍ବେ ଭୱଗାମିକମ୍ମା ୱଜ୍ଜା। ଇତି ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଲୋକେ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ୱଜ୍ଜେ ତିବ୍ବା ଭଯସଞ୍ଞା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ହୋତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକେ ୱଧକେ। ଇମେହି ପଞ୍ଞାସାଯ ଆକାରେହି ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଜାନାତି ପସ୍ସତି ଅଞ୍ଞାସି ପଟିୱିଜ୍ଝି। ଇଦଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତେ ଞାଣ''ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୧୨)।

ଉପ୍ପଲିନିଯନ୍ତି ଉପ୍ପଲୱନେ। ଇତରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅନ୍ତୋନିମୁଗ୍ଗପୋସୀନୀତି ଯାନି ଅନ୍ତୋ ନିମୁଗ୍ଗାନେୱ ପୋସିଯନ୍ତି। ଉଦକଂ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗମ୍ମ ଠିତାନୀତି ଉଦକଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତାନି। ତତ୍ଥ ଯାନି ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗମ୍ମ ଠିତାନି, ତାନି ସୂରିଯରସ୍ମିସମ୍ଫସ୍ସଂ ଆଗମଯମାନାନି ଠିତାନି ଅଜ୍ଜ ପୁପ୍ଫନକାନି। ଯାନି ସମୋଦକଂ ଠିତାନି, ତାନି ସ୍ୱେ ପୁପ୍ଫନକାନି। ଯାନି ଉଦକାନୁଗ୍ଗତାନି ଅନ୍ତୋନିମୁଗ୍ଗପୋସୀନି, ତାନି ତତିଯଦିୱସେ ପୁପ୍ଫନକାନି। ଉଦକା ପନ ଅନୁଗ୍ଗତାନି ଅଞ୍ଞାନିପି ସରୋଗୌପ୍ପଲାଦୀନି ନାମ ଅତ୍ଥି, ଯାନି ନେୱ ପୁପ୍ଫିସ୍ସନ୍ତି, ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଭକ୍ଖାନେୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ତାନି ପାଳିଂ ନାରୁଳ୍ହାନି। ଆହରିତ୍ୱା ପନ ଦୀପେତବ୍ବାନୀତି ଦୀପିତାନି।

ଯଥେୱ ହି ତାନି ଚତୁବ୍ବିଧାନି ପୁପ୍ଫାନି, ଏୱମେୱ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ ନେୟ୍ୟୋ ପଦପରମୋତି ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲା। ତତ୍ଥ ''ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସହ ଉଦାହଟୱେଲାଯ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥେ ୱିଭଜିଯମାନେ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସତୋ ପରିପୁଚ୍ଛତୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୟ୍ୟୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁମ୍ପି ସୁଣତୋ ବହୁମ୍ପି ଭଣତୋ ବହୁମ୍ପି ଧାରଯତୋ ବହୁମ୍ପି ୱାଚଯତୋ ନ ତାଯ ଜାତିଯା ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଦପରମୋ'' (ପୁ। ପ। ୧୫୧)। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ଉପ୍ପଲୱନାଦିସଦିସଂ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ଅଜ୍ଜ ପୁପ୍ଫନକାନି ୱିଯ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ, ସ୍ୱେ ପୁପ୍ଫନକାନି ୱିଯ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ, ତତିଯଦିୱସେ ପୁପ୍ଫନକାନି ୱିଯ ନେୟ୍ୟୋ, ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଭକ୍ଖାନି ପୁପ୍ଫାନି ୱିଯ ପଦପରମୋ''ତି ଅଦ୍ଦସ। ପସ୍ସନ୍ତୋ ଚ ''ଏତ୍ତକା ଅପ୍ପରଜକ୍ଖା, ଏତ୍ତକା ମହାରଜକ୍ଖା, ତତ୍ରାପି ଏତ୍ତକା ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ''ତି ଏୱଂ ସବ୍ବାକାରତୋୱ ଅଦ୍ଦସ।

ତତ୍ଥ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନା ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତି। ପଦପରମାନଂ ଅନାଗତେ ୱାସନତ୍ଥାଯ ହୋତି। ଅଥ ଭଗୱା ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଦେସେତୁକମ୍ୟତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ପୁନ ସବ୍ବେପି ତୀସୁ ଭୱେସୁ ସତ୍ତେ ଭବ୍ବାଭବ୍ବୱସେନ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ ଅକାସି। ଯେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ''କତମେ ତେ ସତ୍ତା ଅଭବ୍ବା, ଯେ ତେ ସତ୍ତା କମ୍ମାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା କିଲେସାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱିପାକାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅଚ୍ଛନ୍ଦିକା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଅଭବ୍ବା ନିଯାମଂ ଓକ୍କମିତୁଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ, ଇମେ ତେ ସତ୍ତା ଅଭବ୍ବା। କତମେ ତେ ସତ୍ତା ଭବ୍ବା? ଯେ ତେ ସତ୍ତା ନ କମ୍ମାୱରଣେନ…ପେ… ଇମେ ତେ ସତ୍ତା ଭବ୍ବା''ତି (ୱିଭ। ୮୨୭; ପଟି। ମ। ୧।୧୧୫)। ତତ୍ଥ ସବ୍ବେପି ଅଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲେ ପହାଯ ଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲେଯେୱ ଞାଣେନ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ଏତ୍ତକା ରାଗଚରିତା, ଏତ୍ତକା ଦୋସମୋହଚରିତା ୱିତକ୍କସଦ୍ଧାବୁଦ୍ଧିଚରିତା''ତି ଛ କୋଟ୍ଠାସେ ଅକାସି; ଏୱଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସିସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେସି।

ପଚ୍ଚଭାସିନ୍ତି ପତିଅଭାସିଂ। ଅପାରୁତାତି ୱିୱଟା। ଅମତସ୍ସ ଦ୍ୱାରାତି ଅରିଯମଗ୍ଗୋ। ସୋ ହି ଅମତସଙ୍ଖାତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ, ସୋ ମଯା ୱିୱରିତ୍ୱା ଠପିତୋତି ଦସ୍ସେତି। ପମୁଞ୍ଚନ୍ତୁ ସଦ୍ଧନ୍ତି ସବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧଂ ପମୁଞ୍ଚନ୍ତୁ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୁ। ପଚ୍ଛିମପଦଦ୍ୱଯେ ଅଯମତ୍ଥୋ, ଅହଞ୍ହି ଅତ୍ତନୋ ପଗୁଣଂ ସୁପ୍ପୱତ୍ତିତମ୍ପି ଇମଂ ପଣୀତଂ ଉତ୍ତମଂ ଧମ୍ମଂ କାଯୱାଚାକିଲମଥସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ନ ଭାସିଂ । ଇଦାନି ପନ ସବ୍ବୋ ଜନୋ ସଦ୍ଧାଭାଜନଂ ଉପନେତୁ, ପୂରେସ୍ସାମି ନେସଂ ସଙ୍କପ୍ପନ୍ତି।

୨୮୪।ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସୀତି ଏତଂ ଅହୋସି – କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟନ୍ତି ଅଯଂ ଧମ୍ମଦେସନାପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଦା ପନେସ ଉଦପାଦୀତି? ବୁଦ୍ଧଭୂତସ୍ସ ଅଟ୍ଠମେ ସତ୍ତାହେ।

ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା – ବୋଧିସତ୍ତୋ କିର ମହାଭିନିକ୍ଖମନଦିୱସେ ୱିୱଟଂ ଇତ୍ଥାଗାରଂ ଦିସ୍ୱା ସଂୱିଗ୍ଗହଦଯୋ, ''କଣ୍ଡକଂ ଆହରା''ତି ଛନ୍ନଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଛନ୍ନସହାଯୋ ଅସ୍ସରାଜପିଟ୍ଠିଗତୋ ନଗରତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା କଣ୍ଡକନିୱତ୍ତନଚେତିଯଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତୀଣି ରଜ୍ଜାନି ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଣ୍ଡୱପବ୍ବତେ ନିସିନ୍ନୋ ମଗଧିସ୍ସରେନ ରଞ୍ଞା ନାମଗୋତ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଇମଂ ରଜ୍ଜଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାହୀ''ତି ୱୁତ୍ତୋ, ''ଅଲଂ ମହାରାଜ, ନ ମଯ୍ହଂ ରଜ୍ଜେନ ଅତ୍ଥୋ, ଅହଂ ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ଲୋକହିତତ୍ଥାଯ ପଧାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଲୋକେ ୱିୱଟଚ୍ଛଦୋ ଭୱିସ୍ସାମୀତି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ''ତି ୱତ୍ୱା, ''ତେନ ହି ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ପଠମଂ ମଯ୍ହଂ ୱିଜିତଂ ଓସରେଯ୍ୟାସୀ''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହିତୋ କାଲାମଞ୍ଚ ଉଦକଞ୍ଚ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେସଂ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ସାରଂ ଅୱିନ୍ଦନ୍ତୋ ତତୋ ପକ୍କମିତ୍ୱା ଉରୁୱେଲାଯ ଛବ୍ବସ୍ସାନି ଦୁକ୍କରକାରିକଂ କରୋନ୍ତୋପି ଅମତଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଓଳାରିକାହାରପଟିସେୱନେନ କାଯଂ ସନ୍ତପ୍ପେସି।

ତଦା ଚ ଉରୁୱେଲଗାମେ ସୁଜାତା ନାମ କୁଟୁମ୍ବିଯଧୀତା ଏକସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖେ ପତ୍ଥନମକାସି – ''ସଚାହଂ ସମାନଜାତିକଂ କୁଲଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଠମଗବ୍ଭେ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ବଲିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି। ତସ୍ସା ସା ପତ୍ଥନା ସମିଜ୍ଝି। ସା ୱିସାଖପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ପାତୋୱ ବଲିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀତି ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଏୱ ପାଯସଂ ପଟିଯାଦେସି। ତସ୍ମିଂ ପାଯସେ ପଚ୍ଚମାନେ ମହନ୍ତମହନ୍ତା ପୁପ୍ଫୁଳା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣାୱଟ୍ଟା ହୁତ୍ୱା ସଞ୍ଚରନ୍ତି। ଏକଫୁସିତମ୍ପି ବହି ନ ଗଚ୍ଛତି। ମହାବ୍ରହ୍ମା ଛତ୍ତଂ ଧାରେସି। ଚତ୍ତାରୋ ଲୋକପାଲା ଖଗ୍ଗହତ୍ଥା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ସକ୍କୋ ଅଲାତାନି ସମାନେନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେସି। ଦେୱତା ଚତୂସୁ ଦୀପେସୁ ଓଜଂ ସଂହରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖାଚାରକାଲଂ ଆଗମଯମାନୋ ପାତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦି। ରୁକ୍ଖମୂଲେ ସୋଧନତ୍ଥାଯ ଗତା ଧାତୀ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଜାତାଯ ଆରୋଚେସି – ''ଦେୱତା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନା''ତି। ସୁଜାତା, ସବ୍ବଂ ପସାଧନଂ ପସାଧେତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକେ ସୁୱଣ୍ଣଥାଲେ ପାଯସଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅପରାଯ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯା ପିଦହିତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗତା ମହାପୁରିସଂ ଦିସ୍ୱା ସହେୱ ପାତିଯା ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଯଥା ମଯ୍ହଂ ମନୋରଥୋ ନିପ୍ଫନ୍ନୋ, ଏୱଂ ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ନିପ୍ଫଜ୍ଜତୂ''ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ନେରଞ୍ଜରାଯ ତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଥାଲଂ ତୀରେ ଠପେତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା ଏକୂନପଣ୍ଣାସପିଣ୍ଡେ କରୋନ୍ତୋ ପାଯସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ''ସଚାହଂ ଅଜ୍ଜ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱାମି, ଥାଲଂ ପଟିସୋତଂ ଗଚ୍ଛତୂ''ତି ଖିପି। ଥାଲଂ ପଟିସୋତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥୋକଂ ଠତ୍ୱା କାଳନାଗରାଜସ୍ସ ଭୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଥାଲାନି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି।

ମହାସତ୍ତୋ ୱନସଣ୍ଡେ ଦିୱାୱିହାରଂ କତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ସୋତ୍ଥିଯେନ ଦିନ୍ନା ଅଟ୍ଠ ତିଣମୁଟ୍ଠିଯୋ ଗହେତ୍ୱା ବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଆରୁଯ୍ହ ଦକ୍ଖିଣଦିସାଭାଗେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ପଦେସୋ ପଦୁମିନିପତ୍ତେ ଉଦକବିନ୍ଦୁ ୱିଯ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ମହାସତ୍ତୋ, ''ଅଯଂ ମମ ଗୁଣଂ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ''ତି ପଚ୍ଛିମଦିସାଭାଗଂ ଅଗମାସି, ସୋପି ତଥେୱ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ଉତ୍ତରଦିସାଭାଗଂ ଅଗମାସି, ସୋପି ତଥେୱ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଭାଗଂ ଅଗମାସି, ତତ୍ଥ ପଲ୍ଲଙ୍କପ୍ପମାଣଂ ଠାନଂ ସୁନିଖାତଖିନ୍ଦଖିଲୋ ୱିଯ ନିଚ୍ଚଲମହୋସି। ମହାସତ୍ତୋ ''ଇଦଂ ଠାନଂ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ କିଲେସଭଞ୍ଜନୱିଦ୍ଧଂସନଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ତାନି ତିଣାନି ଅଗ୍ଗେ ଗହେତ୍ୱା ଚାଲେସି। ତାନି ଚିତ୍ତକାରେନ ତୂଲିକଗ୍ଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାନି ୱିଯ ଅହେସୁଂ। ବୋଧିସତ୍ତୋ , ''ବୋଧିଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଇମଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ନ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ''ତି

ଚତୁରଙ୍ଗୱୀରିଯଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି।

ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ମାରୋ ବାହୁସହସ୍ସଂ ମାପେତ୍ୱା ଦିଯଡ୍ଢଯୋଜନସତିକଂ ଗିରିମେଖଲଂ ନାମ ହତ୍ଥିଂ ଆରୁଯ୍ହ ନୱଯୋଜନଂ ମାରବଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଦ୍ଧକ୍ଖିକେନ ଓଲୋକଯମାନୋ ପବ୍ବତୋ ୱିଯ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତୋ ଉପସଙ୍କମି। ମହାସତ୍ତୋ, "ମଯ୍ହଂ ଦସ ପାରମିଯୋ ପୂରେନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଦେୱୋ ୱା ମାରୋ ୱା ବ୍ରହ୍ମା ୱା ସକ୍ଖି ନତ୍ଥି, ୱେସ୍ସନ୍ତରତ୍ତଭାୱେ ପନ ମଯ୍ହଂ ସତ୍ତସୁ ୱାରେସୁ ମହାପଥୱୀ ସକ୍ଖି ଅହୋସି; ଇଦାନିପି ମେ ଅଯମେୱ ଅଚେତନା କଟ୍ଠକଲିଙ୍ଗରୂପମା ମହାପଥୱୀ ସକ୍ଖୀ"ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେତି। ମହାପଥୱୀ ତାୱଦେୱ ଅଯଦଣ୍ଡେନ ପହତଂ କଂସଥାଲଂ ୱିଯ ରୱସତଂ ରୱସହସ୍ସଂ ମୁଞ୍ଚମାନା ୱିରୱିତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତମାନା ମାରବଲଂ ଚକ୍କୱାଲମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ ମୁଞ୍ଚନମକାସି। ମହାସତ୍ତୋ ସୂରିଯେ ଧରମାନେଯେୱ ମାରବଲଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ପଠମଯାମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣଂ, ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ୱିସୋଧେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଯାମେ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଅରୁଣୋଦଯେ ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା , "ମଯା ଅନେକକପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଇମସ୍ସ ପଲ୍ଲଙ୍କସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ୱାଯାମୋ କତୋ"ତି ସତ୍ତାହଂ ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି। ଅଥେକଚ୍ଚାନଂ ଦେୱତାନଂ, "କିଂ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜାପି ବୁଦ୍ଧକରା ଧମ୍ମା ଅତ୍ଥୀ"ତି କଙ୍ଖା ଉଦପାଦି।

ଅଥ ଭଗୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଦେୱତାନଂ କଙ୍ଖଂ ଞତ୍ୱା କଙ୍ଖାୱିଧମନତ୍ଥଂ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଯମକପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତାସଂ କଙ୍ଖଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କତୋ ଈସକଂ ପାଚୀନନିସ୍ସିତେ ଉତ୍ତରଦିସାଭାଗେ ଠତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନି କପ୍ପସତସହସ୍ସଞ୍ଚ ପୂରିତାନଂ ପାରମୀନଂ ଫଲାଧିଗମଟ୍ଠାନଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଞ୍ଚେୱ ବୋଧିରୁକ୍ଖଞ୍ଚ ଅନିମିସେହି ଅକ୍ଖୀହି ଓଲୋକଯମାନୋ ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେସି, ତଂ ଠାନଂ ଅନିମିସଚେତିଯଂ ନାମ ଜାତଂ।

ଅଥ ପଲ୍ଲଙ୍କସ୍ସ ଚ ଠିତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରା ପୁରତ୍ଥିମପଚ୍ଛିମତୋ ଆଯତେ ରତନଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେସି, ତଂ ଠାନଂ ରତନଚଙ୍କମଚେତିଯଂ ନାମ ଜାତଂ। ତତୋ ପଚ୍ଛିମଦିସାଭାଗେ ଦେୱତା ରତନଘରଂ ମାପଯିଂସୁ, ତତ୍ଥ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ୱିସେସତୋ ଚେତ୍ଥ ଅନନ୍ତନଯସମନ୍ତପଟ୍ଠାନଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେସି, ତଂ ଠାନଂ ରତନଘରଚେତିଯଂ ନାମ ଜାତଂ। ଏୱଂ ବୋଧିସମୀପେଯେୱ ଚତ୍ତାରି ସତ୍ତାହାନି ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ପଞ୍ଚମେ ସତ୍ତାହେ ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲା ଯେନ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ତତ୍ରାପି ଧମ୍ମଂ ୱିଚିନନ୍ତୋଯେୱ ୱିମୁତ୍ତିସୁଖଞ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୋ ନିସୀଦି, ଧମ୍ମଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ ଚେତ୍ଥ ଏୱଂ ଅଭିଧମ୍ମେ ନଯମଗ୍ଗଂ ସମ୍ମସି – ପଠମଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀପକରଣଂ ନାମ, ତତୋ ୱିଭଙ୍ଗପକରଣଂ, ଧାତୁକଥାପକରଣଂ, ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିପକରଣଂ, କଥାୱତ୍ଥୁ ନାମ ପକରଣଂ, ଯମକଂ ନାମ ପକରଣଂ, ତତୋ ମହାପକରଣଂ ପଟ୍ଠାନଂ ନାମାତି।

ତତ୍ଥସ୍ସ ସଣ୍ହସୁଖୁମପଟ୍ଠାନମ୍ହି ଚିତ୍ତେ ଓତିଣ୍ଣେ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି; ପୀତିଯା ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଲୋହିତଂ ପସୀଦି, ଲୋହିତେ ପସନ୍ନେ ଛୱି ପସୀଦି। ଛୱିଯା ପସନ୍ନାଯ ପୁରତ୍ଥିମକାଯତୋ କୂଟାଗାରାଦିପ୍ପମାଣା ରସ୍ମିଯୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଆକାସେ ପକ୍ଖନ୍ଦଛଦ୍ଦନ୍ତନାଗକୁଲଂ ୱିଯ ପାଚୀନଦିସାଯ ଅନନ୍ତାନି ଚକ୍କୱାଲାନି ପକ୍ଖନ୍ଦା, ପଚ୍ଛିମକାଯତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଦିସାଯ, ଦକ୍ଖିଣଂସକୂଟତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦିସାଯ, ୱାମଂସକୂଟତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଉତ୍ତରଦିସାଯ ଅନନ୍ତାନି ଚକ୍କୱାଲାନି ପକ୍ଖନ୍ଦା, ପାଦତଲେହି ପୱାଲଙ୍କୁରୱଣ୍ଣା ରସ୍ମିଯୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମହାପଥୱିଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଉଦକଂ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱାତକ୍ଖନ୍ଧଂ ପଦାଲେତ୍ୱା ଅଜଟାକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦା, ସୀସତୋ ସମ୍ପରିୱତ୍ତିଯମାନଂ ମଣିଦାମଂ ୱିଯ ନୀଲୱଣ୍ଣା ରସ୍ମିୱଟ୍ଟି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଛ ଦେୱଲୋକେ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ନୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ୱେହପ୍ଫଲେ ପଞ୍ଚ ସୁଦ୍ଧାୱାସେ ଚ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅଜଟାକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦା। ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଅପରିମାଣେସୁ ଚକ୍କୱାଲେସୁ ଅପରିମାଣା ସତ୍ତା ସବ୍ବେ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣାୱ ଅହେସୁଂ। ତଂ ଦିୱସଞ୍ଚ ପନ ଭଗୱତୋ ସରୀରା ନିକ୍ଖନ୍ତା ଯାୱଜ୍ଜଦିୱସାପି ତା ରସ୍ମିଯୋ ଅନନ୍ତା ଲୋକଧାତୁଯୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯେୱ।

ଏୱଂ ଭଗୱା ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧେ ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ତତୋ ଅପରଂ ସତ୍ତାହଂ ମୁଚଲିନ୍ଦେ ନିସୀଦି, ନିସିନ୍ନମତ୍ତସ୍ସେୱ ଚସ୍ସ ସକଲଂ ଚକ୍କୱାଲଗବ୍ଭଂ ପୂରେନ୍ତୋ ମହାଅକାଲମେଘୋ ଉଦପାଦି। ଏୱରୂପୋ କିର ମହାମେଘୋ ଦ୍ୱୀସୁଯେୱ କାଲେସୁ ୱସ୍ସତି ଚକ୍କୱତ୍ତିମ୍ହି ୱା ଉପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ୱା। ଇଧ ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଉଦପାଦି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମୁଚଲିନ୍ଦୋ ନାଗରାଜା ଚିନ୍ତେସି – "ଅଯଂ ମେଘୋ ସତ୍ଥରି ମଯ୍ହଂ ଭୱନଂ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତେୱ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ୱାସାଗାରମସ୍ସ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। ସୋ ସତ୍ତରତନମଯଂ ପାସାଦଂ ନିମ୍ମିନିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୋପି ଏୱଂ କତେ ମଯ୍ହଂ ମହପ୍ଫଲଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ଦସବଲସ୍ସ କାଯୱେଯ୍ୟାୱଟ୍ଟଂ କରିସ୍ସାମୀତି ମହନ୍ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୋଗେହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉପରି ଫଣଂ ଧାରେସି। ପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଓକାସୋ ହେଟ୍ଠା ଲୋହପାସାଦପ୍ପମାଣୋ ଅହୋସି। ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତେନ ଇରିଯାପଥେନ ସତ୍ଥା ୱିହରିସ୍ସତୀତି ନାଗରାଜସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ମହନ୍ତଂ ଓକାସଂ ପରିକ୍ଖିପି। ମଜ୍ଝେ ରତନପଲ୍ଲଙ୍କୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ ହୋତି, ଉପରି ସୁୱଣ୍ଣତାରକୱିଚିତ୍ତଂ
ସମୋସରିତଗନ୍ଧଦାମକୁସୁମଦାମଚେଲୱିତାନଂ ଅହୋସି। ଚତୂସୁ କୋଣେସୁ ଗନ୍ଧତେଲେନ ଦୀପା ଜଲିତା, ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ୱିୱରିତ୍ୱା ଚନ୍ଦନକରଣ୍ଡକା

ଠପିତା। ଏୱଂ ଭଗୱା ତଂ ସତ୍ତାହଂ ତତ୍ଥ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ତତୋ ଅପରଂ ସତ୍ତାହଂ ରାଜାଯତନେ ନିସୀଦି।

ଅଟ୍ଠମେ ସତ୍ତାହେ ସକ୍କେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ ଆଭତଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଞ୍ଚ ଓସଧହରୀତକଞ୍ଚ ଖାଦିତ୍ୱା ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଚତୂହି ଲୋକପାଲେହି ଉପନୀତେ ପଚ୍ଚଗ୍ଘେ ସେଲମଯେ ପତ୍ତେ ତପୁସ୍ସଭଲ୍ଲିକାନଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପୁନ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ଆଚିଣ୍ଣୋ ଅଯଂ ୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି।

ତତ୍ଥ ପଣ୍ଡିତୋତି ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ୱିଯତ୍ତୋତି ୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ମେଧାୱୀତି ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅପ୍ପରଜକ୍ଖଜାତିକୋତି ସମାପତ୍ତିଯା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତତ୍ତା ନିକ୍କିଲେସଜାତିକୋ ୱିସୁଦ୍ଧସତ୍ତୋ। ଆଜାନିସ୍ସତୀତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସ୍ସତି ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେତି ମଯ୍ହମ୍ପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଭଗୱା କିର ଦେୱତାଯ କଥିତେନେୱ ନିଟ୍ଠଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଇତୋ ସତ୍ତମଦିୱସମତ୍ଥକେ କାଲଂ କତ୍ୱା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋତି ଅଦ୍ଦସ। ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ – ‘‘ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦୀ’’ତି। ମହାଜାନିଯୋତି ସତ୍ତଦିୱସବ୍ଭନ୍ତରେ ପତ୍ତବ୍ବମଗ୍ଗଫଲତୋ ପରିହୀନତ୍ତା ମହତୀ ଜାନି ଅସ୍ସାତି ମହାଜାନିଯୋ। ଅକ୍ଖଣେ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେସିଯମାନଂ ଧମ୍ମମ୍ପିସ୍ସ ସୋତୁଂ ସୋତପ୍ପସାଦୋ ନତ୍ଥି, ଇଧ ଧମ୍ମଦେସନଟ୍ଠାନଂ ଆଗମନପାଦାପି ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ମହାଜାନିଯୋ ଜାତୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅଭିଦୋସକାଲଙ୍କତୋତି ଅଡ୍ଢରତ୍ତେ କାଲଙ୍କତୋ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେତି ମଯ୍ହମ୍ପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଉଦପାଦି। ଇଧାପି କିର ଭଗୱା ଦେୱତାଯ ୱଚନେନ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ଅକତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ହିଯ୍ୟୋ ଅଡ୍ଢରତ୍ତେ କାଲଙ୍କତ୍ୱା ଉଦକୋ ରାମପୁତ୍ତୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ଅଦ୍ଦସ। ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ସେସଂ ପୁରିମନଯସଦିସମେୱ। ବହୁକାରାତି ବହୂପକାରା। ପଧାନପହିତତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିଂସୂତି ପଧାନତ୍ଥାଯ ପେସିତତ୍ତଭାୱଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ପରିୱେଣସମ୍ମଜ୍ଜନେନ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧନେନ ମୁଖୋଦକଦନ୍ତକଟ୍ଠଦାନାଦିନା ଚ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। କେ ପନ ତେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯା ନାମ? ଯେ ତେ –

ରାମୋ ଧଜୋ ଲକ୍ଖଣୋ ଜୋତିମନ୍ତି,

ଯଞ୍ଞୋ ସୁଭୋଜୋ ସୁଯାମୋ ସୁଦତ୍ତୋ;

ଏତେ ତଦା ଅଟ୍ଠ ଅହେସୁଂ ବ୍ରାହ୍ମଣା,

ଛଳଙ୍ଗୱା ମନ୍ତଂ ୱିଯାକରିଂସୂତି।

ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଜାତକାଲେ ସୁପିନପଟିଗ୍ଗାହକା ଚେୱ ଲକ୍ଖଣପଟିଗ୍ଗାହକା ଚ ଅଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣା। ତେସୁ ତଯୋ ଦ୍ୱେଧା ବ୍ଯାକରିଂସୁ – ‘‘ଇମେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସମାନୋ ରାଜା ହୋତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ପବ୍ବଜମାନୋ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ପଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଏକଂସବ୍ଯାକରଣା ଅହେସୁଂ – ‘‘ଇମେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଗାରେ ନ ତିଟ୍ଠତି, ବୁଦ୍ଧୋୱ ହୋତୀ’’ତି। ତେସୁ ପୁରିମା ତଯୋ ଯଥାମନ୍ତପଦଂ ଗତା, ଇମେ ପନ ପଞ୍ଚ ମନ୍ତପଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତା। ତେ ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ପୁଣ୍ଣପତ୍ତଂ ଞାତକାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମହାପୁରିସୋ ଅଗାରଂ ନ ଅଜ୍ଝାୱସିସ୍ସତି, ଏକନ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ନିବ୍ବିତକ୍କା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ସମଣପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତା। ତେସଂ ପୁତ୍ତାତିପି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ।

ଏତେ କିର ଦହରକାଲେଯେୱ ବହୂ ମନ୍ତେ ଜାନିଂସୁ, ତସ୍ମା ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଆଚରିଯଟ୍ଠାନେ ଠପଯିଂସୁ। ତେ ପଚ୍ଛା ଅମ୍ହେହି ପୁତ୍ତଦାରଜଟଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ନ ସକ୍କା ଭୱିସ୍ସତି ପବ୍ବଜିତୁନ୍ତି ଦହରକାଲେଯେୱ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ରମଣୀଯାନି ସେନାସନାନି ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ। କାଲେନ କାଲଂ ପନ ‘‘କିଂ, ଭୋ, ମହାପୁରିସୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ମନୁସ୍ସା, ‘‘କୁହିଂ ତୁମ୍ହେ ମହାପୁରିସଂ ପସ୍ସିସ୍ସଥ, ତୀସୁ ପାସାଦେସୁ ତିୱିଧନାଟକମଜ୍ଝେ ଦେୱୋ ୱିଯ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତେ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ନ ତାୱ ମହାପୁରିସସ୍ସ ଞାଣଂ ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କା ୱିହରିଂସୁଯେୱ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଭଗୱା, ‘‘ବହୁକାରା ଖୋ ଇମେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯା’’ତି ଆହ? କିଂ ଉପକାରକାନଂଯେୱ ଏସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଅନୁପକାରକାନଂ ନ ଦେସେତୀତି? ନୋ ନ ଦେସେତି। ପରିଚଯୱସେନ ହେସ ଆଳାରଞ୍ଚେୱ କାଲାମଂ ଉଦକଞ୍ଚ ରାମପୁତ୍ତଂ ଓଲୋକେସି। ଏତସ୍ମିଂ ପନ ବୁଦ୍ଧକ୍ଖେତ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞଂ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। କସ୍ମା? ତଥାୱିଧୂପନିସ୍ସଯତ୍ତା।

ପୁବ୍ବେ କିର ପୁଞ୍ଞକରଣକାଲେ ଦ୍ୱେ ଭାତରୋ ଅହେସୁଂ। ତେ ଏକତୋୱ ସସ୍ସଂ ଅକଂସୁ। ତତ୍ଥ ଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ସସ୍ସେ ନୱୱାରେ ଅଗ୍ଗସସ୍ସଦାନଂ ମଯା ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅହୋସି। ସୋ ୱପ୍ପକାଲେ ବୀଜଗ୍ଗଂ ନାମ ଦତ୍ୱା ଗବ୍ଭକାଲେ କନିଟ୍ଠେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେସି – ‘‘ଗବ୍ଭକାଲେ ଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଦସ୍ସାମା’’ତି। କନିଟ୍ଠୋ ‘‘ତରୁଣସସ୍ସଂ ନାସେତୁକାମୋସୀ’’ତି ଆହ। ଜେଟ୍ଠୋ କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଅନନୁୱତ୍ତନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ

କୋଟ୍ଠସତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଫାଲେତ୍ୱା ଖୀରଂ ନୀହରିତ୍ୱା ସପ୍ପିଫାଣିତେହି ଯୋଜେତ୍ୱା ଅଦାସି, ପୁଥୁକକାଲେ ପୁଥୁକଂ କାରେତ୍ୱା ଅଦାସି, ଲାଯନେ ଲାଯନଗ୍ଗଂ ୱେଣିକରଣେ ୱେଣଗ୍ଗଂ କଲାପାଦୀସୁ କଲାପଗ୍ଗଂ ଖଳଗ୍ଗଂ ଭଣ୍ଡଗ୍ଗଂ କୋଟ୍ଠଗ୍ଗନ୍ତି ଏୱଂ ଏକସସ୍ସେ ନୱୱାରେ ଅଗ୍ଗଦାନଂ ଅଦାସି। କନିଟ୍ଠୋ ପନସ୍ସ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅଦାସି, ତେସୁ ଜେଟ୍ଠୋ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରୋ ଜାତୋ, କନିଟ୍ଠୋ ସୁଭଦ୍ଦପରିବ୍ବାଜକୋ। ଇତି ଏକସ୍ମିଂ ସସ୍ସେ ନୱନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗଦାନାନଂ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଠପେତ୍ୱା ଥେରଂ ଅଞ୍ଞୋ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ''ବହୁକାରା ଖୋ ଇମେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯା''ତି ଇଦଂ ପନ ଉପକାରାନୁସ୍ସରଣମତ୍ତକେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେତି ତସ୍ମିଂ କିର ପଦେସେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତେ ସତ୍ତାହଂ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠାଯ ନାଗଲତାଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଅନୋତତ୍ତଦହେ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଆକାସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିପତନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନଗରେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା ଗମନକାଲେପି ତତୋୟେୱ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇତି ଇସଯୋ ଏତ୍ଥ ନିପତନ୍ତି ଉପ୍ପତନ୍ତି ଚାତି ତଂ ଠାନଂ ଇସିପତନନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ। ମିଗାନଂ ପନ ଅଭଯତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନତ୍ତା ମିଗଦାଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ''ତି।

୨୮୫।ଅନ୍ତରା ଚ ଗଯଂ ଅନ୍ତରା ଚ ବୋଧିନ୍ତି ଗଯାଯ ଚ ବୋଧିସ୍ସ ଚ ୱିୱରେ ତିଗାୱୁତନ୍ତରେ ଠାନେ। ବୋଧିମଣ୍ଡତୋ ହି ଗଯା ତୀଣି ଗାୱୁତାନି। ବାରାଣସୀ ଅଟ୍ଠାରସ ଯୋଜନାନି। ଉପକୋ ବୋଧିମଣ୍ଡସ୍ସ ଚ ଗଯାଯ ଚ ଅନ୍ତରେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ। ଅନ୍ତରାସଦ୍ଦେନ ପନ ଯୁତ୍ତତ୍ତା ଉପଯୋଗୱଚନଂ କତଂ। ଈଦିସେସୁ ଚ ଠାନେସୁ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା ''ଅନ୍ତରା ଗାମଞ୍ଚ ନଦିଞ୍ଚ ଯାତୀ''ତି ଏୱଂ ଏକମେୱ ଅନ୍ତରାସଦ୍ଦଂ ପଯୁଜ୍ଜନ୍ତି। ସୋ ଦୁତିଯପଦେନପି ଯୋଜେତବ୍ବୋ ହୋତି । ଅଯୋଜିଯମାନେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ନ ପାପୁଣାତି। ଇଧ ପନ ଯୋଜେତ୍ୱା ଏୱ ୱୁତ୍ତୋତି। ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନନ୍ତି ଅଦ୍ଧାନସଙ୍ଖାତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନଂ, ଦୀଘମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଗମନସମଯସ୍ସ ହି ୱିଭଙ୍ଗେ ''ଅଦ୍ଧଯୋଜନଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ (ପାଚି। ୨୧୮) ଅଦ୍ଧଯୋଜନମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗୋ ହୋତି। ବୋଧିମଣ୍ଡତୋ ପନ ଗଯା ତିଗାୱୁତଂ।

ସବ୍ବାଭିଭୂତି ସବ୍ବଂ ତେଭୂମକଧମ୍ମଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତୋ। ସବ୍ବୱିଦୂତି ସବ୍ବଂ ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମଂ ଅୱେଦିଂ ଅଞ୍ଞାସିଂ। ସବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୂପଲିତ୍ତୋତି ସବ୍ବେସୁ ତେଭୂମକଧମ୍ମେସୁ କିଲେସଲେପନେନ ଅନୂପଲିତ୍ତୋ। ସବ୍ବଂ ଜହୋତି ସବ୍ବଂ ତେଭୂମକଧମ୍ମଂ ଜହିତ୍ୱା ଠିତୋ। ତଣ୍ହାକ୍ଖଯେ ୱିମୁତ୍ତୋତି ତଣ୍ହାକ୍ଖଯେ ନିବ୍ବାନେ ଆରମ୍ମଣତୋ ୱିମୁତ୍ତୋ। ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ସବ୍ବଂ ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତନାୱ ଜାନିତ୍ୱା। କମୁଦ୍ଦିସେଯ୍ୟନ୍ତି କଂ ଅଞ୍ଞଂ ''ଅଯଂ ମେ ଆଚରିଯୋ''ତି ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟଂ।

ନ ମେ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ଥୀତି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ମଯ୍ହଂ ଆଚରିଯୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ନତ୍ଥି ମେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋତି ମଯ୍ହଂ ପଟିଭାଗପୁଗ୍ଗଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ସହେତୁନା ନଯେନ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସଯଂ ବୁଦ୍ଧୋ। ସୀତିଭୂତୋତି ସବ୍ବକିଲେସଗ୍ଗିନିବ୍ବାପନେନ ସୀତିଭୂତୋ। କିଲେସାନଂଯେୱ ନିବ୍ବୁତତ୍ତା ନିବ୍ବୁତୋ। କାସିନଂ ପୁରନ୍ତି କାସିରଟ୍ଠେ ନଗରଂ। ଆହଞ୍ଛଂ ଅମତଦୁନ୍ଦୁଭିନ୍ତି ଧମ୍ମଚକ୍କପଟିଲାଭାଯ ଅମତଭେରିଂ ପହରିସ୍ସାମୀତି ଗଚ୍ଛାମି। ଅରହସି ଅନନ୍ତଜିନୋତି ଅନନ୍ତଜିନୋତି ଭୱିତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ। ହୁପେଯ୍ୟ ପାୱୁସୋତି, ଆୱୁସୋ, ଏୱମ୍ପି ନାମ ଭୱେଯ୍ୟ। ପକ୍କାମୀତି ୱଙ୍କହାରଜନପଦଂ ନାମ ଅଗମାସି।

ତତ୍ଥେକଂ ମିଗଲୁଦ୍ଦକଗାମକଂ ନିସ୍ସାଯ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଜେଟ୍ଠକଲୁଦ୍ଦକୋ ତଂ ଉପଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଜନପଦେ ଚଣ୍ଡା ମକ୍ଖିକା ହୋନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଏକାଯ ଚାଟିଯା ୱସାପେସୁଂ, ମିଗଲୁଦ୍ଦକୋ ଦୂରେ ମିଗୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ''ଅମ୍ହାକଂ ଅରହନ୍ତେ ମା ପମଜ୍ଜୀ''ତି ଛାୱଂ ନାମ ଧୀତରଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ଅଗମାସି ସଦ୍ଧିଂ ପୁତ୍ତଭାତୁକେହି। ସା ଚସ୍ସ ଧୀତା ଦସ୍ସନୀଯା ହୋତି କୋଟ୍ଠାସସମ୍ପନ୍ନା। ଦୁତିଯଦିୱସେ ଉପକୋ ଘରଂ ଆଗତୋ ତଂ ଦାରିକଂ ସବ୍ବଂ ଉପଚାରଂ କତ୍ୱା ପରିୱିସିତୁଂ ଉପଗତଂ ଦିସ୍ୱା ରାଗେନ ଅଭିଭୂତୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଭାଜନେନ ଭତ୍ତଂ ଆଦାଯ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଏକମନ୍ତେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଚେ ଛାୱଂ ଲଭାମି, ଜୀୱାମି, ନୋ ଚେ, ମରାମୀତି ନିରାହାରୋ ସଯି। ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ମାଗୱିକୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଧୀତରଂ ଉପକସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛି। ସା ''ଏକଦିୱସମେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ନାଗତପୁବ୍ବୋ''ତି ଆହ। ମାଗୱିକୋ ଆଗତୱେସେନେୱ ନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ତଂଖଣଂଯେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଫାସୁକ''ନ୍ତି ପାଦେ ପରାମସନ୍ତୋ ପୁଚ୍ଛି। ଉପକୋ ନିତ୍ଥୁନନ୍ତୋ ପରିୱତ୍ତତିଯେୱ। ସୋ ''ୱଦଥ ଭନ୍ତେ, ଯଂ ମଯା ସକ୍କା କାତୁଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ଉପକୋ, ''ସଚେ ଛାୱଂ ଲଭାମି, ଜୀୱାମି, ନୋ ଚେ, ଇଧେୱ ମରଣଂ ସେଯ୍ୟୋ''ତି ଆହ। ଜାନାସି ପନ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପନ୍ତି। ନ ଜାନାମୀତି। ନ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ଅଜାନନ୍ତେନ ସକ୍କା ଘରାୱାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି।

ସୋ ଆହ – ''ନାହଂ କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ଜାନାମି, ଅପିଚ ତୁମ୍ହାକଂ ମଂସହାରକୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ମଂସଞ୍ଚ ୱିକ୍କୀଣିସ୍ସାମୀ''ତି। ମାଗୱିକୋ, ''ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଏତଦେୱ ରୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଉତ୍ତରସାଟକଂ ଦତ୍ୱା ଘରଂ ଆନେତ୍ୱା ଧୀତରଂ ଅଦାସି। ତେସଂ ସଂୱାସମନ୍ୱାଯ ପୁତ୍ତୋ ୱିଜାଯି। ସୁଭଦ୍ଦୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଛାୱା ତସ୍ସ ରୋଦନକାଲେ ''ମଂସହାରକସ୍ସ ପୁତ୍ତ, ମିଗଲୁଦ୍ଦକସ୍ସ ପୁତ୍ତ ମା ରୋଦୀ''ତିଆଦୀନି ୱଦମାନା ପୁତ୍ତତୋସନଗୀତେନ ଉପକଂ ଉପ୍ପଣ୍ଡେସି। ଭଦ୍ଦେ ତ୍ୱଂ

ମଂ ଅନାଥୋତି ମଞ୍ଞସି। ଅତ୍ଥି ମେ ଅନନ୍ତଜିନୋ ନାମ ସହାୟୋ। ତସ୍ସାହଂ ସନ୍ତିକେ ଗମିସ୍ସାମୀତି ଆହ। ଛାଓ୍ୱା ଏଓ୍ୱମୟଂ ଅଜ୍ଝାୟତୀତି ଞତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେତି। ସୋ ଏକଦିଓ୍ୱସଂ ଅନାରୋଚେତ୍ୱାଓ୍ୱ ମଜ୍ଝିମଦେସାଭିମୁଖୋ ପକ୍କାମି।

ଭଗଓ୍ୱା ଚ ତେନ ସମୟେନ ସାଓ୍ୱତ୍ଥିୟଂ ଓ୍ୱିହରତି ଜେତଓ୍ୱନେ ମହାଓ୍ୱିହାରେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗଓ୍ୱା ପଟିକଚ୍ଚେଓ୍ୱ ଭିକ୍ଖୂ ଆଣାପେସି – ‘‘ୟୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ‘ଅନନ୍ତଜିନୋ’ତି ପୁଚ୍ଛମାନୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ମଂ ଦସ୍ସେୟ୍ୟାଥା’’ତି। ଉପକୋପି ଖୋ ‘‘କୁହିଂ ଅନନ୍ତଜିନୋ ଓ୍ୱସତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଓ୍ୱିହାରମଜ୍ଝେ ଠତ୍ୱା କୁହିଂ ଅନନ୍ତଜିନୋତି ପୁଚ୍ଛି। ତଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଓ୍ୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ନୟିଂସୁ। ସୋ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ସଞ୍ଜାନାଥ ମଂ ଭଗଓ୍ୱା’’ତି ଆହ। ଆମ, ଉପକ, ସଞ୍ଜାନାମି, କୁହିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ଓ୍ୱସିତ୍ଥାତି। ଓ୍ୱଙ୍କହାରଜନପଦେ, ଭନ୍ତେତି। ଉପକ, ମହଲ୍ଲକୋସି ଜାତୋ ପବ୍ବଜିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀତି। ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେତି। ଭଗଓ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି। ସୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅଓ୍ୱିହେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ନିବ୍ବତ୍ତକ୍ଖଣେୟେଓ୍ୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି। ଅଓ୍ୱିହେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତମତ୍ତା ହି ସତ୍ତ ଜନା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ତେସଂ ସୋ ଅଞ୍ଞତରୋ।

ଓ୍ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ଅଓ୍ୱିହଂ ଉପପନ୍ନାସେ, ଓ୍ୱିମୁତ୍ତା ସତ୍ତ ଭିକ୍ଖଓ୍ୱୋ;

ରାଗଦୋସପରିକ୍ଖୀଣା, ତିଣ୍ଣା ଲୋକେ ଓ୍ୱିସତ୍ତିକଂ।

ଉପକୋ ପଲଗଣ୍ଡୋ ଚ, ପୁକ୍କୁସାତି ଚ ତେ ତୟୋ;

ଭଦ୍ଦିୟୋ ଖଣ୍ଡଦେଓ୍ୱୋ ଚ, ବହୁରଗ୍ଗି ଚ ସଙ୍ଗିୟୋ;

ତେ ହିତ୍ୱା ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ଦିବ୍ବୟୋଗଂ ଉପଚ୍ଚଗୁ’’ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୦୫);

୨୮୬।ସଣ୍ଠପେସୁନ୍ତି କତିକଂ ଅକଂସୁ। ବାହୁଲ୍ଲିକୋତି ଚୀଓ୍ୱରବାହୁଲ୍ଲାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ପଟିପନ୍ନୋ। ପଧାନଓ୍ୱିବ୍ଭନ୍ତୋତି ପଧାନତୋ ଓ୍ୱିବ୍ଭନ୍ତୋ ଭଟ୍ଠୋ ପରିହୀନୋ। ଆଓ୍ୱତ୍ତୋ ବାହୁଲ୍ଲାୟାତି ଚୀଓ୍ୱରାଦୀନଂ ବହୁଲଭାଓ୍ୱତ୍ଥାୟ ଆଓ୍ୱତ୍ତୋ। ଅପିଚ ଖୋ ଆସନଂ ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ଅପିଚ ଖୋ ପନସ୍ସ ଉଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ଆସନମତ୍ତଂ ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ଓ୍ୱଦିଂସୁ। ନାସକ୍ଖିଂସୂତି ବୁଦ୍ଧାନୁଭାଓ୍ୱେନ ବୁଦ୍ଧତେଜସା ଅଭିଭୂତା ଅତ୍ତନୋ କତିକାୟ ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ନାମେନ ଚ ଆଓ୍ୱୁସୋଓ୍ୱାଦେନ ଚ ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି ଗୋତମାତି, ଆଓ୍ୱୁସୋତି ଚ ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ଆଓ୍ୱୁସୋ ଗୋତମ, ମୟଂ ଉରୁଓ୍ୱେଲାୟଂ ପଧାନକାଲେ ତୁମ୍ହଂ ପତ୍ତଚୀଓ୍ୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଓ୍ୱିଚରିମ୍ହା, ମୁଖୋଦକଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଅଦମ୍ହା, ଓ୍ୱୁତ୍ଥପରିଓ୍ୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିମ୍ହା, ପଚ୍ଛା କୋ ତେ ଓ୍ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିମକାସି, କଚ୍ଚି ଅମ୍ହେସୁ ପକ୍କନ୍ତେସୁ ନ ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥାତି ଏଓ୍ୱରୂପିଂ କଥଂ କଥେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇରିୟାୟାତି ଦୁକ୍କରିରିୟାୟ। ପଟିପଦାୟାତି ଦୁକ୍କରପଟିପତ୍ତିୟା। ଦୁକ୍କରକାରିକାୟାତି ପସତପସତ-ମୁଗ୍ଗୟୂସାଦିଆହରକରଣାଦିନା ଦୁକ୍କରକରଣେନ। ଅଭିଜାନାଥ ମେ ନୋତି ଅଭିଜାନାଥ ନୁ ମମ। ଏଓ୍ୱରୂପଂ ପଭାଓ୍ୱିତମେତନ୍ତି ଏତଂ ଏଓ୍ୱରୂପଂ ଓ୍ୱାକ୍ୟଭେଦନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପି ନୁ ଅହଂ ଉରୁଓ୍ୱେଲାୟ ପଧାନେ ତୁମ୍ହାକଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ଅନୁକ୍କଣନତ୍ଥଂ ରତ୍ତିଂ ଓ୍ୱା ଦିଓ୍ୱା ଓ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, – ‘‘ଆଓ୍ୱୁସୋ, ମା ଓ୍ୱିତକ୍କୟିତ୍ଥ, ମୟ୍ହଂ ଓଭାସୋ ଓ୍ୱା ନିମିତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି ଏଓ୍ୱରୂପଂ କଞ୍ଚି ଓ୍ୱଚନଭେଦଂ ଅକାସିନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେ ଏକପଦେନେଓ୍ୱ ସତିଂ ଲଭିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଗାରଓ୍ୱା, ‘‘ହନ୍ଦ ଅଦ୍ଧା ଏସ ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ’’ତି ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେତି ଆହଂସୁ। ଅସକ୍ଖିଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ପଞ୍ଚଓ୍ୱଗ୍ଗିୟେ ଭିକ୍ଖୂ ସଞ୍ଞାପେତୁନ୍ତି ଅହଂ , ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ପଞ୍ଚଓ୍ୱଗ୍ଗିୟେ ଭିକ୍ଖୂ ବୁଦ୍ଧୋ ଅହନ୍ତି ଜାନାପେତୁଂ ଅସକ୍ଖିଂ। ତଦା ପନ ଭଗଓ୍ୱା ଉପୋସଥଦିଓ୍ୱସେୟେଓ୍ୱ ଆଗଚ୍ଛି। ଅତ୍ତନୋ ବୁଦ୍ଧଭାଓ୍ୱଂ ଜାନାପେତ୍ୱା କୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରଂ କାୟସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଓ୍ୱତ୍ତନସୁତ୍ତଂ କଥେସି। ସୁତ୍ତପରିୟୋସାନେ ଥେରୋ ଅଟ୍ଠାରସହି ବ୍ରହ୍ମକୋଟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି। ସୂରିୟେ ଧରମାନେୟେଓ୍ୱ ଦେସନା ନିଟ୍ଠାସି। ଭଗଓ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛି।

ଦ୍ୱେପି ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଓ୍ୱଦାମୀତିଆଦି ପାଟିପଦଦିଓ୍ୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପିଣ୍ଡପାତତ୍ଥାୟପି ଗାମଂ ଅପ୍ପଓ୍ୱିସନଦୀପନତ୍ଥଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନମଲଓ୍ୱିସୋଧନତ୍ଥଂ ଭଗଓ୍ୱା ଅନ୍ତୋଓ୍ୱିହାରେୟେଓ୍ୱ ଅହୋସି। ଉପ୍ପନ୍ନେ ଉପ୍ପନ୍ନେ କମ୍ମଟ୍ଠାନମଲେ ତେପି ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଓ୍ୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଭଗଓ୍ୱାପି ତେସଂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଲଂ ଓ୍ୱିନୋଦେତି। ଅଥ ନେସଂ ଭଗଓ୍ୱତା ଏଓ୍ୱଂ ନୀହଟଭତ୍ତେନ ଓ୍ୱଦିୟମାନାନଂ ଓ୍ୱପ୍ପତ୍ଥେରୋ ପାଟିପଦଦିଓ୍ୱସେ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅହୋସି। ଭଦ୍ଦିୟତ୍ଥେରୋ ଦୁତିୟାୟଂ, ମହାନାମତ୍ଥେରୋ ତତିୟାୟଂ, ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରୋ ଚତୁତ୍ଥିୟଂ। ପକ୍ଖସ୍ସ ପନ ପଞ୍ଚମିୟଂ ସବ୍ବେଓ୍ୱ ତେ ଏକତୋ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତଂ କଥେସି, ସୁତ୍ତପରିୟୋସାନେ ସବ୍ବେପି ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେନାହ –

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ମଯା ଏୱଂ ଓୱଦିଯମାନା…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଜ୍ଝଗମଂସୁ…ପେ… ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି। ଏତ୍ତକଂ କଥାମଗ୍ଗଂ ଭଗୱା ଯଂ ପୁବ୍ବେ ଅୱଚ – ‘‘ତୁମ୍ହେପି ମମଞ୍ଚେୱ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯାନଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ଆରୁଳ୍ହା, ଅରିଯପରିଯେସନା ତୁମ୍ହାକଂ ପରିଯେସନା’’ତି ଇମଂ ଏକମେୱ ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହରି।

୨୮୭। ଇଦାନି ଯସ୍ମା ନ ଅଗାରିଯାନଂଯେୱ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣପରିଯେସନା ହୋତି, ଅନଗାରିଯାନମ୍ପି ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣୱସେନ ଅନରିଯପରିଯେସନା ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଗୁଣାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନୱରତ୍ତେସୁ ପତ୍ତଚୀୱରାଦୀସୁ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପାତିଆଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ କାମଗୁଣା ଲବ୍ଭନ୍ତି। ରସୋ ପନେତ୍ଥ ପରିଭୋଗରସୋ ହୋତି। ମନୁଞ୍ଞେ ପିଣ୍ଡପାତେ ଭେସଜ୍ଜେ ଚ ପଞ୍ଚପି ଲବ୍ଭନ୍ତି। ସେନାସନମ୍ପି ଚୀୱରେ ୱିଯ ଚତ୍ତାରୋ। ରସୋ ପନ ଏତ୍ଥାପି ପରିଭୋଗରସୋୱ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେତି କସ୍ମା ଆରଭି? ଏୱଂ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯେ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ‘‘ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନରିଯପରିଯେସନା ନାମ କୁତୋ, ଅରିଯପରିଯେସନାୱ ପବ୍ବଜିତାନ’’ନ୍ତି, ତେସଂ ପଟିସେଧନତ୍ଥାଯ ‘‘ପବ୍ବଜିତାନମ୍ପି ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣପରିଭୋଗୋ ଅନରିଯପରିଯେସନା ଏୱା’’ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଗଧିତାତି ତଣ୍ହାଗେଧେନ ଗଧିତା। ମୁଚ୍ଛିତାତି ତଣ୍ହାମୁଚ୍ଛାଯ ମୁଚ୍ଛିତା । ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନାତି ତଣ୍ହାଯ ଅଜ୍ଝୋଗାଳ୍ହା। ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋତି ଆଦୀନୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା। ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞାତି ନିସ୍ସରଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ। ତେ ତେନ ୱିରହିତା।

ଇଦାନି ତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ଉପମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରେୱଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ଆରଞ୍ଞକମଗୋ ୱିଯ ହି ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା, ଲୁଦ୍ଦକେନ ଅରଞ୍ଞେ ଠପିତପାସୋ ୱିଯ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା, ତସ୍ସ ଲୁଦ୍ଦସ୍ସ ପାସରାସିଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ସଯନକାଲୋ ୱିଯ ତେସଂ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୋଗକାଲୋ। ଲୁଦ୍ଦକେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ମଗସ୍ସ ଯେନ କାମଂ ଅଗମନକାଲୋ ୱିଯ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମାରସ୍ସ ଯଥାକାମକରଣୀଯକାଲୋ, ମାରୱସଂ ଉପଗତଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମଗସ୍ସ ପନ ଅବଦ୍ଧସ୍ସ ପାସରାସିଂ ଅଧିସଯିତକାଲୋ ୱିଯ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣପରିଭୋଗୋ, ଲୁଦ୍ଦକେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ମଗସ୍ସ ଯେନ କାମଂ ଗମନଂ ୱିଯ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମାରୱସଂ ଅନୁପଗମନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିସ୍ସତ୍ଥୋତି ନିବ୍ଭଯୋ ନିରାସଙ୍କୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ପାସରାସିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅରିଯପରିଯେସନାତିପି ଏତସ୍ସେୱ ନାମଂ।

୭। ଚୂଳହତ୍ଥିପଦୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୮୮।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳହତ୍ଥିପଦୋପମସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବସେତେନ ୱଳୱାଭିରଥେନାତି, ‘‘ସେତା ସୁଦଂ ଅସ୍ସା ଯୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି ସେତାଲଙ୍କାରା। ସେତୋ ରଥୋ ସେତାଲଙ୍କାରୋ ସେତପରିୱାରୋ, ସେତା ରସ୍ମିଯୋ, ସେତା ପତୋଦଲଟ୍ଠି, ସେତଂ ଛତ୍ତଂ, ସେତଂ ଉଣ୍ହୀସଂ, ସେତାନି ୱତ୍ଥାନି, ସେତା ଉପାହନା, ସେତାଯ ସୁଦଂ ୱାଲବୀଜନିଯା ବୀଜିଯତୀ’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୫।୪) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେନ ସକଲସେତେନ ଚତୂହି ୱଳୱାହି ଯୁତ୍ତରଥେନ।

ରଥୋ ଚ ନାମେସୋ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି – ଯୋଧରଥୋ, ଅଲଙ୍କାରରଥୋତି। ତତ୍ଥ ଯୋଧରଥୋ ଚତୁରସ୍ସସଣ୍ଠାନୋ ହୋତି ନାତିମହା, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱା ଜନାନଂ ଗହଣସମତ୍ଥୋ। ଅଲଙ୍କାରରଥୋ ମହା ହୋତି, ଦୀଘତୋ ଦୀଘୋ, ପୁଥୁଲତୋ ପୁଥୁଲୋ। ତତ୍ଥ ଛତ୍ତଗ୍ଗାହକୋ ୱାଲବୀଜନିଗ୍ଗାହକୋ ତାଲୱଣ୍ଟଗ୍ଗାହକୋତି ଏୱଂ ଅଟ୍ଠ ୱା ଦସ ୱା ସୁଖେନ ଠାତୁଂ ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱା ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅଯମ୍ପି ଅଲଙ୍କାରରଥୋଯେୱ। ସୋ ସବ୍ବୋ ସଚକ୍କପଞ୍ଜରକୁବ୍ବରୋ ରଜତପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅହୋସି। ୱଳୱା ପକତିଯା ସେତୱଣ୍ଣାୱ। ପସାଧନମ୍ପି ତାଦିସଂ ରଜତମଯଂ ଅହୋସି। ରସ୍ମିଯୋପି ରଜତପନାଳି ସୁପରିକ୍ଖିତ୍ତା। ପତୋଦଲଟ୍ଠିପି ରଜତପରିକ୍ଖିତ୍ତା। ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ସେତୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ସେତଂଯେୱ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗମକାସି, ସେତୱିଲେପନଂ ୱିଲିମ୍ପି, ସେତମାଲଂ ପିଳନ୍ଧି, ଦସସୁ ଅଙ୍ଗୁଲୀସୁ ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକା, କଣ୍ଣେସୁ କୁଣ୍ଡଲାନୀତି ଏୱମାଦିଅଲଙ୍କାରୋପିସ୍ସ ରଜତମଯୋୱ ଅହୋସି। ପରିୱାରବ୍ରାହ୍ମଣାପିସ୍ସ ଦସସହସ୍ସମତ୍ତା ତଥେୱ ସେତୱତ୍ଥୱିଲେପନମାଲାଲଙ୍କାରା ଅହେସୁଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସବ୍ବସେତେନ ୱଳୱାଭିରଥେନା’’ତି।

ସାୱତ୍ଥିଯା ନିଯ୍ୟାତୀତି ସୋ କିର ଛନ୍ନଂ ଛନ୍ନଂ ମାସାନଂ ଏକୱାରଂ ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋତି। ଇତୋ ଏତ୍ତକେହି ଦିୱସେହି ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରିସ୍ସତୀତି ପୁରେତରମେୱ ଘୋସନା କରୀଯତି; ତଂ ସୁତ୍ୱା ଯେ ନଗରତୋ ନ ପକ୍କନ୍ତା, ତେ ନ ପକ୍କମନ୍ତି। ଯେ ପକ୍କନ୍ତା, ତେପି, ‘‘ପୁଞ୍ଞୱତୋ

ସିରିସମ୍ପତ୍ତିଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯଂ ଦିୱସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନଗରଂ ଅନୁୱିଚରତି, ତଦା ପାତୋୱ ନଗରୱୀଥିଯୋ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱାଲିକଂ ଓକିରିତ୍ୱା ଲାଜପଞ୍ଚମେହି ପୁପ୍ଫେହି ଅଭିପ୍ପକିରିତ୍ୱା ପୁଣ୍ଣଘଟେ ଠପେତ୍ୱା କଦଲିଯୋ ଚ ଧଜେ ଚ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ସକଲନଗରଂ ଧୂପିତୱାସିତଂ କରୋନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପାତୋୱ ସୀସଂ ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ପୁରେଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସେତୱତ୍ଥାଦୀହି ଅତ୍ତାନଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ପାସାଦା ଓରୁଯ୍ହ ରଥଂ ଅଭିରୁହତି। ଅଥ ନଂ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ସବ୍ବସେତୱତ୍ଥୱିଲେପନମାଲାଲଙ୍କାରା ସେତଚ୍ଛତ୍ତାନି ଗହେତ୍ୱା ପରିୱାରେନ୍ତି; ତତୋ ମହାଜନସ୍ସ ସନ୍ନିପାତନତ୍ଥଂ ପଠମଂଯେୱ ତରୁଣଦାରକାନଂ ଫଲାଫଲାନି ୱିକିରିତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ମାସକରୂପାନି; ତଦନନ୍ତରଂ କହାପଣେ ୱିକିରନ୍ତି; ମହାଜନା ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ଉକ୍କୁଟ୍ଠିଯୋ ଚେୱ ଚେଲୁକ୍ଖେପା ଚ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଙ୍ଗଲିକସୋୱତ୍ଥିକାଦୀସୁ ମଙ୍ଗଲାନି ଚେୱ ସୁୱତ୍ଥିଯୋ ଚ କରୋନ୍ତେସୁ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଯା ନଗରଂ ଅନୁୱିଚରତି। ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତା ମନୁସ୍ସା ଏକଭୂମକାଦିପାସାଦେ ଆରୁଯ୍ହ ସୁକପତ୍ତସଦିସାନି ୱାତପାନକୱାଟାନି ୱିୱରିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ଅତ୍ତନୋ ଯସସିରିସମ୍ପତ୍ତିଯା ନଗରଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତୋ ୱିଯ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରାଭିମୁଖୋ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସାୱତ୍ଥିଯା ନିଯ୍ଯାତୀ’’ତି।

ଦିୱା ଦିୱସ୍ସାତି ଦିୱସସ୍ସ ଦିୱା, ମଜ୍ଝନ୍ହକାଲେତି ଅତ୍ଥୋ। ପିଲୋତିକଂ ପରିବ୍ବାଜକନ୍ତି ପିଲୋତିକାତି ଏୱଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱୋହାରୱସେନ ଲଦ୍ଧନାମଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ। ସୋ କିର ପରିବ୍ବାଜକୋ ଦହରୋ ପଠମୱଯେ ଠିତୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକୋ, ପାତୋୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଚେୱ ମହାଥେରାନଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ତିଦଣ୍ଡକୁଣ୍ଡିକାଦିପରିକ୍ଖାରଂ ଆଦାଯ ଜେତୱନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନଗରାଭିମୁଖୋ ପାଯାସି। ତଂ ଏସ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ। ଏତଦୱୋଚାତି ଅନୁକ୍କମେନ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଏତଂ, ‘‘ହନ୍ଦ କୁତୋ ନୁ ଭୱଂ ୱଚ୍ଛାଯନୋ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଗୋତ୍ତଂ କିତ୍ତେନ୍ତୋ ୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ପଣ୍ଡିତୋ ମଞ୍ଞେତି ଭୱଂ ୱଚ୍ଛାଯନୋ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପଣ୍ଡିତୋତି ମଞ୍ଞତି, ଉଦାହୁ ନୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

କୋ ଚାହଂ, ଭୋତି, ଭୋ, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ଯତ୍ତିଯଂ ଜାନନେ ଅହଂ କୋ ନାମ? କୋ ଚ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ଯତ୍ତିଯଂ ଜାନିସ୍ସାମୀତି କୁତୋ ଚାହଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ଯତ୍ତିଯଂ ଜାନିସ୍ସାମି, କେନ କାରଣେନ ଜାନିସ୍ସାମୀତି? ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଅତ୍ତନୋ ଅଜାନନଭାୱଂ ଦୀପେତି । ସୋପି ନୂନସ୍ସ ତାଦିସୋୱାତି ଯୋ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ଯତ୍ତିଯଂ ଜାନେଯ୍ଯ, ସୋପି ନୂନ ଦସ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ତାଦିସୋ ବୁଦ୍ଧୋଯେୱ ଭୱେଯ୍ଯ। ସିନେରୁଂ ୱା ହିମୱନ୍ତଂ ୱା ପଥୱିଂ ୱା ଆକାସଂ ୱା ପମେତୁକାମେନ ତପ୍ପମାଣୋୱ ଦଣ୍ଡୋ ୱା ରଜ୍ଜୁ ୱା ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପଞ୍ଞଂ ଜାନନ୍ତେନପି ତସ୍ସ ଞାଣସଦିସମେୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ଆଦରୱସେନ ପନେତ୍ଥ ଆମେଡିତଂ କତଂ। ଉଳାରାଯାତି ଉତ୍ତରାଯ ସେଟ୍ଠାଯ। କୋ ଚାହଂ, ଭୋତି, ଭୋ, ଅହଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପସଂସନେ କୋ ନାମ? କୋ ଚ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପସଂସିସ୍ସାମୀତି କେନ କାରଣେନ ପସଂସିସ୍ସାମି? ପସତ୍ଥପସତ୍ଥୋତି ସବ୍ବଗୁଣାନଂ ଉତ୍ତରିତରେହି ସବ୍ବଲୋକପସତ୍ଥେହି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହେୱ ପସତ୍ଥୋ, ନ ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେହି ପସଂସନକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି। ଯଥା ହି ଚମ୍ପକପୁପ୍ଫଂ ୱା ନୀଲୁପ୍ପଲଂ ୱା ପଦୁମଂ ୱା ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧସିରିଯାୱ ପାସାଦିକଞ୍ଚେୱ ସୁଗନ୍ଧଞ୍ଚ, ନ ତସ୍ସ ଆଗନ୍ତୁକେହି ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧେହି ଥୋମନକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି। ଯଥା ଚ ମଣିରତନଂ ୱା ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆଲୋକେନେୱ ଓଭାସତି, ନ ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନ ଓଭାସନକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି। ଏୱଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସବ୍ବଲୋକପସତ୍ଥେହି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହେୱ ପସତ୍ଥୋ ଥୋମିତୋ ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ ସେଟ୍ଠତଂ ପାପିତୋ, ନ ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନ ପସଂସନକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି। ପସତ୍ଥେହି ୱା ପସତ୍ଥୋତିପି ପସତ୍ଥପସତ୍ଥୋ।

କେ ପସତ୍ଥା ନାମ? ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ କାସିକୋସଲୱାସିକେହି ପସତ୍ଥୋ, ବିମ୍ବିସାରୋ ଅଙ୍ଗମଗଧୱାସୀହି। ୱେସାଲିକା ଲିଚ୍ଛୱୀ ୱଜ୍ଜିରଟ୍ଠୱାସୀହି ପସତ୍ଥା। ପାୱେଯ୍ଯକା ମଲ୍ଲା, କୋସିନାରକା ମଲ୍ଲା, ଅଞ୍ଞେପି ତେ ତେ ଖତ୍ତିଯା ତେହି ତେହି ଜାନପଦେହି ପସତ୍ଥା। ଚଙ୍କୀଆଦଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣେହି, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକାଦଯୋ ଉପାସକା ଅନେକସତେହି ଉପାସକଗଣେହି, ୱିସାଖାଦଯୋ ଉପାସିକା ଅନେକସତାହି ଉପାସିକାହି, ସକୁଲୁଦାଯିଆଦଯୋ ପରିବ୍ବାଜକା ଅନେକେହି ପରିବ୍ବାଜକସତେହି, ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣାଥେରିଆଦିକା ମହାସାୱିକା ଅନେକେହି ଭିକ୍ଖୁନିସତେହି, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରାଦଯୋ ମହାସାୱକା ଅନେକସତେହି ଭିକ୍ଖୂହି, ସକ୍କାଦଯୋ ଦେୱା ଅନେକସହସ୍ସେହି ଦେୱେହି, ମହାବ୍ରହ୍ମାଦଯୋ ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଅନେକସହସ୍ସେହି ବ୍ରହ୍ମେହି ପସତ୍ଥା। ତେ ସବ୍ବେପି ଦସବଲଂ ଥୋମେନ୍ତି ୱଣ୍ଣେନ୍ତି, ପସଂସନ୍ତୀତି ଭଗୱା ‘‘ପସତ୍ଥପସତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅତ୍ଥୱସନ୍ତି ଅତ୍ଥାନିସଂସଂ। ଅଥସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅତ୍ତନୋ ପସାଦକାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭୋ, କୁସଲୋ ନାଗୱନିକୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନାଗୱନିକୋତି ନାଗୱନୱାସିକୋ ଅନୁଗ୍ଗହିତସିପ୍ପୋ ପୁରିସୋ। ପରତୋ ପନ ଉଗ୍ଗହିତସିପ୍ପୋ ପୁରିସୋ ନାଗୱନିକୋତି ଆଗତୋ। ଚତ୍ତାରି ପଦାନୀତି ଚତ୍ତାରି ଞାଣପଦାନି ଞାଣୱଲଞ୍ଜାନି, ଞାଣେନ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନାନୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୮୯ ।ଖତ୍ତିଯପଣ୍ଡିତେତିଆଦୀସୁ ପଣ୍ଡିତେତି ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତେ। ନିପୁଣେତି ସଣ୍ହେ ସୁଖୁମବୁଦ୍ଧିନୋ, ସୁଖୁମଅତ୍ଥନ୍ତରପଟିୱିଜ୍ଝନସମତ୍ଥେ। କତପରପ୍ପୱାଦେତି ୱିଞ୍ଞାତପରପ୍ପୱାଦେ ଚେୱ ପରେହି ସଦ୍ଧିଂ କତୱାଦପରିଚଯେ ଚ। ୱାଲୱେଧିରୂପେତି ୱାଲୱେଧିଧନୁଗ୍ଗହସଦିସେ। ତେ ଭିନ୍ଦନ୍ତା

ମଞ୍ଜେ ଚରନ୍ତୀତି ୱାଲୱେଧି ୱିଯ ୱାଲଂ ସୁଖୁମାନିପି ପରେସଂ ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାଗତେନ ଭିନ୍ଦନ୍ତା ୱିଯ ଚରନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ହଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୀତି ଦୁପଦମ୍ପି ତିପଦମ୍ପି ଚତୁପ୍ପଦମ୍ପି ପଞ୍ହଂ କରୋନ୍ତି। ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମାତି ଦୋସଂ ଆରୋପେସ୍ସାମ। ନ ଚେୱ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀତି; କସ୍ମା ନ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି? ଭଗୱା କିର ପରିସମଜ୍ଝେ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ପରିସାଯ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଓଲୋକେତି, ତତୋ ପସ୍ସତି – ‘‘ଇମେ ଖତ୍ତିଯପଣ୍ଡିତା ଗୁଳ୍ହଂ ରହସ୍ସଂ ପଞ୍ହଂ ଓୱଟ୍ଟିକସାରଂ କତ୍ୱା ଆଗତା’’ତି। ସୋ ତେହି ଅପୁଟ୍ଠୋୟେୱ ଏୱରୂପେ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛାଯ ଏତ୍ତକା ଦୋସା, ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଏତ୍ତକା, ଅତ୍ଥେ ପଦେ ଅକ୍ଖରେ ଏତ୍ତକାତି ଇମେ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଯ୍ଯାତି, ଇତି ଓୱଟ୍ଟିକସାରଂ କତ୍ୱା ଆନୀତେ ପଞ୍ହେ ଧମ୍ମକଥାଯ ଅନ୍ତରେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଦ୍ଧଂସେତି। ଖତ୍ତିଯପଣ୍ଡିତା ‘‘ସେଯ୍ଯୋ ୱତ ନୋ, ଯେ ମଯଂ ଇମେ ପଞ୍ହେ ନ ପୁଚ୍ଛିମ୍ହା, ସଚେ ହି ମଯଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯାମ, ଅପ୍ପତିଟ୍ଠେୱ ନୋ କତ୍ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଖିପେଯ୍ଯା’’ତି ଅତ୍ତମନା ଭୱନ୍ତି।

ଅପିଚ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତା ପରିସଂ ମେତ୍ତାଯ ଫରନ୍ତି, ମେତ୍ତାଫରଣେନ ଦସବଲେ ମହାଜନସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି, ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ରୂପଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତା ହୋନ୍ତି ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନା ମଧୁରସ୍ସରା ମୁଦୁଜିୱ୍ହା ସୁଫୁସିତଦନ୍ତାୱରଣା ଅମତେନ ହଦଯଂ ସିଞ୍ଚନ୍ତା ୱିଯ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତି। ତତ୍ର ନେସଂ ମେତ୍ତାଫରଣେନ ପସନ୍ନଚିତ୍ତାନଂ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘ଏୱରୂପଂ ଅଦ୍ୱେଜ୍ଝକଥଂ ଅମୋଘକଥଂ ନିଯ୍ଯାନିକକଥଂ କଥେନ୍ତେନ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ନ ସକ୍କୁଣିସ୍ସାମ ପଚ୍ଚନୀକଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହିତୁ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପସନ୍ନଭାୱେନେୱ ନ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି।

ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୂତି ଏକଂସେନ। ସାୱକା ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସରଣଗମନୱସେନ ସାୱକା ହୋନ୍ତି। ତଦନୁତ୍ତରନ୍ତି ତଂ ଅନୁତ୍ତରଂ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ପରିଯୋସାନଭୂତଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ, ତଦତ୍ଥାଯ ହି ତେ ପବ୍ବଜନ୍ତି। ମନଂ ୱତ, ଭୋ, ଅନସ୍ସାମାତି, ଭୋ, ସଚେ ମଯଂ ନ ଉପସଙ୍କମେଯ୍ଯାମ, ଇମିନା ଥୋକେନ ଅନୁପସଙ୍କମନମତ୍ତେନ ଅପଯିରୁପାସନମତ୍ତେନେୱ ନଟ୍ଠା ଭୱେଯ୍ଯାମ। ଉପସଙ୍କମନମତ୍ତକେନ ପନମ୍ହା ନ ନଟ୍ଠାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯପଦଂ ପୁରିମସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅସ୍ସମଣାୱ ସମାନାତିଆଦୀସୁ ପାପାନଂ ଅସମିତତ୍ତା ଅସ୍ସମଣାୱ। ଅବାହିତତ୍ତା ଚ ପନ ଅବ୍ରାହ୍ମଣାୱ। କିଲେସାରୀନଂ ଅହତତ୍ତା ଅନରହନ୍ତୋୟେୱ ସମାନାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୯୦।ଉଦାନଂ ଉଦାନେସୀତି ଉଦାହାରଂ ଉଦାହରି। ଯଥା ହି ଯଂ ତେଲଂ ମାନଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ୱିସ୍ସନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଅୱସେକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଯଞ୍ଚ ଜଲଂ ତଳାକଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଓଘୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱମେୱ ଯଂ ପୀତିମଯଂ ୱଚନଂ ହଦଯଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଧିକଂ ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅସଣ୍ଠହିତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖମତି, ତଂ ଉଦାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱରୂପଂ ପୀତିମଯଂ ୱଚନଂ ନିଚ୍ଛାରେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ହତ୍ଥିପଦୋପମୋତି ହତ୍ଥିପଦଂ ଉପମା ଅସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସାତି ହତ୍ଥିପଦୋପମୋ। ସୋ ନ ଏତ୍ତାୱତା ୱିତ୍ଥାରେନ ପରିପୂରୋ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ନାଗୱନିକୋତି ଉଗ୍ଗହିତହତ୍ଥିସିପ୍ପୋ ହତ୍ଥିୱନଚାରିକୋ। ଅଥ କସ୍ମା ଇଧ କୁସଲୋତି ନ ୱୁତ୍ତୋତି? ପରତୋ ‘‘ଯୋ ହୋତି କୁସଲୋ’’ତି ୱିଭାଗଦସ୍ସନତୋ। ଯୋ ହି କୋଚି ପୱିସତି, ଯୋ ପନ କୁସଲୋ ହୋତି, ସୋ ନେୱ ତାୱ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମା ଇଧ କୁସଲୋତି ଅୱତ୍ୱା ପରତୋ ୱୁତ୍ତୋ।

୨୯୧।ୱାମନିକାତି ରସ୍ସା ଆଯାମତୋପି ନ ଦୀଘା ମହାକୁଚ୍ଛିହତ୍ଥିନିଯୋ। ଉଚ୍ଚା ଚ ନିସେୱିତନ୍ତି ସତ୍ତଟ୍ଠରତନୁବ୍ବେଧେ ୱଟରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଖନ୍ଧପ୍ପଦେସେ ଘଂସିତଟ୍ଠାନଂ। ଉଚ୍ଚା କାଳାରିକାତି ଉଚ୍ଚା ଚ ଯଟ୍ଠିସଦିସପାଦା ହୁତ୍ୱା, କାଳାରିକା ଚ ଦନ୍ତାନଂ କଳାରତାଯ। ତାସଂ କିର ଏକୋ ଦନ୍ତୋ ଉନ୍ନତୋ ହୋତି, ଏକୋ ଓନତୋ। ଉଭୋପି ଚ ୱିରଳା ହୋନ୍ତି, ନ ଆସନ୍ନା। ଉଚ୍ଚାଚ ଦନ୍ତେହି ଆରଞ୍ଜିତାନୀତି ସତ୍ତଟ୍ଠରତନୁବ୍ବେଧେ ୱଟରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଖନ୍ଧପ୍ପଦେସେ ଫରସୁନା ପହତଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ଦାଟ୍ଠାହି ଛିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ। ଉଚ୍ଚା କଣେରୁକା ନାମାତି ଉଚ୍ଚା ଚ ଯଟ୍ଠିସଦିସଦୀଘପାଦା ହୁତ୍ୱା, କଣେରୁକା ଚ ଦନ୍ତାନଂ କଣେରୁତାଯ, ତା କିର ମକୁଳଦାଠା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା କଣେରୁକାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସୋ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ସୋ ନାଗୱନିକୋ ଯସ୍ସ ୱତାହଂ ନାଗସ୍ସ ଅନୁପଦଂ ଆଗତୋ, ଅଯମେୱ ସୋ, ନ ଅଞ୍ଞୋ। ଯଞ୍ହି ଅହଂ ପଠମଂ ପଦଂ ଦିସ୍ୱା ୱାମନିକାନଂ ପଦଂ ଇଦଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ନିଟ୍ଠଂ ନ ଗତୋ, ଯମ୍ପି ତତୋ ଓରଭାଗେ ଦିସ୍ୱା କାଳାରିକାନଂ ଭୱିସ୍ସତି, କଣେରୁକାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ନିଟ୍ଠଂ ନ ଗତୋ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଇମସ୍ସେୱ ମହାହତ୍ଥିନୋ ପଦନ୍ତି ମହାହତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱାୱ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତି।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ନାଗୱନଂ ୱିଯ ହି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ନୀୱରଣପ୍ପହାନା ଧମ୍ମଦେସନା ୱେଦିତବ୍ବା। କୁସଲୋ ନାଗୱନିକୋ ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରୋ; ମହାନାଗୋ ୱିଯ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ; ମହନ୍ତଂ ହତ୍ଥିପଦଂ ୱିଯ ଝାନାଭିଞ୍ଞା। ନାଗୱନିକସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ହତ୍ଥିପଦଂ ଦିସ୍ୱାପି ୱାମନିକାନଂ ପଦଂ ଭୱିସ୍ସତି, କାଳାରିକାନଂ କଣେରୁକାନଂ ପଦଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅନିଟ୍ଠଙ୍ଗତଭାୱୋ ୱିଯ ଯୋଗିନୋ, ଇମା ଝାନାଭିଞ୍ଞା ନାମ ବାହିରକପରିବ୍ବାଜକାନମ୍ପି ସନ୍ତୀତି ଅନିଟ୍ଠଙ୍ଗତଭାୱୋ। ନାଗୱନିକସ୍ସ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ମଯା ଦିଟ୍ଠଂ ପଦଂ ଇମସ୍ସେୱ ମହାହତ୍ଥିନୋ, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସାତି ମହାହତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ନିଟ୍ଠଙ୍ଗମନଂ ୱିଯ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱାୱ ନିଟ୍ଠଙ୍ଗମନଂ। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ମତ୍ଥକେ ଠତ୍ୱାପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇମସ୍ମିମ୍ପି

ଠାନେ ୱତ୍ତତିୟେୱ। ଅନୁକ୍କମାଗତଂ ପନ ପାଳିପଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଇଧେୱ କତଂ। ତତ୍ଥ ଇଧାତି ଦେସାପଦେସେ ନିପାତୋ। ସ୍ୱାଯଂ କତ୍ଥଚି ଲୋକଂ ଉପାଦାଯ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ – ''ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୭୯)। କତ୍ଥଚି ସାସନଂ। ଯଥାହ – ''ଇଧେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ, ଇଧ ଦୁତିଯୋ ସମଣୋ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୧)। କତ୍ଥଚି ଓକାସଂ। ଯଥାହ –

''ଇଧେୱ ତିଟ୍ଠମାନସ୍ସ, ଦେୱଭୂତସ୍ସ ମେ ସତୋ;

ପୁନରାଯୁ ଚ ମେ ଲଦ୍ଧୋ, ଏୱଂ ଜାନାହି ମାରିସା''ତି। (ଦୀ। ନି। ୨।୩୬୯; ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୯୦);

କତ୍ଥଚି ପଦପୂରଣମତ୍ତମେୱ। ଯଥାହ – ''ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୁତ୍ତାୱୀ ଅସ୍ସଂ ପୱାରିତୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୩୦)। ଇଧ ପନ ଲୋକଂ ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ''ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ତଥାଗତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ…ପେ… ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା''ତି।

ତତ୍ଥ ତଥାଗତସଦ୍ଦୋ ମୂଲପରିଯାଯେ, ଅରହନ୍ତିଆଦଯୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତା। ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଲୋକୋତି ଓକାସଲୋକୋ ସତ୍ତଲୋକୋ ସଙ୍ଖାରଲୋକୋତି ତିୱିଧୋ। ଇଧ ପନ ସତ୍ତଲୋକୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସତ୍ତଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋପି ଚ ତଥାଗତୋ ନ ଦେୱଲୋକେ, ନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ, ମନୁସ୍ସଲୋକେଯେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ମନୁସ୍ସଲୋକେପି ନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳେ, ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଚକ୍କୱାଳେ। ତତ୍ରାପି ନ ସବ୍ବଟ୍ଠାନେସୁ, ''ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ ଗଜଙ୍ଗଲଂ ନାମ ନିଗମୋ। ତସ୍ସାପରେନ ମହାସାଲୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ପୁରତ୍ଥିମଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ସଲ୍ଲୱତୀ ନାମ ନଦୀ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ସେତକଣ୍ଣିକଂ ନାମ ନିଗମୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ଥୂଣଂ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋ , ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ ଉସିରଦ୍ଧଜୋ ନାମ ପବ୍ବତୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ''ତି (ମହାୱ। ୨୫୯) ଏୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଆଯାମତୋ ତିଯୋଜନସତେ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟଯୋଜନସତେ ପରିକ୍ଖେପତୋ ନୱଯୋଜନସତେ ମଜ୍ଝିମପଦେସେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତଥାଗତୋୱ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଅଗ୍ଗସାୱକା ଅସୀତି ମହାଥେରା ବୁଦ୍ଧମାତା ବୁଦ୍ଧପିତା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା ଅଞ୍ଞେ ଚ ସାରପ୍ପତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଏତ୍ଥେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତଥାଗତୋ ସୁଜାତାଯ ଦିନ୍ନମଧୁପାଯସଭୋଜନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ, ତାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ। ଅରହତ୍ତଫଲେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ। ମହାଭିନିକ୍ଖମନତୋ ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ। ତୁସିତଭୱନତୋ ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ। ଦୀପଙ୍କରପାଦମୂଲତୋ ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ, ତାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ। ଅରହତ୍ତଫଲେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ। ଇଧ ସବ୍ବପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ , ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ସୋ ଇମଂ ଲୋକନ୍ତି ସୋ ଭଗୱା ଇମଂ ଲୋକଂ, ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନିଦସ୍ସେତି। ସଦେୱକନ୍ତି ସହ ଦେୱେହି ସଦେୱକଂ। ଏୱଂ ସହ ମାରେନ ସମାରକଂ। ସହ ବ୍ରହ୍ମୁନା ସବ୍ରହ୍ମକଂ। ସହ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ। ପଜାତତ୍ତା ପଜା, ତଂ ପଜଂ। ସହ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ସଦେୱମନୁସ୍ସଂ। ତତ୍ଥ ସଦେୱକୱଚନେନ ପଞ୍ଚକାମାୱଚରଦେୱଗ୍ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସମାରକୱଚନେନ ଛଟ୍ଠକାମାୱଚରଦେୱଗ୍ଗହଣଂ। ସବ୍ରହ୍ମକୱଚନେନ ବ୍ରହ୍ମକାଯିକାଦିବ୍ରହ୍ମଗ୍ଗହଣଂ। ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୱଚନେନ ସାସନସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିପଚ୍ଚାମିତ୍ତସମଣବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ଗହଣଂ ସମିତପାପବାହିତପାପସମଣବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ। ପଜାୱଚନେନ ସତ୍ତଲୋକଗ୍ଗହଣଂ। ସଦେୱମନୁସ୍ସୱଚନେନ ସମ୍ମୁତିଦେୱଅୱସେସମନୁସ୍ସଗ୍ଗହଣଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ତୀହି ପଦେହି ଓକାସଲୋକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତଲୋକୋ, ଦ୍ୱୀହି ପଜାୱସେନ ସତ୍ତଲୋକୋୱ ଗହିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପରୋ ନଯୋ – ସଦେୱକଗ୍ଗହଣେନ ଅରୂପାୱଚରଦେୱଲୋକୋ ଗହିତୋ। ସମାରକଗ୍ଗହଣେନ ଛକାମାୱଚରଦେୱଲୋକୋ। ସବ୍ରହ୍ମକଗ୍ଗହଣେନ ରୂପୀ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ। ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଗ୍ଗହଣେନ ଚତୁପରିସୱସେନ ସମ୍ମୁତିଦେୱେହି ୱା ସହ ମନୁସ୍ସଲୋକୋ ଅୱସେସସବ୍ବସତ୍ତଲୋକୋ ୱା।

ଅପିଚେତ୍ଥ ସଦେୱକୱଚନେନ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦତୋ ସବ୍ବସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ସଚ୍ଛିକତଭାୱମାହ। ତତୋ ଯେସଂ ଅହୋସି – ''ମାରୋ ମହାନୁଭାୱୋ ଛକାମାୱଚରିସ୍ସରୋ ୱସୱତ୍ତୀ। କିଂ ସୋପି ଏତେନ ସଚ୍ଛିକତୋ''ତି? ତେସଂ ୱିମତିଂ ୱିଧମନ୍ତୋ ସମାରକନ୍ତି ଆହ। ଯେସଂ ପନ ଅହୋସି – ''ବ୍ରହ୍ମା ମହାନୁଭାୱୋ , ଏକଙ୍ଗୁଲିଯା ଏକସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେ ଆଲୋକଂ ଫରତି, ଦ୍ୱୀହି…ପେ… ଦସହି ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଦସସୁ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେସୁ ଆଲୋକଂ ଫରତି, ଅନୁତ୍ତରଞ୍ଚ ଝାନସମାପତ୍ତିସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। କିଂ ସୋପି ସଚ୍ଛିକତୋ''ତି? ତେସଂ ୱିମତିଂ ୱିଧମନ୍ତୋ ସବ୍ରହ୍ମକନ୍ତି ଆହ। ତତୋ ଯେ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''ପୁଥୂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସାସନସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା, କିଂ ତେପି ସଚ୍ଛିକତା''ତି? ତେସଂ ୱିମତିଂ ୱିଧମନ୍ତୋ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜନ୍ତି ଆହ। ଏୱଂ ଉକ୍କଟ୍ଠୁକ୍କଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଛିକତଭାୱଂ ପକାସେତ୍ୱା ଅଥ ସମ୍ମୁତିଦେୱେ ଅୱସେସମନୁସ୍ସେ ଚ ଉପାଦାଯ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ସେସସତ୍ତଲୋକସ୍ସ

ସଚ୍ଛିକତଭାୱଂ ପକାସେନ୍ତୋ ସଦେୱମନୁସ୍ସନ୍ତି ଆହ। ଅଯମେତ୍ଥ ଭାୱାନୁକ୍କମୋ। ପୋରାଣା ପନାହୁ – ସଦେୱକନ୍ତି ଦେୱତାହି ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସେସଲୋକଂ। ସମାରକନ୍ତି ମାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସେସଲୋକଂ। ସବ୍ରହ୍ମକନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସେସଲୋକଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବେପି ତିଭୱୂପଗେ ସତ୍ତେ ତୀହାକାରେହି ତୀସୁ ପଦେସୁ ପକ୍ଖିପେତ୍ୱା ପୁନ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ପରିଯାଦିଯନ୍ତୋ ''ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ ସଦେୱମନୁସ୍ସ''ନ୍ତି ଆହ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚହି ପଦେହି ତେନ ତେନାକାରେନ ତେଧାତୁକମେୱ ପରିଯାଦିନ୍ନନ୍ତି।

ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତୀତି ସଯନ୍ତି ସାମଂ ଅପରନେଯ୍ୟୋ ହୁତ୍ୱା। ଅଭିଞ୍ଞାତି ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଅଧିକେନ ଞାଣେନ ଞତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା। ଏତେନ ଅନୁମାନାଦିପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋ ହୋତି। ପୱେଦେତୀତି ବୋଧେତି ୱିଞ୍ଞାପେତି ପକାସେତି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ…ପେ… ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣନ୍ତି ସୋ ଭଗୱା ସତ୍ତେସୁ କାରୁଞ୍ଞତଂ ପଟିଚ୍ଚ ହିତ୍ୱାପି ଅନୁତ୍ତରଂ ୱିୱେକସୁଖଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଦେସେନ୍ତୋ ଆଦିକଲ୍ୟାଣାଦିପ୍ପକାରମେୱ ଦେସେତି। ଆଦିମ୍ହିପି କଲ୍ୟାଣଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଅନୱଜ୍ଜମେୱ କତ୍ୱା ଦେସେତି। ମଜ୍ଝେପି… ପରିଯୋସାନେପି କଲ୍ୟାଣଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଅନୱଜ୍ଜମେୱ କତ୍ୱା ଦେସେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଦେସନାଯ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ, ଅତ୍ଥି ସାସନସ୍ସ। ଦେସନାଯ ତାୱ ଚତୁପ୍ପଦିକାଯପି ଗାଥାଯ ପଠମପାଦୋ ଆଦି ନାମ, ତତୋ ଦ୍ୱେ ମଜ୍ଝଂ ନାମ, ଅନ୍ତେ ଏକୋ ପରିଯୋସାନଂ ନାମ। ଏକାନୁସନ୍ଧିକସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ନିଦାନମାଦି, ଇଦମୱୋଚାତି ପରିଯୋସାନଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରା ମଜ୍ଝଂ। ଅନେକାନୁସନ୍ଧିକସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମାନୁସନ୍ଧି ଆଦି, ଅନ୍ତେ ଅନୁସନ୍ଧି ପରିଯୋସାନଂ, ମଜ୍ଝେ ଏକୋ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ବହୂ ୱା ମଜ୍ଝମେୱ। ସାସନସ୍ସ ପନ ସୀଲସମାଧିୱିପସ୍ସନା ଆଦି ନାମ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ''କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ, ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ, ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୬୯)। ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ ପନ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ମଜ୍ଝଂ ନାମ, ଫଲଞ୍ଚେୱ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ପରିଯୋସାନଂ ନାମ। ''ଏତଦତ୍ଥମିଦଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯମେତଂ ସାରଂ, ଏତଂ ପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୩୨୪) ହି ଏତ୍ଥ ଫଲଂ ପରିଯୋସାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ନିବ୍ବାନୋଗଧଞ୍ହି, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି ନିବ୍ବାନପରାଯଣଂ ନିବ୍ବାନପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୬) ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଯୋସାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ଦେସନାଯ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଭଗୱା ହି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଆଦିମ୍ହି ସୀଲଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ମଗ୍ଗଂ ପରିଯୋସାନେ ନିବ୍ବାନଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣ''ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞୋପି ଧମ୍ମକଥିକୋ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ –

''ଆଦିମ୍ହି ସୀଲଂ ଦସ୍ସେଯ୍ୟ, ମଜ୍ଝେ ମଗ୍ଗଂ ୱିଭାୱଯେ;

ପରିଯୋସାନମ୍ହି ନିବ୍ବାନଂ, ଏସା କଥିକସଣ୍ଠିତୀ''ତି। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୯୦);

ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ଯସ୍ସ ହି ଯାଗୁଭତ୍ତଇତ୍ଥିପୁରିସାଦିୱଣ୍ଣନା ନିସ୍ସିତା ଦେସନା ହୋତି, ନ ସୋ ସାତ୍ଥଂ ଦେସେତି। ଭଗୱା ପନ ତଥାରୂପଂ ଦେସନଂ ପହାଯ ଚତୁସତିପଟ୍ଠାନାଦିନିସ୍ସିତଂ ଦେସନଂ ଦେସେତି। ତସ୍ମା ''ସାତ୍ଥଂ ଦେସେତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ସ ପନ ଦେସନା ଏକବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିଯୁତ୍ତା ୱା ସବ୍ବନିରୋଟ୍ଠବ୍ୟଞ୍ଜନା ୱା ସବ୍ବୱିସ୍ସଟ୍ଠସବ୍ବନିଗ୍ଗହୀତବ୍ୟଞ୍ଜନା ୱା, ତସ୍ସ ଦମିଳକିରାସୱରାଦିମିଲକ୍ଖୂନଂ ଭାସା ୱିଯ ବ୍ୟଞ୍ଜନପାରିପୂରିଯା ଅଭାୱତୋ ଅବ୍ୟଞ୍ଜନା ନାମ ଦେସନା ହୋତି। ଭଗୱା ପନ –

''ସିଥିଲଂ ଧନିତଞ୍ଚ ଦୀଘରସ୍ସଂ, ଗରୁକଂ ଲହୁକଞ୍ଚ ନିଗ୍ଗହୀତଂ;

ସମ୍ବନ୍ଧଂ ୱୱତ୍ଥିତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ, ଦସଧା ବ୍ୟଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯା ପଭେଦୋ''ତି। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୯୦) –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଦସୱିଧଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅମକ୍ଖେତ୍ୱା ପରିପୁଣ୍ଣବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ତସ୍ମା ''ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ କେୱଲନ୍ତି ସକଲାଧିୱଚନଂ। ପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଅନୂନାଧିକୱଚନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ''ସକଲପରିପୁଣ୍ଣମେୱ ଦେସେତି, ଏକଦେସନାପି ଅପରିପୁଣ୍ଣା ନତ୍ଥୀ''ତି। ପରିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ନିରୁପକ୍କିଲେସଂ। ଯୋ ହି ଇଦଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ନିସ୍ସାଯ ଲାଭଂ ୱା ସକ୍କାରଂ ୱା ଲଭିସ୍ସାମୀତି ଦେସେତି, ତସ୍ସ ଅପରିସୁଦ୍ଧା ଦେସନା ହୋତି। ଭଗୱା ପନ ଲୋକାମିସନିରପେକ୍ଖୋ ହିତଫରଣେନ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ମୁଦୁହଦଯୋ ଉଲ୍ଲୁମ୍ପନସଭାୱସଣ୍ଠିତେନ ଚିତ୍ତେନ ଦେସେତି। ତସ୍ମା ''ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀତି ଏତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହଂ ସକଲସାସନଂ। ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀତି ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ…ପେ… ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ଏୱଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଚ ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହିତଂ ସକଲସାସନଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ସେଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ବ୍ରହ୍ମଭୂତଂ ଚରିଯଂ। ବ୍ରହ୍ମଭୂତାନଂ

ୱା ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ତଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସମ୍ପଦଂ ଧମ୍ମଂ। ସୁଣାତି ଗହପତି ୱାତି କସ୍ମା ପଠମଂ ଗହପତିଂ ନିଦ୍ଦିସତୀତି? ନିହତମାନତ୍ତା ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ଚ। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ହି ଖତ୍ତିଯକୁଲତୋ ପବ୍ବଜିତା ଜାତିଂ ନିସ୍ସାଯ ମାନଂ କରୋନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲା ପବ୍ବଜିତା ମନ୍ତେ ନିସ୍ସାଯ ମାନଂ କରୋନ୍ତି। ହୀନଜଚ୍ଚକୁଲା ପବ୍ବଜିତା ଅତ୍ତନୋ ୱିଜାତିତାଯ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଗହପତିଦାରକା ପନ କଚ୍ଛେହି ସେଦଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତେହି ପିଟ୍ଠିଯା ଲୋଣଂ ପୁପ୍ଫମାନାଯ ଭୂମିଂ କସିତ୍ୱା ନିହତମାନଦପ୍ପା ହୋନ୍ତି। ତେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ମାନଂ ୱା ଦପ୍ପଂ ୱା ଅକତ୍ୱା ଯଥାବଲଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ସକ୍କୋନ୍ତି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ। ଇତରେହି ଚ କୁଲେହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତା ନାମ ନ ବହୁକା, ଗହପତିକାୱ ବହୁକା, ଇତି ନିହତମାନତ୍ତା ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ଚ ପଠମଂ ଗହପତିଂ ନିଦ୍ଦିସତୀତି।

ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱାତି ଇତରେସଂ ୱା କୁଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ। ପଚ୍ଚାଜାତୋତି ପତିଜାତୋ। ତଥାଗତେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତୀତି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସାମିମ୍ହି ତଥାଗତେ "ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱତ ଭଗୱା"ତି ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତି। ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୀତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋତି ସଚେପି ସଟ୍ଠିହତ୍ଥେ ଘରେ ଯୋଜନସତନ୍ତରେପି ୱା ଦ୍ୱେ ଜାଯମ୍ପତିକା ୱସନ୍ତି, ତଥାପି ନେସଂ ସକିଞ୍ଚନସପଲିବୋଧଟ୍ଠେନ ଘରାୱାସୋ ସମ୍ବାଧୋଯେୱ। ରଜୋପଥୋତି ରାଗରଜାଦୀନଂ ଉଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଗମନପଥୋତିପି ୱଚ୍ଚତି। ଅଲଗ୍ଗନଟ୍ଠେନ ଅବ୍ଭୋକାସୋ ୱିଯାତି ଅବ୍ଭୋକାସୋ। ପବ୍ବଜିତୋ ହି କୂଟାଗାରରତନପାସାଦଦେୱୱିମାନାଦୀସୁ ପିହିତଦ୍ୱାରୱାତପାନେସୁ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେସୁ ୱସନ୍ତୋପି ନେୱ ଲଗ୍ଗତି ନ ସଜ୍ଜତି ନ ବଜ୍ଝତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – "ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା"ତି। ଅପିଚ ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ କୁସଲକିରିଯାଯ ଓକାସାଭାୱତୋ। ରଜୋପଥୋ ଅସଂୱୁତସଙ୍କାରଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ରଜାନଂ କିଲେସରଜାନଂ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନତୋ। ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା କୁସଲକିରିଯାଯ ଯଥାସୁଖଂ ଓକାସସବ୍ଭାୱତୋ।

ନଯିଦଂ ସୁକରଂ…ପେ… ପବ୍ବଜେଯ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ସଙ୍ଖେପକଥା – ଯଦେତଂ ସିକ୍ଖତ୍ତଯବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଏକମ୍ପି ଦିୱସଂ ଅଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଚରିମକଚିତ୍ତଂ ପାପେତବ୍ବତାଯ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ। ଏକଦିୱସମ୍ପି ଚ କିଲେସମଲେନ ଅମଲିନଂ କତ୍ୱା ଚରିମକଚିତ୍ତଂ ପାପେତବ୍ବତାଯ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ, ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ ଲିଖିତସଙ୍ଖସଦିସଂ ଧୋତସଙ୍ଖସପ୍ପଟିଭାଗଂ ଚରିତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ନ ସୁକରଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତା ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତେନ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ…ପେ… ଚରିତୁଂ। ଯଂନୂନାହଂ କେସେ ଚ ମସ୍ସୁଞ୍ଚ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାଯରସପୀତତାଯ କାସାଯାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପରିଦହିତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜେଯ୍ୟନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ଅଗାରସ୍ସ ହିତଂ କସିୱାଣିଜ୍ଜାଦିକମ୍ମଂ ଅଗାରିଯନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଞ୍ଚ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅନଗାରିଯାତି ଞାତବ୍ବା, ତଂ ଅନଗାରିଯଂ। ପବ୍ବଜେଯ୍ୟନ୍ତି ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ୟଂ। ଅପ୍ପଂ ୱାତି ସହସ୍ସତୋ ହେଟ୍ଠା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅପ୍ପୋ ନାମ ହୋତି, ସହସ୍ସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମହା। ଆବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ଞାତି ଏୱ ପରିୱଟ୍ଟୋ ଞାତିପରିୱଟ୍ଟୋ। ସୋ ୱୀସତିଯା ହେଟ୍ଠା ଅପ୍ପୋ ହୋତି, ୱୀସତିଯା ପଟ୍ଠାଯ ମହା।

୨୯୨।ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋତି ଯା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଧିସୀଲସଙ୍ଖାତା ସିକ୍ଖା, ତଞ୍ଚ, ଯତ୍ଥ ଚେତେ ସହ ଜୀୱନ୍ତି ଏକଜୀୱିକା ସଭାଗୱୁତ୍ତିନୋ ହୋନ୍ତି, ତଂ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦସଙ୍ଖାତଂ ସାଜୀୱଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖନଭାୱେନ ସମାପନ୍ନୋତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ। ସମାପନ୍ନୋତି ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ, ସାଜୀୱଞ୍ଚ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ତଦୁଭଯଂ ଉପଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯାତିଆଦୀସୁ ପାଣାତିପାତାଦିକଥା ହେଟ୍ଠା ୱିତ୍ଥାରିତା ଏୱ। ପହାଯାତି ଇମଂ ପାଣାତିପାତଚେତନାସଙ୍ଖାତଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ପଜହିତ୍ୱା। ପଟିୱିରତୋ ହୋତୀତି ପହୀନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତତୋ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟତୋ ଓରତୋ ୱିରତୋୱ ହୋତି। ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋତି ପରୂପଘାତତ୍ଥାଯ ଦଣ୍ଡଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା ଆଦାଯ ଅୱତ୍ତନତୋ ନିକ୍ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡୋ ଚେୱ ନିକ୍ଖିତ୍ତସତ୍ଥୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଠପେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଅୱସେସଂ ଉପକରଣଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିହିଂସନଭାୱତୋ ସତ୍ଥନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୂ କତ୍ତରଦଣ୍ଡଂ ୱା ଦନ୍ତକଟ୍ଠୱାସିଂ ୱା ପିପ୍ଫଲକଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି, ନ ତଂ ପରୂପଘାତତ୍ଥାଯ। ତସ୍ମା ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଲଜ୍ଜୀତି ପାପଜିଗୁଚ୍ଛନଲକ୍ଖଣାଯ ଲଜ୍ଜାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଦଯାପନ୍ନୋତି ଦଯଂ ମେତ୍ତଚିତ୍ତତଂ ଆପନ୍ନୋ। ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀତି ସବ୍ବେ ପାଣଭୂତେ ହିତେନ ଅନୁକମ୍ପକୋ। ତାଯ ଦଯାପନ୍ନତାଯ ସବ୍ବେସଂ ପାଣଭୂତାନଂ ହିତଚିତ୍ତକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିହରତୀତି ଇରିଯତି ପାଲେତି।

ଦିନ୍ନମେୱ ଆଦିଯତୀତି ଦିନ୍ନାଦାଯୀ। ଚିତ୍ତେନପି ଦିନ୍ନମେୱ ପଟିକଙ୍ଖତୀତି ଦିନ୍ନପାଟିକଙ୍ଖୀ। ଥେନେତୀତି ଥେନୋ। ନ ଥେନେନ ଅଥେନେନ। ଅଥେନତ୍ତାଯେୱ ସୁଚିଭୂତେନ। ଅତ୍ତନାତି ଅତ୍ତଭାୱେନ, ଅଥେନଂ ସୁଚିଭୂତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ କତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ଅସେଟ୍ଠଚରିଯଂ। ବ୍ରହ୍ମଂ ସେଟ୍ଠଂ ଆଚାରଂ ଚରତୀତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ଆରାଚାରୀତି ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯତୋ ଦୂରଚାରୀ। ମେଥୁନାତି ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନୱସେନ ସଦିସତ୍ତା ମେଥୁନକାତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରେହି ପଟିସେୱିତବ୍ବତୋ ମେଥୁନାତି ସଙ୍ଖଂ ଗତା ଅସଦ୍ଧମ୍ମା। ଗାମଧମ୍ମାତି ଗାମୱାସୀନଂ ଧମ୍ମା।

ସଚ୍ଚଂ ୱଦତୀତି ସଚ୍ଚୱାଦୀ। ସଚ୍ଚେନ ସଚ୍ଚଂ ସନ୍ଦହତି ଘଟେତୀତି ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ, ନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ମୁସା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ହି ପୁରିସୋ କଦାଚି ମୁସା ୱଦତି, କଦାଚି ସଚ୍ଚଂ, ତସ୍ସ ମୁସାୱାଦେନ ଅନ୍ତରିତତ୍ତା ସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଚେନ ନ ଘଟୀଯତି । ତସ୍ମା ନ ସୋ ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ, ଅଯଂ ପନ ନ ତାଦିସୋ, ଜୀୱିତହେତୁପି ମୁସାୱାଦଂ ଅୱତ୍ୱା ସଚ୍ଚେନ ସଚ୍ଚଂ ସନ୍ଦହତିଯେୱାତି ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ। ଥେତୋତି ଥିରୋ, ଥିରକଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ହଲିଦ୍ଦିରାଗୋ ୱିଯ, ଥୁସରାସିମ୍ହି ନିଖାତଖାଣୁ ୱିଯ, ଅସ୍ସପିଟ୍ଠେ ଠପିତକୁମ୍ଭଣ୍ଡମିୱ ଚ ନ ଥିରକଥୋ ହୋତି। ଏକୋ ପାସାଣଲେଖା ୱିଯ ଇନ୍ଦଖିଲୋ ୱିଯ ଚ ଥିରକଥୋ ହୋତି; ଅସିନା ସୀସେ ଛିଜ୍ଜନ୍ତେପି ଦ୍ୱେ କଥା ନ କଥେତି; ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଥେତୋ । ପଚ୍ଚଯିକୋତି ପତ୍ତିଯାଯିତବ୍ବକୋ, ସଦ୍ଧାଯିକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ପଚ୍ଚଯିକୋ ହୋତି, ‘‘ଇଦଂ କେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅସୁକେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସଦ୍ଦହଥା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏକୋ ପଚ୍ଚଯିକୋ ହୋତି, ‘‘ଇଦଂ କେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅସୁକେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଯଦି ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେୱ ପମାଣଂ, ଇଦାନି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି, ଏୱମେୱ ଇଦ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚଯିକୋ। ଅୱିସଂୱାଦକୋ ଲୋକସ୍ସାତି ତାଯ ସଚ୍ଚୱାଦିତାଯ ଲୋକଂ ନ ୱିସଂୱାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇମେସଂ ଭେଦାଯାତି ଯେସଂ ଇତୋ ସୁତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକେ ସୁତଂ, ତେସଂ ଭେଦାଯ। ଭିନ୍ନାନଂ ୱା ସନ୍ଧାତାତି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ମିତ୍ତାନଂ ୱା ସମାନୁପଜ୍ଝାଯକାଦୀନଂ ୱା କେନଚିଦେୱ କାରଣେନ ଭିନ୍ନାନଂ ଏକମେକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଈଦିସେ କୁଲେ ଜାତାନଂ ଏୱଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଇଦଂ ନ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ସନ୍ଧାନଂ କତ୍ତା। ଅନୁପ୍ପଦାତାତି ସନ୍ଧାନାନୁପ୍ପଦାତା, ଦ୍ୱେ ଜନେ ସମଗ୍ଗେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱରୂପେ କୁଲେ ଜାତାନଂ ଏୱରୂପେହି ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକମେତ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଦଳ୍ହୀକମ୍ମଂ କତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗୋ ଆରାମୋ ଅସ୍ସାତି ସମଗ୍ଗାରାମୋ। ଯତ୍ଥ ସମଗ୍ଗା ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ୱସିତୁମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସମଗ୍ଗରାମୋ’’ତିପି ପାଳି, ଅଯମେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗରତୋତି ସମଗ୍ଗେସୁ ରତୋ, ତେ ପହାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗନ୍ତୁମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗେ ଦିସ୍ୱାପି ସୁତ୍ୱାପି ନନ୍ଦତୀତି ସମଗ୍ଗନନ୍ଦୀ। ସମଗ୍ଗକରଣିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତାତି ଯା ୱାଚା ସତ୍ତେ ସମଗ୍ଗେଯେୱ କରୋତି, ତଂ ସାମଗ୍ଗିଗୁଣପରିଦୀପକମେୱ ୱାଚଂ ଭାସତି, ନ ଇତରନ୍ତି।

ନେଲାତି ଏଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୋସୋ, ନାସ୍ସା ଏଲନ୍ତି ନେଲା, ନିଦ୍ଦୋସାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ନେଲଙ୍ଗୋ ସେତପଚ୍ଛାଦୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନେଲଂ ୱିଯ। କଣ୍ଣସୁଖାତି ବ୍ୟଞ୍ଜନମଧୁରତାଯ କଣ୍ଣାନଂ ସୁଖା, ସୂଚିୱିଜ୍ଝନଂ ୱିଯ କଣ୍ଣସୂଲଂ ନ ଜନେତି। ଅତ୍ଥମଧୁରତାଯ ସକଲସରୀରେ କୋପଂ ଅଜନେତ୍ୱା ପେମଂ ଜନେତୀତି ପେମନୀଯା। ହଦଯଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅପଟିହଞ୍ଞମାନା ସୁଖେନ ଚିତ୍ତଂ ପୱିସତୀତି ହଦଯଙ୍ଗମା। ଗୁଣପରିପୁଣ୍ଣତାଯ ପୁରେ ଭୱାତି ପୋରୀ, ପୁରେ ସଂୱଦ୍ଧନାରୀ ୱିଯ ସୁକୁମାରାତିପି ପୋରୀ, ପୁରସ୍ସ ଏସାତିପି ପୋରୀ, ନଗରୱାସୀନଂ କଥାତି ଅତ୍ଥୋ । ନଗରୱାସିନୋ ହି ଯୁତ୍ତକଥା ହୋନ୍ତି, ପିତିମତ୍ତଂ ପିତାତି, ମାତିମତ୍ତଂ ମାତାତି, ଭାତିମତ୍ତଂ ଭାତାତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱରୂପୀ କଥା ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ କନ୍ତା ହୋତୀତି ବହୁଜନକନ୍ତା। କନ୍ତଭାୱେନେୱ ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ମନାପା ଚିତ୍ତୱୁଦ୍ଧିକରାତି ବହୁଜନମନାପା।

କାଲେନ ୱଦତୀତି କାଲୱାଦୀ, ୱତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକାଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ସଭାୱମେୱ ୱଦତୀତି ଭୂତୱାଦୀ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତମେୱ କତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୱାଦୀ। ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଧମ୍ମୱାଦୀ। ସଂୱରୱିନଯପହାନୱିନଯସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ୱଦତୀତି ୱିନଯୱାଦୀ। ନିଧାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଠପନୋକାସୋ, ନିଧାନମସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ନିଧାନୱତୀ, ହଦଯେ ନିଧାତବ୍ବ ଯୁତ୍ତୱାଚଂ ଭାସିତାତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲେନାତି ଏୱରୂପିଂ ଭାସମାନୋପି ଚ ‘‘ଅହଂ ନିଧାନୱତିଂ ୱାଚଂ ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି ନ ଅକାଲେନ ଭାସତି, ଯୁତ୍ତକାଲଂ ପନ ଅୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଭାସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସାପଦେସନ୍ତି ସଉପମଂ, ସକାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଯନ୍ତୱତିନ୍ତି ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଯଥାସ୍ସା ପରିଚ୍ଛେଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ଭାସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି ଅନେକେହିପି ନଯେହି ୱିଭଜନ୍ତେନ ପରିଯାଦାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ଅତ୍ଥସମ୍ପନ୍ନଂ, ଯଂ ୱା ସୋ ଅତ୍ଥୱାଦୀ ଅତ୍ଥଂ ୱଦତି, ତେନ ଅତ୍ଥେନ ସଂହିତତ୍ତା ଅତ୍ଥସଂହିତଂ ୱାଚଂ ଭାସତି, ନ ଅଞ୍ଞଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭାସତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୨୯୩। ବୀଜଗାମଭୂତଗାମସମାରମ୍ଭାତି ମୂଲବୀଜଂ ଖନ୍ଧବୀଜଂ ଫଳୁବୀଜଂ ଅଗ୍ଗବୀଜଂ ବୀଜବୀଜନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧସ୍ସ ବୀଜଗାମସ୍ସ ଚେୱ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ନୀଲତିଣରୁକ୍ଖାଦିକସ୍ସ ଭୂତଗାମସ୍ସ ଚ ସମାରମ୍ଭା, ଛେଦନଭେଦନପଚନାଦିଭାୱେନ ୱିକୋପନା ପଟିୱିରତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଭତ୍ତିକୋତି ପାତରାସଭତ୍ତଂ ସାଯମାସଭତ୍ତନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଭତ୍ତାନି। ତେସୁ ପାତରାସଭତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋମଜ୍ଝନ୍ହିକେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଇତରଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅନ୍ତୋଅରୁଣେନ। ତସ୍ମା ଅନ୍ତୋମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୁଞ୍ଜମାନୋପି ଏକଭତ୍ତିକୋୱ ହୋତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକଭତ୍ତିକୋ’’ତି। ରତ୍ତିଯା ଭୋଜନଂ ରତ୍ତି, ତତୋ ଉପରତୋତି ରତ୍ତୂପରତୋ। ଅତିକ୍କନ୍ତେ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ଯାୱ ସୂରିଯତ୍ଥଙ୍ଗମନା ଭୋଜନଂ ୱିକାଲଭୋଜନଂ ନାମ। ତତୋ ୱିରତତ୍ତା ୱିରତୋ ୱିକାଲଭୋଜନା। ସାସନସ୍ସ ଅନନୁଲୋମତ୍ତା ୱିସୂକଂ ପଟାଣୀଭୂତଂ ଦସ୍ସନନ୍ତି ୱିସୂକଦସ୍ସନଂ। ଅତ୍ତନା ନଚ୍ଚନନଚ୍ଚାପନାଦିୱସେନ ନଚ୍ଚା ଚ ଗୀତା ଚ ୱାଦିତା ଚ, ଅନ୍ତମସୋ ମଯୂରନଚ୍ଚନାଦିୱସେନାପି ପୱତ୍ତାନଂ ନଚ୍ଚାଦୀନଂ ୱିସୂକଭୂତା ଦସ୍ସନା ଚାତି ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା। ନଚ୍ଚାଦୀନି ହି ଅତ୍ତନା ପଯୋଜେତୁଂ ୱା ପରେହି ପଯୋଜାପେତୁଂ ୱା ପଯୁତ୍ତାନି ପସ୍ସିତୁଂ ୱା ନେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ମାଲାଦୀସୁ ମାଲାତି ଯଂକିଞ୍ଚି

ପୁପ୍ଫଂ। ଗନ୍ଧନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଗନ୍ଧଜାତଂ। ୱିଲେପନନ୍ତି ଛୱିରାଗକରଣଂ। ତତ୍ଥ ପିଳନ୍ଧନ୍ତୋ ଧାରେତି ନାମ। ଊନଟ୍ଠାନଂ ପୂରେନ୍ତୋ ମଣ୍ଡେତି ନାମ। ଗନ୍ଧୱସେନ ଛୱିରାଗୱସେନ ଚ ସାଦିଯନ୍ତୋ ୱିଭୂସେତି ନାମ। ଠାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାରଣଂ। ତସ୍ମା ଯାଯ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଚେତନାଯ ତାନି ମାଲାଧାରଣାଦୀନି ମହାଜନୋ କରୋତି, ତତୋ ପଟିୱିରତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଚ୍ଚାସଯନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ। ମହାସଯନଂ ଅକପ୍ପିଯତ୍ଥରଣଂ। ତତୋ ପଟିୱିରତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଜାତରୂପନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଂ। ରଜତନ୍ତି କହାପଣୋ ଲୋହମାସକୋ ଜତୁମାସକୋ ଦାରୁମାସକୋତି ଯେ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ସ ଉଭଯସ୍ସପି ପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ, ନେୱ ନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତି, ନ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସାଦିଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆମକଧଞ୍ଞପଟିଗ୍ଗହଣାତି ସାଲିୱୀହିଯୱଗୋଧୂମକଙ୍ଗୁୱରକକୁଦ୍ରୂସକସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସତ୍ତୱିଧସ୍ସାପି ଆମକଧଞ୍ଞସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣା। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତେସଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ, ଆମସନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଓଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତା ଆମକମଂସମଚ୍ଛାନଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ନୋ ଆମସନଂ।

ଇତ୍ଥିକୁମାରିକପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ଇତ୍ଥୀତି ପୁରିସନ୍ତରଗତା, ଇତରା କୁମାରିକା ନାମ। ତାସଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମ୍ପି ଆମସନମ୍ପି ଅକପ୍ପିଯମେୱ। ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ଦାସିଦାସୱସେନେୱ ତେସଂ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ''କପ୍ପିଯକାରକଂ ଦମ୍ମି, ଆରାମିକଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପନ ୱଟ୍ଟତି। ଅଜେଳକାଦୀସୁ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପରିଯୋସାନେସୁ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯନଯୋ ୱିନଯୱସେନ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଖେତ୍ତଂ ନାମ ଯସ୍ମିଂ ପୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ରୁହତି। ୱତ୍ଥୁ ନାମ ଯସ୍ମିଂ ଅପରଣ୍ଣଂ ରୁହତି। ଯତ୍ଥ ୱା ଉଭଯମ୍ପି ରୁହତି, ତଂ ଖେତ୍ତଂ। ତଦତ୍ଥାଯ ଅକତଭୂମିଭାଗୋ ୱତ୍ଥୁ। ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁସୀସେନ ଚେତ୍ଥ ୱାପିତଳାକାଦୀନିପି ସଙ୍ଗହିତାନେୱ। ଦୂତେଯ୍ୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୂତକମ୍ମଂ, ଗିହୀନଂ ପଣ୍ଣଂ ୱା ସାସନଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗମନଂ। ପହିଣଗମନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଘରା ଘରଂ ପେସିତସ୍ସ ଖୁଦ୍ଦକଗମନଂ। ଅନୁଯୋଗୋ ନାମ ତଦୁଭଯକରଣଂ, ତସ୍ମା ଦୂତେଯ୍ୟପହିଣଗମନାନଂ ଅନୁଯୋଗାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କଯୱିକ୍କଯାତି କଯା ଚ ୱିକ୍କଯା ଚ। ତୁଲାକୂଟାଦୀସୁ କୂଟନ୍ତି ୱଞ୍ଚନଂ। ତତ୍ଥ ତୁଲାକୂଟଂ ତାୱ ରୂପକୂଟଂ ଅଙ୍ଗକୂଟଂ ଗହଣକୂଟଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ରୂପକୂଟଂ ନାମ ଦ୍ୱେ ତୁଲା ସରୂପା କତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମହତିଯା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଖୁଦ୍ଦିକାଯ ଦେତି। ଅଙ୍ଗକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପଚ୍ଛାଭାଗେ ହତ୍ଥେନ ତୁଲଂ ଅକ୍କମତି, ଦଦନ୍ତୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ। ଗହଣକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମୂଲେ ରଜ୍ଜୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗେ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟଂ ନାମ ତୁଲଂ ସୁସିରଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅଯଚୁଣ୍ଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଂ ପଚ୍ଛାଭାଗେ କରୋତି, ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗଭାଗେ। କଂସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁୱଣ୍ଣପାତି, ତାଯ ୱଞ୍ଚନଂ କଂସକୂଟଂ। କଥଂ? ଏକଂ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞା ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ଲୋହପାତିଯୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା କରୋତି, ତତୋ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଡ୍ଢକୁଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା, ''ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନାନି କିଣଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଅଗ୍ଘେ ପୁଚ୍ଛିତେ ସମଗ୍ଘତରଂ ଦାତୁକାମା ହୋନ୍ତି। ତତୋ ତେହି ''କଥଂ ଇମେସଂ ସୁୱଣ୍ଣଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ – ''ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା''ତି ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ପାସାଣେ ଘଂସିତ୍ୱା ସବ୍ବା ପାତିଯୋ ଦତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି।

ମାନକୂଟଂ ନାମ ହଦଯଭେଦସିଖାଭେଦରଜ୍ଜୁଭେଦୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ହଦଯଭେଦୋ ସପ୍ପିତେଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ହେଟ୍ଠା ଛିଦ୍ଦେନ ମାନେନ, ''ସଣିକଂ ଆସିଞ୍ଚା''ତି ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଭାଜନେ ବହୁଂ ପଗ୍ଘରାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି; ଦଦନ୍ତୋ ଛିଦ୍ଦଂ ପିଧାଯ ସୀଘଂ ପୂରେତ୍ୱା ଦେତି। ସିଖାଭେଦୋ ତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସଣିକଂ ସିଖଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ୱେଗେନ ପୂରେତ୍ୱା ସିଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଦେତି। ରଜ୍ଜୁଭେଦୋ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ଲଞ୍ଚଂ ଅଲଭନ୍ତା ହି ଖେତ୍ତଂ ଅମହନ୍ତମ୍ପି ମହନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମିନନ୍ତି।

ଉକ୍କୋଟନାଦୀସୁ ଉକ୍କୋଟନନ୍ତି ସାମିକେ ଅସ୍ସାମିକେ କାତୁଂ ଲଞ୍ଚଗ୍ଗହଣଂ। ୱଞ୍ଚନନ୍ତି ତେହି ତେହି ଉପାଯେହି ପରେସଂ ୱଞ୍ଚନଂ। ତତ୍ରିଦମେକଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଲୁଦ୍ଦକୋ ମିଗଞ୍ଚ ମିଗପୋତକଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି। ତମେକୋ ଧୁତ୍ତୋ, ''କିଂ, ଭୋ, ମିଗୋ ଅଗ୍ଘତି, କିଂ ମିଗପୋତକୋ''ତି ଆହ। ''ମିଗୋ ଦ୍ୱେ କହାପଣେ ମିଗପୋତକୋ ଏକ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ କହାପଣଂ ଦତ୍ୱା ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ, ''ନ ମେ, ଭୋ, ମିଗପୋତକେନ ଅତ୍ଥୋ, ମିଗଂ ମେ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ତେନ ହି ''ଦ୍ୱେ କହାପଣେ ଦେହୀ''ତି। ସୋ ଆହ – ''ନନୁ ତେ, ଭୋ, ମଯା ପଠମଂ ଏକୋ କହାପଣୋ ଦିନ୍ନୋ''ତି। ଆମ ଦିନ୍ନୋତି। ''ଇମମ୍ପି ମିଗପୋତକଂ ଗଣ୍ହ, ଏୱଂ ସୋ ଚ କହାପଣୋ ଅଯଞ୍ଚ କହାପଣଗ୍ଘନକୋ ମିଗପୋତକୋତି ଦ୍ୱେ କହାପଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ସୋ କାରଣଂ ୱଦତୀତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ମିଗଂ ଅଦାସୀତି।

ନିକତୀତି ଯୋଗୱସେନ ୱା ମାଯାୱସେନ ୱା ଅପାମଙ୍ଗଂ ପାମଙ୍ଗନ୍ତି, ଅମଣିଂ ମଣିନ୍ତି, ଅସୁୱଣ୍ଣଂ ସୁୱଣ୍ଣନ୍ତି କତ୍ୱା ପଟିରୂପକେନ ୱଞ୍ଚନଂ। ସାଚିଯୋଗୋତି କୁଟିଲଯୋଗୋ, ଏତେସଂଯେୱ ଉକ୍କୋଟନାଦୀନମେତଂ ନାମଂ, ତସ୍ମା ଉକ୍କୋଟନସାଚିଯୋଗୋ ୱଞ୍ଚନସାଚିଯୋଗୋ ନିକତିସାଚିଯୋଗୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କେଚି ଅଞ୍ଞଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପରିୱତ୍ତନଂ ସାଚିଯୋଗୋତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ପନ ୱଞ୍ଚନେନେୱ ସଙ୍ଗହିତଂ। ଛେଦନାଦୀସୁଛେଦନନ୍ତି ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦନାଦି। ୱଧୋତି ମାରଣଂ। ବନ୍ଧୋତି ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନାଦୀହି ବନ୍ଧନଂ। ୱିପରାମୋସୋତି ହିମୱିପରାମୋସୋ

ଗୁମ୍ବୱିପରାମୋସୋତି ଦୁୱିଧୋ। ଯଂ ହିମପାତସମଯେ ହିମେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନଂ ଜନଂ ମୁସନ୍ତି, ଅଯଂ ହିମୱିପରାମୋସୋ। ଯଂ ଗୁମ୍ବାଦୀହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ମୁସନ୍ତି, ଅଯଂ ଗୁମ୍ବୱିପରାମୋସୋ। ଆଲୋପୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଗାମନିଗମାଦୀନଂ ୱିଲୋପକରଣଂ। ସହସାକାରୋତି ସାହସିକକିରିଯା, ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଉରେ ସତ୍ଥଂ ଠପେତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତଭଣ୍ଡଗ୍ଗହଣଂ। ଏୱମେତସ୍ମା ଛେଦନ…ପେ… ସହସାକାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି।

୨୯୪।ସୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତୀତି ସ୍ୱାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେନ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଦ୍ୱାଦସୱିଧେନ ଇତରୀତରପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଇମିନା ପନ ଦ୍ୱାଦସୱିଧେନ ଇତରୀତରପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଟ୍ଠ ପରିକ୍ଖାରା ୱଟ୍ଟନ୍ତି ତୀଣି ଚୀୱରାନି ପତ୍ତୋ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନୱାସି ଏକା ସୂଚି କାଯବନ୍ଧନଂ ପରିସ୍ସାୱନନ୍ତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ତିଚୀୱରଞ୍ଚ ପତ୍ତୋ ଚ, ୱାସି ସୂଚି ଚ ବନ୍ଧନଂ;

ପରିସ୍ସାୱନେନ ଅଟ୍ଠେତେ, ଯୁତ୍ତଯୋଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତି।

ତେ ସବ୍ବେପି କାଯପରିହାରିକାପି ହୋନ୍ତି କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକାପି। କଥଂ? ତିଚୀୱରଂ ତାୱ ନିୱାସେତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ୱିଚରଣକାଲେ କାଯଂ ପରିହରତି ପୋସେତୀତି କାଯପରିହାରିକଂ ହୋତି, ଚୀୱରକଣ୍ଣେନ ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ପିୱନକାଲେ ଖାଦିତବ୍ବଫଲାଫଲଗ୍ଗହଣକାଲେ ଚ କୁଚ୍ଛିଂ ପରିହରତି ପୋସେତୀତି କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକଂ ହୋତି। ପତ୍ତୋପି ତେନ ଉଦକଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ନହାନକାଲେ କୁଟିପରିଭଣ୍ଡକରଣକାଲେ ଚ କାଯପରିହାରିକୋ ହୋତି, ଆହାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକୋ ହୋତି। ୱାସିପି ତାଯ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନକାଲେ ମଞ୍ଚପୀଠାନଂ ଅଙ୍ଗପାଦଚୀୱରକୁଟିଦଣ୍ଡକସଜ୍ଜନକାଲେ ଚ କାଯପରିହାରିକା ହୋତି, ଉଚ୍ଛୁଚ୍ଛେଦନନାଳିକେରାଦିତଚ୍ଛନକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକା। ସୂଚିପି ଚୀୱରସିବ୍ବନକାଲେ କାଯପରିହାରିକା ହୋତି, ପୂୱଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଖାଦନକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକା। କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱିଚରଣକାଲେ କାଯପରିହାରିକଂ, ଉଚ୍ଛୁଆଦୀନି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗହଣକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକଂ। ପରିସ୍ସାୱନଂ ତେନ ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ନହାନକାଲେ, ସେନାସନପରିଭଣ୍ଡକରଣକାଲେ ଚ କାଯପରିହାରିକଂ, ପାନୀଯପରିସ୍ସାୱନକାଲେ ତେନେୱ ତିଲତଣ୍ଡୁଲପୁଥୁକାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଖାଦନକାଲେ ଚ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକଂ। ଅଯଂ ତାୱ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ପରିକ୍ଖାରମତ୍ତା।

ନୱପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ପନ ସେଯ୍ୟଂ ପୱିସନ୍ତସ୍ସ ତତ୍ରଟ୍ଠକପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ୱା କୁଞ୍ଚିକା ୱା ୱଟ୍ଟତି। ଦସପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ନିସୀଦନଂ ୱା ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଂ ୱା ୱଟ୍ଟତି। ଏକାଦସପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ କତ୍ତରଯଟ୍ଠି ୱା ତେଲନାଳିକା ୱା ୱଟ୍ଟତି। ଦ୍ୱାଦସପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ଛତ୍ତଂ ୱା ଉପାହନା ୱା ୱଟ୍ଟତି। ଏତେସୁ ଚ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକୋୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ଇତରେ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠା, ମହିଚ୍ଛା ମହାଭାରାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଏତେପି ହି ଅପ୍ପିଚ୍ଛାୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠାୱ ସୁଭରାୱ ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତିନୋୱ। ଭଗୱା ପନ ନଯିମଂ ସୁତ୍ତଂ ତେସଂ ୱସେନ କଥେସି, ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ୱସେନ କଥେସି। ସୋ ହି ଖୁଦ୍ଦକୱାସିଞ୍ଚ ସୂଚିଞ୍ଚ ପରିସ୍ସାୱନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଠପେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଅଂସକୂଟେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ତିଚୀୱରଂ କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଯେନିଚ୍ଛକଂ ସୁଖଂ ପକ୍କମତି। ପଟିନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ ନାମସ୍ସ ନ ହୋତି, ଇତି ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତିତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା, ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି କାଯପରିହାରିକେନ ଚୀୱରେନାତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ କାଯପରିହାରିକେନାତି କାଯପରିହରଣମତ୍ତକେନ। କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନାତି କୁଚ୍ଛିପରିହରଣମତ୍ତକେନ। ସମାଦାଯେୱ ପକ୍କମତୀତି ତଂ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରମତ୍ତକଂ ସବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱା କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛତି, ‘‘ମମ ୱିହାରୋ ପରିୱେଣଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ’’ତିସ୍ସ ସଙ୍ଗୋ ୱା ବଦ୍ଧୋ ୱା ନ ହୋତି, ସୋ ଜିଯା ମୁତ୍ତୋ ସରୋ ୱିଯ, ଯୂଥା ଅପକ୍କନ୍ତୋ ମତ୍ତହତ୍ଥୀ ୱିଯ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଂ ସେନାସନଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ୱନପବ୍ଭାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଏକୋୱ ତିଟ୍ଠତି, ଏକୋୱ ନିସୀଦତି, ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ଏକୋୱ ଅଦୁତିଯୋ।

‘‘ଚାତୁଦ୍ଦିସୋ ଅପ୍ପଟିଘୋ ଚ ହୋତି,

ସନ୍ତୁସ୍ସମାନୋ ଇତରୀତରେନ;

ପରିସ୍ସଯାନଂ ସହିତା ଅଛମ୍ଭୀ,

ଏକୋ ଚରେ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପୋ’’ତି। (ସୁ। ନି। ୪୨);

ଏୱଂ ୱଣ୍ଣିତଂ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପତଂ ଆପଜ୍ଜତି।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଉପମାଯ ସାଧେନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥାପୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋତି ପକ୍ଖଯୁତ୍ତୋ ସକୁଣୋ। ଡେତୀତି ଉପ୍ପତତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ସକୁଣା ନାମ ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ରୁକ୍ଖୋ ପରିପକ୍କଫଲୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ନାନାଦିସାହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଖପକ୍ଖତୁଣ୍ଡାଦୀହି ତସ୍ସ ଫଲାନି ୱିଜ୍ଝନ୍ତା ୱିଧୁନନ୍ତା ଖାଦନ୍ତି। ‘‘ଇଦଂ ଅଜ୍ଜତନାଯ ଇଦଂ ସ୍ୱାତନାଯ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ନେସଂ ନ ହୋତି। ଫଲେ ପନ ଖୀଣେ ନେୱ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଆରକ୍ଖଂ ଠପେନ୍ତି, ନ ତତ୍ଥ ପତ୍ତଂ ୱା ନଖଂ ୱା ତୁଣ୍ଡଂ ୱା ଠପେନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ଯୋ ଯଂ ଦିସାଭାଗଂ ଇଚ୍ଛତି, ସୋ ତେନ ସପତ୍ତଭାରୋୱ – ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ନିସ୍ସଙ୍ଗୋ ନିରପେକ୍ଖୋଯେୱ ପକ୍କମତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମାଦାଯେୱ ପକ୍କମତୀ’’ତି। ଅରିଯେନାତି ନିଦ୍ଦୋସେନ। ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ସକେ ଅତ୍ତଭାୱେ। ଅନୱଜ୍ଜସୁଖନ୍ତି ନିଦ୍ଦୋସସୁଖଂ।

୨୯୫।ସୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱାତି ସୋ ଇମିନା ଅରିଯେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ରୂପଂ ପସ୍ସିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ। ଅବ୍ୟାସେକସୁଖନ୍ତି କିଲେସେହି ଅନୱସିତ୍ତସୁଖଂ, ଅୱିକିଣ୍ଣସୁଖନ୍ତିପି ୱୁତ୍ତଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୁଖଞ୍ହି ଦିଟ୍ଠାଦୀସୁ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତତାଯ ଅୱିକିଣ୍ଣଂ ହୋତି। ସୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେତି ସୋ ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମେସୁ ଅଭିକ୍କନ୍ତପଟିକ୍କନ୍ତାଦୀସୁ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞୱସେନ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସତିପଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତମେୱ।

୨୯୬।ସୋ ଇମିନା ଚାତିଆଦିନା କିଂ ଦସ୍ସେତି? ଅରଞ୍ଞୱାସସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ଯସ୍ସ ହି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ନ ଇଜ୍ଝତି, ତିରଚ୍ଛାନଗତେହି ୱା ୱନଚରକେହି ୱା ସଦ୍ଧିଂ ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅରଞ୍ଞେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା, ‘‘କିଂ ଏୱରୂପସ୍ସ ପାପଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରଞ୍ଞୱାସେନା’’ତି ଭେରୱସଦ୍ଦଂ ସାୱେନ୍ତି, ହତ୍ଥେହି ସୀସଂ ପହରିତ୍ୱା ପଲାଯନାକାରଂ କରୋନ୍ତି। ‘‘ଅସୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ପାପକମ୍ମଂ ଅକାସୀ’’ତି ଅଯସୋ ପତ୍ଥରତି। ଯସ୍ସ ପନେତେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ଇଜ୍ଝତି, ସୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି କାଳକଂ ୱା ତିଲକଂ ୱା ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଂ ଖଯତୋ ୱଯତୋ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରିଯଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି, ଅରଞ୍ଞେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଅତ୍ତମନା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତି, ଇତିସ୍ସ ଉଦକେ ପକ୍ଖିତ୍ତତେଲବିନ୍ଦୁ ୱିଯ ଯସୋ ୱିତ୍ଥାରିକୋ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ୱିୱିତ୍ତନ୍ତି ସୁଞ୍ଞଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ, ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତଦେୱ ହି ସନ୍ଧାଯ ୱିଭଙ୍ଗେ, ‘‘ୱିୱିତ୍ତନ୍ତି ସନ୍ତିକେ ଚେପି ସେନାସନଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଅନାକିଣ୍ଣଂ ଗହଟ୍ଠେହି ପବ୍ବଜିତେହି, ତେନ ତଂ ୱିୱିତ୍ତ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୨୬) ୱୁତ୍ତଂ। ସେତି ଚେୱ ଆସତି ଚ ଏତ୍ଥାତି ସେନାସନଂ, ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନାହ – ‘‘ସେନାସନନ୍ତି ମଞ୍ଚୋପି ସେନାସନଂ, ପୀଠମ୍ପି ଭିସିପି ବିମ୍ବୋହନମ୍ପି, ୱିହାରୋପି ଅଡ୍ଢଯୋଗୋପି, ପାସାଦୋପି, ହମ୍ମିଯମ୍ପି, ଗୁହାପି, ଅଟ୍ଟୋପି, ମାଳୋପି, ଲେଣମ୍ପି, ୱେଳୁଗୁମ୍ବୋପି , ରୁକ୍ଖମୂଲମ୍ପି, ମଣ୍ଡପୋପି ସେନାସନଂ, ଯତ୍ଥ ୱା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ସବ୍ବମେତଂ ସେନାସନ’’ନ୍ତି। ଅପିଚ ‘‘ୱିହାରୋ ଅଡ୍ଢଯୋଗୋ ପାସାଦୋ ହମ୍ମିଯଂ ଗୁହା’’ତି ଇଦଂ ୱିହାରସେନାସନଂ ନାମ। ‘‘ମଞ୍ଚୋ ପୀଠଂ, ଭିସି ବିମ୍ବୋହନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ମଞ୍ଚପୀଠସେନାସନଂ ନାମ। ‘‘ଚିମିଲିକା, ଚମ୍ମଖଣ୍ଡୋ, ତିଣସନ୍ଥାରୋ, ପଣ୍ଣସନ୍ଥାରୋ’’ତି ଇଦଂ ସନ୍ଥତସେନାସନଂ ନାମ। ‘‘ଯତ୍ଥ ୱା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିକ୍କମନ୍ତୀ’’ତି ଇଦଂ ଓକାସସେନାସନଂ ନାମାତି ଏୱଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସେନାସନଂ ହୋତି, ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ସେନାସନଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତମେୱ। ଇମସ୍ସ ପନ ସକୁଣସଦିସସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଅରଞ୍ଞନ୍ତି ‘‘ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା, ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱସେନ ଆଗତଂ ଅରଞ୍ଞଂ। ‘‘ଆରଞ୍ଞକଂ ନାମ ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୫୪) ଇଦଂ ପନ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁରୂପଂ, ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଧୁତଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତଂ। ରୁକ୍ଖମୂଲନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯଂ ୱିୱିତ୍ତଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ। ପବ୍ବତନ୍ତି ସେଲଂ। ତତ୍ଥ ହି ଉଦକସୋଣ୍ଡୀସୁ ଉଦକକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ସୀତାଯ ରୁକ୍ଖଚ୍ଛାଯାଯ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ନାନାଦିସାସୁ ଖାଯମାନାସୁ ସୀତେନ ୱାତେନ ୱୀଜିଯମାନସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। କନ୍ଦରନ୍ତି କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉଦକଂ, ତେନ ଦାରିତଂ, ଉଦକେନ ଭିନ୍ନଂ ପବ୍ବତପ୍ପଦେସଂ, ଯଂ ନଦୀତୁମ୍ବନ୍ତିପି ନଦୀକୁଞ୍ଜନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି ରଜତପଟ୍ଟସଦିସା ୱାଲିକା ହୋନ୍ତି, ମତ୍ଥକେ ମଣିୱିତାନଂ ୱିଯ ୱନଗହନଂ, ମଣିକ୍ଖନ୍ଧସଦିସଂ ଉଦକଂ ସନ୍ଦତି। ଏୱରୂପଂ କନ୍ଦରଂ ଓରୁଯ୍ହ ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ଗତ୍ତାନି ସୀତାନି କତ୍ୱା ୱାଲିକଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲଚୀୱରଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତୋ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। ଗିରିଗୁହନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପବ୍ବତାନଂ ଅନ୍ତରା, ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ୱା ଉମଙ୍ଗସଦିସଂ ମହାୱିୱରଂ। ସୁସାନଲକ୍ଖଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ। ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପଚାରଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ନ କସନ୍ତି ନ ୱପନ୍ତି। ତେନେୱାହ – ‘‘ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଦୂରାନମେତଂ ସେନାସନାନଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତିଆଦି (ୱିଭ। ୫୩୧)। ଅବ୍ଭୋକାସନ୍ତି ଅଚ୍ଛନ୍ନଂ, ଆକଙ୍ଖମାନୋ ପନେତ୍ଥ ଚୀୱରକୁଟିଂ କତ୍ୱା ୱସତି। ପଲାଲପୁଞ୍ଜନ୍ତି ପଲାଲରାସିଂ । ମହାପଲାଲପୁଞ୍ଜତୋ ହି ପଲାଲଂ ନିକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ପବ୍ଭାରଲେଣସଦିସେ ଆଲଯେ କରୋନ୍ତି, ଗଚ୍ଛଗୁମ୍ବାଦୀନମ୍ପି

ଉପରି ପଲାଲଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ନିସିନ୍ନା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଚ୍ଛାଭତ୍ତନ୍ତି ଭତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ। ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋତି ପିଣ୍ଡପାତପରିଯେସନତୋ ପଟିକ୍କନ୍ତୋ। ପଲ୍ଲଙ୍କନ୍ତି ସମନ୍ତତୋ ଊରୁବଦ୍ଧାସନଂ। ଆଭୁଜିତ୍ୱାତି ବନ୍ଧିତ୍ୱା। ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯାତି ଉପରିମଂ ସରୀରଂ ଉଜୁକଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକେ କୋଟିଯା କୋଟିଂ ପଟିପାଦେତ୍ୱା। ଏୱଞ୍ହି ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚମ୍ମମଂସନହାରୂନି ନ ପଣମନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ଯା ତେସଂ ପଣମନପଚ୍ଚଯା ଖଣେ ଖଣେ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ତା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତାସୁ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନାସୁ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ପରିପତତି, ୱୁଦ୍ଧିଂ ଫାତିଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିମୁଖଂ ସତିଂ ଠପଯିତ୍ୱା, ମୁଖସମୀପେ ୱା କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅଯଂ ସତି ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତି ସୁପଟ୍ଠିତା ନାସିକଗ୍ଗେ ୱା ମୁଖନିମିତ୍ତେ ୱା, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା''ତି (ୱିଭ। ୫୩୭)। ଅଥ ୱା ''ପରୀତି ପରିଗ୍ଗହଟ୍ଠୋ, ମୁଖନ୍ତି ନିଯ୍ୟାନଟ୍ଠୋ, ସତୀତି ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠୋ, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ପରିମୁଖଂ ସତି''ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୬୪) ଏୱଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପୋ ''ପରିଗ୍ଗହିତନିଯ୍ୟାନସତିଂ କତ୍ୱା''ତି।

ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେତି ଏତ୍ଥ ଲୁଜ୍ଜନପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଲୋକୋ, ତସ୍ମା ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ରାଗଂ ପହାଯ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନାତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପହୀନତ୍ତା ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ, ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସଦିସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତୀତି ଅଭିଜ୍ଝାତୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିମୋଚେତି। ଯଥା ନଂ ସା ମୁଞ୍ଚତି ଚେୱ, ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଚ ନ ପୁନ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାଯାତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ଇମିନା ଚିତ୍ତଂ ପୂତିକମ୍ମାସାଦଯୋ ୱିଯ ପୁରିମପକତିଂ ପଜହତୀତି ବ୍ୟାପାଦୋ। ୱିକାରାପତ୍ତିଯା ପଦୁସ୍ସତି, ପରଂ ୱା ପଦୂସେତି ୱିନାସେତୀତି ପଦୋସୋ। ଉଭଯମେତଂ କୋଧସ୍ସେୱାଧିୱଚନଂ। ଥିନଂ ଚିତ୍ତଗେଲଞ୍ଞଂ। ମିଦ୍ଧଂ ଚେତସିକଗେଲଞ୍ଞଂ। ଥିନଞ୍ଚ ମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଂ। ଆଲୋକସଞ୍ଞୀତି ରତ୍ତିମ୍ପି ଦିୱା ଦିଟ୍ଠଆଲୋକସଞ୍ଜାନନସମତ୍ଥତାଯ ୱିଗତନୀୱରଣାଯ ପରିସୁଦ୍ଧାଯ ସଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋତି ସତିଯା ଚ ଞାଣେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଇଦଂ ଉଭଯଂ ଆଲୋକସଞ୍ଞାଯ ଉପକାରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ। ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋତି ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ତରିତ୍ୱା ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ। ''କଥମିଦଂ କଥମିଦ''ନ୍ତି ଏୱଂ ନପ୍ପୱତ୍ତତୀତି ଅକଥଂକଥୀ। କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଅନୱଜ୍ଜେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ''ଇମେ ନୁ ଖୋ କୁସଲା, କଥମିମେ କୁସଲା''ତି ଏୱଂ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି ନ କଙ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଇମେସୁ ପନ ନୀୱରଣେସୁ ୱଚନତ୍ଥଲକ୍ଖଣାଦିଭେଦତୋ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ।

୨୯୭।ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ଦେନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନାପି ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ପଞ୍ଚ ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଉଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତେନ୍ତି; ତସ୍ମା ''ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତଥାଗତପଦଂ ଇତିପୀତି ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ଞାଣପଦଂ ଞାଣୱଳଞ୍ଜଂ ଞାଣେନ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଥାଗତନିସେୱିତନ୍ତି ତଥାଗତସ୍ସ ଞାଣଫାସୁକାଯ ନିଘଂସିତଟ୍ଠାନଂ। ତଥାଗତାରଞ୍ଜିତନ୍ତି ତଥାଗତସ୍ସ ଞାଣଦାଠାଯ ଆରଞ୍ଜିତଟ୍ଠାନଂ।

୨୯୯।ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ଯଥାସଭାୱଂ ପଜାନାତି। ନତ୍ୱେୱ ତାୱ ଅରିଯସାୱକୋ ନିଟ୍ଠଂ ଗତୋ ହୋତୀତି ଇମା ଝାନାଭିଞ୍ଞା ବାହିରକେହିପି ସାଧାରଣାତି ନ ତାୱ ନିଟ୍ଠଂ ଗତୋ ହୋତି। ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେପି ଅପରିଯୋସିତକିଚ୍ଚତାଯ ନ ତାୱ ନିଟ୍ଠଂ ଗତୋ ହୋତି। ଅପିଚ ଖୋ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅପିଚ ଖୋ ପନ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ମହାହତ୍ଥିଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ନାଗୱନିକୋ ୱିଯ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି ଇମିନା ଆକାରେନ ତୀସୁ ରତନେସୁ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତି। ନିଟ୍ଠଂ ଗତୋ ହୋତୀତି ଏୱଂ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଫଲକ୍ଖଣେ ପରିଯୋସିତସବ୍ବକିଚ୍ଚତାଯ ସବ୍ବାକାରେନ ତୀସୁ ରତନେସୁ ନିଟ୍ଠଂ ଗତୋ ହୋତି। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଚୂଳହତ୍ଥିପଦୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ମହାହତ୍ଥିପଦୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୦୦।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାହତ୍ଥିପଦୋପମସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଜଙ୍ଗଲାନନ୍ତି ପଥୱୀତଲଚାରୀନଂ। ପାଣାନନ୍ତି ସପାଦକପାଣାନଂ। ପଦଜାତାନୀତି ପଦାନି। ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଓଧାନଂ ପକ୍ଖେପଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀତି ସେଟ୍ଠଂ ଅକ୍ଖାଯତି। ଯଦିଦଂ ମହନ୍ତତ୍ତେନାତି ମହନ୍ତଭାୱେନ ଅଗ୍ଗଂ ଅକ୍ଖାଯତି, ନ ଗୁଣୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମାତି ଯେ କେଚି ଲୋକିଯା ୱା ଲୋକୁତ୍ତରା ୱା କୁସଲା ଧମ୍ମା। ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧୋ

ସଙ୍ଗହୋ – ସଜାତିସଙ୍ଗହୋ, ସଞ୍ଜାତିସଙ୍ଗହୋ, କିରିୟସଙ୍ଗହୋ, ଗଣନସଙ୍ଗହୋତି। ତତ୍ଥ ‘‘ସବ୍ବେ ଖତ୍ତିୟା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ସବ୍ବେ ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି ଏୱଂ ସମାନଜାତିୱସେନ ସଙ୍ଗହୋ ସଜାତିସଙ୍ଗହୋ ନାମ। ‘‘ସବ୍ବେ କୋସଲକା ସବ୍ବେ ମାଗଧକା’’ତି ଏୱଂ ସଞ୍ଜାତିଦେସୱସେନ ସଙ୍ଗହୋ ସଞ୍ଜାତିସଙ୍ଗହୋ ନାମ। ‘‘ସବ୍ବେ ରଥିକା ସବ୍ବେ ଧନୁଗ୍ଗହା’’ତି ଏୱଂ କିରିୟୱସେନ ସଙ୍ଗହୋ କିରିୟସଙ୍ଗହୋ ନାମ। ‘‘ଚକ୍ଖାୟତନଂ କତମକ୍ଖନ୍ଧଗଣନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି? ଚକ୍ଖାୟତନଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଗଣନଂ ଗଚ୍ଛତି। ହଞ୍ଚି ଚକ୍ଖାୟତନଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଗଣନଂ ଗଚ୍ଛତି, ତେନ ୱତ ରେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଚକ୍ଖାୟତନଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଙ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି (କଥା। ୪୭୧), ଅୟଂ ଗଣନସଙ୍ଗହୋ ନାମ। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ଠାନେ ଅୟମେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ନନୁ ଚ ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ କତି କୁସଲା କତି ଅକୁସଲା କତି ଅବ୍ୟାକତାତି ପଞ୍ହସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଅକୁସଲଂ, ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ କୁସଲଂ, ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ଅବ୍ୟାକତଂ, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ସିୟା କୁସଲଂ, ସିୟା ଅକୁସଲଂ, ସିୟା ଅବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୨୧୬-୨୧୭) ଆଗତତ୍ତା ଚତୁଭୂମକମ୍ପି କୁସଲଂ ଦିୟଡ୍ଢମେୱ ସଚ୍ଚଂ ଭଜତି। ଅଥ କସ୍ମା ମହାଥେରୋ ଚତୂସୁ ଅରିୟସଚ୍ଚେସୁ ଗଣନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଆହାତି? ସଚ୍ଚାନଂ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତା। ଯଥା ହି ‘‘ସାଧିକମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିୟଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ଯତ୍ଥ ଅତ୍ତକାମା କୁଲପୁତ୍ତା ସିକ୍ଖନ୍ତି। ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା’’ତି (ଅ। ନି। ୩।୮୮) ଏତ୍ଥ ସାଧିକମିଦଂ ଦିୟଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ ଏକା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୱ ହୋତି, ତଂ ସିକ୍ଖନ୍ତୋପି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖତୀତି ଦସ୍ସିତୋ, ସିକ୍ଖାନଂ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତା। ଯଥା ଚ ଏକସ୍ସ ହତ୍ଥିପଦସ୍ସ ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଏକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ଓତିଣ୍ଣାନିପି ଦ୍ୱୀସୁ ତୀସୁ ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଓତିଣ୍ଣାନିପି ସିଙ୍ଗାଲସସମିଗାଦୀନଂ ପାଦାନି ହତ୍ଥିପଦେ ସମୋଧାନଂ ଗତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ହତ୍ଥିପଦତୋ ଅମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତା। ଏୱମେୱ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ଦ୍ୱୀସୁପି ତୀସୁପି ଚତୂସୁପି ସଚ୍ଚେସୁ ଗଣନଂ ଗତା ଧମ୍ମା ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଗଣନଂ ଗତାୱ ହୋନ୍ତି; ସଚ୍ଚାନଂ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତାତି ଦିୟଡ୍ଢସଚ୍ଚଗଣନଂ ଗତେପି କୁସଲଧମ୍ମେ ‘‘ସବ୍ବେ ତେ ଚତୂସୁ ଅରିୟସଚ୍ଚେସୁ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଦୁକ୍ଖେ ଅରିୟସଚ୍ଚେ’’ତିଆଦୀସୁ ଉଦ୍ଦେସପଦେସୁ ଚେୱ ଜାତିପି ଦୁକ୍ଖାତିଆଦୀସୁ ନିଦ୍ଦେସପଦେସୁ ଚ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତମେୱ। କେୱଲଂ ପନେତ୍ଥ ଦେସନାନୁକ୍କମୋୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୦୧। ଯଥା ହି ଛେକୋ ୱିଲୀୱକାରୋ ସୁଜାତଂ ୱେଳୁଂ ଲଭିତ୍ୱା ଚତୁଧା ଛେତ୍ୱା ତତୋ ତୟୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପଞ୍ଚଧା ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ, ତତୋପି ଚତ୍ତାରୋ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଫାଲେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ପେସିୟୋ କରେୟ୍ୟ, ତତୋ ଚତସ୍ସୋ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଭାଗଂ ପିଟ୍ଠିଭାଗନ୍ତି ଦ୍ୱିଧା ଫାଲେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଭାଗଂ ଠପେତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଭାଗଂ ଆଦାୟ ତତୋ ସମୁଗ୍ଗବୀଜନିତାଲୱଣ୍ଟାଦିନାନପ୍ପକାରଂ ୱେଳୁୱିକତିଂ କରେୟ୍ୟ, ସୋ ପିଟ୍ଠିଭାଗଞ୍ଚ ଇତରା ଚ ଚତସ୍ସୋ ପେସିୟୋ ଇତରେ ଚ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଇତରେ ଚ ତୟୋ କୋଟ୍ଠାସେ କମ୍ମାୟ ନ ଉପନେସ୍ସତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଏକପ୍ପହାରେନ ପନ ଉପନେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଉପନେସ୍ସତି। ଏୱମେୱ ଅୟଂ ମହାଥେରୋପି ୱିଲୀୱକାରୋ ସୁଜାତଂ ୱେଳୁଂ ଲଭିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ ୱିୟ, ଇମଂ ମହନ୍ତଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଚତୁଅରିୟସଚ୍ଚୱସେନ ମାତିକଂ ଠପେସି। ୱିଲୀୱକାରସ୍ସ ତୟୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଞ୍ଚଧା କରଣଂ ୱିୟ ଥେରସ୍ସ ତୀଣି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଗହେତ୍ୱା ଭାଜେନ୍ତସ୍ସ ଖନ୍ଧୱସେନ ପଞ୍ଚଧା କରଣଂ। ତତୋ ଯଥା ସୋ ୱିଲୀୱକାରୋ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଭାଗଂ ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚଧା ଫାଲେସି, ଏୱଂ ଥେରୋ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେ ଠପେତ୍ୱା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରି ଚ ମହାଭୂତାନି ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାୟ ରୂପନ୍ତି ପଞ୍ଚଧା ଅକାସି। ତତୋ ଯଥା ସୋ ୱିଲୀୱକାରୋ ଚତସ୍ସୋ ପେସିୟୋ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଗହେତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଭାଗଂ ପିଟ୍ଠିଭାଗନ୍ତି ଦ୍ୱିଧା ଫାଲେସି, ଏୱଂ ଥେରୋ ଉପାଦାୟ ରୂପଞ୍ଚ ତିସ୍ସୋ ଚ ଧାତୁୟୋ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ପଥୱୀଧାତୁଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ଦସ୍ସେସି। ଯଥା ସୋ ୱିଲୀୱକାରୋ ପିଟ୍ଠିଭାଗଂ ଠପେତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଭାଗଂ ଆଦାୟ ନାନପ୍ପକାରଂ ୱିଲୀୱୱିକତିଂ ଅକାସି, ଏୱଂ ଥେରୋ ବାହିରଂ ପଥୱୀଧାତୁଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ପଥୱୀଧାତୁଂ ୱୀସତିୟା ଆକାରେହି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ କତମା ଚାୱୁସୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୂତିଆଦିମାହ।

ଯଥା ପନ ୱିଲୀୱକାରୋ ପିଟ୍ଠିଭାଗଞ୍ଚ ଇତରା ଚ ଚତସ୍ସୋ ପେସିୟୋ ଇତରେ ଚ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଇତରେ ଚ ତୟୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ କମ୍ମାୟ ଉପନେସ୍ସତି, ନ ହି ସକ୍କା ଏକପ୍ପହାରେନ ଉପନେତୁଂ, ଏୱଂ ଥେରୋପି ବାହିରଞ୍ଚ ପଥୱୀଧାତୁଂ ଇତରା ଚ ତିସ୍ସୋ ଧାତୁୟୋ ଉପାଦାରୂପଞ୍ଚ ଇତରେ ଚ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧେ ଇତରାନି ଚ ତୀଣି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସ୍ସତି, ନ ହି ସକ୍କା ଏକପ୍ପହାରେନ ଦସ୍ସେତୁଂ। ଅପିଚ ରାଜପୁତ୍ତୂପମାୟପି ଅୟଂ କମୋ ୱିଭାୱେତବ୍ବୋ –

ଏକୋ କିର ମହାରାଜା, ତସ୍ସ ପରୋସହସ୍ସଂ ପୁତ୍ତା। ସୋ ତେସଂ ପିଳନ୍ଧନପରିକ୍ଖାରଂ ଚତୂସୁ ପେଳାସୁ ଠପେତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଦାସି – ‘‘ଇଦଂ ତେ, ତାତ, ଭାତିକାନଂ ପିଳନ୍ଧନଭଣ୍ଡଂ ତଥାରୂପେ ଛଣେ ସମ୍ପତ୍ତେ ପିଳନ୍ଧନଂ ନୋ ଦେହୀତି ଯାଚନ୍ତାନଂ ଦଦେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୁ ଦେୱା’’ତି ସାରଗବ୍ଭେ ପଟିସାମେସି, ତଥାରୂପେ ଛଣଦିୱସେ ରାଜପୁତ୍ତା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ପିଳନ୍ଧନଂ ନୋ, ତାତ, ଦେଥ, ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ତାତା, ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ୱୋ ହତ୍ଥେ ମୟା ପିଳନ୍ଧନଂ ଠପିତଂ, ତଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ପିଳନ୍ଧଥାତି। ତେ ସାଧୂତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା,

‘‘ତୁମ୍ହାକଂ କିର ନୋ ହନ୍ଦେ ପିଳନ୍ଧନଭଣ୍ଡଂ, ତଂ ଦେଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ଏୱଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଗବ୍ଭଂ ୱିୱରିତ୍ୱା, ଚତସ୍ସୋ ପେଳାୟୋ ନୀହରିତ୍ୱା ତିସ୍ସୋ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ୱିୱରିତ୍ୱା, ତତୋ ପଞ୍ଚ ସମୁଗ୍ଗେ ନୀହରିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ୱିୱରିତ୍ୱା, ତତୋ ପଞ୍ଚସୁ କରଣ୍ଡେସୁ ନୀହରିତେସୁ ଚତ୍ତାରୋ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ପିଧାନଂ ପସ୍ସେ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ହତ୍ଥୂପଗପାଦୂପଗାଦୀନି ନାନପ୍ପକାରାନି ପିଳନ୍ଧନାନି ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ କିଞ୍ଚାପି ଇତରେହି ଚତୂହି କରଣ୍ଡେହି ଇତରେହି ଚତୂହି ସମୁଗ୍ଗେହି ଇତରାହି ତୀହି ପେଳାହି ନ ତାୱ ଭାଜେତ୍ୱା ଦେତି, ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପନ ଦସ୍ସତି, ନ ହି ସକ୍କା ଏକପ୍ପହାରେନ ଦାତୁଂ।

ତତ୍ଥ ମହାରାଜା ୱିୟ ଭଗୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ‘‘ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲାତି ଭଗୱା, ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋ’’ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୫୫୯)। ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ୱିୟ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ, ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ‘‘ଯଂ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ‘ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତୋ ଓରସୋ ମୁଖତୋ ଜାତୋ ଧମ୍ମଜୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ ଧମ୍ମଦାୟାଦୋ, ନୋ ଆମିସଦାୟାଦୋ’ତି ସାରିପୁତ୍ତମେୱ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତୋ…ପେ… ନୋ ଆମିସଦାୟାଦୋ’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୯୭)। ପରୋସହସ୍ସରାଜପୁତ୍ତା ୱିୟ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ପରୋସହସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ସୁଗତଂ ପୟିରୁପାସତି;

ଦେସେନ୍ତଂ ୱିରଜଂ ଧମ୍ମଂ, ନିବ୍ବାନଂ ଅକୁତୋଭୟ’’ନ୍ତି। (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୨୧୬);

ରଞ୍ଞୋ ତେସଂ ପୁତ୍ତାନଂ ପିଳନ୍ଧନଂ ଚତୂସୁ ପେଳାସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପିତକାଲୋ ୱିୟ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଚତୁସଚ୍ଚପ୍ପକାସନାୟ ଠପିତକାଲୋ, ତେନେୱାହ – ‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପହୋତି ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ୱିତ୍ଥାରେନ ଆଚିକ୍ଖିତୁଂ ଦେସେତୁଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ପଟ୍ଠପେତୁଂ ୱିୱରିତୁଂ ୱିଭଜିତୁଂ ଉତ୍ତାନୀକାତୁ’’ନ୍ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୩୭୧)। ତଥାରୂପେ ଖଣେ ତେସଂ ରାଜପୁତ୍ତାନଂ ତଂ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପିଳନ୍ଧନଂ ଯାଚନକାଲୋ ୱିୟ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ୱସ୍ସୂପନାୟିକସମଯେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନାୟ ଯାଚିତକାଲୋ। ଉପକଟ୍ଠାୟ କିର ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେସିତଂ। ରଞ୍ଞୋ, ‘‘ତାତା, ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ୱୋ ହତ୍ଥେ ମୟା ପିଳନ୍ଧନଂ ଠପିତଂ ତଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ପିଳନ୍ଧଥା’’ତି ୱୁତ୍ତକାଲୋ ୱିୟ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନାପି, ‘‘ସେୱେଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ, ଭଜଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ। ପଣ୍ଡିତା ଭିକ୍ଖୂ ଅନୁଗ୍ଗାହକା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଧମ୍ମସେନାପତିନୋ ସନ୍ତିକେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପେସିତକାଲୋ।

ରାଜପୁତ୍ତେହି ରଞ୍ଞୋ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଳନ୍ଧନଂ ଯାଚିତକାଲୋ ୱିୟ ଭିକ୍ଖୂହି ସତ୍ଥୁକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ଉପସଙ୍କମ୍ମ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆୟାଚିତକାଲୋ। ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ଗବ୍ଭଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଚତସ୍ସୋ ପେଳାୟୋ ନୀହରିତ୍ୱା ଠପନଂ ୱିୟ ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ଇମଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ୱସେନ ମାତିକାୟ ଠପନଂ। ତିସ୍ସୋ ପେଳାୟୋ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତତୋ ପଞ୍ଚସମୁଗ୍ଗନୀହରଣଂ ୱିୟ ତୀଣି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ଠପେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ୱିଭଜନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଦସ୍ସନଂ। ଚତ୍ତାରୋ ସମୁଗ୍ଗେ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତତୋ ପଞ୍ଚକରଣ୍ଡନୀହରଣଂ ୱିୟ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱିଭଜନ୍ତସ୍ସ ଚତୁମହାଭୂତୌପାଦାରୂପୱସେନ ପଞ୍ଚକୋଟ୍ଠାସଦସ୍ସନଂ।

୩୦୨। ଚତ୍ତାରୋ କରଣ୍ଡେ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ପିଧାନଂ ପସ୍ସେ ଠପେତ୍ୱା ହତ୍ଥୂପଗପାଦୂପଗାଦିପିଳନ୍ଧନଦାନଂ ୱିୟ ତୀଣି ମହାଭୂତାନି ଉପାଦାରୂପଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ପଥୱୀଧାତୁଂ ୱିଭଜନ୍ତସ୍ସ ବାହିରଂ ତାୱ ପିଧାନଂ ୱିୟ ଠପେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାୟ ପଥୱୀଧାତୁୟା ନାନାସଭାୱତୋ ୱୀସତିୟା ଆକାରେହି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘କତମା ଚାୱୁସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୂ’’ତିଆଦିୱଚନଂ।

ତସ୍ସ ପନ ରାଜପୁତ୍ତସ୍ସ ତେହି ଚତୂହି କରଣ୍ଡେହି ଚତୂହି ସମୁଗ୍ଗେହି ତୀହି ଚ ପେଳାହି ପଚ୍ଛା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ନୀହରିତ୍ୱା ପିଳନ୍ଧନଦାନଂ ୱିୟ ଥେରସ୍ସାପି ଇତରେସଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାରୂପାନଞ୍ଚ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧାନଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଛା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଭାଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଂ ପନେତଂ ‘‘କତମା ଚାୱୁସୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୂ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତନ୍ତି ଉଭୟମ୍ପେତଂ ନିୟକାଧିୱଚନମେୱ। କକ୍ଖଳନ୍ତି ଥଦ୍ଧଂ। ଖରିଗତନ୍ତି ଫରୁସଂ। ଉପାଦିନ୍ନନ୍ତି ନ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନମେୱ, ଅୱିସେସେନ ପନ ସରୀରଟ୍ଠକସ୍ସେତଂ ଗହଣଂ। ସରୀରଟ୍ଠକଞ୍ହି ଉପାଦିନ୍ନଂ ୱା ହୋତୁ, ଅନୁପାଦିନ୍ନଂ ୱା, ଆଦିନ୍ନଗହିତପରାମଟ୍ଠୱସେନ ସବ୍ବଂ ଉପାଦିନ୍ନମେୱ ନାମ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – କେସା ଲୋମା…ପେ… ଉଦରିୟଂ କରୀସନ୍ତି ଇଦଂ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକପଥୱୀଧାତୁୱସେନ ତାୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିଭତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ମନସିକାରଂ ଆରଭିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗହେତୁକାମେନ ଯଂ କାତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ମହଲ୍ଲୁଙ୍ଗଂ ପନ ନ ଇଧ ପାଳିଆରୁଳ୍ହଂ। ତମ୍ପି ଆହରିତ୍ୱା, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନାଦିୱସେନ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା, ‘‘ଅୟମ୍ପି ଅଚେତନା ଅବ୍ୟାକତା ସୁଞ୍ଞା ଥଦ୍ଧା ପଥୱୀଧାତୁ ଏୱା’’ତି ମନସି କାତବ୍ବଂ। ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପୀତି ଇଦଂ ଇତରେସୁ ତୀସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଅନୁଗତାୟ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଗହଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯା ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା

ପଥୱୀଧାତୂତି ଯା ଚ ଅଯଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୁ। ଯା ଚ ବାହିରାତି ଯା ଚ ୱିଭଙ୍ଗେ, ‘‘ଅଯୋ ଲୋହଂ ତିପୁ ସୀସ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୧୭୩) ନଯେନ ଆଗତା ବାହିରା ପଥୱୀଧାତୁ।

ଏତ୍ତାୱତା ଥେରେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୁ ନାନାସଭାୱତୋ ୱୀସତିଯା ଆକାରେହି ୱିତ୍ଥାରେନ ଦସ୍ସିତା, ବାହିରା ସଙ୍ଖେପେନ। କସ୍ମା? ଯସ୍ମିଞ୍ହି ଠାନେ ସତ୍ତାନଂ ଆଲଯୋ ନିକନ୍ତି ପତ୍ଥନା ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ଗହଣଂ ପରାମାସୋ ବଲୱା ହୋତି, ତତ୍ଥ ତେସଂ ଆଲଯାଦୀନଂ ଉଦ୍ଧରଣତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧା ୱା ବୁଦ୍ଧସାୱକା ୱା ୱିତ୍ଥାରକଥଂ କଥେନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ପନ ନ ବଲୱା, ତତ୍ଥ କତ୍ତଦ୍ଦଜିଛାଭାୱତୋ ସଙ୍ଖେପେନ କଥେନ୍ତି। ଯଥା ହି କସ୍ସକୋ ଖେତ୍ତଂ କସମାନୋ ଯତ୍ଥ ମୂଲସନ୍ତାନକାନଂ ବଲୱତାଯ ନଙ୍ଗଲଂ ଲଗ୍ଗତି, ତତ୍ଥ ଗୋଣେ ଠପେତ୍ୱା ପଂସୁଂ ୱିଯୂହିତ୍ୱା ମୂଲସନ୍ତାନକାନି ଛେତ୍ୱା ଛେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ବହୁଂ ୱାଯାମଂ କରୋତି। ଯତ୍ଥ ତାନି ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ବଲୱଂ ପଯୋଗଂ କତ୍ୱା ଗୋଣେ ପିଟ୍ଠିଯଂ ପହରମାନୋ କସତିଯେୱ, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଥୱୀଧାତୁରେୱେସାତି ଦୁୱିଧାପେସା ଥଦ୍ଧଟ୍ଠେନ କକ୍ଖଲଟ୍ଠେନ ଫରୁସଟ୍ଠେନ ଏକଲକ୍ଖଣା ପଥୱୀଧାତୁଯେୱ , ଆୱୁସୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ବାହିରାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ଯସ୍ମା ବାହିରାଯ ପଥୱୀଧାତୁଯା ଅଚେତନାଭାୱୋ ପାକଟୋ, ନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯ, ତସ୍ମା ସା ବାହିରାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଏକସଦିସା ଅଚେତନାଯେୱାତି ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସୁଖପରିଗ୍ଗହୋ ହୋତି। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ଦନ୍ତେନ ଗୋଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜିତୋ ଅଦନ୍ତୋ କତିପାହମେୱ ୱିସୂକାଯତି ୱିପ୍ଫନ୍ଦତି, ଅଥ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଦମଥଂ ଉପେତି। ଏୱଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାପି ବାହିରାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଏକସଦିସାତି ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ କତିପାହମେୱ ଅଚେତନାଭାୱୋ ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ଅଥ ନ ଚିରେନେୱସ୍ସା ଅଚେତନାଭାୱୋ ପାକଟୋ ହୋତି। ତଂ ନେତଂ ମମାତି ତଂ ଉଭଯମ୍ପି ନ ଏତଂ ମମ, ନ ଏସୋହମସ୍ମି, ନ ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ଏୱଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥାଭୂତନ୍ତି ଯଥାସଭାୱଂ, ତଞ୍ହି ଅନିଚ୍ଚାଦିସଭାୱଂ, ତସ୍ମା ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖମନତ୍ତାତି ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ହୋତି ଖୋ ସୋ, ଆୱୁସୋତି କସ୍ମା ଆରଭି? ବାହିରଆପୋଧାତୁୱସେନ ବାହିରାଯ ପଥୱୀଧାତୁଯା ୱିନାସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତତୋ ୱିସେସତରେନ ଉପାଦିନ୍ନାଯ ସରୀରଟ୍ଠକପଥୱୀଧାତୁଯା ୱିନାସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ପକୁପ୍ପତୀତି ଆପୋସଂୱଟ୍ଟୱସେନ ୱଡ୍ଢମାନା କୁପ୍ପତି। ଅନ୍ତରହିତା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ବାହିରା ପଥୱୀଧାତୁ ହୋତୀତି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ଖାରୋଦକେନ ୱିଲୀଯମାନା ଉଦକାନୁଗତା ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବା ପବ୍ବତାଦିୱସେନ ସଣ୍ଠିତା ପଥୱୀଧାତୁ ଅନ୍ତରହିତା ହୋତି। ୱିଲୀଯିତ୍ୱା ଉଦକମେୱ ହୋତି। ତାୱ ମହଲ୍ଲିକାଯାତି ତାୱ ମହନ୍ତାଯ।

ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି, ଚତ୍ତାରି ନହୁତାନି ଚ;

ଏତ୍ତକଂ ବହଲତ୍ତେନ, ସଙ୍ଖାତାଯଂ ୱସୁନ୍ଧରାତି। –

ଏୱଂ ବହଲତ୍ତେନେୱ ମହନ୍ତାଯ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳପ୍ପମାଣାଯ। ଅନିଚ୍ଚତାତି ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱତା। ଖଯଧମ୍ମତାତି ଖଯଂ ଗମନସଭାୱତା । ୱଯଧମ୍ମତାତି ୱଯଂ ଗମନସଭାୱତା। ୱିପରିଣାମଧମ୍ମତାତି ପକତିୱିଜହନସଭାୱତା, ଇତି ସବ୍ବେହିପି ଇମେହି ପଦେହି ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ଅନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଂ ଅନତ୍ତାତି ତୀଣିପି ଲକ୍ଖଣାନି ଆଗତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ମତ୍ତଟ୍ଠକସ୍ସାତି ପରିତ୍ତଟ୍ଠିତିକସ୍ସ, ତତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ପରିତ୍ତଟ୍ଠିତିତା ୱେଦିତବ୍ବା ଠିତିପରିତ୍ତତାଯ ଚ ସରସପରିତ୍ତତାଯ ଚ। ଅଯଞ୍ହି ଅତୀତେ ଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଜୀୱିତ୍ଥ, ନ ଜୀୱତି, ନ ଜୀୱିସ୍ସତି। ଅନାଗତେ ଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଜୀୱିସ୍ସତି, ନ ଜୀୱତି, ନ ଜୀୱିତ୍ଥ। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଜୀୱତି , ନ ଜୀୱିତ୍ଥ, ନ ଜୀୱିସ୍ସତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଜୀୱିତଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଚ, ସୁଖଦୁକ୍ଖା ଚ କେୱଲା;

ଏକଚିତ୍ତସମାଯୁତ୍ତା, ଲହୁ ସୋ ୱତ୍ତତେ ଖଣୋ’’ତି। –

ଇଦଂ ଏତସ୍ସେୱ ପରିତ୍ତଟ୍ଠିତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଠିତିପରିତ୍ତତାଯ ପରିତ୍ତଟ୍ଠିତିତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୂପନିବଦ୍ଧାଦିଭାୱେନ ପନସ୍ସ ସରସପରିତ୍ତତା ୱେଦିତବ୍ବା। ସତ୍ତାନଞ୍ହି ଅସ୍ସାସୂପନିବଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତଂ, ପସ୍ସାସୂପନିବଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତଂ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୂପନିବଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତଂ, ମହାଭୂତୂପନିବଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତଂ, କବଳୀକାରାହାରୂପନିବଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତଂ, ୱିଞ୍ଞାଣୂପନିବଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତନ୍ତି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତଂ।

ତଣ୍ହୁପାଦିନ୍ନସ୍ସାତି ତଣ୍ହାୟ ଆଦିନ୍ନଗହିତପରାମଟ୍ଠସ୍ସ ଅହନ୍ତି ୱା ମମନ୍ତି ୱା ଅସ୍ମୀତି ୱା। ଅଥ ଖ୍ୱାସ୍ସ ନୋତେୱେତ୍ଥ ହୋତୀତି ଅଥ ଖୋ ଅସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ଆରୋପେତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଏତ୍ଥ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାୟ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଅହନ୍ତି ୱାତିଆଦି ତିୱିଧୋ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହୋ ନୋତେୱ ହୋତି, ନ ହୋତିୟେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୟଥା ଚ ଆପୋଧାତୁୱସେନ, ଏୱଂ ତେଜୋଧାତୁୱାୟୋଧାତୁୱସେନପି ବାହିରାୟ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି। ଇଧ ପନ ଏକଂୟେୱ ଆଗତଂ। ଇତରାନିପି ଅତ୍ଥତୋ ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ତଞ୍ଚେ, ଆୱୁସୋତି ଇଧ ତସ୍ସ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୋତଦ୍ୱାରେ ପରିଗ୍ଗହଂ ପଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ବଲଂ ଦସ୍ସେତି। ଅକ୍କୋସନ୍ତୀତି ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସନ୍ତି। ପରିଭାସନ୍ତୀତି ତୟା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କତଂ, ଏୱଞ୍ଚ ଏୱଞ୍ଚ ତଂ କରିସ୍ସାମାତି ୱାଚାୟ ପରିଭାସନ୍ତି। ରୋସେନ୍ତୀତି ଘଟ୍ଟେନ୍ତି। ୱିହେସେନ୍ତୀତି ଦୁକ୍ଖାପେନ୍ତି, ସବ୍ବଂ ୱାଚାୟ ଘଟ୍ଟନମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ଏୱନ୍ତି ସୋ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ଏୱଂ ସମ୍ପଜାନାତି। ଉପ୍ପନ୍ନା ଖୋ ମେ ଅୟନ୍ତି ସମ୍ପତିୱତ୍ତମାନୁପ୍ପନ୍ନଭାୱେନ ଚ ସମୁଦାଚାରୁପ୍ପନ୍ନଭାୱେନ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା। ସୋତସମ୍ଫସ୍ସଜାତି ଉପନିସ୍ସୟୱସେନ ସୋତସମ୍ଫସ୍ସତୋ ଜାତା ସୋତଦ୍ୱାରଜୱନୱେଦନା, ଫସ୍ସୋ ଅନିଚ୍ଚୋତି ସୋତସମ୍ଫସ୍ସୋ ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚୋତି ପସ୍ସତି। ୱେଦନାଦୟୋପି ସୋତସମ୍ଫସ୍ସସମ୍ପୟୁତ୍ତାୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଧାତାରମ୍ମଣମେୱାତି ଧାତୁସଙ୍ଖାତମେୱ ଆରମ୍ମଣଂ। ପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ଓତରତି। ପସୀଦତୀତି ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ପସୀଦତି, ଭୁମ୍ମୱଚନମେୱ ୱା ଏତଂ। ବ୍ୟଞ୍ଜନସନ୍ଧିୱସେନ ‘‘ଧାତାରମ୍ମଣମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଧାତାରମ୍ମଣେୟେୱାତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିମୁଚ୍ଚତୀତି ଧାତୁୱସେନ ଏୱନ୍ତି ଅଧିମୋକ୍ଖଂ ଲଭତି, ନ ରଜ୍ଜତି, ନ ଦୁସ୍ସତି। ଅୟଞ୍ହି ସୋତଦ୍ୱାରମ୍ହି ଆରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ମୂଲପରିଞ୍ଞାଆଗନ୍ତୁକତାୱକାଲିକୱସେନ ପରିଗ୍ଗହଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରକଥା ସତିପଟ୍ଠାନେ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞପବ୍ବେ ୱୁତ୍ତା। ସା ପନ ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରୱସେନ ୱୁତ୍ତା, ଇଧ ସୋତଦ୍ୱାରୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱଂ କତପରିଗ୍ଗହସ୍ସ ହି ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ ବଲୱୱିପସ୍ସକସ୍ସ ସଚେପି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ଅୟୋନିସୋ ଆୱଜ୍ଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନଂ ପତ୍ୱା ଏକଂ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଆସେୱନଂ ଲଭିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ଭୱଙ୍ଗମେୱ ଓତରତି, ନ ରାଗାଦିୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅୟଂ କୋଟିପ୍ପତ୍ତୋ ତିକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋ। ଅପରସ୍ସ ରାଗାଦିୱସେନ ଏକଂ ୱାରଂ ଜୱନଂ ଜୱତି, ଜୱନପରିୟୋସାନେ ପନ ରାଗାଦିୱସେନ ଏୱଂ ମେ ଜୱନଂ ଜୱିତନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜତୋ ଆରମ୍ମଣଂ ପରିଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି, ପୁନ ୱାରଂ ତଥା ନ ଜୱତି। ଅପରସ୍ସ ଏକୱାରଂ ଏୱଂ ଆୱଜ୍ଜତୋ ପୁନ ଦୁତିୟୱାରଂ ରାଗାଦିୱସେନ ଜୱନଂ ଜୱତିୟେୱ, ଦୁତିୟୱାରାୱସାନେ ପନ ଏୱଂ ମେ ଜୱନଂ ଜୱିତନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜତୋ ଆରମ୍ମଣଂ ପରିଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି, ତତିୟୱାରେ ତଥା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏତ୍ଥ ପନ ପଠମୋ ଅତିତିକ୍ଖୋ, ତତିୟୋ ଅତିମନ୍ଦୋ, ଦୁତିୟସ୍ସ ପନ ୱସେନ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ, ଲଟୁକିକୋପମେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନେ ଚ ଅୟମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ସୋତଦ୍ୱାରେ ପରିଗ୍ଗହିତୱସେନ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ ବଲଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି କାୟଦ୍ୱାରେ ଦୀପେନ୍ତୋ ତଞ୍ଚେ, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣଞ୍ହି ପତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ୱାରେସୁ କିଲମତି ସୋତଦ୍ୱାରେ ଚ କାୟଦ୍ୱାରେ ଚ। ତସ୍ମା ୟଥା ନାମ ଖେତ୍ତସ୍ସାମୀ ପୁରିସୋ କୁଦାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ ଅନୁସଞ୍ଚରନ୍ତୋ ୟତ୍ଥ ୱା ତତ୍ଥ ୱା ମତ୍ତିକପିଣ୍ଡଂ ଅଦତ୍ୱା ଦୁବ୍ବଲଟ୍ଠାନେସୁୟେୱ କୁଦାଲେନ ଭୂମିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସତିଣମତ୍ତିକପିଣ୍ଡଂ ଦେତି। ଏୱମେୱ ମହାଥେରୋ ଅନାଗତେ ସିକ୍ଖାକାମା ପଧାନକମ୍ମିକା କୁଲପୁତ୍ତା ଇମେସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂୱରଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଖିପ୍ପମେୱ ଜାତିଜରାମରଣସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀତି ଇମେସୁୟେୱ ଦ୍ୱୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଗାଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ସଂୱରଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି ଉପକ୍କମନ୍ତି। ପାଣିସମ୍ଫସ୍ସେନାତି ପାଣିପ୍ପହାରେନ, ଇତରେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତଥାଭୂତୋତି ତଥାସଭାୱୋ। ୟଥାଭୂତସ୍ମିନ୍ତି ୟଥାସଭାୱେ। କମନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତନ୍ତି। ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଂ ଅନୁସ୍ସରତୋତିଆଦୀସୁ ଇତିପି ସୋ ଭଗୱାତିଆଦିନା ନୟେନ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋପି ବୁଦ୍ଧଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ୱୁତ୍ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ଭଗୱତାତି ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋପି ଅନୁସ୍ସରତିୟେୱ। ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋତିଆଦିନା ନୟେନ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋପି ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତି, କକଚୂପମୋୱାଦଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋପି ଅନୁସ୍ସରତିୟେୱ। ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋତିଆଦିନା ନୟେନ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋପି ସଙ୍ଘଂ ଅନୁସ୍ସରତି, କକଚୋକନ୍ତନଂ ଅଧିୱାସୟମାନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗୁଣଂ ଅନୁସ୍ସରମାନୋପି ଅନୁସ୍ସରତିୟେୱ।

ଉପେକ୍ଖା କୁସଲନିସ୍ସିତା ନ ସଣ୍ଠାତୀତି ଇଧ ୱିପସ୍ସନୁପେକ୍ଖା ଅଧିପ୍ପେତା। ଉପେକ୍ଖା କୁସଲନିସ୍ସିତା ସଣ୍ଠାତୀତି ଇଧ ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା, ସା ପନେସା କିଞ୍ଚାପି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଅରଜ୍ଜନାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ଅୟଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ୱୀରିୟବଲେନ ଭାୱନାସିଦ୍ଧିୟା ଅତ୍ତନୋ ୱିପସ୍ସନଂ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖାଠାନେ ଠପେତୀତି ୱିପସ୍ସନାୱ ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ନାମ ଜାତା।

୩୦୩। ଆପୋଧାତୁନିଦ୍ଦେସେ ଆପୋଗତନ୍ତି ସବ୍ବଆପେସୁ ଗତଂ ଅଲ୍ଲୟୂସଭାୱଲକ୍ଖଣଂ। ପିତ୍ତଂ ସେମ୍ହନ୍ତିଆଦୀସୁ ପନ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ସଦ୍ଧିଂ ଭାୱନାନୟେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ। ପକୁପ୍ପତୀତି ଓଘୱସେନ ୱଡ୍ଢତି, ସମୁଦ୍ଦତୋ ୱା ଉଦକଂ ଉତ୍ତରତି, ଅୟମସ୍ସ ପାକତିକୋ ପକୋପୋ, ଆପୋସଂୱଟ୍ଟକାଲେ ପନ କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଂ ଉଦକପୂରମେୱ ହୋତି। ଓଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ହେଟ୍ଠା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଉଦ୍ଧନେ ଆରୋପିତୋଦକଂ ୱିୟ ଖୟଂ

ୱିନାସଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ସେସଂ ପୁରିମନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩୦୪। ତେଜୋଧାତୁନିଦ୍ଦେସେ ତେଜୋଗତନ୍ତି ସବ୍ବତେଜେସୁ ଗତଂ ଉଣ୍ହତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ। ତେଜୋ ଏୱ ୱା ତେଜୋଭାୱଂ ଗତନ୍ତି ତେଜୋଗତଂ। ପୁରିମେ ଆପୋଗତେପି ପଚ୍ଛିମେ ୱାୟୋଗତେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଯେନ ଚାତି ଯେନ ତେଜୋଗତେନ। ତସ୍ମିଂ କୁପ୍ପିତେ ଅୟଂ କାୟୋ ସନ୍ତପ୍ପତି, ଏକାହିକଜରାଦିଭାୱେନ ଉସୁମଜାତୋ ହୋତି। ଯେନ ଚ ଜୀରୀୟତୀତି ଯେନ ଅୟଂ କାୟୋ ଜୀରତି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟୱେକଲ୍ଲଙ୍ଂ ବଲପରିକ୍ଖୟଂ ୱଲିପଲିତାଦିଭାୱଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି। ଯେନ ଚ ପରିଡୟ୍ହତୀତି ଯେନ କୁପ୍ପିତେନ ଅୟଂ କାୟୋ ଦୟ୍ହତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୟ୍ହାମି ଦୟ୍ହାମୀତି କନ୍ଦନ୍ତୋ ସତଧୋତସପ୍ପିଗୋସୀତଚନ୍ଦନାଦିଲେପଞ୍ଚ ତାଲୱଣ୍ଟୱାତଞ୍ଚ ପଚ୍ଚାସୀସତି। ଯେନ ଚ ଅସିତପୀତଖାୟିତସାୟିତଂ ସମ୍ମା ପରିଣାମଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଯେନ ତଂ ଅସିତଂ ୱା ଓଦନାଦି, ପୀତଂ ୱା ପାନକାଦି, ଖାୟିତଂ ୱା ପିଟ୍ଠଖଜ୍ଜକାଦି, ସାୟିତଂ ୱା ଅମ୍ବପକ୍କମଧୁଫାଣିତାଦି ସମ୍ମା ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, ରସାଦିଭାୱେନ ୱିୱେକଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବିଂ ଭାୱନାନୟେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ।

ହରିତନ୍ତନ୍ତି ହରିତମେୱ। ଅଲ୍ଲତିଣାଦିଂ ଆଗମ୍ମ ନିବ୍ବାୟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପନ୍ଥନ୍ତନ୍ତି ମହାମଗ୍ଗମେୱ। ସେଲନ୍ତନ୍ତି ପବ୍ବତଂ। ଉଦକନ୍ତନ୍ତି ଉଦକଂ। ରମଣୀୟଂ ୱା ଭୂମିଭାଗନ୍ତି ତିଣଗୁମ୍ବାଦିରହିତଂ, ୱିୱଟଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ଭୂମିଭାଗଂ। ଅନାହାରାତି ନିରାହାରା ନିରୁପାଦାନା, ଅୟମ୍ପି ପକତିୟାୱ ତେଜୋୱିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତେଜୋସଂୱଟ୍ଟକାଲେ ପନ କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଂ ଝାପେତ୍ୱା ଛାରିକାମତ୍ତମ୍ପି ନ ତିଟ୍ଠତି। ନ୍ହାରୁଦଦ୍ଦୁଲେନାତି ଚମ୍ମନିଲ୍ଲେଖନେନ। ଅଗ୍ଗିଂ ଗୱେସନ୍ତୀତି ଏୱରୂପଂ ସୁଖୁମଂ ଉପାଦାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ପରିୟେସନ୍ତି, ଯଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଉସୁମଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଜ୍ଜଲତି, ସେସମିଧାପି ପୁରିମନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩୦୫। ୱାୟୋଧାତୁନିଦ୍ଦେସେ ଉଦ୍ଧଙ୍ଗମା ୱାତାତି ଉଗ୍ଗାରହିକ୍କାରାଦିପୱତ୍ତକା ଉଦ୍ଧଂ ଆରୋହନୱାତା। ଅଧୋଗମା ୱାତାତି ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱାଦିନୀହରଣକା ଅଧୋ ଓରୋହନୱାତା। କୁଚ୍ଛିସୟା ୱାତାତି ଅନ୍ତାନଂ ବହିୱାତା। କୋଟ୍ଠସୟା ୱାତାତି ଅନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋୱାତା। ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନୁସାରିନୋତି ଧମନୀଜାଲାନୁସାରେନ ସକଲସରୀରେ ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନି ଅନୁସଟା ସମିଞ୍ଜନପସାରଣାଦିନିବ୍ବତ୍ତକୱାତା। ଅସ୍ସାସୋତି ଅନ୍ତୋପୱିସନନାସିକୱାତୋ । ପସ୍ସାସୋତି ବହିନିକ୍ଖମନନାସିକୱାତୋ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବିଂ ଭାୱନାନୟେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ।

ଗାମମ୍ପି ୱହତୀତି ସକଲଗାମମ୍ପି ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ କୁରୁମାନା ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛତି, ନିଗମାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଇଧ ୱାୟୋସଂୱଟ୍ଟକାଲେ କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳୱିଦ୍ଧଂସନୱସେନ ୱାୟୋଧାତୁୱିକାରୋ ଦସ୍ସିତୋ। ୱିଧୂପନେନାତି ଅଗ୍ଗିବୀଜନକେନ। ଓସ୍ସୱନେତି ଛଦନଗ୍ଗେ, ତେନ ହି ଉଦକଂ ସୱତି, ତସ୍ମା ତଂ ‘‘ଓସ୍ସୱନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସେସମିଧାପି ପୁରିମନୟେନେୱ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

୩୦୬।ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋତି ଇଧ କିଂ ଦସ୍ସେତି? ହେଟ୍ଠା କଥିତାନଂ ମହାଭୂତାନଂ ନିସ୍ସତ୍ତଭାୱଂ। କଟ୍ଠନ୍ତି ଦବ୍ବସମ୍ଭାରଂ। ୱଲ୍ଲିନ୍ତି ଆବନ୍ଧନୱଲ୍ଲିଂ। ତିଣନ୍ତି ଛଦନତିଣଂ। ମତ୍ତିକନ୍ତି ଅନୁଲେପମତ୍ତିକଂ। ଆକାସୋ ପରିୱାରିତୋତି ଏତାନି କଟ୍ଠାଦୀନି ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଆକାସୋ ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଗାରଂତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଗାରନ୍ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିମତ୍ତଂ ହୋତି। କଟ୍ଠାଦୀସୁ ପନ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ରାସିକତେସୁ କଟ୍ଠରାସିୱଲ୍ଲିରାସୀତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏୱମେୱ ଅଟ୍ଠିଆଦୀନି ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତୋ ଆକାସୋ, ତାନେୱ ଅଟ୍ଠିଆଦୀନି ପଟିଚ୍ଚ ରୂପଂତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ସରୀରନ୍ତି ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯଥା କଟ୍ଠାଦୀନି ପଟିଚ୍ଚ ଗେହନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ ଅଗାରଂ ଖତ୍ତିୟଗେହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗେହନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିଦମ୍ପି ଖତ୍ତିୟସରୀରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସରୀରନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ହେତ୍ଥ କୋଚି ସତ୍ତୋ ୱା ଜୀୱୋ ୱା ୱିଜ୍ଜତି।

ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଞ୍ଚେୱ, ଆୱୁସୋ, ଚକ୍ଖୂତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ହେଟ୍ଠା ଉପାଦାରୂପଂ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧା ତୀଣି ଚ ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ନ କଥିତାନି, ଇଦାନି ତାନି କଥେତୁଂ ଅୟଂ ଦେସନା ଆରଦ୍ଧାତି। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଂ ଅପରିଭିନ୍ନନ୍ତି ଚକ୍ଖୁପସାଦେ ନିରୁଦ୍ଧେପି ଉପହତେପି ପିତ୍ତସେମ୍ହଲୋହିତେହି ପଲିବୁଦ୍ଧେପି ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ପରିଭିନ୍ନମେୱ ହୋତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପନ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱିତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଅପରିଭିନ୍ନଂ ନାମ। ବାହିରା ଚ ରୂପାତି ବାହିରା ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକରୂପା। ତଜ୍ଜୋ ସମନ୍ନାହାରୋତି ତଂ ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ରୂପେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଭୱଙ୍ଗଂ ଆୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନମନସିକାରୋ, ଭୱଙ୍ଗାୱଟ୍ଟନସମତ୍ଥଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ କିରିୟମନୋଧାତୁଚିତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ରୂପାନଂ ଅନାପାଥଗତତ୍ତାପି ଅଞ୍ଞୱିହିତସ୍ସାପି ନ ହୋତି, ତଜ୍ଜସ୍ସାତି ତଦନୁରୂପସ୍ସ। ୱିଞ୍ଞାଣଭାଗସ୍ସାତି ୱିଞ୍ଞାଣକୋଟ୍ଠାସସ୍ସ।

ଯଂ ତଥାଭୂତସ୍ସାତିଆଦୀସୁ ଦ୍ୱାରୱସେନ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ତଥାଭୂତସ୍ସାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ସହଭୂତସ୍ସ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିନୋତି

ଅନ୍ତୋ। ରୂପନ୍ତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ରୂପଜନକତ୍ତା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖଣେ ତିସମୁଟ୍ଠାନରୂପଂ, ତଦନନ୍ତରଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ଲବ୍ଭତି। ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଗଣନଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱେଦନାଦଯୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ। ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣମେୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ସଙ୍ଖାରାତି ଚେତନାୱ ୱୁତ୍ତା। ସଙ୍ଗହୋତି ଏକତୋ ସଙ୍ଗହୋ। ସନ୍ନିପାତୋତି ସମାଗମୋ। ସମୱାଯୋତି ରାସି। ଯୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ପସ୍ସତୀତି ଯୋ ପଚ୍ଚଯେ ପସ୍ସତି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତୀତି ସୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମେ ପସ୍ସତି, ଛନ୍ଦୋତିଆଦି ସବ୍ବଂ ତଣ୍ହାୱେୱଚନମେୱ , ତଣ୍ହା ହି ଛନ୍ଦକରଣୱସେନ ଛନ୍ଦୋ। ଆଲଯକରଣୱସେନ ଆଲଯୋ। ଅନୁନଯକରଣୱସେନ ଅନୁନଯୋ। ଅଜ୍ଝୋଗାହିତ୍ୱା ଗିଲିତ୍ୱା ଗହନୱସେନ ଅଜ୍ଝୋସାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନନ୍ତି ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ, ଇତି ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି ପାଳିଯଂ ଆଗତାନେୱ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଆହରିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ, ଯା ଇମେସୁ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଦିଟ୍ଠି ସଙ୍କପ୍ପୋ ୱାଚା କମ୍ମନ୍ତୋ ଆଜୀୱୋ ୱାଯାମୋ ସତି ସମାଧି ଭାୱନାପଟିୱେଧୋ, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋତି। ବହୁକତଂ ହୋତୀତି ଏତ୍ତାୱତାପି ବହୁଂ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ କତଂ ହୋତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଙ୍ଗେୱ, ଆୱୁସୋ, ସୋତନ୍ତିଆଦିୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ମନୋଦ୍ୱାରେ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୋ ମନୋ ନାମ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ। ତଂ ନିରୁଦ୍ଧମ୍ପି ଆୱଜ୍ଜନଚିତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ଭୱିତୁଂ ଅସମତ୍ଥଂ ମନ୍ଦଥାମଗତମେୱ ପୱତ୍ତମାନମ୍ପି ପରିଭିନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି। ଆୱଜ୍ଜନସ୍ସ ପନ ପଚ୍ଚଯୋ ଭୱିତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଅପରିଭିନ୍ନଂ ନାମ। ବାହିରା ଚ ଧମ୍ମାତି ଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ। ନେୱ ତାୱ ତଜ୍ଜସ୍ସାତି ଇଦଂ ଭୱଙ୍ଗସମଯେନେୱ କଥିତଂ। ଦୁତିଯୱାରୋ ପଗୁଣଜ୍ଝାନପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ୱା, ପଗୁଣକମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରେନ ୱା, ପଗୁଣବୁଦ୍ଧୱଚନସଜ୍ଝାଯକରଣାଦିନା ୱା, ଅଞ୍ଞୱିହିତକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ୱାରେ ରୂପନ୍ତି ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ଲବ୍ଭତି। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ହି ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ୱେଦନାଦଯୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା , ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣମେୱ। ସଙ୍ଖାରା ପନେତ୍ଥ ଫସ୍ସଚେତନାୱସେନେୱ ଗହିତା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତି ମହାଥେରୋ ହେଟ୍ଠା ଏକଦେସମେୱ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ପରିହୀନଦେସନଂ ସବ୍ବଂ ତଂତଂଦ୍ୱାରୱସେନ ଭାଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମହାହତ୍ଥିପଦୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ମହାସାରୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୦୭।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାସାରୋପମସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେତି ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ରୁହିରୁପ୍ପାଦକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନଚିରପକ୍କନ୍ତେ ସଲିଙ୍ଗେନେୱ ପାଟିଯେକ୍କେ ଜାତେ।

ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ କୁଲପୁତ୍ତୋତି କିଞ୍ଚାପି ଅସୁକକୁଲପୁତ୍ତୋତି ନ ନିଯାମିତୋ, ଦେୱଦତ୍ତଂଯେୱ ପନ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୋ ହି ଅସମ୍ଭିନ୍ନାଯ ମହାସମ୍ମତପୱେଣିଯା ଓକ୍କାକୱଂସେ ଜାତତ୍ତା ଜାତିକୁଲପୁତ୍ତୋ। ଓତିଣ୍ଣୋତି ଯସ୍ସ ଜାତି ଅନ୍ତୋ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା, ସୋ ଜାତିଯା ଓତିଣ୍ଣୋ ନାମ। ଜରାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଲାଭସକ୍କାରାଦୀସୁପି ଲାଭୋତି ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା। ସକ୍କାରୋତି ତେସଂଯେୱ ସୁକତଭାୱୋ। ସିଲୋକୋତି ୱଣ୍ଣଭଣନଂ। ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେତୀତି ଉପ୍ପାଦେତି। ଅପଞ୍ଞାତାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଜନାନଂ ଠିତଟ୍ଠାନେ ନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ଘାସଚ୍ଛାଦନମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭନ୍ତି। ଅପ୍ପେସକ୍ଖାତି ଅପ୍ପପରିୱାରା, ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ନ ଲଭନ୍ତି।

ସାରେନ ସାରକରଣୀଯନ୍ତି ରୁକ୍ଖସାରେନ କତ୍ତବ୍ବଂ ଅକ୍ଖଚକ୍କଯୁଗନଙ୍ଗଲାଦିକଂ ଯଂକିଞ୍ଚି। ସାଖାପଲାସଂ ଅଗ୍ଗହେସି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସାତି ମଗ୍ଗଫଲସାରସ୍ସ ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ସାଖାପଲାସଂ ନାମ, ତଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ତେନ ଚ ୱୋସାନଂ ଆପାଦୀତି ତେନେୱ ଚ ଅଲମେତ୍ତାୱତା ସାରୋ ମେ ପତ୍ତୋତି ୱୋସାନଂ ଆପନ୍ନୋ।

୩୧୦।ଞାଣଦସ୍ସନଂ ଆରାଧେତୀତି ଦେୱଦତ୍ତୋ ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞୋ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ଚ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ମତ୍ଥକେ ଠିତଂ, ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ‘‘ଞାଣଦସ୍ସନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ । ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ୱିହରନ୍ତୀତି କିଞ୍ଚି ସୁଖୁମଂ ରୂପଂ ଅଜାନନ୍ତା ଅନ୍ଧତମସୋ ପଂସୁପିସାଚକମ୍ପି ଅପସ୍ସନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି।

୩୧୧।ଅସମଯୱିମୋକ୍ଖଂ ଆରାଧେତୀତି, ‘‘କତମୋ ଅସମଯୱିମୋକ୍ଖୋ? ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଅରିଯମଗ୍ଗା ଚତ୍ତାରି ଚ ସାମଞ୍ଞଫଲାନି, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ, ଅଯଂ ଅସମଯୱିମୋକ୍ଖୋ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୨୧୩) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ଆରାଧେତି ସମ୍ପାଦେତି ପଟିଲଭତି। ଲୋକିଯସମାପତ୍ତିଯୋ ହି ଅପ୍ପିତପ୍ପିତକ୍ଖଣେଯେୱ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେହି ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତସ୍ମା, ‘‘କତମୋ ସମଯୱିମୋକ୍ଖୋ? ଚତ୍ତାରି ଚ ଝାନାନି ଚତସ୍ସୋ ଚ ଅରୂପାୱଚରସମାପତ୍ତିଯୋ, ଅଯଂ ସମଯୱିମୋକ୍ଖୋ’’ତି ଏୱଂ ସମଯୱିମୋକ୍ଖୋତି ୱୁତ୍ତା। ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ପନ କାଲେନ କାଲଂ ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ସକିଂ

ୱିମୁତ୍ତାନି ହି ମଗ୍ଗଫଲାନି ୱିମୁତ୍ତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ନିବ୍ବାନଂ ସବ୍ବକିଲେସେହି ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତମେୱାତି ଇମେ ନୱ ଧମ୍ମା ଅସମଯୱିମୋକ୍ଖୋତି ୱୁତ୍ତା।

ଅକୁପ୍ପା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତି। ଅଯମତ୍ଥୋ ଏତସ୍ସାତି ଏତଦତ୍ଥଂ, ଅରହତ୍ତଫଲତ୍ଥମିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। ଅଯଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତଂ ସାରନ୍ତି ଏତଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ସାରଂ। ଏତଂ ପରିଯୋସାନନ୍ତି ଏତଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ପରିଯୋସାନଂ, ଏସା କୋଟି, ନ ଇତୋ ପରଂ ପତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀତି ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମହାସାରୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଚୂଳସାରୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୧୨।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳସାରୋପମସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପିଙ୍ଗଲକୋଚ୍ଛୋତି ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପିଙ୍ଗଲଧାତୁକୋ। କୋଚ୍ଛୋତି ପନସ୍ସ ନାମଂ, ତସ୍ମା ''ପିଙ୍ଗଲକୋଚ୍ଛୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଙ୍ଘିନୋତିଆଦୀସୁ ପବ୍ବଜିତସମୂହସଙ୍ଖାତୋ ସଙ୍ଘୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ସଙ୍ଘିନୋ। ସ୍ୱେୱ ଗଣୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଗଣିନୋ। ଆଚାରସିକ୍ଖାପନୱସେନ ତସ୍ସ ଗଣସ୍ସ ଆଚରିଯାତି ଗଣାଚରିଯା। ଞାତାତି ପଞ୍ଞାତା ପାକଟା। ''ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ସନ୍ତୁଟ୍ଠା, ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ୱତ୍ଥମ୍ପି ନ ନିୱାସେନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ସମୁଗ୍ଗତୋ ଯସୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଯସସ୍ସିନୋ। ତିତ୍ଥକରାତି ଲଦ୍ଧିକରା। ସାଧୁସମ୍ମତାତି ଇମେ ସାଧୂ ସୁନ୍ଦରା ସପ୍ପୁରିସାତି ଏୱଂ ସମ୍ମତା। ବହୁଜନସ୍ସାତି ଅସ୍ସୁତୱତୋ ଅନ୍ଧବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ। ଇଦାନି ତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥିଦଂ ପୂରଣୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପୂରଣୋତି ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁପଟିଞ୍ଞସ୍ସ ନାମଂ। କସ୍ସପୋତି ଗୋତ୍ତଂ। ସୋ କିର ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଏକୂନଦାସସତଂ ପୂରଯମାନୋ ଜାତୋ, ତେନସ୍ସ ''ପୂରଣୋ''ତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ମଙ୍ଗଲଦାସତ୍ତା ଚସ୍ସ ''ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ୱତ୍ତା ନତ୍ଥି, ଅକତଂ ୱା ନ କତନ୍ତି। ''ସୋ କିମହମେତ୍ଥ ୱସାମୀ''ତି ପଲାଯି। ଅଥସ୍ସ ଚୋରା ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିଂସୁ। ସୋ ପଣ୍ଣେନ ୱା ତିଣେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତୋ ଜାତରୂପେନେୱ ଏକଂ ଗାମଂ ପାୱିସି। ମନୁସ୍ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅଯଂ ସମଣୋ ଅରହା ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ନତ୍ଥି ଇମିନା ସଦିସୋ''ତି ପୂୱଭତ୍ତାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମନ୍ତି। ସୋ ''ମଯ୍ହଂ ସାଟକଂ ଅନିୱତ୍ଥଭାୱେନ ଇଦଂ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସାଟକଂ ଲଭିତ୍ୱାପି ନ ନିୱାସେସି, ତଦେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞେପି ପଞ୍ଚସତା ମନୁସ୍ସା ପବ୍ବଜିଂସୁ, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ପୂରଣୋ କସ୍ସପୋ''ତି।

ମକ୍ଖଲୀତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଗୋସାଲାଯ ଜାତତ୍ତା ଗୋସାଲୋତି ଦୁତିଯଂ ନାମଂ। ତଂ କିର ସକଦ୍ଦମାଯ ଭୂମିଯା ତେଲଘଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ''ତାତ, ମା ଖଲୀ''ତି ସାମିକୋ ଆହ। ସୋ ପମାଦେନ ଖଲିତ୍ୱା ପତିତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ଭଯେନ ପଲାଯିତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ସାମିକୋ ଉପଧାୱିତ୍ୱା ସାଟକକଣ୍ଣେ ଅଗ୍ଗହେସି। ସୋପି ସାଟକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଚେଲକୋ ହୁତ୍ୱା ପଲାଯି, ସେସଂ ପୂରଣସଦିସମେୱ।

ଅଜିତୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। କେସକମ୍ବଲଂ ଧାରେତୀତି କେସକମ୍ବଲୋ। ଇତି ନାମଦ୍ୱଯଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଅଜିତୋ କେସକମ୍ବଲୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ କେସକମ୍ବଲୋ ନାମ ମନୁସ୍ସକେସେହି କତକମ୍ବଲୋ, ତତୋ ପଟିକିଟ୍ଠତରଂ ୱତ୍ଥଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଥାହ – ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ତନ୍ତାୱୁତାନଂ ୱତ୍ଥାନଂ, କେସକମ୍ବଲୋ ତେସଂ ପଟିକିଟ୍ଠୋ ଅକ୍ଖାଯତି, କେସକମ୍ବଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀତେ ସୀତୋ ଉଣ୍ହେ ଉଣ୍ହୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ''ତି (ଅ। ନି। ୩।୧୩୮)।

ପକୁଧୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। କଚ୍ଚାଯନୋତି ଗୋତ୍ତଂ। ଇତି ନାମଗୋତ୍ତଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ପକୁଧୋ କଚ୍ଚାଯନୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୀତୁଦକପଟିକ୍ଖିତ୍ତକୋ ଏସ, ୱଚ୍ଚଂ କତ୍ୱାପି ଉଦକକିଚ୍ଚଂ ନ କରୋତି, ଉଣ୍ହୋଦକଂ ୱା କଞ୍ଜିଯଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା କରୋତି, ନଦିଂ ୱା ମଗ୍ଗୋଦକଂ ୱା ଅତିକ୍କମ୍ମ, ''ସୀଲଂ ମେ ଭିନ୍ନ''ନ୍ତି ୱାଲିକଥୂପଂ କତ୍ୱା ସୀଲଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱରୂପୋ ନିସ୍ସିରିକଲଦ୍ଧିକୋ ଏସ।

ସଞ୍ଚଯୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ବେଲଟ୍ଠସ୍ସ ପୁତ୍ତୋତି ବେଲଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ। ଅମ୍ହାକଂ ଗଣ୍ଠନକିଲେସୋ ପଲିବୁଜ୍ଝନକିଲେସୋ ନତ୍ଥି, କିଲେସଗଣ୍ଠରହିତା ମଯନ୍ତି ଏୱଂ ୱାଦିତାଯ ଲଦ୍ଧନାମୱସେନ ନିଗଣ୍ଠୋ। ନାଟସ୍ସ ପୁତ୍ତୋତି ନାଟପୁତ୍ତୋ। ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୂତି ଯଥା ତେସଂ ପଟିଞ୍ଞା, ତଥେୱ ଜାନିଂସୁ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ ନେସଂ ସା ପଟିଞ୍ଞା ନିଯ୍ୟାନିକା ସବ୍ବେ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ। ନୋ ଚେ, ନ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ। ତସ୍ମା କିଂ ତେସଂ ପଟିଞ୍ଞା ନିଯ୍ୟାନିକା ନ ନିଯ୍ୟାନିକାତି, ଅଯମେତସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ଭଗୱା ନେସଂ ଅନିଯ୍ୟାନିକଭାୱକଥନେନ ଅତ୍ଥାଭାୱତୋ ଅଲନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉପମାଯ ଅତ୍ଥଂ ପୱେଦେନ୍ତୋ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେତୁଂ, ଧମ୍ମଂ, ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦେସେସ୍ସାମୀତି ଆହ।

୩୨୦। ତତ୍ଥ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯାତି ସଚ୍ଛିକରଣତ୍ଥଂ। ନ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତୀତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦଂ ନ ଜନଯତି। ନ ୱାଯମତୀତି ୱାଯାମଂ ପରକ୍କମଂ ନ କରୋତି। ଓଲୀନୱୁତ୍ତିକୋ ଚ ହୋତୀତି ଲୀନଙ୍ଖାସଯୋ ହୋତି। ସାଥଲିକୋତି ସିଥିଲଗ୍ଗାହୀ, ସାସନଂ ସିଥିଲଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦଲ୍ହଂ ନ ଗଣ୍ହାତି।

୩୨୩।ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭିକ୍ଖୁ, ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତି କଥଂ ଇମେ ପଠମଜ୍ଝାନାଦିଧମ୍ମା ଞାଣଦସ୍ସନେନ ଉତ୍ତରିତରା ଜାତାତି? ନିରୋଧପାଦକତ୍ତା। ହେଟ୍ଠା ପଠମଜ୍ଝାନାଦିଧମ୍ମା ହି ୱିପସ୍ସନାପାଦକା , ଇଧ ନିରୋଧପାଦକା, ତସ୍ମା ଉତ୍ତରିତରା ଜାତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତି ଭଗୱା ଇଦମ୍ପି ସୁତ୍ତଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ନିଟ୍ଠପେସି। ଦେସନାୱସାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠିତୋତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଚୂଳସାରୋପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ମହାଯମକୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚୂଳଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୨୫।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନାତିକେ ୱିହରତୀତି ନାତିକା ନାମ ଏକଂ ତଳାକଂ ନିସ୍ସାଯ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଚୂଳପିତିମହାପିତିପୁତ୍ତାନଂ ଦ୍ୱେ ଗାମା, ତେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ। ଗିଞ୍ଜକାୱସଥେତି ଇଟ୍ଠକାମଯେ ଆୱସଥେ। ଏକସ୍ମିଂ କିର ସମଯେ ଭଗୱା ମହାଜନସଙ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ୱଜ୍ଜିରଟ୍ଠେ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ନାତିକଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ନାତିକୱାସିନୋ ମନୁସ୍ସା ଭଗୱତୋ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନହଦଯା, ‘‘ସତ୍ଥୁ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ମନ୍ତେତ୍ୱା ଇଟ୍ଠକାହେୱ ଭିତ୍ତିସୋପାନତ୍ଥମ୍ଭେ ୱାଳରୂପାଦୀନି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପାସାଦଂ କତ୍ୱା ସୁଧାଯ ଲିମ୍ପିତ୍ୱା ମାଲାକମ୍ମଲତାକମ୍ମାଦୀନି ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଭୂମତ୍ଥରଣମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ନିଯ୍ୟାତେସୁଂ। ଅପରାପରଂ ପନେତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନମଣ୍ଡପଚଙ୍କମାଦୀନି କାରଯିଂସୁ। ଇତି ସୋ ୱିହାରୋ ମହା ଅହୋସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଗିଞ୍ଜକାୱସଥେ’’ତି।

ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଦାଯେତି ତତ୍ଥ ଏକସ୍ସ ଜେଟ୍ଠକରୁକ୍ଖସ୍ସ ଖନ୍ଧତୋ ଗୋସିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନଂ ହୁତ୍ୱା ୱିଟପଂ ଉଟ୍ଠହି, ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ୱନଂ ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ। ଦାଯୋତି ଅୱିସେସେନ ଅରଞ୍ଞସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ତସ୍ମା ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଦାଯେତି ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଅରଞ୍ଞେତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିହରନ୍ତୀତି ସାମଗ୍ଗିରସଂ ଅନୁଭୱମାନା ୱିହରନ୍ତି। ଇମେସଞ୍ହି କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଉପରିପଣ୍ଣାସକେ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲୋ କଥିତୋ, ଇଧ ଖୀଣାସୱକାଲୋ। ତଦା ହି ତେ ଲଦ୍ଧସ୍ସାଦା ଲଦ୍ଧପତିଟ୍ଠା ଅଧିଗତପଟିସମ୍ଭିଦା ଖୀଣାସୱା ହୁତ୍ୱା ସାମଗ୍ଗିରସଂ ଅନୁଭୱମାନା ତତ୍ଥ ୱିହରିଂସୁ। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଯେନ ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଦାଯୋ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ଧମ୍ମସେନାପତିମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରେସୁ ୱା ଅସୀତିମହାସାୱକେସୁ ୱା, ଅନ୍ତମସୋ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକଆନନ୍ଦତ୍ଥେରମ୍ପି କଞ୍ଚି ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ସଯମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ଅନୀକା ନିସ୍ସଟୋ ହତ୍ଥୀ ୱିଯ, ଯୂଥା ନିସ୍ସଟୋ କାଳସୀହୋ ୱିଯ , ୱାତଚ୍ଛିନ୍ନୋ ୱଲାହକୋ ୱିଯ ଏକକୋୱ ଉପସଙ୍କମି। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଭଗୱା ସଯଂ ଅଗମାସୀତି? ତଯୋ କୁଲପୁତ୍ତା ସାମଗ୍ଗିରସଂ ଅନୁଭୱନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ତେସଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନତୋ, ପଚ୍ଛିମଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପନତୋ ଧମ୍ମଗରୁଭାୱତୋ ଚ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଅହଂ ଇମେ କୁଲପୁତ୍ତେ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଉକ୍କଂସିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ନେସଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ’’ତି। ଏୱଂ ତାୱ ପଗ୍ଗଣ୍ହନତୋ ଅଗମାସି। ଅପରମ୍ପିସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଅନାଗତେ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସନ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକଂ ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ତଯୋ କୁଲପୁତ୍ତେ ପଗ୍ଗଣ୍ହି, କୋ ନାମ ସମଗ୍ଗୱାସଂ ନ ୱସେଯ୍ୟାତି ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞମାନା ଖିପ୍ପମେୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଏୱଂ ପଚ୍ଛିମଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପନତୋପି ଅଗମାସି। ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଧମ୍ମଗରୁନୋ ହୋନ୍ତି, ସୋ ଚ ନେସଂ ଧମ୍ମଗରୁଭାୱୋ ରଥୱିନୀତେ ଆୱିକତୋୱ। ଇତି ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମଗରୁଭାୱତୋପି ଧମ୍ମଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି ଅଗମାସି।

ଦାଯପାଲୋତି ଅରଞ୍ଞପାଲୋ। ସୋ ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଯଥା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତପ୍ପଦେସେନ ମନୁସ୍ସା ପୱିସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପୁପ୍ଫଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ନିଯ୍ୟାସଂ ୱା ଦବ୍ବସମ୍ଭାରଂ ୱା ନ ହରନ୍ତି, ଏୱଂ ୱତିଯା ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞସ୍ସ ଯୋଜିତେ ଦ୍ୱାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ ରକ୍ଖତି, ପାଲେତି। ତସ୍ମା ‘‘ଦାଯପାଲୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅତ୍ତକାମରୂପାତି ଅତ୍ତନୋ ହିତଂ କାମଯମାନସଭାୱା ହୁତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତି। ଯୋ ହି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଦୂତକମ୍ମପହିଣଗମନାଦୀନଂ ୱସେନ ଏକୱୀସତିଅନେସନାହି ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି, ଅଯଂ ନ ଅତ୍ତକାମରୂପୋ ନାମ। ଯୋ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଏକୱୀସତିଅନେସନଂ ପହାଯ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସପ୍ପାଯଧୁତଙ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଅଟ୍ଠତିଂସାଯ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଚିତ୍ତରୁଚିଯଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗାମନ୍ତଂ ପହାଯ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କୁରୁମାନୋ ୱିହରତି, ଅଯଂ ଅତ୍ତକାମୋ ନାମ। ତେପି ତଯୋ କୁଲପୁତ୍ତା ଏୱରୂପା ଅହେସୁଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅତ୍ତକାମରୂପା ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି।

ମା ତେସଂ ଅଫାସୁମକାସୀତି ତେସଂ ମା ଅଫାସୁକଂ ଅକାସୀତି ଭଗୱନ୍ତଂ ୱାରେସି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଇମେ କୁଲପୁତ୍ତା ସମଗ୍ଗା ୱିହରନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଚ ଗତଟ୍ଠାନେ ଭଣ୍ଡନକଲହୱିୱାଦା ୱତ୍ତନ୍ତି, ତିଖିଣସିଙ୍ଗୋ ଚଣ୍ଡଗୋଣୋ ୱିଯ ଓୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ୱିଚରତି, ଅଥେକମଗ୍ଗେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗମନଂ ନ ହୋତି, କଦାଚି ଅଯମ୍ପି ଏୱଂ କରୋନ୍ତୋ ଇମେସଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ସମଗ୍ଗୱାସଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ। ପାସାଦିକୋ ଚ ପନେସ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ସୁରସଗିଦ୍ଧୋ ମଞ୍ଞେ, ଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଣୀତଦାଯକାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକାନଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣକଥନାଦୀହି ଇମେସଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଅପ୍ପମାଦୱିହାରଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ। ୱସନଟ୍ଠାନାନି ଚାପି ଏତେସଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ନିବଦ୍ଧାନି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାନି ତିସ୍ସୋ ଚ ପଣ୍ଣସାଲା ତଯୋ ଚଙ୍କମା ତୀଣି ଦିୱାଟ୍ଠାନାନି ତୀଣି ମଞ୍ଚପୀଠାନି। ଅଯଂ

ପନ ସମଣୋ ମହାକାୟୋ ୱୁଦ୍ଧତରୋ ମଞ୍ଞେ ଭୱିସ୍ସତି। ସୋ ଅକାଲେ ଇମେ କୁଲପୁତ୍ତେ ସେନାସନା ୱୁଟ୍ଠାପେସ୍ସତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଏତେସଂ ଅଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ତଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ, ''ମା ତେସଂ ଅଫାସୁକମକାସୀ''ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ୱାରେସି।

କିଂ ପନେସ ଜାନନ୍ତୋ ୱାରେସି, ଅଜାନନ୍ତୋତି? ଅଜାନନ୍ତୋ। କିଞ୍ଚାପି ହି ତଥାଗତସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳକମ୍ପନାଦୀନି ପାଟିହାରିୟାନି ପୱତ୍ତିଂସୁ, ଅରଞ୍ଞୱାସିନୋ ପନ ଦୁବ୍ବଲମନୁସ୍ସା ସକମ୍ମପସୁତା ତାନି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଚ ନାମ ଯଦା ଅନେକଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସପରିୱାରୋ ବ୍ୟାମପ୍ପଭାୟ ଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣସିରିୟା ଚ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିଚରତି, ତଦା କୋ ଏସୋତି ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ଜାନିତବ୍ବୋ ହୋତି। ତଦା ପନ ଭଗୱା ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଂ ଚୀୱରଗବ୍ଭେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ୱଲାହକଗବ୍ଭେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିୟ ସୟମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ଅଗମାସି। ଇତି ନଂ ଅଜାନନ୍ତୋୱ ଦାୟପାଲୋ ନିୱାରେସି।

ଏତଦୱୋଚାତି ଥେରୋ କିର ମା ସମଣାତି ଦାୟପାଲସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱାୱ ଚିନ୍ତେସି – ''ମୟଂ ତୟୋ ଜନା ଇଧ ୱିହରାମ, ଅଞ୍ଞେ ପବ୍ବଜିତା ନାମ ନତ୍ଥି, ଅୟଞ୍ଚ ଦାୟପାଲୋ ପବ୍ବଜିତେନ ୱିୟ ସଦ୍ଧିଂ କଥେତି, କୋ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଦିୱାଟ୍ଠାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ। ଭଗୱାପି ଥେରସ୍ସ ସହ ଦସ୍ସନେନେୱ ସରୀରୋଭାସଂ ମୁଞ୍ଚି, ଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନୱିରାଜିତା ବ୍ୟାମପ୍ପଭା ପସାରିତସୁୱଣ୍ଣପଟୋ ୱିୟ ୱିରୋଚିତ୍ଥ। ଥେରୋ, ''ଅୟଂ ଦାୟପାଲୋ ଫଣକତଂ ଆସିୱିସଂ ଗୀୱାୟ ଗହେତୁଂ ହତ୍ଥଂ ପସାରେନ୍ତୋ ୱିୟ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋୱ ନ ଜାନାତି, ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁନା ୱିୟ ସଦ୍ଧିଂ କଥେତୀ''ତି ନିୱାରେନ୍ତୋ ଏତଂ, ''ମା, ଆୱୁସୋ ଦାୟପାଲା''ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ।

ତେନୁପସଙ୍କମୀତି କସ୍ମା ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଅକତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମି? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ମୟଂ ତୟୋ ଜନା ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସାମ, ସଚାହଂ ଏକକୋୱ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରିସ୍ସାମି, ସମଗ୍ଗୱାସୋ ନାମ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପିୟମିତ୍ତେ ଗହେତ୍ୱାୱ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରିସ୍ସାମି। ଯଥା ଚ ଭଗୱା ମୟ୍ହଂ ପିୟୋ, ଏୱଂ ସହାୟାନମ୍ପି ମେ ପିୟୋତି, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କାତୁକାମୋ ସୟଂ ଅକତ୍ୱାୱ ଉପସଙ୍କମି। କେଚି ପନ ତେସଂ ଥେରାନଂ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ଚଙ୍କମନକୋଟିୟା ଭଗୱତୋ ଆଗମନମଗ୍ଗୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଥେରୋ ତେସଂ ସଞ୍ଞଂ ଦଦମାନୋୱ ଗତୋତି। ଅଭିକ୍କମଥାତି ଇତୋ ଆଗଚ୍ଛଥ। ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେସୀତି ୱିକସିତପଦୁମସନ୍ନିଭେହି ଜାଲହତ୍ଥେହି ମଣିୱଣ୍ଣଂ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣେସୁ ପିଟ୍ଠିପାଦେସୁ ଉଦକମଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ପାଦେନ ପାଦଂ ଘଂସନ୍ତୋ ପକ୍ଖାଲେସି। ବୁଦ୍ଧାନଂ କାୟେ ରଜୋଜଲ୍ଲଂ ନାମ ନ ଉପଲିମ୍ପତି, କସ୍ମା ପକ୍ଖାଲେସୀତି? ସରୀରସ୍ସ ଉତୁଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ, ତେସଞ୍ଚ ଚିତ୍ତସମ୍ପହଂସନତ୍ଥଂ। ଅମ୍ହେହି ଅଭିହଟେନ ଉଦକେନ ଭଗୱା ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେସି, ପରିଭୋଗଂ ଅକାସୀତି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବଲୱସୋମନସ୍ସୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ପୀଣିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ପକ୍ଖାଲେସି। ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚାତି ସୋ କିର ତେସଂ ୱୁଦ୍ଧତରୋ।

୩୨୬। ତସ୍ସ ସଙ୍ଗହେ କତେ ସେସାନଂ କତୋୱ ହୋତୀତି ଥେରଞ୍ଞେୱ ଏତଂ କଚ୍ଚି ୱୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧାତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥ କଚ୍ଚୀତି ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ୱୋତି ସାମିୱଚନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – କଚ୍ଚି ଅନୁରୁଦ୍ଧା ତୁମ୍ହାକଂ ଖମନୀୟଂ, ଇରିୟାପଥୋ ୱୋ ଖମତି? କଚ୍ଚି ଯାପନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ୱୋ ଜୀୱିତଂ ଯାପେତି ଘଟିୟତି? କଚ୍ଚି ପିଣ୍ଡକେନ ନ କିଲମଥ, କଚ୍ଚି ତୁମ୍ହାକଂ ସୁଲଭପିଣ୍ଡଂ, ସମ୍ପତ୍ତେ ୱୋ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଉଳୁଙ୍କୟାଗୁଂ ୱା କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖଂ ୱା ଦାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି ଭିକ୍ଖାଚାରୱତ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛତି। କସ୍ମା? ପଚ୍ଚୟେନ ଅକିଲମନ୍ତେନ ହି ସକ୍କା ସମଣଧମ୍ମୋ କାତୁଂ, ୱତ୍ତମେୱ ୱା ଏତଂ ପବ୍ବଜିତାନଂ। ଅଥ ତେନ ପଟିୱଚନେ ଦିନ୍ନେ, ''ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ତୁମ୍ହେ ରାଜପବ୍ବଜିତା ମହାପୁଞ୍ଞା, ମନୁସ୍ସା ତୁମ୍ହାକଂ ଅରଞ୍ଞେ ୱସନ୍ତାନଂ ଅଦତ୍ୱା କସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, ତୁମ୍ହେ ପନ ଏତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କିଂ ନୁ ଖୋ ମିଗପୋତକା ୱିୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଘଟ୍ଟେନ୍ତା ୱିହରଥ, ଉଦାହୁ ସାମଗ୍ଗିଭାୱୋ ୱୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି ସାମଗ୍ଗିରସଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, କଚ୍ଚି ପନ ୱୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ସମଗ୍ଗାତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଖୀରୋଦକୀଭୂତାତି ଯଥା ଖୀରଞ୍ଚ ଉଦକଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଂସନ୍ଦତି, ୱିସୁଂ ନ ହୋତି, ଏକତ୍ତଂ ୱିୟ ଉପେତି, କଚ୍ଚି ଏୱଂ ସାମଗ୍ଗିୱସେନ ଏକତ୍ତୂପଗତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା ୱିହରଥାତି ପୁଚ୍ଛତି। ପିୟଚକ୍ଖୂହୀତି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଓଲୋକନଚକ୍ଖୂନି ପିୟଚକ୍ଖୂନି ନାମ। କଚ୍ଚି ତଥାରୂପେହି ଚକ୍ଖୂହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ୱିହରଥାତି ପୁଚ୍ଛତି। ତଗ୍ଘାତି ଏକଂସତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଏକଂସେନ ମୟଂ, ଭନ୍ତେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଥା କଥଂ ପନାତି ଏତ୍ଥ ଯଥାତି ନିପାତମତ୍ତଂ। କଥନ୍ତି କାରଣପୁଚ୍ଛା। କଥଂ ପନ ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ୱିହରଥ, କେନ କାରଣେନ ୱିହରଥ, ତଂ ମେ କାରଣଂ ବ୍ରୂଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମନ୍ତି ମେତ୍ତଚିତ୍ତୱସେନ ପୱତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ। ଆୱି ଚେୱ ରହୋ ଚାତି ସମ୍ମୁଖା ଚେୱ ପରମ୍ମୁଖା ଚ। ଇତରେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ତତ୍ଥ ସମ୍ମୁଖା କାୟୱଚୀକମ୍ମାନି ସହୱାସେ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଇତରାନି ୱିପ୍ପୱାସେ। ମନୋକମ୍ମଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଲବ୍ଭତି। ଯଞ୍ହି ସହୱସନ୍ତେସୁ ଏକେନ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ୱା ଦାରୁଭଣ୍ଡଂ ୱା ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡଂ ୱା ବହି ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ହୋତି, ତଂ ଦିସ୍ୱା କେନିଦଂ ୱଳଞ୍ଜିତନ୍ତି ଅୱଞ୍ଞଂ ଅକତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିୟ ଗହେତ୍ୱା ପଟିସାମେନ୍ତସ୍ସ ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ ୱା ପନ ଠାନଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ ନାମ ହୋତି। ଏକସ୍ମିଂ ପକ୍କନ୍ତେ ତେନ ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସେନାସନପରିକ୍ଖାରଂ ତଥେୱ ନିକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ୱା ପନ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତସ୍ସ ପରମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ ନାମ ହୋତି। ସହୱସନ୍ତସ୍ସ

ପନ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ମଧୁରଂ ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ପଟିସଣ୍ଠାରକଥଂ ସାରଣୀୟକଥଂ ଧମ୍ମୀକଥଂ ସରଭଞ୍ଞଂ ସାକଚ୍ଛଂ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନଂ ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି ଏୱମାଦିକରଣେ ସମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ନାମ ହୋତି। ଥେରେସୁ ପନ ପକ୍କନ୍ତେସୁ ମୟ୍ହଂ ପିୟସହାୟୋ ନନ୍ଦିୟତ୍ଥେରୋ କିମିଲତ୍ଥେରୋ ଏୱଂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ, ଏୱଂ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋତିଆଦିଗୁଣକଥନଂ ପରମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ନାମ ହୋତି। ମୟ୍ହଂ ପିୟମିତ୍ତୋ ନନ୍ଦିୟତ୍ଥେରୋ କିମିଲତ୍ଥେରୋ ଅୱେରୋ ହୋତୁ, ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜୋ ସୁଖୀ ହୋତୂତି ଏୱଂ ସମନ୍ନାହରତୋ ପନ ସମ୍ମୁଖାପି ପରମ୍ମୁଖାପି ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ହୋତିୟେୱ।

ନାନା ହି ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, କାୟାତି କାୟଞ୍ହି ପିଟ୍ଠଂ ୱିୟ ମତ୍ତିକା ୱିୟ ଚ ଓମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଏକତୋ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା। ଏକଞ୍ଚ ପନ ମଞ୍ଞେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ପନ ନୋ ହିତଟ୍ଠେନ ନିରନ୍ତରଟ୍ଠେନ ଅୱିଗ୍ଗହଟ୍ଠେନ ସମଗ୍ଗଟ୍ଠେନ ଏକମେୱାତି ଦସ୍ସେତି। କଥଂ ପନେତଂ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇତରେସଂ ଚିତ୍ତୱସେନ ୱତ୍ତିଂସୁତି? ଏକସ୍ସ ପତ୍ତେ ମଲଂ ଉଟ୍ଠହତି, ଏକସ୍ସ ଚୀୱରଂ କିଲିଟ୍ଠଂ ହୋତି, ଏକସ୍ସ ପରିଭଣ୍ଡକମ୍ମଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ପତ୍ତେ ମଲଂ ଉଟ୍ଠିତଂ, ତେନ ମମାୱୁସୋ, ପତ୍ତେ ମଲଂ ଉଟ୍ଠିତଂ ପଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତେ ଇତରେ ମୟ୍ହଂ ଚୀୱରଂ କିଲିଟ୍ଠଂ ଧୋୱିତବ୍ବଂ, ମୟ୍ହଂ ପରିଭଣ୍ଡଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦାରୂନି ଆହରିତ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପତ୍ତକଟାହେ ପରିଭଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ଚୀୱରଂ ୱା ଧୋୱନ୍ତି, ପରିଭଣ୍ଡଂ ୱା କରୋନ୍ତି। ମମାୱୁସୋ, ଚୀୱରଂ କିଲିଟ୍ଠଂ ଧୋୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ମମ ପଣ୍ଣସାଲା ଉକ୍ଲାପା ପରିଭଣ୍ଡଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଠମତରଂ ଆରୋଚିତେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

୩୨୭।ସାଧୁସାଧୁ, ଅନୁରୁଦ୍ଧାତି ଭଗୱା ହେଟ୍ଠା ନ ଚ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡକେନ କିଲମିମ୍ହାତି ୱୁତ୍ତେ ନ ସାଧୁକାରମଦାସି। କସ୍ମା? ଅୟଞ୍ହି କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ନାମ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଅପାୟଲୋକେପି ଦେୱମନୁସ୍ସଲୋକେପି ଆଚିଣ୍ଣସମାଚିଣ୍ଣୋୱ। ଅୟଂ ପନ ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ୱିୱାଦପକ୍ଖନ୍ଦୋ, ଅପାୟଲୋକେ ଦେୱମନୁସ୍ସଲୋକେପି ଇମେ ସତ୍ତା ପଟିୱିରୁଦ୍ଧା ଏୱ, ଏତେସଂ ସାମଗ୍ଗିକାଲୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ, କଦାଚିଦେୱ ହୋତୀତି ସମଗ୍ଗୱାସସ୍ସ ଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତା ଇଧ ଭଗୱା ସାଧୁକାରମଦାସି। ଇଦାନି ତେସଂ ଅପ୍ପମାଦଲକ୍ଖଣଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ କଚ୍ଚିପନ ୱୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱୋତି ନିପାତମତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ୱା, କଚ୍ଚି ତୁମ୍ହେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅମ୍ହାକନ୍ତି ଅମ୍ହେସୁ ତୀସୁ ଜନେସୁ। ପିଣ୍ଡାୟ ପଟିକ୍କମତୀତି ଗାମେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତି। ଅୱକ୍କାରପାତିନ୍ତି ଅତିରେକପିଣ୍ଡପାତଂ ଅପନେତ୍ୱା ଠପନତ୍ଥାୟ ଏକଂ ସମୁଗ୍ଗପାତିଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଠପେତି।

ଯୋ ପଚ୍ଛାତି ତେ କିର ଥେରା ନ ଏକତୋୱ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ପୱିସନ୍ତି, ଫଲସମାପତ୍ତିରତା ହେତେ। ପାତୋୱ ସରୀରପ୍ପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେତ୍ୱା ସେନାସନଂ ପୱିସିତ୍ୱା କାଲପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତି। ତେସୁ ଯୋ ପଠମତରଂ ନିସିନ୍ନୋ ଅତ୍ତନୋ କାଲପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ପଠମତରଂ ଉଟ୍ଠାତି; ସୋ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ପଟିନିୱତ୍ତୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଜାନାତି – ‘‘ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ପଚ୍ଛା, ଅହଂ ପଠମତରଂ ଆଗତୋ’’ତି। ଅଥ ପତ୍ତଂ ପିଦହିତ୍ୱା ଆସନପଞ୍ଞାପନାଦୀନି କତ୍ୱା ଯଦି ପତ୍ତେ ପଟିୱିସମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି। ଯଦି ଅତିରେକଂ ହୋତି, ଅୱକ୍କାରପାତିୟଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପାତିଂ ପିଧାୟ ଭୁଞ୍ଜତି। କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ୱୋଦକଂ କତ୍ୱା ଥୱିକାୟ ଓସାପେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସତି। ଦୁତିୟୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱାୱ ଜାନାତି – ‘‘ଏକୋ ପଠମଂ ଆଗତୋ, ଏକୋ ପଚ୍ଛତୋ’’ତି। ସୋ ସଚେ ପତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ପମାଣମେୱ ହୋତି, ଭୁଞ୍ଜତି। ସଚେ ମନ୍ଦଂ, ଅୱକ୍କାରପାତିତୋ ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି। ସଚେ ଅତିରେକଂ ହୋତି, ଅୱକ୍କାରପାତିୟଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପମାଣମେୱ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପୁରିମତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସତି। ତତିୟୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱାୱ ଜାନାତି – ‘‘ଦ୍ୱେ ପଠମଂ ଆଗତା, ଅହଂ ପଚ୍ଛତୋ’’ତି। ସୋପି ଦୁତିୟତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ୱୋଦକଂ କତ୍ୱା ଥୱିକାୟ ଓସାପେତ୍ୱା ଆସନାନି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଟିସାମେତି; ପାନୀୟଘଟେ ୱା ପରିଭୋଜନୀୟଘଟେ ୱା ଅୱସେସଂ ଉଦକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଘଟେ ନିକୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅୱକ୍କାରପାତିୟଂ ସଚେ ଅୱସେସଭତ୍ତଂ ହୋତି, ତଂ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଜହିତ୍ୱା ପାତିଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପଟିସାମେତି; ଭତ୍ତଗ୍ଗଂ ସମ୍ମଜ୍ଜତି। ତତୋ କଚୱରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ସମ୍ମଜ୍ଜନିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉପଚିକାହି ମୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସତି। ଇଦଂ ଥେରାନଂ ବହିୱିହାରେ ଅରଞ୍ଞେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚକରଣଟ୍ଠାନେ ଭୋଜନସାଲାୟଂ ୱତ୍ତଂ। ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟ, ‘‘ଯୋ ପଚ୍ଛା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯୋ ପସ୍ସତୀତିଆଦି ପନ ନେସଂ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ୱତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ୱଚ୍ଚଘଟନ୍ତି ଆଚମନକୁମ୍ଭିଂ। ରିତ୍ତନ୍ତି ରିତ୍ତକଂ। ତୁଚ୍ଛନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅୱିସୟ୍ହନ୍ତି ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ, ଅତିଭାରିୟଂ। ହତ୍ଥୱିକାରେନାତି ହତ୍ଥସଞ୍ଞାୟ। ତେ କିର ପାନୀୟଘଟାଦୀସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ତୁଚ୍ଛକଂ ଗହେତ୍ୱା ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଧୋୱିତ୍ୱା ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ତୀରେ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ହତ୍ଥୱିକାରେନ ଆମନ୍ତେନ୍ତି, ଓଦିସ୍ସ ୱା ଅନୋଦିସ୍ସ ୱା ସଦ୍ଦଂ ନ କରୋନ୍ତି। କସ୍ମା ଓଦିସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ନ କରୋନ୍ତି? ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଦ୍ଦୋ ବାଧେୟ୍ୟାତି। କସ୍ମା ଅନୋଦିସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ନ କରୋନ୍ତି? ଅନୋଦିସ୍ସ ସଦ୍ଦେ ଦିନ୍ନେ, ‘‘ଅହଂ ପୁରେ, ଅହଂ ପୁରେ’’ତି ଦ୍ୱେପି ନିକ୍ଖମେୟ୍ୟୁଂ, ତତୋ ଦ୍ୱୀହି କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମେ ତତିୟସ୍ସ କମ୍ମଚ୍ଛେଦୋ ଭୱେୟ୍ୟ। ସଂୟତପଦସଦ୍ଦୋ ପନ ହୁତ୍ୱା ଅପରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦିୱାଟ୍ଠାନସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନ ଦିଟ୍ଠଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ହତ୍ଥସଞ୍ଞଂ କରୋତି, ତାୟ ସଞ୍ଞାୟ ଇତରୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ତତୋ ଦ୍ୱେ ଜନା ହତ୍ଥେନ ହତ୍ଥଂ ସଂସିବ୍ବନ୍ତା ଦ୍ୱୀସୁ ହତ୍ଥେସୁ ଠପେତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟାହ – ‘‘ହତ୍ଥୱିକାରେନ ଦୁତିୟଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ହତ୍ଥୱିଲଙ୍ଘକେନ ଉପଟ୍ଠପେମା’’ତି।

ପଞ୍ଚାହିକଂ ଖୋ ପନାତି ଚାତୁଦ୍ଦସେ ପନ୍ନରସେ ଅଟ୍ଠମିଯନ୍ତି ଇଦଂ ତାୱ ପକତିଧମ୍ମସ୍ସୱନମେୱ, ତଂ ଅଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚମେ ପଞ୍ଚମେ ଦିୱସେ ଦ୍ୱେ ଥେରା ନାତିୱିକାଲେ ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତଯୋପି ନିସୀଦିତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ ପିଟକାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି , ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି, ତେସଂ ଏୱଂ କରୋନ୍ତାନଂଯେୱ ଅରୁଣଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ତାୱତା ଥେରେନ ଭଗୱତା ଅପ୍ପମାଦଲକ୍ଖଣଂ ପୁଚ୍ଛିତେନ ପମାଦଟ୍ଠାନେସ୍ୱେୱ ଅପ୍ପମାଦଲକ୍ଖଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞେସଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ପୱିସନକାଲୋ, ନିକ୍ଖମନକାଲୋ, ନିୱାସନପରିୱତ୍ତନଂ, ଚୀୱରପାରୁପନଂ, ଅନ୍ତୋଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରଣଂ ଧମ୍ମକଥନଂ, ଅନୁମୋଦନଂ , ଗାମତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚକରଣଂ, ପତ୍ତଧୋୱନଂ, ପତ୍ତଓସାପନଂ, ପତ୍ତଚୀୱରପଟିସାମନନ୍ତି ପପଞ୍ଚକରଣଟ୍ଠାନାନି ଏତାନି। ତସ୍ମା ଥେରୋ ଅମ୍ହାକଂ ଏତ୍ତକଂ ଠାନଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପମାଦକାଲୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପମାଦଟ୍ଠାନେସ୍ୱେୱ ଅପ୍ପମାଦଲକ୍ଖଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି।

୩୨୮। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁନ ଅତ୍ଥି ପନ ୱୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଉତ୍ତରି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମାତି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମତୋ ଉତ୍ତରି। ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋତି ଅରିଯଭାୱକରଣସମତ୍ଥୋ ଞାଣୱିସେସୋ। କିଞ୍ହି ନୋ ସିଯା, ଭନ୍ତେତି କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ନାଧିଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଧିଗତୋଯେୱାତି। ଯାୱ ଦେୱାତି ଯାୱ ଏୱ।

୩୨୯। ଏୱଂ ପଠମଜ୍ଝାନାଧିଗମେ ବ୍ୟାକତେ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀନି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏତସ୍ସ ପନ ୱୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମତିକ୍କମାଯାତି ସମତିକ୍କମତ୍ଥାଯ। ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଯାତି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ଥାଯ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପଚ୍ଛିମପଞ୍ହେ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରଞାଣଦସ୍ସନୱସେନ ଅଧିଗତଂ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋତି ଆହ। ଥେରୋପି ପୁଚ୍ଛାନୁରୂପେନେୱ ବ୍ୟାକାସି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ୱେଦଯିତସୁଖତୋ ଅୱେଦଯିତସୁଖଂ ସନ୍ତତରଂ ପଣୀତତରଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ଉତ୍ତରିତରଂ ୱା ପଣୀତତରଂ ୱା ନ ସମନୁପସ୍ସାମାତି ଆହ।

୩୩୦।ଧମ୍ମିଯା କଥାଯାତି ସାମଗ୍ଗିରସାନିସଂସପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ। ସଙ୍ଖେପି ତେ ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ପରିନିଟ୍ଠିତକିଚ୍ଚା, ତେନ ତେସଂ ପଟିୱେଧତ୍ଥାଯ କିଞ୍ଚି କଥେତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି। ସାମଗ୍ଗିରସେନ ପନ ଅଯଞ୍ଚ ଅଯଞ୍ଚ ଆନିସଂସୋତି ସାମଗ୍ଗିରସାନିସଂସମେୱ ନେସଂ ଭଗୱା କଥେସି। ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୁସଂଯାଯିତ୍ୱାତି ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା। ତେ କିର ଭଗୱତୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଅଗମଂସୁ, ଅଥ ଭଗୱା ୱିହାରସ୍ସ ପରିୱେଣପରିଯନ୍ତଂ ଗତକାଲେ, ''ଆହରଥ ମେ ପତ୍ତଚୀୱରଂ, ତୁମ୍ହେ ଇଧେୱ ତିଟ୍ଠଥା''ତି ପଚ୍ଚାମି। ତତୋ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱାତି ତତୋ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା। କିଂ ନୁ ଖୋ ମଯଂ ଆଯସ୍ମତୋତି ଭଗୱନ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଦୀନି ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱାପି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣକଥାଯ ଅଟ୍ଟିଯମାନା ଅଧିଗମପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ଆହଂସୁ। ଇମାସଞ୍ଚ ଇମାସଞ୍ଚାତି ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାନଂ। ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ୱିଦିତୋତି ଅଜ୍ଜ ମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଲୋକିଯସମାପତ୍ତିଯା ୱୀତିନାମେସୁଂ, ଅଜ୍ଜ ଲୋକୁତ୍ତରାଯାତି ଏୱଂ ଚିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱିଦିତଂ। ଦେୱତାପି ମେତି, ଭନ୍ତେ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଅଜ୍ଜ ଅଯ୍ୟୋ ନନ୍ଦିଯତ୍ଥେରୋ, ଅଜ୍ଜ ଅଯ୍ୟୋ କିମିଲତ୍ଥେରୋ ଇମାଯ ଚ ଇମାଯ ଚ ସମାପତ୍ତିଯା ୱୀତିନାମେସୀତି ଏୱମାରୋଚେସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ହାଭିପୁଟ୍ଠେନାତି ତମ୍ପି ମଯା ସଯଂ ୱିଦିତନ୍ତି ୱା ଦେୱତାହି ଆରୋଚିତନ୍ତି ୱା ଏତ୍ତକେନେୱ ମୁଖଂ ମେ ସଜ୍ଜନ୍ତି କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅପୁଟ୍ଠେନେୱ ମେ ନ କଥିତଂ। ଭଗୱତା ପନ ପଞ୍ହାଭିପୁଟ୍ଠେନ ପଞ୍ହଂ ଅଭିପୁଚ୍ଛିତେନ ସତା ବ୍ୟାକତଂ, ତତ୍ର ମେ କିଂ ନ ରୋଚଥାତି ଆହ।

୩୩୧।ଦୀଘୋତି ''ମଣି ମାଣିୱରୋ ଦୀଘୋ, ଅଥୋ ସେରୀସକୋ ସହା''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୯୩) ଏୱଂ ଆଗତୋ ଅଟ୍ଠୱୀସତିଯା ଯକ୍ଖସେନାପତୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ଏକୋ ଦେୱରାଜା। ପରଜନୋତି ତସ୍ସେୱ ଯକ୍ଖସ୍ସ ନାମଂ। ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ସୋ କିର ୱେସ୍ସୱଣେନ ପେସିତୋ ଏତଂ ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ସଯଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗିଞ୍ଜକାୱସଥତୋ ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ଦିସ୍ୱା ଭଗୱା ଅତ୍ତନା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନେ ତିଣ୍ଣଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଜ୍ଜ ମହତୀ ଧମ୍ମଦେସନା ଭୱିସ୍ସତି। ମଯାପି ତସ୍ସା ଦେସନାଯ ଭାଗିନା ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଅଦିସ୍ସମାନେନ କାଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଦାନୁପଦିକୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସହରି ଗଚ୍ଛନ୍ତେପି ନ ଗତୋ, – ''ଇମେ ଥେରା କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପନ ତତ୍ଥେୱ ଠିତୋ। ଅଥ ତେ ଦ୍ୱେ ଥେରେ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରଂ ପଲିୱେଠେନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, – ''ଇମେ ଥେରା ଭଗୱନ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଦଯୋ ସବ୍ବଗୁଣେ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱାପି ଭଗୱତୋୱ ମଚ୍ଛରାଯନ୍ତି, ନ ସହନ୍ତି, ଅତିୱିଯ ନିଲୀଯନ୍ତି ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି, ନ ଦାନି ତେସଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁଂ ଦସ୍ସାମି, ପଥୱିତୋ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଏତେସଂ ଗୁଣେ ପକାସେସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି।

ଲାଭା ୱତ, ଭନ୍ତେତି ଯେ, ଭନ୍ତେ, ୱଜ୍ଜିରଟ୍ଠୱାସିନୋ ଭଗୱନ୍ତଞ୍ଚ ଇମେ ଚ ତଯୋ କୁଲପୁତ୍ତେ ପସ୍ସିତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ୱନ୍ଦିତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଦାତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ତେସଂ ଲାଭା, ଭନ୍ତେ, ୱଜ୍ଜୀନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାତି ସୋ କିର ଅତ୍ତନୋ ଯକ୍ଖାନୁଭାୱେନ ମହନ୍ତଂ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ସକଲଂ ୱଜ୍ଜିରଟ୍ଠଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତୋ ତଂ ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେସି। ତେନ ଚସ୍ସ ତେସୁ ରୁକ୍ଖପବ୍ବତାଦୀସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଭୁମ୍ମା ଦେୱତା ସଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସୋସୁଂ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା''ତି। ଅନୁସ୍ସାୱେସୁନ୍ତି ମହନ୍ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସାୱେସୁଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାତି ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠବ୍ରହ୍ମଲୋକା।

ତଞ୍ଚେପି କୁଲନ୍ତି, ‘‘ଅମ୍ହାକଂ କୁଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇମେ କୁଲପୁତ୍ତା ପବ୍ବଜିତା ଏୱଂ ସୀଲୱନ୍ତୋ ଗୁଣୱନ୍ତୋ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମା’’ତି ଏୱଂ ତଞ୍ଚେପି କୁଲଂ ଏତେ ତଯୋ କୁଲପୁତ୍ତେ ପସନ୍ନଚିତ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରେଯ୍ୟାତି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇତି ଭଗୱା ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଚୂଳଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ମହାଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୩୨।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଦାଯେତି ଇଦଂ ୱସନଟ୍ଠାନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞେସୁ ହି ସୁତ୍ତେସୁ, ‘‘ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ’’ତି ଏୱଂ ପଠମଂ ଗୋଚରଗାମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ମହାଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ ଗୋଚରଗାମୋ ଅନିବଦ୍ଧୋ, କୋଚିଦେୱ ଗୋଚରଗାମୋ ଭୱିସ୍ସତି। ତସ୍ମା ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ପରିଦୀପିତଂ। ଅରଞ୍ଞନିଦାନକଂ ନାମେତଂ ସୁତ୍ତନ୍ତି। ସମ୍ବହୁଲେହୀତି ବହୁକେହି। ଅଭିଞ୍ଞାତେହି ଅଭିଞ୍ଞାତେହୀତି ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିସ୍ସୁତେହି ପାକଟେହି। ଥେରେହି ସାୱକେହି ସଦ୍ଧିନ୍ତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରାଦୀହି ଥିରକାରକେହେୱ ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଥେରେହି, ସୱନନ୍ତେ ଜାତତ୍ତା ସାୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ। ଇଦାନି ତେ ଥେରେ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ଆଯସ୍ମତା ଚ ସାରିପୁତ୍ତେନାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲାଦୀହି ଗୁଣେହି ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଅଭିଞ୍ଞାତୋ। ଚକ୍ଖୁମନ୍ତାନଂ ଗଗନମଜ୍ଝେ ଠିତୋ ସୂରିଯୋ ୱିଯ ଚନ୍ଦୋ ୱିଯ, ସମୁଦ୍ଦତୀରେ ଠିତାନଂ ସାଗରୋ ୱିଯ ଚ ପାକଟୋ ପଞ୍ଞାତୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚସ୍ସ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଆଗତଗୁଣୱସେନେୱ ମହନ୍ତତା ୱେଦିତବ୍ବା, ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଧମ୍ମଦାଯାଦସୁତ୍ତଂ ଅନଙ୍ଗଣସୁତ୍ତଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତଂ ସୀହନାଦସୁତ୍ତଂ ରଥୱିନୀତଂ ମହାହତ୍ଥିପଦୋପମଂ ମହାୱେଦଲ୍ଲଂ ଚାତୁମସୁତ୍ତଂ ଦୀଘନଖଂ ଅନୁପଦସୁତ୍ତଂ ସେୱିତବ୍ବାସେୱିତବ୍ବସୁତ୍ତଂ ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପାରିସୁଦ୍ଧି ସମ୍ପସାଦନୀଯଂ ସଙ୍ଗୀତିସୁତ୍ତଂ ଦସୁତ୍ତରସୁତ୍ତଂ ପୱାରଣାସୁତ୍ତଂ (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୫ ଆଦଯୋ) ସୁସିମସୁତ୍ତଂ ଥେରପଞ୍ହସୁତ୍ତଂ ମହାନିଦ୍ଦେସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗୋ ଥେରସୀହନାଦସୁତ୍ତଂ ଅଭିନିକ୍ଖମନଂ ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଇମେସମ୍ପି ସୁତ୍ତାନଂ ୱସେନ ଥେରସ୍ସ ମହନ୍ତତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତଦଗ୍ଗସ୍ମିଞ୍ହି, ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମହାପଞ୍ଞାନଂ ଯଦିଦଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୮୮-୧୮୯) ୱୁତ୍ତଂ।

ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋପି ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ଚେୱ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଆଗତଗୁଣେହି ଚ ଥେରୋ ୱିଯ ଅଭିଞ୍ଞାତୋ ପାକଟୋ ମହା। ଅପିଚସ୍ସ ଅନୁମାନସୁତ୍ତଂ, ଚୂଳତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ ମାରତଜ୍ଜନିଯସୁତ୍ତଂ ପାସାଦକମ୍ପନଂ ସକଲଂ ଇଦ୍ଧିପାଦସଂଯୁତ୍ତଂ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦଦମନଂ ଯମକପାଟିହାରିଯକାଲେ ଦେୱଲୋକଗମନଂ ୱିମାନୱତ୍ଥୁ ପେତୱତ୍ଥୁ ଥେରସ୍ସ ଅଭିନିକ୍ଖମନଂ ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଇମେସମ୍ପି ୱସେନ ମହନ୍ତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ । ଏତଦଗ୍ଗସ୍ମିଞ୍ହି, ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୯୦) ୱୁତ୍ତଂ।

ମହାକସ୍ସପୋପି ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ଚେୱ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଆଗତଗୁଣେହି ଚ ଥେରୋ ୱିଯ ଅଭିଞ୍ଞାତୋ ପାକଟୋ ମହା। ଅପିଚସ୍ସ ଚୀୱରପରିୱତ୍ତନସୁତ୍ତଂ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରସୁତ୍ତଂ (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪ ଆଦଯୋ) ଚନ୍ଦୋପମଂ ସକଲଂ କସ୍ସପସଂଯୁତ୍ତଂ ମହାଅରିଯୱଂସସୁତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ ଅଭିନିକ୍ଖମନଂ ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଇମେସମ୍ପି ୱସେନ ମହନ୍ତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତଦଗ୍ଗସ୍ମିଞ୍ହି, ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧୁତୱାଦାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାକସ୍ସପୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୯୧) ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋପି ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ଚେୱ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଆଗତଗୁଣେହି ଚ ଥେରୋ ୱିଯ ଅଭିଞ୍ଞାତୋ ପାକଟୋ ମହା। ଅପିଚସ୍ସ ଚୂଳଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ନଳକପାନସୁତ୍ତଂ ଅନୁତ୍ତରିଯସୁତ୍ତଂ ଉପକ୍କିଲେସସୁତ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧସଂଯୁତ୍ତଂ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କସୁତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ ଅଭିନିକ୍ଖମନଂ ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଇମେସମ୍ପି ୱସେନ ମହନ୍ତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତଦଗ୍ଗସ୍ମିଞ୍ହି, ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଯଦିଦଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୯୨) ୱୁତ୍ତଂ।

ଆଯସ୍ମତା ଚ ରେୱତେନାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଦ୍ୱେ ରେୱତା ଖଦିରୱନିଯରେୱତୋ ଚ କଙ୍ଖାରେୱତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଖଦିରୱନିଯରେୱତୋ ଧମ୍ମସେନାପତିତ୍ଥେରସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତିକୋ, ନ ସୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ‘‘ଅକପ୍ପିଯୋ ଗୁଳୋ, ଅକପ୍ପିଯା ମୁଗ୍ଗା’’ତି (ମହାୱ। ୨୭୨) ଏୱଂ କଙ୍ଖାବହୁଲୋ ପନ ଥେରୋ ଇଧ ରେୱତୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସୋପି ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ଚେୱ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଆଗତଗୁଣେହି ଚ ଥେରୋ ୱିଯ

ଅଭିଞ୍ଞାତୋ ପାକଟୋ ମହା। ଅପିଚସ୍ସ ଅଭିନିକ୍ଖମନେନପି ଏତଦଗ୍ଗେନପି ମହନ୍ତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତଦଗ୍ଗସ୍ମିଞ୍ହି, ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଝାଯୀନଂ ଯଦିଦଂ କଙ୍ଖାରେୱତୋ''ତି (ଅ. ନି. ୧.୨୦୪) ୱୁତ୍ତଂ।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ଚେୱ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଆଗତଗୁଣେହି ଚ ଥେରୋ ୱିଯ ଅଭିଞ୍ଞାତୋ ପାକଟୋ ମହା। ଅପିଚସ୍ସ ସେକ୍ଖସୁତ୍ତଂ ବାହିତିକସୁତ୍ତଂ ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାଯଂ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ବହୁଧାତୁକଂ ଚୂଳସୁଞ୍ଞତଂ ମହାସୁଞ୍ଞତଂ ଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତସୁତ୍ତଂ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତଂ ମହାନିଦାନଂ ମହାପରିନିବ୍ବାନଂ ସୁଭସୁତ୍ତଂ ଚୂଳନିଯଲୋକଧାତୁସୁତ୍ତଂ ଅଭିନିକ୍ଖମନଂ ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଇମେସମ୍ପି ୱସେନ ମହନ୍ତଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତଦଗ୍ଗସ୍ମିଞ୍ହି, ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଯଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ''ତି (ଅ. ନି. ୧.୨୧୯-୨୨୩) ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଞ୍ଞେହି ଚ ଅଭିଞ୍ଞାତେହି ଅଭିଞ୍ଞାତେହୀତି ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତେହେୱ, ଅଞ୍ଞେହି ଚ ମହାଗୁଣତାଯ ପାକଟେହି ଅଭିଞ୍ଞାତେହି ବହୂହି ଥେରେହି ସାୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱା ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଦାଯେ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଯସ୍ମା ହି ସାରିପୁତ୍ତୋ ସଯଂ ମହାପଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ମହାପଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ତଦା ଦସବଲଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିହାସି। ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ସଯଂ ଇଦ୍ଧିମା, ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ସଯଂ ଧୁତୱାଦୋ, ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ସଯଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକୋ, ଆଯସ୍ମା ରେୱତୋ ସଯଂ ଝାନାଭିରତୋ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସଯଂ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ବହୁସ୍ସୁତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ତଦା ଦସବଲଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିହାସି, ଏୱଂ ତଦା ଏତେ ଚ ଅଞ୍ଞେ ଚ ଅଭିଞ୍ଞାତା ମହାଥେରା ତିଂସସହସ୍ସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଦସବଲଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିହରିଂସୂତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ଫଲସମାପତ୍ତିୱିୱେକତୋ ୱୁଟ୍ଠିତୋ। ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ଥେରୋ କିର ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ପଚ୍ଛିମଲୋକଧାତୁଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ୱନନ୍ତେ କୀଳନ୍ତସ୍ସ ମତ୍ତଖତ୍ତିଯସ୍ସ କଣ୍ଠତୋ ପତମାନଂ କୁଣ୍ଡଲଂ ୱିଯ, ସଂହରିତ୍ୱା ସମୁଗ୍ଗେ ପକ୍ଖିପମାନଂ ରତ୍ତକମ୍ବଲଂ ୱିଯ, ମଣିନାଗଦନ୍ତତୋ ପତମାନଂ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକଂ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ୱିଯ ଚ ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛମାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣପଣ୍ଣାସଯୋଜନଂ ସୂରିଯମଣ୍ଡଲଂ ଅଦ୍ଦସ। ତଦନନ୍ତରଂ ପାଚୀନଲୋକଧାତୁଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନେମିଯଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତଯମାନଂ ରଜତଚକ୍କଂ ୱିଯ, ରଜତକୂଟତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ ଖୀରଧାରାମଣ୍ଡଂ ୱିଯ, ସପକ୍ଖେ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ଗଗନତଲେ ପକ୍ଖନ୍ଦମାନଂ ସେତହଂସଂ ୱିଯ ଚ ମେଘୱଣ୍ଣାଯ ସମୁଦ୍ଦକୁଚ୍ଛିତୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଚୀନଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ସସଲକ୍ଖଣପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଏକୂନପଣ୍ଣାସଯୋଜନଂ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ଅଦ୍ଦସ। ତତୋ ସାଲୱନଂ ଓଲୋକେସି। ତସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସାଲରୁକ୍ଖା ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଗ୍ଗା ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲା ଦୁକୂଲପାରୁତା ୱିଯ, ମୁତ୍ତାକଲାପୱିନଦ୍ଧା ୱିଯ ଚ ୱିରୋଚିଂସୁ। ଭୂମିତଲଂ ପୁପ୍ଫସନ୍ଥରପୂଜାଯ ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ୱିଯ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିପତନ୍ତେନ ପୁପ୍ଫରେଣୁନା ଲାଖାରସେନ ସିଞ୍ଚମାନଂ ୱିଯ ଚ ଅହୋସି। ଭମରମଧୁକରଗଣା କୁସୁମରେଣୁମଦମତ୍ତା ଉପଗାଯମାନା ୱିଯ ୱନନ୍ତରେସୁ ୱିଚରନ୍ତି। ତଦା ଚ ଉପୋସଥଦିୱସୋୱ ହୋତି। ଅଥ ଥେରୋ, ''କାଯ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ରତିଯା ୱୀତିନାମେସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି, ଅରିଯସାୱକା ଚ ନାମ ପିଯଧମ୍ମସ୍ସୱନା ହୋନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଅଜ୍ଜ ମଯ୍ହଂ ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ଧମ୍ମସେନାପତିତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମରତିଯା ୱୀତିନାମେସ୍ସାମୀ''ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପନ ଏକକୋୱ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ''ମଯ୍ହଂ ପିଯସହାଯଂ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମି।

ଏୱମାୱୁସୋତିଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋତି ଥେରୋପି ଯସ୍ମା ପିଯଧମ୍ମସ୍ସୱନୋୱ ଅରିଯସାୱକୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ, ମଯ୍ହଂ ସୀସଂ ୱା ରୁଜତି ପିଟ୍ଠି ୱାତି କିଞ୍ଚି ଲେସାପଦେସଂ ଅକତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠହଦଯୋୱ, ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତିଆଦିମାହ। ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଚ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅନୁବନ୍ଧି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦ୍ୱେ ମହାଥେରା ପଟିପାଟିଯା ଠିତାନି ଦ୍ୱେ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲାନି ୱିଯ, ଦ୍ୱେ ସୂରିଯମଣ୍ଡଲାନି ୱିଯ, ଦ୍ୱେ ଛଦ୍ଦନ୍ତନାଗରାଜାନୋ ୱିଯ, ଦ୍ୱେ ସୀହା ୱିଯ, ଦ୍ୱେ ବ୍ୟଗ୍ଘା ୱିଯ ଚ ୱିରୋଚିଂସୁ। ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ଦ୍ୱେ ମହାଥେରେ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଲୋକଧାତୁଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସୂରିଯଂ ୱନନ୍ତଂ ପୱିସନ୍ତଂ ୱିଯ, ପାଚୀନଲୋକଧାତୁଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଚନ୍ଦଂ ୱନନ୍ତତୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ୱିଯ, ସାଲୱନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲମେୱ ସାଲୱନଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ଉପୋସଥଦିୱସୋ, ଇମେ ଚ ମେ ଜେଟ୍ଠଭାତିକା ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମହନ୍ତେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅହମ୍ପି ଧମ୍ମସ୍ସୱନସ୍ସ ଭାଗୀ ଭୱିସ୍ସାମୀତି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ମହାଥେରାନଂ ପଦାନୁପଦିକୋ ହୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂ''ତି। ଉପସଙ୍କମିଂସୂତି। ପଟିପାଟିଯା ଠିତା ତଯୋ ଚନ୍ଦା ୱିଯ, ସୂରିଯା ୱିଯ, ସୀହା ୱିଯ ଚ ୱିରୋଚମାନା ଉପସଙ୍କମିଂସୁ।

୩୩୩। ଏୱଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତେ ପନ ତେ ମହାଥେରେ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅତ୍ତନୋ ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋୱେୱ ଦିସ୍ୱା, ''ଅଜ୍ଜ ମହନ୍ତଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ମଯାପି ତସ୍ସ ଭାଗିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ଖୋ ପନ ଏକକୋୱ ଗମିସ୍ସାମି, ମଯ୍ହଂ ପିଯସହାଯମ୍ପି ରେୱତତ୍ଥେରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ସବ୍ବଂ

ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପସଙ୍କମନେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତି ତେ ଦ୍ୱେ ଜନା ପଟିପାଟିୟା ଠିତା ଦ୍ୱେ ଚନ୍ଦା ୱିୟ, ସୂରିୟା ୱିୟ, ସୀହା ୱିୟ ଚ ୱିରୋଚମାନା ଉପସଙ୍କମିଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ''ତିଆଦି । ଦିସ୍ୱାନ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚାତି ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ କଥାଉପଚାରଂ ସମ୍ପତ୍ତମେତଂ, ''ଏତୁ ଖୋ ଆୟସ୍ମା''ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ରମଣୀୟଂ, ଆୱୁସୋତି ଏତ୍ଥ ଦୁୱିଧଂ ରାମଣେୟ୍ୟକଂ ୱନରାମଣେୟ୍ୟକଂ ପୁଗ୍ଗଲରାମଣେୟ୍ୟକଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ୱନଂ ନାମ ନାଗସଲଳସାଲଚମ୍ପକାଦୀହି ସଞ୍ଛନ୍ନଂ ହୋତି ବହଲଚ୍ଛାୟଂ ପୁପ୍ଫଫଲୂପଗଂ ୱିୱିଧରୁକ୍ଖଂ ଉଦକସମ୍ପନ୍ନଂ ଗାମତୋ ନିସ୍ସଟଂ, ଇଦଂ ୱନରାମଣେୟ୍ୟକଂ ନାମ। ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ –

''ରମଣୀୟାନି ଅରଞ୍ଞାନି, ୟତ୍ଥ ନ ରମତୀ ଜନୋ;

ୱୀତରାଗା ରମିସ୍ସନ୍ତି, ନ ତେ କାମଗୱେସିନୋ''ତି। (ଧ। ପ। ୯୯);

ୱନଂ ପନ ସଚେପି ଉଜ୍ଜଙ୍ଗଲେ ହୋତି ନିରୁଦକଂ ୱିରଲଚ୍ଛାୟଂ କଣ୍ଟକସମାକିଣ୍ଣଂ, ବୁଦ୍ଧାଦୟୋପେତ୍ଥ ଅରିୟା ୱିହରନ୍ତି, ଇଦଂ ପୁଗ୍ଗଲରାମଣେୟ୍ୟକଂ ନାମ। ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଗାମେ ୱା ୟଦି ୱାରଞ୍ଞେ, ନିନ୍ନେ ୱା ୟଦି ୱା ଥଲେ;

ୟତ୍ଥ ଅରହନ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତି, ତଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୯୮);

ଇଧ ପନ ତଂ ଦୁୱିଧମ୍ପି ଲବ୍ଭତି। ତଦା ହି ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଂ ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲଂ ହୋତି କୁସୁମଗନ୍ଧସୁଗନ୍ଧଂ, ସଦେୱକେ ଚେତ୍ଥ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତିଂସସହସ୍ସମତ୍ତେହି ଅଭିଞ୍ଞାତଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହରତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ''ରମଣୀୟଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନ''ନ୍ତି।

ଦୋସିନାତି ଦୋସାପଗତା, ଅବ୍ଭଂ ମହିକା ଧୂମୋ ରଜୋ ରାହୂତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ୱିରହିତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲାତି ସବ୍ବତ୍ଥ ପାଲିଫୁଲ୍ଲା, ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଅଗ୍ଗା ଅପୁପ୍ଫିତଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଦିବ୍ବା ମଞ୍ଞେ ଗନ୍ଧା ସମ୍ପୱନ୍ତୀତି ଦିବ୍ବା ମନ୍ଦାରପୁପ୍ଫକୋୱିଳାରପାରିଚ୍ଛତ୍ତକଚନ୍ଦନଚୁଣ୍ଣଗନ୍ଧା ୱିୟ ସମନ୍ତା ପୱାୟନ୍ତି, ସକ୍କସୁୟାମସନ୍ତୁସିତନିମ୍ମାନରତିପରନିମ୍ମିତମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ଓତିଣ୍ଣଟ୍ଠାନଂ ୱିୟ ୱାୟନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

କଥଂରୂପେନ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦାତି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ତେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଥେରାନଂ ସଙ୍ଘନୱକୋୱ। କସ୍ମା ଥେରୋ ତଂୟେୱ ପଠମଂ ପୁଚ୍ଛତୀତି? ମମାୟିତତ୍ତା। ତେ ହି ଦ୍ୱେ ଥେରା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମମାୟିଂସୁ। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ, ''ମୟା କତ୍ତବ୍ବଂ ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ କରୋତୀ''ତି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ମମାୟି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ମମାୟି, କୁଲଦାରକେ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହାପେସି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ତଥେୱ ଅକାସି। ଏୱଂ ଏକମେକେନ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହାପିତାନି ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଅହେସୁଂ। ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପଣୀତାନି ଚୀୱରାଦୀନିପି ଲଭିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସେୱ ଦେତି।

ଏକୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ବୁଦ୍ଧରତନସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଘରତନସ୍ସ ଚ ପୂଜା ପଞ୍ଞାୟତି, କଥଂ ନୁ ଖୋ ଧମ୍ମରତନଂ ପୂଜିତଂ ନାମ ହୋତୀ''ତି? ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ଭଗୱା ଆହ – ''ସଚେସି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଧମ୍ମରତନଂ ପୂଜିତୁକାମୋ, ଏକଂ ବହୁସ୍ସୁତଂ ପୂଜେହୀ''ତି ବହୁସ୍ସୁତଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଚିକ୍ଖଥାତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୁଚ୍ଛତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ବହୁସ୍ସୁତଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଚିକ୍ଖଥାତି ଆହ। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଥେରଂ ସହସ୍ସଗ୍ଘନିକେନ ଚୀୱରେନ ପୂଜେସି। ଥେରୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଭଗୱା ''କୁତୋ, ଆନନ୍ଦ, ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଆହ। ଏକେନ, ଭନ୍ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ଦିନ୍ନଂ, ଇଦଂ ପନାହଂ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଦାତୁକାମୋତି। ଦେହି, ଆନନ୍ଦାତି। ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ, ଭନ୍ତେତି। ଆଗତକାଲେ ଦେହୀତି। ସିକ୍ଖାପଦଂ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି। କଦା ପନ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଗମିସ୍ସତୀତି? ଦସାହମତ୍ତେନ, ଭନ୍ତେତି। ''ଅନୁଜାନାମି, ଆନନ୍ଦ, ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତୁ''ନ୍ତି (ପାରା। ୪୬୧; ମହାୱ। ୩୪୭) ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ତଥେୱ ୟଂକିଞ୍ଚି ମନାପଂ ଲଭତି, ତଂ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଦେତି। ଏୱଂ ତେ ଥେରା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମମାୟିଂସୁ, ଇତି ମମାୟିତତ୍ତା ପଠମଂ ପୁଚ୍ଛି।

ଅପିଚ ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା ନାମେସା ଖୁଦ୍ଦକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା ହୋତି। ତସ୍ମା ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ପଠମଂ ଆନନ୍ଦଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ଆନନ୍ଦୋ ଅତ୍ତନୋ ପଟିଭାନଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସତି। ତତୋ ରେୱତଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ, ମହାକସ୍ସପଂ, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଅତ୍ତନୋ ପଟିଭାନଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସତି। ତତୋ ପଞ୍ଚପି ଥେରା ମଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ଅହମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ପଟିଭାନଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମୀ''ତି। ଏତ୍ତାୱତାପି ଅୟଂ ଧମ୍ମଦେସନା ସିଖାପ୍ପତ୍ତା

ୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତା ନ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଥ ମଯଂ ସବ୍ବେପି ଦସବଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମ, ସତ୍ଥା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ବ୍ୟାକରିସ୍ସତି। ଏତ୍ତାୱତା ଅଯଂ ଧମ୍ମଦେସନା ସିଖାପ୍ପତ୍ତା ୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି। ଯଥା ହି ଜନପଦମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଅଟ୍ଟୋ ଗାମଭୋଜକଂ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମିଂ ନିଚ୍ଛିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ଜନପଦଭୋଜକଂ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମିଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ମହାୱିନିଚ୍ଛଯଅମଚ୍ଚଂ, ତସ୍ମିଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ସେନାପତିଂ, ତସ୍ମିଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ଉପରାଜଂ, ତସ୍ମିଂ ୱିନିଚ୍ଛିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ରାଜାନଂ ପାପୁଣାତି, ରଞ୍ଞା ୱିନିଚ୍ଛିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଟ୍ଟୋ ଅପରାପରଂ ନ ସଞ୍ଚରତି, ରାଜୱଚନେନେୱ ଛିଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱଂ ଅହଞ୍ହି ପଠମଂ ଆନନ୍ଦଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି…ପେ… ଅଥ ମଯଂ ସବ୍ବେପି ଦସବଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମ, ସତ୍ଥା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ବ୍ୟାକରିସ୍ସତି। ଏତ୍ତାୱତା ଅଯଂ ଧମ୍ମଦେସନା ସିଖାପ୍ପତ୍ତା ୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି। ଏୱଂ ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଥେରୋ ପଠମଂ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି।

ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତୀତି ବହୁ ଅସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି, ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ ପାଳିଅନୁସନ୍ଧିପୁବ୍ବାପରୱସେନ ଉଗ୍ଗହିତଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁତଧରୋତି ସୁତସ୍ସ ଆଧାରଭୂତୋ। ଯସ୍ସ ହି ଇତୋ ଗହିତଂ ଇତୋ ପଲାଯତି, ଛିଦ୍ଦଘଟେ ଉଦକଂ ୱିଯ ନ ତିଟ୍ଠତି, ପରିସମଜ୍ଝେ ଏକଂ ସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା କଥେତୁଂ ୱା ୱାଚେତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କୋତି, ଅଯଂ ନ ସୁତଧରୋ ନାମ। ଯସ୍ସ ପନ ଉଗ୍ଗହିତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗହିତକାଲସଦିସମେୱ ହୋତି, ଦସପି ୱୀସତିପି ୱସ୍ସାନି ସଜ୍ଝାଯଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ନ ନସ୍ସତି, ଅଯଂ ସୁତଧରୋ ନାମ। ସୁତସନ୍ନିଚଯୋତି ସୁତସ୍ସ ସନ୍ନିଚଯଭୂତୋ। ଯଥା ହି ସୁତଂ ହଦଯମଞ୍ଜୂସାଯ ସନ୍ନିଚିତଂ ସିଲାଯଂ ଲେଖା ୱିଯ, ସୁୱଣ୍ଣଘଟେ ପକ୍ଖିତ୍ତସୀହୱସା ୱିଯ ଚ ଅତ୍ଥୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି, ଅଯଂ ସୁତସନ୍ନିଚଯୋ ନାମ। ଧାତାତି ଠିତା ପଗୁଣା। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ହି ଉଗ୍ଗହିତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଧାତଂ ପଗୁଣଂ ନିଚ୍ଚଲିତଂ ନ ହୋତି, ଅସୁକସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା କଥେହୀତି ୱୁତ୍ତେ ସଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ସମନୁଗ୍ଗାହିତ୍ୱା ଜାନିସ୍ସାମୀତି ୱଦତି। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଧାତଂ ପଗୁଣଂ ଭୱଙ୍ଗସୋତସଦିସଂ ହୋତି, ଅସୁକସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା କଥେହୀତି ୱୁତ୍ତେ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତମେୱ କଥେତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଧାତା’’ତି।

ୱଚସା ପରିଚିତାତି ସୁତ୍ତଦସକ-ୱଗ୍ଗଦସକ-ପଣ୍ଣାସଦସକାନଂ ୱସେନ ୱାଚାଯ ସଜ୍ଝାଯିତା। ମନସାନୁପେକ୍ଖିତାତି ଚିତ୍ତେନ ଅନୁପେକ୍ଖିତା, ଯସ୍ସ ୱାଚାଯ ସଜ୍ଝାଯିତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ମନସା ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାକଟଂ ହୋତି। ମହାଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ରୂପଗତଂ ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ୱଚସା ପରିଚିତା ମନସାନୁପେକ୍ଖିତା’’ତି। ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାତି ଅତ୍ଥତୋ ଚ କାରଣତୋ ଚ ପଞ୍ଞାଯ ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା। ପରିମଣ୍ଡଲେହିପଦବ୍ୟଞ୍ଜନେହୀତି ଏତ୍ଥ ପଦମେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, ତଂ ଅକ୍ଖରପାରିପୂରିଂ କତ୍ୱା ଦସୱିଧବ୍ୟଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯୋ ଅପରିହାପେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ପରିମଣ୍ଡଲଂ ନାମ ହୋତି, ଏୱରୂପେହି ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିସତି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଉପାରମ୍ଭକରଂ ସୁତ୍ତଂ ଆହରତି, ତସ୍ସ ଉପମଂ କଥେତି, ତଦତ୍ଥଂ ଓହାରେତି, ଏୱମିଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଏତ୍ଥ ଖିପନ୍ତୋ ଏକପସ୍ସେନେୱ ପରିହରନ୍ତୋ କାଲଂ ଞତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠହତି। ନିକ୍ଖିତ୍ତସୁତ୍ତଂ ପନ ନିକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ତସ୍ସ କଥା ଅପରିମଣ୍ଡଲା ନାମ ହୋତି। ଯୋ ପନ ସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ବହି ଏକପଦମ୍ପି ଅଗନ୍ତ୍ୱା ପାଳିଯା ଅନୁସନ୍ଧିଞ୍ଚ ପୁବ୍ବାପରଞ୍ଚ ଅମକ୍ଖେନ୍ତୋ ଆଚରିଯେହି ଦିନ୍ନନଯେ ଠତ୍ୱା ତୁଲିକାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଯ, ଗମ୍ଭୀରମାତିକାଯ ଉଦକଂ ପେସେନ୍ତୋ ୱିଯ, ପଦଂ କୋଟ୍ଟେନ୍ତୋ ସିନ୍ଧୱାଜାନୀଯୋ ୱିଯ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ କଥା ପରିମଣ୍ଡଲା ନାମ ହୋତି। ଏୱରୂପିଂ କଥଂ ସନ୍ଧାଯ – ‘‘ପରିମଣ୍ଡଲେହି ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧେହୀତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା ଆରଭିତ୍ୱା ଆରଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତୁରିତତୁରିତୋ ଅରଣିଂ ମନ୍ଥେନ୍ତୋ ୱିଯ, ଉଣ୍ହଖାଦନୀଯଂ ଖାଦନ୍ତୋ ୱିଯ, ପାଳିଯା ଅନୁସନ୍ଧିପୁବ୍ବାପରେସୁ ଗହିତଂ ଗହିତମେୱ ଅଗ୍ଗହିତଂ ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ଚ କତ୍ୱା ପୁରାଣପଣ୍ଣନ୍ତରେସୁ ଚରମାନଂ ଗୋଧଂ ଉଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ୱିଯ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପହରନ୍ତୋ ଓସାପେନ୍ତୋ ଓହାଯ ଗଚ୍ଛତି। ଯୋପି ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ କାଲେନ ସୀଘଂ କାଲେନ ଦନ୍ଧଂ କାଲେନ ମହାସଦ୍ଦଂ କାଲେନ ଖୁଦ୍ଦକସଦ୍ଦଂ କରୋତି। ଯଥା ପେତଗ୍ଗି କାଲେନ ଜଲତି, କାଲେନ ନିବ୍ବାଯତି, ଏୱମେୱ ଇଧ ପେତଗ୍ଗିଧମ୍ମକଥିକୋ ନାମ ହୋତି, ପରିସାଯ ଉଟ୍ଠାତୁକାମାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆରଭତି। ଯୋପି କଥେନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିତ୍ଥାଯତି, ନିତ୍ଥୁନନ୍ତୋ କନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଯ କଥେତି, ଇମେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି କଥା ଅପ୍ପବନ୍ଧା ନାମ ହୋତି। ଯୋ ପନ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଆଚରିଯେହି ଦିନ୍ନନଯେ ଠିତୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଧାରଂ କତ୍ୱା ନଦୀସୋତଂ ୱିଯ ପୱତ୍ତେତି, ଆକାସଗଙ୍ଗତୋ ଭସ୍ସମାନଂ ଉଦକଂ ୱିଯ ନିରନ୍ତରଂ କଥଂ ପୱତ୍ତେତି, ତସ୍ସ କଥା ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧା ହୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧେହୀ’’ତି। ଅନୁସଯସମୁଗ୍ଘାତାଯାତି ସତ୍ତନ୍ନଂ ଅନୁସଯାନଂ ସମୁଗ୍ଘାତତ୍ଥାଯ। ଏୱରୂପେନାତି ଏୱରୂପେନ ବହୁସ୍ସୁତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତଥାରୂପେନେୱ ଭିକ୍ଖୁସତେନ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସେନ ୱା ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣେନ ୱା ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣଂ, ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆହଚ୍ଚ ନିସିନ୍ନେନ ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଂ ସୋଭେଯ୍ୟ। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବୱାରେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୩୪। ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ଅସ୍ସ ଆରାମୋତି ପଟିସଲ୍ଲାନାରାମୋ। ପଟିସଲ୍ଲାନେ ରତୋତି ପଟିସଲ୍ଲାନରତୋ।

୩୩୫।ସହସ୍ସଂଲୋକାନନ୍ତି ସହସ୍ସଂ ଲୋକଧାତୂନଂ। ଏତ୍ତକଞ୍ହି ଥେରସ୍ସ ଧୁୱସେୱନଂ ଆୱଜ୍ଜନପଟିବଦ୍ଧଂ, ଆକଙ୍ଖମାନୋ ପନ ଥେରୋ ଅନେକାନିପି

ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସାନି ୱୋଲୋକେତିଯେୱ। ଉପରିପାସାଦୱରଗତୋତି ସତ୍ତଭୂମକସ୍ସ ୱା ନୱଭୂମକସ୍ସ ୱା ପାସାଦୱରସ୍ସ ଉପରି ଗତୋ। ସହସ୍ସଂ ନେମିମଣ୍ଡଲାନଂ ୱୋଲୋକେଯ୍ୟାତି ପାସାଦପରିୱେଣେ ନାଭିଯା ପତିଟ୍ଠିତାନଂ ନେମିୱଟ୍ଟିଯା ନେମିୱଟ୍ଟିଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତାନଂ ନେମିମଣ୍ଡଲାନଂ ସହସ୍ସଂ ୱାତପାନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଓଲୋକେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ନାଭିଯୋପି ପାକଟା ହୋନ୍ତି, ଅରାପି ଅରନ୍ତରାନିପି ନେମିଯୋପି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋତି, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ଅଯମ୍ପି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସହସ୍ସଂ ଲୋକାନଂ ୱୋଲୋକେତି। ତସ୍ସ ପାସାଦେ ଠିତପୁରିସସ୍ସ ଚକ୍କନାଭିଯୋ ୱିଯ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେ ସିନେରୁସହସ୍ସଂ ପାକଟଂ ହୋତି। ଅରା ୱିଯ ଦୀପା ପାକଟା ହୋନ୍ତି। ଅରନ୍ତରାନି ୱିଯ ଦୀପଟ୍ଠିତମନୁସ୍ସା ପାକଟା ହୋନ୍ତି। ନେମିଯୋ ୱିଯ ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତା ପାକଟା ହୋନ୍ତି।

୩୩୬।ଆରଞ୍ଞିକୋତି ସମାଦିନ୍ନଅରଞ୍ଞଧୁତଙ୍ଗୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୩୩୭।ନୋ ଚ ସଂସାଦେନ୍ତୀତି ନ ଓସାଦେନ୍ତି। ସହେତୁକଞ୍ହି ସକାରଣଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୁମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସଂସାଦେତି ନାମ। ଏୱଂ ନ କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୱତ୍ତିନୀ ହୋତୀତି ନଦୀସୋତୋଦକଂ ୱିଯ ପୱତ୍ତତି।

୩୩୮।ଯାଯୱିହାରସମାପତ୍ତିଯାତି ଯାଯ ଲୋକିଯାଯ ୱିହାରସମାପତ୍ତିଯା, ଯାଯ ଲୋକୁତ୍ତରାଯ ୱିହାରସମାପତ୍ତିଯା।

୩୩୯।ସାଧୁ ସାଧୁ ସାରିପୁତ୍ତାତି ଅଯଂ ସାଧୁକାରୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱା ଆଲପତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଯଥା ତଂ ଆନନ୍ଦୋୱାତି ଯଥା ଆନନ୍ଦୋୱ ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରଣମାନୋ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ, ଏୱଂ ବ୍ୟାକତଂ ଆନନ୍ଦେନ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକମେୱ, ଅଜ୍ଝାସଯାନୁରୂପମେୱ ବ୍ୟାକତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ହି ଅତ୍ତନାପି ବହୁସ୍ସୁତୋ, ଅଜ୍ଝାସଯୋପିସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ସାସନେ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବହୁସ୍ସୁତା ଭୱେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। କସ୍ମା? ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ହି କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଂ ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜଂ, ଗରୁକଲହୁକଂ ସତେକିଚ୍ଛାତେକିଚ୍ଛଂ ପାକଟଂ ହୋତି। ବହୁସ୍ସୁତୋ ଉଗ୍ଗହିତବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୀଲଂ କଥିତଂ, ଇମସ୍ମିଂ ସମାଧି, ଇମସ୍ମିଂ ୱିପସ୍ସନା, ଇମସ୍ମିଂ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନୀତି ସୀଲସ୍ସ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସୀଲଂ ପୂରେତ୍ୱା, ସମାଧିସ୍ସ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସମାଧିଂ ପୂରେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ୱିପସ୍ସନାଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ତସ୍ମା ଥେରସ୍ସ ଏୱଂ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ହୋତି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ପଞ୍ଚ ୱା ନିକାଯେ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜନ୍ତା ସୀଲାଦୀନଂ ଆଗତଟ୍ଠାନେସୁ ସୀଲାଦୀନି ପରିପୂରେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନି ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ସେସୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୩୪୦। ଆଯସ୍ମା ହି ରେୱତୋ ଝାନଜ୍ଝାସଯୋ ଝାନାଭିରତୋ, ତସ୍ମାସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଏକିକା ନିସୀଦିତ୍ୱା କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନପଦଟ୍ଠାନଂ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ବ୍ୟାକାସି।

୩୪୧। ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକୋ, ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅନେକେସୁ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେସୁ ଚୱମାନେ ଚ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ଚ ସତ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ୱଟ୍ଟଭଯେନ ଚିତ୍ତଂ ସଂୱେଜେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ବ୍ୟାକାସି।

୩୪୨। ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଧୁତୱାଦୋ, ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଧୁତୱାଦା ହୁତ୍ୱା ଧୁତଙ୍ଗାନୁଭାୱେନ ପଚ୍ଚଯତଣ୍ହଂ ମିଲାପେତ୍ୱା ଅପରେପି ନାନପ୍ପକାରେ କିଲେସେ ଧୁନିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ବ୍ୟାକାସି।

୩୪୩। ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ସମାଧିପାରମିଯା ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ, ସୁଖୁମଂ ପନ ଚିତ୍ତନ୍ତରଂ ଖନ୍ଧନ୍ତରଂ ଧାତ୍ୱନ୍ତରଂ ଆଯତନନ୍ତରଂ ଝାନୋକ୍କନ୍ତିକଂ ଆରମ୍ମଣୋକ୍କନ୍ତିକଂ ଅଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନଂ ଆରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନଂ ଅଙ୍ଗସଙ୍କନ୍ତି ଆରମ୍ମଣସଙ୍କନ୍ତି ଏକତୋୱଡ୍ଢନଂ ଉଭତୋୱଡ୍ଢନନ୍ତି ଆଭିଧମ୍ମିକଧମ୍ମକଥିକସ୍ସେୱ ପାକଟଂ। ଅନାଭିଧମ୍ମିକୋ ହି ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ – ‘‘ଅଯଂ ସକୱାଦୋ ଅଯଂ ପରୱାଦୋ’’ତି ନ ଜାନାତି। ସକୱାଦଂ ଦୀପେସ୍ସାମୀତି ପରୱାଦଂ ଦୀପେତି, ପରୱାଦଂ ଦୀପେସ୍ସାମୀତି ସକୱାଦଂ ଦୀପେତି, ଧମ୍ମନ୍ତରଂ ୱିସଂୱାଦେତି। ଆଭିଧମ୍ମିକୋ ସକୱାଦଂ ସକୱାଦନିଯାମେନେୱ , ପରୱାଦଂ ପରୱାଦନିଯାମେନେୱ ଦୀପେତି, ଧମ୍ମନ୍ତରଂ ନ ୱିସଂୱାଦେତି। ତସ୍ମା ଥେରସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆଭିଧମ୍ମିକା ହୁତ୍ୱା ସୁଖୁମେସୁ ଠାନେସୁ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ବ୍ୟାକାସି।

୩୪୪। ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାପାରମିଯା ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ, ପଞ୍ଞୱାଯେୱ ଚ ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ହି ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସେ ୱତ୍ତେତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତ୍ୱାପି କତିପାହେନେୱ ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା

ଥେରସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଚିରୱସିକା ହୁତ୍ୱା ଚିରଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତ୍ୱା ସଦ୍ଧାନସ୍ସ ୱିସେସିତୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଈସକମ୍ପି ବହି ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଅଦେନ୍ତା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକରେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ବ୍ୟାକାସି।

୩୪୫।ସବ୍ବେସଂ ୱୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁଭାସିତଂ ପରିୟାୟେନାତି ସାରିପୁତ୍ତ, ୟସ୍ମା ସଙ୍ଘାରାମସ୍ସ ନାମ ବହୁସ୍ସୁତଭିକ୍ଖୂହିପି ସୋଭନକାରଣଂ ଅତ୍ଥି, ଝାନାଭିରତେହିପି, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକେହିପି, ଧୁତୱାଦେହିପି, ଆଭିଧମ୍ମିକେହିପି, ଅଚିରୱସିକେହିପି ସୋଭନକାରଣଂ ଅତ୍ଥି। ତସ୍ମା ସବ୍ବେସଂ ୱୋ ସୁଭାସିତଂ ପରିୟାୟେନ, ତେନ ତେନ କାରଣେନ ସୁଭାସିତମେୱ, ନୋ ଦୁବ୍ଭାସିତଂ। ଅପିଚ ମମପି ସୁଣାଥାତି ଅପିଚ ମମପି ୱଚନଂ ସୁଣାଥ। ନ ତାୱାହଂ ଇମଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମୀତି ନ ତାୱ ଅହଂ ଇମଂ ଚତୁରଙ୍ଗୱୀରିୟଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଆଭୁଜିତଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମି, ନ ମୋଚେସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ କିର ଭଗୱା ପରିପାକଗତେ ଞାଣେ ରଜ୍ଜସିରିଂ ପହାୟ କତାଭିନିକ୍ଖମନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଆରୁୟ୍ହ ଚତୁରଙ୍ଗୱୀରିୟଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଅପରାଜିତପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଦଳ୍ହସମାଦାନୋ ହୁତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ତିଣ୍ଣଂ ମାରାନଂ ମତ୍ଥକଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଉନ୍ନାଦେନ୍ତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପଟିୱିଜ୍ଝି, ତଂ ଅତ୍ତନୋ ମହାବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କଂ ସନ୍ଧାୟ ଏୱମାହ। ଅପିଚ ପଚ୍ଛିମଂ ଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପମାନୋପି ପଟିପତ୍ତିସାରଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ପସ୍ସତି ହି ଭଗୱା – ‘‘ଅନାଗତେ ଏୱଂ ଅଜ୍ଝାସୟା କୁଲପୁତ୍ତା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ‘ଭଗୱା ମହାଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ କଥେନ୍ତୋ ଇଧ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ…ପେ… ଏୱରୂପେନ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଂ ସୋଭେୟ୍ୟାତି ଆହ, ମୟଂ ଭଗୱତୋ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’ତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ଚତୁରଙ୍ଗୱୀରିୟଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଦଳ୍ହସମାଦାନା ହୁତ୍ୱା ‘ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଇମଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ନ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମା’ତି ସମଣଧମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନା କତିପାହେନେୱ ଜାତିଜରାମରଣସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି, ଇମଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପମାନୋ ପଟିପତ୍ତିସାରଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଏୱରୂପେନ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଂ ସୋଭେୟ୍ୟାତି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏୱରୂପେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନିପ୍ପରିୟାୟେନେୱ ଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନଂ ସୋଭେୟ୍ୟାତି ୟଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ମହାଗୋସିଙ୍ଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ମହାଗୋପାଲକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୬।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାଗୋପାଲକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତିସ୍ସୋ କଥା ଏକନାଳିକା, ଚତୁରସ୍ସା, ନିସିନ୍ନୱତ୍ତିକାତି। ତତ୍ଥ ପାଳିଂ ୱତ୍ୱା ଏକେକପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥକଥନଂ ଏକନାଳିକା ନାମ। ଅପଣ୍ଡିତଂ ଗୋପାଲକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ଅପଣ୍ଡିତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ପଣ୍ଡିତଂ ଗୋପାଲକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ପଣ୍ଡିତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାତି ଚତୁକ୍କଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କଥନଂ ଚତୁରସ୍ସା ନାମ। ଅପଣ୍ଡିତଂ ଗୋପାଲକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପରିୟୋସାନଗମନଂ, ଅପଣ୍ଡିତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପରିୟୋସାନଗମନଂ, ପଣ୍ଡିତଂ ଗୋପାଲକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପରିୟୋସାନଗମନଂ, ପଣ୍ଡିତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପରିୟୋସାନଗମନନ୍ତି ଅୟଂ ନିସିନ୍ନୱତ୍ତିକା ନାମ। ଅୟଂ ଇଧ ସବ୍ବାଚରିୟାନଂ ଆଚିଣ୍ଣା।

ଏକାଦସହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହୀତି ଏକାଦସହି ଅଗୁଣକୋଟ୍ଠାସେହି। ଗୋଗଣନ୍ତି ଗୋମଣ୍ଡଲଂ। ପରିହରିତୁନ୍ତି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରିତୁଂ। ଫାତିଂ କାତୁନ୍ତି ୱଡ୍ଢିଂ ଆପାଦେତୁଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ। ନ ରୂପଞ୍ଞୂ ହୋତୀତି ଗଣନତୋ ୱା ୱଣ୍ଣତୋ ୱା ରୂପଂ ନ ଜାନାତି। ଗଣନତୋ ନ ଜାନାତି ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଗୁନ୍ନଂ ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱାତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଜାନାତି। ସୋ ଗାୱୀସୁ ହଟାସୁ ୱା ପଲାତାସୁ ୱା ଗୋଗଣଂ ଗଣେତ୍ୱା, ଅଜ୍ଜ ଏତ୍ତିକା ନ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଗାମନ୍ତରାନି ୱା ଅଟୱିଂ ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ନ ପରିୟେସତି, ଅଞ୍ଞେସଂ ଗାୱୀସୁ ଅତ୍ତନୋ ଗୋଗଣଂ ପୱିଟ୍ଠାସୁପି ଗୋଗଣଂ ଗଣେତ୍ୱା, ‘‘ଇମା ଏତ୍ତିକା ଗାୱୋ ନ ଅମ୍ହାକ’’ନ୍ତି ୟଟ୍ଠିୟା ପୋଥେତ୍ୱା ନ ନୀହରତି, ତସ୍ସ ନଟ୍ଠା ଗାୱିୟୋ ନଟ୍ଠାୱ ହୋନ୍ତି। ପରଗାୱିୟୋ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତଂ ଗୋସାମିକା ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅୟଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅମ୍ହାକଂ ଧେନୁଂ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗାୱିୟୋ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ସ ଗୋଗଣୋପି ପରିହାୟତି, ପଞ୍ଚଗୋରସପରିଭୋଗତୋପି ପରିବାହିରୋ ହୋତି। ୱଣ୍ଣତୋ ନ ଜାନାତି ନାମ – ‘‘ଏତ୍ତିକା ଗାୱୋ ସେତା, ଏତ୍ତିକା ରତ୍ତା, ଏତ୍ତିକା କାଳା, ଏତ୍ତିକା କବରା ଏତ୍ତିକା ନୀଲା’’ତି ନ ଜାନାତି, ସୋ ଗାୱୀସୁ ହଟାସୁ ୱା…ପେ… ପଞ୍ଚଗୋରସପରିଭୋଗତୋପି ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଲକ୍ଖଣକୁସଲୋ ହୋତୀତି ଗାୱୀନଂ ସରୀରେ କତଂ ଧନୁସତ୍ତିସୂଲାଦିଭେଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ ନ ଜାନାତି , ସୋ ଗାୱୀସୁ ହଟାସୁ ୱା ପଲାତାସୁ ୱା ଅଜ୍ଜ ଅସୁକଲକ୍ଖଣା ଚ ଅସୁକଲକ୍ଖଣା ଚ ଗାୱୋ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ପଞ୍ଚଗୋରସପରିଭୋଗତୋପି ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଆସାଟିକଂ ହାରେତାତି ଗୁନ୍ନଂ ଖାଣୁକଣ୍ଟକାଦୀହି ପହଟଟ୍ଠାନେସୁ ୱଣୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ନୀଲମକ୍ଖିକା ଅଣ୍ଡକାନି ପାତେନ୍ତି, ତେସଂ ଆସାଟିକାତି ନାମ।

ତାନି ଦଣ୍ଡେନ ଅପନେତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ ଦାତଵ୍ଵଂ ହୋତି। ବାଲୋ ଗୋପାଲକୋ ତଥା ନ କରୋତି, ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ନ ଆସାଟିକଂ ହାରେତା ହୋତୀ’’ତି। ତସ୍ସ ଗୁନ୍ନଂ ଵଣା ଵଡ୍ଢନ୍ତି, ଗମ୍ଭୀରା ହୋନ୍ତି, ପାଣକା କୁଚ୍ଛିଂ ପଵିସନ୍ତି, ଗାଵୋ ଗେଲଞ୍ଞାଭିଭୂତା ନେଵ ଯାଵଦତ୍ଥଂ ତିଣାନି ଖାଦିତୁଂ, ନ ପାନୀଯଂ ପାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଗୁନ୍ନଂ ଖୀରଂ ଛିଜ୍ଜତି, ଗୋଣାନଂ ଜଵୋ ହାଯତି, ଉଭଯେସଂ ଜୀଵିତନ୍ତରାଯୋ ହୋତି। ଏଵମସ୍ସ ଗୋଗଣୋପି ପରିହାଯତି, ପଞ୍ଚଗୋରସତୋପି ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଵଣଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତା ହୋତୀତି ଗୁନ୍ନଂ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ସଞ୍ଜାତେ ଵଣେ ଭେସଜ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ଵାକେନ ଵା ଚୀରକେନ ଵା ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତଵ୍ଵୋ ହୋତି। ବାଲୋ ଗୋପାଲକୋ ତଥା ନ କରୋତି, ଅଥସ୍ସ ଗୁନ୍ନଂ ଵଣେହି ଯୂସା ପଗ୍ଘରନ୍ତି, ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିଘଂସେନ୍ତି, ତେନ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଵଣା ଜାଯନ୍ତି। ଏଵଂ ଗାଵୋ ଗେଲଞ୍ଞାଭିଭୂତା ନେଵ ଯାଵଦତ୍ଥଂ ତିଣାନି ଖାଦିତୁଂ…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଧୂମଂ କତ୍ତା ହୋତୀତି ଅନ୍ତୋଵସ୍ସେ ଡଂସମକସାଦୀନଂ ଉସ୍ସନ୍ନକାଲେ ଗୋଗଣେ ଵଜଂ ପଵିଟ୍ଠେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଧୂମୋ କାତଵ୍ଵୋ ହୋତି, ଅପଣ୍ଡିତୋ ଗୋପାଲକୋ ତଂ ନ କରୋତି। ଗୋଗଣୋ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଡଂସାଦୀହି ଉପଦ୍ଦୁତୋ ନିଦ୍ଦଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ପୁନଦିଵସେ ଅରଞ୍ଞେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯତି, ନେଵ ଯାଵଦତ୍ଥଂ ତିଣାନି ଖାଦିତୁଂ…ପେ… ପଞ୍ଚଗୋରସପରିଭୋଗତୋପି ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ତିତ୍ଥଂ ଜାନାତୀତି ତିତ୍ଥଂ ସମନ୍ତି ଵା ଵିସମନ୍ତି ଵା ସଗାହନ୍ତି ଵା ନିଗ୍ଗାହନ୍ତି ଵା ନ ଜାନାତି, ସୋ ଅତିତ୍ଥେନ ଗାଵିଯୋ ଓତାରେତି। ତାସଂ ଵିସମତିତ୍ଥେ ପାସାଣାଦୀନି ଅକ୍କମନ୍ତୀନଂ ପାଦା ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ସଗାହଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ତିତ୍ଥଂ ଓତିଣ୍ଣା କୁମ୍ଭୀଲାଦଯୋ ଗାହା ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଅଜ୍ଜ ଏତ୍ତିକା ଗାଵୋ ନଟ୍ଠା, ଅଜ୍ଜ ଏତ୍ତିକାତି ଵତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏଵମସ୍ସ ଗୋଗଣୋପି ପରିହାଯତି, ପଞ୍ଚଗୋରସତୋପି ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନପୀତଂ ଜାନାତୀତି ପୀତମ୍ପି ଅପୀତମ୍ପି ନ ଜାନାତି। ଗୋପାଲକେନ ହି ‘‘ଇମାଯ ଗାଵିଯା ପୀତଂ, ଇମାଯ ନ ପୀତଂ, ଇମାଯ ପାନୀଯତିତ୍ଥେ ଓକାସୋ ଲଦ୍ଧୋ, ଇମାଯ ନ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ଏଵଂ ପୀତାପୀତଂ ଜାନିତବ୍ବଂ ହୋତି। ଅଯଂ ପନ ଦିଵସଭାଗଂ ଅରଞ୍ଞେ ଗୋଗଣଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପାଯେସ୍ସାମୀତି ନଦିଂ ଵା ତଳାକଂ ଵା ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ମହାଉସଭା ଚ ଅନୁଉସଭା ଚ ବଲଵଗାଵିଯୋ ଚ ଦୁବ୍ବଲାନି ଚେଵ ମହଲ୍ଲକାନି ଚ ଗୋରୂପାନି ସିଙ୍ଗେହି ଵା ଫାସୁକାହି ଵା ପହରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଓକାସଂ କତ୍ୱା ଊରୁପ୍ପମାଣଂ ଉଦକଂ ପଵିସିତ୍ୱା ଯଥାକାମଂ ପିଵନ୍ତି। ଅଵସେସା ଓକାସଂ ଅଲଭମାନା ତୀରେ ଠତ୍ୱା କଲଲମିସ୍ସକଂ ଉଦକଂ ପିଵନ୍ତି, ଅପୀତା ଏଵ ଵା ହୋନ୍ତି। ଅଥ ନେ ଗୋପାଲକୋ ପିଟ୍ଠିଯଂ ପହରିତ୍ୱା ପୁନ ଅରଞ୍ଞଂ ପଵେସେତି, ତତ୍ଥ ଅପୀତଗାଵିଯୋ ପିପାସାଯ ସୁକ୍ଖମାନା ଯାଵଦତ୍ଥଂ ତିଣାନି ଖାଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଗୁନ୍ନଂ ଖୀରଂ ଛିଜ୍ଜତି, ଗୋଣାନଂ ଜଵୋ ହାଯତି…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଵୀଥିଂ ଜାନାତୀତି ‘‘ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ସମୋ ଖେମୋ, ଅଯଂ ଵିସମୋ ସାସଙ୍କୋ ସପ୍ପଟିଭଯୋ’’ତି ନ ଜାନାତି। ସୋ ସମଂ ଖେମଂ ମଗ୍ଗଂ ଵଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗୋଗଣଂ ଇତରଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପାଦେତି, ତତ୍ଥ ଗାଵୋ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦୀନଂ ଗନ୍ଧେନ ଚୋରପରିସ୍ସଯେନ ଵା ଅଭିଭୂତା ଭନ୍ତମିଗସପ୍ପଟିଭାଗା ଗୀଵଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ନେଵ ଯାଵଦତ୍ଥଂ ତିଣାନି ଖାଦନ୍ତି, ନ ପାନୀଯଂ ପିଵନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଗୁନ୍ନଂ ଖୀରଂ ଛିଜ୍ଜତି…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତୀତି ଗୋପାଲକେନ ହି ଗୋଚରକୁସଲେନ ଭଵିତବ୍ବଂ, ପଞ୍ଚାହିକଵାରୋ ଵା ସତ୍ତାହିକଵାରୋ ଵା ଜାନିତବ୍ବୋ, ଏକଦିସାଯ ଗୋଗଣଂ ଚାରେତ୍ୱା ପୁନଦିଵସେ ତତ୍ଥ ନ ଚାରେତବ୍ବୋ। ମହତା ହି ଗୋଗଣେନ ଚିଣ୍ଣଟ୍ଠାନଂ ଭେରିତଲଂ ଵିଯ ସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି ନିତ୍ତିଣଂ, ଉଦକମ୍ପି ଆଲୁଳୀଯତି। ତସ୍ମା ପଞ୍ଚମେ ଵା ସତ୍ତମେ ଵା ଦିଵସେ ପୁନ ତତ୍ଥ ଚାରେତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ଏତ୍ତକେନ ହି ତିଣମ୍ପି ପଟିଵିରୁହତି, ଉଦକମ୍ପି ପସୀଦତି। ଅଯଂ ପନ ଇମଂ ପଞ୍ଚାହିକଵାରଂ ଵା ସତ୍ତାହିକଵାରଂ ଵା ନ ଜାନାତି, ଦିଵସେ ଦିଵସେ ରକ୍ଖିତଟ୍ଠାନେଯେଵ ରକ୍ଖତି। ଅଥସ୍ସ ଗୋଗଣୋ ହରିତତିଣଂ ନ ଲଭତି, ସୁକ୍ଖତିଣଂ ଖାଦନ୍ତୋ କଲଲମିସ୍ସକଂ ଉଦକଂ ପିଵତି, ତତ୍ଥ ଗୁନ୍ନଂ ଖୀରଂ ଛିଜ୍ଜତି…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ଅନଵସେସଦୋହୀ ଚ ହୋତୀତି ପଣ୍ଡିତଗୋପାଲକେନ ଯାଵ ଵଚ୍ଛକସ୍ସ ମଂସଲୋହିତଂ ସଣ୍ଠାତି, ତାଵ ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଥନେ ଠପେତ୍ୱା ସାଵସେସଦୋହିନା ଭଵିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ଵଚ୍ଛକସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଅନଵସେସେତ୍ୱା ଦୁହତି, ଖୀରପକୋ ଵଚ୍ଛୋ ଖୀରପିପାସାଯ ସୁକ୍ଖତି, ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କମ୍ପମାନୋ ମାତୁ ପୁରତୋ ପତିତ୍ୱା କାଲଙ୍କରୋତି। ମାତା ପୁତ୍ତକଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତକୋ ଅତ୍ତନୋ ମାତୁଖୀରଂ ପାତୁମ୍ପି ନ ଲଭତୀ’’ତି ପୁତ୍ତସୋକେନ ନ ଯାଵଦତ୍ଥଂ ତିଣାନି ଖାଦିତୁଂ, ନ ପାନୀଯଂ ପାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଥନେସୁ ଖୀରଂ ଛିଜ୍ଜତି। ଏଵମସ୍ସ ଗୋଗଣୋପି ପରିହାଯତି, ପଞ୍ଚଗୋରସତୋପି ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ଗୁନ୍ନଂ ପିତୁଟ୍ଠାନଂ କରୋନ୍ତୀତି ଗୋପିତରୋ। ଗାଵୋ ପରିଣଯନ୍ତି ଯଥାରୁଚିଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଗୋପରିଣାଯକା। ନ ଅତିରେକପୂଜାଯାତି ପଣ୍ଡିତୋ

ହି ଗୋପାଲକୋ ଏୱରୂପେ ଉସଭେ ଅତିରେକପୂଜାୟ ପୂଜେତି, ପଣୀତଂ ଗୋଭତ୍ତଂ ଦେତି, ଗନ୍ଧପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲିକେହି ମଣ୍ଡେତି, ମାଲଂ ପିଲନ୍ଧେତି, ସିଙ୍ଗେ ସୁୱଣ୍ଣରଜତକୋସକେ ଚ ଧାରେତି, ରତ୍ତିଂ ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ଚେଲୱିତାନସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ସୟାପେତି। ଅୟଂ ପନ ତତୋ ଏକସକ୍କାରମ୍ପି ନ କରୋତି, ଉସଭା ଅତିରେକପୂଜଂ ଅଲଭମାନା ଗୋଗଣଂ ନ ରକ୍ଖନ୍ତି, ପରିସ୍ସୟଂ ନ ୱାରେନ୍ତି। ଏୱମସ୍ସ ଗୋଗଣୋ ପରିହାୟତି, ପଞ୍ଚଗୋରସତୋ ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

୩୪୬।ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ନ ରୂପଞ୍ଞୂ ହୋତୀତି, ‘‘ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାୟରୂପ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତରୂପଂ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ନ ଜାନାତି ଗଣନତୋ ୱା ସମୁଟ୍ଠାନତୋ ୱା। ଗଣନତୋ ନ ଜାନାତି ନାମ, ‘‘ଚକ୍ଖାୟତନଂ, ସୋତ-ଘାନ-ଜିୱ୍ହା-କାୟାୟତନଂ, ରୂପ-ସଦ୍ଦ-ଗନ୍ଧ-ରସ-ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାୟତନଂ, ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ଆକାସଧାତୁ, ଆପୋଧାତୁ, ରୂପସ୍ସ ଲହୁତା, ମୁଦୁତା, କମ୍ମଞ୍ଞତା, ଉପଚୟୋ, ସନ୍ତତି, ଜରତା, ରୂପସ୍ସ ଅନିଚ୍ଚତା, କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ’’ତି ଏୱଂ ପାଳିୟଂ ଆଗତା ପଞ୍ଚୱୀସତି ରୂପକୋଟ୍ଠାସାତି ନ ଜାନାତି। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ଗୋପାଲକୋ ଗଣନତୋ ଗୁନ୍ନଂ ରୂପଂ ନ ଜାନାତି, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ। ସୋ ଗଣନତୋ ରୂପଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ରୂପଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ରୂପାରୂପଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୟଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ସୋ ୟଥା ତସ୍ସ ଗୋପାଲକସ୍ସ ଗୋଗଣୋ ନ ୱଡ୍ଢତି, ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ସୀଲସମାଧିୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନେହି ନ ୱଡ୍ଢତି, ୟଥା ଚ ସୋ ଗୋପାଲକୋ ପଞ୍ଚହି ଗୋରସେହି ପରିବାହିରୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଅସେକ୍ଖେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ, ଅସେକ୍ଖେନ ସମାଧି, ପଞ୍ଞା, ୱିମୁତ୍ତି, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧେନାତି ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧେହି ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ସମୁଟ୍ଠାନତୋ ନ ଜାନାତି ନାମ, ‘‘ଏତ୍ତକଂ ରୂପଂ ଏକସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଏତ୍ତକଂ ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଏତ୍ତକଂ ତିସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଏତ୍ତକଂ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଏତ୍ତକଂ ନ କୁତୋଚିସମୁଟ୍ଠାତୀ’’ତି ନ ଜାନାତି। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ଗୋପାଲକୋ ୱଣ୍ଣତୋ ଗୁନ୍ନଂ ରୂପଂ ନ ଜାନାତି, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ। ସୋ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ ରୂପଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ରୂପଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଲକ୍ଖଣକୁସଲୋ ହୋତୀତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣୋ ବାଲୋ, କମ୍ମଲକ୍ଖଣୋ ପଣ୍ଡିତୋତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ କୁସଲାକୁସଲଂ କମ୍ମଂ ପଣ୍ଡିତବାଲଲକ୍ଖଣନ୍ତି ନ ଜାନାତି। ସୋ ଏୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ବାଲେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତେ ନ ସେୱତି, ବାଲେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତେ ଅସେୱନ୍ତୋ କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟଂ କୁସଲାକୁସଲଂ ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜଂ ଗରୁକଲହୁକଂ ସତେକିଚ୍ଛଅତେକିଚ୍ଛଂ କାରଣାକାରଣଂ ନ ଜାନାତି; ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ସୋ ୟଥା ତସ୍ସ ଗୋପାଲକସ୍ସ ଗୋଗଣୋ ନ ୱଡ୍ଢତି, ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ୟଥାୱୁତ୍ତେହି ସୀଲାଦୀହି ନ ୱଡ୍ଢତି, ଗୋପାଲକୋ ୱିୟ ଚ ପଞ୍ଚହି ଗୋରସେହି ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧେହି ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଆସାଟିକଂ ହାରେତା ହୋତୀତି ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ କାମୱିତକ୍କାଦିକେ ନ ୱିନୋଦେତି, ସୋ ଇମଂ ଅକୁସଲୱିତକ୍କଂ ଆସାଟିକଂ ଅହାରେତ୍ୱା ୱିତକ୍କୱସିକୋ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ସୋ ୟଥା ତସ୍ସ ଗୋପାଲକସ୍ସ…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ୱଣଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତା ହୋତୀତି ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତୀତିଆଦିନା ନୟେନ ସବ୍ବାରମ୍ମଣେସୁ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୟଥା ସୋ ଗୋପାଲକୋ ୱଣଂ ନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଏୱଂ ସଂୱରଂ ନ ସମ୍ପାଦେତି। ସୋ ୱିୱଟଦ୍ୱାରୋ ୱିଚରନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି… ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଧୂମଂ କତ୍ତା ହୋତୀତି ସୋ ଗୋପାଲକୋ ଧୂମଂ ୱିୟ ଧମ୍ମଦେସନାଧୂମଂ ନ କରୋତି, ଧମ୍ମକଥଂ ୱା ସରଭଞ୍ଞଂ ୱା ଉପନିସିନ୍ନକଥଂ ୱା ଅନୁମୋଦନଂ ୱା ନ କରୋତି । ତତୋ ନଂ ମନୁସ୍ସା ବହୁସ୍ସୁତୋ ଗୁଣୱାତି ନ ଜାନନ୍ତି, ତେ ଗୁଣାଗୁଣଂ ଅଜାନନ୍ତା ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ସଙ୍ଗହଂ ନ କରୋନ୍ତି । ସୋ ପଚ୍ଚୟେହି କିଲମମାନୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସଜ୍ଝାୟଂ କାତୁଂ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେତୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ତିତ୍ଥଂ ଜାନାତୀତି ତିତ୍ଥଭୂତେ ବହୁସ୍ସୁତଭିକ୍ଖୂ ନ ଉପସଙ୍କମତି, ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ, ‘‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କଥଂ ରୋପେତବ୍ବଂ, ଇମସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପାଳି କିଂ ୱଦେତି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅତ୍ଥୋ କିଂ ଦୀପେତୀ’’ତି ଏୱଂ ନ ପରିପୁଚ୍ଛତି ନ ପରିପଞ୍ହତି, ନ ଜାନାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ତେ ଏୱଂ ଅପରିପୁଚ୍ଛତୋ ଅୱିୱଟଞ୍ଚେୱ ନ ୱିୱରନ୍ତି, ଭାଜେତ୍ୱା ନ ଦସ୍ସେନ୍ତି, ଅନୁତ୍ତାନୀକତଞ୍ଚ ନ ଉତ୍ତାନୀକରୋନ୍ତି, ଅପାକଟଂ ନ ପାକଟଂ କରୋନ୍ତି। ଅନେକୱିହିତେସୁ ଚ କଙ୍ଖାଠାନିୟେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଅନେକୱିଧାସୁ କଙ୍ଖାସୁ ଏକଂ କଙ୍ଖମ୍ପି ନ ପଟିୱିନୋଦେନ୍ତି। କଙ୍ଖା ଏୱ ହି କଙ୍ଖାଠାନିୟା

ଧମ୍ମା ନାମ। ତତ୍ଥ ଏକଂ କଙ୍ଖମ୍ପି ନ ନୀହରନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ଏୱଂ ବହୁସ୍ସୁତତିକ୍ଖଂ ଅନୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସକଙ୍ଖୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଯଥା ଚ ସୋ ଗୋପାଲକୋ ତିତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ଏୱଂ ଅଯମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମତିତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ଅଜାନନ୍ତୋ ଅୱିସଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅଭିଧମ୍ମିକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଂ ପୁଚ୍ଛତି, ୱିନଯଧରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ରୂପାରୂପପରିଚ୍ଛେଦଂ ପୁଚ୍ଛତି। ତେ ଅୱିସଯେ ପୁଟ୍ଠା କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ସୋ ଅତ୍ତନା ସକଙ୍ଖୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ପୀତଂ ଜାନାତୀତି ଯଥା ସୋ ଗୋପାଲକୋ ପୀତାପୀତଂ ନ ଜାନାତି, ଏୱଂ ଧମ୍ମୂପସଞ୍ହିତଂ ପାମୋଜ୍ଜଂ ନ ଜାନାତି ନ ଲଭତି, ସୱନମଯଂ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯ ଆନିସଂସଂ ନ ୱିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମସ୍ସୱନଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ନ ସୁଣାତି, ନିସିନ୍ନୋ ନିଦ୍ଦାଯତି, କଥଂ କଥେତି, ଅଞ୍ଞୱିହିତକୋ ହୋତି, ସୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ଅସୁଣନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ୱୀଥିଂ ଜାନାତୀତି ସୋ ଗୋପାଲକୋ ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗଂ ୱିଯ, – ‘‘ଅଯଂ ଲୋକିଯୋ ଅଯଂ ଲୋକୁତ୍ତରୋ’’ତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଯଥାଭୂତଂ ନ ପଜାନାତି। ଅଜାନନ୍ତୋ ଲୋକିଯମଗ୍ଗେ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ନ ଗୋଚରକୁସଲୋ ହୋତୀତି ସୋ ଗୋପାଲକୋ ପଞ୍ଚାହିକୱାରେ ସତ୍ତାହିକୱାରେ ୱିଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ , ‘‘ଇମେ ଲୋକିଯା ଇମେ ଲୋକୁତ୍ତରା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନ ପଜାନାତି। ଅଜାନନ୍ତୋ ସୁଖୁମଟ୍ଠାନେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଂ ଚରାପେତ୍ୱା ଲୋକିଯସତିପଟ୍ଠାନେ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ଅନୱସେସଦୋହୀ ଚ ହୋତୀତି ପଟିଗ୍ଗହଣେ ମତ୍ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଅନୱସେସଂ ଦୁହତି। ନିଦ୍ଦେସୱାରେ ପନସ୍ସ ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେନ୍ତୀତି ଅଭିହରିତ୍ୱା ପୱାରେନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଅଭିହାରା ୱାଚାଭିହାରୋ ଚ ପଚ୍ଚଯାଭିହାରୋ ଚ। ୱାଚାଭିହାରୋ ନାମ ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ୱଦେଯ୍ୟାଥ, ଭନ୍ତେ, ଯେନତ୍ଥୋ’’ତି ପୱାରେନ୍ତି। ପଚ୍ଚଯାଭିହାରୋ ନାମ ୱତ୍ଥାଦୀନି ୱା ତେଲଫାଣିତାଦୀନି ୱା ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ, ଯାୱତକେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ର ଭିକ୍ଖୁ ମତ୍ତଂ ନ ଜାନାତୀତି ଭିକ୍ଖୁ ତେସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ପମାଣଂ ନ ଜାନାତି, – ‘‘ଦାଯକସ୍ସ ୱସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ୱସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଅତ୍ତନୋ ଥାମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି ରଥୱିନୀତେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯଂ ଆହରନ୍ତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମନୁସ୍ସା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ନ ପୁନ ଅଭିହରିତ୍ୱା ପୱାରେନ୍ତି। ସୋ ପଚ୍ଚଯେହି କିଲମନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି…ପେ… ପରିବାହିରୋ ହୋତି।

ତେ ନ ଅତିରେକପୂଜାଯ ପୂଜେତା ହୋତୀତି ସୋ ଗୋପାଲକୋ ମହାଉସଭେ ୱିଯ ତେ ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଇମାଯ ଆୱି ଚେୱ ରହୋ ଚ ମେତ୍ତାଯ କାଯକମ୍ମାଦିକାଯ ଅତିରେକପୂଜାଯ ନ ପୂଜେତି। ତତୋ ଥେରା, – ‘‘ଇମେ ଅମ୍ହେସୁ ଗରୁଚିତ୍ତୀକାରଂ ନ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ନୱକେ ଭିକ୍ଖୂ ଦ୍ୱୀହି ସଙ୍ଗହେହି ନ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ନ ଆମିସସଙ୍ଗହେନ ଚୀୱରେନ ୱା ପତ୍ତେନ ୱା ପତ୍ତପରିଯାପନ୍ନେନ ୱା ୱସନଟ୍ଠାନେନ ୱା। କିଲମନ୍ତେ ମିଲାଯନ୍ତେପି ନପ୍ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି। ପାଳିଂ ୱା ଅଟ୍ଠକଥଂ ୱା ଧମ୍ମକଥାବନ୍ଧଂ ୱା ଗୁଯ୍ହଗନ୍ଥଂ ୱା ନ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି। ନୱକା ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକା ସବ୍ବସୋ ଇମେ ଦ୍ୱେ ସଙ୍ଗହେ ଅଲଭମାନା ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଯଥା ତସ୍ସ ଗୋପାଲକସ୍ସ ଗୋଗଣୋ ନ ୱଡ୍ଢତି, ଏୱଂ ସୀଲାଦୀନି ନ ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ଯଥା ଚ ସୋ ଗୋପାଲକୋ ପଞ୍ଚହି ଗୋରସେହି ପରିବାହିରୋ ହୋତି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧେହି ପରିବାହିରା ହୋନ୍ତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ କଣ୍ହପକ୍ଖେ ୱୁତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମହାଗୋପାଲକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚୂଳଗୋପାଲକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୦।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳଗୋପାଲକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଉକ୍କଚେଲାଯନ୍ତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ତସ୍ମିଂ କିର ମାପିଯମାନେ ରତ୍ତିଂ ଗଙ୍ଗାସୋତତୋ ମଚ୍ଛୋ ଥଲଂ ପତ୍ତୋ। ମନୁସ୍ସା ଚେଲାନି ତେଲପାତିଯଂ ତେମେତ୍ୱା ଉକ୍କା କତ୍ୱା ମଚ୍ଛଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ନଗରେ ନିଟ୍ଠିତେ ତସ୍ସ ନାମଂ କରୋନ୍ତେ ଅମ୍ହେହି ନଗରଟ୍ଠାନସ୍ସ ଗହିତଦିୱସେ ଚେଲୁକ୍କାହି ମଚ୍ଛୋ ଗହିତୋତି ଉକ୍କଚେଲା-ତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସକ୍କା ଗଙ୍ଗା ପାକଟା ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯତି, ତାଦିସେ ୱାଲିକୁସ୍ସଦେ ଗଙ୍ଗାତିତ୍ଥେ ସାଯନ୍ହସମଯେ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମହାଗଙ୍ଗଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ସନ୍ଦମାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ, – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇମଂ ଗଙ୍ଗଂ ନିସ୍ସାଯ କୋଚି ପୁବ୍ବେ ୱଡ୍ଢିପରିହାନିଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱା, ପୁବ୍ବେ ଏକଂ

ବାଲଗୋପାଲକଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନେକସତସହସ୍ସା ଗୋଗଣା ଇମିସ୍ସା ଗଙ୍ଗାଯ ଆୱଟ୍ଟେ ପତିତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦମେୱ ପୱିଟ୍ଠା, ଅପରଂ ପନ ପଣ୍ଡିତଗୋପାଲକଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନେକସତସହସ୍ସଗୋଗଣସ୍ସ ସୋତ୍ଥି ଜାତା ୱୁଡ୍ଢି ଜାତା ଆରୋଗ୍ଯଂ ଜାତନ୍ତି ଅଦ୍ଦସ। ଦିସ୍ୱା ଇମଂ କାରଣଂ ନିସ୍ସାଯ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି।

ମାଗଧକୋତି ମଗଧରଟ୍ଠୱାସୀ। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞଜାତିକୋତି ନିପ୍ପଞ୍ଞସଭାୱୋ ଦନ୍ଧୋ ମହାଜଳୋ। ଅସମୱେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା। ପତାରେସୀତି ତାରେତୁଂ ଆରଭି। ଉତ୍ତରଂ ତୀରଂ ସୁୱିଦେହାନନ୍ତି ଗଙ୍ଗାଯ ଓରିମେ ତୀରେ ମଗଧରଟ୍ଠଂ, ପାରିମେ ତୀରେ ୱିଦେହରଟ୍ଠଂ, ଗାୱୋ ମଗଧରଟ୍ଠତୋ ୱିଦେହରଟ୍ଠଂ ନେତ୍ୱା ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀତି ଉତ୍ତରଂ ତୀରଂ ପତାରେସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଉତ୍ତରଂ ତୀରଂ ସୁୱିଦେହାନ''ନ୍ତି। ଆମଣ୍ଡଲିକଂ କରିତ୍ୱାତି ମଣ୍ଡଲିକଂ କତ୍ୱା। ଅନଯବ୍ଯସନଂ ଆପଜ୍ଜିଂସୂତି ଅୱଡ୍ଢିଂ ୱିନାସଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ମହାସମୁଦ୍ଦମେୱ ପୱିସିଂସୁ। ତେନ ହି ଗୋପାଲକେନ ଗାୱୋ ଓତାରେନ୍ତେନ ଗଙ୍ଗାଯ ଓରିମତୀରେ ସମତିତ୍ଥଞ୍ଚ ୱିସମତିତ୍ଥଞ୍ଚ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ ଅସ୍ସ, ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାଯ ଗୁନ୍ନଂ ୱିସ୍ସମଟ୍ଠାନତ୍ଥଂ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ୱାଲିକତ୍ଥଲାନି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବାନି ଅସ୍ସୁ। ତଥା ପାରିମତୀରେ ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ତିତ୍ଥାନି, ଇମସ୍ମା ତିତ୍ଥା ଭଟ୍ଠା ଇମଂ ତିତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି, ଇମସ୍ମା ଭଟ୍ଠା ଇମନ୍ତି। ଅଯଂ ପନ ବାଲଗୋପାଲକୋ ଓରିମତୀରେ ଗୁନ୍ନଂ ଓତରଣତିତ୍ଥଂ ସମଂ ୱା ୱିସମଂ ୱା ଅନୋଲୋକେତ୍ୱାୱ ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାଯ ଗୁନ୍ନଂ ୱିସ୍ସମଟ୍ଠାନତ୍ଥଂ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ୱାଲିକତ୍ଥଲାନିପି ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱ ପରତୀରେ ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ଉତ୍ତରଣତିତ୍ଥାନି ଅସମୱେକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ଅତିତ୍ଥେନେୱ ଗାୱୋ ଓତାରେସି। ଅଥସ୍ସ ମହାଉସଭୋ ଜୱନସମ୍ପନ୍ନତାଯ ଚେୱ ଥାମସମ୍ପନ୍ନତାଯ ଚ ତିରିଯଂ ଗଙ୍ଗାଯ ସୋତଂ ଛେତ୍ୱା ପାରିମଂ ତୀରଂ ପତ୍ୱା ଛିନ୍ନତଟଞ୍ଚେୱ କଣ୍ଟକଗୁମ୍ବଗହନଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା, ''ଦୁନ୍ନିୱିଟ୍ଠମେତ''ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଧୁରଗ୍ଗ-ପତିଟ୍ଠାନୋକାସମ୍ପି ଅଲଭିତ୍ୱା ପଟିନିୱତ୍ତି। ଗାୱୋ ମହାଉସଭୋ ନିୱତ୍ତୋ ମଯମ୍ପି ନିୱତ୍ତିସ୍ସାମାତି ନିୱତ୍ତା। ମହତୋ ଗୋଗଣସ୍ସ ନିୱତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଉଦକଂ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାଯ ଆୱଟ୍ଟଂ ଉଟ୍ଠପେସି। ଗୋଗଣୋ ଆୱଟ୍ଟଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦମେୱ ପତ୍ତୋ। ଏକୋପି ଗୋଣୋ ଅରୋଗୋ ନାମ ନାହୋସି। ତେନାହ – ''ତତ୍ଥେୱ ଅନଯବ୍ଯସନଂ ଆପଜ୍ଜିଂସୂ''ତି।

ଅକୁସଲା ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସାତି ଇଧ ଲୋକେ ଖନ୍ଧଧାତାଯତନେସୁ ଅକୁସଲା ଅଛେକା, ପରଲୋକେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ମାରଧେଯ୍ଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତେଭୂମକଧମ୍ମା। ଅମାରଧେଯ୍ଯଂ ନୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା। ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ଯମ୍ପି ତେଭୂମକଧମ୍ମାୱ। ଅମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ଯଂ ନୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଅକୁସଲା ଅଛେକା। ୱଚନତ୍ଥତୋ ପନ ମାରସ୍ସ ଧେଯ୍ଯଂ ମାରଧେଯ୍ଯଂ। ଧେଯ୍ଯନ୍ତି ଠାନଂ ୱତ୍ଥୁ ନିୱାସୋ ଗୋଚରୋ। ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତେସନ୍ତି ତେସଂ ଏୱରୂପାନଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ, ଇମିନା ଛ ସତ୍ଥାରୋ ଦସ୍ସିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୩୫୧ । ଏୱଂ କଣ୍ହପକ୍ଖଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସୁକ୍କପକ୍ଖଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ବଲୱଗାୱୋତି ଦନ୍ତଗୋଣେ ଚେୱ ଧେନୁଯୋ ଚ। ଦମ୍ମଗାୱୋତି ଦମେତବ୍ବଗୋଣେ ଚେୱ ଅୱିଜାତଗାୱୋ ଚ। ୱଚ୍ଛତରେତି ୱଚ୍ଛଭାୱଂ ତରିତ୍ୱା ଠିତେ ବଲୱୱଚ୍ଛେ। ୱଚ୍ଛକେତି ଧେନୁପକେ ତରୁଣୱଚ୍ଛକେ । କିସାବଲକେତି ଅପ୍ପମଂସଲୋହିତେ ମନ୍ଦଥାମେ। ତାୱଦେୱ ଜାତକୋତି ତଂଦିୱସେ ଜାତକୋ। ମାତୁଗୋରୱକେନ ୱୁଯ୍ହମାନୋତି ମାତା ପୁରତୋ ପୁରତୋ ହୁଂହୁନ୍ତି ଗୋରୱଂ କତ୍ୱା ସଞ୍ଞଂ ଦଦମାନା ଉରେନ ଉଦକଂ ଛିନ୍ଦମାନା ଗଚ୍ଛତି, ୱଚ୍ଛକୋ ତାଯ ଗୋରୱସଞ୍ଞାଯ ଧେନୁଯା ୱା ଉରେନ ଛିନ୍ନୋଦକେନ ଗଚ୍ଛମାନୋ ''ମାତୁଗୋରୱକେନ ୱୁଯ୍ହମାନୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୫୨ ।ମାରସ୍ସସୋତଂ ଛେତ୍ୱାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ମାରସ୍ସ ତଣ୍ହାସୋତଂ ଛେତ୍ୱା। ପାରଂ ଗତାତି ମହାଉସଭା ନଦୀପାରଂ ୱିଯ ସଂସାରପାରଂ ନିବ୍ବାନଂ ଗତା। ପାରଂ ଅଗମଂସୂତି ମହାଉସଭାନଂ ପାରଙ୍ଗତକ୍ଖଣେ ଗଙ୍ଗାଯ ସୋତସ୍ସ ତଯୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଠିତା ମହାଉସଭେ ପାରଂ ପତ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ଗତମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାରଂ ଅଗମଂସୁ। ପାରଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଚତୁମଗ୍ଗୱଜ୍ଝାନଂ କିଲେସାନଂ ତଯୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଖେପେତ୍ୱା ଠିତା ଇଦାନି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଅୱସେସଂ ତଣ୍ହାସୋତଂ ଛେତ୍ୱା ବଲୱଗାୱୋ ୱିଯ ନଦୀପାରଂ ସଂସାରପାରଂ ନିବ୍ବାନଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବୱାରେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମାନୁସାରିନୋ, ସଦ୍ଧାନୁସାରିନୋତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ପଠମମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ।

ଜାନତାତି ସବ୍ବଧମ୍ମେ ଜାନନ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧେନ। ସୁପ୍ପକାସିତୋତି ସୁକଥିତୋ। ୱିୱଟନ୍ତି ୱିୱରିତଂ। ଅମତଦ୍ୱାରନ୍ତି ଅରିଯମଗ୍ଗୋ। ନିବ୍ବାନପତ୍ତିଯାତି ତଦତ୍ଥାଯ ୱିୱଟଂ। ୱିନଳୀକତନ୍ତି ୱିଗତମାନନଳଂ କତଂ। ଖେମଂ ପତ୍ଥେଥାତି କତ୍ତୁକମ୍ଯତାଛନ୍ଦେନ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଥେଥ, କତ୍ତୁକାମା ନିବ୍ବତ୍ତେତୁକାମା ହୋଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ପତ୍ତ'ତ୍ଥା''ତିପି ପାଠୋ। ଏୱରୂପଂ ସତ୍ଥାରଂ ଲଭିତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ପତ୍ତାଯେୱ ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଭଗୱା ପନ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଚୂଳଗୋପାଲକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୂଳସଚ୍ଚକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫୩।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳସଚ୍ଚକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାୟନ୍ତି ମହାୱନଂ ନାମ ସୟଂଜାତଂ ଅରୋପିମଂ ସପରିଚ୍ଛେଦଂ ମହନ୍ତଂ ୱନଂ। କପିଲୱତ୍ଥୁସାମନ୍ତା ପନ ମହାୱନଂ ହିମୱନ୍ତେନ ସହ ଏକାବଦ୍ଧଂ ଅପରିଚ୍ଛେଦଂ ହୁତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତଂ। ଇଦଂ ତାଦିସଂ ନ ହୋତି। ସପରିଚ୍ଛେଦଂ ମହନ୍ତଂ ୱନନ୍ତି ମହାୱନଂ। କୂଟାଗାରସାଲା ପନ ମହାୱନଂ ନିସ୍ସାୟ କତେ ଆରାମେ କୂଟାଗାରଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ହଂସୱଟ୍ଟକଚ୍ଛନ୍ନେନ କତା ସବ୍ବାକାରସମ୍ପନ୍ନା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଗନ୍ଧକୁଟି ୱେଦିତବ୍ବା।

ସଚ୍ଚକୋନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତୋତି ପୁବ୍ବେ କିର ଏକୋ ନିଗଣ୍ଠୋ ଚ ନିଗଣ୍ଠୀ ଚ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ୱାଦସତାନି ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମାତି ଜମ୍ବୁଦୀପେ ୱିଚରନ୍ତା ୱେସାଲିୟଂ ସମାଗତା। ଲିଚ୍ଛୱିରାଜାନୋ ଦିସ୍ୱା, – ‘‘କ୍ୱଂ କୋ, କ୍ୱଂ କା’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ନିଗଣ୍ଠୋ – ‘‘ଅହଂ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀତି ଜମ୍ବୁଦୀପେ ୱିଚରାମୀ’’ତି ଆହ। ନିଗଣ୍ଠୀପି ତଥା ଆହ। ଲିଚ୍ଛୱିନୋ, ‘‘ଇଧେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱାଦଂ ଆରୋପେଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ନିଗଣ୍ଠୀ ଅତ୍ତନା ଉଗ୍ଗହିତାନି ପଞ୍ଚୱାଦସତାନି ପୁଚ୍ଛି, ନିଗଣ୍ଠୋ କଥେସି। ନିଗଣ୍ଠେନ ପୁଚ୍ଛିତେପି ନିଗଣ୍ଠୀ କଥେସିୟେୱ। ଏକସ୍ସପି ନ ଜୟୋ, ନ ପରାଜୟୋ, ଉଭୋ ସମସମାୱ ଅହେସୁଂ। ଲିଚ୍ଛୱିନୋ, – ‘‘ତୁମ୍ହେ ଉଭୋପି ସମସମା ଆହିଣ୍ଡିତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସଥ, ଇଧେୱ ୱସଥା’’ତି ଗେହଂ ଦତ୍ୱା ବଲିଂ ପଟ୍ଠପେସୁଂ। ତେସଂ ସଂୱାସମନ୍ୱାୟ ଚତସ୍ସୋ ଧୀତରୋ ଜାତା, – ଏକା ସଚ୍ଚା ନାମ, ଏକା ଲୋଲା ନାମ, ଏକା ପଟାଚାରା ନାମ, ଏକା ଆଚାରୱତୀ ନାମ। ତାପି ପଣ୍ଡିତାୱ ଅହେସୁଂ, ମାତାପିତୂହି ଉଗ୍ଗହିତାନି ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ୱାଦସତାନି ଉଗ୍ଗହେସୁଂ। ତା ୱୟପତ୍ତା ମାତାପିତରୋ ଅୱୋଚୁଂ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଅମ୍ମା କୁଲେ ଦାରିକା ନାମ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦୀନି ଦତ୍ୱା କୁଲଘରଂ ପେସିତପୁବ୍ବା ନାମ ନତ୍ଥି। ଯୋ ପନ ଅଗାରିକୋ ତାସଂ ୱାଦଂ ମଦ୍ଦିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ପାଦପରିଚାରିକା ହୋନ୍ତି। ଯୋ ପବ୍ବଜିତୋ ତାସଂ ମଦ୍ଦିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜନ୍ତି। ତୁମ୍ହେ କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ମୟମ୍ପି ଏୱମେୱ କରିସ୍ସାମାତି। ଚତସ୍ସୋପି ପରିବ୍ବାଜିକୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଅୟଂ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ନାମ ଜମ୍ବୁୟା ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି ଜମ୍ବୁସାଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଚାରିକଂ ପକ୍କମିଂସୁ। ୟଂ ଗାମଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ତସ୍ସ ଦ୍ୱାରେ ପଂସୁପୁଞ୍ଜେ ୱା ୱାଲିକପୁଞ୍ଜେ ୱା ଜମ୍ବୁଧଜଂ ଠପେତ୍ୱା, – ‘‘ଯୋ ୱାଦଂ ଆରୋପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ସୋ ଇମଂ ମଦ୍ଦତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତି। ଏୱଂ ଗାମେନ ଗାମଂ ୱିଚରନ୍ତିୟୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ତଥେୱ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଜମ୍ବୁଧଜଂ ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତମନୁସ୍ସାନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠା।

ତେନ ସମୟେନ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ନିସ୍ସାୟ ଜେତୱନେ ୱିହରତି। ଅଥାୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଗିଲାନେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଜଗ୍ଗିତଟ୍ଠାନଂ ଜଗ୍ଗନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚମହନ୍ତତାୟ ଅଞ୍ଞେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଦିୱାତରଂ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସନ୍ତୋ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଜମ୍ବୁଧଜଂ ଦିସ୍ୱା, – ‘‘କିମିଦ’’ନ୍ତି ଦାରକେ ପୁଚ୍ଛି। ତେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ତେନ ହି ମଦ୍ଦଥାତି। ନ ସକ୍କୋମ, ଭନ୍ତେ, ଭାୟାମାତି। ‘‘କୁମାରା ମା ଭାୟଥ, ‘କେନ ଅମ୍ହାକଂ ଜମ୍ବୁଧଜୋ ମଦ୍ଦାପିତୋ’ତି ୱୁତ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧସାୱକେନ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ମଦ୍ଦାପିତୋ, ୱାଦଂ ଆରୋପେତୁକାମା ଜେତୱନେ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛଥାତି ୱଦେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ। ତେ ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଜମ୍ବୁଧଜଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେସୁଂ। ଥେରୋ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତୋ। ପରିବ୍ବାଜିକାପି ଗାମତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଧଜୋ କେନ ମଦ୍ଦାପିତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଦାରକା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ପରିବ୍ବାଜିକା ପୁନ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଏକେକଂ ୱୀଥିଂ ଗହେତ୍ୱା, – ‘‘ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ କିର ସାରିପୁତ୍ତୋ ନାମ ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱାଦଂ କରିସ୍ସତି, ସୋତୁକାମା ନିକ୍ଖମଥା’’ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ମହାଜନୋ ନିକ୍ଖମି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପରିବ୍ବାଜିକା ଜେତୱନଂ ଅଗମିଂସୁ।

ଥେରୋ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ମାତୁଗାମସ୍ସ ଆଗମନଂ ନାମ ଅଫାସୁକ’’ନ୍ତି ୱିହାରମଜ୍ଝେ ନିସୀଦି। ପରିବ୍ବାଜିକାୟୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ତୁମ୍ହେହି ଅମ୍ହାକଂ ଧଜୋ ମଦ୍ଦାପିତୋ’’ତି? ଆମ, ମୟା ମଦ୍ଦାପିତୋତି। ମୟଂ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱାଦଂ କରିସ୍ସାମାତି। ସାଧୁ କରୋଥ, କସ୍ସ ପୁଚ୍ଛା କସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ହୋତୂତି? ପୁଚ୍ଛା ନାମ ଅମ୍ହାକଂ ପତ୍ତା, ତୁମ୍ହେ ପନ ମାତୁଗାମା ନାମ ପଠମଂ ପୁଚ୍ଛଥାତି ଆହ। ତା ଚତସ୍ସୋପି ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଠତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉଗ୍ଗହିତଂ ୱାଦସହସ୍ସଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଥେରୋ ଖଗ୍ଗେନ କୁମୁଦନାଳଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିୟ ପୁଚ୍ଛିତଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ ନିଜଟଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ଠିଂ କତ୍ୱା କଥେସି, କଥେତ୍ୱା ପୁନ ପୁଚ୍ଛଥାତି ଆହ। ଏତ୍ତକମେୱ, ଭନ୍ତେ, ମୟଂ ଜାନାମାତି। ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ତୁମ୍ହେହି ୱାଦସହସ୍ସଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ ମୟା କଥିତଂ, ଅହଂ ପନ ଏକଂ ୟେୱ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ତଂ ତୁମ୍ହେ କଥେଥା’’ତି। ତା ଥେରସ୍ସ ୱିସୟଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ପୁଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ, ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ‘‘ୱଦ, ଭନ୍ତେ, ଜାନମାନା ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମା’’ତି ପୁନ ଆହଂସୁ।

ଥେରୋ ଅୟଂ ପନ କୁଲପୁତ୍ତେ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ପଠମଂ ସିକ୍ଖାପେତବ୍ବପଞ୍ହୋତି ୱତ୍ୱା, – ‘‘ଏକଂ ନାମ କି’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ତା ନେୱ ଅନ୍ତଂ, ନ କୋଟିଂ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ଥେରୋ କଥେଥାତି ଆହ। ନ ପସ୍ସାମ, ଭନ୍ତେତି। ତୁମ୍ହେହି ୱାଦସହସ୍ସଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ ମୟା କଥିତଂ, ମୟ୍ହଂ ତୁମ୍ହେ ଏକଂ ପଞ୍ହମ୍ପି କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋଥ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କସ୍ସ ଜୟୋ କସ୍ସ ପରାଜୟୋତି? ତୁମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ, ଜୟୋ, ଅମ୍ହାକଂ ପରାଜୟୋତି। ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସଥାତି? ତା ମାତାପିତୂହି

ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ତୁମ୍ହେ ମାତୁଗାମା ନାମ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜଥାତି। ତା ସାଧୂତି ଥେରସ୍ସ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୁ। ପବ୍ବଜିତା ଚ ପନ ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନିୟୋ ହୁତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

ଅୟଂ ସଚ୍ଚକୋ ତାସଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି କନିଟ୍ଠଭାତିକୋ। ତାହି ଚତୂହିପି ଉତ୍ତରିତରପଞ୍ଞୋ, ମାତାପିତୂନମ୍ପି ସନ୍ତିକା ୱାଦସହସ୍ସଂ, ତତୋ ବହୁତରଞ୍ଚ ବାହିରସମୟଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା କଞ୍ଚି ଅଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜଦାରକେ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ୱେସାଲିୟଂ ୱସତି, ପଞ୍ଞାୟ ଅତିପୂରିତତ୍ତା କୁଚ୍ଛି ମେ ଭିଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଭୀତୋ ଅୟପଟ୍ଟେନ କୁଚ୍ଛିଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚରତି, ଇମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଚ୍ଚକୋ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତୋ’’ତି।

ଭସ୍ସପ୍ପୱାଦକୋତି ଭସ୍ସଂ ୱୁଚ୍ଚତି କଥାମଗ୍ଗୋ, ତଂ ପୱଦତି କଥେତୀତି ଭସ୍ସପ୍ପୱାଦକୋ। ପଣ୍ଡିତୱାଦୋତି ଅହଂ ପଣ୍ଡିତୋତି ଏୱଂ ୱାଦୋ। ସାଧୁସମ୍ମତୋ ବହୁଜନସ୍ସାତି ୟଂ ୟଂ ନକ୍ଖତ୍ତଚାରେନ ଆଦିସତି, ତଂ ତଂ ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ତଥେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅୟଂ ସାଧୁଲଦ୍ଧିକୋ ଭଦ୍ଦକୋତି ଏୱଂ ସମ୍ମତୋ ମହାଜନସ୍ସ। ୱାଦେନ ୱାଦଂ ସମାରଦ୍ଧୋତି କଥାମଗ୍ଗେନ ଦୋସଂ ଆରୋପିତୋ। ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଜୀତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଆଚରିୟୋ ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରୋ। ଜଙ୍ଘାୱିହାରଂ ଅନୁଚଙ୍କମମାନୋତି ତତୋ ତତୋ ଲିଚ୍ଛୱିରାଜଗେହତୋ ତଂ ତଂ ଗେହଂ ଗମନତ୍ଥାୟ ଅନୁଚଙ୍କମମାନୋ। ୟେନାୟସ୍ମା ଅସ୍ସଜି ତେନୁପସଙ୍କମୀତି କସ୍ମା ଉପସଙ୍କମି? ସମୟଜାନନତ୍ଥଂ।

ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଅହଂ ‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’ତି ଆହିଣ୍ଡାମି, ‘ସମୟଂ ପନସ୍ସ ନ ଜାନାମୀ’ତି ନ ଆରୋପେସିଂ। ପରସ୍ସ ହି ସମୟଂ ଞତ୍ୱା ଆରୋପିତୋ ୱାଦୋ ସ୍ୱାରୋପିତୋ ନାମ ହୋତି। ଅୟଂ ପନ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକୋ ପଞ୍ଞାୟତି ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରୋ ; ସୋ ଅତ୍ତନୋ ସତ୍ଥୁ ସମୟେ କୋୱିଦୋ, ଏତାହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା କଥଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଉପସଙ୍କମି। ୱିନେତୀତି କଥଂ ୱିନେତି, କଥଂ ସିକ୍ଖାପେତୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଥେରୋ ପନ ୟସ୍ମା ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଉପାରମ୍ଭସ୍ସ ଓକାସୋ ହୋତି, ମଗ୍ଗଫଲାନିପି ପରିୟାୟେନ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଆଗତାନି, ଅୟଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ – ‘‘ଭୋ ଅସ୍ସଜି, କିମତ୍ଥଂ ତୁମ୍ହେ ପବ୍ବଜିତା’’ତି। ତତୋ ‘‘ମଗ୍ଗଫଲତ୍ଥାୟା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, – ‘‘ନୟିଦଂ, ଭୋ ଅସ୍ସଜି, ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନଂ ନାମ, ମହାଆଘାତନଂ ନାମେତଂ, ନିରୟୁସ୍ସଦୋ ନାମେସ, ନତ୍ଥି ତୁମ୍ହାକଂ ସୁଖାସା, ଉଟ୍ଠାୟୁଟ୍ଠାୟ ଦୁକ୍ଖମେୱ ଜିରାପେନ୍ତା ଆହିଣ୍ଡଥା’’ତି ଦୋସଂ ଆରୋପେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ପରୱାଦିସ୍ସ ପରିୟାୟକଥଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ୟଥା ଏସ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠୋ ହୋତି, ଏୱମସ୍ସ ନିପ୍ପରିୟାୟକଥଂ କଥେସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଇମଂ ଅନିଚ୍ଚାନତ୍ତୱସେନେୱ କଥଂ କଥେତି। ଦୁସ୍ସୁତନ୍ତି ସୋତୁଂ ଅୟୁତ୍ତଂ।

୩୫୪।ସନ୍ଥାଗାରେତି ରାଜକୁଲାନଂ ଅତ୍ଥାନୁସାସନସନ୍ଥାଗାରସାଲାୟଂ। ୟେନ ତେ ଲିଚ୍ଛୱୀ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ସମୟଂ ଅଜାନନଭାୱେନ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱାଦଂ ନ ଆରୋପେସିଂ, ଇଦାନି ପନସ୍ସ ମହାସାୱକେନ କଥିତଂ ସମୟଂ ଜାନାମି, ଇମେ ଚ ମମ ଅନ୍ତେୱାସିକା ପଞ୍ଚସତା ଲିଚ୍ଛୱୀ ସନ୍ନିପତିତା। ଏତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ମା ଉପସଙ୍କମି। ଞାତଞ୍ଞତରେନାତି ଞାତେସୁ ଅଭିଞ୍ଞାତେସୁ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟତ୍ଥେରେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ। ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି ୟଥା ତେନ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ସଚେ ଏୱଂ ପତିଟ୍ଠିସ୍ସତି, ଅଥ ପନ ଅଞ୍ଞଦେୱ ୱକ୍ଖତି, ତତ୍ର ମୟା କିଂ ସକ୍କା କାତୁନ୍ତି ଇଦାନେୱ ପିଟ୍ଠିଂ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଆହ। ଆକଡ୍ଢେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ତନୋ ଅଭିମୁଖଂ କଡ୍ଢେୟ୍ୟ। ପରିକଡ୍ଢେୟ୍ୟାତି ପୁରତୋ ପଟିପଣାମେୟ୍ୟ। ସମ୍ପରିକଡ୍ଢେୟ୍ୟାତି କାଲେନ ଆକଡ୍ଢେୟ୍ୟ, କାଲେନ ପରିକଡ୍ଢେୟ୍ୟ। ସୋଣ୍ଡିକାକିଲଞ୍ଜନ୍ତି ସୁରାଘରେ ପିଟ୍ଠକିଲଞ୍ଜଂ। ସୋଣ୍ଡିକାଧୁତ୍ତୋତି ସୁରାଧୁତ୍ତୋ। ୱାଲଂ କଣ୍ଣେ ଗହେତ୍ୱାତି ସୁରାପରିସ୍ସାୱନତ୍ଥୱିକଂ ଧୋୱିତୁକାମୋ କସଟନିଧୁନନତ୍ଥଂ ଉଭୋସୁ କଣ୍ଣେସୁ ଗହେତ୍ୱା। ଓଧୁନେୟ୍ୟାତି ଅଧୋମୁଖଂ କତ୍ୱା ଧୁନେୟ୍ୟ। ନିଦ୍ଧୁନେୟ୍ୟାତି ଉଦ୍ଧଂମୁଖଂ କତ୍ୱା ଧୁନେୟ୍ୟ। ନିପ୍ଫୋଟେୟ୍ୟାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ପପ୍ଫୋଟେୟ୍ୟ। ସାଣଧୋୱିକଂ ନାମାତି ଏତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ସାଣସାଟକକରଣତ୍ଥଂ ସାଣୱାକେ ଗହେତ୍ୱା ମୁଟ୍ଠିଂ ମୁଟ୍ଠିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉଦକେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି। ତେ ତତିୟଦିୱସେ ସୁଟ୍ଠୁ କିଲିନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ଅଥ ମନୁସ୍ସା ଅମ୍ବିଲୟାଗୁସୁରାଦୀନି ଆଦାୟ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଣମୁଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିଣତୋ ୱାମତୋ ସମ୍ମୁଖା ଚାତି ତୀସୁ ଫଲକେସୁ ସକିଂ ଦକ୍ଖିଣଫଲକେ, ସକିଂ ୱାମଫଲକେ, ସକିଂ ସମ୍ମୁଖଫଲକେ ପହରନ୍ତା ଅମ୍ବିଲୟାଗୁସୁରାଦୀନି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ପିୱନ୍ତା ଖାଦନ୍ତା ଧୋୱନ୍ତି। ମହନ୍ତା କୀଳା ହୋତି। ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ ତଂ କୀଳଂ ଦିସ୍ୱା ଗମ୍ଭୀରଂ ଉଦକଂ ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ସୋଣ୍ଡାୟ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ସକିଂ କୁମ୍ଭେ ସକିଂ ପିଟ୍ଠିୟଂ ସକିଂ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ସକିଂ ଅନ୍ତରସତ୍ଥିୟଂ ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ କୀଳିତ୍ୱା। ତଦୁପାଦାୟ ତଂ କୀଳିତଜାତଂ ସାଣଧୋୱିକଂ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି , ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ସାଣଧୋୱିକଂ ନାମ କୀଳିତଜାତଂ କୀଳତୀ’’ତି। କିଂ ସୋ ଭୱମାନୋ ସଚ୍ଚକୋ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତୋ, ୟୋ ଭଗୱତୋ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସତୀତି ୟୋ ସଚ୍ଚକୋ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସତି, ସୋ କିଂ ଭୱମାନୋ କିଂ ୟକ୍ଖୋ ଭୱମାନୋ ଉଦାହୁ ଇନ୍ଦୋ, ଉଦାହୁ ବ୍ରହ୍ମା ଭୱମାନୋ ଭଗୱତୋ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସତି? ନ ହି ସକ୍କା ପକତିମନୁସ୍ସେନ ଭଗୱତୋ ୱାଦଂ ଆରୋପେତୁନ୍ତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୩୫୫।ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନାତି ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ ସଚ୍ଚକୋ ଆରାମଂ ପାୱିସି, ତସ୍ମିଂ। କିସ୍ମିଂ ପନ ସମୟେ ପାୱିସୀତି? ମହାମଜ୍ଝନ୍ହିକସମୟେ।

କସ୍ମା ପନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚଙ୍କମନ୍ତୀତି? ପଣୀତଭୋଜନପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ୱିନୋଦନତ୍ଥଂ। ଦିୱାପଧାନିକା ୱା ତେ। ତାଦିସାନଞ୍ହି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ସରୀରଂ ଉତୁଂ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ନିସଜ୍ଜ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ସୋ କିର କୁହିଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋତି ପରିୱେଣତୋ ପରିୱେଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପୱିସିସ୍ସାମୀତି ୱିଲୋକେନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞେ ହତ୍ଥୀ ୱିଯ ଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମମାନେ ପଂସୁକୂଲିକଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ, ‘‘ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କହଂନୁ ଖୋ, ଭୋତି କତରସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ୱା ମଣ୍ଡପେ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଭଗୱାତି ତଦା କିର ଭଗୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ମହାକରୁଣା ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଜାଲଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ବୋଧନେଯ୍ୟସତ୍ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସ – ‘‘ସ୍ୱେ ସଚ୍ଚକୋ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତୋ ମହତିଂ ଲିଚ୍ଛୱିପରିସଂ ଗହେତ୍ୱା ମମ ୱାଦଂ ଆରୋପେତୁକାମୋ ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ୱେସାଲିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ମହାପରିସାଯ ନିସୀଦିତୁଂ ସୁଖଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିସ୍ସାମୀତି ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ଅପୱିସିତ୍ୱା ମହାୱନେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଆଗତା, ସଚ୍ଚକେନ ପୁଟ୍ଠା ଦୂରେ ନିସିନ୍ନଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତା, ‘‘ଏସ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ ଭଗୱା’’ତି ଆହଂସୁ।

ମହତିଯା ଲିଚ୍ଛୱିପରିସାଯ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଲିଚ୍ଛୱିସତେହି ପରିୱୁତୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେ ଏତସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକାଯେୱ, ଅନ୍ତୋୱେସାଲିଯଂ ପନ ସଚ୍ଚକୋ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଲିଚ୍ଛୱିରାଜସତାନି ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ୱାଦତ୍ଥିକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ ସୋସ୍ସାମାତି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ମନୁସ୍ସା ନିକ୍ଖନ୍ତା, ଏୱଂ ସା ପରିସା ମହତୀ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଗଣନା ଅହୋସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱାତି ଏତେ ଉଭତୋପକ୍ଖିକା, ତେ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ସଚେ ନୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ଚୋଦେସ୍ସନ୍ତି, ‘କସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ୱନ୍ଦିତ୍ଥା’ତି, ତେସଂ, ‘କିଂ ଅଞ୍ଜଲିମତ୍ତକରଣେନପି ୱନ୍ଦିତଂ ହୋତୀ’ତି ୱକ୍ଖାମ। ସଚେ ନୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ଚୋଦେସ୍ସନ୍ତି, ‘କସ୍ମା ଭଗୱନ୍ତଂ ନ ୱନ୍ଦିତ୍ଥା’ତି, ‘କିଂ ସୀସେନ ଭୂମିଂ ପହରନ୍ତେନେୱ ୱନ୍ଦିତଂ ହୋତି, ନନୁ ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମମ୍ପି ୱନ୍ଦନା ଏୱା’ତି ୱକ୍ଖାମା’’ତି। ନାମ ଗୋତ୍ତନ୍ତି, ଭୋ ଗୋତମ, ଅହଂ ଅସୁକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଦତ୍ତୋ ନାମ ମିତ୍ତୋ ନାମ ଇଧ ଆଗତୋତି ୱଦନ୍ତା ନାମଂ ସାୱେନ୍ତି ନାମ। ଭୋ ଗୋତମ, ଅହଂ ୱାସିଟ୍ଠୋ ନାମ କଚ୍ଚାନୋ ନାମ ଇଧ ଆଗତୋତି ୱଦନ୍ତା ଗୋତ୍ତଂ ସାୱେନ୍ତି ନାମ। ଏତେ କିର ଦଲିଦ୍ଦା ଜିଣ୍ଣକୁଲପୁତ୍ତା ପରିସମଜ୍ଝେ ନାମଗୋତ୍ତୱସେନ ପାକଟା ଭୱିସ୍ସାମାତି ଏୱଂ ଅକଂସୁ। ଯେ ପନ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ନିସୀଦିଂସୁ, ତେ କେରାଟିକା ଚେୱ ଅନ୍ଧବାଲା ଚ। ତତ୍ଥ କେରାଟିକା, ‘‘ଏକଂ ଦ୍ୱେ କଥାସଲ୍ଲାପେ କରୋନ୍ତୋ ୱିସ୍ସାସିକୋ ହୋତି, ଅଥ ୱିସ୍ସାସେ ସତି ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖା ଅଦାତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତତୋ ଅତ୍ତାନଂ ମୋଚେନ୍ତା ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି। ଅନ୍ଧବାଲା ଅଞ୍ଞାଣତାଯେୱ ଅୱକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡୋ ୱିଯ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ନିସୀଦନ୍ତି।

୩୫୬।କିଞ୍ଚିଦେୱ ଦେସନ୍ତି କଞ୍ଚି ଓକାସଂ କିଞ୍ଚି କାରଣଂ, ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନେ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେନ୍ତୋ ଆହ – ପୁଚ୍ଛ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଯଦାକଙ୍ଖସୀତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ‘‘ପୁଚ୍ଛ ଯଦି ଆକଙ୍ଖସି, ନ ମେ ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଭାରୋ ଅତ୍ଥି’’। ଅଥ ୱା ‘‘ପୁଚ୍ଛ ଯଂ ଆକଙ୍ଖସି, ସବ୍ବଂ ତେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମୀ’’ତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣଂ ପୱାରେସି ଅସାଧାରଣଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଅଗ୍ଗସାୱମହାସାୱକେହି। ତେ ହି ଯଦାକଙ୍ଖସୀତି ନ ୱଦନ୍ତି, ସୁତ୍ୱା ୱେଦିସ୍ସାମାତି ୱଦନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧା ପନ ‘‘ପୁଚ୍ଛାୱୁସୋ, ଯଦାକଙ୍ଖସୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୭) ୱା, ‘‘ପୁଚ୍ଛ, ମହାରାଜ, ଯଦାକଙ୍ଖସୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୬୨) ୱା,

‘‘ପୁଚ୍ଛ ୱାସୱ ମଂ ପଞ୍ହଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସିଚ୍ଛସି;

ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ପଞ୍ହସ୍ସ, ଅହଂ ଅନ୍ତଂ କରୋମି ତେ’’ ଇତି। (ଦୀ। ନି। ୨।୩୫୬) ୱା,

‘‘ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସକେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛ ଯଦାକଙ୍ଖସୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୮୫) ୱା,

‘‘ବାୱରିସ୍ସ ଚ ତୁଯ୍ହଂ ୱା, ସବ୍ବେସଂ ସବ୍ବସଂସଯଂ;

କତାୱକାସା ପୁଚ୍ଛୱ୍ହୋ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସିଚ୍ଛଥା’’ତି। (ସୁ। ନି। ୧୦୩୬) ୱା,

‘‘ପୁଚ୍ଛ ମଂ ସଭିଯ ପଞ୍ହଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସିଚ୍ଛସି;

ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ପଞ୍ହସ୍ସ, ଅହଂ ଅନ୍ତଂ କରୋମି ତେ’’ ଇତି। (ସୁ। ନି। ୫୧୭) ୱା –

ତେସଂ ତେସଂ ଯକ୍ଖନରିନ୍ଦଦେୱସମଣବ୍ରାହ୍ମଣପରିବ୍ବାଜକାନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣଂ ପୱାରେନ୍ତି। ଅନଚ୍ଛରିଯଞ୍ଚେତଂ, ଯଂ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧଭୂମିଂ ପତ୍ୱା ଏତଂ

ପୱାରଣଂ ପୱାରେଯ୍ୟ। ଯୋ ବୋଧିସତ୍ତଭୂମିଯଂ ପଦେସଞ୍ଞାଣେପି ଠିତୋ

‘‘କୋଣ୍ଡଞ୍ଞ ପଞ୍ହାନି ୱିଯାକରୋହି,

ଯାଚନ୍ତି ତଂ ଇସଯୋ ସାଧୁରୂପା;

କୋଣ୍ଡଞ୍ଞ ଏସୋ ମନୁଜେସୁ ଧମ୍ମୋ,

ଯଂ ୱୁଦ୍ଧମାଗଚ୍ଛତି ଏସ ଭାରୋ’’ତି। (ଜା। ୨।୧୭।୬୦) –

ଏୱଂ ସକ୍କାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଇସୀହି ଯାଚିତୋ

‘‘କତାୱକାସା ପୁଚ୍ଛନ୍ତୁ ଭୋନ୍ତୋ,

ଯଂ କିଞ୍ଚି ପଞ୍ହଂ ମନସାଭିପତ୍ଥିତଂ;

ଅହଞ୍ହି ତଂ ତଂ ୱୋ ୱିଯାକରିସ୍ସଂ,

ଞତ୍ୱା ସଯଂ ଲୋକମିମଂ ପରଞ୍ଚା’’ତି। (ଜା। ୨।୧୭।୬୧);

ଏୱଂ ସରଭଙ୍ଗକାଲେ, ସମ୍ଭୱଜାତକେ ଚ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ପଞ୍ହାନଂ ଅନ୍ତକରଂ ଅଦିସ୍ୱା ସୁଚିରତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଓକାସେ କାରିତେ, ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସୋ ରଥିକାଯଂ ପଂସୁଂ କୀଳନ୍ତୋ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ –

‘‘ତଗ୍ଘ ତେ ଅହମକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଯଥାପି କୁସଲୋ ତଥା;

ରାଜା ଚ ଖୋ ତଂ ଜାନାତି, ଯଦି କାହତି ୱା ନ ୱା’’ତି। (ଜା। ୧।୧୬।୧୭୨) –

ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣଂ ପୱାରେସି।

ଏୱଂ ଭଗୱତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣାଯ ପୱାରିତାଯ ଅତ୍ତମନୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, ‘‘କଥଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମା’’ତିଆଦିମାହ।

ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା, ‘‘ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ଅଞ୍ଞଂ ସାୱକେନ କଥିତଂ, ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥା କଥେତି, ନନୁ ମଯା ପଟିକଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ‘ସଚେ ତଥା ପତିଟ୍ଠିସ୍ସତି, ଯଥାସ୍ସ ସାୱକେନ ପତିଟ୍ଠିତଂ, ଏୱାହଂ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’ତି। ଅଯଂ ପନ ଅଞ୍ଞମେୱ କଥେତି, ତତ୍ଥ କିଂ ମଯା ସକ୍କା କାତୁ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ୱଚନୋକାସୋ ମା ହୋତୂତି ହେଟ୍ଠା ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରେନ କଥିତନିଯାମେନେୱ କଥେନ୍ତୋ, ଏୱଂ ଖୋ ଅହଂ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନାତିଆଦିମାହ। ଉପମା ମଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ପଟିଭାତୀତି, ଭୋ ଗୋତମ, ମଯ୍ହଂ ଏକା ଉପମା ଉପଟ୍ଠାତି, ଆହରାମି ତଂ ଉପମନ୍ତି ୱଦତି। ପଟିଭାତୁ ତଂ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନାତି ଉପଟ୍ଠାତୁ ତେ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଆହର ତଂ ଉପମଂ ୱିସଦ୍ଧୋତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ବଲକରଣୀଯାତି ବାହୁବଲେନ କତ୍ତବ୍ବା କସିୱାଣିଜ୍ଜାଦିକା କମ୍ମନ୍ତା। ରୂପତ୍ତାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋତି ରୂପଂ ଅତ୍ତା ଅସ୍ସାତି ରୂପତ୍ତା, ରୂପଂ ଅତ୍ତାତି ଗହେତ୍ୱା ଠିତପୁଗ୍ଗଲଂ ଦୀପେତି। ରୂପେ ପତିଟ୍ଠାଯାତି ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାତି ଗହିତରୂପେ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା। ପୁଞ୍ଞଂ ୱା ଅପୁଞ୍ଞଂ ୱା ପସୱତୀତି କୁସଲଂ ୱା ଅକୁସଲଂ ୱା ପଟିଲଭତି। ୱେଦନତ୍ତାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇମିନା କିଂ ଦୀପେତି? ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ପଥୱୀ ୱିଯ ପତିଟ୍ଠା, ତେ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମଂ ନାମ ଆଯୂହନ୍ତି। ତୁମ୍ହେ ଏୱରୂପଂ ୱିଜ୍ଜମାନମେୱ ଅତ୍ତାନଂ ପଟିସେଧେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଅନତ୍ତାତି ଦୀପେଥାତି ଅତିୱିଯ ସକାରଣଂ କତ୍ୱା ଉପମଂ ଆହରି। ଇମିନା ଚ ନିଗଣ୍ଠେନ ଆହଟଓପମ୍ମଂ ନିଯତମେୱ , ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧତୋ ଅଞ୍ଞୋ ତସ୍ସ କଥଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱାଦେ ଦୋସଂ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଦୁୱିଧା ହି ପୁଗ୍ଗଲା ବୁଦ୍ଧୱେନେଯ୍ୟା ଚ ସାୱକୱେନେଯ୍ୟା ଚ। ସାୱକୱେନେଯ୍ୟେ ସାୱକାପି ୱିନେନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାପି। ବୁଦ୍ଧୱେନେଯ୍ୟେ ପନ ସାୱକା ୱିନେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧାୱ ୱିନେନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ନିଗଣ୍ଠୋ ବୁଦ୍ଧୱେନେଯ୍ୟୋ, ତସ୍ମା ଏତସ୍ସ ୱାଦଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞୋ ଦୋସଂ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେନସ୍ସ ଭଗୱା ସଯମେୱ ୱାଦେ ଦୋସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ନନୁ ତ୍ୱଂ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନାତିଆଦିମାହ।

ଅଥ ନିଗଣ୍ଠୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅତିଓିଯ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମମ ୱାଦଂ ପତିଟ୍ଠପେତି, ସଚେ ଉପରି କୋଚି ଦୋସୋ ଭୱିସ୍ସତି, ମମଂ ଏକକଂଯେୱ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସତି। ହନ୍ଦାହଂ ଇମଂ ୱାଦଂ ମହାଜନସ୍ସାପି ମତ୍ଥକେ ପକ୍ଖିପାମୀ’’ତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ – ଅହମ୍ପି, ଭୋ ଗୋତମ, ଏୱଂ ୱଦାମି ରୂପଂ ମେ ଅତ୍ତା… ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମେ ଅତ୍ତାତି, ଅଯଞ୍ଚ ମହତୀ ଜନତାତି। ଭଗୱା ପନ ନିଗଣ୍ଠତୋ ସତଗୁଣେନପି ସହସ୍ସଗୁଣେନପି ସତସହସ୍ସଗୁଣେନପି ୱାଦୀୱରତରୋ, ତସ୍ମା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ନିଗଣ୍ଠୋ ଅତ୍ତାନଂ ମୋଚେତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ୱାଦଂ ପକ୍ଖିପତି, ନାସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ମୋଚେତୁଂ ଦସ୍ସାମି, ମହାଜନତୋ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଏକକଂଯେୱ ନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ କିଞ୍ଚି ତେ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନାତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ନାଯଂ ଜନତା ମମ ୱାଦଂ ଆରୋପେତୁଂ ଆଗତା, ତ୍ୱଂଯେୱ ସକଲଂ ୱେସାଲିଂ ସଂୱଟ୍ଟିତ୍ୱା ମମ ୱାଦଂ ଆରୋପେତୁଂ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ତ୍ୱଂ ସକମେୱ ୱାଦଂ ନିୱେଠେହି, ମା ମହାଜନସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ପକ୍ଖିପସୀତି। ସୋ ପଟିଜାନନ୍ତୋ ଅହଞ୍ହି, ଭୋ ଗୋତମାତିଆଦିମାହ।

୩୫୭। ଇତି ଭଗୱା ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ୱାଦଂ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ତେନ ହି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନାତି ପୁଚ୍ଛଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ତେନ ହୀତି କାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଯସ୍ମା ତ୍ୱଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଅତ୍ତତୋ ପଟିଜାନାସି, ତସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ। ସକସ୍ମିଂ ୱିଜିତେତି ଅତ୍ତନୋ ରଟ୍ଠେ। ଘାତେତାଯଂ ୱା ଘାତେତୁନ୍ତି ଘାତାରହଂ ଘାତେତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଘାତେତୁଂ । ଜାପେତାଯଂ ୱା ଜାପେତୁନ୍ତି ଧନଜାନିରହଂ ଜାପେତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ ଜାପେତୁଂ ଜିଣ୍ଣଧନଂ କାତୁଂ। ପବ୍ବାଜେତାଯଂ ୱା ପବ୍ବାଜେତୁନ୍ତି ସକରଟ୍ଠତୋ ପବ୍ବାଜନାରହଂ ପବ୍ବାଜେତୁଂ, ନୀହରିତୁଂ। ୱତ୍ତିତୁଞ୍ଚ ଅରହତୀତି ୱତ୍ତତି ଚେୱ ୱତ୍ତିତୁଞ୍ଚ ଅରହତି। ୱତ୍ତିତୁଂ ଯୁତ୍ତୋତି ଦୀପେତି। ଇତି ନିଗଣ୍ଠୋ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଭେଦନତ୍ଥଂ ଆହଟକାରଣମେୱ ଅତ୍ତନୋ ମାରଣତ୍ଥାଯ ଆୱୁଧଂ ତିଖିଣଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦୀପେତି, ଯଥା ତଂ ବାଲୋ। ଏୱଂ ମେ ରୂପଂ ହୋତୂତି ମମ ରୂପଂ ଏୱଂୱିଧଂ ହୋତୁ, ପାସାଦିକଂ ଅଭିରୂପଂ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ସୁୱଣ୍ଣତୋରଣଂ ୱିଯ ସୁସଜ୍ଜିତଚିତ୍ତପଟୋ ୱିଯ ଚ ମନାପଦସ୍ସନନ୍ତି। ଏୱଂ ମେ ରୂପଂମା ଅହୋସୀତି ମମ ରୂପଂ ଏୱଂୱିଧଂ ମା ହୋତୁ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ଦୁସ୍ସଣ୍ଠିତଂ ୱଲିତପଲିତଂ ତିଲକସମାକିଣ୍ଣନ୍ତି।

ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସୀତି ନିଗଣ୍ଠୋ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱିରଦ୍ଧଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମମ ୱାଦଂ ଭିନ୍ଦନତ୍ଥାଯ କାରଣଂ ଆହରି, ଅହଂ ବାଲତାଯ ତମେୱ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦୀପେସିଂ, ଇଦାନି ନଟ୍ଠୋମ୍ହି, ସଚେ ୱତ୍ତତୀତି ୱକ୍ଖାମି, ଇମେ ରାଜାନୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା, ‘ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ତ୍ୱଂ ମମ ରୂପେ ୱସୋ ୱତ୍ତତୀତି ୱଦସି, ଯଦି ତେ ରୂପେ ୱସୋ ୱତ୍ତତି, କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଯଥା ଇମେ ଲିଚ୍ଛୱିରାଜାନୋ ତାୱତିଂସଦେୱସଦିସେହି ଅତ୍ତଭାୱେହି ୱିରୋଚନ୍ତି ଅଭିରୂପା ପାସାଦିକା, ଏୱଂ ନ ୱିରୋଚସୀ’ତି। ସଚେ ନ ୱତ୍ତତୀତି ୱକ୍ଖାମି, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା, ‘ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ତ୍ୱଂ ପୁବ୍ବେ ୱତ୍ତତି ମେ ରୂପସ୍ମିଂ ୱସୋତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ପଟିକ୍ଖିପସୀ’ତି ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସତି। ଇତି ୱତ୍ତତୀତି ୱୁତ୍ତେପି ଏକୋ ଦୋସୋ, ନ ୱତ୍ତତୀତି ୱୁତ୍ତେପି ଏକୋ ଦୋସୋ’’ତି ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଭଗୱା ପୁଚ୍ଛି, ଦୁତିଯମ୍ପି ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଯସ୍ମା ପନ ଯାୱତତିଯଂ ଭଗୱତା ପୁଚ୍ଛିତେ ଅବ୍ୟାକରୋନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତଧା ମୁଦ୍ଧା ଫଲତି, ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ସତ୍ତାନଂଯେୱ ଅତ୍ଥାଯ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟାନି ପାରମୀନଂ ପୂରିତତ୍ତା ସତ୍ତେସୁ ବଲୱଅନୁଦ୍ଦଯା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ଯାୱତତିଯଂ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସଚ୍ଚକଂ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ଏତଂ ‘‘ବ୍ୟାକରୋହୀ ଦାନୀ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ।

ତତ୍ଥ ସହଧମ୍ମିକନ୍ତି ସହେତୁକଂ ସକାରଣଂ। ୱଜିରଂ ପାଣିମ୍ହି ଅସ୍ସାତି ୱଜିରପାଣି। ଯକ୍ଖୋତି ନ ଯୋ ୱା ସୋ ୱା ଯକ୍ଖୋ, ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆଦିତ୍ତନ୍ତି ଅଗ୍ଗିୱଣ୍ଣଂ। ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ପଜ୍ଜଲିତଂ। ସଜୋତିଭୂତନ୍ତି ସମନ୍ତତୋ ଜୋତିଭୂତଂ, ଏକଗ୍ଗିଜାଲଭୂତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଠିତୋ ହୋତୀତି ମହନ୍ତଂ ସୀସଂ, କନ୍ଦଲମକୁଲସଦିସା ଦାଠା, ଭଯାନକାନି ଅକ୍ଖିନାସାଦୀନୀତି ଏୱଂ ୱିରୂପରୂପଂ ମାପେତ୍ୱା ଠିତୋ। କସ୍ମା ପନେସ ଆଗତୋତି? ଦିଟ୍ଠିୱିସ୍ସଜ୍ଜାପନତ୍ଥଂ। ଅପିଚ, ‘‘ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟଂ, ପରେ ଚ ମେ ନ ଆଜାନେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କଭାୱଂ ଆପନ୍ନେ ଭଗୱତି ସକ୍କୋ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେଥ, ତୁମ୍ହାକଂ ଆଣାଯ ଅୱତ୍ତମାନେ ମଯଂ ୱତ୍ତାପେସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ହୋତୁ, ଅମ୍ହାକଂ ଆଣାଚକ୍କ’’ନ୍ତି ପଟିଞ୍ଞମକାସି। ତସ୍ମା ‘‘ଅଜ୍ଜ ସଚ୍ଚକଂ ତାସେତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଗତୋ।

ଭଗୱାଚେୱ ପସ୍ସତି, ସଚ୍ଚକୋ ଚ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତୋତି ଯଦି ହି ତଂ ଅଞ୍ଞେପି ପସ୍ସେଯ୍ୟୁଂ। ତଂ କାରଣଂ ଅଗରୁ ଅସ୍ସ, ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସଚ୍ଚକଂ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦେ ଅନୋତରନ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ଯକ୍ଖଂ ଆୱାହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି, ତତୋ ସଚ୍ଚକୋ ଭଯେନ କଥେସୀ’’ତି ୱଦେଯ୍ୟୁଂ। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଚେୱ ପସ୍ସତି ସଚ୍ଚକୋ ଚ। ତସ୍ସ ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ସକଲସରୀରତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚିଂସୁ, ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛି ୱିପରିୱତ୍ତମାନା ମହାରୱଂ ରୱି। ସୋ ‘‘ଅଞ୍ଞେପି ନୁ ଖୋ ପସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ କସ୍ସଚି ଲୋମହଂସମତ୍ତମ୍ପି ନ ଅଦ୍ଦସ। ତତୋ – ‘‘ଇଦଂ ଭଯଂ ମମେୱ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ସଚାହଂ ଯକ୍ଖୋତି ୱକ୍ଖାମି, ‘କିଂ ତୁଯ୍ହମେୱ ଅକ୍ଖୀନି ଅତ୍ଥି, ତ୍ୱମେୱ ଯକ୍ଖଂ ପସ୍ସସି, ପଠମଂ ଯକ୍ଖଂ ଅଦିସ୍ୱା ସମଣେନ ଗୋତମେନ ୱାଦସଙ୍ଘାଟେ ଖିତ୍ତୋୱ ଯକ୍ଖଂ ପସ୍ସସୀ’ତି ୱଦେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ନ ଦାନି ମେ ଇଧ ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସରଣଂ ଅତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଣା ଗୋତମା’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ, ଅଥ ଖୋ ସଚ୍ଚକୋ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତୋ…ପେ… ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ। ତାଣଂ ଗୱେସୀତି ତାଣନ୍ତି ଗୱେସମାନୋ। ଲେଣଂ ଗୱେସୀତି ଲେଣନ୍ତି ଗୱେସମାନୋ। ସରଣଂ ଗୱେସୀତି ସରଣନ୍ତି ଗୱେସମାନୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ତାଯତି ରକ୍ଖତୀତି ତାଣଂ। ନିଲୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଲେଣଂ। ସରତୀତି ସରଣଂ, ଭଯଂ ହିଂସତି ୱିଦ୍ଧଂସେତୀତି

ଅତ୍ଥୋ।

୩୫୮।ମନସି କରିତ୍ୱାତି ମନମ୍ହି କତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଉପଧାରେତ୍ୱା। ଏୱଂ ମେ ୱେଦନା ହୋତୁତି କୁସଲାୱ ହୋତୁ, ସୁଖାୱ ହୋତୁ। ଏୱଂ ମେ ସଞ୍ଞା ହୋତୁତି କୁସଲାୱ ହୋତୁ, ସୁଖାୱ ହୋତୁ, ସୋମନସ୍ସସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ ହୋତୁତି। ସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ମା ଅହେସୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କଲ୍ଲଂ ନୁତି ଯୁତ୍ତଂ ନୁ। ସମନୁପସ୍ସିତୁନ୍ତି ''ଏତଂ ମମ ଏସୋହମସ୍ମି ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା''ତି ଏୱଂ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ପସ୍ସିତୁଂ। ନୋ ହିଦଂ, ଭୋ ଗୋତମାତି ନ ଯୁତ୍ତମେତଂ, ଭୋ ଗୋତମ। ଇତି ଭଗୱା ଯଥା ନାମ ଛେକୋ ଅହିତୁଣ୍ଡିକୋ ସପ୍ପଦଟ୍ଠୱିସଂ ତେନେୱ ସପ୍ପେନ ପୁନ ଡଂସାପେତ୍ୱା ଉବ୍ବାହେଯ୍ଯ, ଏୱଂ ତସ୍ସଂଯେୱ ପରିସତି ସଚ୍ଚକଂ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତଂ ତେନେୱ ମୁଖେନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଅନତ୍ତାତି ୱଦାପେସି। ଦୁକ୍ଖଂ ଅଲ୍ଲୀନୋତି ଇମଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଦୁକ୍ଖଂ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଅଲ୍ଲୀନୋ। ଉପଗତୋ ଅଜ୍ଝୋସିତୋତିପି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୁକ୍ଖଂ ଏତଂ ମମାତିଆଦୀସୁ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧଦୁକ୍ଖଂ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ସମନୁପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଜାନେଯ୍ଯାତି ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ପରିତୋ ଜାନେଯ୍ଯ। ପରିକ୍ଖେପେତ୍ୱାତି ଖଯଂ ୱଯଂ ଅନୁପ୍ପାଦଂ ଉପନେତ୍ୱା।

୩୫୯।ନୱନ୍ତି ତରୁଣଂ। ଅକୁକ୍କୁକଜାତନ୍ତି ପୁପ୍ଫଗ୍ଗହଣକାଲେ ଅନ୍ତୋ ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠପ୍ପମାଣୋ ଏକୋ ଘନଦଣ୍ଡକୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତେନ ୱିରହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରିତ୍ତୋତି ସୁଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତୋସାରୱିରହିତୋ। ରିତ୍ତତ୍ତାୱ ତୁଚ୍ଛୋ। ଅପରଦ୍ଧୋତି ପରାଜିତୋ। ଭାସିତା ଖୋ ପନ ତେତି ଇଦଂ ଭଗୱା ତସ୍ସ ମୁଖରଭାୱଂ ପକାସେତ୍ୱା ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଆହ। ସୋ କିର ପୁବ୍ବେ ପୂରଣାଦଯୋ ଛ ସତ୍ଥାରୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ତେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଅଥ ନେସଂ ପରିସମଜ୍ଝେ ମହନ୍ତଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଜଯଂ ପୱେଦେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧମ୍ପି ତଥେୱ ୱିହେଠେସ୍ସାମୀତି ସଞ୍ଞାଯ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା –

''ଅମ୍ଭୋ କୋ ନାମ ଯଂ ରୁକ୍ଖୋ, ସିନ୍ନପତ୍ତୋ ସକଣ୍ଟକୋ;

ଯତ୍ଥ ଏକପ୍ପହାରେନ, ଉତ୍ତମଙ୍ଗଂ ୱିଭିଜ୍ଜିତ''ନ୍ତି।

ଅଯଂ ଖଦିରଂ ଆହଚ୍ଚ ଅସାରକରୁକ୍ଖପରିଚିତୋ ମୁଦୁତୁଣ୍ଡସକୁଣୋ ୱିଯ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସାରଂ ଆହଚ୍ଚ ଞାଣତୁଣ୍ଡଭେଦଂ ପତ୍ତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଥଦ୍ଧଭାୱଂ ଅଞ୍ଞାସି। ତଦସ୍ସ ପରିସମଜ୍ଝେ ପକାସେନ୍ତୋ ଭାସିତା ଖୋ ପନ ତେତିଆଦିମାହ। ନତ୍ଥି ଏତରହୀତି ଉପାଦିନ୍ନକସରୀରେ ସେଦୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଏତରହି ପନ ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି। ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ କାଯଂ ୱିୱରୀତି ନ ସବ୍ବଂ କାଯଂ ୱିୱରି। ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଗଣ୍ଠିକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସରୀରା ପରିସତି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ଅଥ ଭଗୱା ଗଲୱାଟକସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ଓତାରେସି। ଓତାରିତମତ୍ତେ ପନ ତସ୍ମିଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ରସ୍ମିଯୋ ପୁଞ୍ଜପୁଞ୍ଜା ହୁତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଘଟତୋ ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣରସଧାରା ୱିଯ, ରତ୍ତୱଣ୍ଣୱଲାହକତୋ ୱିଜ୍ଜୁଲତା ୱିଯ ଚ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣମୁରଜସଦିସଂ ମହାଖନ୍ଧଂ ଉତ୍ତମସିରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କୁରୁମାନା ଆକାସେ ପକ୍ଖନ୍ଦିଂସୁ। କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ଏୱମକାସୀତି? ମହାଜନସ୍ସ କଙ୍ଖାୱିନୋଦନତ୍ଥଂ। ମହାଜନୋ ହି ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମଯ୍ହଂ ସେଦୋ ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି, ସଚ୍ଚକସ୍ସ ତାୱ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ଯନ୍ତାରୁଳ୍ହସ୍ସ ୱିଯ ସେଦା ପଗ୍ଘରନ୍ତି। ସମଣୋ ପନ ଗୋତମୋ ଘନଦୁପଟ୍ଟଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ, ଅନ୍ତୋ ସେଦସ୍ସ ଅତ୍ଥିତା ୱା ନତ୍ଥିତା ୱା କଥଂ ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି କଙ୍ଖଂ କରେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ କଙ୍ଖାୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଏୱମକାସି। ମଙ୍କୁଭୂତୋତି ନିତ୍ତେଜଭୂତୋ। ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋତି ପତିତକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଅପ୍ପଟିଭାନୋତି ଉତ୍ତରି ଅପ୍ପସ୍ସନ୍ତୋ। ନିସୀଦୀତି ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନ ଭୂମିଂ କସମାନୋ ନିସୀଦି।

୩୬୦।ଦୁମ୍ମୁଖୋତି ନ ୱିରୂପମୁଖୋ, ଅଭିରୂପୋ ହି ସୋ ପାସାଦିକୋ। ନାମଂ ପନସ୍ସ ଏତଂ। ଅଭବ୍ବୋ ତଂ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ପୁନ ଓତରିତୁନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ଅଳାନଂ ଭଗ୍ଗତ୍ତା ପଚ୍ଛିନ୍ନଗମନୋ ଓତରିତୁଂ ଅଭବ୍ବୋ, ତତ୍ଥେୱ କାକକୁଲଲାଦୀନଂ ଭତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ୱିସୂକାଯିକାନୀତି ଦିଟ୍ଠିୱିସୂକାନି। ୱିସେୱିତାନୀତି ଦିଟ୍ଠିସଞ୍ଚରିତାନି। ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନୀତି ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ଫନ୍ଦିତାନି। ଯଦିଦଂ ୱାଦାଧିପ୍ପାଯୋତି ଏତ୍ଥ ଯଦିଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ; ୱାଦାଧିପ୍ପାଯୋ ହୁତ୍ୱା ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀତି ଅଜ୍ଝାସଯେନ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଅଭବ୍ବୋ; ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ ପନ ଉପସଙ୍କମେଯ୍ଯାତି ଦସ୍ସେତି। ଦୁମ୍ମୁଖଂ ଲିଚ୍ଛୱିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚାତି କସ୍ମା ଅୱୋଚ ? ଦୁମ୍ମୁଖସ୍ସ କିରସ୍ସ ଉପମାହରଣକାଲେ ସେସ ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରାପି ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''ଇମିନା ନିଗଣ୍ଠେନ ଅମ୍ହାକଂ ସିପ୍ପୁଗ୍ଗହଣଟ୍ଠାନେ ଚିରଂ ଅୱମାନୋ କତୋ, ଅଯଂ ଦାନି ଅମିତ୍ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଂ ପସ୍ସିତୁଂ କାଲୋ। ମଯମ୍ପି ଏକେକଂ ଉପମଂ ଆହରିତ୍ୱା ପାଣିପ୍ପହାରେନ ପତିତଂ ମୁଗ୍ଗରେନ ପୋଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ତଥା ନଂ କରିସ୍ସାମ, ଯଥା ନ ପୁନ ପରିସମଜ୍ଝେ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ''ତି, ତେ ଓପମ୍ମାନି କରିତ୍ୱା ଦୁମ୍ମୁଖସ୍ସ କଥାପରିଯୋସାନଂ ଆଗମଯମାନା ନିସୀଦିଂସୁ। ସଚ୍ଚକୋ ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଞତ୍ୱା, ଇମେ ସବ୍ବେୱ ଗୀୱଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଓଟ୍ଠେହି ଚଲମାନେହି ଠିତା; ସଚେ ପଚ୍ଚେକା ଉପମା ହରିତୁଂ ଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ପୁନ ମଯା ପରିସମଜ୍ଝେ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସକ୍କା ଭୱିସ୍ସତି, ହନ୍ଦାହଂ ଦୁମ୍ମୁଖଂ ଅପସାଦେତ୍ୱା ଯଥା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ହୋତି, ଏୱଂ କଥାୱାରଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ତସ୍ମା ଏତଦୱୋଚ। ତତ୍ଥ ଆଗମେହୀତି ତିଟ୍ଠ, ମା

ପୁନ ଭଣାହୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୬୧ ।ତିଟ୍ଠତେସା, ଭୋ ଗୋତମାତି, ଭୋ ଗୋତମ, ଏସା ଅମ୍ହାକଞ୍ଚେୱ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱାଚା ତିଟ୍ଠତୁ। ୱିଲାପଂ ୱିଲପିତଂ ମଞ୍ଞେତି ଏତଞ୍ହି ୱଚନଂ ୱିଲପିତଂ ୱିଯ ହୋତି, ୱିପ୍ପଲପିତମତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ତିଟ୍ଠତେସାତି ଏତ୍ଥ କଥାତି ଆହରିତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବା। ୱାଚାୱିଲାପଂ ୱିଲପିତଂ ମଞ୍ଞେତି ଏତ୍ଥ ପନିଦଂ ୱାଚାନିଚ୍ଛାରଣଂ ୱିଲପିତମତ୍ତଂ ମଞ୍ଞେ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ କିତ୍ତାୱତାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱେସାରଜ୍ଜପତ୍ତୋତି ଞାଣପତ୍ତୋ। ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯୋତି ଅପରପ୍ପତ୍ତିଯୋ। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଇଧ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନାତିଆଦିମାହ, ତଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ପସ୍ସତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସେକ୍ଖଭୂମି ଦସ୍ସିତା। ତସ୍ମା ଉପରି ଅସେକ୍ଖଭୂମିଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦୁତିଯଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି, ତମ୍ପିସ୍ସ ଭଗୱା ବ୍ୟାକାସି । ତତ୍ଥ ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିଯେନାତିଆଦୀସୁ ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିଯନ୍ତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ପଞ୍ଞା। ପଟିପଦାନୁତ୍ତରିଯନ୍ତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ପଟିପଦା। ୱିମୁତ୍ତାନୁତ୍ତରିଯନ୍ତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ୱିମୁତ୍ତି। ସୁଦ୍ଧଲୋକୁତ୍ତରମେୱ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିଯନ୍ତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ପଟିପଦାନୁତ୍ତରିଯନ୍ତି ସେସାନି ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି। ୱିମୁତ୍ତାନୁତ୍ତରିଯନ୍ତି ଅଗ୍ଗଫଲୱିମୁତ୍ତି। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ୱା ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନଂ ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିଯଂ ନାମ। ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ପଟିପଦାନୁତ୍ତରିଯଂ। ଅଗ୍ଗଫଲଂ ୱିମୁତ୍ତାନୁତ୍ତରିଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ବୁଦ୍ଧୋ ସୋ ଭଗୱାତି ସୋ ଭଗୱା ସଯମ୍ପି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ବୁଦ୍ଧୋ। ବୋଧାଯାତି ପରେସମ୍ପି ଚତୁସଚ୍ଚବୋଧାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ଦନ୍ତୋତିଆଦୀସୁ ଦନ୍ତୋତି ନିବ୍ବିସେୱନୋ। ଦମଥାଯାତି ନିବ୍ବିସେୱନତ୍ଥାଯ। ସନ୍ତୋତି ସବ୍ବକିଲେସୱୂପସମେନ ସନ୍ତୋ। ସମଥାଯାତି କିଲେସୱୂପସମାଯ। ତିଣ୍ଣୋତି ଚତୁରୋଘତିଣ୍ଣୋ। ତରଣାଯାତି ଚତୁରୋଘତରଣାଯ। ପରିନିବ୍ବୁତୋତି କିଲେସପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ପରିନିବ୍ବାନାଯାତି କିଲେସପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥାଯ।

୩୬୨ ।ଧଂସୀତି ଗୁଣଧଂସକା। ପଗବ୍ଭାତି ୱାଚାପାଗବ୍ଭିଯେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଆସାଦେତବ୍ବନ୍ତି ଘଟ୍ଟେତବ୍ବଂ। ଆସଜ୍ଜାତି ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା। ନତ୍ୱେୱ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମନ୍ତି ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଆସଜ୍ଜ କସ୍ସଚି ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଂ ଅନୁପହତଂ ସକଲଂ ଆଦାଯ ପକ୍କମିତୁଂ ଥାମୋ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ନ ହି ଭଗୱା ହତ୍ଥିଆଦଯୋ ୱିଯ କସ୍ସଚି ଜୀୱିତନ୍ତରାଯଂ କରୋତି। ଅଯଂ ପନ ନିଗଣ୍ଠୋ ଇମା ତିସ୍ସୋ ଉପମା ନ ଭଗୱତୋ ଉକ୍କଂସନତ୍ଥଂ ଆହରି, ଅତ୍ତୁକ୍କଂସନତ୍ଥମେୱ ଆହରି। ଯଥା ହି ରାଜା କଞ୍ଚି ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଂ ଘାତେତ୍ୱା ଏୱଂ ନାମ ସୂରୋ ଏୱଂ ଥାମସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁରିସୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଂ ଥୋମେନ୍ତୋପି ଅତ୍ତାନମେୱ ଥୋମେତି। ଏୱମେୱ ସୋପି ସିଯା ହି, ଭୋ ଗୋତମ, ହତ୍ଥିଂ ପଭିନ୍ନନ୍ତିଆଦୀହି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉକ୍କଂସେନ୍ତୋପି ମଯମେୱ ସୂରା ମଯଂ ପଣ୍ଡିତା ମଯଂ ବହୁସ୍ସୁତାଯେୱ ଏୱଂ ପଭିନ୍ନହତ୍ଥିଂ ୱିଯ, ଜଲିତଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱିଯ, ଫଣକତଆସୀୱିସଂ ୱିଯ ଚ ୱାଦତ୍ଥିକା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମିମ୍ହାତି ଅତ୍ତାନଂଯେୱ ଉକ୍କଂସେତି। ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ଉକ୍କଂସେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ନିମନ୍ତଯମାନୋ ଅଧିୱାସେତୁ ମେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଧିୱାସେତୂତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତୁ। ସ୍ୱାତନାଯାତି ଯଂ ମେ ତୁମ୍ହେସୁ କାରଂ କରୋତୋ ସ୍ୱେ ଭୱିସ୍ସତି ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଞ୍ଚ, ତଦତ୍ଥାଯ। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନାତି ଭଗୱା କାଯଙ୍ଗଂ ୱା ୱାଚଙ୍ଗଂ ୱା ଅଚୋପେତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରେଯେୱ ଖନ୍ତିଂ ଧାରେନ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ଅଧିୱାସେସି। ସଚ୍ଚକସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହକରଣତ୍ଥଂ ମନସାୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୩୬୩।ଯମସ୍ସ ପତିରୂପଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟାଥାତି ତେ କିର ଲିଚ୍ଛୱୀ ତସ୍ସ ପଞ୍ଚଥାଲିପାକସତାନି ନିଚ୍ଚଭତ୍ତଂ ଆହରନ୍ତି । ତଦେୱ ସନ୍ଧାଯ ଏସ ସ୍ୱେ ତୁମ୍ହେ ଯଂ ଅସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପତିରୂପଂ କପ୍ପିଯନ୍ତି ମଞ୍ଞେଯ୍ୟାଥ, ତଂ ଆହରେଯ୍ୟାଥ; ସମଣସ୍ସ ହି ଗୋତମସ୍ସ ତୁମ୍ହେ ପରିଚାରକା କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଂ ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତଂ ଜାନାଥାତି ୱଦତି। ଭତ୍ତାଭିହାରଂ ଅଭିହରିଂସୂତି ଅଭିହରିତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ଅଭିହରିଂସୁ। ପଣୀତେନାତି ଉତ୍ତମେନ। ସହତ୍ଥାତି ସହତ୍ଥେନ। ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱାତି ସୁଟ୍ଠୁ ତପ୍ପେତ୍ୱା, ପରିପୁଣ୍ଣଂ ସୁହିତଂ ଯାୱଦତ୍ଥଂ କତ୍ୱା। ସମ୍ପୱାରେତ୍ୱାତି ସୁଟ୍ଠୁ ପୱାରେତ୍ୱା, ଅଲଂ ଅଲନ୍ତି ହତ୍ଥସଞ୍ଞାଯ ପଟିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା। ଭୁତ୍ତାୱିନ୍ତି ଭୁତ୍ତୱନ୍ତଂ। ଓନୀତପତ୍ତପାଣିନ୍ତି ପତ୍ତତୋ ଓନୀତପାଣିଂ, ଅପନୀତହତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ଓନିତ୍ତପତ୍ତପାଣି’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ଓନିତ୍ତଂ ନାନାଭୂତଂ ପତ୍ତଂ ପାଣିତୋ ଅସ୍ସାତି ଓନିତ୍ତପତ୍ତପାଣୀ। ତଂ ଓନିତ୍ତପତ୍ତପାଣିଂ, ହତ୍ଥେ ଚ ପତ୍ତଞ୍ଚ ଧୋୱିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ପତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦୀତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏୱଂଭୂତଂ ଞତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଓକାସେ ନିସୀଦୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚାତି ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଦାନେ ପୁଞ୍ଞଂ, ଆଯତିଂ ୱିପାକକ୍ଖନ୍ଧାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଞ୍ଞମହୀତି ୱିପାକକ୍ଖନ୍ଧାନଂଯେୱ ପରିୱାରୋ। ତଂ ଦାଯକାନଂ ସୁଖାଯ ହୋତୂତି ତଂ ଇମେସଂ ଲିଚ୍ଛୱୀନଂ ସୁଖତ୍ଥାଯ ହୋତୁ। ଇଦଂ କିର ସୋ ଅହଂ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ, ପବ୍ବଜିତେନ ଚ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଦାନଂ ନିଯ୍ୟାତେତୁନ୍ତି ତେସଂ ନିଯ୍ୟାତେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଅଥ ଭଗୱା ଯସ୍ମା ଲିଚ୍ଛୱୀହି ସଚ୍ଚକସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ନ ଭଗୱତୋ। ସଚ୍ଚକେନ ପନ ଭଗୱତୋ ଦିନ୍ନଂ, ତସ୍ମା ତମତ୍ଥଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଯଂ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନାତିଆଦିମାହ। ଇତି ଭଗୱା ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ମତେନ ୱିନାଯେୱ ଅତ୍ତନୋ ଦିନ୍ନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ନିଯ୍ୟାତେସି, ସା ଚସ୍ସ ଅନାଗତେ ୱାସନା ଭୱିସ୍ସତୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଚୂଳସଚ୍ଚକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ମହାସଚ୍ଚକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୬୪।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାସଚ୍ଚକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଏକଂ ସମଯନ୍ତି ଚ ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନାତି ଚ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯନ୍ତି ଚ ତୀହି ପଦେହି ଏକୋୱ ସମଯୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ହି ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା କତରଂ ଗାମଂ ପୱିସିସ୍ସାମାତି ୱିତକ୍କମାଳକେ ଠିତକାଲୋ ନାମ ହୋତି। ଭଗୱା ଏୱରୂପେ ସମଯେ ରତ୍ତଦୁପଟ୍ଟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲଚୀୱରଂ ଏକଂସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିପମୁଖେ ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ, – ‘‘ଏକଂ ସମଯନ୍ତି ଚ ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନାତି ଚ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ପୱିସିତୁକାମୋତି ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ କତସନ୍ନିଟ୍ଠାନୋ। ତେନୁପସଙ୍କମୀତି କସ୍ମା ଉପସଙ୍କମୀତି? ୱାଦାରୋପନଜ୍ଝାସଯେନ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ପୁବ୍ବେପାହଂ ଅପଣ୍ଡିତତାଯ ସକଲଂ ୱେସାଲିପରିସଂ ଗହେତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସମଜ୍ଝେ ମଙ୍କୁ ଜାତୋ। ଇଦାନି ତଥା ଅକତ୍ୱା ଏକକୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମି। ଯଦି ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପରାଜେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଂ ଦୀପେତ୍ୱା ଜଯଂ କରିସ୍ସାମି। ଯଦି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଜଯୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅନ୍ଧକାରେ ନଚ୍ଚଂ ୱିଯ ନ କୋଚି ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି ନିଦ୍ଦାପଞ୍ଞୁଂ ନାମ ଗହେତ୍ୱା ଇମିନା ୱାଦଜ୍ଝାସଯେନ ଉପସଙ୍କମି।

ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯାତି ସଚ୍ଚକସ୍ସ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଥେରସ୍ସ କିରସ୍ସ ଏୱଂ ଅହୋସି – ‘‘ଭଗୱତି ମୁହୁତ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧଦସ୍ସନଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଞ୍ଚ ଲଭିସ୍ସତି। ତଦସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତିସ୍ସତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଭଗୱନ୍ତଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲଚୀୱରଂ ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ନିସୀଦତୁ ଭଗୱାତି ଆହ। ‘‘କାରଣଂ ଆନନ୍ଦୋ ୱଦତୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ନିସୀଦି ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚାତି ଯଂ ପନ ପଞ୍ହଂ ଓୱଟ୍ଟିକସାରଂ କତ୍ୱା ଆଦାଯ ଆଗତୋ ତଂ ଠପେତ୍ୱା ପସ୍ସେନ ତାୱ ପରିହରନ୍ତୋ ଏତଂ ସନ୍ତି, ଭୋ ଗୋତମାତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ।

୩୬୫।ଫୁସନ୍ତି ହି ତେ, ଭୋ ଗୋତମାତି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସରୀରେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସାରୀରିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ ଫୁସନ୍ତି ଲଭନ୍ତି, ଅନୁଭୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଊରୁକ୍ଖମ୍ଭୋତି ଖମ୍ଭକତଊରୁଭାୱୋ, ଊରୁଥଦ୍ଧତାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିମ୍ହଯତ୍ଥୱସେନ ପନେତ୍ଥ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅନାଗତୱଚନଂ କତଂ। କାଯନ୍ୱଯଂ ହୋତୀତି କାଯାନୁଗତଂ ହୋତି କାଯସ୍ସ ୱସୱତ୍ତି। କାଯଭାୱନାତି ପନ ୱିପସ୍ସନା ୱୁଚ୍ଚତି, ତାଯ ଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଇତି ନିଗଣ୍ଠୋ ଅସନ୍ତଂ ଅଭୂତଂ ଯଂ ନତ୍ଥି, ତଦେୱାହ। ଚିତ୍ତଭାୱନାତିପି ସମଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ସମାଧିଯୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଊରୁକ୍ଖମ୍ଭାଦଯୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଇତି ନିଗଣ୍ଠୋ ଇଦଂ ଅଭୂତମେୱ ଆହ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଯଥେୱ ‘ଭୂତପୁବ୍ବନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଊରୁକ୍ଖମ୍ଭୋପି ନାମ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତିଆଦୀନି ୱଦତୋ ଅନାଗତରୂପଂ ନ ସମେତି, ତଥା ଅତ୍ଥୋପି ନ ସମେତି, ଅସନ୍ତଂ ଅଭୂତଂ ଯଂ ନତ୍ଥି, ତଂ କଥେତୀ’’ତି।

ନୋ କାଯଭାୱନନ୍ତି ପଞ୍ଚାତପତପ୍ପନାଦିଂ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଅଯଞ୍ହି ତେସଂ କାଯଭାୱନା ନାମ। କିଂ ପନ ସୋ ଦିସ୍ୱା ଏୱମାହ? ସୋ କିର ଦିୱାଦିୱସ୍ସ ୱିହାରଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେସୁ ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ତେ ପଟିସଲ୍ଲୀନେ ଦିସ୍ୱା ଚିତ୍ତଭାୱନାମତ୍ତଂ ଏତେ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତି, କାଯଭାୱନା ପନେତେସଂ ନତ୍ଥୀତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଏୱମାହ।

୩୬୬। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ କିନ୍ତି ପନ ତେ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, କାଯଭାୱନା ସୁତାତି ଆହ। ସୋ ତଂ ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ନନ୍ଦୋ ୱଚ୍ଛୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନନ୍ଦୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ୱଚ୍ଛୋତି ଗୋତ୍ତଂ। କିସୋତି ନାମଂ। ସଂକିଚ୍ଚୋତି ଗୋତ୍ତଂ। ମକ୍ଖଲିଗୋସାଲୋ ହେଟ୍ଠା ଆଗତୋୱ। ଏତେତି ଏତେ ତଯୋ ଜନା, ତେ କିର କିଲିଟ୍ଠତପାନଂ ମତ୍ଥକପତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ଉଳାରାନି ଉଳାରାନୀତି ପଣୀତାନି ପଣୀତାନି। ଗାହେନ୍ତି ନାମାତି ବଲଂ ଗଣ୍ହାପେନ୍ତି ନାମ। ବ୍ରୂହେନ୍ତୀତି ୱଡ୍ଢେନ୍ତି। ମେଦେନ୍ତୀତି ଜାତମେଦଂ କରୋନ୍ତି। ପୁରିମଂ ପହାଯାତି ପୁରିମଂ ଦୁକ୍କରକାରଂ ପହାଯ। ପଚ୍ଛା ଉପଚିନନ୍ତୀତି ପଚ୍ଛା ଉଳାରଖାଦନୀଯାଦୀହି ସନ୍ତପ୍ପେନ୍ତି, ୱଡ୍ଢେନ୍ତି। ଆଚଯାପଚଯୋ ହୋତୀତି ୱଡ୍ଢି ଚ ଅୱଡ୍ଢି ଚ ହୋତି, ଇତି ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ କାଲେନ ୱଡ୍ଢି, କାଲେନ ପରିହାନୀତି ୱଡ୍ଢିପରିହାନିମତ୍ତମେୱ ପଞ୍ଞାଯତି, କାଯଭାୱନା ପନ ନ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଦୀପେତ୍ୱା ଚିତ୍ତଭାୱନଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, ‘‘କିନ୍ତି ପନ ତେ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଚିତ୍ତଭାୱନା ସୁତା’’ତି ଆହ। ନ ସମ୍ପାଯାସୀତି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଯଥା ତଂ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ।

୩୬୭।କୁତୋପନ ତ୍ୱନ୍ତି ଯୋ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ଓଳାରିକଂ ଦୁବ୍ବଲଂ କାଯଭାୱନଂ ନ ଜାନାସି? ସୋ ତ୍ୱଂ କୁତୋ ସଣ୍ହଂ ସୁଖୁମଂ ଚିତ୍ତଭାୱନଂ ଜାନିସ୍ସସୀତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଚୋଦନାଲଯତ୍ଥେରୋ, ‘‘ଅବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ନାମେତଂ ପଦ’’ନ୍ତି ବୀଜନିଂ ଠପେତ୍ୱା ପକ୍କମିତୁଂ ଆରଭି। ଅଥ ନଂ ମହାସୀୱତ୍ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ଦିସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ସ ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଆଚଯୋପି ଅପଚଯୋପି ଆଦାନମ୍ପି ନିକ୍ଖେପନମ୍ପୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୬୨)। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି – ‘‘ଓଳାରିକଂ କାଯଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୱିପସ୍ସନା ଓଳାରିକାତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି।

୩୬୮।ସୁଖସାରାଗୀତି ସୁଖସାରାଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନାତି ନ ଅନନ୍ତରାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୁଖଦୁକ୍ଖାନଞ୍ହି ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯତା ପଟ୍ଠାନେ (ପଟ୍ଠା। ୧।୨।୪୫-୪୬) ପଟିସିଦ୍ଧା। ଯସ୍ମା ପନ ସୁଖେ ଅନିରୁଦ୍ଧେ ଦୁକ୍ଖଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଇଧ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତୀତି ଖେପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ଉଭତୋପକ୍ଖନ୍ତି ସୁଖଂ ଏକଂ ପକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଏକଂ ପକ୍ଖନ୍ତି ଏୱଂ ଉଭତୋପକ୍ଖଂ ହୁତ୍ୱା।

୩୬୯।ଉପ୍ପନ୍ନାପି ସୁଖା ୱେଦନା ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି, ଭାୱିତତ୍ତା କାଯସ୍ସ। ଉପ୍ପନ୍ନାପି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି, ଭାୱିତତ୍ତା ଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ କାଯଭାୱନା ୱିପସ୍ସନା, ଚିତ୍ତଭାୱନା ସମାଧି। ୱିପସ୍ସନା ଚ ସୁଖସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଆସନ୍ନା। ସମାଧି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକୋ, ସୁଖସ୍ସ ଆସନ୍ନୋ। କଥଂ? ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ହି ଅଦ୍ଧାନେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗିଉଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ହୋତି, କଚ୍ଛେହି ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ମତ୍ଥକତୋ ଉସୁମୱଟ୍ଟିଉଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ହୋତୀତି ଚିତ୍ତଂ ହଞ୍ଞତି ୱିହଞ୍ଞତି ୱିପ୍ଫନ୍ଦତି। ଏୱଂ ତାୱ ୱିପସ୍ସନା ସୁଖସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଆସନ୍ନା। ଉପ୍ପନ୍ନେ ପନ କାଯିକେ ୱା ଚେତସିକେ ୱା ଦୁକ୍ଖେ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସମାପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୂରାପଗତଂ ହୋତି, ଅନପ୍ପକଂ ସୁଖଂ ଓକ୍କମତି। ଏୱଂ ସମାଧି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକୋ, ସୁଖସ୍ସ ଆସନ୍ନୋ। ଯଥା ୱିପସ୍ସନା ସୁଖସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଆସନ୍ନା, ନ ତଥା ସମାଧି। ଯଥା ସମାଧି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକୋ, ସୁଖସ୍ସ ଆସନ୍ନୋ, ନ ଚ ତଥା ୱିପସ୍ସନାତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଉପ୍ପନ୍ନାପି ସୁଖା ୱେଦନା ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି, ଭାୱିତତ୍ତା କାଯସ୍ସ। ଉପ୍ପନ୍ନାପି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି, ଭାୱିତତ୍ତା ଚିତ୍ତସ୍ସା''ତି।

୩୭୦।ଆସଜ୍ଜୌପନୀଯାତି ଗୁଣେ ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା ଚେୱ ଉପନେତ୍ୱା ଚ। ତଂ ୱତ ମେତି ତଂ ୱତ ମମ ଚିତ୍ତଂ।

୩୭୧।କିଞ୍ହି ନୋ ସିଯା, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନାତି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, କିଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ଭୱିସ୍ସତେୱ, ମା ଏୱଂ ସଞ୍ଞୀ ହୋହି, ଉପ୍ପଜ୍ଜିଯେୱ ମେ ସୁଖାପି ଦୁକ୍ଖାପି ୱେଦନା, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ପନସ୍ସା ଅହଂ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ଠାତୁଂ ନ ଦେମି। ଇଦାନିସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ପକାସେତୁଂ ଉପରି ପସାଦାୱହଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଦେସେତୁକାମୋ ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଇଧ ମେ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧା…ପେ… ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦିଂ, ଅଲମିଦଂ ପଧାନାଯାତି ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା ପାସରାସିସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ, ତତ୍ଥ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସଜ୍ଜା, ଇଧ ଦୁକ୍କରକାରିକା।

୩୭୪।ଅଲ୍ଲକଟ୍ଠନ୍ତି ଅଲ୍ଲଂ ଉଦୁମ୍ବରକଟ୍ଠଂ। ସସ୍ନେହନ୍ତି ସଖୀରଂ। କାମେହୀତି ୱତ୍ଥୁକାମେହି। ଅୱୂପକଟ୍ଠାତି ଅନପଗତା। କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋତିଆଦୀସୁ କିଲେସକାମୋୱ ଛନ୍ଦକରଣୱସେନ ଛନ୍ଦୋ। ସିନେହକରଣୱସେନ ସ୍ନେହୋ। ମୁଚ୍ଛାକରଣୱସେନ ମୁଚ୍ଛା। ପିପାସାକରଣୱସେନ ପିପାସା। ଅନୁଦହନୱସେନ ପରିଳାହୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଓପକ୍କମିକାତି ଉପକ୍କମନିବ୍ବତ୍ତା। ଞାଣାଯ ଦସ୍ସନାଯ ଅନୁତ୍ତରାଯ ସମ୍ବୋଧାଯାତି ସବ୍ବଂ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୱେୱଚନମେୱ।

ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଅଲ୍ଲଂ ସଖୀରଂ ଉଦୁମ୍ବରକଟ୍ଠଂ ୱିଯ ହି କିଲେସକାମେନ ୱତ୍ଥୁକାମତୋ ଅନିସ୍ସଟପୁଗ୍ଗଲା। ଉଦକେ ପକ୍ଖିତ୍ତଭାୱୋ ୱିଯ କିଲେସକାମେନ ତିନ୍ତତା; ମନ୍ଥନେନାପି ଅଗ୍ଗିନୋ ଅନଭିନିବ୍ବତ୍ତନଂ ୱିଯ କିଲେସକାମେନ ୱତ୍ଥୁକାମତୋ ଅନିସ୍ସଟାନଂ ଓପକ୍କମିକାହି ୱେଦନାହି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନଧିଗମୋ। ଅମନ୍ଥନେନାପି ଅଗ୍ଗିନୋ ଅନଭିନିବ୍ବତ୍ତନଂ ୱିଯ ତେସଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱିନାପି ଓପକ୍କମିକାହି ୱେଦନାହି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନଧିଗମୋ। ଦୁତିଯୌପମାପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ, ପୁରିମା ସପୁତ୍ତଭରିଯପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଉପମା; ପଚ୍ଛିମା ବ୍ରାହ୍ମଣଧମ୍ମିକପବ୍ବଜ୍ଜାଯ।

୩୭୬। ତତିଯୌପମାଯ କୋଳାପନ୍ତି ଛିନ୍ନସିନେହଂ ନିରାପଂ। ଥଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ପବ୍ବତଥଲେ ୱା ଭୂମିଥଲେ ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥାପି ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ସୁକ୍ଖକୋଳାପକଟ୍ଠଂ ୱିଯ ହି କିଲେସକାମେନ ୱତ୍ଥୁକାମତୋ ନିସ୍ସଟପୁଗ୍ଗଲା, ଆରକା ଉଦକା ଥଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଭାୱୋ ୱିଯ କିଲେସକାମେନ ଅତିନ୍ତତା। ମନ୍ଥନେନାପି ଅଗ୍ଗିନୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତନଂ ୱିଯ କିଲେସକାମେନ ୱତ୍ଥୁକାମତୋ ନିସ୍ସଟାନଂ ଅବ୍ଭୋକାସିକନେସଜ୍ଜିକାଦିୱସେନ ଓପକ୍କମିକାହିପି ୱେଦନାହି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିଗମୋ। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସୁକ୍ଖସାଖାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଘଂସନମତ୍ତେନେୱ ଅଗ୍ଗିନୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତନଂ ୱିଯ ୱିନାପି ଓପକ୍କମିକାହି ୱେଦନାହି ସୁଖାଯେୱ ପଟିପଦାଯ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିଗମୋତି। ଅଯଂ ଉପମା ଭଗୱତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଆହଟା।

୩୭୭। ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍କରକାରିକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ତସ୍ସ ମଯ୍ହନ୍ତିଆଦିମାହ। କିଂ ପନ ଭଗୱା ଦୁକ୍କରଂ ଅକତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିତୁଂ ନ ସମତ୍ଥୋତି? କତ୍ୱାପି ଅକତ୍ୱାପି ସମତ୍ଥୋୱ। ଅଥ କସ୍ମା ଅକାସୀତି? ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ପରକ୍କମଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମି। ସୋ ଚ ମଂ ୱୀରିଯନିମ୍ମଥନଗୁଣୋ

ହାସେସ୍ସତୀତି। ପାସାଦେ ନିସିନ୍ନୋଯେଵ ହି ପଣ୍ଣେଣିଆଗତଂ ରଜ୍ଜଂ ଲଭିତ୍ଵାପି ଖତ୍ତିଯୋ ନ ତଥାପମୁଦିତୋ ହୋତି, ଯଥା ବଲକାଯଂ ଗହେତ୍ଵା ସଙ୍ଗାମେ ଵେ ତଯୋ ସମ୍ପହାରେ ଦତ୍ଵା ଅମିତ୍ତମଥନଂ କତ୍ଵା ପତ୍ତରଜ୍ଜୋ। ଏଵଂ ପତ୍ତରଜ୍ଜସ୍ସ ହି ରଜ୍ଜସିରିଂ ଅନୁଭଵନ୍ତସ୍ସ ପରିସଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ପରକ୍କମଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ଵା, ''ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ଅସୁକକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ଅସୁକଞ୍ଚ ଅସୁକଞ୍ଚ ଅମିତ୍ତଂ ଏଵଂ ଵିଜ୍ଝିତ୍ଵା ଏଵଂ ପହରିତ୍ଵା ଇମଂ ରଜ୍ଜସିରିଂ ପତ୍ତୋସ୍ମୀ''ତି ଚିନ୍ତଯତୋ ବଲଵସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏଵମେଵଂ ଭଗଵାପି ସଦେଵକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ପରକ୍କମଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମି, ସୋ ହି ମଂ ପରକ୍କମୋ ଅତିଵିଯ ହାସେସ୍ସତି, ସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି ଦୁକ୍କରମକାସି।

ଅପିଚ ପଚ୍ଛିମଂ ଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପମାନୋପି ଅକାସିଯେଵ, ପଚ୍ଛିମା ହି ଜନତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନି ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ଵାପି ପଧାନଂ ପଦହିତ୍ଵାଵ ସଵ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପତ୍ତୋ, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମଯନ୍ତି ପଧାନଵୀରିଯଂ କତ୍ଵଙ୍ଗ ମଞ୍ଞିସ୍ସତି; ଏଵଂ ସନ୍ତେ ଖିପ୍ପମେଵ ଜାତିଜରାମରଣସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କରିସ୍ସତୀତି ପଚ୍ଛିମଂ ଜନତଂ ଅନୁକମ୍ପମାନୋ ଅକାସିଯେଵ।

ଦନ୍ତେଭିଦନ୍ତମାଧାଯାତି ହେଟ୍ଠାଦନ୍ତେ ଉପରିଦନ୍ତଂ ଠପେତ୍ଵା। ଚେତସା ଚିତ୍ତନ୍ତି କୁସଲଚିତ୍ତେନ ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ। ଅଭିନିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ୟନ୍ତି ନିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ୟଂ। ଅଭିନିପ୍ପୀଳେଯ୍ୟନ୍ତି ନିପ୍ପୀଳେଯ୍ୟଂ। ଅଭିସନ୍ତାପେଯ୍ୟନ୍ତି ତାପେତ୍ଵା ଵୀରିଯନିମ୍ମଥନଂ କରେଯ୍ୟଂ। ସାରଦ୍ଧୋତି ସଦରଥୋ। ପଧାନାଭିତୁନ୍ନସ୍ସାତି ପଧାନେନ ଅଭିତୁନ୍ନସ୍ସ, ଵିଦ୍ଧସ୍ସ ସତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୭୮।ଅପ୍ପାଣକନ୍ତି ନିରସ୍ସାସକଂ। କଣ୍ଣାରଗଗ୍ଗରିଯାତି କଣ୍ଣାରସ୍ସ ଗଗ୍ଗରନାଳିଯା। ସୀସଵେଦନା ହୋନ୍ତୀତି କୁତୋଚି ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଅଲଭମାନେହି ଵାତେହି ସମୁଟ୍ଠାପିତା ବଲଵତିଯୋ ସୀସଵେଦନା ହୋନ୍ତି। ସୀସଵେଠଂ ଦଦେଯ୍ୟାତି ସୀସଵେଠନଂ ଦଦେଯ୍ୟ। ଦେଵତାତି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଚଙ୍କମନକୋଟିଯଂ ପଣ୍ଣସାଲପରିଵେଣସାମନ୍ତା ଚ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵତା।

ତଦା କିର ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତେ କାଯଦାହେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମୁଚ୍ଛା ଉଦପାଦି। ସୋ ଚଙ୍କମେଵ ନିସିନ୍ନୋ ହୁତ୍ଵା ପପତି। ତଂ ଦିସ୍ଵା ଦେଵତା ଏଵମାହଂସୁ – ''ଵିହାରୋତ୍ଵେଵ ସୋ ଅରହତୋ''ତି, ''ଅରହନ୍ତୋ ନାମ ଏଵରୂପା ହୋନ୍ତି ମତକସଦିସା''ତି ଲଦ୍ଧିଯା ଵଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯା ଦେଵତା ''କାଲଙ୍କତୋ''ତି ଆହଂସୁ, ତା ଗନ୍ତ୍ଵା ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ତୁମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତୋ କାଲଙ୍କତୋ''ତି। ମମ ପୁତ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ଵା କାଲଙ୍କତୋ, ନୋ ଅହୁତ୍ଵାତି? ବୁଦ୍ଧୋ ଭଵିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ପଧାନଭୂମିଯଂଯେଵ ପତିତ୍ଵା କାଲଙ୍କତୋତି। ନାହଂ ସଦ୍ଦହାମି, ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ବୋଧିଂ ଅପତ୍ଵା କାଲଙ୍କିରିଯା ନାମ ନତ୍ଥୀତି।

ଅପରଭାଗେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପଵତ୍ତେତ୍ଵା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ଵା କପିଲଵତ୍ଥୁଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା ପାସାଦଂ ଆରୋପେତ୍ଵା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ଵା ଅନ୍ତରାଭତ୍ତସମଯେ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି – ତୁମ୍ହାକଂ ଭଗଵା ପଧାନକରଣକାଲେ ଦେଵତା ଆଗନ୍ତ୍ଵା, ''ପୁତ୍ତୋ ତେ, ମହାରାଜ, କାଲଙ୍କତୋ''ତି ଆହଂସୂତି। କିଂ ସଦ୍ଦହସି ମହାରାଜାତି? ନ ଭଗଵା ସଦ୍ଦହିନ୍ତି। ଇଦାନି, ମହାରାଜ, ସୁପିନପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଚ୍ଛରିଯାନି ପସ୍ସନ୍ତୋ କିଂ ସଦ୍ଦହିସ୍ସସି? ଅହମ୍ପି ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ, ତ୍ଵମ୍ପି ବୁଦ୍ଧପିତା ଜାତୋ, ପୁବ୍ବେ ପନ ମଯ୍ହଂ ଅପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ବୋଧିଚରିଯଂ ଚରନ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମପାଲକୁମାରକାଲେପି ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗହେତୁଂ ଗତସ୍ସ, ''ତୁମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମପାଲକୁମାରୋ କାଲଙ୍କତୋ, ଇଦମସ୍ସ ଅଟ୍ଠୀ''ତି ଏଳକଟ୍ଠିଂ ଆହରିତ୍ଵା ଦସ୍ସେସୁଂ, ତଦାପି ତୁମ୍ହେ, ''ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତରାମରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ନାହଂ ସଦ୍ଦହାମୀ''ତି ଅଵୋଚୁତ୍ଥ, ମହାରାଜାତି ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଭଗଵା ମହାଧମ୍ମପାଲଜାତକଂ କଥେସି।

୩୭୯।ମାଖୋ ତ୍ଵଂ ମାରିସାତି ସମ୍ପିଯାଯମାନା ଆହଂସୁ। ଦେଵତାନଂ କିରାଯଂ ପିଯମନାପଵୋହାରୋ, ଯଦିଦଂ ମାରିସାତି। ଅଜଜ୍ଜିତନ୍ତି ଅଭୋଜନଂ। ହଲନ୍ତି ଵଦାମୀତି ଅଲନ୍ତି ଵଦାମି, ଅଲଂ ଇମିନା ଏଵଂ ମା କରିତ୍ଥ, ଯାପେସ୍ସାମହନ୍ତି ଏଵଂ ପଟିସେଧେମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୮୦-୧।ମଙ୍ଗୁରଚ୍ଛଵୀତି ମଙ୍ଗୁରମଚ୍ଛଚ୍ଛଵି। ଏତାଵ ପରମନ୍ତି ତାସମ୍ପି ଵେଦନାନମେତଂଯେଵ ପରମଂ, ଉତ୍ତମଂ ପମାଣଂ। ପିତୁ ସକ୍କସ୍ସ କମ୍ମନ୍ତେ… ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରିତାତି ରଞ୍ଞୋ କିର ଵପ୍ପମଙ୍ଗଲଦିଵସୋ ନାମ ହୋତି, ତଦା ଅନେକପ୍ପକାରଂ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ ପଟିଯାଦେନ୍ତି। ନଗରଵୀଥିଯୋ ସୋଧାପେତ୍ଵା ପୁଣ୍ଣଘଟେ ଠପାପେତ୍ଵା ଧଜପଟାକାଦଯୋ ଉସ୍ସାପେତ୍ଵା ସକଲନଗରଂ ଦେଵଵିମାନଂ ଵିଯ ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତି। ସବ୍ବେ ଦାସକମ୍ମକରାଦଯୋ ଅହତଵତ୍ଥନିଵତ୍ଥା ଗନ୍ଧମାଲାଦିପଟିମଣ୍ଡିତା ରାଜକୁଲେ ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ରଞ୍ଞୋ କମ୍ମନ୍ତେ ନଙ୍ଗଲସତସହସ୍ସଂ ଯୋଜୀଯତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିଵସେ ଏକେନ ଊନଂ ଅଟ୍ଠସତଂ ଯୋଜେନ୍ତି। ସବ୍ବନଙ୍ଗଲାନି ସଦ୍ଧିଂ ବଲିବଦ୍ଦରସ୍ମିଯୋତ୍ତେହି ଜାଣୁସ୍ସୋଣିସ୍ସ ରଥୋ ଵିଯ ରଜତପରିକ୍ଖିତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି। ରଞ୍ଞୋ ଆଲମ୍ବନନଙ୍ଗଲଂ ରତ୍ତସୁଵଣ୍ଣପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ହୋତି। ବଲିବଦ୍ଦାନଂ ସିଙ୍ଗାନିପି ରସ୍ମିପତୋଦାପି ସୁଵଣ୍ଣପରିକ୍ଖିତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ରାଜା ମହାପରିଵାରେନ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା ଅଗମାସି।

କମ୍ମନ୍ତଟ୍ଠାନେ ଏକୋ ଜମ୍ବୁରୁକ୍ଖୋ ବହଲପତ୍ତପଲାସୋ ସନ୍ଦଚ୍ଛାୟୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା କୁମାରସ୍ସ ସୟନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଉପରି ସୁୱଣ୍ଣତାରକଖଚିତଂ ୱିତାନଂ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ସାଣିପାକାରେନ ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଆରକ୍ଖଂ ଠପେତ୍ୱା ରାଜା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚଗଣପରିୱୁତୋ ନଙ୍ଗଲକରଣଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ରାଜା ସୁୱଣ୍ଣନଙ୍ଗଲଂ ଗଣ୍ହାତି। ଅମଚ୍ଚା ଏକେନୂନଅଟ୍ଠସତରଜତନଙ୍ଗଲାନି ଗହେତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ କସନ୍ତି। ରାଜା ପନ ଓରତୋ ପାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ପାରତୋ ୱା ଓରଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏତସ୍ମିଂ ଠାନେ ମହାସମ୍ପତ୍ତି ହୋତି, ବୋଧିସତ୍ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ଧାତିୟୋ ରଞ୍ଞୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମାତି ଅନ୍ତୋସାଣିତୋ ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତା। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୋ କଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ଉଟ୍ଠାୟ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଆନାପାନେ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସି। ଧାତିୟୋ ଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜନ୍ତରେ ୱିଚରମାନା ଥୋକଂ ଚିରାୟିଂସୁ, ସେସରୁକ୍ଖାନଂ ଛାୟା ନିୱତ୍ତା, ତସ୍ସ ପନ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିମଣ୍ଡଲା ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଧାତିୟୋ ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଏକକୋତି ୱେଗେନ ସାଣିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ପୱିସମାନା ବୋଧିସତ୍ତଂ ସୟନେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନଂ ତଞ୍ଚ ପାଟିହାରିୟଂ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚୟିଂସୁ – ''କୁମାରୋ ଦେୱ, ଏୱଂ ନିସିନ୍ନୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ଛାୟା ନିୱତ୍ତା, ଜମ୍ବୁରୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିମଣ୍ଡଲା ଠିତା''ତି। ରାଜା ୱେଗେନାଗନ୍ତ୍ୱା ପାଟିହାରିୟଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଇଦଂ ତେ, ତାତ, ଦୁତିୟଂ ୱନ୍ଦନ''ନ୍ତି ପୁତ୍ତଂ ୱନ୍ଦି। ଇଦମେତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ''ପିତୁ ସକ୍କସ୍ସ କମ୍ମନ୍ତେ...ପେ... ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିତା''ତି। ସିୟା ନୁ ଖୋ ଏସୋ ମଗ୍ଗୋ ବୋଧାୟାତି ଭୱେୟ୍ୟ ନୁ ଖୋ ଏତଂ ଆନାପାନସ୍ସତିପଠମଜ୍ଝାନଂ ବୁଜ୍ଝନତ୍ଥାୟ ମଗ୍ଗୋତି। ସତାନୁସାରିୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ନୟିଦଂ ବୋଧାୟ ମଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଆନାପାନସ୍ସତିପଠମଜ୍ଝାନଂ ପନ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ଏକଂ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଉପ୍ପନ୍ନସତିୟା ଅନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପନ୍ନୱିଞ୍ଞାଣଂ ସତାନୁସାରିୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମ। ୟଂ ତଂ ସୁଖନ୍ତି ୟଂ ତଂ ଆନାପାନସ୍ସତିପଠମଜ୍ଝାନସୁଖଂ।

୩୮୨।ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ହୋନ୍ତୀତି ପଣ୍ଣସାଲପରିୱେଣସମ୍ମଜ୍ଜନାଦିୱତ୍ତକରଣେନ ଉପଟ୍ଠିତା ହୋନ୍ତି। ବାହୁଲ୍ଲିକୋତି ପଚ୍ଚୟବାହୁଲ୍ଲିକୋ। ଆୱତ୍ତୋ ବାହୁଲ୍ଲାୟାତି ରସଗିଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ପଣୀତପିଣ୍ଡପାତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଆୱତ୍ତୋ। ନିବ୍ବିଜ୍ଜ ପକ୍କମିଂସୂତି ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ଧମ୍ମନିୟାମେନେୱ ପକ୍କନ୍ତା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ତକାଲେ କାୟୱିୱେକସ୍ସ ଓକାସଦାନତ୍ଥଂ ଧମ୍ମତାୟ ଗତା। ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଚ ଅଞ୍ଞଟ୍ଠାନଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ବାରାଣସିମେୱ ଅଗମଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତେସୁ ଗତେସୁ ଅଦ୍ଧମାସଂ କାୟୱିୱେକଂ ଲଭିତ୍ୱା ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଅପରାଜିତପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପଟିୱିଜ୍ଝି।

୩୮୩।ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତିଆଦି ଭୟଭେରୱେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩୮୭।ଅଭିଜାନାମି ଖୋ ପନାହନ୍ତି ଅୟଂ ପାଟିୟେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି। ନିଗଣ୍ଠୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଏକଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିଂ। ସମଣୋ ଗୋତମୋ 'ଅପରାପି ମଂ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଅପରାପି ମଂ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନା'ତି ପରିୟୋସାନଂ ଅଦସ୍ସେନ୍ତୋ କଥେତିୟେୱ। କୁପିତୋ ନୁ ଖୋ''ତି? ଅଥ ଭଗୱା, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ , ତଥାଗତେ ଅନେକସତାୟ ପରିସାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେ କୁପିତୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋତି ଏକୋପି ୱତ୍ତା ନତ୍ଥି, ପରେସଂ ବୋଧନତ୍ଥାୟ ପଟିୱିଜ୍ଝନତ୍ଥାୟ ଏୱ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଆରବ୍ଭାତି ସନ୍ଧାୟ। ୟାୱଦେୱାତି ପୟୋଜନୱିଧି ପରିଚ୍ଛେଦନିୟମନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ପରେସଂ ୱିଞ୍ଞାପନମେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନାୟ ପୟୋଜନଂ, ତସ୍ମା ନ ଏକସ୍ସେୱ ଦେସେତି, ୟତ୍ତକା ୱିଞ୍ଞାତାରୋ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବେସଂ ଦେସେତୀତି। ତସ୍ମିଂୟେୱ ପୁରିମସ୍ମିନ୍ତି ଇମିନା କିଂ ଦସ୍ସେତୀତି? ସଚ୍ଚକୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅଭିରୂପୋ ପାସାଦିକୋ ସୁଫୁସିତଂ ଦନ୍ତାୱରଣଂ, ଜିୱ୍ହା ମୁଦୁକା, ମଧୁରଂ ୱାକ୍କରଣଂ, ପରିସଂ ରଞ୍ଜେନ୍ତୋ ମଞ୍ଞେ ୱିଚରତି, ଅନ୍ତୋ ପନସ୍ସ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ନତ୍ଥୀ''ତି। ଅଥ ଭଗୱା, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ନ ତଥାଗତୋ ପରିସଂ ରଞ୍ଜେନ୍ତୋ ୱିଚରତି, ଚକ୍କୱାଳପରିୟନ୍ତାୟପି ପରିସାୟ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଅସଲ୍ଲୀନୋ ଅନୁପଲିତ୍ତୋ ଏତ୍ତକଂ ଏକୱିହାରୀ, ସୁଞ୍ଞତଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଏୱମାହ।

ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱାତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତମେୱ। ସନ୍ନିସାଦେମୀତି ସନ୍ନିସୀଦାପେମି, ତଥାଗତୋ ହି ୟସ୍ମିଂ ଖଣେ ପରିସା ସାଧୁକାରଂ ଦେତି, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପୁବ୍ବାଭୋଗେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ସାଧୁକାରସଦ୍ଦସ୍ସ ନିଗ୍ଘୋସେ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନେୟେୱ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଭୱଙ୍ଗପରିୱାସୋ ଲହୁକୋ ହୋତୀତି ଅସ୍ସାସୱାରେ ପସ୍ସାସୱାରେ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତି। ୟେନ ସୁଦଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପନ୍ତି ୟେନ ସୁଞ୍ଞେନ ଫଲସମାଧିନା ନିଚ୍ଚକାଲଂ ୱିହରାମି, ତସ୍ମିଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେମି ସମାଦହାମୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଓକପ୍ପନିୟମେତନ୍ତି ସଦ୍ଦହନିୟମେତଂ। ଏୱଂ ଭଗୱତୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତତଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ଓୱଟ୍ଟିକସାରଂ କତ୍ୱା ଆନୀତପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଭିଜାନାତି ଖୋ ପନ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଦିୱା ସୁପିତାତି ଆହ। ୟଥା ହି ସୁନଖୋ ନାମ ଅସମ୍ଭିନ୍ନଖୀରପକ୍କପାୟସଂ ସପ୍ପିନା ୟୋଜେତ୍ୱା ଉଦରପୂରଂ ଭୋଜିତୋପି ଗୂଥଂ ଦିସ୍ୱା ଅଖାଦିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଅଖାଦମାନୋ ଘାୟିତ୍ୱାପି ଗଚ୍ଛତି, ଅଘାୟିତ୍ୱାୱ ଗତସ୍ସ କିରସ୍ସ ସୀସଂ ରୁଜ୍ଜତି; ଏୱମେୱଂ ଇମସ୍ସପି ସତ୍ଥା ଅସମ୍ଭିନ୍ନଖୀରପକ୍କପାୟସସଦିସଂ ଅଭିନିକ୍ଖମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଆସୱକ୍ଖୟା ପସାଦନୀୟଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଦେସେତି। ଏତସ୍ସ ପନ ଏୱରୂପଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ପସାଦମତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ମା ଓୱଟ୍ଟିକସାରଂ କତ୍ୱା ଆନୀତପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଥିନମିଦ୍ଧଂ ସବ୍ବଖୀଣାସୱାନଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନେୱ ପହୀୟତି, କାୟଦରଥୋ ପନ ଉପାଦିନ୍ନକେପି ହୋତି ଅନୁପାଦିନ୍ନକେପି। ତଥା ହି କମଲୁପ୍ପଲାଦୀନି ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ୱିକସନ୍ତି, ଏକସ୍ମିଂ ମକୁଲାନି ହୋନ୍ତି, ସାୟଂ କେସଞ୍ଚି ରୁକ୍ଖାନମ୍ପି ପତ୍ତାନି ପତିଲୀୟନ୍ତି, ପାତୋ ୱିପ୍ଫାରିକାନି ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଉପାଦିନ୍ନକସ୍ସ କାୟସ୍ସ ଦରଥୋୟେୱ ଦରଥୱସେନ ଭୱଙ୍ଗସୋତଞ୍ଚ ଇଧ ନିଦ୍ଦାତି ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତଂ ଖୀଣାସୱାନମ୍ପି ହୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ, ‘‘ଅଭିଜାନାମହଂ’’ତିଆଦିମାହ। ସମ୍ମୋହୱିହାରସ୍ମିଂ ୱଦନ୍ତୀତି ସମ୍ମୋହୱିହାରୋତି ୱଦନ୍ତି।

୩୮୯।ଆସଜ୍ଜ ଆସଜ୍ଜାତି ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା। ଉପନୀତେହୀତି ଉପନେତ୍ୱା କଥିତେହି। ୱଚନପଥେହୀତି ୱଚନେହି। ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱାତି ଅଲନ୍ତି ଚିତ୍ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ୱାଚାୟପି ପସଂସନ୍ତୋ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା। ଭଗୱତା ଇମସ୍ସ ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ଦ୍ୱେ ସୁତ୍ତାନି କଥିତାନି। ପୁରିମସୁତ୍ତଂ ଏକୋ ଭାଣୱାରୋ, ଇଦଂ ଦିୟଡ୍ଢୋ, ଇତି ଅଡ୍ଢତିୟେ ଭାଣୱାରେ ସୁତ୍ୱାପି ଅୟଂ ନିଗଣ୍ଠୋ ନେୱ ଅଭିସମୟଂ ପତ୍ତୋ, ନ ପବ୍ବଜିତୋ, ନ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠିତୋ। କସ୍ମା ଏତସ୍ସ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସୀତି? ଅନାଗତେ ୱାସନତ୍ଥାୟ। ପସ୍ସତି ହି ଭଗୱା, ‘‘ଇମସ୍ସ ଇଦାନି ଉପନିସ୍ସୟୋ ନତ୍ଥି, ମୟ୍ହଂ ପନ ପରିନିବ୍ବାନତୋ ସମଧିକାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସ୍ସସତାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପେ ସାସନଂ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସତି। ତତ୍ରାୟଂ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତୀଣି ପିଟକାନି ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା କାଳବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ନାମ ମହାଖୀଣାସୱୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଇଦଂ ଦିସ୍ୱା ଅନାଗତେ ୱାସନତ୍ଥାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି।

ସୋପି ତଥେୱ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପମ୍ହି ସାସନେ ପତିଟ୍ଠିତେ ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଗିରିୱିହାରସ୍ସ ଭିକ୍ଖାଚାରଗାମେ ଏକସ୍ମିଂ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାସମତ୍ଥୟୋବ୍ବନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଗଣଂ ପରିହରନ୍ତୋ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଉପଜ୍ଝାୟଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଚୋଦେସ୍ସାମୀତି ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଗତେନ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମୁଖଂ ଦତ୍ୱା କଥାମତ୍ତମ୍ପି ନ ଅକାସି। ସୋ ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, – ‘‘ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ମୟି ଗନ୍ଥକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତେ ମୁଖଂ ଦତ୍ୱା କଥାମତ୍ତମ୍ପି ନ କରିତ୍ଥ, କୋ ମୟ୍ହଂ ଦୋସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତ ଏତ୍ତକେନେୱ ‘ପବ୍ବଜ୍ଜାକିଚ୍ଚଂ ମେ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତ’ନ୍ତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସୀ’’ତି। କିଂ କରୋମି, ଭନ୍ତେତି? ଗଣଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ତ୍ୱଂ ପପଞ୍ଚଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚେତିୟପବ୍ବତୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋହୀତି। ସୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞୱା ରାଜପୂଜିତୋ ହୁତ୍ୱା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ଚେତିୟପବ୍ବତୱିହାରେ ୱସି।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ କାଲେ ତିସ୍ସମହାରାଜା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଚେତିୟପବ୍ବତେ ରାଜଲେଣେ ୱସତି। ସୋ ଥେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକଭିକ୍ଖୁନୋ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି – ‘‘ୟଦା ମୟ୍ହଂ ଅୟ୍ୟୋ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ଧମ୍ମଂ ୱା କଥେତି, ତଦା ମେ ସଞ୍ଞଂ ଦଦେୟ୍ୟାଥା’’ତି। ଥେରୋପି ଏକସ୍ମିଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ କଣ୍ଡକଚେତିୟଙ୍ଗଣଂ ଆରୁୟ୍ହ ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା କାଳତିମ୍ବରୁରୁକ୍ଖମୂଲେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଏକୋ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ଥେରୋ କାଳକାରାମସୁତ୍ତନ୍ତେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ନନୁ, ଆୱୁସୋ, ଅଜ୍ଜ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଦିୱସୋତି ଆହ। ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମସ୍ସୱନଦିୱସୋତି। ତେନ ହି ପୀଠକଂ ଆନେଥ, ଇଧେୱ ନିସିନ୍ନା ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କରିସ୍ସାମାତି। ଅଥସ୍ସ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ଥେରୋ ପୁବ୍ବଗାଥା ୱତ୍ୱା କାଳକାରାମସୁତ୍ତଂ ଆରଭି। ସୋପିସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକଦହରୋ ରଞ୍ଞୋ ସଞ୍ଞଂ ଦାପେସି। ରାଜା ପୁବ୍ବଗାଥାସୁ ଅନିଟ୍ଠିତାସୁୟେୱ ପାପୁଣି। ପତ୍ୱା ଚ ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନେୱ ପରିସନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ତିୟାମରତ୍ତିଂ ଠିତକୋୱ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ, ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱାତି ୱଚନକାଲେ ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି। ଥେରୋ ଞତ୍ୱା, କଦା ଆଗତୋସି, ମହାରାଜାତି ପୁଚ୍ଛି। ପୁବ୍ବଗାଥା ଓସାରଣକାଲେୟେୱ, ଭନ୍ତେତି। ଦୁକ୍କରଂ ତେ ମହାରାଜ, କତନ୍ତି। ନୟିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଦୁକ୍କରଂ, ୟଦି ପନ ମେ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ଆରଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଏକପଦେପି ଅଞ୍ଞୱିହିତଭାୱୋ ଅହୋସି, ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପସ୍ସ ପତୋଦୟଟ୍ଠିନିତୁଦନମତ୍ତେପି ଠାନେ ସାମିଭାୱୋ ନାମ ମେ ମା ହୋତୂତି ସପଥମକାସି।

ତସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ପରିଦୀପିତା, ତସ୍ମା ରାଜା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଏତ୍ତକାୱ, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧଗୁଣା, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେପି ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ମୟା କଥିତତୋ, ମହାରାଜ, ଅକଥିତମେୱ ବହୁ ଅପ୍ପମାଣନ୍ତି। ଉପମଂ, ଭନ୍ତେ, କରୋଥାତି। ୟଥା, ମହାରାଜ , କରୀସସହସ୍ସମତ୍ତେ ସାଲିକ୍ଖେତ୍ତେ ଏକସାଲିସୀସତୋ ଅୱସେସସାଲୀୟେୱ ବହୂ, ଏୱଂ ମୟା କଥିତଗୁଣା ଅପ୍ପା, ଅୱସେସା ବହୂତି। ଅପରମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ଉପମଂ କରୋଥାତି। ୟଥା, ମହାରାଜ, ମହାଗଙ୍ଗାୟ ଓଘପୁଣ୍ଣାୟ ସୂଚିପାସଂ ସମ୍ମୁଖଂ କରେୟ୍ୟ, ସୂଚିପାସେନ ଗତୋଦକଂ ଅପ୍ପଂ, ସେସଂ ବହୁ, ଏୱମେୱ ମୟା କଥିତଗୁଣା ଅପ୍ପା, ଅୱସେସା ବହୂତି। ଅପରମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ଉପମଂ କରୋଥାତି। ଇଧ, ମହାରାଜ, ଚାତକସକୁଣା ନାମ ଆକାସେ କୀଳନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଖୁଦ୍ଦକା ସା ସକୁଣଜାତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ତସ୍ସ ସକୁଣସ୍ସ ଆକାସେ ପକ୍ଖପସାରଣଟ୍ଠାନଂ ବହୁ, ଅୱସେସୋ ଆକାସୋ ଅପ୍ପୋତି? କିଂ, ଭନ୍ତେ, ୱଦଥ, ଅପ୍ପୋ ତସ୍ସ ପକ୍ଖପସାରଣୋକାସୋ, ଅୱସେସୋୱ ବହୂତି। ଏୱମେୱ, ମହାରାଜ, ଅପ୍ପକା ମୟା ବୁଦ୍ଧଗୁଣା କଥିତା, ଅୱସେସା ବହୂ ଅନନ୍ତା ଅପ୍ପମେୟ୍ୟାତି। ସୁକଥିତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅନନ୍ତା ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ଅନନ୍ତେନେୱ ଆକାସେନ ଉପମିତା। ପସନ୍ନା ମୟଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ, ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପନ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମ। ଅୟଂ ମେ ଦୁଗ୍ଗତପଣ୍ଣାକାରୋ ଇମସ୍ମିଂ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପେ ଇମଂ ତିୟୋଜନସତିକଂ ରଜ୍ଜଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଦେମାତି। ତୁମ୍ହେହି, ମହାରାଜ, ଅତ୍ତନୋ ପସନ୍ନାକାରୋ କତୋ,

ମଯଂ ପନ ଅମ୍ହାକଂ ଦିନ୍ନଂ ରଜ୍ଜଂ ତୁମ୍ହାକଂଯେଓ ଦେମ, ଧମ୍ମେନ ସମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେହି ମହାରାଜାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମହାସଚ୍ଚକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଚୂଳତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୯୦।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେତି ପୁବ୍ବାରାମସଙ୍ଖାତେ ୱିହାରେ ମିଗାରମାତୁଯା ପାସାଦେ। ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବୀକଥାଅତୀତେ ସତସହସ୍ସକପ୍ପମତ୍ଥକେ ଏକା ଉପାସିକା ପଦୁମୁତ୍ତରଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସତସହସ୍ସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ‘‘ଅନାଗତେ ତୁମ୍ହାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାଯିକା ହୋମୀ’’ତି ପତ୍ଥନମକାସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱେସୁ ଚେୱ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ ଭଦ୍ଦିଯନଗରେ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧନଞ୍ଚଯସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ଗହେ ସୁମନଦେୱିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ଜାତକାଲେ ଚସ୍ସା ୱିସାଖାତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସା ଯଦା ଭଗୱା ଭଦ୍ଦିଯନଗରଂ ଅଗମାସି, ତଦା ପଞ୍ଚହି ଦାରିକାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ପଠମଦସ୍ସନମ୍ହିଯେୱ ସୋତାପନ୍ନା ଅହୋସି। ଅପରଭାଗେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ମିଗାରସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ପୁଣ୍ଣୱଡ୍ଢନକୁମାରସ୍ସ ଗେହଂ ଗତା, ତତ୍ଥ ନଂ ମିଗାରସେଟ୍ଠି ମାତିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି, ତସ୍ମା ମିଗାରମାତାତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ପତିକୁଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା ଚସ୍ସା ପିତା ମହାଲତାପିଲନ୍ଧନଂ ନାମ କାରାପେସି। ତସ୍ମିଂ ପିଲନ୍ଧନେ ଚତସ୍ସୋ ୱଜିରନାଳିଯୋ ଉପଯୋଗଂ ଅଗମଂସୁ, ମୁତ୍ତାନଂ ଏକାଦସ ନାଳିଯୋ, ପୱାଳାନଂ ଦ୍ୱାୱୀସତି ନାଳିଯୋ, ମଣୀନଂ ତେତ୍ତିଂସ ନାଳିଯୋ, ଇତି ଏତେହି ଚ ଅଞ୍ଞେହି ଚ ସତ୍ତୱଣ୍ଣେହି ରତନେହି ନିଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ତଂ ସୀସେ ପଟିମୁକ୍କଂ ଯାୱ ପାଦପିଟ୍ଠିଯା ଭସ୍ସତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ବଲଂ ଧାରଯମାନାୱ ନଂ ଇତ୍ଥୀ ଧାରେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ସା ଅପରଭାଗେ ଦସବଲସ୍ସ ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାଯିକା ହୁତ୍ୱା ତଂ ପସାଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ନୱହି କୋଟୀହି ଭଗୱତୋ ୱିହାରଂ କାରଯମାନା କରୀସମତ୍ତେ ଭୂମିଭାଗେ ପାସାଦଂ କାରେସି। ତସ୍ସ ଉପରିଭୂମିଯଂ ପଞ୍ଚ ଗବ୍ଭସତାନି ହୋନ୍ତି, ହେଟ୍ଠାଭୂମିଯଂ ପଞ୍ଚାତି ଗବ୍ଭସହସ୍ସପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତୋ ଅହୋସି। ସା ‘‘ସୁଦ୍ଧପାସାଦୋୱ ନ ସୋଭତୀ’’ତି ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଦ୍ୱିକୂଟଗେହସତାନି, ପଞ୍ଚ ଚୂଳପାସାଦସତାନି, ପଞ୍ଚ ଦୀଘସାଲସତାନି ଚ କାରାପେସି। ୱିହାରମହୋ ଚତୂହି ମାସେହି ନିଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି।

ମାତୁଗାମତ୍ତଭାୱେ ଠିତାଯ ୱିସାଖାଯ ୱିଯ ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଧନପରିଚ୍ଚାଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ପୁରିସତ୍ତଭାୱେ ଠିତସ୍ସ ଚ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ୱିଯ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଧନପରିଚ୍ଚାଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ସୋ ହି ଚତୁପଞ୍ଞାସକୋଟିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଯା ଦକ୍ଖିଣଭାଗେ ଅନୁରାଧପୁରସ୍ସ ମହାୱିହାରସଦିସେ ଠାନେ ଜେତୱନମହାୱିହାରଂ ନାମ କାରେସି। ୱିସାଖା, ସାୱତ୍ଥିଯା ପାଚୀନଭାଗେ ଉତ୍ତମଦେୱୀୱିହାରସଦିସେ ଠାନେ ପୁବ୍ବାରାମଂ ନାମ କାରେସି। ଭଗୱା ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୁଲାନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତୋ ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ୱିହାରେସୁ ନିବଦ୍ଧୱାସଂ ୱସି। ଏକଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ଜେତୱନେ ୱସତି, ଏକଂ ପୁବ୍ବାରାମେ, ଏତସ୍ମିଂ ପନ ସମଯେ ଭଗୱା ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିହରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ’’ତି।

କିତ୍ତାୱତାନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେତି କିତ୍ତକେନ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ। ସଂଖିତ୍ତେନ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯେ ନିବ୍ବାନେ ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତତାଯ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତୋ ନାମ ସଂଖିତ୍ତେନ କିତ୍ତାୱତା ହୋତି? ଯାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି, ତଂ ମେ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁବ୍ବଭାଗପ୍ପଟିପଦଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ଦେସେଥାତି ପୁଚ୍ଛତି। ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠୋତି ଖଯୱଯସଙ୍ଖାତଂ ଅନ୍ତଂ ଅତୀତାତି ଅଚ୍ଚନ୍ତା। ଅଚ୍ଚନ୍ତା ନିଟ୍ଠା ଅସ୍ସାତି ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠୋ, ଏକନ୍ତନିଟ୍ଠୋ ସତତନିଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ଯୋଗକ୍ଖେମୀତି ଅଚ୍ଚନ୍ତଯୋଗକ୍ଖେମୀ, ନିଚ୍ଚଯୋଗକ୍ଖେମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀତି ଅଚ୍ଚନ୍ତବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ନିଚ୍ଚବ୍ରହ୍ମଚାରୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ପରିଯୋସାନମସ୍ସାତି ପୁରିମନଯେନେୱ ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଯୋସାନୋ। ସେଟ୍ଠୋ ଦେୱମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ଦେୱାନଞ୍ଚ ମନୁସ୍ସାନଞ୍ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ। ଏୱରୂପୋ ଭିକ୍ଖୁ କିତ୍ତାୱତା ହୋତି, ଖିପ୍ପମେତସ୍ସ ସଙ୍ଖେପେନେୱ ପଟିପତ୍ତିଂ କଥେଥାତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଯାଚତି। କସ୍ମା ପନେସ ଏୱଂ ୱେଗାଯତୀତି? କୀଳଂ ଅନୁଭୱିତୁକାମତାଯ।

ଅଯଂ କିର ଉଯ୍ୟାନକୀଳଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ଚତୂହି ମହାରାଜୂହି ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଆରକ୍ଖଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ଦେୱଲୋକେସୁ ଦେୱସଙ୍ଘେନ ପରିୱୁତୋ ଅଡ୍ଢତିଯାହି ନାଟକକୋଟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଏରାୱଣଂ ଆରୁଯ୍ହ ଉଯ୍ୟାନଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି – ‘‘କିତ୍ତକେନ ନୁ ଖୋ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସଙ୍ଖେପତୋ ଆଗମନିଯପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦା ହୋତୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅଯଂ ପଞ୍ହୋ ଅତିୱିଯ ସସ୍ସିରିକୋ, ସଚାହଂ ଇମଂ

ପଞ୍ଚ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱାୱ ଉଯ୍ୟାନଂ ପୱିସିସ୍ସାମି, ଛଦ୍ୱାରିକେହି ଆରକ୍ଖଣେହି ନିକ୍ଖଥିତୋ ନ ପୁନ ଇମଂ ପଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସ୍ସାମି , ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ଉଯ୍ୟାନକୀଳା, ସନ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇମଂ ପଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗହିତପଞ୍ହୋ ଉଯ୍ୟାନେ କୀଳିସ୍ସାମୀ''ତି ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପାତୁରହୋସି। ତେପି ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ଆରକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତଟ୍ଠାନେଯେୱ ଠିତା, ପରିଚାରିକଦେୱସଙ୍ଘାପି ନାଟକାନିପି ଏରାୱଣୋପି ନାଗରାଜା ତଥେୱ ଉଯ୍ୟାନଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି, ଏୱମେସ କୀଳଂ ଅନୁଭୱିତୁକାମତାଯ ୱେଗାଯନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ସଢେ ଧମ୍ମା ନାଲଂ ଅଭିନିୱେସାଯାତି ଏତ୍ଥ ସଢେ ଧମ୍ମା ନାମ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ। ତେ ସଢେପି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୱସେନ ଅଭିନିୱେସାଯ ନାଲଂ ନ ପରିଯତ୍ତା ନ ସମତ୍ଥା ନ ଯୁତ୍ତା, କସ୍ମା? ଗହିତାକାରେନ ଅତିଟ୍ଠନତୋ। ତେ ହି ନିଚ୍ଚାତି ଗହିତାପି ଅନିଚ୍ଚାୱ ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସୁଖାତି ଗହିତାପି ଦୁକ୍ଖାୱ ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅତ୍ତାତି ଗହିତାପି ଅନତ୍ତାୱ ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ନାଲଂ ଅଭିନିୱେସାଯ। ଅଭିଜାନାତୀତି ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ଞାତପରିଞ୍ଞାଯ ଅଭିଜାନାତି। ପରିଜାନାତୀତି ତଥେୱ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ପରିଜାନାତି। ଯଂକିଞ୍ଚି ୱେଦନନ୍ତି ଅନ୍ତମସୋ ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତମ୍ପି ଯଂକିଞ୍ଚି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ୱେଦନଂ ଅନୁଭୱତି। ଇମିନା ଭଗୱା ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱାନମିନ୍ଦସ୍ସ ୱେଦନାୱସେନ ନିକ୍ଖତ୍ୱା ଅରୂପପରିଗ୍ଗହଂ ଦସ୍ସେତି। ସଚେ ପନ ୱେଦନାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ହେଟ୍ଠା ନ କଥିତଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କଥେତଢଂ ସିଯା। ହେଟ୍ଠା ପନ କଥିତଂ, ତସ୍ମା ସତିପଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତଢଂ। ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀତି ଏତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚଂ ୱେଦିତଢଂ, ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା ୱେଦିତଢା, ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱେଦିତଢୋ। ତତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ତେ ହି ଉପ୍ପାଦୱଯଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚା। ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଖଯତୋ ୱଯତୋ ଦସ୍ସନଞାଣଂ। ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀତି ତେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ । ତସ୍ମା ''ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତୀ''ତି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିହରତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ୱିରାଗା ଖଯୱିରାଗୋ ଚ ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗୋ ଚ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଖଯୱଯତୋ ଅନୁପସ୍ସନାପି, ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗଂ ନିଢାନଂ ୱିରାଗତୋ ଦସ୍ସନମଗ୍ଗଞାଣମ୍ପି ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନା। ତଦୁଭଯସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ନାମ, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ''ତି, ୱିରାଗତୋ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନିରୋଧାନୁପସ୍ସିମ୍ହିପି ଏସେୱ ନଯୋ, ନିରୋଧୋପି ହି ଖଯନିରୋଧୋ ଚ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିରୋଧୋ ଚାତି ଦୁୱିଧୋଯେୱ। ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀତି ଏତ୍ଥ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ, ସୋ ଚ ପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋତି ଦୁୱିଧୋ ହୋତି । ତତ୍ଥ ପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋତି ୱିପସ୍ସନା, ସା ହି ତଦଙ୍ଗୱସେନ କିଲେସେ ଚ ଖନ୍ଧେ ଚ ୱୋସ୍ସଜ୍ଜତି। ପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋତି ମଗ୍ଗୋ, ସୋ ହି ନିଢାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଆରମ୍ମଣତୋ ପକ୍ଖନ୍ଦତି। ଦ୍ୱୀହିପି ୱା କାରଣେହି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋଯେୱ, ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ଖନ୍ଧାନଂ କିଲେସାନଞ୍ଚ ୱୋସ୍ସଜ୍ଜନତୋ, ନିଢାନଞ୍ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦନତୋ। ତସ୍ମା କିଲେସେ ଚ ଖନ୍ଧେ ଚ ପରିଚ୍ଚଜତୀତି ପରିଚ୍ଚାଗୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ, ନିରୋଧେ ନିଢାନଧାତୁଯା ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ପକ୍ଖନ୍ଦନୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋତି ଉଭଯମ୍ପେତଂ ମଗ୍ଗେ ସମେତି। ତଦୁଭଯସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମାଯ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ନାମ ହୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ''ତି। ନ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତୀତି କିଞ୍ଚି ଏକମ୍ପି ସଙ୍ଖାରଗତଂ ତଣ୍ହାୱସେନ ନ ଉପାଦିଯତି ନ ଗଣ୍ହାତି ନ ପରାମସତି। ଅନୁପାଦିଯଂ ନ ପରିତସ୍ସତୀତି ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଣ୍ହାପରିତସ୍ସନାଯ ନ ପରିତସ୍ସତି। ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ପରିନିଢାଯତୀତି ସଯମେୱ କିଲେସପରିନିଢାନେନ ପରିନିଢାଯତି। ଖୀଣା ଜାତୀତିଆଦିନା ପନସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାୱ ଦସ୍ସିତା। ଇତି ଭଗୱା ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱାନମିନ୍ଦସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତେନ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପୁଢଭାଗପ୍ପଟିପଦଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ ସଲ୍ଲହୁକଂ କତ୍ୱା ସଂଖିତ୍ତେନେୱ ଖିପ୍ପଂ କଥେସି।

୩୯୧ ।ଅୱିଦୂରେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଅନନ୍ତରେ କୂଟାଗାରେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଭିସମେଚ୍ଚାତି ଞାଣେନ ଅଭିସମାଗନ୍ତ୍ୱା, ଜାନିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – କିଂ ନୁ ଖୋ ଏସ ଜାନିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦି, ଉଦାହୁ ଅଜାନିତ୍ୱା ୱାତି। କସ୍ମା ପନସ୍ସ ଏୱମହୋସୀତି? ଥେରୋ କିର ନ ଭଗୱତୋ ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନସଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସୋସି, ସକ୍କସ୍ସ ପନ ଦେୱରଞ୍ଞୋ, ''ଏୱମେତଂ ଭଗୱା ଏୱମେତଂ ସୁଗତା''ତି ଅନୁମୋଦନସଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସୋସି। ସକ୍କୋ କିର ଦେୱରାଜା ମହତା ସଦ୍ଦେନ ଅନୁମୋଦି। ଅଥ କସ୍ମା ନ ଭଗୱତୋ ସଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସୋସୀତି? ଯଥାପରିସୱିଞ୍ଞାପକତ୍ତା। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତାନଂ ଏକାବଦ୍ଧାଯ ଚକ୍କୱାଳପରିଯନ୍ତାଯପି ପରିସାଯ ସଦ୍ଦୋ ସୁଯ୍ୟତି, ପରିଯନ୍ତଂ ପନ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିମତ୍ତମ୍ପି ବହିଦ୍ଧା ନ ନିଚ୍ଛରତି। କସ୍ମା? ଏୱରୂପା ମଧୁରକଥା ମା ନିରତ୍ଥକା ଅଗମାସୀତି। ତଦା ଭଗୱା ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ ସତ୍ତରତନମଯେ କୂଟାଗାରେ ସିରିଗବ୍ଭମ୍ହି ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନକୂଟାଗାରଂ, ୱାମପସ୍ସେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ, ଅନ୍ତରେ ଛିଦ୍ଦୱିୱରୋକାସୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଥେରୋ ନ ଭଗୱତୋ ସଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସୋସି, ସକ୍କସ୍ସେୱ ଅସ୍ସୋସୀତି।

ପଞ୍ଚହିତୂରିଯସତେହୀତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକାନଂ ତୂରିଯାନଂ ପଞ୍ଚହି ସତେହି। ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ତୂରିଯଂ ନାମ ଆତତଂ ୱିତତଂ ଆତତୱିତତଂ ସୁସିରଂ ଘନନ୍ତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ। ତତ୍ଥ ଆତତଂ ନାମ ଚମ୍ମପରିଯୋନଦ୍ଧେସୁ ଭେରିଆଦୀସୁ ଏକତଲତୂରିଯଂ। ୱିତତଂ ନାମ ଉଭଯତଲଂ। ଆତତୱିତତଂ ନାମ ତନ୍ତିବଦ୍ଧପଣୱାଦି। ସୁସିରଂ ୱଂସାଦି। ଘନଂ ସମ୍ମାଦି। ସମପ୍ପିତୋତି ଉପଗତୋ। ସମଙ୍ଗୀଭୂତୋତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ପରିଚାରେତୀତି ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ତତୋ ତତୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚାରେତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱଜ୍ଜମାନେହି ପଞ୍ଚହି ତୂରିଯସତେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୁତ୍ୱା

ଦିଵସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଵତୀ। ପଟିପଣାମେତ୍ଵାତି ଅପନେତ୍ଵା, ନିସ୍ସଦ୍ଦାନି କାରାପେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥେଵ ହି ଇଦାନି ସଦ୍ଧା ରାଜାନୋ ଗରୁଭାଵେନିଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ଵା – ‘‘ଅସୁକୋ ନାମ ଅୟ୍ୟୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ମା, ତାତା, ଗାୟଥ, ମା ୱାଦେଥ, ମା ନଚ୍ଚଥା’’ତି ନାଟକାନି ପଟିଵିନେନ୍ତି, ସକ୍କୋପି ଥେରଂ ଦିସ୍ଵା ଏଵମକାସି। ଚିରସ୍ସଂ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଇମଂ ପରିୟାୟମକାସୀତି ଏଵରୂପଂ ଲୋକେ ପକତିୟା ପିୟସମୁଦାହାରଵଚନଂ ହୋତି, ଲୋକିୟା ହି ଚିରସ୍ସଂ ଆଗତମ୍ପି ଅନାଗତପୁବ୍ବମ୍ପି ମନାପଜାତିୟଂ ଆଗତଂ ଦିସ୍ଵା, – ‘‘କୁତୋ ଭଵଂ ଆଗତୋ, ଚିରସ୍ସଂ ଭଵଂ ଆଗତୋ, କଥଂ ତେ ଇଧାଗମନମଗ୍ଗୋ ଞାତୋ ମଗ୍ଗମୂଳ୍ହୋସୀ’’ତିଆଦୀନି ଵଦନ୍ତି। ଅୟଂ ପନ ଆଗତପୁବ୍ବତ୍ତାୟେଵ ଏଵମାହ। ଥେରୋ ହି କାଲେନ କାଲଂ ଦେଵଚାରିକଂ ଗଚ୍ଛତିୟେଵ। ତତ୍ଥ ପରିୟାୟମକାସୀତି ଵାରମକାସି। ଯଦିଦଂ ଇଧାଗମନାୟାତି ଯୋ ଅୟଂ ଇଧାଗମନାୟ ଵାରୋ, ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଚିରସ୍ସମକାସୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦମାସନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଯୋଜନିକଂ ମଣିପଲ୍ଲଙ୍କଂ ପଞ୍ଞପାପେତ୍ଵା ଏଵମାହ।

୩୯୨।ବହୁକିଚ୍ଚା ବହୁକରଣୀୟାତି ଏତ୍ଥ ଯେସଂ ବହୂନି କିଚ୍ଚାନି, ତେ ବହୁକିଚ୍ଚା। ବହୁକରଣୀୟାତି ତସ୍ସେଵ ଵେଵଚନଂ। ଅପ୍ପେଵ ସକେନ କରଣୀୟେନାତି ସକରଣୀୟମେଵ ଅପ୍ପଂ ମନ୍ଦଂ, ନ ବହୁ, ଦେଵାନଂ କରଣୀୟଂ ପନ ବହୁ, ପଥଵିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ହି କପ୍ପରୁକ୍ଖମାତୁଗାମାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅଟ୍ଟା ସକ୍କସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଛିଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ନିୟମେନ୍ତୋ ଆହ – ଅପିଚ ଦେଵାନଂୟେଵ ତାଵତିଂସାନଂ କରଣୀୟେନାତି। ଦେଵାନଞ୍ହି ଧୀତା ଚ ପୁତ୍ତା ଚ ଅଙ୍କେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ପାଦପରିଚାରିକା ଇତ୍ଥିୟୋ ସୟନେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ତାସଂ ମଣ୍ଡନପସାଧନକାରିକା ଦେଵଧୀତା ସୟନଂ ପରିଵାରେତ୍ଵା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ଵେୟ୍ୟାଵଚ୍ଚକରା ଅନ୍ତୋଵିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ଏତେସଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅଟ୍ଟକରଣଂ ନତ୍ଥି। ଯେ ପନ ସୀମନ୍ତରେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ତେ ‘‘ମମ ସନ୍ତକା ତଵ ସନ୍ତକା’’ତି ନିଚ୍ଛେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଅଟ୍ଟଂ କରୋନ୍ତି, ସକ୍କଂ ଦେଵରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ସୋ ଯସ୍ସ ଵିମାନଂ ଆସନ୍ନତରଂ, ତସ୍ସ ସନ୍ତକୋତି ଵଦତି। ସଚେ ଦ୍ଵେପି ସମଟ୍ଠାନେ ହୋନ୍ତି, ଯସ୍ସ ଵିମାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଠିତୋ, ତସ୍ସ ସନ୍ତକୋତି ଵଦତି। ସଚେ ଏକମ୍ପି ନ ଓଲୋକେତି, ତଂ ଉଭିନ୍ନଂ କଲହୁପଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କରୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ, ‘‘ଦେଵାନଂୟେଵ ତାଵତିଂସାନଂ କରଣୀୟେନା’’ତି ଆହ। ଅପିଚସ୍ସ ଏଵରୂପଂ କୀଳାକିଚ୍ଚମ୍ପି କରଣୀୟମେଵ।

ଯଂନୋ ଖିପ୍ପମେଵ ଅନ୍ତରଧାୟତୀତି ଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ସୀଘମେଵ ଅନ୍ଧକାରେ ରୂପଗତଂ ଵିୟ ନ ଦିସ୍ସତି। ଇମିନା – ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ପଞ୍ହଵିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେମୀ’’ତି ଦୀପେତି। ଥେରୋ – ‘‘କସ୍ମା ନୁ ଖୋ ଅୟଂ ଯକ୍ଖୋ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣଭାଵଂ ଦୀପେତି, ପସ୍ସେନ ପରିହରତୀ’’ତି ଆଵଜ୍ଜନ୍ତୋ – ‘‘ଦେଵା ନାମ ମହାମୂଳ୍ହା ହୋନ୍ତି। ଛଦ୍ଵାରିକେହି ଆରମ୍ମଣେହି ନିମ୍ମଥୀୟମାନା ଅତ୍ତନୋ ଭୁତ୍ତାଭୁତ୍ତଭାଵମ୍ପି ପୀତାପୀତଭାଵମ୍ପି ନ ଜାନନ୍ତି, ଇଧ କତମେତ୍ଥ ପମୁସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞାସି। କେଚି ପନାହୁ – ‘‘ଥେରୋ ଏତସ୍ସ ଗରୁ ଭାଵନିୟୋ, ତସ୍ମା ‘ଇଦାନେଵ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପଞ୍ହଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ଵା ଆଗତୋ, ଇଦାନେଵ ନାଟକାନଂ ଅନ୍ତରଂ ପଵିଟ୍ଠୋତି ଏଵଂ ମଂ ଥେରୋ ତଜ୍ଜେୟ୍ୟା’ତି ଭୟେନ ଏଵମାହା’’ତି। ଏତଂ ପନ କୋହଞ୍ଞଂ ନାମ ହୋତି, ନ ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ଏଵରୂପଂ କୋହଞ୍ଞଂ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ମୂଳ୍ହଭାଵେନେଵ ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଉପରି କସ୍ମା ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୀତି? ଥେରୋ ତସ୍ସ ସୋମନସ୍ସସଂଵେଗଂ ଜନୟିତ୍ଵା ତମଂ ନୀହରି, ତସ୍ମା ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୀତି।

ଇଦାନି ସକ୍କୋ ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ଏଵଂ ଭୂତକାରଣଂ ଥେରସ୍ସ ଆରୋଚେତୁଂ ଭୂତପୁବ୍ବନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମୁପବ୍ୟୂଳ୍ହୋତି ସନ୍ନିପତିତୋ ରାସିଭୂତୋ। ଅସୁରା ପରାଜିନିଂସୂତି ଅସୁରା ପରାଜୟଂ ପାପୁଣିଂସୁ। କଦା ପନେତେ ପରାଜିତାତି? ସକ୍କସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତକାଲେ। ସକ୍କୋ କିର ଅନନ୍ତରେ ଅତ୍ତଭାଵେ ମଗଧରଟ୍ଠେ ମଚଲଗାମେ ମଘୋ ନାମ ମାଣଵୋ ଅହୋସି, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ, ବୋଧିସତ୍ତଚରିୟା ଵିୟସ୍ସ ଚରିୟା ଅହୋସି। ସୋ ତେତ୍ତିଂସ ପୁରିସେ ଗହେତ୍ଵା କଲ୍ୟାଣମକାସି। ଏକଦିଵସଂ ଅତ୍ତନୋଵ ପଞ୍ଞାୟ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ଗାମମଜ୍ଝେ ମହାଜନସ୍ସ ସନ୍ନିପତିତଟ୍ଠାନେ କଚଵରଂ ଉଭୟତୋ ଅପବ୍ବହିତ୍ଵା ତଂ ଠାନଂ ଅତିରମଣୀୟମକାସି, ପୁନ ତତ୍ଥେଵ ମଣ୍ଡପଂ କାରେସି, ପୁନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ସାଲଂ କାରେସି। ଗାମତୋ ଚ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ଗାଵୁତମ୍ପି ଅଡ୍ଢୟୋଜନମ୍ପି ତିଗାଵୁତମ୍ପି ଯୋଜନମ୍ପି ଵିଚରିତ୍ଵା ତେହି ସହାୟେହି ସଦ୍ଧିଂ ଵିସମଂ ସମଂ ଅକାସି। ତେ ସବ୍ବେପି ଏକଚ୍ଛନ୍ଦା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସେତୁଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ସେତୁଂ, ମଣ୍ଡପସାଲାପୋକ୍ଖରଣୀମାଲାଗଚ୍ଛରୋପନାଦୀନଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ମଣ୍ଡପାଦୀନି କରୋନ୍ତା ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞମକଂସୁ । ମଘୋ ସତ୍ତ ଵତପଦାନି ପୂରେତ୍ଵା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ସଦ୍ଧିଂ ସହାୟେହି ତାଵତିଂସଭଵନେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅସୁରଗଣା ତାଵତିଂସଦେଵଲୋକେ ପଟିଵସନ୍ତି। ସକ୍କେ ତେ ଦେଵାନଂ ସମାନାୟୁକା ସମାନଵଣ୍ଣା ଚ ହୋନ୍ତି, ତେ ସକ୍କଂ ସପରିସଂ ଦିସ୍ଵା ଅଧୁନା ନିବ୍ବତ୍ତା ନଵକଦେଵପୁତ୍ତା ଆଗତାତି ମହାପାନଂ ସଜ୍ଜୟିଂସୁ। ସକ୍କୋ ଦେଵପୁତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି – ‘‘ଅମ୍ହେହି କୁସଲଂ କରୋନ୍ତେହି ନ ପରେହି ସଦ୍ଧିଂ ସାଧାରଣଂ କତଂ, ତୁମ୍ହେ ଗଣ୍ଡପାନଂ ମା ପିଵିତ୍ଥ ପୀତମତ୍ତମେଵ କରୋଥା’’ତି। ତେ ତଥା ଅକଂସୁ। ବାଲଅସୁରା ଗଣ୍ଡପାନଂ ପିଵିତ୍ଵା ମତ୍ତା ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମିଂସୁ। ସକ୍କୋ ଦେଵାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ଵା ତେ ପାଦେସୁ ଗାହାପେତ୍ଵା ସିନେରୁପାଦେ ଖିପାପେସି, ସିନେରୁସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମତଲେ ଅସୁରଭଵନଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତାଵତିଂସଦେଵଲୋକପ୍ପମାଣମେଵ। ତତ୍ଥ ଅସୁରା ଵସନ୍ତି। ତେସମ୍ପି ଚିତ୍ତପାଟଲି ନାମ ରୁକ୍ଖୋ ଅତ୍ଥି। ତେ ତସ୍ସ ପୁପ୍ଫନକାଲେ ଜାନନ୍ତି – ‘‘ନାୟଂ ତାଵତିଂସା, ସକ୍କେନ ଵଞ୍ଚିତା ମୟ’’ନ୍ତି। ତେ ଗଣ୍ହଥ ନନ୍ତି ଵତ୍ଵା ସିନେରୁଂ ପରିହରମାନା ଦେଵେ ଵୁଟ୍ଠେ ଵମ୍ମିକପାଦତୋ ଵମ୍ମିକମକ୍ଖିକା ଵିୟ ଅଭିରୁହିଂସୁ। ତତ୍ଥ କାଲେନ ଦେଵା ଜିନନ୍ତି, କାଲେନ ଅସୁରା। ଯଦା ଦେଵାନଂ ଜୟୋ ହୋତି, ଅସୁରେ ଯାଵ ସମୁଦ୍ଦପିଟ୍ଠା

ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତି। ଯଦା ଅସୁରାନଂ ଜୟୋ ହୋତି, ଦେୱେ ଯାୱ ୱେଦିକପାଦା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ସଙ୍ଗାମେ ଦେୱାନଂ ଜୟୋ ଅହୋସି, ଦେୱା ଅସୁରେ ଯାୱ ସମୁଦ୍ଦପିଟ୍ଠା ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ସକ୍କୋ ଅସୁରେ ପଲାପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଆରକ୍ଖଂ ଠପେସି। ଏୱଂ ଆରକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ୱେଦିକପାଦେ ୱଜିରହତ୍ଥା ଇନ୍ଦପଟିମାୟୋ ଠପେସି। ଅସୁରା କାଲେନ କାଲଂ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତା ପଟିମାୟୋ ଦିସ୍ୱା, ''ସକ୍କୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ତତୋୱ ନିୱତ୍ତନ୍ତି। ତତୋ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱାତି ୱିଜିତଟ୍ଠାନତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା। ପରିଚାରିକାୟୋତି ମାଲାଗନ୍ଧାଦିକମ୍ମକାରିକାୟୋ।

୩୯୩।ୱେସ୍ସୱଣୋ ଚ ମହାରାଜାତି ସୋ କିର ସକ୍କସ୍ସ ୱଲ୍ଲଭୋ, ବଲୱିସ୍ସାସିକୋ, ତସ୍ମା ସକ୍କେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଗମାସି। ପୁରକ୍ଖତ୍ୱାତି ପୁରତୋ କତ୍ୱା। ପୱିସିଂସୂତି ପୱିସିତ୍ୱା ପନ ଉପଡ୍ଢପିହିତାନି ଦ୍ୱାରାନି କତ୍ୱା ଓଲୋକୟମାନା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଇଦମ୍ପି, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ପସ୍ସ ୱେଜୟନ୍ତସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ରାମଣେୟ୍ୟକନ୍ତି, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଇଦମ୍ପି ୱେଜୟନ୍ତସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ରାମଣେୟ୍ୟକଂ ପସ୍ସ, ସୁୱଣ୍ଣତ୍ଥମ୍ଭେ ପସ୍ସ, ରଜତତ୍ଥମ୍ଭେ ମଣିତ୍ଥମ୍ଭେ ପୱାଳତ୍ଥମ୍ଭେ ଲୋହିତଙ୍ଗତ୍ଥମ୍ଭେ ମସାରଗଲ୍ଲତ୍ଥମ୍ଭେ ମୁତ୍ତତ୍ଥମ୍ଭେ ସତ୍ତରତନତ୍ଥମ୍ଭେ, ତେସଂୟେୱ ସୁୱଣ୍ଣାଦିମୟେ ଘଟକେ ୱାଳରୂପକାନି ଚ ପସ୍ସାତି ଏୱଂ ଥମ୍ଭପନ୍ତିୟୋ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଯଥା ତଂ ପୁବ୍ବେକତପୁଞ୍ଞସ୍ସାତି ଯଥା ପୁବ୍ବେ କତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଉପଭୋଗଟ୍ଠାନେନ ସୋଭିତବ୍ବଂ, ଏୱମେୱଂ ସୋଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତିବାଳ୍ହଂଖୋ ଅୟଂ ଯକ୍ଖୋ ପମତ୍ତୋ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ତନୋ ପାସାଦେ ନାଟକପରିୱାରେନ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱସେନ ଅତିୱିୟ ମତ୍ତୋ।

ଇଦ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖାସୀତି ଇଦ୍ଧିମକାସି। ଆପୋକସିଣଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାସାଦପତିଟ୍ଠିତୋକାସଂ ଉଦକଂ ହୋତୂତି ଇଦ୍ଧିଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ପାସାଦକଣ୍ଣିକେ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନ ପହରି। ସୋ ପାସାଦୋ ଯଥା ନାମ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ଠପିତପତ୍ତଂ ମୁଖୱଟ୍ଟିୟଂ ଅଙ୍ଗୁଲିୟା ପହଟଂ ଅପରାପରଂ କମ୍ପତି ଚଲତି ନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି। ଏୱମେୱଂ ସଂକମ୍ପି ସମ୍ପକମ୍ପି ସମ୍ପୱେଧି, ଥମ୍ଭପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟକଣ୍ଣିକଗୋପାନସିଆଦୀନି କରକରାତି ସଦ୍ଦଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତାନି ପତିତୁଂ ୱିୟ ଆରଦ୍ଧାନି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସଙ୍କମ୍ପେସି ସମ୍ପକମ୍ପେସି ସମ୍ପୱେଧେସୀ''ତି। ଅଚ୍ଛରିୟବ୍ଭୁତଚିତ୍ତଜାତାତି ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଅହୋ ଅବ୍ଭୁତନ୍ତି ଏୱଂ ସଞ୍ଜାତଅଚ୍ଛରିୟଅବ୍ଭୁତା ଚେୱ ସଞ୍ଜାତତୁଟ୍ଠିନୋ ଚ ଅହେସୁଂ ଉପ୍ପନ୍ନବଲୱସୋମନସ୍ସା। ସଂୱିଗ୍ଗନ୍ତି ଉବ୍ବିଗ୍ଗଂ। ଲୋମହଟ୍ଠଜାତନ୍ତି ଜାତଲୋମହଂସଂ, କଞ୍ଚନଭିତ୍ତିୟଂ ଠପିତମଣିନାଗଦନ୍ତେହି ୱିୟ ଉଦ୍ଧଗ୍ଗେହି ଲୋମେହି ଆକିଣ୍ଣସରୀରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋମହଂସୋ ଚ ନାମେସ ସୋମନସ୍ସେନପି ହୋତି ଦୋମନସ୍ସେନପି, ଇଧ ପନ ସୋମନସ୍ସେନ ଜାତୋ। ଥେରୋ ହି ସକ୍କସ୍ସ ସୋମନସ୍ସୱେଗେନ ସଂୱେଜେତୁଂ ତଂ ପାଟିହାରିୟମକାସି। ତସ୍ମା ସୋମନସ୍ସୱେଗେନ ସଂୱିଗ୍ଗଲୋମହଟ୍ଠଂ ୱିଦିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୯୪।ଇଧାହଂ, ମାରିସାତି ଇଦାନିସ୍ସ ଯସ୍ମା ଥେରେନ ସୋମନସ୍ସସଂୱେଗଂ ଜନୟିତ୍ୱା ତମଂ ୱିନୋଦିତଂ, ତସ୍ମା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଏୱମାହ। ଏସୋ ନୁ ତେ, ମାରିସ, ସୋ ଭଗୱା ସତ୍ଥାତି, ମାରିସ, ତ୍ୱଂ କୁହିଂ ଗତୋସୀତି ୱୁତ୍ତେ ମୟ୍ହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକନ୍ତି ୱଦେସି, ଇମସ୍ମିଂ ଦେୱଲୋକେ ଏକପାଦକେନ ୱିୟ ତିଟ୍ଠସି, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ୱଦେସି, ଏସୋ ନୁ ତେ, ମାରିସ, ସୋ ଭଗୱା ସତ୍ଥାତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମେ ଏସୋତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଥେରୋ ଅନଗାରିୟୋ ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ, ସକ୍କୋ ଅଗାରିୟୋ, ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱସେନ ପନେତେ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଅହୋନୂନ ତେ ସୋ ଭଗୱା ସତ୍ଥାତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ତାୱ ତେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ, ସୋ ପନ ତେ ଭଗୱା ସତ୍ଥା ଅହୋ ନୂନ ମହିଦ୍ଧିକୋତି ସତ୍ଥୁ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟଦସ୍ସନେ ଜାତାଭିଲାପା ହୁତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ।

୩୯୫।ଞାତଞ୍ଞତରସ୍ସାତି ପଞ୍ଞାତଞ୍ଞତରସ୍ସ, ସକ୍କୋ ହି ପଞ୍ଞାତାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ପାକଟମେୱ, ଦେସନଂ ପନ ଭଗୱା ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ନିଟ୍ଠାପେସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ଚୂଳତଣ୍ହାସଙ୍ଖୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ମହାତଣ୍ହାସଙ୍ଖୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୯୬।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାତଣ୍ହାସଙ୍ଖୟସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠିଗତନ୍ତି ଅଲଗଦ୍ଦୂପମସୁତ୍ତେ ଲଦ୍ଧିମତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠିଗତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି। ସୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁ ବହୁସ୍ସୁତୋ, ଅୟଂ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ, ଜାତକଭାଣକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଜାତକଂ କଥେନ୍ତଂ, ''ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେନ ସମୟେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ଅହୋସିଂ, ମହୋସଧୋ, ୱିଧୁରପଣ୍ଡିତୋ, ସେନକପଣ୍ଡିତୋ, ମହାଜନକୋ ରାଜା ଅହୋସି''ନ୍ତି ସମୋଧାନେନ୍ତଂ ସୁଣାତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଇମେ ରୂପୱେଦନାସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପନ ଇଧଲୋକତୋ ପରଲୋକଂ, ପରଲୋକତୋ ଇମଂ ଲୋକଂ ସନ୍ଧାୱତି

ସଂସରତୀ’’ତି ସସ୍ସତଦସ୍ସନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ତେନାହ – ‘‘ତଦେୱିଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସନ୍ଧାୱତି ସଂସରତି ଅନଞ୍ଞ’’ନ୍ତି।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ପନ, ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଚ୍ଚଯସମ୍ଭୱଂ, ସତି ପଚ୍ଚଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱିନା ପଚ୍ଚଯଂ ନତ୍ଥି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମ୍ଭୱୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ବୁଦ୍ଧେନ ଅକଥିତଂ କଥେତି, ଜିନଚକ୍କେ ପହାରଂ ଦେତି, ୱେସାରଜ୍ଜଞାଣଂ ପଟିବାହତି, ସୋତୁକାମଂ ଜନଂ ୱିସଂୱାଦେତି, ଅରିଯପଥେ ତିରିଯଂ ନିପତିତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ପଟିପନ୍ନୋ। ଯଥା ନାମ ରଞ୍ଞୋ ରଜ୍ଜେ ମହାଚୋରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ମହାଜନସ୍ସ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଜିନସାସନେ ଚୋରୋ ହୁତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂତି ଜନପଦୱାସିନୋ ପିଣ୍ଡପାତିକଭିକ୍ଖୂ। ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି ଅଯଂ ପରିସଂ ଲଭିତ୍ୱା ସାସନମ୍ପି ଅନ୍ତରଧାପେଯ୍ୟ, ଯାୱ ପକ୍ଖଂ ନ ଲଭତି, ତାୱଦେୱ ନଂ ଦିଟ୍ଠିଗତା ୱିୱେଚେମାତି ସୁତସୁତଟ୍ଠାନତୋଯେୱ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିଂସୁ।

୩୯୮ ।କତମଂ ତଂ ସାତି ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ସାତି ଯଂ ତ୍ୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି? ଯ୍ୱାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ୱଦୋ ୱେଦେଯ୍ୟୋ ତତ୍ର ତତ୍ର କଲ୍ୟାଣପାପକାନଂ କମ୍ମାନଂ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି, ଭନ୍ତେ, ଯୋ ଅଯଂ ୱଦତି ୱେଦଯତି, ଯୋ ଚାଯଂ ତହିଂ ତହିଂ କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମାନଂ ୱିପାକଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି। ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଯମହଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦେମୀତି । କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ନାମାତି କସ୍ସ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ୱେସ୍ସସୁଦ୍ଦଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ।

୩୯୯ ।ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି କସ୍ମା ଆମନ୍ତେସି? ସାତିସ୍ସ କିର ଏୱଂ ଅହୋସି – ‘‘ସତ୍ଥା ମଂ ‘ମୋଘପୁରିସୋ’ତି ୱଦତି, ନ ଚ ମୋଘପୁରିସୋତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେନେୱ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯୋ ନ ହୋତି। ଉପସେନମ୍ପି ହି ୱଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତଂ, ‘ଅତିଲହୁଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ ମୋଘପୁରିସ ବାହୁଲ୍ଲାଯ ଆୱତ୍ତୋ’ତି (ମହାୱ। ୭୫) ଭଗୱା ମୋଘପୁରିସୱାଦେନ ଓୱଦି। ଥେରୋ ଅପରଭାଗେ ଘଟେନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛାକାସି। ଅହମ୍ପି ତଥାରୂପଂ ୱୀରିଯଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ଛିନ୍ନପଚ୍ଚଯୋ ଅଯଂ ସାସନେ ଅୱିରୁଳ୍ହଧମ୍ମୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି। ଉସ୍ମୀକତୋତିଆଦି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାଧିପ୍ପାଯମେୱ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱାତି ଅଯମ୍ପି ପାଟିଯେକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି। ସାତିସ୍ସ କିର ଏତଦହୋସି – ‘‘ଭଗୱା ମଯ୍ହଂ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯୋ ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି, କିଂ ସକ୍କା ଉପନିସ୍ସଯେ ଅସତି କାତୁଂ? ନ ହି ତଥାଗତା ସୌପନିସ୍ସଯସ୍ସେୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଦେସେନ୍ତିଯେୱ। ଅହଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକା ସୁଗତୋୱାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ସଗ୍ଗସମ୍ପତ୍ତୂପଗଂ କୁସଲଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା, ‘‘ନାହଂ, ମୋଘପୁରିସ, ତୁଯ୍ହଂ ଓୱାଦଂ ୱା ଅନୁସାସନିଂ ୱା ଦେମୀ’’ତି ସୁଗତୋୱାଦଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦାନି ପରିସାଯ ଲଦ୍ଧିଂ ସୋଧେନ୍ତୋ, ‘‘ଇଧାହଂ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୦୦। ଇଦାନି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଯଂ ଯଦେୱ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚାତି ସହାୱଜ୍ଜନେନ ଭୱଙ୍ଗମନଞ୍ଚ ତେଭୂମକଧମ୍ମେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ। କଟ୍ଠଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚାତିଆଦି ଓପମ୍ମନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ କିଂ ଦୀପେତି? ଦ୍ୱାରସଙ୍କନ୍ତିଯା ଅଭାୱଂ। ଯଥା ହି କଟ୍ଠଂ ପଟିଚ୍ଚ ଜଲମାନୋ ଅଗ୍ଗି ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯେ ସତିଯେୱ ଜଲତି, ତସ୍ମିଂ ଅସତି ପଚ୍ଚଯୱେକଲ୍ଲେନ ତତ୍ଥେୱ ୱୂପସମ୍ମତି, ନ ସକଲିକାଦୀନି ସଙ୍କମିତ୍ୱା ସକଲିକଗ୍ଗୀତିଆଦିସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରେ ଚକ୍ଖୁରୂପଆଲୋକମନସିକାରସଙ୍ଖାତେ ପଚ୍ଚଯମ୍ହି ସତିଯେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମିଂ ଅସତି ପଚ୍ଚଯୱେକଲ୍ଲେନ ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି, ନ ସୋତାଦୀନି ସଙ୍କମିତ୍ୱା ସୋତୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତିଆଦିସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି । ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବୱାରେସୁ। ଇତି ଭଗୱା ନାହଂ ୱିଞ୍ଞାଣପ୍ପୱତ୍ତେ ଦ୍ୱାରସଙ୍କନ୍ତିମତ୍ତମ୍ପି ୱଦାମି, ଅଯଂ ପନ ସାତି ମୋଘପୁରିସୋ ଭୱସଙ୍କନ୍ତିଂ ୱଦତୀତି ସାତିଂ ନିଗ୍ଗହେସି।

୪୦୧। ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପନ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଖନ୍ଧାନଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ଭୂତମିଦନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଭୂତମିଦନ୍ତି ଇଦଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଜାତଂ ଭୂତଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ, ତୁମ୍ହେପି ତଂ ଭୂତମିଦନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସଥାତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ତଂ ପନେତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଆହାରସମ୍ଭୱଂ ପଚ୍ଚଯସମ୍ଭୱଂ, ସତି ପଚ୍ଚଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଏୱଂ ପସ୍ସଥାତି ପୁଚ୍ଛତି। ତଦାହାରନିରୋଧାତି ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନିରୋଧା। ଭୂତମିଦଂ ନୋସ୍ସୂତି ଭୂତଂ ନୁ ଖୋ ଇଦଂ, ନ ନୁ ଖୋ ଭୂତନ୍ତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱଂ ନୋସ୍ସୂତି ତଂ ଭୂତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ପଚ୍ଚଯସମ୍ଭୱଂ ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋତି। ତଦାହାରନିରୋଧାତି ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନିରୋଧା। ନିରୋଧଧମ୍ମଂ ନୋସ୍ସୂତି ତଂ ଧମ୍ମଂ ନିରୋଧଧମ୍ମଂ ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋତି। ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋତି ଇଦଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଜାତଂ ଭୂତଂ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି ଯାଥାୱସରସଲକ୍ଖଣତୋ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ସମ୍ମା ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠନ୍ତି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ସୁଟ୍ଠୁ ଦିଟ୍ଠଂ। ଏୱଂ ଯେ ଯେ ତଂ ପୁଚ୍ଛଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୁଂ, ତେସଂ ତେସଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ଯାଯ ପଞ୍ଞାଯ ତେହି ତଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ସନିରୋଧଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ସୁଦିଟ୍ଠଂ, ତତ୍ଥ ନିତ୍ତଣ୍ହଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଇମଂ ଚେ ତୁମ୍ହେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ

ଦିଟ୍ଠିନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ । ସଭାୱଦସ୍ସନେନ ପରିସୁଦ୍ଧଂ। ପଚ୍ଚଯଦସ୍ସନେନ ପରିଯୋଦାତଂ। ଅଲ୍ଲୀଯେଥାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଅଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା ୱିହରେଯ୍ୟାଥ। କେଲାଯେଥାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି କୀଳମାନା ୱିହରେଯ୍ୟାଥ । ଧନାଯେଥାତି ଧନଂ ୱିଯ ଇଚ୍ଛନ୍ତା ଗେଧଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟାଥ। ମମାଯେଥାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ମମତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟାଥ। ନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାଯ ନୋ ଗହଣତ୍ଥାଯାତି ଯୋ ସୋ ମଯା ଚତୁରୋଘନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାଯ କୁଲ୍ଲୂପମୋ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ନୋ ନିକନ୍ତିୱସେନ ଗହଣତ୍ଥାଯ। ଅପି ନୁ ତଂ ତୁମ୍ହେ ଆଜାନେଯ୍ୟାଥାତି। ୱିପରିଯାଯେନ ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୪୦୨। ଇଦାନି ତେସଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପଚ୍ଚଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରାତିଆଦିମାହ, ତମ୍ପି ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ଯଥା ପନ ଏକୋ ଇମଂ ଜାନାସୀତି ୱୁତ୍ତୋ, ‘‘ନ କେୱଲଂ ଇମଂ, ମାତରମ୍ପିସ୍ସ ଜାନାମି, ମାତୁ ମାତରମ୍ପୀ’’ତି ଏୱଂ ପୱେଣିୱସେନ ଜାନନ୍ତୋ ସୁଟ୍ଠୁ ଜାନାତି ନାମ। ଏୱମେୱଂ ଭଗୱା ନ କେୱଲଂ ଖନ୍ଧମତ୍ତମେୱ ଜାନାତି, ଖନ୍ଧାନଂ ପଚ୍ଚଯମ୍ପି ତେସମ୍ପି ପଚ୍ଚଯାନଂ ପଚ୍ଚଯନ୍ତି ଏୱଂ ସବ୍ବପଚ୍ଚଯପରମ୍ପରଂ ଜାନାତି। ସୋ ତଂ, ବୁଦ୍ଧବଲଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଇଦାନି ପଚ୍ଚଯପରମ୍ପରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ, ଇମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରାତିଆଦିମାହ। ତଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା...ପେ... ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା ଭୱେଯ୍ୟ, ସା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତାୱ।

୪୦୪।ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦିକେ ପଚ୍ଚଯେ ସତି ଇଦଂ ସଙ୍ଖାରାଦିକଂ ଫଲଂ ହୋତି। ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଇମସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାଦିକସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଉପ୍ପାଦା ଇଦଂ ସଙ୍ଖାରାଦିକଂ ଫଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେନେୱାହ – ‘‘ଯଦିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା...ପେ... ସମୁଦଯୋ ହୋତୀ’’ତି। ଏୱଂ ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱାତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଏୱ ତୁ। ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧାତି ୱିରାଗସଙ୍ଖାତେନ ମଗ୍ଗେନ ଅସେସନିରୋଧା ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧା। ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧୋ ହୋତି, ଏୱଂ ନିରୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ ହୋତି, ୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଞ୍ଚ ନିରୋଧା ନାମରୂପାଦୀନି ନିରୁଦ୍ଧାନିଯେୱ ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କେୱଲସ୍ସାତି ସକଲସ୍ସ, ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱା, ସତ୍ତୱିରହିତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖରାସିସ୍ସ। ନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି।

୪୦୬।ଇମସ୍ମିଂ ଅସତୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୦୭। ଏୱଂ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଇମଂ ଦ୍ୱାଦସଙ୍ଗପଚ୍ଚଯୱଟ୍ଟଂ ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗେନ ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଯା ପଟିଧାୱନା ପହୀଯତି, ତସ୍ସା ଅଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅପି ନୁ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତାତି ଏୱଂ ସହୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗେନ ଜାନନ୍ତା। ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ପୁବ୍ବନ୍ତନ୍ତି ପୁରିମକୋଟ୍ଠାସଂ, ଅତୀତଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିଧାୱେଯ୍ୟାଥାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୱସେନ ପଟିଧାୱେଯ୍ୟାଥ। ସେସଂ ସବ୍ବାସୱସୁତ୍ତେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ।

ଇଦାନି ନେସଂ ତତ୍ଥ ନିଚ୍ଚଲଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଅପି ନୁ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଜାନନ୍ତା ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟାଥ, ସତ୍ଥା ନୋ ଗରୂତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଗରୂତି ଭାରିକୋ ଅକାମା ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବୋ । ସମଣୋତି ବୁଦ୍ଧସମଣୋ। ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟାଥାତି ଅଯଂ ସତ୍ଥା ଅମ୍ହାକଂ କିଞ୍ଚି ସାଧେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଅପି ନୁ ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବାହିରକଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟାଥ। ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନନ୍ତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋ ହୁତ୍ୱା ପୁଥୂନଂ ତିତ୍ଥିଯସମଣାନଂ ଚେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଞ୍ଚ। ୱତକୋତୂହଲମଙ୍ଗଲାନୀତି ୱତସମାଦାନାନି ଚ ଦିଟ୍ଠିକୁତୂହଲାନି ଚ ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତମଙ୍ଗଲାନି ଚ। ତାନି ସାରତୋ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥାତି ଏତାନି ସାରନ୍ତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋ ହୁତ୍ୱା ପଟିଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ। ଏୱଂ ନିସ୍ସଟ୍ଠାନି ଚ ପୁନ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ସାମଂ ଞାତନ୍ତି ସଯଂ ଞାଣେନ ଞାତଂ। ସାମଂ ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ସଯଂ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଦିଟ୍ଠଂ। ସାମଂ ୱିଦିତନ୍ତି ସଯଂ ୱିଭାୱିତଂ ପାକଟଂ କତଂ। ଉପନୀତା ଖୋ ମେ ତୁମ୍ହେତି ମଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ ଇମିନା ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକାଦିସଭାୱେନ ଧମ୍ମେନ ନିବ୍ବାନଂ ଉପନୀତା, ପାପିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋତିଆଦୀନମତ୍ଥୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତୋ। ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏତଂ ୱଚନମିଦଂ ତୁମ୍ହେହି ସାମଂ ଞାତାଦିଭାୱଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୪୦୮।ତିଣ୍ଣଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେତି କସ୍ମା ଆରଭି? ନନୁ ହେଟ୍ଠା ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ଦେସନା ମତ୍ଥକଂ ପାପିତାତି? ଆମ ପାପିତା। ଅଯଂ ପନ ପାଟିଏକ୍କୋ ଅନୁସନ୍ଧି , ‘‘ଅଯଞ୍ହି ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ ପଟିସନ୍ଧିସମ୍ମୂଳ୍ହୋ, ତସ୍ସ ସମ୍ମୋହଟ୍ଠାନଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା ପାକଟଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ଅପିଚ ୱଟ୍ଟମୂଲଂ ଅୱିଜ୍ଜା, ୱିୱଟ୍ଟମୂଲଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦୋ, ଇତି ୱଟ୍ଟମୂଲଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ ୱିୱଟ୍ଟମୂଲଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାପି, ‘‘ପୁନ ଏକୱାରଂ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ଦେସନଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ସନ୍ନିପାତାତି ସମୋଧାନେନ ପିଣ୍ଡଭାୱେନ। ଗବ୍ଭସ୍ସାତି ଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତନକସତ୍ତସ୍ସ। ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତୀତି ନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି। କତ୍ଥଚି ହି ଗବ୍ଭୋତି ମାତୁକୁଚ୍ଛି ୱୁତ୍ତୋ। ଯଥାହ –

‘‘ଯମେକରତ୍ତିଂ ପଠମଂ, ଗବ୍ଭେ ୱସତି ମାଣୱୋ;

ଅବ୍ଭୁଟ୍ଠିତୋୱ ସୋ ଯାତି, ସ ଗଚ୍ଛଂ ନ ନିୱତ୍ତତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧୫।୩୬୩);

କଣ୍ଟଚି ଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତନସତ୍ତୋ। ଯଥାହ – ‘‘ଯଥା ଖୋ, ପନାନନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞା ଇତ୍ଥିକା ନୱ ୱା ଦସ ୱା ମାସେ ଗବ୍ଭଂ କୁଚ୍ଛିନା ପରିହରିତ୍ୱା ୱିଜାଯନ୍ତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୨୦୫)। ଇଧ ସତ୍ତୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତୀ’’ତି।

ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସତ୍ତଲୋକେ। ମାତା ଚ ଉତୁନୀ ହୋତୀତି ଇଦଂ ଉତୁସମଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ମାତୁଗାମସ୍ସ କିର ଯସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଦାରକୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତତ୍ଥ ମହତୀ ଲୋହିତପୀଳକା ସଣ୍ଠହିତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଗ୍ଘରତି, ୱତ୍ଥୁ ସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ସୁଦ୍ଧେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ମାତାପିତୂସୁ ଏକୱାରଂ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ଯାୱ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଖେତ୍ତମେୱ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ହତ୍ଥଗ୍ଗାହୱେଣିଗ୍ଗାହାଦିନା ଅଙ୍ଗପରାମସନେନପି ଦାରକୋ ନିବ୍ବତ୍ତତିଯେୱ। ଗନ୍ଧବ୍ବୋତି ତତ୍ରୂପଗସତ୍ତୋ। ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତୀତି ନ ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ନିପାତଂ ଓଲୋକଯମାନୋ ସମୀପେ ଠିତୋ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ନାମ ହୋତି। କମ୍ମଯନ୍ତଯନ୍ତିତୋ ପନ ଏକୋ ସତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଓକାସେ ନିବ୍ବତ୍ତନକୋ ହୋତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଂସଯେନାତି ‘‘ଅରୋଗୋ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସାମି ଅହଂ ୱା, ପୁତ୍ତୋ ୱା ମେ’’ତି ଏୱଂ ମହନ୍ତେନ ଜୀୱିତସଂସଯେନ। ଲୋହିତଞ୍ହେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି ତଦା କିର ମାତୁଲୋହିତଂ ତଂ ଠାନଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ ପୁତ୍ତସିନେହେନ ପଣ୍ଡରଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ୱଙ୍କକନ୍ତି ଗାମଦାରକାନଂ କୀଳନକଂ ଖୁଦ୍ଦକନଙ୍ଗଲଂ। ଘଟିକା ୱୁଚ୍ଚତି ଦୀଘଦଣ୍ଡେନ ରସ୍ସଦଣ୍ଡକଂ ପହରଣକୀଳା। ମୋକ୍ଖଚିକନ୍ତି ସମ୍ପରିୱତ୍ତକକୀଳା, ଆକାସେ ୱା ଦଣ୍ଡକଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ୱା ସୀସଂ ଠପେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠୁପରିଯଭାୱେନ ପରିୱତ୍ତନକୀଳନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚିଙ୍ଗୁଲକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତାଲପଣ୍ଣାଦୀହି କତଂ ୱାତପ୍ପହାରେନ ପରିବ୍ଭମନଚକ୍କଂ । ପତ୍ତାଳ୍ହକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଣ୍ଣନାଳିକା, ତାଯ ୱାଲିକାଦୀନି ମିନନ୍ତା କୀଳନ୍ତି। ରଥକନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକରଥଂ। ଧନୁକମ୍ପି ଖୁଦ୍ଦକଧନୁମେୱ।

୪୦୯।ସାରଜ୍ଜତୀତି ରାଗଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ବ୍ଯାପଜ୍ଜତୀତି ବ୍ଯାପାଦଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଅନୁପଟ୍ଠିତକାଯସତୀତି କାଯେ ସତି କାଯସତି, ତଂ ଅନୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିତ୍ତଚେତସୋତି ଅକୁସଲଚିତ୍ତୋ। ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ପାପକାତି ଯସ୍ସଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଯଂ ଏତେ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତଂ ନ ଜାନାତି ନାଧିଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁରୋଧୱିରୋଧନ୍ତି ରାଗଞ୍ଚେୱ ଦୋସଞ୍ଚ। ଅଭିନନ୍ଦତୀତି ତଣ୍ହାୱସେନ ଅଭିନନ୍ଦତି, ତଣ୍ହାୱସେନେୱ ଅହୋ ସୁଖନ୍ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତୋ ଅଭିୱଦତି। ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୀତି ତଣ୍ହାଅଜ୍ଝୋସାନଗହଣେନ ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି। ସୁଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ଅଭିନନ୍ଦତୁ, ଦୁକ୍ଖଂ କଥଂ ଅଭିନନ୍ଦତୀତି? ‘‘ଅହଂ ଦୁକ୍ଖିତୋ ମମ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅଭିନନ୍ଦତି ନାମ। ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀତି ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଦୁପାଦାନନ୍ତି ସାୱ ତଣ୍ହା ଗହଣଟ୍ଠେନ ଉପାଦାନଂ ନାମ। ତସ୍ସ ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ…ପେ… ସମୁଦଯୋ ହୋତୀତି, ଇଦଞ୍ହି ଭଗୱତା ପୁନ ଏକୱାରଂ ଦ୍ୱିସନ୍ଧି ତିସଙ୍ଖେପଂ ପଚ୍ଚଯାକାରୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସିତଂ।

୪୧୦-୪। ଇଦାନି ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋତି ଅପ୍ପମାଣଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଚେତୋ ଅସ୍ସାତି ଅପ୍ପମାଣଚେତସୋ, ମଗ୍ଗଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମଂ ଖୋ ମେ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଖିତ୍ତେନ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଂ ଧାରେଥାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ଦେସିତଂ ମଯ୍ହଂ, ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଦେସନଂ ତୁମ୍ହେ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଧାରେଯ୍ୟାଥ ମା ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟାଥ। ଦେସନା ହି ଏତ୍ଥ ୱିମୁତ୍ତିପଟିଲାଭହେତୁତୋ ୱିମୁତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତା। ମହାତଣ୍ହାଜାଲତଣ୍ହାସଙ୍ଘାଟପଟିମୁକ୍କନ୍ତି ତଣ୍ହାୱ ସଂସିବ୍ବିତଟ୍ଠେନ ମହାତଣ୍ହାଜାଲଂ, ସଙ୍ଘଟିତଟ୍ଠେନ ସଙ୍ଘାଟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି; ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ମହାତଣ୍ହାଜାଲେ ତଣ୍ହାସଙ୍ଘାଟେ ଚ ଇମଂ ସାତିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ କେୱଟ୍ଟପୁତ୍ତଂ ପଟିମୁକ୍କଂ ଧାରେଥ। ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ ଅନ୍ତୋଗଧୋତି ନଂ ଧାରେଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମହାତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ମହାଅସ୍ସପୁରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୧୫।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାଅସ୍ସପୁରସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଙ୍ଗେସୂତି ଅଙ୍ଗା ନାମ ଜାନପଦିନୋ ରାଜକୁମାରା, ତେସଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୁଳ୍ହୀସଦ୍ଦେନ ‘‘ଅଙ୍ଗା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ଅଙ୍ଗେସୁ ଜନପଦେ। ଅସ୍ସପୁରଂ ନାମ ଅଙ୍ଗାନଂ ନିଗମୋତି ଅସ୍ସପୁରନ୍ତି ନଗରନାମେନ ଲଦ୍ଧୱୋହାରୋ ଅଙ୍ଗାନଂ ଜନପଦସ୍ସ ଏକୋ ନିଗମୋ, ତଂ ଗୋଚରଗାମଂ କତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚାତି ଏତଂ ‘‘ସମଣା ସମଣାତି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜନୋ ସଞ୍ଜାନାତୀ’’ତିଆଦିୱଚନମୱୋଚ।

କସ୍ମା ପନ ଏୱଂ ଅୱୋଚାତି। ତସ୍ମିଂ କିର ନିଗମେ ମନୁସ୍ସା ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା ବୁଦ୍ଧମାମକା ଧମ୍ମମାମକା ସଙ୍ଘମାମକା, ତଦହୁପବ୍ବଜିତସାମଣେରମ୍ପି ୱସ୍ସସତିକତ୍ଥେରସଦିସଂ କତ୍ୱା ପସଂସନ୍ତି; ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ବୀଜନଙ୍ଗଲାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାପି, ଫରସୁଆଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସନ୍ତାପି ତାନି ଉପକରଣାନି ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସୀଦନଟ୍ଠାନଂ ଆସନସାଲଂ ୱା ମଣ୍ଡପଂ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ୱା ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଅରଜପାନୀଯଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀନି ଦତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ତତୋ ତାନି ଉପକରଣାନି ଆଦାଯ ଖେତ୍ତଂ ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତି, କମ୍ମନ୍ତଟ୍ଠାନେପି ନେସଂ ଅଞ୍ଞା କଥା ନାମ ନତ୍ଥି। ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରୋ ଫଲଟ୍ଠାତି ଅଟ୍ଠ ପୁଗ୍ଗଲା ଅରିଯସଙ୍ଘୋ ନାମ; ତେ ''ଏୱରୂପେନ ସୀଲେନ, ଏୱରୂପେନ ଆଚାରେନ, ଏୱରୂପାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତା ଲଜ୍ଜିନୋ ପେସଲା ଉଳାରଗୁଣା''ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତି। କମ୍ମନ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁତ୍ତସାଯମାସା ଘରଦ୍ୱାରେ ନିସିନ୍ନାପି, ସଯନିଘରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାପି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତି। ଭଗୱା ତେସଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ନିପଚ୍ଚକାରଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପିଣ୍ଡପାତାପଚାଯନେ ନିଯୋଜେତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ।

ଯେ ଧମ୍ମା ସମଣକରଣା ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣକରଣା ଚାତି ଯେ ଧମ୍ମା ସମାଦାଯ ପରିପୂରିତା ସମିତପାପସମଣଞ୍ଚ ବାହିତପାପବ୍ରାହ୍ମଣଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣସ୍ସ ସମଣିଯାନି ସମଣକରଣୀଯାନି । କତମାନି ତୀଣି? ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ , ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାସମାଦାନ''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୩।୮୨) ଏତ୍ଥ ପନ ସମଣେନ କତ୍ତବ୍ବଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା। ତେପି ଚ ସମଣକରଣା ହୋନ୍ତିଯେୱ। ଇଧ ପନ ହିରୋତ୍ତପ୍ପାଦିୱସେନ ଦେସନା ୱିତ୍ଥାରିତା। ଏୱଂ ନୋ ଅଯଂ ଅମ୍ହାକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନୋତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଅଯଂ ଅମ୍ହାକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମହପ୍ଫଲା ମହାନିସଂସାତି ଉଭଯମ୍ପି ଅତ୍ଥତୋ ଏକମେୱ। ଅୱଞ୍ଝାତି ଅମୋଘା। ସଫଲାତି ଅଯଂ ତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ସା ହି ଫଲଂ ନତ୍ଥି, ସା ୱଞ୍ଝା ନାମ ହୋତି। ସଉଦ୍ରଯାତି ସୱଡ୍ଢି, ଇଦଂ ସଫଲତାଯ ୱେୱଚନଂ। ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ତୁମ୍ହେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଇତି ଭଗୱା ଇମିନା ଏତ୍ତକେନ ଠାନେନ ହିରୋତ୍ତପ୍ପାଦୀନଂ ଧମ୍ମାନଂ ୱଣ୍ଣଂ କଥେସି। କସ୍ମା? ୱଚନପଥପଚ୍ଛିନ୍ଦନତ୍ଥଂ। ସଚେ ହି କୋଚି ଅଚିରପବ୍ବଜିତୋ ବାଲଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ''ଭଗୱା ହିରୋତ୍ତପ୍ପାଦିଧମ୍ମେ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତଥାତି ୱଦତି, କୋ ନୁ ଖୋ ତେସଂ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତନେ ଆନିସଂସୋ''ତି? ତସ୍ସ ୱଚନପଥପଚ୍ଛିନ୍ଦନତ୍ଥଂ। ଅଯଞ୍ଚ ଆନିସଂସୋ, ଇମେ ହି ଧମ୍ମା ସମାଦାଯ ପରିପୂରିତା ସମିତପାପସମଣଂ ନାମ ବାହିତପାପବ୍ରାହ୍ମଣଂ ନାମ କରୋନ୍ତି, ଚତୁପଚ୍ଚଯଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି, ପଚ୍ଚଯଦାଯକାନଂ ମହପ୍ଫଲତଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅୱଞ୍ଝଂ ସଫଲଂ ସଉଦ୍ରଯଂ କରୋନ୍ତୀତି ୱଣ୍ଣଂ ଅଭାସି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ୱଣ୍ଣକଥା ସତିପଟ୍ଠାନେ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୭୩; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୭୩) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

୪୧୬।ହିରୋତ୍ତପ୍ପେନାତି ''ଯଂ ହିରୀଯତି ହିରୀଯିତବ୍ବେନ, ଓତ୍ତପ୍ପତି ଓତ୍ତପ୍ପିତବ୍ବେନା''ତି (ଧ। ସ। ୧୩୩୧) ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରିତାଯ ହିରିଯା ଚେୱ ଓତ୍ତପ୍ପେନ ଚ। ଅପିଚେତ୍ଥ ଅଜ୍ଝତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ହିରୀ, ବହିଦ୍ଧାସମୁଟ୍ଠାନଂ ଓତ୍ତପ୍ପଂ। ଅତ୍ତାଧିପତେଯ୍ୟା ହିରୀ, ଲୋକାଧିପତେଯ୍ୟଂ ଓତ୍ତପ୍ପଂ। ଲଜ୍ଜାସଭାୱସଣ୍ଠିତା ହିରୀ, ଭଯସଭାୱସଣ୍ଠିତଂ ଓତ୍ତପ୍ପଂ, ୱିତ୍ଥାରକଥା ପନେତ୍ଥ ସବ୍ବାକାରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତା। ଅପିଚ ଇମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଲୋକଂ ପାଲନତୋ ଲୋକପାଲଧମ୍ମା ନାମାତି କଥିତା। ଯଥାହ – ''ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁକ୍କା ଧମ୍ମା ଲୋକଂ ପାଲେନ୍ତି। କତମେ ଦ୍ୱେ? ହିରୀ ଚ ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ । ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ସୁକ୍କା ଧମ୍ମା ଲୋକଂ ପାଲେନ୍ତି। ଇମେ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ସୁକ୍କା ଧମ୍ମା ଲୋକଂ ନ ପାଲେଯ୍ୟୁଂ, ନଯିଧ ପଞ୍ଞାଯେଥ, 'ମାତା'ତି ୱା, 'ମାତୁଚ୍ଛା'ତି ୱା, 'ମାତୁଲାନୀ'ତି ୱା, 'ଆଚରିଯଭରିଯା'ତି ୱା, 'ଗରୂନଂ ଦାରା'ତି ୱା, ସମ୍ଭେଦଂ ଲୋକୋ ଅଗମିସ୍ସ, ଯଥା ଅଜେଳକା କୁକ୍କୁଟସୂକରା ସୋଣସିଙ୍ଗାଲା''ତି (ଅ। ନି। ୨।୯)। ଇମେଯେୱ ଜାତକେ ''ଦେୱଧମ୍ମା''ତି କଥିତା। ଯଥାହ –

''ହିରିଓତ୍ତପ୍ପସମ୍ପନ୍ନା , ସୁକ୍କଧମ୍ମସମାହିତା;

ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା ଲୋକେ, ଦେୱଧମ୍ମାତି ୱୁଚ୍ଚରେ''ତି। (ଜା। ୧।୧।୬);

ମହାଚୁନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ପନ କିଲେସସଲ୍ଲେଖନପଟିପଦାତି କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତା। ଯଥାହ – ''ପରେ ଅହିରିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ମଯମେତ୍ଥ ହିରିମନା ଭୱିସ୍ସାମାତି ସଲ୍ଲେଖୋ କରଣୀଯୋ। ପରେ ଅନୋତ୍ତାପୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ମଯମେତ୍ଥ ଓତ୍ତାପୀ ଭୱିସ୍ସାମାତି ସଲ୍ଲେଖୋ କରଣୀଯୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୮୩)। ଇମେୱ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଓୱାଦୂପସମ୍ପଦାତି କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ତସ୍ମା ତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ତିବ୍ବଂ ମେ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତି ଥେରେସୁ ନୱେସୁ ମଜ୍ଝିମେସୂତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, କସ୍ସପ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪)। ଇଧ ପନେତେ ସମଣଧମ୍ମା ନାମାତି ଦସ୍ସିତା।

ଯସ୍ମା ପନ ଏତ୍ତାୱତା ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅପରେପି ସମଣକରଣଧମ୍ମେ ଦସ୍ସେତୁଂ ସିଯା ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋତି ସଂଯୁତ୍ତକେ ତାୱ, ''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଞ୍ଞଂ? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ,

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଞ୍ଞଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୬) ମଗ୍ଗୋ ''ସାମଞ୍ଞ''ନ୍ତି, ଫଲନିବ୍ବାନାନି ''ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋ''ତି ୱୁତ୍ତାନି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ମଗ୍ଗମ୍ପି ଫଲମ୍ପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋ କଥିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆରୋଚଯାମୀତି କଥେମି। ପଟିୱେଦଯାମୀତି ଜାନାପେମି।

୪୧୭।ପରିସୁଦ୍ଧୋ ନୋ କାଯସମାଚାରୋତି ଏତ୍ଥ କାଯସମାଚାରୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋତି ଦୁୱିଧୋ। ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ପାଣଂ ହନତି ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି, କାମେସୁ ମିଚ୍ଛା ଚରତି, ତସ୍ସ କାଯସମାଚାରୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ, ଅଯଂ ପନ କମ୍ମପଥୱସେନେୱ ୱାରିତୋ। ଯୋ ପନ ପାଣିନା ୱା ଲେଡ୍ଡୁନା ୱା ଦଣ୍ଡେନ ୱା ସତ୍ଥେନ ୱା ପରଂ ପୋଥେତି ୱିହେଠେତି, ତସ୍ସ କାଯସମାଚାରୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ, ଅଯମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଦବନ୍ଧେନେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଉଭଯମ୍ପେତଂ ଅକଥେତ୍ୱା ପରମସଲ୍ଲେଖୋ ନାମ କଥିତୋ। ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ପାନୀଯଘଟେ ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱନ୍ତାନଂ, ପତ୍ତେ ୱା ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ କାକାନଂ ନିୱାରଣୱସେନ ହତ୍ଥଂ ୱା ଦଣ୍ଡଂ ୱା ଲେଡ୍ଡୁଂ ୱା ଉଗ୍ଗିରତି, ତସ୍ସ କାଯସମାଚାରୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ। ୱିପରୀତୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ। ଉତ୍ତାନୋତି ଉଗ୍ଗତୋ ପାକଟୋ। ୱିୱଟୋତି ଅନାୱଟୋ ଅସଞ୍ଛନ୍ନୋ। ଉଭଯେନାପି ପରିସୁଦ୍ଧତଂଯେୱ ଦୀପେତି। ନ ଚ ଛିଦ୍ଦୱାତି ସଦା ଏକସଦିସୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରେ ଛିଦ୍ଦରହିତୋ। ସଂୱୁତୋତି କିଲେସାନଂ ଦ୍ୱାର ପିଦହନେନ ପିଦହିତୋ, ନ ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥାଯ।

୪୧୮।ୱଚୀସମାଚାରେପି ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ମୁସା ୱଦତି, ପିସୁଣଂ କଥେତି, ଫରୁସଂ ଭାସତି, ସମ୍ଫଂ ପଲପତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସମାଚାରୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ। ଅଯଂ ପନ କମ୍ମପଥୱସେନ ୱାରିତୋ। ଯୋ ପନ ଗହପତିକାତି ୱା ଦାସାତି ୱା ପେସ୍ସାତି ୱା ଆଦୀହି ଖୁଂସେନ୍ତୋ ୱଦତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସମାଚାରୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ। ଅଯଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦବନ୍ଧେନେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଉଭଯମ୍ପେତଂ ଅକଥେତ୍ୱା ପରମସଲ୍ଲେଖୋ ନାମ କଥିତୋ। ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଦହରେନ ୱା ସାମଣେରେନ ୱା, ''କଚ୍ଚି, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାଯଂ ପସ୍ସଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ୱିଚରିଂସୁ, ଉପଜ୍ଝାଯୋ ତେ ୱିକ୍କାଯିକସାକଭଣ୍ଡିକଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ହସାଧିପ୍ପାଯୋପି ଏୱରୂପଂ କଥଂ କଥେତି, ତସ୍ସ ୱଚୀସମାଚାରୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ। ୱିପରୀତୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ।

୪୧୯।ମନୋସମାଚାରେ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ମନୋସମାଚାରୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ। ଅଯଂ ପନ କମ୍ମପଥୱସେନେୱ ୱାରିତୋ। ଯୋ ପନ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିଯତି, ତସ୍ସ ମନୋସମାଚାରୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ। ଅଯମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଦବନ୍ଧେନେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଉଭଯମ୍ପେତଂ ଅକଥେତ୍ୱା ପରମସଲ୍ଲେଖୋ ନାମ କଥିତୋ। ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ କାମୱିତକ୍କଂ ୱା ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଂ ୱା ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ ୱା ୱିତକ୍କେତି, ତସ୍ସ ମନୋସମାଚାରୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ। ୱିପରୀତୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ।

୪୨୦। ଆଜୀୱସ୍ମିଂ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆଜୀୱହେତୁ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ ପହିଣଗମନଂ ଗଣ୍ଡଫାଲନଂ କରୋତି, ଅରୁମକ୍ଖନଂ ଦେତି, ତେଲଂ ପଚତୀତି ଏକୱୀସତିଅନେସନାୱସେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି। ଯୋ ୱା ପନ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଆଜୀୱୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ। ଅଯଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦବନ୍ଧେନେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଉଭଯମ୍ପେତଂ ଅକଥେତ୍ୱା ପରମସଲ୍ଲେଖୋ ନାମ କଥିତୋ। ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ସପ୍ପିନୱନୀତତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ଲଭିତ୍ୱା, ''ସ୍ୱେ ୱା ପୁନଦିୱସେ ୱା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଯୋ ୱା ପନ ନିମ୍ବଙ୍କୁରାଦୀନି ଦିସ୍ୱା ସାମଣେରେ ୱଦତି – ''ଅଙ୍କୁରେ ଖାଦଥା''ତି, ସାମଣେରା ଥେରୋ ଖାଦିତୁକାମୋତି କପ୍ପିଯଂ କତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ଦହରେ ପନ ସାମଣେରେ ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱଥ, ଆୱୁସୋତି ୱଦତି, ତେ ଥେରୋ ପାନୀଯଂ ପିୱିତୁକାମୋତି ପାନୀଯସଙ୍ଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ତମ୍ପି ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆଜୀୱୋ ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ ହୋତି। ୱିପରୀତୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ।

୪୨୨।ମତ୍ତଞ୍ଞୂତି ପରିଯେସନପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗେସୁ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ, ଯୁତ୍ତଞ୍ଞୂ, ପମାଣଞ୍ଞୂ।

୪୨୩।ଜାଗରିଯମନୁଯୁତ୍ତାତି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ଛ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ନିଦ୍ଦାଯ ଓକାସଂ ଦତ୍ୱା ପଞ୍ଚ କୋଟ୍ଠାସେ ଜାଗରିଯମ୍ହି ଯୁତ୍ତା ପଯୁତ୍ତା। ସୀହସେଯ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ କାମଭୋଗିସେଯ୍ୟା, ପେତସେଯ୍ୟା, ସୀହସେଯ୍ୟା, ତଥାଗତସେଯ୍ୟାତି ଚତସ୍ସୋ ସେଯ୍ୟା। ତତ୍ଥ ''ଯେଭୁଯ୍ୟେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଭୋଗୀ ସତ୍ତା ୱାମେନ ପସ୍ସେନ ସେନ୍ତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୬) ଅଯଂ କାମଭୋଗିସେଯ୍ୟା, ତେସୁ ହି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନ ସଯାନୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

''ଯେଭୁଯ୍ୟେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପେତା ଉତ୍ତାନା ସେନ୍ତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୬) ଅଯଂ ପେତସେଯ୍ୟା, ପେତା ହି ଅପ୍ପମଂସଲୋହିତତ୍ତା ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତଜଟିତା ଏକେନ ପସ୍ସେନ ସଯିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଉତ୍ତାନାୱ ସେନ୍ତି।

‘‘ଯେଭୁୟ୍ୟେନ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀହୋ ମିଗରାଜା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତରସତ୍ଥିମ୍ହି ଅନୁପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସେତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୬) ଅଯଂ ସୀହସେଯ୍ୟା। ତେଜୁସ୍ସଦତ୍ତା ହି ସୀହୋ ମିଗରାଜା ଦ୍ୱେ ପୁରିମପାଦେ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଚ୍ଛିମପାଦେ ଏକସ୍ମିଂ ଠପେତ୍ୱା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତରସତ୍ଥିମ୍ହି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରିମପାଦପଚ୍ଛିମପାଦନଙ୍ଗୁଟ୍ଠାନଂ ଠିତୋକାସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁରିମପାଦାନଂ ମତ୍ଥକେ ସୀସଂ ଠପେତ୍ୱା ସଯତି । ଦିୱସମ୍ପି ସଯିତ୍ୱା ପବୁଜ୍ଝମାନୋ ନ ଉତ୍ରାସନ୍ତୋ ପବୁଜ୍ଝତି। ସୀସଂ ପନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରିମପାଦାନଂ ଠିତୋକାସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି। ସଚେ କିଞ୍ଚି ଠାନଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତଂ ହୋତି, ‘‘ନଯିଦଂ ତୁୟ୍ହଂ ଜାତିଯା, ନ ସୂରଭାୱସ୍ସ ଚ ଅନୁରୂପ’’ନ୍ତି ଅନତ୍ତମନୋ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସଯତି, ନ ଗୋଚରାଯ ପକ୍କମତି। ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତେ ପନ ‘‘ତୁୟ୍ହଂ ଜାତିଯା ସୂରଭାୱସ୍ସ ଚ ଅନୁରୂପମିଦ’’ନ୍ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଉଟ୍ଠାଯ ସୀହୱିଜମ୍ଭିତଂ ୱିଜମ୍ଭିତ୍ୱା କେସରଭାରଂ ୱିଧୁନିତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ଗୋଚରାଯ ପକ୍କମତି। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସେଯ୍ୟା ପନ ତଥାଗତସେଯ୍ୟାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତାସୁ ଇଧ ସୀହସେଯ୍ୟା ଆଗତା। ଅଯଞ୍ହି ତେଜୁସ୍ସଦିରିଯାପଥତ୍ତା ଉତ୍ତମସେଯ୍ୟା ନାମ। ପାଦେ ପାଦନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣପାଦେ ୱାମପାଦଂ। ଅଚ୍ଚାଧାଯାତି ଅତିଆଧାଯ ଈସକଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଠପେତ୍ୱା, ଗୋପ୍ଫକେନ ହି ଗୋପ୍ଫକେ, ଜାଣୁନା ୱା ଜାଣୁମ୍ହି ସଙ୍ଘଟ୍ଟିଯମାନେ ଅଭିଣ୍ହଂ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ନ ହୋତି, ସେଯ୍ୟା ଅଫାସୁକା ହୋତି। ଯଥା ପନ ନ ସଙ୍ଘଟ୍ଟେତି, ଏୱଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଠପିତେ ୱେଦନା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ସେଯ୍ୟା ଫାସୁକା ହୋତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ।

୪୨୫।ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେତିଆଦି ଚୂଳହତ୍ଥିପଦେ ୱିତ୍ଥାରିତଂ।

୪୨୬। ଯା ପନାଯଂ ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେତି ଉପମା ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଇଣଂ ଆଦାଯାତି ୱଡ୍ଢିଯା ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା। ବ୍ୟନ୍ତୀ କରେଯ୍ୟାତି ୱିଗତନ୍ତାନି କରେଯ୍ୟ। ଯଥା ତେସଂ କାକଣିକମତ୍ତୋପି ପରିଯନ୍ତୋ ନାମ ନାୱସିସ୍ସତି, ଏୱଂ କରେଯ୍ୟ, ସବ୍ବସୋ ପଟିନିୟ୍ୟାତେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଆଣଣ୍ୟନିଦାନଂ। ସୋ ହି ଅଣଣୋମ୍ହୀତି ଆୱଜ୍ଜନ୍ତୋ ବଲୱପାମୋଜ୍ଜଂ ଲଭତି, ବଲୱସୋମନସ୍ସମଧିଗଚ୍ଛତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଲଭେଥ ପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ସୋମନସ୍ସ’’ନ୍ତି।

ୱିସଭାଗୱେଦନୁପ୍ପତ୍ତିଯା କକଚେନେୱ ଚତୁଇରିଯାପଥଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଆବାଧତୀତି ଆବାଧୋ, ସ୍ୱାସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଆବାଧିକୋ। ତଂସମୁଟ୍ଠାନେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଦୁକ୍ଖିତୋ। ଅଧିମତ୍ତଗିଲାନୋତି ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ନଚ୍ଛାଦେଯ୍ୟାତି ଅଧିମତ୍ତବ୍ୟାଧିପରେତତାଯ ନ ରୁଚ୍ଚେଯ୍ୟ। ବଲମତ୍ତାତି ବଲମେୱ, ବଲଞ୍ଚସ୍ସ କାଯେ ନ ଭୱେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଆରୋଗ୍ୟନିଦାନଂ, ତସ୍ସ ହି ଅରୋଗୋମ୍ହୀତି ଆୱଜ୍ଜଯତୋ ତଦୁଭଯଂ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଲଭେଥ ପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ସୋମନସ୍ସ’’ନ୍ତି। ନଚସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଭୋଗାନଂ ୱଯୋତି କାକଣିକମତ୍ତମ୍ପି ଭୋଗାନଂ ୱଯୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ବନ୍ଧନାମୋକ୍ଖନିଦାନଂ, ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସବ୍ବପଦେସୁ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅନତ୍ତାଧୀନୋତି ନ ଅତ୍ତନି ଅଧୀନୋ, ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା କିଞ୍ଚି କାତୁଂ ନ ଲଭତି। ପରାଧୀନୋତି ପରେସୁ ଅଧୀନୋ, ପରସ୍ସେୱ ରୁଚିଯା ପୱତ୍ତତି। ନ ଯେନ କାମଂ ଗମୋତି ଯେନ ଦିସାଭାଗେନସ୍ସ କାମୋ ହୋତି। ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଗମନାଯ, ତେନ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଲଭତି। ଦାସବ୍ୟାତି ଦାସଭାୱା। ଭୁଜିସ୍ସୋତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକୋ । ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଭୁଜିସ୍ସନିଦାନଂ। କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗନ୍ତି କନ୍ତାରଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ, ନିରୁଦକଂ ଦୀଘମଗ୍ଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଖେମନ୍ତଭୂମିନିଦାନଂ।

ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ଅପ୍ପହୀନେତି ଏତ୍ଥ ଭଗୱା ଅପ୍ପହୀନଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ଇଣସଦିସଂ, ସେସାନି ରୋଗାଦିସଦିସାନି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ରାଯଂ ସଦିସତା – ଯୋ ହି ପରେସଂ ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିନାସେତି। ସୋ ତେହି ଇଣଂ ଦେହୀତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ଫରୁସଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ବଜ୍ଝମାନୋପି ପହରିଯମାନୋପି କିଞ୍ଚି ପଟିବାହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ସବ୍ବଂ ତିତିକ୍ଖତି, ତିତିକ୍ଖକାରଣଞ୍ହିସ୍ସ ତଂ ଇଣଂ ହୋତି। ଏୱମେୱଂ ଯୋ ଯମ୍ହି କାମଚ୍ଛନ୍ଦେନ ରଜ୍ଜତି, ତଣ୍ହାଗଣେନ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ସୋ ତେନ ଫରୁସଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ବଜ୍ଝମାନୋପି ପହରିଯମାନୋପି ସବ୍ବଂ ତିତିକ୍ଖତି। ତିତିକ୍ଖକାରଣଞ୍ହିସ୍ସ ସୋ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ହୋତି ଘରସାମିକେହି ୱଧୀଯମାନାନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ ୱିଯାତି। ଏୱଂ ଇଣଂ ୱିଯ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଯଥା ପନ ପିତ୍ତରୋଗାତୁରୋ ମଧୁସକ୍କରାଦୀସୁପି ଦିନ୍ନେସୁ ପିତ୍ତରୋଗାତୁରତାଯ ତେସଂ ରସଂ ନ ୱିନ୍ଦତି, ତିତ୍ତକଂ ତିତ୍ତକନ୍ତି ଉଗ୍ଗିରତିଯେୱ। ଏୱମେୱଂ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହିତକାମେହି ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେହି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଓୱଦୀଯମାନୋ ଓୱାଦଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ‘‘ଅତି ୱିଯ ମେ ତୁମ୍ହେ ଉପଦ୍ଦୱେଥା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ୱିବ୍ଭମତି। ପିତ୍ତରୋଗାତୁରତାଯ ସୋ ପୁରିସୋ ମଧୁସକ୍କରାଦିରସଂ ୱିଯ, କୋଧାତୁରତାଯ ଝାନସୁଖାଦିଭେଦଂ ସାସନରସଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀତି। ଏୱଂ ରୋଗୋ ୱିଯ ବ୍ୟାପାଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଯଥା ପନ ନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସେ ବନ୍ଧନାଗାରେ ବଦ୍ଧୋ ପୁରିସୋ ନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ନେୱ ଆଦିଂ, ନ ମଜ୍ଝଂ, ନ ପରିଯୋସାନଂ ପସ୍ସତି। ସୋ ଦୁତିଯଦିୱସେ ମୁତ୍ତୋ, ‘‘ଅହୋ ହିଯ୍ୟୋ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ମନାପଂ, ଅହୋ ନଚ୍ଚଂ, ଅହୋ ଗୀତ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ସୁତ୍ୱାପି ପଟିୱଚନଂ ନ ଦେତି। କିଂ କାରଣା? ନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଅନନୁଭୂତତ୍ତା। ଏୱମେୱଂ ଥିନମିଦ୍ଧାଭିଭୂତୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଚିତ୍ତନଯେପି ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ ପୱତ୍ତମାନେ ନେୱ ତସ୍ସ ଆଦିଂ, ନ ମଜ୍ଝଂ, ନ ପରିଯୋସାନଂ ଜାନାତି। ସୋ ଉଟ୍ଠିତେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ, ‘‘ଅହୋ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ, ଅହୋ କାରଣଂ, ଅହୋ ଉପମା’’ତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭଣମାନାନଂ ସୁତ୍ୱାପି ପଟିୱଚନଂ ନ ଦେତି। କିଂ

କାରଣା? ଥିନମିଦ୍ଧୱସେନ ଧମ୍ମକଥାଯ ଅନନୁଭୂତତ୍ତାତି। ଏୱଂ ବନ୍ଧନାଗାରଂ ୱିଯ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯଥା ପନ ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳନ୍ତୋପି ଦାସୋ, ‘‘ଇଦଂ ନାମ ଅଚ୍ଚାଯିକଂ କରଣୀଯଂ ଅତ୍ଥି, ସୀଘଂ, ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛ, ନୋ ଚେ ଗଚ୍ଛସି, ହତ୍ଥପାଦଂ ୱା ତେ ଛିନ୍ଦାମି କଣ୍ଣନାସଂ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ସୀଘଂ ଗଚ୍ଛତିଯେୱ, ନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ଅନୁଭୱିତୁଂ ନ ଲଭତି। କସ୍ମା? ପରାଧୀନତାଯ। ଏୱମେୱଂ ୱିନଯେ ଅପ୍ପକତଞ୍ଞୁନା ୱିୱେକତ୍ଥାଯ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠେନାପି କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ଅନ୍ତମସୋ କପ୍ପିଯମଂସେପି ଅକପ୍ପିଯମଂସସଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ୱିୱେକଂ ପହାଯ ସୀଲୱିସୋଧନତ୍ଥଂ ୱିନଯଧରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି। ୱିୱେକସୁଖଂ ଅନୁଭୱିତୁଂ ନ ଲଭତି। କସ୍ମା? ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚାଭିଭୂତତାଯାତି, ଏୱଂ ଦାସବ୍ଯଂ ୱିଯ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯଥା ପନ କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନୋ ପୁରିସୋ ଚୋରେହି ମନୁସ୍ସାନଂ ୱିଲୁତ୍ତୋକାସଂ ପହତୋକାସଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ଦଣ୍ଡକସଦ୍ଦେନପି ସକୁଣସଦ୍ଦେନପି ଚୋରା ଆଗତାତି ଉସ୍ସଙ୍କିତପରିସଙ୍କିତୋ ହୋତି, ଗଚ୍ଛତିପି, ତିଟ୍ଠତିପି, ନିୱତ୍ତତିପି, ଗତଟ୍ଠାନତୋ ଆଗତଟ୍ଠାନମେୱ ବହୁତରଂ ହୋତି। ସୋ କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ପାପୁଣାତି ୱା, ନ ୱା ପାପୁଣାତି। ଏୱମେୱଂ ଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋତି। ସୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱିଚିକିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ସଦ୍ଧାଯ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ମଗ୍ଗଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ନ ପାପୁଣାତୀତି ଯଥା କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗେ ‘‘ଚୋରା ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥୀ’’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆସପ୍ପନପରିସପ୍ପନଂ ଅପରିଯୋଗାହନଂ ଛମ୍ଭିତତ୍ତ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ଖେମନ୍ତପତ୍ତିଯା ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତି, ଏୱଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାପି ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ନୁ ଖୋ ନ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆସପ୍ପନପରିସପ୍ପନଂ ଅପରିଯୋଗାହନଂ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦଯମାନା ଅରିଯଭୂମିପ୍ପତ୍ତିଯା ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତୀତି କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗୋ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଇଦାନି ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଣଣ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭଗୱା ପହୀନକାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ଆଣଣ୍ୟସଦିସଂ, ସେସାନି ଆରୋଗ୍ୟାଦିସଦିସାନି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ରାଯଂ ସଦିସତା – ଯଥା ହି ପୁରିସୋ ଇଣଂ ଆଦାଯ କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜେତ୍ୱା ସମିଦ୍ଧକମ୍ମନ୍ତୋ, ‘‘ଇଦଂ ଇଣଂ ନାମ ପଲିବୋଧମୂଲ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସୱଡ୍ଢିକଂ ଇଣଂ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ଫାଲାପେଯ୍ୟ। ଅଥସ୍ସ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନେୱ କୋଚି ଦୂତଂ ପେସେତି, ନ ପଣ୍ଣଂ, ସୋ ଇଣସାମିକେ ଦିସ୍ୱାପି ସଚେ ଇଚ୍ଛତି, ଆସନା ଉଟ୍ଠହତି, ନୋ ଚେ, ନ ଉଟ୍ଠହତି। କସ୍ମା? ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିଲ୍ଲେପତାଯ ଅଲଗ୍ଗତାଯ। ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ, ‘‘ଅଯଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ନାମ ପଲିବୋଧମୂଲ’’ନ୍ତି ସତିପଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ପଜହତି। ତସ୍ସେୱଂ ପହୀନକାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଯଥା ଇଣମୁତ୍ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଇଣସାମିକେ ଦିସ୍ୱା ନେୱ ଭଯଂ ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱମେୱ ପରୱତ୍ଥୁମ୍ହି ନେୱ ସଙ୍ଗୋ ନ ବନ୍ଧୋ ହୋତି। ଦିବ୍ବାନିପି ରୂପାନି ପସ୍ସତୋ କିଲେସୋ ନ ସମୁଦାଚରତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଆଣଣ୍ୟମିୱ କାମଚ୍ଛନ୍ଦପ୍ପହାନମାହ।

ଯଥା ପନ ସୋ ପିତ୍ତରୋଗାତୁରୋ ପୁରିସୋ ଭେସଜ୍ଜକିରିଯାଯ ତଂ ରୋଗଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଧୁସକ୍କରାଦୀନଂ ରସଂ ୱିନ୍ଦତି। ଏୱମେୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, ‘‘ଅଯଂ ବ୍ୟାପାଦୋ ନାମ ଅନତ୍ଥକାରକୋ’’ତି ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ୟାପାଦନୀୱରଣଂ ପଜହତି। ସୋ ଏୱଂ ପହୀନବ୍ୟାପାଦୋ ଯଥା ପିତ୍ତରୋଗୱିମୁତ୍ତୋ ପୁରିସୋ ମଧୁସକ୍କରାଦୀନି ମଧୁରାନି ସମ୍ପିଯାଯମାନୋ ପଟିସେୱତି। ଏୱମେୱଂ ଆଚାରପଣ୍ଣତ୍ତିଆଦୀନି ସିକ୍ଖାପିଯମାନୋ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସମ୍ପିଯାଯମାନୋ ସିକ୍ଖତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଆରୋଗ୍ୟମିୱ ବ୍ୟାପାଦପ୍ପହାନମାହ।

ଯଥା ସୋ ନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସେ ବନ୍ଧନାଗାରଂ ପୱେସିତୋ ପୁରିସୋ ଅପରସ୍ମିଂ ନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସେ, ‘‘ପୁବ୍ବେପି ଅହଂ ପମାଦଦୋସେନ ବଦ୍ଧୋ ତଂ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ନାନୁଭୱାମି, ଇଦାନି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଯଥାସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ଓକାସଂ ନ ଲଭନ୍ତି। ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନକ୍ଖତ୍ତଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା – ‘‘ଅହୋ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ଅହୋ ନକ୍ଖତ୍ତ’’ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି। ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ, ‘‘ଇଦଂ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ନାମ ମହାଅନତ୍ଥକର’’ନ୍ତି ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣଂ ପଜହତି। ସୋ ଏୱଂ ପହୀନଥିନମିଦ୍ଧୋ ଯଥା ବନ୍ଧନା ମୁତ୍ତୋ ପୁରିସୋ ସତ୍ତାହମ୍ପି ନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ଅନୁଭୱତି। ଏୱମେୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ବନ୍ଧନା ମୋକ୍ଖମିୱ ଥିନମିଦ୍ଧପ୍ପହାନମାହ।

ଯଥା ପନ ଦାସୋ କଞ୍ଚିଦେୱ ମିତ୍ତଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ସାମିକାନଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଭୁଜିସ୍ସଂ କତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ କରେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ, ‘‘ଇଦଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନାମ ମହାଅନତ୍ଥକର’’ନ୍ତି ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପଜହତି। ସୋ ଏୱଂ ପହୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚୋ ଯଥା ଭୁଜିସ୍ସୋ ପୁରିସୋ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ କରୋତି। ନ ତଂ କୋଚି ବଲକ୍କାରେନ ତତୋ ନିୱତ୍ତେତି। ଏୱମେୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାସୁଖଂ ନେକ୍ଖମ୍ମପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ନ ନଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ବଲକ୍କାରେନ ତତୋ ନିୱତ୍ତେତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଭୁଜିସ୍ସଂ ୱିଯ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପ୍ପହାନମାହ।

ଯଥା ବଲୱା ପୁରିସୋ ହତ୍ଥସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ସଜ୍ଜାୱୁଧୋ ସପରିୱାରୋ କନ୍ତାରଂ ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ତଂ ଚୋରା ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ପଲାଯେଯ୍ୟୁଂ। ସୋ ସୋତ୍ଥିନା ତଂ କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରିତ୍ୱା ଖେମନ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଅସ୍ସ। ଏୱମେୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, ‘‘ଅଯଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ନାମ ଅନତ୍ଥକାରିକା’’ତି ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା

ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପଜହତି। ସୋ ଏୱଂ ପହୀନୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ଯଥା ବଲୱା ସଜ୍ଝାୱୁଧୋ ସପରିୱାରୋ ପୁରିସୋ ନିବ୍ଭୟୋ ଚୋରେ ତିଣଂ ୱିଯ ଅଗଣେତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ପାପୁଣାତି। ଏୱମେୱଂ ଦୁଚ୍ଚରିତକନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରିତ୍ୱା ପରମଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ଅମତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ୱିଯ ୱିଚିକିଚ୍ଛାପହାନମାହ।

୪୨୭।ଇମମେୱ କାଯନ୍ତି ଇମଂ କରଜକାଯଂ। ଅଭିସନ୍ଦେତୀତି ତେମେତି ସ୍ନେହେତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ପୱତ୍ତପୀତିସୁଖଂ କରୋତି। ପରିସନ୍ଦେତୀତି ସମନ୍ତତୋ ସନ୍ଦେତି। ପରିପୂରେତୀତି ୱାଯୁନା ଭସ୍ତଂ ୱିଯ ପୂରେତି। ପରିପ୍ଫରତୀତି ସମନ୍ତତୋ ଫୁସତି । ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସାତି ଅସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସବ୍ବକୋଟ୍ଠାସୱତୋ କାଯସ୍ସ। କିଞ୍ଚି ଉପାଦିନ୍ନକସନ୍ତତିପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଛୱିମଂସଲୋହିତାନୁଗତଂ ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି ଠାନଂ ପଠମଜ୍ଝାନସୁଖେନ ଅଫୁଟଂ ନାମ ନ ହୋତି। ଦକ୍ଖୋତି ଛେକୋ ପଟିବଲୋ ନ୍ହାନୀଯଚୁଣ୍ଣାନି କାତୁଞ୍ଚେୱ ଯୋଜେତୁଞ୍ଚ ସନ୍ନେତୁଞ୍ଚ। କଂସଥାଲେତି ଯେନ କେନଚି ଲୋହେନ କତଭାଜନେ। ମତ୍ତିକଭାଜନଂ ପନ ଥିରଂ ନ ହୋତି, ସନ୍ନେନ୍ତସ୍ସ ଭିଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଦସ୍ସେତି। ପରିପ୍ଫୋସକଂ ପରିପ୍ଫୋସକନ୍ତି ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା। ସନ୍ନେଯ୍ୟାତି ୱାମହତ୍ଥେନ କଂସଥାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ଉଦକଂ ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ପରିମଦ୍ଦନ୍ତୋ ପିଣ୍ଡଂ କରେଯ୍ୟ। ସ୍ନେହାନୁଗତାତି ଉଦକସିନେହେନ ଅନୁଗତା। ସ୍ନେହପରେତାତି ଉଦକସିନେହେନ ପରିଗତା। ସନ୍ତରବାହିରାତି ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତୋପଦେସେନ ଚେୱ ବହିପଦେସେନ ଚ, ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ଉଦକସିନେହେନ ଫୁଟାତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଚ ପଗ୍ଘରିଣୀତି ନ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଉଦକଂ ପଗ୍ଘରତି, ସକ୍କା ହୋତି ହତ୍ଥେନପି ଦ୍ୱୀହିପି ତୀହିପି ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଗହେତୁଂ ଓୱଟ୍ଟିକମ୍ପି କାତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୨୮। ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସୁଖୌପମାଯଂ ଉବ୍ଭିତୋଦକୋତି ଉବ୍ଭିନ୍ନୋଦକୋ, ନ ହେଟ୍ଠା ଉବ୍ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନୌଦକୋ, ଅନ୍ତୋଯେୱ ପନ ଉବ୍ଭିଜ୍ଜନୌଦକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଯମୁଖନ୍ତି ଆଗମନମଗ୍ଗୋ। ଦେୱୋତି ମେଘୋ। କାଲେନକାଲନ୍ତି କାଲେ କାଲେ, ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ୱା ଅନୁଦସାହଂ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଧାରନ୍ତି ୱୁଟ୍ଠିଂ। ନାନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ନ ପୱେସେଯ୍ୟ, ନ ୱସ୍ସେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀତା ୱାରିଧାରା ଉବ୍ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ସୀତଂ ୱାରି ତଂ ଉଦକରହଦଂ ପୂରଯମାନଂ ଉବ୍ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା। ହେଟ୍ଠା ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନୌଦକଞ୍ହି ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜନ୍ତଂ ଉଦକଂ ଖୋଭେତି। ଚତୂହି ଦିସାହି ପୱିସନୌଦକଂ ପୁରାଣପଣ୍ଣତିଣକଟ୍ଠଦଣ୍ଡକାଦୀହି ଉଦକଂ ଖୋଭେତି। ୱୁଟ୍ଠିଉଦକଂ ଧାରାନିପାତପୁପ୍ଫୁଳକେହି ଉଦକଂ ଖୋଭେତି। ସନ୍ନିସିନ୍ନମେୱ ପନ ହୁତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିନିମ୍ମିତମିୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉଦକଂ ଇମଂ ପଦେସଂ ଫରତି, ଇମଂ ପଦେସଂ ନ ଫରତୀତି ନତ୍ଥି। ତେନ ଅଫୁଟୋକାସୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି। ତତ୍ଥ ରହଦୋ ୱିଯ କରଜକାଯୋ, ଉଦକଂ ୱିଯ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସୁଖଂ। ସେସଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୨୯। ତତିଯଜ୍ଝାନସୁଖୌପମାଯଂ ଉପ୍ପଲାନି ଏତ୍ଥ ସନ୍ତୀତି ଉପ୍ପଲିନୀ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସେତରତ୍ତନୀଲେସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ଉପ୍ପଲଂ ଉପ୍ପଲମେୱ, ଊନକସତପତ୍ତଂ ପୁଣ୍ଡରୀକଂ, ସତପତ୍ତଂ ପଦୁମଂ। ପତ୍ତନିଯମଂ ୱା ୱିନାପି ସେତଂ ପଦୁମଂ, ରତ୍ତଂ ପୁଣ୍ଡରୀକନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ଉଦକାନୁଗ୍ଗତାନୀତି ଉଦକତୋ ନ ଉଗ୍ଗତାନି। ଅନ୍ତୋନିମୁଗ୍ଗପୋସୀନୀତି ଉଦକତଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନିମୁଗ୍ଗାନିଯେୱ ହୁତ୍ୱା ପୋସୀନି, ୱଡ୍ଢୀନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୩୦। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସୁଖୌପମାଯଂ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଚେତସା ପରିଯୋଦାତେନାତି ଏତ୍ଥ ନିରୁପକ୍କିଲେସଟ୍ଠେନ ପରିସୁଦ୍ଧଂ। ପଭସ୍ସରଟ୍ଠେନ ପରିଯୋଦାତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଓଦାତେନ ୱତ୍ଥେନାତି ଇଦଂ ଉତୁଫରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଲିଟ୍ଠୱତ୍ଥେନ ହି ଉତୁଫରଣଂ ନ ହୋତି, ତଙ୍ଖଣଧୋତପରିସୁଦ୍ଧେନ ଉତୁଫରଣଂ ବଲୱଂ ହୋତି। ଇମିସ୍ସା ହି ଉପମାଯ ୱତ୍ଥଂ ୱିଯ କରଜକାଯୋ। ଉତୁଫରଣଂ ୱିଯ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସୁଖଂ। ତସ୍ମା ଯଥା ସୁନ୍ହାତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ୱତ୍ଥଂ ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସରୀରତୋ ଉତୁ ସବ୍ବମେୱ ୱତ୍ଥଂ ଫରତି, ନ କୋଚି ୱତ୍ଥସ୍ସ ଅଫୁଟୋକାସୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସୁଖେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ କରଜକାଯସ୍ସ ନ କୋଚି ଓକାସୋ ଅଫୁଟୋ ହୋତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତମେୱ ୱା ୱତ୍ଥଂ ୱିଯ, ତଂସମୁଟ୍ଠାନରୂପଂ ଉତୁଫରଣଂ ୱିଯ। ଯଥା ହି କତ୍ଥଚି ଓଦାତୱତ୍ଥେ କାଯଂ ଅପ୍ଫୁସନ୍ତେପି ତଂସମୁଟ୍ଠାନେନ ଉତୁନା ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ କାଯୋ ଫୁଟ୍ଠୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମୁଟ୍ଠିତେନ ସୁଖୁମରୂପେନ ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ କରଜକାଯୋ ଫୁଟୋ ହୋତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୪୩୧। ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣୌପମାଯଂ ତଂଦିୱସଂ କତକିରିଯା ପାକଟା ହୋତୀତି ତଂଦିୱସଂ ଗତଗାମତ୍ତଯମେୱ ଗହିତଂ। ତତ୍ଥ ଗାମତ୍ତଯଂ ଗତପୁରିସୋ ୱିଯ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣଲାଭୀ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତଯୋ ଗାମା ୱିଯ ତଯୋ ଭୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ତୀସୁ ଗାମେସୁ ତଂଦିୱସଂ କତକିରିଯାଯ ଆୱିଭାୱୋ ୱିଯ ପୁବ୍ବେନିୱାସାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତୀସୁ ଭୱେସୁ କତକିରିଯାଯ ଆୱିଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୪୩୨। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଉପମାଯଂ ଦ୍ୱେ ଅଗାରାତି ଦ୍ୱେ ଘରା। ସଦ୍ୱାରାତି ସମ୍ମୁଖଦ୍ୱାରା। ଅନୁଚଙ୍କମନ୍ତେତି ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରନ୍ତେ। ଅନୁୱିଚରନ୍ତେତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରନ୍ତେ, ଇତୋ ପନ ଗେହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏତଂ ଗେହଂ, ଏତସ୍ମା ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇମଂ ଗେହଂ ପୱିସନୱସେନପି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଅଗାରା ସଦ୍ୱାରା ୱିଯ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିଯୋ, ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ୱିଯ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଲାଭୀ, ଚକ୍ଖୁମତୋ ପୁରିସସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗେହାନଂ ଅନ୍ତରେ ଠତ୍ୱା ପସ୍ସତୋ ଦ୍ୱେ

ଅଗାରେ ପଣ୍ଡିସନକନିକ୍ଖମନକପୁରିସାନଂ ପାକଟକାଲୋ ୱିଯ ଦିଟ୍ଠଚକ୍ଖୁଲାଭିନୋ ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଚଓନକୌପପଜ୍ଜନକସତ୍ତାନଂ ପାକଟକାଲୋ। କିଂ ପନ ତେ ଞାଣସ୍ସ ପାକଟା, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସାତି? ଞାଣସ୍ସ। ତସ୍ସ ପାକଟତ୍ତା ପନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପାକଟାଯେୱାତି।

୪୩୩। ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣୌପମାଯଂ ପଞ୍ଚତସଙ୍ଖେପେତି ପଞ୍ଚତମତ୍ଥକେ। ଅନାୱିଲୋତି ନିକ୍କଦ୍ଦମୋ। ସିପ୍ପିଯୋ ଚ ସମ୍ବୁକା ଚ ସିପ୍ପିସମ୍ବୁକଂ। ସକ୍ଖରା ଚ କଥଲା ଚ ସକ୍ଖରକଥଲଂ। ମଚ୍ଛାନଂ ଗୁମ୍ବା ଘଟାତି ମଚ୍ଛଗୁମ୍ବଂ। ତିଟ୍ଠନ୍ତମ୍ପି ଚରନ୍ତମ୍ପୀତି ଏତ୍ଥ ସକ୍ଖରକଥଲଂ ତିଟ୍ଠତିଯେୱ, ଇତରାନି ଚରନ୍ତିପି ତିଟ୍ଠନ୍ତିପି। ଯଥା ପନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଠିତାସୁପି ନିସିନ୍ନାସୁପି ୱିଜ୍ଜମାନାସୁପି, ''ଏତା ଗାୱୋ ଚରନ୍ତୀ''ତି ଚରନ୍ତିଯୋ ଉପାଦାଯ ଇତରାପି ଚରନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏୱଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତମେୱ ସକ୍ଖରକଥଲଂ ଉପାଦାଯ ଇତରମ୍ପି ଦ୍ୱଯଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରଞ୍ଚ ଦ୍ୱଯଂ ଚରନ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ସକ୍ଖରକଥଲମ୍ପି ଚରନ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମତୋ ପୁରିସସ୍ସ ତୀରେ ଠତ୍ୱା ପସ୍ସତୋ ସିପ୍ପିସମ୍ବୁକାଦୀନଂ ୱିଭୂତକାଲୋ ୱିଯ ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ ଚିତ୍ତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ୱିଭୂତକାଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୪୩୪। ଇଦାନି ସବ୍ବହାକାରେହି ସଲିଙ୍ଗତୋ ସଗୁଣତୋ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ନାମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମଣୋ ଇତିପୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମଣୋହୋତୀତିଆଦୀସୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ସମିତପାପତ୍ତା ସମଣୋ ହୋତି। ବାହିତପାପତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହୋତି। ନ୍ହାତକିଲେସତ୍ତା ନ୍ହାତକୋ ହୋତି, ଧୋତକିଲେସତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚତୁମଗ୍ଗଞାଣସଙ୍ଖାତେହି ୱେଦେହି ଅକୁସଲଧମ୍ମାନଂ ଗତତ୍ତା ୱେଦଗୂ ହୋତି, ୱିଦିତତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱ ୱିଦିତାସ୍ସ ହୋନ୍ତୀତିଆଦିମାହ। କିଲେସାନଂ ସୁତତ୍ତା ସୋତ୍ତିଯୋ ହୋତି, ନିସ୍ସୁତତ୍ତା ଅପହତତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। କିଲେସାନଂ ଆରକତ୍ତା ଅରିଯୋ ହୋତି, ହତତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେହି ଆରକତ୍ତା ଅରହଂ ହୋତି, ଦୂରୀଭୂତତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ପାକଟମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମହାଅସ୍ସପୁରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଚୂଳଅସ୍ସପୁରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୩୫।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳଅସ୍ସପୁରସୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଦେସନାକାରଣଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ। ସମଣସାମୀଚିପ୍ପଟିପଦାତି ସମଣାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା ସମଣାନଂ ଅନୁଲୋମପ୍ପଟିପଦା।

୪୩୬।ସମଣମଲାନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଏତେ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ସମଣେ ମଲିନେ କରୋନ୍ତି ମଲଗ୍ଗହିତେ, ତସ୍ମା ''ସମଣମଲା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏତେହି ସମଣା ଦୁସ୍ସନ୍ତି, ପଦୁସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ସମଣଦୋସାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣେ କସଟେ ନିରୋଜେ କରୋନ୍ତି ମିଲାପେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସମଣକସଟାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଆପାଯିକାନଂ ଠାନାନନ୍ତି ଅପାଯେ ନିବ୍ବତ୍ତାପକାନଂ କାରଣାନଂ। ଦୁଗ୍ଗତିୱେଦନିଯାନନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଯଂ ୱିପାକୱେଦନାଯ ପଚ୍ଚଯାନଂ। ମତଜଂ ନାମାତି ମନୁସ୍ସା ତିଖିଣଂ ଅଯଂ ଅଯେନ ସୁଘଂସିତ୍ୱା ତଂ ଅଯଚୁଣ୍ଣଂ ମଂସେନ ସଦ୍ଧିଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା କୋଞ୍ଚସକୁଣେ ଖାଦାପେନ୍ତି। ତେ ଉଚ୍ଚାରଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ମରନ୍ତି। ନୋ ଚେ ମରନ୍ତି, ପହରିତ୍ୱା ମାରେନ୍ତି। ଅଥ ତେସଂ କୁଚ୍ଛିଂ ଫାଲେତ୍ୱା ନଂ ଉଦକେନ ଧୋୱିତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣଂ ଗହେତ୍ୱା ମଂସେନ ସଦ୍ଧିଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ ଖାଦାପେନ୍ତୀତି ଏୱଂ ସତ୍ତ ୱାରେ ଖାଦାପେତ୍ୱା ଗହିତେନ ଅଯଚୁଣ୍ଣେନ ଆୱୁଧଂ କରୋନ୍ତି। ସୁସିକ୍ଖିତା ଚ ନଂ ଅଯକାରା ବହୁହତ୍ଥକମ୍ମମୂଲଂ ଲଭିତ୍ୱା କରୋନ୍ତି। ତଂ ମତସକୁଣତୋ ଜାତତ୍ତା ''ମତଜ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଅତିତିଖିଣଂ ହୋତି। ପୀତନିସିତନ୍ତି ଉଦକପୀତଞ୍ଚେୱ ସିଲାଯ ଚ ସୁନିଘଂସିତଂ। ସଙ୍ଘାଟିଯାତି କୋସିଯା। ସମ୍ପାରୁତନ୍ତି ପରିଯୋନଦ୍ଧଂ। ସମ୍ପଲିୱେଠିତନ୍ତି ସମନ୍ତତୋ ୱେଠିତଂ।

୪୩୭।ରଜୋଜଲ୍ଲିକସ୍ସାତି ରଜୋଜଲ୍ଲଧାରିନୋ। ଉଦକୋରୋହକସ୍ସାତି ଦିୱସସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉଦକଂ ଓରୋହନ୍ତସ୍ସ। ରୁକ୍ଖମୂଲିକସ୍ସାତି ରୁକ୍ଖମୂଲୱାସିନୋ। ଅବ୍ଭୋକାସିକସ୍ସାତି ଅବ୍ଭୋକାସୱାସିନୋ। ଉବ୍ଭଟ୍ଠକସ୍ସାତି ଉଦ୍ଧଂ ଠିତକସ୍ସ। ପରିଯାଯଭତ୍ତିକସ୍ସାତି ମାସୱାରେନ ୱା ଅଦ୍ଧମାସୱାରେନ ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ। ସବ୍ବମେତଂ ବାହିରସମଯେନେୱ କଥିତଂ। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ସାସନେ ଚୀୱରଧରୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଟିକୋତି ନ ୱୁଚ୍ଚତି। ରଜୋଜଲ୍ଲଧାରଣାଦିୱତାନି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ନତ୍ଥିଯେୱ। ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୱଚନମେୱ ନାମଂ, ନ ମନ୍ତାତି। ରୁକ୍ଖମୂଲିକୋ, ଅବ୍ଭୋକାସିକୋତି ଏତ୍ତକଂଯେୱ ପନ ଲବ୍ଭତି। ତମ୍ପି ବାହିରସମଯେନେୱ କଥିତଂ। ଜାତମେୱନନ୍ତି ତଂଦିୱସେ ଜାତମତ୍ତଂଯେୱ ନଂ। ସଙ୍ଘାଟିକଂ କରେଯ୍ୟୁନ୍ତି ସଙ୍ଘାଟିକଂ ୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଚ ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ସଙ୍ଘାଟିକଂ କରେଯ୍ୟୁଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୪୩୮।ୱିସୁଦ୍ଧମତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ତାନଂ ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତଂ ପସ୍ସତି। ୱିସୁଦ୍ଧୋତି ପନ ନ ତାୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତୀତି ତୁଟ୍ଠାକାରୋ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତୀତି ତୁଟ୍ଠସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ଖୋଭଯମାନା ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋତି ପୀତିସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନାମକାଯୋ।

ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ୱିଗତଦରଥୋ ହୋତି। ସୁଖଂ ୱେଦେତୀତି କାଯିକମ୍ପି ଚେତସିକମ୍ପି ସୁଖଂ ୱେଦିଯତି। ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତୀତି ଇମିନା ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖେନ ସୁଖିତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ଅପ୍ପନାପତ୍ତଂ ୱିଯ ହୋତି। ସୋ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସାତି ହେଟ୍ଠା କିଲେସୱସେନ ଆରଦ୍ଧା ଦେସନା ପଦ୍ଧତେ ୱୁଟ୍ଠୱୁଟ୍ଠି ୱିଯ ନଦିଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନା ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନଂ ଓତିଣ୍ଣା। ତତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତମେୱ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋକ୍ଖରଣୀତି ମହାସୀହନାଦସୁତ୍ତେ ମଗ୍ଗୋ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ଉପମିତୋ, ଇଧ ସାସନଂ ଉପମିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆସୱାନଂ ଖଯା ସମଣୋ ହୋତୀତି ସବ୍ବକିଲେସାନଂ ସମିତତ୍ତା ପରମତ୍ଥସମଣୋ ହୋତୀତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଚୂଳଅସ୍ସପୁରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ଚୂଳଯମକୱଗ୍ଗୋ

୧। ସାଲେୟ୍ୟକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୩୯।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ସାଲେୟ୍ୟକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କୋସଲେସୂତି କୋସଲା ନାମ ଜାନପଦିନୋ ରାଜକୁମାରା। ତେସଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୁଳ୍ହୀସଦ୍ଦେନ କୋସଲାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ କୋସଲେସୁ ଜନପଦେ। ପୋରାଣା ପନାହୁ – ଯସ୍ମା ପୁବ୍ବେ ମହାପନାଦଂ ରାଜକୁମାରଂ ନାନାନାଟକାନି ଦିସ୍ୱା ସିତମତ୍ତମ୍ପି ଅକରୋନ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ଆହ – ''ଯୋ ମମ ପୁତ୍ତଂ ହସାପେତି, ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେନ ନଂ ଅଲଙ୍କରୋମୀ''ତି। ତତୋ ନଙ୍ଗଲାନିପି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ମହାଜନକାଯେ ସନ୍ନିପତିତେ ମନୁସ୍ସା ସାତିରେକାନି ସତ୍ତୱସ୍ସାନି ନାନାକୀଳିକାଯୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନଂ ହସାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ତତୋ ସକ୍କୋ ଦେୱନଟଂ ପେସେସି। ସୋ ଦିବ୍ବନାଟକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ହସାପେସି। ଅଥ ତେ ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନୋକାସାଭିମୁଖା ପକ୍କମିଂସୁ। ତେ ପଟିପଥେ ମିତ୍ତସୁହଜ୍ଜାଦଯୋ ଦିସ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋନ୍ତା, ''କଚ୍ଚି, ଭୋ, କୁସଲଂ, କଚ୍ଚି, ଭୋ, କୁସଲ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ତସ୍ମା ତଂ ''କୁସଲଂ କୁସଲ''ନ୍ତି ୱଚନଂ ଉପାଦାଯ ସୋ ପଦେସୋ କୋସଲାତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଚାରିକଂ ଚରମାନୋତି ଅତୁରିତଚାରିକଂ ଚରମାନୋ। ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ସତସହସ୍ସଂ ୱାତି ଏୱଂ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନେନ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ। ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସମୋସରଣଗାମୋପି ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋତି ୱୁଚ୍ଚତି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଭୋଗଗାମୋପି। ଇଧ ସମୋସରଣଗାମୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତଦୱସରୀତି ତଂ ଅୱସରି, ସମ୍ପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିହାରୋ ପନେତ୍ଥ ଅନିଯାମିତୋ; ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ଏକୋ ୱନସଣ୍ଡୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସତ୍ଥା ତଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ଗତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅସ୍ସୋସୁନ୍ତି ସୁଣିଂସୁ ଉପଲଭିଂସୁ। ସୋତଦ୍ୱାରସମ୍ପତ୍ତୱଚନନିଗ୍ଘୋସାନୁସାରେନ ଜାନିଂସୁ। ଖୋତି ଅୱଧାରଣତ୍ଥେ ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ୱା ନିପାତୋ। ତତ୍ଥ ଅୱଧାରଣତ୍ଥେନ ଅସ୍ସୋସୁଂଯେୱ , ନ ନେସଂ କୋଚି ସୱନନ୍ତରାଯୋ ଅହୋସୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଦପୂରଣେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନସିଲିଟ୍ଠତାମତ୍ତମେୱ।

ଇଦାନି ଯମତ୍ଥଂ ଅସ୍ସୋସୁଂ, ତଂ ପକାସେତୁଂ ସମଣୋ ଖଲୁ, ଭୋ, ଗୋତମୋତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସମିତପାପତ୍ତା ସମଣୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଖଲୂତି ଅନୁସ୍ସୱନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଭୋତି ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆଲପନମତ୍ତଂ। ଗୋତମୋତି ଭଗୱତୋ ଗୋତ୍ତୱସେନ ପରିଦୀପନଂ। ତସ୍ମା ସମଣୋ ଖଲୁ, ଭୋ, ଗୋତମୋତି ଏତ୍ଥ ସମଣୋ କିର, ଭୋ, ଗୋତମଗୋତ୍ତୋତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋତି ଇଦଂ ପନ ଭଗୱତୋ ଉଚ୍ଚାକୁଲପରିଦୀପନଂ। ସକ୍ୟକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋତି ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତଭାୱଦୀପନଂ। କେନଚି ପାରିଜୁଞ୍ଞେନ ଅନଭିଭୂତୋ ଅପରିକ୍ଖୀଣଂଯେୱ ତଂ କୁଲଂ ପହାଯ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ତଂ ଖୋ ପନାତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତାଖ୍ୟାନତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ, ତସ୍ସ ଖୋ ପନ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। କଲ୍ୟାଣୋତି କଲ୍ୟାଣଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ, ସେଟ୍ଠୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋତି କିତ୍ତିଯେୱ, ଥୁତିଘୋସୋ ୱା। ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋତି ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗତୋ। କିନ୍ତି? ''ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା''ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ପଦସମ୍ବନ୍ଧୋ – ସୋ ଭଗୱା ଇତିପି ଅରହଂ, ଇତିପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ…ପେ… ଇତିପି ଭଗୱାତି। ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ କାରଣେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଆରକତ୍ତା, ଅରୀନଂ ଅରାନଞ୍ଚ ହତତ୍ତା, ପଚ୍ଚଯାଦୀନଂ ଅରହତ୍ତା, ପାପକରଣେ ରହାଭାୱାତି ଇମେହି ତାୱ କାରଣେହି ସୋ ଭଗୱା ଅରହନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋତିଆଦିନା ନଯେନ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସବ୍ବାନେୱ ଏତାନି ପଦାନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ୱିତ୍ଥାରିତାନୀତି ତତୋ ତେସଂ ୱିତ୍ଥାରୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ସାଧୁ ଖୋ ପନାତି ସୁନ୍ଦରଂ ଖୋ ପନ; ଅତ୍ଥାୱହଂ ସୁଖାୱହନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଥାରୂପାନଂ ଅରହତନ୍ତି ଯଥାରୂପୋ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ, ଏୱରୂପାନଂ ଅନେକେହିପି କପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସେହି ଦୁଲ୍ଲଭଦସ୍ସନାନଂ ବ୍ୟାମପ୍ପଭାପରିକ୍ଖିତ୍ତେହି ଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନରତନପଟିମଣ୍ଡିତେହି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣୱରେହି ସମାକିଣ୍ଣମନୋରମସରୀରାନଂ ଅତପ୍ପକଦସ୍ସନାନଂ ଅତିମଧୁରଧମ୍ମନିଗ୍ଘୋସାନଂ, ଯଥାଭୂତଗୁଣାଧିଗମେନ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋତି ଲଦ୍ଧସଦ୍ଦାନଂ ଅରହତଂ। ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀତି ପସାଦସୋମ୍ମାନି ଅକ୍ଖୀନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଦସ୍ସନମତ୍ତମ୍ପି ସାଧୁ ହୋତି। ସଚେ ପନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଏକଂ ପଦମ୍ପି ସୋତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମ, ସାଧୁତରଂଯେୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ କତ୍ୱା।

ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ପହାଯ ତୁଟ୍ଠମାନସା ଆଗମଂସୁ। ଏତଦୱୋଚୁନ୍ତି ଦୁୱିଧା ହି ପୁଚ୍ଛା ଅଗାରିକପୁଚ୍ଛା ଅନଗାରିକପୁଚ୍ଛା ଚ। ତତ୍ଥ ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, କୁସଲଂ, କିଂ ଅକୁସଲ''ନ୍ତି ଇମିନା ନଯେନ ଅଗାରିକପୁଚ୍ଛା ଆଗତା। ''ଇମେ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା''ତି ଇମିନା

ନୟେନ ଅନଗାରିକପୁଚ୍ଛା। ଇମେ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପଂ ଅଗାରିକପୁଚ୍ଛଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ଏତଂ, ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚୁଂ। ତେସଂ ଭଗୱା ଯଥା ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ, ଏୱଂ ସଂଖିତ୍ତେନେୱ ତାୱ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ, ଅଧମ୍ମଚରିୟାୱିସମଚରିୟାହେତୁ ଖୋ ଗହପତୟୋତିଆଦିମାହ। କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ଯଥା ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତି, ଏୱଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୀତି? ପଣ୍ଡିତମାନିକା ହି ତେ; ଆଦିତୋୱ ମାତିକଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଯଥା ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତି, ଏୱଂ ଅତ୍ଥେ ୱିତ୍ଥାରିତେ, ଦେସନଂ ଉତ୍ତାନିକାତି ମଞ୍ଞନ୍ତା ଅୱଜାନନ୍ତି, ମୟମ୍ପି କଥେନ୍ତା ଏୱମେୱ କଥେୟ୍ୟାମାତି ୱତ୍ତାରୋ ଭୱନ୍ତି। ତେନ ନେସଂ ଭଗୱା ଯଥା ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ, ଏୱଂ ସଂଖିତ୍ତେନେୱ ତାୱ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତତୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେହି ୱିତ୍ଥାରଦେସନଂ ଯାଚିତୋ ୱିତ୍ଥାରେନ ଦେସେତୁଂ, ତେନ ହି ଗହପତୟୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତେନ ହୀତି କାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଯସ୍ମା ମଂ ତୁମ୍ହେ ଯାଚଥ, ତସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୪୦।ତିୱିଧନ୍ତି ତୀହି କୋଟ୍ଠାସେହି। କାୟେନାତି କାୟଦ୍ୱାରେନ। ଅଧମ୍ମଚରିୟାୱିସମଚରିୟାତି ଅଧମ୍ମଚରିୟସଙ୍ଖାତା ୱିସମଚରିୟା। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ, ଅଧମ୍ମସ୍ସ ଚରିୟା ଅଧମ୍ମଚରିୟା, ଅଧମ୍ମକରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସମା ଚରିୟା, ୱିସମସ୍ସ ୱା କମ୍ମସ୍ସ ଚରିୟାତି ୱିସମଚରିୟା। ଅଧମ୍ମଚରିୟା ଚ ସା ୱିସମଚରିୟା ଚାତି ଅଧମ୍ମଚରିୟାୱିସମଚରିୟା। ଏତେନୁପାୟେନ ସବ୍ବେସୁ କଣ୍ହସୁକ୍କପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଲୁଦ୍ଦୋତି କକ୍ଖଳୋ। ଦାରୁଣୋତି ସାହସିକୋ। ଲୋହିତପାଣୀତି ପରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତସ୍ସ ପାଣୀ ଲୋହିତେନ ଲିପ୍ପନ୍ତି। ସଚେପି ନ ଲିପ୍ପନ୍ତି, ତଥାୱିଧୋ ଲୋହିତପାଣୀତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ହତପ୍ପହତେ ନିୱିଟ୍ଠୋତି ହତେ ଚ ପରସ୍ସ ପହାରଦାନେ , ପହତେ ଚ ପରମାରଣେ ନିୱିଟ୍ଠୋ। ଅଦୟାପନ୍ନୋତି ନିକ୍କରୁଣତଂ ଆପନ୍ନୋ।

ଯଂ ତଂ ପରସ୍ସାତି ଯଂ ତଂ ପରସ୍ସ ସନ୍ତକଂ। ପରୱିତ୍ତୂପକରଣନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ପରସ୍ସ ୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ତୁଟ୍ଠିଜନନଂ ପରିକ୍ଖାରଭଣ୍ଡକଂ। ଗାମଗତଂ ୱାତି ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱା ଠପିତଂ। ଅରଞ୍ଞଗତଂ ୱାତି ଅରଞ୍ଞେ ରୁକ୍ଖଗ୍ଗପବ୍ବତମତ୍ଥକାଦୀସୁ ୱା ଠପିତଂ। ଅଦିନ୍ନନ୍ତି ତେହି ପରେହି କାୟେନ ୱା ୱାଚାୟ ୱା ଅଦିନ୍ନଂ। ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଥେନୋତି ଚୋରୋ। ଥେନସ୍ସ ଭାୱୋ ଥେୟ୍ୟଂ, ଅୱହରଣଚିତ୍ତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସଙ୍ଖା ସଙ୍ଖାତନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, କୋଟ୍ଠାସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ‘‘ସଞ୍ଞାନିଦାନା ହି ପପଞ୍ଚସଙ୍ଖା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ। ଥେୟ୍ୟଞ୍ଚ ତଂ ସଙ୍ଖାତଞ୍ଚାତି ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ, ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତସଙ୍ଖାତୋ ଏକୋ ଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋତି ଅତ୍ଥୋ । କରଣତ୍ଥେ ଚେତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ, ତସ୍ମା ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତେନାତି ଅତ୍ଥତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ମାତୁରକ୍ଖିତାତିଆଦୀସୁ ଯଂ ପିତରି ନଟ୍ଠେ ୱା ମତେ ୱା ଘାସଚ୍ଛାଦନାଦୀହି ପଟିଜଗ୍ଗମାନା, ୱୟପତ୍ତଂ କୁଲଘରେ ଦସ୍ସାମୀତି ମାତା ରକ୍ଖତି, ଅୟଂ ମାତୁରକ୍ଖିତା ନାମ। ଏତେନୁପାୟେନ ପିତୁରକ୍ଖିତାଦୟୋପି ୱେଦିତବ୍ବା। ସଭାଗକୁଲାନି ପନ କୁଚ୍ଛିଗତେସୁପି ଗବ୍ଭେସୁ କତିକଂ କରୋନ୍ତି – ‘‘ସଚେ ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ହୋତି, ତୁୟ୍ହଂ ଧୀତା, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସତି, ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସେୱ ହୋତୂ’’ତି। ଏୱଂ ଗବ୍ଭେପି ପରିଗ୍ଗହିତା ସସ୍ସାମିକା ନାମ। ‘‘ଯୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଇତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ଏତ୍ତକୋ ଦଣ୍ଡୋ’’ତି ଏୱଂ ଗାମଂ ୱା ଗେହଂ ୱା ୱୀଥିଂ ୱା ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଠପିତଦଣ୍ଡା, ପନ ସପରିଦଣ୍ଡା ନାମ। ଅନ୍ତମସୋ ମାଲାଗୁଣପରିକ୍ଖିତ୍ତାପୀତି ଯା ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ, ‘‘ଏସା ମେ ଭରିୟା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ତସ୍ସା ଉପରି କେନଚି ମାଲାଗୁଣଂ ଖିପନ୍ତେନ ମାଲାଗୁଣମତ୍ତେନାପି ପରିକ୍ଖିତ୍ତା ହୋତି। ତଥାରୂପାସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜିତା ହୋତୀତି ଏୱରୂପାସୁ ଇତ୍ଥୀସୁ ସମ୍ପାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତମିଚ୍ଛାଚାରଲକ୍ଖଣୱସେନ ୱୀତିକ୍କମଂ କତ୍ତା ହୋତି।

ସଭାଗତୋତି ସଭାୟଂ ଠିତୋ। ପରିସାଗତୋତି ପରିସାୟଂ ଠିତୋ। ଞାତିମଜ୍ଝଗତୋତି ଦାୟାଦାନଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ। ପୂଗମଜ୍ଝଗତୋତି ସେନୀନଂ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ। ରାଜକୁଲମଜ୍ଝଗତୋତି ରାଜକୁଲସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ମହାୱିନିଚ୍ଛୟେ ଠିତୋ । ଅଭିନୀତୋତି ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥାୟ ନୀତୋ। ସକ୍ଖିପୁଟ୍ଠୋତି ସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ। ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସାତି ଆଲପନମେତଂ। ଅତ୍ତହେତୁ ୱା ପରହେତୁ ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରସ୍ସ ୱା ହତ୍ଥପାଦାଦିହେତୁ ୱା ଧନହେତୁ ୱା। ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଆମିସନ୍ତି ଲାଭୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। କିଞ୍ଚିକ୍ଖନ୍ତି ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ। ଅନ୍ତମସୋ ତିତ୍ତିରୱଟ୍ଟକସପ୍ପିପିଣ୍ଡନୱନୀତପିଣ୍ଡାଦିମତ୍ତକସ୍ସପି ଲଞ୍ଜସ୍ସ ହେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସିତା ହୋତୀତି ଜାନନ୍ତୋୟେୱ ମୁସାୱାଦଂ କତ୍ତା ହୋତି।

ଇମେସଂଭେଦାୟାତି ଯେସଂ ଇତୋତି ୱୁତ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକେ ସୁତଂ ହୋତି, ତେସଂ ଭେଦାୟ। ଅମୂସଂ ଭେଦାୟାତି ଯେସଂ ଅମୁତ୍ରାତି ୱୁତ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକେ ସୁତଂ ହୋତି, ତେସଂ ଭେଦାୟ। ଇତି ସମଗ୍ଗାନଂ ୱା ଭେଦକାତି ଏୱଂ ସମଗ୍ଗାନଂ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସହାୟକାନଂ ଭେଦଂ କତ୍ତା। ଭିନ୍ନାନଂ ୱା ଅନୁପ୍ପଦାତାତି ସୁଟ୍ଠୁ କତଂ ତୟା, ତଂ ପଜହନ୍ତେନ କତିପାହେନେୱ ତେ ମହନ୍ତଂ ଅନତ୍ଥଂ କରେୟ୍ୟାତି ଏୱଂ ଭିନ୍ନାନଂ ପୁନ ଅସଂସନ୍ଦନାୟ ଅନୁପ୍ପଦାତା ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତା କାରଣଂ ଦସ୍ସେତାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଗ୍ଗୋ ଆରାମୋ ଅଭିରତିଟ୍ଠାନମସ୍ସାତି ୱଗ୍ଗାରାମୋ। ୱଗ୍ଗରତୋତି ୱଗ୍ଗେସୁ ରତୋ। ୱଗ୍ଗେ ଦିସ୍ୱା ୱା ସୁତ୍ୱା ୱା ନନ୍ଦତୀତି ୱଗ୍ଗନନ୍ଦୀ। ୱଗ୍ଗକରଣିଂ ୱାଚନ୍ତି ଯା ୱାଚା ସମଗ୍ଗେପି ସତ୍ତେ ୱଗ୍ଗେ କରୋତି ଭିନ୍ଦତି, ତଂ କଲହକାରଣଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି।

ଅଣ୍ଡକାତି ଯଥା ସଦୋସେ ରୁକ୍ଖେ ଅଣ୍ଡକାନି ଉଟ୍ଠହନ୍ତି, ଏୱଂ ସଦୋସତାୟ ଖୁଂସନାୱମ୍ଭନାଦିୱଚନେହି ଅଣ୍ଡକା ଜାତା। କକ୍କସାତି ପୂତିକା। ଯଥା ନାମ

ପୂତିକରୁକ୍ଖୋ କକ୍କସୋ ହୋତି ପଗ୍ଘରିତଚୁଣ୍ଣୋ, ଏୱଂ କକ୍କସା ହୋତି, ସୋତଂ ଘଂସମାନା ୱିଯ ପୱିସତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''କକ୍କସା''ତି। ପରକଟୁକାତି ପରେସଂ କଟୁକା ଅମନାପା ଦୋସଜନନୀ। ପରାଭିସଜ୍ଜନୀତି କୁଟିଲକଣ୍ଟକସାଖା ୱିଯ ମମ୍ମେସୁ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପରେସଂ ଅଭିସଜ୍ଜନୀ ଗନ୍ତୁକାମାନମ୍ପି ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଲଗ୍ଗନକାରୀ। କୋଧସାମନ୍ତାତି କୋଧସ୍ସ ଆସନ୍ନା। ଅସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକାତି ଅପ୍ପନାସମାଧିସ୍ସ ୱା ଉପଚାରସମାଧିସ୍ସ ୱା ଅସଂୱତ୍ତନିକା। ଇତି ସବ୍ବାନେୱ ତାନି ସଦୋସୱାଚାଯ ୱେୱଚନାନି।

ଅକାଲୱାଦୀତି ଅକାଲେନ ୱତ୍ତା। ଅଭୂତୱାଦୀତି ଯଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ୱତ୍ତା। ଅନତ୍ଥୱାଦୀତି ଅକାରଣନିସ୍ସିତଂ ୱତ୍ତା। ଅଧମ୍ମୱାଦୀତି ଅସଭାୱଂ ୱତ୍ତା । ଅୱିନଯୱାଦୀତି ଅସଂୱରୱିନଯପଟିସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ୱତ୍ତା। ଅନିଧାନୱତି ୱାଚନ୍ତି ହଦଯମଞ୍ଜୂସାଯଂ ନିଧେତୁଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି। ଅକାଲେନାତି ୱତ୍ତବ୍ବକାଲସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ୱା ପଚ୍ଛା ୱା ଅଯୁତ୍ତକାଲେ ୱତ୍ତା ହୋତି। ଅନପଦେସନ୍ତି ସୁତ୍ତାପଦେସୱିରହିତଂ। ଅପରିଯନ୍ତୱତିନ୍ତି ଅପରିଚ୍ଛେଦଂ, ସୁତ୍ତଂ ୱା ଜାତକଂ ୱା ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଉପଲବ୍ଭଂ ୱା ଉପମଂ ୱା ୱତ୍ଥୁଂ ୱା ଆହରିତ୍ୱା ବାହିରକଥଂଯେୱ କଥେତି। ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତମେୱ ହୋତି। ''ସୁତ୍ତଂ ନୁ ଖୋ କଥେତି ଜାତକଂ ନୁ ଖୋ, ନସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ୱା କୋଟିଂ ୱା ପସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଯଥା ୱଟରୁକ୍ଖସାଖାନଂ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ପାରୋହା ଓତରନ୍ତି, ଓତିଣ୍ଣୋତିଣ୍ଣଟ୍ଠାନେ ସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁନ ୱଡ୍ଢନ୍ତିଯେୱ । ଏୱଂ ଅଦ୍ଧଯୋଜନମ୍ପି ଯୋଜନମ୍ପି ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯେୱ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପନ ମୂଲରୁକ୍ଖୋ ୱିନସ୍ସତି, ପୱେଣିଜାତକାୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଏୱମଯମ୍ପି ନିଗ୍ରୋଧଧମ୍ମକଥିକୋ ନାମ ହୋତି; ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତମେୱ କତ୍ୱା ପସ୍ସେନେୱ ପରିହରନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି। ଯୋ ପନ ବହୁମ୍ପି ଭଣନ୍ତୋ ଏତଦତ୍ଥମିଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହରିତ୍ୱା ଜାନାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅନତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି ନ ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତଂ।

ଅଭିଜ୍ଝାତା ହୋତୀତି ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଓଲୋକେତା ହୋତି। ଅହୋ ୱତାତି ପତ୍ଥନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଓଲୋକିତମତ୍ତକେନ ଚେତ୍ଥ କମ୍ମପଥଭେଦୋ ନ ହୋତି। ଯଦା ପନ, ''ଅହୋ ୱତିଦଂ ମମ ସନ୍ତକଂ ଅସ୍ସ, ଅହମେତ୍ଥ ୱସଂ ୱତ୍ତେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମେତି, ତଦା କମ୍ମପଥଭେଦୋ ହୋତି, ଅଯମିଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋତି ୱିପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପୂତିଭୂତଚିତ୍ତୋ। ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋତି ଦୋସେନ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ। ହଞ୍ଞନ୍ତୂତି ଘାତିଯନ୍ତୁ। ୱଜ୍ଝନ୍ତୂତି ୱଧଂ ପାପୁଣନ୍ତୁ। ମା ୱା ଅହେସୁନ୍ତି କିଞ୍ଚିପି ମା ଅହେସୁଂ। ଇଧାପି କୋପମତ୍ତକେନ କମ୍ମପଥଭେଦୋ ନ ହୋତି। ହଞ୍ଞନ୍ତୂତିଆଦିଚିନ୍ତନେନେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋତି ଅକୁସଲଦସ୍ସନୋ। ୱିପରୀତଦସ୍ସନୋତି ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥଦସ୍ସନୋ। ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନନ୍ତି ଦିନ୍ନସ୍ସ ଫଲାଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଯିଟ୍ଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହାଯାଗୋ। ହୁତନ୍ତି ପହେଣକସକ୍କାରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତମ୍ପି ଉଭଯଂ ଫଲାଭାୱମେୱ ସନ୍ଧାଯ ପଟିକ୍ଖିପତି। ସୁକତଦୁକ୍କଟାନନ୍ତି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ, କୁସଲାକୁସଲାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଫଲଂ ୱିପାକୋତି ଯଂ ଫଲନ୍ତି ୱା ୱିପାକୋତି ୱା ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି। ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋତି ପରଲୋକେ ଠିତସ୍ସ ଅଯଂ ଲୋକୋ ନତ୍ଥି। ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋତି ଇଧ ଲୋକେ ଠିତସ୍ସପି ପରଲୋକୋ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ନତ୍ଥି ମାତା ନତ୍ଥି ପିତାତି ତେସୁ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତୀନଂ ଫଲାଭାୱୱସେନ ୱଦତି। ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକାତି ଚୱିତ୍ୱା ଉପପଜ୍ଜନକସତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି। ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀତି ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ଅଭିୱିସିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଞାଯ ସଯଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତି, ତେ ନତ୍ଥୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଭାୱଂ ଦୀପେତି, ଏତ୍ତାୱତା ଦସୱତ୍ଥୁକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି କଥିତା ହୋତି।

୪୪୧।ପାଣାତିପାତଂପହାଯାତିଆଦଯୋ ସତ୍ତ କମ୍ମପଥା ଚୂଳହତ୍ଥିପଦେ ୱିତ୍ଥାରିତା। ଅନଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ଉତ୍ତାନତ୍ଥାଯେୱ।

୪୪୨।ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟନ୍ତି ସହଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟଂ। ବ୍ରହ୍ମକାଯିକାନଂ ଦେୱାନନ୍ତି ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିଦେୱାନଂ। ଆଭାନଂ ଦେୱାନନ୍ତି ଆଭା ନାମ ୱିସୁଂ ନତ୍ଥି, ପରିତ୍ତାଭଅପ୍ପମାଣାଭଆଭସ୍ସରାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପରିତ୍ତାଭାନନ୍ତିଆଦି ପନ ଏକତୋ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତେସଂଯେୱ ଭେଦତୋ ଗହଣଂ। ପରିତ୍ତସୁଭାନନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇତି ଭଗୱା ଆସୱକ୍ଖଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସି।

ଇଧ ଠତ୍ୱା ପନ ଦେୱଲୋକା ସମାନେତବ୍ବା। ତିସ୍ସନ୍ନଂ ତାୱ ଝାନଭୂମୀନଂ ୱସେନ ନୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା, ପଞ୍ଚ ସୁଦ୍ଧାୱାସା ଚତୂହି ଆରୂପେହି ସଦ୍ଧିଂ ନୱାତି ଅଟ୍ଠାରସ, ୱେହପ୍ଫଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକୂନୱୀସତି, ତେ ଅସଞ୍ଞଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱୀସତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଛହି କାମାୱଚରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଛବ୍ବୀସତି ଦେୱଲୋକା ନାମ। ତେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଭଗୱତା ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥେହି ନିବ୍ବତ୍ତି ଦସ୍ସିତା।

ତତ୍ଥ ଛସୁ ତାୱ କାମାୱଚରେସୁ ତିଣ୍ଣଂ ସୁଚରିତାନଂ ୱିପାକେନେୱ ନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି। ଉପରିଦେୱଲୋକାନଂ ପନ ଇମେ କମ୍ମପଥା ଉପନିସ୍ସଯୱସେନ କଥିତା । ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥା ହି ସୀଲଂ, ସୀଲୱତୋ ଚ କସିଣପରିକମ୍ମଂ ଇଜ୍ଝତୀତି। ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଂ

ନିଦ୍ଦତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତତି; ଦୁତିଯାଦୀନି ଭାଵେତ୍ୱା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଭୂମିଆଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତତି; ରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ପଞ୍ଚସୁ ସୁଦ୍ଧାୱାସେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତତି; ରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅରୂପାୱଚରସମାପତ୍ତିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଅରୂପେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତତି; ରୂପାରୂପଜ୍ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ଅସଞ୍ଞଭୱୋ ପନ ବାହିରକାନଂ ତାପସପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆଚିଣ୍ଣୋତି ଇଧ ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ସାଲେଯ୍ୟକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ୱେରଞ୍ଜକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୪୪।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ୱେରଞ୍ଜକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୱେରଞ୍ଜକାତି ୱେରଞ୍ଜୱାସିନୋ। କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନାତି କେନଚିଦେୱ ଅନିଯମିତକିଚ୍ଚେନ। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ପୁରିମସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। କେୱଲଞ୍ହି ଇଧ ଅଧମ୍ମଚାରୀ ୱିସମଚାରୀତି ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନା ଦେସନା କତା। ପୁରିମସୁତ୍ତେ ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନାତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ୱେରଞ୍ଜକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ମହାୱେଦଲ୍ଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୪୯।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାୱେଦଲ୍ଲସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଆଯସ୍ମାତି ସଗାରୱସପ୍ପତିସ୍ସୱଚନମେତଂ। ମହାକୋଟ୍ଠିକୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ଫଲସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତୋ। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁଟ୍ଠଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅପ୍ପଞ୍ଞୋ ନିପ୍ପଞ୍ଞୋତି ଅତ୍ଥୋ। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋତି କାରଣପରିଚ୍ଛେଦପୁଚ୍ଛା, କିତ୍ତକେନ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଚ୍ଛା ଚ ନାମେସା ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନାପୁଚ୍ଛା, ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା, ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛା, ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା, କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛାତି ପଞ୍ଚୱିଧା ହୋତି। ତାସମିଦଂ ନାନାକରଣଂ –

କତମା ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନାପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ଲକ୍ଖଣଂ ଅଞ୍ଞାତଂ ହୋତି ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅତୁଲିତଂ ଅତୀରିତଂ ଅୱିଭୂତଂ ଅୱିଭାୱିତଂ, ତସ୍ସ ଞାଣାଯ ଦସ୍ସନାଯ ତୁଲନାଯ ତୀରଣାଯ ୱିଭୂତାଯ ୱିଭାୱନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଅଯଂ ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନାପୁଚ୍ଛା।

କତମା ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ଲକ୍ଖଣଂ ଞାତଂ ହୋତି ଦିଟ୍ଠଂ ତୁଲିତଂ ତୀରିତଂ ୱିଭୂତଂ ୱିଭାୱିତଂ, ଅଞ୍ଞେହି ପଣ୍ଡିତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା।

କତମା ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ସଂସଯପକ୍ଖନ୍ଦୋ ହୋତି ୱିମତିପକ୍ଖନ୍ଦୋ, ଦ୍ୱେଳ୍ହକଜାତୋ, ''ଏୱଂ ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ''ତି, ସୋ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଅଯଂ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛା (ମହାନି। ୧୫୦; ଚୂଳନି। ପୁଣ୍ଣକମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୧୨)।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱାତି? ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''ତି (ମହାୱ। ୨୧) ଏୱରୂପା ଅନୁମତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନାକାଲେ ପୁଚ୍ଛା ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା ନାମ।

''ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା, କତମେ ଚତ୍ତାରୋ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୯୦) ଏୱରୂପା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସଯମେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସଯମେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁକାମସ୍ସ ପୁଚ୍ଛା କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା ନାମ। ତାସୁ ଇଧ ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା ଅଧିପ୍ପେତା।

ଥେରୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସଯମେୱ ପଞ୍ହଂ ସମୁଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସଯଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତୋ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମତ୍ଥକଂ ପାପେସି। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ପଞ୍ହଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତୁଂଯେୱ ସକ୍କୋତି ନ ନିଚ୍ଛେତୁଂ; ଏକଚ୍ଚୋ ନିଚ୍ଛେତୁଂ ସକ୍କୋତି ନ ସମୁଟ୍ଠାପେତୁଂ; ଏକଚ୍ଚୋ ଉଭଯମ୍ପି ନ ସକ୍କୋତି; ଏକଚ୍ଚୋ ଉଭଯମ୍ପି ସକ୍କୋତି। ତେସୁ ଥେରୋ ଉଭଯମ୍ପି ସକ୍କୋତିଯେୱ। କସ୍ମା? ମହାପଞ୍ଞତାଯ। ମହାପଞ୍ଞଞ୍ହି ନିସ୍ସାଯ ହି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ, ମହାକଚ୍ଚାନତ୍ଥେରୋ, ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋ, କୁମାରକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ, ଅୟମେଵ ଆୟସ୍ମାତି ସମ୍ବହୁଲା ଥେରା ୱିସେସଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଗତା। ନ ହି ସକ୍କା ୟାୟ ୱା ତାୟ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତିକାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସାୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣିତୁଂ, ମହାପଞ୍ଞେନ ପନ ସକ୍କାତି ମହାପଞ୍ଞତାୟ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ତଂ ଠାନଂ ଅଧିଗତୋ। ପଞ୍ଞାୟ ହି ଥେରେନ ସଦିସୋ ନତ୍ଥି। ତେନେୱ ନଂ ଭଗୱା ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି – ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମହାପଞ୍ଞାନଂ ୟଦିଦଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧.୧୮୯)।

ତଥା ନ ସକ୍କା ୟାୟ ୱା ତାୟ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତିକାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ସମାନେତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେତୁଂ, ମହାପଞ୍ଞେନ ପନ ସକ୍କାତି ମହାପଞ୍ଞତାୟ ମହାକଚ୍ଚାନତ୍ଥେରୋ ତତ୍ଥ ପଟିବଲୋ ଜାତୋ, ତେନେୱ ନଂ ଭଗୱା ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି – ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜନ୍ତାନଂ ୟଦିଦଂ ମହାକଚ୍ଚାନୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧.୧୯୭)।

ତଥା ନ ସକ୍କା ୟାୟ ୱା ତାୟ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତିକାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତେନ ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ଆହରିତ୍ୱା ସତ୍ତ ୱିସୁଦ୍ଧିୟୋ ୱିଭଜନ୍ତେନ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତୁଂ, ମହାପଞ୍ଞେନ ପନ ସକ୍କାତି ମହାପଞ୍ଞତାୟ ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋ ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଅଲଙ୍କତଧମ୍ମାସନେ ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଲୀଳାୟନ୍ତୋ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିୟ ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ତେନେୱ ନଂ ଭଗୱା ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି – ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ୟଦିଦଂ ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧.୧୯୬)।

ତଥା ୟାୟ ୱା ତାୟ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତିକାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ଇତୋ ୱା ଏତ୍ତୋ ୱା ଅନୁକ୍କମିତ୍ୱା ୟଟ୍ଠିକୋଟିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ଧୋ ୱିୟ, ଏକପଦିକଂ ଦଣ୍ଡକସେତୁଂ ଆରୁଳ୍ହୋ ୱିୟ ଚ ଗଚ୍ଛତି। ମହାପଞ୍ଞୋ ପନ ଚତୁପ୍ପଦିକଂ ଗାଥଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉପମା ଚ କାରଣାନି ଚ ଆହରିତ୍ୱା ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠୁପରିୟଂ କରୋନ୍ତୋ କଥେସି। ମହାପଞ୍ଞତାୟ ପନ କୁମାରକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଚତୁପ୍ପଦିକଂ ଗାଥଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉପମା ଚ କାରଣାନି ଚ ଆହରିତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୟୋଜେନ୍ତୋ ଜାତସ୍ସରେ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନି କୁସୁମାନି ଫୁଲ୍ଲାପେନ୍ତୋ ୱିୟ ସିନେରୁମତ୍ଥକେ ୱଟ୍ଟିସହସ୍ସଂ ତେଲପଦୀପଂ ଜାଲେନ୍ତୋ ୱିୟ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ହେଟ୍ଠୁପରିୟଂ କରୋନ୍ତୋ କଥେସି। ତେନେୱ ନଂ ଭଗୱା ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି – ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିତ୍ତକଥିକାନଂ ୟଦିଦଂ କୁମାରକସ୍ସପୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧.୨୧୭)।

ତଥା ୟାୟ ୱା ତାୟ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତିକାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚତୂହି ମାସେହି ଚତୁପ୍ପଦିକମ୍ପି ଗାଥଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ମହାପଞ୍ଞୋ ପନ ଏକପଦେ ଠତ୍ୱା ପଦସତମ୍ପି ପଦସହସ୍ସମ୍ପି ଗଣ୍ହାତି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପନ ମହାପଞ୍ଞତାୟ ଏକପଦୁଦ୍ଧାରେ ଠତ୍ୱା ସକିଂୟେୱ ସୁତ୍ୱା ପୁନ ଅପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ସଟ୍ଠି ପଦସହସ୍ସାନି ପନ୍ନରସ ଗାଥାସହସ୍ସାନି ୱଲ୍ଲିୟା ପୁପ୍ଫାନି ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିୟ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଗଣ୍ହାତି। ଗହିତଗହିତଂ ପାସାଣେ ଖତଲେଖା ୱିୟ, ସୁୱଣ୍ଣଘଟେ ପକ୍ଖିତ୍ତସୀହୱସା ୱିୟ ଚ ଗହିତାକାରେନେୱ ତିଟ୍ଠତି। ତେନେୱ ନଂ ଭଗୱା ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି – ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଗତିମନ୍ତାନଂ ୟଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ , ସତିମନ୍ତାନଂ, ଧିତିମନ୍ତାନଂ, ବହୁସ୍ସୁତାନଂ, ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ୟଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧.୨୧୯-୨୨୩)।

ନ ହି ସକ୍କା ୟାୟ ୱା ତାୟ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତିକାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଚତୁପଟିସମ୍ଭିଦାପଭେଦସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣିତୁଂ। ମହାପଞ୍ଞେନ ପନ ସକ୍କାତି ମହାପଞ୍ଞତାୟ ମହାକୋଟ୍ଠିତତ୍ଥେରୋ ଅଧିଗମପରିପୁଚ୍ଛାସୱନପୁବ୍ବୟୋଗାନଂ ୱସେନ ଅନନ୍ତନୟୁସ୍ସଦଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାପଭେଦଂ ପତ୍ତୋ। ତେନେୱ ନଂ ଭଗୱା ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି – ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତାନଂ ୟଦିଦଂ ମହାକୋଟ୍ଠିତୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧.୨୧୮)।

ଇତି ଥେରୋ ମହାପଞ୍ଞତାୟ ପଞ୍ହଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତୁମ୍ପି ନିଚ୍ଛେତୁମ୍ପୀତି ଉଭୟମ୍ପି ସକ୍କୋତି। ସୋ ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୟମେୱ ସବ୍ବପଞ୍ହେ ସମୁଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସୟଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତୋ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା, ‘‘ସୋଭନା ୱତ ଅୟଂ ଧମ୍ମଦେସନା, ଜେଟ୍ଠଭାତିକେନ ନଂ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିସ୍ସାମି, ତତୋ ଅୟଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ଏକମତିୟା ଏକଜ୍ଝାସୟେନ ଚ ଠପିତା ଅତିଗରୁକା ଭୱିସ୍ସତି ପାସାଣଚ୍ଛତ୍ତସଦିସା, ଚତୁରୋଘନିତ୍ଥରଣତ୍ଥିକାନଂ ତିତ୍ଥେ ଠପିତନାୱା ୱିୟ, ମଗ୍ଗଗମନତ୍ଥିକାନଂ ସହସ୍ସୟୁତ୍ତଆଜଞ୍ଞରଥୋ ୱିୟ ବହୁପକାରା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନତ୍ଥଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ତାସୁ ଇଧ ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା ଅଧିପ୍ପେତା’’ତି।

ନପ୍ପଜାନାତୀତି ଏତ୍ଥ ୟସ୍ମା ନପ୍ପଜାନାତି, ତସ୍ମା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ନପ୍ପଜାନାତୀତି ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଏତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନତ୍ଥୀତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ୟାଥାୱସରସଲକ୍ଖଣତୋ ନ ପଜାନାତି। ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋତି ଇତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦେତୀତି

ପଓତ୍ତିଦୁକ୍ଖପଭାୱିକା ତଣ୍ହା ସମୁଦୟସଚ୍ଚନ୍ତି ଯାଥାୱସରସଲକ୍ଖଣତୋ ନ ପଜାନାତି। ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ ଚ ଇଦଂ ନାମ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚନ୍ତି ଯାଥାୱସରସଲକ୍ଖଣତୋ ନ ପଜାନାତି। ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ଅୟଂ ପଟିପଦା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଯାଥାୱସରସଲକ୍ଖଣତୋ ନ ପଜାନାତୀତି। ଅନନ୍ତରୱାରେପି ଇମିନାୱ ନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଙ୍ଖେପତୋ ପନେତ୍ଥ ଚତୁସଚ୍ଚକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଥିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅୟଞ୍ହି ଆଚରିୟସନ୍ତିକେ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସୱନତୋ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଠପେତ୍ୱା ତଣ୍ହଂ ତେଭୂମକା ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ତଣ୍ହା ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ପରିଜାନନ୍ତୋ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ପଜହନ୍ତୋ ନିରୋଧପାପନୋ ମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚନ୍ତି ଏୱଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଭିନିୱିସତି। ତତ୍ଥ ପୁରିମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ୱଟ୍ଟଂ, ପଚ୍ଛିମାନି ୱିୱଟ୍ଟଂ, ୱଟ୍ଟେ ଅଭିନିୱେସୋ ହୋତି, ନୋ ୱିୱଟ୍ଟେ, ତସ୍ମା ଅୟଂ ଅଭିନିୱିସମାନୋ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚେ ଅଭିନିୱିସତି।

ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ନାମ ରୂପାଦୟୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାତି ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନ ଓତରିତ୍ୱା, ''ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାୟ ରୂପଂ ରୂପ''ନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ତଦାରମ୍ମଣା ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ସଙ୍ଖାରା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମନ୍ତି ଏୱଂ ଯମକତାଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିୟ ''ଦ୍ୱେୱ ଇମେ ଧମ୍ମା ନାମରୂପ''ନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତି। ତଂ ପନେତଂ ନ ଅହେତୁକଂ ସହେତୁକଂ ସପ୍ପଚ୍ଚୟଂ, କୋ ଚସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଅୱିଜ୍ଜାଦୟୋ ଧମ୍ମାତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୟେ ଚେୱ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମେ ଚ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ''ସବ୍ବେପି ଧମ୍ମା ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚା''ତି ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତି, ତତୋ ଉଦୟୱୟପ୍ପଟିପୀଳନାକାରେନ ଦୁକ୍ଖା, ଅୱସୱତ୍ତନାକାରେନ ଅନତ୍ତାତି ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାପଟିପାଟିୟା ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗଂ ପାପୁଣାତି।

ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଏକପଟିୱେଧେନ ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ଏକାଭିସମୟେନ ଅଭିସମେତି। ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଞ୍ଞାପଟିୱେଧେନ ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ସମୁଦୟଂ ପହାନପଟିୱେଧେନ, ନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକିରିୟାପଟିୱେଧେନ, ମଗ୍ଗଂ ଭାୱନାପଟିୱେଧେନ ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଞ୍ଞାଭିସମୟେନ ଅଭିସମେତି, ସମୁଦୟଂ ପହାନାଭିସମୟେନ, ନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକିରିୟାଭିସମୟେନ, ମଗ୍ଗଂ ଭାୱନାଭିସମୟେନ ଅଭିସମେତି। ସୋ ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି କିଚ୍ଚତୋ ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ନିରୋଧଂ ଆରମ୍ମଣତୋ। ତସ୍ମିଞ୍ଚସ୍ସ ଖଣେ ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଜାନାମି, ସମୁଦୟଂ ପଜହାମି, ନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକରୋମି, ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେମୀତି ଆଭୋଗସମନ୍ନାହାରମନସିକାରପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନତ୍ଥି। ଏତସ୍ସ ପନ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱ ମଗ୍ଗୋ ତୀସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ପରିଞ୍ଞାଦିକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତୋୱ ନିରୋଧଂ ଆରମ୍ମଣତୋ ପଟିୱିଜ୍ଝତୀତି।

ତସ୍ମା ପଞ୍ଞୱାତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଏତ୍ଥ ହେଟ୍ଠିମକୋଟିୟା ସୋତାପନ୍ନୋ, ଉପରିମକୋଟିୟା ଖୀଣାସୱୋ ପଞ୍ଞୱାତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଯୋ ପନ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ପାଳିତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅନୁସନ୍ଧିତୋ ଚ ପୁବ୍ବାପରତୋ ଚ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠୁପରିୟଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଚରତି, ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାନତ୍ତୱସେନ ପରିଗ୍ଗହମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି, ଅୟଂ ପଞ୍ଞୱା ନାମ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ନାମାତି? ୱିଞ୍ଞାଣଚରିତୋ ନାମେସ, ପଞ୍ଞୱାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଅଥ ଯୋ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାପଟିପାଟିୟା ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅଜ୍ଜ ଅଜ୍ଜେୱ ଅରହତ୍ତନ୍ତି ଚରତି, ଅୟଂ ପଞ୍ଞୱା ନାମ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ନାମାତି? ଭଜାପିୟମାନୋ ପଞ୍ଞୱାପକ୍ଖଂ ଭଜତି। ସୁତ୍ତେ ପନ ପଟିୱେଧୋୱ କଥିତୋ।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ଯେନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଏସ ପଞ୍ଞୱା ନାମ ଜାତୋ, ତସ୍ସ ଆଗମନୱିପସ୍ସନା ୱିଞ୍ଞାଣଂ କମ୍ମକାରକଚିତ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ସୁଖନ୍ତିପି ୱିଜାନାତୀତି ସୁଖୱେଦନମ୍ପି ୱିଜାନାତି। ଉପରିପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଇମିନା ଥେରୋ ''ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀତି ପଜାନାତୀ''ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୧୧୩; ଦୀ। ନି। ୨।୩୮୦) ନୟେନ ଆଗତୱେଦନାୱସେନ ଅରୂପକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେସି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସଂସଟ୍ଠାତି ଏକୁପ୍ପାଦାଦିଲକ୍ଖଣେନ ସଂଯୋଗଟ୍ଠେନ ସଂସଟ୍ଠା, ଉଦାହୁ ୱିସଂସଟ୍ଠାତି ପୁଚ୍ଛତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଥେରୋ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନାୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ଭୂମନ୍ତରଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସମୟଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ୱିୟ ପୁଚ୍ଛତୀତି ନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ପନ ମଗ୍ଗୱିଞ୍ଞାଣେନ, ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ ଚ ୱିପସ୍ସନାୱିଞ୍ଞାଣେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଟ୍ଠଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଥେରୋପିସ୍ସ ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ସଂସଟ୍ଠାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନ ଚ ଲବ୍ଭା ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ଇମେସଂ ଲୋକିୟମଗ୍ଗକ୍ଖଣେପି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗକ୍ଖଣେପି ଏକତୋ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ। ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱାତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ୱିନିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା, ଆରମ୍ମଣତୋ ୱା ୱତ୍ଥୁତୋ ୱା ଉପ୍ପାଦତୋ ୱା ନିରୋଧତୋ ୱା ନାନାକରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେସଂ ତେସଂ ପନ ଧମ୍ମାନଂ ୱିସୟୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଲୋକିୟଧମ୍ମଂ ପତ୍ୱା ହି ଚିତ୍ତଂ ଜେଟ୍ଠକଂ ହୋତି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ, ଲୋକୁତ୍ତରଂ ପତ୍ୱା ପଞ୍ଞା।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋପି ହି ଲୋକିୟଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, ‘‘ଭିକ୍ଖୁ, ତ୍ୱଂ କତମଂ ପଞ୍ଞଂ ଅଧିଗତୋ, କିଂ ପଠମମଗ୍ଗପଞ୍ଞଂ, ଉଦାହୁ ଦୁତିୟ ତତିୟ ଚତୁତ୍ଥ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ନ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛତି। କିଂ ଫସ୍ସୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, କିଂ ୱେଦନୋ, କିଂ ସଞ୍ଞୋ, କିଂ ଚେତନୋତି ନ ଚ ପୁଚ୍ଛତି, ଚିତ୍ତୱସେନ ପନ, ‘‘କିଞ୍ଚିତ୍ତୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୂ’’ତି (ପାରା। ୧୩୫) ପୁଚ୍ଛତି। କୁସଲାକୁସଲଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୋପି ‘‘ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା, ମନୋସେଟ୍ଠା ମନୋମୟା’’ତି (ଧ। ପ। ୧, ୨) ଚ, ‘‘କତମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା? ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ କାମାୱଚରଂ କୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୧) ଚ ଏୱଂ ଚିତ୍ତୱସେନେୱ ପଞ୍ଞାପେତି। ଲୋକୁତ୍ତରଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପନ କିଂ ଫସ୍ସୋ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ, କିଂ ୱେଦନୋ, କିଂ ସଞ୍ଞୋ, କିଂ ଚେତନୋତି ନ ପୁଚ୍ଛତି। କତମା ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଞା ଅଧିଗତା, କିଂ ପଠମମଗ୍ଗପଞ୍ଞା, ଉଦାହୁ ଦୁତିୟତତିୟଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗପଞ୍ଞାତି ଏୱଂ ପଞ୍ଞାୱସେନେୱ ପୁଚ୍ଛତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୟୁତ୍ତେପି ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେସୁ ଏତ୍ଥ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେସୁ ଏତ୍ଥ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ଏତ୍ଥ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ଝାନେସୁ ଏତ୍ଥ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ଅରିୟସଚ୍ଚେସୁ ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୫।୪୭୮)। ଏୱଂ ସତ୍ତିସୟସ୍ମିଂଯେୱ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରା ଧମ୍ମା କଥିତା।

ୟଥା ହି ଚତ୍ତାରୋ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତା ରାଜାତି ରାଜପଞ୍ଚମେସୁ ସହାୟେସୁ ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମାତି ୱୀଥିଂ ଓତିଣ୍ଣେସୁ ଏକସ୍ସ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଗେହଂ ଗତକାଲେ ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି, ଗେହସାମିକୋୱ, ‘‘ଇମେସଂ ଖାଦନୀୟଂ ଭୋଜନୀୟଂ ଦେଥ, ଗନ୍ଧମାଲାଲଙ୍କାରାଦୀନି ଦେଥା’’ତି ଗେହେ ୱିଚାରେତି। ଦୁତିୟସ୍ସ ତତିୟସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ଗେହଂ ଗତକାଲେ ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି, ଗେହସାମିକୋୱ, ‘‘ଇମେସଂ ଖାଦନୀୟଂ ଭୋଜନୀୟଂ ଦେଥ, ଗନ୍ଧମାଲାଲଙ୍କାରାଦୀନି ଦେଥା’’ତି ଗେହେ ୱିଚାରେତି। ଅଥ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ରଞ୍ଞୋ ଗେହଂ ଗତକାଲେ କିଞ୍ଚାପି ରାଜା ସବ୍ବତ୍ଥ ଇସ୍ସରୋୱ, ଇମସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ଅତ୍ତନୋ ଗେହେଯେୱ, ‘‘ଇମେସଂ ଖାଦନୀୟଂ ଭୋଜନୀୟଂ ଦେଥ, ଗନ୍ଧମାଲାଲଙ୍କାରାଦୀନି ଦେଥା’’ତି ୱିଚାରେତି। ଏୱମେୱଂ ଖୋ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଚମକେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ତେସୁ ସହାୟେସୁ ଏକତୋ ୱୀଥିଂ ଓତରନ୍ତେସୁ ୱିୟ ଏକାରମ୍ମଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେସୁପି ୟଥା ପଠମସ୍ସ ଗେହେ ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି, ଗେହସାମିକୋୱ ୱିଚାରେତି, ଏୱଂ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗାନି ପତ୍ୱା ଅଧିମୋକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟମେୱ ଜେଟ୍ଠକଂ ହୋତି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ, ସେସାନି ତଦନ୍ୱୟାନି ହୋନ୍ତି। ୟଥା ଦୁତିୟସ୍ସ ଗେହେ ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି, ଗେହସାମିକୋୱ ୱିଚାରେତି, ଏୱଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନି ପତ୍ୱା ପଗ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣଂ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟମେୱ ଜେଟ୍ଠକଂ ହୋତି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ, ସେସାନି ତଦନ୍ୱୟାନି ହୋନ୍ତି। ୟଥା ତତିୟସ୍ସ ଗେହେ ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି, ଗେହସାମିକୋୱ ୱିଚାରେତି, ଏୱଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନି ପତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟମେୱ ଜେଟ୍ଠକଂ ହୋତି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ, ସେସାନି ତଦନ୍ୱୟାନି ହୋନ୍ତି। ୟଥା ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ଗେହେ ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି, ଗେହସାମିକୋୱ ୱିଚାରେତି, ଏୱଂ ଝାନୱିମୋକ୍ଖେ ପତ୍ୱା ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟମେୱ ଜେଟ୍ଠକଂ ହୋତି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ, ସେସାନି ତଦନ୍ୱୟାନି ହୋନ୍ତି। ସବ୍ବପଚ୍ଛା ରଞ୍ଞୋ ଗେହଂ ଗତକାଲେ ପନ ୟଥା ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି, ରାଜାୱ ଗେହେ ୱିଚାରେତି, ଏୱମେୱ ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ପତ୍ୱା ପଜାନନଲକ୍ଖଣଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟମେୱ ଜେଟ୍ଠକଂ ହୋତି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ, ସେସାନି ତଦନ୍ୱୟାନି ହୋନ୍ତି।

ଇତି ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗେ ଠପିତୋ ମହାକୋଟ୍ଠିକତ୍ଥେରୋ ଲୋକିୟଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଂ ଜେଟ୍ଠକଂ ଚିତ୍ତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ କତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି; ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଞ୍ଞଂ ଜେଟ୍ଠକଂ ପଞ୍ଞଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ କତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି। ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ତଥେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୀତି।

ୟଂ ହାୱୁସୋ, ପଜାନାତୀତି ୟଂ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମମିଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା ପଜାନାତି। ତଂ ୱିଜାନାତୀତି ମଗ୍ଗୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ତଥେୱ ତଂ ୱିଜାନାତି। ୟଂ ୱିଜାନାତୀତି ୟଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱିପସ୍ସନାୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଜାନାତି। ତଂ ପଜାନାତୀତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାପି ତଥେୱ ତଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ମା ଇମେ ଧମ୍ମାତି ତେନ କାରଣେନ ଇମେ ଧମ୍ମା। ସଂସଟ୍ଠାତି ଏକୁପ୍ପାଦଏକନିରୋଧଏକୱତ୍ଥୁକଏକାରମ୍ମଣତାୟ ସଂସଟ୍ଠା।

ପଞ୍ଞା ଭାୱେତବ୍ବାତି ଇଦଂ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ପନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଭାୱେତବ୍ବମେୱ ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ଇଦଂ ୱିପସ୍ସନାୱିଞ୍ଞାଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପନ ପଞ୍ଞା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପରିଜାନିତବ୍ବାୱ ହୋତି।

୪୫୦।ୱେଦନା ୱେଦନାତି ଇଦଂ କସ୍ମା ପୁଚ୍ଛତି? ୱେଦନାଲକ୍ଖଣଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ତେଭୂମିକସମ୍ମସନଚାରୱେଦନାୱ ଅଧିପ୍ପେତାତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବା। ସୁଖମ୍ପି ୱେଦେତୀତି ସୁଖଂ ଆରମ୍ମଣଂ ୱେଦେତି ଅନୁଭୱତି। ପରତୋ ପଦଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ‘‘ରୂପଞ୍ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତଂ ଦୁକ୍ଖାୱକ୍କନ୍ତଂ ଅନୱକ୍କନ୍ତଂ ସୁଖେନ, ନୟିଦଂ ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ। ୟସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାଲି, ରୂପଂ

ସୁଖଂ ସୁଖାନୁପତିତଂ ସୁଖାଓକ୍କନ୍ତଂ ଅନଓକ୍କନ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖେନ, ତସ୍ମା ସତ୍ତା ରୂପସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜନ୍ତି, ସାରାଗା ସଂଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ସଂଯୋଗା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି। ୱେଦନା ଚ ହିଦଂ... ସଞ୍ଞା... ସଙ୍ଖାରା... ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ହିଦଂ, ମହାଲି, ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖଂ ଅଭୱିସ୍ସ...ପେ... ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୩।୬୦) ଇମିନା ହି ମହାଲିସୁତ୍ତପରିୟାଯେନ ଇଧ ଆରମ୍ମଣଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖନ୍ତି କଥିତଂ। ଅପିଚ ପୁରିମଂ ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଅପରା ସୁଖା ୱେଦନା ୱେଦେତି; ପୁରିମଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଅପରା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ୱେଦେତି; ପୁରିମଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଅପରା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ୱେଦେତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱେଦନାଯେୱ ହି ୱେଦେତି, ନ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ୱେଦିତା ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତମେତଂ।

ସଞ୍ଜାନାତୀତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ସବ୍ବସଞ୍ଞାଯ ଲକ୍ଖଣଂ। କିଂ ସବ୍ବତ୍ଥକସଞ୍ଞାଯାତି? ସବ୍ବସଞ୍ଞାଯ ଲକ୍ଖଣନ୍ତିପି ସବ୍ବତ୍ଥକସଞ୍ଞାଯ ଲକ୍ଖଣନ୍ତିପି ଏକମେୱେତଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ତେଭୂମିକସମ୍ମସନଚାରସଞ୍ଞାୱ ଅଧିପ୍ପେତାତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବା। ନୀଲକମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତୀତି ନୀଲପୁପ୍ଫେ ୱା ୱତ୍ଥେ ୱା ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଉପଚାରଂ ୱା ଅପ୍ପନଂ ୱା ପାପେନ୍ତୋ ସଞ୍ଜାନାତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଅତ୍ଥେ ପରିକମ୍ମସଞ୍ଞାପି ଉପଚାରସଞ୍ଞାପି ଅପ୍ପନାସଞ୍ଞାପି ୱଟ୍ଟତି। ନୀଲେ ନୀଲନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞାପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ପୀତକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଯା ଚାୱୁସୋ, ୱେଦନାତି ଏତ୍ଥ ୱେଦନା, ସଞ୍ଞା, ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଇମାନି ତୀଣି ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଞା କସ୍ମା ନ ଗହିତାତି? ଅସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକତ୍ତା। ପଞ୍ଞାଯ ହି ଗହିତାଯ ପଞ୍ଞାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ ୱେଦନାଦଯୋ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ନୋ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା। ତଂ ପନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇମେସୁ ଗହିତେସୁ ପଞ୍ଞାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ଚ ଅନ୍ତମସୋ ଦ୍ୱେ ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣଧମ୍ମାପି ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଯଥା ହି ତଯୋ ପୁରିସା ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତନ୍ତି ୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ଚତୁତ୍ଥୋ ରତନାୱୁତସୁତ୍ତନ୍ତି। ତେସୁ ପୁରିମା ତଯୋ ତକ୍କଗତମ୍ପି ପଚ୍ଛିୱଚ୍ଛକାଦିଗତମ୍ପି ଯଂକିଞ୍ଚି ବହୁଂ ସୁତ୍ତଂ ଲଭନ୍ତି ଅନ୍ତମସୋ ମକ୍କଟକସୁତ୍ତମ୍ପି। ରତନାୱୁତସୁତ୍ତଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ମନ୍ଦଂ ଲଭତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ହେଟ୍ଠତୋ ୱା ପଞ୍ଞା ୱିଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଯୋଗଂ ଲଭାପିତା ୱିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତାୱ ଇଧ ନ ଗହିତାତି ୱଦନ୍ତି। ଯଂ ହାୱୁସୋ, ୱେଦେତୀତି ଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ ୱେଦନା ୱେଦେତି, ସଞ୍ଞାପି ତଦେୱ ସଞ୍ଜାନାତି। ଯଂ ସଞ୍ଜାନାତୀତି ଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାନାତି, ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ତଦେୱ ୱିଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ସଞ୍ଜାନାତି ୱିଜାନାତି ପଜାନାତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତମେୱ ୱିସେସୋ। ଜାନାତୀତି ପଦଂ ପନ ଅୱିସେସୋ। ତସ୍ସାପି ଜାନନଟ୍ଠେ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଞ୍ଞା ହି ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣଂ ସଞ୍ଜାନନମତ୍ତମେୱ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧଂ ପାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣଞ୍ଚେୱ ସଞ୍ଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧଞ୍ଚ ପାପେତି, ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ପନ ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱଂ ପାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ପଞ୍ଞା ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧମ୍ପି ପାପେତି, ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱଂ ପାପେତୁମ୍ପି ସକ୍କୋତି।

ଯଥା ହି ହେରଞ୍ଞିକଫଲକେ କହାପଣରାସିମ୍ହି କତେ ଅଜାତବୁଦ୍ଧି ଦାରକୋ ଗାମିକପୁରିସୋ ମହାହେରଞ୍ଞିକୋତି ତୀସୁ ଜନେସୁ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଠିତେସୁ ଅଜାତବୁଦ୍ଧି ଦାରକୋ କହାପଣାନଂ ଚିତ୍ତୱିଚିତ୍ତଚତୁରସ୍ସମଣ୍ଡଲଭାୱମେୱ ଜାନାତି, ଇଦଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଂ ରତନସମ୍ମତନ୍ତି ନ ଜାନାତି। ଗାମିକପୁରିସୋ ଚିତ୍ତାଦିଭାୱଞ୍ଚେୱ ଜାନାତି, ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗରତନସମ୍ମତଭାୱଞ୍ଚ। ''ଅଯଂ କୂଟୋ ଅଯଂ ଛେକୋ ଅଯଂ କରଟୋ ଅଯଂ ସଣ୍ହୋ''ତି ପନ ନ ଜାନାତି। ମହାହେରଞ୍ଞିକୋ ଚିତ୍ତାଦିଭାୱମ୍ପି ରତନସମ୍ମତଭାୱମ୍ପି କୂଟାଦିଭାୱମ୍ପି ଜାନାତି, ଜାନନ୍ତୋ ଚ ପନ ନଂ ରୂପଂ ଦିସ୍ୱାପି ଜାନାତି, ଆକୋଟିତସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାପି, ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱାପି, ରସଂ ସାଯିତ୍ୱାପି, ହତ୍ଥେନ ଗରୁକଲହୁକଭାୱଂ ଉପଧାରେତ୍ୱାପି ଅସୁକଗାମେ କତୋତିପି ଜାନାତି, ଅସୁକନିଗମେ ଅସୁକନଗରେ ଅସୁକପବ୍ବତଚ୍ଛାଯାଯ ଅସୁକନଦୀତୀରେ କତୋତିପି, ଅସୁକାଚରିଯେନ କତୋତିପି ଜାନାତି। ଏୱମେୱଂ ସଞ୍ଞା ଅଜାତବୁଦ୍ଧିଦାରକସ୍ସ କହାପଣଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣମତ୍ତମେୱ ସଞ୍ଜାନାତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଗାମିକପୁରିସସ୍ସ କହାପଣଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧମ୍ପି ପାପେତି। ପଞ୍ଞା ମହାହେରଞ୍ଞିକସ୍ସ କହାପଣଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧମ୍ପି ପାପେତି, ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱମ୍ପି ପାପେତି। ସୋ ପନ ନେସଂ ୱିସେସୋ ଦୁପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝୋ।

ତେନାହ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ – ''ଦୁକ୍କରଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା କତନ୍ତି। କିଂ, ଭନ୍ତେ, ନାଗସେନ ଭଗୱତା ଦୁକ୍କରଂ କତନ୍ତି? ଦୁକ୍କରଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା କତଂ, ଇମେସଂ ଅରୂପୀନଂ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକାରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତମାନାନଂ ୱୱତ୍ଥାନଂ ଅକ୍ଖାତଂ, ଅଯଂ ଫସ୍ସୋ, ଅଯଂ ୱେଦନା, ଅଯଂ ସଞ୍ଞା, ଅଯଂ ଚେତନା, ଇଦଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି (ମି। ପ। ୨।୭।୧୬)। ଯଥା ହି ତିଲତେଲଂ, ସାସପତେଲଂ, ମଧୁକତେଲଂ, ଏରଣ୍ଡକତେଲଂ, ୱସାତେଲନ୍ତି ଇମାନି ପଞ୍ଚ ତେଲାନି ଏକଚାଟିଯଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦିୱସଂ ଯମକମନ୍ଥେହି ମନ୍ଥେତ୍ୱା ତତୋ ଇଦଂ ତିଲତେଲଂ, ଇଦଂ ସାସପତେଲନ୍ତି

ଏକେକସ୍ସ ପାଟିଯେକ୍କଂ ଉଦ୍ଧରଣଂ ନାମ ଦୁକ୍କରଂ, ଇଦଂ ତତୋ ଦୁକ୍କରତରଂ। ଭଗଵା ପନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧତ୍ତା ଧମ୍ମିସ୍ସରୋ ଧମ୍ମରାଜା ଇମେସଂ ଅରୂପୀନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକାରମ୍ମଣେ ପଵତ୍ତମାନାନଂ ଵଵତ୍ଥାନଂ ଅକ୍ଖାସି। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମହାନଦୀନଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ପଵିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ, ‘‘ଇଦଂ ଗଙ୍ଗାଯ ଉଦକଂ, ଇଦଂ ଯମୁନାଯା’’ତି ଏଵଂ ପାଟିଯେକ୍କଂ ଉଦକୌଦ୍ଧରଣେନାପି ଅଯମତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

୪୫୧ ।ନିସ୍ସଟ୍ଠେନାତି ନିସ୍ସଟେନ ପରିଚ୍ଚତ୍ତେନ ଵା। ତତ୍ଥ ନିସ୍ସଟେନାତି ଅତ୍ଥେ ସତି ପଞ୍ଚହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହୀତି ନିସ୍ସକ୍କଵଚନଂ। ପରିଚ୍ଚତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥେ ସତି କରଣଵଚନଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ପଞ୍ଚହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ନିସ୍ସରିତ୍ଵା ମନୋଦ୍ଵାରେ ପଵତ୍ତେନ ପଞ୍ଚହି ଵା ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ତସ୍ସ ଵତ୍ଥୁଭାଵଂ ଅନୁପଗମନତାଯ ପରିଚ୍ଚତ୍ତେନାତି। ପରିସୁଦ୍ଧେନାତି ନିରୁପକ୍କିଲେସେନ। ମନୋଵିଞ୍ଞାଣେନାତି ରୂପାଵଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତେନ। କିଂ ନେଯ୍ଯନ୍ତି କିଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ‘‘ଯଂକିଞ୍ଚି ନେଯ୍ଯଂ ନାମ ଅତ୍ଥି ଧମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମହାନି। ୬୯) ହି ଜାନିତବ୍ବଂ ନେଯ୍ଯନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ନେଯ୍ଯନ୍ତି କଥଂ ରୂପାଵଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତେନ ଅରୂପାଵଚରସମାପତ୍ତି ନେଯ୍ଯାତି? ରୂପାଵଚରଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ଠିତେନ ଅରୂପାଵଚରସମାପତ୍ତିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ହି ସା ଇଜ୍ଝତି। ତସ୍ମା ‘‘ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ନେଯ୍ଯ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଅଥ ନେଵସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ କସ୍ମା ନ ଵୁତ୍ତନ୍ତି? ପାଟିଯେକ୍କଂ ଅଭିନିଵେସାଭାଵତୋ। ତତ୍ଥ ହି କଲାପତୋ ନଯତୋ ସମ୍ମସନଂ ଲବ୍ଭତି, ଧମ୍ମସେନାପତିସଦିସସ୍ସାପି ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିଯେକ୍କଂ ଅଭିନିଵେସୋ ନ ଜାଯତି। ତସ୍ମା ଥେରୋପି, ‘‘ଏଵଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ଵା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ଵା ପଟିଵେନ୍ତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୯୪) କଲାପତୋ ନଯତୋ ସମ୍ମସିତ୍ଵା ଵିପସ୍ସନ୍ତୋସୀତି। ଭଗଵା ପନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ହତ୍ଥଗତତ୍ତା ନେଵସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯମ୍ପି ପରୋପଞ୍ଞାସ ଧମ୍ମେ ପାଟିଯେକ୍କଂ ଅଂଗୁଦ୍ଧାରେନେଵ ଉଦ୍ଧରିତ୍ଵା, ‘‘ଯାଵତା ସଞ୍ଞାସମାପତ୍ତିଯୋ, ତାଵତା ଅଞ୍ଞାପଟିଵେଧୋ’’ତି ଆହ।

ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ପଜାନାତୀତି ଦସ୍ସନପରିଣାଯକଟ୍ଠେନ ଚକ୍ଖୁଭୂତାଯ ପଞ୍ଞାଯ ପଜାନାତି। ତତ୍ଥ ଦ୍ଵେ ପଞ୍ଞା ସମାଧିପଞ୍ଞା ଵିପସ୍ସନାପଞ୍ଞା ଚ। ସମାଧିପଞ୍ଞାଯ କିଚ୍ଚତୋ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଚ ପଜାନାତି। ଵିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ଲକ୍ଖଣପଟିଵେଧେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ଜାନନଂ କଥିତଂ। କିମତ୍ଥିଯାତି କୋ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଞ୍ଞତ୍ଥାତିଆଦୀସୁ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ଯେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଜାନାତୀତି ଅଭିଞ୍ଞତ୍ଥା। ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯେ ଧମ୍ମେ ପରିଜାନାତୀତି ପରିଞ୍ଞତ୍ଥା। ପହାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ପଜହତୀତି ପହାନତ୍ଥା। ସା ପନେସା ଲୋକିଯାପି ଅଭିଞ୍ଞତ୍ଥା ଚ ପରିଞ୍ଞତ୍ଥା ଚ ଵିକ୍ଖମ୍ଭନତୋ ପହାନତ୍ଥା। ଲୋକୁତ୍ତରାପି ଅଭିଞ୍ଞତ୍ଥା ଚ ପରିଞ୍ଞତ୍ଥା ଚ ସମୁଚ୍ଛେଦତୋ ପହାନତ୍ଥା। ତତ୍ଥ ଲୋକିଯା କିଚ୍ଚତୋ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଚ ପଜାନାତି, ଲୋକୁତ୍ତରା ଅସମ୍ମୋହତୋ।

୪୫୨ ।ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଉପ୍ପାଦାଯାତି ଵିପସ୍ସନାସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଚ ମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଚ। ପରତୋ ଚ ଘୋସୋତି ସପ୍ପାଯଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ। ଯୋନିସୋ ଚ ମନସିକାରୋତି ଅତ୍ତନୋ ଉପାଯମନସିକାରୋ। ତତ୍ଥ ସାଵକେସୁ ଅପି ଧମ୍ମସେନାପତିନୋ ଦ୍ଵେ ପଚ୍ଚଯା ଲଦ୍ଧୁଂ ଵଟ୍ଟନ୍ତିଯେଵ। ଥେରୋ ହି କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଏକଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ଯଂ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ଵାପି ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି କିଲେସଂ ପଜହିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ‘‘ଯେ ଧମ୍ମା ହେତୁପ୍ପଭଵା’’ତି (ମହାଵ। ୬୦) ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରତୋ ଇମଂ ଗାଥଂ ସୁତ୍ଵାଵସ୍ସ ପଟିଵେଧୋ ଜାତୋ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ପରତୋଘୋସକମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ଯୋନିସୋମନସିକାରସ୍ମିଂଯେଵ ଠତ୍ଵା ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞ୍ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି।

ଅନୁଗ୍ଗହିତାତି ଲଦ୍ଧୂପକାରା। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ଫଲକ୍ଖଣେ ନିବ୍ବତ୍ତା ଚେତୋଵିମୁତ୍ତି ଫଲଂ ଅସ୍ସାତି ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଫଲା। ତଦେଵ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ଫଲଂ ଆନିସଂସୋ ଅସ୍ସାତି ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଫଲାନିସଂସା। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚତୁତ୍ଥଫଲପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତି ନାମ, ଅଵସେସା ଧମ୍ମା ଚେତୋଵିମୁତ୍ତୀତି ଵେଦିତବ୍ବା। ସୀଲାନୁଗ୍ଗହିତାତିଆଦୀସୁ ସୀଲନ୍ତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ। ସୁତନ୍ତି ସପ୍ପାଯଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ। ସାକଚ୍ଛାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଖଲନପକ୍ଖଲନଚ୍ଛେଦନକଥା। ସମଥୋତି ଵିପସ୍ସନାପାଦିକା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ। ଵିପସ୍ସନାତି ସତ୍ତଵିଧା ଅନୁପସ୍ସନା। ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଞ୍ହି ପୂରେନ୍ତସ୍ସ, ସପ୍ପାଯଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ, କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଖଲନପକ୍ଖଲନଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ, ଵିପସ୍ସନାପାଦିକାସୁ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତୀସୁ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ, ସତ୍ତଵିଧଂ ଅନୁପସ୍ସନଂ ଭାଵେନ୍ତସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଵା ଫଲଂ ଦେତି।

ଯଥା ହି ମଧୁରଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ଅମ୍ବପୋତକସ୍ସ ସମନ୍ତା ଉଦକକୋଟ୍ଟକଂ ଥିରଂ କତ୍ଵା ବନ୍ଧତି। ଘଟଂ ଗହେତ୍ଵା କାଲେନ କାଲଂ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚତି। ଉଦକସ୍ସ ଅନିକ୍ଖମନତ୍ଥଂ ମରିଯାଦଂ ଥିରଂ କରୋତି। ଯା ହୋତି ସମୀପେ ଵଲ୍ଲି ଵା ସୁକ୍ଖଦଣ୍ଡକୋ ଵା କିପିଲ୍ଲିକପୁଟୋ ଵା ମକ୍କଟକଜାଲଂ ଵା, ତଂ ଅପନେତି। ଖଣିତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ଵା କାଲେନ କାଲଂ ମୂଲାନି ପରିଖଣତି। ଏଵମସ୍ସ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଇମାନି ପଞ୍ଚ କାରଣାନି କରୋତୋ ସୋ ଅମ୍ବୋ ଵଡ୍ଢିତ୍ଵା ଫଲଂ ଦେତି। ଏଵଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ କୋଟ୍ଟକବନ୍ଧନଂ ଵିଯ ହି ସୀଲଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, କାଲେନ କାଲଂ ଉଦକସିଞ୍ଚନଂ ଵିଯ ଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ, ମରିଯାଦାଯ ଥିରଭାଵକରଣଂ ଵିଯ ସମଥୋ, ସମୀପେ ଵଲ୍ଲିଆଦୀନଂ ହରଣଂ ଵିଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଖଲନପକ୍ଖଲନଚ୍ଛେଦନଂ, କାଲେନ କାଲଂ ଖଣିତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ଵା ମୂଲଖଣନଂ ଵିଯ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଅନୁପସ୍ସନାନଂ ଭାଵନା। ତେହି ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ଅନୁଗ୍ଗହିତସ୍ସ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖସ୍ସ ମଧୁରଫଲଦାନକାଲୋ ଵିଯ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ଅନୁଗ୍ଗହିତାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଅରହତ୍ତଫଲଦାନଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

୪୫୩।କତିପନାୱୁସୋ, ଭୱାତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ମୂଲମେୱ ଗତୋ ଅନୁସନ୍ଧି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଯେହି ଭୱେହି ନ ଉଗ୍ଘାତି, ତେ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ କାମଭୱୋତି କାମଭୱୂପଗଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମାଭିନିବ୍ବତ୍ତା ଉପାଦିନ୍ନକ୍ଖନ୍ଧାପୀତି ଉଭୟମେକତୋ କତ୍ୱା କାମଭୱୋତି ଆହ। ରୂପାରୂପଭୱେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଆୟତିନ୍ତି ଅନାଗତେ। ପୁନବ୍ଭୱସ୍ସ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତୀତି ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି। ଇଧ ୱଟ୍ଟଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ତତ୍ରାତତ୍ରାଭିନନ୍ଦନାତି ରୂପାଭିନନ୍ଦନା ସଦ୍ଦାଭିନନ୍ଦନାତି ଏୱଂ ତହିଂ ତହିଂ ଅଭିନନ୍ଦନା, କରଣୱଚନେ ଚେତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ। ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦନାୟ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ତାୱତା ହି ଗମନଂ ହୋତି, ଆଗମନଂ ହୋତି, ଗମନାଗମନଂ ହୋତି, ୱଟ୍ଟଂ ୱତ୍ତତୀତି ୱଟ୍ଟଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ଇଦାନି ୱିୱଟ୍ଟଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ''କଥଂ ପନାୱୁସୋ''ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗାତି ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଖୟନିରୋଧେନ। ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜାୟ ଉପ୍ପାଦେନ। କିଂ ଅୱିଜ୍ଜା ପୁବ୍ବେ ନିରୁଦ୍ଧା, ଅଥ ୱିଜ୍ଜା ପୁବ୍ବେ ଉପ୍ପନ୍ନାତି? ଉଭୟମେତଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ପଦୀପୁଜ୍ଜଲନେନ ଅନ୍ଧକାରୱିଗମୋ ୱିୟ ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦେନ ଅୱିଜ୍ଜା ନିରୁଦ୍ଧାୱ ହୋତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧାତି ତଣ୍ହାୟ ଖୟନିରୋଧେନ। ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ନ ହୋତୀତି ଏୱଂ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱସ୍ସ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ନ ହୋତି, ଗମନଂ ଆଗମନଂ ଗମନାଗମନଂ ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ୱଟ୍ଟଂ ନ ୱତ୍ତତୀତି ୱିୱଟ୍ଟଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

୪୫୪।କତମଂ ପନାୱୁସୋତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଲେନ କାଲଂ ନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ନିରୋଧପାଦକଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ପଠମଂ ଝାନନ୍ତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜନକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନଂ କୋଟ୍ଠାସପରିଚ୍ଛେଦୋ ନାମ ଜାନିତବ୍ବୋ, ଇଦଂ ଝାନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ଚତୁରଙ୍ଗିକଂ ତିୱଙ୍ଗିକଂ ଦୁୱଙ୍ଗିକନ୍ତି ଅଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନଂ କୋଟ୍ଠାସପରିଚ୍ଛେଦଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ୱିତକ୍କୋତିଆଦୀସୁ ପନ ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣୋ ୱିତକ୍କୋ, ଅନୁମଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣୋ ୱିଚାରୋ, ଫରଣଲକ୍ଖଣା ପୀତି, ସାତଲକ୍ଖଣଂ ସୁଖଂ, ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ୱତ୍ତନ୍ତି। କତଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନନ୍ତି ଇଧ ପନ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜନକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଉପକାରାନୁପକାରାନି ଅଙ୍ଗାନି ଜାନିତବ୍ବାନି, ତାନି ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି, ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ପନେତ୍ଥ ପାକଟମେୱ। ଇତି ହେଟ୍ଠା ନିରୋଧପାଦକଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଗହିତଂ, ଉପରି ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚୟଂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସମାପତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି। ଅନ୍ତରା ପନ ଛ ସମାପତ୍ତିୟୋ ସଂଖିତ୍ତା, ନୟଂ ୱା ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଟ୍ଠାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୪୫୫। ଇଦାନି ୱିଞ୍ଞାଣନିସ୍ସୟେ ପଞ୍ଚ ପସାଦେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଞ୍ଚିମାନି, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଗୋଚରୱିସୟନ୍ତି ଗୋଚରଭୂତଂ ୱିସୟଂ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସାତି ଚକ୍ଖୁ ସୋତସ୍ସ ସୋତଂ ୱା ଚକ୍ଖୁସ୍ସାତି ଏୱଂ ଏକେକସ୍ସ ଗୋଚରୱିସୟଂ ନ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି। ସଚେ ହି ନୀଲାଦିଭେଦଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଉପନେୟ୍ୟ, ''ଇଙ୍ଘ ତାୱ ନଂ ୱୱତ୍ଥପେହି ୱିଭାୱେହି, କିଂ ନାମେତଂ ଆରମ୍ମଣ''ନ୍ତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ହି ୱିନାପି ମୁଖେନ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ''ଅରେ ଅନ୍ଧବାଲ , ୱସ୍ସସତମ୍ପି ୱସ୍ସସହସ୍ସମ୍ପି ପରିଧାୱମାନୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ମୟା କୁହିଂ ଏତସ୍ସ ଜାନନକଂ ଲଭିସ୍ସସି, ଆହର ନଂ ଚକ୍ଖୁପସାଦେ ଉପନେହି, ଅହମେତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଜାନିସ୍ସାମି, ଯଦି ୱା ନୀଲଂ ଯଦି ୱା ପୀତକଂ, ନ ହି ଏସୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱିସୟୋ, ମୟ୍ହେୱେସୋ ୱିସୟୋ''ତି। ସେସଦ୍ୱାରେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏୱମେତାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଗୋଚରଂ ୱିସୟଂ ନ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତି ନାମ। କିଂ ପଟିସରଣନ୍ତି ଏତେସଂ କିଂ ପଟିସରଣଂ, କିଂ ଏତାନି ପଟିସରନ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ମନୋ ପଟିସରଣନ୍ତି ଜୱନମନୋ ପଟିସରଣଂ। ମନୋ ଚ ନେସନ୍ତି ମନୋଦ୍ୱାରିକଜୱନମନୋ ୱା ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକଜୱନମନୋ ୱା ଏତେସଂ ଗୋଚରୱିସୟଂ ରଜ୍ଜନାଦିୱସେନ ଅନୁଭୋତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ହି ରୂପଦସ୍ସନମତ୍ତମେୱ, ଏତ୍ଥ ରଜ୍ଜନଂ ୱା ଦୁସ୍ସନଂ ୱା ମୁୟ୍ହନଂ ୱା ନତ୍ଥି। ଏତସ୍ମିଂ ପନ ଦ୍ୱାରେ ଜୱନଂ ରଜ୍ଜତି ୱା ଦୁସ୍ସତି ୱା ମୁୟ୍ହତି ୱା। ସୋତୱିଞ୍ଞାଣାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ତତ୍ରାୟଂ ଉପମା – ପଞ୍ଚ କିର ଦୁବ୍ବଲଭୋଜକା ରାଜାନଂ ସେୱିତ୍ୱା କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଏକସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚକୁଲିକେ ଗାମେ ପରିତ୍ତକଂ ଆୟଂ ଲଭିଂସୁ। ତେସଂ ତତ୍ଥ ମଚ୍ଛଭାଗୋ ମଂସଭାଗୋ ଯୁତ୍ତିକହାପଣୋ ୱା, ବନ୍ଧକହାପଣୋ ୱା, ମାପହାରକହାପଣୋ ୱା, ଅଟ୍ଟକହାପଣୋ ୱା, ସୋଳସକହାପଣୋ ୱା, ବାତ୍ତିଂସକହାପଣୋ ୱା, ଚତୁସଟ୍ଠିକହାପଣୋ ୱା, ଦଣ୍ଡୋତି ଏତ୍ତକମତ୍ତମେୱ ପାପୁଣାତି। ସତୱତ୍ଥୁକଂ ପଞ୍ଚସତୱତ୍ଥୁକଂ ସହସ୍ସୱତ୍ଥୁକଂ ମହାବଲିଂ ରାଜାୱ ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚକୁଲିକଗାମୋ ୱିୟ ପଞ୍ଚ ପସାଦା ଦଟ୍ଠବ୍ବା; ପଞ୍ଚ ଦୁବ୍ବଲଭୋଜକା ୱିୟ ପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣାନି; ରାଜା ୱିୟ ଜୱନଂ; ଦୁବ୍ବଲଭୋଜକାନଂ ପରିତ୍ତକଂ ଆୟପାପୁଣନଂ ୱିୟ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ରୂପଦସ୍ସନାଦିମତ୍ତଂ। ରଜ୍ଜନାଦୀନି ପନ ଏତେସୁ ନତ୍ଥି। ରଞ୍ଞୋ ମହାବଲିଗ୍ଗହଣଂ ୱିୟ ତେସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଜୱନସ୍ସ ରଜ୍ଜନାଦୀନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

୪୫୬।ପଞ୍ଚିମାନି, ଆୱୁସୋତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ଅନ୍ତୋନିରୋଧସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚ ପସାଦେ। କିରିୟମୟପୱତ୍ତସ୍ମିଞ୍ହି ୱତ୍ତମାନେ ଅରୂପଧମ୍ମା ପସାଦାନଂ ବଲୱପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି। ଯୋ ପନ ତଂ ପୱତ୍ତଂ ନିରୋଧେତ୍ୱା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋନିରୋଧେ ପଞ୍ଚ ପସାଦା କିଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଆୟୁଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତି । ଉସ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ କମ୍ମଜତେଜଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି। ଯସ୍ମା ପନ କମ୍ମଜତେଜୋପି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟେନ ୱିନା ନ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ''ଉସ୍ମା ଆୟୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି ଆହ। ଝାୟତୋତି ଜଲତୋ। ଅଚ୍ଚିଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ଜାଲସିଖଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଆଭା ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଆଲୋକୋ ନାମ ପଞ୍ଞାୟତି। ଆଭଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଚ୍ଚୀତି ତଂ ଆଲୋକଂ ପଟିଚ୍ଚ ଜାଲସିଖା ପଞ୍ଞାୟତି।

ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଆୟୁ ଉସ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀତି ଏତ୍ଥ ଜାଲସିଖା ୱିୟ କମ୍ମଜତେଜୋ। ଆଲୋକୋ ୱିୟ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ଜାଲସିଖା ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଆଲୋକଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସା ତେନ ଅତ୍ତନା ଜନିତଆଲୋକେନେୱ ସୟମ୍ପି ଅଣୁ ଥୂଲା ଦୀଘା ରସ୍ସାତି ପାକଟା ହୋତି। ତତ୍ଥ ଜାଲପୱତ୍ତିୟା ଜନିତଆଲୋକେନ ତସ୍ସାୟେୱ ଜାଲପୱତ୍ତିୟା ପାକଟଭାୱୋ ୱିୟ ଉସ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେନ କମ୍ମଜମହାଭୂତସମ୍ଭୱେନ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟେନ ଉସ୍ମାୟ ଅନୁପାଲନଂ। ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ହି ଦସପି ୱସ୍ସାନି…ପେ… ୱସ୍ସସତମ୍ପି କମ୍ମଜତେଜପୱତ୍ତଂ ପାଲେତି। ଇତି ମହାଭୂତାନି ଉପାଦାରୂପାନଂ ନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟାଦିୱସେନ ପଚ୍ଚୟାନି ହୋନ୍ତୀତି ଆୟୁ ଉସ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି। ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ମହାଭୂତାନି ପାଲେତୀତି ଉସ୍ମା ଆୟୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୪୫୭।ଆୟୁସଙ୍ଖାରାତି ଆୟୁମେୱ। ୱେଦନିୟା ଧମ୍ମାତି ୱେଦନା ଧମ୍ମାୱ। ୱୁଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଅରୂପପୱତ୍ତେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ସଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱେଦନଞ୍ଚ ନିରୋଧେତ୍ୱା ନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲୱସେନ ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟପଚ୍ଚୟା ଅରୂପଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱଂ ପନ ରୂପାରୂପପୱତ୍ତଂ ପୱତ୍ତତି। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ଏକୋ ପୁରିସୋ ଜାଲାପୱତ୍ତେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଉଦକେନ ପହରିତ୍ୱା ଜାଲଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଛାରିକାୟ ଅଙ୍ଗାରେ ପିଧାୟ ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦତି। ଯଦା ପନସ୍ସ ପୁନ ଜାଲାୟ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ଛାରିକଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରେ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଉପାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ମୁଖୱାତଂ ୱା ତାଲୱଣ୍ଟୱାତଂ ୱା ଦଦାତି। ଅଥ ଜାଲାପୱତ୍ତଂ ପୁନ ପୱତ୍ତତି। ଏୱମେୱ ଜାଲାପୱତ୍ତଂ ୱିୟ ଅରୂପଧମ୍ମା। ପୁରିସସ୍ସ ଜାଲାପୱତ୍ତେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ଉଦକପ୍ପହାରେନ ଜାଲଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଛାରିକାୟ ଅଙ୍ଗାରେ ପିଧାୟ ତୁଣ୍ହୀଭୂତସ୍ସ ନିସଜ୍ଜା ୱିୟ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରୂପପୱତ୍ତେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ସଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱେଦନଞ୍ଚ ନିରୋଧେତ୍ୱା ନିରୋଧସମାପଜ୍ଜନଂ। ଛାରିକାୟ ପିହିତଅଙ୍ଗାରା ୱିୟ ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ପୁରିସସ୍ସ ପୁନ ଜାଲାୟ ଅତ୍ଥେ ସତି ଛାରିକାପନୟନାଦୀନି ୱିୟ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲାପଗମନଂ। ଅଗ୍ଗିଜାଲାୟ ପୱତ୍ତି ୱିୟ ପୁନ ଅରୂପଧମ୍ମେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ରୂପାରୂପପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଆୟୁ ଉସ୍ମା ଚ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, କମ୍ମଜତେଜୋଧାତୁ, ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇମେ ତୟୋ ଧମ୍ମା ଯଦା ଇମଂ ରୂପକାୟଂ ଜହନ୍ତି, ଅଥାୟଂ ଅଚେତନଂ କଟ୍ଠଂ ୱିୟ ପଥୱିୟଂ ଛଡ୍ଡିତୋ ସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ –

''ଆୟୁ ଉସ୍ମା ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଯଦା କାୟଂ ଜହନ୍ତିମଂ;

ଅପୱିଦ୍ଧୋ ତଦା ସେତି, ପରଭତ୍ତଂ ଅଚେତନ''ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୩।୯୫);

କାୟସଙ୍ଖାରାତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା। ୱଚୀସଙ୍ଖାରାତି ୱିତକ୍କୱିଚାରା। ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରାତି ସଞ୍ଞାୱେଦନା। ଆୟୂତି ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ପରିଭିନ୍ନାନୀତି ଉପହତାନି, ୱିନଟ୍ଠାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ କେଚି ''ନିରୋଧସମାପନ୍ନସ୍ସ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରାୱ ନିରୁଦ୍ଧା''ତି ୱଚନତୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନିରୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ସଚିତ୍ତକା ଅୟଂ ସମାପତ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା – ''ୱଚୀସଙ୍ଖାରାପିସ୍ସ ନିରୁଦ୍ଧା''ତି ୱଚନତୋ ୱାଚା ଅନିରୁଦ୍ଧା ହୋତି, ତସ୍ମା ନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନେନ ଧମ୍ମମ୍ପି କଥେନ୍ତେନ ସଜ୍ଝାୟମ୍ପି କରୋନ୍ତେନ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ ସିୟା। ''ଯୋ ଚାୟଂ ମତୋ କାଲଙ୍କତୋ, ତସ୍ସାପି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରା ନିରୁଦ୍ଧା''ତି ୱଚନତୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନିରୁଦ୍ଧଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା କାଲଙ୍କତେ ମାତାପିତରୋ ୱା ଅରହନ୍ତେ ୱା ଝାପୟନ୍ତେନ ଅନନ୍ତରିୟକମ୍ମଂ କତଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ଇତି ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଅଭିନିୱେସଂ ଅକତ୍ୱା ଆଚରିୟାନଂ ନୟେ ଠତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥୋ ହି ପଟିସରଣଂ, ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ୱିପ୍ପସନ୍ନାନୀତି କିରିୟମୟପୱତ୍ତସ୍ମିଞ୍ହି ୱତ୍ତମାନେ ବହିଦ୍ଧା ଆରମ୍ମଣେସୁ ପସାଦେ ଘଟ୍ଟେନ୍ତେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି କିଲମନ୍ତାନି ଉପହତାନି ମକ୍ଖିତାନି ୱିୟ ହୋନ୍ତି, ୱାତାଦୀହି ଉଟ୍ଠିତେନ ରଜେନ ଚତୁମହାପଥେ ଠପିତଆଦାସୋ ୱିୟ। ଯଥା ପନ ଥୱିକାୟଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମଞ୍ଜୂସାଦୀସୁ ଠପିତୋ ଆଦାସୋ ଅନ୍ତୋୟେୱ ୱିରୋଚତି, ଏୱଂ ନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନ୍ତୋନିରୋଧେ ପଞ୍ଚ ପସାଦା ଅତିୱିରୋଚନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ୱିପ୍ପସନ୍ନାନୀ''ତି।

୪୫୮।କତିପନାୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୟାତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ନିରୋଧସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚୟଂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ପନସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନାତି ଚତ୍ତାରୋ ଅପଗମନପଚ୍ଚୟା କଥିତା। ଅନିମିତ୍ତାୟାତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାନକଫଲସମାପତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଅୱସେସସମାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନଞ୍ହି ଭୱଙ୍ଗେନ ହୋତି, ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠାନଂ ପନ ୱିପସ୍ସନାନିସ୍ସନ୍ଦାୟ ଫଲସମାପତ୍ତିୟାତି ତମେୱ ପୁଚ୍ଛତି। ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନନ୍ତି ରୂପାଦୀନଂ ସବ୍ବାରମ୍ମଣାନଂ। ଅନିମିତ୍ତାୟ ଚ ଧାତୁୟା ମନସିକାରୋତି ସବ୍ବନିମିତ୍ତାପଗତାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ମନସିକାରୋ। ଫଲସମାପତ୍ତିସହଜାତଂ ମନସିକାରଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ଇତି ହେଟ୍ଠା ନିରୋଧପାଦକଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଗହିତଂ, ନିରୋଧସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚୟଂ

ନେଓସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନଂ ଗହିତଂ, ଇଧ ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାନକଫଲସମାପତ୍ତି ଗହିତାତି।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିରୋଧକଥା କଥେତବ୍ବା ହୋତି। ସା, ''ଦ୍ୱୀହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ତୟୋ ଚ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ସୋଳସହି ଞାଣଚରିୟାହି ନୱହି ସମାଧିଚରିୟାହି ୱସୀଭାୱତାପଞ୍ଞା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିୟା ଞାଣ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ (ପଟି। ମ। ୧।୮୩) ଆଗତା। ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପନସ୍ସା ସବ୍ବାକାରେନ ୱିନିଚ୍ଛୟକଥା କଥିତା।

ଇଦାନି ୱଲଞ୍ଜନସମାପତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ କତି ପନାୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୟାତିଆଦିମାହ। ନିରୋଧତୋ ହି ୱୁଟ୍ଠାନକଫଲସମାପତ୍ତିୟା ଠିତି ନାମ ନ ହୋତି, ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଚିତ୍ତୱାରମେୱ ପୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରତି। ଅୟଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତ ଦିୱସେ ଅରୂପପୱତ୍ତଂ ନିରୋଧେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ନିରୋଧୱୁଟ୍ଠାନକଫଲସମାପତ୍ତିୟଂ ନ ଚିରଂ ତିଟ୍ଠତି। ୱଲଞ୍ଜନସମାପତ୍ତିୟଂ ପନ ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦୋୱ ପମାଣଂ। ତସ୍ମା ସା ଠିତି ନାମ ହୋତି। ତେନାହ – ''ଅନିମିତ୍ତାୟ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟା ଠିତିୟା''ତି। ତସ୍ସା ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ କତି ପଚ୍ଚୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ପନସ୍ସା ପୁବ୍ବେ ଚ ଅଭିସଙ୍ଖାରୋତି ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ। ୱୁଟ୍ଠାନାୟାତି ଇଧ ଭୱଙ୍ଗୱୁଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛତି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେପିସ୍ସା ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଞ୍ଚମନସିକାରୋତି ରୂପାଦିନିମିତ୍ତୱସେନ ଭୱଙ୍ଗସହଜାତମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋ।

୪୫୯।ଯା ଚାୟଂ, ଆୱୁସୋତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ଇଧ ଅଞ୍ଞଂ ଅଭିନୱଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ହେଟ୍ଠା କଥିତଧମ୍ମେଯେୱ ଏକତୋ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। କତ୍ଥ ପନ ତେ କଥିତା? ''ନୀଲମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି ପୀତକମ୍ପି, ଲୋହିତକମ୍ପି, ଓଦାତକମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୫୦) ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଠାନେ ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି କଥିତା। ''ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନନ୍ତି ନେସ୍ସ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୪୫୧) ଏତ୍ଥ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ। ''ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ପଜାନାତୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୫୧) ଏତ୍ଥ ସୁଞ୍ଞତା। ''କତି ପନାୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୟା ଅନିମିତ୍ତାୟ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟା ଠିତିୟା ୱୁଟ୍ଠାନାୟା''ତି ଏତ୍ଥ ଅନିମିତ୍ତା। ଏୱଂ ହେଟ୍ଠା କଥିତାୱ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକତୋ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛତି। ତଂ ପନ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏତା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାୱାତି ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଏକନାମକା ଅତ୍ଥି। ଏକୋ ଧମ୍ମୋ ଚତୁନାମକୋ ଅତ୍ଥି, ଏତଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା କଥାପେତୁଂ ଇଧ ପୁଚ୍ଛତୀତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତଂ। ତସ୍ସା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀତି ଅୟଂ ଫରଣଅପ୍ପମାଣତାୟ ଅପ୍ପମାଣା ନାମ। ଅୟଞ୍ହି ଅପ୍ପମାଣେ ୱା ସତ୍ତେ ଫରତି, ଏକସ୍ମିମ୍ପି ୱା ସତ୍ତେ ଅସେସେତ୍ୱା ଫରତି।

ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାତି ଆରମ୍ମଣକିଞ୍ଚନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା। ଅତ୍ତେନ ୱାତି ଅତ୍ତ ଭାୱପୋସପୁଗ୍ଗଲାଦିସଙ୍ଖାତେନ ଅତ୍ତେନ ସୁଞ୍ଞଂ। ଅତ୍ତନିୟେନ ୱାତି ଚୀୱରାଦିପରିକ୍ଖାରସଙ୍ଖାତେନ ଅତ୍ତନିୟେନ ସୁଞ୍ଞଂ। ଅନିମିତ୍ତାତି ରାଗନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ଅଭାୱେନେୱ ଅନିମିତ୍ତା, ଅରହତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚାତି ବ୍ୟଞ୍ଜନମ୍ପି ନେସଂ ନାନା ଅତ୍ଥୋପି। ତତ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ନାନତା ପାକଟାୱ। ଅତ୍ଥୋ ପନ, ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଭୂମନ୍ତରତୋ ମହଗ୍ଗତା ଏୱ ହୋତି ରୂପାୱଚରା; ଆରମ୍ମଣତୋ ସତ୍ତ ପଞ୍ଞତ୍ତିଆରମ୍ମଣା। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା ଭୂମନ୍ତରତୋ ମହଗ୍ଗତା ଅରୂପାୱଚରା; ଆରମ୍ମଣତୋ ନ ୱତ୍ତବ୍ବାରମ୍ମଣା। ସୁଞ୍ଞତା ଭୂମନ୍ତରତୋ କାମାୱଚରା; ଆରମ୍ମଣତୋ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣା। ୱିପସ୍ସନା ହି ଏତ୍ଥ ସୁଞ୍ଞତାତି ଅଧିପ୍ପେତା। ଅନିମିତ୍ତା ଭୂମନ୍ତରତୋ ଲୋକୁତ୍ତରା; ଆରମ୍ମଣତୋ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣା।

ରାଗୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପମାଣକରଣୋତିଆଦୀସୁ ଯଥା ପବ୍ବତପାଦେ ପୂତିପଣ୍ଣରସୌଦକଂ ନାମ ହୋତି କାଳୱଣ୍ଣଂ; ୱଲୋକେନ୍ତାନଂ ବ୍ୟାମସତଗମ୍ଭୀରଂ ୱିୟ ଖାୟତି। ୟଟ୍ଠିଂ ୱା ରଜ୍ଜୁଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ମିନନ୍ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିପାଦୋତ୍ଥରଣମତ୍ତମ୍ପି ନ ହୋତି। ଏୱମେୱଂ ଯାୱ ରାଗାଦୟୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାୱ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସଞ୍ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋନ୍ତି, ସୋତାପନ୍ନୋ ୱିୟ, ସକଦାଗାମୀ ୱିୟ, ଅନାଗାମୀ ୱିୟ ଚ ଖାୟତି। ଯଦା ପନସ୍ସ ରାଗାଦୟୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତଦା ରତ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ମୂଳ୍ହୋତି ପଞ୍ଞାୟତି। ଇତି ଏତେ ''ଏତ୍ତକୋ ଅୟ''ନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପମାଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ପମାଣକରଣା ନାମ ୱୁତ୍ତା। ଯାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟୋତି ଯତ୍ତକା ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟୋ। କିତ୍ତକା ପନ ତା? ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା, ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା, ଚତ୍ତାରି ଚ ଫଲାନୀତି ଦ୍ୱାଦସ। ତତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା ଫରଣଅପ୍ପମାଣତାୟ ଅପ୍ପମାଣା। ସେସା ପମାଣକରଣାନଂ କିଲେସାନଂ ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପମାଣା। ନିବ୍ବାନମ୍ପି ଅପ୍ପମାଣମେୱ, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ପନ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ଗହିତଂ। ଅକୁପ୍ପାତି ଅରହତ୍ତଫଲଚେତୋୱିମୁତ୍ତି; ସା ହି ତାସଂ ସବ୍ବଜେଟ୍ଠିକା, ତସ୍ମା ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତୀତି ୱୁତ୍ତା। ରାଗୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, କିଞ୍ଚନୋତି ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲଂ କିଞ୍ଚତି ମଦ୍ଦତି ପଲିବୁନ୍ଧତି। ତସ୍ମା କିଞ୍ଚନୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ମନୁସ୍ସା କିର ଗୋଣେହି ଖଳଂ ମଦ୍ଦାପେନ୍ତୋ କିଞ୍ଚେହି କପିଲ, କିଞ୍ଚେହି କାଳକାତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ମଦ୍ଦନତ୍ଥୋ କିଞ୍ଚନତ୍ଥୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୋସମୋହେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟୋ ନାମ ନୱ ଧମ୍ମା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଫଲାନି ଚ। ତତ୍ଥ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ କିଞ୍ଚନଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଅସ୍ସ ନତ୍ଥୀତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ। ମଗ୍ଗଫଲାନି କିଞ୍ଚନାନଂ ମଦ୍ଦନାନଂ ପଲିବୁନ୍ଧନକିଲେସାନଂ ନତ୍ଥିତାୟ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାନି। ନିବ୍ବାନମ୍ପି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ପନ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ଗହିତଂ।

ରାଗୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନିମିତ୍ତକରଣୋତିଆଦୀସୁ ଯଥା ନାମ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୁଲାନଂ ସଦିସା ଦ୍ୱେ ୱଚ୍ଛକା ହୋନ୍ତି। ଯାୱ ତେସଂ ଲକ୍ଖଣଂ ନ କତଂ ହୋତି, ତାୱ "ଅଯଂ ଅସୁକକୁଲସ୍ସ ୱଚ୍ଛକୋ, ଅଯଂ ଅସୁକକୁଲସ୍ସା"ତି ନ ସକ୍କା ହୋନ୍ତି ଜାନିତୁଂ। ଯଦା ପନ ତେସଂ ସତ୍ତିସୂଲାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଲକ୍ଖଣଂ କତଂ ହୋତି, ତଦା ସକ୍କା ହୋନ୍ତି ଜାନିତୁଂ। ଏୱମେୱ ଯାୱ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରାଗୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାୱ ନ ସକ୍କା ହୋତି ଜାନିତୁଂ ଅରିଯୋ ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱାତି। ରାଗୋ ପନସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ସରାଗୋ ନାମ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋତି ସଞ୍ଜାନନନିମିତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା "ନିମିତ୍ତକରଣୋ"ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଦୋସମୋହେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଅନିମିତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ନାମ ତେରସ ଧମ୍ମା – ୱିପସ୍ସନା, ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା, ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା, ଚତ୍ତାରି ଚ ଫଲାନୀତି। ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନା ନିଚ୍ଚନିମିତ୍ତଂ ସୁଖନିମିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଘାଟେତୀତି ଅନିମିତ୍ତା ନାମ। ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା ରୂପନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଅନିମିତ୍ତା ନାମ। ମଗ୍ଗଫଲାନି ନିମିତ୍ତକରଣାନଂ କିଲେସାନଂ ଅଭାୱେନ ଅନିମିତ୍ତାନି। ନିବ୍ବାନମ୍ପି ଅନିମିତ୍ତମେୱ, ତଂ ପନ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ଗହିତଂ। ଅଥ କସ୍ମା ସୁଞ୍ଞତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ନ ଗହିତାତି? ସା, "ସୁଞ୍ଞା ରାଗେନା"ତିଆଦିୱଚନତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନୁପୱିଟ୍ଠାୱ, ତସ୍ମା ୱିସୁଂ ନ ଗହିତା । ଏକତ୍ଥାତି ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଏକତ୍ଥା। ଅପ୍ପମାଣଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଅନିମିତ୍ତନ୍ତି ହି ସବ୍ବାନେତାନି ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ନାମାନି। ଇତି ଇମିନା ପରିଯାଯେନ ଏକତ୍ଥା। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଅପ୍ପମାଣା ହୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ସୁଞ୍ଞତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅନିମିତ୍ତାତି ଇମିନା ପରିଯାଯେନ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା। ଇତି ଥେରୋ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ମହାୱେଦଲ୍ଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚୂଳୱେଦଲ୍ଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୬୦।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳୱେଦଲ୍ଲସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୱିସାଖୋ ଉପାସକୋତି ୱିସାଖୋତି ଏୱଂନାମକୋ ଉପାସକୋ। ଯେନ ଧମ୍ମଦିନ୍ନାତି ଯେନ ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ନାମ ଭିକ୍ଖୁନୀ ତେନୁପସଙ୍କମି। କୋ ପନାଯଂ ୱିସାଖୋ? କା ଧମ୍ମଦିନ୍ନା? କସ୍ମା ଉପସଙ୍କମୀତି? ୱିସାଖୋ ନାମ ଧମ୍ମଦିନ୍ନାଯ ଗିହିକାଲେ ଘରସାମିକୋ। ସୋ ଯଦା ଭଗୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଯସାଦଯୋ କୁଲପୁତ୍ତେ ୱିନେତ୍ୱା ଉରୁୱେଲଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଜଟିଲସହସ୍ସଂ ୱିନେତ୍ୱା ପୁରାଣଜଟିଲେହି ଖୀଣାସୱଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଦ୍ୱାଦସନହୁତାଯ ପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତସ୍ସ ବିମ୍ବିସାରମହାରାଜସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତଦା ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତେସୁ ଦ୍ୱାଦସନହୁତେସୁ ଏକଂ ନହୁତଂ ଉପାସକତ୍ତଂ ପଟିୱେଦେସି, ଏକାଦସ ନହୁତାନି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ ସଦ୍ଧିଂ ରଞ୍ଞା ବିମ୍ବିସାରେନ। ଅଯଂ ଉପାସକୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଠମଦସ୍ସନେୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ, ପୁନ ଏକଦିୱସଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସକଦାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା, ତତୋ ଅପରଭାଗେପି ଏକଦିୱସଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ସୋ ଅନାଗାମୀ ହୁତ୍ୱା ଗେହଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଯଥା ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସିତଂ କୁରୁମାନୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ ସନ୍ତମାନସୋ ହୁତ୍ୱା ଅଗମାସି।

ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ସୀହପଞ୍ଜରଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ୱୀଥିଂ ଓଲୋକଯମାନା ତସ୍ସ ଆଗମନାକାରଂ ଦିସ୍ୱା, "କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ"ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କୁରୁମାନା ସୋପାନସୀସେ ଠତ୍ୱା ଓଲମ୍ବନତ୍ଥଂ ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ଉପାସକୋ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଂ ସମିଞ୍ଜେସି। ସା "ପାତରାସଭୋଜନକାଲେ ଜାନିସ୍ସାମୀ"ତି ଚିନ୍ତେସି। ଉପାସକୋ ପୁବ୍ବେ ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଭୁଞ୍ଜତି। ତଂ ଦିୱସଂ ପନ ତଂ ଅନପଲୋକେତ୍ୱା ଯୋଗାୱଚରଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଏକକୋୱ ଭୁଞ୍ଜି। ସା, "ସାଯନ୍ହକାଲେ ଜାନିସ୍ସାମୀ"ତି ଚିନ୍ତେସି। ଉପାସକୋ ତଂଦିୱସଂ ସିରିଗବ୍ଭଂ ନ ପାୱିସି, ଅଞ୍ଞଂ ଗବ୍ଭଂ ପଟିଜଗ୍ଗାପେତ୍ୱା କପ୍ପିଯମଞ୍ଚକଂ ପଞ୍ଞପାପେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ଉପାସିକା, "କିଂ ନୁ ଖ୍ୱସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ପତ୍ଥନା ଅତ୍ଥି, ଉଦାହୁ କେନଚିଦେୱ ପରିଭେଦକେନ ଭିନ୍ନୋ, ଉଦାହୁ ମଯ୍ହେୱ କୋଚି ଦୋସୋ ଅତ୍ଥୀ"ତି ବଲୱଦୋମନସ୍ସା ହୁତ୍ୱା, "ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଦିୱସେ ୱସିତକାଲେ ସକ୍କା ଞାତୁ"ନ୍ତି ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି।

ଉପାସକୋ, "କିଂ ଧମ୍ମଦିନ୍ନେ ଅକାଲେ ଆଗତାସୀ"ତି ପୁଚ୍ଛି। ଆମ ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତ, ଆଗତାମ୍ହି, ନ ତ୍ୱଂ ଯଥା ପୁରାଣୋ, କିଂ ନୁ ତେ ବହିଦ୍ଧା ପତ୍ଥନା ଅତ୍ଥୀତି? ନତ୍ଥି ଧମ୍ମଦିନ୍ନେତି। ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ପରିଭେଦକୋ ଅତ୍ଥୀତି? ଅଯମ୍ପି ନତ୍ଥୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମଯ୍ହେୱ କୋଚି ଦୋସୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ତୁଯ୍ହମ୍ପି ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି। ଅଥ କସ୍ମା ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଯଥା ପକତିଯା ଆଲାପସଲ୍ଲାପମତ୍ତମ୍ପି ନ କରୋଥାତି? ସୋ ଚିନ୍ତେସି – "ଅଯଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ନାମ ଗରୁ ଭାରିଯୋ ନ ପକାସେତବ୍ବୋ, ସଚେ ଖୋ ପନାହଂ ନ କଥେସ୍ସାମି, ଅଯଂ ହଦଯଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଏତ୍ଥେୱ କାଲଂ କରେଯ୍ୟା"ତି ତସ୍ସାନୁଗ୍ଗହତ୍ଥାଯ

କଥେସି – ‘‘ଧମ୍ମଦିନ୍ନେ ଅହଂ ସନ୍ଧୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ନାମ ଅଧିଗତୋ, ତଂ ଅଧିଗତସ୍ସ ଏୱରୂପା ଲୋକିଯକିରିଯା ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯଦି ତ୍ୱଂ ଇଚ୍ଛସି, ତୱ ଚତ୍ତାଲୀସ କୋଟିଯୋ ମମ ଚତ୍ତାଲୀସ କୋଟିଯୋତି ଅସୀତିକୋଟିଧନଂ ଅତ୍ଥି, ଏତ୍ଥ ଇସ୍ସରା ହୁତ୍ୱା ମମ ମାତିଟ୍ଠାନେ ୱା ଭଗିନିଟ୍ଠାନେ ୱା ଠତ୍ୱା ୱସ। ତଯା ଦିନ୍ନେନ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡମତ୍ତକେନ ଅହଂ ଯାପେସ୍ସାମି। ଅଥେୱଂ ନ କରୋସି, ଇମେ ଭୋଗେ ଗହେତ୍ୱା କୁଲଗେହଂ ଗଚ୍ଛ, ଅଥାପି ତେ ବହିଦ୍ଧା ପତ୍ଥନା ନତ୍ଥି, ଅହଂ ତଂ ଭଗିନିଟ୍ଠାନେ ୱା ଧିତୁଟ୍ଠାନେ ୱା ଠପେତ୍ୱା ପୋସେସ୍ସାମୀ’’ତି।

ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ପକତିପୁରିସୋ ଏୱଂ ୱତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି। ଅଦ୍ଧା ଏତେନ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ପଟିୱିଦ୍ଧୋ। ସୋ ପନ ଧମ୍ମୋ କିଂ ପୁରିସେହେୱ ପଟିବୁଜ୍ଝିତବ୍ବୋ, ଉଦାହୁ ମାତୁଗାମୋପି ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ୱିସାଖଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ପୁରିସେହେୱ ଲଭିତବ୍ବୋ, ମାତୁଗାମେନପି ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁ’’ନ୍ତି? କିଂ ୱଦେସି ଧମ୍ମଦିନ୍ନେ, ଯେ ପଟିପନ୍ନକା, ତେ ଏତସ୍ସ ଦାଯାଦା, ଯସ୍ସ ଯସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ସୋ ଏତଂ ପଟିଲଭତୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମଯ୍ହଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନାଥାତି। ସାଧୁ ଭଦ୍ଦେ, ଅହମ୍ପି ତଂ ଏତସ୍ମିଂଯେୱ ମଗ୍ଗେ ଯୋଜେତୁକାମୋ, ମନଂ ପନ ତେ ଅଜାନମାନୋ ନ କଥେମୀତି ତାୱଦେୱ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି।

ରାଜା , ‘‘କିଂ, ଗହପତି, ଅକାଲେ ଆଗତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଧମ୍ମଦିନ୍ନା, ‘‘ମହାରାଜ, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତୀତି। କିଂ ପନସ୍ସ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି? ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥି, ସୋୱଣ୍ଣସିୱିକଂ ଦେୱ, ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି ନଗରଞ୍ଚ ପଟିଜଗ୍ଗାପେତୁନ୍ତି। ରାଜା ସୋୱଣ୍ଣସିୱିକଂ ଦତ୍ୱା ନଗରଂ ପଟିଜଗ୍ଗାପେସି। ୱିସାଖୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନଂ ଗନ୍ଧୋଦକେନ ନହାପେତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ସୋୱଣ୍ଣସିୱିକାଯ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଞାତିଗଣେନ ପରିୱାରାପେତ୍ୱା ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀହି ପୂଜଯମାନୋ ନଗରୱାସନଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଧମ୍ମଦିନ୍ନଂ ପବ୍ବାଜେଥାଯ୍ୟେ’’ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ‘‘ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଦୋସେ ସହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଗହପତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ନତ୍ଥଯ୍ୟେ କୋଚି ଦୋସୋ, ସଦ୍ଧାଯ ପବ୍ବଜତୀତି। ଅଥେକା ବ୍ୟତ୍ତା ଥେରୀ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା କେସେ ଓହାରେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ୱିସାଖୋ, ‘‘ଅଭିରମଯ୍ୟେ, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ’’ତି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ତସ୍ସା ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତେନେୱ ପଲିବୁଦ୍ଧା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି। ଅଥାଚରିଯ-ଉପଜ୍ଝାଯଥେରିଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଟତିଂସାଯ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଚିତ୍ତରୁଚିତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଆରଦ୍ଧା, ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ପନ ନାତିଚିରଂ କିଲମିତ୍ଥ।

ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ସତସହସ୍ସକପ୍ପମତ୍ଥକେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଉଦପାଦି। ତଦା ଏସା ଏକସ୍ମିଂ କୁଲେ ଦାସୀ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କେସେ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ସୁଜାତତ୍ଥେରସ୍ସ ନାମ ଅଗ୍ଗସାୱକସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପତ୍ଥନମକାସି। ସା ତାଯ ପତ୍ଥନାଭିନୀହାରସମ୍ପତ୍ତିଯା ନାତିଚିରଂ କିଲମିତ୍ଥ, କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଯେନତ୍ଥେନ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତା, ସୋ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ, କିଂ ମେ ଜନପଦୱାସେନ, ମଯ୍ହଂ ଞାତକାପି ପୁଞ୍ଞାନି କରିସ୍ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋପି ପଚ୍ଚଯେହି ନ କିଲମିସ୍ସତି, ରାଜଗହଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜଗହମେୱ ଅଗମାସି। ୱିସାଖୋ, ‘‘ଧମ୍ମଦିନ୍ନା କିର ଆଗତା’’ତି ସୁତ୍ୱା, ‘‘ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଜନପଦଂ ଗତା, ଗନ୍ତ୍ୱାପି ନଚିରସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚାଗତା, କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଗନ୍ତ୍ୱା ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଦୁତିଯଗମନେନ ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସଯଂ ଅଗମାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଥ ଖୋ ୱିସାଖୋ ଉପାସକୋ ଯେନ ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୁନୀ ତେନୁପସଙ୍କମୀ’’ତି।

ଏତଦୱୋଚାତି ଏତଂ ସକ୍କାଯୋତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। କସ୍ମା ଅୱୋଚାତି? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଅଭିରମସି ନାଭିରମସି, ଅଯ୍ୟେ’’ତି ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛନଂ ନାମ ନ ପଣ୍ଡିତକିଚ୍ଚଂ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଉପନେତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣେନ ତସ୍ସା ଅଭିରତିଂ ୱା ଅନଭିରତିଂ ୱା ଜାନିସ୍ସାମୀତି, ତସ୍ମା ଅୱୋଚ। ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ଅହଂ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ଅଚିରପବ୍ବଜିତା ସକାଯଂ ୱା ପରକାଯଂ ୱା କୁତୋ ଜାନିସ୍ସାମୀତି ୱା, ଅଞ୍ଞତ୍ଥେରିଯୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛାତି ୱା ଅୱତ୍ୱା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛମାନା ୱିଯ, ଏକପାସକଗଣ୍ଠିଂ ମୋଚେନ୍ତୀ ୱିଯ ଗହନଟ୍ଠାନେ ହତ୍ଥିମଗ୍ଗଂ ନୀହରମାନା ୱିଯ ଖଗ୍ଗମୁଖେନ ସମୁଗ୍ଗଂ ୱିୱରମାନା ୱିଯ ଚ ପଟିସମ୍ଭିଦାୱିସଯେ ଠତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜମାନା, ପଞ୍ଚ ଖୋ ଇମେ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚାତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାତି ଉପାଦାନାନଂ ପଚ୍ଚଯଭୂତା ଖନ୍ଧାତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନେତ୍ଥ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧକଥା ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେତବ୍ବା। ସା ପନେସା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତା ଏୱାତି ତତ୍ଥ ୱିତ୍ଥାରିତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ସକ୍କାଯସମୁଦଯାଦୀସୁପି ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତମେୱ।

ଇଦଂ ପନ ଚତୁସଚ୍ଚବ୍ୟାକରଣଂ ସୁତ୍ୱା ୱିସାଖୋ ଥେରିଯା ଅଭିରତଭାୱଂ ଅଞ୍ଞାସି। ଯୋ ହି ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ହୋତି ଅନଭିରତୋ, ସୋ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହଂ ସଣ୍ଡାସେନ ଏକେକଂ ପଲିତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ, ସିନେରୁପାଦତୋ ୱାଲୁକଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ୱିଯ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଯସ୍ମା ପନ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଲୋକେ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ୱିଯ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପାକଟାନି, ପରିସମଜ୍ଝେ ଗତୋ ହି ଭଗୱାପି ମହାଥେରାପି ସଚ୍ଚାନେୱ

ପକାସେନ୍ତି; ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ କୁଲପୁତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି ନାମ କିଂ, ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀତି ପଞ୍ହଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତି। ଅଯଞ୍ଚ ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ଉପାଯକୋସଲ୍ଲେ ଠିତା ପଣ୍ଡିତା ବ୍ଯତ୍ତା ନଯଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁତେନପି କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥା, ତସ୍ମା "ନ ସକ୍କା ଏତିସ୍ସା ଏତ୍ତାୱତା ସଚ୍ଚାନଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଭାୱୋ ଞାତୁଂ, ସଚ୍ଚୱିନିବ୍ଭୋଗପଞ୍ହବ୍ଯାକରଣେନ ସକ୍କା ଞାତୁ"ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା କଥିତାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ପଟିନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଗୁଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ଠିପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଞ୍ଞେୱ ନୁ ଖୋ, ଅଯ୍ୟେତିଆଦିମାହ।

ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ତଞ୍ଞେୱ ଉପାଦାନନ୍ତି ଉପାଦାନସ୍ସ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେକଦେସଭାୱତୋ ନ ତଂଯେୱ ଉପାଦାନଂ ତେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ନାପି ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଞ୍ଚହି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେହି ଉପାଦାନଂ। ଯଦି ହି ତଞ୍ଞେୱ ସିଯା, ରୂପାଦିସଭାୱମ୍ପି ଉପାଦାନଂ ସିଯା। ଯଦି ଅଞ୍ଞତ୍ର ସିଯା, ପରସମଯେ ଚିତ୍ତୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଅନୁସଯୋ ୱିଯ ପଣ୍ଣତ୍ତି ୱିଯ ନିବ୍ବାନଂ ୱିଯ ଚ ଖନ୍ଧୱିନିମୁତ୍ତଂ ୱା ସିଯା, ଛଟ୍ଠୋ ୱା ଖନ୍ଧୋ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ବ୍ଯାକାସି। ତସ୍ସା ବ୍ଯାକରଣଂ ସୁତ୍ୱା "ଅଧିଗତପତିଟ୍ଠା ଅଯ"ନ୍ତି ୱିସାଖୋ ନିଟ୍ଠମଗମାସି। ନ ହି ସକ୍କା ଅଖୀଣାସୱେନ ଅସମ୍ଭିନ୍ନେନ ଅୱିତ୍ଥାଯନ୍ତେନ ପଦୀପସହସ୍ସଂ ଜାଲେନ୍ତେନ ୱିଯ ଏୱରୂପୋ ଗୁଳ୍ହୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ତିଲକ୍ଖଣାହତୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ପଞ୍ହୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ। ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପନ, "ଅଯଂ ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ସାସନେ ଲଦ୍ଧପତିଟ୍ଠା ଅଧିଗତପଟିସମ୍ଭିଦା ୱେସାରଜ୍ଜପ୍ପତ୍ତା ଭୱମତ୍ଥକେ ଠିତା ମହାଖୀଣାସୱା, ସମତ୍ଥା ମଯ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହଂ କଥେତୁଂ, ଇଦାନି ପନ ନଂ ୱଟ୍ଟିକସାରଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, କଥଂ ପନାଯ୍ୟେତିଆଦିମାହ।

୪୬୧। ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଅସ୍ସୁତୱାତିଆଦି ମୂଲପରିଯାଯେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀତି, "ଇଧେକଚ୍ଚୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି। ଯଂ ରୂପଂ ସୋ ଅହଂ, ଯୋ ଅହଂ ତଂ ରୂପନ୍ତି ରୂପଞ୍ଚ ଅତ୍ତଞ୍ଚ ଅଦ୍ୱଯଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାଯତୋ ଯା ଅଚ୍ଚି ସୋ ୱଣ୍ଣୋ, ଯୋ ୱଣ୍ଣୋ ସା ଅଚ୍ଚୀତି ଅଚ୍ଚିଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ଅଦ୍ୱଯଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ଏୱମେୱ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି...ପେ... ଅଦ୍ୱଯଂ ସମନୁପସ୍ସତୀ"ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୩୧) ଏୱଂ ରୂପଂ ଅତ୍ତାତି ଦିଟ୍ଠିପସ୍ସନାଯ ପସ୍ସତି। ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଅରୂପଂ ଅତ୍ତାତି ଗହେତ୍ୱା ଛାଯାୱନ୍ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ୱିଯ ତଂ ଅତ୍ତାନଂ ରୂପୱନ୍ତଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପନ୍ତି ଅରୂପମେୱ ଅତ୍ତାତି ଗହେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫସ୍ମିଂ ଗନ୍ଧଂ ୱିଯ ଅତ୍ତନି ରୂପଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଅରୂପମେୱ ଅତ୍ତାତି ଗହେତ୍ୱା କରଣ୍ଡାଯ ମଣିଂ ୱିଯ ଅତ୍ତାନଂ ରୂପସ୍ମିଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ତତ୍ଥ, ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀତି ସୁଦ୍ଧରୂପମେୱ ଅତ୍ତାତି କଥିତଂ। ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ... ସଞ୍ଞଂ... ସଙ୍ଖାରେ... ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀତି ଇମେସୁ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ଅରୂପଂ ଅତ୍ତାତି କଥିତଂ। ୱେଦନାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ୱେଦନଂ, ୱେଦନାଯ ୱା ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଏୱଂ ଚତୂସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱସେନ ଦ୍ୱାଦସସୁ ଠାନେସୁ ରୂପାରୂପମିସ୍ସକୋ ଅତ୍ତା କଥିତୋ। ତତ୍ଥ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି... ୱେଦନଂ... ସଞ୍ଞଂ... ସଙ୍ଖାରେ... ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀତି ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି କଥିତା, ଅୱସେସେସୁ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠୀତି। ଏୱମେତ୍ଥ ପନ୍ନରସ ଭୱଦିଟ୍ଠିଯୋ, ପଞ୍ଚ ୱିଭୱଦିଟ୍ଠିଯୋ ହୋନ୍ତି। ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋତି ଏତ୍ଥ ରୂପଂ ଅତ୍ତାତି ନ ସମନୁପସ୍ସତି। ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ପନ ସମନୁପସ୍ସତି। ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ...ପେ... ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଅତ୍ତତୋ ନ ସମନୁପସ୍ସତି, ସବ୍ବାକାରେନ ପନ ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଅନତ୍ତାତି ସମନୁପସ୍ସତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଥେରିଯା, "ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ"ତି ଏୱଂ ପୁରିମପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତିଯା ଏତ୍ତକେନ ଗମନଂ ହୋତି, ଆଗମନଂ ହୋତି, ଗମନାଗମନଂ ହୋତି, ୱଟ୍ଟଂ ୱତ୍ତତୀତି ୱଟ୍ଟଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ନ ହୋତୀତି ପଚ୍ଛିମଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତିଯା ଏତ୍ତକେନ ଗମନଂ ନ ହୋତି, ଆଗମନଂ ନ ହୋତି, ଗମନାଗମନଂ ନ ହୋତି, ୱଟ୍ଟଂ ନାମ ନ ୱତ୍ତତୀତି ୱିୱଟ୍ଟଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ।

୪୬୨।କତମୋ ପନାଯ୍ୟେ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ଅଯଂ ପଞ୍ହୋ ଥେରିଯା ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବୋ ଭୱେଯ୍ଯ – "ଉପାସକ, ତଯା ହେଟ୍ଠା ମଗ୍ଗୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ, ଇଧ କସ୍ମା ମଗ୍ଗମେୱ ପୁଚ୍ଛସୀ"ତି। ସା ପନ ଅତ୍ତନୋ ବ୍ଯତ୍ତତାଯ ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି – "ଇମିନା ଉପାସକେନ ହେଟ୍ଠା ପଟିପତ୍ତିୱସେନ ମଗ୍ଗୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଇଧ ପନ ତଂ ସଙ୍ଖତାସଙ୍ଖତଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରସଙ୍ଗହିତାସଙ୍ଗହିତୱସେନ ପୁଚ୍ଛିତୁକାମୋ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି। ତସ୍ମା ଅପ୍ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ଯଂ ଯଂ ପୁଚ୍ଛି, ତଂ ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖତୋତି ଚେତିତୋ କପ୍ପିତୋ ପକପ୍ପିତୋ ଆଯୂହିତୋ କତୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତେନ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବୋ। ତୀହି ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ଖନ୍ଧେହି ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଗହିତୋତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ମଗ୍ଗୋ ସପ୍ପଦେସୋ, ତଯୋ ଖନ୍ଧା ନିପ୍ପଦେସା, ତସ୍ମା ଅଯଂ ସପ୍ପଦେସତ୍ତା ନଗରଂ ୱିଯ ରଜ୍ଜେନ ନିପ୍ପଦେସେହି ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ସଙ୍ଗହିତୋ। ତତ୍ଥ ସମ୍ମାୱାଚାଦଯୋ ତଯୋ ସୀଲମେୱ, ତସ୍ମା ତେ ସଜାତିତୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଙ୍ଗହିତାତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ପାଳିଯଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେତି ଭୁମ୍ମେନ ୱିଯ ନିଦ୍ଦେସୋ

କତୋ, ଅଞ୍ଞୋ ପନ କରଣୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସମ୍ମାୱାଯାମାଦୀସୁ ପନ ତୀସୁ ସମାଧି ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଆରମ୍ମଣେ ଏକଗ୍ଗଭାୱେନ ଅପ୍ପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ୱୀରିଯେ ପନ ପଗ୍ଗହକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତେ ସତିଯା ଚ ଅପିଲାପନକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତିଯା ଲଦ୍ଧୂପକାରୋ ହୁତ୍ୱା ସକ୍କୋତି।

ତତ୍ରାଯଂ ଉପମା – ଯଥା ହି ''ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମା''ତି ଉଯ୍ୟାନଂ ପୱିଟ୍ଠେସୁ ତୀସୁ ସହାଯେସୁ ଏକୋ ସୁପୁପ୍ଫିତଂ ଚମ୍ପକରୁକ୍ଖଂ ଦିସ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱାପି ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ। ଅଥସ୍ସ ଦୁତିଯୋ ଓନମିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଂ ଦଦେଯ୍ୟ, ସୋ ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଯଂ ଠତ୍ୱାପି କମ୍ପମାନୋ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ । ଅଥସ୍ସ ଇତରୋ ଅଂସକୂଟଂ ଉପନାମେଯ୍ୟ, ସୋ ଏକସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଯଂ ଠତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ଅଂସକୂଟଂ ଓଲୁବ୍ଭ ଯଥାରୁଚି ପୁପ୍ଫାନି ଓଚିନିତ୍ୱା ପିଳନ୍ଧିତ୍ୱା ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳେଯ୍ୟ। ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏକତୋ ଉଯ୍ୟାନଂ ପୱିଟ୍ଠା ତଯୋ ସହାଯକା ୱିଯ ହି ଏକତୋ ଜାତା ସମ୍ମାୱାଯାମାଦଯୋ ତଯୋ ଧମ୍ମା। ସୁପୁପ୍ଫିତଚମ୍ପକୋ ୱିଯ ଆରମ୍ମଣଂ। ହତ୍ଥଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱାପି ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଆରମ୍ମଣେ ଏକଗ୍ଗଭାୱେନ ଅପ୍ପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସମାଧି। ପିଟ୍ଠିଂ ଦତ୍ୱା ଓନତସହାଯୋ ୱିଯ ୱାଯାମୋ। ଅଂସକୂଟଂ ଦତ୍ୱା ଠିତସହାଯୋ ୱିଯ ସତି। ଯଥା ତେସୁ ଏକସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଯଂ ଠତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ଅଂସକୂଟଂ ଓଲୁବ୍ଭ ଇତରୋ ଯଥାରୁଚି ପୁପ୍ଫଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଏୱମେୱ ୱୀରିଯେ ପଗ୍ଗହକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତେ, ସତିଯା ଚ ଅପିଲାପନକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତିଯା ଲଦ୍ଧୂପକାରୋ ସମାଧି ସକ୍କୋତି ଆରମ୍ମଣେ ଏକଗ୍ଗଭାୱେନ ଅପ୍ପେତୁଂ। ତସ୍ମା ସମାଧିଯେୱେତ୍ଥ ସଜାତିତୋ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଙ୍ଗହିତୋ। ୱାଯାମସତିଯୋ ପନ କିରିଯତୋ ସଙ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତି।

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପେସୁପି ପଞ୍ଞା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ଆରମ୍ମଣଂ ନିଚ୍ଛେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ୱିତକ୍କେ ପନ ଆକୋଟେତ୍ୱା ଆକୋଟେତ୍ୱା ଦେନ୍ତେ ସକ୍କୋତି। କଥଂ? ଯଥା ହି ହେରଞ୍ଞିକୋ କହାପଣଂ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବଭାଗେସୁ ଓଲୋକେତୁକାମୋ ସମାନୋପି ନ ଚକ୍ଖୁଦଲେନେୱ ପରିୱତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଅଙ୍ଗୁଲିପବ୍ବେହି ପନ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଏୱମେୱ ନ ପଞ୍ଞା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣଂ ନିଚ୍ଛେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣେନ ପନ ଆହନନପରିଯାହନନରସେନ ୱିତକ୍କେନ ଆକୋଟେନ୍ତେନ ୱିଯ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତେନ ୱିଯ ଚ ଆଦାଯ ଦିନ୍ନମେୱ ୱିନିଚ୍ଛେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମା ଇଧାପି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯେୱ ସଜାତିତୋ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଙ୍ଗହିତା। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ପନ କିରିଯତୋ ସଙ୍ଗହିତୋ ହୋତି। ଇତି ଇମେହି ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ତୀହି ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ଖନ୍ଧେହି ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସଙ୍ଗହିତୋ''ତି।

ଇଦାନି ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକଂ ମଗ୍ଗସମାଧିଂ ସନିମିତ୍ତଂ ସପରିକ୍ଖାରଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, କତମୋ ପନାଯ୍ୟେତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚତୁକିଚ୍ଚସାଧନୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ସତି, ସା ସମାଧିସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ ନିମିତ୍ତଂ। ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚତୁକିଚ୍ଚସାଧନୱସେନେୱ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱୀରିଯଂ, ତଂ ପରିୱାରଟ୍ଠେନ ପରିକ୍ଖାରୋ ହୋତି। ତେସଂଯେୱ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ତେସଂ ମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ। ଆସେୱନାତିଆଦୀସୁ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକାଯେୱ ଆସେୱନାଦଯୋ ୱୁତ୍ତାତି।

ୱିତଣ୍ଡୱାଦୀ ପନ, ''ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋ ନାମ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥି, 'ଏୱଂ ଭାୱେଯ୍ୟ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନୀ'ତି ହି ୱଚନତୋ ସତ୍ତପି ୱସ୍ସାନି ମଗ୍ଗଭାୱନା ହୋତି, କିଲେସା ପନ ଲହୁ ଛିଜ୍ଜନ୍ତା ସତ୍ତହି ଞାଣେହି ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ୱଦତି। ସୋ ''ସୁତ୍ତଂ ଆହରା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଅଦ୍ଧା ଅଞ୍ଞଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ, ''ଯା ତେସଂଯେୱ ଧମ୍ମାନଂ ଆସେୱନା ଭାୱନା ବହୁଲୀକମ୍ମ''ନ୍ତି ଇଦମେୱ ସୁତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା, ''ଅଞ୍ଞେନ ଚିତ୍ତେନ ଆସେୱତି, ଅଞ୍ଞେନ ଭାୱେତି, ଅଞ୍ଞେନ ବହୁଲୀକରୋତୀ''ତି ୱକ୍ଖତି। ତତୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ – ''କିଂ ପନିଦଂ, ସୁତ୍ତଂ ନେଯ୍ୟତ୍ଥଂ ନୀତତ୍ଥ''ନ୍ତି। ତତୋ ୱକ୍ଖତି – ''ନୀତତ୍ଥଂ ଯଥା ସୁତ୍ତଂ ତଥେୱ ଅତ୍ଥୋ''ତି। ତସ୍ସ ଇଦଂ ଉତ୍ତରଂ – ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଏକଂ ଚିତ୍ତଂ ଆସେୱମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଅପରମ୍ପି ଆସେୱମାନଂ, ଅପରମ୍ପି ଆସେୱମାନନ୍ତି ଏୱଂ ଦିୱସମ୍ପି ଆସେୱନାୱ ଭୱିସ୍ସତି, କୁତୋ ଭାୱନା, କୁତୋ ବହୁଲୀକମ୍ମଂ? ଏକଂ ୱା ଭାୱଯମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅପରମ୍ପି ଭାୱଯମାନଂ ଅପରମ୍ପି ଭାୱଯମାନନ୍ତି ଏୱଂ ଦିୱସମ୍ପି ଭାୱନାୱ ଭୱିସ୍ସତି, କୁତୋ ଆସେୱନା କୁତୋ ବହୁଲୀକମ୍ମଂ? ଏକଂ ୱା ବହୁଲୀକରୋନ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଅପରମ୍ପି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତଂ, ଅପରମ୍ପି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ଦିୱସମ୍ପି ବହୁଲୀକମ୍ମମେୱ ଭୱିସ୍ସତି କୁତୋ ଆସେୱନା, କୁତୋ ଭାୱନାତି।

ଅଥ ୱା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ''ଏକେନ ଚିତ୍ତେନ ଆସେୱତି, ଦ୍ୱୀହି ଭାୱେତି, ତୀହି ବହୁଲୀକରୋତି। ଦ୍ୱୀହି ୱା ଆସେୱତି, ତୀହି ଭାୱେତି, ଏକେନ ବହୁଲୀକରୋତି । ତୀହି ୱା ଆସେୱତି, ଏକେନ ଭାୱେତି, ଦ୍ୱୀହି ବହୁଲୀକରୋତୀ''ତି। ସୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ – ''ମା ସୁତ୍ତଂ ମେ ଲଦ୍ଧନ୍ତି ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଅୱଚ। ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତେନ ନାମ ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱସିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ଥରସଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି। ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକାୱ ଅଯଂ ଆସେୱନା, ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକା ଭାୱନା, ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକଂ ବହୁଲୀକମ୍ମଂ। ଖଯଗାମିଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ବହୁଲଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, 'ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋଯେୱା'ତି ସଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ। ସଚେ ସଞ୍ଜାନାତି, ସଞ୍ଜାନାତୁ, ନୋ ଚେ ସଞ୍ଜାନାତି, ଗଚ୍ଛ ପାତୋୱ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ପିୱାହୀ''ତି ଉଯ୍ୟୋଜେତବ୍ବୋ।

୪୬୩। କତି ପନାୟସ୍ମେ ସଙ୍ଖାରାତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ଯେ ସଙ୍ଖାରେ ନିରୋଧେତ୍ୱା ନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ତେ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ତେନେୱସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଞତ୍ୱା ଥେରୀ, ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରାଦୀସୁ ଅନେକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁପି, କାୟସଙ୍ଖାରାଦୟୋୱ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୀ, ତୟୋମେ, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କାୟପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା କାୟେନ ସଙ୍ଖରୀୟତି କରୀୟତି ନିବ୍ବତ୍ତୀୟତୀତି କାୟସଙ୍ଖାରୋ। ୱାଚଂ ସଙ୍ଖରୋତି କରୋତି ନିବ୍ବତ୍ତେତୀତି ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ। ଚିତ୍ତପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ଚିତ୍ତେନ ସଙ୍ଖରୀୟତି କରୀୟତି ନିବ୍ବତ୍ତୀୟତୀତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ। କତମୋ ପନାୟସ୍ମେତି ଇଧ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ଇମେ ସଙ୍ଖାରା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମିସ୍ସା ଆଲୁଳିତା ଅୱିଭୂତା ଦୁଦ୍ଦୀପନା। ତଥା ହି, କାୟଦ୍ୱାରେ ଆଦାନଗହଣମୁଞ୍ଚନଚୋପନାନି ପାପେତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଟ୍ଠ କାମାୱଚରକୁସଲଚେତନା ଦ୍ୱାଦସ ଅକୁସଲଚେତନାତି ଏୱଂ କୁସଲାକୁସଲା ୱୀସତି ଚେତନାପି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାପି କାୟସଙ୍ଖାରାତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ହନୁସଂଚୋପନଂ ୱଚୀଭେଦଂ ପାପେତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୱ ୱୀସତି ଚେତନାପି ୱିତକ୍କୱିଚାରାପି ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। କାୟୱଚୀଦ୍ୱାରେସୁ ଚୋପନଂ ଅପତ୍ତା ରହୋ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚିନ୍ତୟତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା କୁସଲାକୁସଲା ଏକୂନତିଂସ ଚେତନାପି ସଞ୍ଞା ଚ ୱେଦନା ଚାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମାପି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏୱଂ ଇମେ ସଙ୍ଖାରା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମିସ୍ସା ଆଲୁଳିତା ଅୱିଭୂତା ଦୁଦ୍ଦୀପନା। ତେ ପାକଟେ ୱିଭୂତେ କତ୍ୱା କଥାପେସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛତି।

କସ୍ମା ପନାୟସ୍ମେତି ଇଧ କାୟସଙ୍ଖାରାଦିନାମସ୍ସ ପଦତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ କାୟପ୍ପଟିବଦ୍ଧାତି କାୟନିସ୍ସିତା, କାୟେ ସତି ହୋନ୍ତି, ଅସତି ନ ହୋନ୍ତି। ଚିତ୍ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧାତି ଚିତ୍ତନିସ୍ସିତା, ଚିତ୍ତେ ସତି ହୋନ୍ତି, ଅସତି ନ ହୋନ୍ତି।

୪୬୪। ଇଦାନି କିଂ ନୁ ଖୋ ଏସା ସଞ୍ଞାୱେଦୟିତନିରୋଧଂ ୱଲଞ୍ଜେତି, ନ ୱଲଞ୍ଜେତି। ଚିଣ୍ଣୱସୀ ୱା ତତ୍ଥ ନୋ ଚିଣ୍ଣୱସୀତି ଜାନନତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, କଥଂ ପନାୟସ୍ମେ, ସଞ୍ଞାୱେଦୟିତନିରୋଧସମାପତ୍ତି ହୋତୀତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ସମାପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ୱା ସମାପଜ୍ଜାମୀତି ୱା ପଦଦ୍ୱୟେନ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସମାପତ୍ତିକାଲୋ କଥିତୋ। ସମାପନ୍ନୋତି ପଦେନ ଅନ୍ତୋନିରୋଧୋ। ତଥା ପୁରିମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସଚିତ୍ତକକାଲୋ କଥିତୋ, ପଚ୍ଛିମେନ ଅଚିତ୍ତକକାଲୋ। ପୁବ୍ବେୱ ତଥା ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତୀତି ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦକାଲେୟେୱ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅଚିତ୍ତକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀତି ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତି। ଯଂ ତଂ ତଥତ୍ତାୟ ଉପନେତୀତି ଯଂ ଏୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ତଥତ୍ତାୟ ଅଚିତ୍ତକଭାୱାୟ ଉପନେତି।

ପଠମଂ ନିରୁଜ୍ଝତି ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋତି ସେସସଙ୍ଖାରେହି ପଠମଂ ଦୁତିୟଜ୍ଝାନେୟେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି। ତତୋ କାୟସଙ୍ଖାରୋତି ତତୋ ପରଂ କାୟସଙ୍ଖାରୋ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ନିରୁଜ୍ଝତି। ତତୋ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋତି ତତୋ ପରଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ ଅନ୍ତୋନିରୋଧେ ନିରୁଜ୍ଝତି। ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସନ୍ତି ୱା ୱୁଟ୍ଠହାମୀତି ୱା ପଦଦ୍ୱୟେନ ଅନ୍ତୋନିରୋଧକାଲୋ କଥିତୋ। ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ପଦେନ ଫଲସମାପତ୍ତିକାଲୋ। ତଥା ପୁରିମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଅଚିତ୍ତକକାଲୋ କଥିତୋ, ପଚ୍ଛିମେନ ସଚିତ୍ତକକାଲୋ। ପୁବ୍ବେୱ ତଥା ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତୀତି ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦକାଲେୟେୱ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅଚିତ୍ତକୋ ହୁତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ସଚିତ୍ତକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀତି ଅଦ୍ଧାନପରିଚ୍ଛେଦଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତି। ଯଂ ତଂ ତଥତ୍ତାୟ ଉପନେତୀତି ଯଂ ଏୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ତଥତ୍ତାୟ ସଚିତ୍ତକଭାୱାୟ ଉପନେତି। ଇତି ହେଟ୍ଠା ନିରୋଧସମାପଜ୍ଜନକାଲୋ ଗହିତୋ, ଇଧ ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାନକାଲୋ।

ଇଦାନି ନିରୋଧକଥଂ କଥେତୁଂ ୱାରୋତି ନିରୋଧକଥା କଥେତବ୍ବା ସିୟା, ସା ପନେସା, ''ଦ୍ୱୀହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ତୟୋ ଚ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ସୋଳସହି ଞାଣଚରିୟାହି ନୱହି ସମାଧିଚରିୟାହି ୱସୀଭାୱତାପଞ୍ଞା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିୟା ଞାଣ''ନ୍ତି ମାତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବାକାରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ କଥିତା। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ କଥିତନୟେନେୱ ଗହେତବ୍ବା । କୋ ପନାୟଂ ନିରୋଧୋ ନାମ? ଚତୁନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପଟିସଙ୍ଖା ଅପ୍ପୱତ୍ତି। ଅଥ କିମତ୍ଥମେତଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୀତି। ସଙ୍ଖାରାନଂ ପୱତ୍ତେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତା ସତ୍ତାହଂ ଅଚିତ୍ତକା ହୁତ୍ୱା ସୁଖଂ ୱିହରିସ୍ସାମ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନଂ ନାମେତଂ, ଯଦିଦଂ ନିରୋଧୋତି ଏତଦତ୍ଥଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତି।

ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋତି ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ହି ଫଲସମାପତ୍ତିଚିତ୍ତଂ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ ସଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱେଦନଞ୍ଚ ସନ୍ଧାୟ, ''ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ''ତି ଆହ। ତତୋ କାୟସଙ୍ଖାରୋତି ତତୋ ପରଂ ଭୱଙ୍ଗସମୟେ କାୟସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କିଂ ପନ ଫଲସମାପତ୍ତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନ ସମୁଟ୍ଠାପେତୀତି? ସମୁଟ୍ଠାପେତି। ଇମସ୍ସ ପନ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକା ଫଲସମାପତ୍ତି, ସା ନ ସମୁଟ୍ଠାପେତି। କିଂ ୱା ଏତେନ ଫଲସମାପତ୍ତି ପଠମଜ୍ଝାନିକା ୱା ହୋତୁ, ଦୁତିୟତତିୟଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକା ୱା, ସନ୍ତାୟ ସମାପତ୍ତିୟା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଅବ୍ବୋହାରିକା ହୋନ୍ତି। ତେସଂ ଅବ୍ବୋହାରିକଭାୱୋ ସଞ୍ଜୀୱତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁନା ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଞ୍ଜୀୱତ୍ଥେରସ୍ସ ହି ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ କିଂସୁକପୁପ୍ଫସଦିସେ ୱୀତଚ୍ଚିତଙ୍ଗାରେ ମଦ୍ଦମାନସ୍ସ ଗଚ୍ଛତୋ ଚୀୱରେ ଅଂସୁମତ୍ତମ୍ପି ନ ଝାୟି, ଉସ୍ମାକାରମତ୍ତମ୍ପି ନାହୋସି, ସମାପତ୍ତିଫଲଂ ନାମେତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱମେୱଂ ସନ୍ତାୟ ସମାପତ୍ତିୟା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଅବ୍ବୋହାରିକା ହୋନ୍ତୀତି ଭୱଙ୍ଗସମୟେନେୱେତଂ କଥିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତୋ ଵଚୀସଙ୍ଖାରୋତି ତତୋ ପରଂ କିରିଯମଯପଵତ୍ତଵଳଞ୍ଜନକାଲେ ଵଚୀସଙ୍ଖାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କିଂ ଭଵଙ୍ଗଂ ଵିତକ୍କଵିଚାରେ ନ ସମୁଟ୍ଠାପେତୀତି? ସମୁଟ୍ଠାପେତି। ତଂସମୁଟ୍ଠାନା ପନ ଵିତକ୍କଵିଚାରା ଵାଚଂ ଅଭିସଙ୍ଖାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି କିରିଯମଯପଵତ୍ତଵଳଞ୍ଜନକାଲେନେଵ ତଂ କଥିତଂ। ସୁଞ୍ଞତୋ ଫସ୍ସୋତିଆଦଯୋ ସଗୁଣେନାପି ଆରମ୍ମଣେନାପି କଥେତବ୍ବା। ସଗୁଣେନ ତାଵ ସୁଞ୍ଞତା ନାମ ଫଲସମାପତ୍ତି, ତାଯ ସହଜାତଂ ଫସ୍ସଂ ସନ୍ଧାଯ ସୁଞ୍ଞତୋ ଫସ୍ସୋତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅନିମିତ୍ତାପଣିହିତେସୁପିଏସେଵ ନଯୋ। ଆରମ୍ମଣେନ ପନ ନିବ୍ବାନଂ ରାଗାଦୀହି ସୁଞ୍ଞତ୍ତା ସୁଞ୍ଞଂ ନାମ, ରାଗନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ଅଭାଵା ଅନିମିତ୍ତଂ, ରାଗଦୋସମୋହପ୍ପଣିଧୀନଂ ଅଭାଵା ଅପ୍ପଣିହିତଂ। ସୁଞ୍ଞତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ଵା ଉପ୍ପନ୍ନଫଲସମାପତ୍ତିଯଂ ଫସ୍ସୋ ସୁଞ୍ଞତୋ ନାମ। ଅନିମିତ୍ତାପଣିହିତେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ।

ଅପରା ଆଗମନିଯକଥା ନାମ ହୋତି, ସୁଞ୍ଞତା, ଅନିମିତ୍ତା, ଅପ୍ପଣିହିତାତି ହି ଵିପସ୍ସନାପି ଵୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଖାରେ ଅନିଚ୍ଚତୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ଵା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦିସ୍ଵା ଅନିଚ୍ଚତୋ ଵୁଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ଵୁଟ୍ଠାନଗାମିନିଵିପସ୍ସନା ଅନିମିତ୍ତା ନାମ ହୋତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ଵା ଦୁକ୍ଖତୋ ଦିସ୍ଵା ଦୁକ୍ଖତୋ ଵୁଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ଅପ୍ପଣିହିତା ନାମ। ଯୋ ଅନତ୍ତତୋ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ଵା ଅନତ୍ତତୋ ଦିସ୍ଵା ଅନତ୍ତତୋ ଵୁଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ସୁଞ୍ଞତା ନାମ। ତତ୍ଥ ଅନିମିତ୍ତଵିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ନାମ, ଅନିମିତ୍ତମଗ୍ଗସ୍ସ ଫଲଂ ଅନିମିତ୍ତଂ ନାମ। ଅନିମିତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିସହଜାତେ ଫସ୍ସେ ଫୁସନ୍ତେ ଅନିମିତ୍ତୋ ଫସ୍ସୋ ଫୁସତୀତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଅପ୍ପଣିହିତସୁଞ୍ଞତେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଆଗମନିଯେନ କଥିତେ ପନ ସୁଞ୍ଞତୋ ଵା ଫସ୍ସୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ଵା ଫସ୍ସୋ ଅପ୍ପଣିହିତୋ ଵା ଫସ୍ସୋତି ଵିକପ୍ପୋ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ତସ୍ମା ସଗୁଣେନ ଚେଵ ଆରମ୍ମଣେନ ଚ କଥେତବ୍ବଂ। ଏଵଞ୍ହି ତଯୋ ଫସ୍ସା ଫୁସନ୍ତୀତି ସମେତି।

ଵିଵେକନିନ୍ନନ୍ତିଆଦୀସୁ ନିବ୍ବାନଂ ଵିଵେକୋ ନାମ, ତସ୍ମିଂ ଵିଵେକେ ନିନ୍ନଂ ଓନତନ୍ତି ଵିଵେକନିନ୍ନଂ। ଅଞ୍ଞତୋ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଯେନ ଵିଵେକୋ, ତେନ ଵଙ୍କଂ ଵିଯ ହୁତ୍ଵା ଠିତନ୍ତି ଵିଵେକପୋଣଂ। ଯେନ ଵିଵେକୋ, ତେନ ପତମାନଂ ଵିଯ ଠିତନ୍ତି ଵିଵେକପବ୍ଭାରଂ।

୪୬୫। ଇଦାନି ଯା ଵେଦନା ନିରୋଧେତ୍ଵା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ତା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ କତି ପନାଯ୍ଯେ, ଵେଦନାତି ଆହ। କାଯିକଂ ଵାତିଆଦୀସୁ ପଞ୍ଚଦ୍ଵାରିକଂ ସୁଖଂ କାଯିକଂ ନାମ, ମନୋଦ୍ଵାରିକଂ ଚେତସିକଂ ନାମାତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ସୁଖନ୍ତି ସଭାଵନିଦ୍ଦେସୋ। ସାତନ୍ତି ତସ୍ସେଵ ମଧୁରଭାଵଦୀପକଂ ଵେଵଚନଂ। ଵେଦଯିତନ୍ତି ଵେଦଯିତଭାଵଦୀପକଂ, ସବ୍ବଵେଦନାନଂ ସାଧାରଣଵଚନଂ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଠିତିସୁଖା ଵିପରିଣାମଦୁକ୍ଖାତିଆଦୀସୁ ସୁଖାଯ ଵେଦନାଯ ଅତ୍ଥିଭାଵୋ ସୁଖଂ, ନତ୍ଥିଭାଵୋ ଦୁକ୍ଖଂ। ଦୁକ୍ଖାଯ ଵେଦନାଯ ଅତ୍ଥିଭାଵୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ନତ୍ଥିଭାଵୋ ସୁଖଂ। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ଵେଦନାଯ ଜାନନଭାଵୋ ସୁଖଂ, ଅଜାନନଭାଵୋ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

କିଂ ଅନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି କତମୋ ଅନୁସଯୋ ଅନୁସେତି। ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ ସଯିତୋ ଵିଯ ହୋତୀତି ଅନୁସଯପୁଚ୍ଛଂ ପୁଚ୍ଛତି। ନ ଖୋ, ଆଵୁସୋ ଵିସାଖ, ସବ୍ବାଯ ସୁଖାଯ ଵେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀତି ନ ସବ୍ବାଯ ସୁଖାଯ ଵେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି। ନ ସବ୍ବାଯ ସୁଖାଯ ଵେଦନାଯ ସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ନ ସବ୍ବଂ ସୁଖଂ ଵେଦନଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। କିଂ ପହାତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ପହାନପୁଚ୍ଛା ନାମ।

ରାଗଂ ତେନ ପଜହତୀତି ଏତ୍ଥ ଏକେନେଵ ବ୍ଯାକରଣେନ ଦ୍ଵେ ପୁଚ୍ଛା ଵିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ରାଗାନୁସଯଂ ଵିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ଵା ପଠମଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ଝାନଵିକ୍ଖମ୍ଭିତଂ ରାଗାନୁସଯଂ ତଥା ଵିକ୍ଖମ୍ଭିତମେଵ କତ୍ଵା ଵିପସ୍ସନଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାତେତି। ସୋ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ପହୀନୋପି ତଥା ଵିକ୍ଖମ୍ଭିତତ୍ତାଵ ପଠମଜ୍ଝାନେ ନାନୁସେତି ନାମ। ତେନାହ – ‘‘ନ ତତ୍ଥ ରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତୀ’’ତି। ତଦାଯତନନ୍ତି ତଂ ଆଯତନଂ, ପରମସ୍ସାସଭାଵେନ ପତିଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଅରହତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଅନୁତ୍ତରେସୂତି ଏଵଂ ଅନୁତ୍ତରା ଵିମୋକ୍ଖାତି ଲଦ୍ଧନାମେ ଅରହତ୍ତେ। ପିହଂ ଉପଟ୍ଠାପଯତୋତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେନ୍ତସ୍ସ। ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପିହାପଚ୍ଚଯା ଦୋମନସ୍ସନ୍ତି ପତ୍ଥନାଯ ପଟ୍ଠପନମୂଲକଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଂ ପନେତଂ ନ ପତ୍ଥନାଯ ପଟ୍ଠପନମୂଲକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପତ୍ଥେତ୍ଵା ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ପନ ଅଲାଭମୂଲକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ‘‘ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପିହାପଚ୍ଚଯା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଦୋମନସ୍ସଂ ନାମ ଏକନ୍ତେନ ଅକୁସଲଂ, ଇଦଂ ପନ ସେଵିତବ୍ବଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ଵଦନ୍ତି। ଯୋଗିନୋ ହି ତେମାସିକଂ ଛମାସିକଂ ଵା ନଵମାସିକଂ ଵା ପଟିପଦଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତେସୁ ଯୋ ତଂ ତଂ ପଟିପଦଂ ଗହେତ୍ଵା ଅନ୍ତୋକାଲପରିଚ୍ଛେଦେଯେଵ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀତି ଘଟେନ୍ତୋ ଵାଯମନ୍ତୋ ନ ସକ୍କୋତି ଯଥାପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲେନ ପାପୁଣିତୁଂ, ତସ୍ସ ବଲଵଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଆଳିନ୍ଦିକଵାସିମହାଫୁସ୍ସଦେଵତ୍ଥେରସ୍ସ ଵିଯ ଅସ୍ସୁଧାରା ପଵତ୍ତନ୍ତି। ଥେରୋ କିର ଏକୂନଵୀସତିଵସ୍ସାନି ଗତପଚ୍ଚାଗତଵତ୍ତଂ ପୂରେସି। ତସ୍ସ, ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଵାରେ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି, ଇମସ୍ମିଂ ଵାରେ ଵିସୁଦ୍ଧିପଵାରଣଂ ପଵାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ମାନସଂ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସେଵ ଏକୂନଵୀସତିଵସ୍ସାନି ଅତିକ୍କନ୍ତାନି। ପଵାରଣାଦିଵସେ ଆଗତେ ଥେରସ୍ସ ଅସ୍ସୁପାତେନ ମୁତ୍ତଦିଵସୋ ନାମ ନାହୋସି। ଵୀସତିମେ ପନ ଵସ୍ସେ ଅରହତ୍ତଂ ପାଣୁଣି।

ପଟିଘଂତେନ ପଜହତୀତି ଏତ୍ଥ ଦୋମନସ୍ସେନେଵ ପଟିଘଂ ପଜହତି। ନ ହି ପଟିଘେନେଵ ପଟିଘପ୍ପହାନଂ, ଦୋମନସ୍ସେନ ଵା ଦୋମନସ୍ସପ୍ପହାନଂ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଅଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ତେମାସିକାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ପଟିପଦଂ ଗହେତ୍ଵା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘‘ପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁ, କିଂ ତୁଯ୍ହଂ ସୀଲେନ ହୀନଟ୍ଠାନଂ

ଅତ୍ଥି, ଉଦାହୁ ୱୀରିୟେନ, ଉଦାହୁ ପଞ୍ଞାୟ, ନନୁ ତେ ସୀଲଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ୱୀରିୟଂ ସୁପଗ୍ଗହିତଂ ପଞ୍ଞା ସୂରା ହୁତ୍ୱା ୱହତୀ''ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତ୍ୱା, ''ନ ଦାନି ପୁନ ଇମସ୍ସ ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ୱୀରିୟଂ ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋତେମାସେ ୱା ଅନ୍ତୋଛମାସେ ୱା ଅନ୍ତୋନୱମାସେ ୱା ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ତଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି। ଇମିନା ପରିୟାୟେନ ପଟିଘେନେୱ ପଟିଘଂ, ଦୋମନସ୍ସେନେୱ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଜହତି ନାମ।

ନ ତତ୍ଥ ପଟିଘାନୁସୟୋ ଅନୁସେତୀତି ତତ୍ଥ ଏୱରୂପେ ଦୋମନସ୍ସେ ପଟିଘାନୁସୟୋ ନାନୁସେତି। ନ ତଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପହୀନୋୱ ତତ୍ଥ ପଟିଘାନୁସୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱିଜ୍ଜଂ ତେନ ପଜହତୀତି ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସୟଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ଝାନୱିକ୍ଖମ୍ଭିତଂ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସୟଂ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତମେୱ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାତେତି। ସୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ପହୀନୋପି ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତତ୍ତାୱ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ନାନୁସେତି ନାମ। ତେନାହ – ''ନ ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସୟୋ ଅନୁସେତୀ''ତି।

୪୬୬। ଇଦାନି ପଟିଭାଗପୁଚ୍ଛଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ସୁଖାୟ ପନାୟ୍ୟେତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ୟସ୍ମା ସୁଖସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ସୁଖଂ ପଚ୍ଚନୀକଂ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱୀସୁ ୱେଦନାସୁ ୱିସଭାଗପଟିଭାଗୋ କଥିତୋ। ଉପେକ୍ଖା ପନ ଅନ୍ଧକାରା ଅୱିଭୂତା ଦୁଦ୍ଦୀପନା, ଅୱିଜ୍ଜାପି ତାଦିସାୱାତି ତେନେତ୍ଥ ସଭାଗପଟିଭାଗୋ କଥିତୋ। ୟତ୍ତକେସୁ ପନ ଠାନେସୁ ଅୱିଜ୍ଜା ତମଂ କରୋତି, ତତ୍ତକେସୁ ୱିଜ୍ଜା ତମଂ ୱିନୋଦେତୀତି ୱିସଭାଗପଟିଭାଗୋ କଥିତୋ। ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଖୋ, ଆୱୁସୋତି ଏତ୍ଥ ଉଭୋପେତେ ଧମ୍ମା ଅନାସୱା ଲୋକୁତ୍ତରାତି ସଭାଗପଟିଭାଗୋୱ କଥିତୋ। ୱିମୁତ୍ତିୟା ଖୋ, ଆୱୁସୋତି ଏତ୍ଥ ଅନାସୱଟ୍ଠେନ ଲୋକୁତ୍ତରଟ୍ଠେନ ଅବ୍ୟାକତଟ୍ଠେନ ଚ ସଭାଗପଟିଭାଗୋୱ କଥିତୋ। ଅଚ୍ଚୟାସୀତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ହଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗତୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନାସକ୍ଖି ପଞ୍ହାନଂ ପରିୟନ୍ତଂ ଗହେତୁନ୍ତି ପଞ୍ହାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦପମାଣଂ ଗହେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଅପ୍ପଟିଭାଗଧମ୍ମସ୍ସ ପଟିଭାଗଂ ପୁଚ୍ଛି। ନିବ୍ବାନଂ ନାମେତଂ ଅପ୍ପଟିଭାଗଂ , ନ ସକ୍କା ନୀଲଂ ୱା ପୀତକଂ ୱାତି କେନଚି ଧମ୍ମେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିଭାଗଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ। ତଞ୍ଚ ତ୍ୱଂ ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ପୁଚ୍ଛସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚାୟଂ ଉପାସକୋ ୟଥା ନାମ ସତ୍ତମେ ଘରେ ସଲାକଭତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତ ଘରାନି ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅଟ୍ଠମସ୍ସ ଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ ସବ୍ବାନିପି ସତ୍ତ ଗେହାନି ୱିରଦ୍ଧୋୱ ନ ଅଞ୍ଞାସି, ଏୱମେୱଂ ଅପ୍ପଟିଭାଗଧମ୍ମସ୍ସ ପଟିଭାଗଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ସବ୍ବାସୁପି ସତ୍ତସୁ ସପ୍ପଟିଭାଗପୁଚ୍ଛାସୁ ୱିରଦ୍ଧୋୱ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନିବ୍ବାନୋଗଧନ୍ତି ନିବ୍ବାନବ୍ଭନ୍ତରଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠଂ। ନିବ୍ବାନପରାୟନନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ ପରଂ ଅୟନମସ୍ସ ପରା ଗତି, ନ ତତୋ ପରଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବାନଂ ପରିୟୋସାନଂ ଅୱସାନଂ ଅସ୍ସାତି ନିବ୍ବାନପରିୟୋସାନଂ।

୪୬୭।ପଣ୍ଡିତାତି ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତା, ଧାତୁକୁସଲା ଆୟତନକୁସଲା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକୁସଲା ଠାନାଟ୍ଠାନକୁସଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ମହାପଞ୍ଞାତି ମହନ୍ତେ ଅତ୍ଥେ ମହନ୍ତେ ଧମ୍ମେ ମହନ୍ତା ନିରୁତ୍ତିୟୋ ମହନ୍ତାନି ପଟିଭାନାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନସମତ୍ଥାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତା। ୟଥା ତଂ ଧମ୍ମଦିନ୍ନାୟାତି ୟଥା ଧମ୍ମଦିନ୍ନାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ବ୍ୟାକତଂ, ଅହମ୍ପି ତଂ ଏୱମେୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟନ୍ତି। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ପନ ଅୟଂ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ ଜିନଭାସିତୋ ନାମ ଜାତୋ, ନ ସାୱକଭାସିତୋ। ୟଥା ହି ରାଜୟୁତ୍ତେହି ଲିଖିତଂ ପଣ୍ଣଂ ୟାୱ ରାଜମୁଦ୍ଦିକାୟ ନ ଲଞ୍ଛିତଂ ହୋତି, ନ ତାୱ ରାଜପଣ୍ଣନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି; ଲଞ୍ଛିତମତ୍ତଂ ପନ ରାଜପଣ୍ଣଂ ନାମ ହୋତି, ତଥା, ''ଅହମ୍ପି ତଂ ଏୱମେୱ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଇମାୟ ଜିନୱଚନମୁଦ୍ଦିକାୟ ଲଞ୍ଛିତତ୍ତା ଅୟଂ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ ଆହଚ୍ଚୱଚନେନ ଜିନଭାସିତୋ ନାମ ଜାତୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ଚୂଳୱେଦଲ୍ଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୂଳଧମ୍ମସମାଦାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୬୮।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ଚୂଳଧମ୍ମସମାଦାନସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମସମାଦାନାନୀତି ଧମ୍ମୋତି ଗହିତଗହଣାନି। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସୁଖନ୍ତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ସୁଖଂ, ଆୟୂହନକ୍ଖଣେ ସୁଖଂ ସୁକରଂ ସୁଖେନ ସକ୍କା ପୂରେତୁଂ। ଆୟତିଂ ଦୁକ୍ଖୱିପାକନ୍ତି ଅନାଗତେ ୱିପାକକାଲେ ଦୁକ୍ଖୱିପାକଂ। ଇମିନା ଉପାୟେନ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୪୬୯।ନତ୍ଥି କାମେସୁ ଦୋସୋତି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁପି କିଲେସକାମେସୁପି ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ପାତବ୍ୟତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ତେ ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ କିଲେସକାମେନ ପାତବ୍ୟତଂ ପିୱିତବ୍ବତଂ, ୟଥାରୁଚି ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମୋଳିବଦ୍ଧାହୀତି ମୋଳିଂ କତ୍ୱା ବଦ୍ଧକେସାହି। ପରିବ୍ବାଜିକାହୀତି ତାପସପରିବ୍ବାଜିକାହି। ଏୱମାହଂସୂତି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି। ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୀତି ପହାନଂ ସମତିକ୍କମଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ମାଲୁୱାସିପାଟିକାତି ଦୀଘସଣ୍ଠାନଂ

ମାଲୁୱାପକ୍କଂ। ଫଲେୟ୍ୟାତି ଆତପେନ ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ସାଲମୂଲେତି ସାଲରୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୀପେ। ସନ୍ତାସଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି କସ୍ମା ଆପଜ୍ଜତି? ଭୱନୱିନାସଭୟା। ରୁକ୍ଖମୂଲେ ପତିତମାଲୁୱାବୀଜତୋ ହି ଲତା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହତି। ସା ମହାପତ୍ତା ଚେୱ ହୋତି ବହୁପତ୍ତା ଚ, କୋୱିଳାରପତ୍ତସଦିସେହି ପତ୍ତେହି ସମନ୍ନାଗତା। ଅଥ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱିନନ୍ଧମାନା ସବ୍ବୱିଟପାନି ସଞ୍ଛାଦେତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଭାରଂ ଜନେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ସା ୱାତେ ୱା ୱାୟନ୍ତେ ଦେୱେ ୱା ୱସ୍ସନ୍ତେ ଓଘନଂ ଜନେତ୍ୱା ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସବ୍ବସାଖାପସାଖଂ ଭଞ୍ଜତି, ଭୂମିୟଂ ନିପାତେତି। ତତୋ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ପତିଟ୍ଠିତୱିମାନଂ ଭିଜ୍ଜତି ନସ୍ସତି। ଇତି ସା ଭୱନୱିନାସଭୟା ସନ୍ତାସଂ ଆପଜ୍ଜତି।

ଆରାମଦେୱତାତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୁପ୍ଫାରାମଫଲାରାମେସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା। ୱନଦେୱତାତି ଅନ୍ଧୱନସୁଭଗୱନାଦୀସୁ ୱନେସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା। ରୁକ୍ଖଦେୱତାତି ଅଭିଲକ୍ଖିତେସୁ ନଳେରୁପୁଚିମନ୍ଦାଦୀସୁ ରୁକ୍ଖେସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା। ଓସଧିତିଣୱନପ୍ପତୀସୂତି ହରୀତକୀଆମଲକୀଆଦୀସୁ ଓସଧୀସୁ ତାଲନାଳିକେରାଦୀସୁ ତିଣେସୁ ୱନଜେଟ୍ଠକେସୁ ଚ ୱନପ୍ପତିରୁକ୍ଖେସୁ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା। ୱନକମ୍ମିକାତି ୱନେ କସନଲାୟନଦାରୁଆହରଣଗୋରକ୍ଖାଦୀସୁ କେନଚିଦେୱ କମ୍ମେନ ୱା ୱିଚରକମନୁସ୍ସା। ଉଦ୍ଧରେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଖାଦେୟ୍ୟୁଂ। ୱିଲମ୍ବିନୀତି ୱାତେନ ପହତପହତଟ୍ଠାନେସୁ କେଳିଂ କରୋନ୍ତୀ ୱିୟ ୱିଲମ୍ବନ୍ତୀ। ସୁଖୋ ଇମିସ୍ସାତି ଏୱରୂପାୟ ମାଲୁୱାଲତାୟ ସମ୍ଫସ୍ସୋପି ସୁଖୋ, ଦସ୍ସନମ୍ପି ସୁଖଂ। ଅୟଂ ମେ ଦାରକାନଂ ଆପାନମଣ୍ଡଲଂ ଭୱିସ୍ସତି, କୀଳାଭୂମି ଭୱିସ୍ସତି, ଦୁତିୟଂ ମେ ୱିମାନଂ ପଟିଲଦ୍ଧନ୍ତି ଲତାୟ ଦସ୍ସନେପି ସମ୍ଫସ୍ସେପି ସୋମନସ୍ସଜାତା ଏୱମାହ।

ୱିଟଭିଂ କରେୟ୍ୟାତି ସାଖାନଂ ଉପରି ଛତ୍ତାକାରେନ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ। ଓଘନଂ ଜନେୟ୍ୟାତି ହେଟ୍ଠା ଘନଂ ଜନେୟ୍ୟ। ଉପରି ଆରୁୟ୍ହ ସକଲଂ ରୁକ୍ଖଂ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ପୁନ ହେଟ୍ଠା ଭସ୍ସମାନା ଭୂମିଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଦାଲେୟ୍ୟାତି ଏୱଂ ଓଘନଂ କତ୍ୱା ପୁନ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ମୂଲା ଓତିଣ୍ଣସାଖାହି ଅଭିରୁହମାନା ସବ୍ବସାଖା ପଲିୱେଠେନ୍ତୀ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ୱା ତେନେୱ ନିୟାମେନ ପୁନ ଓରୋହିତ୍ୱା ଚ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଚ ସକଲରୁକ୍ଖଂ ସଂସିବ୍ବିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତୀ ସବ୍ବସାଖା ହେଟ୍ଠା କତ୍ୱା ସୟଂ ଉପରି ଠତ୍ୱା ୱାତେ ୱା ୱାୟନ୍ତେ ଦେୱେ ୱା ୱସ୍ସନ୍ତେ ପଦାଲେୟ୍ୟ। ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖାଣୁମତ୍ତମେୱ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ତତ୍ଥ ୟଂ ସାଖଟ୍ଠକୱିମାନଂ ହୋତି, ତଂ ସାଖାସୁ ଭିଜ୍ଜମାନାସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ସବ୍ବସାଖାସୁ ଭିନ୍ନାସୁ ସବ୍ବଂ ଭିଜ୍ଜତି। ରୁକ୍ଖଟ୍ଠକୱିମାନଂ ପନ ୟାୱ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲମତ୍ତମ୍ପି ତିଟ୍ଠତି, ତାୱ ନ ନସ୍ସତି। ଇଦଂ ପନ ୱିମାନଂ ସାଖଟ୍ଠକଂ, ତସ୍ମା ସବ୍ବସାଖାସୁ ସଂଭିଜ୍ଜମାନାସୁ ଭିଜ୍ଜିତ୍ଥ। ଦେୱତା ପୁତ୍ତକେ ଗହେତ୍ୱା ଖାଣୁକେ ଠିତା ପରିଦେୱିତୁଂ ଆରଦ୍ଧା।

୪୭୧ ।ତିବ୍ବରାଗଜାତିକୋତି ବହଲରାଗସଭାୱୋ। ରାଗଜଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି ତିବ୍ବରାଗଜାତିକତ୍ତା ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠେ ଆରମ୍ମଣେ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ଅଥସ୍ସ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟା ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ଆଣାପେନ୍ତି। ସୋ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ନତ୍ୱେୱ ୱୀତିକ୍କମଂ କରୋତି। ତିବ୍ବଦୋସଜାତିକୋତି ଅପ୍ପମତ୍ତକେନେୱ କୁପ୍ପତି, ଦହରସାମଣେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ହତ୍ଥପରାମାସାଦୀନି କରୋନ୍ତୋୱ କଥେତି। ସୋପି ଦଣ୍ଡକମ୍ମପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ମୋହଜାତିକୋ ପନ ଇଧ କତଂ ୱା କତତୋ ଅକତଂ ୱା ଅକତତୋ ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି, ତାନି ତାନି କିଚ୍ଚାନି ୱିରାଧେତି। ସୋପି ଦଣ୍ଡକମ୍ମପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

୪୭୨ ।ନ ତିବ୍ବରାଗଜାତିକୋତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବାନି। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ କୋଚି ତିବ୍ବରାଗାଦିଜାତିକୋ ହୋତି, କୋଚି ନ ତିବ୍ବରାଗାଦିଜାତିକୋ? କମ୍ମନିୟାମେନ। ୟସ୍ସ ହି କମ୍ମାୟୂହନକ୍ଖଣେ ଲୋଭୋ ବଲୱା ହୋତି, ଅଲୋଭୋ ମନ୍ଦୋ, ଅଦୋସାମୋହା ବଲୱନ୍ତୋ, ଦୋସମୋହା ମନ୍ଦା, ତସ୍ସ ମନ୍ଦୋ ଅଲୋଭୋ ଲୋଭଂ ପରିୟାଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଦୋସାମୋହା ପନ ବଲୱନ୍ତୋ ଦୋସମୋହେ ପରିୟାଦାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଦିନ୍ନପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଲୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସୁଖସୀଲୋ ଅକ୍କୋଧନୋ ପଞ୍ଞୱା ୱଜିରୂପମଞ୍ଞାଣୋ।

ୟସ୍ସ ପନ କମ୍ମାୟୂହନକ୍ଖଣେ ଲୋଭଦୋସା ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଅଲୋଭାଦୋସା ମନ୍ଦା, ଅମୋହୋ ବଲୱା, ମୋହୋ ମନ୍ଦୋ, ସୋ ପୁରିମନୟେନେୱ ଲୁଦ୍ଧୋ ଚେୱ ହୋତି ଦୁଟ୍ଠୋ ଚ, ପଞ୍ଞୱା ପନ ହୋତି ୱଜିରୂପମଞ୍ଞାଣୋ ଦତ୍ତାଭୟତ୍ଥେରୋ ୱିୟ।

ୟସ୍ସ ପନ କମ୍ମାୟୂହନକ୍ଖଣେ ଲୋଭାଦୋସମୋହା ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଇତରେ ମନ୍ଦା, ସୋ ପୁରିମନୟେନେୱ ଲୁଦ୍ଧୋ ଚେୱ ହୋତି ଦନ୍ଧୋ ଚ, ସୁଖସୀଲକୋ ପନ ହୋତି ଅକ୍କୋଧନୋ।

ତଥା ୟସ୍ସ କମ୍ମାୟୂହନକ୍ଖଣେ ତୟୋପି ଲୋଭଦୋସମୋହା ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଅଲୋଭାଦୟୋ ମନ୍ଦା, ସୋ ପୁରିମନୟେନେୱ ଲୁଦ୍ଧୋ ଚେୱ ହୋତି ଦୁଟ୍ଠୋ ଚ ମୂଳ୍ହୋ ଚ।

ଯସ୍ସ ପନ କମ୍ମାଯୂହନକ୍ଖଣେ ଅଲୋଭଦୋସମୋହା ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଇତରେ ମନ୍ଦା, ସୋ ପୁରିମନଯେନେୱ ଅପ୍ପକିଲେସୋ ହୋତି, ଦିଵାରମ୍ମଣମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ନିଚ୍ଚଲୋ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ପନ ହୋତି ଦନ୍ଧପଞ୍ଞୋ ଚ।

ଯସ୍ସ ପନ କମ୍ମାଯୂହନକ୍ଖଣେ ଅଲୋଭାଦୋସମୋହା ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଇତରେ ମନ୍ଦା, ସୋ ପୁରିମନଯେନେୱ ଅଲୁଦ୍ଧୋ ଚେୱ ହୋତି ସୁଖସୀଲକୋ ଚ, ମୂଳ୍ହୋ ପନ ହୋତି।

ତଥା ଯସ୍ସ କମ୍ମାଯୂହନକ୍ଖଣେ ଅଲୋଭଦୋସାମୋହା ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଇତରେ ମନ୍ଦା, ସୋ ପୁରିମନଯେନେୱ ଅଲୁଦ୍ଧୋ ଚେୱ ହୋତି ପଞ୍ଞୱା ଚ, ଦୁଟ୍ଠୋ ପନ ହୋତି କୋଧନୋ।

ଯସ୍ସ ପନ କମ୍ମାଯୂହନକ୍ଖଣେ ତଯୋପି ଅଲୋଭାଦଯୋ ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଲୋଭାଦଯୋ ମନ୍ଦା, ସୋ ମହାସଙ୍ଘରକ୍ଖିତତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଅଲୁଦ୍ଧୋ ଅଦୁଟ୍ଠୋ ପଞ୍ଞୱା ଚ ହୋତି।

ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ଚୂଳଧମ୍ମସମାଦାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ମହାଧମ୍ମସମାଦାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୭୩।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମହାଧମ୍ମସମାଦାନସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଏୱଂକାମାତି ଏୱଂଇଚ୍ଛା। ଏୱଂଛନ୍ଦାତି ଏୱଂଅଜ୍ଝାସଯା। ଏୱଂଅଧିପ୍ପାଯାତି ଏୱଂଲଦ୍ଧିକା। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଅନିଟ୍ଠୱଡ୍ଢନେ ଚେୱ ଇଟ୍ଠପରିହାନେ ଚ। ଭଗୱଂମୂଲକାତି ଭଗୱା ମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି ଭଗୱଂମୂଲକା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଇମେ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମା ପୁବ୍ବେ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଉପ୍ପାଦିତା, ତସ୍ମିଂ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଇମେ ଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି, ଭଗୱତା ପନ ନୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପାଦିତା। ଭଗୱନ୍ତଞ୍ହି ନିସ୍ସାଯ ମଯଂ ଇମେ ଧମ୍ମେ ଆଜାନାମ ପଟିୱିଜ୍ଝାମାତି ଏୱଂ ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମାତି। ଭଗୱଂନେତ୍ତିକାତି ଭଗୱା ହି ଧମ୍ମାନଂ ନେତା ୱିନେତା ଅନୁନେତାତି। ଯଥାସଭାୱତୋ ପାଟିଯେକ୍କଂ ପାଟିଯେକ୍କଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତା ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଭଗୱଂପଟିସରଣାତି ଚତୁଭୂମକା ଧମ୍ମା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛମାନା ଭଗୱତି ପଟିସରନ୍ତି ନାମାତି ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ପଟିସରନ୍ତୀତି ଓସରନ୍ତି ସମୋସରନ୍ତି। ଅପିଚ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପଟିୱେଧୱସେନ ଫସ୍ସୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଅହଂ ଭଗୱା କିନ୍ନାମୋତି? ତ୍ୱଂ ଫୁସନଟ୍ଠେନ ଫସ୍ସୋ ନାମ। ୱେଦନା, ସଞ୍ଞା, ସଙ୍ଖାରା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ଅହଂ ଭଗୱା କିନ୍ନାମନ୍ତି? ତ୍ୱଂ ୱିଜାନନଟ୍ଠେନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମାତି ଏୱଂ ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମାନଂ ଯଥାସଭାୱତୋ ପାଟିଯେକ୍କଂ ପାଟିଯେକ୍କଂ ନାମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଗୱା ଧମ୍ମେ ପଟିସରତୀତିପି ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ଭଗୱନ୍ତଞ୍ଞେୱ ପଟିଭାତୂତି ଭଗୱତୋଯେୱ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଉପଟ୍ଠାତୁ, ତୁମ୍ହେୟେୱ ନୋ କଥେତ୍ୱା ଦେଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୭୪।ସେୱିତବ୍ବେତି ନିସ୍ସଯିତବ୍ବେ। ଭଜିତବ୍ବେତି ଉପଗନ୍ତବ୍ବେ। ଯଥା ତଂ ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋତି ଯଥା ଅୱିଦୁନୋ ବାଲସ୍ସ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ। ଯଥା ତଂ ୱିଦ୍ଦସୁନୋତି ଯଥା ୱିଦୁନୋ ମେଧାୱିନୋ ପଣ୍ଡିତସ୍ସ।

୪୭୫।ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମସମାଦାନନ୍ତି ପୁରିମସୁତ୍ତେ ଉପ୍ପଟିପାଟିଆକାରେନ ମାତିକା ଠପିତା , ଇଧ ପନ ଯଥାଧମ୍ମରସେନେୱ ସତ୍ଥା ମାତିକଂ ଠପେସି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମସମାଦାନନ୍ତି ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଗହଣଂ।

୪୭୬।ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ।

୪୭୭।ୱିଜ୍ଜାଗତୋତି ୱିଜ୍ଜାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପଞ୍ଞୱା।

୪୭୮।ସହାପି ଦୁକ୍ଖେନାତି ଏତ୍ଥ ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ଅଭିଜ୍ଝା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ଇମେ ତାୱ ତଯୋ ପୁବ୍ବଚେତନାଯ ଚ ଅପରଚେତନାଯ ଚାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଚେତନାନଂ ୱସେନ ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ହୋନ୍ତି। ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ପନ ସୁଖସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱା ହୋତି। ସେସା ପାଣାତିପାତାଦଯୋ ସତ୍ତ ତିସ୍ସନ୍ନମ୍ପି

ଚେତନାନଂ ୱସେନ ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ହୋନ୍ତି। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସହାପି ଦୁକ୍ଖେନ ସହାପି ଦୋମନସ୍ସେନା''ତି। ଦୋମନସ୍ସମେୱ ଚେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପରିଯେଟ୍ଠିଂ ୱା ଆପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗପରଭାଗେସୁ କାଯିକଂ ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱ।

୪୭୯।ସହାପିସୁଖେନାତି ଏତ୍ଥ ପାଣାତିପାତୋ ଫରୁସୱାଚା ବ୍ଯାପାଦୋତି ଇମେ ତାୱ ତଯୋ ପୁବ୍ବଚେତନାଯ ଚ ଅପରଚେତନାଯ ଚାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଚେତନାନଂ ୱସେନ ସୁଖୱେଦନା ହୋନ୍ତି। ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ପନ ଦୁକ୍ଖସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ ହୋତି। ସେସା ସତ୍ତ ତିସ୍ସନ୍ନମ୍ପି ଚେତନାନଂ ୱସେନ ସୁଖୱେଦନା ହୋନ୍ତିଯେୱ। ସହାପି ସୋମନସ୍ସେନାତି ସୋମନସ୍ସମେୱ ଚେତ୍ଥ ସୁଖନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଟ୍ଠଫୋଟ୍ଠବ୍ବସମଙ୍ଗିନୋ ୱା ପୁବ୍ବଭାଗପରଭାଗେସୁ କାଯିକଂ ସୁଖମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱ।

୪୮୦। ତତିଯଧମ୍ମସମାଦାନେ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମଚ୍ଛବନ୍ଧୋ ୱା ହୋତି, ମାଗୱିକୋ ୱା, ପାଣୁପଘାତଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି। ତସ୍ସ ଗରୁଟ୍ଠାନିଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅକାମକସ୍ସେୱ ପାଣାତିପାତେ ଆଦୀନୱଂ, ପାଣାତିପାତୱେରମଣିଯା ଚ ଆନିସଂସଂ କଥେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ଦେତି। ସୋ ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ଦୁକ୍ଖିତୋ ଦୋମନସ୍ସିତୋୱ ହୁତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି। ଅପରଭାଗେ କତିପାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ରକ୍ଖିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋପି ଦୁକ୍ଖିତୋୱ ହୋତି, ତସ୍ସ ପୁବ୍ବାପରଚେତନା ଦୁକ୍ଖସହଗତାୱ ହୋନ୍ତି। ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ପନ ସୁଖସହଗତା ୱା ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ୱାତି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ । ଇତି ପୁବ୍ବଭାଗପରଭାଗଚେତନାୱ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସହାପି ଦୁକ୍ଖେନ ସହାପି ଦୋମନସ୍ସେନା''ତି। ଦୋମନସ୍ସମେୱ ଚେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୮୧। ଚତୁତ୍ଥଧମ୍ମସମାଦାନେ ଦସସୁପି ପଦେସୁ ତିସ୍ସୋପି ପୁବ୍ବଭାଗାପରଭାଗସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ସୁଖସମ୍ପଯୁତ୍ତା ହୋନ୍ତିଯେୱ, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସହାପି ସୁଖେନ ସହାପି ସୋମନସ୍ସେନା''ତି। ସୋମନସ୍ସମେୱ ଚେତ୍ଥ ସୁଖନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୮୨।ତିତ୍ତକାଲାବୂତି ତିତ୍ତକରସଅଲାବୁ। ୱିସେନ ସଂସଟ୍ଠୋତି ହଲାହଲୱିସେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ମିସ୍ସିତୋ ଲୁଳିତୋ। ନଚ୍ଛାଦେସ୍ସତୀତି ନ ରୁଚ୍ଚିସ୍ସତି ନ ତୁଟ୍ଠିଂ କରିସ୍ସତି। ନିଗଚ୍ଛସୀତି ଗମିସ୍ସସି। ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖାଯ ପିୱେଯ୍ଯାତି ତଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପିୱେଯ୍ଯ।

୪୮୩।ଆପାନୀଯକଂସୋତି ଆପାନୀଯସ୍ସ ମଧୁରପାନକସ୍ସ ଭରିତକଂସୋ। ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ପାନକୱଣ୍ଣାଦୀହି ସମ୍ପନ୍ନୱଣ୍ଣୋ, କଂସେ ପକ୍ଖିତ୍ତପାନକୱସେନ ପାନକକଂସୋପି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଛାଦେସ୍ସତୀତି ତଞ୍ହି ହଲାହଲୱିସଂ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ରସଂ ଦେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଛାଦେସ୍ସତୀ''ତି।

୪୮୪।ପୂତିମୁତ୍ତନ୍ତି ମୁତ୍ତମେୱ। ଯଥା ହି ମନୁସ୍ସଭାୱୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ପୂତିକାଯୋତ୍ୱେୱ, ତଦହୁଜାତାପି ଗଲୋଚିଲତା ପୂତିଲତାତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ତଙ୍ଖଣଂ ଗହିତଂ ତରୁଣମ୍ପି ମୁତ୍ତଂ ପୂତିମୁତ୍ତମେୱ। ନାନାଭେସଜ୍ଜେହୀତି ହରୀତକାମଲକାଦୀହି ନାନୋସଧେହି। ସୁଖୀ ଅସ୍ସାତି ଅରୋଗୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ସୁଖୀ ଭୱେଯ୍ଯ।

୪୮୫।ଦଧି ଚ ମଧୁ ଚାତି ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ଦଧି ଚ ସୁମଧୁରଂ ମଧୁ ଚ। ଏକଜ୍ଝଂ ସଂସଟ୍ଠନ୍ତି ଏକତୋ କତ୍ୱା ମିସ୍ସିତଂ ଆଲୁଳିତଂ। ତସ୍ସ ତନ୍ତି ତସ୍ସ ତଂ ଚତୁମଧୁରଭେସଜ୍ଜଂ ପିୱତୋ ରୁଚ୍ଚେଯ୍ଯ। ଇଦଞ୍ଚ ଯଂ ଭଗନ୍ଦରସଂସଟ୍ଠଂ ଲୋହିତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ନ ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ, ଆହାରଂ ଥମ୍ଭେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଅୱଲଞ୍ଜଂ କରୋତି। ଯଂ ପନ ପିତ୍ତସଂସଟ୍ଠଂ ଲୋହିତଂ, ତସ୍ସେତଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ସୀତଲକିରିଯାଯ ପରିଯତ୍ତଭୂତଂ।

୪୮୬।ୱିଦ୍ଧେତି ଉବ୍ବିଦ୍ଧେ। ମେଘୱିଗମେନ ଦୂରୀଭୂତେତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଗତୱଲାହକେତି ଅପଗତମେଘେ, ଦେୱେତି ଆକାସେ। ଆକାସଗତଂ ତମଗତନ୍ତି ଆକାସଗତଂ ତମଂ। ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣପରପ୍ପୱାଦେତି ପୁଥୂନଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସଙ୍ଖାତାନଂ ପରେସଂ ୱାଦେ। ଅଭିୱିହଚ୍ଚାତି ଅଭିହନ୍ତ୍ୱା। ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତେ ଚାତି ସରଦକାଲେ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯେ ଆଦିଚ୍ଚୋୱ ଓଭାସଂ ମୁଞ୍ଚତି ତପତି ୱିଜ୍ଜୋତତୀତି।

ଇଦଂ ପନ ସୁତ୍ତଂ ଦେୱତାନଂ ଅତିୱିଯ ପିଯଂ ମନାପଂ। ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଦକ୍ଖିଣଦିସାଯଂ କିର ହତ୍ଥିଭୋଗଜନପଦେ ସଙ୍ଗରୱିହାରୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ତସ୍ସ ଭୋଜନସାଲଦ୍ୱାରେ ସଙ୍ଗରରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ରତ୍ତିଭାଗେ ଏକସ୍ସ ଦହରସ୍ସ ସରଭଞ୍ଞୱସେନ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଓସାରେନ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ୱା ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି। ଦହରୋ କିଂ ଏସୋତି ଆହ। ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତାତି। କସ୍ମିଂ ଦେୱତେ ପସନ୍ନାସି, କିଂ ସଦ୍ଦେ, ଉଦାହୁ ସୁତ୍ତେତି? ସଦ୍ଦୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ହୋତିଯେୱ, ସୁତ୍ତେ ପସନ୍ନାମ୍ହି। ସତ୍ଥାରା ଜେତୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥିତଦିୱସେ ଚ ଅଜ୍ଜ ଚ ଏକବ୍ଯଞ୍ଜନେପି ନାନଂ ନତ୍ଥୀତି। ଅସ୍ସୋସି ତ୍ୱଂ ଦେୱତେ ସତ୍ଥାରା କଥିତଦିୱସେତି? ଆମ, ଭନ୍ତେ। କତ୍ଥ ଠିତା ଅସ୍ସୋସୀତି? ଜେତୱନଂ, ଭନ୍ତେ, ଗତାମ୍ହି, ମହେସକ୍ଖାସୁ ପନ ଦେୱତାସୁ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀସୁ ତତ୍ଥ ଓକାସଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଇଧେୱ ଠତ୍ୱା ଅସ୍ସୋସିନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଠିତାଯ ସକ୍କା ସୁତ୍ଥୁ ସଦ୍ଦୋ ସୋତୁନ୍ତି? ତ୍ୱଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣସୀତି? ଆମ ଦେୱତେତି। ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣପସ୍ସେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥନକାଲୋ ୱିଯ, ଭନ୍ତେ, ହୋତୀତି। କିଂ ପନ ଦେୱତେ ସତ୍ଥୁ ରୂପଂ ପସ୍ସସୀତି? ସତ୍ଥା

ମମେଵ ଓଲୋକେତୀତି ମଞ୍ଞମାନା ସଣ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଭନ୍ତେତି। ଓ୍ୱିସେସଂ ପନ ନିଦ୍ଦେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଦେଵତେତି। ଦେଵତା ତତ୍ଥେଵ ଅନ୍ତରଧାୟି। ତଂ ଦିଵସଂ କିରେସ ଦେଵପୁତ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ଏଵମିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେଵତାନଂ ପିୟଂ ମନାପଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଵାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ମହାଧମ୍ମସମାଦାନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଵୀମଂସକସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୪୮୭।ଏଵଂମେ ସୁତନ୍ତି ଵୀମଂସକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଵୀମଂସକେନାତି ତୟୋ ଵୀମଂସକା – ଅତ୍ଥଵୀମଂସକୋ ସଙ୍ଖାରଵୀମଂସକୋ ସତ୍ଥୁଵୀମଂସକୋତି। ତେସୁ, ''ପଣ୍ଡିତା ହାଵୁସୋ, ମନୁସ୍ସା ଵୀମଂସକା''ତି (ସଂ। ନି। ୩।୨) ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥଵୀମଂସକୋ ଆଗତୋ। ''ୟତୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଧାତୁକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ଆୟତନକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ଠାନାଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ଏତ୍ତାଵତା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଵୀମଂସକୋତି ଅଲଂ ଵଚନାୟା''ତି (ମ। ନି। ୩।୧୨୪) ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରଵୀମଂସକୋ ଆଗତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ସତ୍ଥୁଵୀମଂସକୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଚେତୋପରିୟାୟନ୍ତି ଚିତ୍ତଵାରଂ ଚିତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦଂ। ସମନ୍ନେସନାତି ଏସନା ପରିୟେସନା ଉପପରିକ୍ଖା। ଇତି ଵିଞ୍ଞାଣାୟାତି ଏଵଂ ଵିଜାନନତ୍ଥାୟ।

୪୮୮।ଦ୍ୱୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତଥାଗତୋ ସମନ୍ନେସିତବ୍ବୋତି ଇଧ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୂପନିସ୍ସୟଂ ଦସ୍ସେତି। ମହା ହି ଏସ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୂପନିସ୍ସୟୋ ନାମ। ତସ୍ସ ମହନ୍ତଭାଵୋ ଏଵଂ ଵେଦିତବ୍ବୋ – ଏକସ୍ମିଂ ହି ସମୟେ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଉପଡ୍ଢଂ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାଵେନ ହୋତି, ଉପଡ୍ଢଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତାନୁଭାଵେନାତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ନିଚ୍ଛେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି, – ''ଉପଡ୍ଢମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟସ୍ସ, ୟଦିଦଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାୟତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପଵଙ୍କତା''ତି। ଭଗଵା ଆହ – ''ମା ହେଵଂ, ଆନନ୍ଦ, ମା ହେଵଂ, ଆନନ୍ଦ, ସକଲମେଵିଦଂ, ଆନନ୍ଦ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୟଦିଦଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାୟତା, କଲ୍ୟାଣସମ୍ପଵଙ୍କତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ କଲ୍ୟାଣସହାୟସ୍ସ କଲ୍ୟାଣସମ୍ପଵଙ୍କସ୍ସ, ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେସ୍ସତି, ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ...ପେ... ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତି, ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି। ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି... ପେ... ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଏଵଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ...ପେ... ବହୁଲୀକରୋତି, ତଦମିନାପେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ପରିୟାୟେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ୟଥା ସକଲମେଵିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୟଦିଦଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାୟତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପଵଙ୍କତା। ମମଞ୍ହି, ଆନନ୍ଦ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ଜାତିଧମ୍ମା ସତ୍ତା ଜାତିୟା ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଜରାଧମ୍ମା...ପେ... ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସଧମ୍ମା ସତ୍ତା ସୋକପରିଦେଵଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସେହି ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨)।

ଭିକ୍ଖୂନଂ ବାହିରଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଂ କଥେନ୍ତୋପି ଆହ – ''ବାହିରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଙ୍ଗନ୍ତି କରିତ୍ୱା ନାଞ୍ଞଂ ଏକଙ୍ଗମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ୟଂ ଏଵଂ ମହତୋ ଅତ୍ଥାୟ ସଂଵତ୍ତତି, ୟଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହତୋ ଅତ୍ଥାୟ ସଂଵତ୍ତତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୧୩)। ମହାଚୁନ୍ଦସ୍ସ କିଲେସସଲ୍ଲେଖପଟିପଦଂ କଥେନ୍ତୋପି, ''ପରେ ପାପମିତ୍ତା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି, ମୟମେତ୍ଥ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତା ଭଵିସ୍ସାମାତି ସଲ୍ଲେଖୋ କରଣୀୟୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୮୩) ଆହ। ମେଘିୟତ୍ଥେରସ୍ସ ଵିମୁତ୍ତିପରିପାଚନିୟଧମ୍ମେ କଥେନ୍ତୋପି, ''ଅପରିପକ୍କାୟ, ମେଘିୟ, ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିୟା ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ପରିପାକାୟ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଇଧ, ମେଘିୟ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ହୋତି''ତି (ଉଦା। ୩୧) କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୂପନିସ୍ସୟମେଵ ଵିସେସେସି। ପିୟପୁତ୍ତସ୍ସ ରାହୁଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଭିଣ୍ହୋଵାଦଂ ଦେନ୍ତୋପି –

''ମିତ୍ତେ ଭଜସ୍ସୁ କଲ୍ୟାଣେ, ପନ୍ତଞ୍ଚ ସୟନାସନଂ;

ଵିଵିତ୍ତଂ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ, ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହୋହି ଭୋଜନେ।

ଚୀଵରେ ପିଣ୍ଡପାତେ ଚ, ପଚ୍ଚୟେ ସୟନାସନେ;

ଏତେସୁ ତଣ୍ହଂ ମାକାସି, ମା ଲୋକଂ ପୁନରାଗମୀ''ତି। (ସୁ। ନି। ୩୪୦, ୩୪୧) –

କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୂପନିସ୍ସୟମେୱ ସଦ୍ଦପଠମଂ କଥେସି। ଏୱଂ ମହା ଏସ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୂପନିସ୍ସୟୋ ନାମ। ଇଧାପି ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ଦ୍ୱୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତଥାଗତୋ ସମନ୍ନେସିତବ୍ବୋତି ଦେସନଂ ଆରଭି। ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତଥାଗତଂ ଏସତୁ ଗୱେସତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ଭଗୱା ଅୟଂ ମହାଜଞ୍ଚୋତି ୱା, ଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ୱା, ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀୟୋତି ୱା, ଅଭିଞ୍ଞାତୋ ଅଭିଲକ୍ଖିତୋତି ୱା, ଇମଂ ନିସ୍ସାୟାହଂ ଚୀୱରାଦୟୋ ପଚ୍ଚୟେ ଲଭିସ୍ସାମୀତି ୱା, ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ମଂ ନିସ୍ସାୟ ୱସନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଯୋ ପନ ଏୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି, ''ପହୋତି ମେ ଏସ ସତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତୁ''ନ୍ତି, ସୋ ମଂ ଭଜତୂତି ସୀହନାଦଂ ନଦତି। ବୁଦ୍ଧସୀହନାଦୋ କିର ନାମେସ ସୁତ୍ତନ୍ତୋତି।

ଇଦାନି ତେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଚକ୍ଖୁସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୂତି ଆହ। ତତ୍ଥ ସଚ୍ଚୁ କାୟିକୋ ସମାଚାରୋ ୱୀମଂସକସ୍ସ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ ନାମ। ୱାଚସିକୋ ସମାଚାରୋ ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ ନାମ। ଇଦାନି ତେସୁ ସମନ୍ନେସିତବ୍ବାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯେ ସଂକିଲିଟ୍ଠାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଂକିଲିଟ୍ଠାତି କିଲେସସମ୍ପୟୁତ୍ତା। ତେ ଚ ନ ଚକ୍ଖୁସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା। ଯଥା ପନ ଉଦକେ ଚଲନ୍ତେ ୱା ପୁପ୍ଫୁଳକେ ୱା ମୁଞ୍ଚନ୍ତେ ଅନ୍ତୋ ମଚ୍ଛୋ ଅତ୍ଥୀତି ୱିଞ୍ଞାୟତି, ଏୱଂ ପାଣାତିପାତାଦୀନି ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ, ମୁସାୱାଦାଦୀନି ୱା ଭଣନ୍ତସ୍ସ କାୟୱଚୀସମାଚାରେ ଦିସ୍ୱା ଚ ସୁତ୍ୱା ଚ ତଂସମୁଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସ ହି କାୟୱଚୀସମାଚାରାପି ସଂକିଲିଟ୍ଠାଯେୱ ନାମ। ନ ତେ ତଥାଗତସ୍ସ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ନ ତେ ତଥାଗତସ୍ସ ଅତ୍ଥି। ନ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନତ୍ଥିତାଯେୱ ହି ତେ ନ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି ନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତାୟ। ତଥା ହି ଭଗୱା ଏକଦିୱସଂ ଇମେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୱାରେନ୍ତୋ ଆହ – ''ହନ୍ଦ ଦାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୱାରେମି ୱୋ, ନ ଚ ମେ କିଞ୍ଚି ଗରହଥ କାୟିକଂ ୱା ୱାଚସିକଂ ୱା''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ନ ଖୋ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ କିଞ୍ଚି ଗରହାମ କାୟିକଂ ୱା ୱାଚସିକଂ ୱା। ଭଗୱା ହି, ଭନ୍ତେ, ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା, ଅସଞ୍ଜାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ସଞ୍ଜାନେତା, ଅନକ୍ଖାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅକ୍ଖାତା, ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ ମଗ୍ଗୱିଦୂ ମଗ୍ଗକୋୱିଦୋ। ମଗ୍ଗାନୁଗା ଚ, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି ପଚ୍ଛାସମନ୍ନାଗତା''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୫)। ଏୱଂ ପରିସୁଦ୍ଧା ତଥାଗତସ୍ସ କାୟୱଚୀସମାଚାରା। ଉତ୍ତରୋପି ସୁଦଂ ମାଣୱୋ ତଥାଗତସ୍ସ କାୟୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଅନାରାଧନୀୟଂ କିଞ୍ଚି ପସ୍ସିସ୍ସାମୀତି ସତ୍ତ ମାସେ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଲିକ୍ଖାମତ୍ତମ୍ପି ନ ଅଦ୍ଦସ। ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ୱା ଏସ ବୁଦ୍ଧଭୂତସ୍ସ କାୟୱଚୀଦ୍ୱାରେ କିଂ ଅନାରାଧନୀୟଂ ପସ୍ସିସ୍ସତି? ମାରୋପି ଦେୱପୁତ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସତୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଛବ୍ବସ୍ସାନି ଗୱେସମାନୋ କିଞ୍ଚି ଅନାରାଧନୀୟଂ ନାଦ୍ଦସ, ଅନ୍ତମସୋ ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମତ୍ତମ୍ପି। ମାରୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚସ୍ସ ୱିତକ୍କିତମତ୍ତମ୍ପି ଅକୁସଲଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମି, ତତ୍ଥେୱ ନଂ ମୁଦ୍ଧନି ପହରିତ୍ୱା ପକ୍କମିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ଛବ୍ବସ୍ସାନି ଅଦିସ୍ୱା ବୁଦ୍ଧଭୂତମ୍ପି ଏକଂ ୱସ୍ସଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ୱଜ୍ଜଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଗମନସମୟେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା –

''ମହାୱୀର ମହାପୁଞ୍ଞ, ଇଦ୍ଧିୟା ଯସସା ଜଲଂ;

ସବ୍ବୱେରଭୟାତୀତଂ, ପାଦେ ୱନ୍ଦାମି ଗୋତମ''ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯) –

ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଗତୋ।

ୱୀତିମିସ୍ସାତି କାଲେ କଣ୍ହା, କାଲେ ସୁକ୍କାତି ଏୱଂ ୱୋମିସ୍ସକା। ୱୋଦାତାତି ପରିସୁଦ୍ଧା ନିକ୍କିଲେସା। ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱୋଦାତା ଧମ୍ମା ଅତ୍ଥି ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି। ତଥାଗତସ୍ସ ହି ପରିସୁଦ୍ଧା କାୟସମାଚାରାଦୟୋ। ତେନାହ – ''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସ ଅରକ୍ଖେୟ୍ୟାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ପରିସୁଦ୍ଧକାୟସମାଚାରୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ, 'ମା ମେ ଇଦଂ ପରୋ ଅଞ୍ଞାସୀ'ତି। ପରିସୁଦ୍ଧୱଚୀସମାଚାରୋ... ପରିସୁଦ୍ଧମନୋସମାଚାରୋ... ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ , ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଜୀୱୋ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ, ମା ମେ ଇଦଂ ପରୋ ଅଞ୍ଞାସୀ''ତି (ଅ। ନି। ୭।୫୮)।

ଇମଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଇମଂ ଅନୱଜ୍ଜଂ ଆଜୀୱଟ୍ଠମକସୀଲଂ। ''ଅୟମାୟସ୍ମା ସତ୍ଥା କିଂ ନୁ ଖୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ଅତିଚିରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଇମିନା ସମନ୍ନାଗତୋ, ଉଦାହୁ ଇତ୍ତରସମାପନ୍ନୋ ହିୟ୍ୟୋ ୱା ପରେ ୱା ପରସୁୱେ ୱା ଦିୱସେ ସମାପନ୍ନୋ''ତି ଏୱଂ ଗୱେସତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଚ୍ଚେନ ହି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସନ୍ତେନ ବହୁ ମିଚ୍ଛାଜୀୱକମ୍ମଂ କତଂ, ତଂ ତତ୍ଥ କାଲାତିକ୍କମେ ପଞ୍ଞାୟତି, ପାକଟଂ ହୋତି। ସୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମଂ ୱା ସମୁଦ୍ଦତୀରଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ କାରେତ୍ୱା ଆରଞ୍ଞକୋ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ୱିହରତି। ମନୁସ୍ସା ସମ୍ଭାୱନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଣୀତେ ପଚ୍ଚୟେ ଦେନ୍ତି। ଜନପଦୱାସିନୋ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ପରିହାରଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅତିଦପ୍ପିତୋ ୱତାୟଂ ଆୟସ୍ମା, କୋ ନୁ ଖୋ ଏସୋ''ତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତା, ''ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ଅସୁକଂ ନାମ ମିଚ୍ଛାଜୀୱଂ କତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତଭିକ୍ଖୂ''ତି ଞତ୍ୱା ନ ସକ୍କା ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥୋ ୱା ପୱାରଣା ୱା କାତୁନ୍ତି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଉକ୍ଖେପନୀୟାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ଏୱରୂପାୟ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପଟିପତ୍ତିୟା ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ନତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ୱୀମଂସାପେତୁଂ ଏୱମାହ।

ଏୱଂଜାନାତୀତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ସମାପନ୍ନୋ, ନ ଇତ୍ତରସମାପନ୍ନୋତି ଜାନାତି। ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଚେତଂ। ଯଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଏତରହି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଆଜୀୱଟ୍ଠମକସୀଲଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଭୱେଯ୍ଯ। ଯସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତକାଲେପି ଏୱଂ ଅହୋସି।

ଅତୀତେ କିର ଗନ୍ଧାରରାଜା ଚ ୱେଦେହରାଜା ଚ ଦ୍ୱେପି ସହାଯକା ହୁତ୍ୱା କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ରଜ୍ଜାନି ପୁତ୍ତାନଂ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଅରଞ୍ଞଗାମକେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତି। ପଚ୍ଚନ୍ତୋ ନାମ ଦୁଲ୍ଲଭଲୋଣୋ ହୋତି। ତତୋ ଅଲୋଣଂ ଯାଗୁଂ ଲଭିତ୍ୱା ଏକିସ୍ସାଯ ସାଲାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପିୱନ୍ତି। ଅନ୍ତରନ୍ତରେ ମନୁସ୍ସା ଲୋଣଚୁଣ୍ଣଂ ଆହରିତ୍ୱା ଦେନ୍ତି। ଏକଦିୱସଂ ଏକୋ ୱେଦେହିସିସ୍ସ ପଣ୍ଣେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଲୋଣଚୁଣ୍ଣଂ ଅଦାସି । ୱେଦେହିସି ଗହେତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢଂ ଗନ୍ଧାରିସିସ୍ସ-ସନ୍ତିକେ ଠପେତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଠପେସି। ତତୋ ଥୋକଂ ପରିଭୁତ୍ତାୱସେସଂ ଦିସ୍ୱା, ''ମା ଇଦଂ ନସ୍ସୀ''ତି ପଣ୍ଣେନ ୱେଠେତ୍ୱା ତିଣଗହନେ ଠପେସି। ପୁନ ଏକସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଯାଗୁପାନକାଲେ ସତିଂ କତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ଧାରିସିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ଇତୋ ଥୋକଂ ଗଣ୍ହଥ ଆଚରିଯା''ତି ଆହ। କୁତୋ ତେ ଲଦ୍ଧଂ ୱେଦେହିସୀତି? ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ପରିଭୁତ୍ତାୱସେସଂ ''ମା ନସ୍ସୀ''ତି ମଯା ଠପିତନ୍ତି। ଗନ୍ଧାରିସି ଗହେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ଅଲୋଣକଂଯେୱ ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ୱେଦେହଂ ଇସିଂ ଅୱୋଚ –

''ହିତ୍ୱା ଗାମସହସ୍ସାନି, ପରିପୁଣ୍ଣାନି ସୋଳସ;

କୋଟ୍ଠାଗାରାନି ଫୀତାନି, ସନ୍ନିଧିଂ ଦାନି କୁବ୍ବସୀ''ତି। (ଜା। ୧।୭।୭୬);

ୱେଦେହିସି ଅୱୋଚ – ''ତୁମ୍ହେ ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତା, ଇଦାନି କସ୍ମା ଲୋଣଚୁଣ୍ଣମତ୍ତସନ୍ନିଧିକାରଣା ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ନ କରୋଥା''ତି? କିଂ ମଯା କତଂ ୱେଦେହିସୀତି? ଅଥ ନଂ ଆହ –

''ହିତ୍ୱା ଗନ୍ଧାରୱିସଯଂ, ପହୂତଧନଧାରିଯଂ;

ପସାସନତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ଇଧ ଦାନି ପସାସସୀ''ତି। (ଜା। ୧।୭।୭୭);

ଗନ୍ଧାରୋ ଆହ –

''ଧମ୍ମଂ ଭଣାମି ୱେଦେହ, ଅଧମ୍ମୋ ମେ ନ ରୁଚ୍ଚତି;

ଧମ୍ମଂ ମେ ଭଣମାନସ୍ସ, ନ ପାପମୁପଲିମ୍ପତୀ''ତି। (ଜା। ୧।୭।୭୮);

ୱେଦେହୋ ଆହ –

''ଯେନ କେନଚି ୱଣ୍ଣେନ, ପରୋ ଲଭତି ରୁପ୍ପନଂ;

ମହତ୍ଥିଯମ୍ପି ଚେ ୱାଚଂ, ନ ତଂ ଭାସେଯ୍ଯ ପଣ୍ଡିତୋ''ତି। (ଜା। ୧।୭।୭୯);

ଗନ୍ଧାରୋ ଆହ –

''କାମଂ ରୁପ୍ପତୁ ୱା ମା ୱା, ଭୁସଂୱ ୱିକିରୀଯତୁ;

ଧମ୍ମଂ ମେ ଭଣମାନସ୍ସ, ନ ପାପମୁପଲିମ୍ପତୀ''ତି। (ଜା। ୧।୭।୮୦);

ତତୋ ୱେଦେହିସି ଯସ୍ସ ସକାପି ବୁଦ୍ଧି ନତ୍ଥି, ଆଚରିଯସନ୍ତିକେ ୱିନଯଂ ନ ସିକ୍ଖତି, ସୋ ଅନ୍ଧମହିଂସୋ ୱିଯ ୱନେ ଚରତୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ –

''ନୋ ଚେ ଅସ୍ସ ସକା ବୁଦ୍ଧି, ୱିନଯୋ ୱା ସୁସିକ୍ଖିତୋ;

ୱନେ ଅନ୍ଧମହିଂସୋୱ, ଚରେଯ୍ଯ ବହୁକୋ ଜନୋ।

ଯସ୍ମା ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚେ, ଆଚେରମ୍ହି ସୁସିକ୍ଖିତା;

ତସ୍ମା ୱିନୀତୱିନଯା, ଚରନ୍ତି ସୁସମାହିତା’’ତି। (ଜା। ୧।୭।୮୧-୮୨);

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ୱେଦେହିସି ଅଜାନିତ୍ୱା ମଯା କତନ୍ତି ଗନ୍ଧାରିସିଂ ଖମାପେସି। ତେ ଉଭୋପି ତପଂ ଚରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଅଗମଂସୁ। ଏୱଂ ତଥାଗତସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତକାଲେପି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଆଜୀୱଟ୍ଠମକସୀଲଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଅହୋସି।

ଉତ୍ତଙ୍ଖାପନ୍ନୋ ଅଯମାଯସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁ ଯସପତ୍ତୋତି ଅଯମାଯସ୍ମା ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁ ଞତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାତଭାୱଂ ପାକଟଭାୱଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ନୁ ଖୋ, ସଯଞ୍ଚ ପରିୱାରସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ତୋ ନୁ ଖୋ ନୋତି। ତେନ ଚସ୍ସ ପଞ୍ଞାତଙ୍ଖାପନ୍ନଭାୱେନ ଯସସନ୍ନିସ୍ସିତଭାୱେନ ଚ କିଂ ଏକଚ୍ଚେ ଆଦୀନୱା ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ଉଦାହୁ ନୋତି ଏୱଂ ସମନ୍ନେସତୂତି ଦସ୍ସେତି। ନ ତାୱ, ଭିକ୍ଖୱେତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱ ଭିକ୍ଖୁ ନ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀସୁ ଅଭିଞ୍ଞାତଭାୱଂ ୱା ପରିୱାରସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ଆପନ୍ନୋ ହୋତି, ତାୱ ଏକଚ୍ଚେ ମାନାତିମାନାଦଯୋ ଆଦୀନୱା ନ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ଉପସନ୍ତୂପସନ୍ତୋ ୱିଯ ସୋତାପନ୍ନୋ ୱିଯ ସକଦାଗାମୀ ୱିଯ ଚ ୱିହରତି। ଅରିଯୋ ନୁ ଖୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନୁ ଖୋତିପି ଞାତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି।

ଯତୋଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଯଦା ପନ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ଞାତୋ ହୋତି ପରିୱାରସମ୍ପନ୍ନୋ ୱା, ତଦା ତିଣ୍ହେନ ସିଙ୍ଗେନ ଗୋଗଣଂ ୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠଗୋଣୋ ୱିଯ, ମିଗସଙ୍ଘଂ ଅଭିମଦ୍ଦମାନୋ ଦୀପି ୱିଯ ଚ ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ଅଗାରୱୋ ଅସଭାଗୱୁତ୍ତି ଅଗ୍ଗପାଦେନ ଭୂମିଂ ଫୁସନ୍ତୋ ୱିଯ ଚରତି। ଏକଚ୍ଚୋ ପନ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଯଥା ଯଥା ଞାତୋ ହୋତି ଯସସ୍ସୀ, ତଥା ତଥା ଫଲଭାରଭରିତୋ ୱିଯ ସାଲି ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଓନମତି, ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀସୁ ଉପସଙ୍କମନ୍ତେସୁ ଅକିଞ୍ଚନଭାୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ସମଣସଞ୍ଞଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଛିନ୍ନୱିସାଣୌସଭୋ ୱିଯ, ଚଣ୍ଡାଲଦାରକୋ ୱିଯ ଚ ସୋରତୋ ନିୱାତୋ ନୀଚଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚେୱ ସଦେୱକସ୍ସ ଚ ଲୋକସ୍ସ, ହିତାଯ ସୁଖାଯ ପଟିପଜ୍ଜତି। ଏୱରୂପଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ନାସ୍ସ ଇଧେକଚ୍ଚେ ଆଦୀନୱା’’ତି ଆହ।

ତଥାଗତୋ ପନ ଅଟ୍ଠସୁ ଲୋକଧମ୍ମେସୁ ତାଦୀ, ସୋ ହି ଲାଭେପି ତାଦୀ, ଅଲାଭେପି ତାଦୀ, ଯସେପି ତାଦୀ, ଅଯସେପି ତାଦୀ, ପସଂସାଯପି ତାଦୀ, ନିନ୍ଦାଯପି ତାଦୀ, ସୁଖେପି ତାଦୀ, ଦୁକ୍ଖେପି ତାଦୀ, ତସ୍ମା ସକ୍କାକାରେନ ନାସ୍ସ ଇଧେକଚ୍ଚେ ଆଦୀନୱା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଭଯୂପରତୋତି ଅଭଯୋ ହୁତ୍ୱା ଉପରତୋ, ଅଚ୍ଚନ୍ତୂପରତୋ ସତତୂପରତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ୱା ଭଯେନ ଉପରତୋତିପି ଅଭଯୂପରତୋ। ଚତ୍ତାରି ହି ଭଯାନି କିଲେସଭଯଂ ୱଟ୍ଟଭଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଭଯଂ ଉପୱାଦଭଯନ୍ତି। ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଚତୂହିପି ଭଯେହି ଭାଯତି। ସେକ୍ଖା ତୀହି, ତେସଞ୍ହି ଦୁଗ୍ଗତିଭଯଂ ପହୀନଂ, ଇତି ସତ୍ତ ସେକ୍ଖା ଭଯୂପରତା, ଖୀଣାସୱୋ ଅଭଯୂପରତୋ ନାମ, ତସ୍ସ ହି ଏକମ୍ପି ଭଯଂ ନତ୍ଥି। କିଂ ପରୱାଦଭଯଂ ନତ୍ଥୀତି? ନତ୍ଥି। ପରାନୁଦ୍ଦଯଂ ପନ ପଟିଚ୍ଚ, ‘‘ମାଦିସଂ ଖୀଣାସୱଂ ପଟିଚ୍ଚ ସତ୍ତା ମା ନସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି ଉପୱାଦଂ ରକ୍ଖତି। ମୂଲୁପ୍ପଲୱାପିୱିହାରୱାସୀ ଯସତ୍ଥେରୋ ୱିଯ।

ଥେରୋ କିର ମୂଲୁପ୍ପଲୱାପିଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଅଥସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଥଣ୍ଡିଲପୀଠକଂ ନିସ୍ସାଯ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେସୁଂ। ଅମଚ୍ଚଧୀତାପି ତଂଯେୱ ପୀଠକଂ ନିସ୍ସାଯ ପରତୋଭାଗେ ନୀଚତରଂ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଏକୋ ନେୱାସିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଛା ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ ଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱାୱ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଥେରୋ ଅମଚ୍ଚଧୀତରା ସଦ୍ଧିଂ ଏକମଞ୍ଚେ ନିସିନ୍ନୋତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା, ‘‘ଅଯଂ ପଂସୁକୂଲିକୋ ୱିହାରେୱ ଉପସନ୍ତୂପସନ୍ତୋ ୱିଯ ୱିହରତି, ଅନ୍ତୋଗାମେ ପନ ଉପଟ୍ଠାଯିକାହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକମଞ୍ଚେ ନିସୀଦତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମଯା ଦୁଦ୍ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଥାସଞ୍ଞୀୱ ହୁତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଥେରୋପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ ନିସୀଦି। ନେୱାସିକୋପି କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ତଂ ପଂସୁକୂଲିକଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱିହାରା ନିକ୍କଡ୍ଢିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅସଞ୍ଞତନୀହାରେନ ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିଭୋଗଘଟତୋ ଉଲୁଙ୍କେନ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ମହାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ ପାଦେ ଧୋୱି। ଥେରୋ, ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ ଅସଞ୍ଞତଚାରିକୋ’’ତି ଆୱଜ୍ଜନ୍ତୋ ସବ୍ବଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଅଯଂ ମଯି ମନଂ ପଦୋସେତ୍ୱା ଅପାଯୂପଗୋ ମା ଅହୋସୀ’’ତି ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା କଣ୍ଣିକାମଣ୍ଡଲସମୀପେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି। ନେୱାସିକୋ ଦୁଟ୍ଠାକାରେନ ଘଟିକଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠୋ ଥେରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ, ‘‘ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଓଲୋକେତ୍ୱା ତତ୍ଥାପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଆରଭି। ଥେରୋ ଉକ୍କାସି। ଇତରୋ ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦିସ୍ୱା ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଏୱମାହ – ‘‘ପତିରୂପଂ ତେ, ଆୱୁସୋ, ପଂସୁକୂଲିକ ଏୱଂ ଆନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାଯିକାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଏକମଞ୍ଚେ ନିସୀଦିତୁ’’ନ୍ତି। ପବ୍ବଜିତା ନାମ, ଭନ୍ତେ, ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ଏକମଞ୍ଚେ ନିସୀଦନ୍ତି, ତୁମ୍ହେହି ପନ ଦୁଦ୍ଦିଟ୍ଠମେତନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୀଣାସୱା ପରାନୁଦ୍ଦଯାଯ ଉପୱାଦଂ ରକ୍ଖନ୍ତି।

ଖଯା ରାଗସ୍ସାତି ରାଗସ୍ସ ଖଯେନେୱ। ୱୀତରାଗତ୍ତା କାମେ ନ ପଟିସେୱତି, ନ ପଟିସଙ୍ଖାଯ ୱାରେତ୍ୱାତି। ତଞ୍ଚେତି ଏୱଂ ତଥାଗତସ୍ସ କିଲେସପ୍ପହାନଂ

ଈତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଠିତନିସିନ୍ନକାଲାଦୀସୁପି ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଅଲଙ୍କତଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱାପି ଇତିପି ସତ୍ଥା ୱୀତରାଗୋ ୱୀତଦୋସୋ ୱୀତମୋହୋ ୱନ୍ତକିଲେସୋ ପହୀନମଲୋ ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିଯ ସୁପରିସୁଦ୍ଧୋତି ଏୱଂ ତଥାଗତସ୍ସ କିଲେସପ୍ପହାନେ ୱଣ୍ଣଂ କଥଯମାନଂ ତଂ ୱୀମଂସକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପରେ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ ଚେତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆକାରାତି କାରଣାନି। ଅନ୍ୱଯାତି ଅନୁବୁଦ୍ଧିଯୋ। ସଙ୍ଘେ ୱା ୱିହରନ୍ତୋତି ଅପ୍ପେକଦା ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଗଣନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ୱିହରନ୍ତୋ। ଏକୋ ୱା ୱିହରନ୍ତୋତି ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଅଦ୍ଧମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁନ୍ତି, ତେମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁନ୍ତି ଏୱଂ ପଟିସଲ୍ଲାନେ ଚେୱ ପାଲିଲେଯ୍ୟକୱନସଣ୍ଡେ ଚ ଏକକୋ ୱିହରନ୍ତୋ। ସୁଗତାତି ସୁଟ୍ଠୁଗତା ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା କାରକା ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତା। ଏୱରୂପାପି ହି ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ଥି। ଦୁଗ୍ଗତାତି ଦୁଟ୍ଠୁଗତା ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନା କାଯଦଲ୍ହିବହୁଲା ୱିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମଟ୍ଠାନା। ଏୱରୂପାପି ଏକଚ୍ଚେ ଅତ୍ଥି। ଗଣମନୁସାସନ୍ତୀତି ଗଣବନ୍ଧନେନ ବଦ୍ଧା ଗଣାରାମା ଗଣବହୁଲିକା ହୁତ୍ୱା ଗଣଂ ପରିହରନ୍ତି। ଏୱରୂପାପି ଏକଚ୍ଚେ ଅତ୍ଥି। ତେସଂ ପଟିପକ୍ଖଭୂତା ଗଣତୋ ନିସ୍ସଟା ୱିସଂସଟ୍ଠା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୱିହାରିନୋପି ଅତ୍ଥି।

ଆମିସେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ଆମିସଗିଦ୍ଧା ଆମିସଚକ୍ଖୁକା ଚତୁପଚ୍ଚଯଆମିସତ୍ଥମେୱ ଆହିଣ୍ଡମାନା ଆମିସେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସମାନକଭିକ୍ଖୂପି ଅତ୍ଥି। ଆମିସେନ ଅନୁପଲିତ୍ତା ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ୱିନିୱତ୍ତମାନସା ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତଚନ୍ଦସଦିସା ହୁତ୍ୱା ୱିହରମାନାପି ଅତ୍ଥି। ନାଯମାଯସ୍ମା ତଂ ତେନ ଅୱଜାନାତୀତି ଅଯଂ ଆଯସ୍ମା ସତ୍ଥା ତାଯ ତାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ତଂ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନାୱଜାନାତି, ଅଯଂ ପଟିପନ୍ନୋ କାରକୋ, ଅଯଂ ଗଣତୋ ନିସ୍ସଟୋ ୱିସଂସଟ୍ଠୋ। ଅଯଂ ଆମିସେନ ଅନୁପଲିତ୍ତୋ ପଚ୍ଚଯେହି ୱିନିୱତ୍ତମାନସୋ ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦିମା ୱିଯାତି ଏୱମସ୍ସ ଗେହସିତୱସେନ ଉସ୍ସାଦନାପି ନତ୍ଥି। ଅଯଂ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅକାରକୋ କାଯଦଲ୍ହିବହୁଲୋ ୱିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମଟ୍ଠାନୋ, ଅଯଂ ଗଣବନ୍ଧନବଦ୍ଧୋ, ଅଯଂ ଆମିସଗିଦ୍ଧୋ ଲୋଲୋ ଆମିସଚକ୍ଖୁକୋତି ଏୱମସ୍ସ ଗେହସିତୱସେନ ଅପସାଦନାପି ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା କିଂ କଥିତଂ ହୋତି? ତଥାଗତସ୍ସ ସତ୍ତେସୁ ତାଦିଭାୱୋ କଥିତୋ ହୋତି। ଅଯଞ୍ହି –

''ୱଧକସ୍ସ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ, ଚୋରସ୍ସଙ୍ଗୁଲିମାଲିନୋ;

ଧନପାଲେ ରାହୁଲେ ଚ, ସବ୍ବେସଂ ସମକୋ ମୁନୀ''ତି। (ମି। ପ। ୬।୬।୫);

୪୮୯।ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେତି ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ୱୀମଂସକେସୁ। ଯୋ, ''କେ ପନାଯସ୍ମତୋ ଆକାରା''ତି ପୁଚ୍ଛାଯଂ ଆଗତୋ ଗଣ୍ଠିୱୀମଂସକୋ ଚ, ଯୋ ''ଅଭଯୂପରତୋ ଅଯମାଯସ୍ମା''ତି ଆଗତୋ ମୂଲୱୀମଂସକୋ ଚ। ତେସୁ ମୂଲୱୀମଂସକେନ ତଥାଗତୋୱ ଉତ୍ତରି ପଟିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ପୁବ୍ବେ ପରସ୍ସେୱ କଥାଯ ନିଟ୍ଠଙ୍ଗତୋ। ପରୋ ଚ ନାମ ଜାନିତ୍ୱାପି କଥେଯ୍ୟ ଅଜାନିତ୍ୱାପି। ଏୱମସ୍ସ କଥା ଭୂତାପି ହୋତି ଅଭୂତାପି, ତସ୍ମା ପରସ୍ସେୱ କଥାଯ ନିଟ୍ଠଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ଉତ୍ତରି ତଥାଗତୋୱ ପଟିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ବ୍ୟାକରମାନୋତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ତଥାଗତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାବ୍ୟାକରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସମ୍ମା ମିଚ୍ଛାତି ଅୱତ୍ୱା ବ୍ୟାକରମାନୋତ୍ୱେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତଂ ପଥୋହମସ୍ମିଏତଂ ଗୋଚରୋତି ଏସ ମଯ୍ହଂ ପଥୋ ଏସ ଗୋଚରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଏତାପାଥୋ''ତିପି ପାଠୋ, ତସ୍ସତ୍ଥୋ ମଯ୍ହଂ ଆଜୀୱଟ୍ଠମକସୀଲଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ସ୍ୱାହଂ ତସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧଭାୱେନ ୱୀମଂସକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଞାଣମୁଖେ ଏତାପାଥୋ, ଏୱଂ ଆପାଥଂ ଗଚ୍ଛାମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନୋ ଚ ତେନ ତମ୍ମଯୋତି ତେନପି ଚାହଂ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ସୀଲେନ ନ ତମ୍ମଯୋ, ନ ସତଣ୍ହୋ, ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲତ୍ତାୱ ନିତ୍ତଣ୍ହୋହମସ୍ମୀତି ଦୀପେତି।

ଉତ୍ତରୁତ୍ତରିଂପଣୀତପଣୀତନ୍ତି ଉତ୍ତରୁତ୍ତରିଂ ଚେୱ ପଣୀତତରଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଦେସେତି। କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗନ୍ତି କଣ୍ହଂ ଚେୱ ସୁକ୍କଞ୍ଚ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ସପ୍ପଟିଭାଗଂ ସୱିପକ୍ଖଂ କତ୍ୱା, କଣ୍ହଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା ସୁକ୍କନ୍ତି ସୁକ୍କଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା କଣ୍ହନ୍ତି ଏୱଂ ସପ୍ପଟିଭାଗଂ କତ୍ୱା କଣ୍ହସୁକ୍କଂ ଦେସେତି। କଣ୍ହଂ ଦେସେନ୍ତୋପି ସୌସ୍ସାହଂ ସୱିପାକଂ ଦେସେତି, ସୁକ୍କଂ ଦେସେନ୍ତୋପି ସୌସ୍ସାହଂ ସୱିପାକଂ ଦେସେତି। ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଇଧେକଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମେସୁ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ତସ୍ମିଂ ଦେସିତେ ଧମ୍ମେ ଏକଚ୍ଚଂ ପଟିୱେଧଧମ୍ମଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ତେନ ପଟିୱେଧଧମ୍ମେନ ଦେସନାଧମ୍ମେ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତି। ସତ୍ଥରି ପସୀଦତୀତି ଏୱଂ ଧମ୍ମେ ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ସୋ ଭଗୱାତି ସତ୍ଥରି ପସୀଦତି। ତେନ ପନ ଭଗୱତା ଯୋ ଧମ୍ମୋ ଅକ୍ଖାତୋ, ସୋପି ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ ନିଯ୍ୟାନିକତ୍ତା। ଯ୍ୱାସ୍ସ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ, ସୋପି ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ୱଙ୍କାଦିଦୋସରହିତଂ ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନତ୍ତାତି ଏୱଂ ଧମ୍ମେ ସଙ୍ଘେପି ପସୀଦତି। ତଞ୍ଚେତି ତଂ ଏୱଂ ପସନ୍ନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ।

୪୯୦।ଇମେହି ଆକାରେହୀତି ଇମେହି ସତ୍ଥୁୱୀମଂସନକାରଣେହି। ଇମେହି ପଦେହୀତି ଇମେହି ଅକ୍ଖରସମ୍ପିଣ୍ଡନପଦେହି। ଇମେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହୀତି ଇମେହି ଇଧ ୱୁତ୍ତେହି ଅକ୍ଖରେହି। ସଦ୍ଧା ନିୱିଟ୍ଠାତି ଓକପ୍ପନା ପତିଟ୍ଠିତା। ମୂଲଜାତାତି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୱସେନ ସଞ୍ଜାତମୂଲା। ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ହି ସଦ୍ଧାଯ ମୂଲଂ ନାମ। ଆକାରୱତୀତି କାରଣଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଗହିତତ୍ତା ସକାରଣା। ଦସ୍ସନମୂଲିକାତି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗମୂଲିକା। ସୋ ହି ଦସ୍ସନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଦଲ୍ଲୁତି ଥିର। ଅସଂହାରିୟାତି ହରିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ସମଣେନ ୱାତି ସମିତପାପସମଣେନ ୱା। ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱାତି ବାହିତପାପବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା। ଦେୱେନ ୱାତି ଉପପତ୍ତିଦେୱେନ ୱା। ମାରେନ ୱାତି ୱସୱତ୍ତିମାରେନ ୱା, ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ହି ୱସୱତ୍ତିମାରେନାପି ସଦ୍ଧା ଅସଂହାରିୟା ହୋତି ସୂରମ୍ବଟ୍ଠସ୍ସ ୱିୟ।

ସୋ କିର ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଗେହଂ ଆଗତୋ। ଅଥ ମାରୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସୱରଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ବୁଦ୍ଧରୂପଂ ମାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା – ''ସତ୍ଥା ଆଗତୋ''ତି ସାସନଂ ପହିଣି। ସୂରୋ ଚିନ୍ତେସି, ''ଅହଂ ଇଦାନେୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଆଗତୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁସଞ୍ଞାୟ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ମାରୋ ଆହ – ''ଯଂ ତେ ମୟା, ସୂରମ୍ବଟ୍ଠ, ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି କଥିତଂ, ତଂ ଅନୁପଧାରେତ୍ୱାୱ ସହସା ମୟା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ତ୍ୱଂ ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ସୂରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଯଂ ବୁଦ୍ଧା ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ଅପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା କିଞ୍ଚି କଥେୟ୍ୟୁଂ, ଅଦ୍ଧା ଅୟଂ ମୟ୍ହଂ ୱିବାଧନତ୍ଥଂ ମାରୋ ଆଗତୋ''ତି। ତତୋ ନଂ ତ୍ୱଂ ମାରୋତି ଆହ। ସୋ ମୁସାୱାଦଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଆମ ମାରୋସ୍ମୀତି ପଟିଜାନି। କସ୍ମା ଆଗତୋସୀତି ୱୁତ୍ତେ ତୱ ସଦ୍ଧାଚାଲନତ୍ଥନ୍ତି ଆହ। କଣ୍ହ ପାପିମ, ତ୍ୱଂ ତାୱ ଏକକୋ ତିଟ୍ଠ, ତାଦିସାନଂ ମାରାନଂ ସତମ୍ପି ସହସ୍ସମ୍ପି ମମ ସଦ୍ଧଂ ଚାଲେତୁଂ ଅସମତ୍ଥଂ, ମଗ୍ଗେନ ଆଗତା ସଦ୍ଧା ନାମ ସିଲାପଥୱିୟଂ ପତିଟ୍ଠିତସିନେରୁ ୱିୟ ଅଚଲା ହୋତି, କିଂ ତ୍ୱଂ ଏତ୍ଥାତି ଅଚ୍ଛରଂ ପହରି। ସୋ ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାୟି। ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱାତି ବ୍ରହ୍ମକାୟିକାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା। କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିନ୍ତି ଏତେ ସମଣାଦୟୋ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନପି କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିଂ ହରିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ଧମ୍ମସମନ୍ନେସନାତି ସଭାୱସମନ୍ନେସନା। ଧମ୍ମତାସୁସମନ୍ନିଟ୍ଠୋତି ଧମ୍ମତାୟ ସୁସମନ୍ନିଟ୍ଠୋ, ସଭାୱେନେୱ ସୁଟ୍ଠୁ ସମନ୍ନେସିତୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ୱୀମଂସକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। କୋସମ୍ବିୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୯୧।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି କୋସମ୍ବିୟସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କୋସମ୍ବିୟନ୍ତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ତସ୍ସ କିର ନଗରସ୍ସ ଆରାମପୋକ୍ଖରଣୀଆଦୀସୁ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ କୋସମ୍ବରୁକ୍ଖାୱ ଉସ୍ସନ୍ନା ଅହେସୁଂ, ତସ୍ମା କୋସମ୍ବୀତି ସଙ୍ଖଂ ଅଗମାସି। କୁସମ୍ବସ୍ସ ନାମ ଇସିନୋ ଅସ୍ସମତୋ ଅୱିଦୂରେ ମାପିତତ୍ତାତିପି ଏକେ। ଘୋସିତାରାମେତି ଘୋସିତସେଟ୍ଠିନା କାରିତେ ଆରାମେ।

ପୁବ୍ବେ କିର ଅଦ୍ଦିଲରଟ୍ଠଂ ନାମ ଅହୋସି। ତତୋ କୋତୂହଲକୋ ନାମ ଦଲିଦ୍ଦୋ ଛାତକଭୟେନ ସପୁତ୍ତଦାରୋ କେଦାରପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ସୁଭିକ୍ଖଂ ରଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁତ୍ତଂ ୱହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ମାତା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତା। ତେ ଏକଂ ଗୋପାଲକଗାମକଂ ପୱିସିଂସୁ, ଗୋପାଲକାନଞ୍ଚ ତଦା ପହୂତପାୟାସୋ ପଟିୟତ୍ତୋ ହୋତି, ତତୋ ପାୟାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ଅଥ ସୋ ପୁରିସୋ ପହୂତପାୟାସଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଜିରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ରତ୍ତିଭାଗେ କାଲଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସୁନଖିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା କୁକ୍କୁରୋ ଜାତୋ। ସୋ ଗୋପାଲକସ୍ସ ପିୟୋ ଅହୋସି ମନାପୋ, ଗୋପାଲକୋ ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଉପଟ୍ଠାସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ କୁକ୍କୁରସ୍ସ ଏକଂ ପିଣ୍ଡଂ ଦେତି। ସୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗୋପାଲକେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଣ୍ଣସାଲମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି।

ସୋ ଗୋପାଲକେ ଅସନ୍ନିହିତେ ଭତ୍ତୱେଲାୟ ସୟମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା କାଲାରୋଚନତ୍ଥଂ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ଭୁସ୍ସତି, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେପି ଚଣ୍ଡମିଗେ ଦିସ୍ୱା ଭୁସ୍ସିତ୍ୱା ପଲାପେତି। ସୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ମୁଦୁକେନ ଚିତ୍ତେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତ୍ରସ୍ସ ଘୋସକଦେୱପୁତ୍ତୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା କୋସମ୍ବିୟଂ ଏକସ୍ମିଂ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଂ ଅପୁତ୍ତକୋ ସେଟ୍ଠି ତସ୍ସ ମାତାପିତୂନଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସି। ଅଥ ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତେ ଜାତେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମାରାପେତୁଂ ଉପକ୍କମି। ସୋ ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତତାୟ ସତ୍ତସୁପି ଠାନେସୁ ମରଣଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅୱସାନେ ଏକାୟ ସେଟ୍ଠିଧୀତାୟ ୱେୟ୍ୟତ୍ତିୟେନ ଲଦ୍ଧଜୀୱିକୋ ଅପରଭାଗେ ପିତୁଅଚ୍ଚୟେନ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଘୋସିତସେଟ୍ଠି ନାମ ଜାତୋ। ଅଞ୍ଞେପି କୋସମ୍ବିୟଂ କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠି ପାୱାରିକସେଟ୍ଠୀତି ଦ୍ୱେ ସେଟ୍ଠିନୋ ସନ୍ତି। ଇମେହି ସଦ୍ଧିଂ ତୟୋ ଅହେସୁଂ।

ତେନ ଚ ସମୟେନ ତେସଂ ସହାୟକାନଂ ସେଟ୍ଠୀନଂ କୁଲୂପକା ପଞ୍ଚସତା ଇସୟୋ ପବ୍ବତପାଦେ ୱସିଂସୁ। ତେ କାଲେନ କାଲଂ ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାୟ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ୱାରେ ଗିମ୍ହସମୟେ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ନିରୁଦକମହାକନ୍ତାରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା କନ୍ତାରପରିୟୋସାନେ ମହନ୍ତଂ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''ଯାଦିସୋ ଅୟଂ ରୁକ୍ଖୋ, ଅଦ୍ଧା ଏତ୍ଥ ମହେସକ୍ଖାୟ ଦେୱତାୟ ଭୱିତବ୍ବଂ, ସାଧୁ

ୱତସ୍ସ, ସଚେ ନୋ ପାନୀୟଂ ୱା ଭୋଜନୀୟଂ ୱା ଦଦେୟ୍ୟା’’ତି। ଦେୱତା ଇସୀନଂ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଇମେସଂ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ୱିଟପନ୍ତରତୋ ନଙ୍ଗଲସୀସମତ୍ତଂ ଉଦକଧାରଂ ପୱତ୍ତେସି। ଇସିଗଣୋ ରଜତକ୍ଖନ୍ଧସଦିସଂ ଉଦକୱଟ୍ଟିଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଭାଜନେହି ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଦେୱତାୟ ଅମ୍ହାକଂ ପରିଭୋଗୋଦକଂ ଦିନ୍ନଂ, ଇଦଂ ପନ ଅଗାମକଂ ମହାଅରଞ୍ଞଂ, ସାଧୁ ୱତସ୍ସ, ସଚେ ନୋ ଆହାରମ୍ପି ଦଦେୟ୍ୟା’’ତି। ଦେୱତା ଇସୀନଂ ଉପସଂକପ୍ପନୱସେନ ଦିବ୍ବାନି ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀନି ଦତ୍ୱା ସନ୍ତପ୍ପେସି। ଇସୟୋ ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ‘‘ଦେୱତାୟ ଅମ୍ହାକଂ ପରିଭୋଗୋଦକମ୍ପି ଭୋଜନମ୍ପି ସବ୍ବଂ ଦିନ୍ନଂ, ସାଧୁ ୱତସ୍ସ, ସଚେ ନୋ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେୟ୍ୟା’’ତି।

ଦେୱତା ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢକାୟଂ ଦସ୍ସେସି। ତେ ଆହଂସୁ – ‘‘ଦେୱତେ, ମହତୀ ତେ ସମ୍ପତ୍ତି, କିଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଇମଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅଧିଗତାସୀ’’ତି? ଭନ୍ତେ, ନାତିମହନ୍ତଂ ପରିତ୍ତକଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱାତି। ଉପଡ୍ଢୋପୋସଥକମ୍ମଂ ନିସ୍ସାୟ ହି ଦେୱତାୟ ସା ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା।

ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ କିର ଗେହେ ଅୟଂ ଦେୱପୁତ୍ତୋ କମ୍ମକାରୋ ଅହୋସି। ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ହି ଗେହେ ଉପୋସଥଦିୱସେସୁ ଅନ୍ତମସୋ ଦାସକମ୍ମକାରେ ଉପାଦାୟ ସବ୍ବୋ ଜନୋ ଉପୋସଥିକୋ ହୋତି। ଏକଦିୱସଂ ଅୟଂ କମ୍ମକାରୋ ଏକକୋୱ ପାତୋ ଉଟ୍ଠାୟ କମ୍ମନ୍ତଂ ଗତୋ। ମହାସେଟ୍ଠି ନିୱାପଂ ଲଭନମନୁସ୍ସେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ଏତସ୍ସେୱେକସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଂ ଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅସ୍ସ ସାୟମାସତ୍ଥାୟ ନିୱାପଂ ଅଦାସି। ଭତ୍ତକାରିକା ଦାସୀ ଏକସ୍ସେୱ ଭତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞତୋ ଆଗତସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଦାସି, କମ୍ମକାରୋ ଆହ – ‘‘ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଗେହଂ ଏକସଦ୍ଦଂ ଅହୋସି, ଅଜ୍ଜ ଅତିୱିୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ? ତସ୍ସ ସା ଆଚିକ୍ଖି – ‘‘ଅଜ୍ଜ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ସବ୍ବେ ମନୁସ୍ସା ଉପୋସଥିକା, ମହାସେଟ୍ଠି ତୁୟ୍ହେୱେକସ୍ସ ନିୱାପଂ ଅଦାସୀ’’ତି। ଏୱଂ ଅମ୍ମାତି? ଆମ ସାମୀତି। ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଉପୋସଥଂ ସମାଦିନ୍ନସ୍ସ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ହୋତି ନ ହୋତୀତି ମହାସେଟ୍ଠିଂ ପୁଚ୍ଛ ଅମ୍ମାତି? ତାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ ମହାସେଟ୍ଠି ଆହ – ‘‘ସକଲୋପୋସଥକମ୍ମଂ ନ ହୋତି, ଉପଡ୍ଢକମ୍ମଂ ପନ ହୋତି, ଉପୋସଥିକୋ ହୋତୂ’’ତି । କମ୍ମକାରୋ ଭତ୍ତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ଉପୋସଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ଆହାରପରିକ୍ଖୀଣକାୟସ୍ସ ରତ୍ତିଂ ୱାତୋ କୁପ୍ପି। ସୋ ପଚ୍ଚୂସସମୟେ କାଲଂ କତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢୋପୋସଥକମ୍ମନିସ୍ସନ୍ଦେନ ମହାୱତ୍ତନିଅଟୱିୟଂ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖେ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଇସୀନଂ ଆରୋଚେସି।

ଇସୟୋ ତୁମ୍ହେହି ମୟଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଘୋତି ଅସୁତପୁବ୍ବଂ ସାୱିତା, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନୁ ଖୋ ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧୋତି? ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଉପ୍ପନ୍ନୋତି। ଇଦାନି କୁହିଂ ୱସତୀତି? ସାୱତ୍ଥିଂ ନିସ୍ସାୟ ଜେତୱନେ, ଭନ୍ତେତି। ଇସୟୋ ତିଟ୍ଠଥ ତାୱ ତୁମ୍ହେ ମୟଂ ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମାତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ କୋସମ୍ବିନଗରଂ ସମ୍ପାପୁଣିଂସୁ। ମହାସେଟ୍ଠିନୋ, ‘‘ଇସୟୋ ଆଗତା’’ତି ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା, ‘‘ସ୍ୱେ ଅମ୍ହାକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଇସିଗଣସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ଇସୟୋ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛାମାତି ଆପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେ ଏକମ୍ପି ମାସଂ ଦ୍ୱେପି ତୟୋପି ଚତ୍ତାରୋପି ମାସେ ୱସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ୱାରେ ହିୟ୍ୟୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେୱ ଗଚ୍ଛାମାତି ୱଦଥ, କିମିଦନ୍ତି? ଆମ ଗହପତୟୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ନ ଖୋ ପନ ସକ୍କା ଜୀୱିତନ୍ତରାୟୋ ୱିଦିତୁଂ, ତେନ ମୟଂ ତୁରିତା ଗଚ୍ଛାମାତି। ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ମୟମ୍ପି ଗଚ୍ଛାମ, ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ଗଚ୍ଛଥାତି। ତୁମ୍ହେ ଅଗାରିୟା ନାମ ମହାଜଟା, ତିଟ୍ଠଥ ତୁମ୍ହେ, ମୟଂ ପୁରେତରଂ ଗମିସ୍ସାମାତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଦ୍ୱେପି ଦିୱସାନି ଅୱସିତ୍ୱା ତୁରିତଗମନେନେୱ ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା ଜେତୱନୱିହାରେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକମେୱ ଅଗମଂସୁ। ସତ୍ଥୁ ମଧୁରଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବେୱ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

ତେପି ତୟୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ପଞ୍ଚହି ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ଚେୱ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାଦୀନି ଚ ଆଦାୟ କୋସମ୍ବିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା ଜେତୱନସାମନ୍ତେ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତିଣ୍ଣମ୍ପି ସହାୟକାନଂ ମଧୁରଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ତେ ବଲୱସୋମନସ୍ସଜାତା ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ମହାଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ପୁନ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେତି ଏୱଂ ଅଡ୍ଢମାସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଜନପଦଂ ଆଗମନାୟ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେଥା’’ତି ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିଂସୁ। ଭଗୱା, ‘‘ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଖୋ ଗହପତୟୋ ତଥାଗତା ଅଭିରମନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ଏତ୍ତାୱତା ପଟିଞ୍ଞା ଦିନ୍ନା ନାମ ହୋତୀତି ଗହପତୟୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଦିନ୍ନା ନୋ ଭଗୱତା ପଟିଞ୍ଞାତି ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ଠାନେ ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ କୋସମ୍ବିଂ ପତ୍ୱା, ‘‘ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି କଥୟିଂସୁ। ତୟୋପି ଜନା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଆରାମେ ମହନ୍ତଂ ଧନପରିଚ୍ଚାଗଂ କତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ୱସନତ୍ଥାୟ ୱିହାରେ କାରାପୟିଂସୁ। ତତ୍ଥ କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠିନା କାରିତୋ କୁକ୍କୁଟାରାମୋ ନାମ ଅହୋସି। ପାୱାରିକସେଟ୍ଠିନା ଅମ୍ବୱନେ କାରିତୋ ପାୱାରିକମ୍ବୱନୋ ନାମ ଅହୋସି। ଘୋସିତେନ କାରିତୋ ଘୋସିତାରାମୋ ନାମ ଅହୋସି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଘୋସିତସେଟ୍ଠିନା କାରିତେ ଆରାମେ’’ତି।

ଭଣ୍ଡନଜାତାତିଆଦୀସୁ କଲହସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗୋ ଭଣ୍ଡନଂ ନାମ, ତଂ ଜାତଂ ଏତେସନ୍ତି ଭଣ୍ଡନଜାତା। ହତ୍ଥପରାମାସାଦିୱସେନ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ କଲହୋ

ଜାତୋ ଏତେସନ୍ତି କଲହଜାତା। ୱିରୁଦ୍ଧଭୂତଂ ୱାଦନ୍ତି ୱିୱାଦଂ, ତଂ ଆପନ୍ନାତି ୱିୱାଦାପନ୍ନା। ମୁଖସତ୍ତୀହୀତି ୱାଚାସତ୍ତୀହି। ୱିତୁଦନ୍ତାତି ୱିଜ୍ଝନ୍ତା। ତେ ନ ଚେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଞାପେନ୍ତି ନ ଚ ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଉପେନ୍ତୀତି ତେ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ କାରଣଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଜାନାପେନ୍ତି। ସଚେପି ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଆରଭନ୍ତି, ତଥାପି ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ନ ଉପେନ୍ତି, ଜାନିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିଜ୍ଝତ୍ତିୟାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ନିଜ୍ଝତ୍ତୀତି ସଞ୍ଞତ୍ତିୱେୱଚନମେୱେତଂ। କସ୍ମା ପନେତେ ଭଣ୍ଡନଜାତା ଅହେସୁନ୍ତି? ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ କାରଣେନ।

ଦ୍ୱେ କିର ଭିକ୍ଖୂ ଏକସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ୱସନ୍ତି ୱିନୟଧରୋ ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତିକୋ ଚ। ତେସୁ ସୁତ୍ତନ୍ତିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକଦିୱସଂ ୱଚ୍ଚକୁଟିଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଆଚମନୌଦକାୱସେସଂ ଭାଜନେ ଠପେତ୍ୱାୱ ନିକ୍ଖମି। ୱିନୟଧରୋ ପଚ୍ଛା ପୱିଟ୍ଠୋ ତଂ ଉଦକଂ ଦିସ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଚ୍ଛି, ଆୱୁସୋ, ତୟା ଇଦଂ ଉଦକଂ ଠପିତନ୍ତି? ଆମ, ଆୱୁସୋତି। ତ୍ୱମେତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଭାୱଂ ନ ଜାନାସୀତି? ଆମ ନ ଜାନାମୀତି। ହୋତି, ଆୱୁସୋ, ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତୀତି। ସଚେ ହୋତି ଦେସେସ୍ସାମୀତି। ସଚେ ପନ ତେ, ଆୱୁସୋ, ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅସତିୟା କତଂ, ନତ୍ଥି ତେ ଆପତ୍ତୀତି। ସୋ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା ଅନାପତ୍ତିଦିଟ୍ଠି ଅହୋସି।

ୱିନୟଧରୋ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସିତକାନଂ, ‘‘ଅୟଂ ସୁତ୍ତନ୍ତିକୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜମାନୋପି ନ ଜାନାତୀ’’ତି ଆରୋଚେସି। ତେ ତସ୍ସ ନିସ୍ସିତକେ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ଆପତ୍ତିଭାୱଂ ନ ଜାନାତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ଏୱମାହ – ‘‘ଅୟଂ ୱିନୟଧରୋ ପୁବ୍ବେ ‘ଅନାପତ୍ତୀ’ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ‘ଆପତ୍ତୀ’ତି ୱଦତି, ମୁସାୱାଦୀ ଏସୋ’’ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମୁସାୱାଦୀ’’ତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଲହଂ ୱଡ୍ଢୟିଂସୁ, ତଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚାତି ଏତଂ, ‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, କୋସମ୍ବିୟଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଣ୍ଡନଜାତା’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ନେୱ ପିୟକମ୍ୟତାୟ ନ ଭେଦାଧିପ୍ପାୟେନ, ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ଥକାମତାୟ ହିତକାମତାୟ। ସାମଗ୍ଗିକାରକୋ କିରେସ ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ସାସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ୟଥା ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିୱାଦଂ ଆରଦ୍ଧା, ନ ସକ୍କା ମୟା, ନାପି ଅଞ୍ଞେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସମଗ୍ଗା କାତୁଂ, ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ଭଗୱା ସୟଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅତ୍ତନୋ ୱା ସନ୍ତିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଏତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଖନ୍ତିମେତ୍ତାପଟିସଂୟୁତ୍ତଂ ସାରଣୀୟଧମ୍ମଦେସନଂ କଥେତ୍ୱା ସାମଗ୍ଗିଂ କରେୟ୍ୟା’’ତି ଅତ୍ଥକାମତାୟ ହିତକାମତାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱୋଚ।

୪୯୨ ।ଛୟିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସାରଣୀୟାତି ହେଟ୍ଠା କଲହଭଣ୍ଡନୱସେନ ଦେସନା ଆରଦ୍ଧା। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଛ ସାରଣୀୟା ଧମ୍ମା ଆଗତାତି ଏୱମିଦଂ କୋସମ୍ବିୟସୁତ୍ତଂ ୟଥାନୁସନ୍ଧିନାୱ ଗତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ସାରଣୀୟାତି ସରିତବ୍ବୟୁତ୍ତା ଅଦ୍ଧାନେ ଅତିକ୍କନ୍ତେପି ନ ପମୁସ୍ସିତବ୍ବା। ୟୋ ତେ ଧମ୍ମେ ପୂରେତି, ତଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ପିୟଂ କରୋନ୍ତୀତି ପିୟକରଣା। ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୀତି ଗରୁକରଣା। ସଙ୍ଗହାୟାତି ସଙ୍ଗହଣତ୍ଥାୟ। ଅୱିୱାଦାୟାତି ଅୱିୱାଦନତ୍ଥାୟ। ସାମଗ୍ଗିୟାତି ସମଗ୍ଗଭାୱତ୍ଥାୟ । ଏକୀଭାୱାୟାତି ଏକୀଭାୱତ୍ଥାୟ ନିନ୍ନାନାକରଣାୟ। ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଭୱନ୍ତି। ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମନ୍ତି ମେତ୍ତଚିତ୍ତେନ କତ୍ତବ୍ବଂ କାୟକମ୍ମଂ। ୱଚୀକମ୍ମମନୋକମ୍ମେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଇମାନି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସେନ ଆଗତାନି, ଗିହୀସୁପି ଲବ୍ଭନ୍ତିୟେୱ। ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ହି ମେତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଆଭିସମାଚାରିକଧମ୍ମପୂରଣଂ ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ ନାମ। ଗିହୀନଂ ଚେତିୟୱନ୍ଦନତ୍ଥାୟ ବୋଧିୱନ୍ଦନତ୍ଥାୟ ସଙ୍ଘନିମନ୍ତନତ୍ଥାୟ ଗମନଂ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ପତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଆସନପଞ୍ଞାପନଂ ଅନୁଗମନନ୍ତି ଏୱମାଦିକଂ ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ ନାମ।

ଭିକ୍ଖୂନଂ ମେତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଆଚାରପଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନକଥନଂ ଧମ୍ମଦେସନା ତେପିଟକମ୍ପି ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ନାମ। ଗିହୀନଞ୍ଚ, ‘‘ଚେତିୟୱନ୍ଦନତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛାମ, ବୋଧିୱନ୍ଦନତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛାମ, ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କରିସ୍ସାମ, ପଦୀପମାଲାପୁପ୍ଫପୂଜଂ କରିସ୍ସାମ, ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ସମାଦାୟ ୱତ୍ତିସ୍ସାମ, ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନି ଦସ୍ସାମ, ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦସ୍ସାମ, ଅଜ୍ଜ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚୟେ ଦସ୍ସାମ, ସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଖାଦନୀୟାଦୀନି ସଂୱିଦହଥ, ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେଥ, ପାନୀୟଂ ଉପଟ୍ଠପେଥ, ସଙ୍ଘଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଆନେଥ, ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଛନ୍ଦଜାତା ଉସ୍ସାହଜାତା ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କରୋଥା’’ତିଆଦିକଥନକାଲେ ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ନାମ।

ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାୟ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ ଚେତିୟଙ୍ଗଣୱତ୍ତାଦୀନି ଚ କତ୍ୱା ୱିୱିତ୍ତାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ସୁଖୀ ହୋନ୍ତୁ, ଅୱେରା ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝା’’ତି ଚିନ୍ତନଂ ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ନାମ। ଗିହୀନଂ ‘‘ଅୟ୍ୟା ସୁଖୀ ହୋନ୍ତୁ, ଅୱେରା ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝା’’ତି ଚିନ୍ତନଂ ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ନାମ।

ଆୱି ଚେୱ ରହୋ ଚାତି ସମ୍ମୁଖା ଚ ପରମ୍ମୁଖା ଚ। ତତ୍ଥ ନୱକାନଂ ଚୀୱରକମ୍ମାଦୀସୁ ସହାୟଭାୱୂପଗମନଂ ସମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ ନାମ। ଥେରାନଂ ପନ ପାଦଧୋୱନୱନ୍ଦନବୀଜନଦାନାଦିଭେଦମ୍ପି ସବ୍ବଂ ସାମୀଚିକମ୍ମଂ ସମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ ନାମ। ଉଭୟେହିପି ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତାନଂ ଦାରୁଭଣ୍ଡାଦୀନଂ ତେସୁ ଅୱମଞ୍ଞଂ ଅକତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତାନଂ ୱିୟ ପଟିସାମନଂ ପରମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ ନାମ। ଦେୱତ୍ଥେରୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋତି

ଏୱଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ୱଚନଂ ସମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ନାମ। ୱିହାରେ ଅସନ୍ତଂ ପନ ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ, କୁହିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱତ୍ଥେରୋ, ଅମ୍ହାକଂ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ କଦା ନୁ ଖୋ ଆଗମିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ମମାୟନୱଚନଂ ପରମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ନାମ। ମେତ୍ତାସିନେହସିନିଦ୍ଧାନି ପନ ନୟନାନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ସୁପ୍ପସନ୍ନେନ ମୁଖେନ ଓଲୋକନଂ ସମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ନାମ। ଦେୱତ୍ଥେରୋ, ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଅରୋଗୋ ହୋତୁ ଅପ୍ପାବାଧୋତି ସମନ୍ନାହରଣଂ ପରମ୍ମୁଖା ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ନାମ।

ଲାଭାତି ଚୀୱରାଦୟୋ ଲଦ୍ଧପଚ୍ଚୟା। ଧମ୍ମିକାତି କୁହନାଦିଭେଦଂ ମିଚ୍ଛାଜୀୱଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଭିକ୍ଖାଚରିୟୱତ୍ତେନ ଉପ୍ପନ୍ନା। ଅନ୍ତମସୋ ପତ୍ତପରିଯାପନ୍ନମତ୍ତମ୍ପୀତି ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ପତ୍ତେ ପରିଯାପନ୍ନଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗତଂ ଦ୍ୱତ୍ତିକଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖାମତ୍ତମ୍ପି। ଅପ୍ପଟିୱିଭତ୍ତଭୋଗୀତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ପଟିୱିଭତ୍ତାନି ନାମ ଆମିସପଟିୱିଭତ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲପଟିୱିଭତ୍ତଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ, ''ଏତ୍ତକଂ ଦସ୍ସାମି, ଏତ୍ତକଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଚିତ୍ତେନ ୱିଭଜନଂ ଆମିସପଟିୱିଭତ୍ତଂ ନାମ। ''ଅସୁକସ୍ସ ଦସ୍ସାମି, ଅସୁକସ୍ସ ନ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଏୱଂ ଚିତ୍ତେନ ୱିଭଜନଂ ପନ ପୁଗ୍ଗଲପଟିୱିଭତ୍ତଂ ନାମ। ତଦୁଭୟମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ଯୋ ଅପ୍ପଟିୱିଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଅୟଂ ଅପ୍ପଟିୱିଭତ୍ତଭୋଗୀ ନାମ।

ସୀଲୱନ୍ତେହିସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ସାଧାରଣଭୋଗୀତି ଏତ୍ଥ ସାଧାରଣଭୋଗିନୋ ଇଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ, ଯଂ ଯଂ ପଣୀତଂ ଲଭତି, ତଂ ତଂ ନେୱ ଲାଭେନ ଲାଭଂ ଜିଗୀସନାମୁଖେନ ଗିହୀନଂ ଦେତି, ନ ଅତ୍ତନା ପରିଭୁଞ୍ଜତି; ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋୱ ସଙ୍ଘେନ ସାଧାରଣଂ ହୋତୂତି ଗହେତ୍ୱା ଘଣ୍ଟିଂ ପହରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ ୱିୟ ପସ୍ସତି। ଇଦଂ ପନ ସାରଣୀୟଧମ୍ମଂ କୋ ପୂରେତି, କୋ ନ ପୂରେତୀତି? ଦୁସ୍ସୀଲୋ ତାୱ ନ ପୂରେତି। ନ ହି ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ସୀଲୱନ୍ତା ଗଣ୍ହନ୍ତି। ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲୋ ପନ ୱତ୍ତଂ ଅଖଣ୍ଡେନ୍ତୋ ପୂରେତି।

ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ତଂ – ଯୋ ହି ଓଦିସ୍ସକଂ କତ୍ୱା ମାତୁ ୱା ପିତୁ ୱା ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାଦୀନଂ ୱା ଦେତି, ସୋ ଦାତବ୍ବଂ ଦେତି, ସାରଣୀୟଧମ୍ମୋ ପନସ୍ସ ନ ହୋତି, ପଲିବୋଧଜଗ୍ଗନଂ ନାମ ହୋତି। ସାରଣୀୟଧମ୍ମୋ ହି ମୁତ୍ତପଲିବୋଧସ୍ସେୱ ୱଟ୍ଟତି, ତେନ ପନ ଓଦିସ୍ସକଂ ଦେନ୍ତେନ ଗିଲାନଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଆଗନ୍ତୁକଗମିକାନଞ୍ଚେୱ ନୱପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ। ଏତେସଂ ଦତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ଥେରାସନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଅଦତ୍ୱା ଯୋ ଯତ୍ତକଂ ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ସ ତତ୍ତକଂ ଦାତବ୍ବଂ। ଅୱସିଟ୍ଠେ ଅସତି ପୁନ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଥେରାସନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯଂ ଯଂ ପଣୀତଂ, ତଂ ତଂ ଦତ୍ୱା ସେସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ''ସୀଲୱନ୍ତେହୀ''ତି ୱଚନତୋ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଅଦାତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି।

ଅୟଂ ପନ ସାରଣୀୟଧମ୍ମୋ ସୁସିକ୍ଖିତାୟ ପରିସାୟ ସୁପୂରୋ ହୋତି, ନୋ ଅସିକ୍ଖିତାୟ ପରିସାୟ। ସୁସିକ୍ଖିତାୟ ହି ପରିସାୟ ଯୋ ଅଞ୍ଞତୋ ଲଭତି, ସୋ ନ ଗଣ୍ହାତି, ଅଞ୍ଞତୋ ଅଲଭନ୍ତୋପି ପମାଣଯୁତ୍ତମେୱ ଗଣ୍ହାତି, ନ ଅତିରେକଂ। ଅୟଞ୍ଚ ପନ ସାରଣୀୟଧମ୍ମୋ ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ଦେନ୍ତସ୍ସାପି ଦ୍ୱାଦସହି ୱସ୍ସେହି ପୂରତି, ନ ତତୋ ଓରଂ। ସଚେ ହି ଦ୍ୱାଦସମେପି ୱସ୍ସେ ସାରଣୀୟଧମ୍ମପୂରକୋ ପିଣ୍ଡପାତପୂରଂ ପତ୍ତଂ ଆସନସାଲାୟଂ ଠପେତ୍ୱା ନହାୟିତୁଂ ଗଚ୍ଛତି, ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଚ କସ୍ସେସୋ ପତ୍ତୋତି? ସାରଣୀୟଧମ୍ମପୂରକସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତେ – ''ଆହରଥ ନ''ନ୍ତି ସବ୍ବଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଚ ରିତ୍ତପତ୍ତଂ ଠପେତି। ଅଥ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ରିତ୍ତପତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ''ମୟ୍ହଂ ଅସେସେତ୍ୱାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୂ''ତି ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ସାରଣୀୟଧମ୍ମୋ ଭିଜ୍ଜତି, ପୁନ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ପୂରେତବ୍ବୋ ହୋତି, ତିତ୍ଥିୟପରିୱାସସଦିସୋ ହେସ। ସକିଂ ଖଣ୍ଡେ ଜାତେ ପୁନ ପୂରେତବ୍ବୋୱ। ଯୋ ପନ, ''ଲାଭା ୱତ ମେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱତ ମେ, ଯସ୍ସ ମେ ପତ୍ତଗତଂ ଅନାପୁଚ୍ଛାୱ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ସୋମନସ୍ସଂ ଜନେତି, ତସ୍ସ ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ ହୋତି।

ଏୱଂ ପୂରିତସାରଣୀୟଧମ୍ମସ୍ସ ପନ ନେୱ ଇସ୍ସା, ନ ମଚ୍ଛରିୟଂ ହୋତି, ସୋ ମନୁସ୍ସାନଂ ପିୟୋ ହୋତି, ସୁଲଭପଚ୍ଚୟୋ; ପତ୍ତଗତମସ୍ସ ଦୀୟମାନମ୍ପି ନ ଖୀୟତି, ଭାଜନୀୟଭଣ୍ଡଟ୍ଠାନେ ଅଗ୍ଗଭଣ୍ଡଂ ଲଭତି, ଭୟେ ୱା ଛାତକେ ୱା ସମ୍ପତ୍ତେ ଦେୱତା ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି।

ତତ୍ରିମାନି ୱତ୍ଥୂନି – ଲେଣଗିରିୱାସୀ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ କିର ମହାଗିରିଗାମଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱସତି। ପଞ୍ଞାସ ମହାଥେରା ନାଗଦୀପଂ ଚେତିୟୱନ୍ଦନତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଗିରିଗାମେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଅଲଦ୍ଧା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଥେରୋ ପୱିସନ୍ତୋ ତେ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ''ଲଦ୍ଧଂ, ଭନ୍ତେ''ତି? ୱିଚରିମ୍ହା, ଆୱୁସୋତି। ସୋ ଅଲଦ୍ଧଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆହ – ''ଯାୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଗଚ୍ଛାମି, ତାୱ ଇଧେୱ ହୋଥା''ତି। ମୟଂ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଞାସ ଜନା ପତ୍ତତେମନମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭିମ୍ହାତି। ନେୱାସିକା ନାମ, ଭନ୍ତେ, ପଟିବଲା ହୋନ୍ତି, ଅଲଭନ୍ତାପି ଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗସଭାୱଂ ଜାନନ୍ତୀତି। ଥେରା ଆଗମିଂସୁ। ଥେରୋ ଗାମଂ ପାୱିସି। ଧୁରଗେହେୟେୱ ମହାଉପାସିକା ଖୀରଭତ୍ତଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଥେରଂ ଓଲୋକୟମାନା ଠିତା ଥେରସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସେୱ ପତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ତଂ ଆଦାୟ ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ସଙ୍ଘତ୍ଥେରମାହ। ଥେରୋ, ''ଅମ୍ହେହି ଏତ୍ତକେହି କିଞ୍ଚି ନ ଲଦ୍ଧଂ, ଅୟଂ ସୀଘମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ''ତି ସେସାନଂ ମୁଖଂ ଓଲୋକେସି। ଥେରୋ ଓଲୋକନାକାରେନେୱ ଞତ୍ୱା – ''ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡପାତୋ, ନିକ୍କୁକ୍କୁଚ୍ଚା ଗଣ୍ହଥ ଭନ୍ତେ''ତିଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସବ୍ବେସଂ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନାପି ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜି।

ଅଥ ନଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଥେରା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘କଦା, ଆୱୁସୋ, ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝୀ’’ତି? ନତ୍ଥି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋତି। ଝାନଲାଭୀସି, ଆୱୁସୋତି? ଏତମ୍ପି ମେ, ଭନ୍ତେ, ନତ୍ଥୀତି। ନନୁ, ଆୱୁସୋ, ପାଟିହାରିୟନ୍ତି? ସାରଣୀୟଧମ୍ମୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ପୂରିତୋ, ତସ୍ସ ମେ ଧମ୍ମସ୍ସ ପୂରିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସଚେପି ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସଂ ହୋତି, ପତ୍ତଗତଂ ନ ଖୀୟତୀତି। ସାଧୁ ସାଧୁ, ସପ୍ପୁରିସ, ଅନୁଚ୍ଛୱିକମିଦଂ ତୁୟ୍ହନ୍ତି। ଇଦଂ ତାୱ ପତ୍ତଗତଂ ନ ଖୀୟତୀତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ।

ଅୟମେୱ ପନ ଥେରୋ ଚେତିୟପଦ୍ଦତେ ଗିରିଭଣ୍ଡମହାପୂଜାୟ ଦାନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କିଂ ୱରଭଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛତି। ଦ୍ୱେ ସାଟକା, ଭନ୍ତେତି। ଏତେ ମୟ୍ହଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତୀତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚୋ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି – ‘‘ଏକୋ ଦହରୋ ଏୱଂ ୱଦତୀ’’ତି। ‘‘ଦହରସ୍ସେୱଂ ଚିତ୍ତଂ, ମହାଥେରାନଂ ପନ ସୁଖୁମସାଟକା ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ମହାଥେରାନଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଠପେସି। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପଟିପାଟିୟା ଠିତେ ଦେନ୍ତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଠପିତାପି ତେ ସାଟକା ହତ୍ଥଂ ନାରୋହନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେୱ ଆରୋହନ୍ତି। ଦହରସ୍ସ ଦାନକାଲେ ପନ ହତ୍ଥଂ ଆରୁଳ୍ହା। ସୋ ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚସ୍ସ ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦହରଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସଙ୍ଘଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦହରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ‘‘କଦା, ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ଥା’’ତି ଆହ। ସୋ ପରିୟାୟେନପି ଅସନ୍ତଂ ଅୱଦନ୍ତୋ, ‘‘ନତ୍ଥି ମୟ୍ହଂ, ମହାରାଜ, ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ’’ତି ଆହ। ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବେୱ ଅୱଚୁତ୍ଥାତି? ଆମ, ମହାରାଜ, ସାରଣୀୟଧମ୍ମପୂରକୋ ଅହଂ, ତସ୍ସ ମେ ଧମ୍ମସ୍ସ ପୂରିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭାଜନୀୟଭଣ୍ଡଟ୍ଠାନେ ଅଗ୍ଗଭଣ୍ଡଂ ପାପୁଣାତୀତି। ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁଚ୍ଛୱିକମିଦଂ ତୁମ୍ହାକନ୍ତି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଇଦଂ ଭାଜନୀୟଭଣ୍ଡଟ୍ଠାନେ ଅଗ୍ଗଭଣ୍ଡଂ ପାପୁଣାତୀତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ।

ବ୍ରାହ୍ମଣତିସ୍ସଭୟେ ପନ ଭାତରଗାମୱାସିନୋ ନାଗତ୍ଥେରିଯା ଅନାରୋଚେତ୍ୱାୱ ପଲାୟିଂସୁ। ଥେରୀ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ, ‘‘ଅତିୱିୟ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସୋ ଗାମୋ, ଉପଧାରେଥ ତାୱା’’ତି ଦହରଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଆହ। ତା ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବେସଂ ଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆଗମ୍ମ ଥେରିଯା ଆରୋଚେସୁଂ। ସା ସୁତ୍ୱା, ‘‘ମା ତୁମ୍ହେ ତେସଂ ଗତଭାୱଂ ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥ, ଅତ୍ତନୋ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାୟୋନିସୋମନସିକାରେସୁୟେୱ ୟୋଗଂ କରୋଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାୟ ପାରୁପିତ୍ୱା ଅତ୍ତଦ୍ୱାଦସମା ଗାମଦ୍ୱାରେ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖମୂଲେ ଅଟ୍ଠାସି। ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଦ୍ୱାଦସନ୍ନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଅୟ୍ୟେ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ମା ଗଚ୍ଛଥ, ନିଚ୍ଚଂ ଇଧେୱ ଏଥା’’ତି ଆହ। ଥେରିଯା ପନ କନିଟ୍ଠଭାତା ନାଗତ୍ଥେରୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ସୋ, ‘‘ମହନ୍ତଂ ଭୟଂ, ନ ସକ୍କା ଇଧ ୟାପେତୁଂ, ପରତୀରଂ ଗମିସ୍ସାମାତି ଅତ୍ତଦ୍ୱାଦସମୋୱ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଥେରିଂ ଦିସ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭାତରଗାମଂ ଆଗତୋ। ଥେରୀ, ‘‘ଥେରା ଆଗତା’’ତି ସୁତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, କିଂ ଅୟ୍ୟାତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସା, ‘‘ଅଜ୍ଜ ଏକଦିୱସଂ ୱିହାରେୟେୱ ୱସିତ୍ୱା ସ୍ୱେୱ ଗମିସ୍ସଥା’’ତି ଆହ। ଥେରା ୱିହାରଂ ଅଗମଂସୁ।

ଥେରୀ ପୁନଦିୱସେ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଇମଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ, ‘‘ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି ଥେରୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅଟ୍ଠାସି। ଧମ୍ମିକୋ ତାତା ପିଣ୍ଡପାତୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅକତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜଥାତି। ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି ଥେରୀତି। ସା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସେ ଖିପି, ପତ୍ତୋ ଆକାସେ ଅଟ୍ଠାସି। ଥେରୋ, ‘‘ସତ୍ତତାଲମତ୍ତେ ଠିତମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁନୀଭତ୍ତମେୱ, ଥେରୀତି ୱତ୍ୱା ଭୟଂ ନାମ ସବ୍ବକାଲଂ ନ ହୋତି, ଭୟେ ୱୂପସନ୍ତେ ଅରିୟୱଂସଂ କଥୟମାନୋ, ‘ଭୋ ପିଣ୍ଡପାତିକ ଭିକ୍ଖୁନୀଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱୀତିନାମୟିତ୍ଥା’ତି ଚିତ୍ତେନ ଅନୁୱଦିୟମାନୋ ସନ୍ଥମ୍ଭେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥ ଥେରିୟୋ’’ତି ମଗ୍ଗଂ ଆରୁହି।

ରୁକ୍ଖଦେୱତାପି, ‘‘ସଚେ ଥେରୋ ଥେରିଯା ହତ୍ଥତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, ନ ନଂ ନିୱତ୍ତେସ୍ସାମି, ସଚେ ପନ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, ନିୱତ୍ତେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତୟମାନା ଠତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଗମନଂ ଦିସ୍ୱା ରୁକ୍ଖା ଓରୁୟ୍ହ ପତ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଦେଥାତି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଥେରଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂୟେୱ ଆନେତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ପଟିଞ୍ଞଂ କାରେତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ, ଦ୍ୱାଦସ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ଉପଟ୍ଠହି। ଇଦଂ ଦେୱତା ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ, ତତ୍ର ହି ଥେରୀ ସାରଣୀୟଧମ୍ମପୂରିକା ଅହୋସି।

ଅଖଣ୍ଡାନୀତିଆଦୀସୁ ୟସ୍ସ ସତ୍ତସୁ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଆଦିମ୍ହି ୱା ଅନ୍ତେ ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ଭିନ୍ନଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ସୀଲଂ ପରିୟନ୍ତେ ଛିନ୍ନସାଟକୋ ୱିୟ ଖଣ୍ଡଂ ନାମ। ୟସ୍ସ ପନ ୱେମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଛିଦ୍ଦସାଟକୋ ୱିୟ ଛିଦ୍ଦଂ ନାମ ହୋତି। ୟସ୍ସ ପନ ପଟିପାଟିୟା ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଭିନ୍ନାନି, ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିୟଂ ୱା କୁଚ୍ଛିୟଂ ୱା ଉଟ୍ଠିତେନ ୱିସଭାଗୱଣ୍ଣେନ କାଳରତ୍ତାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୱଣ୍ଣା ଗାୱୀ ୱିୟ ସବଲଂ ନାମ ହୋତି। ୟସ୍ସ ପନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଭିନ୍ନାନି, ତସ୍ସ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱିସଭାଗବିନ୍ଦୁଚିତ୍ରା ଗାୱୀ ୱିୟ କମ୍ମାସଂ ନାମ ହୋତି। ୟସ୍ସ ପନ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଅଭିନ୍ନାନି, ତସ୍ସ ତାନି ସୀଲାନି ଅଖଣ୍ଡାନି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦାନି ଅସବଲାନି ଅକମ୍ମାସାନି ନାମ ହୋନ୍ତି। ତାନି ପନେତାନି ତଣ୍ହାଦାସବ୍ୟତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ଭୁଜିସ୍ସଭାୱକରଣତୋ ଭୁଜିସ୍ସାନି। ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ୱିଞ୍ଞୂହି ପସତ୍ଥତ୍ତା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥାନି। ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଅପରାମଟ୍ଠତ୍ତା, ‘‘ଇଦଂ ନାମ ତ୍ୱଂ ଆପନ୍ନପୁବ୍ବୋ’’ତି କେନଚି ପରାମଟ୍ଠୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତା ଚ ଅପରାମଟ୍ଠାନି। ଉପଚାରସମାଧିଂ ୱା ଅପ୍ପନାସମାଧିଂ ୱା ସଂୱତ୍ତୟନ୍ତୀତି ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସୀଲସାମଞ୍ଞଗତୋୱିହରତୀତି ତେସୁ ତେସୁ

ଦିସାଭାଗେସୁ ଵିହରନ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସମାନଭାଵୂପଗତସୀଲୋ ଵିହରତି । ସୋତାପନ୍ନାଦୀନଞ୍ହି ସୀଲଂ ସମୁଦ୍ଦନ୍ତରେପି ଦେଵଲୋକେପି ଵସନ୍ତାନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ସୋତାପନ୍ନାଦୀନଂ ସୀଲେନ ସମାନମେଵ ହୋତି, ନତ୍ଥି ମଗ୍ଗସୀଲେ ନାନତ୍ତଂ, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ଵୁତ୍ତଂ।

ଯାଯଂ ଦିଟ୍ଠୀତି ମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ଅରିଯାତି ନିଦ୍ଦୋସା। ନିଯ୍ଯାତୀତି ନିଯ୍ଯାନିକା। ତକ୍କରସ୍ସାତି ଯୋ ତଥାକାରୀ ହୋତି। ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯାତି ସବ୍ବଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯତ୍ଥଂ। ଦିଟ୍ଠିସାମଞ୍ଞଗତୋତି ସମାନଦିଟ୍ଠିଭାଵଂ ଉପଗତୋ ହୁତ୍ଵା ଵିହରତି। ଅଗ୍ଗନ୍ତି ଜେଟ୍ଠକଂ। ସବ୍ବଗୋପାନସିଯୋ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ସଙ୍ଗାହିକଂ। ସବ୍ବଗୋପାନସୀନଂ ସଙ୍ଘାଟଂ କରୋତୀତି ସଙ୍ଘାଟନିକଂ। ସଙ୍ଘାଟନିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦିଦଂ କୂଟନ୍ତି ଯମେତଂ କୂଟାଗାରକଣ୍ଣିକାସଙ୍ଖାତଂ କୂଟଂ ନାମ। ପଞ୍ଚଭୂମିକାଦିପାସାଦା ହି କୂଟବଦ୍ଧାଵ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଯସ୍ମିଂ ପତିତେ ମତ୍ତିକଂ ଆଦିଂ କତ୍ଵା ସବ୍ବେ ପତନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏଵମାହ। ଏଵମେଵ ଖୋତି ଯଥା କୂଟଂ କୂଟାଗାରସ୍ସ, ଏଵଂ ଇମେସମ୍ପି ସାରଣୀଯଧମ୍ମାନଂ ଯା ଅଯଂ ଅରିଯା ଦିଟ୍ଠି, ସା ଅଗ୍ଗା ଚ ସଙ୍ଗାହିକା ଚ ସଙ୍ଘାଟନିଯା ଚାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

୪୯୩।କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯାଯଂ ଦିଟ୍ଠୀତି ଏତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯାଯଂ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଦିଟ୍ଠି ଅରିଯା ନିଯ୍ଯାନିକା ନିଯ୍ଯାତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯାତି ଵୁତ୍ତା, ସା କଥଂ କେନ କାରଣେନ ନିଯ୍ଯାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଯୁଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋଵ ହୋତୀତି ଏତ୍ତାଵତାପି ପରିଯୁଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋଯେଵ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ସୁପ୍ପଣିହିତଂ ମେ ମାନସନ୍ତି ମଯ୍ହଂ ଚିତ୍ତଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଠପିତଂ। ସଚ୍ଚାନଂ ବୋଧାଯାତି ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ବୋଧତ୍ଥାଯ। ଅରିଯନ୍ତିଆଦୀସୁ ତଂ ଞାଣଂ ଯସ୍ମା ଅରିଯାନଂ ହୋତି, ନ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ, ତସ୍ମା ଅରିଯନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଯେସଂ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋପି ଅତ୍ଥି, ତେସଂଯେଵ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ, ତସ୍ମା ଲୋକୁତ୍ତରନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ପନ ଅଭାଵତୋ ଅସାଧାରଣଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନେହୀତି ଵୁତ୍ତଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବଵାରେସୁ।

୪୯୪।ଲଭାମି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ସମଥନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତେ ସମଥଂ ଲଭାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବୁତିଯମ୍ପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସମଥୋତି ଏକଗ୍ଗତା। ନିବ୍ବୁତୀତି କିଲେସଵୂପସମୋ।

୪୯୫।ତଥାରୂପାଯ ଦିଟ୍ଠିଯାତି ଏଵରୂପାଯ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଦିଟ୍ଠିଯା।

୪୯୬।ଧମ୍ମତାଯାତି ସଭାଵେନ। ଧମ୍ମତା ଏସାତି ସଭାଵୋ ଏସ। ଵୁଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ସଙ୍ଘକମ୍ମଵସେନ ଵା ଦେସନାଯ ଵା ଵୁଟ୍ଠାନଂ ଦିସ୍ସତି। ଅରିଯସାଵକୋ ହି ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଗରୁକାପତ୍ତୀସୁ କୁଟିକାରସଦିସଂ, ଲହୁକାପତ୍ତୀସୁ ସହସେଯ୍ଯାଦିସଦିସଂ ଅଚିତ୍ତକାପତ୍ତିଂଯେଵ ଆପଜ୍ଜତି, ତମ୍ପି ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ, ନୋ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ, ଆପନ୍ନଂ ନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି। ତସ୍ମା ଅଥ ଖୋ ନଂ ଖିପ୍ପମେଵାତିଆଦିମାହ। ଦହରୋତି ତରୁଣୋ। କୁମାରୋତି ନ ମହଲ୍ଲକୋ। ମନ୍ଦୋତି ଚକ୍ଖୁସୋତାଦୀନଂ ମନ୍ଦତାଯ ମନ୍ଦୋ। ଉତ୍ତାନସେଯ୍ଯକୋତି ଅତିଦହରତାଯ ଉତ୍ତାନସେଯ୍ଯକୋ, ଦକ୍ଖିଣେନ ଵା ଵାମେନ ଵା ପସ୍ସେନ ସଯିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଙ୍ଗାରଂ ଅକ୍କମିତ୍ଵାତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପସାରିତେନ ହତ୍ଥେନ ଵା ପାଦେନ ଵା ଫୁସିତ୍ଵା। ଏଵଂ ଫୁସନ୍ତାନଂ ପନ ମନୁସ୍ସାନଂ ନ ସୀଘଂ ହତ୍ଥୋ ଝାଯତି, ତଥା ହି ଏକଚ୍ଚେ ହତ୍ଥେନ ଅଙ୍ଗାରଂ ଗହେତ୍ଵା ପରିଵତ୍ତମାନା ଦୂରମ୍ପି ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଦହରସ୍ସ ପନ ହତ୍ଥପାଦା ସୁଖୁମାଲା ହୋନ୍ତି, ସୋ ଫୁଟ୍ଠମତ୍ତେନେଵ ଦଯ୍ହମାନୋ ଚିରୀତି ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ ଖିପ୍ପଂ ପଟିସଂହରତି, ତସ୍ମା ଇଧ ଦହରୋଵ ଦସ୍ସିତୋ। ମହଲ୍ଲକୋ ଚ ଦଯ୍ହନ୍ତୋପି ଅଧିଵାସେତି, ଅଯଂ ପନ ଅଧିଵାସେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମାପି ଦହରୋଵ ଦସ୍ସିତୋ। ଦେସେତୀତି ଆପତ୍ତିପଟିଗ୍ଗାହକେ ସଭାଗପୁଗ୍ଗଲେ ସତି ଏକଂ ଦିଵସଂ ଵା ରତ୍ତିଂ ଵା ଅନଧିଵାସେତ୍ଵା ରତ୍ତିଂ ଚତୁରଙ୍ଗେପି ତମେ ସଭାଗଭିକ୍ଖୁନୋ ଵସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଦେସେତିଯେଵ।

୪୯୭।ଉଚ୍ଚାଵଚାନୀତି ଉଚ୍ଚନୀଚାନି। କିଂ କରଣୀଯାନୀତି କିଂ କରୋମୀତି ଏଵଂ ଵତ୍ଵା କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମାନି। ତତ୍ଥ ଉଚ୍ଚକମ୍ମଂ ନାମ ଚୀଵରସ୍ସ କରଣଂ ରଜନଂ ଚେତିଯେ ସୁଧାକମ୍ମଂ ଉପୋସଥାଗାରଚେତିଯଘରବୋଧିଘରେସୁ କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମନ୍ତି ଏଵମାଦି। ଅଵଚକମ୍ମଂ ନାମ ପାଦଧୋଵନମକ୍ଖନାଦିଖୁଦ୍ଦକକମ୍ମଂ, ଅଥ ଵା ଚେତିଯେ ସୁଧାକମ୍ମାଦି ଉଚ୍ଚକମ୍ମଂ ନାମ। ତତ୍ଥେଵ କସାଵପଚନୋଦକାନଯନକୁଚ୍ଚକରଣ ନିଯ୍ଯାସବନ୍ଧନାଦି ଅଵଚକମ୍ମଂ ନାମ। ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଉସ୍ସୁକ୍କଭାଵଂ କତ୍ତବ୍ବତଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ତିବ୍ବାପେକ୍ଖୋ ହୋତୀତି ବହଲପତ୍ଥନୋ ହୋତି। ଥମ୍ବଞ୍ଚଆଲୁମ୍ପତୀତି ତିଣଞ୍ଚ ଆଲୁମ୍ପମାନା ଖାଦତି। ଵଚ୍ଛକଞ୍ଚ ଅପଚିନାତୀତି ଵଚ୍ଛକଞ୍ଚ ଅପଲୋକେତି। ତରୁଣଵଚ୍ଛା ହି ଗାଵୀ ଅରଞ୍ଞେ ଏକତୋ ଆଗତଂ ଵଚ୍ଛକଂ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିପନ୍ନଂ ପହାଯ ଦୂରଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ଵଚ୍ଛକସ୍ସ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଚରମାନା ତିଣଂ ଆଲୁମ୍ପିତ୍ଵା ଗୀଵଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଏକନ୍ତଂ ଵଚ୍ଛକମେଵ ଚ ଓଲୋକେତି, ଏଵମେଵ ସୋତାପନ୍ନୋ ଉଚ୍ଚାଵଚାନି କିଂ କରଣୀଯାନି କରୋନ୍ତୋ ତନ୍ନିନ୍ନୋ ହୋତି, ଅସିଥିଲପୂରକୋ ତିବ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦୋ ବହଲପତ୍ଥନୋ ହୁତ୍ଵାଵ କରୋତି।

ତତ୍ରିଦଂ ଵତ୍ଥୁ – ମହାଚେତିଯେ କିର ସୁଧାକମ୍ମେ କରିଯମାନେ ଏକୋ ଅରିଯସାଵକୋ ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ସୁଧାଭାଜନଂ, ଏକେନ କୁଚ୍ଚଂ ଗହେତ୍ଵା ସୁଧାକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ଆରୁଳ୍ହୋ। ଏକୋ କାଯଦଳ୍ହିବହୁଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗନ୍ତ୍ଵା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠାସି। ଥେରୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ସତି ପପଞ୍ଚୋ ହୋତୀତି ତସ୍ମା ଠାନା ଅଞ୍ଞଂ ଠାନଂ ଗତୋ। ସୋପି ଭିକ୍ଖୁ ତତ୍ଥେଵ ଅଗମାସି। ଥେରୋ ପୁନ ଅଞ୍ଞଂ ଠାନନ୍ତି ଏଵଂ କତିପଯଟ୍ଠାନେ ଆଗତଂ, – ‘‘ସପ୍ପୁରିସ ମହନ୍ତଂ ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ କିଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଠାନେ ଓକାସଂ ନ ଲଭଥା’’ତି ଆହ। ନ ଇତରୋ ପକ୍କାମୀତି।

୪୯୮ ।ବଲତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋତି ବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅଟ୍ଟିଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥିକଭାୱଂ କତ୍ୱା, ଅତ୍ଥିକୋ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ମନସିକତ୍ୱାତି ମନସ୍ମିଂ କରିତ୍ୱା। ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱାତି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ୱିକ୍ଖେପଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ସକଲଚିତ୍ତେନ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା। ଓହିତସୋତୋତି ଠପିତସୋତୋ। ଅରିଯସାୱକା ହି ପିଯଧମ୍ମସ୍ସୱନା ହୋନ୍ତି, ଧମ୍ମସ୍ସୱନଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିଦାଯମାନା ୱା ଯେନ କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପମାନା ୱା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତା ୱା ନ ନିସୀଦନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଅମତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ୱିଯ ଅତିତ୍ତାୱ ହୋନ୍ତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ, ଅଥ ଅରୁଣଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମା ଏୱମାହ।

୫୦୦ ।ଧମ୍ମତାସୁସମନ୍ନିଟ୍ଠା ହୋତୀତି ସଭାୱୋ ସୁଟ୍ଠୁ ସମନ୍ନେସିତୋ ହୋତି। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯାତି କରଣୱଚନଂ , ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକତଞ୍ଞାଣେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସତ୍ତଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋତି ଏୱଂ ଇମେହି ସତ୍ତହି ମହାପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅଯଂ ତାୱ ଆଚରିଯାନଂ ସମାନକଥା। ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ହି ବହୁଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

ୱିତଣ୍ଡୱାଦୀ ପନ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋ ନାମ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥି, ‘‘ଏୱଂ ଭାୱେଯ୍ଯ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନୀ’’ତି ହି ୱଚନତୋ ସତ୍ତପି ୱସ୍ସାନି ମଗ୍ଗଭାୱନା ହୋନ୍ତି। କିଲେସା ପନ ଲହୁ ଛିଜ୍ଜନ୍ତା ସତ୍ତହି ଞାଣେହି ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱଦତି। ସୋ ସୁତ୍ତଂ ଆହରାତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଅଦ୍ଧା ଅଞ୍ଞଂ ସୁତ୍ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ, ‘‘ଇଦମସ୍ସ ପଠମଂ ଞାଣଂ ଅଧିଗତଂ ହୋତି, ଇଦମସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଞାଣଂ…ପେ… ଇଦମସ୍ସ ସତ୍ତମଂ ଞାଣଂ ଅଧିଗତଂ ହୋତୀ’’ତି ଇମମେୱ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସ୍ସତି। ତତୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ କିଂ ପନିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ନେଯ୍ଯତ୍ଥଂ ନୀତତ୍ଥନ୍ତି। ତତୋ ୱକ୍ଖତି – ‘‘ନୀତତ୍ଥଂ, ଯଥାସୁତ୍ତଂ ତଥେୱ ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ସୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ – ‘‘ଧମ୍ମତା ସୁସମନ୍ନିଟ୍ଠା ହୋତି ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯାତି ଏତ୍ଥ କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି? ଅଦ୍ଧା ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯତ୍ଥୋତି ୱକ୍ଖତି। ତତୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ‘‘ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗୀ ଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଫଲସମଙ୍ଗୀ’’ତି। ଜାନନ୍ତୋ, ‘‘ଫଲସମଙ୍ଗୀ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ’’ତି ୱକ୍ଖତି। ତତୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, – ‘‘ଏୱଂ ସତ୍ତଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତୀତି ଇଧ ମଗ୍ଗଂ ଅଭାୱେତ୍ୱା ମଣ୍ଡୂକୋ ୱିଯ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଫଲମେୱ ଗଣ୍ହିସ୍ସତି। ମା ସୁତ୍ତଂ ମେ ଲଦ୍ଧନ୍ତି ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଅୱଚ। ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତେନ ନାମ ଆଚରିଯସନ୍ତିକେ ୱସିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ଥରସଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଇମାନି ସତ୍ତ ଞାଣାନି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣାନେୱ, ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ବହୁଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକୋଯେୱା’’ତି ସଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ। ସଚେ ସଞ୍ଜାନାତି ସଞ୍ଜାନାତୁ। ନୋ ଚେ ସଞ୍ଜାନାତି, ‘‘ଗଚ୍ଛ ପାତୋୱ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ପିୱାହୀ’’ତି ଉଯ୍ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

କୋସମ୍ବିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ବ୍ରହ୍ମନିମନ୍ତନିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୦୧ ।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମନିମନ୍ତନିକସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତନ୍ତି ଲାମକଂ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି। ଇଦଂ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ଇଦଂ ସହ କାଯେନ ବ୍ରହ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ‘‘ନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱଦତି। ଧୁୱାଦୀନି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନାନି। ତତ୍ଥ ଧୁୱନ୍ତି ଥିରଂ। ସସ୍ସତନ୍ତି ସଦା ୱିଜ୍ଜମାନଂ। କେୱଲନ୍ତି ଅଖଣ୍ଡଂ ସକଲଂ। ଅଚୱନଧମ୍ମନ୍ତି ଅଚୱନସଭାୱଂ। ଇଦଞ୍ହି ନ ଜାଯତୀତିଆଦୀସୁ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କୋଚି ଜାଯନକୋ ୱା ଜୀଯନକୋ ୱା ମୀଯନକୋ ୱା ଚୱନକୋ ୱା ଉପପଜ୍ଜନକୋ ୱା ନତ୍ଥୀତି ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଇତୋ ଚ ପନଞ୍ଞନ୍ତି ଇତୋ ସହ କାଯକା ବ୍ରହ୍ମଟ୍ଠାନା ଉତ୍ତରି ଅଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଏୱମସ୍ସ ଥାମଗତା ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋତି। ଏୱଂୱାଦୀ ପନ ସୋ ଉପରି ତିସ୍ସୋ ଝାନଭୂମିଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ଚତ୍ତାରି ଫଲାନି ନିବ୍ବାନନ୍ତି ସବ୍ବଂ ପଟିବାହତି। ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଗତୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଞ୍ଞାଣୀ ଅନ୍ଧୀଭୂତୋ। ଯତ୍ର ହି ନାମାତି ଯୋ ନାମ।

୫୦୨ ।ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାରୋ ପାପିମାତି ମାରୋ କଥଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ? ସୋ କିର ଅତ୍ତନୋ ଭୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କାଲେନ କାଲଂ ସତ୍ଥାରଂ ଆୱଜ୍ଜେତି – ‘‘ଅଜ୍ଜ ସମଣୋ ଗୋତମୋ କତରସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ୱସତୀ’’ତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ଆୱଜ୍ଜନ୍ତୋ, ‘‘ଉକ୍କଟ୍ଠଂ ନିସ୍ସାଯ ସୁଭଗୱନେ ୱିହରତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା, ‘‘କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ଗତୋ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯାୱ ତତ୍ଥ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଗଣଂ ମମ ୱିସଯା ନାତିକ୍କମେତି, ତାୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନାଯଂ ୱିଚ୍ଛନ୍ଦଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ପଦାନୁପଦିକୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଗଣସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ଅଦିସ୍ସମାନେନ କାଯେନ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ, ‘‘ସତ୍ଥାରା ବକବ୍ରହ୍ମା ଅପସାଦିତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାରୋ ପାପିମା’’ତି।

ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜଂ ଅନ୍ୱାୱିସିତ୍ୱାତି ଏକସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜସ୍ସ ସରୀରଂ ପୱିସିତ୍ୱା। ମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମପୁରୋହିତାନଂ ୱା ଅନ୍ୱାୱିସିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ମେତମାସଦୋତି ମା ଏତଂ ଅପସାଦୟିତ୍ଥ। ଅଭିଭୂତି ଅଭିଭଵିତ୍ୱା ଠିତୋ ଜେଟ୍ଠକୋ। ଅନଭିଭୂତୋତି ଅଞ୍ଞେହି ଅନଭିଭୂତୋ। ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁଦସୋତି ଏକଂସଵଚନେ ନିପାତୋ। ଦସ୍ସନୱସେନ ଦସୋ, ସଵ୍ଵଂ ପସ୍ସତୀତି ଦୀପେତି। ୱସୱତ୍ତୀତି ସଵ୍ଵଜନଂ ୱସେ ୱତ୍ତେତି। ଇସ୍ସରୋତି ଲୋକେ ଇସ୍ସରୋ। କତ୍ତା ନିମ୍ମାତାତି ଲୋକସ୍ସ କତ୍ତା ଚ ନିମ୍ମାତା ଚ, ପଥଵୀହିମୱନ୍ତସିନେରୁଚକ୍କୱାଳମହାସମୁଦ୍ଦଚନ୍ଦିମସୂରିୟା ଚ ଇମିନା ନିମ୍ମିତାତି ଦୀପେତି।

ସେଟ୍ଠୋ ସଜିତାତି ଅୟଂ ଲୋକସ୍ସ ଉତ୍ତମୋ ଚ ସଜିତା ଚ। ‘‘ତ୍ୱଂ ଖତ୍ତିୟୋ ନାମ ହୋହି, ତ୍ୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ, ୱେସ୍ସୋ ନାମ, ସୁଦ୍ଦୋ ନାମ, ଗହଟ୍ଠୋ ନାମ, ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ, ଅନ୍ତମସୋ ଓଟ୍ଠୋ ହୋହି, ଗୋଣୋ ହୋହୀ’’ତି ଏୱଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସଜ୍ଜେତା ଅୟନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ୱସୀ ପିତା ଭୂତଭବ୍ୟାନନ୍ତି ଅୟଂ ଚିଣ୍ଣୱସିତାୟ ୱସୀ, ଅୟଂ ପିତା ଭୂତାନଞ୍ଚ ଭବ୍ୟାନଞ୍ଚାତି ୱଦତି। ତତ୍ଥ ଅଣ୍ଡଜଜଲାବୁଜା ସତ୍ତା ଅନ୍ତୋଅଣ୍ଡକୋସେ ଚେୱ ଅନ୍ତୋୱତ୍ଥିମ୍ହି ଚ ଭବ୍ୟା ନାମ, ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭୂତା। ସଂସେଦଜା ପଠମଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଭବ୍ୟା, ଦୁତିୟତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭୂତା। ଓପପାତିକା ପଠମେରିୟାପଥେ ଭବ୍ୟା, ଦୁତିୟତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭୂତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ସବ୍ବେପି ଏତସ୍ସ ପୁତ୍ତାତି ସଞ୍ଞାୟ, ‘‘ପିତା ଭୂତଭବ୍ୟାନ’’ନ୍ତି ଆହ।

ପଥଵୀଗରହକାତି ୟଥା ତ୍ୱଂ ଏତରହି, ‘‘ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଅନତ୍ତା’’ତି ପଥଵିଂ ଗରହସି ଜିଗୁଚ୍ଛସି, ଏୱଂ ତେପି ପଥଵୀଗରହକା ଅହେସୁଂ, ନ କେୱଲଂ ତ୍ୱଂୟେୱାତି ଦୀପେତି। ଆପଗରହକାତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ହୀନେ କାୟେ ପତିଟ୍ଠିତାତି ଚତୂସୁ ଅପାୟେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତା। ପଥଵୀପସଂସକାତି ୟଥା ତ୍ୱଂ ଗରହସି, ଏୱଂ ଅଗରହିତ୍ୱା, ‘‘ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅଚ୍ଛେଜ୍ଜା ଅଭେଜ୍ଜା ଅକ୍ଖୟା’’ତି ଏୱଂ ପଥଵୀପସଂସକା ପଥଵିୟା ୱଣ୍ଣୱାଦିନୋ ଅହେସୁନ୍ତି ୱଦତି। ପଥୱାଭିନନ୍ଦିନୋତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୱସେନ ପଥଵିୟା ଅଭିନନ୍ଦିନୋ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଣୀତେ କାୟେ ପତିଟ୍ଠିତାତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ତଂ ତାହନ୍ତି ତେନ କାରଣେନ ତଂ ଅହଂ। ଇଙ୍ଘାତି ଚୋଦନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଉପାତିୱତ୍ତିତ୍ଥୋତି ଅତିକ୍କମିତ୍ଥ। ‘‘ଉପାତିୱତ୍ତିତୋ’’ତିପି ପାଠୋ, ଅୟମେୱତ୍ଥୋ। ଦଣ୍ଡେନ ପଟିପ୍ପଣାମେୟ୍ୟାତି ଚତୁହତ୍ଥେନ ମୁଗ୍ଗରଦଣ୍ଡେନ ପୋଥେତ୍ୱା ପଲାପେୟ୍ୟ। ନରକପପାତେତି ସତପୋରିସେ ମହାସୋବ୍ଭେ। ୱିରାଧେୟ୍ୟାତି ହତ୍ଥେନ ଗହଣୟୁତ୍ତେ ୱା ପାଦେନ ପତିଟ୍ଠାନୟୁତ୍ତେ ୱା ଠାନେ ଗହଣପତିଟ୍ଠାନାନି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ। ନନୁ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ପସ୍ସସୀତି ଭିକ୍ଖୁ ନନୁ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ବ୍ରହ୍ମପରିସଂ ସନ୍ନିପତିତଂ ଓଭାସମାନଂ ୱିରୋଚମାନଂ ଜୋତୟମାନଂ ପସ୍ସସୀତି ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଓୱାଦେ ଠିତାନଂ ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଇତି ଖୋ ମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାରୋ ପାପିମା ବ୍ରହ୍ମପରିସଂ ଉପନେସୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ , ମାରୋ ପାପିମା ନନୁ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ପସ୍ସସି ବ୍ରହ୍ମପରିସଂ ୟସେନ ଚ ସିରିୟା ଚ ଓଭାସମାନଂ ୱିରୋଚମାନଂ ଜୋତୟମାନଂ, ୟଦି ତ୍ୱମ୍ପି ମହାବ୍ରହ୍ମୁନୋ ୱଚନଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ୟଦେୱ ତେ ବ୍ରହ୍ମା ୱଦତି, ତଂ କରେୟ୍ୟାସି, ତ୍ୱମ୍ପି ଏୱମେୱଂ ୟସେନ ଚ ସିରିୟା ଚ ୱିରୋଚେୟ୍ୟାସୀତି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୋ ମଂ ବ୍ରହ୍ମପରିସଂ ଉପନେସି ଉପସଂହରି। ମା ତ୍ୱଂ ମଞ୍ଞିତ୍ଥୋତି ମା ତ୍ୱଂ ମଞ୍ଞି। ମାରୋ ତ୍ୱମସି ପାପିମାତି ପାପିମ ତ୍ୱଂ ମହାଜନସ୍ସ ମାରଣତୋ ମାରୋ ନାମ, ପାପକଂ ଲାମକଂ ମହାଜନସ୍ସ ଅୟସଂ କରଣତୋ ପାପିମା ନାମାତି ଜାନାମି।

୫୦୩।କସିଣଂ ଆୟୁନ୍ତି ସକଲଂ ଆୟୁଂ। ତେ ଖୋ ଏୱଂ ଜାନେୟ୍ୟୁନ୍ତି ତେ ଏୱଂ ମହନ୍ତେନ ତପୋକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତା, ତ୍ୱଂ ପନ ପୁରିମଦିୱସେ ଜାତୋ, କିଂ ଜାନିସ୍ସସି, ୟସ୍ସ ତେ ଅଜ୍ଜାପି ମୁଖେ ଖୀରଗନ୍ଧୋ ୱାୟତୀତି ଘଟ୍ଟେନ୍ତୋ ୱଦତି। ପଥଵିଂ ଅଜ୍ଝୋସିସ୍ସସୀତି ପଥଵିଂ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠୀହି ଗଣ୍ହିସ୍ସସି। ଓପସାୟିକୋ ମେ ଭୱିସ୍ସସୀତି ମୟ୍ହଂ ସମୀପସୟୋ ଭୱିସ୍ସସି, ମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅନୁଗଚ୍ଛିସ୍ସସି, ଠିତଂ ଉପତିଟ୍ଠିସ୍ସସି, ନିସିନ୍ନଂ ଉପନିସୀଦିସ୍ସସି, ନିପନ୍ନଂ ଉପନିପଜ୍ଜିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱତ୍ଥୁସାୟିକୋତି ମମ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୟନକୋ। ୟଥାକାମକରଣୀୟୋ ବାହିତେୟ୍ୟୋତି ମୟା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୟା ୟଂ ଇଚ୍ଛାମି, ତଂ କତ୍ତବ୍ବୋ, ବାହିତ୍ୱା ଚ ପନ ଜଜ୍ଝରିକାଗୁମ୍ବତୋପି ନୀଚତରୋ ଲକୁଣ୍ଡକତରୋ କାତବ୍ବୋ ଭୱିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇମିନା ଏସ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଲାପେତି ୱା ଅପସାଦେତି ୱା। ଉପଲାପେତି ନାମ ସଚେ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ତଣ୍ହାଦୀହି ପଥଵିଂ ଅଜ୍ଝୋସିସ୍ସସି, ଓପସାୟିକୋ ମେ ଭୱିସ୍ସସି, ମୟି ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗମିସ୍ସସି, ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ଠସ୍ସସି, ନିସିନ୍ନେ ନିସୀଦିସ୍ସସି, ନିପନ୍ନେ ନିପଜ୍ଜିସ୍ସସି, ଅହଂ ତଂ ସେସଜନଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା ୱିସ୍ସାସିକଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରିକଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ ତାୱ ଉପଲାପେତି ନାମ। ସେସପଦେହି ପନ ଅପସାଦେତି ନାମ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ସଚେ ତ୍ୱଂ ପଥଵିଂ ଅଜ୍ଝୋସିସ୍ସସି, ୱତ୍ଥୁସାୟିକୋ ମେ ଭୱିସ୍ସସି, ମମ ଗମନାଦୀନି ଆଗମେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସସି ୱା ଠସ୍ସସି ୱା ନିସୀଦିସ୍ସସି ୱା ନିପଜ୍ଜିସ୍ସସି ୱା, ମମ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ମୟ୍ହଂ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସସି, ଅହଂ ପନ ତଂ ୟଥାକାମଂ କରିସ୍ସାମି ବାହିତ୍ୱା ଚ ଜଜ୍ଝରିକାଗୁମ୍ବତୋପି ଲକୁଣ୍ଡକତରନ୍ତି ଏୱଂ ଅପସାଦେତି ନାମ। ଅୟଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମା ମାନନିସ୍ସିତୋ, ତସ୍ମା ଇଧ ଅପସାଦନାୱ ଅଧିପ୍ପେତା। ଆପାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଅପିଚତେ ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମେତି ଇଦାନି ଭଗୱା, ‘‘ଅୟଂ ବ୍ରହ୍ମା ମାନନିସ୍ସିତୋ ‘ଅହଂ ଜାନାମୀ’ତି ମଞ୍ଞତି, ଅତ୍ତନୋ ୟସେନ ସମ୍ମତ୍ତୋ ସରୀରଂ ଫୁସିତୁମ୍ପି ସମତ୍ଥଂ କିଞ୍ଚି ନ ପସ୍ସତି, ଥୋକଂ ନିଗ୍ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଗତିଞ୍ଚ ପଜାନାମୀତି ନିପ୍ଫତ୍ତିଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ଜୁତିଞ୍ଚାତି ଆନୁଭାୱଞ୍ଚ ପଜାନାମି। ଏୱଂ ମହେସକ୍ଖୋତି ଏୱଂ ମହାୟସୋ ମହାପରିୱାରୋ।

ଯାଓତା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ପରିହରନ୍ତୀତି ଯତ୍ତକେ ଠାନେ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ୱିଚରନ୍ତି। ଦିସା ଭନ୍ତି ୱିରୋଚନାତି ଦିସାସୁ ୱିରୋଚମାନା ଓଭାସନ୍ତି, ଦିସା ୱା ତେହି ୱିରୋଚମାନା ଓଭାସନ୍ତି। ତାୱ ସହସ୍ସଧା ଲୋକୋତି ତତ୍ତକେନ ପମାଣେନ ସହସ୍ସଧା ଲୋକୋ, ଇମିନା ଚକ୍କୱାଳେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ତେ ୱତ୍ତତେ ୱସୋତି ଏତ୍ଥ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେ ତୁୟ୍ହଂ ୱସୋ ୱତ୍ତତି। ପରୋପରଞ୍ଚ ଜାନାସୀତି ଏତ୍ଥ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେ ପରୋପରେ ଉଚ୍ଚନୀଚେ ହୀନପ୍ପଣୀତେ ସତ୍ତେ ଜାନାସି। ଅଥୋ ରାଗୱିରାଗିନନ୍ତି ନ କେୱଲଂ, ‘‘ଅଯଂ ଇଦ୍ଧୋ ଅଯଂ ପକତିମନୁସ୍ସୋ’’ତି ପରୋପରଂ, ‘‘ଅଯଂ ପନ ସରାଗୋ ଅଯଂ ୱୀତରାଗୋ’’ତି ଏୱଂ ରାଗୱିରାଗିନମ୍ପି ଜନଂ ଜାନାସି। ଇତ୍ଥଂଭାୱଞ୍ଞଥାଭାୱନ୍ତି ଇତ୍ଥଂଭାୱୋତି ଇଦଂ ଚକ୍କୱାଳଂ। ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୋତି ଇତୋ ସେସଂ ଏକୂନସହସ୍ସଂ। ସତ୍ତାନଂ ଆଗତିଂ ଗତିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଆଗତିଂ, ଚୁତିୱସେନ ଗତିଂ ଚ ଜାନାସି। ତୁୟ୍ହଂ ପନ ଅତିମହନ୍ତୋହମସ୍ମୀତି ସଞ୍ଞା ହୋତି, ସହସ୍ସିବ୍ରହ୍ମା ନାମ ତ୍ୱଂ, ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ ତଯା ଉତ୍ତରି ଦ୍ୱିସହସ୍ସାନଂ ତିସହସ୍ସାନଂ ଚତୁସହସ୍ସାନଂ ପଞ୍ଚସହସ୍ସାନଂ ଦସସହସ୍ସାନଂ ସତସହସ୍ସାନଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ପମାଣଂ ନତ୍ଥି, ଚତୁହତ୍ଥାଯ ପିଲୋତିକାଯ ପଟପ୍ପମାଣଂ କାତୁଂ ୱାଯମନ୍ତୋ ୱିଯ ମହନ୍ତୋସ୍ମୀତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସୀତି ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

୫୦୪।ଇଧୂପପନ୍ନୋତି ଇଧ ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିଯଂ ଉପପନ୍ନୋ। ତେନ ତଂ ତ୍ୱଂ ନ ଜାନାସୀତି ତେନ କାରଣେନ ତଂ କାଯଂ ତ୍ୱଂ ନ ଜାନାସି। ନେୱ ତେ ସମସମୋତି ଜାନିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱାପି ତଯା ସମସମୋ ନ ହୋମି। ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ଅଞ୍ଞାଯ। କୁତୋ ନୀଚେଯ୍ୟନ୍ତି ତଯା ନୀଚତରଭାୱୋ ପନ ମୟ୍ହଂ କୁତୋ।

ହେଟ୍ଠୂପପତ୍ତିକୋ କିରେସ ବ୍ରହ୍ମା ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଭୂମିଯଂ ୱେହପ୍ଫଲବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପଞ୍ଚକପ୍ପସତିକଂ ଆଯୁଂ ଗହେତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ହେଟ୍ଠୂପପତ୍ତିକଂ କତ୍ୱା ତତିଯଜ୍ଝାନଂ ପଣୀତଂ ଭାୱେତ୍ୱା ସୁଭକିଣ୍ହବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଚତୁସଟ୍ଠିକପ୍ପଂ ଆଯୁଂ ଗହେତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତ୍ଥ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଆଭସ୍ସରେସୁ ଅଟ୍ଠକପ୍ପଂ ଆଯୁଂ ଗହେତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତ୍ଥ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିଯଂ କପ୍ପାଯୁକୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ସୋ ପଠମକାଲେ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମଞ୍ଚ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞାସି, କାଲେ ପନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଉଭଯଂ ପମୁସ୍ସିତ୍ୱା ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ତେନ ନଂ ଭଗୱା, ‘‘ତେନ ତଂ ତ୍ୱଂ ନ ଜାନାସି…ପେ… କୁତୋ ନୀଚେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଆହ।

ଅଥ ବ୍ରହ୍ମା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମୟ୍ହଂ ଆଯୁଞ୍ଚ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପୁବ୍ବେକତକମ୍ମଞ୍ଚ ଜାନାତି, ହନ୍ଦ ନଂ ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବେକତକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା କଥେସି।

ପୁବ୍ବେ କିରେସ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିକ୍ଖମ୍ମ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଜ୍ଝାନଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ପଣ୍ଣସାଲଂ କାରେତ୍ୱା ଝାନରତିଯା ୱୀତିନାମେତି। ତଦା ଚ କାଲେନ କାଲଂ ସତ୍ଥୱାହା ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ମରୁକନ୍ତାରଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି। ମରୁକନ୍ତାରେ ପନ ଦିୱା ନ ସକ୍କା ଗନ୍ତୁଂ, ରତ୍ତିଂ ଗମନଂ ହୋତି। ଅଥ ପୁରିମସକଟସ୍ସ ଅଗ୍ଗଯୁଗେ ଯୁତ୍ତବଲିବଦ୍ଧା ଗଚ୍ଛନ୍ତା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଆଗତମଗ୍ଗାଭିମୁଖାୱ ଅହେସୁଂ। ଇତରସକଟାନି ତଥେୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ନିୱତ୍ତିତଭାୱଂ ଜାନିଂସୁ। ତେସଞ୍ଚ ତଦା କନ୍ତାରଂ ଅତିକ୍କମନଦିୱସୋ ଅହୋସି। ସବ୍ବଂ ଦାରୁଦକଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ, ତସ୍ମା, ‘‘ନତ୍ଥି ଦାନି ଅମ୍ହାକଂ ଜୀୱିତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଗୋଣେ ଚକ୍କେସୁ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ସକଟପଚ୍ଛାଯାଯଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିଂସୁ । ତାପସୋପି କାଲସ୍ସେୱ ପଣ୍ଣସାଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ନିସିନ୍ନୋ ଗଙ୍ଗଂ ଓଲୋକଯମାନୋ ଅଦ୍ଦସ ଗଙ୍ଗଂ ମହତା ଉଦକୋଘେନ ୱୁୟ୍ହମାନଂ ପୱତ୍ତିତମଣିକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱିଯ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଏୱରୂପସ୍ସ ମଧୁରୋଦକସ୍ସ ଅଲାଭେନ କିଲିସ୍ସମାନା ସତ୍ତା’’ତି। ସୋ ଏୱଂ ଆୱଜ୍ଜନ୍ତୋ ମରୁକନ୍ତାରେ ତଂ ସତ୍ଥଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇମେ ସତ୍ତା ମା ନସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି, ‘‘ଇତୋ ମହା ଉଦକକ୍ଖନ୍ଧୋ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ମରୁକନ୍ତାରେ ସତ୍ଥାଭିମୁଖୋ ଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ଅଭିଞ୍ଞାଚିତ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାସି। ସହଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ମାତିକାରୂଳ୍ହଂ ୱିଯ ଉଦକଂ ତତ୍ଥ ଅଗମାସି। ମନୁସ୍ସା ଉଦକସଦ୍ଦେନ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଉଦକଂ ଦିସ୍ୱା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ଗୋଣେପି ପାଯେତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିନା ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଅଗମଂସୁ। ସତ୍ଥା ତଂ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

‘‘ଯଂ ତ୍ୱଂ ଅପାଯେସି ବହୂ ମନୁସ୍ସେ,

ପିପାସିତେ ଘମ୍ମନି ସମ୍ପରେତେ;

ତଂ ତେ ପୁରାଣଂ ୱତସୀଲୱତ୍ତଂ,

ସୁଭପ୍ପବୁଦ୍ଧୋୱ ଅନୁସ୍ସରାମୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୭।୭୧) –

ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ଅପରସ୍ମିଂ ସମଯେ ତାପସୋ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ପଣ୍ଣସାଲଂ ମାପେତ୍ୱା ଆରଞ୍ଞକଂ ଗାମଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସତି। ତେନ ଚ ସମଯେନ ଚୋରା ତଂ ଗାମଂ ପହରିତ୍ୱା ହତ୍ଥସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗାୱିଯୋ ଚ କରମରେ ଚ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଗାୱୋପି ସୁନଖାପି ମନୁସ୍ସାପି ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱନ୍ତି। ତାପସୋ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜନ୍ତୋ, ‘‘ମନୁସ୍ସାନଂ ଭଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା, ‘‘ମଯି ପସ୍ସନ୍ତେ ଇମେ ସତ୍ତା ମା ନସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଚିତ୍ତେନ ଚୋରାନଂ ପଟିପଥେ ଚତୁରଙ୍ଗିନିସେନଂ ମାପେସି କମ୍ମସଜ୍ଜଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ଚୋରା ଦିସ୍ୱା, ‘‘ରାଜା’’ତି ତେ ମଞ୍ଞମାନା ୱିଲୋପଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ତାପସୋ ‘‘ଯଂ ଯସ୍ସ ସନ୍ତକଂ, ତଂ ତସ୍ସେୱ ହୋତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି, ତଂ ତଥେୱ ଅହୋସି। ମହାଜନୋ ସୋତ୍ଥିଭାୱଂ ପାପୁଣି। ସତ୍ଥା ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

‘‘ଯଂ ଏଣିକୂଲସ୍ମିଂ ଜନଂ ଗହୀତଂ,

ଅମୋଚଯୀ ଗଯ୍ହକ ନୀଯମାନଂ;

ତଂ ତେ ପୁରାଣଂ ୱତସୀଲୱତ୍ତଂ,

ସୁଭପ୍ପବୁଦ୍ଧୋୱ ଅନୁସ୍ସରାମୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୭।୭୨) –

ଇମଂ ଗାଥମାହ। ଏତ୍ଥ ଏଣିକୂଲସ୍ମିନ୍ତି ଗଙ୍ଗାତୀରେ।

ପୁନ ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉପରିଗଙ୍ଗାୱାସିକଂ କୁଲଂ ହେଟ୍ଠାଗଙ୍ଗାୱାସିକେନ କୁଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ମିତ୍ତସନ୍ଥୱଂ କତ୍ୱା ନାୱାସଙ୍ଘାଟଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ବହୁଂ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଞ୍ଚେୱ ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଚ ଆରୋପେତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାସୋତେନ ଆଗଚ୍ଛତି। ମନୁସ୍ସା ଖାଦମାନା ଭୁଞ୍ଜମାନା ନଚ୍ଚନ୍ତା ଗାଯନ୍ତା ଦେୱୱିମାନେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ୱିଯ ବଲୱସୋମନସ୍ସା ଅହେସୁଂ। ଗଙ୍ଗେଯ୍ୟକୋ ନାଗୋ ଦିସ୍ୱା କୁପିତୋ, ‘‘ଇମେ ମଯି ସଞ୍ଞମ୍ପି ନ କରୋନ୍ତି, ଇଦାନି ନେ ସମୁଦ୍ଦମେୱ ପାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ମହନ୍ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ମାପେତ୍ୱା ଉଦକଂ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଫଣଂ କତ୍ୱା ସୁସ୍ସୂକାରଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ମହାଜନୋ ଦିସ୍ୱା ଭୀତୋ ୱିସ୍ସରମକାସି। ତାପସୋ ପଣ୍ଣସାଲାଯ ନିସିନ୍ନୋ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଇମେ ଗାଯନ୍ତା ନଚ୍ଚନ୍ତା ସୋମନସ୍ସଜାତା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଇଦାନି ପନ ଭଯରୱଂ ରୱିଂସୁ, କିଂ ନୁ ଖୋ’’ତି ଆୱଜ୍ଜନ୍ତୋ ନାଗରାଜଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ମଯି ପସ୍ସନ୍ତେ ଇମେ ସତ୍ତା ମା ନସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତଭାୱଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ସୁପଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ମାପେତ୍ୱା ନାଗରାଜସ୍ସ ଦସ୍ସେସି। ନାଗରାଜା ଭୀତୋ ଫଣଂ ସଂହରିତ୍ୱା ଉଦକଂ ପୱିଟ୍ଠୋ। ମହାଜନୋ ସୋତ୍ଥିଭାୱଂ ପାପୁଣି। ସତ୍ଥା ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

‘‘ଗଙ୍ଗାଯ ସୋତସ୍ମିଂ ଗହୀତନାୱଂ,

ଲୁଦ୍ଦେନ ନାଗେନ ମନୁସ୍ସକପ୍ପା;

ଅମୋଚଯିତ୍ଥ ବଲସା ପସଯ୍ହ,

ତଂ ତେ ପୁରାଣଂ ୱତସୀଲୱତ୍ତଂ;

ସୁଭପ୍ପବୁଦ୍ଧୋୱ ଅନୁସ୍ସରାମୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୭।୭୩) –

ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ଅପରସ୍ମିଂ ସମଯେ ଏସ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କେସୱୋ ନାମ ତାପସୋ ଅହୋସି। ତେନ ସମଯେନ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ କପ୍ପୋ ନାମ ମାଣୱୋ କେସୱସ୍ସ ବଦ୍ଧଚରୋ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ହୁତ୍ୱା ଆଚରିଯସ୍ସ କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱୀ ମନାପଚାରୀ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ଅତ୍ଥଚରୋ ଅହୋସି। କେସୱୋ ତଂ ୱିନା

ୱଡ୍ଢିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ତଂ ନିସ୍ସାୟେୱ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ସତ୍ଥା ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

''କପ୍ପୋ ଚ ତେ ବଦ୍ଧଚରୋ ଅହୋସି,

ସମ୍ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତଂ ୱତିନଂ ଅମଞ୍ଞି;

ତଂ ତେ ପୁରାଣଂ ୱତସୀଲୱତ୍ତଂ,

ସୁତ୍ତପ୍ପବୁଦ୍ଧୋୱ ଅନୁସ୍ସରାମୀ''ତି। (ଜା। ୧।୭।୭୪) –

ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ଏୱଂ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ନାନତ୍ତଭାୱେସୁ କତକମ୍ମଂ ସତ୍ଥା ପକାସେସି। ସତ୍ଥରି କଥେନ୍ତେୟେୱ ବ୍ରହ୍ମା ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି, ଦୀପସହସ୍ସେ ଉଜ୍ଜଲିତେ ରୂପାନି ୱିୟ ସବ୍ବକମ୍ମାନିସ୍ସ ପାକଟାନି ଅହେସୁଂ। ସୋ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଅଦ୍ଧା ପଜାନାସି ମମେତମାୟୁଂ,

ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଜାନାସି ତଥା ହି ବୁଦ୍ଧୋ;

ତଥା ହି ତାୟଂ ଜଲିତାନୁଭାୱୋ,

ଓଭାସୟଂ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକ''ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୭।୭୫);

ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ଉତ୍ତରି ଅସମସମତଂ ପକାସେନ୍ତୋ ପଥୱିଂ ଖୋ ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପଥୱିୟା ପଥୱତ୍ତେନ ଅନନୁଭୂତନ୍ତି ପଥୱିୟା ପଥୱିସଭାୱେନ ଅନନୁଭୂତଂ ଅପ୍ପତ୍ତଂ। କିଂ ପନ ତନ୍ତି? ନିବ୍ବାନଂ। ତଞ୍ହି ସବ୍ବସ୍ମା ସଙ୍ଖତା ନିସ୍ସଟତ୍ତା ପଥୱିସଭାୱେନ ଅପ୍ପତ୍ତଂ ନାମ। ତଦଭିଞ୍ଞାୟାତି ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଜାନିତ୍ୱା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା। ପଥୱିଂ ନାପହୋସିନ୍ତି ପଥୱିଂ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିମାନଗାହେହି ନ ଗଣ୍ହିଂ। ଆପାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ମୂଲପରିୟାୟେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସଚେ ଖୋ ତେ, ମାରିସ, ସବ୍ବସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ତେନାତି ଇଦମେୱ ବ୍ରହ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ୱାଦିତାୟ ସବ୍ବନ୍ତି ଅକ୍ଖରଂ ନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଅକ୍ଖରେ ଦୋସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଆହ। ସତ୍ଥା ପନ ସକ୍କାୟଂ ସନ୍ଧାୟ ''ସବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଦତି, ବ୍ରହ୍ମା ସବ୍ବସବ୍ବଂ ସନ୍ଧାୟ। ତ୍ୱଂ ''ସବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଦସି, ''ସବ୍ବସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ତେନ ଅନନୁଭୂତ''ନ୍ତି ୱଦସି, ୟଦି ସବ୍ବଂ ଅନନୁଭୂତଂ ନତ୍ଥି, ଅଥସ୍ସ ଅନନୁଭୂତଂ ଅତ୍ଥି। ମା ହେୱ ତେ ରିତ୍ତକମେୱଅହୋସିତୁଚ୍ଛକମେୱ ଅହୋସୀତି ତୁୟ୍ହଂ ୱଚନଂ ରିତ୍ତକଂ ମା ହୋତୁ, ତୁଚ୍ଛକଂ ମା ହୋତୂତି ସତ୍ଥାରଂ ମୁସାୱାଦେନ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

ସତ୍ଥା ପନ ଏତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମୁନା ସତଗୁଣେନ ସହସ୍ସଗୁଣେନ ସତସହସ୍ସଗୁଣେନ ୱାଦୀତରୋ, ତସ୍ମା ଅହଂ ସବ୍ବଞ୍ଚ ୱକ୍ଖାମି, ଅନନୁଭୂତଞ୍ଚ ୱକ୍ଖାମି, ସୁଣାହି ମେତି ତସ୍ସ ୱାଦମଦ୍ଦନତ୍ଥଂ କାରଣଂ ଆହରନ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିଜାନିତବ୍ବଂ। ଅନିଦସ୍ସନନ୍ତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆପାଥଂ ଅନୁପଗମନତୋ ଅନିଦସ୍ସନଂ ନାମ, ପଦଦ୍ୱୟେନପି ନିବ୍ବାନମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନନ୍ତନ୍ତି ତୟିଦଂ ଉପ୍ପାଦୱୟଅନ୍ତରହିତତ୍ତା ଅନନ୍ତଂ ନାମ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ –

''ଅନ୍ତୱନ୍ତାନି ଭୂତାନି, ଅସମ୍ଭୂତଂ ଅନନ୍ତକଂ;

ଭୂତେ ଅନ୍ତାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଭୂତେ ଅନ୍ତା ପକାସିତା''ତି।

ସବ୍ବତୋପଭନ୍ତି ସବ୍ବସୋ ପଭାସମ୍ପନ୍ନଂ। ନିବ୍ବାନତୋ ହି ଅଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମୋ ସପଭତରୋ ୱା ଜୋତିୱନ୍ତତରୋ ୱା ପରିସୁଦ୍ଧତରୋ ୱା ପଣ୍ଡରତରୋ ୱା ନତ୍ଥି। ସବ୍ବତୋ ୱା ତଥା ପଭୂତମେୱ, ନ କତ୍ଥଚି ନତ୍ଥୀତି ସବ୍ବତୋପଭଂ। ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଦୀସୁ ହି ଅସୁକଦିସାୟ ନାମ ନିବ୍ବାନଂ ନତ୍ଥୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ପଭନ୍ତି ତିତ୍ଥସ୍ସ ନାମଂ, ସବ୍ବତୋ ପଭମସ୍ସାତି ସବ୍ବତୋପଭଂ। ନିବ୍ବାନସ୍ସ କିର ୟଥା ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ୟତୋ ୟତୋ ଓତରିତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ତଂ ତଦେୱ ତିତ୍ଥଂ, ଅତିତ୍ଥଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏୱମେୱଂ ଅଟ୍ଠତିଂସାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ୟେନ ୟେନ ମୁଖେନ ନିବ୍ବାନଂ ଓତରିତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ତଂ ତଦେୱ ତିତ୍ଥଂ। ନିବ୍ବାନସ୍ସ

ଅତିତ୍ଥଂ ନାମ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବତୋପଭନ୍ତି। ତଂ ପଥୱିଯା ପଥୱତ୍ତେନାତି ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପଥୱିଯା ପଥୱୀସଭାୱେନ ତତୋ ପରେସଂ ଆପାଦୀନଂ ଆପାଦିସଭାୱେନ ଚ ଅନନୁଭୂତଂ। ଇତି ଯଂ ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ ୱିସଯଭୂତଂ ସବ୍ବତେଭୂମକଧମ୍ମଜାତଂ ତସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ତେନ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଦସ୍ସନଂ ଅନନ୍ତଂ ସବ୍ବତୋପଭଂ ଅନନୁଭୂତନ୍ତି ୱାଦଂ ପତିଟ୍ଠପେସି।

ତତୋ ବ୍ରହ୍ମା ଗହିତଗହିତଂ ସତ୍ଥାରା ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପିତୋ କିଞ୍ଚି ଗହେତବ୍ବଂ ଅଦିସ୍ୱା ଲଳିତକଂ କାତୁକାମୋ ହନ୍ଦ ଚରହି ତେ, ମାରିସ, ଅନ୍ତରଧାଯାମୀତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରଧାଯାମୀତି ଅଦିସ୍ସମାନକପାଟିହାରିଯଂ କରୋମୀତି ଆହ। ସଚେ ୱିସହସୀତି ଯଦି ସକ୍କୋସି ମଯ୍ହଂ ଅନ୍ତରଧାଯିତୁଂ, ଅନ୍ତରଧାଯସି , ପାଟିହାରିଯଂ କରୋହୀତି। ନେୱସ୍ସୁ ମେ ସକ୍କୋତି ଅନ୍ତରଧାଯିତୁନ୍ତି ମଯ୍ହଂ ଅନ୍ତରଧାଯିତୁଂ ନେୱ ସକ୍କୋତି। କିଂ ପନେସ କାତୁକାମୋ ଅହୋସୀତି? ମୂଲପଟିସନ୍ଧିଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଅହୋସି। ବ୍ରହ୍ମାନଞ୍ହି ମୂଲପଟିସନ୍ଧିକଅତ୍ତଭାୱୋ ସୁଖୁମୋ, ଅଞ୍ଞେସଂ ଅନାପାଥୋ, ଅଭିସଙ୍ଖତକାଯେନେୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ମୂଲପଟିସନ୍ଧିଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଅଦାସି। ମୂଲପଟିସନ୍ଧିଂ ୱା ଅଗନ୍ତ୍ୱାପି ଯେନ ତମେନ ଅତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରଧାପେତ୍ୱା ଅଦିସ୍ସମାନକୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ସତ୍ଥା ତଂ ତମଂ ୱିନୋଦେସି, ତସ୍ମା ଅନ୍ତରଧାଯିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ୱିମାନେ ନିଲୀଯତି, କପ୍ପରୁକ୍ଖେ ନିଲୀଯତି, ଉକ୍କୁଟିକୋ ନିସୀଦତି। ବ୍ରହ୍ମଗଣୋ କେଳିମକାସି – ‘‘ଏସ ଖୋ ବକୋ ବ୍ରହ୍ମା ୱିମାନେ ନିଲୀଯତି, କପ୍ପରୁକ୍ଖେ ନିଲୀଯତି, ଉକ୍କୁଟିକୋ ନିସୀଦତି, ବ୍ରହ୍ମେ ତ୍ୱଂ ଅନ୍ତରହିତୋମ୍ହୀ’’ତି ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେସି ନାମାତି। ସୋ ବ୍ରହ୍ମଗଣେନ ଉପ୍ପଣ୍ଡିତୋ ମଙ୍କୁ ଅହୋସି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତେନ ବ୍ରହ୍ମୁନା, ‘‘ହନ୍ଦ ଚରହି ତେ, ମାରିସ, ଅନ୍ତରଧାଯାମୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ତଂ ଅନ୍ତରଧାଯିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅହଂ ଏତଦୱୋଚଂ। ଇମଂ ଗାଥମଭାସିନ୍ତି କସ୍ମା ଭଗୱା ଗାଥମଭାସୀତି? ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅତ୍ଥିଭାୱୋ ୱା ନତ୍ଥିଭାୱୋ ୱା କଥଂ ସକ୍କା ଜାନିତୁନ୍ତି ଏୱଂ ବ୍ରହ୍ମଗଣସ୍ସ ୱଚନୋକାସୋ ମା ହୋତୂତି ଅନ୍ତରହିତୋୱ ଗାଥମଭାସି।

ତତ୍ଥ ଭୱେୱାହଂ ଭଯଂ ଦିସ୍ୱାତି ଅହଂ ଭୱେ ଭଯଂ ଦିସ୍ୱାଯେୱ। ଭୱଞ୍ଚ ୱିଭୱେସିନନ୍ତି ଇମଞ୍ଚ କାମଭୱାଦିତିୱିଧମ୍ପି ସତ୍ତଭୱଂ ୱିଭୱେସିନଂ ୱିଭୱଂ ଗୱେସମାନଂ ପରିଯେସମାନମ୍ପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭୱେଯେୱ ଦିସ୍ୱା। ଭୱଂ ନାଭିୱଦିନ୍ତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୱସେନ କିଞ୍ଚି ଭୱଂ ନ ଅଭିୱଦିଂ, ନ ଗୱେସିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନନ୍ଦିଞ୍ଚ ନ ଉପାଦିଯିନ୍ତି ଭୱତଣ୍ହଂ ନ ଉପଗଞ୍ଛିଂ, ନ ଅଗ୍ଗହେସିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ପକାସେନ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଦେସନାନୁସାରେନ ୱିପସ୍ସନାଗବ୍ଭଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଦସମତ୍ତାନି ବ୍ରହ୍ମସହସ୍ସାନି ମଗ୍ଗଫଲାମତପାନଂ ପିୱିଂସୁ।

ଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତଚିତ୍ତଜାତାତି ଅଚ୍ଛରିଯଜାତା ଅବ୍ଭୁତଜାତା ତୁଟ୍ଠିଜାତା ଚ ଅହେସୁଂ। ସମୂଲଂ ଭୱଂ ଉଦବ୍ବହୀତି ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଅତ୍ତନୋ ତାଯ ତାଯ ଦେସନାଯ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ବହୂନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ସମୂଲକଂ ଭୱଂ ଉଦବ୍ବହି, ଉଦ୍ଧରି ଉପ୍ପାଟେସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୦୫। ତସ୍ମିଂ ପନ ସମଯେ ମାରୋ ପାପିମା କୋଧାଭିଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା, ‘‘ମଯି ୱିଚରନ୍ତେଯେୱ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଦସମତ୍ତାନି ବ୍ରହ୍ମସହସ୍ସାନି ମମ ୱସଂ ଅତିୱତ୍ତିତାନୀ’’ତି କୋଧାଭିଭୂତତାଯ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜସ୍ସ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଚେ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧୋତି ସଚେ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ଅତ୍ତନାୱ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଅନୁବୁଦ୍ଧୋ। ମା ସାୱକେ ଉପନେସୀତି ଗିହିସାୱକେ ୱା ପବ୍ବଜିତସାୱକେ ୱା ତଂ ଧମ୍ମଂ ମା ଉପନଯସି। ହୀନେ କାଯେ ପତିଟ୍ଠିତାତି ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ପତିଟ୍ଠିତା। ପଣୀତେ କାଯେ ପତିଟ୍ଠିତାତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପତିଟ୍ଠିତା। ଇଦଂ କେ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି? ବାହିରପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତେ ତାପସପରିବ୍ବାଜକେ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ହି ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୁଲପୁତ୍ତା ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ଏକଚରା ହୁତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ, ତେ ସନ୍ଧାଯ ଏୱମାହ। ଅନକ୍ଖାତଂ କୁସଲଞ୍ହି ମାରିସାତି ପରେସଂ ଅନକ୍ଖାତଂ ଅନୋୱଦନଂ ଧମ୍ମକଥାଯ ଅକଥନଂ କୁସଲଂ ଏତଂ ସେଯ୍ଯୋ। ମା ପରଂ ଓୱଦାହୀତି କାଲେନ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ, କାଲେନ ଦେୱଲୋକଂ, କାଲେନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ, କାଲେନ ନାଗଲୋକଂ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତୋ ମା ୱିଚରି, ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ଝାନମଗ୍ଗଫଲସୁଖେନ ୱୀତିନାମେହୀତି। ଅନାଲପନତାଯାତି ଅନୁଲ୍ଲପନତାଯ। ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଚ ଅଭିନିମନ୍ତନତାଯାତି ବକବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଚ ଇଦଞ୍ହି, ମାରିସ, ନିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ସହ କାଯକେନ ବ୍ରହ୍ମଟ୍ଠାନେନ ନିମନ୍ତନୱଚନେନ। ତସ୍ମାତି ତେନ କାରଣେନ। ଇମସ୍ସ ୱେଯ୍ଯାକରଣସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମନିମନ୍ତନିକଂତ୍ୱେୱ ଅଧିୱଚନଂ ସଙ୍ଖା ସମଞ୍ଞା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଜାତା। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯ

ବ୍ରହ୍ମନିମନ୍ତନିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ମାରତଜ୍ଜନୀଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୦୬।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି ମାରତଜ୍ଜନୀୟସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କୋଟ୍ଠମନୁପୱିଟ୍ଠୋତି କୁଚ୍ଛିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ, ପକ୍କାସୟଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ। ଗରୁଗରୋ ୱିୟାତି ଗରୁକଗରୁକୋ ୱିୟ ଥଦ୍ଧୋ ପାସାଣପୁଞ୍ଜସଦିସୋ। ମାସାଚିତଂମଞ୍ଞେତି ମାସଭତ୍ତଂ ଭୁତ୍ତସ୍ସ କୁଚ୍ଛି ୱିୟ ମାସପୂରିତପସିବ୍ବକୋ ୱିୟ ତିନ୍ତମାସୋ ୱିୟ ଚାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱାତି ସଚେ ଆହାରଦୋସେନ ଏସ ଗରୁଭାୱୋ, ଅବ୍ଭୋକାସେ ଚଙ୍କମିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ଚଙ୍କମା ଓରୋହିତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପକତିପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୟୋନିସୋ ମନସାକାସୀତି, ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ''ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ଅତ୍ତନୋୟେୱ ଉପାୟେନ ମନସି ଅକାସି। ସଚେ ପନ ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ''ୟଂ ହିୟ୍ୟୋ ୱା ପରେ ୱା ପରସୁୱେ ୱା ପରିଭୁତ୍ତଂ ଅୱିପକ୍କମତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚି ୱିସଭାଗଦୋସୋ, ସବ୍ବଂ ଜୀରତୁ ଫାସୁକଂ ହୋତୂ''ତି ହତ୍ଥେନ କୁଚ୍ଛିଂ ପରାମସିସ୍ସ, ମାରୋ ପାପିମା ୱିଲୀୟିତ୍ୱା ଅଗମିସ୍ସ। ଥେରୋ ପନ ତଥା ଅକତ୍ୱା ୟୋନିସୋ ମନସି ଅକାସି। ମା ତଥାଗତଂ ୱିହେସେସୀତି ୟଥା ହି ପୁତ୍ତେସୁ ୱିହେସିତେସୁ ମାତାପିତରୋ ୱିହେସିତାୱ ହୋନ୍ତି, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ୱିହେସିତେସୁ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟା ୱିହେସିତାୱ, ଜନପଦେ ୱିହେସିତେ ରାଜା ୱିହେସିତୋୱ ହୋତି, ଏୱଂ ତଥାଗତସାୱକେ ୱିହେସିତେ ତଥାଗତୋ ୱିହେସିତୋୱ ହୋତି। ତେନାହ – ''ମା ତଥାଗତଂ ୱିହେସେସୀ''ତି।

ପଚ୍ଚଗ୍ଗଳେ ଅଟ୍ଠାସୀତି ପତିଅଗ୍ଗଳେୱ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଗ୍ଗଳଂ ୱୁଚ୍ଚତି କୱାଟଂ, ମୁଖେନ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହିପଣ୍ଣସାଲାୟ କୱାଟଂ ନିସ୍ସାୟ ଅଟ୍ଠାସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୦୭।ଭୂତପୁବ୍ବାହଂ ପାପିମାତି କସ୍ମା ଇଦଂ ଦେସନଂ ଆରଭି? ଥେରୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ''ଆକାସଟ୍ଠକଦେୱତାନଂ ତାୱ ମନୁସ୍ସଗନ୍ଧୋ ୟୋଜନସତେ ଠିତାନଂ ଆବାଧଂ କରୋତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପେତଂ – 'ୟୋଜନସତଂ ଖୋ ରାଜଞ୍ଞ ମନୁସ୍ସଗନ୍ଧୋ ଦେୱେ ଉବ୍ବାଧତୀ'ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୪୧୫)। ଅୟଂ ପନ ମାରୋ ନାଗରିକୋ ପରିଚୋକ୍ଖୋ ମହେସକ୍ଖୋ ଆନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନୋ ଦେୱରାଜା ସମାନୋ ମମ କୁଚ୍ଛିୟଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ପକ୍କାସୟୋକାସେ ନିସିନ୍ନୋ ଅତିୱିୟ ପଦୁଟ୍ଠୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଏୱରୂପଂ ନାମ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ପଟିକୂଲଂ ଓକାସଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ କିମଞ୍ଞଂ ଅକରଣୀୟଂ ଭୱିସ୍ସତି, କିଂ ଅଞ୍ଞଂ ଲଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ମମ ଞାତିକୋଟି ପନ ୱୁତ୍ତେ ମୁଦୁଭାୱଂ ଅନାପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ହନ୍ଦସ୍ସ ଞାତିକୋଟିଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମୁଦୁକେନେୱ ନଂ ଉପାୟେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଇମଂ ଦେସନମାରଭି।

ସୋ ମେ ତ୍ୱଂ ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ ହୋସୀତି ସୋ ତ୍ୱଂ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ମୟ୍ହଂ ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ ହୋସି। ଇଦଂ ପୱେଣିୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଦେୱଲୋକସ୍ମିଂ ପନ ମାରସ୍ସ ପିତୁ ୱଂସୋ ପିତାମହସ୍ସ ୱଂସୋ ରଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ପୁଞ୍ଞୱସେନ ଦେୱଲୋକେ ଦେୱରାଜା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ୟାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଚୱତି। ଅଞ୍ଞୋ ଏକୋ ଅତ୍ତନା କତେନ କମ୍ମେନ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଧିପତି ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଇତି ଅୟଂ ମାରୋପି ତଦା ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ପୁନ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ତସ୍ମିଂ ଅଧିପତିଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ୱିଧୁରୋତି ୱିଗତଧୁରୋ, ଅଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅସଦିସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପକସିରେନାତି ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖେନ। ପସୁପାଲକାତି ଅଜେଳକପାଲକା। ପଥାୱିନୋତି ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନା। କାୟେ ଉପଚିନିତ୍ୱାତି ସମନ୍ତତୋ ଚିତକଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା। ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୂତି ଏତ୍ତକେନ ସରୀରଂ ପରିୟାଦାନଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ଚିତକସ୍ସ ପମାଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ଚିତକୋ ପଦୀପସିଖା ୱିୟ ପଜ୍ଜଲି, ଥେରସ୍ସ ଉଦକଲେଣଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ଚୀୱରାନି ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱାତି ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ୱିଗତଧୂମେ କିଂସୁକୱଣ୍ଣେ ଅଙ୍ଗାରେ ମଦ୍ଦମାନୋ ଚୀୱରାନି ୱିଧୁନିତ୍ୱା। ସରୀରେ ପନସ୍ସ ଉସୁମମତ୍ତମ୍ପି ନାହୋସି, ଚୀୱରେସୁ ଅଂସୁମତ୍ତମ୍ପି ନଜ୍ଝାୟି, ସମାପତ୍ତିଫଲଂ ନାମେତଂ।

୫୦୮।ଅକ୍କୋସଥାତି ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସଥ। ପରିଭାସଥାତି ୱାଚାୟ ପରିଭାସଥ। ରୋସେଥାତି ଘଟ୍ଟେଥ। ୱିହେସେଥାତି ଦୁକ୍ଖାପେଥ। ସବ୍ବମେତଂ ୱାଚାୟ ଘଟ୍ଟନସ୍ସେୱ ଅଧିୱଚନଂ। ୟଥା ତଂ ଦୂସୀ ମାରୋତି ୟଥା ଏତେସଂ ଦୂସୀ ମାରୋ। ଲଭେଥ ଓତାରନ୍ତି ଲଭେଥ ଛିଦ୍ଦଂ, କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଆରମ୍ମଣଂ ପଚ୍ଚୟଂ ଲଭେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ମୁଣ୍ଡକାତିଆଦୀସୁ ମୁଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡାତି ସମଣେ ଚ ସମଣାତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟେୟ୍ୟ, ଇମେ ପନ ହୀଳେନ୍ତା ମୁଣ୍ଡକା ସମଣକାତି ଆହଂସୁ। ଇବ୍ଭାତି ଗହପତିକା। କିଣ୍ହାତି କଣ୍ହା, କାଳକାତି ଅତ୍ଥୋ। ବନ୍ଧୁପାଦାପଚ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ବନ୍ଧୂତି ବ୍ରହ୍ମା ଅଧିପ୍ପେତୋ । ତଞ୍ହି ବ୍ରାହ୍ମଣା ପିତାମହୋତି ୱୋହରନ୍ତି। ପାଦାନଂ ଅପଚ୍ଚା ପାଦାପଚ୍ଚା, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ପିଟ୍ଠିପାଦତୋ ଜାତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେସଂ କିର ଅୟଂ ଲଦ୍ଧି – ''ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ମୁଖତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା, ଖତ୍ତିୟା ଉରତୋ, ୱେସ୍ସା ନାଭିତୋ, ସୁଦ୍ଦା ଜାଣୁତୋ, ସମଣା ପିଟ୍ଠିପାଦତୋ''ତି।

ଝାୟିନୋସ୍ମା ଝାୟିନୋସ୍ମାତି ଝାୟିନୋ ମୟଂ ଝାୟିନୋ ମୟନ୍ତି। ମଧୁରକଜାତାତି ଆଲସିୟଜାତା। ଝାୟନ୍ତୀତି ଚିନ୍ତୟନ୍ତି। ପଜ୍ଝାୟନ୍ତୀତିଆଦୀନି ଉପସଗ୍ଗୱସେନ ୱଡ୍ଢିତାନି। ମୂସିକଂ ମଗ୍ଗୟମାନୋତି ସାୟଂ ଗୋଚରତ୍ଥାୟ ସୁସିରରୁକ୍ଖତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ରୁକ୍ଖସାଖାୟ ମୂସିକଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ। ସୋ କିର ଉପସନ୍ତୂପସନ୍ତୋ ୱିୟ ନିଚ୍ଚଲୋୱ ତିଟ୍ଠତି, ସମ୍ପତ୍ତକାଲେ ମୂସିକଂ ସହସା ଗଣ୍ହାତି। କୋତ୍ଥୂତି ସିଙ୍ଗାଲୋ, ସୋଣୋତିପି ୱଦନ୍ତି। ସନ୍ଧିସମଲସଙ୍କଟିରେତି ସନ୍ଧିମ୍ହି ଚ ସମଲେ ଚ ସଙ୍କଟିରେ ଚ। ତତ୍ଥ ସନ୍ଧି ନାମ ଘରସନ୍ଧି। ସମଲୋ ନାମ ଗୂଥନିଦ୍ଧମନପନାଳି। ସଙ୍କଟିରଂ ନାମ ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନଂ। ୱହଚ୍ଛିନ୍ନୋତି

କନ୍ତାରତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଛିନ୍ନୱହୋ। ସନ୍ଧିସମଲସଙ୍କଟିରେତି ସନ୍ଧିମ୍ହି ୱା ସମଲେ ୱା ସଙ୍କଟିରେ ୱା। ସୋପି ହି ବଦ୍ଧଗତ୍ତୋ ୱିୟ ନିଚ୍ଚଲୋ ଝାୟତି।

ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସଚେ ମାରୋ ମନୁସ୍ସାନଂ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଏୱଂ କରେୟ୍ୟ, ମନୁସ୍ସାନଂ ଅକୁସଲଂ ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ମାରସ୍ସେୱ ଭୱେୟ୍ୟ। ସରୀରେ ପନ ଅନଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁଂ ୱିପ୍ପଟିସାରାରମ୍ମଣଂ ଦସ୍ସେତି, ତଦା କିର ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଖିଡ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେ ୱିୟ, ଜାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ମଚ୍ଛେ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ୱିୟ, ଲେପୟଟ୍ଠିଂ ଓଡ୍ଡେତ୍ୱା ସକୁଣେ ବନ୍ଧନ୍ତେ ୱିୟ, ସୁନଖେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରଞ୍ଞେ ମିଗୱଂ ଚରନ୍ତେ ୱିୟ, ମାତୁଗାମେ ଗହେତ୍ୱା ଆପାନଭୂମିୟଂ ନିସିନ୍ନେ ୱିୟ, ନଚ୍ଚନ୍ତେ ୱିୟ, ଗାୟନ୍ତେ ୱିୟ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେସୁ ୱିସଭାଗମନୁସ୍ସେ ନିସିନ୍ନେ ୱିୟ, ଠିତେ ୱିୟ ଚ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ମନୁସ୍ସା ଅରଞ୍ଞଗତାପି ୱନଗତାପି ୱିହାରଗତାପି ୱିପ୍ପଟିସାରାରମ୍ମଣଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ କଥେନ୍ତି – ''ସମଣା ଏୱରୂପଂ ଅସ୍ସମଣକଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କରୋନ୍ତି, ଏତେସଂ ଦିନ୍ନେ କୁତୋ କୁସଲଂ, ମା ଏତେସଂ କିଞ୍ଚି ଅଦତ୍ଥା''ତି। ଏୱଂ ତେ ମନୁସ୍ସା ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ସୀଲୱନ୍ତେ ଅକ୍କୋସନ୍ତା ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱିତ୍ୱା ଅପାୟପୂରକା ଅହେସୁଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି।

୫୦୯।ଅନ୍ୱାୱିଟ୍ଠାତି ଆୱଟ୍ଟିତା। ଫରିତ୍ୱା ୱିହରିଂସୂତି ନ କେୱଲଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରିଂସୁ। କକୁସନ୍ଧସ୍ସ ପନ ଭଗୱତୋ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ନିଦ୍ଧତ୍ୱେତ୍ୱା ଝାନପଦଟ୍ଠାନଂ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

୫୧୦।ଆଗତିଂୱା ଗତିଂ ୱାତି ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ଆଗମନଟ୍ଠାନଂ ୱା, ଚୁତିୱସେନ ଗମନଟ୍ଠାନଂ ୱା ନ ଜାନାମି। ସିୟା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତି ସୋମନସ୍ସୱସେନ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଇଧାପି ପୁରିମନୟେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୟଥା ହି ପୁବ୍ବେ ୱିପ୍ପଟିସାରକରଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଦସ୍ସେତି, ଏୱମିଧାପି ପସାଦକରଂ। ସୋ କିର ତଦା ମନୁସ୍ସାନଂ ଦସ୍ସନଟ୍ଠାନେ ଭିକ୍ଖୂ ଆକାସେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ୱିୟ, ଠିତେ ୱିୟ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନେ ୱିୟ, ଆକାସେ ସୂଚିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେ ୱିୟ, ପୋତ୍ଥକଂ ୱାଚେନ୍ତେ ୱିୟ, ଆକାସେ ଚୀୱରଂ ପସାରେତ୍ୱା କାୟଂ ଉତୁଂ ଗଣ୍ହାପେନ୍ତେ ୱିୟ, ନୱପବ୍ବଜିତେ ଆକାସେନ ଚରନ୍ତେ ୱିୟ, ତରୁଣସାମଣେରେ ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ଓଚିନନ୍ତେ ୱିୟ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ମନୁସ୍ସା ଅରଞ୍ଞଗତାପି ୱନଗତାପି ୱିହାରଗତାପି ପବ୍ବଜିତାନଂ ତଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ କଥେନ୍ତି – ''ଭିକ୍ଖୂସୁ ଅନ୍ତମସୋ ସାମଣେରାପି ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱା, ଏତେସଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ନାମ ହୋତି, ଏତେସଂ ଦେଥ ସକ୍କରୋଥା''ତି। ତତୋ ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ସକ୍କରୋନ୍ତା ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ସଗ୍ଗପଥପୂରକା ଅହେସୁଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି।

୫୧୧।ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସୁଭାନୁପସ୍ସିନୋ କାୟେ ୱିହରଥାତି ଭଗୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତୋ ଅନ୍ତମସୋ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା –

''ଅସୁଭସଞ୍ଞାପରିଚିତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚେତସା ବହୁଲଂ ୱିହରତୋ ମେଥୁନଧମ୍ମସମାପତ୍ତିୟା ଚିତ୍ତଂ ପତିଲୀୟତି ପତିକୁଟତି ପତିୱତ୍ତତି ନ ସମ୍ପସାରିୟତି, ଉପେକ୍ଖା ୱା ପାଟିକୁଲ୍ୟତା ୱା ସଣ୍ଠାତି।

ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞାପରିଚିତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚେତସା ବହୁଲଂ ୱିହରତୋ ରସତଣ୍ହାୟ ଚିତ୍ତଂ ପତିଲୀୟତି ପତିକୁଟତି ପତିୱତ୍ତତି ନ ସମ୍ପସାରିୟତି, ଉପେକ୍ଖା ୱା ପାଟିକୁଲ୍ୟତା ୱା ସଣ୍ଠାତି।

ସବ୍ବଲୋକେ ଅନଭିରତିସଞ୍ଞାପରିଚିତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚେତସା ବହୁଲଂ ୱିହରତୋ ଲୋକଚିତ୍ରେସୁ ଚିତ୍ତଂ ପତିଲୀୟତି ପତିକୁଟତି ପତିୱତ୍ତତି ନ ସମ୍ପସାରିୟତି, ଉପେକ୍ଖା ୱା ପାଟିକୁଲ୍ୟତା ୱା ସଣ୍ଠାତି।

ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାପରିଚିତେନ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚେତସା ବହୁଲଂ ୱିହରତୋ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେ ଚିତ୍ତଂ ପତିଲୀୟତି ପତିକୁଟତି ପତିୱତ୍ତତି ନ ସମ୍ପସାରିୟତି, ଉପେକ୍ଖା ୱା ପାଟିକୁଲ୍ୟତା ୱା ସଣ୍ଠାତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୭।୪୯) ଏୱଂ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା –

ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀ କାୟେ ୱିହରଥ, ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞିନୋ ସବ୍ବଲୋକେ ଅନଭିରତିସଞ୍ଞିନୋ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସିନୋତି। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି କଥେସି। ତେପି ଭିକ୍ଖୂ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ସବ୍ବାସୱେ ଖେପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ଇମାନିପି ଚତ୍ତାରି କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ରାଗସନ୍ତାନି ଦୋସମୋହସନ୍ତାନି ରାଗପଟିଘାତାନି ଦୋସମୋହପଟିଘାତାନି ଚାତି।

୫୧୨।ସକ୍ଖରଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠମୁଟ୍ଠିୟଂ ତିଟ୍ଠନପମାଣଂ ପାସାଣଂ ଗହେତ୍ୱା। ଅୟଞ୍ହି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେହି ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋସାପେତ୍ୱାପି,

ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାନଂ ୱସେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଉପ୍ପାଦାପେତ୍ୱାପି, ଓଟ୍ଠାରଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ଇଦାନି ସହତ୍ଥା ଉପକ୍କମିତୁକାମୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ପାସାଣଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସକ୍ଖରଂ ଗହେତ୍ୱା’’ତି।

ସୀସଂ ୱୋ ଭିନ୍ଦୀତି ସୀସଂ ଭିନ୍ଦି, ମହାଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମଂସଂ ଦ୍ୱେଧା ଅହୋସି। ସକ୍ଖରା ପନସ୍ସ ସୀସକଟାହଂ ଅଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଂ ଆହଚ୍ଚେୱ ନିୱତ୍ତା। ନାଗାପଲୋକିତଂ ଅପଲୋକେସୀତି ପହାରସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଯଥା ନାମ ହତ୍ଥିନାଗୋ ଇତୋ ୱା ଏତ୍ତୋ ୱା ଅପଲୋକେତୁକାମୋ ଗୀୱଂ ଅପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ସକଲସରୀରେନେୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅପଲୋକେତି। ଏୱଂ ସକଲସରୀରେନେୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅପଲୋକେସି। ଯଥା ହି ମହାଜନସ୍ସ ଅଟ୍ଠୀନି କୋଟିୟା କୋଟିଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତାନି, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଙ୍କୁସଲଗ୍ଗାନି, ନ ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ସଙ୍ଖଲିକାନି ୱିୟ ଏକାବଦ୍ଧାନି ହୁତ୍ୱା ଠିତାନି, ତସ୍ମା ପଚ୍ଛତୋ ଅପଲୋକନକାଲେ ନ ସକ୍କା ହୋତି ଗୀୱଂ ପରିୱତ୍ତେତୁଂ। ଯଥା ପନ ହତ୍ଥିନାଗୋ ପଚ୍ଛାଭାଗଂ ଅପଲୋକେତୁକାମୋ ସକଲସରୀରେନେୱ ପରିୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ପରିୱତ୍ତିତବ୍ବଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଯନ୍ତେନ ପରିୱତ୍ତିତା ସୁୱଣ୍ଣପଟିମା ୱିୟ ସକଲସରୀରେନେୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅପଲୋକେସି , ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଠିତୋ ପନ, ‘‘ନ ୱାୟଂ ଦୂସୀ ମାରୋ ମତ୍ତମଞ୍ଞାସୀ’’ତି ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ଅୟଂ ଦୂସୀ ମାରୋ ପାପଂ କରୋନ୍ତୋ ନେୱ ପମାଣଂ ଅଞ୍ଞାସି, ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତମକାସୀତି।

ସହାପଲୋକନାୟାତି କକୁସନ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅପଲୋକନେନେୱ ସହ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ। ତମ୍ହା ଚ ଠାନା ଚୱୀତି ତମ୍ହା ଚ ଦେୱଟ୍ଠାନା ଚୁତୋ, ମହାନିରୟଂ ଉପପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଚୱମାନୋ ହି ନ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠିତୋ ଚୱତି, ତସ୍ମା ୱସୱତ୍ତିଦେୱଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚୁତୋ, ‘‘ସହାପଲୋକନାୟା’’ତି ଚ ୱଚନତୋ ନ ଭଗୱତୋ ଅପଲୋକିତତ୍ତା ଚୁତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଚୁତିକାଲଦସ୍ସନମତ୍ତମେୱ ହେତଂ। ଉଳାରେ ପନ ମହାସାୱକେ ୱିରଦ୍ଧତ୍ତା କୁଦାରିୟା ପହଟଂ ୱିୟସ୍ସ ଆୟୁ ତତ୍ଥେୱ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତୟୋ ନାମଧେୟ୍ୟା ହୋନ୍ତୀତି ତୀଣି ନାମାନି ହୋନ୍ତି। ଛଫସ୍ସାୟତନିକୋତି ଛସୁ ଫସ୍ସାୟତନେସୁ ପାଟିୟେକ୍କାୟ ୱେଦନାୟ ପଚ୍ଚୟୋ।

ସଙ୍କୁସମାହତୋତି ଅୟସୂଲେହି ସମାହତୋ। ପଚ୍ଚତ୍ତୱେଦନିୟୋତି ସୟମେୱ ୱେଦନାଜନକୋ। ସଙ୍କୁନା ସଙ୍କୁ ହଦୟେ ସମାଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଅୟସୂଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅୟସୂଲଂ ହଦୟମଜ୍ଝେ ସମାଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ତସ୍ମିଂ କିର ନିରୟେ ଉପପନ୍ନାନଂ ତିଗାୱୁତୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ହୋତି, ଥେରସ୍ସାପି ତାଦିସୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ହି ନିରୟପାଲା ତାଲକ୍ଖନ୍ଧପମାଣାନି ଅୟସୂଲାନି ଆଦିତ୍ତାନି ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାନି ସଜୋତିଭୂତାନି ସୟମେୱ ଗହେତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିୱତ୍ତମାନା, – ‘‘ଇମିନା ତେ ଠାନେନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପାପଂ କତ’’ନ୍ତି ପୂୱଦୋଣିୟଂ ପୂୱଂ କୋଟ୍ଟେନ୍ତୋ ୱିୟ ହଦୟମଜ୍ଝଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା, ପଣ୍ଣାସ ଜନା ପାଦାଭିମୁଖା ପଣ୍ଣାସ ଜନା ସୀସାଭିମୁଖା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ପଞ୍ଚହି ୱସ୍ସସତେହି ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ପତ୍ୱା ପୁନ ନିୱତ୍ତମାନା ପଞ୍ଚହି ୱସ୍ସସତେହି ହଦୟମଜ୍ଝଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱୁଟ୍ଠାନିମନ୍ତି ୱିପାକୱୁଟ୍ଠାନୱେଦନଂ। ସା କିର ମହାନିରୟେ ୱେଦନାତୋ ଦୁକ୍ଖତରା ହୋତି, ଯଥା ହି ସିନେହପାନସତ୍ତାହତୋ ପରିହାରସତ୍ତାହଂ ଦୁକ୍ଖତରଂ, ଏୱଂ ମହାନିରୟଦୁକ୍ଖତୋ ଉସ୍ସଦେ ୱିପାକୱୁଟ୍ଠାନୱେଦନା ଦୁକ୍ଖତରାତି ୱଦନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି ମଚ୍ଛସ୍ସାତି ପୁରିସସୀସଞ୍ହି ୱଟ୍ଟଂ ହୋତି, ସୂଲେନ ପହରନ୍ତସ୍ସ ପହାରୋ ଠାନଂ ନ ଲଭତି ପରିଗଲତି, ମଚ୍ଛସୀସଂ ଆୟତଂ ପୁଥୁଲଂ, ପହାରୋ ଠାନଂ ଲଭତି , ଅୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା କମ୍ମକାରଣା ସୁକରା ହୋତି, ତସ୍ମା ଏୱରୂପଂ ସୀସଂ ହୋତି।

୫୧୩।ୱିଧୁରଂ ସାୱକମାସଜ୍ଜାତି ୱିଧୁରଂ ସାୱକଂ ଘଟ୍ଟୟିତ୍ୱା। ପଚ୍ଚତ୍ତୱେଦନାତି ସୟମେୱ ପାଟିୟେକ୍କୱେଦନାଜନକା। ଇଦିସୋ ନିରୟୋ ଆସୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିରୟୋ ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ। କଣ୍ହ-ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛସୀତି କାଳକ-ମାର, ଦୁକ୍ଖଂ ୱିନ୍ଦିସ୍ସସି। ମଜ୍ଝେ ସରସ୍ସାତି ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଉଦକଂ ୱତ୍ଥୁଂ କତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୱିମାନାନି କପ୍ପଟ୍ଠିତିକାନି ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ୱେଳୁରିୟସ୍ସ ୱିୟ ୱଣ୍ଣୋ ହୋତି, ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ଜଲିତନଳଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିୟ ଚ ନେସଂ ଅଚ୍ଚିୟୋ ଜୋତନ୍ତି, ପଭସ୍ସରା ପଭାସମ୍ପନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ୱିମାନେସୁ ନୀଲଭେଦାଦିୱସେନ ନାନତ୍ତୱଣ୍ଣା ଅଚ୍ଛରା ନଚ୍ଚନ୍ତି। ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତୀତି ଯୋ ଏତଂ ୱିମାନୱତ୍ଥୁଂ ଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ୱିମାନପେତୱତ୍ଥୁକେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ କମ୍ପୟୀତି ଇଦଂ ପାସାଦକମ୍ପନସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବଂ। ଯୋ ୱେଜୟନ୍ତଂ ପାସାଦନ୍ତି ଇଦଂ ଚୂଳତଣ୍ହାସଙ୍ଖୟୱିମୁତ୍ତିସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବଂ। ସକ୍କଂ ସୋ ପରିପୁଚ୍ଛତୀତି ଇଦମ୍ପି ତେନେୱ ଦୀପେତବ୍ବଂ। ସୁଧମ୍ମାୟାଭିତୋ ସଭନ୍ତି ସୁଧମ୍ମସଭାୟ ସମୀପେ, ଅୟଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ସୁଧମ୍ମସଭାୱ, ନ ତାୱତିଂସଭୱନେ। ସୁଧମ୍ମସଭାୱିରହିତୋ ହି ଦେୱଲୋକୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପଭସ୍ସରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନମହାକସ୍ସପାଦୀହି ସାୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ତସ୍ସ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଓଭାସଂ। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ଭଗୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ସୁଧମ୍ମାୟ ଦେୱସଭାୟ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା, – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ କୋଚି ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ। ଯୋ ଇଧ ଆଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟା’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସେୱ ବ୍ରହ୍ମଗଣସ୍ସ ଚିତ୍ତମଞ୍ଞାୟ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଗଣସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ନିସିନ୍ନୋ

ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାଦୀନଂ ଆଗମନଂ ଚିନ୍ତେସି। ତେପି ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକଂ ଦିସାସୁ ନିସୀଦିଂସୁ, ସକଲବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ଏକୋଭାସୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ଚତୁସଚ୍ଚପ୍ପକାସନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଅନେକାନି ବ୍ରହ୍ମସହସ୍ସାନି ମଗ୍ଗଫଲେସୁ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ତଂ ସନ୍ଧାୟିମା ଗାଥା ୱୁତ୍ତା, ସୋ ପନାୟମତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞତରବ୍ରହ୍ମସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ୱିମୋକ୍ଖେନଅଫସ୍ସୟୀତି ଝାନୱିମୋକ୍ଖେନ ଫୁସି। ୱନନ୍ତି ଜମ୍ବୁଦୀପଂ। ପୁବ୍ବୱିଦେହାନନ୍ତି ପୁବ୍ବୱିଦେହାନଞ୍ଚ ଦୀପଂ। ଯେ ଚ ଭୂମିସୟା ନରାତି ଭୂମିସୟା ନରା ନାମ ଅପରଗୋୟାନକା ଚ ଉତ୍ତରକୁରୁକା ଚ। ତେପି ସବ୍ବେ ଫୁସୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅୟଂ ପନ ଅତ୍ଥୋ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦଦମନେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ। ୱତ୍ଥୁ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଇଦ୍ଧିକଥାୟ ୱିତ୍ଥାରିତଂ। ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱୀତି ଅପୁଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭି। ଆସଂ ମା ଅକାସି ଭିକ୍ଖୂତି ଭିକ୍ଖୁ ୱିହେସେମୀତି ଏତଂ ଆସଂ ମା ଅକାସି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ

ମାରତଜ୍ଜନୀୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୂଲପଣ୍ଣାସଟ୍ଠକଥା ନିଟ୍ଠିତା।